Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Google Livres

F. IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBRI XX.

Adiuncta est simul Iosephi Vita ab ipso literis mandata. Omnia à Sigismundo Gelenio è Græco in sermonem Latinum conuersa.

DE BELLO IVDAICO LIBRI VII. Græcorum codicum collatione per Sigis. Gelenium castigatissimi facti.

CONTRA APIONEM LIBRI II. qui cùm antea corruptissimi essent, iam ex Græco non emendati solùm, sed suppleti etiam opera eiusdem Gelenij.

DE IMPERIO RATIONIS, siue De Machabæis Liber I. Hæc omnia post Gelenij multam operam, studio ac diligentia A. Morgueſij cum Græco summa fide collata, in lucem denuo prodeunt.

Cum Indice locupletissimo.

LVGDVNI,
APVD HÆREDES IACOBI IVNCTÆ.
M. D. LXVI.

AVTORES QVORVM POTISSIMVM
TESTIMONIO PARTIM COMPROBATO, partim confutato Ioſephus hiſtoriæ ſuæ fidem facit.

Acuſilaus Argiuus
Agatharchides Gnidius
Alexander Polyhiſtor
Andreas
Apion grammaticus
Apollonius Molo
Apollodorus
Ariphanes
Ariſtæus
Ariſtoteles
Beroſus Chaldæus
Cadmus Mileſius
Caſtor Chronographus
Chæremon
Chœrilus poëta
Conon hiſto.
Demetrius Phalereus
Dius hiſto.
Ephorus
Eſtius
Euhemerus
Eupolemus
Hecatæus Abderita
Hellanicus
Hermippus
Hermogenes
Herodotus
Heſiodus
Hieronymus Aegyptius
Homerus
Iſidorus
T.Liuius
Lyſimachus
Manethon
Menander Epheſius
Mnaſeas Damaſcenus
Mochus
Nicolaus Damaſcenus
Pherecydes Syrius
Philon ſenior
Philoſtratus
Polybius Megalopolitanus
Polycrates
Poſidonius
Pythagoras
Strabo
Thales
Theodotus
Theophilus
Theopompus
Theophraſtus
Thucydides
Timæus
Zopyrion

CLA-

EPISTOLA.

CLARISSIMO ET AMPLISSIMO DOMINO IO. IACOBO *Fuggero, in Kirchberge & Vuiſſenhorn Comiti, &c. Sigiſmundus Gelenius* S. D.

VM omnis inſtitutio, vel ſingulorum hominum ad beatam vitam contendentium, vel cœtuum formã in commune viuendi quærentium, præceptis conſtet exemplíſque, vt noſti Fuggere vir magnifice, conſentire video in hoc ſapientes, neutrũ aliunde melius peti quàm è ſacris literis; quas tanto tutius ſequimur, quanto certiora ſunt diuina oracula humanis opinionibus: quæ diſpendioſis ſuis ambagibus nihil aliud oſtẽdunt, quàm fruſtra id conatos ſummos quidem viros, ſed humana ſapientia præditos, quod non niſi à diuinis & numinis fauore adiutis præſtatur: ſine quo nec via ſalutis iniri, nec ineundæ eius modus aliis monſtrari poteſt. Et quamuis vtraque iam dicta ratio ſit abſolutior, ſi coniungantur: ſicut ex ipſis liquet ſacris literis, (vbi tam legis primùm bene conditis hominum pectoribus à rerum opifice inſertæ, mox exoleſcente paulatim eius memoria, per eundem præconio Moſis in communem vitam reuocatæ, ſummaria capita, quàm hominum Deo carorum, vel priuatorum, vel ducum atque regum, geſta produntur:) habent tamen hæ ſeparatam etiam tractationem. Nam ante exortam Seruatoris legem homines quidam ingenioſi qui ſe philoſophos nominauerunt, veritatem ceu per tenebras palpare aggreſſi, præcepta vitæ formandæ conati ſunt tradere vnà cum dogmatibus ad felicitatem ſectandam pertinentibus: alij res regum ac populorum mandauerunt literis, vnde magnam colligere liceat exemplorum copiam. Illorum lectio habita eſt præ cæteris vtilis: & re vera fuiſſet, ſi veritatẽ captatam potuiſſent aſſequi: nos in hoc feliciores, quibus ſacræ literæ affatim repræſentant quod illis obtingere non potuit, lectio non modo vtilis, ſed & neceſſaria. Proxima vtilitas eſt in hiſtoriis, peculiari quadã voluptate ad ſui cognitionem inuitantibus, vt ab his legẽdis pauci, modo ſint literati, abſtineant, cùm illa magis ſeria quibuſdam aut non vacet euoluere, aut non libeat. Sed delectu opus eſt in tanta hiſtoricorum varietate, ſi nolis operam & bonas horas perdere. ſunt enim qui nihil aliud quàm ludũt, & aures animóſq; otioſos demulcent in hoc tantum factis narratiunculis, quales ſunt Heliodorus, Philoſtratus, & his antiquiores, ſed nihilo grauiores Herodotus, & Cteſias ob nimiam mendaciorum licentiam dudum obliteratus, in quibus vix quicquam probes præter facundiam. Doctiores ſunt alij, vt imbuti philoſophia, ſed magno diſcrimine. nam qui Epicureorum, aut Peripateticorum non multo ſaniorum duntaxat quod ad pietatis dogmata attinet ſectam ſecuti ſunt, pro ſuis affectibus multa produnt tam inutilia, vt ne noxa quidem careant. quid enim bonæ rei poteſt expectari à tollentibus immortalitatem animorum, & diuinam prouidentiam? & hi ferè proponunt ſibi celebranda quædam vaſta verius quàm magna ingenia, Xerxes, Alexandros, Cæſares. Plus bonæ frugis haurire licet ex accedentibus propius ad Academicos Stoicóſue, qui res laudatorum principum aut populi Romani, præſertim illius priſci, tranſmiſerunt ad poſteros. huius generis ſunt, Plutarchus, Dionyſius, Xenophon, Polybius, & Latini aliquot qui ſibi grauitatem ceu peculiarem vindicant. Sed longe vtiliſſima, nec iniucunda eſt ſacra hiſtoria, olim propter excellentiam & claritatẽ, ſed maxime propter certiſſimam ſinceriſſimámque veritatem, etiam profanis expetita regibus, patrum priſcorum mores, vitas, réſque tam domi quàm foris geſtas continens: quíque eius compendium ſcripſit, & vbi illa deſiit reliquam vſque ad ſuam ætatem attexuit, Ioſephus vir patriarum literarum cognitione nemini ſuæ gentis ſecundus, externæ verò

literaturæ ſtudiis vel cum Philone conferendus, facundia pollens quæ plus virium quàm fucorum habeat, nec minus philoſophum quàm hiſtoricũ deceat: quem non eſt opus prædicare prolixius, quando ipſe ſatis oſtendit qualis fuerit, modeſtiſſime vitam ſuam ſcribẽs, quæ nunc primùm in præſenti operum eius editione legi poteſt à Latinis hominibus. huius ſcriptoris monumenta cum circunferantur, & paſsim ab omnibus ſuo merito terãtur, Rufino vt titulus pollicetur interprete, mihi nunquam perſuaderi potuit antiquitates Iudaicas ab eo viro verſas: vel quòd non referant peritum vtriuſque linguæ hominem, qualis Rufinus fuit habitus ſuo ſeculo: vel quòd ſtilo belli Iudaici ſint diſsimiles. Id Antiquitatum opus non ita dudum ex officina Frobeniana prodiit, conflatum ex duobus exemplaribus mutilis, è diuerſiſsimis petitis orbis tractibus: bono tamen quodam caſu euenit vt vtrunque egregie ſuppleuerit lacunas alterius. ac mox non defuerunt qui Latinam verſionem nouam requirerẽt: effecerúntque amici vt ſuſcepta prouincia tirocinium vertendi in eo ſcriptore ponerem: figlinæ (iuxta prouerbium) in dolio. Inter vertendum deprehendi non ſolum deprauata multa in Latinis, ſed etiã quibuſdam locis deeſſe verſus non paucos. nam XVI. Antiquitatum libro, cap. iuxta vulgatas editiones ſeptimo, iuxta Græcorũ diſtinctionem quam nos ſequimur XI. deſiderabatur integra pagina, & in calce eiuſdem libri non multo minus: id quod vel librariorum vel interpretis etiã culpa accidit, ſed non in his tantum paginis. Itaque omnia meliore fide conatus ſum reddere, ſtilo planiore, nec rudiore tamen opinor. Auſus igitur rem ſubiturã cenſuras varias, cœpi circunſpicere de aliquo, cuius præiudicio tutus poſſem minus de cæteris criticis eſſe ſollicitus. In eo delectu ſuccurrebat mihi ante alios Io. Iacobus Fuggerus, nimirum ea familia natus, in quam ſingulari cæleſtis numinis virtus & fortuna tantum ornamentorum certatim contulerunt, vt per vniuerſam Europam, atq; etiam longe extra eius limites, tam ſit celebris, tam apud ſummos monarchas gratioſa, vt nihil ſit quod hac parte vel principibus viris inuideat: & quod peculiariter ad meum deſiderium attinebat, habeat in ſuo ſtemmate viros literatos literatorúmq; patronos eximios, & vel hoc merito omni poſteritatis memoria digniſsimos, nuper Raimũdum, nunc Antonium eius fratrem familiæq; columen, & inſignem Deſ. Eraſmi patroni quondam noſtri amicum: te verò tertium (ne alios mihi minus notos commemorem) adeò expoſitum & candidum acríque iudicio hominem, vt tuæ cenſuræ non minus probari cupiam, quàm excellentiſsimorum in vtraque literatura profeſſorum noſtri huius haud ineruditi ſeculi. Et pulchre conuenire videbatur, vt ſcriptor qui in omnibus præſertim Chriſtianorum regionibus etiam vulgo teritur, præferret in frõte ceu tutelare nomen viri apud omnes eas gentes non ſolum notiſsimi, verum etiam laudatiſsimi. Deterrebat hoc vnum quòd ignotus eſſem tanto Mœcenati: ſed contra cogitabam multos ſimilibus occaſionibus innotuiſſe feliciter. itaq; ſic nutantem, vt tamen propenſior eſſem ad demerendam tuam gratiam, impulit non inuitum noſter vetus amicus & liberorum tuorum ad imitandam paternam excellentiam incenſor adiutórque Ludouicus Carinus, vir magnatibus merito carus, integer, pius, eruditus, cordatus: qui talibus coloribus te mihi depinxit, veriſimis quidem illis vt eſt ipſe ſincerus, quales in hãc tabulam conferre, nec ſine modeſtiæ tuæ vexatione poſſem, nec ſine adulationis ſuſpicione. Accipies igitur vir præclariſsime opus hoc per otium inſpiciendum: quod ſi tibi tale videbitur vt ferri poſsit à lectore non faſtidioſo, erit mihi incitamentum ad aggrediendos etiam autores alios: accipies & Gelenium tuum in clientelam, quam nemo non expetit: ipſe vehementer opto vt ea dignus ſim. Deus te perpetuò ſeruet patrone (iam enim hãc ſalutandi formulam mihi tua pace permitto) obſeruandiſsime, vnà cum liberorum ſuauiſsima cohorte totáque familia, cui me commendatum cupio, ſi non de officiolo, ſaltem de ſtudio addictiſsimo. Baſileæ, calendis Auguſti, anno à natiuitate Chriſti ſeruatoris humani generis MDXLVIII.

TESTI

D. HIERONYMI DE IOSEPHO TESTIMONIVM.

OSEPHVS *Matthathiæ filius, ex Hierosolymis sacerdos, à Vespasiano captus, cum Tito filio eius relictus est. Hic Romam veniens, septem libros Iudaicæ captiuitatis Imperatoribus patri filióque obtulit, qui & bibliothecæ publicæ traditi sunt. Et ob ingenij gloriam statuam quoque meruit Romæ. Scripsit autem alios viginti Antiquitatum libros, ab exordio mundi, vsque ad decimumquartum annum Domitiani Cæsaris, & duos* ἀρχαιότητος *aduersum Apionem grammaticum Alexandrinum: qui sub Caligula legatus missus ex parte gentilium, contra Philonem etiam librum vituperationem gentis Iudaicæ continentem scripserat. Alius quoque liber eius, qui inscribitur* περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ, *valde elegans habetur, in quo & Machabæorum sunt digesta martyria. Hic in decimooctauo Antiquitatum libro manifestissime confitetur, propter magnitudinem signorum Christum à Pharisæis interfectum, & Ioannem Baptistam vere prophetam fuisse, & propter interfectionem Iacobi Apostoli dirutam Hierosolymam. Scripsit autem de Domino in hunc modum: Eodem tempore fuit Iesus vir sapiens, si tamen virum eum oportet dicere. Erat enim mirabilium patrator operum, & doctor eorum qui libenter vera suscipiunt: plurimos quoque tam de Iudæis quàm de gentibus sui habuit sectatores, & credebatur esse Christus. Cúmque inuidia nostrorum principum cruci eum Pilatus addixisset, nihilominus qui eum dilexerant perseuerauerunt. Apparuit enim eis tertia die viuus, multa & hæc & alia mirabilia, carminibus prophetarum de eo vaticinantibus: & vsque hodie Christianorum gens, ab hoc sortita vocabulum, non defecit.*

CANDIDO LECTORI S.

Quum noua hæc Iosephi Antiquitatũ Latina cõuersio, quæ iuxta Græcum exẽplar est dissecta, antiquæ translationi capitũ distinctione nõ consonaret, visum nobis est, vetustam diuisionem in studiosorũ gratiã margini annotare, quo loci inde à scriptoribus ante hãc nostrã æditionem citati, facilius inueniri possint: quod quidem more nostro fecimus, quo quicquid literis deditorũ vsui iudicamus conducibile, vsq; in mediũ proferre studemus. Vale bene, & industriã nostram fauore mutuo amplectere.

ELENCHVS RE-

RVM OMNIVM, QVAE IN VTRAQVE IOSEPHI HISTORIA, TAM ANTIQVITATVM IVDAIcarum, quàm Belli Iudaici continentur, per argumẽta quibusuis singulorum librorum capitibus (vt in Græco exemplari habentur) præmissa, descriptus.

ANTIQVITATVM LIBER I.

PRoemium Cap.1
Mundi creatio, & elementorum dispositio Cap.2
De posteritate Adami, & decem ætatibus usque diluuium Cap.3
De diluuio, & quomodo Noë in arca cum familia seruatus habitarit in campo Senaar Cap.4
De turri Babylonica, déq; linguarum mutatione Cap.5
Quomodo Noë posteri per totum terrarum orbem sedes sibi occupauerint Cap.6
Quòd gentes singulæ à suis autoribus nomina traxerint Cap.7
Quomodo Abraham generis nostri autor è Chaldæorum terra profectus habitauit regionem quondam Chananæam, quæ nunc Iudæa dicitur Cap.8
Quòd fame Chananæam premente Abrahamus in Aegyptum est profectus: & ibi aliquantisper commoratus, retro unde uenerat est reuersus Cap.9
Sodomitarum clades ab Assyriis accepta Cap.10
Quomodo Abrahamus Assyrios aggressus tam captiuos quàm reliquam prædam uictor reduxit Cap.11
Quomodo Deus Sodomitarum gentem excidit, flagitiis eorum offensus Cap.12
De Ismahele Abrahami filio, eiúsque posteris Arabibus Cap.13
De Isaco legitimo Abrahami filio Cap.14
Saræ obitus Abrahami coniugis Cap.15
Quomodo è Chætura, Abrahamo nupta, Troglodytarum gens prouenit Cap.16
De obitu Abrahami Cap.17
De Isaci filiis Esau & Iacobo, & natiuitate eorum ac educatione Cap.18
De Iacobo metu fratris in Mesopotamiã profugo Cap.19
Mors Isaci, & sepultura in Hebrone Cap.20

ANTIQVITATVM LIBER II.

QVomodo Esaus & Iacobus Isaci filij diuiserunt habitationẽ, & quòd Esao Idumæa, Iacobo Chananæa cotingit Cap.1
Quomodo Ioseph⁹ Iacobi filiorum natu minimus propter somnia futuræ suæ felicitatis prænuncia in fratrũ inuidiam incurrit Cap.2
Quomodo Ioseph⁹ in Aegyptum uenditus à fratribus illustris ibi factus est, & fratres tandem in sua potestate habuit Cap.3
Quomodo Iacobus cum tota progenie ad filium migrauit Cap.4
De afflictionibus Hebræorum in Aegypto per annos CCCC. Cap.5
Quomodo Moyse duce Aegyptum reliquerunt Cap.6
Quomodo mare scissum Hebræis Aegyptios fugientibus uiam aperuit Cap.7

ANTIQVITATVM LIBER III.

QVomodo Moyses populum ex Aegypto in Sina montem eduxit Cap.1
De Amalecitarum & sociorum clade, & præda quæ Israelitis inde obtigit Cap.2
Raguelis consilium quod genero suo Moysi dedit Cap.3
Moyses cõscenso Sina mõte acceptus à Deo decem præceptorum tabulas ad populum reportat Cap.4
De tabernaculo per Moysen in terra deserta facto, quod similitudinem templi portatilis referebat Cap.5
De arca in qua tabulas legis Moyses collocauit Cap.6
De mensa & candelabro aureis, deq; altaribus tabernaculi Cap.7
De pontificali ac sacerdotali ornatu Cap.8
De Aaronis sacerdotio, & leges quæ ad festa ac sacrificia spectant Cap.9
Leges de sacrificiis & purificationibus Cap.10
Leges belli, & consuetudines Cap.11
Seditio contra Moysen propter egestatem, & seditiosorum pœna Cap.12
De speculatoribus, qui explorata Chananæorũ regione reuersi Israelitis terrorem hostiũ incussérunt Cap.13

ANTIQVITATVM LIBER IIII.

HEbræorum inscio Moyse cum Chananæis pugna & clades Cap.1
Seditio per Corem aduersus Moysem, & fratrem propter sacerdotium excitata Cap.2
Quomodo seditionis concitatoribus diuina ultione extinctis, sacerdotium Aaroni & filiis est confirmatum Cap.3
Quæ Hebræis in deserto per annos XXXVIII. obuenerunt Cap.4
Quomodo Moyses deuicit Sehonẽ & Ogem Amoræorum reges, delcuítque eorum copias Cap.5
De Balamo uate Cap.6
Hebræorum de Madianitis uictoria, & Amoritis regio quomodo à Moyse duabus cum dimidiata tribubus cõcessa

ceſſit Cap. 7
Moyſis leges, & quomodo ex hominibus eſt ſublatus Cap. 8

ANTIQVITATVM LIBER V.

QVomodo Ieſus Hebræorum imperator debellatis ac cæſis Chananæis terram eorum ſorte diuiſit tribubus Cap. 1
Quomodo poſt mortem imperatoris Iſraëlitæ neglectis patriis religionibus in extremas calamitates inciderunt, & exorto ciuili bello ex uniuerſis Beniamitis D C. tantum fuere ſuperſtites Cap. 2
Quomodo propter impietatem in Aſſyriorum ſeruitutẽ à Deo populus Iſraelitarum eſt traditus Cap. 3
Libertas per Cenizum reddita Cap. 4
Quomodo populus rurſum à Moabitis eſt ſubiugatus, & per Iodem è ſeruitute exemptus Cap. 5
Quomodo ſub Chananæorum imperium redacti, & per Baracum in libertatem ſint repoſiti Cap. 6
Quomodo Amalecitæ deuictis Iſraëlitis regionem eorũ per ſeptem annos uaſtauerunt Cap. 7
Quomodo Gedeon populum liberauit Cap. 8
Quomodo aliquot ſucceſſores Gedeonis cum gentibus circumquaque finitimis bella geſſerunt Cap. 9
De Sampſonis fortitudine, & quanta mala Palæſtinis fecerit Cap. 10
Quomodo filij ſacerdotis Elis à Palæſtinis in prælio ſunt cæſi Cap. 11
Quomodo Elis audita filiorum cæde, & arcæ amiſſione, prouolutus de throno exſpirauit Cap. 12

ANTIQVITATVM LIBER VI.

QVomodo Palæſtini peſte, & fame coacti arcam Hebræis remiſerunt Cap. 1
Victoria Hebræorum ductu Samuelis Cap. 2
Quomodo Samuel deficientibus per ætatem uiribus, rerum adminiſtrationem filiis ſuis commiſit Cap. 3
Quòd populus offenſus Samuelis filiorum moribus, regẽ ſibi dari poſtulauit Cap. 4
Saulus iubente Deo rex declaratur Cap. 5
Sauli uictoria contra Ammanitas Cap. 6
Palæſtini Hebræos bello aggreſſi uincuntur Cap. 7
Victoria Sauli contra Amalecitas Cap. 8
Samuel ad Dauidem regiam poteſtatem transfert Cap. 9
Expeditio noua Palæſtinorum contra Hebræos Cap. 10
Singulare certamen Dauidis & Goliathi, ſequutáque Palæſtinorum clades. Cap. 11
Saulus Dauidis fortitudinem admiratus, filiam ei in matrimonium collocat Cap. 12
Quòd Saulus rex Dauidi necem ſit molitus Cap. 13
Quomodo Dauid aliquoties inſidias regis ægre elapſus, bis tamen eum in poteſtatem ſuam redactum interficere non ſuſtinuit Cap. 14
Hebræi à Palæſtinis magno prælio uincũtur, in quo Saulus rex unà cũ filiis fortiter pugnãs occubuit Cap. 15

ANTIQVITATVM LIBER VII.

DAuid apud Hebronẽ unius tribus rex creatur, in reliquis Sauli filius paternũ regnum obtinet Cap. 1
Iebostho amicorũ inſidiis interfecto, uniuerſum regnum ad Dauidem deuenit Cap. 2
Dauid ui captis Hieroſolymis Chananæos inde populariter eiicit, urbémque Iudæis uictoribus inhabitandam tradit Cap. 3
Dauid Palæſtinorum bello impetitus apud Hieroſolyma uictoriam illuſtrem conſequitur Cap. 4
Dauid ſubactis finitimis gẽtibus tributa illis imponit Ca. 5
Damaſceni à Dauide uincuntur Cap. 6
Quomodo Dauid Meſopotamios deuicit Cap. 7
Quomodo per inteſtinum familiæ diſſidium Dauid à filio regno pulſus eſt Cap. 8
Abeſalomus contra patrem profectus cum exercitu periit Cap. 9
Quomodo Dauid regno reſtitutus feliciter uixit Cap. 10
Dauid ſe uiuente Solomonem filium ſuum regnum auſpicari uoluit Cap. 11
Mors Dauidis, & quantum filio ad ſtructuram templi reliquerit Cap. 12

ANTIQVITATVM LIBER VIII.

QVomodo Solomon regnum adeptus inimicos expulit Cap. 1
De ſapientia Solomonis & prudentia & diuitiis, quódque primus Hieroſolymis templum ædificauit Cap 2
Solomone defuncto populus à Roboamo eius filio deficiens Hieroboamum decem tribuũ regem fecit Cap. 3
Suſacus Aegyptiorum rex captis Hieroſolymis diuitias eius urbis in Aegyptum tranſportauit Cap. 4
Hieroboami contra Abiam filium Roboami expeditio & clades, & quòd Baſanes Hieroboami generis exſtirpator, ipſe regnum occupauerit Cap. 5
Aethiopum irruptio in Hieroſolymitanum agrum ſub Aſano, & exercitus eorum interitus Cap. 6
Baſanæ ſtirpe ſublata apud Iſraëlitas, Zamares, & poſt hũc Amarimus & Achabus filius, regnũ obtinẽt Ca. 7
Adadus Damaſci & Syriæ rex bis contra Achabum ducto exercitu profligatur Cap. 8
De Ioſaphato rege Hieroſolymorum Cap. 6
Achabus à Syris bello laceſſitis in prælio uictus occiditur Cap. 10

ANTIQVITATVM LIBER IX.

IOramus Achabi filius Moabitas bello petitos ſuperat Cap. 1
Ioramus Hieroſolymorum rex principatum adeptus fratres & paternos amicos interfecit Cap. 2
Exercitus Iorami deletur ab hoſtibus, & filij perimuntur, unico excepto, poſtremo ipſe miſera morte tollitur Cap. 3
Damaſcenorũ rex Iſraëlitarũ regẽ bello impetit Cap. 4
Ioramus à Ieu magiſtro equitũ cum tota ſtirpe occiditur, & cum eo Hieroſolymitanus rex Ochozias Cap. 5
Ieus inter Iſraëlitas regnat apud Samariam, & poſt eum uſque quartam generationem eius progenies Cap. 6
Gotholia per ſummum nefas Hieroſolymis regnũ occupat, quæ poſt ſextum annum cæſa pontifex Ochoziæ filium regem conſtituit Cap. 7
Azaelis Damaſcenorum regis contra Iſraëlitas, ac mox contra Hieroſolymitas expeditiones Cap. 8
Amaſias rex Hieroſolymitanus exercitu contra Idumæos & Amalecitas ducto, uictor cuadit Cap. 9
Amaſiæ uictoria de Iſraëlitis & Ioa rege eorum reportata Cap. 10

ELENCHVS ARGVMENTORVM

Quomodo Ozias uicinas gentes subegerit Cap.11
Rase Damascenorum rege Hierosolymitas bello uexante Achazes eorum rex coactus est Assyriorum regem in Damascenos immittere Cap.12
Assyriorum rex ui expugnata Damasco, & occiso rege, populum traducit in Mediam, aliis gentibus Damascū in coloniam deductis Cap.13
Salmanasar capto Israelitarum rege, & decem tribubus translatis in Mediam, Cutheos in eorum regionem migrare iubet Cap.14

ANTIQVITATVM LIBER X.

SEnacheribi Assyriorum regis expeditio Hierosolymitana, & Ezeciæ regis oppugnatio Cap.1
Quòd Assyriorum exercitus una nocte peste absumptus est, & quòd rex eorum domum reuersus filiorum insidiis periit Cap.2
Ezecias ab infestatione Assyriorum liberatus cum aliquandiu uixisset in pace, decedens Manassæ filio regnum reliquit Cap.3
Manasses à Chaldæorum ac Babyloniorum rege captus, post aliquantum temporis ab eo rursum in regnum suum restituitur Cap.4
De Iosia rege Cap.5
Nechao rege Aegypti contra Babylonios per Iudæam exercitum ducere uolente, Iosias uetare conatus prælio uictus occiditur Cap.6
Nabuchodonosorus inuadens Syriam Ioacimum ad amicitiam & societatem suam pertraxit Cap.7
Nabuchodonosorus Ioacimum rursum Aegyptiorum rebus studentem interficit, & Ioachimum eius filium pro eo regem constituit Cap.8
Babylonius mutata sententia Ioachimum obsidet, deditumque ultro captiuum Babyloniam abducit Cap.9
Sedecias Hierosolymorum rex à Babylonio constituitur Cap.10
Captis Hierosolymis Nabuchodonosorus populum traducit in Babyloniam Cap.11
De successoribus Nabuchodonosori, & quòd Cyrus eorum imperium in Persas trāstulit, & quomodo se tum res Iudæorum apud Babylonios habuerint Cap.12

ANTIQVITATVM LIBER XI.

CYrus Persarum rex Iudæos Babylone dimissos pristinas sedes permittit repetere, collata eis in ædificationem templi pecunia Cap.1
Regij duces & satrapæ Iudæos ab ædificatione templi prohibent Cap.2
Cambyses Iudæos ab ædificando templo omnino prohibet Cap.3
Darius Hystaspis filius templum Iudæis ædificat Cap.4
Xerxis Darij filij in Iudæorum gentem beneficia Cap.5
Quomodo Artaxerxe regnante parum abfuit quin tota Iudæorum gens Amani dolo extingueretur Cap.6
Bagoses, penes quem Artaxerxis iunioris exercitus fuit imperium, multis iniuriis Iudæos afficit Cap.7
Quanta Alexander Macedonum rex in Iudæos beneficia contulerit Cap.8

ANTIQVITATVM LIBER XII.

PTolemæus Lagi dolo occupatis Hierosolymis cum reliqua Iudæa, multos inde in Aegyptum traduxit Cap.1
Ptolemæus Philadelphus Iudæorum legem in Græcam linguam uertit, & multis eius gentis captiuis dimissis, donaria multa Deo in templo eius dedicat Cap.2
Honor à regibus Asiæ Iudæorū genti habitus, & quòd in ciuitatibus à se conditis ius ciuitatis ei concesserint Cap.3
Iosephus Tobiæ filius imminentem Iudæis calamitatem depellit, amicus Ptolemæo regi factus Cap.4
Amicitia & societas Lacædemoniorum cum Onia Iudæorum pontifice Cap.5
Iudæi seditionibus agitati Antiochi opem inuocāt Cap.6
Quemadmodum Antiochus ducto Hierosolyma exercitu, occupatóque eius urbis dominio, templum etiam spoliauerit Cap.7
Antiocho uetante Iudæos uti patriis legibus, solus Assamonæi filius Matthias regem contempsit, profligatis etiam eius ducibus Cap.8
Matthiæ defuncto Iudas filius succedit Cap.9
Apollonius Antiochi dux in Iudæa prælio uictus occiditur Cap.10
Lysiæ & Gorgiæ contra Iudæos expeditiones & clades Cap.11
Quomodo diuisis copiis, Simon Tyrios & Ptolemaidenses, Iudas Ammanitas superat Cap.12
Antiochi Epiphanis apud Persas interitus Cap.13
Antiochus Eupator profligato Iudæorum exercitu Iudā in templo obsidet Cap.14
Antiochus omissa oppugnatione cum Iuda fœdus facit & amicitiam Cap.15
Bacchides Demetrij dux cū exercitu contra Iudæos missus, infecto negotio ad suum regem reuertitur Cap.16
Nicanor post Bacchidem dux contra Iudam missus unà cum uniuerso exercitu interneccione periit Cap.17
Bacchidis denuo missi in Iudæam uictoria Cap.18
Quomodo Iudas prælio uictus occubuit Cap.19

ANTIQVITATVM LIBER XIII.

IOnathas defuncto fratri suo Iudæ in principatu succedit Cap.1
Ionathas fessum bello Bacchidem compellit inito cum Iudæis fœdere exercitum abducere Cap.2
Alexander filius Antiochi Epiphanis regem Demetrium bello aggreditur Cap.3
Demetrius missa legatione ad Ionatham, multis muneribus eum ad amicitiam suam pertrahit Cap.4
Alexander maioribus quàm Demetrius pollicitationibus, & delato pontificatu Ionatham in partes suas traducit Cap.5
De templo Dei ab Onia ædificato Cap.6
Quòd Alexander post mortem Demetrij Ionatham in summo honore habuit Cap.7
Demetrius Demetrij filius deuicto Alexandro, & occupato regno in fœdus & amicitiam Ionatham recipit Cap.8
Tryphon Apamenus post deuictum Demetrium Antiocho Alexandri filio regnum asserit, recepto in amicitiam Ionatha Cap.9
Demetrio à Parthis capto Tryphon fœdus uiolat, & Ionatha dolo capto atque interfecto Simoni eius fratri bellum infert Cap.10
Quòd Simoni Iudæorum gens & pontificatum simul & copiarum imperium detulit Cap.11
Simon Tryphonem in Dora compulsum oppugnat, mitocum

cũ Antiocho cui Pius cognomen erat, fœdere Cap.12
Bello inter Antiochum & Simonem orto Cendebæus dux regius è Iudæa profligatur Cap.13
Quòd Simon à genero ſuo Ptolemæo in conuiuio per dolum occiſus eſt Cap.14
Quomodo fruſtratis Ptolemæi conatibus Hyrcanus principatu potitus eſt Cap.15
Quòd Antiochus cognomento Pius ducto contra Hyrcanum exercitu, placatus CCC. talentis fœdus cum eo iniit Cap.16
Hyrcani expeditio in Syriam Cap.17
Quòd Antiochus Cyzicenus Samaritis auxilium ferens uictus aufugit Cap.18
Ariſtobulus primus diadema ſibi impoſuit Cap.19
Alexandri Iudæorum regis res geſtæ Cap.20
Ptolemæi Lathuri de Alexandro uictoria Cap.21
Demetrius Eucerus Alexandrũ prælio ſuperat Cap.22
Antiochi Dionyſij in Iudæam expeditio Cap.23
Alexandro mortuo uxor Alexandra in regnum ſuccedit Cap.24

ANTIQVITATVM LIBER XIIII.

POſt contentionem de regno inter fratres cõuentum eſt ut Ariſtobulus regnaret, Hyrcanus priuatam uitam degeret Cap.1
Antipatri genus, & quomodo claritatem ac potentiam ſibi & ſuis liberis parauerit, & fuga Hyrcani ad Aretam regem Arabum Cap.2
Ariſtobulus prælio uictus cõpellitur Hieroſolyma Caput 3
Hyrcani & Ariſtobuli legationes à Scauro petentes auxilium Cap.4
Quomodo Ariſtobulus & Hyrcanus apud Pompeium de regno diſceptauerunt Cap.5
Quo ſtratagemate caſtella occupauerit Cap.6
Hieroſolymitani portas Romanis claudunt Cap.7
Pompeius templum cum inferiore urbis parte ui expugnat Cap.8
Scaurus bello aggreſſus Aretam, fœdus Antipatri ſuaſu cum eo ferit Cap.9
Alexander à Gabinio uictus, in quodam caſtello oppugnatur Cap.10
Ariſtobulus Romæ uinculis elapſus, rurſum in Iudæa captus à Gabinio Romam remittitur Cap.11
Craſſi contra Parthos ducentis per Iudæam iter, & ſacrilegium Cap.12
Pompeij fuga in Epirum, & Scipionis aduentus in Syriam Cap.13
Cæſaris in Aegyptum expeditio, & quàm fideli Iudæorum opera adiutus ſit Cap.14
Antipatri res geſtæ & cum Cæſare amicitia Cap.15
Cæſaris literæ & ſenatusconſulta de Iudæorum amicitia Cap.16
Antipater ex filiis ſuis Herodi Galilææ, Phaſaelo Hieroſolymorum regimen cõmittit, & quòd Sex. Cæſar Herodem magnum ac illuſtrem reddidit Cap.17
Caſſium afflictis Iudæis inſuper octingenta talenta ab eis exigit Cap.18
Malichus per inſidias Antipatrũ ueneno tollit Cap.19
Herodes iuſſu Caſſij Malichum dolo interficit Cap.20
Antigonum Ariſtobuli filium auxilio Tyriorum tyranni paternum regnum repetentem Herodes profligatum è Iudæa pellit Cap.21
Herodes in Bithynia occurrens Antonio pecuniis eum ſibi conciliat, quo factum eſt ut ille accuſatores eius non admiſerit Cap.22
Antonius in Syriam prouinciã ueniens Herodem cum Phaſaelo tetrarchas conſtituit Cap.23
Parthi Antigonum Ariſtobuli filium in regnum reducunt Cap.24
Parthi Hyrcanũ & Phaſaelũ captiuos abducũt Cap.25
Herodes Romæ à ſenatu Iudææ rex declaratur Cap.26
Herodis ex Italia nauigatio & pugna aduerſum Antigonum Cap.27
Antigonus à Soſio & Herode opprimitur Cap.28

ANTIQVITATVM LIBER XV.

EXpugnatis à Soſio & Herode Hieroſolymis, Antigonus ab Antonio ſecuri percutitur, Herodes uero præcipuum quemque ex amicorum eius cohorte interimit Cap.1
Quomodo Hyrcanus à Parthis dimiſſus ad Herodem reuerſus eſt Cap.2
Herodes Ariſtobulum coniugis ſuæ Mariamnes fratrem Pontificem declaratum non multo poſt necandum curauit Cap.3
Cleopatra Iudæorum & Arabum regnis inhians, partem eorum ab Antonio impetrare conatur Cap.4
Cleopatræ reginæ in Iudæam aduentus Cap.5
Herodes bellum Aretæ infert, quo tempore Antonius à Cæſare Actiaco prælio uictus eſt Cap.6
De terræmotu qui Iudæam concuſſit Cap.7
Herodis concio ad exercitum Cap.8
Herodes ad Cæſarem profecturus neceſſario Hyrcanum interficit Cap.9
Quomodo Herodes etiam regnum à Cæſare obtinuit Cap.10
Herodes Mariamnen calũniis oppreſſã interficit Ca.11
De fame quæ in Iudæam terram incubuit Cap.12
Cæſarea conditur Cap.13
Herodes nouum templũ Hieroſolymis ædificat Cap.14

ANTIQVITATVM LIBER XVI.

ALexander & Ariſtobulus ad patrẽ reuerſi, Salomes ac Pheroræ calũniis appetũtur Cap.1
Herodes dat Alexãdro, & Ariſtobulo coniuges Cap.2
Herodes ad Agrippam nauigat Cap.3
Ionici Iudei gẽtiles apud Agrippã accuſant, conatos ſibi adimere priuilegia per Romanos conceſſa Cap.4
Herodes in Iudæam reuertitur Cap.5
Domeſticum diſſidiũ inter Herodem & filios Cap.6
Antipatro Romæ degente Herodes Alexandrũ & fratrem adductos ad Cæſarem accuſat Cap.7
Alexandri defenſio, & cum parente recõciliatio Cap.8
Herodes quinquennale certamen ob abſolutam Cæſaream celebrat Cap.9
Iudæorum Cyrenenſium & Aſiaticorum ad Cæſarem legatio Cap.10
Herodes opus habens pecunia, ſepulchrũ Dauidis ſubiit Cap.11
Archelaus Cappadocum rex Alexandrum patri reconciliat Cap.12
Trachonitarum defectio Cap.13
Expeditio Herodis in Arabiam Cap.14
Syllæus Herodem accuſat apud Cæſarem Cap.15

Euryclis calumniæ contra Herodis filios Cap.16
Herodis filij damnantur apud Berytum in concilio Cap.17

ANTIQVITATVM
LIBER XVII.

De Antipatri Herodis filis malicia Cap.1
De Zamari Iudæo Babylonico Cap.2
Antipatri contra Herodem insidiæ Cap.3
Herodes Antipatrum mittit ad Cæsarem Cap.4
Pheroræ obitus Cap.5
Pheroræ uxor accusatur ueneficij, & Herodes cognoscit Antipatri insidias Cap.6
Antipater capitis damnatus in uincula coniicitur Cap.7
Herodis morbus, & Iudæorum seditio Cap.8
Antipatri exitium Cap.9
Herodis mors, testamentum, & funeratio Cap.10
Populus seditionem mouet contra Archelaum Cap.11
Seditio Iudæorum contra Sabinum, & quomodo Varus autores eius puniit Cap.12
Cæsar Herodis testamentum confirmat Cap.13
De Pseudalexandro Cap.14
Archelaus iterum accusatus Viennæ relegatus est Cap.15

ANTIQVITATVM
LIBER XVIII.

Quirinius ad censendam Syriam & Iudæam mittitur à Cæsare, & procurator eiusdem Cæsaris in Iudæam uenit Coponius: & quomodo Iudas Galilæus res nouas molitus est Cap.1
Quæ & quot sectæ fuerint apud Iudæos Cap.2
Vrbes ab Herode & Philippo tetrarchis in honorem Cæsaris conditæ Cap.3
Iudæorum contra Pontium Pilatum seditio Cap.4
Quid Iudæis Romæ degentibus acciderit, & de Pilato Cap.5
Vitellij aduentus Hierosolyma, & quomodo à Tiberio mandata accepit, ut impetratis ab Artabano obsidibus bellum contra Aretam susciperet Cap.6
Herodis bellum quo ab Areta superatus Cap.7
Nauigatio Agrippæ ad Tiberium, & quomodo accusatus uinctus sit, utque post excessum Tiberij à Caio eius successore solutus sit Cap.8
Quomodo Herodes tetrarcha in exilium missus est Cap.9
Iudæorum & Græcorum apud Alexandriam seditio Cap.10
Caius in Syriam mittit Petronium iussum Iudæis bellum inferre, nisi malint recipere ipsius statuam Cap.11
Quo in statu res Iudæorum apud Babylonem fuerint, & de Asinæo ac Anilæo fratribus Cap.12

ANTIQVITATVM
LIBER XIX.

Quomodo Caius à Chærea cæsus est Cap.1
Quomodo Claudius principatum adeptus sit Cap.2
Dissidium inter senatum & plebem Cap.3
Quomodo Claudius Agrippæ paternum regnum reddidit, & edicta eius in Iudæorum gratiam Cap.4
Agrippæ in Iudæam reditus Cap.5
Epistola Petronij ad Doritas pro Iudæis scripta Cap.6
Gesta Agrippæ usque ipsius obitum Cap.7

ANTIQVITATVM
LIBER XX.

Philadelphensium & Iudæorum dissidium, déq; stola sacerdotali Cap.1
Quomodo Helena Adiabenorum regina & eius filij religionem Iudaicam cõplexi sint Cap.2
Quomodo Tiberius Alexander procurator filios Iudæ Galilæi puniit Cap.3
Quomodo plurimi Iudæorum circa templum oppressi sunt Cap.4
Seditio Samaritas inter & Iudæos orta Cap.5
Gesta Felicis Iudææ præsidis Cap.6
De procuratore Portio Festo, & de sicariis Cap.4
De procuratore Albino Cap.8
Quomodo Florus Albini successor tantis Iudæos affecerit iniuriis, ut coacti sint arma sumere Cap.9

DE BELLO IVDAICO.
LIBER I.

De uastatione Hierosolymæ ab Antiocho Cap.1
De successionibus principum à Ionatha usque ad Aristobulum Cap.2
De Aristobulo, Antigono, Iuda Esseo, Alexandro, Theodoro & Demetrio Cap.3
De bello Alexandri cum Antiocho, & Areta: déq; Alexandra & Hyrcano. Cap.4
De bello Hyrcani cum Arabibus, & expugnatione Hierosolymæ Cap.5
De bello Alexandri cum Hyrcano & Aristobulo Cap.6
De Aristobuli morte, & bello Antipatri contra Mithridatem Cap.7
De accusatione Antipatri apud Cæs. de pontificatu Hyrcani, & Herode bellum mouente Cap.8
De Romanorum dissidiis post mortem Cæsaris & insidiis Malichi Cap.9
De Herode accusato, & uindicato Cap.10
De bello Parthorum contra Iudæos, & fuga Herodis ac fortuna Cap.11
De bello Herodis è Roma redeuntis pro Hierosolyma & contra latrones Cap.12
De morte Iosephi, & obsidione Hierosolymæ per Herodem, & Antigono occiso Cap.13
De incidiis Cleopatræ in Herodem, & Herodis prælio contra Arabes, & ingenti terræ motu Cap.14
Herodes exaltatus in regnum Cap.15
De urbibus & ædificiis instauratis & conditis ab Herode, déque munificentia qua usus est erga exteras gentes, eiusque felicitate Cap.16
De dissidio Herodis cum filiis Alexandro & Aristobulo Cap.17
De conspiratione Antipatri contra patrem Cap.18
De ueneno Herodi parato, & quomodo compertum sit Cap.19
De Antipatri in Herodem malignis studiis deprehensis & ultis Cap.20
De aquila aurea, morteq; Antipatri & Herodis Cap.21

DE BELLO IVDAICO
LIBER II.

De successoribus Herodis, & ultione direptæ aureæ aquilæ Cap.1
De pugna & strage Hierosolymis inter Iudæos & Sabinianos Cap.2
De Vari gestis circa Iudæos crucifixos Cap.3
De ethnarcha Iudæorum instituto Cap.4
De subditicio falsoq; Alexãdro, eóq; deprehenso Cap.5
De Archelai exitio Cap.6
De Simone Galilæo, de tribus sectis apud Iudæos Cap.7

De Pilati

De Pilati regimine Cap.8
De ſuperbia Caij, & Petronio præſide Cap.9
De Imperio Claudij, & regno Agrippæ, ac morte Caput 10
De uariis tumultibus in Iudæa & Samaria Cap.11
De tumultibus in Iudæa ſub Felice Cap.12
De præſidibus Iudææ Albino & Floro Cap.13
De Floro ſæuiente in Iudæos Cæſarienſes & Hieroſolymitas Cap.14
De alia oppreſſione Hieroſolymorum dolo Flori Caput 15
De Politiano tribuno, & oratione Agrippæ ad Iudæos ad obediendum Romanis hortantis Cap.16
De cœpta rebellione Iudæorum contra Romanos Caput 17
De cæde Ananiæ pontificis, Manahemi & militum Romanorum Cap.18
De Iudæorum maxima ſtrage Cæſareæ & in omni Syria Cap.19
De Iudæorum alia graui cæde Cap.20
Iudei Alexandriæ occiſi Cap.21
De clade Iudæorum autore Ceſtio Cap.22
De pugna Ceſtij contra Hieroſolymam Cap.23
De obſidione Hieroſolymæ à Ceſtio, & ſtrage Caput 24
De Damaſcenorum ſæuitia in Iudæos, déque Ioſephi ſtudiis in Galilæa Cap.25
De Ioſephi periculis & euaſione, & Ioannis Giſcalei malitia Cap.26
Tiberias à Ioſepho recuperatur & Sepphoris Caput 27
Quomodo Hieroſolymitæ bello ſe præparauerint, déq; Simonis Gioræ tyrannide Cap.28

DE BELLO IVDAICO
LIBER III.

De Veſpaſiani ducis aduentu, & clade duplici Iudæorum Cap.1
Deſcriptio Galileæ, Samariæ & Iudææ Cap.2
De auxilio Sepphoritis miſſo, & Rom. diſciplina militari Cap.3
Impetus Placidi contra Iotapatam Cap.4
Galilæa à Veſpaſiano inuaditur Cap.5
Gadaræ expugnatio Cap.6
Iotapatæ obſidio Cap.7
Obſidio Iotapatenorum à Veſpaſiano, & diligentia Ioſephi, déque Iudæorum excurſione in Romanos Cap.8
De oppugnatione Veſpaſiani contra Iotapatam ariete, aliis tormentis bellicis Cap.9
De iterata impugnatione Iotapatenorum Cap.10
Iaphæ expugnatio à Traiano & Tito Cap.11
De Samaritis à Cereale deuictis Cap.12
Iotapatæ excidium Cap.13
Quomodo Ioſephus captus uitã ſuam redemerit facto & uerbis Cap.14
Ioppe denuo capitur Cap.15
Deditio Tiberiadis Cap.16
Tarichearum obſidio Cap.17
De lacu Geneſar, & fontibus Iordanis Cap.18
Tarichearum excidium Cap.19

DE BELLO IVDAICO
LIBER IIII.

Obſidio Gamalenſium Cap.1
Itaburius mons occupatur à Placido Cap.2
Excidium Gamalæ Cap.3
Giſcala à Tito capitur Cap.4
Hieroſolymitani excidij initium Cap.5
Idumæorum aduentus pro Hieroſolymitanis & acta Cap.6
De clade Iudæorum ab Idumæis facta Cap.7

DE BELLO IVDAICO
LIBER V.

De altera ſtrage & reditu Idumæorũ, Zelotarúmque crudelitate Cap.1
De inteſtina diſcordia Hieroſolymorum Cap.2
De Gadarenſium deditione & ſtrage Cap.3
De captis oppidis quibuſdam, deſcriptióq; ciuitatis Hiericunthinæ Cap.4
Lacus Aſphaltites Cap.5
Geraſæ deuaſtatio, ſimul de Neronis morte, Galbæ & Othonis Cap.6
De Simone Geraſeno, nouæ conſpirationis principe Cap.7
De Galba, Othone, Vitellio & Veſpaſiano Cap.8
De Simonis geſtis contra Zelotas Cap.9
De Veſpaſiano in Imperatorem electo Cap.10
Aegypti deſcriptio, & Phari Cap.11
Veſpaſianus Ioſephum captiuitate liberat Cap.12
De Vitellij morte & moribus Cap.13
Titus mittitur contra Iudæos à patre Cap.14

DE BELLO IVDAICO
LIBER VI.

De triplici ſeditione apud Hieroſolymam Cap.1
Titus explorator Hieroſolymæ periclitatur Cap.2
De eruptionibus Iudæorum contra Romanos caſtra metantes Cap.3
De inteſtina pugna azymorum diebus Cap.4
De Iudæorum dolo in Romanorum milites Cap.5
Deſcriptio Hieroſolymorum Cap.6
Deditionem Iudei recuſant, & Romanos adoriuntur Cap.7
De caſu turris & duorum murorum obtentu Cap.8
De Caſtore Iudeo Romanis illudente Cap.9
De ſecundo muro his obtento à Romanis Cap.10
De aggeribus in tertium murum & oratione prolixa Ioſephi pro deditione facienda, & fame obſeſſorum Cap.11
De Iudæis crucifixis & aggeribus combuſtis Cap.12
De muro extructo ab exercitu Romano circum Hieroſolymam triduo Cap.13
De fame Hieroſolymorum & ſecundo aggere extructo Cap.14
De cæde Iudæorũ intra & extra Hieroſolymam Cap.15
De ſacrilegio circa templum, & relatis ex urbe cadaueribus & fame Cap.16

De

ELENCH. ARGV. IN IOSEPHVM

DE BELLO IVDAICO LIBER VII.

De *suffosione murorum, succensione aggerum, & Sabino oppugnante murum* Cap.1
Romani Antoniam inuadunt, & à Iudæis repelluntur Cap.2
De *Iuliano Romano milite insigni fortitudine* Cap.3
Iosephi oratio pro deditione Iudæorum, & profugium eorum Cap.4
De *iterata pugna, extructis aggeribus, & excursionibus Iudæorum* Cap.5
Romani flammis pereunt dolo Iudaico, & de Artorio quodam Cap.6
De *fame Iudæorum* Cap.7
De *muliere quæ per famem filium coxerat* Cap.8
De *expugnatione muri, & incendio templi* Cap.9
Quemadmodum templum incensum est inuito Tito Cap.10
De *sacerdotibus, gazophylacioq; & porticu* Cap.11
De *prodigiis excidium Hierosol. mæ præcedentibus & præsagiis* Cap.12
De *imperio Titi, & sacerdotum interfectione* Cap.13
De *præda seditiosorum & succensione interioris ciuitatis* Cap.14
Superior pars ciuitatis oppugnatur, confugiunt aliqui Iudæorum ad Titum Cap.15
De *occupata reliqua parte ciuitatis* Cap.16
De *numero captiuorum & peremptorum* Cap.17
Hierosolymæ urbis historia breuis Cap.18
De *præmio militum* Cap.19
De *nauigatione Vespasiani, déq; comprehenso Simone, & spectaculo die natalitio exhibito* Cap.20
De *calamitate Iudæorum apud Antiochenses* Cap.21
Quomodo Vespasianus rediens à Romanis exceptus est Cap.22
Domitiani gesta contra Germanos & Gallos Cap.23
De *anne sabbatico, & triumpho Vespasiani ac Titi celeberrimo* Cap.24
Herodium & Machærus à Basso capta Cap.25
De *Iudæis à Basso interemptis & Iudæa diuendita* Cap.26
De *clade Antiochi regis & eruptione Alanorum in Armeniam* Cap.27
Excidium Massadæ castelli munitissimi Cap.28
Interitus sicariorum, qui in Alexandriam & Thebas profugerant Cap.29
Oniæ templum clausum apud Alexandriam Cap.30
De *interfectione Iudæorum apud Cyrenem* Cap.31

DE ANTIQVITATE IVDAEORVM

contra Apionem libri II. Fol.672.

De *Imperio Rationis, siue de Machabæis lib. unus* Fol.690

Iosephi uita, ab ipso conscripta Fol.437

FINIS

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
PRIMVS,

Sigiſmundo Gelenio interprete.

PROOEMIVM. Cap. I.

QVI *ad ſcribendas hiſtorias ſe conferunt, non vnam neque eãdem ſui propoſiti cauſam habere mihi videntur, ſed plures, eáſque multum inter ſe differentes. quidam enim oſtentandæ eloquentiæ cauſa, gloriæque ex ea captandæ, ad hoc ſtudiorum genus ſe applicant. alij quo gratiam illis referrent, quorum res geſtas ſcribendas ſibi ſumpſerunt, nulli labori quantum in ſe fuit, pepercerunt. Sunt quos res ipſa compulit, vt quibus gerendis interfuerant, ea ſcripto complexa in vulgum proderent. nec defuerunt, qui res inſignes cognitúque dignas in obſcuro latere non ferrent, atque ideo narrationem earum in communem vtilitatem proferrent. Ex iam dictis cauſis poſtremæ duæ me quoque ad idem permouerunt. Bellum enim quod cum Romanis habuimus, & res vtrinque geſtas, ac demum euentum, quæ omnia præſens ipſe meo periculo didici, narrare coactus ſum propter quoſdam qui ſcriptis ſuis veritatem deprauarunt. Præſens verò opus aggreſſus ſum, ratus Græcis omnibus cognitu non iniucundum fore. Complectetur enim vniuerſam noſtræ gentis antiquitatem, formámque reipublicæ, ex Hebraicis literis translatam. Cogitaueram equidem & antea, iam tum cùm hiſtoriam de bello ſcriberem, docere, vnde primum oriundi Iudæi, quàm varia fortuna vſi, ſub quali legislatore ad pietatem cæteráſque virtutes inſtituti, quibus bellis per tot ſecula geſtis, inuiti ad poſtremum contra Romanos bellum ſint pertracti: ſed quoniam prolixius erat hoc argumentum, ſeorſim illud propriè dicato opere exorſus vſque ad finem ſuum perduxi. Procedente dein tẽpore, ſicut vſu venit his qui res arduas aggrediuntur, cunctatio quædam ac ſegnicies mihi inceſſit, tantam materiam in alienam ac peregrinam linguam traducturo: ſed fuerunt qui cupiditate cognoſcendi ad opus me adhortabantur, & præ cunctis Epaphroditus, vir cùm omnis generis diſciplinarum, tum verò rerum geſtarum peritiæ cum primis auidus, vt qui ipſe in maximis negociis & variis fortunæ caſibus verſatus, in omnibus eximiam naturæ indolem præſe tuliſſet, inconcuſſúmque virtutis ſtudium perpetuò retinuiſſet. Huic igitur morem gerens, aſſiduo cunctorum vtile aliquid ac honeſtum molientium fautori, cùm me mei iam ſuppuderet, ſi viderer ignauiam ſpecioſiſſimo labori anteponere, vires animúmque reſumpſi: ſimul hac quoque reputatione non leuiter permotus, quod & maiores olim noſtri exteris ſua benigne communicauerunt, & Græcorum nonnulli vehementi res noſtras cognoſcendi ſtudio flagrauerunt. Itaque inuenio literis proditum, quòd Ptolemæus ſecundus eius nominis rex, totus diſciplinis colligendiſque libris deditus, magnopere contenderit legem noſtram, eiúſque inſtituta, & viuendi formam præſcriptam, in Græcum eloquium transferri. Eleazarus autem pontificum noſtrorum nemini ſecundus, regi hanc vtilitatem non inuidit, reclamaturus omnino, niſi conſuetudinem haberemus à maioribus acceptam, res bonas & honeſtas celare neminem. Proinde mihi quoque conuenire duxi, vt & pontificis noſtri imitarer magnanimitatem: & hodie quoque regis illius multos perſimiles*

putarem, duntaxat quod ad discendi cupiditatem attinet. neque enim totam scripturam occupauit ille, sed legem solam ei tradiderunt interpretes, qui ob hoc Alexandriam missi fuerant. Sunt autem innumera sacris literis prodita, vt quæ quinque milium annorum historiam in se complectantur, in qua diuersi sunt inopinati casus, varia belli fortuna, multa imperatorum præclara facinora, multæ rerum publicarum mutationes. In vniuersum autem ex huius potissimùm historiæ lectione cognoscere licet, quòd his qui Dei voluntati obsequuntur, & leges bene latas transgredi verentur, omnia prospere succedunt supra quàm credi possit, & felicitas illis præmium à Deo proponitur. quòd si ab illarum diligenti obseruatione discedant, neque consilia eorum exitum inueniunt, & boni ipsorum opinione conatus in calamitates immedicabiles desinunt. Quapropter iam nunc lecturos hæc volumina adhortor, vt Deo mentem adhibeant, & legislatorem nostrum probent, si naturam, vt dignum est, considerauit, & virtuti eius conuenientes semper operationes assignauit, purámque suam narrationem ab omni, qualis apud alios est, fabularum vanitate conseruauit: tametsi quantum ad longitudinem temporis, verúmque vetustatem attinet, impunè poterat quælibet mendacia confingere. Natus enim est ante annos bis mille, cùm ad tot retro secula etiam poetæ ne Deorũ quidem suorum natales, nedum mortalium leges aut res gestas referre ausi fuerint. Sed hæc omnia procedens oratio accuratè suo quæque ordine docebit, ita vt nos facturos sumus polliciti, neque subtrahendo quicquam, nec addendo. Cæterùm quoniam fermè omnia pendent à Mosis legislatoris sapientia, necesse habeo paucis de illo præfari, ne quem fortè cogitatio subeat quî factum sit, vt quum operis inscriptio res gestas polliceatur, tam multa ad naturæ cognitionem spectantia scriptis nostris inseruerimus. Scire igitur oportet, quòd vir ille ante omnia necessarium existimauit, vel vitam suam recte disposituro, vel alis leges posituro, vt in primis naturæ Dei cognitionẽ habeat, atque ita consideratis eius operibus, egregium illud exemplar imitari, quantum in suis viribus est, & sectari conetur. alioquin absque hac contemplatione neque legislatorem ipsum vnquam bonam mentem sibi paraturum, neque scripta eius vllum momentum ad virtutem auditorum allatura, nisi ante omnia discerent, quòd Deus cùm sit parens omnium ac Dominus, omniáque contueatur, eis quidem qui se sectantur, felicem vitam donat: qui autem à virtutis tramite digrediuntur, illos maximis calamitatibus inuoluit. Hanc doctrinam ciues suos docere volens, nõ à pactis aut conuentis & mutuo circa hæc iure leges est auspicatus, quemadmodum alij solent: sed ad Deum & mundum ab eo conditum erectos mente, & persuasos quòd in terris pulcherrimum Dei opus simus homines, cùm iam ad pietatem haberet obsequentes, facile deinceps de reliquis omnibus edocuit. Itaque alij legislatores priscas fabulas sequuti, pudenda hominum peccata in deos suos verbis transtulerunt, atque hoc pacto hominibus malis magnum incitamentum ad malicia addiderunt. at noster legislator posteaquam puram putam virtutem habere Deum docuisset, censuit pro se quenque adniti oportere, vt in partem eius aliquam peruenire possit: in eósque qui neque sapiunt hæc neque credunt, seuerè admodum animaduertit. Ad hoc igitur præscriptum volo lectorem hæc nostra examinare. nanque sic considerantibus nihil vel absurdum, vel Dei magnificentia indignum esse videbitur. omnia enim summa concinnitate iuxta vniuersi naturam sunt disposita, partim ita vt dignum erat à legislatore subindicata, partim decentissimis allegoriis conuestita: partim etiam diserte expressa, nimirum quæcunque absque ambagibus erant proferenda: quorum causas si quis singillatim considerare vellet, sublimis inde & valde philosophica speculatio exoriretur, in aliud tempus differenda. Quòd si Deus longiorem ætatem concesserit, absolutis quæ nunc tractamus, vt illa quoque perscribantur operam dabimus:

nunc ad rerum seriem vertemus stylum, præmissis. quæ Moyses narrat de mundo condito: ea è sacris codicibus ita vt inuenimus transsumpta, in hunc fermè modum se habent.

Mundi creatio, & elementorum diſpoſitio.

CAPVT II.

IN principio creauit Deus cœlum & terram. Hæc cùm in conſpectum non veniret, alta caligine tecta, ſpiritúſque eam ſuperne permearet, lucē Deus fieri iuſſit: quę cùm effulſiſſet, conſiderata tota materia, diſcreuit lucem à tenebris: & his nomen impoſuit noctem; illam verò diem appellauit, veſperæ & mane vocabulo exordiis lucis & quietis indito. Atque hęc quidē prima dies extitit, Moſes autem vnam eam dixit. Cuius cauſam poſſem equidem & nunc reddere: ſed quoniā promiſi me omnium cauſas proprio volumine conſcriptas editurum, in illud tempus hanc quoq; rationem differam. Poſt hæc ſecunda die cœlum vniuerſitati rerum ſuperimpoſuit, diſcretum à cæteris, & in ſublimi per ſe collocatum, glaciéq; circumpactum, & humida ac pluuia natura ob terram irroratione iuuandam cōpetenter temperatum. Tertia verò terram ſtatuit, mari vndequaque circunfuſam: eadémq; die continuò plantæ ſimul & ſemina è terra ſunt exorta. Quarta verò cœlum Sole ac Luna aliiſque ſideribus exornauit, mandato eis dato, vt ſuo motu & meatu tēporum anni reuolutionem manifeſte indicarent. Quinta verò diē animantia, tum natatilia, tum per ſublime volantia, per altum perque aërem dimiſit, copulata prius & ad congreſſus genituræ cauſa comparata, quo genus eorum creſceret ſimul ac multiplicaretur. Sexta autem die quadrupedum genus condidit, maſculo & fœmineo ſexu diſtinctum: in hac verò hominem etiam finxit, atq; ita mundum ſex diebus vniuerſum, & omnia quæ mundo continentur, Moyſes facta eſſe dicit: ſeptima autem requieuiſſe Deum, & ab operibus ceſſauiſſe. quamobrem etiam nos vacationem à laboribus per hanc diem celebramus, appellantes eam ſabbatum: quæ vox requiem Hebręorū lingua ſignificat. Quin etiam naturam interpretari poſt ſeptimam diem Moyſes incepit, de hominis fabricatione in hūc modum diſſerens: Finxit Deus hominem humo telluris ſumpta, immiſítq; in eum ſpiritum & animam: homo autem hic vocatus eſt Adamus. ſignificat autem hoc Hebręorum lingua rufum: quandoquidem è rufa humo fermentata eſt factus. talis enim eſt intacta terra & vera. Statuit autem Deus corā Adamo diuerſa animalium genera tam maſculina quàm fœminina ei oſtendens: qui eis nomina indidit, quibus hodie quoque nominantur. Videns autem Adamum carentem ſocietate & conuictu fœminæ (nondum enim erat) mirantémq; quòd reliquæ animantes ita ſe haberent: ſopito illi coſta vna exem-

Geneſis 1.

II.

Geneſis 2.

pta, mulierem ex ea formauit: móxq; vt eſt adducta, ex ſe productam Adamus agnouit. Iſſa autem Hebræorum lingua vocatur mulier. huius autem nomen erat Eua, id ſignificat matrem omnium viuentium. Narrat præterea Deum hortum ad Orientem plantaſſe omni virenti planta: & in his fuiſſe arborem vitæ, & aliam ſcientiæ, per quam dignoſceretur bonum à malo. in hunc hortum cùm introduxiſſet Deus Adamum cum vxore, iuſſit eos plantarum curam habere. Rigatur autem hic hortus ab vno amne, vniuerſam in circuitu terram luſtrante, qui in quatuor diuerſos alueos finditur. Horum qui Phiſon nominatur (ea vox multitudinem ſignificat) ad terram Indiam delatus, in illud ſe pelagus exonerat, Græcis Ganges appellatus. Euphrates autem & Tigris in rubrum mare exeunt: quorum Euphrates vocatur Phora, id ſignificat vel diſperſionem vel florem. Tigris autem Diglath, quod interpretatur anguſtus ſimul & velox. Geon autem Ægyptum mediam ſecat: id nobis ab Oriente exortum ſignat, quem Græci Nilum appellare ſolent. Porrò Deus Adamum & vxorem de

III. Geneſis 3.

cæteris plantis guſtare iuſſit, vna arbore ſcientiæ ſolum illis interdixit, præmonitis ſi attigerint, confeſtim exitium eis affuturum. Cùm autem per id tempus nullũ eſſet inter animalia diſſidium, & ſerpẽs familiariter cũ Adamo ac vxore degeret, inuidebat eis felicitatem venturam, ſi iuſsis Dei parere perſeuerarẽt: & ratus in calamitatem caſuros, ſi mãdata neglexiſſent, malicioſe perſuadet mulieri vt de arbore ſciẽtię guſtaret, aſſeuerans ineſſe ei vim dignoſcendi boni ac mali: de qua ſi guſtaſſent, beatam nihilóque deteriorẽ quàm Deum vitam acturos. atq; hoc pacto mulierem ſubuertit, vt mandatum Domini contẽneret: quæ guſtato arboris fructu, cibóque hoc delectata, etiam Adamo vſum eius perſuaſit. iámq; ſe nudos eſſe ſentiebant, & de tegmento ſibi diſpiciebant. arbori enim acuminis & cogitandi vis inerat. Foliis igitur ficulneis ſeſe texerunt, atque ita conuelatis pudendis, videbantur ſibi feliciores, qui inueniſſent quo prius carebant. Mox cum Deus in hortum veniſſet, Adamus antea familiariter cum Deo colloqui ſolitus, conſcius ſibi iniuſticiæ ſecedebat. Deus autem miratus cauſam ſcitabatur, quid ita prius delectatus ſua conſuetudine, nunc fugitaret ac latitaret. Illo verò tacente præ conſcientia non ſeruati præcepti, Deus ita infit: Equidem proſpexeram vobis, quomodo vitam felicẽ omníſque mali expertem viueretis, nulla noua cura in animo ſolicitati, omnibus quæcunq; ad vſum ac voluptatem conferunt, ſua ſponte vobis prouenientibus, mea vnius prouidentia citra omnem veſtrum laborem aut ſolicitudinem: quibus fruentes vos neq; ſenectus celeriter opprimeret, & vita diuturna quàm longiſſime proferretur. tu verò hanc meam ſententiam ludibrio habuiſti, mandato meo contempto. non enim propter bonum aliquod taces, ſed propter malam conſcientiam. quare & ſenectus ocyor ſuperueniat, & vita veſtra minus ſit diuturna. Adamus autem excuſabat peccatum, & iram Dei deprecabatur, culpam in vxorem referẽs, & dicens, ab illa deceptum ſe peccauiſſe: at illa ſerpentem accuſabat. Tum Deus mulctauit eum, quòd muliebri conſilio ceſſiſſet: terramque nullos poſthac fructus ſponte proferre iuſſit: laborantibus autem & opere attritis alia dare, alia negare. Euam autem parturitionibus & hoc genus doloribus caſtigauit, eo quòd ipſa à ſerpente decepta Adamum eiſdem dolis illectum in calamitates conieciſſet. quin & ſerpẽti vocem adempſit, iratus ob maliciam qua erga Adamum eſt vſus: venenúmque linguæ eius indidit, & hoſtem eorum declarauit: admonuítque, caput eius plagis impetendum eſſe, tum quòd in hoc pernicies hominis ſita ſit, tum quòd ipſa beſtia hoc pacto facillime opprimatur: ad hæc pedibus priuatum trahi per terram, ac volui fecit. His pœnis impoſitis Deus Adamum & Euam ex horto in aliam regionem tranſtulit.

De

De posteritate Adami, & decem ætatibus vsque diluuium. Cap. III.

IIII.

NATI sunt autem eis & filij mares duo, horum prior appellatus est Cain, quod interpretatur acquisitio: Abel autem secundus, ea vox luctum significat. Natæ sunt eis etiam filiæ. Hi fratres suis quisque studiis intenti erant. Abel iusticiam colebat, & omnibus actionibus suis Deum præsentem ratus, virtuti operam dabat. pastoralis autem eius erat vita. Cain vero quum alioquin etiam pessimus esset, lucrúmque solum spectaret, terram quoq; arare primus excogitauit: ac postremo fratrem etiam interemit tali de causa. Quum visum eis esset sacrificare Deo, Cain agri & arborum fructus obtulit, Abel lac & primogenita pecorum. Huius sacrificium Deo fuit acceptius, quòd sponte naturæ genitis constaret, quàm ea quæ homo auarus & industrius per vim quandam à natura extorserat. ideo Cain ægrè ferens prælatum sibi à Deo Abelem, interfecit fratrem, & cadauere

eius abdito, rem clàm fore putabat. Quo cognito Deus venit ad Cain, rogans de fratre, vbi nam esset. multis enim diebus se non vidisse eum, quem reliquo omni tempore cum ipso versari animaduertisset. Tum Cain anxius, nec habens quod responderet Deo, primum se quoque demirari ait, quî factum sit, quòd frater nusquam compareat. Instante vero Deo, & accuratius inquirente, iam commotior negauit se pædagogum fratris, aut rerum eius obseruatorem esse. Tum Deus coarguit Cain parricidij, mirari se dicens, quòd negaret se quicquam de fratre scire, quem ipse interemisset. & supplicium quidem quod cæde commeruerat ei remittit, sacrificio placatus ne grauius in supplicem sæuiret: sed male ominatus ei & posteris ipsius, vsque septimam progeniem puniturum se est comminatus: & ex illa regione extorrem vnà cum vxore fecit. Illo autem timente, ne oberrans in feras incideret, atque ita periret, securum esse iussit quod ad hoc periculum attinet, & impauide terras peragrare: & signo ei indito quo nosci posset, abire procul iussit. Cain autem multas regiones vnà cum vxore emensus tandem Naida condidit: id loci nomen est: atque illic sedem optauit, vbi etiam liberos procreauit. Cæterum tantum abfuit vt hac castigatione in melius vitam mutauerit, vt peior etiam sit factus, suis voluptatibus vel cum aliorum iniuria indulgens: & facultates domesticas per vim ac rapinas accumulans, accitis vndecunque latrociniorum & nequitiæ sociis, magister illis ad facinorosam vitam est effectus. Adhæc simplicem hactenus viuendi ratione, excogitatis mensuris & ponderibus immutauit, pristinámq; sinceritatem & generositatem ignaram talium artium in nouam quandam versutiam deprauauit. Primus agrorum terminos fixit, vrbémque extructam & communitam coactis in vnum domesticis & clientibus inhabitandam tradidit. Enosæ nomine impositio ab Enosо liberorum natu maximo. Is Iaredũ genuit, ex quo Malalehel, & ex eo deinceps Mathusula est progenitus. huic Lamechus fuit filius, qui liberos habuit septuaginta & septem, ex duabus susceptos vxoribus, Sella & Ada. Ex his Iobel ex Ada natus, tabernaculis constructis pastorali cultu ac victu fuit contentus. Iubal verò germanus eius musicæ operam dedit, psalteriúmque & citharam inuenit. Thobel autem vnus ex altera vxore prognatorum viribus excellens rem militarem egregie tractauit, cuius artibus & opes ampliores, & victum lautiorem sibi comparauit. quin & ærariam primus est commentus, & filiæ factus est pater vnius, nomine Naamæ. Porrò Lamechus diuini iuris non imperitus, videns pœnas se exoluturum parricidij à Caino perpetrati, vxoribus suis hoc indicauit. Cæterum superstite etiam tum Adamo, Caini soboles sceleratissima euasit, dum posterior quisq; fit deterior, nec solum imitatur priorum vitia, sed & superat, interim nec

Genesis 4.

à bellis,nec à latrociniis temperando : & qui à cædibus abſtinebant, alioquin auare & ſuperbe inter ſuos viuebãt. Adamus autem qui primus è terra factus , vt ad illum oratio noſtra recurrat , poſteaquàm Abel eſſet mactatus, & Cain propter cædem ſolum vertiſſet,procreandis liberis operam dedit , quòd magno prolis deſiderio teneretur, annos iam natus triginta ſupra ducentos : quibus cum acceſſiſſent ſeptingẽti,tandem vita defunctus eſt. ex huius liberis quos complures habuit,fuit etiam Sethus. ſed quia de aliis longum eſſet narrare,de ſolo Setho mentionem faciam. hic à patre educatus, vbi eò ætatis venit,vt iam quod rectum eſt diſcernere valeret.virtutis ſtudiis ſe totum dedidit:& cum ipſe vir optimus euaſiſſet , etiã nepotes ſui ſimiles poſt ſe reliquit.qui quoniam erant omnes bona indole præditi , & patriam abſq; ſeditione incolebant, in perpetua felicitate vitam exegerunt: & ſideralem ſcientiam ac cœleſtium rerum cognitionem excogitauerunt.ne autem inuenta ſua ex hominum noticia dilaberentur, & prius perirent quàm pernoſcerentur , ſcientes Adamum vniuerſalem rerum interitum præceciniſſe,vnum incendio, diluuio alterum, excitatis duabus columnis vtrique ſua inuenta inſcripſerunt: vt ſi lateritiam diluuio deleri contingeret , lapidea ſuperſtes hominibus diſcendi copiam faceret , & quæ inſcripta continebat , ſpectanda exhiberet.aiunt enim lapideam illam ab ipſis dedicatam , quæ & noſtris temporibus extat in terra Syria.

De diluuio.& quomodo Noë in arca cum familia ſeruatus habitarit in campo Senaar.

Caput IIII.

V. Gene. 5. 6.

N hunc modum per ſeptem generationes perſeuerauerunt vnum Deum colentes omnium rerum Dominũ. ſempérq; virtutis reſpectum habentes. Procedente dein tempore à patriis inſtitutis degenerarunt,neq; humana iura ſeruantes,neq; Deo cõſuetos honores perſoluentes. & qui prius certatim virtutem exercuerãt, poſtea duplo maiore ſtudio maliciam conſectabantur:atq; ita Deum infenſum ſibi reddiderunt,nam multi angeli Dei cum mulieribus congreſſi progeniẽ procreauerunt inſolentem , & fiducia roboris omne ius & fas contemnentem: quorum facinora non abſimilia his quæ de gigantibus Græci memorant , poſteritati ſunt tradita. Noë autem facta eorum moleſte & indigne ferens , ſuadebat vt in melius voluntates ac opera ſua tranſmutarent: verum cum videret illos ſibi non parere,totóſq; viciorum dulcedini ſuccumbere, veritus ne & ſe & familiam ſuam interimerent , ſecedens cum ſuis in aliam regionem migrauit.tum Deus viri iuſticia delectatus,non eius ſolum ſeculi homines extremæ maliciæ damnauit : ſed cũ decreuiſſet vniuerſum humanum genus extinguere, aliúdque nouum & à viciis purum inſtaurare,primum vitam eorum breuiore ſpatio circũſcripſit, & abrogata longæuitate intra centum & viginti annos cëorcuit,dein continentem terram in pelagi faciem tranſmutauit, atq; ita genus illud aboleuit vniuerſum. Noë autem ſolus eſt ſeruatus , diuino oraculo viam

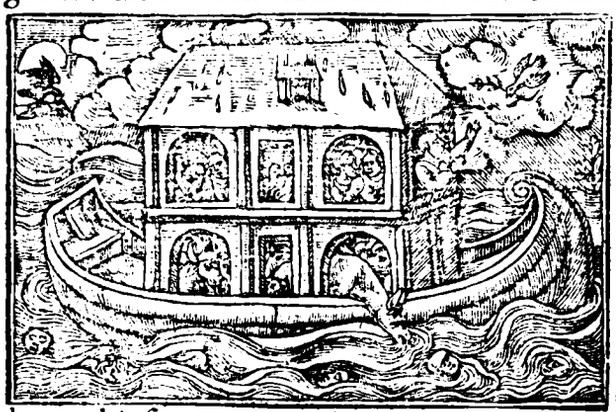

euadẽdi & rationem edoctus talem. Arcam quatuor cõtignationum extruxit longitudine cubitorum ccc. latitudine l. patentem in altum cubitos xxx.in eam cum matre liberorum ſuorum,eorúmque coniugibus conſcendit: impoſitis prius quæ ad vitam ſuſtentandam forent vſui , & omne genus animantibus ad ſeminarium conſeruandum iugatim pro ſexus ratione introductis , & quibuſdam ex his ſeptenarium vſq; numerum. erat autem arca tam tecto quàm lateribus firmis contra omnem vim tempeſtatum, & vndarum inſultum. In hunc modum ſeruatus eſt Noë cum familia , gentis ſucceſſione ab Adamo decimus. nam Lamecho eſt genitus,cui pater fuit Mathuſala. hic autem Enochi fuit filij Iaredi , Malahelo geniti,

qui

qui eum pluribus fratribus ex Cainane prognatus fuerat Enoſi filio. Enoſus verò Sethi filius erat, Adami nepos. contigit autem hæc vaſtitas anno ætatis Noë ſexcenteſimo, menſe ſecundo, qui Dius à Macedonibus vocatur, ab Hebræis Marſonane. ſic enim Ægyptij diſtinxerunt annum. Moſes autem Niſan qui eſt Xanthicus, menſem primum in ſuis faſtis ordinauit, quòd per hunc Hebræos ex Ægypto eduxiſſet. eundem etiam omnium quæ ad rem diuinam pertinerent, exordium fecit: alioqui quod ad nundinationes rerum venalium reliquámque diſpẽſationem anni attinet, nihil de priſtino ritu innouauit. Vim autem imbrium cœpiſſe ait vigeſima ſeptima iam dicti menſis, poſt annum ab Adamo primo homine bis milleſimum ſexcenteſimum quinquageſimum ſextum. hoc ſpatium temporis relatum eſt in ſacros codices, diligenter annotantibus priſcis illuſtrium virorum tam natales quàm obitus. Adæ ſiquidem, qui nongentos & triginta vixit annos, cũ eſſet triginta & ducentorum annorum, Sethus filius natus eſt. Sethus autem ducenteſimo & quinto anno genuit Enoſum. qui dum quinque & nongentis vixiſſet annis, Cainano filio ſuo rerum curam tradidit, quem genuerat anno centeſimo nonageſimo. hic vixit annis decem & nongentis. Cainan cum vixiſſet decem & nongentis annis, Malalehelem filium dereliquit, quem genuit anno ætatis centeſimo ſeptuageſimo. Iſte Malalehel cum vixiſſet quinq; ac nonaginta & octingentis annis, defunctus eſt, Iaredũ filium derelinquens, quem genuit quum ſexaginta duorum & centum eſſet annorũ. cui nouem & ſexaginta & nongentis annis viuenti, Enochus filius ſucceſſit, natus cum ſexaginta duorũ & centum annorum pater eius exiſteret. qui exactis trecentis ſexaginta quinque annis, diſceſſit ad Deum: vnde finis eius non inuenitur eſſe conſcriptus. Matuſala autem Enochi filius, quinto ei & centeſimo natus anno, Lamechum filium habuit quum eſſet annorum octoginta ſeptem & centum: cui tradidit principatum, quem ipſe tenuerat annis nongentis ſexaginta & nouem. Lamechus autem cum habuiſſet principatum annis ſeptingentis & ſeptem, Noë filium ſuum rebus præfecit: qui de Lamecho natus eſt agente annum ætatis ſecundum & octogeſimum ſupra centeſimum. quíque quinquaginta & nongentis annis rerum adminiſtrationi præfuit. Hi anni in vnam ſummam contracti ſupraſcriptum tempus conficiunt. Non ſunt autem diſquirendi obitus virorum illorum: cum liberis enim ſuis agebant vitam eámque vſq; ad ipſorum nepotes extendebant: ſed natales tantum eorum in hac ratione ſunt ſpectandi. Cæterum Deus ſigno dato imbres emiſit: qui cum nonaginta continuis diebus fuerent, ad quindecim cubitos aqua ſuper terram extitit: quæ cauſa omnem ſalutem ademit, non habentibus quò ſe in tutum reciperent. centeſima autem & quinquageſima die poſtquàm pluere deſiit, tandem cœperunt aquæ ſidere, menſe ſeptimo, viceſimoſeptimo die menſis. deſtituta deíne arca in vertice montis cuiuſdam in Armenia, ſentiens hoc Noë, aperuit eam: & videns circa ipſam aliquantulum terræ, meliore ſpe concepta pauliſper quieuit. mox poſt paucos dies magis recedẽte aqua, emiſit coruũ, cupiens cognoſcere ſi qua alia parte terrarum aquæ deceſsiſſent, vt tutò exſcendere poſſet. at ille comperto totum adhuc ſtagnare, ad Noë eſt reuerſus. is poſt ſeptem dies columbam ad explorandum terræ ſtatum emiſit. quæ cum lutata & frondem oliuæ ferens rediſſet, intellecto terram à diluuio iam eſſe liberatã, poſtquàm alios ſeptem dies expectaſſet, animantes ex arca emiſit: & ipſe quoque cum liberis egreſſus, mactatis Deo victimis, epulabatur vnà cum familia. Apobaterion, id eſt egreſſorium, loco nomẽ Armeni fecerunt. Huius autem diluuij & arcæ meminerunt omnes barbaricæ hiſtoriæ ſcriptores, & in his Beroſus Chaldæus. narrans enim de hoc diluuio, ſic fermè ſcribit: Fertur autem & nauigij huius pars in Armenia apud mõtem Cordyæorũ ſupereſſe, & quoſdam bitumen inde abraſum ſecum reportare: quo vice amuleti loci eius homines vti ſolent. Meminit horum & Hieronymus Ægyptius, qui antiquitates Phœnicum ſcripſit, & Mnaſeas, & alij plures. quin & Nicolaus Damaſcenus lib. xcvj. de his rebus narrat in hæc verba: Eſt ſuper regionem Minyarum magnus mons in Armenia, nomine Baris, in quo multos profugos diluuij tempore ſeruatos ferunt, & quendam arca vectum in huius vertice hæſiſſe, ac reliquias lignorũ eius longo tempore durauiſſe. qui fortaſſis is fuit, de quo etiam Moſes ſcribit Iudæorum legiſlator.

Geneſ. 7. 18

VI.

Geneſis 8. Noë autem veritus ne Deus damnatis ad interitum hominibus, per ſingulos annos terram inundaret, victimis incenſis precabatur vt in poſterum priſtinus rerum ordo maneret, & nulla tanta incideret calamitas, per quam vniuerſum animalium genus in ſalutis periculũ adduceretur: vtq; affectis merito ſupplicio ſceleſtis, parceret innocentibus, quos ipſe ſuperſtites eſſe voluerit, & ſua ſentẽtia abſoluerit. alioqui miſeriore conditione ipſos fore & grauius damnatos, ſi non in vniuerſum incolumes alteri diluuio reſeruarentur, & prioris pauorem ac ſpectaculum perpeſſi, & poſterioris exitio deſtinati. orabat igitur, acciperet ſacrificium propitius, néue vllam poſthac tantam iram contra terram conciperet: vt operibus ſuis eam excolerent, & vrbibus exſtructis feliciter vitam degerent, nullis commodis carentes quibus ante cataclyſmum fruebantur, & ad extremam ſenectutem longæuitatémq;, qualis maiorum ſuorum fuerat, peruenientes.

VII. His precibus finitis, Deus iuſticia viri delectatus, votis eius annuit, neganş ſe deletis interitus autorem fuiſſe: ſed ipſos ſibi ſuapte malicia debitas pœnas acciuiſſe. Si enim deletos cuperet, nunquàm in hanc vitam eos introducturum fuiſſe. Potius enim eſſe ne dare quidem vitam, quàm eos quibus dederis perdere. ſed continuis, inquit, contumeliis quibus pietatem mihi debitam violabant, coëgerunt me vindictam de ſe ſumere. non ſum autem poſthac tam iracunde pœnas peccatorum exacturus, præſertim te deprecatore. quòd ſi quando maiores tempeſtates concitauero, cauete expaueſcatis ob vim imbrium. nunquàm enim in poſterum aquæ terram ſunt inundaturæ. *Geneſis 9.* Iubeo tamẽ vt ab humana cæde puras manus abſtineatis, & qui cõtrà fecerit, ſeuere puniatis. aliorũ animaliũ vſum ad voluntatem ac libitum veſtrũ permitto. Dominos enim vos feci omniũ tam terreſtriũ quàm natatilium & eorũ quæ per ſublime ferũtur, abſq; ſanguine: nam in hoc ineſt anima. Arcus cœleſtis ſignũ vobis erit ceſſaturæ meę iaculationis. nam iris arcus Dei apud illos habetur. His mãdatis & promiſſis

VIII. Deus abiit. Noë autẽ cum poſt diluuiũ ſuperuixiſſet cccl. annos, totúmq; hoc tempus feliciter exegiſſet, defunctus eſt expletis annis in vniuerſum Dcccc l. Nec eſt cur aliquis preſentẽ vitam, annorúmq; eius paucitatẽ cum priſcorum rebus conferendo fidẽ nobis abroget, aut quia nunc eã non peræq; prorogari videt, coniecturã hinc de illorum longæuitate faciat. Illi enim Deo chari quũ eſſent, ipſiúſq; recens etiã tũ opificium, & cõmodiore victu ad diuturnitatem vterentur, merito per tam multos annos viuebant. Prẽterea tũ propter ſtudiũ virtutis, tum propter vtilitatẽ inuentarũ artium, vt Aſtronomiæ, ac Geometriæ, Deus illis prolixiorẽ largitus eſt vitam: quarum certitudinem aſſequi non poterant, ſi minus dc. annis vixiſſent. ex tot enim magnus annus conſtat, Atteſtantur autem mihi omnes qui Græcas barbaricáſue antiquitates literis prodiderunt, Namque & Manetho Ægyptiarum rerũ ſcriptor, & Beroſus Chaldaicarum, adhæc Mochus, Heſtiæus, Hieronymus Ægyptius, qui Phœnicũ res proſequuti ſunt, nobiſcum conſonant. Heſiodus quoque cum Hecatẽo, Hellanicus & Acuſilaus, Ephorus & Nicolaus, narrant priſcos illos ad mille annos vitam produxiſſe. De his igitur quiſque vt ſibi viſum fuerit, accipiat.

De turri Babylonica, déque linguarum mutatione. Cap. V.

Geneſis 10. RES vero Noë filij, Semas, Iaphetus, & Chamas, centũ annis ante diluuium nati, primi relictis montibus planicie habitare cœperunt & aliis recenti etiam tum cladis memoria pauidis, nec audentibus à celſiore loco deſcendere, idem faciendi autores & exemplũ fuere. Campo quẽ primum colere ſunt aggreſsi, nomen eſt Senaar. Cętera Deo iubente vt propagandi multiplicandíq; generis gratia colonias deducerent, homines rudes non paruerunt: quãobrem calamitatibus implicati, offen

ti, offenſum illum errore ſuo ſunt experti. Cùm enim florerent iuuentutis multitudine, deus rurſum de colonia deducenda admonebat. Illi verò obliti ſe ipſius benignitate præſentibus commodis perfrui, totámque illam felicitatem ſuis viribus acceptam ferentes, dicto eius non fuerunt obedientes. Et quod peius erat, conſiliũ de

coloniis non fauorẽ numinis, ſed inſidias interpretabãtur, videlicet quo facilius diſperſi poſſent opprimi.

Hanc ſuperbiam deíque contemptum excitauit in eis Nabrodes, nepos Chamæ, filij Noë, vir audax & manu promptus, ſubinde iactans, nõ deo, ſed propriæ virtuti præſentem felicitatem eos debere: atque ita paulatim rem ad tyrannidem trahebat, ratus fore vt homines ad ſe deficerent à deo, ſi ſe illis ducem præberet, opem ſuam offerens contra nouum aliud diluuium intentantem. Turrim enim ſe exædificaturum, excelſiorem quàm quò aqua aſcendere poſſet: & inſuper maiorum ſuorum interitum vlturum. Vulgus autem facile Nabrodis placitis obtemperabat, ignauum ratus deo cedere: atque ita ſtructuram turris occœperunt, nulli labori parcentes, nihílque ſibi ad ſummam induſtriam reliquum facientes. Cúmque ingens eſſet operarum numerus, ſurgebat opus ſuprà quàm ſperauerant. Craſsitudo enim erat tanta, vt proceritatem obſcuraret. Struebant autem lateribus coctis, ad firmitatem bitumine ferruminatis. Hanc eorum væſaniam videns deus, delere quidem omnes noluit, quando ne priore quidem clade ad meliorem mentem profecerunt: ſed diſsidium in eos immiſit, linguis eorum variatis, ita vt ob diuerſitatem ſermonis mutuò ſe non intelligerent. Locus verò turris nunc Babylon vocatur, propter cõfuſam linguam quæ prius omnibus ex æquo clara fuerat. Nam Hebræi confuſionem nominant Babel. De turri autem hac, déque linguis hominũ mutatis, meminit & Sibylla his verbis: Cùm vniuerſi homines vno eloquio vterentur, turrim ædificauerunt excelſimã, quaſi ad cœlum per eam aſcenſuri. Dij verò procellis immiſsis turrim ſubuerterũnt, & ſuam cuique linguam dederunt: quæ cauſa fuit vt vrbs ea Babylonis vocabulum acceperit. De loco autem qui Senaar in Babylonia nominatur, meminit Heſtiæus hoc modo: Aiunt ſacerdotes cladis eius ſuperſtites, Enyelij Iouis ſacra ferentes, in Senaar Babyloniæ perueniſſe.

IX

Gene. II

Quomodo Noë poſteri per totum terrarum orbem ſedes ſibi occupauerint.

Caput VI.

X

ILLO extempore diſperſi ſunt paſsim, propter diuerſitatem linguarum coloniis nuſquam non deductis, & quo quenque ſors & deus tulit, eam terram cum ſuis occupauit, vt tam maritima quàm mediterranea cultoribus replerẽtur. Nec defuerunt qui cõſcenſis nauibus ad inſulas habitandas traiicerent. Porrò gentium quædam adhuc ſeruant deriuatam à ſuis conditoribus appellationem, quædam etiam mutauerunt, nonnullæ in familiarem accolis & notiorem vocem ſunt verſæ, Græcis potiſsimum talis nomenclaturæ autoribus. Hi enim poſterioribus ſeculis veterem locorum gloriam ſibi vſurpauerunt, dum gentes nominibus ſibi notis inſigniunt, dúmque tanquam ad ſuum ius attinerent, mores quoque proprios in illas inuehunt.

Quòd gentes ſingulæ à ſuis autoribus nomina traxerint. Caput VII.

XI

Geneſ. 10

ERANT autem Noë filiorum liberi, in quorum honorem gentibus nomina imponebant, vt quiſque terram aliquam occupauerat. Siquidem Iapheto Noë filio filij fuerunt ſeptem. Horum ſedes à Tauro & Amano montibus incipientes, pertinebant in Aſia ad amnem vſque Tanaim, in Europa vſque Gades, in terris hactenus vacuis occupatæ: quo factum

eſt, vt ipſorum nomina gentibus imponerentur. Quos enim nunc Græci Galatas vocitant, Gomarenſes olim dictos, Gomor condidit. Magoges verò Magogarum à ſe denominatorum fuit autor, qui ab ipſis vocantur Scythæ. Ex aliis Iapheti filiis Iauane & Mado, ab hoc Madæi deſcendunt, Græcis Medi nominati: à Iauane verò Ionia, totúmque Græcorum genus. Quin & Thobelus Thobelis ſedem dedit, qui nunc ſunt Iberi: & Meſchini à Meſcho autore appellantur. Cappadocum enim appellatio noua eſt, veteris autem veſtigium adhuc ſupereſt. Vrbs enim eſt apud eos hodie quoque Mazaca, ſatis indicans intelligere volenti, hoc priſcum fuiſſe genti nomen. Thires autem Thiras de ſe vocauit, quorum fuit princeps: eos Græci Thracas dicere maluerunt. Et tot gentes à Iapheti filiis ſunt inſtitutæ. Gomaris autem, trium liberorum parentis, vnus filius Aſchanaxes Originem Aſchanaxis dedit, qui nunc Rhegines à Græcis nominantur: Rhiphates verò Rhiphatæis, nunc Paphlagonibus; & Thygrammes Thygrammæis, quos Phrygas Græcis libuit vocare. Iauanis item trium filiorum vnus Aliſas Aliſæis vt originem ita nomen dedit, qui hodie ſunt Æoles: paríque modo Tharſenſibus Tharſus. Sic enim olim appellabatur Cilicia: cuius rei ſignum eſt Tarſus vrbium eius celeberrima cæterarúmque princeps, prima nominis litera in tau mutata. Porrò Chethimus inſulam occupauit, tunc Chethimam, nunc Cyprum: quo factum eſt vt tum inſulas omnes, tum pleraque loca maritima Hebræi gentili voce Chethim ſignificent. atteſtatur mihi vna è Cypriis vrbibus, quæ adhuc nomen retinet. Citium enim vocatur ab his qui in Græcum ſonum vocabula detorquent, ne ſic quidem abludens à Chethimi nomine. Tot gentium fuere principes Iapheti filij nepotéſque. Cæterum quod Græci fortaſsis ignorant prius dicam, deinde cœptam narrationẽ proſequar. Nomina iſta decoris cauſa in Græcam formam mutari ad aurium voluptatẽ. noſtrates enim huiuſmodi forma non vtuntur: ſed eandem apud nos perpetuo ſpeciem obtinent, nec terminationẽ variant. Adamus certe nobis Adam vocatur, & Noë qui Grecis Nochos diceretur, eáque forma nullam variationem admittit.

XII Chamæ verò filij Syriam & regionem Amano Libanóque montibus hærentem obtinuerunt, quicquid eius ad mare vergit occupando, & Oceanum vſque ditionis terminos proferendo. vocabula tamen partim omnino euanuerunt, partim ita deprauata ſunt in diuerſum, vt haud facile agnoſcantur. ex quatuor enim Chamæ liberis Chuſo nihil detrimẽti tempus attulit. Æthiopes enim quibus præfuit, nunc quoque tam à ſeipſis, quàm ab Aſianis omnibus Chuſæi nominantur. Meſræis etiam ſua manſit appellatio. Aegyptum enim Meſren, & Meſræos Aegyptios vocamus quotquot eam regionem incolimus. Quin & Libyæ colonos dedit Phutes, de ſuóq; nomine Phutos dici voluit. extat & flumen in Mauritania hoc nomine: & complures apud Græcos hiſtorici eius mentionẽ faciunt, ſicut adiacentis etiam regionis, quæ Phute dicitur. mutauit autẽ præſens nomen ab vno filiorum Meſtræi qui vocabatur Libys. cur autem Africa ſit dicta, paulo poſt docebimus. Quartus Chamæ filius Chanaæus Iudæam nunc vocatam habitauit, gentémq; ſuam Chanaan nominauit. Hi quoque liberos genuerunt, & in his Chuſus filios ſex. quorum è numero Sabas Sabæorum author fuit, & Euilas Euilæorum, qui nunc Getuli appellantur. Sabathes verò Sabathenos, qui Græcis dicuntur Aſtabarri: Sabactas quoque Sabactenos inſtituit. Romus item Romæos condidit, & duos filios habuit. alter Iudas genti Iudæorum inter Occidentales Æthiopes originem dedit & nomen, Sabæus alter Sabæis. Nabrodes autem manens apud Babylonios tyrannidem arripuit, ſicut iam ante diximus. Meſræi verò filij numero octo quantum terrarum à Gaza Ægyptum vſque patet poſſederunt, ſed ſolius Philiſtini nomen ipſius regio ſeruauit. Palæſtinã enim Græci eius portionem vocant. reliquorum, Lumæi, Enamiæ, Labimi, qui ſolus colonis in Libyam ductis regionem à ſe denominauit, tum Nethemi, Phæthroſimi, Cheſlœmi, Chephthomi, tam res quàm nomina ſunt in obſcuro. Bello enim Æthiopico, de quo ſuo loco dicetur, vrbes eorum ſunt euerſæ. Chananæo quoque filij fuerunt hi: Sidonius, qui & vrbem ſibi cognominem condidit in Phœnice, Sidonem à Græcis vocatam. Amathus verò Amathen habitauit, quæ adhuc extat, & ab accolis

Amathe

Amathe vocitatur:tametſi hanc Macedones Epiphaniam ab vno è regum ſucceſſoribus denominauerunt. Arudæus Aradum inſulam obtinuit,Arucæus Arcen vrbem in Libano ſitam. cæterorum ſeptem, Euæi, Chettæi, Iebuſæi, Eudæi, Sinæi, Samaræi, Gergeſæi, præter nomina nihil in ſacris codicibus ſupereſt. nam Hebræi vrbes eorum exciderunt,quæ clades cauſam habuit hanc.

XIII. Geneſis 9.

Poſtquàm terra finito diluuio in priſtinam naturam eſt reſtituta, Noë cœpit eam colere:quam cum vitibus conſeuiſſet, ſuóque tempore vindemiaſſet,inuento vini vſu, ſacris prius operatus epulabatur: ebriúſque factus ac ſapore grauatus, parum decore nudatus iacuit, id conſpicatus filiorum natu minimus, per ludibrium fratribus indicauit:illi reueriti parentem operuerunt. Senſit hoc Noë:& precatus aliis filiis felicitatem,ne Chamam quidem diris deuouit,reſpectu ſui ſanguinis,ſed tantùm eius poſteros:quas cum cæteri euaſiſſent,Chananæi liberos vltio diuina eſt conſecuta.ſed de his rebus dicemus poſtea.

XIIII. Geneſis 11.

Semæ verò tertio Noë filio filij fuerunt quinque,qui Aſiam vſque ad Indicũ Oceanum incoluerunt,ab Euphrate propagandæ ditionis initio facto. Nam Elymus poſteros reliquit Elymos,à quibus Perſæ originem traxerunt. Aſſuras vrbem Ninum condidit,& ſubditos de ſe Aſſyrios denominauit, quorum opes præ cæteris efloruerunt. Arphazades eos qui nunc Chaldæi ſunt Arphaxadæos nominauit, imperio gentis potitus. Aramæos Aramus tenuit,quos Græci Syros appellare malunt. qui verò Lydi nunc vocantur, olim Ludi dicti,Ludam autorem generis habuerunt. Ex Arami verò quatuor liberis Vſes habitator Trachonitidis fuit,Damaſcíq; conditor.ea ſita eſt Paleſtinam inter & Syriam cognomine Cœlen. Armeniam Otrus tenuit, Getheris Bactrianos:Meſas verò Meſanæos:nunc Paſini caſtrũ vocatur.Ex Arphaxade prognatus eſt Sales,ex hoc Heberus,à quo Iudæi Hebræi quõdam appellabantur. Porrò Heberus Iuctam & Phalegum genuit,qui natus eſt dum habitationes diſtribuerentur. nam hæc vox Phalec partitionem Hebræis ſonat.Iuctæ verò Heberi filio liberi fuerunt,Elmodadus, Salephus, Azermothes, Iſraes, Edoramus, Vzalis, Daeles, Ebalus, Ebemaelus,Saphas,Ophires,Euilas,Iobelus.Hi à Cophene flumine Indię ad Aſſyriã vſq; habitant. Hactenus de Semæ progenie ſit dictum:nunc de Hebræis erit narratio. Ex Phalego enim Heberi filio prognatus eſt Ragaus: ex hoc Serugus,ex quo Nachores eſt genitus, & ex hoc Tharrus, hic Abrahami fuit pater, qui fuit decimus à Noë, & natus eſt poſt diluuium anno ſecũdo ſupra ducenteſimũ & nonageſimum. ſiquidem Tharrus ſeptuageſimo anno genuit Abrahamũ.Nachores cũ eſſet viginti & octo annorum genuit Tharrũ. de Serugo autẽ Nachores naſcitur circa annũ trigeſimum ſecundum.Ragaus factus eſt Serugi pater cũ eſſet annorum triginta duorũ. totidẽ verò annorũ Phalegus genuit Ragaũ.Heberus autẽ quarto & triceſimo ætatis anno genuit Phalegum, ipſe de Sale prognatus annum nato triceſimũ: quem Arphazades genuit quinto & triceſimo ætatis anno. Semæ filius Arphaxades natus eſt poſt annos duos à diluuio. Abrahamus autẽ fratres habuit Nachorem & Aranen. Ex his Aranes relicto filio Loto,& filiab.Sara & Melcha,in regione Chaldæorum eſt mortuus,in vrbe quæ Vra Chaldæorũ vocatur, & ſepulchrum eius nunc vſq; oſtenditur.neptes verò ex fratre duxerunt coniuges,Melchan Nachores,Sarã Abrahamus. Cæterùm cùm Tharrus exoſam haberet Chaldæam propter luctum Aranis, omnes ſimul migrauerunt Carras Meſopotamiæ,vbi etiã Tharrum defunctum ſepelierũt,anno exactæ vitæ ducenteſimo quinto. Iã enim paulatim ſubtrahebatur de vitæ ſpatiis, vſq; ad Moyſis ætatem:poſt quẽ cxx.annorum terminus Deo finitore eſt ſtatutus,quantum temporis & Moyſes ipſe vixit.Itaque Nachores è Melcha octo filios ſuſcepit,Vxum,Bauxum, Manhelem,Zachamum,Azamum,Pheldam,Iadelpham,Bathuelẽ.atque hi legitimi

Nachoris

Nachoris filij fuere. nam Thabæum, Gadamum, Tauaum & Macham è Ruma concubina genuit. Porrò Bathueli vni è legitimis Nachoris filiis nati sunt, Rebecca filia, & filius nomine Labanus.

Quomodo Abraham generis nostri autor è Chaldæorum terra profectus habitauit regionem quondam Chananæam, quæ nunc Iudæa dicitur. Caput VIII.

XV Gene. 11. 12

ABRAHAMVS verò Lotum Aranis fratris sui filium, Saræ coniugis suæ fratrẽ, adoptauit, quòd germano filio careret: & cùm iam esset annorum lxxv. monitus oraculo Chaldæam terram mutauit Chananæa: quam & ipse habitauit, & posteris reliquit: vir sapiens ex æquo & eloquens, & in coniectando sagax. Cúmque ob virtutem eximiã sapiens esset præ cunctis habitus, ausus est vulgo receptam de Deo persuasionẽ conuellere, & in melius vertere. Ergo primus omniũ clara voce prædicauit, vnum esse Deum rerum vniuersitatis conditorẽ: de cætero si quid ad felicitatem conferat, non nostris nobis viribus, sed illius voluntate contingere. Hoc verò ex terræ ac maris obseruatione colligebat, tum eorum quæ circa solem ac lunã & reliqua sidera videbat accidere: esse nimirum potentiam quàndam quæ horum curam gerat, & omnia decenter administret, qua cessante nihil nostris vtilitatibus seruiturum, cùm nihil suapte virtute polleat, sed vniuersa omnipotenti ipsius voluntati obsecundent. quapropter huic vni honorem deberi, huic gratias agi oportere. Quamobrem cùm Chaldæi Mesopotamitæq; cæteri contra se insurgerent, cõsilium migrandi cœpit, & voluntate ac fauore Dei fretus terram Chananæm tenuit: vbi sedibus positis Deo struxit aram, & hostias mactauit. Meminit autem patris nostri Abrahami Berosus quoque, non tamen eum nominans, his verbis: Post diluuiũ autem decima ætate apud Chaldæos erat quidam iusticiæ cultor, vir magnus, & sideralis scientiæ peritus. Hecatæus verò non meminit tantum obiter, sed libro in hoc conscripto res eius posteritati tradidit. Nicolaus autem Damascenus in quarto historiarũ sic scribit: Abrahamus regnauit apud Damascum aduena, vt qui cum exercitu venerat è regione supra Babylonem sita, quæ Chaldæorum dicitur, nec ita multo pòst hinc quoque migrans cum suo populo, sedẽ transtulit in terram tunc Chananæam, nunc verò Iudæam nominatam: eiúsque posteritas ibi creuit in ingentem numerum, quorum res alibi sum narraturus. Abrahami verò nomen etiam nunc est apud Damascenos celebre, & vicus ostẽditur, quem vocant Abrahami domicilium.

Quòd fame Chananæam premente, Abrahamus in Ægyptum est profectus: & ibi aliquantisper commoratus, retro vnde venerat est reuersus. Caput IX.

XVI Gene. 12. 13

AME deinde Chananæam terram inuadente, Abrahamus audita Ægypti vbertate, proficisci illuc decreuit, tum vt copiis eorum frueretur, tum vt sententiam sacerdotum de diuinitate cognosceret: aut secuturus illorum opinionem si modo melior esset, aut ipse rectiora eis commonstraturus. Cæterum cùm & Saram secum duceret, veritus Ægyptiorum libidinem, ne fortè ob excellentem vxoris formam à rege interimeretur, artem commentus est talem. Fratrem eius se finxit, monita prius, vt ob præsentem necessitatem simulationi suæ subseruiat. Vt autem ventum est in Ægyptum, id quod suspicatus fuerat euenit: iam enim coniugis pulchritudinem fama diuulgauerat. quamobrem Pharaotes gentis rex audita oculis suis cognoscere, ac muliere etiam potiri concupiuit. Huic malæ libidini Deus obstitit, pestilentia & seditione res regis infestans: cõsultíque de remedio sacerdotes, quóve modo placandum esset numen, hanc mali causam responderunt, quòd hospitis matrimonio iniuriam inferre parauisset. Rex territus primũ scitatur, qúænam sit quísve eius comes. cognita deinde rei veritate, Abrahamo satisfecit: sororem se putasse non vxorem, & affinitatem contrahere, non iniuriam inferre, voluisse: donatóque magna pecunia, potestatẽ fecit congrediendi cum præstantissimo quoque Ægyptiorũ ac doctissimo: quo factum est vt virtutis nomine in maximam existimationẽ veniret. nam cùm ea gens in diuersos ritus & opiniones scinderetur,

& per

& per mutuum contemptum atque inſectationem infenſis inter ſe animis agerent, colliſos inter ſe eorum de religione ſermones & à ſeipſis confutatos vaniſſimos eſſe nihilque prorſus veritatis habere declarauit. ob has diſſertationes in precio habitus, vt qui magnam tam intelligendi, quàm eloquendi docendíque facultatem præ ſe ferret, & numerorum ſcientiam & de ſiderum benigne illis communicauit. nam ante Abrahami ad ſe aduentum Ægyptij rudes erant huiuſmodi diſciplinarum: quæ à Chaldæis ad Ægyptios profectæ, hinc ad Græcos tandem peruenerunt. Reuerſus inde in Chananæam, agros cum Loto diuiſit. orta verò inter opiliones contentione de iure ac terminis paſcuorum, arbitrium & optionem Loto permiſit: ipſe cõtentus relicta ſibi portione agri ſubmontani, domicilium elegit in oppido Hebronẽ. id ſeptem annis eſt antiquius quàm vrbs Ægypti Tanis. Loto verò campi ceſſerũt, & planicies Iordani fluuio contigua, non longe à Sodomorum vrbe: quæ tunc bona & magna, nunc diuina vltione ac ira, vt ne veſtigium quidem ſuperſit, eſt deleta: cuius rei cauſa mox ſuo loco dicetur.

Sodomitarum clades ab Aſſyrijs accepta. Caput X.

EODEM tempore cum Imperium Aſiæ penes Aſſyrios eſſet, & Sodomitarum res tam opibus quàm numeroſa iuuentute florebant, vt à quinque regibus adminiſtrarentur. hi erant Ballas, Bareas, Senabarus, Symoborus & Balin, ſuo quiſque regno præpoſitus. Hos Aſſyrij bello petierunt, diuiſiſq; quadrifariam copiis ſub quatuor imperatoribus, regionem illorum oppugnabant, commiſſo tandem prælio victores Aſſyrij Sodomitarum regibus tributum imperauerunt. cúmque per duodecim annos imperata feciſſent, & tributa ſoluiſſent, decimotertio defecerunt: quo factum eſt vt noua in eos Aſſyriorum expeditio fieret, ductu & auſpiciis Marphedis, Ariochi, Chodollogomori, & Thargali. Hi & Syriam vniuerſam rapinis vaſtauerunt & gigantum poſteros perdomuerunt. cúmque in agrum Sodomorum eſſet vẽtum, caſtrametati ſunt in valle puteorum bituminis. tunc enim putei fuerant in eo loco: mox vero Sodomis deletis, lacus ibi, quem à ſcatenti bitumine Aſphaltitem dixere, repente extitit. eo de lacu paulo poſt dicemus. cęterum Sodomitæ cum Aſſyriis congreſſi, poſt egregiam pugnam editam, partim in acie ceciderunt, partim deditionem fecerunt, cum quibus & Lotus captiuus eſt abductus, qui Sodomitis in auxilium venerat. *XVII. Geneſ. 14.*

Quomodo Abrahamus Aſſyrios aggreſſus tam captiuos quàm reliquam prædam victor reduxit. Caput XI.

IIS auditis Abrahamus, tum Loti cognati, tum Sodomitarum amicorum ac vicinorum clade commotus, nil cunctatus in ſuccurſum eorum cum ſuis properauit: & quinta nocte hoſtem aſſecutus circa Danum (hoc alteri Iordanis fontium eſt nomen) oppreſſum ex improuiſo facile ſuperauit. Securi enim & incauti partim in cubilib. inermes ſunt cæſi, partim præ temulentia pugnæ inutiles in fugam ſe conuerterunt, quos Abrahamus acriter à tergo ſequenti quoque luce perurgens ad Soba Damaſcenorum compulit. Quo facto nemini dubium reliquit, victoriam non in multitudine militum, ſed in bellatorum alacritate conſiſtere, & virtutem nulli numero ſuccumbere, vt qui cum domeſtica tricenaria cohorte, & inſuper decemocto vernaculis, triúmque amicorum auxiliis tantum exercitum profligauerit. quotquot autem ex hac clade euadere contigit, cum ignominia domũ ſe receperũt. Abrahamus verò captiuis incolumibus reductis, parta pace victor ad ſuos rediit. redeunti rex Sodomitarum vſque in locum quem Campum regium vocant, gratulabundus occurrit: vbi à Solymæ vrbis rege Melchiſedeco eſt exceptus. id nomen interpretatur, rex iuſtus. erat enim reuera talis, omnium conſenſu ſacerdotio ſummi Dei ob iuſticiam dignus habitus. Sed Solyma poſterior ætas vocauit Hieroſolyma. Hic Melchiſedecus milites Abrahami hoſpitaliter habuit, nihil eis ad victum deeſſe paſſus: ſimúlque ipſum adhibitum menſę meritis laudibus extulit, & Deo cuius fauore victoria contigerat, debitos hymnos vt ſua pietate dignum erat cecinit. Abrahamus contra de manubiis decimas ei dono dedit. Rex verò Sodomorum Abrahamo prædam omnem cedens ſolos captiuos ſuæ regionis repoſcebat. hanc *XVIII. Geneſis 14.*

conditionem ille non accepit, negans ad ſe quicquam inde rediturum, exceptis alimentis militum: amicis tantum in prædæ partem admiſſis. hi erant Eſchol, Ennerus,
15. & Mambres. Hac viri virtute delectatus Deus: Non carebis, inquit, præmio quod pro tot rebus egregie geſtis tibi debetur. Quo reſpondente, Et quam voluptatem iſta præmia mihi afferre poterunt, cum hærede caream, (nondum enim pater factus erat) tum Deus & filium illi eſſe pollicitus, & poſteritatem ex eo tantam, quæ ſtellas cæli poſſet æquare numero. His auditis lætus ſacrificium Deo iuſſu ipſius obtulit. Porrò ſacrificij ritus erat hic: mactata iuuenca trienni, capra trienni, ariete item trienni, cæteras victimas vt iuſſus fuerat diuiſit, ſolis auibus exceptis. deinde priuſquam erigeretur ara aduolitantibus alitibus ad victimarum cruorem, oraculum redditur, prænuncians progeniem eius malos vicinos per annos cccc. in Ægypto habituram: quo tempore grauiter afflictos, victoriam tamen de inimicis reportaturos, deuictiſque Chananæis regionem eorum & vrbes occupaturos. Habitabat tum Abrahamus circa quercum quę vocabatur Ogis. id agri nomen erat non longe ab vrbe Hebrone. Cæterùm ægre ferens coniugis ſterilitatem, ſupplex à Deo petiit vt prolem ſibi maſculam largiretur. Tum Deus de cætero quoque bene ſperare illum iuſſit, vt qui non temere Meſopotamiam reliquiſſet, atque inſuper liberos ei non defuturos promiſit. ibi Sara Dei mo-
Geneſis 16. nitu in thalamum eius adducit vnam famularum nomine Agaren, Ægyptiam genere, quo liberos ſibi ex ea quæreret. & cùm vterum ſe gerere ſenſiſſet famula, cœpit contemptim habere Saram, ad principatum aſpirans, quaſi ad prolem ſuam dominatio peruentura eſſet. quapropter cùm Abrahamus vxori eam ad pœnam dedidiſſet, decreuit fugere non ferens afflictionem: Deúmque rogabat vt ſui miſereretur. Itaq; per deſertum abeũri occurrit angelus iubens vt ad dominos reuerteretur. fore enim eam meliore conditione, modo ſe modeſte gerat. nunc enim ingratitudinis ac arrogantiæ pœnam luere, quòd ſi contemptis Dei iuſſis vlterius pergeret, præſens exitium eam manere aiebat. ſin retro rediret, matrem futuram pueri, qui tandem regno eius regionis eſſet potiturus. Paruit famula, & reuerſa ad dominos, veniam eſt conſecuta: nec ita multo poſt Iſmahelem peperit, ac ſi dicas exoratũ, eò quòd Deus preces matris exau-
Geneſ. 17. dierit. hũc Abrahamus ſextum ſupra octogeſimum annum natus genuit: cùm autem nonageſimum nonum attigiſſet, apparuit ei Deus, nuncians quòd è Sara ſuſcepturus eſſet filium. eum iuſſit vocari Iſacum, addens prodituras ex eo gentes magnas & reges: eásq; iure belli occupaturas vniuerſam Chananæam à Sidone vſque Ægyptum. Iuſſit etiam genus ipſius, quod nolebat cum aliis permixtum, pudenda circũcidi, ídq; octaua die natiuitatis. cauſam verò noſtræ circunciſionis dicam alibi. Conſulente verò Abrahamo & de Iſmahele, an eſſet victurus, reſponſum eſt, fore longæuum ſimul & multarum gentium parentem. Tum Abrahamus poſteaquàm Deo gratias egiſſet, eueſtigio circunciſus eſt cum tota familia, ſimiliter & Iſmahel, annum tunc agens decimum tertium: ipſe verò pater nonum iam agebat ſupra nonageſimum.

Quomodo Deus Sodomitarum gentem excidit flagitijs eorum offenſus. Cap. XII.

XIX. Gen. 18. 19. PER idem tempus Sodomitæ diuitiis & abundantia pecuniarum elati tam in homines contumelioſi erant, quàm erga Deum impij: quippe qui neq; beneficiorum eius meminerant, & hoſpites auerſabantur: denique mutuis etiam libidinib. ſeſe inceſtabãt. His rebus offenſus Deus decreuit ſuperbiæ pœnas de illis ſumere, & regionem eorum adeo vaſtam reddere, vt poſthac nec plantas nec fructum vllum produceret. His ita decretis de Sodomis, Abrahamus cõſpicatus tres angelos (ſedebat enim ad quercum Mambræ pro foribus domicilij ſui) ratus eſſe hoſpites, aſſurgens ſalutauit eos, rogauítque vt ad ſe diuertentes fruerentur hoſpitio. illis verò annuentibus iubet panes & ſimilia fieri, & mactatum vitulum ac aſſatũ ſub quercu diſcumbentibus appoſuit. at illi viſi ſunt ei comedere, & de vxore quærebant, vbinam eſſet Sara. quo referente, intus eam eſſe: aiũt ſe aliquanto poſt reuerſuros, eámque inuenturos iam matrem, muliere autem arridente, & negante fieri poſſe vt liberos gigneret ipſa nonagenaria, è marito centeſimum annum agente: non ſuſtinuerunt amplius ſimulare: ſed faſſi ſunt ſe Dei eſſe angelos: & quòd

miſſi

missi essent, vnus nunciatum de filio, duo verò ad delendos Sodomitas. Quo audito Abrahamus indoluit propter Sodomitas, & surgens deprecatus est Deum ne promiscue iustos cum iniustis perderet. Deo verò negante quenquam Sodomitarũ esse bonum, alioqui si vel decẽ inter eos essent, omnibus remissurũ fuisse pœnam, Abrahamus destitit, angeli verò peruenerunt Sodoma. ciues autem cùm vidissent adolescentes forma præstantes ad Lotum diuertisse, ad illudendum per vim ætati eorum sunt versi. Loto verò suadente continerent se, néve in probrum hospitum ruerent, sed hospitio suo nonnihil honoris haberent: aut si temperare sibi non quirent, filias se pro illis eorum libidini exhibiturum: ne sic quidem parere voluerunt. Deus autem illorum audacia commotus ad iram, ipsos quidem excæcauit, ne in ædes introitum inuenire possent. cæterum Sodomitarum populum vniuersum ad supplicium adiudicauit. Lotus autem ab ipso præmonitus de futuro excidio, discessit inde, assumpta etiam vxore & duabus filiabus etiamtum innuptis. sponsi enim earum monentem de exeundo contempserant vt delirum qui talia diceret. Tum Deus iaculatur telum in vrbem, eámque cum ipsis incolis exurit, & agrum quoque pari deuastat incendio, quemadmodum mihi iam dictum est in commentariis quos de bello Iudaico prodidi. Cæterum Loti vxor inter abeundum subinde ad vrbem respiciens, & curiosius cladem hanc contra mandatum Dei spectans, in statuam salis est versa. dictum est mihi iam & de illa: nam extat hodie quoque: ipse verò cum filiabus in paruum quoddam rus euasit, cui soli ignis omnia circumquaque vastans pepercit. id Zoor nunc vsq; vocatur, sic paruum Hebræorum lingua significante. In hac solicitudine vitam inopem aliquantisper tolerauit. puellæ verò vniuersum genus humanum extinctum ratæ, astu circumuento parente, cum inscio sunt congressæ, curantes ne totum genus deficeret. ex hoc congressu nati sunt filij: maiori Moabus, ac si dicas è patre: iuniori Ammanus, quod nomen significat filiũ generis. Horum alter Moabitarum fuit autor, magnæ gentis etiam nostra ætate. alter verò Ammonitarum. vtrique Syriam Cœlen incolunt. Et in hunc modum Lotus reliquit Sodoma.

XX.

Abrahamus autem migrauit in Gerara Palęstinæ, Saram ac si sororem secum ducens, eadem arte qua quondã, nimirum insidiarũ metu. timebat enim Abimelechum eius loci regem: qui & ipse amore Saræ captus, ea potiri cupiebat. eam cupidinem morbus grauis impediuit diuinitus immissus: atque ita medicorum ope destitutus, in somnis admonetur, abstineret se ab iniuria coniugis hospitis. mox cum meliuscule habere cœpisset, indicat amicis, quòd Deus sibi hunc morbum immisisset vindicans ius hospitis, & vxori eius ab iniuria cauens. non enim sororem esse, sed vxorẽ legitimam. Hæc locutus Abrahamum de consilio amicorum accersitum, securũ esse de pudicitia coniugis iubet. Deum enim eius curam habere, cuius auxilio nihil turpe passam se illi restituere. idque ita esse Deum testabatur, & mulieris conscientiam, ac ne expeturum quidem eam fuisse, si nuptam esse sciuisset. ad hæc rogabat, vt æquo animo in se esset, Deúmq; propitium redderet. Et siue apud se maneret, nihil ei defore: siue abire mallet, deductores est pollicitus, & omnia quorum causa ad ipsum venisset. Hęc locuto Abrahamus nec omnino fictam consanguinitatem aiebat: esse enim fratris filiam: & sine hac simulatione parum tutam peregrinationem credidisse. ac ne morbi quidem causam ei se fuisse excusabat. Quin & salutem regis sibi curæ futuram, & mansurum quoque cum illo libenter. tum rex tam agri quàm pecuniarum partem ei cessit: & conditiones pacis bona fide vtrinq; seruandas dixit, fœdere cum eo super puteo quodam icto, qui Bersube vocatur. ea vox iuramenti puteum significat: & id nomen & hodie locus seruat. Nec ita multo post Abrahamus filium è Sara susceptit, iuxta promissa Dei, quem Isacum nominauit. Sic risus Hebræis significatur. siquidem risus Saræ, dum pro-

Genes. 20.

Genesis 21.

les ei iam natu grandi præter expectationem promittitur, in cauſa fuit huius appellationis. ipſa enim erat nonagenaria, Abrahamus verò annorum centum, ipſo anno quo Iſacus eſt natus. eum octaua mox die circumcidunt, qui mos adhuc Iudæis durat, vt poſt totidem dies circunciſionem celebrent.

De Iſmaele Abrahami filio, eiúſque poſteris Arabibus. Cap. XXIII.

XXI. Geneſis 21.

RABES verò poſt decimũtertium annum id faciunt. Iſmahel enim gentis eorum autor Abrahamo è concubina natus, poſt tantum temporis eſt circumciſus, de quo iam dicendum. Amabat Sara Iſmaelielem ab initio, è famula Agare natum, nõ ſecus ac ſi ex ſe eſſet genitus. alebatur enim in ſpem ſucceſſionis. verùm poſtquàm ipſa Iſacum peperit, non amplius æquum cenſebat Iſmahem cum hoc educari: quippe qui natu maior, defuncto communi patre iniuriam ei facile inferre potuiſſet. Suaſit igitur Abrahamo vt eum vnà cũ matre aliquò ablegaret. Ille verò primum non aduertebat mentem ad Saræ conſilium, rem atrocem ratus, puerũ nondum adultum & mulierem egenam ablegare. tandem verò approbante Deo, Sarę voluntati paruit: puerúmq; matri commiſit, nondum per ſe peregrinationi aptum: & dato eis vtre aquæ ac panibus iuſſit ire quò eos neceſſitas duceret. & cùm defeciſſet commeatus, in anxietate erat mater. cúmque nihil aquę ſupereſſet, depoſito ſub abiete puero animam agente, ne ſpectatrix eſſet expirantis vlterius pergebat. cui occurrens angelus Dei, & fontem in propinquo indicauit, & curam educandi pueri habere iuſſit. ſperandam enim illi eximiam felicitatem è ſalute Iſmahelis. tum verò mulier meliori ſpe concepta, cùm incidiſſet in paſtores, eorum benignitate miſeriam euaſit.

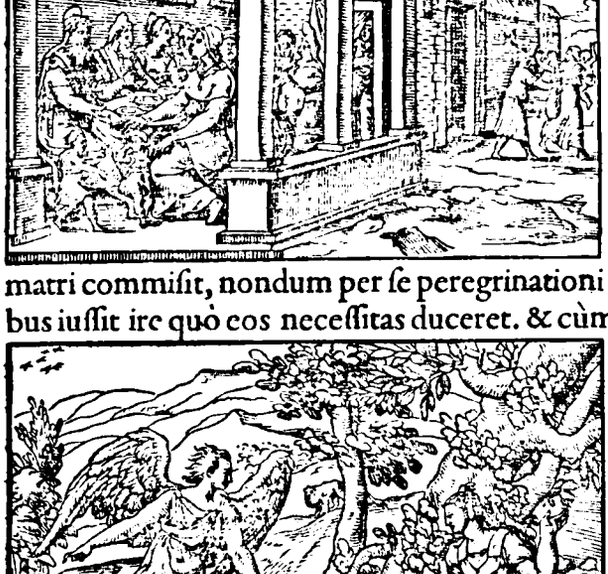

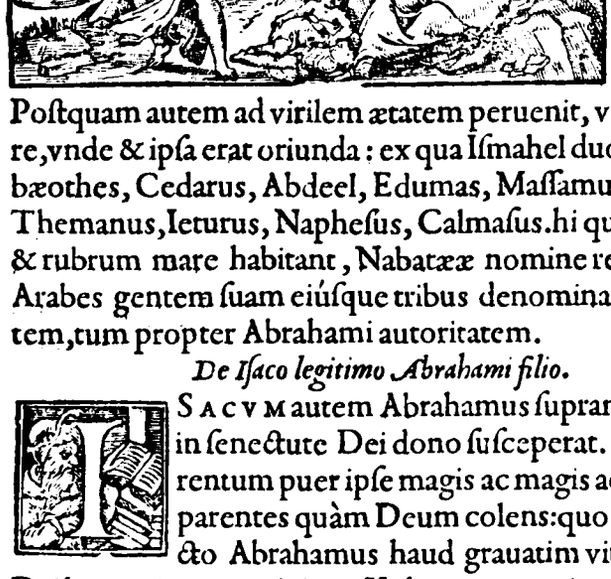

Poſtquam autem ad virilem ætatem peruenit, vxorem ei coniunxit Ægyptiam genere, vnde & ipſa erat oriunda: ex qua Iſmahel duodecim ſuſcepit liberos. hi erant, Nabæothes, Cedarus, Abdeel, Edumas, Maſſamus, Mæmaſſus, Maſmeſus, Chodamus, Themanus, Ieturus, Napheſus, Calmaſus. hi quicquid terrarum eſt Euphratem inter & rubrum mare habitant, Nabatææ nomine regioni indito. Sunt autem hi à quibus Arabes gentem ſuam eiúſque tribus denominauerunt, tum propter ipſorum virtutem, tum propter Abrahami autoritatem.

De Iſaco legitimo Abrahami filio. Cap. XIIII.

Geneſ. 22.

SACVM autem Abrahamus ſupramodum amabat vt vnigenitũ, & quem in ſenectute Dei dono ſuſceperat. hunc affectum & beneuolentiam parentum puer ipſe magis ac magis accẽdebat, omni virtuti deditus, & tam parentes quàm Deum colens: quo ſucceſſore omnium fortunarum relicto Abrahamus haud grauatim vita exceſſurus videbatur: id quod ipſi Dei benignitate contigit. Volens tamen pietatis eius periculum facere Deus, apparuit ei: enumeratíſque omnibus beneficiis in eum collatis, vt victoriam illi de hoſtibus olim conceſſerit, vtq; præſenti felicitate ſuo fauore frueretur, filium Iſacum popoſcit vt ſacrificium & victimam ſibi offerret. iubebat autem vt in montem Morium ſubductum holocauſtum faceret. ſic enim pietatem eius illuſtriorem fore, ſi vel filij ſalutem voluntati diuinæ poſthaberet. Abrahamus verò nefas ducẽs quauis in re Deo morem non gerere, quin potius per omnia parendum ei per quem omnes viuerent, celans

XXII.

vxorem

vxorem tam Dei mandatum, quàm ſuam de pueri cæde ſententiam, ac ne famulorum quidem vlli rem indicãs, ne fortè aliquis ſibi obſtaculo eſſet, aſſumpto Iſaco cum duobus ſeruis, impoſitiſque in aſinum rebus ad ſacrificium neceſſariis, proficiſcebatur ad montem. ac biduum quidem comitati ſunt eum ſerui. tertia verò die cum iam in proſpectu eſſet mons, relictis aliis in campo cum ſolo puero aſcendit in montem, in quo pòſt Dauid templum conſtituit: ferebántque ſecum quicquid ad ſacrificium pertinet, abſque victima. Iſaco verò qui tum vigeſimum quintum annum agebat, arma apparante, percontantéq; quidnã mactaturus eſſet nullam habeus hoſtiam: tum ille Deum daturum aiebat, qui potens eſſet hominibus & quę non habeant largiri, & quæ habeãt adimere, ſi in illis fiduciam collocent. daturum ergo ſibi quoque victimam, ſi quidem propitius eſſet his ſacris interuenturus. poſtquam autem ſtructa ara ligna impoſuerat, omnibus apparatis ſic infit, Fili, mille votis te expetitum, poſtquam in hanc vitam veniſti, ſumma cura ac ſollicitudine educaui, nihil beatius exiſtimans quàm ſi te virum videre daretur, & tãdem hæredem meæ ditionis relinquere. Sed quoniam Deo viſum eſt vt te ſuſciperem, ac nunc rurſum vt te amittã, fer generosè hoc ſacrificium. Cedo enim Deo, qui à nobis hunc honorem repoſcit, pro perpetuo fauore quo nos belli ac pacis tempore eſt proſecutus. Nunc lege naturę natus cum ſis vt moriaris, non vulgarem habebis vitæ exitum, ſed à proprio patre patri vniuerſorũ Deo ſacrificio ritu oblatus, ipſo vt credere par eſt indignũ tẽ cenſente qui aut morbo, aut bello, aut alia quapiam humana calamitate de vita decedas: ſed inter precamina & ſacra animam tuam exceptam apud ſe collocabit: vbi memor cur te potiſſimum educauerim ſenectutem meam ſuſtentabis, non quidẽ per teipſum, ſed Deum mihi curatorem tuo loco relinquens. tum Iſacus haudquaquam à tanto parẽte degener, libenter hæc verba accepit, negans ſe dignum qui vnquam natus eſſet, ſi tam Dei quàm patris decreto reluctans, non alacriter ſe præberet vtriuſque placitis: quandoquidem etiamſi pater ſolus ita vellet, nefas eſſet non obſequi, iámq; minimũ aberat quin perpetraretur facinus, ni Deus obſtitiſſet. Inclamat enim nomine Abrahamum, neci pueri intercedẽs, non enim cupidine ſanguinis humani, pueri cædẽ imperaſſe, neq; vt quem patrem ipſe fecerat, liberis per impietatem orbaret, ſed vt probaret eius animum, an etiam talibus iuſſis pariturus eſſet. nũc cognita eius prõptitudine ac præcellenti pietate, ratũ ſe habere quicquid illi hactenus conceſſerat. non defuturã autem nec in poſterũ ſuam prouidẽtiam, tam ipſi quàm eius generi. hunc quoq; filium longiſſimo tempore victurum, vitáque feliciter exacta filiis Germanis & probis magnum principatum relicturum. prædixit etiam fore vt genus eorum in multas gẽtes creſceret, nec minus opibus quàm numero augeretur: ipſorum etiam autorum eius generis memoriam fore ſempiternam. regione quoque Chananæa bello quæſita, vſque ad inuidiam omnium exterarum gentium fortunatos fore. Hoc oraculo reddito, Deus illis arietem ad victimam ex improuiſo præſto eſſe voluit. At illi ex inſperato ſibi redditi, auditáque tantæ felicitatis promiſſione, mutuo ſe complectebantur: mactata deinde victima incolumes ad Saram ſe receperunt: vixerúntque beati, omnes eorum conatus Deo proſperante.

Sarę obitus Abrahami coniugis. Cap. XV.

SARA autem non multo pòſt moritur, cum vixiſſet annos viginti ſeptem ſupra centum. Sepulta eſt in Hebrone, Chananæis publice ius ſepulchri offerentibus. Abrahamus tamen maluit ſepulturæ locum quadringentis ſiclis emere de Ephremo quodam Hebronenſi ciue: vbi monumenta eius & poſterorum ſunt exædificata. *Geneſ. 23.*

Quomodo è Chętura Abrahamo nupta Troglodytarum gens prouenit. Cap. XVI.

POST hæc duxit Chęturam, ex qua nati ſunt ei filij ſex, viri prudentes & induſtrij, Zembranes, Iazares, Madanes, Madianes, Luſubacus, Suus: qui & ipſi filios habuerunt, Suo Sabacanes natus eſt & Dadanes. huic Latuſimus, Aſurus, Luures. Madianis verò fuerũt, Epha, Ophres, Anochus, Ebibidas, Eldas. His omnibus filiis ac nepotibus Abrahamus deducendi colonias fuit autor, occupauerúntque Troglodyticam regionem, & Arabiæ Felicis quicquid ad ru- *XXIII. Ge. 24. 25.*

brum mare pertinet. Fertur etiam quòd hic Ophres cum exercitu profectus occupauit Libyam, quam postea nepotes eius tenuerunt, Aphricam ab ipso denominatã. Attestatur huic opinioni & Alexander Polyhistor sic scribens: Cleodemus, inquit, propheta, cognomine Malchus, qui ad imitationem Mosis legislatoris Iudæorũ historiam contexuit, narrat Abrahamum è Chætura aliquot filios suscepisse, tres nominatim recensens, Aphram, Surim, Iaphram. à Suri appellatam Assyriam. Ab Aphra verò & Iaphra vrbem Aphrem & regionem Aphricam nominatas. hos enim ductu Herculis in Libya militasse contra Antæum. Herculem etiam ex Aphræ filia genuisse filium Dedorum, ex hoc Sophonem prognatum, à quo Sophaces barbari habent nomen.

XXIIII. Isaco autem iam fermè quadragenario Abrahamus pater coniungere volens vxorem Rebeccam Nachoris fratris sui neptẽ, mittit maximũ natu famulorum ad sponsalia, prius accepta fide obligatum. modus verò deuinciẽdi fuit talis: Subditis alter alteri manibus sub femora, Deum ita testem inuocabant eorum quæ destinauerant. Misit etiam dona ad illos, vel rara illic vel nunquam antè visa. Profectus autem famulus diuturnum iter faciens, eo quòd difficilis esset transitus per Mesopotamiam, hyeme propter cœni altitudinem, æstate ob aquarum inopiam, ad hæc propter latrocinia quæ vitari non poterant nisi à cautis, tandem peruenit ad vrbem Carras. & cùm venisset in suburbium, incidit in complures puellas euntes aquatum: móxque intra se precatur, si Deo gratæ forent hæ nuptiæ, vt inter illas inueniretur Rebecca, ad quam filio desponsandam Abrahamus eum miserat: & hoc signo dignosceretur, quòd cæteris negantibus ipsa potum roganti præberet. hæc secum volutans accedit ad puteum, poscens ab eis potum. illis verò causantibus aquam se non sine labore acquirere, quam domum deferant, non aliis præbeant: vna omnium obiurgatis reliquis, negando eas vnquam inter homines versatas, quæ ne aquam quidem impartirent, benigne hospiti potum offert. at ille certa iam spe de euentu concepta, volens tamen verum cognoscere, collaudata prius virginis indole & benignitate, quæ vel cum sua fatigatione roganti subministrare non grauaretur, scisciatur ex quibus nam esset parentibus: gratulatus eis talem filiam, & imprecatus vt eam ex animi sententia viro probo elocarent, ex quo germanos ac legitimos liberos pareret. puella in hoc quoq; ei gratificatura genus suũ indicat. Rebecca, inquit, mihi nomen est, pater verò fuit Bathuel. quo defuncto Labanus frater meus & domum curat & matrem, meæ quoquẽ virginitatis tutor. His cognitis homo gaudebat ob ea quæ sibi acciderent, quæq; audiuisset: manifesto cernens Deum hoc iter prosperare. prolato deinde monili & aliis quibusdam ornamentis quibus ætas ea delectatur, obtulit puellæ, dicens hanc esse gratiam & honorem pro communicato potu, ipsamque dignam quæ accipiat, cùm inter tot virgines bonitas eius emineat: rogabat etiam vt ad domesticos ipsius diuertere liceat, quandoquidem nocte iam appetẽte vlterius progredi non detur. ferre se mundum muliebrem magni precij, qui nusquam tutior esse possit quàm apud eos quorum probitatem iam esset expertus. coniecturam enim se facere ex ipsius moribus, matrem quoque & fratrem pari humanitate esse præditos, neque grauatim hospitem admissuros, præsertim ipsis nec oneri nec sumptui futurum. ad hæc illa, bene eum de parentum humanitate coniectare, sed non recte facere quòd tam illiberales suspicetur. omnia enim sine precio habiturum, indicaturam tamen prius Labano fratri, cuius permissu ipsum adducturam. quo facto postquàm adduxit hospitem, serui Labani camelos curandos acceperunt, ipse verò ad cœnam eum secum duxit. qua peracta sic eum & matrem puellæ est allocutus: Abrahamus filius est Tharri, vester autem cognatus. Nachores enim tuorum matrona liberorum auus, Abrahami erat frater, eodem patre eadémque matre prognatus. is nunc mittit me ad vos, postulans hanc virginem filio suo coniugem dari, quem legitimum habet & vnicum, ad omnium suarum facultatum hæreditatem educatum. cui cùm posset opulentissimam quamuis ex eius regionis fœminis deligere, non est ita visum: sed malens hunc honorem cognationis suæ habere, procurat has nuptias. cuius voluntatem nolite cõtemnere, diuino enim fauore præter alia quæ mihi feliciter in hoc itinere successerũt, & puellam hanc & vestras ædes inueni. propinquus enim iam oppi-

do, consp

do,conſpicatus multas virgines puteum petentes,optaui vt in hãc inciderem:quod & factum eſt.has igitur nuptias auſpice Deo conciliatas,vos quoque veſtra autoritate ratas habetote:& Abrahamum qui me tam accurate huc miſit, veſtro annutu honorate. illi verò tum quòd rem tam optabilem approbarent, tum quòd Dei ſententiam accedere cognoſcerent,mittunt eam quibus poſtulabatur conditionibus: duxítque illam Iſacus, facultatum paternarum iam dominus.

De obitu Abrahami. Caput XVII.

DEFVNCTVS eſt autem Abrahamus non ita multo pòſt. vir in omni virtute eximius,& pro ſua inſigni pietate Deo egregie carus. Vixit annos clxxv. ſepultus eſt in Hebrone iuxta vxorem Saram, communi cura filiorum ſuorum, Iſaci & Iſmahelis. XXV *Gen.25*

De Iſaci filijs Eſao & Iacobo, & natiuitate eorum. Caput XVII.

DEFVNCTO autem Abrahamo,vxor Iſaci gerebat vterum: cuius mole creſcente in dies,anxius conſuluit oraculũ. Reſponſum eſt, gemellos ei parituram Rebeccam, & ab vtroque deſcẽſuram gentem autori ſuo cognominem:& quæ minor videbitur,eam fore potiorem.nec multo pòſt,ſicut prędictum erat,naſcuntur ei gemini, quorum grandior à capite ad pedes erat hiſpidus. minor verò exeuntis ante ſe calcaneum retinebat. pater autem amabat ſeniorem Eſaum ex re cognomen habentẽ.nam Hebræi pilos vocant Seir.Iacobus verò iunior à matre amabatur.Fame autem in ea terra graſſante,Iſacus volens ire in Ægyptum propter vbertatẽ regionis, peruenit Gerara ,Deo ſic iubẽte.rex autẽ Abimelechus excepit eum, quia hoſpitij & amicitiæ ius inter eum & Abrahamum interceſſerat.cúmque hominem initio magna beneuolẽtia proſequeretur,motus inuidia non potuit in eo affectu permanere.videns enim Deum Iſaco propitiũ,ſuúmq; fauorẽ declarantem,expulit illum.at ille expertus mutatum præ inuidia,ſeceſsit non longe à Geraris in locum qui vocatur Fauces. ibi dum foderet puteum, paſtores irruentes aggreſsi ſunt armis opus impedire: ſed illo vltro cedente,viſi ſunt viciſſe. mox cùm alio loco fodere cœpiſſet, rurſum vi prohibentibus aliis Abimelechi paſtoribus, hunc quoque puteum imperfectum reliquit,prudenti conſilio meliorem occaſionem expectans. qua deinde oblata, rege ſponte fodiendi poteſtatem faciente, puteo Rooboth nomen impoſuit, quod ſignificat amplum. è prioribus verò alterum vocauit Eſcon, hoc eſt pugnam: alterum Syennam,hoc eſt inimicitiam.Itaque Iſaci potentia cum opibus in dies magis ac magis creſcebat. Abimelech autem ratus contra ſe fortunas Iſaci augeri, cum quo parũ ſyncere conſuetudinem habuerat,& qui ob ſimultatis ſuſpicionem aliquantiſper ſeceſſerat,veritus nequando apud eum plus recens offenſa quàm priſtinæ amicitiæ memoria valeret, néve iniuriam acceptã vlciſceretur, profectus ad illũ amicitiam cum eo renouat,vno è ſuis amicis arbitro adhibito.cúmque Iſacus pro naturæ bonitate iniurias ſuas paternæ amicitiæ libenter donaret, voti compos domum eſt reuerſus. Alter autem filiorum Iſaci, in quem pater erat, propenſior,quadraginta annos natus,duxit Adam Helonis,& alibamen Eſebeonis,dynaſtarum inter Chananæos filias, ídque autoritate propria, ne patre quidem conſulto. neque enim ille permiſſurus erat, ſi filius ſententiam ipſius expectaſſet, quippe qui non delectabatur affinitate eius regionis hominum: nolens tamen moleſtus eſſe filio,iubendo eum vt mulieres miſſas faceret,decreuit rem totam ſilentio tranſmittere. Sed cùm eſſet ſenex,& viſu orbatus, accito filio, præfatúſque ætatem, per quam etiamſi cæcitatis calamitas non aeceſiſſet,non liceret ſibi amplius Deum ſolito cultu venerari, iuſsit eum venatum ire. Cura,inquit,vt quod poteris capias, & para mihi cœnam: qua ſumpta precabor Deum, vt tibi dignetur eſſe auxiliator & adiutor per omnem vitam tuam.nam meæ finis quàm longe abſit incertus ſum: qui ptius quàm me opprimat,æquum eſt vt meis precibusDeum tibi faciam propitium. Vadit Eſaus venatum: interim Rebecca malens Iacobo Deum propitium, etiam præter Iſaci mentem, iubet eum hœdis iugulatis cœnam inſtruere. ille obſequitur matri, iuſſu ipſius omnia faciens, cœna verò parata, circumuolutis hœdino exuuio XXVI *Gene.25*

brachiis, vt contactis pilis Esaus crederetur: nam cætera omnino similis vt gemellus, hoc solo differebat: solicitus ne mature in malo dolo deprehensus pro faustis precaminibus diras imprecationes reportaret, apponebat cœnam patri. at Isacus sentiens in voce non nihil peculiare, aduocat filium. illo verò protendente brachium hœdina pelle amictum: voce, inquit, propior es Iacobo, attamen ob pilositatem Esaus mihi videris. nec quidquam doli suspicans, iam cœnatus ad Deum precibus inuocandum se vertit. Domine, inquit, omnium seculorum, & conditor omnium creaturarum, tu patri meo maxima bona pollicitus, etiam mihi præsentem felicitatem es largitus, meis quoque posteris propitiũ te fore, & maioribus beneficiis eos cumulaturum promisisti. hic tuus fauor perpetuus sit precor, néve me propter hanc debilitatem despicias, quæ facit vt magis etiam ope tua egeam. Serua puerum hunc propitius, & ab omni calamitate illæsum custodi. da ei vitam felicem, & possessionem bonorum quæ in tua sunt potestate. fac eum formidabilem inimicis, apud amicos gratiosum. Sic ille Deum inuocabat, putans se Esao bene precari. vix absoluerat preces, cum Esaus à venatu reuertit, & Isacus intellecto errore nihil tamen est commotus. Esaus verò postulabat vt sibi quoque sicut fratri faceret. denegante id patre, eo quòd omnes preces in Iacobum absumpsisset, lugebat quòd voti cõpos non esset. quin & pater mœrore eius motus, studiis quidem venandi, & robore corporis armorúmque præstantia celebrem fore prædicit, eámque gloriam tum ipsi tum eius posteris mansuram sempiternam: seruiturum tamen fratri.

XXVII Cæterum cum Iacobus timeret fratrem, ne pœnas à se exigeret ob circumuentum in votis faciendis patrem, mater eum huic periculo eximit: persuadet enim marito, vt Iacobo Mesopotamenam vxorem daret, propinquam genere. iam enim etiam Esaus duxerat Basemmathen Ismaelis filiam. Male enim Chananæis volebant Isacus cum suis, priori affinitate offensi, in quorum gratiam filius Basemmathen duxit, quam postea magis quàm cæteras dilexit.

De Iacobo metu fratris in Mesopotamiam profugo. Caput. XIX.

Gene. 28 IACOBVS autem in Mesopotamiam missus à matre, ducturus auunculi sui Labani filiam, consentiente etiã patre iter faciebat per Chananæam: cúmque simultatem haberet cum ea gente, nolebat ad quenquam diuertere: sed sub dio quiescebat, lapide vice puluini capiti subiecto. cui dormienti visio talis est oblata. Videre videbatur scalam à terra ad cœlum pertingentem, & per eam species descendentes, supra humanam naturam augustas: & in

summa scala Deũ manifeste apparentẽ, & nominatim se his verbis cõpellantem: Iacobe, cũ sis patre bono, & auo ob suã virtutẽ celebri prognatus, nõ debes præsenti necessitati succũbere, sed meliora potius sperare. Meo præsidio magna te manet felicitas. nam & Abrahamũ ego è Mesopotamia huc adduxi pulsum à cognatis, & patrẽ tuũ beatũ reddidi, nec tua cõditio deterior est futura. quare bono animo hanc viam perge, fretus me deductore. eueniet ex tua sententia coniugium ad quod properas, accedent inde & liberi. eorũ numerus erit magnus, & ipsi rursus maiorẽ prolem post se relinquent. his ego terræ huius imperium dabo, & eorũ posteris, qui repleturi sunt terram omnem & mare quã late sol aspicit. tu ne cede vlli vel labori vel periculo, tui curam mihi cõmittens & nunc, & magis etiã in posterũ. hoc oraculum Deus Iacobo reddidit: quo lætus vngit lapidẽ in quo dormienti tanta spes affulsit, & votum Deo facit sacrificaturum se illic, si incolumi & facultatibus aucto reditus contingeret: quod post reuertens soluit, omniũ bonorum suorum decimis oblatis. honorem etiam loco addidit, Bethel nominato:

Gene. 29 quod Græcis domicilium Dei significat. Pergens deinde cœptum iter in Mesopotamiam,

miam, tandem peruenit Carras. & cùm paſtores offendiſſet in ſuburbio, & adoleſcentes ac puellas ad puteũ quendam ſedentes, popoſcit potum. hinc orto ſermone percontatus eſt an noſſent quendam Labanum ſuum popularem, ſi fortè adhuc ſit ſuperſtes. aiunt omnibus ſibi notum. neq; enim talẽ eſſe vt ignotus eſſe poſſit. quin & filiam eius vnà paſcere, demiraríque ſe quòd nondum adſit. ex ea facile quæ cuperet cogniturũ. vix hęc verba finierunt, cùm puella accedit comitantibus ſuis paſtoribus. ei Iacobum oſtendunt, dicentes hoſpitem de ipſius patre ſciſcitari. quæ puellariter gauiſa Iacobi aduentu, rogabat quísnam & vnde ad eos veniret, & cuius rei cauſa: addens optare ſe vt poſſent illi gratificari, quacũque re opus haberet. Iacobus verò nõ tam cognatione aut huius affectu quã inſigni puellæ forma captus, obſtupuit, vt qui perpaucas viderat pulchritudine huic conferendas. Mihi, inquit, tecũ & cum tuo patre, ſiquidem Labani es filia, antiquior intercedit neceſſitudo, quàm ſit vel tua ætas vel mea. Tharro enim Abrahamus, Aranes, & Nachores fuere filij, ex his Bathuelus tuus auus Nachoris fuit filius: Abrahami verò & Saræ Aranis filiæ Iſacus, meus pater. eſt & propinquior ac recẽtior neceſſitudo, qua ſumus mutuò deuincti.

Rebecca enim mater mea, Labani patris tui ſoror eſt eodem patre ac matre genita. itaque conſobrini ſumus ego & tu. & nunc venio ſalutaturus vos, cognationíſque officia, ita vt par eſt, renouaturus. At illa memor eorũ quæ de Rebecca ex patre, vt fit, audierat, ſciénſq; parentes deſiderare aliquid de ea cognoſcere, præ amore patris lachrymabũda ruit in collum eius, complexóq; iuuene: optatiſſimam, inquit, & maximam voluptatem affers patri cũ tota familia, qui nunquam matris tuæ obliuiſcitur, crebram illius mentionẽ faciens: eúmq; nunciũ cum quantauis felicitate non permutaret. tum iubet vt è veſtigio ſe ad patrem ſequatur, néve diutius eum hac voluptate fraudet. His dictis adduxit eum ad Labanũ: & agnitus ab auunculo, tum ipſe fuit ſecurus iam apud ſuos. tum illis inexpectato aduentu magnam voluptatẽ attulit. Poſt aliquot autem dies Labanus gaudere ſe quidem eius præſentia magis quã verbis exprimere poſſet aiebat: rogabat tamen quamobrẽ veniſſet relictis parentibus ætate confectis, & qui ipſius obſequiis ægrè carerent. pollicebatur etiam benignitatem & operam ſuam in quacunque re opus haberet. Iacobus verò totam ei cauſam recenſuit. Iſaco eſſe filios geminos, ſe & Eſaum. eum quia fraudatus ſit patris fauſta imprecatione per matris artem in ſe tranſlata, cupere ſe interimere, quaſi raptorem principatus à Deo deſtinati, & reliquorum votorum paternorum. hanc eſſe cauſam ſui aduẽtus, & mandata matris, præſertim cùm omnes ſint inter ſe conſanguinei, ſed propiore gradu mater. Sperare ſe in rebus anguſtis poſt Deum præſidium maximũ in auunculo reperturum. Labanus contrà omnem illi humanitatẽ pollicetur, tum propter cõmunes auos, tum etiam vt affectum ſorori abſenti debitum erga ipſum præſentem declararet. velle ſe eum gregum ſuorũ magiſtris præficere: & quando ad ſuos reuerti libuerit, nec in donatũ nec inhonoratũ abiturum, quemadmodum tam propinque cognatum deceat. ad hæc Iacobus, ſe verò libenter accipere conditionẽ quantumuis laborioſam, ſed æquum eſſe mercedis loco ſibi dari Rachelis coniugium, quã & ipſius virtutis cauſa diligeret, & quia eius opera in tale hoſpitiũ ſit introductus, amor enim puellæ cogebat eum hanc mentionem iniicere. ibi Labanus ipſo vultu læticiã præferens, eius petitioni annuit, negãs ſibi optatiorẽ generum potuiſſe contingere: ſed opus eſſe vt aliquandiu ſecum maneat. In Chananæam enim non miſſurum filiam: quin & ſororis in tam longinquam regionẽ nuptum datæ propemodum pœnitere. His aſſentiente Iacobo, de ſeptem annis eſt conuentum. tot enim voluit ſeruire mercede apud ſocerum, vt dato virtutis ſpecimine, magis cognoſceretur quinam vir eſſet. cæterũ elapſo præſtituto tem-

pore Labanus epulum nuptiale apparat.noctu verò non ſentiente Iacobo inducit in thalamum alteram filiam Rachele maiorem natu,faciéque non admodum liberali. at ille vino & tenebris fallentibus,congreſſus eſt cum ea. luce deinde cognito errore expoſtulauit cum Labano.ille veniam petebat neceſſitati,qua cõpulſus hoc fecerit.non malicioſe,inquit,Liam ſuppoſui,ſed conſuetudine regionis huius cogente. nihil tamen hoc oberit Rachelis coniugio, ſed dabo eam tibi videnti ac ſcienti poſt alterũ ſeptennium.Paſſus eſt hoc ſibi perſuaderi Iacobus:nec enim aliter facere poterat amore puellæ deuinctus:& exacto altero ſeptennio Rachelem duxit.Erant autem ambabus famulæ additæ à patre, Zelpha Liæ, Racheli Bala,nequaquã ancillæ, ſubditæ tamen. ſed Liam male habebat amor mariti,quo ſororẽ proſequebatur, expectabátq; poſt partum ſe fore in pretio : ídq; aſsiduis precibus à Deo contendebat. cúmq; puer maſculus natus eſſet,& maritus ob hoc propenſior in eam factus, Rubelum nominauit,qui ſibi miſeratione diuina cõtigiſſet.Sic enim interpretatur hæc vox. Aliquanto pòſt naſcuntur ei tres alij:Simeon,quod ſignificat exorabilẽ ei fuiſſe *Gene.30* Deũ:Leui,quod eſt firmator ſocietatis:Iudas,quod eſt gratiarũ actio. Rachel autem verita ne propter fœcunditatẽ ſororis deteriore apud maritũ cõditione eſſet, iubet famulã ſuam Balam cum Iacobo cubare. ex ea naſcitur puer nomine Dan, quaſi dicas,Dei iudicium : & aliquanto pòſt alter nomine Nephthalim, ac ſi dicas artificioſum:quòd mater arte certauerit cum ſororis fœcunditate.Idem mox & Lia facit,ſororis arte cõtra eam ipſam vſa.deducit ſuam famulam in ſui mariti accubitum. ex ea quoq; naſcitur filius Gadas, fortuitum ſignificante nomine : & poſt eum Aſer,quod ſonat beatificum,quòd mactam fœcunditate ſe Lia duceret.Porrò cum Rubelus filiorum Liæ maximus mandragoræ mala matri afferret, Rachel hoc viſo concupiuit hunc cibum,partémq; à ſorore precario petiit. Illa verò denegante, iubentéq; contentam eſſe quòd honoris prærogatiuam apud communẽ maritũ haberet: Rachel mitigatura indignationem ſororis, ait ſe illi virum ceſſuram in ſequentem noctem.

quam gratiam altera libenter accipiente, Iacobus cum Lia cubauit in Rachelis gratiam. Rurſum igitur ei filij naſcuntur: Iſſachares, quod nomen ſignificat ex mercede natum:& Zabulon, quod ſignificat pignus beneuolentiæ:prętérq; filia Dina. Tandem etiã Rachel peperit Ioſephum filiũ: ea vox ſignificat additamentũ. Hoc toto tempore, quod fuit annorum viginti, paſcuis ſoceri & gregi- *Geneſ.31* bus præfuit.quo exacto, æquum eſſe aiebat, vt cum vxoribus ad ſuos reuerteretur. Socero verò non permittente, clàm hoc facere cogitabat:pertentabátque animum vxorum,quomodo laturæ eſſent peregrinationem.quibus cũ gratum hoc eſſet, Rachel ſigillis etiã deorum patriæ religionis ſublatis, vnà cum ſorore fugiebat: ſimúlq; vtriuſq; liberi & famulæ cum ſuis filiis, aſportatis etiam totis quantæ erant facultatibus. Adducebat etiam Iacob dimidium pecorum,priuſquam Labam reſcire poſſet. ſigilla verò deorum ſecum ferebat Rachel:non quòd deos coleret, quorũ contemptum à marito didicerat:ſed vt ſi fortè pater fugiẽtes aſſequeretur,haberet quo confugeret veniã impetratura.Labanus autem poſt vnã diem cognito Iacobi & filiarum diſceſſu, indignatus perſequebatur eum cum valida manu, & ſeptima demum die deprehendit eos in quodam colle quieſcentes : quúmq; eſſet diei ſerum, ab omni vi ſe continuit. per noctem verò Deus in ſomnis illi viſus vetuit ne quid in deprehenſum in fuga generum cum filiabus durius præ ira conſuleret: ſed potius fœdus cum eo feriret: néve paucitatem fugientium contemneret, alioqui ſe illis propugnatorẽ futurum. Sequenti verò luce Labanus Iacobum ad colloquium euocat,nõ diſſimulans oraculum: quúmq; ille fidei eius ſe cõmiſiſſet, cœpit hominẽ accuſare, exprobrãs quòd pauperem omniúmq; egenum ſuſcepiſſet, & de ſuis facultatibus abunde

ipſi

ipſi ſupeditaſſet.Propterea filias,inquit,tibi coniunxi,putans hoc pacto beneuolentiam erga nos tuã fore firmiorem. tu verò neq; matrem tuã & cõmunẽ ſanguinem, neq; vxores apud nos ductas, neque liberos quorũ ego auus ſum, reueritus non aliter quã hoſtẽ me tractaſti.rapuiſti mea bona,filiabus vt parentẽ fugerent autor fuiſti: ſacra patria domum tecum portaſti,& apud maiores meos,& apud me in ſumma veneratione habita.& quæ vix hoſtis hoſti faceret,tu cognatus, è ſorore nepos,gener, hoſpes ac domeſticus conuictor mihi feciſti.Iacobus cõtrà pro ſe afferebat, non ſibi ſoli, ſed omnibus eſſe innatum patriæ deſiderium, æquúmq; vt poſt tanti temporis moras tandem ad eam reuertatur.Quòd verò prædæ,inquit,abactæ crimen obiicis, ipſe iniuſticiæ ſub alio iudice damnareris. Cùm enim gratiam mihi pro facultatibus tuis conſeruatis & auctis debeas,an non iniquum eſt ægreferre,quòd partem earum modicam vſurpauimus ? certe quod ad filias attinet,ſcito non hoc lædendi animo à me factum, ſed caritatis coniugalis hoc eſſe officium. ſequuntur igitur non tam me

quàm ſuos liberos.Hæc pro ſe:retorquebat deinde accuſationẽ in ipſum, quòd auunculus ac ſocer duris mandatis eum per annos xx. vexauerit. & illa quidem quę nuptiarum ſpe tulerit,quamuis per ſe grauia, ſibi tamẽ leuiora fuiſſe:quæ verò poſtea ſecuta ſunt, multo grauiora, quæ nemo niſi beneuolus perferret. Etenim Labanus valde inique Iacobum tractauerat.videns enim eum in omnibus rebus à Deo adiuuari, pollicebatur ei daturũ ſe faturos fœtus,modo quicquid album naſceretur,modo quicquid nigrũ.cùm verò magno numero naſcerentur quæ Iacobo deſtinata eſſent, nõ ſeruabat fidem in præſens, ſed in proxime ſequentẽ annum promittebat, quòd eſſet ad rem attentior, promittens quidẽ,eo quòd non ſperaret tantum prouentum,ac mox vbi prouenerat fallens.ſacras tamen effigies permiſſum eſt inquirere. Rachel autẽ cognito patrẽ permiſſa poteſtate vti velle, deponit ſigilla in ſarcinam cameli qua ipſa vectabatur: ſedebátq; deſuper dicens menſtruis laborare: & Laban deſtitit amplius inquirere, credens filiam ſic affectam non fuiſſe ſacris propius acceſſuram. Poſt hæc offenſæ veniam pollicetur, viciſſim alter amorẽ filiarum,ídque iureiurando ſanciunt. Hoc fœdus ictum eſt ſuper monte quodã, vbi columnam erexerunt aræ ſpecie: vnde Galades colli nomen factum, à quo Galadena terra eſt dicta. Poſt fœdus conuiuio celebrato,Laban ad ſua rediit. Iacobo autem in Chananæam iter cœptum proſequenti viſiones obueniebant, bonã ſpem in poſterum faciẽtes:cui loco Dei caſtra nomen indidit.Volens autẽ ſcire animũ fratris erga ſe,præmiſit diligẽter cuncta exploraturos,timens eum propter veterem ſuſpitionẽ: quos ita fratrẽ iuſſit alloqui.Vltro ſe patriã reliquiſſe, ne cum offenſo fratre degeret, nunc credere tantũ temporis ſpatiũ ſatis valere ad reconciliationẽ, ideóq; redire cũ vxoribus ac liberis & facultatibus induſtria quæſitis,vt ſe & quicquid carum haberet illi dedat,quandoquidẽ nihil felicius exiſtimet,quã ea quæ Deus largitus eſt,cum fratre habere cõmunia.His nunciatis Eſaus vehemẽter exhilaratus,occurrit fratri cum cccc. armatis.At Iacobus,audiens eum obuiã properare cum tot armatis,extimuit valde. Deo tamen ſeruatore fretus prouidebat pro tempore ne quid detrimenti acciperet, vtq; ſuos ab iniuria defenderet. Diſtributo igitur agmine alios procedere iuſsit,alios propere ſubſequi:vt ſi quis primos aggrederetur,ad ſequẽs agmen haberent refugiũ: & hoc modo inſtructis qui circa ſe erant, præmittit quoſdã ad fratrẽ cũ muneribus.ea cõſtabant iumẽtis multíſq; ac variis quadrupedibus,accipiẽti placituris propter raritatẽ. veniebãt autẽ alij poſt alios, vt crebrius occurrentes plures quã pro numero viderentur:& credibile erat donis placatũ remiſſurũ iram,ſi qua adhuc eſſet reliqua. quin & illud mandatũ eſt præmiſſis, vt blande hominẽ alloquerentur. His ita per totã diẽ diſpoſitis,noctu mouit agmen. Cúmq; Iobacchũ torrentẽ trãſiſſent,

Gene.32.

Gene.33

sent, Iacobus aliquãtum ab agmine relictus incidit in luctam cum spectro, ipse prior lacessitus, erátq; superior. exclamat igitur mactũ virtute qui non quẽuis aduersariũ, sed angelũ Dei vicerit: ídq; illi esse magnę felicitatis præsagiũ: genúsque eius nunquã defore, nec vllis vnquã humanis viribus posse opprimi. iussítque illum posthac vocari Israëlem, quod Hebræis angelo reluctantem significat. Hæc sunt prędicta Iacobo, id ipsum roganti. Cùm enim sensisset angelum esse Dei, precatus est vt ex eo fatum suum cognoscere liceret. His dictis spectrum euanuit. Iacobus verò lætus auditis, imposuit loco nomẽ Phanuel. id significat Dei faciem. sed quia latum neruum inter luctandum læsit, & ipse pòst eo cibo abstinuit, & nobis illo proter eum vesci non licet. Cognito verò fratrem iam non longe abesse, iubet vxores procedere per se quanque cum pedisequis, vt è longinquo spectarent pugnam virorum, si eam frater mallet. ipse propior factus adorauit fratrem, non male de se cogitantem. at Esaus eo salutato, interrogabat de turba mulierum ac puerorum: & cùm didicisset omnia, volebat eos deducere ad patrem. Iacobo verò excusante lassitudinem iumẽtorum, reuersus est in Seiram. illic enim habitabat, vernacula lingua loco ab hirsutie sua denominato. Iacobus autẽ peruenit ad Scenas quas vocant, vetus nomen adhuc retinentes. inde profectus est Sicima, quæ est vrbs Chananæorum. & cùm esset celebritas apud Sicimitas, Dina vnica Iacobi filia venit in vrbem ad visendũ cultum mulierum eius regionis. qua visa Sychemis Emmoris regis filius, raptæ stuprum obtulit: & correptus amore patrem suum rogauit, vt puellam vxorẽ habere liceret. Ille morem ei gerens, venit ad Iacobum, rogãs vt filio suo Dina m in matrimoniũ collocaret. Iacobus verò qui neque negare poterat propter maiestatem rogantis, neque fas putabat alienigenę filiam nuptum tradere, deliberandi spatium poposcit. Rex sperans Iacabum assensurũ, abiit. Ille verò indicata filiis iniuria sororis, & Emmoris petitione, iussit eos cõsultare quid facto opus esset. maior pars hærebat incerti quid esset agendum. Simeon verò & Leuis vterini puellæ fratres tale consilium inter se capiunt. Obseruato festo die quo Sicimitæ voluptati & conuiuiis operam dabant, inuasis nocte custodibus sopitos contrucidant: atque ita facile vrbe potiti, mares vniuersos interimunt vnà cum rege ac filio, solis parcentes fœminis. quo facinore citra consensum patris perpetrato, sororem reducunt. Iacobum autem obstupefactum audacia tanta filiorũ, indignéq; ferentẽ, Deus per visum bono animo esse iussum, lustrare tentoria, sacrificiúmque quod olim post somnium illud in profectione Mesopotamena vouerat, persoluere imperat. itaque dum lustrat, incidit in Labani Deos: nesciuerat, enim Rachelem eos furatam. his apud Sicima defossis in terram sub quadã quercu, profectus inde sacrificauit apud Bethela, vbi somnium illud diuinum viderat iter faciens in Mesopotamiam. Progressus deinde in agrum Ephratanum, Rachelem ibi ex partu mortuam sepelit, solam monumento cognatorũ in Hebrone non illatam. Quam quum mirum in modum lugeret, infantulum nominauit Beniamin, eo quòd doloris causa matri fuerit. Atque hic est filiorum Iacobi numerus, mares duodecim, fęmina vna. ex his octo legitimi, è Lia sex, duo è Rachele: quatuor verò è pedisequis, è singulis duo: quorum nomina iam dixi.

Gene.34

Gene.35

XXVIII Inde venit Hebronem in Chananæa sitam, vbi Isacus habitabat. Nec diuturnus fuit eorum conuictus.

Mors Isaci, & sepultura in Hebrone. *Cap. XX.*

Gene.35

REBECCA enim iam antè defuncta, Isacus quoque eam sequitur, non multo post filij reditum: & sepultus est à filiis iuxta vxorem in Hebrone, in monumento parentum suorum. Fuit autem Isacus vir Deo charus, & magna prouidentia dignus ab eo habitus, post Abrahamum patrem. valde longo etiam tempore vixit. Mortuus est enim exactis cum virtute annis octoginta quinque supra centum.

FLAVII

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
SECVNDVS.

Quomodo Eſaus & Iacobus Iſaci filij diuiſerunt habitationem, & quòd Eſao Idumæa, Iacobo Chananæa contigit. Caput I.

DEFVNCTO autem Iſaco, filij partiti ſunt inter ſe habitationem, nec ambo paternam retinuerunt: ſed Eſaus Hebrone fratri cõceſſa habitauit in Saira, & Idumææ dominatus eſt à ſeipſo denominatę. Adomus enim cognominabatur ob cauſam talem. Olim adoleſcens etiam tum reuerſus à venatu famelicus offendit fratrem coquẽtem ſibiipſi in prandium lenticulam rubentẽ colore, quo magis etiam excitatus, rogauit vt expetitum ſibi cibum traderet. at ille adiuuante fratris fame ius primogeniti pro cibo dare eum compulit: coactus enim inedia, ceſſit ei ſuum ius, interpoſito iureiurando. Ob eius cibi colorem à colluſorib. adoleſcentib. Adomus eſt per ludibriũ cognominatus. Adoma enim Hebræis ſignificat rubens. id nomen poſt in regionem ipſius ditionis eſt deriuatum, quod Græci in mollius deflexerunt, Idumæam dicendo. Genuit autem filios numero quinque. ex his Iaus, Iolamus, & Coreus eadem matre Alibama nati: ex reliquis duobus Aliphazem Aſa, Raguelem Moſamethaei peperit. Hos filios habuit Eſaus. Aliphazæ item quinque legitimi filij fuere, Themanus, Omerus, Ophus, Iothamus, Ocanaſus. Nã Amalecus erat nothus, è Thamna concubina genitus. Hi habitauerunt Idumææ regionẽ quæ Gobolitis dicitur, & eã quę de Amaleci nomine Amalecitis eſt appellata. Quondã enim late patentẽ terrã Idumææ nomẽ cõplectebatur, cuius partes à primis colonorũ inductoribus denominatæ appellationes eas poſtea retinuerũt.

Geneſis 35.

Geneſis 36.

Quomodo Ioſephus Iacobi filiorum natu minimus propter ſomnia futuræ ſuæ felicitatis prænuncia in fratrum inuidiam incurrit. Cap. II.

IACOBVS autem ad tantam felicitatem peruenit, ad quantam vix alius quiſquam. nam & opibus excellebat inter eius regionis homines, & propter filiorum virtutes beatus erat ac conſpicuus. nihil enim eis deerat, ſed induſtrij fuere omnes, & generoſa quadam fortitudine ſimùl ac prudẽtia præditi. Tantam autem ipſius felicitatis curam gerebat cœleſte numen, vt etiam ex rebus, ſicut tum videbantur, aduerſis maximorum bonorum occaſionem præberet, & per ipſum eiúſque liberos parentibus noſtris viam ad exitum ex Egypto præſtrueret ac præmuniret. Ioſephum è Rachele ſibi natum pater tum ob corporis præſtantiam, tum ob animi virtutẽ (erat enim prudẽtiſſimus) præ cæteris liberis amabat. is parentis affectus odium & inuidiam fratrum in eum prouocauit. acceſſerunt eò ſomnia, quæ ſibi viſa patri ac illis indicauit magnæ felicitatis prænuncia, quæ res etiam coniunctiſſimos ad æmulationem facile concitat. Viſiones autem Ioſephi fuere tales. Miſſus cum fratribus à patre ad colligendas fruges meſſis tẽpore, viſionem vidit, quæ non poterat exiſtimari vna ex iſtis vulgaribus quales in ſomnis obuerſari ſolent: eam experrectus fratribus interpretãdam narrauit, dicens viſum ſibi præterita nocte ſuum

Geneſis 37.

II.

tritici manipulum stare loco, illorum verò manipulos accurrentes adorare eum: quod videbatur & amplam fortunam ipsi prænunciare, & fratres quoque in eius potestate futuros. At illi nihil tale Iosepho sunt interpretati, dissimulantes se intelligere: sed taciti precabantur irritum fieri præsagium, ipsumque maiore etiam odio prosequebantur. Deus autem aduersus eorum inuidiam contendens, alteram visionem Iosepho immittit, priore magis mirabilem. Vidit enim solem cum luna & vndecim stellis descendere in terram, & adorare ipsum. Hoc somnium in præsentia fratrum, nihil mali de illis suspicatus, patri indicauit, rogans vt interpretari dignaretur: quod ei non mediocri fuit voluptati. Præsagium enim somnij colligēs, & sapienter euentum coniiciens, gaudebat, eo quòd ingens filio felicitas portendi videretur: euenturum olim tempus quādo tam à parētibus quàm à fratribus adoratione dignus haberetur. Intelligebat per solē ac lunam patrem & matrem, quòd altera augeret omnia & aleret, alter formam rebus & vim inderet. Porrò stellarum nomine fratres accipiebat, tum quòd numerus non discreparet, tum quia vim à sole & luna habeāt. Et Iacobus quidem talem interpretationem non imprudenter attulit. Fratres autem Iosephi valde contristauit id præsagium, haud aliter quàm si alieno cuipiam hæc felicitas portenderetur, ac non fratri, cum quo pariter omnibus fortunis frui possent, tam felicitatis quàm generis socij: decreuerúntque adolescentem tollere: & hoc consilio comprobato, frumentis iam collectis, contulerunt se cum pecoribus in Sicima agrum pascuis percommodum, non præmonito patre: atque ibi pastoricias curas obibant. At ille nemine à gregibus veniente, nec certi quicquam nunciante, de filiis solicitus ac mœrens, mittit Iosephum ad greges cogniturum res fratrū, & quid agant renunciaturum.

Quomodo Iosephus in Aegyptum venditus à fratribus illustris ibi factus est, & fratres tandem in sua potestate habuit. Caput III.

Genes. 37. ILLI autem viso fratre aduentante gauisi sunt, non ob abuētum germani à patre missi, sed tanquam inimico in manus suas à Deo tradito: volebántq; confestim eum interimere, neq; præsentem occasionem elabi sinere. Rubelus autem inter hos natu maximus vidēs eos conspirasse, conabatur impetum eorum remorari, docens quantum facinus molirentur, & quantam inuidiam pariturum. Nefariam rem haberi tam Dei quàm hominum iudicio cædem hominis vel non cognati, sed longe sceleratius esse necis fraternæ reos deprehēdi, quo sublato etiam in patrem eam iniuriam redundaturam, & matrem quoq; in luctum ac diram orbitatem coniecturos. hos respicerent, reputantésq; quātam eis calamitatem allatura sit mors filij tum probi tum natu minimi, abstinerent à tam nefario scelere. Deum quinetiam vererentur spectatorem ac testem consilij contra fratrē initi. hunc si à cœpto desistant, accepturum eorum pœnitentiam atq; resipiscentiam: sin pergāt, fieri nō posse quin exigat ab eis paricidij pœnas, cùm nihil ipsius prouidētiam latere possit, siue in solitudine admittatur, siue in ciuitate. Vbicunq; enim sint homines, existimādum ibi Deū quoq; adesse. Sed & propriam conscientiam post tantum scelus illis aduersariam fore, quam nunquam abire, siue bona sit, siue talis qualis ipsorum foret si fratrem interfecerint. Addebat, ne læso quidem fas esse germanum occidere. Satius esse dare veniam amicis, sicubi non feciſse officium videantur. Iosephum verò ne peccasse quidem in illos, cuius ætas miserationem potius mereatur, & illos ipsos tutores ac protectores. Causam etiā cædis facinus eorum grauaturam, si videātur ob inuidiam futuræ felicitatis ei vitā ademisse, qua felicitate propter cognationē ipsis quoq; frui licebat. Debere enim ita existimare, ipsorum esse quicquid Deus Iosepho largitus fuerit. proinde cogitandum eo grauiorem fore indignationem Dei, si eum quem ipse omni bona fortuna dignum iudicasset

caſſet interimendo, materiam diuinæ beneficentiæ ſubtraxerint. Hæc Rubelus & his plura cõmemorans conabatur eos abſterrere à paricidio. Poſtquam autẽ nihil ſe proficere vidit, ſed omnino ad cædẽ accẽſos, conſulebat vt ſaltem modum necis mitiorem eligerent. Diſſuaſiſſe quidem ſe primum pro virili, ſed quãdoquidem ſemel decretum ſit fratrem tolli, minus mali futurum ſi ſuo conſilio pareant. Sic enim voluntatẽ eorum habituram effectum, leuiorem tamen ac minus malum, ſi ad cædem conferatur. Satius eſſe tẽperare à manibus, & proiectũ in proximũ puteũ illic extingui ſinere, vt ſaltem manus puras ſeruarent. In hanc ſententiam itum eſt, abductúmque adoleſcẽtem Rubelus funẽ religatum demiſit ſenſim in puteum: erat enim ſatis ſiccus. Quo facto abiit paſcua quæſiturus. Iudas autẽ vnus è Iacobi filiis, conſpicatus negociatores Arabas *III.* Iſmaelitici generis, aromata & Syriacas merces deferẽtes in Ægyptũ è Galadena, profecto iam Rubelo conſilium dedit fratribus vt extractum Ioſephum venderent Arabibus. & illum enim hoc pacto ablegatum apud exteros moriturũ, & ſe impollutos permanſuros: quo approbato, eximunt eum, & negotiatoribus vendunt viginti minis annos ſeptemdecim natum. Rubelus autem noctu ad puteum veniens inſciis fratribus ſeruare Ioſephum voluit. quo fruſtra inclamato ſuſpicatus per ſuã abſentiam interemptum, fratres incuſabat: cognitóq; quid accidiſſet, lugere deſiit. his perpetratis fratres conſultare cœperunt, quomodo patris ſuſpicionem à ſe alienarẽt. placuit tandem tunicam qua indutus Ioſephus ad eos venerat, quámque demittendo in puteum detraxerant, laceratam prius ſanguine hircino inficere, atque ita patri allatam oſtẽdere, vt à feris deuoratum putaret. quo facto venerunt ad ſenem, non ignarũ de infortunio filij. aiebant autem Ioſephum quidẽ neq; vidiſſe ſe, neq; ſcire quid illi acciderit: tunicam tamen hãc inueniſſe lacerã & cruentatam. quamobrem ſuſpicari beluarum incurſu periſſe, ſi tamen eam indutus domo exiuerit. Iacobus autem qui hactenus leuius malum ſperauerat, captiuũ aliquò abductum puerum, opinionẽ hanc iam abiecit, euidens argumentum necis tunicã ratus: agnoſcebat enim eam eſſe qua indutum miſerat: iámq; haud aliter quàm extincto ſe afflictans, lugebat tanquam vnicũ, aliorum cõſolationem non admittens, quòd nihil dubitaret in itinere à feris deuoratum. Sedebat ergo ſacco amictus, & neq; filij conſolando quicquam proficiebant, nec ipſe luctum ſatietate remittebat. Ioſephũ autem de negotiatoribus emptũ Petephres vir Ægyptius, qui Pha- *Geneſis 39.* raothis coquis præerat, habuit liberaliter, quem & diſciplinis ingenuorum erudiẽdum curauit, & victu cõmodiore quàm pro ſeruili conditione vti præcepit: denique totius domus curæ præpoſuit. ille verò fruebatur conceſſis, nec tamen innatam virtutẽ propter hanc ſui ſtatus mutationem amiſit: docuítque prudẽtiam aduerſanti fortunæ non ſuccumbere, ſi quis ea legitime, & non ſecundis tantum in rebus vtatur. Herilis enim vxor tum dexteritate eius tum forma in amorem illecta, ratáq; ſi rem aperiret ſe facilius eo potituram, & in partẽ felicitatis habituram ſi contigeret ab hera ſe rogari, æſtimans eum magis ex præſenti conditione quàm ex immutabili morum generoſitate, concupiſcentia detecta mentionem de concubitu facit. at ille preces eius repulit, nefas ducens talem ei gratiam referre, quæ cum tam benigni Domini contumelia & iniuria coniuncta eſſet. quin & ipſam hortabatur vt morbo ſuo repugnaret, negans vnquam ſe in hac re illi obſequuturum. Deſineret ſperare, quo potiri non liceat: ſic enim fore vt mala cupiditas facile ſedetur. ſe quiduis potius perpeſſurum, quàm vt huic eius voluntati pareat. quamuis enim aduerſari heræ ſeruum non deceat, ipſam tamen rei fœditatem reclamare ne quid tale admittatur. Illam verò repulſa magis etiam accendebat, quòd non putaret Ioſephum pernegaturum: & non ceſſante morbo, ſecundas illi machinas admouere cogitat. Ergo publico feſto inſtante, cuius celebritatem fœminas quoque frequentare mos erat, fingit morbum apud maritum, captans ſolitudinem, & ad Ioſephum ſollicitandum opportunitatem. quam nacta ſupplex blanditiis talibus eum adoritur. Satius quidem erat primis precibus non repugnantem cedere, ídque vel dignitati precantis deferre, vel amoris vehementiæ, qua cogente oblita me dominam ad tam abiecta verba deſcendi: ſapies tamen ſi vel nunc cedes, & prius erratum corriges. ſiue enim iterum rogari expectabas, iam facio accuratius etiam quàm antè. nam & ægritudinem ad hoc finxi, & feſti lætitiam tuæ conſuetudini poſthabui.

ſiue prius diffidebas, non tentari te malicioſe certo argumento colligere potes, quia in eadem voluntate perſto. quare aut præſentem voluptatem elige, & amanti obſequere, maiora etiam commoda expectans: aut odium meum & vindictam, ſi meæ gratiæ caſtitatis opinionem præferes. Nihil ea te iuuabit, mihi crede ſi ad maritum te deferam, & de ſtupro me appellatam dicam. quantumlibet tua veriora fuerint, meis verbis maiorem fidem habiturus eſt Petephres, quàm tuis. ad hæc verba lacrymáſq; verborum teſtes, nec miſeratione induci, nec terrore cogi potuit, quo minus perſtaret in ſuo pudicitiæ propoſito: conſtantérque reſtitit intentanti iniuſtam afflictionẽ, malens acerbiſſima quæq; ſufferre, quàm oblatis perfrui: non ignarus iuſto ſe dignum ſupplicio, ſi quicquam tale in mulieris gratiam admitteret. Ipſam quoque officij ſui monuit, iuríſque coniugalis ac conſuetudinis, iubens huius maiorem habere rationem, quàm momentaneæ libidinis. huic enim præſto eſſe pœnitentiam, quæ factum quidem doleat, infectum tamen reddere non poſſit: adeſſe & timorẽ continuum, qui pro magno habeat non prodi ſuum dedecus: at coniugalem conſuetudinem & voluptatẽ habere ſecuram, & conſcientiæ fiduciam tam apud Deum quàm apud homines. quin & conducibilius eſſe, ſi impolluta manẽs habeat ſe herili iure ſubditum, potius quàm flagitij communis conſcium. ſatius enim eſſe conſcientia recte factorũ, quàm peccati latebris fidere. his & aliis ſimilibus verbis mulieris impetum retundere conabatur, eámque à praua affectione ad rationis arbitriũ reuocare. at illa vehemẽtius inſtabat, & cum verbis nihil proficeret, iniectis manib. hominẽ ad obſequium cogere nitebatur. Ibi verò Ioſephus intemperias mulieris vlterius non ferens, relicta etiam interula ex qua retinebatur, proſilit è cubiculo. Illa partim repulſæ dolore, partim metu ne ſuam petulantiam maritus cognoſceret, decreuit prior Ioſephum falſo deferre, & hoc pacto vindictam de eo ſumere, dignum muliebri aſtutia rata, ſi accuſationem preoccuparet. itaq; ſedebat mœrens & perturbata, qui erat dolor ob fruſtratam libidinẽ, eſſe indignationem tentatæ pudicitiæ ſimulans. Marito autem reuerſo, & ad hunc aſpectum turbato, cauſámq; ſcitante, Ne viuas, inquit, marite, ni ſceleſtũ ſeruum, cubile tuum violare conatum, digna pœna mulctaueris, oblitũ & qualis in ædes noſtras venerit, & quãta beneuolẽtia ſit à te complexus: qui ingratiſſimus habendus ni omnib. modis frugi ſe approbaret, ne à coniugio quidem tuo iniuriã abſtinuit: ídq; die feſto obſeruata abſentia tua, vt facile apparet, modeſtiã quam prius præ ſe ferebat, ab herili metu, non ab indole recta profectã. Quod vt auderet, à te præter ſpẽ ac meritum indulgente corruptus eſt. videns enim omnia tua bona fidei ac diſpenſationi ſuæ credita, grãdioribúſq; conſeruis ſe præpoſitum, æquũ putauit vxorem quoq; tuam attrectare. & vt verbis fidem aſtrueret, protulit tunicam, quaſi in colluctatione relictã. Petephres autem victus oratione ac lacrymis mulieris, & coniugis amori plus æquo tribuẽs, omiſſa ampliore veritatis inquiſitione, collaudata prius vxoris fide, audacis facinoris Ioſephum dãnatum in maleficorum carcerem cõiecit: ob vxoríſque pudicitiam magis ſibi placebat, teſtis iam compertæ ipſius honeſtatis. Ioſephus autem innocẽtiam ſuam Deo committens, neq; ſe defendere curauit, neque rem ita vt geſta erat indicare: ſed vinculorum neceſſitatem tacitus ferens, vna ſpe conſolabatur, nimirum potentiorem eſſe Deum his qui ſe vinxerant, cuius prouidentiam confeſtim eſt expertus. Cuſtos enim carceris tum fidem eius ac diligentiam in abſoluendis operum penſis conſiderãs, tum formæ dignitatẽ, ſoluit eum à vinculis, eámq; miſeriam aliquanto leuiorẽ reddidit: victu etiam commodiore quàm reliquos vinctos vti permiſit. Cæterum his qui in eodem erant ergaſtulo, quoties labor intermitteretur, confabulantibus ita vt ſolent miſeriarũ ſocij, & inter ſe cauſam damnationis percontantibus, pincerna quidã regi charus, per iram ab illo ad cõpedes damnatus: familiaritatem cum Ioſepho cõtraxit: & quia prudentem exiſtimauit, viſum ſomnium ei expoſuit, orans indicaret ſi quod ſubeſſet præſagium, deplorãs ſuum infortunium, cui non ſatis erat regis indignatio, niſi per quietem etiam ſomniis diuinitus turbaretur. Aiebat enim ſe in ſomnis vidiſſe trium palmitum vitis vuas è ſingulis enatas pendere grandes iam & vindemiæ tempeſtiuas: eáſque ſe exprimere, ſubdente rege phialam. Colatum deinde muſtum ſe obtuliſſe regi, illúmque libenter bibiſſe. Narrato hoc ſomnio rogabat vt ſi quid ſcientiæ datum

IIII. Geneſ. 40.

à Deo

à Deo haberet, interpres visionis esse dignaretur. Ille verò bono animo hominem esse iubet, & expectare intra triduum solutionem à vinculis, rege ipsius ministerium requirente, ad quod ei denuo sit redeundum. Interpretabatur enim vitem fructum mortalibus in bonum vsum afferre, quandoquidem eo conciliante fides ac amicitia inter ipsos sanciatur, & inimicitiæ dissoluantur, adhæc molestiæ mœroréque vsu eius discutiantur, pro quibus lętitia succedat. Hunc ais, inquit, manibus tuis expressum accepisse regem. Scito igitur bonum tibi somnium oblatum, & significare miseriæ huius remissionem intra tot dies, ex quot palmitibus fructum vindemiasti in somniis. Tu verò memento mei postquam euentus hanc faustam prædictionem non falsam approbauerit: & iã liber ne despexeris nos in hac miseria, in qua relinquimur te ad prænunciatam hanc felicitatem discedente. neq; enim fontes in hæc vincula sumus compulsi, sed ob virtutem ac modestiam quasi malefici punimur, quòd potiorem habuerimus honorem domus in qua versabamur, & eius qui nos huc contrusit, quàm propriam voluptatem. Atque ita pincerna, vt par erat, lætus hoc interpretamento euentum expectabat. Alius verò quidam seruus pistoribus regiis prępositus, in eisdem vinculis degens cum pincerna, ex tam fausta Ioſephi interpretatione spe concepta, quia & ipse somnium viderat, rogat eum quidnam sibi quoque præteritæ noctis visio portenderet: erat autem huiusmodi. Tria canistra, inquit, supra caput baiulare mihi videbar. ex his duo panibus erant plena, tertium carnibus & variis eduliis, qualia regibus apparari solent. Deuolantes autem alites absumpsisse omnia, ipso licet arcente nihil deterritas. His dictis simile priori præsagium expectabat. Tum Ioſephus coniectura somnij facta, præfatúsque quòd mallet ei lætiora prænunciare, quàm quæ somnium portenderet, dicit duos omnino dies vitæ ipsi superesse. Hoc enim significare canistra. tertia verò cruci suffixum ab alitibus deuorandum, quas à se arcere non posset. Nec aliter euenit vtrisque, quàm vt Ioſephus prædixerat. Ad præscriptam enim in somniis diem rex natalitium epulum celebrans, præpositum pistorum in crucem egit: pincernam vinculis exemptum ministerio pristino restituit. Ioſephum autem post biennij tempus in miseria carceris exactum, nihil interim ab ingrato pincerna adiutum, Deus eripuit tali via ad libertatem præstructa. Pharaothes rex cum eadem nocte in somnis duas visiones vidisset, paritérque interpretationem earum: hãc oblitus, sola somnia retinuit, nihil lætum vt coniicere poterat significantia: conuocatísque prima luce doctissimis Ægyptiorum, interpretationem requirebat. Illis verò nihil explicantibus tanto magis rex turbabatur. Quo viso pincernã subit recordatio Ioſephi, eiúsque in hoc genus coniecturis prudentiæ: & adito rege, indicauit ei de Ioſepho, & de visione in carcere agenti sibi oblata, eiúsque euentu iuxta illius interpretationem: quódque eadem die pistorum præpositus cruci suffixus tanto magis fidem prædictionib. eius astruxerit. vinctum autem à Petephre coquorum præfecto, cuius esset seruus. ipsum autem dicere, apud Hebræos se genere ac parentibus cum primis claris natum. Hunc, inquit, euoçari iubeto, néve contemperis hominem propter præsentem miseriam: clare enim significata somniorum ex eo discere poteris. Confestim igitur accersitum rex, manúque apprehensum comiter his verbis alloquitur: Bone iuuenis, quandoquidem te prudentem indicio famuli mei cognoui, enarra somniorum meorum prędagia, quemadmodũ & illi enarrasti, rem gratissimam mihi facturus, caue autem vel metu quicquam supprimas, vel ad gratiam ac voluptatem loquaris, sed vera omnia, etiamsi fortasse non admodum læta. Visus sum mihi secundum flumen inambulare, videréque boues bene pastas & bene magnas numero septem à fluẽtis ad paludes progredi: & alias totidẽ à paludibus obuiam eis factas, vehementer extenuatas macie ac visu fœdas, quæ cum deuorassent septem illas saginatas & magnas, nihil tamen profecerunt, misere à fame vexatæ. Post hanc visionem experrectus è somno turbatúsque dum mecum agito quidnam sibi velint species per somnum obuersatæ, obrepente sensim sopore grauatus iterum obdormiui: iterúmq; somnium vidi priore prodigiosius, quod me magis etiam turbat ac terret. Spicas septem videbam ab vna radice enatas, fruge grauatas & vertice pronas, messíque iam maturas: iuxta quas totidem alias spicas languidas & præ roris inopia deficientibus similes: quæ

cùm illas alteras ingentes ac pulchras abſumpſiſſent, attonitum miraculo me reddiderunt. Ad hæc Ioſephus, Somnium hoc Rex, duplici licet ſpecie viſum, vnum tamen & eundem euentum ſignificat. Nanque & boues animal aratro & labori natum, viſæ ab exilioribus deuorari, & ſpicæ à deterioribus abſumptæ, famem Ægypto & ſterilitatem ad totidem prænunciant annos, ad quod prius vbertatis felicitatem: horúmque fertilitatem à totidem ſequentium ſterilitate abſumendam. huic inopiæ non facile videtur proſpicere & occurrere: id quod inde coniicio, quia macræ boues deuoratis pinguibus, ſatiari non potuerunt. Sed iſta Deus, non vt terreat & contriſtet, prænunciat hominibus: ſed vt præmoniti ſibi prouideant, quo leuius imminenti malo premantur. tu ergo ſi vberioris temporis prouentus repoſueris ac diſpenſaueris, inſequentem penuriam Ægyptus non ſentiet. Cúmque rex admiratus Ioſephi prudentiam & ſapientiam percontaretur quonam modo eſſet in futurum proſpiciendum vbertatis tempore, quo tolerabilior fieret ventura ſterilitas: monuit & conſuluit Ægyptiis vtendum parſimonia, & quod præſenti vſui ſupereſſet ad futuram neceſſitatem reſeruandum. ſuaſit etiam vt indicta profeſſione frumenti, aratores iuberet id in horrea condere, & quantum ſat eſſet, & non amplius, populo diſtribueret. ibi rex tam conſilio quàm interpretatione Ioſephi collaudatis, ipſum huic diſpenſationi præficit, iubétque prouidere quæcunque putaret in rem eſſe vel ipſius regis vel populi: præfatus neminem ſibi videri magis idoneum ad hoc conſilium exequendum, quàm ipſum eius authorem. qua poteſtate à rege auctus, accepto etiam anulo regis ſignatorio, & iure purpuræ geſtandæ, in ſella curuli ſublimis per Ægyptum circumuectabatur, frumentúmque comportabat, tantum inde aratoribus demetiens, quantum in alimenta & ſementem ſufficeret, nemine ſciente cauſam cur hoc faceret. Trigeſimum iam ætatis annum exegerat, in ſummo apud regem honore habitus, & ob incredibilem prudentiam Pſonthomphanechus ab eo cognominatus, quòd occultorum inuentorem ſignificat: ſed & coniugium nactus eſt honoratiſſimum. Duxit enim rege connubium hoc procurante virginem Petephræ Heliopolitani ſacerdotis filiam, cui nomen erat Aſanethe: ex qua & liberos genuit ante agrorum ſterilitatem. ex his maior dictus eſt Manaſſes, quo nomine ſignificatur obliuio, quia meliorem fortunam nactus venit in prioris obliuionem: iunior verò Ephræmes, quod redditum ſignificat, eo quòd maiorum ſuorum libertati reſtitutus eſſet. Ægyptum autem iuxta Ioſephi interpretamentum ſeptennio per diuitem affluentiam exacto, octauus annus fame infeſtabat, & quia malum improuiſum erat, promiſcua multitudo grauiter laborans ad fores regiæ confluebat. Rex Ioſephum accerſit, qui mox frumenta diuidendo ſeruator populi citra controuerſiam extitit. nec ſolum eius regionis hominibus forum aperuit, ſed etiam exteris, exiſtimans vniuerſum genus hominum inter ſe cognatum, & in rebus anguſtis fortunatiorum ope ſubleuari dignum. Et quoniam eadem calamitas & Chananæam & reliquas orbis regiones premebat, Iacobus quoque omnes fi-
Geneſ. 24. lios in Ægyptum frumentatum mittit, cum cognouiſſet quòd & exteris eo foro vti liceret, ſolo Beniamine retento, quem è Rachele ſuſceperat, vterinum Ioſephi fratrem. Qui poſtquam in Ægyptum peruenere, Ioſephum accedunt, mercatum ſibi permitti rogantes. nihil enim niſi ex ipſius ſententia gerebatur. nam tum demum regem coluiſſe proderat, ſi ne Ioſephi quidem gratia negligeretur. Ille agnitis fratribus nihil tum minus quàm de ſe cogitantibus, quòd adoleſcens ab eis diſtractus iam per ætatem faciei lineamenta mutauerat, ac de tanta dignitate ne ſuſpicari quidem poterant, tentare eos decreuit quali mente eſſent præditi. nam & frumenti emendi poteſtatem eis negauit, & pro ſpeculatoribus comprehendi voluit, dicens conueniſſe è diuerſis regionibus, & cognationem ſimulare. quî enim fieri poſſe vt vir priuatus tot tam inſignes filios educauerit, quæ felicitas vel regibus raro contingeret. Id faciebat vt de patre cognoſceret, quóve in ſtatu per ſuam abſentiam res eius interim fuerint, quídve de Beniamine ſit factum. ſolicitus enim erat ne & eum quemadmodũ ſe de medio ſuſtulerint. at illos magnus pauor occupat. imminens periculũ reputãtes, & fruſtra ſe tantũ iter emẽſos exiſtimantes: cúmque

que crimen amoliendum viderent, Rubelus natu maximus ſic communem cauſam agere cœpit. Nos neque ſpeculatum huc venimus, neque regi damnum aliquod allaturi: ſed dira fames cuius effugium quęrimus, venire huc compulit fretos veſtra humanitate, quos non ciuibus ſolis, ſed exteris quoque ſalutem vobis debituris frumentum venale propoſuiſſe audiuimus. Quòd autem fratres ſimus & ex eodem ſanguine, vel facies noſtræ argumento ſunt, non admodũ inter ſe variantes. Pater nobis eſt Iacobus vir Hebræus, qui nos duodecim è quatuor mulieribus ſuſcepit, qui donec omnes eſſent incolumes, res noſtræ ſatis proſperæ fuerunt. Cæterum vno, cui Ioſepho fuit nomen, abſumpto, domeſticæ fortunæ in peius labi cœperunt. Pater in perpetuo luctu eſt, cuius lamentatio non minus nos afficit, quàm olim ſuauiſſimi fratris immaturus interitus. nunc frumentatum venimus, patris cura Beniamini natu minimo commiſſa. Hæc ita eſſe, potes aliquo ad noſtram domum miſſo cognoſcere. Hæc Rubelus pro ſe ac fratribus, quo falſam Ioſepho ſuſpicionem eximeret, qui cognito patrem ac fratrem eſſe incolumes, iubet eos includi in carcerem, quaſi per otium quæſtioni admoturus. Poſt triduum deinde productis, quoniã, inquit, aſſeueratis vos in detrimentũ regis ac regni non veniſſe, fratréſq; eſſe ex patre quem nominaſtis, facietis mihi fidem hæc ita ſe habere, ſi relicto interim vno ex vobis, apud me nihil durius paſſuro, cum frumento ad patrem profecti, rurſum ad me reuertamini, adducentes vobiſcum fratrẽ quem aiebatis illic relictum eſſe. hoc enim erit argumentũ vos nihil fingere. His verbis perculſi, ratíque iam extremam calamitatem inſtare, lamentabantur fortunam ſuam, crebro iactantes, adeſſe diras vltrices fratris per ſummam immanitatem oppreſsi. Rubelus inſuper increpabat ſeram & inutilem eorum pœnitentiam, fortiter ferenda mala dictitans quę Deus innocentiæ vindex in impios fratres immitteret. Talibus ſe inuicem alloquebantur, credentes linguæ Hebrææ gnarum intereſſe neminem: mœrebántq; omnes tacti verbis Rubeli, & ſcelus perpetratum damnabant, ac ſi non ipſi eſſent autores facinoris, cui tum iuſtiſsimam pœnam à Deo iudicabant infligendam. In hac anxietate conſtitutos videns Ioſephus, diſsimulare fratrem vlterius non valens, quòd lacrymæ iam prorumperent, quas etiam tum cœlari volebat, ſubduxit ſe de medio. Nec multo pòſt reuerſus, retento Simeone qui interim obſes eſſet dum fratres ad ſe redirent, frumentum emere permiſſos abire iuſsit, quum prius vni è ſuis mandaſſet, vt pecunia quam pro frumento attulerant, clàm in ſarcinas indita, poteſtatem abeundi eis faceret. peregit mandata famulus. Iacobi verò filij reuerſi in Chananæam, renuntiauerũt patri quicquid eis in Ægypto acciderat, & quòd pro ſpeculatoribus regni fuerint comprehẽſi: quúmque dicerent fratres ſe eſſe, & vndecimum domi relictum apud patrem, noluiſſe illos credere. relictum etiã Simeonẽ apud præſidẽ, donec Bemiamin illuc profectus, verbis eorum fidem aſtrueret: poſtulabántq; vt pater nihil ſolicitus iuuenem cum eis mitteret. Iacobo verò filiorum factum diſplicuit, & cùm ne Simeonem quidem illic relictum probaret, morte durius putabat etiam Bemiamine priuari. ac ne Rubelo quidẽ rogante, filióſque ſuos dedente, vt ſi quid Beniamini accidiſſet in itinere, in illos auus ſæuiret, Iacobo vt aſſentiret perſuaderi potuit. at illos quid agendum incertos magis etiam terruit pecunia reperta in ſaccis frumentariis. Cæterum *Gene. 43*

deficiente iam tritico, vrgente fame compulſus Iacobus deliberauit Beniaminem vnà cum reliquis mittere. non enim licebat eis in Ægyptũ reuerti, niſi ſeruato pacto. Cúmq; indies maior neceſsitas incumberet, & filij rogare non deſinerent, adhuc tamen hæſitabat. Tandẽ Iudas vir natura vehemens cœpit liberius arguere patrem, quòd nimis de fratre ſolicitus eſſet, cui nihil præter voluntatem Dei poſſet accidere ſiue foris ſiue domi. ſe verò in certam pernicię tradi, dum

ob inanem de puero curam vnicum à Pharaothe præſidium adimitur. habendam etiam rationem Simeonis incolumitatis,ne dum Beniaminem peregrinationi committere cunctantur, interim ille ab Ægyptiis occidatur. crederet Deo ſalutem filij: ſe certe aut eum ſaluum reducturum, aut illic vnà periturum. ac tum demum Iacobus cedens tradit eis puerum,& duplex frumenti pretiũ:addit & dona ferenda Ioſepho ex prouentu Chananææ, balaninum vnguentum,ſtacten, terebinthum & mel: atque ita multis vtrinque fuſis lacrymis à patre digrediuntur, ſenè miſere timente ſaluti filiorum, illis contrà ſolicitis ne per ſuam abſentiam mœrori pater ſuccumberet.in hoc dolore integrum diem exegerunt. mox pater afflictans ſe domi ſubſiſtit, illi in Ægyptum tendentes præſentem triſtitiã ſpe melioris fortunæ leniebant. quò poſtquam eſt peruentum,apud Ioſephum diuertunt, non parum ſoliciti, ne calumnia ſibi intenderetur, quaſi dolo malo prioris frumenti pretium ſecum abſtulerint: quod mox apud Ioſephi diſpenſatorem diligenter excuſauerunt, dicentes pecuniã domi repertam in frumento dum ſaccos exinaniunt,quam nunc bona fide reportarent. illo verò negante ſe vnquã eam pecuniam deſideraſſe, liberati hoc metu ſecuriores eſſe cœperunt. móxq; Simeon iam liber inter fratres verſari eſt permiſſus. Interea Ioſepho ab officio reuerſo, dona ei offerunt, & ſcitanti de patre, bene valere aiunt.tum ille cognito Beniaminem ſupereſſe quẽ inter eos videbat,percontatur an is eſſet frater natu minimus:& audito quòd is eſſet, hoc tantum effatus, Deum vniuerſis rebus prouidere,ſeceſſit nolens ab eis aduerti lachrymas, quas vlterius continere non poterat. Acceptos deinde conuiuio iuſſit ordine, quo apud patrem ſolebant diſcumbere: cúmque omnes comiter haberet, duplicibus partibus Bemiaminem honorabat.

VI
Gene.44

Poſt cœnam autẽ illis iam cubãtibus iubet diſpenſatorem frumentum admetiri quod aſportaturi erant,& precium rurſus in ſaccis abſcondere: in Beniaminis verò ſarcinam cyphum argenteum, quo ipſe præcipue delectabatur,immittere. id faciebat volẽs experiri fratrum animum, eſſẽntne adſuturi Beniamini reo furti, an illo relicto,ac ſi maleficium hoc nihil ad ſe attineret, ad patrem reuerterẽtur. quæ vbi facta ſunt vt imperatum erat, prima luce omnium ignari filij Iacobi proficiſcuntur aſſumpto Simeone,læti tam huius reſtitutione,quàm Bemiaminis reditu, quem patri ſe reducturos fidem dederant:& ecce agmen equitum repente illos circumuenit,inter quos erat famulus qui cyphum in ſarcinã indiderat. illis verò turbatis inopinato incurſu, & rogantibus cur irruerent in viros quos paulo ante honore hoſpitij dignati fuerint:Ægyptij contrà ſceleratos inclamabant, qui huius ipſius beneficij, Ioſephíque comitatis immemores, auſi ſint pro talibus meritis iniuriam reponere. daturóſque furti pœnas,minitabantur. non fefelliſſe enim eos Deum,licet ad tempus miniſtrũ menſæ fefellerint. & nunc rogitare ſatis ne ſani eſſent, quaſi verò neſciant ſtatim,ſe ad pœnam rapiendos.his & ſimilibus verbis famulus præ cæteris inſultabat. at illi vt qui nihil de dolo compoſito ſciebant, conuiciabantur ei, demirari ſe hominis intemperias temere obiicientis furti crimen eis viris, qui ne frumenti quidem pretium in ſaccis inuentũ retinuerint,ſed ſecum reportauerint, cùm nullus de ea pecunia præter ipſos ſciret:tantum abeſſe vt data opera damnũ inferre vellet:certiorem tamen rati inquiſitionem quàm negationem, iubent eos ſcrutari ſarcinas: nec recuſabant vniuerſi pœnas dare, ſi vnus aliquis ex ipſis in furto deprehenderetur. tanta erat ſecuritas & innocentiæ fiducia.acceperunt illi conditionem inquiſitionis, ſupplicíũ tamen ſolius fore penes quem furtũ inuentum fuerit.Inquiſitionẽ deinde aggreſsi,omniúmq; ordine ſarcinas ſcrutati,poſtremo ad Beniaminẽ veniunt, non quòd neſcirent in eius ſacco latere cyphum, ſed vt accurate officium

facere

facere viderentur. itaque cæteri iam ſecuri de ſe,de vno Beniamine adhuc nonnihil erant ſoliciti.ſperabant tamen ne ipſum quidem in maleficio deprehendendũ,adeò vt iam liberius indignarẽtur perſecutoribus, per quorum importunitatẽ ſtetiſſet ne bonam partẽ itineris iam confectam haberent:vt verò Beniaminis ſarcinam ſcrutati cyphum protulerunt,ad lamenta & ploratus continuo verſi, tum fratrem deflebant mox furti ſupplicium daturũ,tum ſuam ipſorum vicem,qui fidem de Beniaminis ſalute parenti datam præſenti caſu fallere cogerentur. augebat etiam doloré eorum, quòd cum maxime euaſiſſe omnia pericula videbantur,fortunę inuidia peruenerint in tantam calamitatẽ. atque huius tam fratris quã parentis infortunij ſe autores fatebantur, qui inuitum ac reluctantẽ ad puerum ſimul mittendum precibus importunis compuliſſent. Et equites quidem comprehenſum Beniaminẽ ducebant ſecum ad Ioſephum,ſequentibus & reliquis fratribus. Tum ille videns fratre in carcerẽ contruſo cæteros lugubri habitu adſtare,Itáne,inquit,ſceleſtiſsimi omniũ vel meam humanitatẽ vel Dei prouidentiã contempſiſtis, vt tam nefarium facinus contra hoſpitem ac benefactorẽ veſtrum auderetis? at illi vicarios ſe pro Beniamine ad ſuppliciũ offerebant:rurſũmq; Ioſephi crebra mentio, felicẽ eum qui morte à vitæ calamitatibus ſit exemptus,ſi tamen eſſet mortuus:quòd ſi viuat, qui dignus ſit habitus ob cuius iniuriam Deus tam ſeuere in ipſos vindicaret.patris quoque ſe peſtem eſſe & infortunium maximum,cui ad veterem luctum recentẽ hunc afferrent.nec deſinebat Rubelus denuo illis ſcelus eorum exprobrare. Ieſephus verò negabat ſe alios morari,quorum innocentiam compertam haberet,contentus vnius pueri ſupplicio.nam neque hunc dimitti in gratiam inſontium æquum eſſe,neque illos alieni peccati pœnas perſoluere.abirent quò vellent,ſe curaturum vt tutum iter facere liceat.his verbis grauiter ictos, cęteros præ dolore vox defecit:Iudas verò qui patri adoleſcentẽ mittere perſuaſerat, vir alioquin etiam ſtrenuus, decreuit ſe pro fratris ſalute periculo obiicere. Fatemur, inquit, Præſes,grauiter à nobis peccatum, ſuppliciúmq; cõmeritos, quod parati ſumus omnes luere,licet non omniũ ſit culpa, ſed vnius natu minimi.ſed quamuis ſalutẽ eius penè pro deplorata habeamus, vnica tamen effugij ſpes in clementia tua bonitatéq; ſupereſt. quamobrẽ oramus vt nõ tam noſtri cõmiſsi rationẽ habeas,quàm tuæ naturæ, & in hac cauſa non indignationem iuſtam, ſed natiuam tuam bonitatem in conſilium adhibeas: irámq; magno animo comprimas, cui vulgares homines in magnis iuxta ac paruis rebus ſuccumbere ſolent. diſpice quæſo num ex tua dignitate ſit eos occidere, qui ipſi ſe dedunt ad pœnam,& ſalutem nonniſi precario tibi debere cupiunt,quam non nunc primum tuæ benignitati ſunt acceptam laturi. ne cõmittas vt illud beneficium tibi pereat, dum fami ereptis, & frumento liberaliter adiutis, etiam ad familiam eodẽ periculo laborantem domum aliméta perferendi poteſtatem feciſti. Eiuſdem enim bonitatis eſt, ſeruare fame de vita periclitantes, & mortẽ meritis culpam condonare, quibus fortuna tuam beneficentiam inuidiſſe viſa eſt. eadem planè gratia eſt, diuerſo modo collata.Seruabis enim quos pauiſti,& vitam quam præ fame deficere non es paſſus, denuo donabis, quo cõmendabilior ſit tua clementia, dum & vitam donas, & per quæ vita retinetur.Quin etiã Deum ipſum exiſtimo tibi hanc virtutis exerendæ materiam ſuppeditare:vt appareat te proprias quoque offenſas benefaciendi voluntati poſthabere, & non in ſolos innoxios egenos liberalem eſſe. Quantumuis enim magna laus eſt opem ferre in rebus anguſtis, nõ minus tamen principem ornat clementia, præſertim in cauſa quæ ad ipſius iniuriam priuatim attinet. Si enim parua peccata remittentes merita laus ſequitur, quid in capitali crimine iram cohibuiſſe, an non diuinæ clementiæ proximum videri debet?Quod niſi Ioſephi interitu com-

pertum haberem quàm moleſte ferat pater orbari filiis, non adeo pro ſalute noſtra laborarem, niſi quatenus tibi clementiæ laudem conciliatura videtur: & ſi non haberemus quibus mors noſtra luctum ac mœrorem ſit allatura, æquo animo ſupplicium perferremus. Nunc verò quando non tam noſtri nos miſeret, tametſi iuuenes adhuc non multum fructũ aut voluptatẽ vitę percepimus: quã parentis miſeri, ætate curiſq; confecti, has tibi preces illius quoque nomine offerimus, & vitã nobis donari oramus, ſupplicio per hodiernum malefactum obnoxiam. ille certe vir bonus eſt, nóſque vt ſimiles eſſemus genuit, dignus qui nunquã talem calamitatem experiatur, qui nunc ob noſtram abſentiam curis ac mœrore diſcruciatur. quòd ſi talem noſtri interitus nunciũ acceperit, ſimúlq; eius cauſam, non ſuſtinebit amplius viuere: noſtræ mortis infamia illius mortem approperabit, hoc ipſo infeliciorem, quia ne noſtri dedecoris rumorẽ ſentiret, è viuis exceſsiſſe videbitur. His igitur perpenſis tametſi ad iuſtam indignationem hoc ſcelere permotus, patri tamen vindictæ gratiam facito: & plus illius miſeratio apud te valeat, quàm noſtra iniquitas. Defer hoc honoris ſenectuti eius, quæ ſi nobis orbetur ſuperſtes durare nec volet nec poterit, defer tui parentis memoriæ, defer ipſi patris vocabulo quod tibi iam contigit, ita tibi Deus omnium pater hoc felix faxit ac perpetuum. quem & ipſum honorabis hac pietate propter commune nomen, ſi te calamitatis ſenis patris miſeret, quam orbatum manere eſt credibile. Nunc tuum eſt, quæ nobis Deus dedit, cum iure poſſis non auferendo iterum dare, & hoc pacto Dei benignitatem imitari, & hac parte ſimilem ei fieri. Cùm enim tantundem ad vtrunlibet valeas, præſtat bene facere quã male, & poteſtate contentum ſui iuris non meminiſſe, ſed tantum ad ſeruandos homines potentiã tibi datam exiſtimare, & quo pluribus ſalutem dederis, hoc teipſum illuſtriorem fore. potes autem fratri erroris venia data nos omnes ſeruare. neque incolumes eſſe poſſumus niſi hoc incolumi, neque domum abſque hoc ad patrem redire licet, ſed hic ferendum eſt quicquid frater tulerit. neque enim aliam gratiam à te Præſes petimus, ſi hanc non impetramus, quàm vt nos eodem afficias ſupplicio, non ſecus ac ſceleris ſocios. hoc enim ſatius fuerit, quàm ſi præ mœrore nobis ipſi manus inferamus. Non addam iuuenem eſſe & per ætatem nondum ſatis ſapere, & talibus non grauatim veniam dari ſolere: ſed hìc finem dicendi faciam, vt ſiue damnemur, mihi imputetur non ſatis diligẽter huic cauſæ patrocinato: ſiue abſoluamur, in ſolidum hanc gratiam tuæ clementiæ ac bonitati debeamus, cuius laudi hoc quoque accedet, quòd non ſolum nos ſeruaueris, ſed plura etiam quàm nos ipſi in cauſa noſtra quæ pro nobis faciãt videris. Siue igitur plectere vis hunc, me vicario ad ſupplicium accepto, patri eum remittito. Siue ad ſeruitium addicere mauis, ego tuis miniſteriis magis ſum idoneus, & ad vtrumuis vt vides magis paratus. His dictis Iudas promptus ad quiduis pro fratris ſalute libenter ſubeundum, accidens Ioſepho ad pedes, quantum in ſe erat mollire ac placare iram conatur: pariq; modo & cæteri proſternuntur, pro Beniamine ſeſe offerentes. Ioſephus autem pietate victus & iam

Gene. 45

ægre perſonam irati ſuſtinens, ablegat alios qui tum aderant, vt ſine arbitris à fratribus agnoſceretur, cúmq; ſoli eſſent, aperit ſeipſum & inſit: Pietatem veſtram & amorẽ quo fratrem proſequimini non laudare non poſſum, quem maiorẽ comperio, quàm expectaram, coniecturam faciens ex his quæ mihi olim acciderunt: in hoc enim hæc omnia feci vt fraternæ beneuolentiæ caperem experimẽtum. cuius quoniam egregium ſpecimen edidiſtis, ne illud quidẽ in me cõmiſſum veſtræ naturæ imputare libet, ſed Dei potius voluntati totum aſcribo, qui vobis in præſentia cõmoda procurauit, & maiora eſt largiturus, ſi nobis propitius fauorẽ ſuum non ſubtraxerit. quando igitur & patris incolumitatẽ optatam magis quàm ſperatã cognoui,

gnoui,& vos tales quales cupiebam erga fratrem comperi,libẽter iniuriæ olim mihi factæ obliuiſcor, malens vobis vt miniſtris diuinæ prouidentiæ in hoc tempus communi noſtræ vtilitati proſpicientis gratiam habere, quàm veſtræ, vt tum videri poterat,maliciæ meminiſſe. Vos quoque temporis illius immemores iubeo bono animo eſſe,& mali conſilij bonum euentum libenter ferre, neque pudore præteriti erroris quicquam contriſtari. quid eſt enim cur vos malè habeat iniquæ quondam veſtræ ſententiæ pœnitentia, quam fruſtratam eſſe iam videtis? Læti igitur hac diuina diſpenſatione ite felices patri hæc renuntiaturi, ne forte illo conſumpto immodica de vobis ſolicitudine, præcipuus felicitatis meæ fructus intercidat, priuſquam ille in conſpectum meum veniat,& horum bonorum fiat particeps. quamobrẽ & ipſum & vxores ac liberos veſtros totámq; cognationem aſſumentes migrare vos huc volo. Non enim decet mihi chariſſimos ab hac mea felicitate abeſſe,præſertim fame quinque adhuc annis duratura. Hæc locutus complectitur fratres. illi verò in lachrymis erant ac mœrore,tanto maiore pœnitentia quòd in tam bonum fratrẽ peccauiſſent. mox conuiuium eſt ſecutũ. Rex autem cognito fratrũ Ioſephi aduentu,quaſi ſibiipſi aliquid boni accidiſſet,lætatus eſt,donauítq; eis currus onuſtos frumento & aurũ ac argentũ,munera ad patrẽ deferenda. qui pluribus etiã à fratre acceptis,partim patri, partim in ſingulos donatis, ſed præcipuis Beniamini, reuerſi ſunt ad ſuos.

Iacobus autem poſtquam ex filiis ſtatum Ioſephi cognouit, quòd non ſolũ mortem effugit, quam tandiu luxerat, ſed etiam in ſplendida fortuna viuit cum rege adminiſtrans Ægyptum, & penè totam illius regionis gubernationẽ commiſſam habens,facile iſta credidit,cogitans tum magnificentiam Dei,tum erga ſe fauorem,tametſi aliquantiſper vt videbatur intermiſſum: nec diu moratus iter aggreſſus eſt ad Ioſephum properans. VII

Quomodo Iacobus cum tota progenie ad filium migrauit. Cap. IIII.

TVERO ventum eſt ad puteum iuramẽti, oblato Deo ſacrificio, cùm timeret ne filiis propter vbertatem Ægypti cupiditate habitandæ regionis captis, poſteritas ſua non rediret in Chananæam occupatura eam iuxta promiſſa Dei: néve inconſulto Deo migratione præſenti facta genus ipſius clade aliqua feriretur: ad hæc ne fortè ipſe antequam Ioſephum aſpicere contingat, ex hac vita eximatur: talia volutanti in animo & ſomno grauato Deus per viſionem aſtitit,eúmque bis nominatim inclamauit. Quo rogante quiſnam eſſet,an non agnoſcis,inquit,Iacobe Deum perpetuum tam tuum quàm tuorum maiorum protectorem ſimul & auxiliatorem? qui contra patris tui propoſitum principem familiæ te conſtitui, & cùm ſolus in Meſopotamiam profectus eſſes, effeci vt coniugium nactus fortunatum redires & liberis multis & facultatibus auctus: incolumem etiam progeniem tuam ſeruaui, & quem amiſiſſe videbaris Ioſephum, ad tam ſublime dignitatis faſtigium euexi,vt non multum à rege Ægypti differat. Nunc quoque in hoc veni vt me ducem huius itineris habeas, vtq; tibi prænunciem inter manus Ioſephi te è vita exiturum, & poſteritatem tuam per multa ſecula potentem fore ſimul & illuſtrem, occupaturámque terram cuius ditionem ei ſum pollicitus. Hoc ſomnio fretus eo libentius in Ægytum cũ filiis ac nepotibus properabat,qui erant in vniuerſum LXX. Eorum nomina cum ſint duriora,non eram adſcripturus, niſi propter quoſdam qui nos Ægyptios contendunt eſſe non Meſopotamenos. Ergo Iacobi filij fuere duodecim,ex quibus Ioſephus iam antea venerat. recenſendi ſunt nunc reliqui,cum ſua quiſque progenie. Rubeli fuerunt quatuor filij,Anoches,Phalles,Eſſaron,Charmiſus. Simeonis ſex, Iumilus,Iaminus,Puthodus,Iachenus,Zoar,Saar. Leuis quoque tres fuerunt,Gelſemis,Caathus, Mararis. Iudæ item tres,Sala, Phares, Zara,& duo filij Pharæ Eſron & Amyrus. Iſſacharæ quatuor, Thulas, Phruras,Iobus, Samaron. Zabulonis tres, Saradus, Elon,Ianel. & hoc quidem genus è Lia, quæ ſecum ducebat filiam Dinam, quorum numerus trigintatres. Rachelis autem filij fuerunt duo, quorum alter Ioſephus filios habuit Manaſſem & Ephræmen. alteri verò Beniamini Gene.46

famini fuerunt decem, Boloſſus, Baccharis, Aſabel, Gela, Nemanes, Iſes, Aros, Nomphthis, Optais, Sarodus: iſti quatuordecim ſuperioribus additi, fiunt numero quadraginta ſeptem. & legitimum quidem Iacobi genus hoc fuit. è Bala verò famula Rachelis fuerunt Danus & Nephthalim, quem quatuor ſequebantur filij, Eleinus, Gunes, Sares, Hellimus: Dano verò vnicus erat filius nomine Vſis. his ad iam dictos additis, quinquaginta quatuor numerus expletur. Gades autem & Aſſerus nati fuerunt è Zelpha Liæ famula. ex his Gadem ſequebantur filij ſeptem, Zophonias, Vgis, Sunis, Zabros, Ærines, Erodes, Ariel. Aſſerum verò vna filia, & mares numero ſex, quorum nomina Iomnes, Effus, Iubes, Baris, Abarus, Melmiel. his quindecim adiectis ad prædictos quinquaginta quatuor ſupradictus numerus completur, annumerato etiam Iacobo. Ioſephus autem cognito patrem aduentare (etenim Iudas præcurrens id ſignificauerat) profectus obuiam ad Heroum oppidum illi occurrit: qui præ nimia lætitia minimum abfuit quin expiraret. ſed Ioſephus eum refouit, quamtis & ipſe præ gaudio periclitaretur, non tamen æquè ac pater. deinde iuſſo eo paulatim progredi, ipſe aſſumptis quinque fratribus properauit ad regem, nunciaturus adeſſe cum familia Iacobum. quo audito lætus ille percontatus eſt Ioſephum quibuſnam ſtudiis potiſſimum delectarentur. ait, paſtoralem artem callere, & nihil aliud exercere: idque eo conſilio reſpondit, ne fortè diſtraherentur, ſed vt vnà degentes curam patris haberent: tum ne qua æmulatio cum Ægyptiis interueniret ſi
Gene. 47 circa eadem cum illis ſtudia verſarentur. Nam ei genti non erat licitum greges

aut paſcua curare. Iacobo autem ſalutatum ad regem perducto, poſt fauſtas ominationes acceptas, rogauit eum Pharao quantum temporis vixiſſet. & cùm audiſſet triginta ſupra centum annos natum, admiratus eſt hominem tam longæuum. cúmque ille adieciſſet maiores ſuos longioris ætatis fuiſſe, iuſſit eum cum filiis degere in Heliopoli, vbi etiam regij paſtores habebant paſcua. Fames autẽ creſcebat in Ægypto, nec aderat remedium, neque flumine agris rigante, nõ enim aſcendebat, neque vllis de cœlo pluuiis: ad hæc grauius erat malum, quia vulgo improuiſum, qui nihil parati habebat, neque Ioſephus frumentum dabat niſi numerata pecunia. quæ poſtquam defecit, pecudes ac mancipia pro frumento permutabant. quibus verò agri fuere, partem aliquam in precium alimentorum regi decidebant. cúmque ad hunc modum omnes eorum poſſeſſiones in ius regis deueniſſent, alius aliò migrabant, quo certius eſſet regium dominiũ. ſoli ſacerdotes immunitatem & agros retinuerunt. poſtremò hæc neceſsitas adeò non corpora ſolum, ſed & animos gentis in ſeruitutem redegit, vt nihil turpe putarent quo victus vtcunque parari poſſet. poſtquam autem ceſſauit fames, & rigante flumine terra ad priſtinam fertilitatem rediit, Ioſephus regionis vrbes obeundo, conuocata per ſingulas multitudine, agrorum, quos regi ceſſerant, vſumfructũ illis reſtituit, & adhortatus vt non ſecus quàm proprios colerent, iuſſit quintam partem fructuum regi pendere, quæ ei iure dominij deberetur. qui læti inſperata reſtitutione agrorum culturam ſtrenue aggrediebantur. atq; hoc pacto tum Ioſephi autoritas, tum gentis erga regem beneuolentia non mediocriter creuit: & ius quintæ partis frugum etiam penes regum poſteros ac ſucceſſores permanſit.

VIII Iacobus autem cum decimum ſeptimum annum in Ægypto exegiſſet, inter ma-
Gene. 48 nus filiorum vitam finiuit, precatus eis prius proſperitatem & abundantiam, & va-
49.50 ticinatus quòd ſingulorum poſteri in partem poſſeſſionis Chananææ terræ eſſent peruenturi, id quod factum eſt aliquanto pòſt tempore. præterea collaudato Ioſepho quòd oblitus iniuriarum plura fratribus bona contulerit, quàm vel benefactoribus deberentur, mandauit ſuis filiis vt Ioſephi filios Ephræmen & Manaſſen in

ſuum

ſuum numerum admitterent diuiſuri ſorte Chananæam, quemadmodum poſtea dicetur. poſtremò rogauit vt in Hebrone ſepeliretur. Mortuus eſt autem cùm vixiſſet annos centumquinquaginta minus tribus, ex maioribus ſuis nulli pietate ſecundus, cuius digna præmia Dei benignitate eſt conſecutus. Ioſephus verò permittente rege deportatum patris corpus in Hebronem magnifice ſepeliuit. cæterum fratribus recuſantibus cum eo reuerti, quòd timerent ne defuncto patre in ſe vindicaret, cum non amplius eſſet in cuius gratiam daturum veniam ſperarent, iuſſit eos poſito metu nihil mali ſuſpicari: & reductis ſecum magnas poſſeſſiones largitus eſt, nec vnquam eos ſumma beneuolentia proſequi deſtitit. Moritur autem & ipſe centeſimo & decimo vitæ anno exacto, vir admirabili virtute præditus, in omnibus negotiis prudens, & poteſtate bene vſus: quibus artibus factum eſt vt neque externum genus, neque calamitas de qua diximus, quicquam offecerit quo minus ad ſummam dignitatem eueheretur. Reliqui etiam fratres vita feliciter exacta in Ægypto ſunt mortui, quorum corpora filij & nepotes in Hebronem relata ſepeliuerunt. Ioſephi autem oſſa poſtea tranſlata ſunt in Chananæam per Hebræos, dum ex Ægypto populariter migrarent. hocenim ipſe adiuratis prius mandauerat. Sed & hoc & alia huius populi geſta narraturi, dicemus prius cauſam propter quam ex Ægypto exiuerunt.

De afflictionibus Hebræorum in Ægypto per annos cccc.

Caput V.

EGYPTII gens delicata & ad laborem ſegnis, voluptatibus ſolum & captandis vndecunque lucris dedita, male volebat Hebræis, quòd per inuidiam ferre æquo animo illorum felicitatem non poterat. videntes enim genus Iſraelitarum florere, & opibus labore atque induſtria quæſitis abundare, non ſatis tuta ſibi eorum incrementa exiſtimauerunt: & cùm iam Ioſephi beneficiorum memoriam tempus obliteraſſet, regnúmque Ægypti in aliam familiam demigraſſet, inhumane tractabant Iſraelitas & variis laboribus atterebant. nam & flumen in multas foſſas diducere ſunt iuſſi & mœnia exædificare, & aggeres exſtruere, quibus inundationes fluminis arcerentur. pyramidum etiam inſanis ſubſtructionibus vexabant gentem noſtram, cogendo varias artes ediſcere, & laboribus ferendis aſſuefcere. atque in hunc modum per cccc. annos fuit laboratum, Ægyptiis id agentibus vt Iſraelitas nimio labore perderent, noſtris contrà omnes difficultates eluctari conantibus. Exortum eſt deinde aliud quiddam, cur genus noſtrum magis *IX. Exod. I.*

etiam cuperent extinctum. Quidam ex eo genere hominum quos gens illa vocat sacrorum scribas, quorúmque prædictionibus multum tribuit, prænunciat regi nasciturum per id tempus apud Israelitas quendam res Ægyptiorum olim grauiter afflicturum, Israelitas contrà euecturum, si modo ad ætatem adultam peruenerit. nam & virtute fore præcellentissimum, & gloria per omne ævum celebrem. Quo terrore percitus rex, edicit ex ipsius monitoris sententia, quicquid masculini sexus inter Israelitas nasceretur, in flumen proiectum necari: obstetrices etiam Ægyptias diligenter obseruare partus Hebræarum ac parturitiones. Sic enim cautum putabat ne obstetrices ob cognationem edictum regium contemnerent. proposuit etiam pœnam si quis clàm seruare fœtus auderet, vt cum tota familia tolleretur. Grauis fuit hæc calamitas non eo solum quia liberis orbabantur, & quia parentes ipsi ministri eorum interitus esse cogebantur: sed futurum quoque tempus prospicientes inconsolabiliter tristabantur, certum generis exitium expectantes, quandoquidem & proles necabantur, & ipsis parentibus non multo post erat moriendum: atque ita in extremo infortunio constituti sibi videbantur. Sed nemo potest Dei voluntati resistere etiamsi infinitas artes in hoc comminiscatur. nam & puer de quo sacrorum scriba prædixerat, elusis regiis obseruatoribus clàm fuit educatus, & vatem non fuisse vanum euentus rei comprobauit. Amarames Hebræus vir inter suos nobilis, solicitus tum publico periculo ne gens defectu iuuentutis ad nihilum redigeretur, tum priuatim quòd domi prægnantem vxorem haberet, inopia consilij laborabat: & ad implorandum diuinum præsidium conuersus, orabat vt tandem miseraretur homines à quibus vnis perpetuo cultus fuerit: darétque finem præsentis afflictionis quæ toti generi perniciem minaretur. Deus autem precibus supplicis ad misericordiam flexus, astitit ei per somnum, iussítque in futurum bene sperare. Memorem se esse pietatis eorum à maioribus acceptæ, nec ipsis defutura præmia, sicut nec progenitoribus defuisse. Se enim illorum progeniem ad tam numerosam multitudinem auxisse: suo fauore Abrahamum solum è Mesopotamia in Chananæam profectum præter reliquas felicitates ex vxore antea sterili liberos suscepisse, & successoribus amplas regiones reliquisse, Ismaheli Arabiam, Chæturæ filiis Troglodytidem, Isaco Chananæam. Res etiam bello meis auspiciis feliciter ab eo gestas nunquam sine impietatis & ingratitudinis nota non meminisse potestis. Iacobi verò nomen etiam apud exteras gentes celebre est, tum ob eam felicitatem in qua ipse vixit, tum ob eam quæ posteris eius quasi hæreditario iure obtigit: qui à septuaginta viris patrem in Ægyptum comitatis oriundi iam ad sexcentorum milium numerum creuerunt. nunc quoque scito mihi cordi esse & publicam vestram incolumitatem, & priuatim tuam gloriam. puer enim iste cuius natiuitatis metu Ægyptij fœtus vestros ad necem damnauerunt, tibi nascetur. hic neque deprehendetur ab obseruatoribus, & postquam euaserit præter opinionem educatores nactus, suo tempore Hebræos ex Ægyptia seruitute liberauit, memoriámque sempiternam hoc præclaro facinore consequetur non apud suos tantum, sed & apud exteros, me istud beneficium in te tuósque posteros conferente. fratrem quoque talem habebit, qui dignus sit meo sacerdotio ipse & posteri eius in omne ævum. His per visionem cognitis Amarames experrectus narrauit hoc Iochabeli vxori, quæ res vtrisque solicitudinem auxit. iam enim non puero tantum timebant, sed ne quo pacto promissa felicitas intercideret. sed mox oraculo fidem fecit mulieris partus, quæ tam facile est enixa vt obseruatores fefellerit, nihil sentientes eorum quæ in vulgarib. puerperiis sentire solent. hunc infantulum per tres menses clàm nutrierunt. deinde

Exod. 2.

Amarames

Amarames veritus ne re deprehenſa iram regis incurreret, ac mox & ipſe vnà cum puero ſublatus è medio promiſſionem Dei faceret irritam, maluit ſalutem filij totam ipſius prouidentiæ committere: ratus etiamſi puer lateret, quod tamen perdifficile erat, moleſtum tamen in continuo periculo viuere, non eius tantum, ſed & ſuo. De Deo verò certam ſpem habebat, prouiſurum vt oraculi veritatem euentus indicaret. Hoc conſilium poſtquam ſatis placuit, excogitauerunt tale quiddam: lectulo è papyro contexto, quantus infantulum commode capere poterat, bituminéque illito, ne aqua penetrare poſſet, indiderunt puerum: atque ita in flumen proiecti ſalutem diuinæ prouidentiæ commiſerunt. in hunc modum cùm à flumine deferretur, Mariame infantuli ſoror iuſſu matris ex aduerſo per ripam deſcendebat, obſeruatura quò tandem papyraceum illud vas deportaretur à flumine. Hic verò manifeſtiſſime Deus declarauit, nihil humana ſapientia, ſed omnia bonitate illius omnipotenti confici: eóſque qui propter vtilitatem ſuam aut ſecuritatem aliis perniciem moliuntur, quantalibet vtantur diligentia, ſæpe tamen voti compotes non fieri: rurſum qui ſuam ſalutem Deo committunt, præter opinionem è mediis periculis emergere: quod & in hoc puero videre licet. Erat filia regi nomine Thermuthis. hæc dum ludit ad ripas fluminis conſpicata vas fluitãs, miſſis natatorib. iubet lectulum ad ſe in ripam extrahi. quo vt iuſſum erat allato, mire placuit puer, quòd eſſet magnus ac pulcher. Tanto enim fauore Deus Moyſen proſecutus eſt, vt eum fecerit ab illis ipſis nutriri & educari, qui propter eius natiuitatem reliquos quoque Hebræos perdendos decreuerant. Itaque iubet Thermuthis mulierem alicunde adduci, quæ puero mammam præbeat. quo non admittente mammam, ſed aduerſante, ídque cum alia poſt aliam adduceretur: Mariame quaſi non data opera, ſed fortuito ad ſpectandum interueniſſet, Nihil agis, inquit, regina dum nutrices infanti adhibes alieni generis mulieres. quòd ſi Hebræam aliquam accerſeres, tum fortè popularis mammam admitteret. cúmque recte monere videretur puella, iuſſa eſt ipſa hoc negotium exequi & lactantem quampiam adducere: ac mox vſa permiſſa poteſtate, rediit adducens communem matrem, ignotam omnibus qui tum aderant. tum infans perquam libenter inhærere mamillæ viſus eſt: & rogante regina mulier commiſſi infantis curam ſuſcepit. & quia proiectus fuerat in profluentem, ab hoc caſu nomen eſt ſortitus. aquam Ægyptij vocant Mo, yſes verò ſeruatos. quare compoſita voce ex vtriſque nomen infanti fuit inditum, qui deinde citra controuerſiam prudentiſſimus Hebræorum euaſit, ita vt Deus iam antè prædixerat. erat enim ab Abrahamo ſeptimus. nam ipſe Amaramæ filius fuit, ſicut pater eius Cathi, hic verò Leuis, & Leuis Iacobi, qui ex Iſaco erat prognatus. hic autem Abrahami erat filius. puer autem non pro ætate proficiebat intellectu, ſed inter ludendum præ cæteris æqualibus ſapere videbatur. & quicquid ageret, noua quadam indole res magnas olim gerendas præ ſe ferebat. poſt tertium verò annum ætatis admirandam gratiam ei Deus addidit. nemo enim erat adeò tetricus, vt viſa Moyſis pulchritudine non obſtupeſceret: & perſæpe accidebat vt dum geſtatur ac circumfertur, obuios quoſque in ſe conuerteret, ita vt relictis ſeriis negotiis mallent præcellenti eius forma oculos paſcere. Tanta erat puerilis gratia, vt inuiti homines ab hoc ſpectaculo diſcederent. quo factum eſt vt Thermuthis hunc ſibi filium adoptauerit, cùm alioquin germanis liberis careret: allatúmq; patri oſtentabat, dicens de ſucceſſore ſe cogitare, etiam ſi Deus illi nullum filium gignere dederit. Hunc puerum, inquit, ego educaui non minus indole quàm pulchritudine diuina excellentem, quem Nilus ipſe in ſinum meum tradidiſſe videri poteſt, quem decreui adoptare mihi filium, tibi verò in principatu ac imperio ſucceſſorem. & cum dicto patri infantem in manus impoſuit. at ille poſtquam acceptum ad pectus appreſſiſſet, filiæ gratificaturus comiter diadema ſuum eius capiti impoſuit. Moyſes verò capiti pueriliter detractum prolabi in humum paſſus, pedibus etiam calcauit, id quod mox ominoſum eſt viſum, & regno nihil boni portendere. móxque ille ſacrorum ſcriba qui natiuitatem eius Ægypto cladem allaturam prædixerat, occidere puerum volebat, vociferans: Rex, puer iſte per cuius necem nobis ſecuritatem Deus pollicetur, vaticinium iam confirmauit, inſultando tuo regno &

diadema calcando. Hoc interempto tam Ægyptiis metum quàm Hebræis ſpem & fiduciam adime. Thermutis verò confeſtim eum eripit, rege quoque non inuito, cui Deus talem animum indiderat, Moyſis ſaluti prouidens. itaque educabatur quàm accuratiſſime. Quamobrem Hebræi quidem felicitatem ſuo generi ſperabant, Ægyptiis verò ſuſpecta erat hæc educatio. ſed cùm nemo extaret vel è cognatis regiis vel ex aliis optimatibus, qui etiamſi Moyſes ſublatus eſſet, magnopere videretur procuraturus Ægyptiorum commoda, abſtinuerunt ab eius cæde.

X. Itaque ſic natus, & ſic educatus, poſtquam adoleuit, breui ſuæ virtutis ſpecimen edidit, & quantum momenti vel ſuis vel Ægyptiis eſſet allaturus, occaſionem nactus talem. Æthiopes qui ſupra Ægyptum incolunt, agebant & ferebant facultates Ægyptiorum. illi moti indignatione ducunt in eos exercitum, contumeliam cum iniuria coniunctam vlturi: mox prælio commiſſo, partim in acie ceciderunt, partim in fugam turpiter compulſi retro ad ſuos ſe receperunt. quo ſucceſſu elati Æthiopes fugientibus inſtabant, & ignauum rati ſi fortuna non vterentur, concepta ſpe ſubiugandæ Aegypti, late eam populabantur: deguſtatáque prædæ dulcedine, non temperantes ſibi ad maiora audenda accendebantur. cúmque vicinas regiones peruagantibus nemo cum armis obuiam iret, pergebant vlterius Memphim vſque & mare, nulla ciuitate reſiſtere valente. Quibus calamitatibus Aegyptij preſſi, mittunt qui remedium ab oraculis petant. cúmque reſponſum eſſet, Hebræum in auxilium aduocandum, rex à filia poſtulat Moyſen qui vniuerſis copiis cum imperio præſit. paruit illa, ſed prius rege iureiurando obſtricto, nihil in perniciem iuuenis machinaturum, pro magno hoc auxilium imputans, & ſacerdotibus probro dans quòd non puderet nunc eius opem implorare, quem prius vt hoſtem occidendum eſſe monuerint ac iuſſerint. Moyſes verò Thermutidis ſimul ac regis rogatu libenter hoc negotium ſuſcipit. quod factum gentis vtriuſque vatibus læticiam attulit. Aegyptij poſt partam eius virtute de Aethiopib. victoriam, occaſionem ſibi per dolum tollendi non defore ſperabant: contrà Hebræi, Moyſe copiis præpoſito, adfore ſibi facultatem euadendi ex Aegyptia ſeruitute. Ille verò volens hoſtem opprimere priuſquam de aduentu ſuo cognoſceret, non per fluminis ripam, ſed per interiora terræ expeditionem fecit, qua in re ſatis declarauit quantum ingenio polleret ac prudentia. cùm enim hoc iter difficile eſſet præ multitudine ſerpentum (nam hic tractus plurimos gignit, aliquot etiam genera quæ nuſquam alibi reperiuntur, noxios omnes & ipſo aſpectu horrendos, & in his quoſdam volucres, vt non ſolum humi latentes inſidientur, ſed & ſublimes ex improuiſo noceant) commentus eſt ad ſecurum iter exercitus ſtratagema dignum admiratione. vaſa enim plexilia non pauca è papyro in arcæ formam fieri curauit, quæ completa ibibus ſecum deferebat. eſt autem hoc animal infeſtiſſimum ſerpentum generi. quapropter fugitant earum inſectationem, & inter fugiendum ſicut à ceruis retracti deuorantur. ſunt autem manſuetæ alites, & contra ſolos ſerpentes feroces. de quibus nunc deſino plura, vtpote apud Græcos non incognitis. poſtquam igitur ventum eſt in terram venenoſis beſtiolis ſcatentem, ibes illis immiſit, quarum bona opera vſus, itinere impune peracto nec opinos Aethiopes inuaſit: commiſſóque prælio fuſos ac fugatos, & ſpe occupandæ Aegypti fruſtratos retro in ſuam regionem compulit. nec hoc contentus oppida illorum euertebat, & vbique magna cædes hoſtium patrabatur. quo factum eſt vt poſt hæc auſpiciis Moyſis feliciter geſta tantam alacritatem exercitus præ ſe ferret, vt nihil non laboris toleraturus videretur, iámque aut excidium aut captiuitas Aethiopibus immineret. ad vltimum compulſi in Saba regiam eius gentis, quam poſtea Cambyſes Perſarum rex de ſororis ſuæ nomine Meroen appellauit, obſidione ſunt cincti. erat autem penè inexpugnabilis, vtpote Nilo circumquaque cincta, accedentibus ad eius munitionem & aliis fluuiis Aſtapo & Aſtoborra, qui obiectu ſuo difficiliorem traiectum facerent, itaque ſita in inſula, & muro valido incluſa, non fluminibus tantum arcebat hoſtem, ſed aggeribus, qui mœnia inter & flumina ad eorum inundationes prohibendas inſtructi, ad hoc quoque tum proderant quòd hoſti etiam poſt ſuperata flumina aditum ad vrbem oppugnandam negabant. Hîc cùm Moyſes deſidere exercitum

tum ociosum ægre ferret, hoste non audente manus conserere, interim tale quiddam accidit. erat Aethiopum regi filia nomine Tharbis. hæc Moysen mœnibus exercitum admouentem & egregie dimicantem conspicata, virtutémque viri admirata, qui & Aegyptiorum fortunam labantem in integrum restituisset, & Aethiopas modo victores in extremum periculum adduxisset, vehementi eius amore est correpta: quo in dies crescente, mittit ad eum è seruis fidissimos coniugium suum offerens. assensit ille hac conditione iureiurando firmata, post vrbem sibi traditam ducturum se eam vxorem: ac mox dicta factum sequitur. Sæuitum est nihilominus in hostem, & actis Deo gratiis nuptiisque celebratis, Aegyptiorum exercitus victor domum est reductus. illi verò accepta salute odium pro gratia Moysi reposuerunt, & maioribus studiis insidias contra eum machinabantur: suspicatique ne reb. feliciter gestis elatus res nouas in Aegypto moliretur, apud regem eum cædis accusauerunt. iam enim & ipse suspectum hominem habere cœperat, partim inuidia motus ob bellum fortiter ac prudenter administratum, partim etiam metu alicuius cladis, sollicitantibus huc & irritantibus indesinenter scribis ac sacrificis:

XI. Vt iam Moyses minimo minus abesset à pernicie, opprimendus dubio procul, nisi rem olfaciens in ipso temporis articulo se clàm subduxisset. & cùm vias obseruari intelligeret, per solitudines fugam arripuit, quà euasurum inimici minime suspicabantur: & quamuis alimenta nusquam inueniret, inediam patientia superabat. cúmque ad vrbem Madienam peruenisset, in rubri maris litore sitam, denominatam ab vno ex Abrahami & Chaturæ filiis, sedens ad quendam puteum lassitudinem ex laborioso itinere contractam recreabat. Erat enim tempus meridianum, & vrbem iam in prospectu habebat. Hoc loco ei negotium incidit natum ex incolarum viuendi ratione, per quod & virtutem suam declarauit, & melioris fortunæ occasionem inuenit. cùm enim ea regio laboret aquarum inopia, pastores operam dabant vt primi puteos occuparent, ne fortè exhausta aqua ab aliis, ipsorum pecora potu carere cogerentur. Veniunt igitur ad puteum septem virgines sorores, Raguelis sacerdotis filiæ, qui in magno honore ab eius loci habitatoribus habebantur: quæ patris gregum curam gerentes, id quod etiam per fœminas apud Troglodytas

ex more fit, hausta aqua quantum satis videbatur, gregibus eam potandam in lacunas ad hunc vsum factas diffundunt. cúmque pastores superuenissent, & repellendo puellas aquã sibi vsurparent, Moyses iniquum ratus non ferre opem iniuriam patientibus virginibus, & se inspectante vim virorum plus pollere quàm ius puellarum, abactis vsurpatoribus auxiliũ eis ita vt decebat præbuit, at illæ accepto beneficio postquã ad patrẽ venerunt, & pastorum iniuriam, & quomodo ab hospite adiutæ fuerint, ei retulerũt: rogabántq; ne illi hoc beneficiũ periret, tũ ille collaudata puellarũ erga benefactorem gratitudine, iussit vt Moysen adducerẽt meritam gratiam recepturum. Qui vbi venit, indicauit ei quomodo ex filiabus cognouisset de auxilio quod eis tulerat, & virtutẽ eius admiratus, in non ingratos hoc beneficiũ collocatum aiebat. relaturum enim se gratiam, nõ modo parem, sed aliquanto maiorem. deinde adoptato in filium vnã ex filiabus nuptum tradit: ad hæc pecorum, ex quibus olim vniuersa barbarorum possessio cõstabat, curatorem eum ac dominũ constituit.

XII. Hanc fortunam Moyſes nactus apud Ietheglæum, quod Raguelis cognomen erat,
Exod.3. degebat apud ſocerum paſcens pecora. aliquanto verò poſt, egit paſtum greges in montem, qui dicitur Sina, omnium in ea regione celſiſſimum, & paſcuis valde commodum. abundabat enim herba, eo quòd vulgato rumore numen illic habitare, paſtoribus hactenus inacceſſus ob religionem loci fuerat. in eo monte mirabile vidit prodigium. ignis enim rubi fruticem depaſcere viſus, nec frondes, nec flores, nec ramos quicquam læſit, cùm tamen inde maxima & flagrantiſſima flamma emicuiſſet. ille tam inopinato ſpectaculo non mediocriter attonitus magis etiam obſtupuit poſtquam vocem ex igne emiſſam & nominatim ſibi vocato verba facientem audiuit: quibus & audaciam eius taxauit, qui non ſit veritus locum hactenus ob religionem hominibus inacceſſum calcare, & conſuluit inſuper vt quàm longiſſime à flammis abſcederet: & contentus quidem ſit hac viſione, nõ indignus ea propter ſuam ac maiorum ſuorum virtutem habitus, cæterum vlterius nihil curioſe inquirat. prædixit etiam quantum honorem ac gloriam conſecuturus eſſet apud homines diuino fauore aſſiſtente: iuſſitque confidenter in Aegyptum proficiſci, futurũ illic ducem ac ductorem Hebræorum multitudinis, & liberaturum cognatum populum ab iniqua eius gentis dominatione. Etenim habitaturi ſunt, inquit, terram illam quam Abrahamus generis veſtri princeps tenuit, & omnia bona eius percepturi, tua prudentia ad hanc felicitatem illos perducẽte. Sed fac memineris, vt eductis Hebræis ex Aegypto in hoc loco ſacrificium gratiarum actionis ob felicem ſucceſſum offeras. & oraculum quidem tale ex igne prodiit. Moyſes verò tam viſis quàm auditis territus infit, Potentiæ quidem tuæ Domine quem & ego veneror & maiores mei coluerunt, non ſum tam inſanus vt parere dubitem: attamen non intelligo quomodo vir priuatus & nullis viribus præditus, vel meis perſuadere potero vt relicta terra quam nunc habitant me ducem ſequantur: vel etiamſi perſuaſero, quomodo Pharaothes ſit cogendus vt illos exire permittat, quorum opera & labore conſtat Aegyptiorum felicitas.

Deus autem iuſſit illum ſecurum eſſe de toto hoc negocio, ſe illi nunquam non adfuturũ pollicitus, & ſiue verbis opus fuerit, vim perſuadendi largiturum, ſiue operibus, virium ſatis additurum. mox iuſſit vt virga in terram proiecta fidem promiſſorum acciperet. quo facto, draco humi repebat, & in ſpiras ſe conuoluẽs caput erigebat quaſi repugnaturus ſi quis inſequeretur: ac mox denuo in virgã eſt mutatus. poſt hoc manum in ſinum mittere iuſſus cùm paruiſſet, albam & colore calci ſimilem exemit, quæ mox in priſtinum colorẽ rediit. iuſſus deinde aquam è propinquo hauſtam humi effundere, vidit in colorem ſanguineum verſam. Ad hæc ſtupentem vt confidat hortatur, cùm ſciat maximum ſibi adiutorẽ affore. vtq; apud omnes his prodigiis vtendo fidẽ illis faciat à Deo ſe miſſum, eiúſq; iuſſu omnia facere. iret ſine cunctatione, & feſtinus in Aegyptum properaret, neq; die neq; nocte iter intermittendo, néve diu tempus terendo longiorem Hebræis ſeruitutem & afflictionem redderet. Moyſes autem nihil amplius dubitans de promiſſionibus, quarũ certitudinem tot argumentis auditis & viſis ſatis colligebat, precatus vt eandẽ potẽtiam in Aegypto, cùm exerta opus fuerit, experiretur: ſupplex illud etiam rogabat vt quem conſpectu ac colloquio ſuo dignatus fuerat, ei nomen quoq; ſuum volens ac libẽs indicaret, vt rem

diuinam

diuinam illi aliquando facturus nominatim eum ad sacrificium inuocare posset.tum Deus aperit ei suum nomen,nunquam antea hominum vlli auditum aut cognitum, quod mihi eloqui nec ius nec fas esse arbitror.Moysi verò nõ tunc tantum,sed quotiescunq; opus esset talium prodigiorum facultas aderat, atque ita nihil dubitans de oraculi ex igne redditi veritate,déque Dei adiutoris fauore,magnam spem concepit fore vt tandem & sui liberarentur, & Ægyptij insigni aliqua clade afficerentur.

Cúmque cognouisset Pharaothem Ægyptiorum regem sub quo ipse fugerat,esse XIII defunctum, à Raguele commeatum rogat, vt salua eius pace ac gratia liceat sibi in Ægyptum ob publicam cognatorum ac tribulium suorum vtilitatem proficisci,quo impetrato & assumpta quam ibi duxerat Raguelis filia,liberíque cõmunibus,Gerso & Eleazaro, iter in Ægyptum arripuit:quorũ nominum prius peregrinũ significat, posterius,Dei auxilium,quòd diuina ope insidias Ægyptiorum euasisset.cúmq; iam non longe à limitibus abessent,Aaron frater venit obuiam Deo sic iubente:cui mox indicauit quicquid in monte viderat, & omnia mandata quæ diuinitus illic acceperat. mox vlterius progressus obuios inuenit pręstantissimos quosq; Hebræorũ, qui aduentum eius præsenserant: & mox ne quid amplius de fide Moysis dubitarent, prodigia diuinæ voluntati attestantia sunt eis ob oculos exhibita: quibus præter omnem opinionem visis attoniti, sperare iam cœperunt prouidentiam Dei securitati illorum & incolumitati non defuturam. Atque ita obsequentiores nactus Hebræos,& in potestate ipsius se futuros pollicentes,accensos nimirum libertatis amore,ad nouum regem se confert. Ibi posteaquam cõmemorasset operam suam pro *Exod.5.7* Ægyptiis contra Æthiopas contemptim agros eorum vastantes nauatam,laborésq; exhaustos dum non aliter quã pro suis popularibus bellum administraret,adiicit malam gratiam pro tot beneficiis sibi redditam.oraculum deinde in Sina monte acceptum regi aperit. nec non prodigia quibus de voluntate Dei confirmatus omnem hæsitationem posuerit,singillatim enumerat. addit deinde preces ne per incredulitatem Dei decretis obstaculo esse velit, cæterùm cùm à rege contemptim audiri se animaduerteret, exhibet illi specimen prodigiorum quæ in Sina viderat. Rex verò iratus sceleratum eum appellat,qui Ægyptiorum olim fugitiuus,nunc magicis præstigiis instructus ad reliquos decipiendos venerit. Habere se quoq; sacerdotes qui eadem ostenta repręsentare nossent,non minus peritos huiusmodi artium: nec esse cur se Moyses iactare debeat, quasi solus diuina præ cæteris virtute polleat,atque ita apud rudem multitudinem quasi supra mortalem conditionem positus se venditet: confestímq; cùm & ipsi suas virgas proiecissent,in dracones sunt versæ. Tum Moyses nihil his motus,ne ipse quidem,inquit,ignoro aut contemno artes Ægyptiorũ, attamen quæ ego operor,tanto præstantiora esse aio, quã istorum magiam, quanto interuallo res diuinæ humanas post se relinquunt. iámq; manifeste declarabo non esse hæc præstigias veritatis specie parum cautis imponentes, sed ipsissimã Dei virtutem,argumentum omnipotentis illius volũtatis apud incredulos futuram: & cum dicto virgam in terram mittit,iubens vt fiat draco,quæ mox dicto parens Ægyptiorum virgas quæ draconum specie reptabant, vnam post aliam aggressa omnes ad vnam deuorauit. ac mox in pristinam speciem reuersam Moyses rursum sustulit. Rex autẽ ad indignationem magis quàm admirationem hoc facto commotus, cum nihil acturum respondisset,neque quicquam Ægyptiacis artibus profecturũ,mãdat operarum exactori qui Hebræis erat præpositus, vt de labore nihil eis remittat, sed grauioribus etiam quàm ante operum difficultatibus premat.at ille prius paleas eis ad lateres fingendos præbere solitus, posthac id facere desiit: sed interdiu detentos in opere noctu ad comportandas paleas dimittebat, pristini laboris onus conduplicaturus. Moyses autem neque minis regis à proposito deterrebatur, neque assiduis *Exod.6* suorum querelis vt à cepto desisteret vel minimum flectebatur:sed obfirmato contra vtrunque animo, in hoc totus erat, vt suos in optatissimam libertatem restitueret. Itaque denuo regem accedit, suadens vt dimittat Hebræos in Sina montem, illic Deo sacrificaturos. hoc enim ipsum iussisse, nec posse quenquam eius voluntati resistere. quapropter dandam operam ne fauorem eius contemnere videatur,

vtq; populo potestatem exeundi faciat, ne forte contrà moliendo posthac culpam in se transferat, si quid ipsi tale acciderit, qualia Dei voluntati resistentibus euenire solent. Nam necessario calamitates eos comprehendere, qui diuinam iram in se prouocauerint: & tum terram tum aërem illis infestũ existere, tum procreationem filiorum parum feliciter procedere, elementis etiam ad vindicandum in eos concitatis. atque hæc mala non posse euitare Ægyptios, etiamsi Hebræos regionem eorum exire contingat, nisi hãc profectionem bona pace ipsorum impetrauerint. Rege verò nihili faciente verba Moysis, neque vel tantillum ad eius preces aduertente, grauissima mala in Ægyptios incubuerunt: quæ singulatim recensebo tum propter eorum nouitatem, tum vt eo magis appareat non vanas fuisse vatis nostri prædictiones: postremò quia hominum interest talia cognoscere, quo magis ea caueant, quibus iratus Deus ad infligendas pœnas commoueri solet. *Exod.7* Primùm amnis sanguineis fluentis prolabens, ad potus inopiam eos redegit, cùm præterea nullum fontem habeant. nec coloris tantum id erat vitium, sed si quis siti coactus gustaret, confestim acri dolore corripiebatur: erátque talis Aegyptiis solis, Hebræis verò dulcis ac potabilis, & omnino pristinã naturam retinens. quo miraculo rex inops consilij, timens incolumitati gentis, permisit Hebræos abire. cúmq; malum cessasset, rursum ad pristinam mentẽ rediit, sententiã suam reuocans. Deus autẽ motus hominis ingratitudine, *Exod.8.9* qui nec à periculo liberatus vellet sapere, aliã plagam Aegypto infligit. Ranarum vis immẽsa terram eorũ populabatur, refertus erat & fluuius, vt aqua inde non nisi sanie harum viciata hauriri posset, immorientibus earũ plerisque & imputrescentibus. plena erat & terra turpi limo ex quo enascebantur, rursúsq; in eundem resoluebantur: quin & domesticum victum fœdabant in esculentis atque poculentis nusquã non repertæ: & in cubilibus quoque passim oberrantes: ita vt omnia fœterẽt putore è ranis mortuis exhalante infecta. His malis cùm exagitarentur Ægyptij, rex iubet Moysen cũ Hebræis abire quò velit: & quamprimum hoc dixit euanuerunt ranæ, terráq; simul & flumen in pristinam naturam sunt restituta. vix dum hoc malum cessauerat, cùm Pharaothes denuo mutatus, priorum oblitus retinere populum cœpit: & quasi aliarum etiam afflictionũ naturas experiri vellet, negabat exitum quem prius concesserat timore magis compulsus quã ex animi sui sententia. Rursum igitur Deus alia clade in hominem fraudulentũ vindicat. pedunculorum enim magna vis è corporibus Ægyptiorum scatebat, à quibus mali male perdebantur, neque lauacris neque medicamentorum inunctionibus extinguere eos valentes. Qua noua peste turbatus rex, & non magis ipso periculo quàm eius fœditate ac turpitudine territus, nequam cùm esset, ægre dimidiata ex parte resipuit. Hebræis enim exire permissis, ac mox malo cessante, liberos & vxores reditus obsides ab eis exigebat. quo facto magis etiam Deum exasperat, putans se prouidentiam eius circumuenire posse, quasi Moyses & non potius Deus pœnas de Ægyptiis Hebræorum oppressoribus sumeret. Varias ergo & multiformes bestiolarum species immittit, quales nemo ante eam diem vnquã viderat, tãta copia, vt tota regio malo hoc repleretur: præquarum frequentia & homines plurimi extinguebantur, & terra nullo pacto coli poterat: & qui præsentaneum exitium euadebant, infecti tamen earum veneno à morbis corripiebantur. Rege verò ne tum quidem resipiscente vt voluntati diuinæ cederet, sed mulieres quidem cum viris dimittente, pueros verò retinere volente, non defuerunt Deo variæ prioribus etiam grauiores pœnæ, quibus ob regis maliciam in vniuersam gentem seuere animaduerteret: sed exulceratis intus in cute corporibus miserabilem in modum non mediocris numerus absumebatur. Et cùm ne sic quidem rex resipiscceret, grando nunquam antè in Ægyptio cælo visa, tunc verò maior quàm apud alios hiberno tempore, aut in septentrionali regione, vere iam adulto superne ruens omnes eorum fructus contriuit: & si quid intactum grando reliquit, nubes locustarum superuenientes ita absumpserunt, vt fructuum colligendorũ spes Aegyptiis omnibus omnino sit adempta. Quod si rex stultus tantum, & non etiam malus fuisset, poterat vel iam dictis cladibus admonitus resipiscere, vt tandẽ de aliquo tot malorum remedio cogitare inciperet. at Pharaothes tametsi nõ ita insaniebat

bat vt cauſam non intelligeret,tamen tanta malicia pectus eius obſederat, vt adduci nullo modo poſſet quin Deo quaſi per contentionem repugnare,& in publica commoda ſciens volénſq; peccare pergeret. itaque tandẽ Hebræis pueros etiã vnà cum

mulieribus concedit,ſed iuſſis vt bona ſua Aegyptiis tanquã prædam relinquerent, eo quòd ex ipſorũ bonis nihil poſt tot calamitates ſupereſſe conquerebãtur. Moyſe verò negãte æquum poſtulari, alioqui nõ habituros vnde ſacrificarent, atq; hac controuerſia diutius durante, tam denſæ tenebræ omníſq; luminis expertes Agyptiis ſunt circũfuſæ, vt proſpectu in vniuerſum priuati alij alio caſu abſumerentur, illo quoque metu imminente, ne fortè penitus ab ea caligine abſorberentur.deinde his diſcuſſis poſt tres dies ac totidem noctes, cum nondũ flecteretur Pharaothes vt liberũ exitũ permitteret,his verbis eum Moyſes aggreditur , Quouſque repugnabis Dei voluntati, qui omnino vult ac iubet Hebræos dimitti, nec eſt aliud præter hoc remediũ aduerſus mala quibus affligimini. Rex verò irate ferens hanc dicendi libertatẽ,minatus eſt eum capite plectendum,ſi poſthac de hac re moleſtus eſſe pergeret. Reſpondit Moyſes, ſe non amplius hac de cauſa verba facturũ, ſed ipſum cum optimatibus Aegyptiis vltrò Hebræos rogaturũ vt quamprimũ inde proficiſcantur.atq; his dictis abiit. Deus autẽ cum decreuiſſet adhuc vna plaga ictos Aegyptios cogere ad dimittendos Hebræos, iuſſit Moyſen edicere populo vt paratum habeãt ſacrificiũ,præparatũ tertiadecima Xanthici menſis in quartãdecimam, qui apud Aegyptios Pharmuthi vocatur, idẽ Hebræis Niſan, & Macedonibus Xanthicus:vtq; ipſe Hebræos educat omnia ſua ſecũ portantes.ille verò inſtructos prius ad profectionem,& per ſodalitia diſtributos in vno loco continebat. illuſcente verò quartadecima omnes ad exitum animati ſacrificabant, & ſanguine domos luſtrabant,aſperſas hyſſopo : & peracta cœna reliquias carniũ exuſſerunt, tanquã exituri. vnde nunc quoq; ſoléne manet nobis idẽ ſacrificiũ, quã feſtiuitatẽ vocamus paſcha. id tranſitũ ſignificat,eo quòd Deus illa die prẽteritis illæſis Hebræis ,Aegyptios morbo percuſſit.nã peſtis illa nocte abſumpſit primogenita Aegyptiorum,vt agminatim ad regiã concurreretur à proximis vociferantibus nõ amplius detinendos Hebrẽos. tum rex accito Moyſe mãdat vt abeant, ratus poſt eorũ exitũ regionem ceſſantibus calamitatibus ſubleuandã.donis etiã Hebræos honorabãt, alij quo celerius diſcederent,alij propter vicinitatis conſuetudinẽ . atq; hoc pacto exitũ eſt , flentibus Aegyptiis & pœnitentibus ob prætéritã malã tractationẽ. Iter aũt faciebãt per Latopolim tunc deſertã : Babylon enim poſt eo loco eſt cõdita, Cambyſe Aegyptum vaſtante. cúmq; abeuntes iter ſtrenue cõtinuarent,tertia die peruenerũt Beelſephontẽ ad rubrum mare ſitã.cúmq; nihil per viã inuenirent propter ſolitudinem,macerata farina & modico calore in panis ſpeciem ſolidata ſe ſuſtentabãt:quo victu per triginta dies ſunt vſi.neq; enim plus cõmeatus Agypto extulerãt,atq; eum ipſum parce diſpenſabant ad neceſsitatẽ magis quã ad ſatietatem. quapropter in memoriam eius inopiæ feſta per octo dies celebramus, quos vocamus azymorum. cæterum multitudo migrantium vnà cum liberis & vxoribus vix erat numerabilis , qui verò militarem ætatem habebant, ſexcentorum millium numerum explebant.

*Exod.*10 11.12

Quomodo Moyſe duce Aegyptum reliquerunt. Cap. VI.

RELIQVERVNT autem Aegyptum menſe Xanthico,luna quintadecima , anno quadringenteſimo trigeſimo poſtquã Abraham pater noſter in Chananæum venit:& poſt Iacobi migrationẽ in Aegyptum anno ducẽteſimo decimoquinto. Moyſes verò annũ tunc agebat octuageſimũ, & frater eius Aaron triennio erat maior. deferebant etiam ſecum oſſa Ioſephi, ita vt filiis ſuis mandauerat. *Exod.*12

XIIII Ægyptios autem pœnituit quòd Hebræos dimisissent: cúmque rex præ cæteris hanc rem ægre ferret,totũ præstigiis Moysis imputans, decretum est vt in eos irruerent.& correptis armis reliquóq; apparatu,persequebãtur, retracturi si possent assequi.non enim timendum ne Deus offendatur,cũ iam semel exitus illis sit concessus. sperabant etiã facile se in potestatẽ redacturos inermes & de via lassos. itaq; obuium quemq; rogantes quà tenderent, raptim insequebantur, tametsi per viam difficilem non solũ exercitibus,sed expeditis quoq; viatoribus.Moyses autẽ hac Hebræos ideo duxit,vt si Ægyptij mutata sententia persequi eos vellent,pœnas maliciæ violatíque pacti persoluerent: néve Palestini, quos ob veterẽ simultatẽ infensos habebat, de hac profectione certiores fieri possent. est enim illorum regio Aegypto cõtermina. quapropter omissa via quæ in Palestinam ducit, per desertũ via dispendiosa ac difficili voluit Chananæam inuadere : obitérq; iuxta Dei mandata in montẽ Sina populum sacrificaturum adducere.sed vbi ad rubrũ mare peruentum est,ecce Aegyptiorum multitudo circunfusa in arctũ eos cõpellit. aderant enim septingẽti currus cum equitũ quinquaginta milibus,& ducẽta milia scutatorũ peditum. hi vias omnes obsederant, quibus effugiũ Hebræis patere poterat,inter rupes & mare conclusis, quo loco mons præaspretis inuius ad littus vsque procurrit. atque ita ne fugæ quidẽ spe relicta Habræos mare inter & montem obsidione premebãt, oppositis armatis quà exitus in campos aperiebatur.in hac locorum iniquitate cõclusi,cùm nec obsidionẽ præ inopia tolerare,nec exitũ ad fugam inuenire possent,nec arma adessent etiamsi maxime pugnare cuperẽt,nihil superesse videbant nisi vt turpi deditione saluti consulerent:quo factum est vt Moysen incusarent, obliti prodigiorũ quibus libertatẽ eis Deus significauerat: minimúmq; aberat quin propheta lapidato, cõtemptísque per incredulitatẽ pollicitationibus,deditione in pristinã seruitutẽ redirẽt.nam & lamentis mulierum ac puerorum exasperabantur, nihil nisi pernicie expectantiũ,cũ essent rupibus & mari & armatis circuncirca cincti, nec vlla spes effugij relinqueretur. Moyses autẽ efferata licet contra se turba nulli succumbens difficultati non cessabat eis prospicere,Deo fretus, quẽ post tot libertatis præsagia probabile nõ erat permissurũ vt aut delerẽtur,aut in potestatẽ inimicorũ relaberentur. cúmq; medius in concione cõstitisset,sic ad eos verba fecit. Si homo aliquis res vestras bene ac prudenter hactenus administrasset, oportebat & in posterũ similem eius curam & diligentiam expectare:nunc postquã Deus ipse gubernandos vos suscepit,quantæ insanię fuerit eius opem nõ sperare,qui per me vltro vobis præstitit quicquid ad vestram salutẽ ac libertatẽ conferre videbatur, imò hæc ipsa difficultas & angustia magis vos ad sperandũ accendere debuerat.ipse enim vos in arctum hunc locum concludi voluit, vt ex tanta necessitate præter vestram æque ac hostium opinionẽ seruaret,atq; in hunc modum declararet, non solum potentiam suam,sed fauorem etiam quo vos perpetuo prosequitur.non enim in paruis rebus Deus propitius auxilium afferre solet,sed tum potissimum quando spei supereſt minimum.ergo huius ope freti, qui potest & ex paruis magna facere,& horum potentiam debilem reddere,ne terreamini Aegyptiorum apparatu,neque propter fugam mari & montibus impeditam animum despondete.potest enim Deus & hos in planiciem & mare in terram vertere.

Exod.14

Quomodo mare sciſſum Hebræis Aegyptios fugientibus viam aperuit. Cap. VII.

HAEC effatus ad mare eos Aegyptiis spectantibus ducebat.Habentes enim eos sub oculis, quòd essent persequẽdo defatigati, pugnã in sequentem diem differre consultius putabant. vt verò ad extremum littus ventum est, tum Moyses sumpta virga Deum in auxilium supplex inuocat, dicens, Tu domine scis ipse quòd nec viribus nec artibus humanis vllum hinc nobis patet effugium: supereſt vt ipse salutem huic populo expedias, qui Aegypto relicta huc est delatus, tuam voluntatem tuámque fidem secutus. ad te solum omni alia spe,omni consilio,destituti confugimus: ad tuam tantum prouidentiam respicimus,quæ sola nos iratis Aegyptiis eripere potest.succurre igitur properè, & potentiam tuam exere, & populum

iam

ſam conclamatæ ſalutis ad fiduciam & ſpem excita, in difficultatibus conſtituti ſumus, ſed noſtris non tuis. tuum eſt Domine hoc mare, tuus & mons qui nos claudit: & hic poteſt te iubente aperiri, & illud in terram verti. poſſumus & per aërem ſublimes effugere, ſi ita nos ſeruari tibi placeat. hęc precatus, mare virga percutit: quo ictu repente ſciſſum, & retrorſum ſe recipiens, nudum ſolum Hebræis ad fugam ca-

peſſendã relinquit. Moyſes autem videns adeſſe Deũ, & mare de ſuo ſolo ceſſiſſe, primus progreditur, hortatur Hebręos vt alacriter ſequãtur per viam diuinitus datã, & lęti pręterito periculo gratias agant obtã incredibilem ſalutis rationẽ tam ſubito exortam. illis verò impigre ſubſequẽtibus nimirum diuina ope fretis, Aegyptij primũ inſanire eos putabant in manifeſtam perniciem ruentes: poſtquam verò viderunt eos longe proceſſiſſe, & impune abſque omni impedimento iter facere, impetu facto perſequi eos cœperunt, quaſi & ipſi tutum per mare iter habituri: & pręmiſſis equitibus à littore deſcendebant: iámque in aduerſum littus euaſerant Hebræi, hoſtibus à tergo relictis, quos armis graues ipſa etiam miraculi nouitas nonnihil eſt remorata: ſed cùm incolumes illos terram tenere viderent, ſibi quoque eundem euentum pollicebantur. Verum fefellit eos hęc opinio, neſcientes non quorumuis talem viam eſſe, ſed Hebræorum tantum, & fugientibus tantum ad ſalutem patere, non hoſtibus qui eos perdendi animo inſectarentur. ergo cùm iam vniuerſus exercitus introgreſſus eſſet, refunditur iterum mare, & Aegyptios fluctibus inuoluit, ventis etiam eodem impellentibus: acceſſerunt & imbres de cælo, & aſpera tonitrua fulguribus ſimul intermicantibus: fulmina quoque deferebantur, & nihil omnino deerat eorum quæ ab irato Deo hominibus ad perniciem immitti ſolent: nam & nox eos caliginoſa nimis ac tenebroſa comprehendit. atque ita totus ille exercitus eſt deletus, vt ne nuncius quidem cladis domum reuerteretur. Hebræi verò vix ſui compotes erant præ gaudio ex tam inopinata ſalute concepto, accedente huc etiam hoſtium interitu, quo maior eſſet libertatis ſecuritas, nemine ſuperſtite qui eos in ſeruitutem vindicare cuperet, & Deo ex profeſſo illis auxilium ſubmittente. quapropter tum ſua ſalute, tum inimicorum ſupplicio læti magis quàm vlli antehac homines in hymnis & hilaritate totam noctem exegerunt: & Moyſes carmen laudes Dei & ob præſentem fauorem gratiarum actiones continens hexametro verſu compoſuit. Hæc ego vt in ſacris codicibus inueni, ita ſigillatim conſcripſi. Nemo autem mirari debet tanquam incredibilia, ſi priſcis hominibus & ad maliciam etiam tum rudibus, de ſalute periclitantibus via per mare patuit, ſiue Dei voluntate, ſiue naturæ ſponte: quandoquidem heri & nudiuſtertius Alexandri ductu Macedonibus Pamphylium mare ceſſit, & aliam viam non habentibus illac iter aperuit, cùm Deus eius opera ad deſtruendum Perſarum imperium vti decreuiſſet: id quod omnes teſtantur qui res geſtas illius regis ſcripto prodiderunt. Sed de his vt cuique libet ita ſentiat. Poſtera verò die cùm æſtus & ventus arma Ægyptiorum in littus expuliſſet, in quo tum Hebræi caſtra poſuerant, Moſes id quoque diuina prouidẽtia factum interpretatus, ne poſthac inermes eſſent, collecta viritim diſtribuit: atque ita iam probè munitos ad Sina montem duxit, ſacrificaturus ibi Deo, & munera pro ſalute populi oblaturus, quemadmodum iuſſum eſſe iam antè dictum eſt.

Exod. 15

Exod. 8. 9

FLA

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
TERTIVS.

Quomodo Moyſes populum ex Aegypto in Sina montem eduxit. Cap. I.

RECENTEM hanc lætitiam ex inſperato acceptæ ſalutis offuſcauit nonnihil itineris moleſtia, quo per deſerta in Sina montem ducebantur: quòd emetienda eſſet regio difficilis propter ciborum & aquarum extremã inopiam, & ne brutis quidem alendis, nedum hominibus, idonea. erat enim tota ſqualida, & nihil omnino humoris habens, vnde fructus prouenire ſolent. talem autem viam neceſſario ſunt ingreſsi, cùm aliã non poſſent: deferebántq; ſecum aquam priuſquam deſertũ intrarent hauſtam, duce ita præmonente. qua abſumpta puteos magno labore propter duriciem terre fodientes aquabantur: ac ne ſic quidem vel ſatis bonam, vel quantum ſufficeret inueniebant. in hunc modũ iter facientes perueniunt prima veſpera in locum quendã, cui propter aquas vicioſas nomen fecerunt Mar, amarorem vocabulo ſignificante: ibíq; laſsis de via & cõmeatu quoq; iam ab-
Exod.15 ſumpto inopiam ſentire incipientibus, diuertere placuit. inuitabat ad manendũ puteus fortè repertus, qui tametſi tantis copiis non poſſet ſufficere, nonnihil tamen ſolatij propter naturam regionis præbebat. audiebant enim nihil aquæ in progreſſu ſe

inuenturos, hæc ipſa quoque amara fuit & nulli potabilis, nõ homini ſolum, ſed ne iumento quidẽ. Moyſes autẽ videns eis animũ cecidiſſe, nec habens quod diceret, nõ enim erat res cum hoſte quẽ virtute repellere poſſet, ſed & viri & imbellis mulierũ ac puerorũ multitudo ex æquo periclitabantur, ægre expediebat conſilium populi miſeriã ad propriũ infortunium referens. ad hunc vnũ enim cõcurrebãt, mulierculę infantibus opẽ implorantes, viri verò mulieribus, ne ſe deſpiceret, vtq; ſalutis remediũ aliquod quęreret. ad pręces igitur verſus orat vt Deus mutata aqua ex vtioſa potabilẽ reddat: quo annuẽte hanc gratiã, arripit fruſtũ ligni fortè ibi iacẽs, & mediũ per longitudinẽ ſciſſum in aquã mittens, docet Hebræos Deum exauditis precibus pollicitũ daturũ ſe aquã deſiderantibus, ſi gnauiter iuſſa peragerent. quibus rogantibus quid facto opus ſit vt aqua mutetur, iubet robuſtiſsimum quẽq; certatim puteũ exhaurire, dicens, maiore parte euacuata reliquũ potabile fore. quo facto aqua agitatione cõtinua purior reddita, potũ iam nõ aſpernãdũ multitudini exhibuit. Hinc caſtris motis peruenerũt Ilym, agrũ, vt primo aſpectu è lõginquo videbatur, nõ malum, ferebat enim palmas. vt verò propius eſt ventum, fefellit omniũ expectationẽ. palmę enim nõ plures erant quã ſeptuaginta, eæq; nõ admodũ proceræ propter loci ariditatẽ. nam ne à fontibus quidẽ rigabãtur, qui duodecim eo loco erãt, ſed nõ ita largi vt emiſsis riuulis humiditatẽ terræ ſubminiſtrarent. quare ad egerendã harenã verſi in nullas venas incidere poterãt, & ſi quid modicũ diſtillaret, foſsione turbatũ inutile ad potũ reddebatur. arbores quoq; non multũ fructũ ferebãt propter eandẽ aquarũ inopiã. quamobrẽ exortũ eſt murmur multitudinis cõ-
Exod.16 tra ductorem, omnem miſeriæ ſuæ cauſam in vnum illum conferentis. triginta enim

dierum

dierum itinere confecto, commeatum omnem quem ſecum extulerant iam abſumptum deſiderabant, & cum nihil alimentorum in terra deſerta inuenirent, minimum à deſperatione aberant:atq; ita præſente egeſtate præteritorum tam Dei quàm Moyſis beneficiorum memoriam excutiente, in iram concitati videbantur iamiam correptis ſaxis in imperatorem ſuum inuaſuri, autorem interitus ſibi clamitantes. at ille irritatam multitudinem & tam acriter in ſe concitatam animaduertens, fretus Deo & conſcientia rei bona fide adminiſtratæ, prodit in medios vociferãtes & ſaxa intentantes. cúmque ſingularem quãdam gratiam in vultu præferret, popularíq; facundia cum primis polleret, exorſus eſt iram eorum mitigare, obſecrans ne in præſentem neceſſitatem intenti omnium præteritorum beneficiorum memoriam abiicerent:vtq; à difficultate tunc premente animum ad Dei gratiam ac dona verterent, quibus toties præter opinionem cumulati fuiſſent, nunc quoque expectarent eum bonum exitum procuraturum, quem veriſimile ſit ad probandam eorum fortitudinem, patientiã & gratitudinem, vtq; appareat præterita ne an præſentia plus apud eos poſſint, hanc rerum anguſtiam immiſiſſe. cauendum igitur ne ob intolerantiam atque ingratitudinem diuino fauore indigni deprehendantur, qui & volũtatem ipſius quam ſecuti Ægyptum reliquiſſent, contemnant, & ſe miniſtrum eius iniquis odiis perſequantur, præſertim cum hactenus in nullo eorum quæ Dei iuſſu gerenda ſuſceperat, deceptos ſe queri poſſint. Enumerat deinde ſingillatim, quomodo afflicti fuerint Egyptij dũ eos contra Dei volũtatem detinere conarentur: quomodo idem flumen illis quidem cruentum & ad potũ inutile, ipſis verò dulce fuerit ac potabile. quomodo ita refluo mari locum eis & viam ad effugium cedente, ipſi quidem per eam euadentes ſalutem ſint conſecuti, inimicos verò internecione deletos inſpectauerint: & quomodo in eam vſque diem inermes, Deo præbente armorum quoque copiam ſibi cõparauerint:tum quoties ex ipſis interitus faucibus eos præter omniũ opinionem incolumes Deus eripuerit, qui cum ſemper ſit omnipotẽs, ne tum quidẽ de ipſius prouidentia deſperandum. quamobrem æquo animo ferenda omnia, cogitandúmque non eſſe ſerum auxilium quantumuis differatur, quod rebus adhuc integris accipitur. & ſic exiſtimãdum, non contemni à Deo ſua pericula, ſed fortitudinem explorari ac libertatis amorem, vt videat vtrum eius cupidine & ciborum & aquarum inopiam ſuſtinere valeant, an potius more pecudum dominis in ſuum vſum paſcentibus ſeruire malint. Se quidem non tam ſibi priuatim timere, cui cæſo iniuſte nihil mali accidere poſſit: quàm ipſorum incolumitati, ſi per iſtam lapidationem facta & conſilia Dei damnare videantur. His verbis furentes ad ſaniorem mentem reduxit, & iam ad facinus armatis ſaxa de manibus exeuſſit. ſed quoniam intelligebat non de nihilo concitatos, ad preces & ſupplicationes confugit:& conſcenſa quadam ſpecula, opem Dei rebus per inopiam afflictis depoſcebat, in cuius ſolius manibus ſalus populi repoſita eſſet:vtq; propitius veniam daret populo duris rebus exaſperato, & propter hoc more humano ab officio decedenti. Deus verò curæ ſibi populum fore pollicetur, & opem quam peterent iamiam affuturam. His impetratis Moyſes deſcendit ad multitudinem: illi verò animaduertentes promiſſionibus diuinis lætum, & ipſi poſito mœrore vultus hilares ſumpſerunt. tum ille ſtans in medio concionis, ait ſe præſenti neceſſitati à Deo remedium afferre, nec ita multo poſt magna vis conturnicum, quod genus auium præ cæteris Arabicus ſinus alit, ſuperato interiacente mari longo volatu feſſarum, qui alioquin etiam non eſt ſublimis, in Hebræos defertur. illi verò cibos diuinitus oblatos certatim comprehendentes, remedium inopiæ quærebant:& Moyſes rurſum ad ſupplicationes vertitur, ob auxilium à Deo promiſſum ſimul atque exhibitum: qui ad hunc modum paſtis, alia mox alimenta demiſit. nam interim dum Moyſes precabundus palmas attollit, ros de cælo delabitur: qui cum manib. eius hærens concreuiſſet, ſuſpicatus ille hanc quoque alimoniam à Deo demitti, deguſtat: lætúſque re comperta, turbam ignaram & putantem hiberna tempeſtate ningere, monet opinione falli, nec vulgarem rorem de cælo deſcendere, ſed alimoniam, quæ ope alia deſtitutos periculo famis eximeret: ac mox præguſtatum offert, vt experti crederent. illi verò ad eius exemplum nouo cibo læti fruebantur, qui ſuauitate ad mellis dulce-

dinem accedebat, aſpectu verò ad aromatis ſimilitudinem quod bdellium dicitur, magnitudine coriandri ſemine ſimilis: eúmque pro ſe quiſque certatim colligebant. ſed mox edicto admonentur, vt ex æquo aſſaronis menſuram quotidie colligerent: non enim defore hoc cibi genus. quod eò factum eſt ne infirmioribus deeſſet, dum robuſtiores per auaritiam plus ſatis colligunt. quod ſi quis contempto edicto vltra præſcriptum modum collegiſſet, plus defatigatus nihilo plus habebat quàm cæteri. quicquid enim vltra aſſaronem ſequenti die ſupererat, inutile reddebatur, amaritudine ac vermibus corruptum: adeò diuinus & incredibilis erat hic cibus: cuius hæc natura eſt, vt qui hunc habet, alium non deſideret. Quin & noſtris temporibus tota ea regio genere hoc compluitur, quemadmodum olim in Moyſis gratiam Deus id alimentum demiſit. hoc Hebræi manna vocant. nam hæc vox man in noſtra vernacula eſt percontatiua, quid hoc eſt interrogans. atque ita perpetuum gaudium ac ſecu-
Exod. 17. ritatem per hunc cibum ſunt adepti, quo per annos xl. deinceps ſunt ſuſtẽtati: tantum enim temporis in deſerto hæſerunt. Sed ex loco in quo hæc primum contigerunt caſtris motis, poſtquam in Raphidim peruenerũt extrema iam ſiti laborabatur: eo quòd & præcedentibus diebus raros fontes inuenire datum eſt, & tunc in regionem omnino aquis carentem inciderunt. Rurſum igitur Moyſi iraſcebantur. ille verò declinato aliquantiſper turbæ furore, ad deprecandum vertitur, rogans vt qui cibum in egeſtate dederat, nũc potum quoq; in extrema neceſſitate largiretur tantum non ſiti deficientibus, quandoquidem ſolus cibus in hoc rerum ſtatu nihil proderat. Deus verò nihil cunctatus promittit Moyſi daturum ſe fontem & aquarum abundantiam vnde minime ſperarent: iubétq; vt virga feriens petram in conſpectu ſitam, inde peteret ea quæ deſiderabant. velle ſe vt per otium & abſque labore potum adipiſcantur. His acceptis à Deo Moyſes reuertitur ad populum præſtolantem & intentis oculis ſe ſpectantem. iam enim videbant à ſpecula deſcẽdentem. qui poſtquam reuerſus eſt, ait Deum eos ex hac etiam neceſſitate liberaturum, & inſperato modo ſalutem largiturum, fluuio de petra illa prorumpente. quo audito territis, ſi laſſitudine ac ſiti enectis petra eſſet excidenda, Moyſes ferit eam virga, quæ eueſtigio dehiſcens aquam euomuit copioſiſſimam ſimul ac limpidiſſimam. illi verò inopinato ſpectaculo attoniti, vel aſpectu ipſo recreabantur: móxque magna cum voluptate bibebant, quòd eſſet dulcis & qualem diuinitus datam eſſe conueniebat. quapropter & Moyſen plurimi faciebant, quem Deo tam carum viderent, & Deo pro accepto beneficio quas poterant per ſacrificia gratias referebant. Teſtantur autem ſacræ literæ in templo dedicatæ, quòd Deus Moyſi prædixerit petram ex ſe aquam profluentem eſſe edituram.

De Amalecitarum & ſociorum clade, & præda quæ Iſraelitis inde obtigit. Cap. II.

II. Exod. 17. HEBRÆORVM autem fama longe latéque diuulgata, rumoribúſque de his per omnes gentes circũquaq; ſparſis, non mediocris metus accolas eius regionis occupauit: & miſſis vltro citróque legationib. adhortabantur ſe inuicem, vt aut arcerent, aut delerent etiã ſi modo poſſent, aduentantem multitudinẽ. præcipui verò huius expeditionis inſtigatores erant qui Gobolitidem regionem & vrbem Petram incolunt, vocantúrq; Amalecitæ, inter eas gentes pugnaciſſimi. horũ reges & ſe inuicem & finitimos ad Hebraicum bellum concitabant, externum exercitũ Ægyptiorum fugitiuos pernicie ſibi ſtruere dictitantes: quos non oportere contemni, ſed priuſquam vires eorum augeantur vberem aliquam regionẽ adeptæ, & fiducia ex ipſorum ceſſatione concepta priores bellũ aggrediantur, tutò poſſe opprimi. conſultiúſq; eſſe in deſerto eorum conatus vlciſci, quàm expectare dum vrbibus bonis ac opulentis potiantur. Hoc enim eſſe prudentiũ, initiis aduerſariorũ potentiæ quàm primum obſtare, nec expectare dum quotidianis ſucceſſibus in maius augeatur, & potius curare ne in diſcrimẽ veniãt, quàm vt periculo eximantur. Poſt huiuſmodi legationes decretũ eſt communi conſilio, vt Hebræos adorti prælio repellere conentur. Nihil tum minus expectabat Moyſes quàm motũ aliquem indigenarum; ergo cùm videret trepidare ac tumultuari populum, cui de improuiſo & imparato cum inſtructiſſimo hoſte confligendũ erat: hortatur vt Dei ſentẽtia freti,

cuius

cuius auſpiciis libertatem ſeruituti prætuliſſent, nihil aliud quàm victoriam cogitarent: néve reputarent quòd armis, pecuniis, commeatu & aliis huiuſmodi præſidiis ſint inferiores: ſed cùm Deum pro ſe cõtra hoſtes ſtantem habeant, tales animos conciperent ac ſi humanis etiam opibus eſſent longe ſuperiores. nec ignorare illos quantus ſit adiutor, toties in grauioribus malis expertos. hunc & hoſtibus eſſe infenſum, & Hebræis propitium: eúmque fauorem ſatis declaratum dum famem ac ſitim prodigioſe ab eis depellit, dum mari & monte incluſis inſperatum effugium expedit. adhæc tanto magis ad victoriam aſpirandum, quòd poſt hanc nihil ſint deſideraturi eorum quæ ad humaniorem victum pertinere videntur. Talibus dictis animato populo, conuocatíſque tribunis & optimatibus, vniuerſos & ſingulos hortatur, iuniores quidem vt grandiorum dicto audiant, hos verò vt omnes imperatoris ſui nutus obſeruent. at illi periculum contemnentes & conflictus cupidi, ſperabant hanc pugnam miſeriæ finem allaturam, & vltro Moyſen rogabãt vt ſe confeſtim in hoſtem duceret, néve intempeſtiua cunctatione alacritatem militum hebetaret. tum ille ſelectis è reliqua multitudine ad pugnam idoneis Ieſum præficit Naueci filium è tribu Ephræmitide, virum manu ac conſilio iuxta promptum, & pietate inſignem & à Moyſe præceptore hac parte non degenerantem. aliquot etiam cohortes ita diſponit ne ab aquatione intercludi poſſit, plures etiam ad præſidium caſtrorum & imbellis multitudinis relinquit. Per noctem deinde ad prælium ſe expediunt, & armis ſimul ac corporibus curatis, intenti *ſignum* claſſico per Moyſen dari expectant: qui & ipſe pernox cum Ieſu conſultabat, eúmque de inſtruendis ordinibus admonebat. appetente verò iam die, hortatur ducem vt ſpei de ſe conceptæ reſpondere ſtudeat, & re feliciter geſta exiſtimationem ſibi apud milites comparare. ſimiliter Hebræorum optimum quenque priuatim, ac mox omnes armatos verbis ad fortitudinem accendit. atque ita inſtructos & animatos Ieſu & Deo committit, ipſe montem aſcendit. iámque ad manus ventum erat, pugnabatúrque ſtrenue, nec adhortationes mutuæ deerant: & quandiu Moyſes erectas manus tendebat, Amalecitæ deteriore cõditione præliabãtur. Moyſes verò extẽſione manuum laſſatus, cum obſeruaſſet quotieſcunque manûs demitteret, toties ſuos non ferentes hoſtis impreſſionem cedere, iubet fratrem Aaronem, & ſororis Mariames maritum Vronem, vtrinq; aſtantes, manus ſibi indeſinenter ſuſtinere, neque permittere vt per laſſitudinẽ deterrentur. quo facto egregie vicerunt Hebræi, fuiſſéntque internecione deleti Amalecitæ, niſi interueniente nocte fuga & latebris quidam eorum ſalutem ſibi quæſiſſent. qua victoria non alia vel magnificentior vel magis opportuna maiorib. noſtris contigit. nam & occurrentem exercitum fuderunt ac fugauerunt, & omnibus circumquaq; degentibus magnum terrorem incuſſerunt, & laboris præmium prædam opimam reportauerunt. nanque caſtris etiam hoſtilibus expugnatis publicè & priuatim ſunt ditati, qui ad eam diem vix quotidianum victum ſibi parare poterant. nec in præſens tantum ea victoria profuit, ſed in futurum etiam. non ſolum enim corpora aduerſariorum, ſed animi quoque eo prælio ſunt fracti: & omnibus circumquaq; gentibus ex illo tempore facti ſunt formidoloſi. ipſis verò opulentiæ non mediocris acceſſio eſt facta. multum enim auri & argenti in caſtris fuit repertum, multa æramenta vel eſcaria vel coquinaria, magnus etiam pecuniæ ſignatæ numerus: ad hæc textilia & armorum ornatus, aliáque ſupellex caſtrenſis, & varia præda iumentorum & impedimentorum quæ exercitum ſequi ſolent. quin & audaciores multo ſucceſſus hic Hebræos reddidit, & fortitudinis ac induſtriæ magis ſtudioſos, nihil non ſibi pollicentes ſi virtutem ſtrenue colerent. Et hoc quidem prælium talem exitum eſt ſortitum. Sequẽti verò die Moyſes cæſorum cadauera ſpoliauit, arma quæ fugientes abiecerant collegit, & illis quorum opera inſignior

fuerat præmia distribuit, Iesumque ducem pro concione collaudauit, milite per acclamationes laudem viri comprobante, adeóque incruenta fuit hæc victoria vt ne vnus quidem ex Hebræis desideraretur, cum hostiliũ cadauerum numerus præ multitudine incompertus manserit. Mactatis deinde pro gratiarum actione victimis, aram DEO VICTORI posuit: prædixítque internecione delendos Amalecitas, vt ne vnus quidem eius generis relinquatur, quòd Hebræos vltro armis aggressi essent, ídque in deserto & inopia laborantes. postremò ducem exercitus victoriali epulo excepit. hoc fuit primum prælium post exitum de Ægypto, quo hostem lacessentem fortiter reiectum magna clade affecerunt: post quod per dies aliquot festis epiniciis celebratis, & quiete viribus reparatis, instructo agmine iter continuabant. iam enim creuerat armatorum numerus, & ad hunc modum paulatim procedentes, tertio mense postquàm ex Ægypto mouerant, ad montem Sina peruenerunt, in quo Moyses visionem ardentis rubi viderat, vt iam antè commemorauimus.

Raguelis consilium quod genero suo Moysi dedit. *Caput III.*

III. Exod. 18. CVM autem rei feliciter gestæ fama ad Raguelem quoque peruenisset, gratulabundus occurrit Moysen & Sepphoram & eorum liberos salutaturus. Is latus soceri aduentu sacrificium instaurat, & populo epulum præbet prope rubum qui flagrationem illæsus euaserat. dum verò multitudo per suas quisque cognationes epulatur, Aaron cum suis assumpto & Raguele laudes diuinas concinebant, autorem salutis ac libertatis celebrantes: ducem quoque

suum faustis carminibus prosequebantur, cuius virtute omnia sibi ex sententia successissent. Raguel quoque priuatim multa in populi laudem, multa in Moysis eius seruatoris cecinit, cuius auspiciis tot viri boni ac fortes regerentur.

IIII. Sequẽti autem die Raguel videns Moysen multitudine negociorum obrui (finiebat enim lites quorum opus erat, omnibus ad ipsum deferentibus, & alio arbitro ius suum tenere se posse non existimantibus, & his etiam qui causam sub tali iudice perdebant æquo animo sententiam ferentibus) tunc quidem siluit, neminem volens impedire quo minus iustitia viri frueretur. vbi verò tandem à negociorum tumultu absolutum vidit, seductũ seorsum quid facto opus esset docuit consuluítque vt minores causas aliis cognoscendas cederet, ipse verò tantum reipublicæ negotia tractaret. non deesse enim Hebræis & alios diiudicãdis litibus idoneos: curam verò tot milium salutis sustinere posse neminem, nisi Moysi similem. itaque cùm non ignores, inquit, tuas dotes, quæ toties populo periclitanti fuerunt vsui, tibi ipse parcens, permitte aliis vt ipsi inter se lites ex iure dirimant: tu verò diuino tantum cultui deditus esto, quo facilius populum è præsenti necessitate eximas. Quin & illud pro virili consulueris, vt lustratis ac recensitis copiis eas in dena milia distribuas singulis huiusmodi legionib. suos duces præficiendo: eásque rursum in cohortes millenarias, quingenarias, centenarias & quinquagenarias partiaris: itémque in manipulos triginta & viginti & decem commilitonum: tum deinde ita distinctis præfectos imponas, singulis appellatione à numero subditorum militum indita. Iudices autem viros virtute ac iustitia præstantes populi suffragiis creabis, qui de controuersiis eorum decernant, & si fortè quid grauius inciderit, eius cognitionem ad te relegent. atque hoc pacto neq; Hebræorum quisquã suo iure fraudabitur, & tu sine interpellatione Deum colens fauorem eius propensiorem exercitui conciliabis. Hoc Raguelis consilium Moyses libenter admisit, fecítque quicquid ille monuerat, non sibi hoc commentum vsurpans, neque autorem eius celans, sed pro concione populo indicans cuius hoc inuentum fuerit. Quin & in libris suis Ragueli ascribit inuentionem ordinum militarium

rium ac iudiciorum, malens dignos ſua laude non fraudare, quàm ſibi alienum decus vſurpare, vt hinc quoque virtutem ipſius coniicere liceat: de qua ſuis locis ſæpe nobis dicendum erit. Interea dum his locis populus hæret, Moyſes pro concione ait ſe ire in montem Sina collocuturum cum Deo & aliquid vtile eis inde reportaturum: iubétque vt ipſi interim in propinquo caſtra metentur, viciniores Deo futuri.

Moyſes conſcenſo Sina monte acceptas à Deo decem præceptorum tabulas ad populum reportat. Caput IIII.

HIs dictis aſcendit Sina montem omnium regionis eius celſiſſimum, *VI.* & ob nimiam altitudinem cautéſque præruptas non aſcenſus tantum hominum, ſed aſpectus quoque ipſos defatigantem, vt non immerito propter numen incolens religioſus haberetur. Hebræi verò iuxta mandatum prophetæ motis caſtris radices montis occupant, ſuſpenſi animis quidnam boni ita vt promiſerat, eſſet à Deo reportaturus: atque interim dum ductorem ſuum expectant, feſtos dies agebant, caſtitatem ſeruantes tum in cæteris, tum abſtinendo à congreſſu mulierũ per triduum, ſicut iuſſi fuerant, & aſſiduis precibus Deum ſolicitantes, vt propitius Moyſem excipiẽs, donum ſibi per eum aliquod mitteret, quod ad vitam bene ac feliciter degẽdam conducibile foret. interim & victu ſumptuoſiore vtebantur, & ornatu ſplendidiore vnà cum vxoribus ac liberis excolebantur: atque in hunc

modum duabus diebus inter epulas exactis, appetẽte iam tertia nubes primum præter ſolitum ſupra tota caſtra Hebræorum ſublimis pependit, tentoria quàm late patebant contegens, reliquum cælum circunquaque clara ſerenitate obtinente: procellæ deinde cum imbre vehementi ruebant, & fulgura ſimul crebro micantia terrebant, fulminãque eliſa ſignificabant Moyſen ex ſententia cum Deo propitio conueniſſe. Hæc lecturi vt cuique placuerit accipiant, mihi certe fas non fuit diſcedere ab illis quæ in ſacra hiſtoria conſcripta habentur. Cæterum Hebræi viſa inſolita tempeſtate, eiúſque horrendo ſtrepitu aures feriente, ſupra modum turbabantur. nam & rei nouitas terrebat, & rumor vulgatus de monte, quòd crebro Deus eum inuiſeret. quamobrem continebant ſe intra tabernacula mœſti, putantes actum de ſalute Moyſi, & illo per iram Dei ſublato, ſe quoque ſimile exitium manere. In tali rerum ſtatu ecce tibi Moyſes exultans lætitia, vultúque ipſo animum gaudio geſtientem præferens. quo conſpecto repente metus omnis abiit, ſinque locum eius ſpes magni alicuius boni ſucceſſit: nam & aër ad eius aduentum priſtinam ſerenitatem recepit. Mox igitur concionem aduocat, audituram quæ mandata à Deo referat. quam vbi conueniſſe animaduertit, è ſuperiore loco, vt ab vniuerſis audiretur, in hunc modum eſt affatus: Viri Hebræi, Deus optimus maximus, quemadmodum nunquam antea vota noſtra eſt aſpernatus, ita hoc quoque tempore me legatum veſtrum benigniſſime excepit, & iam in caſtra veſtra præſens ac propitius adeſt, præſcripturus vobis viuendi rationem, qua nulla beatior ne cogitari quidem poteſt. quare per ipſum pérque eius magnifica opera vos obſécro, ne contemnatis quæ vobis dicturus ſum, meam mediocritatem intuentes, quódque humanam linguam audituri eſtis: ſed expendentes mandatorum bonitatem ac vtilitatem, agnoſcite eius maieſtatem, qui vt veſtra commoda prouehat, me internuncio ad vos vti non eſt dedignatus. Non enim Moyſes Amramæ & Iochabelis filius, ſed is qui pro veſtra ſalute Nilum ſanguineis fluentis labi fecit, & Ægyptiorum contumaciam tam variis calamitatibus fregit, qui per mare viam vobis muniuit, qui omnium egenis cibos cælitus excogitauit, qui potum deſiderantibus è petra ſcatere iuſſit, à quo Adamus terræ ac maris vſum fructum accepit,

pit,per quem Noë diluuium effugit,per quem Abrahamus noſtri generis autor ex errone poſſeſſor Chananææ terræ eſt tactus, per quem Iſacus confectis ſenio parentibus eſt natus, per quem Iacobus duodecim honeſtiſſimis filiis eſt ornatus, per quem Ioſephus in Ægyptiorum præſidem euaſit: is inquam vobis hæc præcepta largitur, ego nihil aliud ſum quàm tanti numinis interpres. ea vobis ſacroſancta erunt,& coniugibus ac liberis antiquiora. illis enim parendo beatam vitam agetis, fruentes terra fertili, mari tranquillo, progenie iuxta naturæ leges felici, eritíſque hoſtibus veſtris ſemper formidoloſi. ego enim cum Deo coràm collocutus, immortalem eius vocem audiui: adeò illi cordi eſtis vos & generis veſtri incolumitas. His dictis adducit populum cum liberis & coniugibus vt Deum loquentem eis audiant,& quid agendum docentem,ne dicta minus auctoritatis haberent,ſi per humanam linguam in animos eorum illaberentur. itaque omnes audiebant vocem è ſublimi deſcendentem, vt nemo non intelligeret. Præcepta autem quæ Moyſes duabus tabulis inſcripta reliquit,nõ eſt fas totidem verbis euulgare,ſententias tantum eorum indicabimus. Docet enim nos

Exod.20. Primum præceptum,Deum eſſe vnum,& hunc ſolum colendum.
Secundum,Nullius animalis ſimulacrum adorandum.
Tertium,Non temere iurandum.
Quartum,Septimi diei ferias nullo opere profanandas.
Quintum,Parentes honorandos.
Sextum,A cæde abſtinendum.
Septimum,Non adulterandum.
Octauum,Non committendum furtum.
Nonum,Non deponendum falſum teſtimonium.
Decimum,Nihil alienum concupiſcendum.

Exod.21. Hæc vbi multitudo læta ex ipſo Deo ſicut Moyſes prædixerat audiuit, dimiſſa eſt concio. Sequentibus autem diebus ſæpius ad ducis tentorium ventitantes poſtulabant vt etiam leges eis à Deo deportaret. ille & in hoc eis gratificatus leges tulit, & quid quóve modo agẽdum eſſet per idem tempus præſcripſit, ſicut ſuo loco dicetur. ſed maiorem legum partem in aliud tempus differo,priuatim de his commentaturus.

Exod.24. Eodem ferè tẽpore Moyſes rurſum in Sina montem aſcẽdit, præmonito antè populo: nam & ſpectare eos aſcenſionẽ ſuam voluit. cúmque diutius moraretur,per XL. enim dies abfuit, cœperunt ſoliciti eſſe,ne quid grauius illi accidiſſet. neque in tot ærumnis aliud quicquam eos ſic contriſtauit, vt interitus Moyſis opinio. variabant enim rumores,dum alij deuoratum à beſtiis iactant,maxime qui minus eum amabant: alij raptum à Deo videri malunt. qui verò prudentiores erant, inter vtranque ſententiam ancipites, quòd alterum ab humanis caſibus non alienum, alterum viri illius virtuti conuenientius videbant,ipſius ſortem ſatis æquo animo ferebant: ſuam autem vicem dolebãt, quòd tali præſide ac patrono eſſent orbati,qualem alium inueniri credebant impoſſibile: & neque ſolicitudo ſperare eos ſinebat, neque ſpe adempta non dolere poterant. ac ne caſtra mouere quidem audebant, reditum expectare iuſſi. tandem XL. diebus totidémque noctibus elapſis reuertitur, nullo interim humano alimento deguſtato: aduentúque ſuo tota caſtra ingenti gaudio repleuit, diuinam prouidentiam illis adeſſe ſignificans, & rationem bene ac beate viuendi ſe per eos dies didiciſſe. poſtularéque Deum vt tabernaculum ei faciant, quò deſcenderet quoties placeret, quod etiam migrantes ſecum circunferre poſſent, vt non ſit opus amplius in Sina aſcendere, ſed interuiſitans crebro & tantum non cohabitans præſto ſit votis eorum ac deprecationibus. menſuram quoque & formam tabernaculi ſibi præmonſtratam, nihílque ſupereſſe niſi vt ad eius fabricam quàm primum ſe accingerent. His dictis profert duas tabulas continentes decem præcepta inſcripta, in ſingulis quina. erat

Exod.35. autem Dei manus ea ſcriptura. Illi verò præſentia ſermonéque Moyſis læti pro ſe quiſque certatim ad ſtructuram tabernaculi conferebant,aurum, argentum,cuprum, materiem lignẽam elegantem & contra cariem firmam, pilos caprarum, & ouium pelles partim hyacinthina partim punicea tinctura, quaſdam etiam cãdidas colore, & alias purpuræ flore infectas. adhæc lanas eiſdem coloribus tinctas,& linũ byſſinum. lapillos

pillos quoque pretioſos, qui ad ornatum auro includi ſolent,atque inſuper vim magnam odoramẽtorum. nam huiuſmodi erat materia tabernaculi,quod nihil ab ambulatorio templo & portatili differebat. ergo poſteaquã iſtæ ſpecies ambitioſe ſunt collatæ, viritim contribuentibus, nonnullis etiã plura quã pro domeſticis facultatibus,architectos operi propheta præficit ex mandato Dei, ſed tales vt non alij deli gendi fuerint,etiamſi populi ſuffragiis res cõmiſſa fuiſſet. Eorum nomina etiã nunc in ſacris codicibus extant: Beſelel ex tribu Iudæ, Vronis filius & Mariammes, quæ erat ducis ſoror: & Eliabus Iſamachi,tribus Danidis.plebs autẽ tanta alacritate operam & impenſam offerebat,vt edicto coercendi fuerint,& præconis voce admoneri non eſſe opus pluribus. ita enim fabricatoribus eſt viſum.atque ita ſtructuram tabernaculi aggrediuntur, Moyſe & menſuram & magnitudinem deſignante,ſicut in monte ex Dei colloquio didicerat, tum quantum inſtrumentum capere deberet ad vſum ſacrificorum & ſacrorum miniſterium, rite ac ordinate præſcribente. nec minor fuit largitio mulierũ circa veſtes ſacerdotales, & cætera quæ vel ad tabernaculi ornamentum, vel ad diuinum cultum attinere videbantur. *Exod.36*

De tabernaculo per Moyſen in terra deſerta facto, quod ſimilitudinem templi portatilis referebat. Cap. V.

OMNIBVS autem paratis,& vaſis aureis & æramentis ac textilibus, Moyſes indicto feſto & ſacrificio pro cuiuſque opibus, tabernaculum erigit hoc modo. *Exod.36*

Atrium primo dimenſus latitudine L. cubitorum longitudine C. VII vallos æreos ſtatuit altos quinque cubita per longiora latera vicenos,& in poſtico latere X. In vno quoq; inerant anuli, & capitella argentea, baſes verò auratæ mucronatæ,imæ haſtæ ſimiles,ex ære factæ & in terram defixæ. anulis innectebantur funes, qui ab altero capite clauis æreis cubitalibus humi confixi ſingulos vallos firmabant,& contra ventorum vim tabernaculum muniebant. Linteum deinde byſinum molliſimũ circumtendebatur à capitellis ad baſes dependens,totúmq; eum locũ ſepiens, vt nihil à pariete differre videretur. atq; hoc modo ſe habebant ſepti tria latera.quarũ verò latus L.item cubitorum totius operis erat frons,cuius ianua viginti cubita patebat, vtrinq; habens geminatos vallos inſtar poſtium. ex argento hi quoque conſtabant præter baſes,quæ erant æneæ. ab vtroq; autem latere ſtabant tres valli bene firmati. erant autem & illi linteo è byſſo cõtexto circumducti. ad ianuam verò pendebat velum viginti cubita longũ, & quinq; altũ, ex purpura byſſóque & hyacintho contextũ, varie picturatum exceptis animantiũ formis.intra ianuas autẽ erat aſperſorium æneũ,baſi ex eadẽ materia ſuperpoſitum, vnde ſacerdotes manus abluerent,& pedes perfunderent.Hunc in modum ſeptum atrij ſe habuit. Tabernaculum autem ſtatuit in eius medio verſum ad Orientẽ,vt ſol ſurgens radios in illud mitteret: erátque longum cubita triginta, & latum duodecim.alter parietum erat auſtralis, alter ad ſeptem triones obuerſus,tergum ad occidentem ſpectabat,attollebatúrque tantum,quãtum in latitudinem patebat. Erántq; tabulæ ligneæ vicenæ ex vtroque latere,quadrangulæ, craſsitudine quatuor digitorum,latitudine vnius & dimidij cubiti,intus & extra laminis aureis contectæ: & ſingulis tabulis inerant cardines bini immiſsi per duas baſes quæ erant argenteæ, & in ſuis foraminibus tabularum cardines ſuſcipiebant. Parietis verò Occidẽtalis tabulæ ſex erãt,intus & extra deauratæ,inter ſe omnes ita compaginatæ, vt vnus paries eſſe videretur. Ex lateribus autem tabulæ erant vicinæ, quarum latitudo habebat mẽſuram vnius & dimidij cubiti, craſsitudo tertiam partem palmæ, & ita triginta cubita adimplebant. poſterioris verò parietis nouẽ cubitos ſex tabulæ faciebant: quibus coniunctæ ſunt aliæ duæ tabulæ, ex medio cubito ſectæ, quas angulares poſuerunt ad inſtar maiorum tabularum.Singulæ verò tabulæ anulos habebant aureos,per exteriores frontes eminentes,velut quibuſdam radicibus confixos per ordinem,ad inuicem per circuitum reſpicientes:& per eos deaurati vectes immiſſi,ſinguli cubitorum quinque,tabulas coniungebant: intrabátque caput vectis vniuſcuiuſque in alio

capite,in modum pyxidis: & poſt tergum parietum in longitudine poſitorum,vnus erat ordo,per tabulas omnes vadens, quo per vncinos vtriuſque parietis latera continebantur, incaſtrationibus factis & immiſsis ad inuicem. atque ita cautum eſt tabernaculo contra ventorum vim alióſve impetus,vt ſecurum & immobile conſiſteret. Intus autem diuiſa in tres partes longitudine,poſt decem cubita intima, ſtatutæ ſunt columnæ quatuor eodem opere & ex eadem materia factæ, ſimilibus baſibus impoſitæ,paribus interuallis per tranſuerſum diſsitæ:vltra has fuit adytum,reliquum verò tabernaculi ſacerdotibus patebat.atque hæc tabernaculi trifariam diuiſio, vniuerſitatis naturam referebat. nam tertia pars quæ intra quatuor columnas continebatur, ſacerdotibus inacceſſa cælum Dei quodãmodo repræſentabat: viginti verò cubitorum ſpatiũ, tanquam mare & terra hominibus inacceſsibilis, ſolis ſacerdotibus concedebatur. à fronte verò quà aditus patebat, columnas ſtatuerunt quinque æreis baſsibus innixas.poſt hæc vela ſunt per tabernaculũ expanſa,è byſſo contexta, & purpureo,hyacinthino,puniceo,coloribusdiſtincta.horũ primũ cubita decẽ quaqua verſum patebat:quod per columnas eſt diſtentum,quæ adytum à reliquo ſpatio diſparabant, & à conſpectu hominũ excludebant. totúmq; hoc fanũ vocabatur ſanctum, adytum verò vltra IIII. columnas ſitum dicebatur ſanctumſanctorũ. fuítque hoc linteum omnis generis floribus quæ terra fert aliiſque ornamentis picturatum, exceptis tantum animantiũ figuris.alterum autem velũ magnitudine, colore,textura,priori par,circa ingreſſum ſitas quinque columnas tegebat: quod à ſummo ad dimidium columnarũ pendens ibi anulis ſuſtinebatur, & acceſſum ſacerdotibus ſubintrantibus præbebat. huic penè contiguum erat aliud velũ magnitudine par,ſed è lino contextum,anulis à funiculo per tranſuerſum pendens: quod aliquando adducebatur,aliquando feſtis præcipue diebus reductũ populi proſpectũ admittebat. reliquis diebus, & maximè parũ ſerenis obiectu ſuo picturatũ illud velum à tempeſtatibus protegebat.vnde mos manſit etiam poſt templũ exædificatum, vt velum huic ſimile in aditu prætenderetur. erant præterea decẽ aulæa quaternorũ cubitorum latitudinis, longitudinis vicenumoctonũ cum vncinis aureis qui contiguorum anulis ita inſerebantur,vt coaptata vnũ viderentur: quæ extenſa fanũ ſuperne obtegebant, & parietes à lateribus & à tergo,minus vno pede ad terram pertingentia, erant & alia peripetaſmata vndecim æquè lata, ſed longiora, videlicet triginta cubitorũ ſingula, è pilis eadẽ ſubtilitate qua illa è lana contexta: quæ tegmine ſuo vſque terram fuſa inſtar thalami exhibebant, vno à fronte prominente, quod in hunc vſum ſupra denarium numerũ erat adnexum.hæc rurſus ab aliis è pellibus conſutis contra æſtus ac pluuiarũ iniuriam protegebantur. quapropter è longinquo ſpectantibus res erat miraculo digniſsima: colores enim tabernaculi non aliter micabant, quàm ſi cælum quis contueretur. cæterum cilicia & pellicea vela ita pendebant, ſicut illud circa fani introitum, ad arcendas tempeſtates obiecta.

Exod.36

De arca in qua tabulas legis Moyſes collocauit. *Cap.* *VI.*

Exod.37

VIII

Abernaculo autem hunc in modum conſtituto,etiam arcam Deo ſacram inferunt, è materie natura valida & ab omni carie inuiolabili. hæc vernacula noſtra lingua dicitur Heoron,figura tali.longitudo eius erat quinq; palmorum: altitudo verò & latitudo trinũm palmorum:erátque intus & extra tota laminis aureis incruſtata: & habebat tegmen aureis cardinibus coaptatum,nulla ex parte prominens, ex vtroq; autẽ longiore latere inerant anuli aurei duo,totũ lignũ penetrantes,& per eos vectes aurati vtrinq; traiecti, vt quoties opus eſſet quocunq; tranſportari poſſet.neq; enim à iumẽtis vehebatur,ſed ſacerdotũ humeris trãsferebatur.operculo autẽ eius impoſitæ erãt effigies duæ, quas Hebræi Cherubes appellant, ea ſunt animãtia volucria,noua ſpecie nec vnquã cuiquã hominũ viſa:quę Moyſes in Dei ſolio viderat figurata.in hanc arcã repoſuit tabulas decẽ præcepta continẽtes,in vtraq; quina,& in ſingulis paginis duo cum dimidio:ipſámq; arcam intra adytũ recondidit.

De

De menſa & candelabro aureis, déque altaribus tabernaculi. Cap. VII.

IN fano autem menſam collocauit Delphicis non abſimilem, longitudine duûm cubitorum, latitudine vnius, altitudine palmorum trium. eam ſuſtinebãt pedes dimidia ſui parte inferiore per omnia pedibus ſimiles, quales lectis Dorienſes addere ſolent: ſed ſuperne quadrangulares erant. habebátq; circumquaque labrũ quatuor digitis tam inferne quàm ſuperne prominens. & per ſingulos pedes inerant anuli ferè circa ſummum pedem: adhibebantúrq; vtrinque duo ceu manubria è ligno firmiſſimo deaurata, quæ non per circulum vtrunque vt vectes traiiciebantur, ſed fibulato morſu menſæ labrũ ſuperne, inferne pedis anulum comprehendendo, facultatem transferendi quocunq; opus eſſet præbebant. hæc ſolebat deponi in fano verſus Septentrionalẽ parietem non longe ab adyto, & in ea diſponebantur duodecim panes non fermẽtati, ſeni è regione ſibi duobus ordinibus oppoſiti, mundiſsimi confecti è farina duorum aſſaronũ, quæ menſura Hebræorũ ſeptem cotylas Atticas cõtinet. ſuper panes autem ponebantur duæ phialæ aureæ thure plenę. poſt ſeptẽ verò dies alij panes inferebantur, feſto quod nos vocamus ſabbatum: cuius ritus cauſa aliàs eſt à nobis indicanda. IX

Ex aduerſo menſę propius meridianum parietẽ ſitum erat candelabrum ex auro fuſile ſed nõ ſolido, pondo minarũ centum, hoc pondus Hebræi cinchares, Græci talentum ſua lingua nominant: erátq; diſtinctum *globulis*, liliis, malis punicis, craterculis ab vna baſi in altũ aſſurgentibus, in ſeptem ramos diffiſsis iuxta numerũ ſolis & reliquorũ planetarum. exibat autem in ſeptem capita ordine inter ſeſe reſpondentia: quibus imponebantur ſeptẽ lucernæ ſecundũ totidẽ planetarũ numerũ: reſpiciúntq; ad Orientẽ & Meridiẽ, cãdelabro oblique poſito. inter hoc & menſam vt dixi ſita erat arula ſuffumigatoria, & ipſa è ligno imputribili, ſed ſolida lamina circunquaq; contecta, cubitali in quadrũ latitudine, altitudine verò dupla. ſuper qua ſtabat foculus corona aurea circumquaque cinctus. cui anuli inerant cum ſuis vectibus quo per viam à ſacerdotibus deportari poſſet. Sed & pro foribus tabernaculi erat ara alia hæc quoque lignea, laminis æreis intecta, in quadrum quinque cubita patens, altitudine trium cubitorum, inaurata, cratẽ pro foculo ſuperpoſitam habens. excipiebat enim terra quicquid ignitum ſuperne decidebat, quòd baſis nulla ſubeſſet. ad aram verò præſto erant infundibula & phialæ, thuribuláque & crateres cum inſtrumento alio rei diuinæ peragendæ accommodo, nihil non ex auro puriſsimo. X *Exod. 38*

De pontificali ac ſacerdotali ornatu. Chap. VIII.

ET tabernaculum quidẽ cum paratu ſuo ſic ſe habebat. nunc teſtat dicendũ de veſtitu tam reliquorũ ſacerdotũ quos illi chaneas vocant, quàm pontificis, quẽ anabarchen nominant, ſic ſummũ ſacerdotẽ ſignificantes: ac primũ de vulgo ſacerdotum. Sacerdos ſacris operaturus purus iuxta legẽ & caſtus accedens ante omnia manachaſen quẽ vocant induitur: quaſi dicas conſtrictoriũ. eſt autẽ ſubligar circa verenda, cõſutũ è byſſo retorto: in quod pedibus inſertis ſubducunt velut dimidiatas bracas, atq; ita circum ilia conſtringunt, ſuper hoc induit linteã interulã byſsinam è duplicata tela cõfectã, chetomene noſtris vocatur, ſignificátq; ea vox lineã. linũ enim vocamus chethon. id indumẽtũ eſt tunica talaris corpori aſtricta, habẽs manicas circa brachia & ipſas ſtrictas, quæ accingitur circa pectus paulo axillis inferius zona lata digitos quatuor intus inani, ita cõtexta vt ſerpentis exuuiũ videri poſsit. floribus etiã picturatur puniceis, purpureis, hyacinthinis & XI *Exod. 39*

byſsinis: ſtamen verò è ſola byſſo conſtat: quæ ſemel atque iterum circa pectus reuoluta ad talos vſque defluit, tantiſper dum ſacerdotes à ſacris feriantur: idq; ad ornatum conferre videtur. cum verò ſacris eſt miniſtrandum, ne ventilata ſit impedimẽto, ſuper humerũ lęuũ reiicitur. hãc zonam Moyſes nominauit abaneth, nos vocabulo à Babyloniis mutuato emian dicimus. ſic enim illi nominant. ſed tunica nuſquam ſinuatur, habẽtque circa collũ amplam aperturã, cuius oræ vncinis à pectore & à tergo cõmittuntur: maſſabazanem vocant. ſuper caput autẽ geſtat pileũ non faſtigiatum, neque totum caput comprehendentem, ſed paulo plus quàm medium. hic vocatur maſnaemphthes. eſt autem tali paratu, vt videatur vitta linea ſæpe in orbem replicata & conſuta, quam ſuperne alia tela integit vſque ad frontem deſcendens, & per ſuperficiem verticis ſuturarum deformitatem occultãs. hic adaptatur accurate, ne inter ſacrificandum delabatur. Et ſacerdotum quidem ornatus in genere eſt talis. Pontifex verò vtitur quidẽ etiam hoc, nihil eorũ quæ enumerauimus omittens, ſed ſuperinduitur hyacinthinã tunicam talarem, quam noſtrates methir nominãt: aſtringitq; eam zona coloribus ſupradictæ ſimili, niſi quòd auro intertexta. cæterum ima veſtis ornabatur limbo effigie malorũ punicorum diſtincto, à quo tintinabula aurea ſic dependebant, vt mediũ eſſet quodq; malũ punicum inter duo tintinabula ſitum, & tintinabulũ inter duo mala punica. hæc tunica non conſtat è duobus ſegmentis, vt ſuturas habeat in humeris ac lateribus: ſed vnica tela in longũ contexta aperturam in ſummo habet non tranſuerſam, ſed in longum deſcendentem à tergo & ante vſque ad medium pectus: cui decoris cauſa aſſuta eſt fimbria ne ſciſſura appareat. eodem modo quà manus exeruntur eſt ſciſſa. Super hanc tertiã etiamnum induit vocatam ephoden, græcanicæ epomidi ſimilem, ea fit hoc modo: ex variis coloribus auro intermixto ita contexitur, vt circa medium pectus lacuna quædã relinquatur, maniculis quoque ita extantibus vt planè tunica appareat. lacunæ verò inſeritur ſtruſtũ amplitudine palmi auro eiſdémq; coloribus quibus ephodes variegatum. id vocatur eſſen, ac ſi dicas rationale: quod ita quadrat, vt adamuſsim ſpatiũ illud circa pectus à texente relictum expleat. id cõmittitur cum tunica anulis aureis per ſingulos angulos ex oris tunicæ ac eſſenis extantibus, intercurrente tænia hyacinthina: & nequid inter circulos hiet filo hyacinthino ſuturam explente. in vtroq; autem humero ſinguli ſardonyches auro incluſi fibularum vice epomidẽ adnectũt: his inſculpta ſunt Iacobi filiorum nomina literis vernaculis linguę noſtratis, in vtroq; lapide ſena, ita vt ſeniores dextrum humerũ obtineant. quin & eſſenẽ ipſum duodecim gemmæ diſtinguunt, eximia vel magnitudine vel pulchritudine, ornatus hominibus propter enorme precium incomparabilis: cui ternæ per ordines quatuor inerant, cõſertæ coronulis aureis ita vt excidere nõ poſſent: in primo ordine, ſardonyx, topazus, ſmaragdus: in ſecundo carbunculus, iaſpis, ſapphirus: in tertio lyncurius, amethyſtus, achates: in quarto chryſolithus, onyx, beryllus. his erant inſculpta filiorũ Iacobi nomina, quos tribuum autores habemus, ordine quo olim ſinguli nati fuerant. cum autẽ per ſe illi quos diximus anuli ſint infirmi, nec poſsint pondus gemmarum ſuſtinere: alios duos maiores in extremitate rationalis quæ reſpicit ad collum, eminentes è textura fecerunt: qui ſuſcipiant catenas aureas, opere plexili, venientes per fiſtulas quaſdã ad extremitates humerorũ: quarũ catenarum ſummitas aſcendẽs reducitur poſt tergum, & circulo qui eſt à tergo in epomidis fimbria cõnectitur: id quod præcipue ſuſtinet ephodem ne quo pacto defluere poſsit. eſſeni autem aſſuta erat zona iam dictis coloribus & auro diſtincta, quæ totum cõplexa rurſũmq; ſupra ſuturã nodata, deorſum propendere ſinebatur. omnes autẽ fimbriæ quibuſdam oris fiſtuloſis vtrinq; includebãtur. Porrò pileo quali cæteri ſacerdotes vtebatur: ſuper quẽ extabat alius cõſutilis ex hyacintho variatus. hunc aurea corona triplici ordine circũdabat, in qua ſpectabãtur calyculi aurei, quales videmus in herba quæ apud nos vocatur daccharus, apud Gręcorũ herbarios hyoſcyamus. quòd ſi quis aut viſam aliquando non ſatis animaduertit, aut nomine tenus auditam de facie non nouit, huic etiam deſcribere eam non grauabor. herba eſt tres palmos ſæpe in alitudinem excedens, napo ſimilẽ radicẽ habens: vix enim hac parte eſt alia ſimilior: folia verò apio.

hæc

hæc è ramis emittit calyculum ipſis inhærentem. veſtitúrque tunica quadam, quam exuit fructu ad maturitatẽ tendente. calyculus autẽ eſt quãtus articulus minimi digiti,circunferentiã habens crateri ſimilem.quod ipſum clarius faciam propter ignorantes.ima ſui parte circà fundũ dimidiato globo eſt rotunditate ſimilis,mox in proceſſu paulatim coarctatur,donec in extremitate rurſum dilatatus in labrũ exeat mali punici vmbilico inciſuris ſimile,cui operculum orbiculare inhæret,quaſi de induſtria tornatum,eminentes habens inciſuras quas dixi vt in malo punico,aculeatas & in acutos mucrones deſinẽtes.cõtinet autẽ ſub operculo fructũ per totũ calyculum, herbæ ſideritidis ſemini ſimilẽ.floré verò fert qui papaueris videri poſsit. eiuſmodi corona ab occipitio circũ tempora vtraq; procedebat: nam frontẽ iſti calyculi non ambiebant: ſed ceu lorũ quoddã latũ aureum, quod ſacris characteribus Dei nomẽ inciſum habebat.atq; hic erat pontificis ornatus.Proinde mirari ſuccurrit,quomodo homines odio nos proſequantur propter perpetuã opinionẽ de nobis conceptam, quaſi per impietatẽ numen cõtemnamus quod ipſi aſſiduo cultu venerentur.Nam ſi quis tabernaculi fabricã cõtempletur,& ſacerdotis ornatũ,& vaſa quibus inter ſacrificandũ vtimur,cõperiet legiſlatorẽ noſtrũ diuinum quendã virum fuiſſe & falſo nobis impietatis calumniã impingi. in his enim omnibus repræſentatam quodãmodo vniuerſitatis rerũ naturã inuenire licet, ſi quis non ocioſe ſed prudẽter ſingula conſideret.Nam & tabernaculum longitudine x x x. cubitorum trifariã partitus,& duabus partibus ſacerdotibus permiſſis,quaſi profano loco,terrã & mare ſignificat. hæc enim ab omnibus promiſcue calcãtur,tertiã verò partẽ ſoli Deo adſignauit,eo quòd cælũ hominibus ſit inacceſſibile. itidẽ per duodecim panes in mẽſa diſpoſitos, annũ ſignificauit in duodecim menſes diuiſum.& cùm candelabrũ è ſeptuaginta partibus cõpoſuit,duodecim ſigna per quæ planetæ feruntur ſubindicauit: & per ſeptẽ lucernas impoſitas totidẽ planetarum curſum. vela quoque è quatuor coloribus cõtexta elementorum naturã deſignant.nam byſſus terrã referre videtur, ex qua lini hoc genus prouenit:purpura verò mare,eo quòd cõchylij cruore ſit fucata. aërẽ verò hyacinthus repræſentare videtur:ſicut puniceus color ignẽ. quin & pontificis tunica cũ ſit lintea,terrã ſimiliter ſignificat:hyacinthus verò polum, per mala punica fulgetra referens, ſicut tonitrua per tintinabulorũ ſtrepitũ: epomis etiam vniuerſi huius naturam indicat è quatuor coloribus contexta, quibus aurum acceſsit, ſicut ego interpretor,propter adiunctam rebus omnibus lucem.eſſen quoque in eius medio eſt inſertus,nõ aliter quàm terra medium mundi locum obtinet. Zona itẽ qua cingitur, Oceani ſimilitudinẽ habet,qui vniuerſa circumplectitur. duo præterea ſardonyches in veſtitu pontificis pro fibulis additi,ſolis & lunæ ſignificationem habent.gemmarum etiam duodenarium ſiue ad menſes retuleris,ſiue ad parem partium numerum eius circuli quem Græci zodiacum vocant,nequaquam à vera coniectura aberraueris.pileus item cæli ſignificatio videtur eſſe,cum ſit ex hyacintho confectus: alioqui non ſuſtineret Dei nomen:& corona illuſtratur aurea propter ſplendorem quo maxime Deus delectatur. atque hæc in hunc modum interpretati ſumus per occaſionem, ne latentem in his legiſlatoris ſapientiam vltro diſſimulare videremur.

De Aaronis ſacerdotio, & leges quæ ad feſta ac ſacrificia ſpectant. *Cap.* IX.

XII *Exod.* 28 29.30.40

His ita peractis,priuſquã dedicarentur apparuit Deus Moyſi,iuſsítque vt ſacerdotium Aaroni fratri ſuo cõferret,ea virtute prædito vt merito præ cæteris eius ratio habenda videretur. qui aduocata concione, recenſuit virtutes illius,& quã ſtudioſus eſſet publicorum cõmodorũ,pro quibus toties in ſalutis etiã diſcrimen venire nõ dubitaſſet.Cúmq; omnes dicta eius cõprobarent,& fauorem Aaronis vultibus ipſis præ ſe ferrent, Viri, inquit, Iſraëlitæ, opera iam ſunt abſoluta,qualia vel Deus popoſcit,vel noſtræ facultates præſtare valuerunt: & quoniã ſcitis eum in hoc tabernaculo excipiendũ,ante omnia proſpiciendum eſt quis ſit idoneus ſacerdotio,qui ſacra curet,& pro vobis vota faciat.quòd ſi res arbitrij mei fuiſſet, mihi ipſi honorem hunc adiudicaſſem, tum quòd ita natura comparatum ſit vt quiſque ſibi optime velit, tum quòd mihi conſcius ſim laborum pro republi

publica ſuſceptorum,quibus tale prẽmium iure meo ropoſcere poſſem.Nunc Deus ipſe cuius eſt ſacerdotiũ,Aaroni hunc honorẽ deferendum decreuit, eíq; ſui calculi prærogatiuã contulit,vt qui iuſtitia in toto populo præmineat: cui iam ante veſtẽ ſacratã & curam ſacrorũ altaríſq; ſui deſtinauit.is pro vobis vota faciet apud Deũ, eo libentius exauditurũ,quòd & iam antè in vos eſt propenſus,& propitiatorẽ habituri eſtis quem ipſe in hoc elegit. Grata fuit hæc oratio populo, & ſuo quoque ſuffragio Dei cõprobauit electionẽ.Erat enim Aaron propter genus & prophetiam & virtutẽ fratris honore hoc longe digniſsimus, cui fuerunt eo tempore filij 1111. Nabadus, Exod.37 Abius,Eleazarus,Ithamarus.Quicquid autẽ ex collatis ad fabricã tabernaculi ſuperfuit, totũ iuſſi ſunt in vela tectoria tabernaculi & candelabri, & aræ in qua ſuffitus fieret, aliorúmq; vaſorum impendere, vt hæc dum in itinere tranſportantur, neque puluere neq; pluuia aut alia quacunque iniuria lædi poſſent.Poſt hæc conuocato populo imperauit vt rurſum cõtribuerent viritim dimidiũ ſiclũ. ſiclus autẽ nummi genus eſt apud Hebræos, quales ſunt tetradrachmi Attici. at illi ſine mora paruerunt. quorum numerus fuit ſexies centena milia, & inſuper quinq; milia quingenti quinquaginta: conferebántq; id argentum ſoli ingenui ætatis annorũ viginti & ſupra vſq; ad annum quinquageſimum:quod mox in vſus tabernaculi eſt inſumptũ. deinde & tabernaculum & ſacerdotes luſtrauit in hunc modum.myrræ electę ſiclos quingentos,ireos tantundem,cinnamomi & calami (eſt & hæc odoramẽti ſpecies) dimidiũ dicti ponderis conciſa ac cõtuſa iuſſit macerari in olei oliuarũ hin:menſuræ nomen eſt quæ capit duos choas atticos:quibus permixtis,& arte vnguentariorum decoctis factum eſt vnguẽtum ſuauiſſimũ:quo & ſacerdotes, & totum tabernaculum vngens purificauit. Offerebantur deinde multa & varia ſuper altare aureum adolenda precioſa valde,quorũ naturã,ne ſim prolixitate lectori moleſtus, recenſere ſuperſedeo. oportebat autẽ bis in die ſuffitum facere ante ortũ & circa occaſum ſolis:& oleũ purificatũ ad lucernas ſeruare,quarũ tres in ſacro cãdelabro per totã diẽ Deo lucebãt, reliquæ ſub veſperã accendebantur. Porrò omnibus iam abſolutis,palmã artis fabrilis tulerunt Beſelel & Eliabus.nam & aliorum inuenta excoluerunt, & ipſi multa de nouo inuenerũt:ex his tamẽ duobus pręcellebat Beſelel.inſumptúmq; eſt huic fabricæ tẽpus menſium ſeptẽ:quo tranſacto primus annus ab exitu ex Ægypto eſt exple Exod.45 tus. Initio verò ſequentis anni menſe Xanthico Macedonum, Hebræorũ Niſan, no uilunio tabernaculũ dedicatũ eſt,& quicquid vaſorũ in eo fuerat.Statímq; Deus indicauit gratũ ſibi eſſe & nõ ſuperuacaneũ laborẽ Hebręorũ pręſentẽ ſe fano ſuo hũc in modũ declarans.cũ cælũ eſſet aliàs ſerenũ,ſuper ſolũ tabernaculũ caligo deſcẽdit, non quidẽ tanta quantæ ſolent eſſe hibernæ nebulæ, nec tamen tam tenuis vt aſpectum humanum tránſmitteret:iucundúſq; ros diſtillabat ab ea, præſentiæ Dei fidem populo aſtruẽs.Moyſes autẽ diſtributis prius in fabricatores tanti operis pro cuiuſq; merito premiis,victimas mactabat in atrio tabernaculi iuxta pręſcriptũ,taurũ & arietem,hædúmq; pro peccatis.Sed quo ritu hæc fieri ſoleant,dicã dum de ſacrificiis tractabo,& quę victimæ ſolidę tradãtur cõflagrationi,& quę iuxta legẽ in epulas cedãt. Leuit.8 Deinde ſanguine victimarũ ornatum Aaronis & filiorum eius aſperſit, purificãs eos fontanis aquis ac vnguẽto,vt Dei fierent ſacerdotes. atque hoc modo per ſeptẽ dies ipſos & veſtes eorum curabat: tabernaculum item & eius vaſa vnguẽto ſicut iam dixi confecto, & ſanguine taurorum & arietum alternis diebus iuxta genus ſuum mactatorum.octaua autem die feſtum indixit, & ſacrificare vnunquenque pro facultatibus imperauit.at illi dicto parentes certatim & ambitioſe victimas offerebãt. quibus ſuper aram impoſitis ſubito ſponte ſua ex illis ignis fulguris in morem emicuit, & inſpectante populo omnia flamma abſumpſit. Per idem tempus accidit Aaroni Leuit.10 quędam calamitas,paterno animo grauis,quam tamen generoſe pertulit.erat enim vir fortis, & intelligebat hoc non ſine Dei voluntate factum. Ex quatuor filiis quos dixi, ſeniores duo Nabadus & Abius, cùm in aram intuliſſent victimas non iuxta præſcriptum Moyſi, ſed quales antea ſolebant, combuſti ſunt flamma in eos cõuerſa,& vultus ac pectora eorum depaſcente: nec ſuccurri potuit quin ita occumberent. Moyſes autem iuſſit patrem eorum ac fratres ſublata cadauera extra caſtra deferre,

ferre, atque ibi honorifice ſepelire: totúſque populus inopinatam hanc eorum mortem luxit: ſolos fratres ac patrem Moyſes voluit à mœrore abſtinere, & potiorem Dei honorem quàm ſuam triſtitiam habere. iam enim ſacrum amictum Aaron geſtabat. Cæterum Moyſes recuſatis omnibus honoribus à populo ſibi oblatis, totus cultui diuino erat deditus: & in Sina quidem non amplius aſcendebat, ſed in tabernaculũ ventitans oracula quoties opus erat à Deo referebat, & cultu habitu priuati hominis vti perſeuerans, neque quicquam præter reip. curam præ aliis ſibi vindicans. Leges præterea ſcribebat & viuendi rationẽ, quam ſeruãtes & Deo placere poſſent, & ipſi inter ſe ſocialiter pacatéque viuere: atque hæc omnia Dei monitu faciebat. Dicam autem & de illis legibus ſuo loco, nunc illud ſuccurrit, quòd in mentione ſacerdotalis ornatus omiſſum non oportuit. nam ea veſtis omnem ſub prophetiæ prætextu impoſturarum occaſionem ademit his qui illa vtebãtur: liberúmque Deo vel adeſſe ſacerdotibus vel non, omnibus & popularibus demonſtrauit, & exteris, ſi qui fortè huic ſpectaculo interuenirent. Ex lapillis enim quos pontifex in humeris geſtabat (ſardonyches erant, quorum naturam nulli non notam narrare ſuperuacuum puto) micabat alter quoties litatum eſſet, is qui dextrũ humerum occupabat: tãtúmq; fulgorẽ emittebat vt procul etiam intuentibus conſpiceretur. ídq; præter naturam ſuam & conſuetudinem: quod certe admirationem meretur apud omnes, niſi ſi qui ex contẽptu religionis ſapientiæ opinionẽ aucupantur. Sed mirabilius eſt quod nunc dicturus ſum. per duodecim gemmas, quas in pectore pontifex inſutas eſſeni geſtat, in bello victoriã prænunciare Deus ſolebat. nã prius quàm exercitus ſe moueret, tantus fulgor ex eis emicabat, vt toti populo facile innoteſceret, adeſſe Deũ, opémq; & auxilium ſuum inuocantibus eſſe allaturum. quapropter Græci quotquot à noſtra religione non abhorrent cum hoc miraculum pro compertiſſimo habeant, ita vt negari nõ poſſit, eſſena vocant λόγιον, hoc eſt oraculum. Deſiit tam eſſen quàm ſardonyx fulgorẽ emittere annis ducẽtis ante quàm hæc commentaremur, irato Deo propter legum ſuarum præuaricationẽ: de quo alias opportunius dicetur. nunc cœptam narrationem deinceps proſequar. Tabernaculo dedicato, & omnibus quęcunq; ad ſacerdotalem ordinẽ pertinebant rite peractis, populus Deo in caſtrorũ contubernium recepto lætus ad hymnos & ſacrificia ſe cõuertit, nõ aliter quàm omnibus iam malis auerruncatis, & omnia proſpera in poſterũ ſperantes. donáq; Deo tam priuatim quàm publice per ſingulas tribus offerebant. Principes enim tribuũ bini de ſuo cõferentes plauſtrum cum duobus bubus contribuebant, vt ſex plauſtra tabernaculo per viã deuehendo inſeruirent: & præter hoc vnuſquiſque eorum obtulit phialã & trulleum & acerrã. hæc decem daricos valebat, erátq; odoramentis referta. trulleum verò & phiala, vtraq; ſimul ducentos ſiclos pendebant, ſed phiala ſeorſim tantũ ſeptuaginta. hæc farina erãt plena, oleo ſubacta, quali ad altare in ſacrificiis vtebãtur. præterea vitulum & arietem cũ agno anniculo in holocauſtum, & hircum pro peccatis. adhæc obtulit vnuſquiſq; principum alias victimas quæ ſalutares vocabantur, per ſingulos dies boues duos & quinq; arietes cum agnis anniculis & hędis. atque ita per duodecim continuos dies ſacrificauerunt, qualibet die vnus. Moyſes autem non amplius in Sina monte, ſed tabernaculum introgreſſus, conſulebat Deum de rebus agendis, & de ferrendis legibus: quas meliores quàm vt ad hominem autorem referri debeant, poſteritas multis ſeculis ſeruauit, diuinitus datas credens: adeò vt eas nec in pace ob voluptatem, nec in bello ob neceſſitatem violare fas putarent, ſed de his nunc deſino, proprium volumen aliquando huic tractationi dicaturus. *Num.7.*

Leges de ſacrificijs & purificationibus. Caput X.

NVNC paucas tãtum commemorabo, quæ ad purificationes & ſacrificia pertinent: quandoquidem in ſacrificiorum mentionem incidimus. Duo ſunt ſacrificiorũ genera, priuatum & publicum. horum vtrunq; duobus fit modis. Aut enim tota victima igni abſumitur, quod ideo vocatur holocautoma. aut pro gratiarum actione perſoluitur, & in epulum ſacrum facientium vertitur. De priore prius ſum dicturus. Vir priuatus holocautoma facturus, mactat bouem, agnum & hædum: & hos quidẽ anniculos, bouẽ verò licet mactare etiam grandiorem. Sed opus eſt vt ſint omnia maſcula quæ ſolida cõcremantur. his *Leuit.1.*

iugulatis sacerdotes aram circunquaque sanguine horum tingunt: deinde mundata membratim dissecant,& sale conspersa in aram imponunt,strue lignorum iam ardente. deinde pedes & intestina omnia diligẽter primum repurgata ad reliquũ aceruum
Leuit.3. adiiciunt:tergora vero sacerdotibus cedunt.& holocautomata quidem ad hunc modum fiunt. Quum verò pro gratiarum actione sacrificant, eorundem generum animalia mactant,sed quæ vitio careant,& anniculis sint maiora,& mascula fœminis copulata. his iugulatis primum sanguine aram imbuunt, deinde renes & omentum & omnem pinguedinem cum fibra iecoris,& insuper caudam agni aræ inferunt. pectore verò ac dextro crure sacerdotibus concesso,reliquis carnibus per biduum epulum
Leui.4.5. instruunt,& quæ superfuerint igni comburunt.idem ritus seruatur & in sacrificio pro peccatis. Sed qui victimas maiores non habent, par columbarum aut turturum offerunt,quarum altera fit holocautoma, altera sacerdotibus in cibum datur. Accuratius autem de his in libro de sacrificiis differemus.Nã qui per ignorãtiam peccauit,agnum & hædum fœminam eiusdem ætatis offert:sacerdósque sanguine nõ vt antè aram, sed cornua eius sola imbuit:renésque & reliquam pinguedinem cum fibra iecoris in aram inferunt.Sacerdotes verò tollunt sibi & pelles & carnes eadem die absumendas in fano.nam lex vetat quicquam in posteram diem reliquum facere.Qui autẽ sciens peccauit,nemine conscio,arietem offert lege ita iubente:cuius carnes in fano similiter sa-
Leuit.49. cerdotes eadem die consumunt. Principes quoque cum pro peccato sacrificant, eadem quæ plebeij offerunt,hac tantum differentia,quòd victimas adducunt taurum &
Leuit.2. hædum masculum. Iubet etiam lex vt tam in priuatis quàm in publicis sacrificiis farina afferatur purissima, cum agno assaronis mensura, cum ariete duorum, cum tauro trium. hanc consecrant in altari oleo subactam. nam & oleum sacrificantes afferunt, cum boue hinis dimidium,cum ariete tertiã partem, cum agno quartam. ea est mensura prisca Hebræorum,duos choas Atticos continens,qua oleum ac vinum metiuntur.nam vinum circa altare libant.Si quis autem nõ sacrificans ex voto similam offert, eius primitias pugillum vnum in aram coniicit.reliquum eius sacerdotes in cibum sumunt, aut coctum: nam oleo subigitur, aut panibus inde confectis.quantumcunque autem sacerdos offert,totum comburi oportet.Vetat etiam lex offerri eadem die natum animal vnà cum genitrice, & aliàs quoque non nisi octauo à partu die admittit.
Fiunt & alia sacrificia pro recuperãda valetudine,aut alia de causa, in quibus liba cum victimis insumuntur, ex quibus nihil in posteram diem relinqui fas est, sacerdotibus
Num.28. quoq; partem suam inde sumẽtibus.Publicis verò impensis lex iubet quotidie agnum
29. anniculum mactari mane ac vespere. septima autem quaque die duos iugulant, eodem modo sacrificantes: & nouilunio præter quotidianas victimas duos boues cum agnis anniculis septem, & arietem: hædum verò pro peccato, si quid fortè per obliuionem omissum fuerit. Septimo item mẽse,quem Macedones hyperberetæum vocant,præter iam dicta taurum & arietem & septem agnos mactant, & hædum pro peccatis.decima deinde luna eiusdẽ mensis ieiunant vsque ad vesperam: sacrificántq; eadem die taurum & arietes duos & agnos septem:& pro peccato hædum.adducunt autem duos præter hunc hædos: quorum alter viuus extra fines in desertum emittitur, in quem si quid mali propter peccata populo immineat auertatur. alterum verò in suburbanum in locum purissimum eductum cum ipsa pelle exurunt nihil omnino purgantes.& cum eo simul exuritur taurus,non à populo adductus, sed sumptu pontificis. quo mactato, & sanguine eius simul & hædi in fanum illato, aspergit digito tectum septies,totiésque pauimentum,rursúsque toties interiora fani circum altare:reliquum deinde circum altare maius, quod est sub diuo in atrio. deinde extremitates & renes & adipes cum fibra iecoris inferunt altari:pontifexque adiicit arietem de suo,
Exod.23. solidum Deo conflagraturum. Eiusdem mensis decimaquinta tempore iam in hiber-
Leuit. 23. nũ vergente tabernacula cõpingere iubentur per singulas familias contra ventura fri-
Deut. 31. gora quæ annus senescens afferre solet.quin & in patria tandem cõstituti, accedere in eam vrbem quam propter tẽplum caput regionis sint habituri, & octo dies festos ducere,victimásq; Deo solidas incendere,& simul pro gratiarũ actione sacrificare,manibus interim gestãtes ramos myrti,salicis & palmæ,ex quibus mala perseæ dependeãt.

prima

prima die ſacrificium debet eſſe holocautoma ex tredecim bubus, & agnis vno pluribus, & arietibus duobus, addito hædo pro peccato. Sequentibus diebus idem numerus agnorum & arietum vnà cum hædo mactatur, ſed per ſingulos dies vnum de numero boum detrahunt, donec ad ſeptenarium perueniatur. Octauo die feriantur ab omni opere, mactántque ſicut diximus vitulum & arietẽ & agnos ſeptem, & pro peccatis hædum. Atque hæ ſunt Hebræis cærimoniæ tabernaculorum, à maioribus acceptæ. Menſe autem Xanthico, qui noſtris Niſan vocatur, & annũ exorditur, luna quartadecima, ſole arietem obtinente, quandoquidem hoc menſe ab Ægyptiaca ſeruitute liberati ſumus, ſacrificium quod tunc exeuntes feciſſe diximus paſcha nominatum, quotannis inſtaurare lege iubemur: celebramúſque id per ſodalicia, nihil è victimis in ſequentem diem relinquẽtes, quæ eſt quintadecima & azymorum feſtiuitatis prima. nam hoc feſtum priori continenter ſuccedit, durátque dies ſeptem, per quos panibus non fermentatis veſcuntur: & per ſingulos dies tauri iugulantur duo, aries vnus, agni ſeptem. hæc holocautoma fiunt, additúrque hædus pro peccatis in quotidianum epulum ſacerdotibus. Secunda azymorum die, quæ eſt menſis huius decimaſexta, frugibus demeſſis & hactenus intactis incipiunt frui: æquúmque rati Deum huius vbertatis autorem per gratitudinem honotari, hordei primitias offerunt in hunc modum. Spicarum manipulum igni torrent, hordeum deinde pinſunt, atque ita in alicæ modum fracti aſſaronem ad aram offerunt: inde pugillo vno in eam iniecto reliquum ſacerdotum vſui cedit: & ex eo licitum fit publicas ac priuatas meſſes metere. primitiarum tempore agnus in holocauſtum Deo mactatur. Poſt paſchale ſacrum elapſis ſeptem ſeptimanis, hoc eſt, quadraginta nouem diebus, quinquageſima quàm à numero aſartha Hebræi vocant, offerunt Deo panem è farinæ triticeæ duobus aſſaronibus cum fermento confectum, mactántque agnos duos: hæc oblata mox in cœnam ſacerdotibus apponuntur, & eadem die ſic vt nihil ſuperſit abſumuntur. cæterum holocautoma faciunt è tribus vitulis, arietibus duobus, agnis quatuordecim, hædíſque pro peccato duobus. Nullum autem feſtum ducitur abſque holocautomate & laborum vacatione, ſed in omnibus omnino hæc duo lex obſeruari iubet: & poſt ſacrificium in epulis degunt. ex publico præbetur panis non fermentatus ex farinæ aſſaronibus viginti quatuor. coquuntur autem bini pridie ſabbati: & ſabbato mane proponuntur in ſacra menſa duobus ordinibus ſeni ex aduerſo ſeſe reſpicientes: atque ita cum duabus lancibus thure plenis permanent vſque in proxime ſequens ſabbatum. tunc demum alij pro illis recentes ſupponuntur, & hi priores ſacerdotibus in cibum dantur: thus item igne adoletur, quo ad holocautomata vti ſolent, & pro eo quoque aliud cum panibus proponitur. Sacerdos autem de ſuo quotidie bis offert Deo farinam oleo maceratam, & modica coctura duratam: éſtque demenſum eius farinæ aſſaron vnus, huius dimidium mane, tantundem veſpere, in ignem infert. Sed de his hactenus, quorum rationem alià diligentius explicabimus. Cæterum Moyſes tribum Leuiticam à cætero populo exemptam, vt Deo ſacrandam, fontanis aquis perennibus & ſolenni ſacrificio purgauit: eíque tabernaculum cum ſacris vaſis ſartum tectum curandum commiſit, iubens vt ad præſcripta ſacerdotum ſacrum miniſterium capeſſerent: atque eo tempore ſacri & Deo dicati ſunt habiti. Poſt hæc animalia diſcreuit, quæ ad cibum eſſent pura, & quibus veſci non liceret: de quibus aliquando per occaſionem diſſeremus, quam ob cauſam aliorum eſum permiſerit, aliorum interdixerit. Sanguinis certè ideo vetuit, quòd hunc animam & ſpiritum putaret: neq; animalis non occiſi carnem ad cibum conceſſit. ad hæc reticuli & adipis caprini, ouilli & bubuli abſtinẽtiam indixit. Eiecit etiam è cœtu & conſuetudine hominum leproſos, & ſeminis profluuio laborantes: mulieres etiam quæ naturaliter purgantur verſari inter homines vetuit, nec niſi poſt ſeptimam diem puras haberi voluit. eum quoque qui cadauer curaſſet, per totidem dies à cœtu arcuit. ſi quis autem vltra hunc dierum numerum diuturniore pollutione teneatur, ſacrificare iubetur agnas duas: quarum alteram ſanctificare oportet, alteram ſacerdotes accipiunt, eodẽ modo & pro gonoroico ſacrificari mos eſt. qui verò per ſomnũ genituram emiſit, ſi ſe mergat in aquã frigidam, vt ſolet fieri poſt legitimæ vxoris congreſſum, pro puro habetur. Leproſos autem in perpetuum relegauit,

Exod.12. 13.23. Leuit.23. Num.9. Deut.16. Leuit.2. Leuit.8. Num.3. Leui.7.17. Leui.12.13. 14.15.

tanquam nihil à cadauere differentes, quòd si quis priſtinam valetudinem à Deo precibus impetrauerit, & in cutem ſanitatis color redierit, hic variis ſacrificiis Deo gratitudinem ſuam atteſtatur, de quibus aliàs dicemus. Quo magis ridenda eſt illorum fabula, qui dicũt, Moyſem propter lepram ex Ægypto profugum, turbam eodem morbo laborantium in Chananæam duxiſſe. Niſi enim vanus ille rumor eſſet, nunquam Moyſes in ſuam ignominiam talem legem tuliſſet, qualem etiam alio ferente, probabile erat ipſum reclamaturum: præſertim quum inter multas gentes leproſi verſentur, & in pretio ſint: & adeò nec relegentur, nec contemptim habeantur, vt & in expeditionibus militares dignitates, & in adminiſtratione reipublicæ ciuiles illis committantur, ac ne à templis quidem & fanis arceantur. Quid igitur vetabat, ſi tali vitio fuit infectus, quo minus apud multitudinem ſibi parentem eas leges ſtatueret, quæ ipſi honorem potius quàm detrimentum afferrent? Qua re manifeſtum fit quòd hæc per inuidiam de nobis fingantur. Moyſes enim purus ipſe & inter puros degens, ad honorem Dei talium legum autor eſſe voluit. Sed hæc quiſque ita vt libitum fuerit accipiat.

XIIII. Cæterum puerperas fanum introgredi vetuit, aut ſacris intereſſe vſque in quadrageſimum diem ſi fœtus ſit maſculus: quòd ſi fœmina ſit, duplum eius temporis præſcribitur. Ac ne poſt præſtitutum quidem terminum intrant abſque victimis, quæ partim Deo, partim ſacerdotibus cedunt. Quòd ſi quis adulterij ſuſpicionem de vxore habuerit, offert hordeaceæ farinæ aſſarenem, & immiſſo ex ea pugillo ſuper altare, quod reliquum eſt, ſacerdotibus veſcendum datur. Deinde aliquis ſacerdotum ſtatuit mulierem ad portam, quæ eſt obuerſa ad fanum: & inſcripto primum Dei nomine in membrana, defert ei iuſiurandum cum inprecatione, vt ſi pudicitiam læſiſſet, luxato crure dextro & ventre diſrupto miſere moriatur: ſin autem præ amore nimio, & præ zelotypia maritus ad iniquam ſuſpicionem ſit commotus, decimo menſe infantem maſculum pariat. peracto iuramento de membrana deletum nomen in phialam exprimit, & ſumpto è fano puluere humi collecto, atque in poculum aſperſo, ebibendum porrigit. mulier verò ſi iniuſtè eſt delata, prægnans facta mature & feliciter enititur. quòd ſi & coniugalem fidem & Deum iuriſiurandi teſtem fefellit, turpiter moritur, crure luxato, & ventrem aqua intercute inuadente. Hæc ſunt quæ Moyſes genti ſuæ de ſacrificiis ac purificationibus præſcripſit. Leges autem tulit tales. Adulterium in vniuerſum prohibuit, ratus cõiugum ſummam felicitatem, ſi fides ac pudicitia ſeruetur, & reipub. quoque intereſſe, vt liberi legitimi proueniant. Item inceſtum cum matre, aut nouerca, cum amita aut matertera, cum ſorore nurúve, omnéſque tales coitus vt nefarios damnauit. vetuit & cum muliere menſtruum fluxum patiente congredi & cum brutis: dãnauit etiam eos qui ex formoſis maribus turpem voluptatem captarent: & qui contrà feciſſet, capitalem pœnam inflixit. Sacerdotes autem duplo caſtiores eſſe voluit. hos enim non ſolùm prædictis legibus ſicut reliquos teneri iuſſit, ſed etiam non quamuis fœminam in coniugalem thorum admittere, non quæ corpore quæſtum feciſſet, non ſeruam aut captiuam, neque cauponariam aut ſtabulariam, neque à priore marito quacunque de cauſa repudiatam. Pontifici verò ne viduã quidem permiſit, quod tamen cæteris ſacerdotibus liberum reliquit: ſed ſolum virginem ducere conceſſit, eámque ſeruare. Idem nec ad mortuum ſinitur accedere, quod tamen cæteris eſt licitum, ad fratres & parentes ac liberos mortuos accedere. Iidem iubentur ſimplices eſſe, omníque fuco carere. Quicunque è ſacerdotibus integer corpore non eſſet, partem quidem ſuam cum cæteris accipere ſinitur, ſed ad altare aſcendere, & fanum intrare prohibetur. Nec ſolum in ſacris obeundis puros eſſe oportet, ſed vitam etiam irreprehenſibilem præſtare. quapropter qui ſacrum amictum geſtant, tantiſper dum eo vtuntur, præter aliam caſtitatem, puritatem & ſobrietatem à vino quoque interim arcentur. Victimæ etiam integri corporis mactantur, omníque vitio carentes. Hæc ſunt quæ Moyſes iam tunc vitæ ſuæ tempore obſeruanda tradidit: quædam etiam in futurum, ipſe licet in deſerto degẽs, Chananæam terram tandem adeptis proſpexit. Septimo quoque anno remiſſionem agris dedit, intactóſque aratro & plantatione eſſe iuſſit, quemadmodum iam antè populo ſeptima quaque die remiſſionem à laboribus dederat. quæ verò per hunc annum ſponte

Num. 5.

Exod. 22.
Deut. 17.
Leuit. 18. 20. 21. 29
Leuit. 21.

Leuit. 25.

ſua

ſua terra protulerit, publica eſſe, & promiſcui vſus iuſſit, & neque indigenam neque aduenam ab eis fructibus colligendis arceri: idémque obſeruari poſt ſeptimam annorum ſeptimanam, qui numerus quinquaginta conficit: vocatúrque Hebræis quinquageſimus quiſque annus Iobelus: in quo & debitoribus fœnus remittitur, & ſerui manu mittuntur, qui contribules cùm eſſent, legem aliquam violauerint, & ſupplicij vice in ſeruitutem vindicati fuerint. Agri quoque ad priſtinos dominos ex hac lege redeunt hunc in modum. Inſtante Iobelo, quæ vox libertatem ſignificat, conueniunt venditor agri & emptor, computatíſque fructibus ac expenſis in agrum factis, ſi fructus maiores fuiſſe comperiantur, recipit agrum venditor. quòd ſi expenſæ maiores fuerint, hoc quod deeſt recipiens emptor poſſeſſionem alteri cedit. ſin vtraque paria fuerint, poſſeſſio ad veteres dominos reuertitur. idem ius eſt in domos quæ in vicis non munitis venduntur: diuerſum verò de illis quę intra oppidorum mœnia venduntur. Licet enim ante annum elapſum reddita pecunia domum recipere: quòd ſi integer annus interim abiuerit, emptori poſſeſſionis ius confirmatur. Has leges Moyſes in caſtris in Sina populo tradendas accepit à Deo, móxque literis mandatas ad poſteros etiam obſeruandas tranſmiſit.

Leges belli, & conſuetudines. Cap. XI.

LEGIBVS ad hunc modum digeſtis, ad rei militaris curam animum aduertit, de bellis futuris iam tum cogitans. indicit igitur cenſum tribuum excepta Leuitica: eiúſq; cura principibus demandata, numerum eorum qui militari ætate eſſent, ad ſe referri iubet. Leuitæ enim ſacri erant & immunes à militia. Cenſa ſunt capita ſexcenta millia eorum qui arma ferre valerent, ætatis ab anno vigeſimo vſq; quinquageſimum, & ſuper hunc numerum mmmdcl. Pro Leui autem allegit inter autores tribuum Manaſſen Ioſephi filium, & Ephræmen pro Ioſepho. Hos enim Iacobus in adoptionem à Ioſepho impetrauerat, ſicut ſuprà diximus. Compacto igitur tabernaculo in medium caſtrorum illud receperunt, tribus tribubus per latera ſingula tendentibus, inter quas viæ intercedebant. Forum quoque rerum venalium eſt propoſitum, & merces ſuo quæque loco diſpoſitæ: aderántque opifices omnium artium in ſuis officinis, vt planè ciuitas videretur, huc atque illud commeans. Loca autem tabernaculo proxima ſacerdotes occupabant, ac deinceps Leuitæ. Eorum (nam & hi ſeorſum ſunt recenſiti) numerus erat viginti tria millia, octingenti octoginta, maribus tantum, & qui trigeſimum à natiuitate diem excederēt, in hunc cenſum venientibus. Et quamdiu nubes ſuper tabernaculum perſeuerabat, tantiſper velut præſente Deo caſtra eodem loco manebant: quoties verò ſe aliò mouebat, tum etiam ipſi migrabant. Inuenit autem & buccinæ ſpeciem ex argento factæ talem. Canna erat tibia paulo craſſior, longitudine paulo minus cubitali, cuius os tantum patebat, quantum ad inflandum ſufficeret, deſinebátque in extremitatem campanulæ ſimilem, quemadmodum tuba. Aſoſra vocatur hoc genus apud Hebræos. Duas tales fecit, quarum vna plebs ad concionem vocabatur, altera principes ad conſultandum de republica excibantur: vtriſque verò clangentibus vniuerſus populus conuocabatur. Quoties verò tabernaculum moueretur, hic modus ſeruabatur. Primo ſigno canente qui in Orientali parte caſtrorum tendebant excitabantur: ſecundo verò, qui à tergo tabernaculi tentoria ſua fixerant: deinde tabernaculum diſſolutum medium portabatur inter ſex tribus præcedentes, & alias ſex ponè ſequentes. Leuitæ verò tabernaculum circumdabant. Ad tertium autem ſignum pars caſtrorum meridionalis mouebatur, & ad quartum ſeptentrionalis. His buccinis vtebantur etiam in ſacrificiis, in quibus victimas cædi mos eſt, tam ſabbatis quàm cæteris diebus. Tunc etiam primum paſcha ſolennibus victimis eſt celebratum ex eo tempore quo in libertatem vindicati, Ægyptiorum dominationem effugerant.

XV. *Num.1.* *Nu.2.3.4* *Num.9.* *Num.10.*

Seditio contra Moysem propter egestatem, & seditiosorum pœna. Cap. XII.

XVI. *Nume.*11. NON multo pòst à Sina monte castra mouentur: & post aliquot mansiones, de quibus dicemus, vētum est ad locum qui dicitur Iseremoth: vbi denuo populus seditionibus agitari cœpit, & laboriosæ peregrinationis culpam in Moysem conferre. Illius suasu se reliquisse regionem fertilissimam, & nunc non solùm eius vbertate carere, verumetiam pro sperata felicitate in extremis miseriis huc & illuc oberrare, aquarum inopia laborantes: & si manna quoque aliquo casu deficiat, proculdubio fame interituros. His addebant multa cõuitia, quæ in virum optime meritum passim iactabantur. exortus est interim vnus è populo, qui admonitos præteritorum Moysi beneficiorum, bonam spem habere hortabatur, ne tum quidem opem diuinam frustra requisituros. Vulgus autem his verbis vehementius concitatum, magis ac magis contra prophetam tumultuabatur. Qui videns ita desperatos, iubet æquo animo esse, pollicendo se quamuis grauibus contumeliis immeritò petitum, copias tamen carnium eis exhibiturum, non in vnum tantum diem, sed in plures etiam. Illis verò credere nolentibus, quodam etiam rogante, vnde tot hominum millibus prouidere posset: Deus, inquit, & ego, quantumuis male apud vos audientes, nunquam tamen desinemus vestri curam gerere: idque breui estis visuri. Vix hæc dixerat, cùm tota castra coturnicibus complentur, quas aceruatim venabantur. Deus tamen non multo pòst in Hebræorum insolentiam ac maledicta animaduertit, non paucis è populo desideratis. Nam & hodie locus ille nomen ex eo casu inditum retinet, vocaturque Cabrothaba, quasi dicas concupiscentiæ monumenta.

De speculatoribus, qui explorata Chananæorum regione reuersi Israelitis terrorem hostium incusserunt. Caput XIII.

XVII. *Num.*13.14 MOYSES autem posteaquam abductos inde adduxisset in locum humanæ habitationi parum aptum, non longè à finibus Chananæorum situm, qui dicitur Fauces, in concionem populum aduocat. Cúmque in mediis constitisset, Duo bona, inquit, Deus vobis dare decreuit, libertatem & felicis terræ possessionem: quorũ alterum ex ipsius munificentia iam habetis, alterum quoq; mox habituri. Sumus enim in Chananæorum finibus, à quibus adeò nulla ciuitas, nullúsve rex nos arcebit, vt ne vniuersa quidem gens collatis in vnũ viribus efficere hoc valeat. Ergo parati simus ad rem fortiter gerendam. neque enim sine prælio regione sua nobis sunt cessuri, sed post magna certamina victoriæ præmium erit. ante omnia mittendi sunt speculatores, qui & terræ vbertatem, & habitatorum potentiam explorent. Nos verò in primis concordiæ studere oportet, & Deum adiutorem ac auxiliatorem nostrum debito cultu prosequi. Hæc vbi locutus est, populus collaudato Moysis consilio, exploratores eligit, duodecim nobilissimos, ex vnaquaque tribu vnum: qui exorsi à partibus ad Ægyptum vergentibus, totam Chananæorum regionem perlustrauerant, donec ad Amathen vrbem & Libanum montem peruenirent: exploratáque terræ simul & incolarum natura, reuersi sunt ad suos, quadraginta diebus in hoc negotium insumptis. Et fructuum quidem pulchritudo quorum specimen erat allatum, vbertásque regionis quam audiebant, animos multitudinis ad bellum suscipiendum erigebat. contrà deterrebantur narrantibus difficilem fore eius acquisitionem, quòd flumina superanda essent magna ac profunda, & montes ardui transcendendi, & vrbes mœnibus firmissimis cingantur. Apud Hebronem verò etiam gigantum progeniem se reperisse aiebant, atque ita exploratores cùm omnia maiora apud Chananæos inuenissent, quàm quæ hactenus post exitum ex Ægypto viderant, suo timore reliquam etiam multitudinem data opera impleuerunt. Qui ex eorum narratione impossibile rati talem terram acquirere, soluta concione domum reuersi cum vxoribus & liberis lamentabantur, dicentes Deum verbis tantum multa polliceri, re autem omnino nihil auxilij præstare. rursumque Moysem incusantes, in eum simul & fratrem eius Aaronem pontificem vociferabantur: atque ita totam noctem inquieti exegerunt, in vtrunque conuicia iactãdo. mane verò ad concionem concurrunt hoc animo, vt lapidatis Moyse ac fratre, in Ægyptũ retro vnde venerant reuerterentur. Quem euentũ metuentes duo

è spe

è ſpeculatoribus, Ieſus Nauechi filius ex tribu Ephræmitide, & Chaleb ex tribu Iudę, procedunt in medium, & populum cõpeſcunt, orantes vt bona ſpe ſint, néve Deum inſimulent mendacij, temere fidem habentes quibuſdam, qui vanis ſermonibus de rebus Chananæorum vulgatis multitudinem credulam territarent: quin potius eos ſequerentur, qui illis regionem tam felicem acquirendi autores ac duces ſe præberent. neque enim montium magnitudinem, neque amnium profunditatem obſtaturã viris fortiter rem gerere paratis, præſertim auſpice Deo, & pro illis in acie præliaturo. Ite, inquiunt, poſito omni timore alacres, Deóq; freti, quà vos ducemus ſequimini. Talibus verbis conabantur ſedare tumultuantem populum: Moyſes interim & Aaron procidentes in faciem ſupplicabant Deo, non pro ſua ſalute, ſed vt inſanientem multitudinem ad ſanam mentem reduceret, tot præſentibus & inſtantibus neceſſitatibus turbatam: cùm ſubitò nubes ſuper tabernaculum exorta, adeſſe præſentem Deum ſignificat.

Quo viſo Moyſes animatus infert ſe in turbam, & vltro pœnam eis à Deo tanta inſolentia prouocato minatur, nõ tamen quantã peccati enormitas merebatur, ſed qualis eſſe ſolet paterna caſtigatio. Sibi enim tabernaculum ingreſſo, & internecionem populi cum lachrymis deprecanti, cõmemoraſſe Deum, quot & quantis beneficiis affecti ingrati eſſe pergerent: & quòd nunc ſpeculatorũ ignauia ſeducti, eorum verbis plus veritatis ineſſe putarent, quàm ſuis promiſſionibus. quamobrẽ nõ deleturum quidẽ totum illud quod cæteris mortalibus omnibus prętuliſſet: attamen terram Chananæam ciúſq; vbertatem illis non cõceſſurum, ſed ſine lare & ſine vrbe in deſerto quadraginta annis erraturos, quo peccati pœnas exſoluant. Liberis tamen eorum terram illam daturum, eóſque cõmodorum quibus patres ſe per intemperantiam indignos redderẽt, dominos eſſe cõſtituturum. His denunciationibus vulgus attonitum, totum ſe mœſtitiæ dedidit: Moyſémq; obſecrabant, vt deprecaretur Deum, quo reconciliatus peccatíſq; condonatis, vrbes hoſtiles eis traderet. Ille verò negabat Deum laturum talibus ſe tentari precibus. Non enim temerè aut humano more ad hanc indignationem eſſe cõmotum, ſed iuſtam hanc ſententiã protuliſſe. Non eſt autem incredibile, Moyſem vnicum virum innumera penè hominum milia concitata ſedauiſſe, quandoquidem Deus illi præſens placabiliorem faciebat multitudinem, ſæpe iam ſuo malo expertam, conducibilius eſſe non repugnare diuinæ voluntati: & alioquin etiam vir ille digniſſimus eſt admiratione, tum ob ſingularem virtutem, tum ob fidem non tantũ à ſeculi ſui hominibus, ſed à poſteris etiam impetratam: quandoquidem hodie quoq; nemo eſt Hebræorũ, quin etiamſi latere poſſit, quaſi præſentẽ reuereatur, & quaſi pœnas exacturũ, ſi quid præter decorum ab ipſo præſcriptum geſſerit. Autoritatis eius pluſquam humanæ argumenta ſunt plurima, & in his illud non minimum, quòd quidam ex regionibus vltra Euphratem ſitis ad honorem noſtri templi quatuor mẽſium iter magno ſumptu, nec ſine periculo emenſi, ſacrificióq; peracto, non potuerunt tamen partem aliquam de victima conſequi, exiſtente aliqua cauſa, cur per leges noſtras id minus liceret. Et quidam ne ſacro quidem facto, alij ſemiperfecto ſacrificio relicto, nonnulli ne templum quidem adire permiſſi, re infecta rediuerunt, malentes Moyſis legibus quàm ſuo propoſito obſequi: idq; nemine redarguente, niſi propria conſcientia. Tãtum valet ſemel concepta de hoc viro opinio, vt maior homine habeatur qui leges à Deo acceptas hominibus tradidiſſe creditur. Nuper etiam non longe ante Iudaicum bellum, principatu Claudij, pontificatum apud nos Iſmaele obtinente, cùm tam valida fames regionem noſtram premeret, vt aſſaron quatuor drachmis veniret, & in feſtiuitate azymorũ allati eſſent cori ſeptuaginta, hoc eſt medimni Siculi triginta & vnus, Attici verò quadraginta & vnus: nemo tamen ſacerdotum auſus eſt micam vnã inde comedere, tanta egeſtate premente, legẽ tantum & irã diuinã veritus, quæ in occulta etiã peccata grauiter animaducrtere ſolet. Quare nõ eſt cur aliquis mireturquæ illo tempore ſunt geſta: quandoquidem etiam ſcripta poſteris ab illo relicta tantam vim & autoritatẽ obtinent, vt vel inimici noſtri fateãtur quòd talẽ viuendi rationem Deus per Moyſem inſtituerit. Sed dè his quiſque vt videbitur ſentiat. XVIII

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER QVARTVS.

Hebræorum inſcio Moyſe cum Chananæis pugna & clades. *Cap. I.*

Num.14

EBRÆOS autem duram vitam in deſerto agentes, & multis miſeriis afflictos, nihil peius habuit, quàm quòd Deus non ſinebat eos armis cum Chananæis experiri: nec iam amplius Moyſen audire volebant quieſcere iubentem, rati etiam ſine illius auſpiciis victoriam de hoſte ſe poſſe obtinere: accuſabántq; eum, quaſi hoc tantum agentem, vt in magna inopia conſtituti, ſemper ab illius conſiliis penderent: & omnino pugnare decreuerunt, auxilium Dei ſibi pollicentes, non tam Moyſis reſpectu, quàm quòd in eius tutela iam inde à maioribus eſſent: & quos prius ob pietatem dignos libertate duxiſſet, eis nunc quoque ſi rem ſtrenuè gerant, victoriã non negaturum. Satis ſibi virium aduerſus eas gentes, etiam ſi Moyſes Deum ab ipſis alienare conetur: omninóq; expedire ſibi vt arbitratu ſuo

porius rem gerãt, quàm pro excuſſa Ægyptiorum ſeruitute Moyſis tyrannidem ſuſcipiant, eiúſque libidini ſeducti pareant, iactantis diuina colloquia, quibus vt Deo prę cęteris carus de rebus gerẽdis pręmoneatur: quaſi verò non omnes ex æquo Abrahæ eſſent poſteri, vt vnus ſingulari gratia præſcientiam futurorum diuinitus habere debeat. Prudentium eſſe, vt contempta vnius hominis arrogantia, Deo potius promiſſori credentes, ad acquirendam eam regionem ſe expediant, neque diutius ſub Dei prætextu verba ſibi dari ſinant. Cogitandum de præſenti inopia, quam loca deſerta grauiorem in dies reddant, & ductore Deo manus cum Chananæis quamprimum conſerendas, nec amplius aſſenſum legiſlatoris expectandum. Comprobata deinde omnium calculis hac ſententia, populariter in hoſtes vadunt: qui neque feroci eorum impetu, neq; immenſa multitudine perterriti, irruentes in ſe excipiunt fortiter: & bona parte Hebræorum cæſa, reliquos turpiter vertere terga coactos inſequẽdo, trepidos in caſtra cõpellunt. Ea clades præter omnium opinionem oblata vehementer animos multitudinis deiecit, peiora metuentis, cogitantíſq; ab irato numine immiſſam eſſe, eo quòd non expectato oraculo ad pugnã prorupiſſent. Moyſes autem videns tum ſuos accepta clade conſternatos, tum hoſtem victoria recenti elatum, veritus ne præſenti ſucceſſu nõ contentus maiora moliretur, decreuit copias retro in deſertum reducere. Cúmq; populus poſthac in ducis poteſtate ſe fore polliceretur, malo admonitus nihil abſque ipſius conſilio proſperè ceſſurum, motis caſtris itum eſt in deſertum hoc animo, vt non prius contra Chananæos pugnam capeſſerent, quàm ſigno diuinitus accepto. Sed quemadmodum in exercitu ingenti vſu venit, maxime rebus aduerſis, vt difficiles ſe moderatoribus præbeant, ita Iudæis etiam idem accidit. Quum enim eſſent numero ſexcenta milia, & vel in ſecunda fortuna parũ tractabiles præfectis viderentur, tanto magis in egeſtate ac infortunio tam in ſe inuicẽ quàm in imperatorem ſuum exaſperabantur.

Quapro

Quapropter tanta ſeditione eſt laboratum, quantam nec apud Græcos nec apud Barbaros vnquam fuiſſe accepimus. quæ res dubio procul in extremum iam periculum delatos perdidiſſet, ni Moyſes oblitus acceptæ iniuriæ, quòd minimum abfuit quin lapidaretur, rebus labantibus opem attuliſſet. Ac ne Deus quidem curam eorum prorſus abiecit, ſed tametſi contumelioſos nō ſolum erga legis latorem, verum etiam in mandata diuina per Moyſem accepta, liberauit tamen è perniciosiſſima ſeditione, cuius abſque ſua prouidentia non niſi triſtiſſimus exitus expectari poterat. Hanc ſeditionem, & quemadmodum ea ſedata Moyſes rem adminiſtrauerit, nunc dicemus, cauſa eius primum expoſita.

Seditio per Corem aduerſus Moyſem & fratrem propter ſacerdotium excitata. Cap. II.

CORES vir genere & opibus inter Hebræos clarus, & populari quadam facundia præditus, videns Moyſem in celſo dignitatis cōſtitutū, moleſtè ac inuidenter id ferebat. Cùm enim eſſet ex eadem tribu & cognatione, iniquum cenſebat ſe illi poſthaberi, & diuitiis pollentiorē & genere nihilo inferiorem: multáq; in illum apud contribules Leuitas & inter cognatos concionabundus vociferabatur, rem indignam dictitans, nec diutius ferendam, Moyſem ambitioſis artibus ſub prætextu cuiuſdam diuinitatis cum aliorum iniuria ſuæ tantum gloriæ ſtudere: & nuper præter ius & fas ſacerdotium abſque populi ſuffragio fratri Aaroni dediſſe, & alias dignitates quaſi tyrannide arrepta pro libidine diſtribuere. Grauem hanc eſſe iniuriam, quòd ita latenter ſe in dominationē inſinuet, vt priuſquā ſentiri poſſit, populi libertas opprimatur. Qui enim principatu ſe dignum ſibi ſit conſcius, eum volente ac perſuaſo populo ſine vi ad tale faſtigiū aſpirare. Qui verò bonis artibus eò peruenire deſperent, à vi quidem abſtinere ne bonitatis ac honeſtatis opinionem amittant, ſed technis malicioſis ad id conſequendum niti. Talium conatus in medium protractos puniri è republica eſſe, priuſquā è clancullariis inſidiatoribus aperti hoſtes euadant. Quam enim rationem Moyſem afferre poſſe, cur Aaroni potiſſimum & filiis ſacerdotium dederit. Si enim ex Leuitica tribu alicui honor is ex diuina voluntate deberetur, ſe merito fuiſſe præferendum, genere Moyſi parem, ætate atque opibus potiorem. quòd ſi antiquiſsimæ tribus ratio haberetur, optimo iure viris Rubelitidis tribus dignitatem eam deferendam, Dathamo, Abironi, & Phalao, diuitiis iuxta ac ætate inter contribules præminentibus. Hæc Cores, videri volens reipublicæ curam habere, reuera hoc tantum agens, vt concitato populo pontificatum inuaderet. Nec diu ſe intra vnam tribum hæ criminationes cōtinuerunt, verùm ſparſus paulatim rumor, dum quiſque auditis de ſuo aliquid addit, totis iam caſtris peruagabatur: breuíque eo res deuenit, vt ducenti quinquaginta è primatibus factionem Coræ ſequerentur, qui omnes operam dabant, vt ſacerdotium fratri Moyſis ademptum in illum transferretur. populus præterea tam concitatus erat, vt ad lapides conclamaretur: concurrebátq; incōdita multitudo in concionem, vbi ſtans ante Dei tabernaculum vociferabatur, tollendum tyrannum, & populum è ſeruitute eximendum, cui ſub religionis prætextu dura imperata imponerentur. Deum enim ſi ipſe eſſet ſacerdotis electo, aliquem dignum fuiſſe ad hunc honorem proſecturum, non eum qui multis eſſet merito poſthabendus: vel ſi Aaroni eum dare decreuiſſet, populi ſuffragio potius quàm fratris beneficio fuiſſe daturum. Moyſes autem qui Coræ calumnias non ignorabat, videns populum irritatum nequaquam expauit: ſed fretus conſcientia rei bene adminiſtratæ, & ſciens fratrem electione Dei peruenisſe ad ſacerdotium, non ſua gratia, prodiit in concionem: & quoniam non erat imperitus artium quibus vulgus tractandum eſt, ad Corem verſus elata voce: Mihi, inquit, Cores, vel tu, vel vnus quiuis ex iſtis, intenta in ducentos & quinquaginta viros manu, honore digni videmini: imò ne reliquam quidem concionem contemno, etiam ſi vobis diuitiis & cæteris dotibus non ſint conferendi. Nam nec Aaron ideo ſacerdotio potitur, quia ditior. Tu enim ampliores quàm vterque noſtrum, facultates poſsides. neque quia nobilior. Commune enim vniuerſis genus nobis Deus voluit, cuius eundem cunctis autorē dedit. neque

II *Num. 16*

fraterno affectu motus quod aliis debebatur, fratri contuli. Nisi enim ius & fas præ oculis habuissem, nequaquam oblitus mei, dedissem alteri: cùm nemo sit mihi me ipso propinquior, & mihi nõ minus quàm illi bene velim. & alioqui qualis erat prudentiæ, me violati iuris reum facere, & huius facinoris præmium alteri cedere? Verùm & à mea probitate absit tale scelus, neque Deus sustinuisset aut se contemni, aut vos ignorare quid illi gratissimum facturi essetis. Ipse sacerdotem sibi elegit, ipse ab hoc crimine immunem me reddidit. Attamen licet non meo beneficio, sed diuina electione hunc honorem adeptus, non dubitat in medium depositum vestris suffragiis committere, nullam prærogatiuam postulans ex eo quòd hactenus eo sit legitimè functus, vt qui omni ambitione posita, malit vos sine seditione videre, tametsi ve stris etiam calculis antè iam comprobatus. neque enim Dei voluntatem in hoc læsimus, quòd vestrum etiam assensum accedere voluimus. sed quod ille vltro detulit, salua pietate recusare non licuit: quemadmodum & illud æquum est, vt qui semel dedit, suum donũ ratum ac perpetuum efficiat. Quamobrẽ iudicabit denuo quem velit pro vobis sacra facere, & pietatis vestræ antistitem esse. Iniquissimum enim fuerit, Corem per ambitionem obstare, quo minus liberam electionem sui sacerdotis habeat. Nihil est igitur quod seditionibus turbemini, quantum ad hanc causam attinet. Cras mane cum sua quisque acerra & igne ac odoramentis adesto. Tu verò Cores cede Deo, & calculum eius expecta, neque maiorem quàm Deus habeat, autoritatem tibi arroga: sed tu quoque inter cæteros huius honoris competitores iudicandus adesto. nec video cur vel Aaron à petitione debeat excludi, eodem genere natus, & qui iam in hac functione irreprehensibile sui specimen dedit. vbi verò conueneritis, coram toto populo suffitum facitote, & cuius sacrificium acceptius Deo fuerit, cum mea quoque autoritate confirmabo, méque ab hac calumnia collatæ per priuatam gratiam in fratrem summæ dignitatis exoluam. His auditis turba & tumultuari simul, & male suspicari de Moyse destitit: & insuper cõsilium eius collaudauit tanquam è republica futurum: atque ita concio dimittitur.

Quomodo seditionis concitatoribus diuina vltione extinctis sacerdotium Aaroni & filijs est confirmatum. *Cap. III.*

*Num.*10 POSTERA verò die reditur in cõcionem vt sacro facto interessent diuino iudicio, per quod competitorum certamen erat dirimendum: erátque nonnihil tumultus, multitudine suspensa ad euentus expectationem, quibusdam Moysen in ordinem redigi cupientibus: qui verò prudentiores erant, seditionum finem exoptãtibus, timebant enim ne actum esset de republica si vlterius seditio procederet. multitudo quoque natura nouarum rerum cupida, & ad obloquendum magistratibus prona, omnibus rumoribus circunferebatur. Moyses autẽ missis ad Dathamum & Abironem viatoribus, iussit vt ad condictum venirent sacris interfuturi. postquam autẽ negauerunt se obtemperaturos, neque diutius passuros Moysi potentiã artibus malis quæsitã in populo augeri: his renũciatis assumptísq; aliquot præstantioribus non est dedignatus ad contumacẽ Dathami factionem venire, sequentibus se libenter quos iusserat. Tum Dathamus cum suis audito Moysen cum primatibus ad se aduentare, progressi cum liberis & vxoribus ante tabernacula, expectabant quidnam acturus esset. aderant etiam satellites qui arcerent eum si quid vi agere vellet. ille verò iam propior sublatis in cælum manibus, & elata voce vt à tota multitudine exaudiri posset, Domine, inquit, cæli & terræ ac maris, vt qui mihi testis es fide dignissimus, quòd quicquid hactenus feci, ex tua sententia feci, qui miseratus res Hebræorum perpetuus adiutor mihi fuisti, exaudi hanc orationem. tu enim scis omnia, ipsas etiam cogitationes hominum: quapropter non dedignaberis rei veritatem atq; istorũ ingratitudinem in medium proferre. Nosti sanè exactè & illa quæ natiuitatem meã præcesserunt, visa nimirum non audita: nunc in illis rebus testimonio tuo me subleua, quas isti cùm non ignorent, male suspicari tamen non verẽtur. Ego cùm vitam agerẽ quietã, id quod mea virtute & tua voluntate Raguelísque soceri

benefi

beneficio conſecutus eram,tamen relictis eius voluptatibus & commodis meipſum totum dedidi ærumnis pro iſto populo perferendis: & primũ pro libertate eorum, nunc verò pro ſalute promptiſsimè magnos labores ſuſcepi.Nunc ergo quoniam in ſuſpicionẽ veni hominibus, qui mea cura ac prouidentia tot mala incolumes euaſerunt,tu qui in igne illo ad montẽ Sina mihi apparuiſti, & tua voce ſpectaculóq; illorum prodigiorum me dignatus eſt, qui in Ægypto legatione tuo nomine fungi voluiſti,qui Ægyptiorũ opibus affiictis ſeruitutẽ eorum effugere conceſsiſti,& Pharaonis potentiã ſuccumbere mihi feciſti, qui ignaris viæ per mare mediũ iter aperuiſti, cuius poſtea fluctibus Ægyptios inuoluiſti, qui inermes armis muniuiſti, qui ex vitioſis fontibus potabiles reddidiſti,& potum nobis inopia laborantibus è petra produxiſti, cibúmq; in terra non inuenientibus à mari attuliſti, è cælo deniq; nunquam antè auditum es largitus, qui legibus ac inſtitutis rem noſtram ornaſti, adeſto mihi Domine iudex omnium ac teſtis incorruptiſsimus, quòd neq; munera à quoquam Hebræorum fauorem meum contra iuſtitiã captante admiſi, neque pauperem bonam cauſam habentem propter aduerſarium diuitem perdere litem ſum paſſus, & nunc republica ſinceriſſime adminiſtrata in ſuſpicionem culpæ, à qua ſum alieniſſimus,venio,quaſi fratri ob priuatum affectum & non tua voluntate ſacerdotiũ tuum contulerim:oſtende quòd omnia tua prouidentia diſpenſantur, & nihil fortuitis caſibus,ſed tua volũtate ad effectum peruenit: & quòd res Hebræorum cordi tibi ſint, iuſta in Dathamum & Abironem animaduerſione declara, qui te ſtupidum faciunt meis impoſturis circumueniri iactantes. facies autem manifeſtam aduerſus inſanos gloriæ tuæ detractores vindictam,ſi non communi more intereant,ne quis nihil niſi humanum poſſos exiſtimet, ſed terra quam indigni calcant dehiſcens cum familiis & facultatibus eos abſorbeat.hoc modo & tua potentia omnibus apparebit,& exemplum poſteris ſtatuetur, ne quis ſecus quàm pium eſt de tua maieſtate ſentire audeat: & meum miniſterium ex tua ſententia eſſe comprobabitur.Quòd ſi vera ſunt crimina quæ in me congerunt,tum in meum caput diræ vertant,illis quos execratus ſum incolumibus. Atque ita exacta pœna à populi tui turbatoribus,reliquam multitudinem in pace,concordia,& mandatorum tuorum cuſtodia ſerua intactam & expertam ſupplicij ſceleratis hominibus debiti: quandoquidem alienum eſt à tua iuſtitia,illorum pœnas immeritam Iſraelitarum turbam dependere. Hæc cum lachrymis effato, terra horrendum repente contremuit, & vndante ſuperficie, non ſecus quàm pelagus vento fluctuans,vniuerſum populum terruit:immani mox ſonitu eliſo,quà ſeditioſi tendebant,ſolum ſubſidit,& eodem momento omnes ad vnum abſorbet: ſublatíſque in hunc modum profanis, hiatus ille ita rurſum clauditur, vt ne veſtigium quidem eius ſupereſſet. Hic finis ſeditioſæ factionis,illuſtre argumentum diuinæ prouidẽtiæ ſimul & potentiæ,ſuítq; hic caſus eo miſerabilior, quòd adeò nemo ne propinquorum quidem aut cognatorum eos eſt miſeratus, vt totus quantus erat populus,anteactorum oblitus, lætis acclamationibus Dei ſententiam comprobaret, ac ne luctu quidem dignos, vt peſtem ac perniciem popularium exiſtimaret. Poſt Dathamum cum ſuis extinctum Moyſes pontificatus æmulos conuocat, Deo denuo commiſſurus electionem,vt ei ſit ratum ſacerdotium,cuius ſacrificium Deo gratiſſimum apparuerit. Itaque conueniunt ducenti quinquaginta viri ſummo in precio ſemper apud populares habiti, tum quòd à maioribus omni virtute præclaris oriundi eſſent, tum quòd ipſi nequaquam degenerarẽt: cúmque his procedunt & Aaron & Cores: deinde ſtante ante Dei tabernaculum adolebant acerris odoramenta quæ ſecum attulerant: cùm ſubito tantus ignis effulſit, quantum nec homines ipſi vnquam excitauerunt, nec in terris ſponte ardentibus, nec in ſyluis per æſtum auſtri flatu colliſis & attritis excitatum viderunt, ſed qualis diuinitus accendi poterat fulgentiſſimus ſimul ac flagrantiſsimus: cuius vi ac impetu ducenti illi & quinquaginta vnà cum Core ita ſunt abſumpti, vt ne cadauerum quidem reliquiæ comparerent: ſolus Aaron ſuperfuit illæſus, vt manifeſtum eſſet, diuinitus coortum hoc incendium. His ita abſumptis, Moyſes volens perpetuam eius ſupplicij memoriam ad poſteros tradi, vt & illis non ignoraretur, iuſsit Eleazarum

Aaronis

Aaronis filium acerras eorum affixas altari æreo consecrare, vt hoc monumento omnes terrerentur, qui cæleste numen humanis dolis putant circumueniri posse.

Quæ Hebræis in deserto per annos xxxviij. obuenerunt. *Cap.* *IIII.*

*Num.*17 POST tam euidens argumentum cùm iam satis constaret, non ambitu, aut fratris gratia, sed diuino iudicio sacerdotium ad Aaronẽ peruenisse, sine vlla controuersia posthac illud tenuit: nec tamen ob hoc diu cessatum est à seditione, imò penè grauior priore est insecuta. nam ex talibus causis ortum habuit, vt facile appareret longo tempore duraturam. Cùm enim semel animos hominum occupasset hæc persuasio, nihil sine Dei voluntate geri, arbitrabantur Deum in gratiam Moysis ista facere. huic igitur imputabant omnia, tanquam non peccatorum odio Deus sæuiret, sed à Moyse solicitatus: ægréq; ferebant quòd non solum impunè tot optimatum morte populum mulctassset, sed præmium etiam auferret confirmatum iam fratris pontificatum: quando quidem nemo posthac eum affectaturus erat, cum aliis id male cessisse videret. adhæc cognati extinctorum agebant apud populum, rogantes vt superbæ & nimiæ Moysis potestati modum aliquem statueret. facile enim hoc illi esse. Tum ille maturè sentiens excitari turbas, veritus ne qui rursum res nouas molirentur, vnde magnum aliquod malum accidere posset, concionem aduocari iubet. & auditis postulatis nihil respondens ne magis irritarentur, hoc tantum principibus tribuum mandauit, vt virgas afferrent tribuum nominibus inscriptas. eius enim fore sacerdotium, in cuius virga Deus signum ostenderit. quod vbi placuit, inscriptas attulerunt, cum alij, tum Aaron, inscriptam habens in sua Leuiticam. eas Moyses acceptas in Dei tabernaculum deposuit. sequenti verò die omnes protulit, quæ facile agnoscebantur, quòd essent & à principibus qui attulerant, & à cætero populo notatæ: videbántq; alias eadem specie manere, qua erant pridie cum eas Moyses acciperet, ex Aaronis verò ramos & germina esse exorta, & quod magis mirum amygdala matura, quòd virga ex hoc genus ligno cõstaret. hac nouitate spectaculi vulgus attonitũ, omissis odiis quibus tam Moysem quàm Aaronẽ prosequebatur, totũ in admirationẽ diuini iudicij versum, amplius Deo repugnare desiit, ratúmque Aaroni sacerdotiũ esse voluit: atque ita tertio Dei calculo confirmatus nemine posthac contradicente fuit pontifex, & Hebræorũ populus longis seditionibus agitatus hoc modo ad quietẽ tandẽ peruenit.

III

*Num.*18.35 *Leuit.* 14 18. & 26 Moyses autem posteaquã Leuiticam tribum diuino cultui dicatam, immunem à militia feciſſet, ne fortè in parandis ad vitã necessariis occupati, negligentius sacra tractarent, mandauit vt post armis ac Dei fauore quæsitam Chananæam ex oppidis eius quadragintaocto bona & pulchra Leuitis distribuerentur, cum agro mœnibus eorum contiguo duũm milium cubitorum, & insuper à toto populo decimas annui fructus exegit Leuitis simul ac sacerdotibus conferendas: atque hi posthac eius tribus solennes reditus fuere. Nunc dicendum quæ sint sacerdotum propria. ex quadragintaocto oppidis iussit vt Leuitæ concederent eis tredecim, & decimarum à populo quotannis acceptarum decimas penderent: præterea vt populus Deo primitias omnium fructuum è terra prouenientium offerret, & ex quadrupedibus quæ mactare fas est, primogenitum si masculum fuerit, sacrificandum sacerdotibus adducat, vt eo cum familia vescantur in vrbe sacra. pro eis verò quibus patria lex vesci vetat, dominus fœtus siclum cum dimidio dependat, pro homine verò primogenito quinque siclos. deberi eis etiam primitias tonsuræ ouium: & qui panes coquant liba aliquot eis præbere. Qui verò ex voto se consecrant, Nazaræi dicti, capillum alentes, & vinum non gustantes, cum capillum consecrant victimas eorum sacerdotibus cedere. Item qui Corban seipsos nominant, hoc est Dei donum, si velint à ministerio ad quod se vltro obligauerunt dimitti, sacerdotibus pecuniam numerare, mulierem triginta siclos, virum quinquaginta. qui verò tantum pecuniæ non habuerint, hos sacerdotum arbitrio relinquendos. quin & si quis domi mactet ad priuatum epulum, non ob cultum diuinum, offerendum tamen sacerdotibus pecoris pectus & brachium dextrum. Tantum est quod sacer-

Num. 6

dotibus

dotibus Moyſes attribuit, prætérque quicquid pro peccatis populus offert, vt in proximè præcedente volumine diximus. Quicquid autem à populo ſacerdotum ordini contribuitur, ex eo tam vxores quàm filias & famulos etiam participes eſſe voluit, exceptis quæ pro peccatis offerũtur. hæc enim in fano ſoli ſacerdotio fungentes mares eodem die abſumunt. His ita poſt ſeditionem diſpoſitis caſtra mouit, & cum omnibus copiis ad Idumeæ fines peruenit. legatis primum ad regem præmiſſis. petebat ab eo tantum liberum tranſitum, paratus ipſius arbitrio fidem dare, ſine cuiuſquam iniuria iter ſe facturum: præterea forum rerum venalium ſuis exhiberi poſcebat, perſoluturus etiam aquæ precium, ſi rex ita iuberet. ille verò legatis re infecta dimiſſis, negatóque tranſitu, armatus cum exercitu eſt obuiam profectus, prohibiturus Moyſem ſi vi viam aperire conaretur, at propheta conſulto prius oraculo, & Deo non permittẽte vt ipſe pugnæ principium faceret, retrorſum abduxit exercitum, per deſertum iter facturus. Eodem tempore ſorori eius Mariãmæ vltimus vitæ dies aduenit, quadrageſimo anno ex quo Ægyptum reliquerat, menſis Xantici luna prima: ſepultáque eſt publico ſumptu magnificè, ſuper quodam monte qui appellatur Sein: & poſt menſtruum luctum luſtrauit Moyſes populum hunc in modum: Iuuencam laboris & aratri expertem, colore toto corpore rufam, paulum ante caſtra productam pontifex in loco puriſſimo mactauit, & ſanguinem ſepties digito aſperſit verſus Dei tabernaculum. deinde ſolida iuuenca ita vt procubuit cum pelle ac inteſtinis ardẽte, lignum cedrinum in medium ignem iniicitur, ſimúlque hyſſopum & lanam cocco tinctam. huius cinerem vniuerſum vir purus ac caſtus collectum reponit in locum puriſſimum: & quotquot poſthac funeſti purificatione opus habebant, paulum huius cineris in fontanam immittentes, & hyſſopi ramulum intingentes, aſpergebant ſe die tertia & ſeptima: quo facto pro puris poſthac habebantur. & hunc luſtrandi morem etiam in terra belli ſorte quæſita ſeruari præcepit. Cæterum funeſto exercitu ita vt dixi luſtrato, per deſertum cum eo pergens Arabiam petiit. Cúmque veniſſet in agrum vrbis Arabum primariæ, quæ olim Arce, nunc Petra nominatur, hoc loco montem excelſum, quo ager clauditur, Aaron conſcendit, præmonitus à Moyſe, quòd eſſet moriturus: & in conſpectu totius exercitus, ſtans in loco accliui, exutam pontificiam ſtolam Eleazaro filio tradidit, ad quem iure ætatis ſucceſſio pertinebat. atque ita ſpectante populo moritur, eodem ipſo anno quo ſororem amiſit, anno ætatis centeſimo vigeſimotertio. dies mortis eius incidit in primam lunam menſis qui Athenienſibus hecatombæon dicitur, Macedonibus Ious, Hebræis ſabba. Luxit eum populus diebus triginta, & luctu finito, Moyſis ductu peruenit ad fluuium qui nominatur Arnon. is ex Arabiæ montibus exortus, deſertum mediũ pererrans, in Aſphaltitẽ lacum influit, Moabitas ab Amoræis diſterminans. éſtque hæc regio frugifera, & fructus quantum ſatis eſt incolis ſuppeditat. ad eius regem Sehonem miſit legatos Moyſes, qui trãſitum per regnum peterent, fidem daturus, quòd ſine detrimento vel agrorum vel colonorum militem traduceret: ſed perſoluturum precium rerum venalium ex æquo & bono, etiam ſi potum aquæ ſine precio dare grauarentur. Sehon verò negato tranſitu, & armato ſuorum exercitu, vada Arnonis occupat, prohibiturus ſi Hebræi fluuium tranſire conarentur.

Num.20. *Num.19.* *Num.20.* *IIII.* *Num. 21.*

Quomodo Moyſes deuicit Sehonem & Ogem Amoræorum reges, deleúitque eorum copias.
Caput V.

MOYSES autem poſtquam intellexit Amoræos hoſtilem in ſe animum gerere, haud ferendum cõtemptum ratus, & videns Hebræos genus hominum intractabile, ocio ſimul & egeſtate facile adduci poſſe vt priſtinos tumultus ac ſeditiones renouarent, occaſionem eis adimere volens, conſuluit Deum, an bello viam aperire permitteret. Deo verò annuente, & victoriam inſuper pollicente, magnopere hac ſpe animatus, militem quoque fiducia complet, clamitans adeſſe tẽpus quo pugnandi cupiditatem exſatiarent, auſpice Deo & quò ſponte iam propenderent autoritate ſua compellente. at illi permiſſa poteſtate læti, arma corripiunt, & eueſtigio inſtructa acie ad hoſtem properant. Amoræus cõtrà vt vidit aduentantes oblitus priſtinæ ferociæ, tum ipſe eſt territus, tum milites animos

Num.21.

quos ante viſum hoſtem præ ſe ferebant, præ timore demiſerunt. Itaquè vix primo conflictu excepto terga vertunt, in ſola fuga ſpem ſalutis reponentes. confidebant enim munitis vrbibus, quæ tamen nihil prorſus eis profuerunt. Nam Hebræi vt primum animaduerterunt hoſtes cedere, acriter inſtiterunt, turbatiſque eorum ordinibus, in extremam formidinem illos coniecerunt. Iámq; totis campis ſparſi effuſo curſu alij alias vrbes petebant. nec alteri perſequendo fatigantur, imperfectam victoriam relinquere nolentes, ſed cùm eſſent funditores optimi, & eius pugnæ generis, quod omni telorum genere eminus geritur in primis periti, & expeditiores quàm vt armis grauarentur, aut pedibus fugato inſequebantur, aut glandibus & iaculis, ſi quos celeriores timor fecerat. Itaque magna ſtrages editur: & ſi qui effugerant, cum vulneribus & ſiti conflictabantur. erat enim æſtas. Cúmque deſiderio potus ad fluuium agmine magno ferrentur, ab inſequentibus circumuenti eminus ſagittis ac iaculis ſunt confixi: & inter cæteros Sehon rex cecidit. Hebræi verò cæſos ſpoliabant, prædas agebant, magna rerum copia fruebantur, quòd fructus nondum ex agris collecti eſſent. & milites totam regionem percurrebant impunè diripiendo, captiuóſque abducendo. nemo enim reſiſtebat, robore eius regionis in pugna abſumpto. Talis clades Amoræis accidit, qui nec conſilio prudèter, nec armis fortiter ſunt vſi. Hebræi verò terram eam occupauerunt, inter tres amnes inſulæ modo ſitam. Nam Arnonis ripæ meridionale eius latus terminant, Iobacchus verò ſeptẽtrionale, qui in Iordanem influens nomen amittit: Occidentalis tractus Iordane amne alluitur. In hoc rerum ſtatu exoritur Iſraelitis nouus hoſtis Oges Galadinæ & Gaulanitidis regionum rex, in auxilium Sehonis amici & ſocij veniens: cuius res quum iam perditas videret, nihilominus victoriam ſperans, virtutis ſuorum ac hoſtium periculum facere decreuit. Qua ſpe fruſtratus & ipſe in prælio periit, & exercitus ad vnum eſt deletus. Moyſes verò Iobaccho fluuio ſuperato, regnum Ogis ingreſſus vrbem vnam poſt aliam ſubuertebat, habitatores internecione vaſtans, qui omnes eius terræ homines diuitiis & agrorum fertilitate ſuperabant. Oges etiam vir heroica ſpecie corporis, ne viribus quidem ac virtute fuit inferior: cuius roboris & ſtaturæ argumentum exſtabat in expugnata regia vrbe Ammanitidis regionis, dicta Rabatha: lectus erat ferreus quatuor cubitorum latitudine, nouem longitudine. Huius viri caſum non ſolum præſens Hebræorum felicitas eſt inſecuta, ſed in futurum etiam maiorum ſucceſſuum illis cauſa eſt facta. Sexaginta enim oppida egregiè munita de eius ditione ceperunt, & ex præda tam priuatim quàm publicè ſunt locupletati. V. Poſt hæc Moyſes caſtra Iordanem verſus mouet, & campum magnum è regione Hierichuntis. ea eſt vrbs copioſa, palmis abundans, & balſámum ferens. Iámque in tantum creuerant Iſraelitarum animi, vt nihil magis quàm pugnas ac prælia cuperent: & Moyſes vtendum hac promptitudine ſuorum ratus victimis Deo pro gratiarum actione mactatis, epulóque exercitui dato, partem eius armatam ad Madianitarum regionem vaſtandam miſit, vrbéſque gentis eius expugnandas. cuius belli origo talem cauſam habuit.

De Balamo vate. *Caput VI.*

Num.22. 23.24. BALACVS Moabitarum rex, habẽs veterem amicitiam & ſocietatem cum Madianitis, cùm res Iſraelitarum in tantum creſcere videret, cœpit etiam de ſuo regno eſſe ſolicitus. Neſciebat enim Deũ vetare, ne Hebræi quicquam vlterius præter Chananæam vſurpare appetant: atque ita non ſatis conſultè de rebus nouis cogitauit. & bello quidem aggredi elatos tot victoriarũ ſucceſſu non eſt auſus, obſtare tamen volens ne vlterius procederent, legatos de communibus commodis ad Madianitas mittit. Illi ad Balamum quendam vltra Euphratem, nobilem in eis locis vatem, & ſibi amicum, cum Balaci legatis mittunt etiam de ſuis honoratiſſimum quenque, rogantes vt veniret ad ſe, & diris imprecationibus Iſraelitas deuoueret. Vates legatis comiter exceptis, & hoſpitali menſæ adhibitis, conſuluit Deum, quæ ſit eius de Madianitarum poſtulatis ſententia. qui cùm vetaret illis obſequi, reuerſus ad eos, ait ſibi non deeſſe voluntatem illis gratificandi, ſed obſtare Deum, cuius beneficio debeat gloriam ex veris hactenus prædictionibus comparatam.

tam. nam exercitum illum quem ipſi execratum velint, eſſe Deo longè cariſſimum. deditque conſilium vt ob hanc cauſam ad Iſraelitas profecti, pacem cum illis quibuſcunque conditionibus facerent. his dictis legationem dimiſit. at Madianitæ Balaco maximis precibus vrgente, eadem de re denuo legatos mittunt ad Balamum: qui cupiens hominibus obſequi, Deum conſulit. Deus verò offenſus iubet vt legatis aſſentiatur. is ratus Deum hæc ſeriò iubere, cum legatis proficiſcitur. inter eundum autem cum v entum eſſet in viam quandam anguſtam inter duas macerias ſitam, occurrit ei Angelus: quo animaduerſo aſina qua vehebatur declinans appreſſit eum ad alterum ſeptum, nihilq; mouebatur verberibus ſeſſoris preſſuram moleſtè ferentis: cúmque nec angelus de via cederet, nec vates verberandi finem faceret, tandem procumbens Deo ſic volente humana voce Balamum incuſat, quòd nunquam antehac læſus ſæuiret in ſe, nõ intelligens Deum prohibere quo minus quibus cuperet obſequatur. Hoc prodigioſo aſinæ ſermone dum ille turbaretur, apparuit ei angelus, obiurgans verberatorem, quòd iumentum non eſſet in culpa, ſed ipſe obſtaret iter contra Dei voluntatem facienti. Tum vates territus volebat retro abire: ſed Deus iuſſit eum pergere quò inſtituerat, modo ne quid aliter agat quàm diuinitus admoneretur. His mandatis perceptis ad Balacum peruenit: exceptúſque à rege honorificẽtiſſimè, voluit ad quendam montem deduci, vnde Hebræorum caſtra contemplari poſſet. Balacus verò ipſe cum regio comitatu deducit vatem in montem proximè imminentem, qui à caſtris ſtadia ſexaginta aberat. quibus conſideratis iubet regem ſeptem aras extruere, & totidem tauros ac arietes exhibere. Id vbi celeriter iuſſu regis eſt factum, mactat victimas, vt victoriam præſagire poſſet. deinde ſic fatur: Feciles vos quibus Deus largam bonorum præbet copiam, & prouidentiam ſuam perpetuam ducem & auxiliatricem annuit. quoniam nullum eſt hominum genus, cui nõ innocentia morum, virtutíſque ac probitatis ſtudio ſitis anteferendi, liberos præſtantiores etiam ſucceſſores habituri, quandoquidem Deus vos ſolos hominum complectitur, & vt omnium ſub ſole feliciſſimi ſitis proſpicit. quamobrem obtinebitis terram ad quam vos miſit, & poſteris veſtris in perpetuum poſſidendam relinquetis: & gloria veſtri nominis implebitur vniuerſa terra ſimul & mare, adeóque multiplicabitur gens veſtra, vt nulla non orbis regio veſtri ſanguinis homines admixtos ſit habitura. Beatus vos exercitus & admiratione digniſſimus, ex vno parente in tantum auctus. nunc vobis parum amplum pro dignitate ac numero domicilium Chananæa continget, ſed totum olim terrarum orbem habitationi veſtræ deſtinatum ſcitote, vt tam in inſulis quàm in cõtinente ſit vobis degendum præ multitudine ipſis cæli ſtellis numero æquiparanda. Cúmque tam innumeri futuri ſitis, nihilominus nihil vobis ad ſummam rerum copiam deeſſe patietur in pace, & in bello virtutem viris addet. inimicis noſtris in mentem veniat, vt hoſtes veſtri eſſe, & in vos arma ſumere velint. non enim reuertetur è tali prælio victor, qui lætitiam coniugibus ac liberis afferat. Tanta vobis fortitudo diuino fauore contigit, qui ſolus poteſt & quod ſupereſt detrahere, & quod deeſt addere. Talia vates fatidica voce canebat, extra ſe raptus, & numine totus correptus, rege indignè ferente, & pacta non ſeruare clamitante, licet magnis muneribus ab amicis conductum: veniſſe eum ad execrandum hoſtes, quos nunc mactos virtute ac pietate caneret. Ad quem vates: Putas, inquit, quoties fata ſunt aperienda, in nobis ſitum eſſe quid dicamus aut taceamus afflati diuino ſpiritu? ipſe voces quales vult profert & oracula, nobis nec ſcientibus nec cogitantibus. Equidem ſatis memini ad quid precibus Madianitarum ſim adductus, eáque cauſa veni vt voluntati tuæ morem gererem. Sed potentior eſt Deus quàm mea voluntas, qui contra Dei voluntatem ad gratiam hominum loqui propoſueram. quamprimum enim noſtrum pectus ſubintrat, nihil amplius noſtrum ibi remanet. ego certè nihil in horum laudem dicere in animo habui, nec quæ Deus eorum generi dare decreuit, commemorãda putaui: ſed numen illis propicium, quod gentis felicitati ſtudet ac gloriæ, pro deſtinatis hæc verba mihi ſubdidit. Nunc age, quando animus eſt tibi atque Madianitis rem gratam facere, quorum preces me non decet non admittere, alias aras erigamus & ſacra inſtauremus, ſi fortè Deum flectere poſſim, vt execrationibus hoc genus hominũ deuouere liceat. Cúmq; Balacus id fieri

permisisset, ac ne iterato quidem sacro potestatem deuouendi impetrauisset, collapsus in faciem pronus prædicebat quicquid euenturum esset regibus & ciuitatibus clarissimis, quarum quædam nondum conditæ videntur: quæ verò extant earum res terra marique gestæ ita prædictionibus respondent vsque ad nostram memoriam, vt facilis sit coniectura, reliquum etiam eius oraculi non vanum fuisse euentum aliquando comprobaturum. Balacus autem ægrè ferens expectationem frustratam, sine honore vatem ablegat. ille domum repetens, cùm iam Euphratem attigisset, accito Balaco & principibus Madianitarum, Balace, inquit, vósque Madianitæ, quandoquidem necesse est vt vel præter Dei voluntatem vobis obsequar, Hebræorum quidem genus nunquam est interiturum, nec bello, aut pestilentia famève, aut alio casu delebitur. Deus enim curam habet eius gentis à malis seruandæ, nequando talis clades incidat qua vniuersi de medio tollantur. interdum tamen quædam vitari non poterũt, quibus ad tempus afflicti, mox magis quàm antè florebunt, castigatione tali ad sanitatem reuocati. quapropter si breuem victoriam de illis consequi quæritis, hoc consilio voti compotes efficiam. Filiarum formosissimas, quæ pulchritudine sua mentes eorũ expugnare possint, quantũ fieri potest cultas ac ornatas mittite, vt circum castra obuersentur, & iuuenibus cõplexus expetentibus faciles se præbeant: vbi verò cupidine captos viderint, subitò se proripiant. cúmque rogatæ fuerint vt maneant, non annuant, nisi persuasis, vt relictis patriis legibus & cultu Dei à quo illas acceperunt, Madianitarum & Moabitarum deos venerentur. sic enim Deum iratum sibi reddent. Post hæc monita abiit. Madianitis autem ita vt moniti fuerant filias mittentibus, Hebræorum iuuenes pulchritudine puellarum capiuntur: & in colloquium venientes rogant ne sibi voluptatem ex earum pulchritudine capere inuideant, néve cõsuetudinem eorum auersentur. Illæ libenter & verba iuuenum & complexus admittunt: iámque blanditiis illectos, & cupidine feruentes relinquere parãt. tum illi tristes mulierum discessu, precibus instant ne se relinquant, sed futuræ coniuges & omnium facultatum Dominæ apud illos maneant. hæc promissa iureiurando confirmabant Deum testem inuocando, & lachrymas fundendo, quo magis eas ad miserationem flecterent. tum illæ postquã omnino captos & consuetudine sua deuinctos animaduerterunt, sic respondent: Optimi iuuenes, non desunt nobis domi nec amplæ facultates, nec parentum ac domesticorum affectus: neque inopia talium rerum huc ad vos venimus, aut formam corporis nundinaturæ preces vestras admisimus: sed persuasæ viros esse bonos hac hospitali gratia non dedignatæ qua vos opus habere videbamus, faciles nos vobis præbuimus. Nunc quandoquidem amare vos & abitionem nostram molestè ferre asseueratis, ne has quidem preces auersabimur. quare si beneuolentiæ coniugalis fidem dederitis, quæ sola nobis satisfacere potest, libenter vobiscum vt legitimæ nuptæ conuictura sumus. veremur enim ne libidine exsatiata, cum iniuria & contumelia nos retro ad parentes nostros ablegetis: cui nostræ solicitudini veniam vos dare æquum postulamus. Illis verò quolibet modo fidem daturos se pollicentibus, & nihil præ amore nimio recusantibus: quandoquidem, inquiunt, ita vobis videtur, & mores habetis ab omnibus aliis diuersissimos, vt cibis etiam propriis vestro more vtamini, nec potum cum aliis communẽ sustineatis, necesse est si vultis nobiscum vitam degere, deos nostros colatis: neq; enim alio argumento persuadebitis amorem istum vos non fingere, nisi eosdem nobiscum deos adoretis. Nec absurdum fuerit aut vitio vertendum, si terræ in quam venistis peculiares deos colere malitis: præsertim cùm nostri per omnes regiones honorentur, vestrum nemo præter vos cultu dignetur aut ceremoniis. Aut igitur cæterorum more vobis est viuendum, aut alius orbis quærendus, vbi soli iuxta vestra instituta vitam agatis. At illi cupidine cæci dicta earum comprobãt, & quò trahebantur sequentes à religione patrum desciscunt: & plures deos credere inducti, sacra illis eius gentis ritu faciunt: cibis quoque indifferenter vtebantur, & in mulierum gratiam nihil non contra legem faciebant: vt iam tota castra iuuenum impietas inuaderet, & seditio priore peior gliscceret, & auita religio in extremum periculum deduceretur. iuuentus enim gustatis semel peregrinis moribus inexplebiliter in eos ferebatur: & si qui nobilitate à maioribus accepta præcellebant, vnà cum reliqua turba cor

Num.25.

ba corrumpebantur. Zambrias etiam Simeonidis tribus princeps ducta Choſbi Madianitide, Vri filia gentis eius dynaſtæ, iuſſus ab vxore,& contemptis in eius gratiam Moyſis placitis, alieno ritu ſacrificabat, & alienigena coniuge non diſſimulanter ſe oblectabat. In hoc rerum ſtatu Moyſes veritus ne grauius aliquid ſequeretur,aduocata concione, neminem quidem nominatim accuſauit, nolens in deſperationem adducere eos qui tantiſper dum latere ſe putant, ad ſanitatem reduci poterant:ſed dicebat rem indignam,nec ipſis nec maioribus eorum decoram,quòd voluptatem pluris, quàm Deum & religionem facerent. Expedire illis vt dum tempus eſt reſipiſcant, & non legum cõtemptu, ſed compeſcendis prauis cupiditatibus fortes viros declarent. abſurdum præterea dicebat,quòd cum in deſerto modeſtè vixiſſent,nunc in bona regione ita baccharentur:& quæ per inopiam quæſiuerant,hunc per affluentiam perditum irent. Talibus dictis conabatur iuuentutem corrigere, & ad ſaniorem mentem reducere. Tum Zambrias inſurgẽs: Tu,inquit,Moyſes tuis legibus vtere, quibus iam longo vſu robur addidiſti: quod ni feciſſes, ſæpe iam pœnas dediſſes, & tuo malo non eſſe Hebræis imponendũ didiciſſes. me certe nunquam ad tua tyrannica iuſſa obſtrictum habebis. neque enim aliud hactenus, quàm ſub legis ac religionis prætextu nobis ſeruitutem, tibi principatum malitioſis artibus adſtruis, voluptatem nobis ac vitæ licentiam adimens,quæ liberorum ſunt,& ſub nullius imperio degentium. hoc enim vel Ægyptiaca ſeruitute fuerit grauius,in quemuis tuis legibus pro tuo libitu animaduertere:cum ipſe multo dignior ſis qui puniaris, quandoquidem abrogatis quæ omnium cõſenſus approbat, plus tua quàm cæterorum mortalium placita valere poſtulas. ego quæ nunc facio, quia bene facta iudico, ne fateri quidem in hoc cœtu grauabor, mulierculam alienigenam me duxiſſe. audis à meipſo mea facta, vt ab ingenuo. neque enim latere cupio. Sacra etiam diis facio præter cõſuetum,quia id æquum cenſeo,ex multis mihi veritatem quærere,& non ſicut ſub tyrannide viuere, de vnius tantum fiducia pendẽtem. nemo mihi rem gratam fecerit, qui in rebus meis meipſo plus arbitrij habere voluerit. Hæc Zambria pro ſe & quibuſdam ſui ſimilibus afferente,populus quietus expectabat quónam audacia hæc eſſet euaſura, maxime quòd videret legiſlatorem amplius nolle contendere,ne hominem inſolentem iritatiorem redderet. verebatur enim ne plures talis in loquendo impudentiæ imitatores facti,turbas in populo excitarent. Atque ita tum concio diſſoluitur. ac fortaſſe vlterius malum hoc ſerpſiſſet, ni Zambrias maturè ſublatus eſſet talem ob cauſam. Phinees tum aliis rebus,tum patris dignitate,iuuẽtutis faciles princeps,Eleazari pontificis filius, & Moyſem magnum patruum habens, ægerrimè tulit Zambriæ contumaciam: cuius impunitate ne legum contemptus creſceret, vindicare in flagitioſos decreuit, non ignarus quòd exempla primatum in vtramuis partem plurimum valeãt. Cúmque tanto eſſet animi & corporis robore, vt non temerè aliquid arduum aggrederetur, quod non etiam perficeret,ad Zambriæ tentorium vadit,& eodem ictu ipſum vnà cum Choſbi transfigit. quo exemplo iuuentus ad pulcherrimam virtutis æmulationem accenſa, certatim in eiuſdem criminis reos facit impetum, & bonam illorum partem ferro, conficiunt, reliquos inſecuta peſtis ſuſtulit, per iram numinis inflicta, & ne illis quidem pepercit, qui cum iure cognationis talem ſuorum petulantiam cohibere deberent, aut diſſimulare aut accendere etiam maluerunt: nec prius deſtitit, quàm quatuordecim millia virorum deſiderarentur. Hanc ob rem Moyſes in Madianitas concitus, ad gentem internecione delendam exercitum miſit, de qua expeditione mox narrabimus, poſtquam quod omiſſum antè non oportuit, dixerimus. Balamum illum, qui à Madianitis accitus ad execrandos Hebræos, quo minus hoc facere à Deo eſt prohibitus,nihilo ſecius tamen tale hoſtibus conſilium dedit, quo effectum eſt, vt quibuſdam infectis praua opinione, penè totius populi religio ſit corrupta: hunc inquam Balamum tanto honore dignatus eſt Propheta, vt oracula eius ſuis literis inſeruerit:cúmque nihil vetaret quin ea pro ſuis ederet,nec vllo teſte id factum eius coargui poſſet,maluit eum debita apud poſteros memoria non fraudare. Sed hæc quiſque vt libuerit ita conſideret. Moyſes autem vt dicere cœperam,in Madianitas miſit exercitum duodecim millium, ſingulis tribubus mille militibus imperatis: eíſque copiis *Num.31.*

Phineem præfecit, cuius opera leges vindicatas, & de Zambria violatore earum pœnas exactas paulo antè memorauimus.

Hebræorum de Madianitis victoria, & Amoritis regio quomodo à Moyse duabus cum dimidiata tribubus concessa. *Cap. VII.*

MADIANITÆ verò intellecto hostiũ aduentu, & quòd iam non longè abessent, & ipsi copias in vnum contrahunt, & quà in regionem suam irrupturos putabant, munito pro tempore aditu, præsto erant, impetus eorum pro viribus propulsaturi. Sed mox primo cõgressu tanta multitudo Madianitarum est cæsa, vt numerus cadauerũ inuri non posset, ne regibus quidem seruatis. Hi fuere Ochus, Sures, Robeas, Vbes, & quintus Recemus, à quo deductum nomen primaria vrbs Arabum & hodie retinet, Receme dicta, quam Græci Petram vocare malunt. Fusis hostibus, Hebræi regionem sunt populati, prædas abigendo, & incolas vnà cum mulieribus interimendo, solis parcentes virginibus: hoc enim Phinees à Moyse mandatum acceperat. qui reducto incolumi ac illæso exercitu, prædam quoq; memorabilem retulit, boum quinquaginta duo millia, & insuper sexaginta septem: asinorum sexaginta millia, vasorum aureorum & argenteorum magnum numerum, quibus in domestica supellectile vtebantur. Etenim pro opibus lautiore victu delectabantur. Abductæ sunt etiam virgines circiter triginta duo millia. Moyses autem partitus prædam, quinquagesimam eius partẽ Eleazaro dedit & sacerdotibus, & Leuitis alterius quinquagesimam: reliquum verò populo distribuit. quo factum est vt deinde suauiter viuerent, opibus virtute quæsitis, otium quoque ad fruendum nacti. Moyses autem iam admodum senex Iesum designauit, qui sibi in Prophetæ & ducis (si opus foret) muniis succederet, Deo ita iubente vt hunc principatus successorem faceret. Erat enim totius diuini atq; humani iuris peritissimus, Moyse præceptore doctus. Per idem tempus duæ tribus, Gadæ & Rubeli, & dimidia Manassitis, numero pecudum & aliis rebus abundantes, de communi consilio rogant Moysem, vt sibi extra sortem traderet Amoritidem terram, quæ non multo antè bello capta fuerat. esse enim pascuis vberem. Ille verò suspicatus eos prælia cõtra Chananæos metu detrectare, & curam pecudum ignauiæ prætexere, conuitio viros excipit, meticulosos simulatores dictitans. Velle eos in otio luxúque terram communi marte quæsitam possidere, & nolle arma cum cætero exercitu ferentes, terram vltra Iordanem à Deo promissam capere, deuictis gentibus quas ille pro hostibus haberi iusserat. Qui videntes eum iratum, ne meritò irasci videretur, respondent se neque per ignauiam pericula, neque per desidiam labores fugere, sed hoc tantum agere, vt præda in locis commodis relicta, expeditiores ad certamina fierent: paratósque se aiebant, si oppida ad tutelam liberorum & coniugum ac facultatum ipso dante acciperent, reliquum exercitum armatos quocunque ducerentur sequi, & communibus militare auspiciis. Tum Moyses comprobata eorum voluntate, aduocatóque Eleazaro pontifice & Iesu, cæterisque magistratibus, concedit illis Amoritidem hac conditione, vt simul cum cognato populo aduersus communem hostem bellum gerant, donec omnia ex sententia confecta fuerint, atque hoc pacto accepto quod petierunt, & extructis munitis oppidis, liberos & vxores atque impedimenta in illis deponunt. Moyses quoque in eadem regione decem vrbes condidit, in illum quadraginta octo numerum computandas, in quarum tribus asyla sanciuit, illis tantum profutura, qui cæde non sponte commissa eò confugissent. statuítque talibus exilij tempus, tantisper dum pontifex viueret sub quo cædes accidit. post cuius obitum redire in patriam permisit. Exilij verò tempore licere cuiuis è cognatis interempti homicidam impunè occidere, duntaxat extra vrbem refugij deprehensum: idque ius solis cognatis esse voluit, aliis non item. Cæterùm oppida refugij fuerunt hæc: ad fines Arabiæ Bosora, in Galadena regione Arimanum, in Bataneade Gaulademan. & post captam Chananæam totidem ex Leuiticis oppidis iussu Moysis destinata sunt, vt hoc genus exulibus refugium & habitationem præberent. Eodem tẽpore cùm defunctus esset quidam è primatibus

Num. 27. *Deut.* 3. *Num.* 23. *Num.* 35. *Deut.* 4. 19. *Ios.* 20.

matibus Manaſſitidis tribus nomine Salpades, liberis deterioris tantũ ſexus relictis, tribules eius viri inſignes Moyſem conſulunt, an filiarũ eius in diuiſione & ſortitione agrorum ratio haberi debeat. Is reſpondit, ſi in domum tribulis nuptum darentur, ſortem dotalem fore: ſin mallent in aliam tribum elocari, ſortem in ſua tribu relinquerent, atque hac occaſione inſtituit, vt cuique tribui ſuæ ſortes perpetuò manerent. *Nu. 27. 36*

Quúmq; iam de quadrageſimo migrationis anno triginta tantum dies ſupereſſent, aduocata concione ad Iordanem eo loco vbi nunc oppidum Abila viſitur, agrum habens palmetis conſitum, vbi populum omnem præſto vidit, in hunc modum verba fecit. VI *Deut. 4*

Moyſis leges, & quomodo ex hominibus eſt ſublatus. Cap. VIII.

MIri commilitones, & longi laboris ſocij, quoniam Deus ita vult, & ætas CXX. annorum exacta poſtulat, vt ex hac vita diſcedam, & rebus vltra Iordanẽ gerendis intereſſe me Deo nõ eſt viſum, æquum duxi, vt quantum ad veſtram felicitatem attinet, ne nunc quidem officio deſim: ſed pro gratia mihi data prouideam, vt pro commonſtrata ad eam via, ſempiterna apud vos memoria dignus habear. Age igitur, vbi prius in quo tam veſtra quàm poſterorum beatitudo conſiſtat indicauerimus, & hoc pietatis erga vos noſtræ perpetuum monumentum reliquerimus, *libentes ex hac vita* decedamus. Fidem enim, ſat ſcio, mereor, vel quòd antehac veſtris commodis indeſinenter ſeruiens nunquam vos fefelli, vel quòd anima prope exitum conſtituta in omni virtute hac veritate ſeipſa melior redditur. Filij Iſraelis, vna omnibus hominibus felicitatis eſt cauſa Deus propitius: quam ſolus dignis dare, & peccãtibus in ſe auferre potis eſt. cui ſi vos tales præſtiteritis, quales ipſe poſtulat, qualésve ego ex ipſis ſententia inſtituo, nunquam non macti virtute, æmulandíque omnibus eritis: ſed & quæ iam contigerunt bona erunt perpetua, & quod deeſt breui conſequemini. Tantum voluntati diuinæ obſequimini, & mandatis eius parete: & neq; legibus per me latis alias præponite, neque in religione per contemptum quicquam nouate. Quod ſi feceritis, bello præſtantiſsimi inter omnes gentes, & omnibus hoſtibus inſuperabiles eritis. nam auxiliante Deo minæ omnes facile contemnuntur. Cæterum virtutis præmia magna per omnem vitam ſunt propoſita, & ipſa ſibi primum eſt ac potiſsimum præmium: deinde per hanc cætera bona facile parantur: qua inter vos inuicem vtentes & vitam beatam ducetis, & gloriam tum apud exteros tum apud poſteros immortalem conſequemini. Hæc vobis ſunt ſperanda, ſi leges monitu Dei me perferente ſcriptas nec ipſi violetis, nec alios violare patiamini, & harum intellectum ac vſum nunquam non meditemini. Ego verò commodis veſtris lætus diſcedo, vóſq; pietatis ac prudentiæ legibus, & virtuti ducum ac magiſtratuum commẽdo, qui incolumitatis ac felicitatis veſtræ poſthac curam ſunt habituri. Deus autem ſub cuius ductu hactenus egiſtis, & cuius fauori debetis quicquid vtilitatis ex me percepiſtis, non deſinet vobis proſpicere, ſed quàm diu ipſum & pietatẽ colueritis, tam diu ſub eius præſidio tuti permanebitis. Nec deerunt qui vobis optima monita ſuggerant, quibus parentes beati eritis, nimirum pontifex Eleazarus & Ieſus, & ſenatus ac primates tribuum, quibus cauete vos difficiles præbeatis, ſcientes quòd qui bene parere nouit, etiam bene imperaturus eſt vbi ad poteſtatem peruenerit: néve in hoc libertatem ſitam exiſtimetis, ſi mãdatis principum obmurmuraueritis. nam hactenus in contumacia contra benefactores libertatẽ reponebatis: à quo vitio ſi vos in poſterum ſeruaueritis, res veſtras in meliore ſtatu videbitis. Abſit autem vt ita in hos exaſperemini, quemadmodum aliquoties in me incanduiſtis. memeniſtis enim quòd ſæpius à vobis de ſalute periclitatus ſum quàm ab hoſtibus. quod non exprobrandi cauſa dico: nolim enim vos hac commemoratione in exitu vitæ contriſtatos relinquere, qui etiam tunc æquo animo vos tuli: ſed vt admoniti in poſterum ſapiatis, id quod in veſtram etiam rem futurum eſt. & ne in præpoſitos cõtumelioſi ſitis elati opum affluentia, quibus traiecto Iordane & occupata Chananæa potiemini. alioqui ſi per has inſolentiores facti in contumaciã & virtutis *Deut. 7. 11*

tutis cõtemptum prolabamini, Deum fautorem nequaquam eſtis habituri, quem ſi veſtro merito inimicum vobis reddideritis, & terram virtute partam oppreſsi ab hoſtibus per ſummam ignominiam amittetis, & per totum quàm late patet orbem diſperſi ſeruitute veſtra terras ac maria replebitis. quò ſi ventum fuerit, iam fruſtra pœnitebit patrias leges non ſeruaſſe. quare quo minus periculi ſit, ne illas violetis, poſt victoriam neminem hoſtium ſupereſſe patimini: ídque rebus veſtris conducibilius exiſtimate, ne cum illis viuẽtes ad ſimilia ſtudia prolapſi patriam inſtitutionem corrumpatis. Præterea lucos & aras & templa quotquot habent ad vnum tolli iubeo, ferróq; & flammis ita deleri, vt etiam memoria eorum omnis aboleatur. Sic enim bona veſtra tutius conſeruabitis. Verum ne per ignorantiam meliorum natura veſtra in deterius deprauetur, Deo iubente & leges conſcripſi, & formam adminiſtrationis rerum tam publicarum quàm priuatarũ, à quibus ſi nuſquam diſcedatis, mortalium omnium feliciſsimi eritis. Hæc loquutus tradit eis codicem, leges ſcriptas & inſtituta bene viuendi continentem. Illi verò ſoluebantur in lacrymas, & iam tum deſiderio ducis mœrebant: memoréſq; quanta pericula pertuliſſet, quámq; alacriter ſalutem ipſorum procurauiſſet: & de futuro ſoliciti, quòd non eſſent talem principem habituri, ac ne Deum quidem æque propitium Moyſe non amplius deprecatore: tum pœnitentes eorum quæ in deſerto per furorem contra illum commiſerant, grauiſsime dolebant: ita vt totus populus lacrymans nullam cõſolationem admitteret. Moyſes verò ſolabatur eos, & iubẽs à lacrymis deſiſtere, ad leges accipiendas hortabatur. atque ita tum concio eſt diſſoluta. Nunc priuſquam ad reliqua tranſitum faciam, operæprecium duxi, leges talis latoris maieſtate ac virtute dignas hîc inſerere, quo lector cognoſcat, qualia ſint noſtra iam inde à priſcis ſeculis inſtituta. Extant autem omnia quæ ille vir ſcripſit, vt nihil ornatus cauſa liceat affingere: ſeriem tantum nouauimus, & leges quas ille ſparſim vt quamque à Deo retulerat, ſcripſit, nos generatim in ſuos ordines digeſsimus: qua de re lector admonendus erat, ne ſi quis fortè ex contribulibus in hæc noſtra inciderit, calumniam temere ſtruat, quaſi parum ſincere ſcripta Moſaica tractantibus. Enumerabo autem eas potiſsimum leges quæ ad publicam inſtitutionem, ritúſq; gentiles pertinent: quæ verò ad priuatam conſuetudinem aut contractus vel cum exteris vel cum noſtratibus ſpectant, in eum commentarium diſtulimus, quem de moribus & ſacrorũ cauſis Deo fauente ſcribere eſt animus. Poſtquam acquiſita Chananæa terra, vrbibúſque cõditis, victoriæ fructus ſecuri carpere cœperitis, hæc mandata obſeruãdo rem Deo gratam facietis, & partam felicitatem conſtabilietis. Vrbs ſacra ſit vna in regione Chananæa, in loco illuſtri & fertili, quam Deus per oraculum elegerit: & templum in ea ſit vnum, & altare vnum ex lapidibus non politis, ſed collectitiis conſtructum, qui inducti tectorio, decoram & mundã, ſpeciem præ ſe ferant: aſcenſúſq; ſit ad illud non per gradus, ſed terra leniter per accliue aggeſta: in alia verò vrbe nec altare ſit vllum, neq; templum. Deus enim vnus eſt, & Hebræorum genus vnum. Qui conuitium Deo fecerit, lapidatus per diem pendeat, deinde ignominioſe & obſcure ſepeliatur. In ſacram vrbem & templum ter in anno conuentus fiat Hebræorũ ex vniuerſa eorum ditione, vt Deo pro acceptis beneficiis gratias agant, & in futurum precibus eum demereantur, & per conuerſationes ac conuiuia mutuam beneuolentiam alant. Expedit enim vt inter ſe noſcantur, quibus idem eſt genus, quíque eiſdẽ ſtudiis delectantur. Id verò ex huiuſmodi congreſsibus facile contingit, dum aſpectus & colloquia pertinaciter in animis hærent: ſicut contrà qui nunquam conueniunt, eos alieniſsimos à ſe inuicem eſſe oportet. Sint præterea decimæ fructuum ſeorſum ab illis quæ ſacerdotibus ac Leuitis debentur, quibus in patria venditis, pecunia inde redacta in ſacra vrbe inſumatur in ſacrificia & conuiuia. Æquum enim eſt ex prouentu terræ à Deo datæ in ipſius honorem hilariter agere. Ex mercede meretricis non eſt ſacrificandum. neq; enim quicquam Deum delectat cum iniuria coniunctum: neque maior eſt turpitudo, quàm quæ corporibus infertur. Similiter ſi quis mercedẽ pro admiſſura canis venatici aut paſtoralis acceperit, nec inde quidẽ Deo ſacrificare eſt licitum. Diis alienis nemo male loquatur. Fana externa nõ ſunt

Leuit.4 *Deut.16* *Deut.18* *Exod. 21*

ſpolianda,

ſpolianda, neque ſacra donaria tollenda. Nemo veſte è lino & lana contexta vtatur. eſt enim ſolorum ſacerdotum. Septimo quoque anno, quando per Scenopegiæ feſta apud Sanctam vrbem ſacrorum cauſa conuenitur, pontifex à ſublimi ſuggeſto, vnde à tota multitudine exaudiri poſsit, legem pro concione legat: & neque mulieres neque pueri ab auſcultãdo arceantur, imò ne mancipiã quidem. Nam bonum eſt vt inſcriptam in animis nunquam delendam memoria retineant. ſic enim minus peccabunt, non ignari quid ſit in lege decretum. Leges etiam vim maiorem obtinebunt in delinquentium conſcientiis, dum ſua placita minis interpoſitis in auditorum animas infigunt: ita vt nunquam non legis voluntas intus obuerſetur, & quantas pœnas contemptus eius incurrat. Pueri etiam ante omnia leges ediſcant, qua diſciplina nec honeſtior eſt alia, nec ad felicitatem conducibilior. Bis quotidie, incunte die, & cùm itur cubitum, commemoranda ſummi Dei beneficia, quæ liberatis ex Ægypto præſtitit. æquum enim eſt gratias agere quæ pro acceptis rependuntur, & in futurum tempus fauorem conciliant. Inſcribenda ſunt etiam foribus præcipua, & in brachiis oſtentanda. & quæ potentiam eius ac beneficentiam indicant, circumferenda ſunt inſcripta in capite & brachio, vt vndiquaque conſpicua ſit Dei erga populum ſuum benignitas. Oppidatim præſint ſeptem viri probatæ virtutis, & iuſtitiæ cultores. Singulis magiſtratibus attribuantur duo miniſtri de tribu Leuitica. Quibus iudicandi ſors obtigit in ſuis ciuitatibus ſummo in honore habeantur, vt præſentibus illis nec conuiciari liceat, nec aſperius agere. Sic enim futurum eſt, vt aſſueti homines reuereri, ad pietatem quoque aſſuefiant, & tanto longius à contemptu numinis abſint. Iudicibus quicquid viſum fuerit, illorum ſententia valere debet, niſi conſtet pecuniis eſſe corruptos, aut manifeſtè coargui poſsint non rectè decreuiſſe. Oportet enim ſine lucri & dignitatis reſpectu iudicare, & iuſtitiam omnibus aliis rebus anteponere. Hæc enim iniuria in Dei contumeliam recidit, quaſi verò is infirmior ſit habendus, quàm illi quorum potentiæ metu præter ius fertur calculus. nam Dei potentia eſt iuſtitia. Ergo qui in magnatum gratiam præuaricatur, potentiores illos quàm Deum facit. Quòd ſi iudices neſciant de negotio ad ſe delato pronunciare, ſicut interdum accidit, in ſanctam vrbem integram cauſam relegent: tum verò pontifex & propheta vnà cum ſenatu quod viſum fuerit decernant. Vni teſti fides non habeatur, ſed tribus, aut vt minimum duobus, quorum teſtimonium vita ante acta faciat veriſimile. Mulieribus autem teſtimoniũ deponere non liceat, propter leuitatem ac temeritatem eius generis. Neque ſeruum hominem teſtem eſſe liceat, propter animos degeneres. probabile enim eſt aut lucri cauſa aut præ metu non verum teſtimonium depoſituros. Quòd ſi cui falſo teſti creditũ fuerit, iſq; poſtea falſi coarguatur, ei pœnæ ſit obnoxius, quam reus daturus erat, ſi grauante hoc teſtimonio condemnatus fuiſſet. Homicidio in aliquo agro commiſſo, ſi autor nuſquam compareat, neque ſuſpicio ſit à quopiã per odium occiſum hominem, inquiſitio fiat ſumma cura propoſitis indici prẽmiis. quòd ſi nullus exiſtat index, magiſtratus oppidorum vicinorũ agro in quo cædes eſt facta, & ſenatus conuenientes, metiantur à loco in quo iacet cadauer: & quod fuerit proximũ oppidum, eius oppidani emptam iuuencam & adductam in teſqua nec ſementi nec plantationi idonea neruis ceruicis abſciſsis cædant, & ablutis manibus ſupra caput iuuencæ ſacerdotes & Leuitæ ac ſenatus illius oppidi, puras ſe manus ab ea cæde habere proclament, eámq; nec feciſſe ſe, nec, dum fieret interfuiſſe. inuocéntq; Deum vt propitius factus nũquã poſthac in ea regione tale malũ accidere permittat. Optimum quidẽ eſt optimatum regimen, & in ſic adminiſtrata republica viuere, nec eſt cur aliã eius ſpeciem concupiſcatis: ſed præſtat vt hac contenti in legũ & veſtra ipſorum poteſtate ſitis. Satis enim eſt, Deum habere præſidem. Attamen ſi regis vos cupido cœperit, nemo ſit niſi veſtri generis & ſanguinis, & cui iuſtitia ſit cordi cum cæteris virtutibus. Is quiſquis fuerit, plus legibus & Deo quàm ſuæ ſapiẽtiæ tribuat, nihilq; prẽter pontificis ac ſenatus ſententiã faciat: nec multas alat vxores, aut pecuniis equiſve plurimis gaudeat: quarũ rerum copia facile cõtemptor legũ poſſet euadere. & ſi talibus ſtudiis plus æquo fuerit deditus, obſtandũ eſt ne potẽtior fiat quàm

Deut.

Deut.6

Deut.19

Deut.21

Deut.17

Deut.19 rebus veſtris expedit. Terminos terræ mouere non eſt fas, nec propriæ, nec alienę, dummodo pacatæ: ſed religioſe cauendum, vt tanquam Dei calculus in æternum fixus maneat: quòd hæc præcipua cauſa ſit bellorum & ſedionum, ſi auaritia certis terminis non circumſcribatur. Facile enim legum præſcripta tranſilit, qui terminis Leuit.25 cupiditatem ſuam cohiberi non patitur. Qui terram plantauerit, ſi plantæ ante quartum annum fructum protulerint, nec Deo primitias inde offerre oportet, nec in propriũ vſum conuertere. Intempeſtiuus enim eſt talis fructus. quicquid autem præmaturè à natura extorquetur, eius vſus nec Deo conuenit, nec Domino. quarto verò anno colligat quicquid iam tempeſtiuum, & in ſanctam vrbẽ deferat, & cum reliqui prouentus decimis in conuiuiis cum amicis conſumat, & cum pupillis ac viduis. quinto demum anno arbitratu ſuo fructus colligat. Agrum vitibus conſitum ne ſemines. ſufficit enim quòd hanc plantam nutriat, nec opus eſt vt & aratro vexetur. Bubus aranda eſt terra, nec aliud animal cum eis ſubiugandum, ſed eiuſdẽ ſemper generis ſub idẽ iugum agenda. Semina quoque debent eſſe pura & impermixta, nec duũm ſimul aut trium generũ ſunt ſeminanda. obhorret enim natura cõmunionem diſſimilium. Neque diuerſi generis iumentorum coitus ſunt admittendi. verendum enim ne hoc exemplo & ad homines contemptus generis ſui perueniat, vt ſolent à minimis principiis res in peius proficere. Cauendum eſt autem magnopere, ne quid eiuſmodi permittatur, ex cuius imitatione mores publici deprauari poſſint. quapropter ne leuia quidẽ leges diſſimulant, dum officio ſuo nuſquã deeſſe cupiunt. Metentes & demeſſa colligentes ne ſpicilegium faciãt, quin & de manipulis nonnihil egenis relinquãt, vt hæc tanquam à fortuna obiecta in vſum ſuũ cõuertant & alimoniã. De vindemia quoque racemuli relinquantur pauperibus: ſimiliter de oliuetorũ fructu nonnihil, vt ſit egenis quod colligant, quãdoquidẽ de ſuo non poſſunt. non enim tantũ ex negligentiori collectione decedit, quantũ accedit è paupertum gratia. Deus etiã ad enutriẽdos fructus terram alacriorẽ faciet, ſi non quiſq; ſuis Deut.25 tantum cõmodis prouideat, ſed inopum quoq; rationẽ habeat. Nec bubus in area triturantibus os obligandum eſt. non enim æquum eſt vetare laboris ſocios quo minus & fructuum ſint participes. Nec à pomis maturis viatores ſunt arcendi, ſed ſinendi vt tanquã propriis ſe ſatient: & ſiue indigenæ ſint, ſiue exteri, libenter illis ad eſum exhibenda ſunt. auferre verò ſecum non liceat. Neque vindemiantes vetent obuios deguſtare ex his quæ ad torcular deferunt: iniquum enim fuerit de bonis à Deo conceſsis inuidere tantillum cõcupiſcentibus, præſertim quum id anni tempus ſit fertiliſsimũ, & iuxta Dei ordinationẽ non diu duraturum. & ſi quis præ pudore cunctetur attingere, vt ſumant hortentur, Iſraelitas quidem vt ſocios, & quibus propter cognationẽ liceat hoc facere: aduenas verò hoſpitalibus his munuſculis dignentur, quæ ipſis Deus pro tempore præbuit. Non enim debet exiſtimari detrimentum, quod liberali animo ſumendũ hominibus permittitur: quia non in hoc Deus abundantiã bonarũ rerum largitur, vt his ſoli fruamur, ſed vt de noſtro alios etiam honoremus: volens hoc modo ſingularem erga Iſraelitas fauorẽ ac liberalitatẽ ſuam gentibus innoteſcere, dum id quod ipſis ſupereſt, benignè cum illis cõmunicant. Qui verò contrà fecerit, plagas vna minus quadraginta publica ſcutica accipiẽs illiberalẽ hãc pœnã ſuſtineat, eo quòd cum eſſet ingenuus, lucro ſeruiens ipſe ſuam dignitatẽ læſerit. Rectum enim eſt vt cum ipſi multa in Ægypto & deſerto ſitis perpeſsi, aliorum miſerias non negligatis: & Dei benignitate amplas facultates conſecuti, ex his nonnihil per compaſsionem egenis decidatis. Vltra duas decimas quas quotannis pendere iam iuſsi, alteram Leuitis, alteram in ſacras epulas, tertia tertio quoq; anno Deut.26 eſt conferenda, quæ in egenas viduas & pupillos diſtribuatur. E fructibus primos prouentus in templum deferant, & pro accepta terra quæ eos tulit Deo gratis actis, & ſacrificiis iuxta legẽ ritè peractis, primitias ſacerdotibus offerant. Hæc omnia vbi quis perfecerit, & vtraſque decimas tum quæ Leuitis debentur, tum quæ epulis attulerit, iter ingreſſurus cõſiſtat è regione tẽpli, ante omnia Deo gratias agat, quòd ab Ægyptiorũ graui ſeruitute liberatis terrã vberem & amplam fruendã dederit: teſtatúſq; decimas ſe iuxta Moyſis legẽ ſoluiſſe, precetur Deum, vt tum ſibi priuatim, tum

Hebræis

Hebræis publice propitius & quæ bona hactenus dedit, conſeruet, & pro ſua potentia ac benignitate augere etiã dignetur. Vbi ætas maturuerit, vxores ducant virgines ingenuas ex honeſtis parentibus prognatas. qui autẽ non ducit virginem, ne ſibi cõiungat alteri maritatã, néve ptiorẽ eius virum contriſtet. Ancillas ne ducant ingenui, ne adamatas quidẽ, decet enim cupiditatibus imperare, & ad retinẽdã dignitatem ad magnopere conducit. Neq; meretrici ſit ius nuptiarum, cuius propter iniuriam ſuo corpori factam, nuptiale ſacrum Deus non admittit. atq; hæc ita obſeruari valde intereſt, ad hoc vt proles naſcatur ingenua, & ad ſtudium virtutis erecta, ſi non è turpi aut illiberali matrimonio ſint prognati. Si quis aliquã pro virgine deſponſam poſtea talem non inuenerit, in ius vocatã accuſet, afferátq; argumenta quæ habet: puellæ verò cauſam agat pater, aut frater, aut qui poſt hos genere videtur proximus. Et ſi quidẽ puella fuerit abſoluta, degat in accuſatoris coniugio, íſque nullum poſthac dimittẽdi eam ius habeat, niſi talẽ ipſi cauſam præbuerit, quæ cõtradictionẽ non recipiat, cæterũ temeritatis & petulantiæ qua inſontẽ detulit, pœnas luat quadraginta vna minus plagis acceptis, & quinquaginta ſiclos puellæ patri multæ nomine numerare cogatur. Quòd ſi vitiata fuiſſe coarguatur, ſi quidẽ plebeia fuerit, eo quòd parum ſolicitè pudicitiã vſq; ad nuptiarũ tempus ſeruauerit, lapidibus obruatur. quòd ſi ex ſacerdotibus prognata fuerit, viuens exuratur. Si quis duarum vxorũ maritus propter amorẽ, aut formã, aut aliam quãuis cauſam, alteri plus beneuolentiæ honoríſq; detulerit, alteri verò minus: ſi filius dilectæ iunior quàm ille ex altera natus, propterea quòd ſua mater in maiore gratia patris fuiſſet, poſtulet ius primogenituræ, vt duplicẽ facultatum paternarum partẽ iuxta meas leges auferat, non permittatur. iniquum enim eſt eum qui ſit natu grãdior propter matrẽ negligentius à patre habitã ſuo priuilegio fraudari. Qui virgini alteri deſponſatæ ſtuprum obtulerit, ſi quidẽ perſuaſæ vt ſe præberet, ſimul cum ea capitalis eſto. ſontes enim ſunt ambo: hic quia puellæ perſuaſit vt liberali coniugio rem turpiſſimã anteponeret: hæc verò quia lucro aut voluptati ſuccubuit. quòd ſi ſolitariã alicubi nactus, vi oppreſſerit, ſolus det ſupplicium. Qui virginẽ nondum deſponſatã conſtuprauerit, ipſe ducat. quòd ſi pater puellæ nolit hanc ei nuptum tradere, quinquaginta ſiclos iniuriæ preciũ numeret. Qui à coniuge quacunq; de cauſa, vt ſæpe hominibus vſu venit, diſiungi poſtulat, ſcripto ei ſecuritatẽ faciat, quòd eã nolit amplius repetere. ſic enim habebit poteſtatem alterius coniugis quærendi: alioqui diuortium non permittitur. Quòd ſi & alterum offenderit, aut poſt eius mortẽ prior reducere eam voluerit, non licet vt ad eum redeat. Si cuius maritus nondũ ſuſceptis liberis defunctus fuerit, frater mariti eam ducito: & filium ex ea natũ defuncti nomine vocatũ, ſortis hæredẽ nutrito. nã hoc è republica erit, dum nec familiæ deficiunt, & poſſeſſiones apud cognatos remanent, mulieri quoque leuior fit calamitas, cum prioris mariti cõiunctiſſimo victuræ. quòd ſi frater nolit eam ducere, mulier ſenatũ accedens teſtetur, quòd volentem eam in familia manere, & ex ipſo liberos gignere, cum iniuria defuncti repulerit. Rogante verò ſenatu cauſam, ſiue magnã ſiue paruam afferat, huc tandẽ res euadet: vxor fratris ſoluto viri illius calceo, & cõſputa eius facie, merito hæc illũ pati dicet, qui fratris defuncti memoriæ iniuriã fecerit. atq; ita ille quidẽ è curia diſcedet, in omnẽ vitã notatus ignominia: mulier verò cui vult nubito. Si quis vel virginẽ vel maritatã captiuã abduxerit, eíq; legitime coniungi voluerit, non antè ius eſto cubile eius tangere, quàm raſo capite ſumptóq; lugubri habitu cognatos & amicos in bello amiſſos deplorauerit, vt ita mœrore ſatiata tum demum ad nuptiale cõuiuiũ veniat. Bonũ enim & iuſtũ eſt, vt qui mulierẽ ex qua liberos gignat accipit, morẽ gerat eius affectibus, & non ſuæ tantũ voluptati indulgens, illius deſideria negligat. Elapſis autẽ luctus triginta diebus, tot enim ſapienti ad deplorãdos caros ſufficiunt, tunc nuptiis dare operã liceat. Quòd ſi ſatiata cõcupiſcentia pro coniuge eam habere dedignatus fuerit, nec pro ſerua quidẽ eam tractare ius habeat: ſed quocũq; mulier abire maluerit, liberã hoc faciendi poteſtatẽ habeat. Quicunq; è iunioribus parentes ſuos contempſerint, & debitũ honorem præ pudore aut contumacia reddere eis neglexerint, & inſuper cõtumaces ac propterui in eos fuerint, hos primũ verbis parentes

Deut. 24

Deut. 21

Deut. 22

Deut. 25

Deut. 21

Deut. 21

moneant

moneant. nam hos natura fecit idoneos iudices. dicántq; nõ voluptatis causã in matrimonium se cõueniſſe, neq; vt collatis in cõmune facultatibus opulentiores fierẽt: ſed vt liberos acquirerent, qui ſe in ſenectute nutriant, & neceſſaria ſibi ſuppeditẽt. Acceptos autẽ à Deo cum gratiarũ actione ac gaudio, ſumma cura educauiſſe, nulli rei parcentes quæ ad eorũ ſalutem & inſtitutionẽ pertinere viſa ſint. ſiue quoq; quando iuuẽtutis erratis ignoſcendũ eſt, ſatis ſit quòd officij hactenus oblitus es. proinde reſipiſce & cogita, quòd etiã Deus læſis parentibus offenditur, qui & ipſe humani parens eſt generis, & ad ſe pertinere iniuriã exiſtimat, quæ infertur hominibus cũ quibus illi cõmunis eſt appellatio. quin & lex talibus pœnam inclementer infligit, cuius abſit vt tu facias periculum. His verbis ſi arrogantia iuuenũ emendata fuerit, per inſcitiam cõmiſſis debetur venia. hoc enim & ad legislatoris clementiæ laudem, & ad parentũ felicitatem pertinet, ſi nec filiũ nec filiam legibus dare pœnas videãt. quòd ſi hi ſermones & præcepta nihil profecerint, ſed contumacibus in parẽtes auſis pergat leges ſibi infeſtas reddere, ab ipſis extra vrbẽ ſequẽte turba productus, obruatur lapidibus, & perrotum diem omnibus ad ſpectandũ propoſitus, nocte demum ſepeliatur. Similiter & qui quomodocunq; legibus dãnati dant ſupplicium. Quin & hoſtes ſepeliantur, nec mortuus quiſquã expers terræ iaceat, vltrà quàm iuſtum eſt, pœnas exſoluens. Mutuum dare ad vſurã Hebræorum nemini liceat, neq; cibum neque potum. nõ enim iuſtum eſt reditus captare ex fortunis tribulium, ſed præſtat opẽ ferre illorum neceſſitatibus, & ad lucrũ imputare eorum gratiarum actionẽ, & Dei retributionẽ, quæ huiuſmodi beneficentiã ſolet conſequi. Qui verò acceperint mutuò ſiue pecuniã, ſiue fructum aliquẽ aridum aut liquidum, vbi Deo fauente ex ſententia fruges ipſorum prouenerint, alacres reſtituant eis qui mutuauerunt, quaſi ſua reponẽtes, & vſuri denuò ſi opus fuerit. Quòd ſi nõ pudeat eos nõ reddere, nõ ſunt è domibus auferẽda pignora, niſi iuſſu iudicũ. & pignus foris eſt expectandũ. is vero qui afferre debet, nihil cõtradicat ei qui cum legũ auxilio ad ſe venit: & ſi quidem nõ inops fuerit, qui oppignerauerit, retineatur pignus, donec reddatur mutuũ. ſin autẽ pauper, reſtituat id creditor priuſquam ſol occidat, maximè ſi veſtimentum pignus fuerit: vt habeat iturus cubitum. quandoquidẽ Deus à natura erga pauperes eſt miſericors. Molam & inſtrumentũ quod ad hanc pertinet nõ eſto ius pignus capere: ne carentibus his ſi deſit cibũ parandi facultas, ob inopiã grauius aliquid accidat. Plagium qui cõmiſerit, mulctator capite: qui verò aurũ aut argentũ ſubtraxerit, duplum reſtitutio. Qui in furto deprehenſum, aut parietẽ perfodientem occiderit, impune eſto. Pecudem qui furatus fuerit, quadruplo mulctator, excepto boue. pro hoc enim quincuplũ numerandũ eſt. Qui vero mulctã ſoluere non valet, in ſeruitutem vindicetur. Qui tribuli in ſeruitutẽ eſt venditus, ſexennio ſeruiat, ſeptimo anno manumittatur. Quòd ſi in herili domo prolẽ è conſerua ſuſceperit, & propter ſuos affectus ſeruire maluerit, anno iubileo, is eſt quinquageſimus, liber eſto, vnà cũ filiis & vxore. Si quis aurũ aut argentũ in via inuenerit, quærat eum qui perdidit, per præconẽ indicato loco in quo inuenit: reddátq; ſciens non eſſe bonũ ex alieno dãno lucrũ facere. Sic & de pecudibus, in quas errãtes in deſerto inciderit, ſi ignoretur Dominus, ſtatim apud ſe reſeruet, Deũ teſtatus quòd aliena vſurpare nõ cupiat. Iumentũ per tempeſtatẽ in luto hærens præterire non licet, ſed ſubleuandũ eſt non ſecus quàm propriũ. Viam ignoranti cõmonſtrare oportet, nõ per ludibriũ riſum captando alienas vtilitates impedire. Abſenti & ſurdo nemo male loquitor. Percuſſus in rixa abſq; ferro, confeſtim vindicetur: idẽ patiente eo qui percuſſit, quod fecit. quòd ſi domũ relatus cõplures dies ægrotauerit, deinde moriatur, qui percuſſit à cæde inſons eſto. ſin autẽ reualuerit, & multa in ęgritudine inſumpſerit, percuſſo quicquid interim dũ decubuit impẽſum eſt diſſoluat, prætérq; mercedẽ medici. Qui mulierẽ vterũ gerentẽ calce percuſſerit, ſi quidẽ mulier abortiat, pecunia mulctetur à iudicibus, quòd corrupto fœtu populũ vno ciue diminuerit: & aliã præterea pecuniã det marito mulieris. quòd ſi illa moriatur, & ipſe det pœnas capite: quãdo quidẽ vitã pro vita reponi iuſtũ eſt. Venenũ neq; letale, neq; alias noxiũ quiſquã Iſraëlitarũ penes ſe habeat: quod ſi habere deprehẽſus ſit, morte mulctetur, & patiatur id quod fa-

Deut. 23

Deut. 24

Deut. 22

facturus

cturus erat illis aduerſus quos venenum parauerat. Qui excæcauerit quenquam, ſimilia patiatur, priuatus quo priuauit aliũ, niſi is malit pecuniam accipere. nam ipſi lex permittit arbitriũ æſtimandi ſuum caſum, ſi nolit haberi ſeuerior. Bouem cornupetam Dominus iugulet. quòd ſi in area quenquam percuſſum interfecerit, ipſe quidem obruatur ſaxis, indignus qui vel in cibũ veniat. quòd ſi & dominus coarguatur nouiſſe ingenium eius, nec tamen cauiſſe, & ipſe morte mulctetur, vt qui à boue necato mortis cauſa fuerit. Quod ſi ſeruũ aut ancillam bos interfecerit, ipſe quidem lapidetur, dominus autẽ eius triginta ſiclos necati hero perſoluat. Quòd ſi bos à boue alio ita percuſſus mortuus fuerit, vendãtur tam mortuus quàm qui percuſſit, & preciũ vtriuſque inter ſe domini partiantur. Qui puteũ aut lacum fodiunt, diligenter curent, vt iniectis tabulis operiãtur, non vt aquatio non ſit libera, ſed vt abſit periculum ne quid incidat. quòd ſi in talem foſſam nõ clauſam pecus alicuius illapſum moriatur, pretium eius domino reſtitui debet. tecta quoq; circumſepienda ſunt obicibus, qui non facilè prolabi ſinant ac decidere. Depoſitum tanquã rem ſacrã qui accepit, diligenter cuſtodiat, & nemo eius cõmiſſorem fraudare ſuſtineat, neq; vir, neq; mulier, etiam ſi nemine coarguente ingentẽ auri vim lucrifacturus ſit. in vniuerſum enim danda eſt opera vt ſua cuiq; conſcientia ſana ſit, & huic teſti approbari ſatis eſt quicquid laudẽ meretur apud homines. Præcipuus autẽ Dei reſpectus habendus eſt, quẽ nemo malus vnquam poteſt fallere, quòd ſi abſq; dolo malo cui commiſſum eſt id perdiderit, accedẽs ad ſeptẽ illos iudices, iureiurando Deũ teſtem faciat, quòd nihil ſua voluntate aut malitia ſit perditũ, nec vſum ſe parte depoſiti, atq; ita abſolutus abeat. quòd ſi vel minima commiſſorum parte vſus poſt perdiderit, ad redibendũ quod accepit, in ſolidum condemnetur. Idem ius eſto de mercedibus quę parantur labore corporis. Cauendum ne quis virum pauperẽ mercede ſua defraudet, memor quòd is vice agri & facultatum hoc à Deo ſortitus ſit. proinde non procraſtinanda ſolutio, ſed eadẽ die reddendum, cùm conſtet Deum nolle vt operarius laboris ſui fructu careat. Liberi ob parentum iniquitatem puniẽdi non ſunt, nimirũ propter ſuam virtutem digniores miſeratione, quòd è talibus nati ſint, quàm odio propter illorũ vicia. Neq; patribus peccata filiorũ ſunt imputanda, qui contẽpta parentũ diſciplina multa ſibi permittunt facere. Spadones abominare & auerſare, qui virilitate & genitura ſe ipſi priuauerunt, quam nobis Deus ad incrementum & multiplicationem addidit. Procul arcendum eſt hoc genus, quod non modò poſteritatẽ quãtum in ſe eſt, ſed multo ante propriã innocentiam ac puritatem perdidit. Satis enim conſtat, quòd effœminato primum animo etiam corpora habent muliebria. ſimiliter abhorrere oportet quicquid inter portenta ducitur.

Deut.24.

Ibidem.

Ibidem.

Caſtrare nec hominem licet, nec vllum aliud animal.

Hæ pacis leges & inſtituta ſunto, & Deus propitius inconcuſſam eam & imperturbatam conſeruabit. abſit autẽ vt vllum tempus veniat quod hæc innouet & in cõtrariam formam transferat. Quoniam autem neceſſe eſt homines vel ſpõte vel inuitos in turbelas ac pericula incidere, age etiam de his pauca præcipiamus, vt ſcientes quid opus facto ſit, cum vſus erit in promptu habeatis ſalutaria conſilia, nec ſitis hac parte imparati in ipſo tẽporis articulo. Faxitq; Deus vt terrã quam vobis pro labore veſtro ac virtute dedit, in pace & trãquillitate colẽtes poſſideatis, nec hoſtibus incurſantibus, nec domeſtica ſeditione turbante, quæ abrogatis patrũ legibus & inſtitutis, in contrariam diſciplinam vos inducat: vtq; in perpetua legum à Deo comprobaturũ obſeruatione permaneatis. Bella verò vel vobis vel veſtris poſteris gerẽda, extra fines Deus auertat.

Cæterum cum bellum inſtabit, caduceatores primũ ad deſtinatos hoſtes ſunt mittendi. decet enim ante arma verbis ad eos vti, docendo quòd quamuis & copiæ vobis adſint numeroſæ, & equi, & arma, & ſuper omnia Deus auxiliator propicius, mauultis tamen nõ cogi ad bellũ, neq; ex rebus illorũ direptis ingrata lucra quærere. Et ſi quidẽ quod æquum eſt perſuaderi ſibi patiantur, præſtat pacem inuiolatam ſeruare: quòd ſi plus ſuis viribus tribuentes ius in armis reponant, exercitum contra eos educite, imperium Deo committentes, creato vno aliquo forti viro qui vicarius illi ſit, & quaſi proimperator, multorum enim imperium non modo moram affert rebus ſtrenuè gerendis, ſed non rarò plus nocet quàm prodeſt. Delectus autem habendus eſt virorum

Deut.20.

tantum robore tam animi quàm corporis præſtantium: ignaui verò minimè admiſcendi, ne dum res armis geritur, in fugam auerſi hoſtium conditionem potiorem faciant. Immunes autẽ ſint à militia, qui ædificata noua domo nondũ integrum annum illa ſunt vſi: tum qui plantata vinea nondũ ex ea fructus perceperunt: & præter hos qui deſponſata vxore nondũ eam domũ duxerunt: ne harum rerum deſiderio ſibi parcentes, & ſeruantes ſe relictis voluptatibus, in gratiam vxorũ parum fortiter rem gerant.

Caſtris autem poſitis cauete ne quid aſperè ac crudeliter faciatis: & oppugnaturi vrbem ſi deſit materies ad machinarũ fabricam, ne deglabretis terram frugiferas arbores excidendo: ſed parcite, non ignorãtes in vſum hominũ iſta creata, & ſi vox eis daretur expoſtulatura vobiſcũ, quod cùm ipſa belli cauſa non fuerint, iniuſtè affligantur, mutatura domicilium ſi liceat, & aliò migratura. Victores in prælio facti eos qui in aduerſa acie ſtaterunt cædite, cęteros tributarios futuros ſeruate, excepta Chananæorum gente. Hi enim cũ totis familiis ſunt delendi. Cauete autem, maxime in bello, vt neq; mulier habitu virili vtatur, neque vir ſtola muliebri. Hæc ſunt inſtituta quæ Moyſes reliquit. Leges verò antè quadrageſimo anno cõſcriptas tradidit. de quibus in aliis cõmentariis dicemus. Sequentibus deinceps diebus, nam cõtinenter concionem aduocabat, fauſtis eos precationibus Deo cõmendauit, ſicut cõtrà diris imprecationibus eos deuouit, qui neglectis legibus aduerſus earũ præſcriptum agerẽt. deinde carmen hexametrũ eis recitauit, quod ſcriptum reliquit in ſacro volumine, continens prædictionẽ futurorum, iuxta quam omnia facta ſunt, atq; fiunt, euentis nuſquam non congruentibus. Hæc volumina & arcã ſacerdotibus tradidit, in qua decem illa præcepta in duabus tabulis ſcripta repoſuerat, & præter ea tabernaculum. populo etiã mandauit, vt occupata terra & fixis ſedibus, nõ obliuiſceretur iniuriæ ab Amalecitis acceptæ: ſed expeditione in eos ſuſcepta pœnas repoſceret pro dãnis in deſerto ſibi illatis. Capta autem Chananæa, & plebe eius vt par eſt deleta, aram erigere iuſſit ad ſolem Orientem obuerſam, nõ procul à Sicimis vrbe inter duos montes, dextrũ Garizeum, ſiniſtrum Gibalem: diuiſáſq; copias in ſenas tribus ſuper duobus montibus conſiſtere, & vnà cum illis Leuitas ac ſacerdotes. & primũ illos in Garizeo precari omnia fauſta leges Dei & religionẽ ſeruantibus, & Moyſis conſtitutiones non violantibus, alteros verò acclamationibus hoc approbare: & rurſum his precãtibus illos acclamare. deinde pari modo tranſgreſſoribus execrationes inferre, ſuccinẽtes ſibi inuicem, ab alteris dicta comprobãtes. & tam fauſtas ominationes quam deuotiones in literas retulit, vt in perpetuum cuiuis eas diſcere liceat: quæ tandẽ huic aræ inſcriptæ ſunt ex vtroq; latere, quà populus iuſſus eſt ſtare, & holocautomata offerre, & poſt eam diem nũquam alias victimas imponere: neq; enim fas eſſe. Hæc ſunt quæ Moyſes præcepit, & quæ Hebræorum gens indefinenter obſeruat. Poſtridie populo cum vxoribus & liberis in concionem collecto, ne mancipiis quidem excluſis, iureiurando eos ad legum cuſtodiam adſtrinxit: vtq; Dei voluntatẽ diligenter expẽdentes, neq; cognationis gratiam, neq; periculorum metum, neq; vllam aliam cauſam tanti facerent, vt eam potiorẽ legibus ducentes, ab earum præſcriptis diſcederent: ſed ſiue conſanguineorũ vnus aliquis, ſiue vrbs quępiã, circa eas turbare aliquid, aut ſtatum earum labefactare conetur, priuatim & publicè illis periclitantibus auxiliũ ferrent. quam ſi viciſſent, à fundamentis vt deſertricem reuellerent, & ne ſolum quidem ipſius ſi fieri poſſit ſupereſſe paterentur. ſin verò id efficere non valerent, nec pœnas meritas exigere, ſaltem teſtarentur ſe impietati alienæ non conſentire. hæc populus in foro iureiurando firmauit. Poſt hæc docebat eos quomodo ſacrificia Deo gratiora fierent: & quomodo expeditiones ſuſcipiendæ, captato ſigno ex lapillis de quibus iam diximus. Sed & Ieſus ſuperſtite etiã tum & præſente Moyſe vaticinatus eſt quicquid pro ſalute populi geſturus erat, vel foris bello adminiſtrando, vel domi ferẽdis lęgibus: & ad viuendi rationem recens inſtitutam eos præparans, diuino monitu ſe præſagire aiebat, quòd ſi patriam religionem violarent, clades non effugerent. nã & regionem ipſorum armis exterorum opplẽdam, & vrbes diruẽdas, & tẽplum incendẽdum, & ipſos ſub haſta victoris venundandos, ſeruituróſque gentibus quæ afflictorum nulla miſeratione tangerẽtur: ac tum demum ſeram atq; inutilem erratorum pœnitentiam acturos. Deum tamen ipſorum

Deut. 22.

Deut. 30. 31. 32. 33. 34.

Deut. 27. 28

Deut. 29.

condit

conditorem,& vrbes ſuis ciuibus & templum populo redditurum. Hæc autem fore, vt non ſemel tantũ amittant,ſed ſæpius. Deinde Moyſes exhortatus Ieſum vt in Chananæos exercitum duceret,affuturúmque cœptis eius Deũ pollicitus, & populo omnia fauſta ominatus: Quoniã,inquit,ad patres noſtros abeo,& Deus hanc mihi diem abitus præfiniuit, gratias illi viuens adhuc & vobis preſentibus ago pro cura ac prouidentia quam de rebus veſtris hactenus habuit, non ſolum depellendis aduerſis, ſed commodis etiam largiter exhibendis:& quia laborem meũ ac ſolicitudinem dum veſtrum ſtatũ in meliorem fortunã reducere conor, propicius ſemper adiuuit:imò verò ipſe & exorſus eſt rem & abſoluit, me miniſtro vſus & vicario in obeundis quæ ad veſtram felicitatem pertinere viſa ſunt. Quapropter æquũ eſt, vt priuſquam decedam, eius potentiæ, qui & in poſterum vobis non deerit, dignas laudes rependam, méque hoc debito exoluam, veſtræq; memoriæ commendem, quòd hunc ſolum colere & venerari conuenit: & leges eius habere in precio, vt quæ omnibus reliquis donis iam acceptis, aut in poſterum à propicio conferendis, longè ſint anteponendæ. Grauis enim aduerſarius eſt vel homo legiſlator, ſi conſtitutionibus ſuis autoritatem adimi ſentiat. Dei verò indignationem abſit vt experiamini, quæ legibus ipſius contemptis excitari poſſet.Hæc poſtrema verba Moyſe loquente,& ſingulis tribubus ſua fata aperiente, vniuerſa multitudo in lachrymas erupuit, vt & mulieres plangentes dolorem ob futuram ipſius mortem conceptum declararent,quin & pueri præ mœroris impotentia plorantes præ ſe ferebant, quòd tanta eſſet viri virtus ac magnificentia, vt ne illam quidem ætatem latere poſſet. Itaque certamen quoddam erat inter minores & grandiores,vtros maior haberet mœſtitia. alteri enim intelligẽtes quali orbarẽtur antiſtite, futuram ſuam conditionem lamentabantur. alteri hoc ipſum lugebant, quòd priuſquam eius virtutem ſatis deguſtaſſent, iam carendum eo,ſeque deſtituendos videbant. Quantus autem fuerit populi ploratus & querimoniæ, coniecturam capere licet ex eo quòd tum prophetæ accidit. Quamuis enim perſuaſiſſimũ ſemper habuit, non eſſe inſtante morte dolendum, vt quæ præter Dei voluntatem ac naturæ leges non veniat,viſo tamen affectu populi,à lachrymis temperare non valuit:dum verò eò proficiſcitur,vbi diſpariturus erat,omnes cum fletu ſequebãtur. Tum Moyſes his qui longius aberant manu mota ſignificauit vt conſiſterent: propiores autem rogabat,ne exceſſum ſuum lachrymabilem facere pergerent,cum fletu proſequendo. Illi verò & hanc extremam gratiam ei referendam exiſtimantes,vt quẽadmodum cupiebat ſeorſum ſecederet, continuerunt ſe inter ſe lachrymantes. Solus autem ſenatus eum deduxit,& pontifex Eleazarus,& imperator Ieſus. Vt verò in monte Abari vocato conſtitit,qui celſus è regione Hierichuntis attollitur, & conſcendentibus latè Chananæam terræ proſpectum exhibet, ſenatum dimiſit. Cúmque poſt mutuos complexus Eleazaro ac Ieſu vltimum vale diceret, inter loquendum repentina nube circundatus in vallem quandam eſt ablatus. In ſacris autem voluminibus ſcripſit ſe mortuum, veritus ne propter excellentem eius virtutem à Deo raptum prædicarent. Vitæ eius tempus vniuerſum centum viginti annorum fuit,cuius tertiam partem in imperio exegit,vno menſe minus. Mortuúſque eſt vltimo anni menſe,die prima menſis qui à Macedonibus Dyſtrus dicitur, à noſtris verò Adar:vir omnium quotquot vnquam fuere prudentiſſimus, & qui conſilia bona optime noſſet exequi: adhæc eloquentia & in tractando populo gratia & dexteritate incomparabilis: affectus quoque ita ſemper in poteſtate habuit, vt omnino illis carere videretur, & nomina tantum eorum ex his quæ in aliis hominibus conſpiceret, cognita habere. Imperator idem cum primis bonus, vates verò qualis nemo alius, vt omnia eius verba vim oraculorum obtinerent. Quapropter triginta diebus eum luxit populus,cui nunquam quicquam triſtius accidit,quàm tunc prophetæ mors. nec in præſens tantummodo ſui deſiderium reliquit,ſed maximam apud omnes exiſtimationem quotquot ſcripta eius euoluere contigit, dum eius virtutem ex illis æſtimant. Atque hæc ſunt quæ de Moyſis exitu dicenda habuimus.

Deut.31

Deu. 33.34

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER QVINTVS.

Quomodo Iesus Hebræorum imperator debellatis ac cæsis Chananæis terram eorum sorte diuisit tribubus. Caput I.

POST Moysem, quemadmodum dixi, ex hominibus sublatum, officiúmque memoriæ viri exhibitum, sedato luctu, Iesus iubet copias ad expeditionem instrui: mittítque exploratores in Hierichuntem, quo mentem eorum & vires cognoscerent: castra deinde mouet maturè Iordanem traiecturus. mox conuocatis Rubelidis & Gadidis tribuum principibus, atq; etiam Manassenidis: nam & huic tribui dimidiatæ Amoræam habitare permissum erat, quæ fuit Chananææ pars septima: reuocauit eis in mẽtem quid Moysi fuissent polliciti: rogauítq; vt in eius gratiam qui ne vltimo quidem vitæ tempore prospicere eis defatigatus est, & propter communem vtilitatem, alacriter præstarent quæ promiserant. illis verò imperata haud grauatim faciẽtibus armatis quinquaginta milibus, ab Abila ad Iordanem sexaginta stadia castra promouit: quæ postquã metatus est, commodùm speculatores aderant, omnibus apud Chananæos exploratis. ignoti enim à principio, totã illorum vrbem per ocium considerauerunt, & mœnia qua parte magis aut minus erant munita, & portarum quænã assultum minus ferre possint, & capi essent faciliores. nec quisquam obuiorum spectantibus singula fuit molestus, dum curiositatẽ hospitum consuetam interpretantur, nec hostile adhuc quicquã suspicantur. vt verò sub vesperam secesserunt in quoddã diuersorium non longè à mœnibus, in quod primũ fuerant deducti, iámq; cœna peracta de reditu consultabant, indicatum est regi cœnanti, venisse speculatum quosdam è castris Hebræorum, & nunc diuertentes apud Rachaben hoc tantum curare quomodo latenter se subducãt. Ille verò confestim mittit qui eos comprehendant, quæstioni admouendos vt causam aduentus sui aperiant. quos vbi aduentare Rachabe cognouit, fortè enim lini manipulos siccabat in mœnibus, speculatores his contexit. missis autem à rege dixit, hospites quosdam ignotos paulo ante solis occasum apud se cœnatos discessisse, qui si suspecti essent regi, quasi detrimentum aliquod reipublicæ allaturi, paruo negotio posse ab insequẽtibus de via retrahi. Tum illi decepti à mulíere, quàm serio loqui putabant, ne perfrutati quidem diuersorium abierunt. & excurrẽtes per vias quibus verisimile erat eos discedere, & quæ ad flumen ducebant, vestigio nullo inuento, frustra laborare destiterunt. Sedato autem tumultu Rachabe deductos de mœnibus, & admonitos quanto suo periculo saluti eorum consuluisset, vt quæ in dolo deprehensa pœnam capitis cum tota familia regi erat datura, rogatósque vt occupata terra Chananæa memores beneficij gratiam sibi repẽderent pro accepta salute; iussit vt bono animo abirent: iureiurando prius delato, quod expugnata vrbe, & aliis iuxta ipsorum decretum internecioni traditis, mulieri salus manebit incolumis. hunc enim euentum sibi Deum iam antè significasse. illi & in præsens ei gratias agunt, & in futurum abunde relaturos iureiurando confirmant, & hoc consilium dant, vt cùm præsenserit vrbem expugnandam, contractis facultatibus & propinquis intra diuersorium, vestem coccineam pro foribus expandat. imperatorem enim edicto inhibiturum, ne quis eam domum lædere audeat, quo datæ sibi salutis gratiam recipiat. quòd si aliquis ex eius propinquis in pugna caderet, ipsius culpam fore non suã: neq; se ad eius incolumitatem præstandam iureiurãdo teneri velle. His cõditionibus discessum est, cũ se funẽ de mœnibus demisissent: reuersiq; ad suos rem

rem totam vt erat acta narrauerunt. Tum Iesus pontifici Eleazaro cum senatu indicat quid exploratores Rachabæ iurauerint: eorúmq; autoritate iusiurandũ ratum est habitum. Imperatore autẽ solicito de traiectu: amnis enim auctus aquis fluebat, & cùm pontem non haberet, ne fabricari quidem hostis passurus videbatur, nec naues vllæ præsto aderant: Deus se illis transitum procuraturum promisit, fluentis eius imminutis. Itaq; Iesus postquam duos dies expectasset, copias omnes ad hunc modum in vlteriorem ripã traduxit. Sacerdotes cum arca agmen præcedebant, post eos ibant Leuitæ portãtes tabernaculũ & vasa sacrificiis destinata. Sequebatur deinde totũ agmen in suas tribus distinctũ, receptis in medium mulieribus ac pueris, quo tutiores essent ab impetu fluminis. Vt verò sacerdotibus primis ingressis vadabile est visum, quòd & aqua decreuisset, & glarea non amplius vi vndarum volueretur, sed stabile solum exciperet vestigia, omnes iam intrepidè vadum transibant, tale rẽdditum cernentes quale Deus promiserat. steterúntque in aluei medio Sacerdotes, donec transiret multitudo, & in tuto consisteret. quod vbi factum est, & ipsi egressi fluuium, liberum ei solitum cursum reliquerunt: qui confestim auctus, ad pristinam aquarum molem rediit. Exercitus autem quinquaginta stadia progressus, ad decimum à Hierichunte stadium castrametatus est. Porrò Iesus ara exstructa è lapidibus quos singuli tribuum principes ex alueo propheta iubente sustulerant, vt monumentum esset prodigiose refrænati fluminis, sacrum in ea Deo fecit: & paschæ solennitas eo loci celebrata est, omnibus rebus iam affluentibus, quarum penuria hactenus laborarum fuerat. nam & segetes Chananæorum maturas tum demetebant, & alias prædas abigebant. eodem enim tempore & manna eis defecerat, post annum ex quo ea primum vti cœperant quadragesimum. Cúmque hæc omnia securè & impunè Israelitæ facerent, nusquam occurrentibus Chananæis, sed intra mœnia præ metu se continentibus, expugnare vrbes eorum Iesus decreuit. Itaque prima die festiuitatis, sacerdotes arcam gestantes, stipati armatorum custodia, accesserunt ad vrbem septem cornubus clangendo, & ad virtutem suos adhortando circumambulabant mœnia senatu comitante, nec aliud quicquam faciendo, quàm quòd inflarent cornua, retro in castra reuertebantur. Cúmque per sex continuos dies idem fecissent, septima Iesus contractis in vnum copiis, reliquo populo conuocato, lætum illis affert nuncium, vrbẽ ea die sine labore capiendam, Deo hanc in potestatem ipsorum tradẽte, & ruentibus sua sponte mœnibus facilem aditum aperiente. iussítq; omnes occidi quotquot in manus militum deuenirent, & neque lassitudine, neq; miseratione, neq; prædæ cupidine à cædibus auocari, aut effugium vllum hostibus permittere: sed quicquid spiritum vitalem habet extinguere, nihil in prædam aut proprium emolumẽtum cessurum reseruando. Quicquid autem auri ac argenti repertum fuerit, in vnum comportari voluit, vt primitiæ ob rem feliciter gestam spolia de primum capta vrbe Deo dedicarentur. solam autem Rachaben cum sua cognatione seruari, propter iusiurandum ab exploratoribus acceptum. Hæc locutus instructum exercitum ad muros admouet. vrbem deinde rursum circumambulant, præcedentibus cum arca sacerdotibus, & cornuum classico militem ad aggrediendum opus incitantibus. cúmque septies lustrata paulisper constitissent, collapsa sunt mœnia, nec machinis admotis, nec vlla alia vi ab exercitu illata. Hebræi verò nullo negotio per ruinam irrumpentes in Hierichuntem omnes promiscuè cædunt, inopinato mœnium casu consternatos, & subitaneo stupore ad pugnam inutiles: passímque cadaueribus viæ sternebantur, nullum nec præsidium nec effugium incolis inuenientibus, ita vt ne fœminis quidem parceretur ac pueris. repletáque trucidatis vrbs & postremò incensa rogum defunctis præbuit, in agros quoque pari sæuiente incendio. Rachaben verò cum domesticis qui in diuersorium confugerant, exploratores periculo exemerunt: ac mox ad Iesum adductæ, gratiæ sunt ob seruatos speculatores actæ, dicente se meritis illam præmiis remuneraturum. móxq; agris donatam, in honore postea semper habuit. Reliquias autem vrbis quæ incendio supererant, ferro diruit, diris execratus quisquis semel vastatam instaurare aggrederetur: nimirum vt prima fundamenta iaciens orbaretur filio primogenito, & absoluto opere natu minimum è liberis amitteret. Nec irritam esse voluit Deus im-

Iosue 3.

Iosue 4.5.

Iosue 6.

precationem, ſicut ſuo loco dicetur. E direptione autem ingens vis argenti ac auri, atque etiam æris in vnum acerum eſt redacta, nemine edictum non obſeruante, aut ſibi prædam ac lucrum inde quærente. Eas manubias Ieſus ſacerdotibus in theſauros reponendas tradidit. Ac Hierichuntis quidem excidium in hunc modum ſe habuit.

Ioſue 7.8. Achar autem quidem Zebediæ filius ex tribu Iudæ, nactus paludamentum regium totum ex auro contextum, & maſſam auri trecentorum ſiclorum pondo, & iniquum ratus ſi nullum periculi precium ad ſe rediret, ſed oblatum à fortuna lucrum Deo nihil talibus rebus opus habenti offerret, intra tentorium in cauum profundum defodit, putans ſicut commilitones ita & Deum ſe poſſe fallere. Erant tum caſtra in loco qui vocatur Galgala, voce libertatem ſignificante. tranſgreſſi enim fluuium, tandem ſe & ab Ægyptiis & ab ærumnis in deſerto exantlatis liberatos exiſtimabant. Paucis autem poſt diebus quàm Hierichûs eſt exciſa, mittit Ieſus tria millia militum ad vrbem Ainam ſupra Hierichuntem ſitam: qui cum Ainatis prælio congreſſi, & in fugam verſi, triginta ſex è ſuis deſiderauerunt. Huius incommodi accepti nuncius poſtquam in caſtra peruenit, maiorem quàm pro cæſorum numero mœſtitiam attulit: non tam propter amiſſos, tametſi omnes viri fortes & honore digni fuerant, quàm propter deſperationem. Credentes enim ſe iam ea regione potitos, & illæſum exercitum habituros vt Deus promiſerat, nunc mirum in modum elatos hoc ſucceſſu animos hoſtium videbant. Itaque ſaccos induti per totam diem hoc habitu in luctu ac lachrymis perſeuerabant: nulláque interim corporum curandorum ratione habita, totos ſe dolori dediderant. Ieſus autem videns exercitum ſic affectum, & nihil læti amplius ſperantem, cum fiducia Deum alloquitur: Nos, inquit, non noſtra temeritate adducti ſumus, vt terram hanc armis ſubigere conaremur, ſed Moyſes ſeruus tuus ad hoc nos exciuit, cui multis atteſtantibus prodigiis pollicitus es, traditurum te nobis hanc terram poſſidendam, & exercitum noſtrum ope tua fretum ſemper in conflictu aduerſariis fore ſuperiorem, atque harum promiſſionum euentum non ſemel iam ſumus experti. Nunc autem præter opinionem clade accepta, & militibus aliquot deſideratis, hoc caſu territi, & de promiſſis tuis ac Moyſis hæſitantes, & à præliis abſtinemus, & poſt talia belli exordia nihilo feliciores progreſſus ſperare poſſumus. Tu ergo Domine, potes enim, fer opem, & præſentem mœrorem victoriam largitus adime, deſperationémque in futurum attonitis exime. Talibus exorabat Deum Ieſus, in faciem humi prolapſus. Reſponſum deinde accipit, ſurgeret & luſtraret exercitum pollutum ſacrilegio & violata religione. hanc enim cauſam eſſe præſentis calamitatis: inquiſitione autem facta & pœna à ſacrilego exacta, Iſraelitarum fore victoriam. hoc oraculum Ieſus populo indicat, & vocato Eleazaro pontifice ac magiſtratibus ſortem per ſingulas tribus mittebat. cúmque ſors in Iudæ tribum cecidiſſet, rurſum per cognationes eius mittebatur. & cum in Zachariæ cognatione maleficium eſſet inuentum, eam rurſum viritim examinantes, Acharem deprehenderunt. qui videns non eſſe locum tergiuerſandi contra diuinum indicium, furtum faſſus res furtiuas in medium protulit: móxque affectus ſupplicio, noctu ignominioſæ ſepulturæ traditur, quemadmodum ſolent damnati iudicio publico. Ieſus autem luſtratum exercitum ad Ainam ducit, & noctu diſpoſitis circa vrbem inſidiis, diluculo hoſtem ad certamen prolicit. illis verò audacter ob proximam victoriam irruentibus, ſimulata fuga procul eos ab oppido abſtrahit, fuſum hoſtem exiſtimantes, & quaſi victoria iam parta inſoleſcentes. poſtquam autem ſubitò conuerſis copiis in faciem illis obſtitit, & aliis qui in inſidiis latebant ex compoſito ſignum datum eſt, coorti celeri curſu ad Ainam feruntur, & auerſam eius portam occupant, pleriſque ciuium è muris ſuorum vt tum putabant victoriam ſpectantibus: vrbémque ingreſſi ſine diſcrimine cædem ingentem edunt. Interim alia parte Ieſus obuios in fugam vertit: qui vrbem petentes integram adhuc rati, vbi hanc quoque ab hoſte captam ac cum vxoribus ac liberis incenſam animaduerterunt, per agros diſpalati, cum ſibi inuicẽ præſidio non poſſent eſſe, alij aliis in locis ſunt oppreſſi. Poſt hanc Ainatarum cladem magna multitudo puerorũ & mulierum atq; mancipiorum capta eſt, & ſupellex ſine numero: pecudum item greges nõ modici, & inſuper

ſignata

ſignata pecunia multa: erat enim ea regio prædiues. atque hæc omnia Ieſus, inter milites partitus eſt in eis caſtris quæ habuit ad Galgala. Cæterum Gabaonitæ qui nõ longè à Hieroſolymis habitant, cognito Hierichuntiorũ & Ainatarum caſu, iámq; in ſe iturum hoſtem ſuſpicati, Ieſum quidem precibus flectere non tentauerunt, fruſtra eas fore putantes apud eum qui interneciuum bellum cum Chananæis gereret: ſed maluerunt vicinos Cepheritas & Cathieremitas in ſocietatẽ aſciſcere, dicentes nec ipſos poſſe euadere periculum niſi maturè prouiderent: quod ſi ſuum conſilium ſequantur, non deeſſe remedium. Quod vbi perſuaſerunt, mittunt legatos ad Ieſum de fœdere, quos maxime credebant ad negocium conficiendũ idoneos. Qui periculoſum rati ſi ſe Chananæos faterentur, & multo tutius ſi nihil ſibi cum illis cõmune dicerent, ſed longè diuerſas ſedes habere: aiunt ſe fama viri excitos multorũ dierum iter feciſſe, & hoc eſſe verum ex habitu comprobabant. veſtes enim quas viam ingreſſuri nouas induiſſent, longo itinere detritas, ſumpſerant enim tritas data opera, vt veriſimilia dicere viderentur. Hoc habitu in concionem ingreſſi dicunt ſe miſſos à Gabaonitis & vicinis vrbibus, vt ſaluis patriis inſtitutis, in amicitiam eorũ venirent. comperto enim quòd Deus gratuito munere Chananæorum terram illis conceſſiſſet, gratulari ſe eis, & ius ciuitatis petere. his dictis, & oſtẽtatis veſtibus in ſignũ longi itineris, orabant vt in fœdus & amicitiã admitterentur. Ieſus autem credens eorum verbis quòd Chananæi non eſſent, recipit eos in fidẽ & amicitiã: & Eleazarus pontifex cum ſenatu iurauit, habituros ſe eos pro amicis ac ſociis, & nihil contra eos iniuſtum molituros, approbante id fœdus vniuerſo populo. hoc aſtu voti compotes domũ ad ſuos ſunt reuerſi. Ieſus autẽ exercitu ducto in ſubmontanũ Chananææ tractum, cùm audiſſet Gabaonitas non longe à Hieroſolymis habitare, & eſſe Chananæorum generis, euocatis eorum honoratioribus, fraudẽ eorum incuſabat. illis verò excuſantibus non alium ſe modum ſalutis quærendæ habuiſſe, & ideo ad dolum verſos neceſsitate cogente, Eleazarũ pontificem & ſenatũ conuocat. cúmq; decretum eſſet non violandum fidem iureiurando ſancitam, ſed publicis miniſteriis deputandos, in hac conditione poſtea ſunt habiti: atque hoc pacto imminenti periculo ſe ſubtraxerunt. Cæterum cùm rex Hieroſolymitarum indignè ferret Gabaonitas ad Ieſum defeciſſe, & quatuor proximarũ gentium reges ad bellum contra eos gerendum acciuiſſet, Gabaonitæ videntes ſe peti, & hoſtes caſtris circa quendã fontem non longe ab vrbe poſitis, ad oppugnationem expediri, Ieſum in auxilium aduocant. nam eò tum res deuenerat, vt ab his perniciem expectarent, in illis verò qui ad excidium Chananæorum venerant, propter nouam amicitiã, vnicam ſpem ſalutis reponerent. Tum Ieſus cum toto exercitu in ſuccurſum properans, die & nocte itinere facto, diluculo parãtes oppugnationem adoritur: cúmq; terga vertiſſent, per decliue fugientes eſt perſecutus. Bethora is locus dicitur. Interfuiſſe huic prælio diuinum auxilium euidentibus prodigiis apparuit, cælo tonante & crebris fulminum ictibus, grandine inſuper maiore ſolito ruente. acceſsit & illud nunquam antea viſum, quòd dies factus eſt longior, ne interuentu noctis victori hoſtis eriperetur. quo factum eſt vt Ieſus reges iſtos caperet in ſpelunca quadam latebras quærentes iuxta Macchida, de omnibúſq; ſupplicium ſumeret. creuiſſe autem eam diem vltra conſuetum, extat relatum in ſacra volumina quæ in templo ſunt aſſeruata. Debellatis in hunc modũ regibus qui Gabaonitas inuaſerant, Ieſus in Chananææ montana ducit exercitũ: & magna in ea regione cæde edita, prędáq; abacta, exercitũ reducit in Galgala. cúmq; latè per circunquaq; ſitas regiones rumor de rebus Hebræorum fortiter geſtis ſpargeretur, déq; ſtupenda multitudine cæſorum, excitati ſunt in eos reges Libani acolæ, & ipſi Chananæi generis: & quantum Chananæorum campeſtria colit adſcitis Palæſtinis caſtra poſuerunt ad vrbem Galilææ Berotham non longe à ſuperiore Cædeſa, quæ etiam in Galilæorum agro ſita eſt. erántq; omnes hæ copiæ, peditum trecenta milia, equitum decem milia, curruum viginti milia: quæ tanta hoſtium multitudo, adeo tam ipſum Ieſum quàm cæteros Iſraelitas terruit, vt præ metu minimum à deſperatione abeſſent. Sed cùm Deus exprobraſſet eis formidinẽ, & quòd eius præſidio ſe non tam tutos putarẽt, pollicitúſq; victoriam, equos captiuos ener-

Ioſ. 9

Ioſ. 10

Ioſ. 11

uari & currus incendi iussisset; concepta ex his promissis fiducia, ducit in hostem: quem die quinto adeptus pugnandi copiam facit. fitq; conflictus validus, & strages maior quàm vt facile credi possit est edita. in fuga quoq; plurimi ceciderunt; vt præter paucos totus hostilis exercitus interierit. reges etiam ad vnum omnes sunt cæsi: adeóq; sæuitum est in victos, vt hominibus sublatis in equos ferrum exercerent, & currus exurerent. Totam deinde regionem peruagatus est, neminéq; audente congredi, expugnabat oppida, & quotquot ad manus suas peruenirent interficiebat; lámque quinto huius belli anno exacto Chananæorum nemo supererat, nisi si qui in loca munitissima confugerant. Iesus autem castris è Galgalis in montana translatis, sacrum tabernaculum in vrbe Silunte fixit: quòd is locus propter pulchritudinem visus sit idoneus in quo tantisper maneret, dum maior commoditas ædificandi templi se præberet. Inde cum omni populo profectus versus Sicima, altare itavt Moyses præceperat statuit: & diuiso exercitu, in Garizæo monte dimidium eius collocauit, & in Gibale alterum dimidium, in quo altare erat cum Leuitis ac sacerdotibus. vbi mactatis victimis, execrationibúsq; peractis & in altari insculptis, in Siluntem sunt
III reuersi. Iesus autem iam senex, cùm videret Chananæorum vrbes penè inexpu-
Ios. 13 gnabiles, tum propter situm natura tutum, tum propter munitiones ad frustrandos
14. 18 hostium conatus arte additas: nam cognito Israëlitarum ex Ægypto exitu, & quòd ad suum excidium properarent, toto illo tempore in muniendis oppidis occupati fuerant; conuentu populi in Siluntem indicto concionẽ aduocat. cúmq; frequens concursus factus esset, res hactenus fortiter ac feliciter gestas recensuit, quales par erat Dei auspiciis à populo religiosissimo geri: reges triginta & vnum ausos manus conserere deuictos, exercitúsq; potentissimos prælio superatos, internecione cæsos, vt ne reliquiæ quidem generis supersessent. cęterum quoniam ex vrbibus alię captæ essent, aliæ munitiores & ob hoc obstinatiores longua oppugnatione opus haberent, censuit eos qui ex regione vltra Iordanẽ sita in cõmunem expeditionẽ profecti fuerant, & propter cognationem socios periculorum se adiunxerant, gratiis prius actis ad proprias sedes remittẽdos. deinde ex singulis tribubus singulos testatę probitatis viros eligẽdos, qui regionem totam permensi bona fide & absq; dolo magnitudinem eius renunciarent. In eam sententiam itum est ab vniuerso populo: móxq; eos viros misit ad metiendam terram adiunctis ad eos quibusdã geometrię peritis, qui propter hanc scientiam errare ac falli non poterãt: hísque mandata dedit, vt æstimationem agrorum iuxta bonitatem terrę facerent. nam Chananęæ natura talis est, vt videre liceat campos magnos & frugum ac fructuum feraciſsimos, qui collati ad aliam terram admodũ vberes videri possent: quòd si iidem ad Hierichuntinum aut Hierosolymitanum agrum conferantur, iam non magni precij videbuntur: cum tamen hi agri parui sint & bona ex parte montani, sed quantum ad fertilitatem attinet, nullis aliis secundi. hanc ob rem voluit iuxta æstimationem potius quàm iuxta mensuram sortitionem fieri, quòd nonnunquam vnum iugerum pro mille aliis valeat. Decemuiri autem huic negocio destinati perlustrata regione & æstimatione terrę peracta, septimo mense reuersi sunt ad eum in Siluntem, vbi tum tabernaculi sedes erat. Tum Iesus assumpto Eleazaro cum senatu ac tribuum principibus diuisit regionem nouem tribubus & Manassitarum dimidię parti cuiq; tribui pro eius magnitudine agrum admetiens. cúmque ad sortes ventum esset, tribui Iudæ obuenit tota superior Iudęa pertinens vsque Hierosolyma. latitudo verò eius Sodomiticum lacum attingebat. in hac sorte vrbes erant Ascalon & Gaza. Secundo loco Simeonis sortita est Idumęæ partem Ægypto & Arabię conterminam. Bemiamitæ deinde regionem sortiti sunt, quę à Iordane amne vsque mare protenditur. latitudo verò eius patet Hierosolyma inter & Bethela. angustissima autem hęc sors fuit, propter agri bonitatem. Hierosolyma enim & Hierichuntem acceperunt. Ephręmi autem tribus terram à Iordane vsque Gadara in longum protensam sortita est, in latum patentem à Bethelis vsque magnũ campum. Manassetidis item dimidia pars agrum à Iordane vsque Dora vrbem, latitudine vsque Bethsana, quæ nunc Scythopolis vocatur. Post hos Isacharis in longum patentem à flumine vsque Carmelum mon-

tem,

tem, latitudinis verò mons Itabyrius fuit terminus. Zabulonitæ vsque Geneſaritem lacum terram Carmelo & mari contiguam ſunt ſortiti. Quæ autem regio poſt Carmelum ſita eſt conuallis ex re nomen habẽs tota Aſeritis ceſsit quà ad Sidonem eſt obuerſa. In hac portione fuit vrbs Arce, alio nomine Actipus. Quę verò ad Orientem ſpectant vſq; Damaſcum vrbem, & ſuperior Galilæa Nephthalitis obtigit, vſque Libani montem & Iordanis fontes qui ex hoc monte oriuntur, quà fines ſunt Arces vrbis verſus ſeptentriones ſitæ. Porrò Danitæ adepti ſunt quicquid vallis ad Occidentem ſolem vergit, Azoto & Doris terminati. horum eſt Iamnia & Gitta, & totus ager qui ab Acarone pertingit vſque montem à quo Iudæ tribus initium fecit. Ad hunc modum ſex gentium à filiis Chananęi denominatarum regionem Ieſus diuiſit, & nouem cumdimidia tribubus habitandam dedit. Amoræam enim & ipſam ab vno ex filiis eius dictam Moyſes iam ante duabus cum dimidia tribubus diuiſerat, vt ſuprà diximus. Sidoniorum autem, Arucæorum, Amathæorum & Aritheorum agri nihil ad hanc diuiſionem pertinuerunt. Cæterum Ieſus ætate iam defecta cum non valeret conſilia ſua per ſe exequi, & qui vicem eius gerebant, negligentius rempublicam adminiſtrarent, præcepit vnicuique tribui, vt ex ſua ſorte Chananæorum reliquias tolleret. In hoc enim conſiſtere & ipſorum ſecuritatem, & diſciplinę ac religionis incolumitatem: ídque eos non ex Moyſi tantum monitis, ſed ſuomet experimento didiciſſe: deinde vt Leuitis trigintaocto deſtinatas vrbes redderent, *iam enim decem in Amoræa trans flumen acceperant.* ex his in tribus profugis receptacula ſunt inſtituta. nihil enim magis erat curę, quàm vt nuſquam à Moyſis præſcriptis recederetur. hæ fuerunt, in tribu Iudæ Hebron, in Ephręmi Sicima, in Nephthalitide Cedeſis, quę eſt in ſuperiore Galilęa. poſt hęc quod de prędа in reliquũ erat diuiſit: ſupererat enim permultum. vnde non mediocris diuitiarum acceſſio & publicè & priuatim facta eſt. tantum erat auri & veſtimentorum ac reliquę ſupellectilis, tantum etiam iumentorum ac pecudum, vt numero comprehendi non poſſent. Poſthæc aduocato in concionem exercitu, ad eos qui ex regione vltra Iordanem ſita vnà militabant numero quinquaginta milia, in hanc ſentẽtiam locutus eſt: Quoniam Deus & pater qui eſt dominus Hebræorum generis, terram hanc & acquirere dedit, & in perpetuum manſuram nobis promiſit: vóſque opem veſtram indigentibus ex mandato Dei alacriter & impigrè præſtitiſtis, ęquum eſt cum iam nihil arduum ſuperſit, miſsionẽ vobis dari & promptitudine veſtra non abuti: quandoquidem certi ſumus, ſi in poſterum ſit opus, nihilo ſegnius operam veſtram nobis paratam fore. Itaque gratias vobis agimus quòd ſocii periculorum eſſe voluiſtis, rogamúſque vt in hac mutua beneuolentia perſeueretis, memores amicorum & quòd vos quóque veſtras poſſeſſiones noſtris auxiliis paraſtis, ſicut nos ad hanc felicitatem Deo fauente & vobis adnitentibus peruenimus, nec id ſine veſtrę operę præmio: quandoquidem ex hac militia ditati eſtis, multúmque prædæ, auri, & argenti referetis: & ſuper omnia noſtram beneuolentiam ad referendam vicem nunquam non promptam ac paratam. Nam & Moyſis mandatis ſatisfeciſtis, non contempta autoritate mortui, & nihil vobis ad noſtram gratiam promerẽdam reliquum feciſtis. Lætos igitur vos ad veſtras poſſeſſiones dimittimus, hoc vnum rogatos, vt nullum terminum exiſtimetis cognationem noſtram dirimere: nęve propter flumen medium alios nos putetis quàm Hebræos. Omnes enim Abrahę ſtirps ſumus, qui vel hanc vel illam ripam incolimus, vnus Deus tam noſtros quàm veſtros maiores in hanc lucem protulit: cuius leges ac religio per Moyſem inſtituta diligenter obſeruanda ſunt. hoc enim pacto futurus eſt adiutor & propicius: ſicut contrà ſi in alienos ritus degenerauerimus, & ipſe nos auerſabitur. Hęc locutus & ſingillatim primatibus populóque in commune dicto vale, ipſe quidem eodem loco reſtitit: reliqua autem multitudo vniuerſa cum lachrymis eos deducebat, & ęgrè à ſe inuicem diuellebantur. Itaque tranſacto fluuio Rubelis tribus & Gadis & quotquot Manaſsitarum eos ſunt ſecuti altare ſuper ripam Iordanis erigunt, monumentum poſteris & ſignum coniunctionis cum reliquis qui vltra Iordanem incolunt. Quo audito apud cęteros Iſraelitas, cum altare exſtructum ſcirent, non etiam quo animo,

Lib. 4 cap. 7

IIII *Ioſ. 12*

putabant eos nouata religione alienorum numinum cultum velle introducere: & temerè hac ſuſpicione violatæ religionis moti, arma corripuerant vindicaturi patrios ritus, & pœnas à violatoribus exacturi. exiſtimabant enim non tam cognationis ac dignitatis eorum qui in hoc erant crimine, quàm diuinæ voluntatis rationem habendam. atque ita irati ad expeditionem ſe accinxerunt. Ieſus verò & pontifex Eleazarus cum ſenatu conhibebant eos, dicentes verbis prius quàm armis rem aggrediendam, & ſcitandum qua mente id fecerint: & ſi fortè malo animo factum deprehẽſum ſit, tum demum armis impetendos. mittunt igitur eò legatos, Phineeſem filium Eleazari & cum eo decem honoratos in populo, qui cognoſcant quid ſibi volentes altare in ripa conſtruxiſſent. Vt verò traiecto flumine, & conuentu aduocato Phineeſes in concione conſtitit: Maius, inquit, veſtrum delictum eſt quàm vt verbis tantum caſtigari debeat. attamen non culpæ magnitudine moti repente ad arma cõclamauimus vt pœnas ſumeremus, ſed reſpectu cognationis, & ea ſpe quòd fortaſſe admonitione ad ſanitatem reduci poſsitis, legationem ad vos ſuſcepimus, vt cognita cauſa extructi altaris, non temerè armaſſe nos in vos videamur, ſi piis rationibus adducti id feciſtis: ſin autem in culpa ſitis, iuſtam vltionem violatæ pietatis inferamus. Vix enim credere potuimus, vos qui perſpectam Dei ſententiam habetis, & legum eius auditores eſtis, diſiunctos à nobis & in veſtram poſſeſsionem reuerſos, quam Deo ferre acceptam debetis, cuius prouidentia vobis contigit, beneficiorum ipſius oblitos, & relictis tabernaculo, arca, & altari patria, externos deos complecti, ac Chananæorum impietati accedere. Sed venia dabitur, ſi reſipiſcatis, & non ad maiorem inſaniam prolabamini, ad domeſticarum legum reuerentiam reducti. Quòd ſi in male cœptis obſtinatè perſiſtatis, nõ grauabimur vllum laborem pro legum defenſione ſuſcipere, ſed ad has ſimul & Dei honorem tuendum flumine traiecto, pro Chananæis habitos, non ſecus atq; illos exterminabimus. Cauete enim putetis quia extra limitem noſtrum eſtis, extra poteſtatem etiam Dei vos euaſiſſe. vbiubi eſtis, omnia ſunt illius, nec licet ius eius ac iudicium effugere. Quòd ſi putatis locum vobis ad recte ſapiendum eſſe obſtaculo, præſtat nouam agrorum diuiſionem facere, & hanc regionem pecoribus compaſcuam relinquere. Satius eſt igitur vt reſipiſcatis, & à nouitatibus mutato propoſito deſiſtatis: rogamúſq; vos per ſalutẽ liberorum ac coniugum, & quicquid habetis cariſsimum, ne nobis belli ſuſcipiendi neceſsitatem imponatis, contra quos minime volumus. In hac enim concione & conſultatione ſitum eſt, vtrum pace noſtra & veſtris affectibus perpetuò frui malitis, à nobis perſuaſi, an vos & veſtra omnia belli periculis exponere. Poſtquam hęc Phineeſes dicere deſijt, qui concioni præerant, pro communis cauſæ defenſione hęc attulerunt: Viri fratres, nos neque è cognatione deficere volumus, neque in religione cuius nequaquam pœnitet, quicquã innouare. Vnum Deum nouimus Hebræis omnibus communem, & altare eius æreum quod eſt ante tabernaculum, nec aliud vnquam noſtras excipiet victimas. Nam hoc quod nunc ereximus, quódque veſtrę ſuſpicioni anſam præbuit, non ad Deum ſacrificiis placandum extructum eſt, ſed vt perpetuum argumẽtum exſtet noſtræ neceſsitudinis, póſque patriæ religionis admoneat, non vt vos ſuſpicamini, violandæ religionis ſit initium, & hanc fuiſſe nobis extruendi cauſam, Deus ipſe teſtis eſto idoneus. quapropter meliorem poſthac de nobis opinionem habetote, abſitq; vt nos affines exiſtimetis ei crimini, cui quiſquis ex Abrahæ poſteris ſe obnoxium fecerit, & à patriis moribus ac ritibus degenerauerit, abſque capitali pœna expiari non valeat. His auditis Phineeſes, collaudatáque eorum conſtantia, reuerſus ad Ieſum, rem totam apud populum expoſuit. qui lætus quòd nec delectu opus eſſet nec ciuili ſanguine, gratias egit Deo, per ſacrificia: móxque ſoluto conuentu, reuerſis ad ſua ſingulis, ipſe apud Sicima elegit domicilium. Anno autem pòſt vigeſimo iam decrepitus, accitis oppidatim honoratioribus, & cum ſenatu magiſtratibus, tum ex plebe quotquot erat cõmodum, vbi vidit omnes adeſſe: primum Dei beneficia in memoriam illis reuocat plurima, per quæ ex rebus afflictis in tantas opes tantámque gloriam peruenerant. hortatur deinde vt dent operam vt Deum in poſterum æquè habeant propicium, cùm ſciant eius be-

Ioſ.23.24

neuo

neuolentiam non aliis retineri poſſe quàm pietatis artibus. Suum enim fuiſſe vt priuſquam decederet,illos officij commonefaceret. poſtremò rogauit vt hanc admonitionem boni coſulerent, eſſéntq; eius perpetuò memores. poſt hanc concionem naturæ debitum exoluit anno vitæ centeſimodecimo: quorum x L. ſub Moyſe magiſtro miniſter ipſius exegit, & poſt eius obitum vigintiquinque reipublicæ prę-fuit, vir incomparabili tum prudentia tum eloquentia, adhęc in re imperatoria fortis & impiger,nec minus in pace bonus & vtilis: denique in quauis virtute eximius. Sepultus eſt in oppido Thamna tribus Ephręmitidis. per idem tempus moritur & Eleazarus pontifex, Phineeſi hęreditarium relinquens ſacerdotium. ſepulturæ & eius monumentum impoſitum extat in vrbe Gabatha. Poſt horum obitum conſultus Phineeſes à populo de voluntate Dei,cuiúſnam foret imperium in bello Chananæo, reſponditiubere Deum vt Iudæ tribus ductu bellum gererent, quæ mox aſſumpta Simeonide, his conditionibus rem aggreſſa eſt, vt ſublatis è ſua ditione hoſtium reliquiis, tum tributariis, in alterius tribus extirpantibus huius generis reliquiis vicem penderet.

Quomodo poſt mortem Imperatoris Iſraelitæ neglectis patrijs religionibus in extremas calamitates inciderunt, & exorto ciuili bello ex vniuerſis Beniamitis Dc. tantum fuere ſuperſtites. Cap. II.

AT Chananæi quorum res tum erant ſatis integrę, cum magno exercitu apud Bezecam vrbem eos expectabant, ductu loci regis Adonibezeci.id nomen Bezecenorum dominum ſignificat. Adoni enim Hebræorum lingua dominus dicitur. Hi ſpem victoriæ reponebãt in hoc,quòd Ieſus Dux Iſraelitarum eſſet defunctus.aduerſus hos quos dixi duæ tribus egregiè pugnauerunt: & cæſis decem millibus,dum reliquos fugientes inſequuntur, Adonibezecum ceperunt. qui manibus ac pedibus truncatus,agnouit diuinam iuſtitiam,ſeptuaginta & duos reges antea hunc in modum à ſe mulctatos confeſſus.ſic affectum detulerunt non longè à Hieroſolymis,vbi fato functum terrę mandauerunt.deinde circa oppida bellum circumferebant:quorum bona parte capta,Hieroſolyma ſunt adorti. Et capta inferiore eius parte, omnes habitatores terræ contrucidauerunt. at ſuperior natura loci & munitionibus eſt defenſa.quare oppugnatione in Hebronem translata,vrbéq; vi capta,in oppidanos omnes ſæuitũ eſt.apud hos in eam diem ſuperſtites erant quidam è gigantum genere,ſtatura & ſpecie cæteris mortalibus diſpares,viſu ſimul & auditu horribiles:quorum oſſa adhuc oſtenduntur, qualia vix credant qui nõ viderunt ipſi. *Ioſ. 21*
Hoc oppidum Leuitis honoris gratia conceſſum eſt cum illis duobus cubitorũ millibus:reliquum eius agrum Chalebo dono dederunt,iuxta mandatum Moyſis. fuerat hic vnus è ſpeculatoribus, quos Moyſes in Chananæam præmiſerat. Habita eſt ratio Iethræ quoque Madianitæ, olim Moyſis ſoceri,cuius poſteris ager eſt attributus,quia relicta patria comites ſe adiunxerant, & in deſerto ærumnarũ ſocij fuerant. expugnatis montanis oppidis, in campeſtria & maritima deſcendẽtes prædictæ duæ tribus Aſcalonem & Azotum de Chananæis ceperunt. Euaſit autẽ eos Gaza & Accaron, quòd in planicie ſitæ & abundantes curribus, inuadentes ſe male mulctatos facile reiiciebant. Atq; ita hæ duæ tribus magnis opibus bello acquiſitis domũ ſe receperunt,& arma depoſuerunt. Beniamitæ verò in quorũ ſorte erant Hieroſolyma, tributo impoſito habitatoribus eius pacẽ dederunt: & in poſterum alteri à cædibus, alteri à periculis feriati, ad culturam agrorũ vtriq; ſe contulerunt. Beniamitarum exemplo motę reliquæ tribus & ipſæ idem fecerunt, & tributis contenti pacẽ Chananæis dederunt. Ephræmi verò tribus cùm aſſidendo Bethelis multo tempore ac labore impenſo nihil proficeret, in cœptis tamen pertinaciter durauit. tandẽ comprehenſo vno ciuium qui in vrbem importabat neceſſaria,fide data & accepta,& iureiurando firmata, intromiſſos clàm ipſum cum familia ſeruaturos, proditione eius facti ſunt voti cõpotes:cæſiſq; reliquis omnibus pręter hos quibus ſalus ex pacto debebatur,ipſi poſthac vrbis dominium habuerunt. Omiſſo deinde bello Iſraelitæ VI

omnes

omnes agriculturæ tantum operam dabant; atque ita pace longa emolliti, voluptati magis quàm honeſtati ſtudebant, diſciplinæ ac legum diuinarum immemores. qua iniuria Deus cõmotus per vatem admonet eos non è ſua ſententia hoſti Chananæo parcere, quamobrem fore vt aliquãdo per occaſionẽ pro intempeſtiua clemẽtia crudelitatẽ eis reponeret. at illis, tametſi territis oraculo, bellũ tamen non libebat ſuſcipere, tum quòd multa è Chananæo perciperent cõmoda, tum quòd ob luxum ad laborem non eſſent idonei: deprauata iam reipublicæ forma, & autoritate optimatum inualida, dum nec ſenatus vt antè legitur, nec magiſtratus ſolẽnes creantur: dúmq; relicta cura ſtatus publici, omnes priuatis tantum lucris ſunt dediti. In tanta licẽtia perturbatio grauis incidit, ex qua mox bellum ciuile exortũ eſt, quod hanc cauſam habuit. Vir è plebe Leuitica, in Ephræmitarum ditione habitans, duxit vxorẽ natam in
Iud.19 oppido Bethlemis, quod ad tribuã Iudæ attinet'. hanc cum vehementer ob formam amaret, parum reſpondere in amore ægrè ferebat. hinc orto diſſidio, mulier continuas expoſtulationes nõ ferens, relicto marito menſe quarto ad parẽtes reuertitur. is coactus deſiderio, & ipſe venit ad ſoceros, quorũ opera miſsis querelis cum vxore in gratiã reuertitur. eo loci quatuor dies exegit, comiter à puellę parentibus habitus. quinta cum decreuiſſet domũ repetere, poſt meridiẽ iter ingreditur. cũctanter enim parentes filiam dimiſerunt, nec niſi meliore diei parte tranſacta. comes erat vnus famulus, & mulier vehebatur aſina. cúmq; emenſi triginta ſtadia non longe abeſſent à Hieroſolymis, famulus dabat conſilium vt aliquò diuerterent: ne ſi nox iter facientes opprimeret, in aliquod incommodũ inciderent, præſertim propinquis hoſtibus, cum ſerotina hora etiã amicorũ loca ſuſpecta facere ſoleat. marito non placuit alienigenarum vti hoſpitio. nam Chananæi tum vrbem tenebant, malebátq; progreſſus viginti ſtadia ad ſui generis homines diuertere. in hoc conſentientibus omnibus, peruenit in Gabam tribus Beniamitidis ſero admodũ, cúmq; in foro inueniret nemi nem qui ſe inuitaret ad hoſpitiũ, ſenex quidã è rure domũ repentẽs, Ephræmita genere, ſed Gabæ habitans, caſu repertũ interrogat, quiſnam ſit, & cur crepuſculo demum cœnã è foro peteret. ille ſe Leuitam ait, & vxorem à parentibus domũ reducere, & in Ephræmitarum ditione ſe habere domiciliũ. Tum ſenex reſpectu cognationis ac tribus, & quod fortè oblatus hoſpes viſus eſt, ad ſe deducit hominum. Gabaeni verò quidam iuuenes qui mulierculã in foro viderant, mirati eius formã, poſtquam ad ſenẽ illum diuertiſſe cognouerunt, contempta imbecillitate & ſolitudine, venerunt ad ianuam: rogantéq; ſene vt abirent, & vim abſtinerent ac iniuriã, poſtulabant vt exhibita hoſpita quieti ſuæ conſuleret. cúmq; ille contrà diceret cognatam eſſe, & Leuitidẽ, peccaturos eos grauiter, ſi propter voluptatẽ leges violarent, iuuenéſq; iura contemnerent ac deriderent, cædem minantes ſi obſtare libidini eorum pergeret, ſenex ait ſe filiã eis permittere, vt ſaluo hoſpitali iure cupiditatẽ explerent, volens quantũ in ſe erat tutos ab iniuria præſtare, quos exceperat. illis verò pertinaciter hoſpitã expetentibus, & hanc omnino accipere volentibus, ſupplex orabat ne quid contra leges cõmitterent. at illi furentes vi raptam mulierẽ domum abducunt, cúmq; ei per totã noctem ad ſatietatẽ illuſiſſent, diluculo dimiſerunt: quę ita miſere affecta ad hoſpitiũ reuertitur: & præ nimio dolore ac verecũdia, non audẽs in mariti cõſpectũ venire, quòd hunc indigniſsimè rem laturũ putaret humi collapſa expirauit. Leuita ratus ſopore oppreſſam, & nihil grauius ſuſpicãs, excitare conabatur, conſolaturus eo quòd nõ ſponte ſe ad ſtuprũ præbuiſſet, ſed vi in alienas ædes abrepta. vt verò defunctã ſenſit, ſatis prudẽter pro calamitatis magnitudine ſe gerẽs, cadauer iumẽto impoſitũ domũ reportat: & mẽbratim diuiſum in partes duodecim, ad ſingulas tribus miſit, mãdans perferẽtibus, vt indicarẽt per tribus qui mulieri cauſa mortis
Iud.20 fuerint, & de eorũ violentia. Tum verò illi nunquã tali antè viſo vel audito ſpectaculo ad indignationẽ grauiter cõmoti, & iuſto furore perciti apud Siluntẽ conuentum faciunt, & cõgregati ante tabernaculũ, Gabaenos hoſtiliter armis impetere decernunt. Hunc impetũ ſenatus cohibuit, ſuadens nõ ita temere cognatis bellũ inferendum, priuſquã verbis agerent de criminibus: quãdo ne in exteros quidẽ ob iniuriam acceptã armari leges permittunt, niſi legatis prius de ſatisfactione miſſis. rectũ igitur

eſſe ad

eſſe ad Gabaenos mittere qui fontes ad ſupplicium depoſcant. qui ſi dedantur, horum pœna contentos eſſe debere. ſin contumaces fuerint, bello in eos vindicandum. Itaq; mittuntur ad Gabaenos accuſaturi eos iuuenes qui vim pudicitiæ mulieris intulerãt, & poſtulaturi vt pro violatis legibus morte iuſtas pœnas penderent. Gabaeni verò non dediderunt iuuenes, arbitrati ſibi pudendum ſi alienis imperatis metu belli parerent, cùm multitudine ac virtute nulli ſe cedere videri vellent: erátq; magnus apparatus totius tribus, cùmcæteri non defuturos ſe promitterent, ſi quis eos vi & armis aggredi vellet. Quæ poſtquàm Iſraëlitis à Gabaenis renuntiata ſunt, iureiurando ſanciunt, néminem ex ſuis viro Beniamitę filiam traditurum in coniugem: & acriore bello perſecuturos ſe eam tribum, quàm maiores eorum Chananæos perſecuti ſint. Et confeſtim eduxerunt contra eos exercitum quadringentorum millium armatorum. Beniamitæ verò habuerunt vigintiquinq; armatorum millia, & inſuper ſexcentos. ex eo numero fuere quingenti funditores peritiſſimi, qui læua manu feriebant. itaque commiſſo apud Gabam prælio, egregiè vicere Beniamitæ, cæſis ex aduerſa ącie viginti duobus millibus. & fortaſſe plures cecidiſſent, niſi nox prælium diremiſſet. atque ita Beniamitæ læti ſe intra mœnia receperunt, Iſraelitę verò in caſtra inſperata clade attoniti. Sequenti die prælium inſtauratur, & Beniamitis rurſum vincentibus, decemocto millia cadunt ex parte Iſraelitarũ, quo factum eſt vt caſtra metu deſererent. profectíque Bethela, quæ vrbs nõ longe aberat, poſtridie ieiunio peracto ſupplicauerunt Deo per Phineeſem pontificem vt ab ira deſiſteret, & contentus duabus cladibus victoriam & robur contra hoſtem cõcederet. Deus verò precibus eorum annuit, & per eundem vatem fauorem eſt pollicitus. Ergo diuiſis bifariam copiis, dimidiam partem noctu circa vrbem in inſidiis collocãt, reliqua in aciem producta cum Beniamitis manus conſerunt, móxque vt impares paulatim pedem referunt. eo magis Beniamitę inſtant ſponte cedentibus quo longius hoſtem ab vrbe abſtraherent, ita vt etiam illi qui in vrbe propter ætatem imbellem relicti fuerant, procurrerent quaſi prædæ futuri ſocij. poſtquam autem ſatis longe à mœnibus diſceſſum eſt, Hebræi reuerſi in pugnam ſignum dant inſidiatoribus: qui mox coorti cum clamore hoſtem à tergo inuadunt. Senſerunt illi ſe deceptos, & cum conſilium in ancipiti metu non ſuppeteret, in conuallem quandam compulſi, circumdatis expeditioribus qui eminus pugnare aſſueuerant, telis ferarum in morem ſunt confixi. Sexcenti tantum euaſerunt incolumes: qui conglobati & facto cuneo, ferociter per medios hoſtes eruperent: & in montẽ quendam fuga delati natura loci ſe tutati ſunt. reliqui omnes ceciderunt, numero circiter vigintiquinque millia. Iſraelitæ verò Gabam incenderunt, & mulieres atque impuberes contrucidauerunt. pari modo & in alias Beniamitarum vrbes ſæuitum eſt: adeóq; indignatio iuſta eos efferauerat, vt ad expugnãdam etiam Iabiſum Galaditidis vrbem, quæ auxilium contra Beniamitas negauerat, duodecim ſelecta millia mitterent. qui potiti vrbe occiderunt tam viros quàm mulieres & pueros, ſeruatis tantum quadringentis virginibus. Tantus erat dolor ac furor ob perpetratum in mulierem ſcelus, recentibus etiam cladibus exaſperatus: qui poſtquàm reſedit, ſubſecuta eſt pœnitentia, dum vna ſe tribu diminutos reputant. & quamuis iuſtis armis oppreſſos cenſerent, vt qui contra leges diuinas peccauerant, ieiunium tamen indixerunt ob eorum exitium. Sexcentos quoque illos qui effugerãt, miſſis legatis reuocant. hi petrã quandam, quæ Rhoa dicitur, in deſerto occupauerant. Legati verò apud illos tam ipſorũ quàm ſuam cladem conqueſti, quod infectum eſſe non poterat, ſuaſerunt æquo ferrent animo, & ad ſui generis reliquos aggregarentur, néve quantum in ſe eſſet, vniuerſam tribum Beniamiticam irent perditũ. Licere enim illis pace ſua tribus totius agros recipere, & prædam inſuper quantam poſſent abigere. At illi agnoſcentes ſuam iniuſtitiam iuſto Dei iudicio damnatam, reuerſi ſunt in ſuæ tribus ditionem, parentes ſuorum hortatibus. Iſraelitæ verò dederunt eis in vxores quadringentas illas virgines Iabiticas. de reliquis verò deliberabant vnde illis vxores ad ſufficiendam prolem parari poſſent. cùm enim ante initium belli iureiurando cautum eſſet ne quis filiam in Beniamiticam tribum elocaret, non deerant qui negligendum id ſacramentum conſulerent, quod ab ira profectum eſſet, nõ à iudicio. Non ingratam rem Deo fore ſi quomodo prouidea-

Iud. 21.

tur, ne integra tribus pereat: & periuria non quando necessario fiunt periculosa esse ac grauia, sed cum ausu malitioso committuntur. Cùm verò senatus succlamatione periurij mentionem abominaretur, extitit quidam qui diceret habere se consiliũ, quomodo saluo iureiurando Beniamitis vxores possent contingere. Proferre deinde id à senatu iussus: Singulis, inquit, annis nobis mos est apud Siluntem ad celebritatem conuenire, in quo comitatu sequuntur & coniuges & filiæ. Harum quotquot potuerint rapere Beniamitis impune sit, vobis nec iubentibus nec prohibentibus. quod si patres earum ægre tulerint, & vindictam postulauerint, dicemus ipsos in culpa esse, qui filias negligenter custodiuerint: & quòd non oportet iræ in Beniamitas nimis indulgere, qua iam antè plus satis contra consanguineos sint vsi. In hanc sententiam concessum est, decretúmque vt liceat Beniamitis vxores rapto quærere. Instante autem festo ducenti illi bini triníve ante vrbem insidiabãtur aduentantibus virginibus inter vineta & per alias latebras. illę verò nihil suspicantes lusitando securè iter faciebant. iuuenes autem coorti dispersas corripiebant: atque hoc pacto quæsitis nuptiis, agriculturæ insudantes, dederunt operam vt ad pristinam felicitatem aliquando redire possent. Quo factum est vt Beniamitarum tribus quæ minimum ab internecione abfuit, prudẽti hoc Israelitarum consilio seruaretur: móxq; magnis incrementis tam numero quàm opi-
VIII. bus est aucta. Hic finis fuit belli Beniamitici. Nec felicior per idem tempus fuit Da-
Iud. 18. niana tribus, tali fortuna vsa. Israelitis iam desuetis armorum exercitio, & in colendis agris tantum occupatis, Chananæi in contemptum gentis collegerunt copias: non quòd sibi timerent, sed vt illata Hebræis aliqua memorabili clade, securius in posterum suas vrbes habitarent. & cõiuratione facta, magnóque numero peditum armato, adiunctis etiam curribus, Ascalonem & Accaronem in sorte Iudæ sitas in partes suas traxerunt, & alias pleraſque campestres ciuitates: ita vt Danitæ in montana compellerentur, ne pedem quidem vbi ponerent in campestribus habentes. qui cùm nec bello essent pares, nec pro numero satis agrorum haberent, miserunt ex suis quinque viros in mediterranea, dispecturos nunquem locum inuenirent deducendis colonis idoneum. illi à campo magno Sidonis iter vnius diei progressi, non longè à Libano & minoris Iordanis fontibus inuento agro bono ac fertili, rem totam suis renuntiant. qui mox cum exercitu illo profecti condiderunt vrbem Dana, cognominem vni è Iacobi filiis, & à sua tribu denominatam. Israelitarum autem res in deterius prolabebantur, quòd neque ad laborem se exercerent, neque pietatem colerent. luxato enim reip. statu, magna licentia pro suo quisque libito viuebat, vt domestica Chanæorum vitia iam totam gentem impunè inundarent.

Quomodo propter impietatem in Assyriorum seruitutem à Deo populus Israëlitarum est traditus. Cap. III.

Iud. 3. IANC ob rem irato Deo, felicitas populi multis laboribus acquisita, per luxum ac voluptatem breui disperiit. Bello enim à Chusarthe rege Assyriorum petiti, & in acie multos amiserunt, & oppidatim infestati, aut vi aut deditione in potestatem eius venerunt. Tributis deinde iniquioribus grauati, & alias varias iniurias ferre sunt coacti per annos octo, quibus exactis in hunc modum sunt libertati restituti.

Libertas per Cenizum reddita. Cap. IIII.

Ibid. ERAT in tribu Iudæ Cenizus vir industrius & magnanimus, hic oraculo monitus ne pateretur Israelitas diutius tales miserias perferre, sed vt ad audendum pro libertate accenderetur, ascitis paucis quibusdam periculorum sociis, quos præsentis status tædebat, & mutatum cupiebant, primò præsidium suis à Chusarthe impositum interficit: tantúmque primus successus valuit, vt indies crescente suorum numero, iam aperto marte hosti pares viderentur. itaque congressi cum hoste vno prælio se in libertatem asserunt, reliquiæ fusi & fugati exercitus vltra Euphratem se recipiunt. Cenizus verò egregie nauatæ operæ præmium principatum à populo accepit, nomine Iudicis: in quo postquam annos quadraginta exegit, vita defunctus est.

Quomodo

Quomodo populus rursum à Moabitis est subiugatus, & per Iodem è seruitute exemptus. Caput V.

POST cuius mortem vacante principatu res Israelitarum rursum in peius *VIII.*
ruere cœperunt, idque tanto magis quòd nec Deo debitum honorem, *Iud.3.*
nec legibus obedientiam exhiberẽt: quæ res in causa fuit, vt Eglon Moabitarum rex opportunos ad iniuriam ratus, bello adoriretur. exceperunt tamen eum aliquot prœliis, sed omnibus victi ferocia posita iugum acceperunt, tributarij facti. Rex victor translato Hierichuntem domicilio, modis omnibus plebem vexauit, ita vt in summa miseria per annos xviij. degerent. Deus autem calamitatibus eorũ & supplicationibus flexus, à dura dominatione eos liberauit in hunc modum. Iodes filius Geræ, tribus Beniamiticæ, iuuenis ad quoduis egregium facinus & animo & vtraq; manu ex æquo promptus, habitabat ipse quoque apud Hierichuntem. Is in familiaritatem Eglonis se insinuauit, crebris muneribus hominem sibi concilians, & eo nomine amicis etiam regiis gratus. accidit vt semel cum duobus famulis dona ferens, pugione prius subter sagum ad dextrum femur accinctus, ad regem introgrederetur. erat autem æstas & diei medium, quo remissius agebatur custodia, partim propter æstũ, partim satellitibus occupatis circa prandium. iuuenis igitur oblatis Egloni muneribus, qui tum in æstiuo quodã cubiculo morabatur, confabulari cum

eo cœpit. erant autem soli, quia rex familiariter cum Iode collocuturus famulicium ablegauerat. sedebátque in sella, & Iodes verebatur ne fallente ictu plagam non satis lethalem inferret. Iubet igitur eum surgere, dicens habere se somnium, quod ex Dei mandato regi sit indicandum. cúmque ille audiendi cupidus alacriter assurrexisset, Iodes inflicto in cor pugione, & relicto in vulnere, exiuit clausis prius foribus. regij famuli interim quiescebant, dormire eum putantes. Iodes verò Hierichuntiis re clàm indicata, autorem se illis libertatis vindicandæ præbuit. illi verò libenter hæc accipientes, & ipsi confestim arma capiebant, & cornicines per totam eam regionem dimittebant. Sic enim illic multitudinem conuocari mos erat: Eglonis autem domesticos diu latuit quod acciderat. sed cùm iam aduesperascere, veriti ne quid noui homini accidisset, ingressi sunt in cubiculum: cúmque mortuũ inuenissent, hærebant inopes consilij: & priusquam satellitium conglobaretur, Israelitarum turba superuenit, ex his pars in vestigio confodiuntur, pars alia, circiter millia decem, fuga Moabiticam regionem petunt. Eos Israelitę præoccupato Iordanis transitu, in fuga intercipiebant, maximè circa ipsa vada, ita vt ne vnus quidem incolumis euaderet. Atque ita Hebræi Moabitarum imperium excussérunt: Iodæ autem huius felicitatis autoris is honor consensu multitudinis est habitus, vt confestim princeps declaratus sit. eum principatum per annos octuaginta obtinuit, vir alioquin etiam laude dignissimus: post quem Sanagarus Anathi filius electus in imperium, vix toto vertente anno vitam finiit.

Quomodo sub Chananæorum imperium redacti, & per Baracum in libertatem sint repositi. Caput VI.

ISRAELITAE verò, quos præteritæ calamitates nihilo castigatiores red- *IX.*
diderant, in pristinam impietatẽ atque inobedientiam relapsi, priusquàm *Iud.4.*
satis à Moabitica seruitute respirassent, imperio Iabini Chananæorum regis subiugati sunt. Is regiam habens apud Asorum, quæ vrbs sita est super Samachonitem lacum, peditum alebat millia trecenta, equitum decem, prætérque currus bellicos habebat ter mille. His copiis præfectus Sysares primus inter amicos regios, congressus cum Israelitis in tantam desperationem res illorum addu-

xit, vt libenter incolumitatem tributaria seruitute paciscerentur: quam per viginti annos ferre sunt coacti, præ nimia seruitute caput non audentes attollere, etiam Deo sic volente, quo nimiam gentis contumaciam & ingratitudinem retunderet. Qui tandem resipiscentes, & agnita calamitatum causa, nimirum quòd à legum contemptu proficiscerentur, Deboram quandam prophetidem adeunt: nomen hoc apem Hebræis significat: rogantes vt precibus Deum ad miserationem flectat, ne ita patiatur eos à Chananæis opprimi. Deus autem exoratus salutem illis annuit, imperatore designato Baraco, viro tribus Nephthalitidis: eius nomen interpretatur fulgur. Debora autem accersito Baraco, iubet eum delectu habito, & conscripto decem millium virorum exercitu in hostem ducere. Satis enim esse tot ad victoriam, quam Deus oraculo promiserit. Baraco verò negante se accipere imperium, nisi & illa vnà secum administratura id esset: illa commotior, Tu, inquit, mulieri cedis honorem, quem Deus te habere voluit, ego verò non recuso. & conscriptis decem millibus, castra posuerunt ad montem Itabyrium. occurrit mox eodem Sysares, rege suo sic iubente, & non longe ab hoste cum exercitu consedit. Baracum autem & Israelitas multitudine hostium territos, & in tutiora se recipere volentes, retinuit Debora, iussitque eadem die prælio decernere. Victoriam enim penes ipsos fore, & Deum subsidium & opem allaturum. Itaque commissa pugna vehemens imber mixtus grandine superuenit, quem ventus in aduersos Chananæorum vultus ingerens, & prospectum adimens, inutiles eorum iaculatores ac funditores reddidit: atque etiam scutati manibus rigentibus præ frigore gladios vix retinebant. Israelitas verò tempestas à tergo imminens non solum minus offendebat, sed alacriores etiam faciebat, manifestatio Dei præsentis ac fauentis signo accensos. itaque rupta aduersa acie, turbatisque ordinibus, ingentem hostium stragem ediderunt. atque ita pars talis Israeliticis cedebant, pars à suometipsorum equitatu ac curribus proterebantur. Sysares verò vt vidit suos terga vertere desiliens à curru, fuga delatus est ad quandam mulierem Cenetidem, nomine Ialen. quæ latebras petentem excepit, & potum poscenti lac acidum exhibuit: quod ille cùm auidius ingurgitasset, in somnum est solutus. quem Iale aggressa, ferreum clauum sopito per tempora adegit malleo, móxque Baracianis superuenientibus, solo affixum ostendit. atq; ita mulier iuxta Deboræ præsagium autor fuit victoriæ. Baracus autem ducens ad Asorum, Iabinum obuiam factũ interfecit: & cæso rege, ac vrbe solo æquata, quadraginta annis imperium Israelitarum tenuit.

Quomodo Amalecitæ deuictis Israelitis regionem eorum per septem annos vastauerunt. *Cap. VII.*

Iud. 6. DEFVNCTIS autem Baraco & Debora eodẽ ferè tempore, paulo pòst Madianitæ sociis Amalecitis & Arabibus expeditionem contra Israelitas fecerunt; & congredi ausos magno prælio vicerunt: vastatisque frugibus prædam abegerunt. cúmq; idem per continuos septem annos facerent, Israelitas in montana compulsos campestri solo cedere coegerunt. qui speluncis & subterraneis ædificiis excauatis, quicquid hostium violentiam euadere poterat, intrò receptum asseruabant. Nam Madianitæ per æstatem facientes expeditionem, hyeme agros colere Israelitas permittebant, vt possent denuò labores eorum vastare. Itaque in perpetua fame ac egestate viuebant, nec iam vllum supererat præsidium nisi in precibus ad Deum & supplicationibus.

Quomodo Gedeon populum liberauit. *Cap. VIII.*

Ibidem. PER idem tempus Gedeon Iali filius, vnus ex primatibus tribus Manassetidis, manipulos frugum clàm in torcular comportatos flagellabat. non enim ausus est propter hostem propalàm hoc in area facere. cúmque spectrum ei adolescentis specie se obtulisset, & felicem ac Deo charum appellauisset: respondens, Hoc, inquit, meæ felicitatis argumentum est maximum, quòd torculari nũc vtor proarea. illo contrà iubente vt bono esset animo, & de libertate vindicanda cogitaret, negabat fieri posse. nam & tribum suam cuiuis alteri cedere numero,

mero,& ſe iuuenẽ eſſe,& tam arduis negotiis imparem.Deus autem quicquid deeſſet ſe ſuppleturum pollicebatur, & victoriam Iſraelitis daturum, modò ipſe imperium aſſumere non grauaretur.Hanc rem Gedeon cum quibuſdam iuuenibus communicauit, qui libenter credentes oraculo, ſine mora effecerunt, vt præſtò eſſent decem millia militũ,ad quiduis pro libertate audendum paratiſſima.Gedeoni autẽ Deus in ſomnis apparens,dixit homines tali eſſe ingenio, vt ſibi placentes nemini velint virtute cedere,& victoriam ſibi potius quàm Deo tribuant,nimirum magnis copiis freti.vt igitur ſciant rem totam pendere ab ipſius auxilio, iuſſit vt circa meridiem cùm æſtus feruet maximè,exercitum ducat ad fluuium:& quotquot procumbentes biberent,eos viros fortes crederet.quotquot autẽ trepidè ac tumultuariè potum ſumerẽt, ſic exiſtimaret, eos metu hoſtium hoc facere.quod poſteaquam ita vt iuſſus eſt fecit, trecenti inuenti ſunt cum perturbatione aquã ſumere, cauis manibus ori admouẽdo. imperauítq; Deus vt his aſſumptis hoſtẽ inuaderet.Gedeoneverò ſolicito,quia mandatum acceperat à Deo,noctu illos adoriri,volens ei metũ omnem eximere, iuſſit vt aſſumpto vno milite,clàm accederet ad Madianitarũ tentoria.ab illis enim acceptu-rum occaſionem fiduciæ.vadit ille quò iuſſus eſt,vno tantũ comitante famulo.cúmq; ad quoddam tabernaculum adrepſiſſet, offendit inſomnes in eo milites, & quendam cõmilitoni narrantem ſomnium, ita vt à Gedeone quoq; exaudiri poſſet.erat autem tale.Viſus erat ſibi videre maſſam ordeaceam, præ vilitate homini faſtidiendam, per caſtra prouolui,& primò regis tentorium,mox cæterorum omnium proſternere.qui *reſpondit* interitum exercitus ſignificari, addẽs vnde hoc ita colligeret.inter omnes inquit,fruges ordeũ eſt ſine controuerſia viliſſimum:& inter omnes Aſiaticas gentes non facile reperias viliorem quàm hodie ſunt Iſraelitæ, vt meritò conferri poſſint ordeo.hi nunc,autore Gedeone,cõtraxerunt copias,& res nouas moliuntur.ergo quia dicis te vidiſſe illam maſſam tentoria noſtra ſubuertentem, vereor ne Deus Gedeoni triumphum de nobis cõcedat.Gedeon autẽ audito hoc ſomnio plenus bona ſpe & fiducia,edicit ſuis vt omnes in armis eſſent,edoctis de viſione quam in caſtris hoſtium audiuerat.fecerunt illi quod imperatum eſt,accenſi hoc ſigno ad quiduid laboris aut periculi ſubeundum.tum Gedeon circa quartam fermè vigiliam ſuos in hoſtem ducit

trifariam in tres cohortes diuiſos.erãt autem centenarię.gerebántq; ſinguli amphoras vacuas, & in eis faces ardentes, vt clàm poſſent hoſtem inuadere nihil tale expectãtẽ: & in dextris cornu arietinũ vice tubæ.hoſtium caſtra latè patebãt,eo quòd camelorum magnum numerum haberent:& cùm iuxta gentilitates diſtributi tenderẽt, omnes tamẽ intra eundem ambitum continebantur. Hebræi verò à duce antè prænoniti, cum iam non longè ab hoſte abeſſent, dato inter ſe ſignò cornibus ſonantes,& confractis amphoris,ſublatóq; militari clamore, certi Deum adeſſe Gedeoni,cum facibus in caſtra impetum faciunt. Qua arte, accedentibus diuinitus nocturnis terroribus, tanta inter ſemiſomnes conſternatio exoritur, vt incomparabiliter plures mutuis vulneribus, quàm hoſtili ferro caderent, quòd diuerſæ linguæ homines eadem caſtra haberent.ſemel enim pauore confuſi, omnes obuios pro hoſtibus trucidabant. Tantæ cædis & Gedeonis victoriæ rumor vbi ad cæteros Iſraelitas pertenuit, correptis armis fugientem hoſtem inſequuntur: quem adepti circa loca torrentibus impedita hærentem circumueniunt, & quotquot ad manus venere occidunt, intérque cæteros reges etiam duos,Oribum & Zibum. Qui verò ſuperfuere *Iud.8.* duces cum reliquiis exercitus fermè decem & octo millia hominum, quantum potuerunt procul ab hoſte caſtris locum ceperunt.Nec Gedeon defeſſus cum totis copiis eò properat, & iterum congreſſus poſtremò hoc conflictu ad vnum omnes trucidat, & reliquos duos duces capit, Zebim & Hezarbunim. his prælijs cæſa ſunt

Madianitarum & cæterorum Arabum qui eis auxilio venerant circiter centum viginti millia:præda etiam magna,auri,argenti,textilium, camelorum, & iumentorum Hebræi ſunt potiti. Gedeon verò reuerſus in patriam ſuam Ephram, ſupplicium ſumpſit de Madianitarum regibus. Cæterum Ephræmi tribus iniquo animo ferens Gedeonis bonam fortunam, bello eum petere decreuit, eo quòd inſciis ipſis hoſtem eſſet aggreſſus. Gedeon vir in omni virtute ſummus,modeſtè reſpondit,ſe non ſuo arbitratu hoſtem abſq; illis aggreſſum,ſed iuſſu diuino. Victoriam tamen nihilo minus illorum eſſe,quàm ſuam ipſorum qui militaſſent:atque his verbis ſedata eorum ira non minus profuit Hebræis quàm rebus proſperè geſtis. obſtitit enim ne ciuile bellum exoriretur. huius tamen ſuperbiæ tribus hæc pœnas dedit,ſicut ſuo loco dicemus:porrò Gedeon cùm vellet imperium deponere, compulſus eſt id retinere per annos quadraginta,dicendo ius & litibus finiendis occupatus,populo ratum habente quicquid ille in cauſis controuerſis pronunciaret. in ſenecta deinde mortuus, apud Ephram in patria ſepelitur.

Quomodo aliquot ſucceſſores Gedeonis cum gentibus circumquaque finitimis bella geſſerunt. Cap. IX.

XI. Iud. 8. 9.

HABVIT autem filios legitimos quidem ſeptuaginta, non ex vno matrimonio ſuſceptos,nothum verò vnum ex concubina Druma, cui nomen Abimelechus. is defuncto patre profectus Sicima,vnde mater fuit oriunda,adiutúſq; à maternis cognatis pecunia,cùm videret malis artibus inſignes,& ad quoduis facinus promptos, vnà cum eis ad paternas ædes reuerſus, omnes fratres interemit, excepto vno Iothane. hic enim fuga incolumitatem quæſiuit. Abimelechus autem occupata ſemel tyrannide omnia pro ſuo libitu, nihil iuxta legum præſcripta gerere,omnibus iuſtitiæ defenſoribus inuiſus æquè ac infeſtus. Itaque dum quodam tempore publica in Sicimis feſtiuitas celebratur, ad quam plebs vniuerſa conuenerat, frater eius Iothanes,quem fuga ſeruatum diximus,conſcenſo monte Garizeo qui Sicimis imminet, & ſublata voce vt ab omnibus exaudiri poſſet,ſilentium ei populo præbente, rogauit vt pauca verba audire dignarentur. Cúmq; illi magis etiam ſilerent intenti, dixit quòd arbores olim humana voce vſæ,in conuentu ad id habito rogauerunt ficum,vt imperium in eas acciperet. Recuſante autẽ illa,quòd contenta honore quem propter fructus ſuos percipiebat,nõ requireret alium:arbores nõ deſtiterunt principẽ quærere:viſúmq; eſt,viti hunc honorem deferre. ea verò totidẽ verbis quot ficus recuſauit, & ſimili modo etiã olea. itum eſt deinde cum eiſdem poſtulatis ad rubũ. cuius lignũ ad ignaria valet. Is reſpondit: *Si ſerio me regem poſcitis, ſub vmbra mea requieſcite. ſin autem inſidias mihi ſtruitis, egrediatur ignis ex me,& abſumat vos.* Hæc,inquit Iothanes,non riſus mouendi cauſa vobis fabulor, ſed quia maximis beneficiis à Gedeone affecti,ſuſtinetis Abimelechum necatis fratribus principatum vſurpare, cuius ingenium nihil ab igne differt. Hæc locutus receſſit, & per triennium in latebris montium vixit, Abimelechi potentiam fugitans. Nec ita multo pòſt, Sicimitæ pœnitentia ducti eorum quæ in filios Gedeonis patrauerant, Abimelechum ex vrbe & tota tribu expulerunt. Ille vero cogitabat quomodo ciuitatem aliqua clade afficeret. cúmque inſtaret vindemia, non audebant colligere fructus, meruentes ne quid incommodi ab Abimelecho acciperent. Fortè per eoſdem dies contulerat ſe eò cum armatorum manu & cognatis quidam princeps nomine Gales. hunc exorauerunt Sicimitæ vt tantiſper ſui cuſtodiam ſuſciperet, dum vindemia peragitur: cœperúntque ſecurè fructus conuehere, & per ſodalitia cœnantes audebant apertè in Abimelechum conuitia iactare. & principis cognati diſpoſitis circa vrbem inſidiis, multos ex Abimelechianis in eas præcipitatos interficiebant. Zebellus verò quidam è Sicimitarum primatibus, hoſpes Abimelechi, per nuncium ei ſignificauit, quomodo Gales populum contra ipſum irritaret: hortatus etiam vt inſidias ei ante vrbem tenderet. ſe enim Galem illo adducturum: atque ita fore facile vt inimico gratiam qualem meretur

referat

referat.quo facto curaturum ſe,vt eum populo reconciliet.cúmq; Abimelechus locum inſidiis aptum cepiſſet, & Gales cum Zebello in ſuburbanis negligentius ageret,conſpectis repente armatis exclamat, Zebelle hoſtem video. illo reſpondente, vmbras eſſe cautium,iam propiores cernens, imò non vmbræ ſunt,inquit, ſed virorum cohors.ad hæc Zebellus, nonne tu Abimelecho ignauiam obiicis? quin igitur

oſtendis qui vir ſis, & armis hominẽ aggrederis? Gales verò turbatus excipit primum impetum: cúmq; ſuos inferiores animaduerteret, amiſſis aliquot,cæteros intra mœnia recipit. Zebellus arrepta occaſione, calumniatus eum quaſi volens male pugnaſſet, effecit vt vrbe pelleretur. cæterũ Abimelechus cognito quòd Sicimitę ad vindemię reliquum exituri eſſent, inſidias circa vrbem diſponit. cúmq; prodiſſent,tertiam ſuorum partem occupare portas iubet ne ciuibus reditus in vrbẽ pateret,cæteri verò diſperſos circumueniunt. Itaque vbique plurima cædes patrabatur. & vrbe capta primo impetu ac ſolo æquata,ſaléq; in ruinis eius ſeminato,tum demum militem inde abduxit.atque ita Sicimitæ ſunt deleti. Quotquot autẽ per regionẽ diſpalati periculum euaſerant,collecti denuo,petra quadã occupata, locũ natura munitum muro inſuper cingere volebant.Sed hoc conſilium præuenit Abimelechus,qui quàm primũ id cognouit, exercitum eò adduxit. & arrepto faſce arido, iuſſíſq; cęteris idem facere,breui petram ſtrue lignorum circumdedit: ſubiectóque igne, & fomentis ingeſtis flammam ingentem excitauit, ita vt nemo euaderet, ſed vnà cum vxoribus & liberis abſumerẽtur. numerus virorum fuit circiter mille quingentos,præter imbellem turbam ſatis magnam. Tale fuit Sicimitarum exitium,dolendũ ſanè, niſi quòd meritas pœnas dederunt ingratitudinis erga virum optime de ſe meritum. Abimelechus autem Iſraelitis Sicimitarum internecione perterritis, vidébatur non fore præſenti fortuna contentus, neque prius conquieturus quàm vniuerſos perderet. mox enim exercitũ ad Thebas duxit:& capto ex incurſu oppido, circa turrim quandam reſtitit,quæ quòd eſſet non mediocris,populo fuit receptacu lum.hãc expugnaturus cum propius ianuam acceſsiſſet, mulier fragmine molæ demiſſo caput ſubeũtis ferit.ad quem ictum humi collapſus rogauit armigerũ vt ſe occideret, ne mulieris manu periiſſe diceretur. quo facto fratribus debitas impietatis pœnas exſoluit ſimul & crudelitatis, qua in Sicimitas vſus eſt: quæ quidem clades iuxta Iothanis præſagium illis accidit.cæterùm exercitus duce mortuo,miles in ſuas quiſque domos reuerſus eſt.

Iſraelitarum deinde gubernacula Iairus Galadenus de tribu Manaſſetide ſuſcepit,vir tum rebus cæteris,tum numeroſa prole felix.triginta enim filios habuit,equites egregios,& Galadenæ oppidorũ principes.is cùm viginti & duos annos in principatu vixiſſet, iam ſenex defunctus, in Camone vrbe Galadenæ eſt ſepultus. Res autem Hebræorum rurſum in peiore ſtatu erant, legibus autoritatem ſuam nõ amplius obtinentibus. qua occaſione arrepta Ammanitæ & Palæſtini cum valido exercitu regionem eorum ingreſsi,omnia rapinis vaſtabant: & occupatis locis vltra Iordanem,traiicere flumen & reliquam regionem inuadere parabant.Hebræi verò calamitatibus caſtigati ſupplices opem diuinam implorãt: & victimis numen placare conati,rogabant vt iram finiret,aut certè moderatius exerceret.Deus autẽ iam propitius,auxiliũ eis non negauit. Igitur Ammanitis Galadenã cum exercitu ingreſsis, incolæ eius regionis obuiam illis cum armis veniunt:ſed imperatore carebant. Erat autẽ quidã Iaphthes, vir patris virtute celebris, qui proprios milites alebat: ad hunc miſsis nunciis rogabant vt in auxilium veniret, promittentes ſe perpetuum copiarũ imperium ei tradituros. ille non admiſit preces, cauſatus quòd nullam opem ei tulerint,dum à fratribus manifeſtam iniuriam pateretur. Cùm enim non eſſet eadem

XII *Iud.* 10

Iud. 11

matre natus., ſed externa quam pater amore captus in ædes induxerat, contempta eius ſolitudine eiecerunt hominẽ. tunc autem in Galadena degebat, omnibus quotquot ad ſe venirent ſtipendia ſoluens. Tandem exoratus, & iureiurando accepto imperium copiarum penes ſe fore, militem ſuum cum eis coniunxit. Et cùm mature quicquid facto opus erat prouidiſſet, exercitu in vrbe Maſphaca collocato, mittit legatos ad regem Ammanitarum, expoſtulatũ quòd res alienas inuaderet. Qui miſſis aliis oratoribus reſpondit, ipſos potius iniquè agere, qui Ægyptiorum fugitiui alienis bonis incubarent: poſtulátque vt de regione Amoræa decederent, quæ ad maiorum ſuorum ditionem pertineat. Contrà Iaphthes negabat eum meritò queri de adepta quondam Amoræa, ſed magis gratiam debere pro Ammanitide relicta. potuiſſe enim Moyſen & illam occupare. Se verò agris nequaquam ceſſurũ, quos annis iam trecentis Deo volente tenuiſſent, & potius litem hanc armis direpturum. His dictis legatos dimiſit. ipſe votum fecit, ſi victoria potiretur, ſacrificaturũ ſe quicquid domum reuerſo primum occurriſſet. congreſſus deinde cum hoſte vicit egregiè: fugientéſq; perſecutus eſt vſq; vrbem Maniathen. & ingreſſus regionẽ Ammanitidem multas vrbes deleuit, præda militi cõceſſa: finémq; ſeruituti impoſuit, quam ſua gens per annos decẽ & octo pertulerat, fortunatior militiæ quàm domi. redeunti enim obuiam facta eſt filia virgo, præter quam nullos alios liberos habuit. Ingemuit pater, ictus dolore nimio: dein conqueſtus de importuno officio, indicauit victimam eſſe Deo deſtinatam. at illa non illibenter accepit, gratulatoriam ſe fore pro victoria patris & ciuium libertate hoſtiam, vnum rogauit, vt ſibi liceret iuuentutẽ ſuam cum æqualibus per bimeſtre tempus deplorare, atq; ita voto patrem ſoluere. quo impetrato, ad præfinitum terminum pater mactatam holocautoma obtulit, neque legitimum neque Deo gratum ſacrum faciens, nec quicquam penſi habens quid fama de hoc facto locutura eſſet. Petitus poſt hæc bello ab Ephræmi tribu., quòd ſine illis in Ammanitas expeditionem feciſſet, & nunc ſolus præda ſimul & gloria frueretur, primo excuſauit, nec ignoraſſe eos quòd conſanguinei bello premerentur, nec auxilium attuliſſe, quod vel non vocatos ferre decebat. vltro deinde accuſauit, quòd iniquè facerent, qui non auſi hoſtem aggredi, nunc contra cognatos ferocirẽt. poſtremò minatus eſt, pœnas ſibi Deo volente daturos, ſi inſanire pergerent. vt verò nihil ſe verbis proficere ſenſit, accito è Galadena exercitu venientes excepit: plurimíſq; in conflictu cæſis, & poſtquam in fugam verſi ſunt, præmiſsis qui vada Iordanis occuparent, intercluſo effugio, circiter quadraginta duo millia hominum peremit. ipſe expletis ſex principatus annis defunctus ſepelitur in patria ſua Sebei, quæ ſita eſt in regione Galadena. Huic in principatu ſucceſſit Apſanes, natus è tribu Iudæ, ex Bethlemis oppido. huic liberi fuere LX. mares XXX. totidem deterioris ſexus, quos omnes ſuperſtites reliquit, has nuptas, illos vxoribus cura & opera ſua coniunctos. cúmq; nihil memorabile in principatu ſeptenni geſſiſſet, admodum ſenex diẽ obiit, in patria ſua ſepultus. Helon poſt hunc aſſumpſit principatũ, tribu Zabulonita: quo per decennium functus, nec ipſe quicquam geſſit memoratu dignum. Qui deinde ſucceſsit Abdon Elielis filius tribu Ephræmita, ex vrbe Pharathone, nihil præter numeroſam prolem habet memorabile, alioqui per ſummam ſecuritatem & pacẽ quæ ſub eo floruit, nulla data eſt ei rerum fortiter & glorioſe gerendarum occaſio. Filios habuit quadraginta, nepotes triginta: atq; egregiis equitibus ſeptuaginta comitatus circumuectabatur, quos omnes ſuperſtites reliquit. Mortuus eſt iam ſenex, & in Pharathone magnificè ſepultus.

XII

XIII

De Sampſonis fortitudine, & quanta mala Paleſtinis fecerit. Cap. X.

Iud.13 POST huius mortem Paleſtini ſuperauerunt Iſraelitas, & tributa ab eis exegerunt per annos quadraginta. Ab ea miſeria liberati ſunt in hunc modum: Monoches quidam vir inter Danitas optimus, patriæ ſuæ ſine controuerſia princeps, vxorem habuit eximia pulchritudine ſuſpiciendam ſupra omnes eius ætatis fœminas: ex qua cùm nihil liberorum ſuſciperet, ægrè ferens orbitatem, in ſuburbanum

banum ſuum quod erat in campo magno cum vxore ventitans, crebris precibus ſolicitabat Deum, vt daret ſibi liberos. Inſaniebat autem in vxorem præ amore, etátq; vehementer zelotypus. Cúmq; aliquando ſola ageret mulier, ſpectrum ſe illius oculis obtulit angelus Dei ſpecie iuuenis pulchri & magni, lætum nuncium afferens, fore vt fauore Dei naſcatur eis filius, pulcher & inſigni robore: qui vbi ad virilem ætatem peruenerit, compeſcendam eſſe ab eo Palæſtinorum inſolentiam. iuſſitq; ne capillitium ei detonderetur, vtq; Deo ſic volẽte ab omni alio potu abſtineret, ſola aqua contentus. poſtremo addens à Deo ſe miſſum abiit. illa marito reuerſo angeli verba indicat, mirè prædicans iuuenis ſtaturam & pulchritudinem, ita vt vir tali laudatio ne motus ad zelotypiam, nonnihil de vxoris pudicitia male ſuſpicari inciperet. quæ volens hunc mariti ſtultum mœrorẽ adimi, ſupplex Deum rogauit, vt iterum angelum mittere dignaretur: quò ille à coniuge etiã poſſet conſpici: & impetrata hac gratia, rurſùm in ſuburbano verſantibus apparuit angelus ſoli mulieri. illa rogat vt pauliſper maneat dum virũ adducit, quo permittẽte, cum Manoche mox ad eum reuertitur. quo viſo, ne tũ quidẽ ſuſpicari deſiit: rogauítq; vt ſibi quoq; eadẽ indicaret. illo reſpõdẽte, ſatis eſſe quòd mulier ſciat: iubet quiſnã eſſet dicere: vt nato filio referre ei gratiã & munus aliquod donare poſſint. negauit ille ſibi opus muneribus, nec enim horum cauſa de filio lætum ſe attuliſſe nunciũ. cúmq; iterum rogaretur vt ſaltẽ hoſpitalem tractationem admitteret, non annuit. tandem exoratus vt pauliſper maneret dum aliquid affertur, cùm mactaſſet hædum Manoches, coquendúmq; vxori dediſſet, paratis omnibus iuſſit deponi in petra & panes & carnes abſq; vaſculis. quo facto virga quam geſtabat carnes attigit: confeſtímq; flamma emicante cum panibus abſumptæ ſunt, & angelus fumo tanquam vehiculo in cælum aſcendere ab eis viſus eſt. Manoche autem ſolicito ne quid periculi immineret ex aſpectu numinis, vxor bono iubet eſſe animo, affirmans magno ſuo bono Deum ſe vidiſſe: cúmq; concepiſſet, diligenter mandata retinuit. Nato deinde infanti Sampſon eſt nomen inditũ. quod robuſtum ſignificat: qui mox egregia animi ac corporis indole præditus, promiſſo capillitio victúſq; ſobrietate diuinum neſcio quid præ ſe ferebat. Cúmq; adoleuiſſet, comitatus parentes in Thamnam vrbem Palæſtinorum conuentus tempore, implicitus amore puellæ indigenæ, rogauit ſuos parentes, vt id connubiũ procurarent. quibus excuſantibus quòd diuerſi eſſent generis, quódq; religio vetaret eiuſmodi nuptias, vicit iuuenis pertinacia, effecítq; vt virgo ſibi deſponderetur. crebrò deinde ſponſam interuiſens, in itinere in leonem incidit, nec tamen eius occurſum declinauit licet inermis, ſed nudis manibus adortus beluæ fauces eliſit, eiúſq; cadauer in dumetũ viæ vicinum abiecit. aliquot pòſt diebus eandẽ viam ad puellam remetiẽs, offendit examen apum mellificare in leonis pectore, & ſumptis inde tribus fauis eos cum cæteris muneribus adamatæ obtulit. Ad nuptias deinde celebrandas Thamnitas conuocat, qui quòd vires eius haberent ſuſpectas, honoris ſpecie triginta aſſectatores ex æqualium numero iuueni adhibent, iuſſos obſeruare nequid auderet. Conuiuis deinde vt fit hilareſcentibus, ait ſe quæſtionem propoſiturũ ſuis ſodalibus, quam ſi intra ſex dies ſoluerent, cuique ſindonem ſe daturum & tunicam. qui tum quòd ſagaces videri cuperent, tum quòd lucrum nõ faſtidirent, iubent eum proponere. Ille, Ex voraci, inquit, cibus prodiit, & ex immiti ſuauitas. in his explicandis cùm hæſiſſent triduo nec proficerent, puellam aggrediuntur minis ſimul & precibus, vt expiſcata ſecretum è marito indicium ſibi faceret. ille repulſis aliquandiu blandiciis, cum rogandi finem non faceret, & lachrymans gratam ſe illi negaret, tandem nihil ſuſpicans rem totam de leone aperit, & vnde tres illos fauos nactus fuerit. illa iuuenibus prodit omnia. ergo cùm præfinita ſoluendę quęſtioni dies adeſſet, ante ſolis occaſum conuenientes: Neque leone, inquiunt, quiaquam occurrẽti immitius, neque melle guſtanti ſuauius. Ibi Sampſon ſubiecit, neq; muliere doloſius, quæ vobis quęſtionem noſtram aperuit. Nihilominus illis perſoluit quę promiſerat, ſpoliatis quibuſdam Aſcalonitis quos fortè per viam inuenit obuios: ſed iratus mulieri remiſſo nuncio res ſuas ſibi habere iuſſit ac gerere. at puella cõtempta vt viciſſim illi moueret ſtomachum, nupſit eius ſodali qui priores nuptias conciliauerat. Hac con-

Iud.14

Iud.15 tumelia commotus Sampſon, decreuit de tota gente pœnas ſumere: & commodum maturis ſegetibus tempus iam meſſis aderat. ergo comprehenſis trecentis vulpibus, & facibus ad caudas earum annexis, per arua Palæſtinorum omnes dimiſit, quibus paſſim diſcurrentibus totus frugum prouentus momento ferè temporis concrematus eſt. Quo cognito gentis principes, & quid Sampſonem ad perpetrandum facinus mouerit, miſſis in hoc Thamnam ſatellitibus, vxorem quondam eius cum cognatis, damni dati reos prius factos, viuos exuſſerunt publicè. Sampſon autem in Palæſtinos latè graſſatus cædibus, ad habitandam Ætam ſe contulit. ea eſt petra bene firma, in tribu Iudæ ſita. At Palæſtini totam tribum bello impetunt. quibus bellū deprecantibus, quod nec Sampſonis culpæ eſſent affines, nec de ſolenni tributo quicquam diminuerent, reſponſum eſt nō abſoluēdos ab hoc crimine ni Sampſonis deditionem facerent. Illi volentes hanc ſuſpicionem à ſe amotam, armatis tribus milibus ad petram veniunt, & expoſtulantes quod ſuis facinoribus Palæſtinos Hebræis infenſos redderet, qui irritati facile poſſent toti genti magnam aliquam cladem rependere, dicentéſq; in hoc ſe veniſſe vt comprehenſum illis dederent, poſtulabant vt conſenſu ipſius facere hoc ſibi liceat. qui iureiurando accepto nihil præterea molituros, ſed hoſti tantum deditionem faciendā, deſcendens de petra in cognatæ gentis poteſtatē ſe permiſit: & illi vinctum prius duobus funibus, Palæſtinis tradendum ducebant. cúmq; ventum eſſet ad locum, qui obſcurus antè, nunc ex Sampſonis facinore inclaruit, Maxilla nominatus, nec procul abeſſent à caſtris hoſtium, procurrentibus obuiam Palæſtinis, & lætitiam re ex ſententia geſta clamore teſtantibus: Sampſon abruptis repente vinculis, arreptáque maxilla aſini quæ fortè iacebat præ pedibus, in medios hoſtes irruit: qua feriens quotquot aſſequi potuit, circiter mille interfectis cæteros metu dare terga compulit. qua victoria plus ſatis elatus, & opis diuinæ immemor, cùm totum ſibi tribueret, quòd maxilla tantum armatus fudiſſet ac fugaſſet hoſtiles copias: ingenti ſiti oborta, confeſſus nihil eſſe quantaslibet vires humanas, Deo victoriā acceptam retulit: ſuppléxq; rogauit vt arrogantię data venia, ſuccurreret & periculo ſe eximeret. nec irritę fuere preces, ſed copioſus fons ſubito è quadam petra prorupit, loco Maxillæ nomen Sampſon impoſuit, quod in hodier-
Iud.18 num vſque durat. Poſt hoc prælium iam Paleſtinos contemnens venit Gazam, & in publico diuerſorio egit. quo audito Gazæorum magiſtratus, ne clam abire poſſet, ſtationes pro portis collocant. Sampſon verò qui inſidias maturè ſenſerat, circa mediam noctem ſurgens, portas cum ipſis clauſtris ac vectibus. cæteróq; paratu reuulſas, & humeris impoſitas, in mōtem qui eſt ſupra Hebronem perlatas depoſuit. paulo verò poſt à patriis inſtitutis deſciſcere, & in peregrinos mores degenerare incepit, quod ei omnium malorum fuit principium. cùm enim meretricē quandam Paleſtinam adamaſſet, nomine Dalalen, cōſuetudine eius delectabatur. Quamobrem qui apud Paleſtinos rerum potiebantur accedunt eam, & magnis pollicitationibus inducunt vt eliciat è Sampſone cauſam tanti roboris, propter quod inuictus haberetur ab hoſtibus. Aſſenſit illa, & cum prima occaſio data eſt, inter compotationem & muliebres blandicias extollens eius res geſtas, omni aſtu vtebatur vt cognoſceret cur tātopere virtute excelleret. Sampſon verò adhuc mētis compos eiſdem artibus contra mulierem vtens: ſi ſeptenis, inquit, vitibus flexilibus reuinctus fuero, fiam nihilo aliis fortior. Tacuit illa, rem ita ſe habere putans: communicatóq; ſuper hoc cum magiſtratibus conſilio, incluſáque in penitiore domus parte manu militū, bene potum ac ſopitum accuratè vt ab ipſo didicerat vinxit. deinde excitato indicat adeſſe quoſdam qui illū vellent aggredi, ille ruptis virgeis vinculis ad reſiſtendū ſe expedit. Mulier tunc fruſtrata paulo pòſt aliam opportunitatem nacta, grauibus querelis aggreſſa eſt virum, quòd amanti non ſatis fidens, celaret eam id, quod maxime ſcire cuperet, ac ſi neſciat tacere, quicquid alios ſcire amaſio ſuo nō expedit: rurſúmque ſimili figmento eluſa eſt, cum ſeptem funibus alligatum perditurum ſe vires diceret. experta enim hoc quoque nihil effecit: cúmq; vrgere non deſiſteret, tertio mulierem ludificatus eſt, dicens capillos ſuos oportere implecti licio, atque ita parari vincula, ac ne hoc quidem verum experta, poſtremò adhibitis omnibus artibus

non

non prius rogãdi finẽ fecit, quàm fatali iam neceſſitate inſtãte, victus importunitate Sampſon in gratiam mulierculæ ſuum ipſe ſecretũ prodidit: Deus, inquit, mei curam habet. & eius prouidentia natus hanc comam alo, cuius tonſuram ipſe mihi interminatus eſt. nam in eo capillitio totas ſibi vires conſiſtere. Hoc cognito, neſcienti comam deraſit, & hoc pacto imbecillem factum inimicis prodidit, repugnare amplius non valentem. illi orbatum oculis & vinctum abduxerunt. Procedẽte deinde tempore cùm iam capillus repullularet, cúmq; ſolenne Palæſtinis adeſſet epulum, confidentibus optimatibus in quodam fano cuius tectum duabus columnis ſuſtinebatur, accitus eſt & Sampſon vt miſero inter compotandum illuderent. qui hoc extremum malum exiſtimans, quòd illuſores vlciſci non quiret, iubet puerum à quo manu ducebatur, vt ad illas columnas ſe acclinet, iam, vt tum ſimulabat, defatigatũ. quibus admotus ſic eas concuſſit, vt ſubuerſæ totius ædificij ruinam traherent, qua tria millia hominum ſunt oppreſſa, & inter cæteros ipſe Sampſon. Hic finis viri fuit, exacto principatus anno vigeſimo, admirandi ob incomparabilem animi ſimul ac corporis fortitudinem, qua in hoſtium perniciem vſque ad extremum halitum vſus eſt. Nam quòd à muliere deceptus eſt, humanæ infirmitati imputari conuenit, pronæ ad eiuſmodi vitia. cætera dignus ſempiterna memoria virtutis nomine. cognati verò eius cadauer in patriam reportatum, apud Saraſam oppidum monumento maiorum intulerunt.

Quomodo filij ſacerdotis Elis à Paleſtinis in prælio ſunt cæſi. Cap. XI.

POST Sampſonis autem obitum præfuit Iſraelitis Elis pontifex, in cuius principatu fames valida eam regionem inuaſit. quã non ferens Abimelechus Bethlemorum ciuis, quod oppidum eſt tribus Iudæ, aſſumpta vxore Naami, & filiis communibus Chellione & Mallone, in Moabiticam terram migrauit. cúmq; ibi proſpera fortuna vteretur, filiis ſuis vxores dedit eius gentis fœminas, Chellioni Orpham, Ruthem Malloni. exacto autem decennio Abimelechus cum filiis breui tempore alius poſt alium obiit. quo caſu Naamis in maximum mœrorem coniecta, deſolata à chariſſimis quorum conſuetudinẽ amori patriæ prætulerat, mutato pro re conſilio reuerti ad ſua decreuit. iam enim res patriæ in meliori ſtatu eſſe perceperat. nurus autem eius non ſuſtinebant ab ea diuelli, & velit nolit comitari eam volebant. at illa precata eis felicius coniugium, quàm in quo cum filiis ſuis vixiſſent, & in reliquis rebus proſperitatem, & docẽs quòd in ſe nihil eſſet opis, rogabat vt manerent, néve relicta patria in euentum incertũ ſequi miſeram ſocrum cuperent. His monitis Orpha paruit: Ruthem verò nolẽtem manere, cuiuſuis fortunæ futuram ſociam ſecum ſocrus abduxit. Quæ poſtquam vnà peruenerunt Bethlema, Bozus Abimelechi cognatus eas excepit hoſpitio. cúmque Naamis à ciuibus ſuo nomine appellaretur, iuſtius, inquit, vocaretis me Maram. ſignificat autem Hebræorum ſermone Naamis felicitatem, Mara dolorem. Et cùm eſſet meſſis tempus, Ruthe permiſſu ſocrus exhibat ad ſpicilegium, vt cibos ſibi pararẽt, caſúq; in Bozi rus deuenit. qui cum paulo pòſt ſuperueniſſet, cõſpicatus puellã, de ea villicum percontatur. is denarrauit omnia domino, quę paulo antè ex ipſa cognouerat. qui exoſculatus in ea beneuolentiam erga ſocrum, & affectum erga defunctum maritum, noluit ſpicilegio contentam eſſe, ſed permiſit vt ſibiipſi meteret quantũ poſſet, ac ſumeret: mãdauítq; villico ne eam prohiberet, & vt vnà cum meſſoribus prandium ac potũ ei præberet. Ruthe verò acceptam ab eo polentã ſeruauit ſocrui, & veſpere cum frugibus collectis ſimul attulit: ſed & Naamis ſeruauerat ſibi quaſdam partes ciborum, quos ei vicini contulerant. narrat deinde ſocrui, quid

XIIII *Ruth.*1

*Ruth.*2

quid ei Bozus dixerit: auditóque ex ea quòd cognatus eſſet, & propter pietatem forſan curam earum habiturus, exiuit etiam ſequentibus diebus ad ſpicilegium cum
Ruth.3 Bozi ancillis, poſt aliquot dies iam hordei tritura peracta venit Bozus in ſuũ rus, & cubabat in area, hoc cognito cogitauit Naamis in rem ambarum fore ſi Ruthe cum eo cubaret: miſitq; eò Ruthem dormituram ad pedes eius. quę nefas rata non parere ſocrui, fecit quod iuſſa eſt. ac primò non ſenſit hoc Bozus altum dormiens: ſed circa mediam noctem experrectus, ſentiénſq; eam vnà cubare, quęſiuit quænam eſſet. edidit illa nomen, & famulam ſe in eius poteſtate dixit. Tacuit ille tum, ſed mane ſummo priuſquam famuli ad opus ſurgerent, excitatam iuſſit hordei quantum ferre poſſet capere, & priuſquã aliquis eam ibi dormiſſe videat, ad ſocrum redire, cauendos enim tales rumores, maximè ſi non de nihilo oriantur. Cæterum meum, inquit, conſilium eſt hoc. rogabis eum qui tibi propinquior eſt quàm ego, an te vxore opus ha-
Ruth.4 beat, quod ſi aiat, ſequeris eum: ſin minus, mea legitima coniux eris. Hæc verba vbi renunciauit ſocrui, bonã ſpem habuerunt, Bozo res earum curæ futuras. circa meridiem verò reuerſus ille in oppidum, ſenatum coire fecit: ac mox Ruthem & cognatum illum acciuit. Qui poſtquam venit, Abimelechi, inquit Bozus, & filiorum ſortem poſſides. faſſus eſt alter poſsidere ſe, idq; iure propinquitatis. Tum Bozus, ergo non ex parte tantum legum meminiſſe oportet, ſed omnia iuxta præſcriptum earum facere. ecce adeſt mulier, quã ſi vis poſſeſsionẽ agrorum retinere, lex te ducere iubet. at ille Bozo & ſortem & mulierem ceſsit, quandoquidẽ & ipſe defunctorũ eſſet cognatus. Sibi enim iam & vxorem eſſe & liberos. Id Bozus apud ſenatum conteſtatus, iuſsit mulierem accedere illum, & iuxta legem calceum ei detractum in faciem incutere. quo facto Bozus duxit Ruthem, & anno elapſo natus eſt illis infans maſculus. hunc Naamis nutricans Obedem de conſilio mulierum nominauit, ſibi in ſenectute conſtitutæ inſeruiturum. nam ea vox Hebræis inſeruientẽ ſignificat. ex Obede prognatus eſt Ieſſæus, ex hoc Dauid rex, qui poſteris ſuis regnum reliquit per viginti & vnã ætates duraturũ. Hæc neceſſe habui de Ruthe narrare, volens Dei potentiã oſtendere, cui facile eſt etiã vulgares homines ad ampliſſimam dignitatẽ perducere,
XV ſicut perduxit Dauidem ex mediocribus maioribus oriundum. Porrò Hebræi
1.Reg.2 per hoc tempus rebus ſuis iam labantibus, bellum Palæſtinis inferunt ob cauſam talem: Eli pontifici duo duo filij fuerunt, Ophnes & Phineeſes. hi contra omne ius & fas omnia ſibi licere volebant: nec contenti honorariis muneribus, etiam à rapinis non obſtinebant: mulierum inſuper, religionis ergô cõfluentium ad ſacrum locum, pudicitiam vel vi vel donis expugnabant, ita vt nihil à tyrannorum moribus differrent. hanc inſolentiam iuuenum & pater ipſe magnoperè deteſtabatur, diuinam vltionem nunquam non expectans, & populus iniquiſsimè ferebat. poſtquam autem illorum exitum Deus & patri & Samueli prophetæ etiamnum puero prædixit, tum verò nõ aliter quã defunctos filios lugebat. Sed priuſquã de clade in qua ſunt abſumpti dicam, quædã de hoc propheta narranda ſunt. Helcanes Leuita vir ingenuus Ramatham vrbem in ſorte Ephręmitarũ habitans duas vxores habuit, Annã & Phenannam: ex quarum poſteriore liberos ſuſcepit, nihilominus alteram quanquã ſterilem diligens. is cùm ſacrificatum veniſſet in Siluntem, vbi tunc Dei tabernaculũ fuiſſe diximus, & de epulo partes vxoribus ac liberis diſtribueret, Anna videns alterius liberos cum matre cõſidentes, in lachrymas prorupit, admonita orbitatis & ſolitudinis. cúmq; conſolationem mariti non admitteret, abiit in tabernaculũ ſupplicatura, votúmq; factura, ablata ſterilitate matrem factam primũ filium ſe conſecraturã, ad miniſteria Dei nõ vulgari more educatum. In huiuſmodi precibus longas moras protrahentẽ animaduertens Elis pontifex, qui ante tabernaculũ ſedebat, tanquã parum ſobriam iuſſit abire. quæ cùm reſpondiſſet, aquam ſe potare, ſed mœſtã quòd liberis careat, precibus à Deo ſterilitatis remedium petere, bono animo eam eſſe iuſsit, pollicitus habituram ex Dei munificentia filium. tum demum hilaris ad maritum reuerſa, cibũ antè præ mœrore faſtiditis vſa eſt. in patriam deinde reuerſa, breui vterũ gerere cœpit, mox vbi pariendi tempus aduenit enixa filium, Samueli nomen indidit, quaſi dicas exoptatũ à Deo. cúmq; parẽtes gratias acturi Deo pro accepto filio, & ſacrificaturi

crificatum rediſſent,ſimúlq; decimas ex more afferentes, mulier voti rea puerum Eli tradidit,Deo conſecratum,prophetámq; futurum.itaq; & comam alebat, & aqua tantum in potu vtebatur,degebátq; circa fanum,cuius miniſteriis educabatur. Helcanæ autem alij præterea filij ex Anna nati ſunt,& filiæ tres.Porrò Samuel exacto anno ætatis duodecimo prophetam agere cœpit. Quadam enim nocte dormiẽtem Deus nomine vocauit.tum ille ratus à pontifice ſe vocari,accurrit ad eum. Quo negante à ſe vocatum,Deus idẽ tertiò fecit. Tum Elis rem perſpiciens ait: Ego mi Samuel nunc quoq; vt antè ſilui,ſed Deus te vocat.quapropter præſto eſſe te reſponde. Itaque rurſum Deo vocante, rogauit quid iuberet, paratum ſe ad miniſterium offerens. Tum Deus: Quando,inquit,præſto es,audi imminere Iſraelitis cladẽ maiorem quàm credibile eſt,& filios Elis ambos vna die perituros,& ſacerdotium meum migraturum in familiam Eleazari.Elis enim pluris fecit ſuos filios quàm meum cultum, idq; ne cum ipſorum quidem cõmodo.hoc oraculum cùm ab adiurato extorſiſſet pontifex, alio. qui ſe non contriſtaturo,certiorẽ iam expectationem exitij filiorum habuit.Samuelis autem gloria magis ac magis creſcebat,omnes eius prędictiones veras euentu approbante. Per idem tempus Palæſtini ſuſcepta expeditione contra Iſraelitas, caſtrametati ſunt apud vrbem Amphecam:& nemine ibi occurrẽte vlterius proceſſerunt.tandem congreſſi prælio,Hebræorum circiter quatuor milia peremerunt,reliquis trepidè in caſtra compulſis.Quamobrem Hebræi periculum extremum inſtare putantes, mittunt ad pontificem atque ſenatum qui poſtulent arcam in aciem proferri, vt eius *præſentia* freti hoſtem ſuperent,ignari eum qui ſententiam ſemel aduerſum eos tulerat fore vt vincerentur,maiorem eſſe quàm arcam, quæ propter ipſum erat veneranda. Venit igitur arca in exercitum,& cum ea pontificis filij accepto à patre mandato, ſi amiſſa arca viuere ſuſtineant,ne vnquam in conſpectum ſibi veniant. quorum Phineeſes iam ſacerdotio fungebatur,patre propter ſenium honorem concedente. Vehementer autem Hebręis arca animos addidit,victoriam in hac ſitam exiſtimantibus: contrà hoſtes metuebant ne arca Iſraelitis eſſet præſidio.attamen vtrorumq; expectationem euentus fefellit. Nam poſt conflictũ ſperata Hebræis victoria,Palæſtinis contigit: & quam cladem hi timuerant,eam Hebræi paſſi, cognouerunt fruſtra ſe in arca fiduciam collocauiſſe. nanque primo impetu in fugam ſunt auerſi, in qua triginta hominum milia ſunt amiſſa, inter quos pontificis filij ceciderunt: & arca quoque in hoſtium poteſtatem deuenit.

1.*Reg.*3.

XVI.

1.*Reg.*4.

Quomodo Elis audita filiorum cæde, & arcæ amiſſione prouolutus de throno exſpirauit. Caput XII.

HANC cladem & arcæ captiuitatẽ poſtquam in Siluntem Beniamita quidam iuuenis ægre ſeruatus è prælio renunciauit, tota vrbe repleta luctu, Elis pontifex, qui ad alteram portam ſublimis in ſella ſedebat, audito eiulatu ſuſpicatus id quod res erat,noui aliquid mali ſuis accidiſſe,iuuenẽ accerſit.cúmq; audiſſet euentum prælij,tam militum quàm filiorum cladem ſatis æquo animo tulit, vt qui Deo prænunciante iam antè hæc præſciuerat. Solent enim longe grauius afficere quæ præter expectationem accidunt. Vt verò etiam arcam in hoſtium poteſtatem factam cognouit, inſperato malo ictus, & doloris impatiens,prolapſus è throno exhalauit animam,vitæ anno nonageſimo octauo,principatus quadrageſimo.Eadem die Phineeſis quoq; alterius è filiis vxor obiit,non valens ſupereſſe mariti infortunio.Peperit ea filium ſeptimeſtrem quidem, vitalem tamen, cui ob acceptam ignominiam Ioachabes fuit nomen, quam ea vox apud Hebæos ſignificat.Primus autem hic Elis ex Ithamari familia,qui fuit alter Aaronis filius, pontificatum obtinuit.nam antè in Eleazari familia fuit hoc ſacerdotium, quod filius à patre per manus accipiebat. ille enim Phineeſi id tradidit: quod mox filius & ſucceſſor eius Abiezeres filio ſuo Boceię reliquit:ab hoc Ozis filius eius accepit:poſt quem Elis ſacerdotio potitus eſt,de quo nunc loquimur: quod manſit eius generi vſque ad Solomonis tempora,quando ad Eleazari familiam rurſum rediit.

Ibid.

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
SEXTVS.

Quomodo Palestini peste & fame coacti arcam Hebræis remiserunt. *Caput I.*

1.Reg.5. PARTA de Hebræis victoria, sacráque arca quemadmodum diximus capta, Palæstini cum cæteris spoliis Azotum eam referunt, & in fano dei sui Dagonis inter donaria collocant. Sequenti verò die mane venientes vt adorarent deum suum, inuenerunt eum è basi excidisse, & pronum prostratum ante arcam: quod ægre ferentes, in pristinum locum eum reponunt. cúmque sæpius illuc accedentes, semper prostratum & adorabundum reperirent, stupor maximus ac perturbatio totum populum inuasit. postremò grauissima pestis Azotiorum vrbem arq; agrum adorta est. correpti enim dysenteria cruciabiliter moriebantur, nonnulli interanea vitiata morbóque corrosa euomebant. Ager vero totus scatebat muribus, qui omnia vastantes, nec segetibus parcebãt, nec cæteris fructibus. His calamitatibus Azotij pressi, nec valentes amplius tolerare, intellexerunt arcam in causa esse, & victoriam cum eiusmodi spoliis luctuosam sibi cõtigisse. miserunt igitur ad Ascalonitas, postulantes vt arcam in ipsorum vrbem transferrẽt: qui non grauatim Azotiorum legationi annuentes, cupide arcam ad se receperunt, móxq; eisdem quibus illis malis laborauerunt: cum arca enim simul etiam calamitates sunt translatæ. Itaq; hinc quoq; ablegata est ad alios, sed ne apud illos quidem permansura. agitati enim eisdem pestibus, ad vicinas vrbes eam transmittebant. atq; in hunc modum quinq; Palæstinorum vrbes peruagata est arca, veluti tributum per singulas pœnam violatæ religionis exigens. Quæ defessæ tot malis, & aliis exemplum factæ ne arcam reciperent talia hospitij præmia referentem, nihil supereſse videbant, quàm vt bono aliquo modo à se eam ablegarent: & cùm conueniſſent quinque ciuitatum principes, Gittæ, Accaronis, Ascalonis, Gazæ & Azoti, dispiciebant quid facto opus esset. Ac primum visum est remittendam esse arcam ad suos, cuius captiuitatem Deus vlciscereturquum tot mala simul cum ea regionem ingressa homines & agros vastare non desinant. Nec defuerunt qui huic sententiæ contradicerent, negantes hæc imputanda captiuæ isti arcæ: cuius si tanta vis esset, aut si omnino Deo cara fuisset, nunquam illam in diuersæ religionis hominum manus deuenire permisisset: suadentéque vt hos casus æquo animo ferrent, & sic cogitarent, hæc omnia non aliunde quàm à natura prouenire: quæ & corporibus & terris & plantis & cæteris potentiæ suæ subditis per certas temporum vices huiusmodi mutationes ingenerare solet. Sed vicit sententia probatæ prudentiæ hominum, qui tunc aptiora ad propositum negotium censere videbantur. His neque remitti arcam placuit, neque retineri. sed pro quinque ciuitatibus quinque statuas aureas dedicari Deo in testimonium gratitudinis, quòd eius fauore seruati essent ex ea peste quam humanis remediis euadere fuerit impossibile: & totidem mures aureos addi illis similes qui agris vastitatem intulerunt. His omnibus in loculum inclusis & super arcam impositis plaustrum ei nouum fabricari: vaccas deinde nuper enixas plaustro subiungi, inclusis domi earum vitulis, ne sint impedimento matribus, & vt fœtuum desiderio magis properent. ipsas verò deduci in triuium arcam vehentes, atque ibi relinqui vt quamcunque velint viam ineant. Et si quidem ad Hebræorum regionem se verterint, ad eámque perrexerint, credere arcam fuisse calamitatum causam. sin aliò deflexerint, retrahendas ex itinere, indubitato argumento nihil

in hac ineſſe virium. hoc conſilium omnibus calculis eſt approbatum, quod mox opere ſunt exſecuti: & paratis quæ diximus, productóque in triuium plauſtro ac ibi relicto ipſi retrorſum diſceſſerunt.

Victoria Hebræorum ductu Samuelis. Cap. II.

ACCIS autem veram viam ingreſſis, & rectà non aliter quàm ſi deducerentur tendentibus, principes Palæſtinorum ſequebantur, cupientes cognoſcere quò peruenirent, & vbi plauſtrum ſiſteret. Vicus eſt quidam in tribu Iudæ, nomine Bethſama. huc poſtquam venerunt vaccę, tametſi pulchram planitiem ante ſe haberent, vlterius tamen non ſunt progreſſæ, ſed ibi plauſtrum ſtatuerunt: ad quod ſpectaculum à vicanis mox cum gratulatione eſt concurſum. Cùm enim eſſet æſtas, & fruges ex aruis comportarentur: vt viderunt arcam, præ gaudio mittentes opus è manibus, ad plauſtrum illud properabant. demptam deinde arcam, & vas quod ſtatuas illas ac mures continebat, in petra quadam quæ in campo exſtabat, depoſuerunt: & accitis victimis peractóque ſacrificio ſplendide epulati, plauſtrum ſimul ac vaccas holocautoma Deo fecerunt. quo viſo principes Palæſtinorum retro ad ſuos ſunt reuerſi. Cæterũ indignatio Dei Bethſamitas inuaſit, ex quibus ſeptuaginta occidit, quòd cùm non eſſent ſacerdotes, profanis manibus contrectare arcam ſint auſi. quæ res lætitiam vicanorum nouo luctu nonnihil obſcurauit, eo magis quòd ſuos non fatali morte, ſed diuina vltione extinctos deſiderabant. quamobrem indignos ſe ducentes qui hoſpitium arcæ præberent, mittunt nuncios ad vniuerſos Hebræos, qui certiores faciant de arca à Palæſtinis reddita. illi re cognita transferunt eam in Cariathiarim, vrbem vicinam Bethſamitis, atque ibi apud Aminadabum quendam Leuitam, opinione religionis ac iuſtitiæ celebrem, in ædibus eius collocant, idoneum ſacrario locum exiſtimantes vbi vir iuſtus haberet domicilium, cura arcæ commiſſa eſt eius filiis, quam per viginti annos cum ſumma laude geſſerunt. tot enim annos in Cariathiari manſit, quatuor ſolis menſibus apud Palæſtinos detenta. *Ibidem.* *1. Reg. 7.*

Cúmque populus toto hoc vicennio votis & ſacrificiis operam daret, magnámq; religionem & cultus diuini curam præ ſe ferret, propheta Samuel animadũerſa eorum promptitudine, putans ſe nactum occaſionem adhortandi ad libertatem, & bona quæ illam ſequuntur, orationem & tempori accommodans & negotio, verba in hanc fermè ſententiam ad eos fecit: Viri Iſraelitæ, quandoquidem nec hoſtis infeſtus eſſe deſinit, & Deus veſtris precibus flexus propitius eſſe incipit, oportet non votis tantum libertatem expetere, ſed eò totis viribus incumbere, vt vel nunc tandem illa potiri contingat. Cauete ergo ne veſtriſmet moribus hac indigni reddamini, ſed pro ſe quiſq; celat iuſtitiam: expulſiſq; omnibus vitiis ex animo, purgatas mentes ad Deum conuertite, & in eius veneratione conſtanter perſeuerate. hæc enim facientibus breui omnia bona venient, & in primis noua libertas & victoria de hoſtibus: quæ neque armis, neque robore corporum, neque copiarum multitudine conſequi licet. non enim his rebus Deus præmia propoſuit, ſed probitati ac iuſtitiæ: qui veſtram expectationem non fallet, mihi credite. Hanc adhortationem alacris populus fauſtis acclamationibus excepit, promptum ſe offerens ad omnia quæcunque Deus velit ac iubeat. Samuel autem edixit vt conuenirent in oppidum Maſphatim, quæ vox conſpicuum ſignificat. ibi hauſta aqua libauerunt Deo, & indicto vnius diei ieiunio publice ſupplicatum eſt. Nec latuit Palæſtinos Hebræos circa Maſphatim congregari, ſed confeſtim cum magno exercitu affuere, ſperantes ſe illos nec opinos poſſe opprimere. quapropter trepidi ad Samuelem concurrunt, conſilium dubiis rebus petentes, nihil diſſimulantes non eſſe ſibi ſatis vel virium vel animi ad cõfligendum cum tam potente hoſte, à quo toties victi diſceſſiſſent: & libenter quieturos ſi liceat, ne vltro ſibi pernicię accerſere videantur. conueniſſe ſe ad ſupplicationes & ſacrificia, vtq; ſacramento ad militiam adigerentur: nunc imparatis & inermibus imminere hoſtem, vt nulla ſpes ſalutis ſuperſit, ni Deus à propheta exoratus periclitantes in tutelam accipiat. Ille iubet eos ſecuro animo eſſe, neq; enim auxilium Dei defore. & mactato agno lacten- *II.*

te,rogat Deum vt in ſe ſperantes protegat,& à vi Palæſtinorũ tutos faciat: néve patiatur iam iterum ab eodem hoſte cladem accipere. hac victima egregie litatum eſt; & Deus præſens ac propitius inſignem victoriam annuit. Sed priuſquam totam flãmam abſumeret, nondum ſacro peracto, hoſtis in conſpectu aciem explicat, rem factam ſe habere putans,interceptis Iudæis imparatis ad pugnam, & tantum non inermibus, vt qui non in hoc in eum locum conuenerant. At longè aliter accepti ſunt quàm crederent, etiamſi quis prædixiſſet. Primum enim terra iubente Deo ſub pedibus eorum intremuit,& vacillante veſtigio nutabant, nonnulli etiam in improuiſos hiatus prolabebantur:deinde fulminibus crebris attoniti, & ignitis fulguribus oculos ac manus ſemiuſtulati, vt ne arma quidem retinere poſſent,in fuga ſpem totam ponebãt. tum ſubito Samuel in perturbatos irruit, cæſíſque plurimis,reliquos vſq; Corrhæos (id loco nomen eſt) perſequi non deſtitit. & fixo ibi ſuæ victoriæ fugæq; hoſtium termino, qui trophæi vice eſſet, appellauit eum Fortem, in ſignum donatæ à Deo contra hoſtem fortitudinis:qui poſt hanc cladem nunquam bellum inſtaurare eſt auſus, ſed cohibente metu & accepti incommodi memoria intra fines ſuos ſe continuerunt: & inuerſis rerum vicibus, eorum ferocia in partes victoris tranſiit. Nec his contentus Samuel crebris expeditionibus & multis cædibus eos vaſtauit, donec omnino ſuperbiam gentis perdomaret. agrum etiam quem prælio victis Iudæis abſtulerant, quàm late inter Gittam & Accaronem patet, armis recepit. Reliqui verò Chananæi pacem eo tempore cum Iſraelitis habebant.

Quomodo Samuel deficientibus per ætatem viribus,rerum adminiſtrationem filijs ſuis commiſit. Cap. III.

SAmuel autem rebus populi compoſitis, & iuridicis conuentibus per certas vrbes inſtitutis, ipſe ſingulis annis bis eas obibat, & iura reddebat. multóq; tempore hãc præcipuam curam habuit,vt patriis legibus reſpub. adminiſtraretur. *III. 1.Reg.8.* Deinde ſenio grauante, vt conſuetis muniis ſufficere non poſſet,filiis ſuis principatum & curam reip. tradidit:quorum ſeniori Iohel,iuniori Abia,nomen erat:mandauítq; vt alter in Bethelis,alter in Barſabe ius diceret,partito populo,& ſua cuiq; iudici parte attributa. In his manifeſtũ exẽplum exhibitum eſt,nõ ſemper patribus ſimiles naſci filios,ſed interdũ ex malis bonos,ſicut tunc cõtrà ex bono mali prognati ſunt. Relictis enim paternis inſtitutis diuerſiſſimã viam ingreſſi,muneribus corrupti iuſtitiã opprimebant, & in iudicando non tã veritatis quàm lucri reſpectum habebant, ſolutíq; in luxum ac delicias,tum Dei volũtatem, tum patris contemnebant,cui nihil magis erat cordi,quàm vt in populo iuſtitia vigeret quãmaxime.

Quòd populus offenſus Samuelis filiorum moribus,regem ſibi dari poſtulauit. Caput IIII.

POpulus autem videns rempub. cura & diligentia prophetæ optime conſtitutam,labefactari per filiorum eius impotentiam,vehementer offenſus ad patrem concurſum fecit,qui tum habitabat in vrbe Ramatha: & commemoratis filiorum eius iniquitatibus, quódque ipſe iam ſenio debilis, more ſolito præeſſe adminiſtrationi rerum non poſſet, obnixe precabatur vt regem aliquem declararet,qui toti genti cum imperio præſit,& à Palæſtinis illatæ toties iniuriæ pœnas debitas exigat. *IIII.* Hæc populi voluntas vehementer Samuelem contriſtauit,qui propter innatam iuſtitiam non amabat regiam poteſtatem vt nimiam. Valde enim optimatum gubernatione delectabatur, non aliam ad felicitatem populi conducibiliorem exiſtimans. adeóque res hæc hominem ſolicitum habuit, vt nec cibum nec ſomnum præ cura caperet, ſed per totam noctem ſe in lecto verſaret, multa interim animo volutans. Sic affecto Deus ſe vidẽdum præbuit,conſolatus eum ne poſtulata populi ægre ferat: dicẽs non tam ad ipſam pertinere hanc contumeliam, quàm ad ſe,quem nolint ſibi ſolum eſſe regem: ídque moliri cœpiſſe iam inde ex quo primum ope ſua ex Ægypto ſunt educti. verum non multo pòſt futurũ eſt, inquit, vt eos conſilij huius ſero pœniteat:quando nec factum infectum eſſe poterit,& ipſi ſuam

erga

erga me æquè ac te ingratitudinem damnabũt. Nunc iubeo te eis creare regem quem ego deſignauero: ídque prius quàm facias, præmonebis quantum malorum ſibi vltro aſciſcant, proteſtaberíſque eos te inuito ad mutationem ſtatus in deterius properare. His auditis Samuel, mane cõuocatis Iudæis, declaraturum ſe illis regem promiſit, addens velle ſe prius indicare, quæ erunt ſub regibus ferenda, & in quantis incommoditatibus erit viuendum. Scitote ergo primum quòd à vobis abſtrahent veſtros liberos, & alios aurigas ſibi facient, alios equites & ſatellites & curſores, & tribunos ac centuriones: & alios item opifices, armorum ſuorum ac currũum aliorúmq; inſtrumentorum fabros: præterea villicos agrorum ſuorum & aratores, & vinearum foſſores: & nihil eſt quod non cogentur facere more mancipiorum quæ pecunia parantur. Filias quoque veſtras facient ſibi vnguentarias, & culinarias, & panificas: & ad alia miniſteria compellent, quæ ancillæ neceſſariò verberum formidine obeunt. poſſeſſiones etiam veſtras vobis ablatas eunuchis ſuis & ſatellitibus donabunt, & pecorum greges vnicuiuis è ſuis largientur. & vt compendio dicam, ſeruietis vnà cum omnibus veſtris regi, non ſecus atq; domeſtici eius famuli. cúmque hæc omnia patiemini, veniet vobis in mentem huius meæ prædictionis, & pœnitentia tacti ſupplices Dei miſerationem implorabitis, vt vos à regibus liberet. verùm ille non admittet eas preces, ſed repulſos ſinet dare pœnas inconſultæ temeritatis. His præmonitionibus multitudo erat ſurda, nec à propoſito dimoueri poterat, contemptis omnibus, quæ Samuel in rem eorum afferebat: ſed vrgebat obſtinate vt miſſa futuri cura regem crearet: quandoquidem niſi regis ductu vindicare ſe de inimicis gentibus non valerent: nec eſſe abſurdum, ſi cùm finitimi omnes regnentur, & ipſi eandem reipub. formam accipiant. Samuel verò videns ſe prædictionibus ſuis parum proficere, ſed pertinaciter eos in ſententia manere: Nunc, inquit, abite domum quiſque ſuam, & cùm tempus erit accerſam vos, quàm primum cognouero, quem vobis regem Deus dare velit.

Saulus iubente Deo rex declaratur. Caput V.

ERAT quidam ex tribu Beniamitide, vir bene natus & laudatis moribus, nomine Cis. huic erat filius, nomine Saulus, egregia tum ſtatura tum ſpecie, quibus reſpondebat & animus. Hic Cis cùm eximias aſinas, quibus præ cæteris iumentis delectabatur, à reliquo grege aberrantes amiſiſſet, filium cum vno famulo ad eas quærendas miſit. qui cùm perluſtrata ſua tribu eas non inueniſſet, ad alias venit: & cùm nuſquam comparerent, decreuit redire, ne patri ſolicitudinis cauſa fieret. & dum non longè à Ramatha oppido iter faciunt, famulo admonente habitare ibi prophetam veridicum, eúmque omnino conſulendum eſſe: ſic enim ſcituros quid actum eſſet de aſinis: reſpondit, nihil ſe habere quod mercedẽ diuinationis daret. iam enim viaticum eſſe conſumptum. & dicente famulo, ſupereſſe quadrantẽ ſicli, eúmq; dari poſſe, neſciebant enim prophetam mercedes non accipere, itum eſt ad illum: inuentíſque circa portam virginibus aquatum euntibus interrogant vbinam ſit prophetæ domicilium. quæ indicatis ædibus, iubent properare prius quàm eat ad cœnã. præbere enim eum epulum, & nihil eſſe in mora niſi vt ille primus accumbat. Samuel autem hac ipſa de cauſa conuiuas vocauerat. nam pridie cum per totam diem precatus eſſet Deum, vt certiorem ſe redderet quem creaturus eſſet regem, in craſtinum ſe id facturum pollicitus eſt: circa eandẽ enim horam miſſurum ſe Beniamitam quendã iuuenem. quam ob rem ſedebat in ſolario, expectans præfinitum tempus: quo peracto ad cœnam ſe conferebat. cúmq; Saulum offendiſſet, Deus inſpirauit ei, hũc eſſe futurum principem. Saulus verò accedens eum, ſalutatum prius rogat vbi propheta habitet, hoſpitẽ enim ſe hoc ignorare. cúmque ille reſpondiſſet, ſe eum eſſe, & ad cœnam duceret, dicens non aſinas tantum quas quæreret ſaluas, ſed omnium omnia bona in poteſtatem eius fore: ſupra ſpem, inquit, meam ſunt iſta Domine. neque enim ea eſt mea tribus, quæ reges proferat, & familia mea humilior eſt aliis familiis. tu verò ludis me, & maiora quàm pro mea conditione loqueris. Propheta autem de-

1. Reg. 9.

ductum eum ad conuiuium accumbere fecit, & famulum supra alios vocatos: erant hi septuaginta numero. iussitque ministris vt Saulo portionem regiam apponerent. cúmque iam hora dormiendi adesset, alij quidem surgentes domum quisque suam reuertebantur. Saulus verò apud prophetam cum famulo pernoctauit. & cùm primum dies illuxit, Samuel excitatum eum in viam deduxit. Postquam autem egressi sunt vrbem, monuit vt famulo præcedere iusso, ipse paulisper subsisteret. esse enim
1. Reg. 10. quod sine arbitris illi vellet dicere. tum Saulus famulũ ablegat, & propheta deprompta lecytho caput iuuenis oleo perfundit, simúlque regem salutat, Deum ei honorem hunc ratum facere dicens, pro tutela Hebræorum, quorum iniurias bello Palæstinis illato vlciscí debeat. hæc ita fore hoc argumento cognoscere poteris. In hoc itinere offendes tres homines religionis ergò tendentes ad Bethela: quorum primum videbis ferre tres panes, secundum hædum. hos tertius sequetur vtrem vini baiulans. hi tibi comiter salutato dabunt panes duos, & accipies. inde venies ad Rachelis monumentum, vbi occurret tibi qui nunciet inuentas esse asinas. Inde progressus ad oppidum Gabatha, in cœtum prophetarum incides: & correptus diuino spiritu, vnà cum illis prophetabis, vt quotquot hæc viderint, attoniti miraculo dicant, vnde hæc felicitas Cisi filio? his signis visis certo scito Deum esse tecum: & saluta patrem tuum & cognatos. Venies autem Galgala, me accersente, vt pro his Deo pacificas hostias immolemus. His prædictis dimisit iuuenem: & quicquid prædictum est occurrit ei in hoc itinere. Postquam autem domum rediit, percontante cognato suo Abenaro, quem præcæteris diligebat, quomodo successisset peregrinatio, nihil illum celauit, ne hoc quidem quòd apud prophetam fuisset, & ex eo cognouisset inuentas esse asinas. de regno tantum tacuit, ne ea res vel credita inuidiam, vel non credita vanitatis opinionem ei contraheret. quamuis enim & amicus esset & cognatus, tutius tamen ac consultius arbitratus est silentium, reputans credo humanæ naturæ infirmitatem, quòd nemo constans in amore, sed etiamsi manifesto diuino suffragio felicitas contingat, tamen alios sibi præferri inique & inuide ferunt. Porrò Samuel populum in oppidum Masphatim conuocat, & cum frequentes adesse videret, in hanc sententiam alloquitur, Hæc iussit me Dominus suo nomine ad vos perferre, Ego vos in libertatem vindicaui, primum Ægyptiorum seruos: deinde à vicinis regibus toties victos ac subiugatos. pro quibus beneficiis hanc mihi gratiam reponitis, quòd abrogato mihi quantum in vobis est imperio, quasi nesciatis vilissimum esse homini à Deo regi, vnum è vestro numero digniorem existimatis, qui vobis præsit: qui subditis tanquam pecudibus pro sua libidine vtens, quidlibet in quemuis licere sibi volet. non enim fieri potest, vt homo erga hominem sic affectus sit, quemadmodum ego erga à me ipso conditum. Eia quando plus apud vos potest temerarius animi impetus quàm vel religio vel beneficiorum memoria, digeratur multitudo per tribus & familias, & fiat sortitio. Quo facto Beniamiticæ tribus sors exiit. dein familiarum nominibus in vrnam coniectis, Metri familiæ sors obuenit, postremo cùm viritim sortitio fieret Saulo Cisi filio regnum sortito obtigit. Iuuenis verò qui hoc præsciebat, abdiderat, se videri volens inuitus ad regnum accedere. Tanta fuit præditus modestia simul & temperantia, vt cum plerique vel modica felicitate potiti vix sui præ lætitia sint compotes, & omnibus se ob oculos ingerant: hic tot populorum rex declaratus ac dominus, non modo non ostentaret, se verum etiam è subditorum conspectu subduceret, vt non absque negotio posset inueniri. cúmque nusquam comparente Saulo omnes essent soliciti, hæsitantes quidnam fieri oporteat, propheta precibus Deum appellat, vt latebras indicet, desideratúmque iuuenem exhibere dignetur. quod vbi impetratum est, mittit qui eum adducant: & postquam venit, in medio populi iuuenem statuit vniuersis conspicuum, vt qui humeris tenus supra omnes excelleret, & ipsa statura maiestatem regiam præ se ferret. Tum propheta: Hunc vobis Deus dat regem. contemplamini quantum omnibus præminet, quàm sit hoc honore dignus. Cúmque populus acclamasset, Viuat rex: propheta conscriptis in libro omnibus quæ illis sub regia dominatione erant euentura, recitauit ea populo rege præsente, & librum in taber-

naculum

naculum Dei repoſuit, vt eſſet apud poſteros prædictionis ſuæ monumentum. His ita perfectis, dimiſſóque populo, ipſe reuerſus eſt Ramatha in patriam. Saulum verò in natale oppidum Gabatha redeuntem multi boni viri comitabantur, vt nouo regi debitum officiũ præſtantes. Sed plures mali & factũ hoc eorum vitio vertebant, & ipſi contempto rege nullis vel muneribus vel obſequiis gratiã eius demereri conabantur. Menſe autem poſt acceptum regnum elapſo, exortum contra Naaſen V
Ammanitarum regẽ bellum apud omnes ex æquo autoritatẽ illi parauit. Hic enim 1. *Reg.* 11
diu Iudæis vltra Iordanẽ habitãtibus infeſtus, poſtremò cum magno & forti exercitu regionẽ ingreſſus vrbes eorum ſubiugare cœpit: nec contentus libertatẽ in præſens abſtuliſſe, vt omnẽ rebellandi materiã in futurũ adimeret, tam vltro deditis, quã vi ſubactis dextrum oculum eruebat: vt quoniã ſcutum ſiniſtro proſpectũ negat, omnino inutiles bello fierent. hoc modo tractatis trans amnẽ incolentibus in Galadenam exercitum duxit: & caſtrametatus ad primariã regionis vrbem, cui nomen eſt Iabes, oratores eò miſit, qui cõditiones offerrent, vt aut deditione facta dextris oculis orbentur vt alij: aut internecionem hominũ & oppidorũ excidiũ expectent. eligerent ipſi vtrum mallent, paruã corporis particulã decidere, an in omnium facultatũ ſimul & vitæ diſcrimen venire. Tam ancipiti optione territi Galadeni, nec hoſtile reſponſum dare auſi ſunt, nec pacatum: ſed inducias ſeptem dierum petierunt, vt miſsis ad conſanguineos nunciis poſtularẽt auxilium. & ſi impetratum fuerit, bellum gerant. *ſin minus*, promittebant ſe deditionem facturos quacunque conditione hoſtili liberet. Naaſes autem qui Galadenos contemnebat, non grauatim inducias dedit, permiſſis vndecunque ſuppetias implorare. qui eueſtigio per omnes Iſraelitarum vrbes nuncios dimiſerunt, ſignificantes ſe minis Naaſis in extremã deſperationem adductos. ſed quocunq; illi venirent tantundem metus quantum mœroris afferebant, vt nemo ſe mouere auderet. cæterum cùm ad regiam quoque veniſſent, & ibi etiã populus ſicut in aliis oppidis afficeretur, nil aliud quàm mœrens, Saulus rure domum reuertens, & animaduerſa mœſtitia populi, ſcitatus ſatin' ſaluę res eſſent, & quæ noua cauſa triſtitiæ: ex nunciis omnia cognouit. mox percitus diuino afflatu, ire eos iubet, & Iabeſenis referre, ſe tertia die venturum auxilio, & ante ſolem exortum hoſtes profligaturũ, vt exoriens Ammanitas fuſos ac fugatos, miſeros verò ciues periculo exemptos inſpiciat. atque his mandatis, aliquot ex eis retinuit, quibus itineris ducibus vti decreuerat.

Sauli victoria contra Ammanitas. *Cap.* VI.

VOLENS autem pœnæ formidine populum ad Ammaniticum bellum excitare, quo celerius conueniret, boum qui fortè ab opere veniebant neruos ſuccidit, idem paſſuros minatus qui poſtridie cum armis ad Iordanem nõ afforent, ſecuturi quocunque ipſe ac propheta ducerent. Eo metu effectum eſt vt cùm omnes ad præfinitũ tempus præſto eſſent, recenſitis apud Balã oppidũ copiis, inuenirẽtur ſeptingenta millia cõfluxiſſe, abſq; tribu Iudæ: quæ ſola armauit LXX. milia. Tranſgreſſus dein Iordanẽ & decẽ ſchœnorũ ſpatiũ nocte vna emenſus, ante ſolis ortũ quò deſtinarat peruenit: & diuiſo trifariã exercitu, vndiquaq; hoſtẽ nihil tale expectantẽ aggreditur: & acriter pugnando ingenti ſtrage edita inter cæteros Naaſen regẽ occidit. Hęc victoria Sauli nomẽ apud omnes Hebręos inclytũ reddidit, fama longe latéq; fortitudinẽ viri celebrante. Si qui enim erant qui prius eum contẽnerent, tunc mutata in diuerſum opinione nullo nõ honore dignũ prædicabant. nam nõ contẽtus Iabeſenos ſeruaſſe, in Ammanitarum regionẽ irruptione facta totam vaſtauit, & ditato ex præda exercitu, glorioſe domũ reuerſus eſt. Populus verò nimio gaudio geſtiẽs, placebat ſibi quòd talẽ regem eſſet nactus, & illis qui inutilẽ fore dixerant inſultabat, rogitans vbi nunc eſſent iſti contemptores, & ad ſuppliciũ eos depoſcens. & alia multa iactabat, vt ſolet multitudo, quoties in aliqua felicitate cõſtituta contra autorũ eius aduerſarios iritatur. Saulus interea ſtudiũ quidem ac beneuolentiam eorum collaudabat, ſed iureiurando affirmauit non paſſurum vt quiſquã è conſanguinea multitudine tam feſto die rapiatur ad ſupplicium.

Periniquum enim esse victoriam à Deo datam ciuili sanguine polluere: sed magis decere vt positis odiis diem epulis ac hilaritate transigant. Post hæc Samuele monente opus esse alteris comitiis per quæ Saulo rata fiat regni possessio, cõuentus fit apud oppidũ Galgala. ibi rursum inspectante tota multitudine propheta vnxit Saulum sacro oleo, atque iterũ regem consalutari fecit. Ita factum est vt mutato reipublicæ statu regia dominatio introduceretur. Sub Moyse enim & discipulo eius Iesu, qui tum exercitui cum imperio præfuit, optimates rem administrabant. post cuius mortem octodecim annis populus sine summo magistratu vixit: deinde rursum ad pristinam regiminis formã redierunt, qui belli gerendi scientia & fortitudine præcelleret, supremum iudicẽ constituendo. quam ob rem totum hoc tempus, quo talis status durauit, appellauerunt Iudicum. Samuel autem propheta priusquam comitia dissoluerentur sic est allocutus populum: Adiuro vos per maximũ Deum, qui vobis optimos illos fratres Moysem & Aaronẽ misit, & patres vestros ex Ægypto eduxit: vt absque pudore ac metu omnive affectu alio, libere dicatis, nunquid cõtra ius & æquum fecerim, vel proprij lucri cupiditate, vel in alterius cuiusquã gratiam. Coarguite me si cuius vitulum aut ouem, aut aliud quid tale accepi: cùm tamen huiusmodi munuscula quæ in quotidianũ victum cedunt, ab vltro dantibus sumere, vitio verti non soleat: aut si cuius iumẽto ad meas necessitates vsus sum. in his & similibus si quẽ offendi, nunc rege præsente dicite. Acclamatum est vno ore, nihil tale eum fecisse, sed sancte & iuste principatum gessisse. Tum ille, Gaudeo nullas esse vestras de me querelas, at ego habeo nonnihil quod cõquerar, si vera loqui licet: quæ tamen iniuria magis ad Deum attinet, quem certe hoc facto valde offendistis, quòd alium regem po-
1.Reg.7 posciſtis. oportebat enim vos meminisse, quòd auus vester Iacobus, LXX. solis homi nibus vestri generis comitatus, fame coactus in Ægyptũ deuenit. Cúmq; ibi in multa milia propagata esset eius progenies, eáq; graui & contumeliosa seruitute ab Ægyptiis premeretur, inuocantibus vestris patribus, absque vllo rege Deus tantam multi-
II tudinem eripuit, missis in hoc Moyse & Aarone fratribus: qui vos in hanc terram induxerunt, quam nunc possidetis. & tamen post talia beneficia non semel prodidistis verã pietatẽ ac religionem. Nihilominus subiugatos ab hostibus liberauit, dum eius ope vicistis primũ Assyriorum potentiã, deinde Ammanitarum ac Moabitarũ, & postremo Palæstinos. atque hæc omnia confeciſtis non regũ auspiciis, sed ductu Iaphthæ & Gedeonis. Quæ igitur dementia vos impulit, vt detrectantes imperium Dei, sub rege esse malletis? Gessi tamen vobis morẽ, eo declarato, quẽ ipse elegit. Vt autem manifeste sciatis Deum vobis iratum, nec ei placere in regnũ versam vestram rempublicam, dabo euidens signum diuinitus. Qualem enim nunquã quisquã æstatis medio vidit in hac regione tempestatẽ, talem nunc impetrabo à Deo, quæ verbis meis fidem astruat. Vix ea fatus erat, cùm tanta vis tonitruum ac fulgurũ & grandinis ingruit, vt attoniti extremáq; timentes faterẽtur se peccasse, & per inscitiam in hunc errorem prolapsos, rogaréntq; prophetam vt paterno affectu eos complexus, in gratiam Dei placati reponeret, & quemadmodũ aliorũ antea, huius quoque peccati veniam impetraret. pollicitus est ille rogaturũ se pro eis Deum, & exoraturum: simúlq; consilium dedit, vt probi ac iusti esse perpetuo studerẽt, nec vnquam obliuiscerentur, in quantas clades & calamitates ob neglectum virtutis incidissent. meminissent præterea prodigiorum Dei legúmque per Moysem latarum, si caram haberent vel suam ipsorum vel regis incolumitatem. quòd si hæc negligerent, prædixit grauem vltionem tam ipsis quàm regi non defore. atque ita denuo confirmato in regno Saulo, conuentum missum fecit.

Palæstini Hebræos bello aggressi vincuntur. Cap. VII.

VI
1.Reg.13 REx autem delectu habito, conscriptísque tribus milibus, duo milia sibi voluit esse satellitium, cum quibus ad habitandum Bethela se contulit: reliquos Ionathæ filij satellites esse iussit, quem misit in Gabam. ille verò expugnauit castrum quoddam Palæstinorum nõ longe inde distans. Qui enim Gabam tenebant, perdomitis Iudæis arma ademerunt, & occupatis oppor-

portu

portunis locis præſidiis ea communiuerunt, & omni prorſus ferri vſu eis interdixerunt. quãobrem ſi quando agricolis opus eſſet aliquo ferramento, puta vomere aut ligone, aut alio ad colendum agrum neceſſario, à Palæſtinis inſtrumentum erat petendum. Vt verò audiuerunt expugnatum caſtrum, indignati & non ferendam contumeliam dictitantes, armant contra Iudæos trecenta milia peditũ, curruum triginta milia, equitum ſex milia: & caſtrametati ſunt ad oppidum Machmam. His cognitis rex Saulus profectus eſt Galgala: & dimiſſis præconibus per totam ditionem, edicit vt qui ſaluam vult libertatem populi, contra Palæſtinos arma capiat: diſſimulans interim eorum potentiam, & negans tales eſſe vt timeri debeant. ſed vbi certo compertum eſt maximũ eſſe hoſtiũ numerum, metus omnes Sauli ſubditos occupat: & pars in ſpeluncas ac loca ſubterranea ſe abdunt, plures verò vltra Iordanem fugiunt, quæ regio à Gadis & Rubeli tribubus tenebatur. Saulus autẽ accerſit prophetã, vt de cõmuni conſilio res geratur. Ille renunciat, debere eum eodem loco manentẽ comparare victimas: ſe enim poſt ſeptẽ dies venturũ, vt immolatis ſabbato victimis, cum hoſte prælio decernatur. at ille expectauit quidem quantũ propheta iuſſerat, ſed non per omnia fuit obediens. Cùm enim cunctari prophetam cerneret, & ſe paulatim à militibus deſeri, victimas ad altare obtulit. Cúmq; nunciatum eſſet prophetã aduentare, honoris cauſa obuiam ei prodiit. Ille male factũ dixit, quòd neglectis ſuis mandatis, ſe abſente preces & ſacrificia quæ Dei voluntate facienda erant pro populo temere occupaſſet. Saulo verò excuſante, expectaſſe ſe ad ſtatutũ dierum numerum: ſed cum milites audito hoſtem relicta Machma petere Galgala, metu ſe deſererent, neceſsitate cogente properaſſe ad ſacrificium: Conſultius, inquit, propheta, feciſſes, ſi mihi paruiſſes, & præ nimia feſtinatione Deum, cuius ego mentis interpres ſum, non contempſiſſes. nam per obedientiam & tibi diuturnitatẽ regni, & poſteris ſucceſsionem parare poteras. Ita Samuel offenſus regis facto domũ eſt reuerſus. Saulus autem cum ſexcentis tantum militibus & Ionatha filio venit in vrbem Gabaonem. horum maior pars non erat armis inſtructa, quòd ea regio nec ferrum haberet, nec armorum fabros: quod cura Palæſtinorum cautum fuiſſe diximus. hi diuiſo tripartito exercitu, per totidem vias regionẽ Hebræorum ingreſsi omnia populabantur, ſpectante Saulo rege cum filio, nec valente prohibere hoſtem, propter ſuorum paucitatem. Occupauerant enim collem quendam cum pontifice Achia, qui fuit vnus ex Elis pontificis poſteris, & videntes ſuorum res impune agi & ferri, grauiter angebantur quòd in ſe nihil eſſet præſidij. Filius verò Saulis cum armigero ſuo conſpirat, vt clàm ingreſsi caſtra hoſtium tumultum aliquem & trepidationem in eis excitarent: & famulo omnem operam in quemuis euentum pollicente, etiam ſi mori oporteat, ſoli à colle deſcendentes verſus hoſtium caſtra iter faciunt. ea ſita erant in loco prærupto, qui tribus angulis in longum excurrebat, rupe circumquaque cincta, ceu munimento contra inſultus hoſtium. Quapropter negligentius cuſtodiebantur, quia propter naturam loci non ſolum aſcendere, ſed ne accedere quidem tutum videbatur. Ergo poſtquam eò acceſſerunt, Ionathas confortabat armigerum ad hoſtem aggrediendum. Si nos, inquit, viderint, iuſſerintq; aſcendere, omen victoriæ accipiendum eſt. quod ſi tacuerint, neq; nos vocauerint, reuertamur. Cũmq; propius ad hoſtilia caſtra accederent apparente iam die, Palæſtini vbi hoc viderunt inter ſe dicebant: ex antris & cuniculis prorepunt Hebræi. deinde Ionathæ cum armigero inclamabant, Venite huc daturi pœnas audaciæ. Quam vocem Sauli filius cupide arripiens, vt indubitatũ omen victoriæ, tunc quidem receſsit è loco in quo cõſpecti fuerant. ſed ex alia parte ad rupem accedentes propter ſitum incuſtoditam, magno labore difficultate loci ſuperata euaſerunt ad hoſtem. aggreſsíq; ſopitos viginti ex his interfecerunt. & totum exercitum ſtupore ac conſternatione repleuerunt, vt abiectis armis in fugam ſe darent. plerique verò non noſcitantes inter ſe, quòd ex multis gentibus conflati eſſent, pro hoſtibus ſe inuicem inuadebant: & cùm non putarent duos tantum Hebræos in caſtra penetraſſe, mutuo marte cadebant. quidam metu vulnerum in præcipitia aut ipſi ruebant, aut vt fit in turba tumultuante, alij ab aliis protrudebantur. Cúmque renunciatum eſſet regi per ſpeculatores tumultum

1. Reg. 14

VII

esse in castris Palæstinorum, interrogauit Saulus, num aliquis è suis abesset: & audito filium cum armigero abesse, iubet pontificem sumpto sacerdotali habitu de futuris vaticinari. Quo respondente victoriam Deum & hostium cladem promittere: ducit militem in Palæstinos, & perturbatos adoritur, iam ante ipsos inter se depugnantes. quo audito, qui antè in speluncas & subterranea se abdiderant, & ipsi prorumpentes militibus Sauli se agglomerant. iámq; ad decem millia creuerant, hostémq; tota ea regione palantem infectabantur. ibi rex siue nimio gaudio parum sui compos, quòd difficile sit eximiam felicitatẽ moderato animo ferre, siue per inscitiam, dignũ quid dam reprehensione admisit. Volens enim meritas pœnas à Palæstinis ad satietatem repetere, diris deuouit eum, quicunque intermissa cæde ante noctem cibum caperet, nolens ante tenebras insequendi & cædendi finẽ facere. Paulo pòst cùm delati essent ad quandam syluam Ephræmiticæ tribus refertam apibus, filius Sauli qui non exaudiuerat patris imprecationes, eásq; consensu populi ratas habitas, fauum fortè nactus expressum inde mel edebat: & monitus quòd pater additis execrationibus interdixisset ne quisquam cibum ante solis occasum sumeret, edere quidem destitit: negauit tamen recte id à patre factum. maiore enim vi & alacritate hostem persecuturos fuisse, si corpora cibo recurauissent, & longe plures assecuturos fuisse ac trucidaturos. Itaque cæsis Palæstinorum multis milibus, sub vesperam demum eorũ castra diripiunt: & inter cæteram prædam magna pecudũ copia reperta mactant, carnibúsq; nondum à cruore purgatis vescuntur: quod è vestigio regi à scribis renũciatum est, vulgus militum in Deum peccare, & carnes etiam tum cruentas coquere ac edere. Tum Saulus iubet saxum grande in medium prouolui: edicítque vt super illud pecudes iugulent, néve carnes cum sanguine comedant: quia factum hoc Deo displicet. cui edicto cùm omnes parerent, statuit ibi altare, & impositis victimis holocautoma Deo incẽdit: idq; altare omnium primũ à Saulo extructum est, cúmq; eadem nocte priusquã vires & animos resumerent, hostium reliquias vellet conficere, & miles haud grauatim imperata faceret, magnam præ se ferens alacritatem, accito pontifice iubet eum diuinam super hoc voluntatẽ quærere, an sibi reliquum hostilẽ exercitum delere permittatur. Pontifice verò negante Deum responsum velle reddere: Nõ temere est, inquit rex, hoc Dei silentium, qui antehac vltro solebat quid facto esset opus consulere: sed oportet aliquod latens in nobis peccatum esse, quo offensus tacet. Sed iuro per eum ipsum, quòd etiã si filius meus Ionathas peccatum id commisisset, vt Deum placem, capitis pœnam ab eo exigam, non secus quàm si de quouis nihil ad cognationem meam pertinente supplicium sumendum sit: tum acclamãte multitudine vt hoc faciat, vniuersos cõfestim in vnum locum statuit: & ipse cum filio seorsum stans, sorte deprehensurus quis in culpa sit. cúmq; sors Ionatham indicaret, interrogat quid fecisset, & cuius peccati sibi esset conscius. tum ille, Equidem pater, nihil aliud scio, nisi quòd heri dum hostem persequor, edicti tui nescius de fauo degustaui. Saulus verò iurat se eum occisurum, pluris quàm genus aut naturam aut affectus, iusiurandum faciens. Ille ne præsenti quidem periculo territus, màgno ac generoso animo se præbuit. Nihil, inquit, deprecor pater. Libẽter enim hanc mortem fero, quæ te religione soluat, dum prius tam magnificam victoriam videre contigit. maximum enim mihi fuerit solatium, Palæstinorum insolentiam ab Hebræis esse perdomitam. Hac iuuenis indole omnis multitudo ad dolorem & miserationem flexa est, iurántq; non laturos se vt occidatur Ionathas autor tam luculentæ victoriæ. atque ita iuuenem irato patri eripiunt, & vota Deo faciunt vt ipsum immunem à peccato faciat. Saulus victor domum reuertitur, cæsis circiter sexaginta milibus hostium. Feliciter deinde regnauit, & contra finitimos Ammanitas & Moabitas, Palæstinósque & Idumæos ac Amalecitas, & regem Obæ multas res gessit prospere. Habuit autem liberos mares tres, Ionatham, Iesum, Melchisum. Filiæ fuerunt ei Merob & Michaal. Copiarũ imperium dedit patrueli Abenaro. Is Neri fuit filius. Nerus verò & Cis Sauli pater germani fuere Abeliæ filij. Abundabat autem & equitatu & curribus, & cum quocunque hoste congressus semper victor reuertebatur, ita vt Hebræorum res ad felicem statum perduxerit, & potentiam eorum intantum

auxe

auxerit, vt omnibus finitimis essent formidabiles. ex iuuentutis verò numero robore ac specie præstantissimum quenque in suum deligebat satellitum.

Victoria Sauli contra Amalecitas. *Cap.* *VIII.*

AMVEL autem ad Saulum veniens, ait se ad illum missum à Deo, VIII
vt eum cõmonefaceret, electione Dei cæteris eum in regno præla- I. *Reg.* 15
tum, atque ideo par esse vt ei morẽ gerat in omnibus: quandoquidem ipse præsit populis, Deus autem & regibus & cæteris rebus omnibus. Hæc igitur, inquit, sunt mãdata Domini. Quoniam Amalecitæ Hebræos in deserto multis affecerunt iniuriis, dum egressi ex Ægypto in eam quam nunc tenent regionem proficiscuntur, oportet iusto bello in eos vindicare, & deuictos internecione delere: sæuiréque in omnem sexum ac ætatem, & has illis pro iniuriis patribus olim illatis pœnas rependere: ac ne iumẽtis quidem aliisq; pecudibus parcere, aut inde quicquã prędæ nomine vsurpare, sed omnia Deo sacra esse, vt iuxta Moysis præceptum Amalecitarum nomen è rerum natura deleatur. Pollicitus est Saulus facturum se omnia: & ratus obedientiam in hoc consistere, si non pareret tantum, sed etiam quàm celerrime mãdata exsequeretur, confestim omnes vndique copias contrahit, & recensito apud Galgala milite, absque tribu Iuda circiter quadringenta milia comperit: quę tribus ex suo tantũ delectu prębuit triginta milia. Saulus autem Amalecitarum terram cum exercitu irrumpens, pluribus locis incidias circa torrentem disposuit, vt non solum marte aperto eos infestaret, sed ex improuiso etiam per vias circumuentos opprimeret. Postremò magno prælio in fugam versos non prius persequi destitit, quàm ad vnum omnes ferro tolleret. Quod opus posteaquam ita vt diuinitus prædictum fuerat successit, oppidatim bellum circumferre cœpit: quorum aliquot machinis, alia cuniculis & operibus, nonnulla fame, siti aliisq; modis cùm expugnasset, vsque ad mulieres & pueros cædibus grassatus est, nec crudele nec inhumanum hoc ratus: primum quòd in hostem sæuiret, deinde quòd iussu Dei, cui non parere periculosum est. Cepit etiam regem hostium Agagum, cuius magnitudinem ac pulchritudinem corporis miratus, seruare eum decreuit, idq; non ex Dei sententia, sed victus affectu proprio, inconcessam miserendi licentiam suo periculo sibi vsurpans. Deus enim ita Amalecitas oderat, vt ne infantibus quidem parceret, quos natura ipsa miseratione cæteris digniores esse voluit. Saulus autem regem ipsum hostium, & malorum omnium Hebræis autorem seruauit, pluris eius formam quàm Dei mandata faciens. Hoc eius peccatum imitatus est mox populus. & ipsi enim iumentis ac pecoribus peperce-runt, in prædam contra Dei mandatum abactis, pecunias etiam cæteráque opes diripuerunt, nihil perdentes nisi contemptibile. Itaque deuictis omnibus à Pelusio, quæ vrbs est in Ægypti finibus, vsque ad rubrum mare, totam eam regionem Saulus vastauit, sola Sicimitarum gente intacta, qui in Madianæ terræ meditullio habitant. Hos ante belli principium admonuit per nuncios, vt secederent, néve res suas cum Amalecitarum rebus miscerent, ne ex eo bello & ad ipsos cladis aliquid perueniret. Studere enim se eorum incolumitati, propter cognationem quæ illis cum Raguele Moysis socero intercedebat.

Atque ita Saulus ac si nihil esset prætermissum ex iis quæ propheta iuxta Dei vo- IX
luntatem de bello gerendo mandauerat, sed omnia fuissent ad vnguem obseruata, lætus victoria domum reuertitur. Deus autem offensus est quòd regi erat parcitum, & quòd populus pecudes in prædam verterat, cùm ipse neutrum permisisset. Iniquum erat cuius ope victoria contigisset, eius mandata contemni, etiam si is mortalis aliquis rex fuisset. Admonens igitur ea de re prophetam, ait se pœnitere Saulum elegisse, qui non curet iussa sua exequi, sed malit quicquid ipsi visum fuerit facere. His auditis Samuel vehementer conturbatus, per totam noctem fusis precibus Deum Saulo conciliare conabatur. At ille quantumlibet à propheta rogatus veniam regi non annuit, quòd non placeret, peccata donari in gratiam deprecatoris: quæ non aliunde magis nascantur, quàm ex nimia eorum in quos peccatur indulgentia:

gentia: qui dum lenitatis gloriam aucupantur, imprudentes maiorem delinquendi anſam offerunt. Poſtquam igitur Deus preces prophetæ non admiſit, & ſatis apparuit flecti eum non poſſe, prima luce Samuel ad regem, Galgalis tum agentẽ, proficiſcitur. hunc quàm primum rex vidit, accurrens ſalutauit, dicens ſe gratias agere Deo pro victoria: omniáq; iuxta volũtatẽ eius eſſe peracta. Tum Samuel: Quî fit igitur quod voces iumentorum & pecudum in caſtris audio? Reſpondit rex, populum hæc ad ſacrificia reſeruaſſe, ſed gentem Amalecitarum internecione iuxta mandatum deletam, nemine ſuperſtite. Solum ſe captiuum adducere eorum regẽ, de quo ex prophetæ conſilio ſe decreturum. Ad hæc propheta reſpondit, non ſacrificiis delectari Deum, ſed viris bonis ac iuſtis. hos autem eſſe qui voluntati & mandatis eius obſequuntur, nihilque à ſe recte fieri putant, niſi quod iuxta eius præcepta fiat. Contemptum enim eius conſiſtere non in nõ ſacrificando, ſed in non obediẽdo: & qui non obediunt, vnicúmq; hoc & verum ſacrificium non offerunt, ab his Deum nec multas ſaginatas victimas, nec donaria ex auro argentóve fabricata vel poſtulare vel admittere: ſed auerſari hæc vt malitiæ magis quàm pietatis argumẽta. Contra qui id ſolum meminerunt quod ab ipſo iuſſum eſt, & mori mallẽt quàm inde diſcedere, his delectari, ac ne victimas quidem ab his requirere. quòd ſi etiam ſacrificare aliquid libuerit, pauperem honorem gratius ab his accipere, quàm à quocũque alio vel ditiſſimo. Tu igitur, inquit, ſcito te in iram Dei incurriſſe: contempſiſti enim & neglexiſti mandata eius. Nam quibus oculis putas eum inſpecturũ ſacrificium ex rebus perditioni deſtinatis, niſi fortè idem eſſe putas, perire, & immolari Deo? Quapropter expectabis amiſsionem regni & huius poteſtatis, qua elatus contra autorem tuæ felicitatis mandata eius neglexiſti. Saulus autem faſſus eſt ſe peccaſſe & male feciſſe, quòd verbis prophetæ non paruiſſet: metu tamen coactum ſe id feciſſe, quòd non auderet militem prædæ cupiditate accenſum cohibere. Sed da veniam, inquit, & propitius eſto. Cauebo enim in poſterum, ne in ſimile peccatum incidam. Rogabátque vt maneret tantiſper, dum pacificas hoſtias pro ſe offerret. Ille verò qui præuidebat Deum nulla flectendum victima, abire incœpit.

Samuel ad Dauidem regiam poteſtatem transfert. *Cap.* *IX.*

VM Saulus retinere eum volens iniecit manum in pallium: & quia Samuel properantius diſcedebat, ſciſſura facta eſt in veſtimento. cúmq; propheta dixiſſet, ſic ſcindendum eius regnum, & peruenturum ad virum iuſtum & bonum: Deum enim in propoſito manere, neque ſimilem eſſe homini natura mutabili: Saulus fatebatur Deum ſibi merito infenſum, ſed factum infectum fieri non poſſe. Rogabátq; ſaltem hoc honoris ſibi haberet, vt Deum ſimul in præſentia populi adoraret. Fecit ei hanc gratiam Samuel, & vnà cum illo adoratum iuit. Poſt hæc adductus eſt ad eum Agagus rex Amalecitarum. qui cùm ô mortem amaram exclamaſſet, audiuit à propheta: Quemadmodum tu multis Hebræorũ matribus cæſis earum filiis lamenta & luctum attuliſti, ita æquum eſt vt ipſe matri tuæ mœſtitiam afferas: iuſsítq; eum ibidem in Galgalis interfici: ipſe verò reuerſus eſt Ramatham.

X

1. *Reg.* 16

Rex verò tum demum ſentiens in quæ mala offenſo Deo peruenisſet, ad Gaba regiam proficiſcitur, quod nomen collem ſignificat: nec poſt illam diem vnquam in prophetæ conſpectum venit. Samueli verò vicem eius moleſte ferenti, Deus hanc curam mittere iuſſit, & aſſumpto ſacro oleo Bethlema proficiſci ad Ieſſæum Obedæ filium, & ex eius filiis eum vngere, quem ipſe indicaſſet ſibi regno dignum videri. Cúmque propheta diceret vereri ſe, ne ſi Saulus hoc ſenſerit, vel per inſidias vel etiam aperta vi perniciem ſibi moliretur, iuſſus hac de re ſecurus eſſe, ad dictum oppidum peruenit. Eo loci magno hominum concurſu ſalutatus eſt, quærentibúſque aduentus cauſam, ſacrificatum ſe veniſſe dixit. Peracto ſacro Ieſſæum ad epulas vnà cum filiis conuocat: viſóque natu maximo eximia ſtatura ac forma iuuene, coniiciebat inde hunc eſſe regnaturum. Sed hac parte non eſt aſſequutus Dei prouidentiam. Percontanti enim an hunc iuuenem vngere deberet, quem ipſe admiratus

miratus dignum regno ducebat, reſponſum eſt, non eadem ſpectare Deum quæ homines. Tu, inquit, viſa iuuenis pulchritudine, iam ſatis dignum principatu exiſtimas: apud me verò non eximiæ corporis formæ præmium eſt regnum, ſed animi virtuti: & eum requiro qui hac ſit perfecte excultus, pietatéque ac iuſtitia, obedientia & fortitudine animum exornatus. His auditis propheta iubet Ieſſæum filios omnes oſtendere: móxque & alij quinq; adfuerunt. horum nomina iuxta ætatis ordinem ſunt hæc: Eliabus, Aminadabus, Samma, Nathanael, Rael, Aſamus. His quoque viſis, qui nihilo deteriores forma erant, propheta rogat Deum, quiſnam ex his eligendus eſſet. & audito quòd nullus, ſciſcitatur ex Ieſſæo, num quos præterea liberos habeat. Quo reſpondente, eſſe etiam vnum nomine Dauidem, qui curam gerat gregum, propheta iubet vt confeſtim vocetur: non enim licitum eſſe abſque illo ſacrum epulum celebrari. qui poſtquam accitus à patre venit, adoleſcens colore flauus, & martium quiddam tuens, alioqui liberali ſpecie: tum propheta ad patrem verſus ſubmiſſa voce, Hic eſt, inquit, quem regnare Deo viſum eſt, & cum dicto accũbit; & proximum ſibi adoleſcentem collocat, ac deinceps patrem cum reliquis filiis. Depromit deinde ſacrum oleum, quo delibutum Dauidem in aurem admonet, Deum ita velle vt regnum in populum obtineat: præcipítque vt iuſtitiam colat, & operam det ne vnquam à mandatis Dei diſcedat: Hoc enim pacto & regnum eius fore diuturnum, & familiam vniuerſam illuſtre nomen conſequuturã: Palæſtinos quoque ab illo ſubigendos, & cum quibuſcunque gentibus congreſſus fuerit, ſemper victorem rediturum, inſignémque inde gloriam tam ſibi paraturũ quàm poſteris relicturum. Poſt hæc mandata Samuel domum proficiſcitur, ſimúlque numen deſerto Saulo ad Dauidem commigrat. quo factum eſt vt hic concepto diuino ſpiritu prophetare inciperet, Saulus verò in morbum dæmoniacum incideret, ita vt præfocari ac ſtrangulari videretur, nec aliam opem inuenirent medici, quàm ſi quis peritus excantator adhiberetur: monuerúntque vbique inquirendum, qui quoties rex à dæmone agitaretur, ſtans ad caput eius voce ac fidibus ſacros hymnos caneret. Cúmque rex ſine mora quæri talem mandaſſet, quidam ex aſtantibus ait ſe apud Bethlema vidiſſe filium Ieſſæi, adoleſcentem liberali forma, & præter aliam honeſtam inſtitutionem hymnos ad citharam canere doctum, ac ne militarium quidem exercitiorum rudem. Mittuntur ergo ad Ieſſæum abducturi Dauidem à gregibus: nunciántque patri, regem audita adoleſcentis tam forma quàm virtute, cupere ipſum videre. Paruit Ieſſæus, ſimúlque munera per filium regi miſit. Cúmque veniſſet, confeſtim à rege admodum læto in ſatellitium aſſumitur, in magno apud eum pretio habitus. Quoties enim à dæmone agitaretur, vnicum erat in excantatione remedium: & ſolus Dauid hymnos ad cinnyram accinens, regem ad ſanam mentem reducebat. Impetratum eſt igitur à Ieſſæo, vt filium apud regem degere pateretur, quandoquidem tantopere eius præſentia delectabatur.

Expeditio noua Paleſtinorum contra Hebræos. Cap. X.

ALIQVANTO autem pòſt Palæſtini conſcripto numeroſo exercitu bellum Iſraelitis inferunt, & caſtra inter Sochum & Azecum oppida metantur. nec Saulus cũctatus ducto in hoſtem exercitu effecit, vt prioribus caſtris relictis in munitiorem quẽdam collem è regione Iſraelitarum Palæſtini ſe conferrent, valle quadam inter vtroſque intercedente. In hanc è caſtris hoſtium deſcendit Gittæus Goliathus, vir prodigioſa ſtatura: quatuor enim cubitos vno palmo ſuperabat, vaſtos artus conuenienti armatura protectus. Thorax quinque milia ſiclorum pendebat, huic moli reſpondebat & galea & ocreæ. prægrandem etiam haſtam non dextra geſtabat, ſed humero ſuſtinebat, ſexcentorum ſiclorum ferro cuſpidatam. ponè ſequebatur armatorum phalanx. Hic cùm inter vtranque aciem conſtitiſſet, immani voce ſublata: Quid opus eſt, inquit, Hebræi ancipitem Martis aleam vos ſubire? Date mihi aduerſarium, & duorum periculo decernatur, penes vtros futura ſit victoria: vt quorum miles ſuccubuerit, alterius partis iugum ex pacto ſuſcipiat. præſtat enim vnum aliquem, XI. 1. *Reg.* 17.

quàm totum exercitum, in periculum adducere. Hæc locutus retro ad ſuos reuertitur. Sequenti die rurſum procedens eiſdem verbis eſt vſus: atque ita per quadraginta dies prouocare hoſtem prædictis conditionibus non deſtitit, ſtupente Saulo cum vniuerſo exercitu: qui prodibant quidem in aciem, ſed à neutris initium pugnæ fiebat. Ad hanc expeditionem profecturus Saulus Dauidem remiſerat patri, contentus tribus aliis eius filiis, qui tum ſigna regia ſequebantur, iſque ad gregum curam intermiſſam ſe receperat. Sed dum bellum ducitur magis quàm geritur, miſſus à patre venit in caſtra, viſurus quo in ſtatu res eſſent, & fratribus neceſſaria portaturus. Interim Goliathus ex more progreditur, & iam inſolentior exprobrat, ne vnum quidem eſſe inter Hebræos qui in ſingulare certamen deſcendere audeat. Fortè tum Dauid cum fratribus colloquebatur de patre & rebus domeſticis, auditiſque barbari conuiciis grauiter cõmotus, ſe paratum dixit vt hoſtem excipiat. At Eliabus maximus fratrum obiurgat hominem, per imperitiam rerum ſupra quàm ætatem eius deceat ferocientem, addens ſatius eſſe vt ad patrem ac greges quàm primum reuertatur. reueritus eſt Dauid fratrem, nihilominus apud alios milites profeſſus eſt ſibi non deeſſe animum ad ſingularem pugnam, ita vt celeriter ad regem de hoc ſit perlatum. quare accitus & iuſſus quid vellet dicere, Non eſt, inquit, rex cur abiiciamus animos aut formidemus. Ego congreſſus cum hoſte inſolentiam eius compeſcam, & elatum ac ferocientem proſternam, & ex terribili deridendum reddam: tantóque erit tua ſimul & tuorum illuſtrior gloria, quòd ab adoleſcente magis quàm viro hoſtis deuictus videbitur. Saulo verò laudante generoſum eius animum, nec tamen audente rem tantam tam teneræ ætati committere: Non eſt, inquit, quod dubites: nam hæc Deo fretus polliceor, cuius fauorem iam non ſemel expertus ſum. Quum enim paternos greges paſcerem, raptum agnum ex ore leonis recepi, ipſámque feram in me impetum vertentem cauda correptam, ſolóque afflictam occidi: neque mitius tractaui vrſum greges inuadentem: & hanc quoque beluam nihilo pluris facio, qui cùm in Deum atque homines conuicia euomat, non patietur cæleſte numen impune hoc illum auferre, ſed meis eum manibus perdomabit. Effecit tam prompta audacia iuuenis, vt rex omnia fauſta precatus ad pugnam eum mitteret, inſtructum prius thorace regio ſimúlque enſe ac galea. Tum Dauid qui armis geſtandis non aſſueuerat, grauari ſe his magis quàm muniri ſentiẽs: Tuus ſit, inquit, hic ornatus, qui geſtare eum es idoneus: mihi famulo tuo permitte meo arbitratu pugnam capeſſere. & cum dicto arma deponit, baculúmque tantum aſſumit: & coniectis in peram quinque lapidibus de glarea torrentis, funda dextram armatus in hoſtem properat. Hũc apparatum poſtquam vidit barbarus, adeò contempſit, vt per ludibrium percontaretur, num ſe canem putaret, qui armis ad canes arcendos aptis inſtructus ad pugnam prodiret. Imò cane viliorem, reſpondit Dauid. quo dicto commotus Goliathus, fanda & infanda conuiciatus, minatus eſt ſe cadauer eius fruſtatim feris alitibúſque pabulo ſparſurum. Tum Dauid, Tu me inuadis haſta tua confiſus ac thorace & gladio: mihi verò pro armatura Deus eſt, qui te ac tuum exercitum noſtris manibus hodie deleturus eſt. auferam enim tuum caput, & reliquum truncum canibus tui ſimilibus laniandum relinquam: & diſcent omnes quòd Deus curam Hebræorum habet, eiúſque prouidentia vires nobis ſimul atque arma ſuggerit: ſicut contrà vbi eius fauor deeſt, nullus apparatus proficit. Interim Palæſtinus armis grauior quàm vt procurrere poſſet, magnis paſſibus in iuuenem ac inermem contemptim ferebatur.

Singulare certamen Dauidis & Goliathi, ſequutáque Palæſtinorum clades.
Caput X I.

HVIC Dauid impigre occurrit, occultum adiutorem Deum ſecum in certamen ducens: & promptum è pera in hoc ſelectum è torrente vnum lapidem, funda rotatum tanta vi in aduerſam hoſtis frontem infligit, vt ad cerebrum vſque penetrauerit: quo ictu ſopitus Goliathus in faciem eſt proſtratus. Accurrit victor alacris, & quòd ipſe inermis eſſet, ſuo ſibi gladio barbarum obtruncat: tantúmque in eo momenti fuit, vt è veſtigio Palæſtini terga verterent.

verterent. Videntes enim præſtantiſſimum ex ſuis iacere, nullam amplius ſpem ſupereſſe rati, turpi ac ignominioſa fuga periculo ſe eximere conabantur. Tum Saulus & vniuerſus Hebræorum exercitus ſublato militari clamore in trepidos irruunt, & quotquot aſſequi poterant cædentes, vſque ad Gittæ fines ac portas Aſcalonis perſequuntur. Ceciderúntque Palæſtinorum triginta milia, & duplo plures ſunt vulnerati. Saulus verò à perſequendo reuerſus caſtra hoſtium diripit ac incendit. Caput autem Goliathi Dauid in ſuum tentorium reportauit, & gladium eius Deo conſecrauit.

Motus deinde inuidia Saulus cœpit clàm Dauidem odiſſe, hac potiſſimum occaſione. Cùm enim victor cum exercitu reuerteretur, honoris cauſa obuiam venerunt ei mulierum ac puellarum chori ad cymbala ac tympana canentes. Mulierum cántio fuit, Saulum millenos hoſtes profligaſſe: virginum item, Dauidem decies millenos ſuſtuliſſe. Itaque audiens decuplo potiores victoriæ partes adoleſcenti tribui, & ratus poſt tam glorioſum teſtimonium nihil ei ſupereſſe ſperãdum niſi regnum, ſuſpectum eum habere cœpit: & parum tutum putans armatum circa ſe verſari, ex ſatellite tribunum fecit, non tam illius honori quàm ſuæ ſecuritati conſultum volens, vt ſæpe hoſtibus obiectum aliquis caſus è medio tolleret. Dauid autem nuſquam diuina ope deſtitutus, quocunque mitteretur rem feliciter gerebat: vt ob eximiam fortitudinem non ſolum apud populum gratioſus fieret, ſed etiam Sauli filia virgo amore eius caperetur; ita vt ne patrem quidem latere id poſſet. Nactum enim ſe ampliorem inſidiarum tendendarum occaſionẽ putans, renunciantibus puellæ amorem, libenter ſe illam ei traditurum reſpondit, futuram periculorum & exitij cauſam. Promitto, inquit, filiæ coniugium, ſi ſexcenta hoſtium capita afferat. Scio illum honoris auidum, & ex periculis gloriam petere non recuſaturum, ſed fortiter Palæſtinos inuaſurum: id quod mihi bonum erit & commodum. ſic enim ſine mea infamia ſublatus ſecuritatem nobis afferet. Mittit deinde domeſticos qui Dauidis mentẽ pertentarent, quomodo erga puellæ coniugium ſit affectus. Qui cùm indicaſſent ei, quòd ob gratiam qua cùm apud regem tum apud populum polleret, Saulus generũ ſibi eum deſtinaſſet: Vobis, inquit, fortaſſis mediocris res videtur generum regium fieri, mihi certe non item, qui conſcius mihi ſum quàm plebeiis ortus ſim natalibus. Quo renunciato Saulus ad domeſticos: Dicite, inquit, nihil me morari pecunias aut dona quæ ſponſæ offerat, hoc enim vendere fuerit filiam magis quàm elocare. Sed cupere generũ, fortitudine aliiſq; virtutibus præcellentem, quales in ipſo iam cõperi. poſcere autem pro nuptiis filiæ non aurum aut argẽtum quod è paternis ædibus afferat, ſed cladem Palæſtinorum, & ſexcenta eius gentis virorum capita. Nam & mihi nullum aliud tali munere optabilius: & filiæ fuerit honorificum non vulgaria dona iſta accipere, ſed in matrimonium viri ſpectatæ ac teſtatæ fortitudinis conuenire. Quibus auditis Dauid putans ſyncere à rege affinitatem ſuam expeti, nihil cunctatus neq; expendens negocij difficultatem, cum ſuo ſodalitio ad imperata exequenda properat: & hîc quoque vt in cæteris propitium numen expertus, rem ex ſententia conficit. Cæſis enim plurimis hoſtium, ſexcenta capita abſciſa ſignum victoriæ ad regem retulit, promiſſi eum admonens. 1. *Reg.* 18. 2. *Reg.* 17.

Saulus Dauidis fortitudinem admiratus, filiam ei in matrimonium collocat.

Caput XII.

SAVLVS autem non valens tergiuerſari, quòd turpe duceret vel mentiri, vel prætextu affinitatis inſidias & pernitiem per mandata tam periculoſa viro forti ſtruxiſſe videri, collocat ei filiam nomine Melcham. 1. *Reg.* 19.

Nec tamen hæc neceſſitudo animum regis immutauit. Videns enim fauorem Dauidis & apud Deum & apud populum augeri, parum tutum hoc exiſtimauit vel regno ſuo vel vitæ: & cùm durum eſſet vel de alterutro periclitari, tollere hominem decreuit: eiúſque necis Ionatham filium cum domeſticorum fidiſſimis miniſtros eſſe voluit. Qui demiratus patris inconſtantiam, quòd non ſolum amare talem iuuenem deſiuerit, ſed mortem etiam eius expetteret, tum propria beneuolentia, tum virtute hominis motus, ſecretam patris voluntatem ei nunciat: ſimúlque conſulit, vt ſaluti ſuæ maturo fuga proſpiciat, neu in ſequentem diem vſquam in propinquo *XII.*

appareat. Interim, inquit, ego patrem ſalutabo, & nactus occaſionem de te mentionem iniiciam, & cognita indignationis cauſa, refellere eam conabor. Nullam enim exiſtere poſſe idoneam rationem, cur optime & de republica & de rege meritus opprimi debeat. Nam etiam ſi quid peccatum ſit, oportere hoc priſtinis eius meritis donari. poſt colloquium autem certiorem te de patris animo faciam. Paruit huic conſilio Dauid, ſeque quàm primum è conſpectu regis ſubtraxit.

Quòd rex Dauidi necem ſit molitus. *Cap. XIII.*

SEquenti autem die Ionathas patrem accedens, cùm hilarem ac lubentem eum offendiſſet, cœpit de Dauide verba facere. Pater, inquit, quánam in re vel magna vel parua læſus iubes interfici virum, qui tantum momentum ad ſalutem noſtram attulit, nec minus ad cladem Palæſtinorũ: quíque quadraginta dierum ignominia populum Hebræum vindicauit, ſolus prouocato hoſti opponere ſe auſus. idem poſtea relato præſcripto capitum numero, honoris cauſa ſororem meam in matrimonium accepit. quo magis lugubris fiat nobis eius mors, non ſolum ob virtutem, ſed etiam ob neceſſitudinem. Iniuria enim hæc ad filiam quoque tuam pertinet, quæ prius viduitatem quàm coniugij fructus experietur. Hæc igitur reputans ſine te flecti ad mitiora, néve ſæuias in virum primùm optime de familia noſtra meritum, quando te dæmoniaco morbo miſere vexatum priſtinæ ſanitati reſtitutum ſeruauit: deinde qui in perpetuos noſtros hoſtes tam egregie vindicauit. Indecorum enim fuerit horum omnium obliuiſci. His perſuaſus Saulus, iurat filio, poſthac omnem iniuriam à Dauide abſtinere ſe velle. Vicit enim æquitas iram ac formidinem. Ionathas autem accito Dauidi indicat mollitum patrem iam nihil magis quàm ſalutem ipſius cupere: reductúmque in aulam patri reconciliat, vt ſolita officia circa eum quemadmodum antè obiret.

Quomodo Dauid aliquoties inſidias regis egre elapſus, bis tamen eum in poteſtatem ſuam redactum interficere non ſuſtinuit. *Cap. XIIII.*

PEr idem tempus Palæſtinis bellum redintegrantibus, Dauid cum exercitu contra illos mittitur: breuíque victor magna eorum ſtrage edita ad regem reuertitur. At non ita exceptus eſt ab eo vt ſperabat, vtq; poſt rem feliciter adminiſtratam excipi oportebat: ſed ſucceſſu mœſtus, eius felicitatem periculoſam ſibi fore exiſtimabat. Cumque rurſum intemperiis vt ante agitaretur, accitum in cubiculum in quo decumbebat ſpiculum manu tenens, iuſſit pſalmos ac hymnos incantare: & illo iuſſa exequente, ſpiculum in eum iaculatus eſt. quod cùm Dauid flexu corporis declinaſſet, domum refugit, ibíque per totam eam diem manſit. Noctu verò miſit rex qui vſq; mane ædes eius ſeruarent, ne clam elaberetur, vt in iudicium euocatum capitali ſententia dãnaret. Melcha autẽ eius vxor & regis filia vbi patris voluntatem cognouit, accurrit ad maritum, quanto is in periculo eſſet, ipſáque vnà cum eo renunciãs, quo ſine viuere nec vellet nec poſſet. Caue, inquit, ne te ſol hic deprehendat, aut nunquam poſthac te videbit. ſed fuge dum per nocturnas tenebras licet, quas Deus ad tuam ſalutẽ longiores faciat. alioqui ſcito quòd ſi te pater inuenerit, ſine mora eſt interfecturus. His dictis ſine per feneſtrã demiſſum periculo exemit. deinde parato lecto tanquam ægrotandi, ſtragulis iecur capræ recens exemptum ſubiecit: diluculóq; venientibus, quos pater ad Dauidẽ miſerat, oſtendit lectũ opertum, & quòd palpitatione iecoris ſtragula moueri viderent, maritum ægrum anhelare perſuaſit, addens totam noctem inquietã eum exegiſſe. Quod vbi renunciatũ eſt regi, ea nocte in aduerſam valetudinẽ incidiſſe, iubet ſic vt erat eum afferri. omnino enim illi moriendum eſſe, qui cùm reuerſi ac retecto cubili artem muliebrem tandẽ deprehendiſſent, rem totã ad regem deferunt. & cùm pater expoſtularet quòd inimicũ ſibi eripuiſſet, excuſationem veriſimilem commenta eſt. Ait illum mortẽ ſibi ni pareret ac adiutaret comminatum: itaq; venia ſe dignam quæ hoc non ſponte fecerit, ſed neceſſitate compulſa. debere enim illi carioré eſſe vitam filiæ, quàm inimici interitum. atq; ita veniam conſequitur. Dauid autem fuga elapſus peruenit ad prophetam Samuelem in Ramatha: eíque rem omnẽ quo erga ſe animo rex eſſet indicat, & quàm minimum abfuerit

quin

quin ſpiculo ab eo traiectus fuerit: idque cùm neque regem vlla in re læſiſſet, neque in bello ſegniter aut improuide ſe geſſiſſet, ſed fauente Deo cuncta ex ſententia confeciſſet. atq; hoc ipſum eſſe quod Saulum ad inuidiam ac odium magis excitaret. Propheta verò cognita regis iniquitate, relicta Ramatha Dauidem ad quendam locum deducit, cui nomen Galbaath: ibíque aliquandiu cum eo habitauit. Vt verò nũciatum eſt regi Dauidem apud prophetam agere, mittit armatos qui eum comprehenſum ad ſe pertrahant. Qui poſtquam ad Samuelem venerunt, offendunt eum in cœtu prophetarum: móxque eodem ſpiritu afflati, & ipſi prophetare cœperunt. Hoc audito Saulus alios eò mittit, Dauidem comprehenſuros. quibus cùm idem quod prioribus accidiſſet, rurſum alios mittit. cúmque tertij quoque prophetico ſpiritu corriperentur: tandem iræ impotens ipſe eò properat. iámque non longe ab eo loco remotus, prius quàm in conſpectum Samuelis veniret, eius opera & ipſe prophetam agere incepit. Cúmque ad deſtinatum locum peruenisſet, alienatus à mente, abiectóque veſtitu nudus per diem ac noctem in conſpectu Dauidis & prophetæ iacuit. Paulò pòſt ad Ionatham Dauid peruenit, multa de patris eius inſidiis conquerens, quòd ſe nihil tale meritum totis viribus opprimere cuperet. Ille verò rogabat ne vel ipſe hoc temere ſuſpicaretur, vel aliis fortè ſuggerentibus talia facile crederet: ſed ſibi ſoli fideret, cui compertum ſit nihil mali patrem contra ipſum moliri. alioqui indicaturum eum ſibi fuiſſe, cùm abſque ipſius conſilio nihil agere ſoleat. Contrà Dauid iureiurando aſſeuerabat ſe vera dicere. obteſtabatúrque vt mallet credere ac ſaluti amici proſpicere, quàm contemptis eius verbis tanquam vanis tum demum fidem habere, poſteaquam extinctum vel viderit vel audiuerit. Nam patrem talia conſilia ideo cum ipſo nõ communicare, quòd non ignoret mutuam beneuolentiam quæ inter ipſos intercedat. Quare triſtis quòd iam perſuaſus eſſet, percontatus eſt quánam in re poſſet illi gratificari. Tum Dauid: Scio, inquit, quòd bene mihi velis, & gratificari cupias. Cras erit prima luna & ſolenne regis conuiuium, cui me quoque adhibere ſolet. quare ſi ita videtur extra vrbem in agro clam te præſtolabor. tu verò cùm requiſiuerit me, dic profectum in patriam Bethlema, vt interſim feſto quod mea tribus celebrat: ídque permiſſu tuo factum. Quòd ſi vt mos eſt de amicis, dixerit, feliciter profectus ſit, ſcito illum nihil mali aduerſum me in pectore coquere. Sin autem aliter reſponderit, hoc erit tibi iniqui in me animi argumentum. indicabíſque mihi rem, ita vt præſenti mea calamitate mutuáq; noſtra amicitia dignum eſt, quam fide in hoc data & accepta dominus cum ſeruo tuo voluiſti inire. qua ſi me indignum aut erga parentem tuum iniurium cenſes, nihil expectatis eius iuſſis iam nunc me tuo gladio confodito. Hæc vltima verba grauiter ferens Ionathas, facturum ſe poſtulata promiſit: & ſi quid patrem male de ipſo cogitare deprehenderit, indicaturum. & quo maiorem ei fidem faceret, educto ſub diuum iureiurando confirmat, nihil ſe non tentaturum quod ad ſalutem ipſius pertineat. Deus, inquit, qui hanc vniuerſitatem quàm late vides implet ac moderatur, quíque priuſquam eloquar mẽtem meam nouit, teſtis eſto iniri inter nos fœderis, quódque non prius patris voluntatem ſcrutari deſiſtam quàm compertum habuero ecquid latentis odij aduerſum te conceperit: & quicquid deprehendero, ſiue amicum, ſiue infenſum, cõfeſtim tibi ſignificabo. Nouit Deus quòd ipſum tibi perpetuo propitium precor, vtq; ſemper tuas res proſperet, quemadmodum & nunc facit, & poſthac facturus eſt. & ſiue pater meus ſiue ego tibi aduerſer, tu tamen ope illius nunquam non victor euades. Tu verò memor eſto huius noſtri affectus: & ſi me perire contingat, liberos meos ſerua, & mihi debitam gratiam in illos colloca. Poſt hoc iuſiurandum Dauidem dimittit, iuſſum in certum agri locum ſecedere, in quo ſe exercere ſolebat. cognito enim patris animo vẽturum ſe illuc vnà cum puero. & ſi, inquit, emiſſis tribus ad ſcopum iaculis, collecta puerum referre iuſſero: iacere enim ante ipſum: ſcito nihil triſte à patre timendum. quòd ſi contrarium me dicere audieris, patrem quoque contrario modo affectum exiſtima. vtcunq; tamen ceciderit, ego dabo óperam ne quid tibi ſecus quàm velimus accidat. Tu cùm lætiora tempora venerint, fac memor ſis horũ, & liberos meos commendatos habeto. His Ionathæ promiſſionibus confirmatus Dauid ad conſtitutũ locũ proficiſcitur. Sequẽti verò die qua fuit

1. Reg. 20.

nouilunium, rex de more caſte ac pure ad cœnam venit. cúmq; filius Ionathas dexter illi accumberet, alterúmq; latus Abenares exercitus imperator clauderet, videns Dauidis locum vacuum tacuit, ſuſpicatus eum ideo abeſſe, quòd à congreſſu vxoris non eſſet purus. ſed cùm ne poſtridie quidem adeſſet, ſciſcitatus eſt ex filio, qua de cauſa neq; tunc neq; heſterna die adfuiſſet ſolennibus epulis Ieſſæi filius. Reſpõdit ille profectum in patriam ad ſolennẽ tribus eius feſtiuitatem, cõmeatu à ſe impetrato. Quinetiam me, inquit, ad hoc epulum inuitauit, & ſi tibi idẽ videtur, ibo. noſti enim quanta beneuolentia hominem proſequar. Hic iam non amplius odium ſuum Saulus apud filium diſſimulare potuit, & euidenter patuit quàm infeſto eſſet in Dauidem animo. iurgio enim adortus filium, deſertorem eum patris ac hoſtem appellauit, ſociúmque & adiutorem Dauidis. Nec pudere eum quòd nullo parentum reſpectu cum inimicis conſpiret, & non poſſit induci vt credat nunquam ſecure regnaturos incolumi Dauide. ſimúlque iubet, vt hominem accerſat, daturum debitum ſupplicium. cúmque filius quæreret, ob quam culpam eum capite plectere vellet, non iam intra verba iram continens proripuit ſe, & nactus alicũde ſpiculum impetum in filium fecit: perpetraſſétq; impium facinus, ni intercurſu amicorum fuiſſet cohibitus. atque ita manifeſte malignum & infeſtum erga Dauidem animum apud filium prodidit, cùm minimum abfuerit quin ſuis ipſum manibus propter illum perimeret. Ac tum quidem regius filius è conuiuio profugus, oblitus epularum, tum ſuum periculum, tum amici iam neci deſtinati vicem dolens, in mœrore noctem exegit: & prima luce ante vrbem in agrum prætextu exercendi ſe, ſed re vera vt amico indicaret omnia, proceſſit. peractíſque in iaculatione his quæ promiſerat, ablegatóque in vrbem comite puero, ſolitudinem nactus ad colloquium Dauidis properat. qui vt primum in conſpectum eſt datus, procumbens ad eius pedes ſeruatorem ſuum ſalutauit. ille erectum à terra complectitur, atque ita æquales duo in mutuis amplexibus hærentes iniquam ſortem ſuam deplorabant, quæ illis ſuauiſſimam conſuetudinem inuideret, & inuitiſſimos à ſe inuicem diſtraheret, quod illis morte nihilo mitius videbatur. ac vix tandem multis lamentis exatiati, obteſtatíque ſe inuicem vt mutuæ fidei perpetuo meminiſſent, digrediuntur.

XIII.

Inde Dauid fugiens infeſtiſſimum regem, in oppidum Nobam ad Achimelechum ſacerdotem peruenit: qui ſolum neque famulitio ſtipatum, neque amicis comitatum aduenisſe vidẽs, motus admiratione tantæ ſolitudinis cauſam percontatus eſt. tum ille ſecreta mandata à rege ſe habere dixit, ad quæ peragenda nullo comitatu opus eſſet. nam famulos in conſtituto loco ſibi occurrere iuſſos. popoſcit autem ab eo viaticum. ſic enim & amici officium facturum, & ad præſens negotium opem collaturum. quo impetrato, armorum etiam aliquid petiit, aut haſtam aut gladium. Fortè autem aderat quidam Sauli ſeruus natione Syrus, nomine Doecus, regiarum mularum curator. Pontifex verò negauit ſibi eſſe quicquam armorum. eſſe tamen ibi Goliathi gladium, quem occiſo Palæſtino Deo conſecrauerat. Hoc accepto Dauid extra ditionem Hebræorum aufugit in Gittam Palæſtinorum, apud quam regnabat Anchus. vbi agnitus à regis miniſtris, & indicio ad regem perlato, hunc eſſe Dauidem qui tam multa Palæſtinorum milia neci dederit: veritus ne ab eo perimeretur, & periculum quod apud Saulum effugerat, apud hunc incideret, furorem ac rabiem ſimulat, ita vt ore ſpumam emitteret, & alia ſigna inſaniæ præ ſe ferret, quibus morbo fidem apud Gittenſium regem aſtrueret. qui iratus famulis quòd mente captum hominem ad ſe adduxiſſent, iuſſit vt quàm primum eiiceretur. Hoc pacto è Gitta cùm euaſiſſet, in tribum Iudæ peruenit, & agens in ſpelunca quæ eſt in agro Adullamæ, miſit ad fratres qui eos doceret, vbinam ipſe moraretur. at illi cum tota cognatione ſe ad eum contulerunt, nec non & alij multi aut rerum nouarum cupidi, aut Saulum timentes, ad eum vltro confluxerunt, operam ſuam ad omnem eius nutum offerentes. quorum numerus ad quadringentos creuit. quorum multitudine ac ope fretus, relicto eo loco ad Moabitarum regem proficiſcitur, rogátque hominem vt parentes ipſius intra regni ſui fines tantiſper reciperet, dum res eorum in meliore ſtatu collocarentur. Quo impetrato, & parentibus in magno honore apud regem quandiu illic manſerunt habitis, ipſe iuſſu prophetæ relicto deſerto in tribum

1. Reg. 21.

1. Reg. 22.

Iudæ

Iudæ ſe cum ſuis tranſtulit, apud Sarim oppidum ſe continens. Quod poſtquam ad Saulum delatum eſt, Dauidem cum armatorum manu eſſe conſpectum, in non mediocrem metũ ac perturbationẽ regem coniecit. Sciens enim eius magnanimitatem ac fortitudinẽ, aliquid magnũ moliturũ ſuſpicabatur, quod rebus regis aut periculũ, aut certe difficultatis ac laboris plurimũ afferret. conuocatíſq; amicis & ducibus & vniuerſis ſuis tribulibus ad regiam vrbẽ Gabam, ſedens in loco cui nomen Aruum, adſtante honoratiſsimo quoq; & toto ſatellitio, ſic eos eſt affatus: Viri contribules, ſcio vos meminiſſe quantis à me affecti ſitis beneficiis, & agris locupletati, & honoribus ac præfecturis aucti. Rogo igitur num plura & maiora munera à Ieſſæi filio expectetis. ſcio enim vos omnes in illum propenſiores, initio facto à Ionatha filio, qui & vobis huius ſententiæ autor eſt. non enim me latent clandeſtina inter illum & Dauidem icta fœdera: neque quòd conſilio & opibus aduerſariorum partes contra me adiuuat. Vos autem nihil hæc cura tangit, ſed quieti quò res euaſura ſit expectatis. Poſt hæc regis verba cæteris ſilentibus, ſolus Doecus Syrus mularum regiarum curator reſpondit, vidiſſe ſe Dauidem in Noab oppido, quò cùm ad pontificem Achimelechum veniſſet, ab eo de euentu rerum oraculũ accepiſſe, adiutúmq; cõmeatu & gladio Goliathi armatũ, quò volebat deductũ eſſe. Accitus eſt mox cum tota cognatione pontifex: cui rex, Qua noſtra iniuria prouocatus excepiſti Ieſſæi filium, & regis inſidiatorem armis atque commeatu inſtruxiſti? aut cur etiam de futuris oracula ei reddidiſti? Non enim ignorabas, quòd propter odium quo familiã meã proſequitur, hinc aufugerit. Pontifex autem nihil horum inficiatus, libere faſſus eſt hęc ſe non tam Dauidi præſtitiſſe quàm ipſi regi. Excepi, inquit, non vt inimicum tuum, ſed vt fidiſsimum miniſtrum & tribunum, & quod maius eſt generum, ac propinqua neceſſitudine coniunctum. quis enim putaret eum qui hoc honore à te dignatus ſit, inimicum eſſe, ac nõ potius cum primis beneuolum? Conſultus etiam de diuina voluntate, non nunc primum ei reſpondi, ſed aliàs quoq; ſæpenumero. Cúmq; ſe diceret à te miſſum ad arduum negocium properare, non ſuppeditare quæ requirebat, ad tuam magis quàm ad illius iniuriam pertinere iudicabam. Quare non eſt quod de me male ſuſpiceris, aut ſi quid noui nunc Dauidẽ moliri audiuiſti, ob exhibitam à me humanitatem, fauere me illi aduerſum te cogites. in amicũ enim ac generum & tribunum tuum collatum volui, quicquid officij in illum contuli. His verbis Saulus fidem habere noluit, quòd plus apud eum metus periculi valeret quàm excuſatio quantumuis iuſta. itaq; circumdatum armatis cum tota familia iubet contrucidari. cúmq; illis religio eſſet viros Deo ſacros ferro violare, Doecum Syrũ eam cædem perpetrare mandauit. qui aſſumptis ad hoc aliquot ſui ſimilibus facinoroſis, pontificem cum tota cognatione interfecit: quorum numerus erat trecenti octuaginta quinque. móxq; miſsi ſunt à rege Nobam ſacerdotum oppidum, qui contrucidatis ad vnum habitatoribus, nullo vel ætatis vel ſexus reſpectu, poſtremò flammis eam deleuerunt: ex qua clade vnicus tantum Achimelechi filius, nomine Abiatharus ſeruatus eſt: idq; totum iuxta oraculum Dei Eli pontifici olim redditum contigit, quo prædictum erat, propter filiorum iniquitatem eius poſteritatem aliquando interituram. Rex autem Saulus tam ſæuo facinore perpetrato, ſtirpe pontificia internecione deleta, neque teneram ætatem miſeratus, neque grandæuos reueritus, inſupérq; ciuitate quam patriam ac alumnam ſacerdotum & prophetarum ſingulari priuilegio Deus elegerat, ſolo æquata, ſatis declarauit quàm prauum ſit hominum ingenium. Tantiſper enim dum humiles ſunt atque plebeij, quia non audent, neque liberum eſt naturæ obſequi, æqui ac boni viri eſſe videntur, mirúmq; quoddam iuſtitiæ ſtudium præ ſe ferunt: quin & pietatem interea colunt, Deúmq; omnibus actionibus noſtris intereſſe, omnes deniq; cogitationes intueri perſuaſum habẽt. ſed ſimul atq; ad potentiam & imperium prouecti ſunt, exutis priſtinis moribus, & tanquam in ſcena mutato habitu, nouáque perſona aſſumpta, in omnem audaciam & inſolentiam diuinarúmque æque ac humanarum rerum contemptum prolabuntur. & cùm ad ſuperandam inuidiam maxime illis opus eſt pietate & iuſtitia, cúmque omnes eorum non actiones ſolum, verum etiam voluntates in conſpicuo ſint omnibus propoſitæ,

IX

positæ, tum maxime tanquã aut dissimulante Deo, aut & ipso potestatẽ eorum formidante, in subditos debacchantur. & quicquid aut per inanẽ metum, aut odiũ vel fauorẽ irritationabilem decernunt, id tum hominibus ratũ, tum Deo quoq; ipsi probatum esse existimant: futurorum verò prorsus nullum nec respectum nec rationem habent. Quotquot enim in eorum gratiam plurimos labores exhauriunt, eos primum euehunt, deinde iam honoratos per inuidiam non solum dignitatibus priuant, sed per calumniam etiam sæpe opprimunt, non cõsiderantes quã meritò, tantúmq; temerariis delationibus absque vlla probatione fidem adhibentes: & sæuiunt non in quos oportet, sed in quos ipsis sæuire est facile. Hæc ita esse manifestũ exemplum in Saulo Cisi filio nobis est exhibitum, qui primus post sublatam optimatum administrationem ac iudicum supremum magistratum rex Hebræorũ creatus, propter suspectum Achimelechum trecẽtos sacerdotes & prophetas interfecit: cæsósq; excidio vrbis obruit, & quantum in se fuit summi Dei fanum sacerdotibus sacrísque ministeriis orbauit, post tam numerosam cædem ne patriam quidem eorum & seminarium superesse passus. Abiatharus autẽ Achimelechi filius, qui solus generis sui superstes cædem sacerdotum euaserat, ad Dauidem fuga delatus, familiæ cladem & patris interitum ei renunciauit. at ille iam ante se hoc præsagiuisse dicebat, cùm illic Doecum videret: faciléque suspicatũ, calumniam pontifici apud regem struendam: ægerriméque ferebat quòd ipse tanti mali occasionem præbuisset. simúlque iussit, vt apud se maneret, quod nusquam tutiores latebras inuenire posset. Per idem tempus cùm indicatũ esset Dauidi Palæstinos in Cillanorum agrum irrupisse, eúmq; quantus est populari, decreuit illos adoriri, consulto prius propheta, an Deus victoriam annueret: confirmatúsque oraculo, & cum sua cohorte hostem aggressus magna cæde repulit, prędásque ex hostico egit, & Cillanis præsidio fuit dum fruges ex areis conueherent. Resciuit hoc mature Saulus. nam rei feliciter gestæ fama contineri nõ potuit quin late propagata ad regias quoq; aures permanaret, nõ sine ipsius Dauidis laude. Quo nuncio lętus rex putauit se iam rem factam habere, audiens inimicum se intra vnius oppidi mœnia concluisse, & diuinitus hanc occasionẽ opprimendi eius datam dictitans, edicit populo vt Cillam propere circumuẽtam tam diu premant obsidione, donec Dauidem in potestatem redactum interficiant. At ille oraculo admonitus, nisi mature suis rebus consuleret, fore vt Cillani eius deditione ab ira regis se redimant, relicta vrbe in desertum se cum quadringentis armatis contulit, ibíque collem quendam munitum insedit, nomine Engelain. Saulus autem cognito quòd Dauid non amplius apud Cillam esset, expeditionem eam omisit. Dauid verò ex deserto in Cænam locum agri Zipheni secum suis transtulit: quò etiam Ionathas regis filis præsto fuit salutaturus amicum, & de futuris collocuturus. Hortabatúrq; eum vt bene speraret, néve præsentibus difficultatibus defatigatus cederet. omnino enim regnaturum eum, & vniuerso Hebræorum populo præfuturum. Tales autem felicitates non solere ociosis contingere. Renouatísque fœderibus & sancita sub Deo teste in omnem vitam amicitia, additísque diris execrationibus in eum qui prior à pactis recederet, illum eo loci reliquit, metu nonnihil ac solicitudine leuatum: ipse verò domum suam repetiit. Zipheni verò gratiam regis captantes, certiorem eum faciunt, Dauidem in agro suo morari: pollicebantúrq; suam operam, vt in manus regis traderetur. occupatis enim quibusdam faucibus, nullum reliquum illi fore effugium. Saulus verò hominibus collaudatis, gratiísque actis quòd inimicum sibi indicassent, cumulate se illis beneficium repositurum, pollicitus, misit qui diligenter quærerent Dauidem, omnésque deserti latebras perscrutarentur: dicens se breui cum exercitu secuturũ. Atque ita Zipheni duces se regi ad perquirendum eum & comprehendendum obtulerunt, studium suum erga ipsum non indicio tantum declaraturi, sed omnibus viribus conando vt in potestatem redactum regi traderent. Sed non habuit successum iniqua eorum cupiditas, quibus cùm nullum periculum ex silentio immineret, per adulationem & auaritiam virum pium & præter ius ad mortẽ quæsitum, regi se tradituros erant polliciti. Dauid enim cognita eorum malicia, simúlq; regis aduentu, relictis locorum angustiis in quibus tum versa-

1. Reg. 23

batur,

batur, euasit ad magnam petram quæ sita est in deserto Simonis. Nec Saulus destitit illum insequi. cognito enim inter eundum quòd superatis saucibus euasisset, ad alterum petræ latus peruenit: futurúmq; erat vt Dauid circumuentus comprehenderetur, nisi rex trepidis nunciis reuocatus esset, qui Palęstinos in ditionem eius hostiliter irrupuisse adferebant. Satius enim iudicauit hos perpetuos ac germanos hostes vlcisci, agrisq; suis quo minus vastarentur opem afferre, quàm studio capiendi inimici, regionem illis populandam prodere. atque ita Dauid pręter omnium opinionem seruatus ad fauces agri Engadeni se contulit. Saulo autẽ post reiectos Palęstinos nunciatum est, Dauidem intra fines Engadenorum morari: móxque assumptis tribus armatorum milibus ex omni exercitu selectis, properè eos ad locũ indicatum duxit. 1. Reg. 24
cúmq; non longè abesset, offendit speluncam longo recessu opacam, & in penitiore sinu latè patentem, in qua tum fortè Dauid cum sua cohorte delitescebat: in eámque solus ad requisita naturæ se insinuauit. Animaduersum est id continuò ab vno è Dauidis comitibus, qui cùm eum moneret tempus vltionis offerre Deum, nec esse negligendam occasionẽ tot ærumnas finiendi abscisso infestissimi regis capite, laciniã tantum regij pallij præcidit: indignum ratus in proprium dominum sæuire, quem Deus ipse ad imperij fastigium electione sua prouexerat. nec enim par esse iniuriis certare cum eo, qui immeritum extinguere cuperet. Egresso deinde è spelunca Saulo, Dauid quoque in apertum progressus regẽ inclamat, & cùm ad agnitam vocẽ se conuertisset, ex more prius adoratum sic alloquitur: Quàm iniquum est rex, te calumniatoribus patulas aures præbentem, & vanissimis hominibus fidem adhibentẽ, de amicis spectatis suspicari, quos ex ipsorum factis potius iudicare oportebat. verba enim vel falsa possunt esse vel vera: sed nullum apertius de animo quàm ex factis argumentum potest colligi, quemadmodum nunc quoque iudicare potes num temere illis credideris, qui eius criminis me apud te reum faciunt, quod ne in mẽtem quidem vnquam venit: & in tantum te exasperauerunt, vt nocte atque die nihil magis quàm de mea pernicie cogites. Annon vides vanissimam esse tuam opinionẽ, qua persuasus es me familiæ vestræ inimicum, tuæq; in primis necis esse cupidum? Aut quibus oculis Deum putas immanitatem tuam aspicere, qui hominem ad cædẽ expetis, oblata vindictæ tali occasione tibi parcentem, quam ipse nactus nunquam elabi è manibus siuisses? Nihilo enim maiore negocio caput tibi præcidere poteram, quàm hanc vestis laciniam. Simulq; pannum protulit, qui verbis fidem astrueret. Ego certe ne iustæ quidem vltioni indulsi, & tu iniustas simultates contra me exercere non vereris. Sed horum Deus iudex erit, probabítque vter nostrum æquioribus moribus sit præditus. Tum Saulus demirans è quanto periculo esset seruatus, modestiáque iuuenis attonitus, ingemuit: similémque gemitum referente Dauide, rex se iustius gemere fassus est. Tu enim, inquit, multorum bonorum causa mihi fuisti, ego contrà tibi multarum calamitatũ autor. Et nunc quoq; declarasti te à priscorum æquitate non degenerẽ, qui inimicos in solitudine ad iniuriam expositos nacti, incolumes dimittere maluerunt. Itaque hodie manifestè cerno regnum tibi à Deo repositum, & sub tuum imperium vniuersam Hebræorum gentẽ concessuram. quamobrem postulo vt iureiurãdo fidem mihi facias, te rerum potitũ obliuioni iniurias meas traditurũ, & familiam meam saluam esse passurum. pollicitus est id Dauid interposito iureiurando, atque ita regem in regnum remisit. In idem tempus mors Samuelis prophetæ incidit, viri qui suo merito in maximo semper apud Hebræos precio fuerat: illustréq; virtutis ipsius ac suæ obseruantiæ populus testimonium edidit, dum defuncti exequias & sepulturam magnifico sumptu concelebrat: & postquam iusta exoluit in Ramatha patria sepulto luctum in longum tempus prorogat, non quasi in publico mœrore, sed quasi ad vnum quemuis propriè hæc orbitas pertineret, fuerat enim vir ad omnẽ iustitiã ac bonitatẽ à natura cõpositus, & ob has virtutes Deo longè acceptissimus. Præfuit populo post Elis pontificis obitum primũ solus annis duodecim, deinde Saule regnante annis decem & octo. cuius extremi dies in hæc vt dixi tempora inciderunt. In locis autẽ in quibus tum Dauid versabatur erat Ziphenus quidam in oppido Emma, vir locuples & multorũ gregum dominus. habebat enim

in pascuis ouium tria milia, & capras mille: & ab his Dauid omnem iniuriam abstinuit, grauiter interminatus suis ne vel cupiditate vel egestate, vel latendi spe impulsi quicquam violarent, sed pluris iustitiã facerent, & Dei voluntatem, cui nunquã placuerunt qui in alienas res manus auidè iniicerent, in hac disciplina suos continebat, putans se in hominem probum & sua beneuolẽtia dignum hoc officium collocare. Nabalus verò (hoc erat viro nomen) homo erat agrestis & malis moribus præditus, sed honestæ ac prudentis & elegantis mulieris maritus. Ad hunc Dauid pecora tondentẽ decẽ è suis misit salutatum, qui illi in multos annos eam felicitatẽ ominarentur: simulq; rogarent vt è facultatibus suis aliquid cõmunicaret, cùm è pastoribus intelligere posset, quòd longo iam tempore in solitudine versati adeò nihil detrimenti attulerint gregibus, vt custodes eorum fuisse potius videri possint. Quicquid autem in Dauidem contulerit, in hominem gratum ac memorem collaturum. Ad hæc postulata homo suo more nimis durè dedit responsum. Percontatus enim quis esset Dauid, vt audiuit esse Iessæi filium, Nunc, inquit, fugitiui relictis dominis insolenter ac superbè se gerunt. Quibus renunciatis Dauid in iram accensus, quadringentis armatis assumptis, & ducentis ad custodiam impedimentorum relictis (iam enim sexcentorum manum coegerat) contra Nabalum proficiscebatur, iuratus quòd ea nocte & familiam eius & omnes opes esset euersurus. Neque enim se tam ægrè ferre, quòd homo ingratus officij nihil rependeret, quàm quòd vltro conuiciis se impeteret, nulla vnquã affectus iniuria. Interea quidam è seruis pastoribus ad heram suam, illius vxorem venit, nuncians quòd Dauid à marito eius modicum quiddã postulãs non solum nihil impetrauerit sed conuiciis etiam non ferendis sit appetitus, cùm tamen in eam diem semper greges eius intactos præstitisset: eámq; insolentiã domini posse illi magnã aliquam calamitatem afferre. Hoc audito Abigæa (id nomen mulieri fuit) oneratis aliquammultis asinis, & variis xeniis in sarcinas congestis, inscio marito & per temulentiã sopito, ad Dauidẽ properat: eíque in vallis cuiusdam descensu contra Nabalum armatorũ agmen ducenti fit obuiam. Quem postquam appropinquare vidit, de iumento desiliit, & prona in faciem adorabũda deprecata est ne verbis Nabalis moueretur, qui reuera esset id quod vocabatur. Nabalus enim Hebræorum lingua vocatur insipiens. Excusabátq; se neminem eorum vidisse, qui ad maritũ missi fuerant. Quare obsecro, inquit, da veniam, & age gratias Deo, qui per me tibi obstitit, quo minus humano sanguine manus polluas. Si enim incontaminatus à cæde permanseris, ipse pro te pœnas ab his qui te læserunt exacturus est. Quod enim Nabalum manet infortuniũ, inimicorum tuorum cõtingat capitibus. Tu verò propicius hæc mea munuscula admitte, & iram qua merito in maritum meum es commotus, in meam gratiam remitte. Decet enim clementia & humanitas eum cui fata regnum destinauerunt. Ille verò muneribus acceptis: Profectò, inquit, Dei voluntate ad nos hodie venisti: alioqui crastinam diem non videres. iuraui enim me hac nocte domum vestrã subuersurũ, & neminẽ superstitem relicturum ex familia hominis ingrati, ac in me meósque cõtumelioſi. nunc verò Deus tibi in mentẽ immisit, vt matureè occurrens furorem meum delinires. Nabalus autem tametsi propter te veniam nunc consequitur, pœnã tamen nõ euadet, sed sui mores per aliam occasionem perdent hominem. Hæc locutus mulierem dimisit. Ea domum reuersa offendit maritum cum æqualibus compotantem, iámq; vino grauem, ideóq; tum nihil eorum quę gesserat indicauit. sequenti verò die posteaquam sobrio rem totam exposuisset, in tantum mœrorem eum coniecit, vt toto corpore sideratus decima pòst die mortem obiret. Quod vbi Dauidi relatum est, meritas pœnas Deo persoluisse eum dixit. suapte enim malicia perditum, & vltioni subiectum, ídque incontaminatis eius manibus qui iniuriam acceperat: Atque hoc quoq; exemplo didicit, neminẽ sceleſtum vindictam Dei posse euadere. nec humanas res à Deo neglectas ferri temerè: sed bona bonis, & malis quod illis dignum est rependi. Móxque missis ad vxorẽ eius nunciis, acciuit eam in legitimum thorum coniugem sibi inducturus. quæ præfata prius se indignam vt vel pedes eius contingeret, cum omni tamen suo paratu venit: & vxoris loco posthac habita est, hunc honorem ab eo consecuta tum propter modestiam bonósq;

bonósque mores,tum propter eximiam formæ gratiam. Habuerat autem Dauid & antè cõiugẽ,ex Abesaro oppido oriundã. Nam Melcham Sauli filiã prius Dauidi nuptam pater Liso Pheltiæ filio elocauit,in oppido Gethla habitãti.Nec ita multo pòst 2.Reg.1
Ziphenorum quidam renunciauit Saulo, Dauidem rursum in eorum regione esse, & si velit adiutare, posse eum comprehendi. at ille cum tribus milibus militum eò proficiscitur: & superueniente nocte castrametatus est in quodam loco, cui nomen Sicella. Dauid autẽ cognito quòd rex contra se cum armis veniret, speculatoribus missis iussit vt se certiorẽ facerent, quónam vsque processisset: cúmq; audisset eum esse apud Sicellam,noctu ignaris suis omnibus,duobus tantũ comitatus, Abisæo sororis suæ Saruiæ filio,& Achimelecho Chettęo,in castra hostiũ penetrat.Dormientéq; Saulo & circũ eum satellitio,simúlq; imperatore copiarum Abenero,in tentoriũ regium insinuatus, neq; regem agnito eius cubili ex spiculo interficere sustinuit,neque Abi sæum accensum ad facinus permisit: sed cohibuit admonitum nefas esse regem diuino suffragio creatum interimere,quãtumuis malum: eius enim esse in eum vindicare,qui regnum dedisset.vtq; aliquod signum esset,quòd nactus potestatẽ regis opprimendi, non esset ea vsus, ablato spiculo & lecytho aquali, quæ iuxta cubile sita erant, nemine sentiente castra exiuit, intrepidè & quasi per ocium inter sopitos versatus,partim nocturnis tenebris, partim audacia propria fretus. transgressúsque torrentem,& cõscenso montis vertice vnde facile poterat exaudiri,inclamatis Sauli militibus & imperatore eorũ Abenero è somno eos excitat. & cùm imperator nominatim appellatus scitaretur quisnam esset qui se vocaret, sic respõdit:Dauid ego sum Iessæi filius, à vobis profugus. Sed quî factum est vt tu vir tantus & inter amicos regios maxime honoratus,tam negligenter domini corpus custodias, vt dormire malis quàm curã salutis eius gerere?Capitalem enim culpam admisistis, qui paulo antè quosdam è nostris clàm in castra regia subrepentes nõ sensistis. Vide igitur quónam deuenerit spiculũ regium, & aquæ lecythus: & disce quantũ flagitiũ sit cõmissum. Saulus autem agnita Dauidis voce,& cognito quòd adeptus eum à somno & custodum negligentia proditum, non tamen interfecit, cùm id iure suo facere potuisset, gratias se illi habere pro salute concessa professus est.hortabatúrq; vt bono esset animo,nihílq; mali in posterũ timens,ad proprias ædes reuerteretur. Cõpertum enim habere, non sibiipsi salutem suam cariorem esse quàm Dauidi. Se enim seruatorem suum,hominem spectatæ per multa officia beneuolentiæ,in exiliũ actum, & sæpe in capitis discrimen adductũ, amicorúmq; consuetudine orbatũ persequi nõ desistere. illum verò pro hostili insectatione salutẽ sibi reponere. Tum Dauid iussit vt mitteret qui & spiculum & lecythum reportarent,hoc attestatus,quòd Deus futurus esset vtriusq; naturæ & morũ ac gestorum iudex, cui notũ esset, quòd ea quoque die peperciisset inimico,quem in manu erat interficere. Atque hoc modo Saulus iam iterum clementia Dauidis incolumis è manibus emissus,retro in regiam se recepit.Cæterum Dauid veritus ne si diutius in eis locis hæreret tandẽ cõprehenderetur,cõfultius putauit in Palæstinam transire,& illic degere: quod cùm cæteris quoque visum esset,vnà cum sexcentorũ manu ad Anchũ se contulit regem Gittæ vnius è quinque eius gentis ciuitatibus: vbi domicilio accepto à rege cum duabus vxoribus Achima & Abigæa habitauit.Saulus autem cautior factus posthac destitit cõtra eum aut proficisci aut militem mittere, videns id sibi iam bis male cessisse, minimúmq; abfuisse quin captando caperetur.Dauidi autem non placuit in vrbe Gitta manere,sed petiit à rege vt ad pristinã erga se hospitalitatem hoc quoque adiiceret,& agri partẽ ad incolendũ ei cum suis attribueret. Vereri enim se ne intra mœnia morando onerosus Gittensibus videatur. annuit eius precibus rex, & vicum quendã nomine Sicellam ei donauit, quam Dauid postea regnũ adeptus adeò dilexit, vt suam & posterorum priuatam possessionem in perpetuum esse voluerit: qua de re aliàs fusius dicturi sumus.totum autem tempus quo Dauid apud Sicellam vixit, fuerunt mẽses quatuor, additis viginti diebus.ex eo loco clancularíis excursionibus Palæstinę gentis vicinos sibi Saritas & Amalecitas infestabat, magnas iumentorum & camelorum prædas abigens. mancipia enim non abstrahebat, veritus ne horum indicio res ad Anchum 1.Reg.27

regem

regem perferretur. De manubiis autem munera mittere ad regem solebat. quo percontante vnde eas prædas ageret, meridionalem Iudæorum regionem campestrem incursare se respondens, regi facile persuasit vt crederet quod verum esse vehementer cupiebat. sperabat enim Dauidem si hostiliter gentem propriam tractasset, præcluso reditu semper posthac obnoxium se habiturum. Et parabatur tum bellum
XIIII in Hebræos communi Palæstinorum decreto, indicto omnibus eius nominis sociis
1. Reg. 28 die ad conueniendum in Rengam, vbi collectum exercitum Anchus in hostem ducturus erat: & inter cætera auxilia Dauidem cum sexcentorum cohorte euocauerat. quo promptè operam pollicente, & dicente adesse tempus referendæ hospitalis gratiæ, rex contrà quo magis eum sibi deuinciret, promisit se eum re bene gesta in summo apud se honore habiturum, & satellitio suo præpositurum.

Hebræi à Palæstinis magno prælio vincuntur, in quo Saulus rex vnà cum filijs fortiter pugnans occubuit. *Cap. XV.*

AVLVS autē è regno suo diuinos omnes & ventriloquos ac ariolos cæteróque similis vanitatis homines eiecerat, solis prophetis retētis: cúmq; audisset Palæstinos Sonnā vsq; vrbē progressos castra ibi metatos, & ipse cū suis copijs illuc occurrit: & iuxta montē quendam Gelboe dictum castra è regione hostium posuit. vbi non mediocris trepidatio illum incessit, reputantē hostilem exercitum viribus longè præcellere: qua de re solicitus ad oraculū Dei cōfugit, euentū prælij sciscitans. Deo autem silente magis etiam territus prorsus animum despondit, præsagiēs cladē imminere, posteaquā Deus præter solitum auxiliatricē manū subtraheret. quęri nihilominus imperat mulierculā quāpiā ventriloquā, & manes elicere callentem, quo vel sic rerū euentū prænosceret, nā ventriloquorum genus euocatis defunctorū animabus per eas futura sciscitantibus prędicūt. cúmq; indicio cuiusdā familiaris sui cōperisset esse talē mulierculā in oppido Endoro, igharis omnibus mutato regio habitu, assumptísq; duobus fidissimis famulis ad Endorū & mulierē fatidicā proficiscitur: rogátq; eam vt diuinet, educátq; ad superos animā viri cuius ipse voluerit. illa autē repugnāte & negante se edictū regis contemptura, qui hoc diuinaculorū genus à suo regno arceat: & obtestante ne nulla iniuria lacessitus insidias sibi strueret, quo deprehēsa vetitas artes attrectare ad suppliciū raperetur: iurauit neminē hoc resciturū, neq; se responsum cū aliis communicaturū, sed fore eam extra omne periculum. Vt verò iureiurādo persuasa est nō timere, iussit eam Samuelis animā excitare. quæ cùm nesciret quisnā fuisset Samuel, ab inferis hunc euocat. quo in conspectum veniēte, mulier speciei viri diuina & venerāda perterrita ac stupefacta, versa ad regē, nónne, inquit, tu es Saulus rex? hoc enim ex Samuele didicerat. Quo annuente & rogante trepidationis causam, ait se videre ascendentē virum diuina quadam specie præditū. percontāte deinde qua effigie quóve habitu esset ac ætate, ait senē esse venerandū, habitu sacerdotali amictū. Agnouit rex Samuelē esse, & procidēs adoratione salutauit. anima autē Samuelis interrogāte quā ob causam elici ac suis moueri sedibus iusserit, necessitate se huc adactū conquestus est. imminere enim grauē hostiū exercitū, & se inopē esse consilij destitutū à Deo, neque per vates, neq; per somniorum visiones futuras præsignare dignāte. quapropter ad eū se confugisse, cui res suas semper curæ fuisse sit expertus. Samuel verò adesse iam regi extremū vitæ diē prævidēs, superuacaneū respōdit ex ipso futura scitari, cùm à Deo destitutū se agnoscat. Audi tamen, inquit, in fatis esse vt Dauid assumpta regia dignitate bellū ex sententia cōficiat. te verò & principatū & vitam simul amittere, eo quòd in bello quod cōtra Amalecitas gessisti obediēs Deo nō fueris, & quę tibi per me etiā tum viuum mādauit neglexeris. Scito igitur & exercitū tuū ab hoste profligandū, & te vnà cū filiis in prælio cadentē cras mecū futurū. His auditis Saulus obmutuit præ mœstitia, & in humū collapsus est, siue ob sūbitaneā tristitiā viribus deficientibus, siue ob inediam, quòd ea nocte ac prēterita die corpus cibo recurare neglexisset, tandē cū ægrè ad seipsum redisset, mulier vrgebat eū vt cibū sumeret, hāc gratiā ab ipso reposcēs officij,

quod

quod per interdictas artes non ſine ſuo periculo poſcenti præſtiterat, priuſquam ſciret hunc ipſum eſſe qui interdixit. pro quo beneficio hoc tantum repoſcebat, vt menſa appoſita vires refoueret, quo ad exercitum redire valeret. reſiſtẽtem verò & cibum omnem præ deſperatione auerſari pergentem, tantum non adegit improbis precibus vt aſſentiretur. cúmque vnicum haberet vitulum domi à ſe educatum mulier quotidianis operis victum ſibi parans, & nihil præterea poſſidens, hoc mactato carnes coctas ipſi & famulis appoſuit. Saulus verò eadem nocte in caſtra eſt reuerſus. Mirari ſuccurrit hoc loco mulieris huius comitatem ac liberalitatem, quæ tametſi à rege artem exercere vetita qua victum parare aſſueuerat, hominem nũquam antè viſum, immemor totam alendi ſe rationem per hunc ſibi ademptam, non auerſata eſt vt hoſpitem & ignotum, ſed commiſerata & cõſolata ad faſtiditum cibum ſumendum adhortata eſt: & quod ſolum mulieri pauperi ſuperfuit, promptè ac libenti animo appoſuit, nec gratiam pro beneficio rependens, nec officio fauorem regis captans, quæ iamiam moriturum præſciebat: cùm tamen homines natura ita comparati ſimus, vt tum demum officioſos eſſe libeat: quando aut pro meritis gratia eſt rependenda, aut ipſi demereri quempiam cupimus, quem cumulatè aliquando beneficium repoſiturum ſperamus. Egregium igitur exemplar beneficentiæ nobis exhibuit, oſtendens nihil eſſe potius quàm in neceſſitate conſtitutos ſubleuare, nihil quod hominem magis deceat, nihil quod Deum æquè conciliet, & ad benefaciendum nobis prouocet. atque hæc de *muliere illa* dixiſſe ſufficiat. Nunc aliam quandam admonitionem ſcriptis meis iuuat inſerere, cùm populis ac gentibus profuturam, tum præcipuè viris eximiis & ad gloriam natis incitamento futuram ad virtutem: quandoquidem hæc ſola in ſempiterna memoria ſui cultores collocare valens, magnum calcar ad honeſta ſtudia tam regibus gentium, quàm ciuitatum magiſtratibus debet ſubdere, vt contemptis periculis atque etiam certa morte, nihil durum pro patria ſubire ac ſuſtinere ſubterfugiant. Quod vt faciam opportunè Sauli Hebræorum regis illuſtre exemplum flagitat. Hic enim licet futuri gnarus, & de obitu ſuo præmonitus à propheta, noluit tamen eum vitare, & ob vitæ cupiditatem exercitum hoſti prodere, atque hoc modo regiam maieſtatem dehoneſtare: ſed cum liberis totáque familia periculo ſe obiiciens, pulchrum exiſtimauit in prælio pro ſuo ſubditis imperio pugnando cadere, & filios in eiuſdem laudis ſocietatem aſſumere, potius quàm ſuperſtites relinquere, incertum qualéſnam futuros. Sic enim exiſtimauit, loco poſteritatis perpetuam laudem & immortalem memoriam ſibi futuram. Quamobrem hic mihi verè iuſtus & fortis ac prudens fuiſſe videtur, & ſi quis huic ſimilis fuit aut futurus eſt, huic virtutis teſtimoniũ ab omnibus reddi æquum cenſeo. Nam illos qui cum certa victoriæ incolumitatíſque ſpe bellum aggrediuntur, poſteaquam magnificum aliquid geſſerint, non cenſeo meritò fortitudinis titulis inſigniri ab hiſtoricis aliíſque ſcriptoribus. Sed quamuis & illis ſua laus debeatur, ſoli tamen generoſi ac fortes periculorúmque contemptores iure dici poſſunt, qui Saulum æmulantur. Quid enim magni eſt communem martis aleam ſubire, & inter ſpem ac metum fluctuando, ſi fortuna affulſerit fauore eius vti? contrà nihil lætum ſperantem, & præſcium quòd neceſſe ſit in pugna cadere, & intrepidè tamen & imperculſo animo fato minanti occurrere, id verò generoſi & fortis viri facinus ego cenſeo. Hæc eſt Sauli noſtri laus. qui exemplo eſt omnibus veræ gloriæ amatoribus, vt ſi honeſti apud poſteros nominis rationem habent, idem ſibi ſi quando vſus veniat proponant: in primis autem regibus, quibus propter fortunæ ſublimitatẽ adeò non licet eſſe ignauis, vt turpe ſit etiam mediocritatem fortitudinis nõ excedere. Poſſem quidem etiam plura in hoc argumento de Sauli generoſitate dicere: verùm ne videar immodicus, eò vnde digreſſi ſumus reuertar. Palæſtinis cópias vndique contrahentibus, delectúque per ſingulas gentes ac regna & ſatrapias habito, nouiſſimus venit cum ſuo milite rex Anchus, quem ſecutus eſt Dauid cum ſexcentorum cohorte, quem vbi viderunt Palæſtinorum duces, percontabantur regem vndénam venirent Hebræi, aut à quo vocati. Is reſpondit Dauidem iram domini ſui Sauli fugientem, à ſe exceptum, nunc vt gratiam hoſpiti referat, vtq; de Saule vindictam ſumat, in auxilium veniſſe. at illis non probabatur, quòd veterem hoſtem in auxilium acciuiſſet: ſuadebántq; vt eum retrò

I. *Reg.* 19.

remitteret, ne fortè cladem aliquam ipsis afferat. facile enim habiturum occasionem reconciliandi se domino, si hostibus eius detrimentum aliquod attulerit. Quare prospiciendum esse in futurum, Dauidémque cum sua cohorte ad agros à rege illi assignatos remittendum. Hunc enim esse illum Dauidem virginibus cãtatum quòd plurima Palæstinorum millia deleuisset. Visum est regi quoque Gittæ rectè illos monere: móxque accito Dauide: Equidem, inquit, fidem tuam ac virtutem compertam habens socium huius expeditionis te assumpsi, sed cæteris ducibus hoc non probatur. quare confestim agrum quem tibi donaui repete, nihil de voluntate nostra dubitans: & illic esto præsidio meæ regioni, ne interim dum cum exercitu absum, hostes aliqui eam per occasionem inuadant. hoc enim pacto non minus amici ac socij præstiteris officium. Paruit Dauid, & ad Sicellam se recepit. Sed interim dum Palæstinorum castra sequeretur, Amalecitarum gens expugnata & incensa Sicella, prædáq; tam inde quàm ex vicinis Palæstinorum agris abacta, in suam regionem reuertebatur. Dauid autem vicum suum vastatum inueniẽs, omnibúsque direptis vtramque etiam vxorem abductam, & pari modo commilitonum vxores ac liberos cum cæteta præda abactos, doloris impatiens scidit vestimenta sua: & adeo huic calamitati succubuit, vt non prius flere ac lamentari suam & suorum vicem desineret, quàm lacrymæ eum deficerent. nec multum aberat quin ab iratis ob iacturam coniugum & liberorum militibus saxis impeteretur, quòd in ipsum causam tanti mali reiicerent. Postquam autem à mœrore se recollegit, & animam ad Deum erexit, rogauit pontificem Abiatharum vt sumpto sacerdotali amictu Deum consuleret, & oraculum referret, num Deus concessurus sit assecuto Amalecitas vxores ac liberos recipere, pœnásque de hoste sumere. pontifice verò iubente persequi, assumptis sexcentis armatis quantum potuit per vestigia hostium properauit. cúmque ad torrentem quendam nomine Baselum peruenisset, incidit in quendam Ægyptium errantem, iámque inopia & fame deficientem, qui toto triduo per desertum impastus oberrauerat. hunc cibo & potu prius refocillatum, rogat cuius esset, & qua natione. is respondit se Ægyptium genere, à domino relictum in itinere, quòd propter languorem non posset agmen consequi eorum qui vastata Sicella finitimísque locis domum se recipiebant. Itaque hoc ductore Dauid vsus ad persequendos Amalecitas, assecutúsque eos in terram proiectos, & partim prandium sumentes, partim iam temulentos, & rebus ex præda quæsitis se oblectantes, ex improuiso irruens, magnam eorum stragem edidit. Inermes enim, & nihil tale expectantes, & epulis tantum ac compotationibus intenti, facile ab armatis conficiebantur. alij enim instructis mensis accubantes, cruore appositos cibos inundabant, alij propinantes sibi inuicem opprimebantur, nonnulli verò somno iam ac vino sopiti: & si qui se interim armare potuerunt, non multo maiore negotio quàm cæteri cædebantur. durauit enim ea cædes à prandio vsq; ad vesperam, vt ex omnibus Amalecitarum copiis ægre quadringenti celeritate camelorum ab internecione sint exempti. cæterũ præda omnis est recepta, vxoréque tam ipsius quàm Dauidis cõmilitonum. Remetientes autem iter postquam ad eum locum peruenerunt, vbi ducentos minus expeditos ad custodiam impedimentorum reliquerant, quadringenti illi nolebant eos in prædæ partem admittere, quòd per ignauiã in persequendo hoste delassati fuissent, aiebántq; contentos esse oportere receptis vxoribus ac liberis. Hanc eorum voluntatem iniquam Dauid pronunciauit. Par enim esse, vt victoria diuinitus concessa, receptísque ex hoste spoliis, vniuersi milites ex æquo fruerentur, maximè cùm reliqui impedimenta interim asseruauerint. ex eo præiudicio mos in posterum obtinuit, vt tantundem ex pręda cederet iis qui pugnæ interfuerunt, & iis qui interim circa impedimentorum custodiam sunt uersati. Reuersus deinde Sicellam Dauid, per totam tribum Iudæ partes ex præda ad amicos & familiares misit. atque in hunc modum circa Si-
1. *Reg.* 13. cellã & in persequendis Amalecitis res gesta est. Interea Palæstini acri prælio cum hoste congressi, & superiores facti, plurimos ex aduersa acie sternunt. ibi Saulus & filij contra hostem egregiè certantes, & hoc tantum agentes ne inulti caderent, vtq; honestis vulneribus confecti luctuosam hosti victoriam relinquerent, totam vim hostium in se conuerterũt: & circunuenti multitudine, magna circa se strage Palæstinorum

rum edita poſtremo & ipſi hoſtium telis ſunt obruti. fuerunt autem Sauli filij, Ionathas, Aminadabus & Melchiſus. poſt quorum caſum vniuerſus Hebræorum exercitus profligatur: dúmque nullo ordine trepidi fugiunt, inſtantibus à tergo barbaris ingens cædes eſt perpetrata. Saulus quoque ſtipatus ſuorum caterua fugiebat: in quem Palæſtini immiſſis ſagittariis & iaculatoribus, omnes paucis exceptis confixerunt. ipſe verò poſt multa fortia facinora edita, grauatus vulneribus, vt iam nec ſubſiſtere, nec

ſibi ipſe manus inferre valeret, obſecrauit armigerum vt ſe ferro transfigeret, priuſquam viuus in hoſtium poteſtatem fieret. quod cùm amiger ob maieſtatis reuerentiam detrectaret, ipſe admoto ad pectus proprij gladij mucrone in eum incubuit. & cùm deficiẽtibus viribus traiicere ſe non poſſet, circunſpiciens iuuenem proximum rogat, quiſnam eſſet: auditóque eſſe Amalecitam, orat vt ſe iuuaret efficere, quod ipſe ſuis manibus non quiret. qui poſtquam eius optata exſecutus eſt, ademptis aureis armillis & corona inſigni regio, quantum potuit feſtinus inde ſe propipuit. armiger autem regius conſpecta Sauli nece, ipſe quoque ſe iugulauit. pari modo & vniuerſum eius ſatellium vnà cum domino ſuo cecidit, circa montem qui nominatur Gelboe. Qua clade audita ab Hebręis qui vallem vltra Iordanem ſitam habitant, quíque campeſtres vrbes tenent, quòd Saulus rex cum filiis & exercitu in prælio cecidiſſet, relictis ſuis oppidis in munitiſſimas quaſque vrbes confugerunt: quæ Palæſtini deſerta nacti, facile occupata ipſi poſthac incoluerunt. Die verò quæ prælium proximè conſecuta eſt, dum cæſorum cadauera ſpoliant, inciderunt in Sauli filiorúmque eius corpora, quibus exutis capita etiam præciderunt: & dimiſſis in hoc per totam ſuam regionem certis hominibus, hoſtes cecidiſſe nunciauerunt: quorum arma in templo Aſtartes dedicauerunt: porrò corpora eorum circa mœnia vrbis Bethſanæ, quę nunc eſt Scythopolis, crucibus affixerunt. Quod poſteaquam auditum eſt in Iabiſſa vrbe regionis Galaditidis, truncata eſſe Sauli ac filiorum cadauera, rem indignam rati eos extremo exſequiarum honore fraudari, aliquammulti fortiſſimi & audaciſſimi egrediuntur (alit enim hæc vrbs homines robuſtos ac feroces) factóque per totam noctem itinere, ad Bethſanæ mœnia peruenientes, demptis Sauli & filiorum corporibus Iabiſſam ea deportauerunt, nemine hoſtium arcere eos aut aggredi propter virtutem ipſorum audente. Iabiſſeni autem populariter eos deploratos in celeberrimo agri ſui loco ſepeliuerunt, & indicto ob regis & filiorum cædem luctu ac ieiunio dierum ſeptem in lamentis & planctu eos exegerunt. Hic finis fuit Sauli iuxta Samuelis vaticinium, propterea quòd mandata Dei de bello contra Amalecitas gerendo non eſt exſecutus, & quia trucidato cum tota cognatione Achimelecho pontifice, vrbem quoque pontificalem ſubuertit. Regnauítque viuente Samuele annis decem & octo, & poſt mortem eius annis viginti: quo tempore exacto, eum quem diximus vitæ finem eſt ſortitus.

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
SEPTIMVS.

Dauid apud Hebronem vnius tribus rex creatur, in reliquis Sauli filius paternum regnum obtinet. *Caput I.*

2. *Reg.* 1. HOc prælium in eum diem incidit, quo Dauid de Amalecitis victor Sicellam est reuersus. tertio autem post eius reditum die, elapsus è prelio Sauli interfector, scissa veste, capútque sparsus cinere, ad Dauidem peruenit: adorátoque eo, interrogatus vnde veniret, è conflictu Israelitarum ait se venire. id fuisse illorum partibus infortunatum, cæsis multis Hebræorum millibus, & insuper rege cum filiis post eam pugnam desiderato. atque se nunciare suis oculis visa, cùm fortè in fugientem cum suis regem incidisset, quem à se rogatu ipsius cæsum fatebatur, ne viuus in manus hostium veniret: cùm enim in gladiũ incubuisset, non potuisse seipsum præ multitudine vulnerũ interficere. eius deinde cædis argumenta certissima ostendebat, armillas aureas, & insigne regium, quæ ipse mortuo detraxerat, vt Dauidi afferret. At ille tam certis indiciis credere coactus, scidit vestimẽtum, & in fletu ac lamentis totam diem cũ amicis exegit. accedebat ad mœroris cumulũ Ionathas Sauli filius fidissimus eius amicus, & salutis ipsius non semel autor. Tanta autem fuit Dauidis virtus & erga Saulum beneuolentia, vt quãuis sæpius capitalibus eius insidiis appetitus, non solum ægerrimè tulerit eius interitũ, verumetiam interfectorẽ illius affici supplicio iusserit. Præfatus enim quòd ipse sui accusator extiterit, regis cædẽ professus, & per hoc Amalecitæ filium se declarauerit, duci hominem mandauit. præterea lamentationes & epitaphia in laudem Sauli & Ionathę composuit, quæ in hodiernum
2. *Reg.* 2. vsque diem leguntur. His extremis officiis honorato rege, luctúque finito, consuluit Deum per prophetam, quámnam ex vrbibus Iudæ tribus habitandam sibi cõcederet. cúmque responsum esset Hebronem concedi, relicta Sicella eò commigrauit, ambabus vxoribus illò adductis, & cohorte domestica: móxque tota tribus ad eum locum confluens, regem eum communi suffragio declarauit. Audito deinde quòd Saulum cum filiis Iabiseni in Galaditide regione sepelissent, misit illuc qui collaudato eorum facinore, gratiam illis referẽdam suo nomine pollicerẽtur, simúlque nuntiarent, quòd Iudæ tribus regem se consalutasset. Interea Sauli copiarum præfectus Abenerus filius Neri, vir strenuus, & ad magnas res obeũdas natus, quàm primum cognouit cecidisse regem & Ionatham, aliósque duos eius filios, properè in castra delatus, reliquum ex omnibus filiis nomine Ieboshthum periculo eripit, & superato vnà cum illo Iordane, totius populi regem eum constituit, excepta tribu Iudæ: regiámque ei elegit apud locum qui Hebraice Manalis dictus, interpretatur castrum. inde profectus est cum delectissimo milite, vt prælio cum Iudæ tribu decerneret, iratus quòd Dauidem regem creauissent. Huic occurrit Ioabus Saruiæ Dauidis sororis filius, natus ex patre Suri, duos secum fratres, Abisæum & Asaelem, vniuersúmque Dauidis exercitũ ducens: & cùm circa quẽdam fonticulũ apud vrbem Gabao in eum incidisset, aciem ad prælium explicat. Cúmq; Abenerus dixisset cupere se experiri vtrius partis præstantiores milites essent, ex pacto vtrinque duodeni ad certamen sunt destinati. qui progressi inter vtramque aciem, emissis prius pilis, gladios stringunt: cõprehensíq; aduersariorũ capitibus, latera & illa feriebant, donec mutuis vulneribus ad vnum se conficerent. quo facto exercitus etiã conflixerũt, & post acre certamen, partes Abeneri succubuerunt. Versos deinde in fugam Ioabus non destitit persequi, sed tergis eorum hærens hortabatur

batur ſuos vt ne defatigarentur:idémque etiam fratres eius faciebant,præcipuè iunior Aſael ob eximiam pedum pernicitatem celebris, & non ſolum cum hominibus, ſed cum equis etiam curſu contendere ſolitus. is tum Abenerum rectà inſequebatur, nec in ſiniſtram nec in dextram deflectens. Conuerſus autem Abenerus,& impetum eius fruſtrari volens,primum vnius militis armatura cum eo depaſci voluit,vt perſequi deſineret.deinde rogabat ne ſe in hanc neceſſitatem adduceret, vt illo interfecto, in fratris eius conſpectum poſthac venire non auderet. cúmque ille his verbis nihil moueretur,ſed perſequi pergeret, ita vt verſa haſta fugiebat, imminenti letale vulnus infligit,vt in veſtigio concideret.qui verò cum eo Abenerum inſectabantur,poſtquam ad locum in quo Aſael iacebat peruenerũt, obliti amplioris perſecutionis circũ cadauer conſtiterunt. Ioabus autem & frater eius Abiſæus, præter exanime corpus curſu prouecti,incitatíq; ira extincti fratris,mira pernicitate ac alacritate vſque ad ſolis occaſum perſecuti ſunt Abenerum,& vſq; locum qui ab aquæ ductu nomẽ accepit. hic in loco eminentiore conſiſtit, Abenerum cum Beniamitis fugientem proſpiciens. qui cùm exclamaſſet, ſatis iam indignationi indultum, nec eſſe viros conſanguineos improba inſectatione cogendos omiſſa fuga in certamen redire:culpã enim penes fratrem eius Aſaelem eſſe,quòd monitus ab inſequẽdo deſiſtere noluiſſet, & ideo ictus ceciderit: viſus eſt non male admonere:móxque Ioabus dato receptui ſigno ſuos cohibuit:& in eo loco caſtris poſitis pernoctauit. Abenerus verò cõtinuato per totam noctem itinere trans Iordanem in Ieboſthi regiam ſe contulit. ſequenti die Ioabus recenſitis cæſorum cadaueribus omnes ſepultura dignatus eſt. ceciderant autem ex Abeneri exercitu trecenti ſexaginta:ex Dauidis nouemdecim, prætérque Aſael:cuius cadauer Bethlema reportatum fratres cum patriis monumentis intuliſſent, ad regem ſuum in Hebronem ſunt reuerſi. Hoc fuit inter Hebræos ciuilis belli initium,quod aliquandiu durauit,ſed ita vt Dauidis partes magis ac magis proficerent,contrà eorum qui ſub Sauli filij degebant imperio,indies deteriores fierent. Interea Dauid ſex filios è totidẽ vxoribus ſuſcepit,quorum natu maximus è matre Achima natus,Ammon dictus eſt. Secundus ex vxore Abigæa Daniel. Tertius ex Machama filia Tholomæi natus regis Geſſirorum,nomine Abeſalõ. Quartus Adonias ex vxore Angite ſuſceptus.quintum verò & ſextum Gertheſam & Galam nominauit.Porrò poſt conflatum ciuile bellum, & crebros partium conflictus, præcipuum monumentum fuit in Abenero, qui quòd eſſet vir prudens,& ad popularem gratiam factus, multitudinem in officio cõtinebat, vt longo tempore in fide Ieboſthi permanerent. Deinde verò inſimulatus apud eum quòd conſuetudinem haberet cum cõcubina eius Ræſpha filia Sibathi, & ea de cauſa obiurgatus, dolore & indignatione motus quaſi non bona gratia ſibi pro fideli ſtudio redderetur:minatus eſt ſe regnũ ad Dauidem tranſlaturum,& declaraturum quòd Ieboſthus non tam propria virtute aut prudẽtia regno trans Iordanem potiretur, quàm ipſius bellicis artibus & eximia in eam diẽ fide. móxq; miſit in Hebronẽ ad Dauidem, qui ſuo nomine fœdus cum eo ferirent, hac conditione vt inter præcipuos regis amicos reciperetur,ſi populo ad defectionem à filio Sauli concitato,efficeret vt Dauid ab vniuerſis Hebræis rex agnoſceretur. Qui cùm vehementer hoc nuncio lætus conditionem accepiſſet, & quo magis ratum eſſet fœdus,poſtulaſſet vt Melcholen vxorem ad eum remitteret, quam magno ſuo periculo & annumeratis Saulo ſexcentis Palæſtinorum capitibus emerat: ante omnia remiſit eam abſtractam à Pheltiæ coniugio, adiuuante etiam Ieboſtho. nam & huic Dauid ſcripſerat, æquum eſſe vxorem ſibi reſtitui.deinde conuocatis ſenioribus populi, & præfectis militiæ in eam ſententiam locutus eſt apud eos.remoratũ ſe quidem illos quo minus relicto Ieboſtho ad Dauidem deſciſcerent:nunc autem libenter ſe hoc illis permiſſurum, quãdoquidem certo comperiſſet hunc per Samuelem prophetam totius Hebræorum gentis regem diuino iudicio deſignatum eſſe. eundémque vatem præceciniſſe, quòd huius ductu vindicandum ſit in Palæſtinos, nec alio rege ſub iugum Iſraelitarum eos poſſe ſubigi. His auditis ſeniores & præfecti, certi iam in eorum ſententiam Abenerum tranſiſſe, Dauidi in poſterum apertè ſtuduerunt. Supererat vt & Beniamitę in hanc ſententiam concederent, quòd ex hac tribu eſſet Ieboſthi ſatellitium. ad quos quum eadem verba feciſſet,

2. *Reg.* 3.

ac ne illos quidem reniti animaduertiſſet, cum viginti fermè comitibus ad Dauidem proficiſcitur, vt præſens fœdus initum confirmaret: tum quia quiſque in rebus ſuis ſibi magis quàm alij fidit, tum quia volebat certiorem facere, quid in cauſa eius cum ſenioribus & ducibus egiſſet, & quòd ipſam quoque Beniamiticam tribum in partes ipſius traduxiſſet. à quo comiter exceptus, & ſplendidis ac ſumptuoſis epulis per aliquot dies adhibitus, tandem petiit vt dimitteretur, traducturus ad eum exercitum, & quod promiſerat re exhibiturus, & quaſi in manum imperium gentis ei traditurus. Vix ad hæc promiſſa exſequenda miſſus à Dauide Hebronem exiuerat, cùm Ioabus copiarum imperator peregre rediens illuc aduenit: cognitóque quòd Abenerus icto cum Dauide fœdere paulo antè abiſſet regnum ei tradi curaturus: veritus ne is primum inter amicos locum obtineret, autor illi factus regij faſtigij, & alioqui vir prudens in conſiliis capiendis, & rerum momentis obſeruandis: ipſe verò deteriori conditione eſſe inciperet, & præfectura copiarum priuaretur, malum & iniquum conſilium concipit. ac primum calumniis eum aggreſſus, perſuadere conatur regi, vt caueat ſibi, neque fidem illius verbis adhibeat. Nihil enim illum non tentare quo regnum Sauli filio conſtabiliat: & nunc ſtructis dolis adueniſſe, & optatis potitum, cum certa ſpe inſidiis circumueniendi Dauidis abire. Poſtquam autem fruſtra ſe verba fundere animaduertit, ac ne tantillum quidem regem his moueri, mutato conſilio facinus audax mente concipit, & certus hominem tollere, mittit confeſtim qui curſim per eius veſtigia viam carperent, & aſſecuti eum Dauidis nomine reuocarent, quaſi per obliuionem quiddam maximè ad rem pertinens illi ſignificare omiſiſſet. Abenerus autem poſtquam hæc audiuit ex nunciis in loco cui nomen Beſira xx. ſtadiis ab Hebrone diſſito, nihil eorum quæ euentura erant ſuſpicatus ad vrbem reuertitur. Cui obuiam factus ante mœnia Ioabus, humaniſſimè exceptum ſummam beneuolentiam præ ſe ferens (vt ſæpe fit cùm ad obtexendas inſidias malum aliquod facinus molientes ſummam bonitatem ſimulant) ſeorſum à cætero comitatu ſeducit, quaſi ſecretius aliquid cum eo colloqui vellet: atque ita abductum in locum portæ ſolitarium, vno tantum fratre Abiſæo præſente ſtricto ferro per ilia traiicit. Hunc exitum habuit vir egregius, inſidiis à Ioabo interceptus, vt ipſe videri volebat in vltionem fratris Aſaelis, quem in prælio ad Hebronem commiſſo Abenerus pertinaciter ſe inſequentem interemerat. re autem vera quòd miſerè timeret, ne honore quem obtinebat priuaretur, Dauide imperium exercitus in Abenerum transferente. Hinc ſanè videre licet, quàm nihil non audeant homines ambitioni & auariciæ dediti, dum nemini cedere volunt. Nam & dum cupitis potiri properant, non dubitant quoduis perpetrare facinus: & ne quod ſemel nacti ſunt amittant, maiora etiam non reformidant: ſic exiſtimantes, leuius incommodum eſſe ad ſummum faſtigium non peruenire, quàm ab aſſuetis iam bonis excidere. ideóque plus illis ſemper audaciæ ſupereſt, dum timent ne priſtina felicitate priuentur. Sed de his ſatis eſt paucis admonuiſſe. Porrò Dauid audita Abeneri nece vehementer indoluit, ſublatáque ad cælum dextera magna voce proteſtatus eſt quòd nec iubente ſe nec conſcio cædes ea fuerit commiſſa. ad hæc diris imprecationibus autorem necis huius execratus, & familiam eius & facinoris ſocios præiudicio ſuo damnauit. Valde enim ſolicitus erat, ne videretur hoc contra fœdus cum Abenero ictum fuiſſe admiſſum, edixítque vt totus populus defleret ac lugeret, virum & ſolennibus funeralibus ei parentaret, ſciſſis veſtibus & ſaccos indutus: atque hoc modo exequias frequentari voluit, quas & ipſe vnà cum honoratioribus ac præfectis deduxit, planctu & lachrymis ſatis indicans vel beneuolentiam erga viuum, vel mœrorem ob defunctum, quódque præter ipſius voluntatem interemptus fuerit, quin & magnificè apud Hebronem ſepultum, ac epitaphio à ſe compoſito honoratum, ſtans ſuper monumentum primus deplorauit, ſuóque exemplo cæteros ad idem faciendum prouocauit. adeóque grauiter Abeneri morte affectus eſt, vt nullis amicorum precibus ad guſtandum ea die cibum adduci potuerit, ſed iuratus ieiunium vſq; ad ſolis occaſum ſeruauerit. quod ſanè non mediocrem ipſi gratiam apud multitudinem conciliauit. Nam quotquot erant Abeneri ſtudioſi vehemẽter hunc defuncti extremum honorem & ſeruatam ad vltimum

fidem

fidem probauerunt,quòd omnia in eum contuliſſet quæ in amicos conferri ſolent, & non vt inimicum aliquando neglectæ & ignominioſæ ſepulturæ tradidiſſet: tum conſiderantes pro ſe quiſque egregiã regis benignitatem, eadem ſibi quoque ab illo pollicebantur.atque hoc modo optime Dauid famæ ſuæ conſuluit,nemine amplius ſuſpicante ipſius volũtate cæſum fuiſſe Abenerũ. quin & priuſquam multitudo quæ ad funus celebrandum conuenerat digrederetur,docuit eos quantum ipſe in animo vulnus accepiſſet,quantúmque totus populus detrimentũ amiſſo viro in rebus bellicis tam conſilio quàm manu præſtantiſsimo. Sed Deus,inquit,qui vniuerſa gubernat,necem huius inultam non ſinet. Is mihi teſtis eſto quòd in Ioabum & Abiſæum animaduertere non valeo,qui apud exercitũ penè plus poſſunt quàm ego ipſe.pœnam tamen diuinitus infligendam non effugient.Et Abenerus quidem in hunc modum vitam finiuit.

Ieboſtho amicorum inſidijs interfecto, vniuerſum regnum ad Dauidem deuenit. Cap. II.

IEBOSTHVS autem Sauli filius morte eius audita grauiter hoc tulit, quòd priuatus eſſet viro conſanguineo, qui præcipuus autor ei fuerat vt in paternum regnum ſuccederet, mirúmque in modum ob hanc cauſam ſe afflictauit. Nec ipſe diu ſuperſtes fuit, ſed à filiis Hieremmonis Banaotha & Thanno per inſidias eſt oppreſſus. Hi enim cùm eſſent Beniamitæ genere,& inter præcipuos optimates, exiſtimantes ſi Ieboſthum interficerent,magna ſe munera à Dauide accepturos, & aut amplas præfecturas aut aliud quid honorificum apud eum perhoc factum ſe conſecuturos,nacti ſolum Ieboſthum in cubiculo meridiantem, vidente ſque nec ſatellitum quenquam adeſſe, neque ianitricem vigilare, ſed & ipſam partim laſsitudine, partim eſtu in ſomnum ſolutam,ſubintrogreſsi ad eum,dormientem interemerunt: præciſóque capite,& per totam noctem ac diem itinere continuato,tanquam à leſis properantes ad eum quem magno beneficio demeruiſſent, Hebronem peruenerunt:oſtenſóque Dauidi Ieboſthi capite, commendabant ei ſuam operam ac beneuolentiam,quòd regni æmulum de medio ſuſtuliſſent.Sed multum eos ſpes ſua fefellit : neque enim pro eorum opinione illos excepit rex. Sceleratiſsimi, inquit,& iamiam pœnas daturi, an neſciebatis quòd à me operæ præmium Sauli interfector retulerit,qui ad me coronã eius auream apportauerat?& ille quidem rogatus hoc ei præſtiterat,ne ab hoſtibus caperetur. Aut fortè alium me iam factum credebatis, vt mutatis moribus delectarer viris maleficis, & domini cædem tanquam beneficium oblatum complecterer: ídque occiſo à vobis in ſuo lecto viro iuſto,qui neminẽ vnquam læſit, vos verò maxima etiam beneuolentia, ſummíſque honoribus proſecutus eſt.quapropter eadem opera & illi pœnas violatæ fidei dabitis, & mihi iniquę de me opinationis,quem putaſtis de tali Ieboſthi cæde libenter auditurũ. Neque enim alio modo grauius exiſtimationem meam lædere potuiſtis. Hæc locutus iuſsit eos exquiſitiſſimis tormentis excruciatos ſupplicio dedi: capútque Ieboſthi cum omni honore funeratum in Abeneri monumentum intulit.His ita finitis vniuerſi Hebræorum proceres Hebronem ad Dauidem conuenerunt,cum tribunis ac præfectis,ſeq; & ſua omnia illi dediderunt,cõmemoratis prius veteribus officiis quę in eum viuente etiam tum Saulo contuliſſent, & quòd tribunũ tunc regiũ in ſummo honore habuiſſent, & quòd diuino ſuffragio per Samuelem prophetam rex vnà cum ſuis filiis declaratus eſſet: eíque ſoli deſtinatum eſſet vt perdomitis Palæſtinis Hebræorũ rebus perpetuam ſalutem ac ſecuritatẽ afferret. At ille collaudato eorum ſtudio, hortatúſque vt in cœptis permanerent, fore enim vt nunquã eos pœniteat, conuiuio & omni comitate exceptos remiſit ad populũ in regiam adducendum. Conuenerunt itaque ex tribu Iudæ armatorum ſex millia octingenti,ſcuta & lanceas geſtantes,qui hactenus Sauli filium ſecuti fuerant, & ſine quibus hęc tribus Dauidi regnum decreuerat.ex tribu Simeonis ſeptem millia & centum eo amplius.ex tribu Leuitica quatuor millia ſeptingenti cum principe ſuo Iodamo, cum his erat pontifex Sadocus cum viginti duobus cognatis principibus. ex tribu Beniamitide armati quater millo.

II

2. *Reg.* 4

2. *Reg.* 5

Hæc enim tribus adhuc ſuſtinebat credens aliquem ex genere Sauli regnaturum. Ex tribu Ephræmi viginti millia & octingenti, viri animis & viribus præſtantes. Ex dimidia tribu Manaſſitide millia decẽ & octo. Ex tribu Iſachar ducenti futurorũ prę-ſcij, & armatorũ viginti millia. Ex tribu Zabulon armatorũ lectiſsimorum quinquaginta millia. Hæc enim tribus ſola vniuerſa ad Dauidem confluxit. hi omnes eadem armatura vtebantur, qua tribus Gadi. Ex tribu Nephthalitide inſigniores & ductores mille, ſcuto & haſta armati. quos ſequebantur reliqui tribules eorum, multitudo penè innumerabilis. Ex tribu Dauitide ſelectorum viginti ſeptẽ millia, ex tribu Aſeri quadraginta millia, ex duabus autẽ tribubus trans Iordanem habitantibus & reliquo tribus Manaſsitidis armatorũ ſcuto & haſta galeáq; ac gladio vigintiduo millia. Reliquæ quoq; tribus gladiis vtebantur. Hæ fuerunt copiæ quæ in Hebronẽ ad Dauidem ſunt collectæ cum magno cõmeatu frumenti & vini cæterorúmq; ad victum commodorũ, omnéſque cõmuni ſententia regnũ ei ratũ ac firmum eſſe voluerunt. cúmq; triduo illic feſta celebraſſent, epuliſque operati eſſent, Dauid cum omnibus
III his copiis Hieroſolyma eſt profectus. Iebuſæi verò qui tum vrbem incolebant, Chananæorum & ipſi generis, clauſis ad eius aduentũ portis, & in mœnibus quotquot erant cæci vel claudi, aut alioqui multi in contemptũ regis collocatis, dictitabant hos ad arcendũ hoſtem ſufficere, freti munitionum firmitate. Quo ludibrio ad iram concitatus, oppugnationẽ aggreditur: & cùm ſtrenua militum opera vteretur, omnibus adnitentibus vt vnius vrbis expugnatione cæteris ſi qui ſimiliter pertinaces eſſent metus incuteretur, vi inferiorem vrbis partem occupat. Reſiſtente autem ſola arce, decreuit propoſitis honoribus ac præmiis militem ad rem alacriter gerendam excitare: promiſitq; ei qui per ſubiectam vallem in arcẽ euaſiſſet, totius exercitus imperium ſe commiſſurũ. & cum eò certatim omnes eniterentur, cupiditate ſummæ præfecturæ accenſi, Saruiæ filius Ioabus alios præuenit, & cõſcenſa arce clamore ſublato à rege promiſſum copiarum imperium repopoſcit.

Dauid vi captis Hieroſolymis Chananæos inde populariter eijcit, vrbémque Iudæis victoribus inhabitandam tradit. Cap. III.

IECTIS deinde ex arce Iebuſæis, & inſtauratis Hieroſolymis, rex ea, ciuitatem Dauidis appellauit, ac per omne regni ſui tempus domicilium inibi habuit. cæterum tempus quo apud Hebronẽ ſolius tribus Iudæ rex fuit, ſeptem anni fuere, & menſes ſex. poſtquã autẽ Hieroſolymis regiã ſibi aptauit, in dies magis ac magis res ei ex voto ſuccedebant, Deo prouidente vt ea vrbs egregiis acceſſionibus quàm celeberrima redderetur. Per idẽ tempus Iramus legatione in hoc miſſa in amicitiam ac ſocietatẽ Dauidis eſt receptus: miſitq; ei dono materiã cedrinã & architectos ac fabros qui regiam ei Hieroſolymis exædificarent. Dauid autẽ ſuperiorẽ vrbis partẽ & arcem in ea conditã in vnum corpus redegit, cingendúmq; eiſdẽ munitionibus Ioabo demandauit. Igitur primus Dauid Iebuſæis inde eiectis, à ſe ciuitatẽ denominauit. Nã tẽpore Abrahami generis noſtri autoris Solyma vocabatur. nec deſunt qui affirment etiam apud Homerũ Solymorũ nomine hanc vrbem intelligendam. templum enim iuxta Hebræorũ linguam nominatũ eſt hac voce, ſecuritatem ſignificante. Totũ autẽ hoc tempus ex quo Ieſus Hebræorũ aduerſus Chananęos imperator, deuictæ regionis agros ſuis diuiſit, poſt quẽ Iſraelitæ nunquã barbaros ex Hieroſolymis eũcere valuerũt, vſq; ad hanc Dauidis expugnationẽ anni fuere quingenti & quindecim. Nec prętermittẽdus eſt per ſilentiũ Orphonasvir inter Iebuſęos opulentus, cui in expugnatione Hieroſolymorũ parcitũ eſt à rege, tum propter perpetuã eius erga Hebręos beneuolentiã, tum quia priuato quodam officio demeritus eſt eum, vt paulo pòſt magis opportuno loco indicabimus. Dauid deinde aliasquoq; vxores duxit, & concubinas ſibi adiũxit: filios etiã vndecim ſuſcepit, quorum nomina, Amnas, Ellus, Sebas, Nathan, Solomon, Iebar, Eliel, Phalna, Ennaphen, Ienas, Eliphal, & præterea filiam Thamaram. Horũ nouem ex legitimis coniugibus nati ſunt, duo verò poſtremi è concubinis. Thamara autem Abeſalomi germana fuit.

Dauid

Dauid Palæſtinorum bello impetitus apud Hieroſolyma victoriam illuſtrem conſequitur. Cap. IIII.

ALÆSTINI autem cognito quòd Hebræi Dauidē regem creaſ- IIII
ſent, collecto contra eos exercitu, & occupata conualle quæ dicitur Gigantum non procul Hieroſolymis ſita, caſtra ibi poſuerunt. Iudæorum verò rex nihil inconſulto Deo ſolitus agere, iuſſit pontificem quid tunc quoq; de euentu belli polliceretur prædicere. à quo poſtquā læta omnia didicit, incunctanter & ipſe exercitū contra hoſtes eduxit: & cōmiſſo prælio, ipſe à tergo eos ex improuiſo adortus, partim occidit, partim in fugā cōpulit. Nemo autē ſuſpicetur modicū aut ignauū fuiſſe Palęſtinorū exercitū qui tum Hebræos inuaſerat, coniecturā inde faciens, quòd nō magno negocio ſit profligatus, nulla prius memorabili re geſta: ſed ſciat vniuerſam Syriam ac Phœnicen conſociatis armis auxiliū illis tuliſſe: quæ cauſa fuit vt toties victi, tam multis millibus deſideratis, denuò bellum maioribus viribus redintegrarent: quādoquidem poſt præſentem quoq; cladem triplicato exercitu Dauidis ditionē inuaſerunt, & eodem quo prius loco caſtrametare ſunt auſi. Rege verò iterum de euentu oraculum conſulente, reſpondit pontifex, in ſylua quæ fletus cognominata nō longè ab hoſte aberat, exercitum continendum, nec prius ad pugnam educendū quàm ſylua nullo perflante vento ſuapte ſponte agitaretur. quod vbi primum obſeruatum eſt, & *Deus* mature præſentiæ ſuæ ſignū dedit, nihil moratus ad paratā iam & indubitatam victoriam eſt progreſſus. nam ne primū quidē impetum hoſtilis acies ſuſtinuit, ſed mox vt ad manus ventū eſt terga vertit. nec ſegnius Hebræus inſtitit, fodiendóque terga fugientium, & multos proſternendo, vſque Gezara, quod oppidum in vtrorumq; confinio ſitum erat, victos eſt inſecutus. itum eſt deinde ad caſtra expugnanda, vbi non magno labore ingenti præda potiti, deos etiā eorum confractos diripuerunt. Et quia iam iterum contra hoſtem res feliciter geſta erat, viſum eſt regi de cōmuni ſeniorum & optimatum ac tribunorum conſilio omne ſuæ tribus robur ex tota eorum ditione cōuocare, & itidem ſacerdotes ac leuitas, atque ita profectos vnà ad oppidum Cariathiarim, arcam Dei ex eo loco Hieroſolyma tranſportare, omnémq; diuinū cultū cum ſacrificiis & ceremoniis à maioribus acceptis, in poſterum in hac vrbe celebrari. Si enim ſub Saulo ſacra nō fuiſſent neglecta, nunquā talē cladem populum accepturum fuiſſe. Conuentu igitur ſicut decretum fuerat habito, rex ad transferendam arcam accedit: quam ſacerdotes ex ædibus Aminadabi elatā, in plauſtrúmq; nouum impoſitam, ſubiunctis bubus fratribus eius & liberis ducendam permiſerunt. Præcedebat rex, & cum eo multitudo, ſacros hymnos canētes, & omne genus patriorum carminū, & ad variorū inſtrumentorum muſicorum pulſum ſaltitantes, accedētibus & tubis & cymbalis, atque ita arcam Hieroſolyma deducentes. poſtquam autē ventum eſt ad locum cui nomen Chidonis area, manifeſta numinis ira Oza quidam exanimatus eſt. bubus enim exorbitantibus plauſtrum & arca inclinata, Oza cùm non eſſet ſacerdos auſus manum ſuſtendandi cauſa admoliri, in veſtigio exſpirauit, & loco nomen reliquit, qui inde vſq; hodiernū Ozę percuſsio vocatur Tum. Dauid territus & cogitans ſe fortè idē paſſurū quod Oza, ſi ad ſe in vrbē arcam reciperet, quandoquidē ille manu tantū in eam extenſa morte mulctatus ſit, ſuperſedit illam Hieroſolyma inducere: diuertēnſq; paulū in villam hominis cuiuſdā iuſti nomine Obadami, genere Leuitæ, apud hunc eam depoſuit. quæ per tres integros menſes hoc hoſpitio vſa, rem Obadami familiarem auxit, eiúſque domum multis felicitatibus cumulauit. Rex autem cognito quòd Leuita is ex paupere & humili repentè vſque ad inuidiam eorum qui incrementa eius viderunt felix extitiſſet, nihil amplius mali veritus, arcam in vrbem ſuam tranſtulit hac pompa, vt à ſacerdotibus deportaretur, deduceretúrq; à ſeptem choris à ſe in hoc inſtitutis & ordinatis, & rege ipſo interim cinnyram pulſante ac plaudente, ita vt Michole vxor eius, Sauli prioris regis filia, factum hoc improbaret. quæ vbi intra vrbem illata eſt, repoſuerunt eam in tabernaculum à Dauide in hunc vſum erectum. In ea feſtiuitate ſumptuoſe ac ſplendide ſacrificatum eſt, & totus populus exceptus conuiuio, vt tam mulieri-

2. Reg. 6

bus quàm viris ac pueris in ſingulos diſtribueretur libum panis ſubcinericij, & laganum frixum, & fruſtum de victima. atque his epulis populo paſto, ipſe domũ reuertitur. Huic occurrẽs Michole vxor, filia Sauli, omnia precata eſt illi, quæcunq; Deus propitius largiri ſolet: reprehẽdit tamen quòd præter decorum tantus rex ſaltaſſet, ita vt in conſpectu ſeruorum ſuorum & ancillarum partes quaſdam inter ſaltandum denudarit. at ille non pudere ſe huius facti reſpondit, quod ſciret gratum eſſe Deo qui eum & patri ipſius mulieris & aliis omnibus prætuliſſet: cantaturúmque ſe ei ſæpius ac ſaltaturum, nihil curantem, quàm indecorum hoc aut ipſi aut ipſius ancillis videatur. Hæc Michole ex Dauidis coniugio nullos filios peperit, ſed ex alio mari-
2.Reg.7 to, cui pater à priore abſtractam tradidit, quinque liberos genuit, vt ſuo loco dicetur. Cæterum rex videns res ſuas quotidianis ſucceſſibus per Dei fauorem proficere, peccare ſe putauit, quòd cùm ipſe habitaret in alta regia cedrinis trabibus extructa, & omni exornata artificio, arcam pateretur in tabernaculo iacere: itaque decreuit exædificare Deo templum, quemadmodum Moyſes prædixerat. communicatóque ſuper ea re conſilio cum Nathane propheta, cùm is autor eſſet propoſita exequendi, polliceretúrque Deum opem ad hoc laturũ, auidior etiam ſtruendi templi factus eſt. Sequenti verò nocte Deus Nathani per viſionem apparuit, iubens vt Dauidi nuntiaret, gratam quidem ſibi eſſe eius voluntatẽ, quòd primus omniũ de ædificando templo cogitauerit: non tamen ſe permittere vt is qui multis bellis implicitus hoſtili ſanguine manus polluerat, ſacratiſsimum fanum cõſtrueret. Verũtamen poſtquam longam vitam rex ad vltimam ſenectutem prouectus felici fine clauſerit, exſtruendum eſſe templum à filio eius & ſucceſſore, qui vocãdus eſſet Solomon. cuius nõ aliter quàm filij curam ſe habiturum pollicebatur, regnúmque per poſteros eius continuaturum: quòd ſi quid peccauerit, pœnam non vltra morbos & terræ ſterilitatem proceſſuram. His ex propheta cognitis Dauid lætus, quòd iam ſciret poſteris ſuis imperium permanſurum, & familiam ſuam fore illuſtrem ac celebrem, ad arcam ſe contulit: procidénſque in faciem adorauit Deum, gratias agens pro omnibus beneficiis acceptis, quòd ſe ex humili paſtore ad tantum rerum faſtigium tantámque gloriam euexiſſet: próq; promiſſa poſteris etiam ſuis felicitate, perpetuáque prouidentia qua res Hebræorum augere atque ornare non deſineret: atque ita gratiis actis, hymnóque decantato à tabernaculo digreſſus eſt.

Dauid ſubactis finitimis gentibus tributa illis imponit. *Cap. V.*

V
2.Reg.8 ON multo deinde interiecto tempore expeditionem in Palæſtinos decreuit, ablegato omni ocio & ſegnicie, vt quemadmodum Deus prædixerat, deuictis hoſtibus pacatum regnum ſucceſſoribus relinqueret. Et indicta die militibus ad conueniendum, iuſſiſq; omnibus vt quàm inſtructiſſimi ad bellum eſſent, vbi ſatis omnia parata exiſtimauit, profectus Hieroſolymis in Palęſtinã peruenit: hoſtibúſque magno prælio victis, & bona agrorum parte mulctatis, híſque agris Iudæorum terræ contributis, in Moabitas bellum traduxit. eorum copias ita concidit, vt tertia tantum pars ſupereſſet, quam in deditionem accepit. His quoque annuo tributo impoſito contra Adrazarum Arachi filium mouit, Sophenorum regem: cum quo ad Euphratem cõgreſſus, viginti peditũ millia, equites quinquies mille occidit. currus etiam mille cepit, ex quibus incenſis reliquis, centum ſolos ſibi reſeruauit.

Damaſceni à Dauide vincuntur. *Cap. VI.*

INTERIM Adadus Damaſci & Syrorum rex audito quòd Dauid Adrazaro bellum intuliſſet, cùm eſſet eius amicus ac ſocius, cum valido exercitu in auxilium eius properat, ſperans ſe bellũ ab eo depulſurum. cúmq; & ipſe non procul Euphrate cum Dauide conflixiſſet, prælio victus magnam exercitus partem amiſit. Deſideratis enim ex eius acie viginti millibus, reliqui fuga ſaluti ſuæ conſuluerunt. Huius Adadi etiam Nicolaus in quarto hiſtoriarum ſuarum libro, in hæc verba meminit. Longo deinde pòſt tempore indigenarum quidam

dam nomine Adadus, cæteris potentior, Damaſci & reliquæ Syriæ præter Phœnicen regnum obtinuit. Hic bello inter eum & Dauidem Iudæorum regẽ exorto, crebris prælijs cum eo conflictatus, in poſtremo, quo apud Euphratem victus eſt, multis editis facinoribus regem ſe & virium & animi robore præſtantiſſimum declarauit. Idem de poſteris quoq; eius narrat, quòd quaſi per manus alius ab alio regnũ ſimul & nomen acceperint. Illo, inquit, defuncto, poſteri eius ad decimã vſque generationem regnum obtinuerunt, quiſq; à ſuo patre cum imperio nomen accipiens, quemadmodum apud Ægyptios Ptolemæi. ex his potentiſſimus ordine tertius inſtaurato bello abolere volens ignominiam aui temporibus acceptam, expeditione contra Iudæos facta Samariã vaſtauit. Nec à vero aberrauit hac parte. hic eſt enim ille Adadus, qui Achabo apud Iſraelitas regnante, Samariam inuaſit. de quo ſuo loco dicturi ſumus. Porrò Dauid peragrata cum victore exercitu Damaſco & reliqua Syria, totam ſub imperium redegit, diſpoſitisq; opportunis in locis præſidiis, & tributo impoſito, domum eſt reuerſus: & ceu trophæum aureas ſatellitum Adadi pharetras reliquámque eorum armaturã Deo Hieroſolymis conſecrauit. has poſtea Suſacus Ægyptiorũ rex, victo Roboam huius nepote, ſpoliata vrbe cũ multis aliis diuitiis exportauit. Sed hæc poſtquã ad ea tempora ventum fuerit dicentur. Hebræorum autẽ rex fauore numinis vtens, & fortunam belli ſequens, præcipuas Adrazari vrbes aggreſſus eſt, Bettæam & Machonem: eáſq; vi expugnatas diripuit. in his magna vis auri & argenti reperta eſt: & præter hęc æris genus, quod auro precioſius eſt habitũ: ex quo poſtea Solomon fecit magnum illud vas mare appellatum, & pulcherrima polubra, cùm templum adornaret. Amathenorum autem rex audita Adrazari clade, quódq; exercitum amiſiſſet, timens ſibi, decreuit in fidem & amicitiam Dauidis vltro venire: miſitq; ad eum Adoramum filium, qui victoriam de cõmuni inimico ei ſuo nomine gratularetur, & in ſocietatem atque amicitiam recipi peteret, & munera offerret, antiqui operis vaſa aurea & argentea & ærea. Dauid verò inita amicitia cum Thæno (ſic Amathenus vocabatur) & acceptis muneribus, filium eius pro vtriuſq; dignitate tractatum dimiſit. munera verò illa cum alio auro ex manubiis captarũ vrbium redacto, autori victoriæ Deo dedicauit. qui non ſolum quoties ipſe rex bellum adminiſtraret rem proſperabat: verumetiam miſſo in Idumæam Abiſæo Ioabi ſummi copiarum ducis fratre, illius ductu Idumæos perdomari conceſſit. Decem enim & octo ex illorum exercitu millia in acie ceciderunt: & occupata præſidiis recens capta regione, rex non ex agris tantum, ſed viritim etiam tributa exegit. Erat autem natura iuſtus, & in reddendo iure verum tantum & æquum reſpiciebat. exercitui verò vniuerſo Ioabum præfecerat, à commentariis habuit Ioſaphatum Achili filium. Deſignauit etiã ex Phineeſi familia Sadocum pontificem cum Abiatharo. amicus enim ei erat. Scribam verò Siſam conſtituit. Benaiam Ioiadæ filium ſatellitio ſuo præpoſuit: omnes regis ſeniores filij inter patris ſatellites verſabantur. His ita ordinatis venit illi in mentem amici quondam Ionathæ, fœderisq; mutui quod inter eos interceſſerat. nam inter cæteras omnes virtutes hanc quoq; habuit, quòd egregiè meminerat beneficiorum quæ vnquam accepiſſet. Igitur ſcitatus eſt num quis ſupereſſet ex amici genere, cui gratiam referre poſſet pro iucundiſſima olim cum Ionatha acta conſuetudine. cúmq; adductus eſſet ad eum quidam è libertis Sauli, qui poterat ſuperſtites noſcere, percontatus eſt num poſſet aliquem indicare ex Ionathæ genere viuum, cui pro beneficiis à veteri amico perceptis gratiam reponere quiret: quo reſpondente ſupereſſe filium eius Memphibоſthum, pedibus claudum: eo quòd nutrix audita clade in qua pater eius & auus ceciderant, dum rapto puero trepidè fugit prolapſum ex humeris læſerat: diligenter perueſtigauit, vbinam & apud quos educaretur. quo comperto miſit in Labatham oppidum ad Machirum (id altoris nomen fuit) qui eum adducerent. Memphibоſthus verò poſtquam ad regem peruenit, procidens in faciem adorauit illum. móxque iuſſus eſt bono animo eſſe, & omnia quæ cuperet de benigniſſimo rege ſibi polliceri: & auitam domum cum prædiis ad illam pertinentibus accepit: iuſſuſque eſt ad eandem cum rege menſam accumbere, & nulla die conuiuio non intereſſe. Cúmque adoleſcens lætus promiſsionibus & muneribus

2. Reg. 9.

neribus regis gratias agens adorauiſſet, rex accito Siba, ait ſe adoleſcenti paternam domum cum omnibus auitis poſſeſsionibus donaſſe: iuſſitq; eum villicatione agrorum ſuſcepta, omnes reditus Hieroſolyma referre. Poſt hæc ſingulis diebus eũ menſæ adhibuit: & Sibam cum quindecim filiis & viginti ſeruis Memphiboſtho largitus eſt. His ita ordinatis, Siba adorato rege, omnia ſe facturum pollicitus, diſceſſit. Ionathæ verò filius poſthac Hieroſolymis habitauit, conuictor regis, nec aliter quàm ſi ipſius filius eſſet tractatus, filium etiam ex ſe genitum, Michanum nominauit. Atque
VI hoc honore Ionathæ poſteri à rege fuere affecti. Cæterum cùm peridem tem-
1. Reg. 10 pus Ammanitarum rex Naaſſes, ſocius & amicus defunctus eſſet, filiúſq; in regnum paternum ſucceſſiſſet, Dauid per legatos officioſe eum conſolatus eſt, hortatus vt æquo animo patris obitum ferret, eandémq; quam pater expertus fuerat, amicitiam à ſe expectaret. Priores verò Ammanitarũ, ſecus quàm de Dauide ſuſpicari par erat, malitioſe hanc legationem miſſam interpretati ſunt, concitaueruntq; regem, dicentes Dauidẽ ſpeculatores regionis & opum eius ſub officij prætextu miſiſſe. proinde cauendum ab illis, & verbis eorum non credendum, ne fortè deceptus in aliquã immedicabilem cladem ſeſe coniiciat. At rex Ammanitarum Naaſſes ab optimatibus contra rei veritatem perſuaſus, cum iniuria legatos Dauidis reiecit. Raſis enim media ex parte eorũ barbis, præciſóq; dimidio veſtimentorũ, factis non verbis animum ſuum declarauit. Quam rem Dauid indigniſsimè tulit, nihil diſsimulans non neglecturum ſe iniuriam cum contumelia coniunctã, ſed bello vindicaturũ in Ammanitas, & pœnas violatæ contra ius gentium legationis à rege eorum exacturum. Quod poſteaquam perlatum eſt ad regis barbari neceſſarios, & copiarum eius præfectos, conſcij ſibi violati fœderis, ac debitam pœnam metuentes, & ipſi ad bellum ſe parabant. & miſsis legatis ad Syrum Meſopotamenorum regem cum mille talentis ſocietatem eius hac mercede impetrauerunt, adducto in ſuas partes & Suba. Hi reges habebant peditũ viginti millia. conduxerunt etiam regem Michæ regionis, & quartum nomine Iſtobum, qui & ipſi vigintiduo milia militum in armis habebant.

Quomodo Dauid Meſopotamios deuicit. *Cap.* *VII.*

NOn terruit tamen Dauidem Ammanitarum apparatus & inita cum regibus ſocietas, Deo fretum, & ſcientem quòd bonam cauſam haberet, iuſtisq; armis iniuriam ſibi illatam vlciſceretur. Itaque Ioabo commiſſa belli adminiſtratione, cum lectiſsimo milite eum contra hoſtem miſit: qui mox ad primariam eius gentis vrbem caſtra admouit. Hoſtibus verò vrbem egreſsis, & duas ſeorſim acies explicantibus: alteram quæ ex auxiliis conſtabat, in patenti campo: alteram verò quæ Ammanitarum gentis erat, pro portis quæ Hebræos ſpectabant: Ioabus hoc animaduerſo & ipſe ad militares artes confugit. & aſſumptis fortiſsimis militum, ipſe Syro aliiſque regibus ſe oppoſuit. reliquis Abiſæo fratri traditis, iuſsit vt contra Ammanitas aciem dirigeret: admonito prius, vt ſi videret Syros ſibi prœualere, adducto properè ſuo milite ſuccurreret. idem ſe facturum ſi ipſum Ammanitas ægrè ſuſtinere contingeret. cum his mandatis dimiſſo fratre, hortatúſque vt generoſe & alacriter rem gereret, darétque operam ne quam ignominiam acciperet, ipſe Syros aggreditur. qui cùm aliquantiſper magna vi reſtitiſſent, multis ſuorum cadentibus terga vertere ſunt coacti. quo viſo Ammanitæ territi, Abiſæum cum ſuo milite aduentantem non expectauerunt, ſed moti ſociorum exemplo intra mœnia refugerunt. atque ita Ioabus male mulctatis hoſtibus victorem exercitum Hieroſolyma reduxit. Nec tamen ea clades Ammanitarum effecit, vt experti ſe impares in poſterum quieſcerent. ſed miſsis nunciis ad Chalamam Syrorum tranſeuphratenſium regem, eius auxilia mercede conduxerunt. Huius vicem in exercitu gerebat Sabecus, qui conſtabat ex octogin-
ta peditum, equitum verò decem milibus. Tum Hebræorum rex intellecto quòd denuo tam magnas copias Ammanitæ contra ſe parauiſſent, nolens amplius per legatos cum eis bellum gerere, ipſe cum vniuerſo exercitu Iordanem tranſgreſſus illis occurrit: & commiſſo prælio victor euaſit, cæſis peditum quadraginta, equitum

verò

verò ſeptem milibus. Sabecus quoque hoſtium imperator in eo prælio vulnus accepit à rege, ex quo poſtea curam non admittente mori eum contigit. Meſopotamitæ deinde cognito tam triſti pugnæ euentu, ſine mora legatione ad Dauidem cum muneribus miſſa, deditionem fecerunt. atque ita appetente iam hyeme Hieroſolyma eſt reuerſus. Vere autem ineunte, Ioabum ad bellum Ammaniticum miſit. Is longe latéq; vaſtatis hoſtium agris, compulſos eos in Rabatham gentis metropolim obſidione cinxit. Quo tempore Dauid tametſi vir iuſtus ac pius & patriarum legum obſeruator diligens, in graue tamen peccatum incidit. Cùm enim vergente iam die in ſolario regiæ more ſolito deambularet, proſpexit in vicinis ædibus mulierem frigida lauantem, inſigni forma præcellentem, cui nomen Bethſabe: victúſque eius pulchritudine, & à concupita ſibi temperare non valens, accitam ad ſe complexus eſt. Paulo pòſt mulier grauidam ſe ſentiẽs, nunciat regi vt diſpiciat quomodo factum hoc latere poſſet, alioqui publicis legibus adulterij damnatam ſupplicium daturam. Rex itaque accerſitum ad ſe ex caſtris Ioabi armigerum maritum mulieris, Vriam nomine, de exercitu, & quomodo oppugnatio procedat, percontatur. quo referente omnia cedere ex ſententia, partes ei de ſua cœna obtulit, iuſſítque vt profectus ad vxorem apud illam pernoctaret. at ille non ita fecit, ſed inibi in regia & inter ſatellites regis noctem eam exegit. quo cognito rex ſcitatus eſt ex eo, quamobrem tanto pòſt tempore domum reuerſus, ad vxorem non iuiſſet, ídque præter communem omnium hominum morem, quicunque peregrè ad ſuos redeunt. reſpondit ille, non eſſe æquum vt interim dum imperator ſuus & commilitones in hoſtili ſolo in caſtris humi cubitant, ipſe in vxoris amplexibus ſe oblectet. hæc locutum manere inibi ea quoq; die iuſſit, ſequenti ad vicarium ſuum ducem dimiſſurus. vocatus deinde ad cœnam, & rege de induſtria crebrioribus propinationibus inuitante ad ebrietatem vſque progreſſus, nihilominus tum quoque pro foribus regij cubiculi pernoctauit, nullo vxoris deſiderio tactus. hanc ob rem indignatus rex ſcripſit Ioabo vt in Vriam pœnam meritum animaduerteret: modúmque puniendi indicauit, ne manifeſtum fieret ſuo iuſſu hoc factum. iuſſit enim vt quà primum periculi eſſet hoſti opponeretur, móxque à ſociis, quo facilius opprimi poſſet, deſtitueretur. his ita ſcriptis, & proprio ſigillo obſignatis, epiſtolam Vriæ commiſit ad Ioabum perferendam. qui receptis literis, & cognita regis voluntate, quem locum maxime ab hoſtibus infeſtari ſciebat, in eo collocaturus Vriam, adiunctis illi lectiſſimis aliquot militibus, pollicitus eſt ſe cũ toto exercitu affore, ſi qua parte muri ſuffoſſa aditum intra vrbem patefeciſſent: hortatus eum vt exiſtimationi quam tum apud regem, tum apud commilitones ſibi parauerat reſpondens, libenter potius quàm grauatim iuſſa capeſſeret. cúmque Vrias magna alacritate demandatum munus ſuſcepiſſet, manipulo illi adiungendo clam imperauit, vt cùm primum occurrentibus hoſtibus vrgeri hominem viderent, deſerto illo in tutum ſe reciperent. Itaque cùm Hebræi feciſſent aſſultum ad mœnia, veriti Ammanitæ ne ab illa parte hoſtis murum occuparet, fortiſſimus quiſque recluſa repente porta magno impetu erumpunt. quod vbi viderunt qui circa Vriam verſabantur, memores Ioabi mandatorum, vno agmine ſeſe retrorſum receperunt. Solus Vrias quòd puderet contra quàm promiſerat aſſignatum locum non tueri, in ſe ruentes ſuſtinuit, ferróque exceptos interemit non paucos, donec circunuentus cum aliquot aliis, quos ignaros conſilij pudor idem in officio continuerat, non inultus occubuit. His ita geſtis Ioabus regi per nuncium ſignificat, quòd non ferens obſidionis moras, oppugnatione adortus mœnia, amiſſis aliquammultis infecta re in caſtra redire ſit compulſus. mandarat autem nuntio, ſi regem hoc factum ægrè ferre ſentiret, vt de Vriæ quoque morte renuntiaret: id quod etiam euenit. Rex enim his cognitis male factum aiebat, quod aperta vi mœnia tentaſſent. oportuiſſe enim machinis ac cuniculis aditum moliri, maxime cùm Abimelechus Gedeonis filius domeſticum exemplum illis eſſe debuerit, qui Thebis turrim vi capere conatus, ſaxo ab anicula miſſo ictus turpiter vitam amiſit, vir alioqui fortiſſimus, quòd inconſultè difficillimum oppugnationis genus eſſet aggreſſus. Vtiliſſimum autem in re militari quid aliis bene aut ſecus ceſſerit conſiderando, cùm ſimile periculum incidit, hæc ſequi, illa fugere. poſtquam autem indignabundo de Vriæ

VII. 2. *Reg.* 11.

quoque morte relatum est, iraſci deſiit: iuſſitque Ioabo renunciari, vulgare eſſe id incommodum, nec à natura belli alienum, cuius hæ ſint viciſſitudines. debere tamen eum in poſterum cautius rem adminiſtrare, & aggeribus ac machinis expugnatam vrbem ſolo æquare, & habitatores eius ad vnum neci dedere. Cum his mandatis nuncius ad Ioabum properè ſe recepit. cæterum Bethſabe audita mariti morte per aliquot dies eum luxit: vbi verò à mœrore ac lachrymis deſtitit, ſine mora eam rex coniugem ſibi aſciuit: ex qua mox puer maſculus ei natus eſt. Has nuptias Deus nequaquam æquis oculis inſpexit, ſed iratus Dauidi, cùm prophetæ Nathani per viſum nocturnum ſe obtuliſſet, regem grauiter incuſauit. propheta verò qui eſſet vir feſtiuus ac prudens, reputans reges quoties ſuis affectibus rapiuntur, non magnum iuris reſpectū habere ſolere, comminatione numinis ad tēpus diſſimulata, maluit illum blanda oratione aggredi, in hunc modum ſententiam eius exploraturus. Duo viri, inquit, eandem vrbem incolebant: alter prædiues multorúmque armentorum & gregum dominus: alter vnius tantum ouiculæ poſſeſſor. eam vnà cum pueris ſuis domi quotidianis cibis alebat, non alio affectu quàm ſi eſſet filia. cùm verò hoſpes diuiti ſuperueniſſet, ille parcens ſuis pecoribus, nullum in amici gratiam mactare voluit: ſed abſtracta per vim ouicula pauperis, iugulatam & apparatam hoſpiti appoſuit. His verbis rex grauiter commotus, ſceleſtum hominem illum facinus hoc auſum pronunciauit, iuſtúmque eſſe vt quadruplum pro adempta ouicula reſtituatur, & ipſe inſuper capite plectatur. Tum Nathan incunctanter ſubiecit, ipſum eſſe qui hac pœna dignus ſit, ſuopte iudicio nefarij ſceleris damnatus. ac tum demum illi expoſuit in quantam indignationem numinis incurriſſet, cuius fauore vniuerſæ gentis Hebræorum rex conſtitutus, circumquaque vicinarum etiam gētium earúmque multarum & magnarum dominium conſecutus eſſet: non ſemel antea liberatus è Sauli manibus. nunc cùm eiuſdem benignitate aliquot legitimas vxores habeat, contempto omni humano ſimul atque diuino iure, alienam eum duxiſſe vxorem, marito ipſius interfecto & hoſti prodito. Igitur affore diuinam vltionem, & ipſius quoque mulieres ab vno è filiis per vim conſtuprandas, & ipſum inſidiis ab eodem appetēdum, vt pro clam admiſſo peccato, in propatulo pœnas perſoluat. quin & puerum ex ea natum ſine mora eſſe interiturum. territo autem per hanc denunciationem rege, vehementérque perturbato, & cum lachrymis fatente ſe peccaſſe in Deum: erat enim vir pius, & qui hoc vno excepto in tota vita nihil admiſerat: placatus Deus recepto in gratiam promiſit, & regnum & vitam ei ſeruaturum ſe eſſe. poſt pœnitentiam enim non amplius ſe iraſci. Atq; ita Nathan poſtquam futura regi aperuiſſet, domum reuertitur. Porrò infans ex vxore Vriæ natus Dauidi, immittente Deo graui morbo corripitur, cuius vicem mœſtiſſimus pater dolenter ferens per ſeptem dies à familiaribus induci non potuit vt vllum cibum deguſtaret: ſed atratus & ſacco amictus, humi proſtratus iacebat, & à Deo ſalutem pueri precabatur. Nimis enim eius matrem diligebat. Septima verò die mortuo puero, familiares non audebant hoc regi indicare, veriti ne re cognita pertinacius etiam à cibo reliquáq; cura corporis abſtineret deſiderio defuncti infantis, cuius morbum tam imporenter tuliſſet. qui cùm turbatam familiam ſentiret, & aliquid mali celari, facile intellexit extinctum puerum: accitóque vno è famulis poſtquam veritatem comperit, confeſtim ſurrexit: lotus deinde ſumptáque veſte candida, ad Dei tabernaculum properauit. poſthac iuſſis famulis vt cœnam ſibi apponerent præter omnem opinionem, admirationi fuit omnibus cognatis & domeſticis, ſtupentibus quòd cùm nihil horum ægrotante puero feciſſet, nunc poſt eius obitum omnia ſimul faceret: impetratáque prius licentia, cauſam ſciſcitabantur. Tum ille: Non intelligitis, inquit, quòd dum puer viueret, de ſalute eius ſperans, nihil non faciebam quo Deum flecterem? nunc poſtquam is obiit, ſuperuacaneum ſit inaniter mœrore confici. His auditis omnes ſapientiam eius laudauerunt. nec ita multo pòſt Bethſabe grauida exactis legitimis naturæ menſibus filium ei peperit, quem Nathanis monitu Salomonem nominauit. Interea Ioabus Ammanitas acri obſidione premebat, præciſis aquæductibus, & commeatibus interceptis, ita vt fame ſimul & ſiti laboraretur, ab vnico enim puteo ſpes eorum pendebat, ac ne hoc quidem ad ſatietatem vtebantur, parcè aquam diſpenſantes, ne fortè in totum deficeret. Hæc Ioabus per literas regi ſignificauit, hortans vt ad excidium

dium vrbis ipſe veniret, & hunc quoque titulum victoriis ſuis apponeret. qui collaudato ducis officio fidéque, aſſumpto ſecum exercitu ad deuaſtandam Rabatham proficiſcitur: eámque mox vi captam militi diripiendam permiſit. ipſe verò ex præda nactus eſt Ammanitarum regis auream coronam talentum pendentem, & precioſo ſardonyche inſignem: quam poſtea capite geſtare ſolitus eſt. necnon & alia multa ac magni precij præda in ea vrbe potitus eſt. viros verò eius excruciatos prius ad vnum interemit: nec mitius alias Ammanitarum vrbes tractauit, pari modo expugnatas. Poſt hanc victoriam domum reuerſo graue quiddam accidit ex tali cauſa: Filiam habebat adhuc virginem, formoſiſſimas quaſque mulieres pulchritudine vincentem: Thamaram nomine, ex eadem qua Abeſalomus genitrice natam. huius amore correptus Amnon filiorum Dauidis natu maximus, cùm propter virginitatem ipſius & aſſeruationem potiri ea non poſſet, adeo paſſione hac conflictabatur, vt non aliter quàm ex morbo lentam tabem ac pallorem ſibi contraheret; id malum deprehendit Ionathas quidam eius cognatus & amicus, vir prudens & magni conſilij. videns enim Amnonem à natiua corporis habitudine indies magis ac magis deficere, acceſſit illum rogans vt cauſam ſibi indicaret. Suſpicari enim ſe amatoriam quandam eſſe hanc paſſionem. quo fatente ſororem germanam ſibi adamatam, conſilium dat quomodo optatis potiri valeat. ſuaſit enim vt ſimulata ægritudine, ſimulatque pater viſendi cauſa illum acceſſiſſet, roget vt ſororem ad ſe mittat, cuius miniſteriis releuatus eo citius conualeſcere poſſit. Paruit Amnon, & cùm nihil cunctatus decubuiſſet, ſimulare morbum cœpit. Dein cùm pater officioſe inuiſens percontaretur de valetudine, petiit ſororem ad ſe mitti. ea poſtquam iuſſu patris accita venit, poſtulauit vt ſuis manibus colyphia frixa afferret. Sic enim libentius ſe comeſturum. quæ in conſpectu fratris farina ſubacta, formatiſque colyphiis ac frixis, iuueni obtulit. at ille non ea guſtauit, ſed famulis mandauit, vt quotquot pro foribus cubiculi obuerſarentur, ſubmouerent, dicens ſe abſque ſtrepitu quieſcere cupere. quo facto iuſſit ſororem in intimum conclaue paratam cœnam inferre. quod cùm puella feciſſet, apprehenſæ ſuadere cœpit vt ſui copiam faceret. At puella exclamat: Abſtine vim frater, abſtine, nefas eſt te rem tam turpem perpetrare. Deſine à tam flagitioſa concupiſcentia, quæ nihil præter dedecus & infamiam toti familiæ noſtræ afferre poteſt, aut ſi reſiſtere ei non vales, à patre tibi hoc impetrandum eſt, non per vim extorquendum. at ille amore feruens non paruit, ſed libidinis œſtro percitus reluctantem per vim opprimit: atque poſt oblatum vitium, in contrarium mox affectum vertitur, & exoſam ac faſtiditam conuiciis aggreſſus iubet vt è veſtigio ſe inde faceſſat. quæ cùm hanc iniuriam priore grauiorem diceret, quòd conſtupratam vel vſque noctem illic manere non patiatur, ſed confeſtim extrudat clara adhuc luce, vt turpitudinis ſuæ teſtibus occurrat: mandauit famulo vt eam eiiceret. illa verò ſciſſa talari tunica, qualibus tum regiæ puellæ ex more velabantur, & cinere caput ſparſa, per mediam vrbem diſcedebat, vim ſibi illatam quiritando. in quam ſic affectam cùm Abeſalomus frater incidiſſet, ſciſcitatus eſt quid mali haberet quòd ita ſeſe afflictaret. cúmque illa de ſtupro rem totam ei denarraſſet, ſolatus eam hortabatur vt æquo animo factum hoc ferret, nec ad iniuriam ſuam pertinere putaret, cùm à fratre ſit vitiata: quibus verbis placata puella vociferari ac quiritari deſiit: & deinde aliquam multo tempore in cœlibatu apud Abeſalomum fratrem perſeuerauit. His cognitis Dauid pater vehementer indoluit, ſed quia diligebat Amnonem vt filiorum natu maximum, non ſuſtinuit illi moleſtus eſſe. Porrò Abeſalomus graue odium eius in pectore celabat, opportunitatem vindictæ expectans. iámque alter annus abierat, ex quo pudicitiæ ſororis eius illuſum eſt: & cùm eſſet iturus in Belſephon, quod eſt oppidum tribus Ephremiticæ, ad tondendos ſuos greges, inuitauit patrem ac fratres ad ſolenne conuiuium. quo excuſante quòd nollet eum grauare, rogauit vt pace eius liceret filiis proficiſci. quo impetrato ſuis iniunxit, vt quamprimum animaduertiſſent Amnonem temeto grauatum, neminem veriti ad nutum ſuum illum trucidarent.

VIII. 2. Reg. 13.

Quomodo per intestinum familiæ dissidium Dauid à filio regno pulsus est.

Caput VIII.

T verò perpetratum est quod mandauerat, stupor & trepidatio fratres occupat: & sibi quisque timens, correptis equis cursu ad patrem ferebantur. Interim quidam præueniens, omnes ab Abesalomo cæsos nunciat, qui non aliter quàm par erat amissis simul tot filiis, idq; fratris scelere, graui dolore ictus, ne causam quidem rogauit: neque expectato nuncio, in re propter facinoris magnitudinē incredibili, totum se luctui tradens, conscissa veste humi prostratus iacebat, deplorans non magis quos peremptos acceperat, quàm ipsum interfectorem. Ionathas verò Samnæ fratris eius filius hortabatur vt moderatius doleret, negans se de morte cæterorum credere: nec enim tantam facti inuenisse posse: de solo Amnone dicens diligentius perquirendum: nā de hoc probabile esse, quòd memor iniuriæ sororis frater in eum talo aliquid ausus sit. Interea fama nuntiis aduentantium equorum, & quorundam eos præcurrentium, omnes in se cōuertit, hi fuere filij regis, qui relicto conuiuio profugerant. ibi pater bcurris flens flentibus, ex insperato videns quos paulo antè extinctos acceperat. demūq; gemitus ac lacrymæ instaurantur, his fratrem, rege filium fœde trucidatum deplorantibus. At Abesalomus in Gesura ad maternum auum fugit, eius regionis dynastam, ibique toto triennio permansit. Cùm autem Dauidi animus esset Abesalomum
2. *Reg.* 14. ad se reuocare, non ad supplicium, sed vt eum apud se haberet: iam enim ira resederat: vltro huc propensum Ioabus imperator suis artibus impulit, mulierculam enim quandam grandi natu subornat, quæ lugubri cultu ad regem accedens, aiebat inter duos suos filios rure agentes rixam exortam adeò increduisse, vt cùm soli essent, ac nemo adesset qui dirimeret, alter ab altero ictus exspirauerit: rogabátq; hāc gratiam, vt quoniam coghati eius qui interfectus est alterum ad cædem expeterent, saluti eius consuleret, ne reliqua spe suæ senectutis orbaretur. neq; enim aliud remedium superesse, si nullum apud regem inueniret. nam nihil esse quod illos cōpescere queat, præter maiestatis regiæ reuerentiam. Cumque rex postulatis eius annuisset, hæc verba subiecit: Tuæ quidem benignitati rex gratias ago, quòd senectutem meam & tantum non orbitatem miseratis: sed quo certior sim de tua clementia, tuum ipsius filium prius in gratiam recipe, & indignationem contra eum depone: alioqui quomodo possem de concessa hac mihi gratia non dubitare, cùm ipse adhuc ob similem iniuriam filio infensus esse pergas? At cuius est prudentiæ, vno cōtra voluntatem amisso, vltro necem alterius addere? Tetigit mox regis animum suspitio, personam à Ioabo esse subornatam: & cognito ex anicula rem ita se habere, accersit Ioabum, dicens eum assecutum quod cupiebat, liceréque vt Abesalomum reducat. Non enim amplius se in eum stomachari, sed totam indignationem præteriisse. At ille adorato rege, & verbis eius libenter acceptis, eueſtigio Gesura properauit, & assumptum secum Abesalomū Hierosolyma reduxit. Rex verò audiens filium aduentare, misit qui ei denunciaret, ne ad ipsum accederet. nōdum enim ita se affectum, vt reuersum videre statim sustineat. Ille ita vt iussus est deuitato patris conspectu, intra domesticos parietes cum suo famulitio se continebat. nec tamen aliquid eius pulchritudini decessit, vel propter mœrorem, vel quòd non ea tractatione vteretur, qua vti regium iuuenem par erat: sed tam forma quàm statura quo suis in maximis deliciis agentes superabat. Tanta autem fuit eius cæsaries, vt intra octauum quemq; mensem ad ducentos siclos, hoc est ad quinq; pondo accresceret. Ad hunc modum priuato cultu per biennium Hierosolymis habitauit: natique sunt ei filij tres, & vna filia formosissima, quæ Solomonis filio Roboamo postea nupsit, & filium ei nomine Abiam peperit. Deinde misit ad Ioabum rogans vt se penitus in paternam gratiam reducat, & impetret vt sibi liceat patrem inuisere & alloqui. quod quum Ioabus facere cunctaretur, agrum eius vicinum per quosdam è suis incendio vastari iussit. Is quum re cognita ad Abesalomum veniſſet, expostulanti quo suo merito damnum ab eo accepisset: respondit se hoc stratagemate illum ad se elicere voluisse, quandoquidem mandata de conciliando sibi patre negligeret. quam ob rem, inquit, nunc te præsentem obsecro, vt placatum mihi reddas genitorem,

quando

quandoquidem moleſtior eſt mihi reditus in patriam quàm exilium fuerat, ſi ille indignatione ſit pertinax. Tum Ioabus his verbis inductus, & vicem eius miſeratus, deprecatus eſt regem pro illo, & tam accurate & feliciter eius cauſam egit, vt flexus ad pietatem conteſtim eum acciri iuberet. Qui cùm ſupplex illi ad genua veniam peccati petens procidiſſet, ſua manu erecto obliuionem omnium anteactorum eſt pollicitus. Porrò Abeſalomus in integram gratiam patris receptus breui magnum equitatum & multos currus ſibi comparauit, & ſatellitium armatorum quinquaginta: & per ſingulos dies mane regiam frequentans, eos qui ius illuc petentes cauſa cadebant, comiter appellabat: dictitánſque malos adeſſe patri conſiliarios, aut etiam ipſum in ferenda ſententia lapſum, popularem auram ita captabat. His artibus conciliatis ſibi populi ſtudiis, certus iam de eius fauore, quarto poſt reconciliationem anno orauit patrem, vt cum bona eius gratia Hebronem ad vota quæ in exilio conceperat perſoluenda abire ſibi liceat: permiſſúque eius profectus, mox vndique plurimos ad ſe acciuit, ita vt cæteruatim illò confluerent. Inter cæteros affuit etiam Dauidis conſiliarius Achitophel Gelmonæus, & ducenti Hieroſolymitæ, non quidem conſcij conſpirationis, ſed quaſi ad ſacrificium euocati: nec mora ſtratagemate ſuccedente, rex ab vniuerſis conſalutatur. Cæterum Dauid audita ex inſperato filij tyrannide, impia hominis audacia perculſus, qui immemor condonatæ prioris noxæ, multo ſceleratiora conſilia cepiſſet, primum vſurpandi regni quod patri diuinitus datum ſciret, deinde ipſius genitoris tollendi, decreuit vltra Iordanem in loca tutiora ſe recipere: *conuocatíſque* amicorum intimis, & collocutus cum eis de inſolentia filij, totum negotium iudici Deo committens, reliquit regiæ cuſtodiam decem pellicibus, & Hieroſolymis exceſſit, cùm alia multitudine magna alacritate proſequente, tum præcipuè ſexcentorum cohorte, quæ etiam regnante Saulo à latere fugitantis nuſquam diſceſſerat. Abiatharum verò & Sadocum pontifices & quicquid Leuitici generis aderat ſimul abire cupientes, arcámque aſportare, bonis rationibus manere perſuaſit, dicens ſine arcæ præſidio diuina ope è periculis ſe ſeruandum: ſimúlque mandauit vt de omnibus quæ inciderent per clancularios nuncios ſe certiorem facerent. fidelem enim operam in talibus negotiis præſtiterunt filij pontificum, Sadochi Achimas & Abiathari Ionathas. Ethæo quoque Gittæus nullis regis monitis adduci potuit vt maneret, quo magis illuſtris fuit eius erga regem fides ac beneuolentia. Aſcendenti autem per cliuum oliueti montis, omnibus circa eum lacrymantibus renunciatum eſt etiam Achitophelem mutatis ſtudiis in partes Abeſalomi conceſſiſſe: quo vix aliud triſtius ei in hac calamitate accidit. quamobrem precatus eſt Deum, vt Abeſalomi animum ab Achitophele alienaret. verebatur enim ne eius conſiliis contra ſe vteretur, viri prudentiſſimi & oculatiſſimi in diſpiciendo quid facto opus eſſet. Quúmq; in verticem montis perueniſſet, reſpiciebat ciuitatem, & cum multis lacrymis non aliter quàm regno eiectus Deum precabatur. ibi offendit virum in amicitia conſtantem, nomine Chuſim. hunc conſpicatus ſciſſo amictu & caput cineribus oppletum, & mutabilitatem rerum deplorantem, ſolatus eſt pro tempore iuſſum æquo animo præſentem ſtatum ferre: ac poſtremo obnixè precatus eſt, vt ſimulato Abeſalomi partium ſtudio, diligenter ſecreta eius perſcrutaretur, & Achitophelis conſiliis ſemper ſe opponeret: ſic enim eum magis partibus profuturum, quàm ſi vnà maneret. atq; ita perſuaſus à Dauide, eo relicto Hieroſolyma ſe contulit: quò paulò pòſt etiam Abeſalomus peruenit. Interim Dauid paulum progreſſus obuiam habuit Sibam Memphiboſthi ſeruum, quem ipſe ad curam prædiorum amici filio donatorum miſerat, agentem præ ſe duos aſinos neceſſariis ad victum onuſtos. Is obtulit ei vt quicquid vellet ſibi ac ſuis acciperet, ſimúlque rogatus vbinam Memphiboſthum reliquiſſet, Hieroſolymis relictum reſpondit. ſperare enim eum rebus turbatis, fore vt ob Sauli meritorum memoriam ipſe ſuffragiis populi rex crearetur. quamobrem indignatus, omnia quæ prius domino eius conceſſerat, Sibæ eſt largitus: dicens hunc digniorem quàm illum vt talibus poſſeſſionibus fruatur. Hac liberalitate Siba gauiſus eſt. Dauidi verò iuxta locum Bachoram ſuperuenit cognatus Sauli nomine Semeis, filius Geræ, ſuxis eum ſimul & conuitiis impetens: cúmque amici eum protegerent,

IX. 2. Reg. 15.

2. Reg. 16.

gerent, magis etiam exasperatus ad conuitia, sanguinarium & multorum malorum causam appellabat, iubens vt impurus ac execrabilis regione excederet: gratiásque agebat Deo, quòd per proprium filium pœnam peccatorum ab illo exigeret, & eorum quæ olim in dominum suum commiserat. Hac tam sæua petulantia concitatis omnibus ad indignationem, Abisæo verò etiam interficere Semeim volente, Dauid eos cohibuit, negans addendam ad præsentia mala noui alicuius motus occasionem. Nihil, inquit, moror hunc rabidum canem, & Deo cedo, qui eum in nos immisit. Mirum verò si hæc ab isto patimur, quando etiam filius pietatis est oblitus. Sed hæc misericordi Deo curæ erunt, cuius fauore tandem inimici nobis succumbent. His dictis continuabat iter, contempto Semei parte alia montis cursim cum conuitiis assectante. Delatus deinde ad Iordanem, suos ex itinere fatigatos ibi recolligebat ac reficiebat. Interim Abesalomo cum Achitophele consiliario Hierosolyma ingresso, concursu populi salutantis ad eos facto, inter cæteros etiam Dauidis amicus ad eos venit, & adorato nouo rege, precatus est illi perpetuum hoc imperium. Rogatus deinde ab eo, quid ita cùm hactenus inter præcipuos ac fidissimos patris amicos esset habitus, nunc deserto illo ad se transiret: cordate respondit, non esse Dei voluntati & populi consensui repugnandum. Hos, inquit, tibi studentes, ego quoque meritò sequor. à Deo enim regnum hoc accepisti. quòd si in tuorum numerum recipere dignatus fueris, quam fidem & beneuolentiam patri tuo me præstitisse nosti, eandem tibi præstabo. Nemo enim præsentem statum iniquè ferre debet, quando non in aliam familiam regnum translatum est, sed in eadem manet, filio succedente. His verbis iuueni omnem suspicionem exemit. Aduocato deinde Achitophele consultabatur quídnam esset agendum. Is suasit vt cum paternis pellicibus congrederetur. Sic enim populum constantius in partibus perseueraturum, sublata reconciliationis spe: & promptè contra patrem militaturum. Nam hactenus non libenter eos inimicos se illi profiteri, veritos ne pax inter patrem & filium coeat. Paruit iuuenis, iussítque famulis, vt in regia tentorium sibi erigerent, inspectante populo, in quod ingressus cum pellicibus patris concubuit. Idq; totum iuxta Nathanis prophetæ vaticinium euenit, quod Dauidi futurum, vt ab vno è filiis oppugnaretur prædixerat.

Abesalomus contra patrem profectus cum exercitu perit.
Cap. IX.

1. *Reg.* 17. HOc Achitophelis consilium executus, iterum postulat quid de belli ratione censeat. Respondit ille, oportere sibi attribui decem mi'lia lectorum militum. Cum his se profectum interfecturum patrem, atque ita partibus suis incolumitatem, & ipsi securum imperium eadem opera Dauide sublato pariturum. Hac sententia delectatus accersit Chusim Dauidis amicorum principẽ: sic enim eum ille vocabat: & exposito Achitophelis consilio, quid ipsi videretur quærebat. At ille intelligens quòd hoc modo Dauid in potestatem redactus facile occidi posset, contrariam sententiam attulit. Scis, inquit, rex virtutem patris & eorum qui illum sequuntur, quòd in multis conflictibus semper victor euasit. Profectò veteranus bellator artibus contra nos vtetur, & intellecto nostrorum aduentu, noctu vallem aliquam cum parte militum insidebit, aut post rupem aliquam delitescet. Deinde nostris exercitum eius inuadentibus paulatim illi pedem referent, expectantes occasionem dum regi propiores facti totis viribus in pugnam redeant. interim ille ex improuiso superueniens, suis animum addet, nostris verò metum ac consternationẽ afferet. Expende igitur meum quoq; cõsilium, sanè melius, & Achitophelis opinionem missam fac. ac potius edicto per totam Hebræorum regionem copias contra patrem collige: quæ vbi in vnum conuenerint, imperium earum tu ipse assume, néve alterius fidei committas. Facile enim illum deuinces si in aperto campo assequaris, quòd ille paucos circa se habeat, tu verò tam multa millia virorum, qui dari sibi occasionem cupiunt declarandi quàm sint tui nominis studiosi. quòd si pater intra mœnia cuiuspiam oppidi se concluserit, machinis ac cuniculis id expugnabimus. In huius sententiam

itum

itum eſt, Abeſalomo autore conſilio Achitophelis prælatam: ſed hoc ipſum Deus effecit, vt Chuſis conſultor magis placeret. qui propere ad pontifices Sadocum & Abiatharum veniens, ſuum & Achitophelis conſilium eis expoſuit: quódque ipſius comprobatum ſit: petiit deinde vt hæc Dauidi per nuncios ſignificarent, adhortarénturque eum, vt ſine mora Iordanem tranſiret: ne fortè filius mutata ſententia perſequatur eum, & priuſquam in tutum ſe recipiat, comprehendat. Pontifices autem iam antè curauerant, vt extra vrbem laterent filij, renunciaturi Dauidi quid in vrbe agatur. ad hos igitur fidam famulam miſerunt, afferentem quid Abeſalomo decretum ſit: mandarúntq; vt quantum poſſent properarent Dauidi hæc indicaturi. qui eueſtigio cum patrum mandatis, vt pios ac fidos miniſtros decebat, nihil ſibi ad ſummam celeritatem reliquum facientes, ad Dauidem properabãt. Vix duo ſtadia promouerant, quum à quibuſdam equitibus conſpecti, apud Abeſalomum deferuntur: qui mox ad capiendum eos miſit. Senſerunt hoc maturè pontificum filij, & diuertentes à via publica in propinquum vicum agri Hieroſolymitani nomine Bocchuram ſe dederunt, ibiq; mulierem quandam rogauerunt vt ſe abſconderet. ea mox demiſſis per funem in puteum, os eius velleribus contexit: rogatáq; à ſuperuenientibus perſecutoribus num eos vidiſſet, conſpectos ſibi non negauit. accepto enim à ſe potu ſtatim abiuiſſe dicebat: & ſi modo alacriter perſequantur, fore vt eos comprehendant. Illi diu fruſtra perſequuti, retro ſunt reuerſi. Mulier verò vbi hoc animaduertit, & non eſſe amplius periculum iuuenibus ne capiantur, per funem rurſum extractos cœptum iter continuare iuſsit. Illi quanta potuerunt feſtinatione ad Dauidem peruenerunt, & omnes Abeſalomi conatus illi renuntiauerunt: qui ſuos confeſtim Iordanem tranſire edicit, quamuis nox eſſet, nihil cunctari paſſus. Porrò Achitophel vbi ſuum alterius conſilio poſthabitum vidit, conſcenſo iumento Gelmonem patriam petiit. Ibi conuocatis omnibus domeſticis, expoſuit eis quæ Abeſalomo cõſuluerat, addens quoniam non perſuaſiſſet, certo ſe breui periturum. Dauidem enim omnino ſuperiorem hoc bello fore, & amiſſum regnum recepturum eſſe. Præſtat igitur, inquit, magno animo, vt virum ingenuũ decet, è vita exire, quàm Dauidi ob filio nauatam cõtra eum operam, excarnificandũ ſe præbere. His dictis in penitiſsimas ædes digreſſus, ſeipſe ſuſpendit. atque ita Achitophelem, ſuopte iudicio tali morti addictum, cognati eius laqueo demptum funerauerũt. Cæterũ Dauid ſuperato vt diximus Iordane, peruenit Caſtrũ, pulcherrimam ac munitiſsimam eius tractus vrbem, Ibi cum ſumma beneuolentia ab omnibus eius regionis optimatibus exceptus eſt, partim præſenti hominis neceſſitate motis, partim reuerentia priſtinæ felicitatis, fuerunt autem hi Berzellæus Galadita, & Siphar Ammanitidis dynaſtes, & Machirus Galaditidis regionis primas. Hi quicquid ad victum pertinebat, largiter regi cum ſuis præbebant, vt nec lecti ſtrati eis deeſſent, nec panis ac vinum, quin & carnium copia ſemper aderat, & quicquid vel ad alimoniam, vel ad laſsitudinis refectionem opus eſſet. Interim Abeſalomus coacto grandi contra patrem exercitu, & traiecto Iordane amne, conſtitit non longe à Caſtro oppido Galaditidis, loco Ioabi præpoſito exercitui cognato eius Amaſa. prognatus enim erat patre Iotharſa, & matre Abigæa. hæc verò & Saruia Ioabi mater, ſorores erant Dauidis. Rex autem recenſitis qui circa ſe erant, comparatóq; numero circiter quatuor millium, decreuit non expectare dum Abeſalomus prior ipſum aggrediatur, ſed creatis tribunis, diuiſoq; in tres partes exercitu, vnam Ioabo imperatori attribuit, alteram fratri eius Abiſæo: tertiam tradidit Ethæo, amico quidem & familiari, ſed è Gitta oriundo. Ipſum autem volentem adeſſe in exercitu amici prohibuerunt, idq; prudentiſsima ratione. Si enim eo præſente vincerentur, nihil ſpei reliquum fore. quòd ſi vna parte exercitus victi, cùm cæteri ad ipſum refugiſſent, reparandarum virium facultatem non defore. alioquin etiam hoſtem ſuſpicaturum, alium exercitum circa regem eſſe. Placuit hoc conſilium: itaque perſuaſus apud Caſtrum manſit. Sed dum amicos ad pugnam dimitteret, obteſtabatur vt memores omnium acceptorum beneficiorum ſtrenuam ac fidelem operam ſibi nauarent: & vt poſt victoriam filio parcerent, ne occiſo illo, aliquid mali in ſeipſum ſtatueret: atq; ita precatus illis victoriam, exercitum

X

2. *Reg.* 18

citum emisit. Cæterum cùm Ioabus ex aduerso hostium aciem suam explicuisset in planicie syluam à tergo habente, Abesalomus quoque suos contrà eduxit: & congressi, acritérque pugnantes multa vtrinque præclara facinora edebãt: his dummodo Dauid regnũ recipiat, quiduis periculi magno animo cõtemnẽtibus: illis contrà ne Abesalomus & hoc priuetur, & patri insuper audaciæ pœnas det, nihil nõ vel facere vel pati paratis. Iidem cùm numero longe præstarent, ignominiosum ducebant tanto paucioribus Ioabi militibus succumbere: contrà regij vt tot millia profligarent omni ope connixi, tandem vt erat dignum veteranis & rei militaris peritissimis hostem terga vertere coegerunt. fugiẽtes deinde per saltus & abrupta insequendo, alios captiuabant, alios trucidabant, ita vt multo plures in fuga caderent quàm in prælio. Interfecta sunt enim ea die fermè viginti millia. Plurimi autem in Abesalomum ferebantur, insignem tam pulchritudine quàm statura corporis. Is veritus ne viuus caperetur, conscensa mula regia effuso cursu fugiebat. Cúmq; per agitationem ventilaretur capillitium, asperæ arboris prominenti ramo inopinate implicitũ iuuenem suspendit. Iumentum enim vehementi impetu ferebatur, non aliter quàm sessorem gerens. at ille sublimis in ramo retinebatur, ne hostem effugeret. Quod animaduersum quidam è militibus Dauidis indicauit Ioabo: eóque quinquaginta siclos promittente si illum confoderet, respondit, Nec si duo millia daturus esses, facerem hoc domini mei filio, maxime cùm omnibus nobis audientibus parci iuueni sit precatus. At ille iussit vt indicaret vbínam pendentem viderit, móxque defixo in cor telo eum interemit. Armigeri verò Ioabi circumsistentes ab arbore eum detraxerunt, & proiectum in hiatum profundum ac obscurum congestis saxis obruerunt, ita vt tumuli forma extaret. Deinde quum receptui cecinisset Ioabus, suos à persequendo cohibuit, parcendum ciuili sanguini ratus. Porrò Abesalomus erexerat sibi in valle regis columnam marmoream cum inscriptione, duobus stadiis à Hierosolymis dissitam, quam voluit vocari Manum Abesalomi, dicens quòd etiam si liberos eius perire contingat, in hac tamen nomen ipsius esset mansurum. Habuit enim tres mares, & vnam filiam Thamaram, quemadmodum iam antè diximus: quæ Dauidis nepoti Roboamo nupta, Abiam eius successorem peperit: sicut pòst loco suo copiosius dicetur.

Quomodo Dauid regno restitutus feliciter vixit. *Cap.* X.

DEFVNCTO Abesalomo populus eius domum quisque suam dilapsus est. Achimas verò Sadoci pontificis filius adito Ioabo, rogauit vt sibi permitteret ad Dauidem ire, nunciaturo læta omnia, quódque diuina ope ac prouidentia victoriam sit consequutus. Negauit hoc imperator, dicens non conuenire vt antehac afferre læta solitus, nunc de morte filij regem certiorem faceret: iussitq; eum ibi manere. sed vocato Chusi illi mandauit, vt omnia quæ sciret ad regem perferret. Achima verò denuò rogante, vt ipse mitteretur, victoriam tantum nunciaturus, non etiam Abesalomi mortem, passus est eum hoc facere. Is viam compendiosam ingressus soli sibi notam, Chusi anteuertit. Sedente autem rege in porta, & expectante aliquem de prælio nuncium, speculatorum vnus conspecto Achima currente, necdum valens eum agnoscere, ait ad regem, videre se quempiam accurrentem. Cúmque rex bonum esse nuncium ominaretur: paulo pòst sequi illum alterum quendam indicauit. Respondente rege, hunc quoque bonum fore nuncium, speculator iam propiorem Achimam noscitans, Sadoci pontificis filium ait curriculo aduentare. Tum Dauid, profecto hunc bonum & optatum nuncium afferre de prælio. Vix hæc verba finierat, dum Achimas regem adoratum salutat: & scitante de pugna, lætam victoriã annunciat. rogatus deinde quid filio factum sit, ait se versis in fugam hostibus confestim iter arripuisse, audisse tamen clamorem militum Abesalomum persequentium: nec præterea quicquam comperti habere, quòd iubente Ioabo properè discedendum fuerit, vt victoriam renuntiaret. iámq; & Chusis aderat regem adorans, & victoriam annuncians. qui similiter de filio rogatus: Inimicis,

micis, inquit, tuis eueniat idem quod Abesalomo. Hæc verba in causa fuerunt, vt nullam ex ea victoria voluptatem nec rex perciperet, nec milites. Ipse enim conscensa editissima vrbis parte deflebat filium, plangẽs pectus, & capillitium lacerans, & modis omnibus sese afflictans, ac vociferans: Fili mi, vtinam mihi tecum mortem oppetere cõtingeret. Cùm enim esset natura suorum amantissimus, prę cęteris hunc maiore affectione prosequebatur. Exercitum autem & Ioabum, audito quòd rex filium ita lugeat, puduit triumphabundos in oppidum ingredi: sed demisso capite lacrymantes, non aliter quàm clade accepta veniebant. Cæterũ cùm rex operto capite gemere desiderio filij perseueraret, Ioabus consolandi causa ad eum ingressus: Quid facis, inquit, ô rex? an nescis quòd hoc pacto tibi ipse calumniam struis, quasi amicos pro tua salute periculis se exponentes, atque adeò teipsum & familiam tuam oderis: ames verò tibi infestissimos, & iustissima pœna absumptos desiderare non desinas? Nam si Abesalomus vicisset, & regnum suum constabilisset, nihil ex nobis omnibus reliquum fecisset: sed à te ac tuis liberis initio facto, ad vnum miserabilem in modum perdidisset, non deflentibus nos inimicis, sed gaudentibus, & grauiter punientibus eos qui nostram vicem miserarentur. Te verò non pudet hæc facere propter hominem inimicissimum, qui quum esset tuus filius, tantopere in te fuit impius? Desine igitur ab iniusto luctu, & da te in conspectum tuorum militum, & gratias illis age quòd sua virtute hanc victoriam nobis pepererunt: alioqui si quà cœpisti pergas, hodie regnum ac exercitum alteri tradam, efficiamq; vt iam grauius ac verius quàm antè lugeas. Talibus verbis Ioabus regi mœstitiam excussit, eúmq; ad curam reipublicæ adduxit. Sumpto enim habitu alio, quo gratior esset militi eius conspectus, pro foribus portæ consedit, ita vt hoc audito vniuersus populus ad salutandum eum concurreret. Dum hæc ita geruntur, qui ex Abesalomi exercitu cladi superfuerunt, domum reuersi nuncios oppidatim dimiserunt, admonentes quantum beneficiorum à Dauide accepissent, & quomodo post multa ac magna bella in libertatem ab eo vindicati fuissent: & quàm inique hoc ejecto alteri regnum commisissent. Itaque debere eos, extincto quem elegerant, Dauidem rogare, vt omissa ira in gratiam populum suum recipiat, & quemadmodum antea curam reipublicæ suscipiat. De hac re crebri nuncij veniebant ad regem: isq; mox Sadoco & Abiatharo pontificibus per literas mandauit, vt principes tribus Iudæ compellent, turpe illis esse, alias tribus ante eos in regnum Dauidem reponere, maxime cùm is tribulis sit ac consanguineus. pari modo Amasam imperatorem eos alloqui iussit, quî fieret quòd cùm esset ipsius ex sorore nepos, exercitui nõ persuaderet, vt Dauidi regnum in manus reddat. Sperandam autem illi non solum veniam, quæ iam contigisset, vérum etiam vniuersarum copiarum præfecturam, quam Abesalomus ei concesserat. Pontifices verò tum principes dictæ tribus sunt alloquuti, tum Amasam ostenta regis pollicitatione in partes ipsius traduxerunt. Ac primum contribules Dauidis incunctanter per legatos eum in regnum reuocant: quorum exemplo simul & Amasæ autoritate moti cæteri Israelitæ & ipsi idem faciunt, atque hæ legationes ad eum Hierosolymis excipiendum confluebant. Sed singulare Iudæ tribus officium extitit, quæ vsque Iordanem amnem illi occurrit. eodem præsto fuit Semeis filius Geræ, sequentibus mille viris è tribu Beniamitica: necnon Siba libertus Sauli comitatus quindecim filiis & seruis viginti. Hi vnà cum tribu Iudæ ponte ripas fluminis iunxerunt, vt rex cum suis absque negocio transire posset. Vt verò ad Iordanem peruenit, salutatus est à tribu Iudæ: & Semeis in pontem progressus, accidénsque ad regis pedes, rogabat veniam commissorum, vtq; infensus sibi esse desineret, néve recepta potestate in se primum animaduerteret: reputarétque id quoque, quòd erroris pœnitentia ductus, primus ipse reuerenti occurrisset. In hunc modum supplicanti ac misericordiam imploranti Abisæus Ioabi frater: Satin hoc, inquit, putas ad effugiendum supplicium, quod maledico in regem diuinitus electum ore es commeritus? Tum rex ad eum versus: Desinite Saruiæ filij, néve nouas turbas ac seditiones excitate. Sic enim vos existimare volo, hanc esse mihi aditialem regni diem, quamobrem iuro me omnibus omnem pœnam remittere, qui quocunque modo in ma-

ieſtatem meam peccauerunt, neq; in quenquam ea de cauſa animaduerſurum eſſe. tu quoque Semei bono animo eſto, nihil de ſupplicio ſollicitus. At ille adorato rege, cœpit eum præcedere. Poſt hæc Memphiboſthus Sauli nepos ei venit obuiam, fordidatus & promiſſo ac neglecto capillitio. ex quo enim rex profugerat, neque comam totondit, neque veſtem purgauit, calamitatem eius non ſecus quàm propriam ferens: ad hæc à ſuo procuratore apud regem falſo delatus fuerat. Is poſt ſalutatum & adoratum regem interrogatus ab eo, qua de cauſa non ſimul exiſſet, ſocius fugæ futurus: reſpondit Sibam eſſe in culpa. Hunc iuſſum parare ad profectionem neceſſaria, verba ſua non aliter quàm alicuius mancipij contempſiſſe. alioquin, inquit, ſi pedibus integris fuiſſem, & ad profectionem his vti potuiſſem, nunquam abs te relinqui paſſus fuiſſem. Nec contentus meam erga te domine pietatem impediſſe, inſuper malicioſe ac mendaciter me detulit. Sed bene noui quòd tua prudentia tales calumnias non admittat: quum ſis iuſtus, & Deum ac veritatem cui tantopere ſtudes diligas. Cùm enim in grauiſſimis periculis aui mei temporibus verſatus ſis, liceretq; tibi de tota familia noſtra eo nomine pœnas ſumere, quæ tua bonitas eſt ac modeſtia, omnes acceptas iniurias obliuioni tradidiſti, recenti etiam tum earum memoria ſummam poteſtatem aſſecutus. præterea in amicorum ordinem allectum, & menſæ tuæ quotidianum conuiuam adhibitum, nihilo deteriore conditione quàm vnum quemuis è maxime neceſſariis apud te eſſe voluiſti. his auditis neque Memphiboſtham punire libuit, neque an Siba calumniator fuerit cognoſcere. ſed præfatus cuncta ſe eius bona Sibæ largitum, veniam tamen illi & dimidię partis reſtitutionem promiſit. Tum Memphiboſthus: Habeat ſibi totum Siba, mihi ſatis eſt te in tuum regnum reſtitutum eſſe. Berzellæum deinde Galaditam virum magnum ac bonum, cuius benignitate belli tempore adiutus fuerat, deducentem ſe Iordanem vſque, rex rogauit vt ſimul Hieroſolyma proficiſceretur: pollicitus eum parentis loco ſe habiturum, nihilq; illi defore quo extremæ eius ætati refouendæ ſit opus. at ille excuſauit, rem domeſticam conuictui regio præferens: dicens ſe iam octuagenarium non poſſe regiæ voluptatibus perfrui, iam de abſoluendo extremo vitæ actu & ſepultura ſollicitum: roganſq; vt ſibi cum bona regis gratia liceat ſuo more domi viuere: quandoquidem iam per ætatem non amplius vllam è potu, aut cibo voluptatem capiat, & aures obturatas habeat ad ſonos tibiarum cæterorumq; inſtrumentorum, quibus aulici regij ſe oblectare ſolent. Quo ita inſtanter rogante: Te, inquit, dimitto: hunc verò Achimanum filium mecum abire ſinito. Omnium enim bonorum meorum particeps erit. Tum Berzellæus relicto filio, & adorato rege, omniáque fauſta illi precatus, domum eſt reuerſus. Dauid autem Galgala peruenit, iam dimidium totius populi circa ſe habens, & Iudę tribum integram. Eò venerunt ad illum primores eius regionis, ſequente magna hominum multitudine: incuſabántque Iudæ tribum, quòd inſciis cæteris ad regem ſe contuliſſet, cui omnes ſimul vnanimiter occurrere debuerint. Principes verò tribus Iudæ rogabant vt æquo animo ferrent quòd præuenti eſſent. Exhibitum enim hoc officium propter cognationem, qua deuinctum ſibi feruentioribus ſtudiis proſequerentur. neque enim ſe hac de cauſa vlla munera accepiſſe, vt meritò ægrè ferre debeant, ſeruis ſe ad illum perueniſſe. Non tulerunt hoc dictum cæterarum tribuum principes: Demiramur, inquiunt, fratres, quòd regem vobis propriè cognatum vindicatis, ac ſi non omnium noſtrum cognatus ſit habendus, quem omnibus nobis ex æquo Deus præeſſe voluit. ergo cùm totus populus vndecim partes habeat, vos vnicam, tantóque potiores ſimus, præter æquum feciſtis, quòd nobis neſcientibus ad regem veniſtis. In hac principum altercatione exortus eſt vir quidam malus ac ſeditioſus, Sabæus filius Bochoriæ, tribus Beniamitidis: qui ſublata voce in medio multitudinis exclamauit: Non eſt nobis pars apud Dauidem, nec hæreditas apud Ieſſæi filium: Simúlque cornicine iuſſo canere bellicum, omnes relicto Dauide illum ſunt ſecuti, ſola Iudæ tribu circa eum manente, à qua mox in regiam Hieroſolymorum eſt deductus. Vbi concubinis cum quibus filius Abeſalomus congreſſus fuerat, in alias ædes traductis omnia benignè vt antè adminiſtrari iuſſit,

2. *Reg.* 20

ipſe

ipſe verò poſthac non amplius eis eſt vſus. Amaſam deinde exercitui præpoſuit, dignitate in hunc collata, quæ prius Ioabi fuerat: iuſsitq; vt collectis quantis poſſet è tribu Iudæ copiis poſt triduum ad ſe veniret, vt eum tradito exercitu cum imperio contra Bochoriæ filium mitteret. Quo ad colligendum militem profecto, quum in ea re occupatior maturè non rediret: tertia die rex Ioabo dixit, non eſſe in rem publicam dilationem Sabæo concedi: ne fortè inſtructior factus plus damni det, plúſque exhibeat negocij, quàm modo Abeſalomus exhibuiſſet. Non eſt, inquit, vlterius expectandum, ſed cum his quæ nunc ad manum ſunt copiis, & ſexcentorum cohorte, cum Abiſæo fratre hoſtem perſequere: & vbicunque illum adeptus fueris, da operam vt prælio decernatur: & caue ne occupatis munitis vrbibus multorum nobis certaminum & laborum materiam præbeat. Ioabus nihil cunctatus pa ruit, & aſſumpto fratre ac cohorte, reliquíſque qui tum Hieroſolymis aderant militibus, contra Sabæum raptim exercitum ducit. Cúmque Gabaonem, qui vicus quadraginta ſtadiis à Hieroſolymis abeſt, peruenisſet, obuiam ei factus eſt Amaſa magnum exercitum adducens. Ibi Ioabus thorace munitus, accintúſque gladio, accedente ad complectendum Amaſa, de induſtria gladium ſibi è vagina elabi paſſus eſt: eóque mox à terra ſublato, & altera manu barba Amaſæ ceu deoſculandi prehenſa, improuiſo ictu ventrem ei perfodit, hominémquem confecit: facinus ſanè impium, quòd bonum & cognatum iuuenẽ immerentem propter æmulationem ſummæ præfecturæ & regiæ gratiæ ſuſtulit. Hac enim de cauſa iam ante Abneri quoque cædem perpetrauerat. Sed illud facinus propter honeſtum prætextum fraternæ vltionis dignius venia videbatur: in Amaſæ verò cæde nihil tale habuit quod prætenderet. Cæſo autem imperatore pergebat ad Sabæum debellandum, vno relicto apud cadauer. hunc iuſſit proclamare ad exercitum, Amaſam iure cæſum meritas pœnas dediſſe: qui verò partes regis fouerent, Ioabum & fratrem Abiſæum eius duces ſequi debere. Iacente verò in via corpore, & tota multitudine ad id confluente, & vt fieri ſolet cum admiratione circumſtante, cuſtos tranſlatum illud in villam quãdam longe à via remotam depoſuit, & veſte contexit: quo facto omnes Ioabum ſunt ſecuti. Is quum per totam Iſraeliticam regionem Sabæum eſſet perſecutus, indicio cuiuſdam cognouit eum eſſe in munita quadam vrbe, nomine Abelmachea. qua obſeſſa & circumuallata, iubet militem muros eius ſuffodere & euertere: valde enim iraſcebatur quòd portas ei clauſiſſent. Mulier autem quædam honeſta & prudens, videns patriam extremo periculo, conſenſis mœnibus Ioabum per milites ad colloquium euocat. qui poſtquam proceſsit: Deus, inquit, reges & imperatores creat, vt

deletis Hebræorum hoſtibus in pace Iſraelitas contineant: tu verò nulla in re læſus, primariam Iſraelitarum vrbem expugnatum veniſti. Tum ille abominatus eius verba, & meliorem ſibi mentem precatus, negauit ſe vel vnum è plebe occiſum cupere, tantum abeſſe vt vrbem tam egregiam exciſam velit: & ſi ad ſupplicium dedatur Sabæus Bochoriæ filius, regi rebellis, omiſſa oppugnatione confeſtim ſe deinde exercitum abducturum. His auditis mulier Ioabum rogat vt pauliſper ſuſtineat, pollicita illi caput hoſtis ſtatim è mœnibus deiiciendum: móxque ad ciues reuerſa: Vultis, inquit, mali malle perire cum liberis ac coniugibus propter hominem malum & ignotum, eúmque pro Dauide, cuius tanta in vos extant beneficia, regnare, & vnam hanc vrbem tam valido exercitui reſiſtere? Quibus rebus perſuaſi, præciſo capite Sabæi, ad milites Ioabi hoc deiiciunt: confeſtimque ſigno receptui dato dux obſidionem ſoluit: & Hieroſolyma reuerſus denuo vniuerſis copiis imperator præficitur. Banaias quoque ſatellitibus & ſexcentorum cohorti à rege præponitur. Adoramus quæſtor tributis

tis recipiendis conſtituitur. Sabathes & Achilaus Commentarienſium fiunt principes. Suſa ſcribis præpoſitus, pontificatus quoque Sadoco & Abiatharo manſit.

XII Poſt hæc fame regionem premente, rex ſupplex à Deo petiit, vt populum miſe-
2.Reg.21 ratus cauſam atque remedium tanti mali oſtendere dignaretur. Reſponſum eſt per prophetas, poſtulare Deum vt Gabaonitæ vindicentur, quos Saulus rex deceptos præter ius & fas interfecerat, & iuſiurandum quod illis olim Ieſus imperator & ſenatus iurauerat, violauerat. Quamobrem ſi Gabaonitis pro cæſis ciuibus pœnas quas ipſi voluerint exigere permittat rex, fore vt placatus Deus populum è preſenti calamitate eximat. quod poſteaquam ex prophetarum relatione compertum eſt, accitis Gabaonitis percontatus eſt quid à ſe peterent: qui cùm ſeptem è Sauli progenie depoſcerent ad ſupplicium, rex perquiſitos eis tradidit, Memphiboſtho tamen Ionathæ filio parcens. his acceptis Gabaonitæ, vt libitum eſt in eos animaduerterunt: confeſtímque pluente Deo terra poſito ſqualore ad priſtinam felicitatem rediit, populúſque copia rerum vt antè fruebatur. Aliquanto pòſt rex bello Paleſtinos adortus, & prælio cum eis congreſſus, dum victos auidius perſequitur, vltra cæteros ſolus eſt longius prouectus. hunc iam laſſulum conſpicit Acmon filius Araphi, vnus è gigantum ſobole, indutus loricam circulis conſertam, & lanceam gerens trecentos ſiclos pendentem, accinctúſque gladio: & conuerſus è fuga haud dubiè confeciſſet regem, ni Abiſæus Ioabi frater repentè ſuperueniens eum protexiſſet iam proſtratum, & hoſtem trucidaſſet. quo regis periculo grauiter commotus eſt exercitus, & duces iureiurando eum deuinxerunt, ne in poſterum cum aliis intereſſet prælio, ne ſi propter fortitudinem & audaciam humanam aliquid ei contingeret, populus ea felicitate quam ex ipſius adminiſtratione percipiebat orbaretur. Cúmque poſt hanc pugnam Palæſtini ad Gazam vrbem conueniſſent, rex quamprimum hoc cognouit, exercitum contra eos confeſtim ire iuſsit. in hac expeditione egregiam laudem ob præclara facinora edita meruit Sobacchis Chettæus, vnus è fortiſſimis Dauidis militibus. complures enim qui ſe de gigantum genere iactabant, & viribus eximiis inſoleſcebant, orco tradidit, præcipuus autor victoriæ quam tunc Hebræus de hoſte reportauit. Redintegrantibúſque bellum Palæſtinis, & nouo exercitu in eos miſſo à rege, optimè ſe geſſit Nephanus cognatus ipſius. ſingulari enim certamine cum fortiſſimo Palæſtinorum congreſſus, occiſo illo effecit vt reliqui terga verterent: multíque hoſtium in ea pugna ſunt deſiderati. Nec ita multo pòſt rurſum caſtramentati ſunt ad quoddam oppidum non procul Hebræorum finibus: fuítque in eo exercitu vir ſtatura cubitorum ſex: cui ſeni digiti erant in manibus ac pedibus. Huic ex regis exercitu Ionathas Samæ filius ſolus ſe oppoſuit, ſtratóque aduerſario maximum momentum ad victoriam attulit, & ipſe fortiſsimi viri laudem retulit. nam & hic barbarus oriundum ſe à gigantibus iactabat. Hoc prælium cum gente fuit vltimum, non auſa poſtea ſe con-
2.Reg.22 tra Iſraelitas mouere. Cæterum Dauid perfunctus iam bellis ac periculis, & in altiſsima pace degens, vario genere carminum odas & hymnos in honorem Dei compoſuit, partim trimetro verſu, partim pentametro: inſtrumentíſque muſicis comparatis docuit Leuitas ad pulſum eorum laudes Dei decantare, tam ſabbatis diebus, quàm in cæteris feſtiuitatibus. ſpecies autem inſtrumentorum hæc fuere: cinnyra decem chordis intenditur, & plectro pulſatur: nabla duodecim ſonos continet, ſed digitis carpitur: cúmque his aderant & cymbala ærea, bene magna atque lata: quod quo ſanè de prædictorum inſtrumentorum natura, ne prorſus ignorentur, dixiſſe
2.Reg.23 ſufficit. Porrò rex fortiſſimos viros circa ſe habuit, ſed maxime inſignes præclaris facinoribus. XXXVIII. quorum quinque tantum virtutem commemorabo, facili ex his de reliquis coniectura. tales enim erant hi qui poſſent vel regiones ſubigere, vel magnas gentes debellare. Primus Iſſæmus filius Achemæi, qui non ſemel in aciem hoſtium irruens non prius à cæde abſtitit, quàm nongentos occiderunt. Poſt hunc Eleazarus filius Dodeiæ, qui fuit cum rege in Araſamo. hic in quodam prælio Iſraelitis multitudine hoſtium territis & in fugam verſis, ſolus locum ſuum non deſeruit:

& con

& congreſſus cum hoſtibus multos interfecit, adeò vt cruore gladius eius ad dexteram adglutinaretur: quo viſo reuerſi in prælium Iſraelitæ cedentem iam hoſtem vrgendo admirandam ac celebratam victoriam retulerunt, Eleazaro ſternente, vulgo verò militum proſtrato ſpoliante. Tertius erat Ili filius Sebas. hic quoque cùm bello Palæſtino in loco qui Maxilla dicitur, acies ex aduerſo conſtitiſſent, Hebræíque rurſum territi loco cederent, ſolus in aciei vicem hoſti ſe oppoſuit: & non paucis letho datis, reliquos impreſſionem eius non ſuſtinentes, & in fugam effuſos inſectatus eſt. Hæc fuerunt facinora quæ hi tres in prælíis ediderunt. Eo verò tempore, quo rege Hieroſolymis agente Palæſtinorum exercitus vſque ad vrbem acceſſit, & dum ille conſulturus Deum de bello, arcem aſcendit, in ea valle caſtra metatus eſt, quæ xx. ſtadiorum ſpacio vſque Bethlema pertinet: dicente ad amicos: O quàm bonam aquam habemus in patria mea, maxime in ciſterna portæ vicina: ô ſi quis eam mihi afferret, id certe mallem quàm multum argenti accipere: tres iſti his auditis eueſtigio excurrerunt, & cùm per media hoſtium caſtra Bethlema peruenìſſent, hauſta aqua per eandem viam ad regem ſunt reuerſi, attonitis audacia tanta barbaris, nec auſis paucitatem eorum cõtemnere. eam aquam rex bibere noluit, dicens periculo ſanguinis emptam, & ob hoc ſibi non conuenire: ſed Deo inde libauit, gratias agens pro virorum incolumitate. Poſt hos erat Ioabi frater Abiſæus, qui vna die D c. hoſtes interemit. Quintus Banaias, genere ſacerdos, hic prouocatus à duobus fratribus virtute inter Moabitas illuſtribus, vtrumque confecit. Rurſum ex prouocatione cum miræ ſtaturæ Ægyptio certans, inermis cum armato, haſta ex ipſius manibus extorta hominẽ confodit: quo inſignior fuit victoria, quòd adhuc viuenti ademptis armis, prius eum ſpoliauit, mox propriis armis occidit. Eſt & aliud eius facinus, quod iam dictis, quantum ad animoſitatem vel præferri poteſt, vel certe conferri. Quum enim ningeret, leo in quendam puteum illapſus eſt: cuius os quòd anguſtum eſſet, videbat breui fore vt id niuibus oppleretur: atque ita deſperato exitu, & ſalute rugire occœpit. Banaias autem fortè fortuna iter faciens, accurrit ad rugitum beſtiæ: & cùm deſcendiſſet in puteum, repugnantem ictu baculi quem gerebat exanimauit. nec deteriores virtute fuerunt reliqui triginta tres. Cæterum Dauid volens cognoſcere quantus millium numerus recenſeri poſſet in populo, oblitus præceptorum Moyſis, qui prædixerat quoties cenſeretur populus in ſingula eius capita pendendum Deo ſemiſiclum, iuſſit Ioabum imperatorem vt iret ad cenſum peragendum. quo excuſante nihil opus eſſe, nihil motus coegit ſine mora ad imperata exequenda proficiſci. Ioabus autem aſſumptis ad hoc negocium principibus tribuum & ſcribis, obita tota Iſraelitarum regione, & cognito quanta eſſet populi multitudo, poſt nouem menſes & viginti dies Hieroſolyma reuerſus ad regem numerum ei populi reddidit, abſque tribu Beniamitica: quam nondum ad cenſum vocauerat, ſicut nec Leuiticã. Rex enim interim pœnituit, agnoſcens in Deum ſe peccaſſe. Erat autem reliquorum Iſraelitarum numerus nongenta milia, duntaxat eorum qui ad militiam eſſent idonei. In Iudæ verò tribu quadringenta milia cenſebantur. Prophetis deinde referentibus ad Dauidem quòd Deum offendiſſet, ſupplex orare cœpit, vt propitius redditus facti huius daret veniam. Qui exoratus Gadum prophetam ad eum miſit, tres optiones offerentem, vt ex his quam mallet eligeret, aut famem per ſeptennium duraturam, aut bellum per tres mẽſes iniquo Marte cum hoſte gerendum, aut peſtilentiam per triduum inter Hebræos ſæuituram. Illo verò hærente ac turbato propter difficilem inter hæc mala electionem, & propheta vrgẽte ad celerem reſponſionem, vt Deo renunciare poſſet: rex cogitans quòd ſi famem peteret, ſui magis quàm aliorum rationem habuiſſe videri poſſet: quando quidem ipſi nihil periculi eſſet multum frumenti in horreis habenti, illis non item: quòd ſi per tres menſes ab hoſte vinci elegiſſet, ſic quoque ſibi conſuluiſſe, qui arces & fortiſſimam circa ſe cohortem haberet: optauit malum regnantibus æquè ac regnatis commune, in quo omnibus par metus imminet: præfatus melius eſſe incidere in manus Dei, quàm in manus hoſtium. Hæc ita vt audiuit propheta Deo renunciante, peſtilentia in Hebræos ingruit, ita vt variis modis abſumerentur, nec facile eſſet morbum cognoſcere. Mors enim vna erat, ſed plurimis & incompertis cauſis homines

XIII.
2. Reg. 24.

rapiebat. alius enim post alium efferebatur, & clanculum obrepens malum celeriter exitium afferebat. quidam enim repentè cum vehementi dolore, & amaro cruciatu animam exhalabant. alij paulo lentiore vexati malo ne curationem quidem ferre poterant, sed inter officia medicorum expirabant. alij subitò tenebris ob oculos obortis, ceu præfocati exanimabantur. nonnulli interim dum aliquem domesticorum funerant, sepultura nondum absoluta commoriebantur. quo factum est vt à matutina hora vsque ad prandium hac peste septuaginta milia hominum sint absumpta. iámque genius à Deo missus Hierosolyma petebat, eam quoque vrbem simili malo afflicturus. Tum rex saccum indutus & humi prostratus, supplex orabat Deum vt pestem sedaret, & iam mortuis contentus de cætero quiesceret. inter has preces sublatis oculis, cernens genium per aerem stricto gladio Hierosolyma petentem, exclamat ad Deum: se esse pastorem pœna dignum, cæterum greges nihil commeruisse. Effunderet iram in se ac suam familiam, & innocenti populo parceret. Deus autem admissa supplicatione pestem repulit: missóq; ad eum Gado propheta, mandauit vt confestim ascenderet in aream Oronnæ Iebusæi, & extructo altari, inibi sacrificaret: qui mandatum hoc non neglexit, sed mox ad destinatum locum se contulit. Oronna verò circa trituram frugum occupatus, vt regem vnà cum omnibus filiis peraccedentem vidit, occurrens adorauit eum. Erat autem genere quidem Iebusæus, sed inter præcipuos amicos Dauidis: quæ causa fuit vt capta vrbe nihil illi molestum acciderit, quemadmodum superius diximus. Hoc percontante, quamobrem herus ad seruum accederet, ait se velle aream eius emere, vt in ea domino altare construeret, & sacra faceret. at ille & aream & aratra & boues & holocautomata gratis largiri se dixit, precatíq; vt Deus libens ac propitius hoc sacrificium admittat. Rex verò gratam sibi eius simplicitatem ac magnanimitatē professus, voluit vt precium acciperet. Iniquum enim esse de gratuitis offerre sacrificium. Oronna verò dicente facturum se quicquid rex vellet, aream hanc de eo quinquaginta siclis emit: extructóque ibi altari, sacrificia & holocautomata super eo perfecit, & hostias pacificas obtulit. quo festo Deus placatus, propitius, vt antè, est redditus. Erat autem is locus in quem olim Abrahamus filium vt holocautoma faceret adduxerat, & cùm iamiam iugulandus esset puer, aries repentè astans altari apparuerat: qui pueri vice fuerat mactatus, vt iam antè scripsimus. Dauid autē cùm animaduertisset se exauditum, & gratum fuisse sacrificium, decreuit totum illum locum altare vniuersi populi appellare, & Deo templum ibi exædificari: quam eius vocem Deus in futurum ratam esse voluit. mox enim propheta ad eum misso, illic templum extruendum prædixit à filio, quem regni successorem esset relicturus.

XIII. Post hanc prophetiam iussit rex numerari inquilinos, & inuenta sunt eorum centum octoginta milia. ex his constituit lapicidarum octoginta milia: reliquos ad conuehendos lapides deputauit, ex quibus tria milia & quingentos operariis præfecit. magnam quoque vim ferri ac æris ad horum operum vsum congessit: materiémque cedrinam multam & prægrandem, Tyriis & Sidoniis hanc suppeditantibus, à quibus huius copiam impetrauerat. dicebátque suis amicis, hæc ideo se apparare, vt filio successuro materiam ad ædificandum relinqueret, & non tum demum eam comportare necesse habeat, adhuc per ætatem rudis talium negotiorum, sed omnibus in promptu sitis facile opus persoluat.

Dauid se viuente Solomonem filium suum regnum auspicari voluit. Cap. XI.

ACCITO deinde Solomoni filio mandauit, vt quāprimum regnum adeptus esset, templum Deo construeret, dicens se id voluisse quidem, sed oraculo prohibitum, quòd propter crebra bella cruentus haberetur: prædictúmque sibi id ædificium à fatis destinatum filiorum natu minimo, qui Solomon esset appellandus: quem non aliter quàm filium patri, ipsi Deo curæ futurum: atq; etiam totam Hebræorum regionem hoc principe felicem fore, & inter cætera bona id quod omnium est potissimum, pacem habituram, vtpote alienam non tantum ab externis bellis, verumetiam ab intestinis seditionibus. Ergo, inquit, quandoquidem à Deo designatus

es rex

es rex, antequam natus, da operam vt alioquin etiam dignus sis eius prouidentia, pietatem colens & iustitiam atque fortitudinem, & præcepta eius legésque per Moysem traditas obseruans, & ab aliis eas violari non permittens: & insuper templum quod te regnante strui sibi voluit, cura vt sicut debes ei reddas, nihil deteriùs operis magnitudine. omnia enim ante obitum parata tibi relinquam. Scito sanè auri quidem collecta decem milia, argenti verò talentorum centum milia: æris item ac ferri tantum congessi, quantum vix numero comprehendi possit: & adhæc lapidum ac lignorum materiam copiosissimam. Habes præterea multa milia fabrorum lignariorum & cæmentariorum: & si quid his defuerit, tu supplebis. Quapropter hoc opere absoluto carus eris Deo, eúmque perpetuum protectorem habebis. Post hæc adhortatus est principes populi, vt in ea structura filium adiutarent, & securi de omnibus aduersantibus, cultui tantum diuino vacarent, percepturos enim pro hoc pacem & bonum ac legitimum reipublicæ statum, quæ præmia piis ac iustis Deus solet reddere. Postquam autem absolutum fuerit templum, iussit arcam in eo reponi, cæterámque sacram supellectilem, cuius receptaculo iam pridem templum debuerat extrui, nisi patres mandatum Dei neglexissent, qui præcoperat vt quamprimum hostilem tetram occupassent, templum illi exædificarent. Hæ fuerunt Dauidis adhortationes, tam ad filium, quàm ad principes. Prægrauante autem iam senio, & corpore per ætatem frigescente, alsioſus factus est, vt ne iniectis quidem multis stragulis calefieret: cúmque ex communi ni medicorum consilio decretum esset, vt lectissima è formosis totius regionis virginibus cum rege cubaret: hoc enim fore contra frigus remedium, fouente eum puella inuenta est in vrbe vna fœmina omnium eius ætatis pulcherrima, Abisace nomine, quæ cum rege cubitans, nihil aliud quàm recalfaciebat eum: iam enim præ senio ad venereas res elanguerat. sed de hac virgine paulo pòst incidet mẽtio. Cæterũ quartus filius Dauidis iuuenis pulcher & magnus, ex vxore Ægistha ei natus, nomine Adonias, Abesalomo quod ad ambitionẽ attinet similis, de occupando regno cogitare cœpit, & cum amicis egit vt sibi principatum deferrent: parauítque sibi currus multos & equos, & quinquaginta viros stipatores: id quod pater vidẽs, nec obiurgauit eum, nec compescuit, ac ne scitatus quidem est, quid sibi vellet talis apparatus. Adiutores autem habebat Adonias Ioabum imperatorem & pontificem Abiatharum. Soli autem conatibus eius resistebant, pontifex Sadocus & propheta Nathan, & Banaias præfectus satellitum, & Semeis Dauidis amicus', & manus fortissimorum. Porrò Adonias paratis in suburbano epulis, ad fontem qui est in hortis regiis, & inuitatis illuc omnibus fratribus excepto Solomone, assumpsit secum & imperatorem Ioabum & Abiatharum & principes tribus Iudæ. Eos verò qui pontificis & Nathanis prophetæ & Banaiæ satellitum præfecti partium erant, ad hoc conuiuium non vocauit. Hoc Solomonis matri Bethsabæ propheta Nathan indicauit, Adoniam regnare insciente Dauide: suasítque vt tam propriæ saluti, quàm filij regno consuleret: ingressáque ad Dauidem sola diceret ei, quòd ipse quidem iurasset post se regnaturum Solomonem, & interim Adonias regnum occupasset. Hęc loquenti cum rege se quoque superuenturum propheta pollicitus est, & verbis eius testem futurum. Paruit Bethsabe, & regem adiit. Quo adorato impetratáque dicendi copia, omnia sicut propheta submonuerat indicauit, exposuítque ordine quemadmodum Adonias epulum adornauerit, & Abiatharum pontificem Ioabúmque principem exercitus vocauerit, & filios regios absque Solomone ac eius necessariis amicis. addebat etiam totum populum suspensum expectare, quémnam esset successorem declaraturus: vt cogitet rogans, quòd se defuncto mori necesse esset tam ipsam quàm Solomonem filium. Adhuc ea loquente cubicularij nunciant Nathanem venisse vt regem viseret: statímque admissus percontabatur, num hodie regem declaret Adoniam, & principatum suum in illum transferat. Parato enim splendido conuiuio, vocatos ab eo filios eius omnes excepto Solomone, & præter hos Ioabum imperatorem: hos omnes suauiter epulantes cum plausu & alacritate fausti acclamationibus perpetuum imperium nouo regi ominari. Sed neque me, inquit, vocauit, neque Sadocum pontificem aut Banaiam satellitio tuo præpositũ. quare æquũ est vt ab omnibus sciatur, num hęc gerantur ex tua

XV. 3. *Reg.* 1.

sententia. His auditis rex iubet acciri Bethsaben, excesserat enim cubiculo prophetæ
veniente. qua ingressa: Iuro, inquit, tibi maximum Deum, regnaturum tuum fi-
lium, vt iam antè iurâui, eúmque in solio meo sessurum, idque hac ipsa die. Ad quæ
verba cùm mulier adorato rege longam ei vitam esset precata, Sadocum accersit pon
tificem, & Banaiam præfectum satellitum: quibus mox venientibus iubet vt assumpto
Nathane propheta & cohorte regia, impositóque filio ipsius Solomone in mulam re-
giam, extra vrbem illum deducerent ad fontem qui vocatur Gion: vnctúmque sacro
oleo regem declararent. hoc autem munus Sadoco pontifici & Nathanis prophetæ in-
iunxit: mandauítque vt inuecto per mediam vrbem præeunte tubicine prosequen-
tium multitudo acclamaret: In æternum Solomon rex in solio regio sedeat: vt notum
fiat vniuerso populo, regem eum à patre declaratum, Solomoni verò præcepta impe-
randi dedit, vt iustè ac piè præsit tum Iudæ tribui, tum vniuerso Hebræorum populo.
Post hæc Banaias Deum Solomoni propitium fieri precatus, cum cæteris sine mora
eum in regiam mulam imponit: & deductum extra vrbem ad fontem, oleóque vn-
ctum, rursum in eam cum faustis acclamationibus introducunt, vt multos annos in
hoc principatu feliciter exigat: móxque adductum in regiam in solio paterno collo-
cant. quo facto populus totus ad conuiuia festiuitatémque animum aduertit, choris &
tibiis sese oblectatus, vt præconcentu instrumentorum terra simul ac aer resonaret.
Vt verò has voces Adonias & eius conuiuæ audiuere, vehementer sunt perturbati: &
Ioabus imperator negauit sibi placere vel sonitum illum vel tubam. Cúmque nemo
inueretur appositis, sed omnes cogitabundi accumberent, accurrit ad eos pontificis
Abiathari filius Ionathas: & cùm Adonias libenter visum iuuenem bonum nuncium
ominatus esset, ordine illis rem totam de Solomone & regis volũtatem exposuit. quo
audito propipiunt se omnes è conuiuio, & suam quisque domum diffugiunt. Adonias
autem veritus ne rex factum eius inlquo animo ferret, supplex ad altare confugit, &
hoc apprehenso se tutabatur. quod vbi ad Solomonem est perlatum, qũódque roga-
ret fidem sibi dari de obliuione huius iniuriæ, & securitate impunitatis: clementer si-
mul ac prudenter præteriti quidem erati veniam ei concessit, sed præmonito vt ca-
ueret in posterum: alioqui si amplius aliquid nouare deprehẽderetur, ipsum sibi cau-
sam exitij futurum. misit deinde qui illum ex asylo educerent. qui cùm venisset, no-
uúmque regem adorasset: iussit eum domum suam abire nihil solicitũ, ac in reliquum
curare vt vir bonus sit, quandoquidem hoc ipsi maximè expediat. Dauid autem vo-
lens eum totius populi regem declarare, conuocat principes Hierosolyma, vnà cum
sacerdotibus ac Leuitis. quibus recensitis inuenit eorum qui trigesimum annum ex-
cederent XXXVIII. milia: ex quibus designauit curatores ædificij templi ter mille su-
prà viginti milia: iudices verò populi & scribas eorum sex milia: ianitorum verò do-
mus Dei quatuor milia: tantundémque eorum qui hymnos Deo canerent, & instru-
mentis musicis à Dauide vt diximus in hoc præparatis vterentur. Hos diuisit in co-
gnationes, & separatis à reliqua tribu sacerdotibus, vigintiquatuor eorum cognatio-
nes inuenit: ex Eleazari familia sexdecim, ex Ithamari octo. instituítque vt vna cogna-
tio ministraret Deo per dies octo, à sabbato vsque sabbatum: atque ita sortitio facta est
omnium cognationum in præsentia Dauidis & Sadoci ac Abiathari pontificum &
omnium principũ. & cuius prima sors exiit, descripta est cognatio prima, & post hanc
secunda, deincépsque vsque vigesimamquartam: quæ quidem diuisio durat vsque in
hodiernum diem. Leuiticam quoq; tribum in partes vigintiquatuor diuisit: & sortitio-
ne facta, & illis quemadmodum sacerdotibus octoni ministerij dies obuenerunt. Præ-
cipuus autem honos Moysis posteris est habitus. Constituit enim eos custodes the-
saurorum Dei, & donariorum quæ reges solent dedicare. instituítque vt vniuersa Le-
uitarum tribus & sacerdotes per suas quisque vices interdiu noctúque circa cultum
diuini numinis versarentur, sicut olim à Moyse præscriptum fuerat. Post hæc totas co-
pias in duodecim partes digessit, eísque tribunos, centuriones & præfectos assignauit.
continebat quæque pars milia vigintiquatuor: voluítque vt singulæ singulis mensibus
stationem agerent circa regiam Solomonis, vnà cum tribunis suis ac centurionibus: &
cuique suum ducem præfecit, virum iustum & spectatæ bonitatis. quin & thesauris &

vicis

vicis & agris, eorúmque cultoribus, & armentis cum ſuis paſtoribus præfectos attribuit, quos nominatim recenſere neceſſe non habeo. Poſtquam autem omnia ſicut diximus ordinauit, aduocatis in concionem magiſtratibus Hebræorum & tribuum principibus, & ducibus quos ſingulis exercitus ſui partibus prępoſuerat, adhæc omnibus qui negotij & facultatibus regiis præerant, è ſuggeſtu celſiore in hunc modum multitudinem eſt allocutus: Fratres & populares, notum vobis eſſe volo, quòd cùm voluiſſem templum extruere, multum auri eum in vſum & argenti centum milia talentorum comparaui. ſed Deus ipſe per prophetam Nathanem me vetuit, eo quòd bellis quæ pro libertate veſtra geſſi, dextram hoſtili cruore contaminauerim: & filium meum regníque ſucceſſorem templum ſibi iuſſit extruere. Nunc igitur quandoquidem ſcitis quòd etiam maiores noſtri Iacobi filij cùm duodecim eſſent, Iudas tamen conſenſu omnium principatum obtinuit, & mihi cùm ſex fratres eſſent, poſthabitis illis Deum ad me regnum detuliſſe, nec eorum quenquam id factum iniquè tuliſſe: ita ego quoque poſtulo, vt Solomone imperium conſecuto, cæteri mei filij nec contra illum nec inter ſe inuicem ſeditiones agitent, ſed ſcientes hunc diuinitus electum, libenter eius dominio ſint ſubiecti. Cùm enim æquum ſit ſi Deus ita velit vel externos ferre dominos, quanto magis gratulari & fauere decet fratri, non ſecus quàm eiuſdem honoris participes. Ego ſanè nihil magis in votis habeo quàm vt promiſſiones Dei deducantur ad effectum, & felicitas quæ hanc regionem ſub Solomonis regno manet, quamprimum totam eam occupet, & in perpetuum in ea duret. Quod quidem dubio procul ita futurum eſt, & omnia recte euenient, ſi tu fili mi pietatis & iuſtitiæ, patriarúmque legum cuſtodem geras: alioquin ſi hæ non ſeruentur, nihil niſi triſte eſt expectandum. Hoc ſermone finito inſpectantibus omnibus Solomoni templi deſcriptionem ac formam dedit, in qua fundamenta & cellæ tam inferiores quàm ſuperiores, earúmque numerus & quantitas ac capacitas deſignabatur: tum quo pondere quæq; vaſa tam aurea quàm argentea fieri deberent præfiniuit, hortatúſque eſt eum vt ſummam diligentiam ad hoc opus adhiberet: ſimúlque principes & tribum Leuiticam, vt eum adiuuarent, tum propter ætatem nondum ſat maturam, tum quia diuinitus & ad regnum eſſet electus, & ad templum ædificandum, quam quidem fabricam nequaquam fore difficilem, præparata per ſe iam antè materia, multis auri talentis, plurimis item argenti, & trabibus fabrorúmque ac cæmentariorum multitudine, & ſmaragdis aliiſque omnis generis gemmis. Poſtremò nunc ſe in hunc vſum ex proprio fiſco erogare alia tria milia talentorum auri puriſſimi, ad exornandum adytum & currum Dei cherubinos, quos oporteret ſupra arcam ſtare eámque protegere. Poſtquam autem Dauid finem loquẽdi fecit, ſecuta eſt magna alacritas principum & ſacerdotum, & tribus Leuiticæ, de ſuo quoque conferentium, & multa liberaliter ac magnificè pollicentium. obtulerunt enim ſe contributuros talentorum auri quinq; milia, & ſtateres decem mille. argenti verò cẽtum milia, ferri quoq; talentorum multa milia. & ſi cui lapillus aliquis erat precioſus, afferebat & tradebat in theſauros reponendum: quorum curæ præpoſitus erat vnus è Moyſis poſteris nomine Ialus. Ea res magna voluptate affecit totum populum, & maximè Dauid viſa principum ac ſacerdotum reliquorúmque omnium promptitudine, elata voce Deum laudauit, patrem ac conditorem huius vniuerſitatis appellitans, fabricatorémque rerum tam humanarum quàm diuinarum, & præſidem ac gubernatorem generis Hebræorum, eorúmq; felicitatis & regni ab ipſo ſibi commiſſi. Poſt hæc precatus omni populo bona omnia, priuatímque filio mentem bonam & iuſtam, omníque virtute præditam: iuſſit vt populus quoque Deo laudes perſolueret. Illi verò proſtrati humi Deum adorauerunt: verſi deinde ad Dauidem, pro omnibus ei bonis, quæ ipſo regnante perceperant, gratias egerunt. Sequenti verò die ſacrificia ſunt inſtaurata, mille vitulis, mille arietibus, mille agnis in holocautoma oblatis: ad pacifica quoque ſacrificia multis milibus victimarum mactatis: & tota ea die rex vnà cum omni populo feſtiuitati operam dedit: Solomónque denuo eſt inunctus & legitimus rex declaratus: ſimúlque Sadocus pontifex totius multitudinis deſignatus. Deducto deinde in regiam Solomone, & in ſolio paterno collocato, ex ea die in poſterum obedientes ei fuerunt.

Mors Dauidis, & quantum filio ad structuram templi reliquerit. Cap. XII.

XVI. 3. Reg. 2.

PAVLO autem pòst Dauid accedente ad senium morbo, videns iam instare sibi mortem, accito Solomone sic illum est affatus: Ego, fili, fato vocante ad patres meos abeo, & viam omnibus qui nunc sunt, quíve pòst erunt communem ingredior: quam remetiri non licebit, nec quid in hac vita geratur reuisere. Quapropter viuens adhuc & morti vicinus iterum atque iterum te moneo quæ & antè consului, vt iustus sis erga subditos, & pius erga Deum qui te hoc regno cohonestauit: vtq; custodias præcepta eius & leges, quas nobis per Moysem demisit: & caue ne vel gratia vel assentatione aut cupiditate aliáve affectione ad neglectum earum deflectas. Nequaquam enim Dei fauorem poteris retinere, nisi seruatis eius legibus, alioqui suam prouidentiam à te auertet. Quòd si talem erga te eum exhibueris, qualem decet, & qualem optamus, efficies vt regnum in familia nostra maneat, & nulla vnquam alia domus præter nostram in Hebræos dominationem obtineat. Memento etiam iniquitatis Ioabi, qui propter æmulationem duos duces iustos ac bonos interemit, Abenerum Neri filium, & Amasam filium Iethranis. in eum tuo arbitratu animaduertes, quandoquidem hactenus pœnam euasit, quòd meipso esset potentior. Commendo tibi etiam Berzellæi Galaditæ filios, quos mea causa omni honore ac studio prosequeris, non conferens in eos beneficium, sed referens, pro officiis quæ pater illorum in me exulem liberaliter congessit, & per quæ nos sibi debitores effecit. præterea Geræ filium Semeim Beniamitam, qui me pulsum multis affecit conuitiis quando Castrum petebam, móxque ad Iordanem occurrens fidem incolumitatis tunc à me impetrauit, nunc occasionem rationabilem nactus punito. His mandatis filio de Repub. & amicis, & eis quos punitos volebat, expirauit, exactis septuaginta vitæ annis, postquam regnasset apud Hebronem tribui Iudæ imperitans annos septem, & menses sex, Hierosolymis verò vniuersæ regionis rex annos triginta tres, vir optimus, & omnibus virtutibus præditus, quas regem tot gentium incolumitati prospicientem habere oportebat. Nam fortis erat vt nemo alius, & in certaminibus pro subiectorum tutela susceptis primus se periculis obiiciebat, exemplo suo militem ad præclara facinora excitans & non tanquam dominus pro imperio ad officium cogens. Idem in consiliis prudentissimus, & egregiè callens quid in præsens, quídve in futurum conduceret. adhæc sobrius, mitis, benignus erga calamitosos, iustus, humanus, quæ quidem præcipuæ sunt regum virtutes. nec in tanta potestate vnquam ab æquitate deflexit, nisi quod ad Vriæ vxorem attinet. Tantas præterea diuitias hæredi reliquit, quantas nullus alius rex vel Hebræorum vel aliarum gentium. Sepeliuit autem eum filius Solomon Hierosolymis magnificè, præter solennia illa in regum funeribus, inlatis etiam in monumentum eius maximis diuitiis, quarum magnitudinem facile sit coniectare ex hoc quod dicemus. Nam post annos MCCC. Hyrcanus pontifex oppugnatus ab Antiocho, cognomine Pio, Demetrij filio, volens pecuniam ei dare, vt abducto exercitu obsidionem solueret, nec valens aliunde sumere, aperta cella monumenti Dauidis, & prolatis inde tribus talentorum millibus, eorúmque parte Antiocho numerata, oppugnationis periculo se exemit, sicut & alibi indicauimus. Ac rursum post multos annos elapsos Herodes rex alia cella aperta magnam pecuniam sustulit, ad loculos tamen qui regum cineres continent, neuter eorum peruenit. singulari enim arte ita erant sub terram conditi, vt ab ingredientibus monumentum inueniri nequirent. Sed de his hactenus dixisse sufficit.

FLAVII

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
OCTAVVS.

Quomodo Solomon regnum adeptus inimicos expulit. *Cap.* *I.*

DE Dauide igitur & eius virtute, quantorúmque bonorum ſuæ genti autor fuerit, & quantis bellis feliciter geſtis ſenio confectus deceſſerit, in proximo volumine docuimus. Cæterum poſteaquam Solomon eius filius, ætate etiam tum iuuenis, regnum adeptus ex ſententia patris & decreto diuini numinis in ſolio conſedit, populus quidem totus, vt nouis regibus ſolet, fauſtis acclamationibus precatus eſt ei perpetuam rerum felicitatem, & poſt regnum bene adminiſtratũ diuturnam ſenectutem. Adonias verò qui etiam viuente patre occupare conatus eſt regnum, acceſsit ad regis matrem, eámque blande ſalutauit. Qua quærente nunquid veniſſet quòd opera ſua opus haberet, omniáque benigne pollicente, orſus eſt dicere, ipſam quoque noſſe, quòd tam ætatis prærogatiua, quàm populi conſenſu regnum ſibi deberetur. ſed quoniam Deo viſum ſit id transferre in filium eius Solomonem, ſe quoq; libenter ferre illius dominationem, & contentũ eſſe præſenti conditione. rogauit deinde vt apud fratrem pro ſe intercederet, eiq; perſuaderet vt bona eius pace liceat ſibi ducere Abiſacen cum patre cubare ſolitam. Eſſe enim adhuc virginem, quòd pater præ ſenio congredi cum ea nõ valuiſſet. Bethſabe verò promiſit operam ſuam in hoc negotio, & de hoc coniugio bene eum ſperare voluit, tum quòd rex vltro fratri gratificari cuperet, tum quòd eò preces matris eſſent acceſſurę: atque ita plenum ſpe hominem dimiſit: móxq; ipſa ad filium properauit, colloquutura de eo quod Adoniæ petenti promiſerat. cui cùm rex occurriſſet, complexúq; eam excepiſſet, deducta in cubiculum in quo tum erat regia ſella, ſedit, iuſſítq; alteram matri à dextris poni. Quę poſtquam conſedit, Vnam, inquit, gratiam fili petenti mihi annue, neque tuo renutu triſtiorem facias. Reſpondit ille, iuberet, quicquid vellet, pium enim eſſe, matri quidlibet concedere: nec oportuiſſe eam ſic præfari, ac ſi negaturum ſuſpicaretur, ſed certam impetrandi ſpem habere. tum illa rogat, vt virginem Abiſacen Adoniæ fratri nuptum tradat. At rex iratus dimiſit matrem, dicens Adoniam maiora moliri, mirariſque ſe quòd non eadem opera poſtularet, vt regnum ei tanquam natu grandiori cederet, quando Abiſacæ cõiugium expetat, habens amicos potentes, Ioabum imperatorem copiarum & Abiatharum ſacerdotem. Móxque accito Banaia præfecto ſatellitum, mandauit ei vt Adoniam fratrem interficeret. Vocato deinde Abiatharo ſacerdote, Te, inquit, ſupplicio eximunt tum alij labores acti cum meo patre, tum illud præcipuè, quòd vnà cum eo arcam tranſtuliſti. Hæc autem pœna tibi erit Adoniæ partes ſequuto, vt neque hic maneas, neque in conſpectum meum venias: ſed abi in patriam tuam, & illic rure viue, atque ibi vſquè ad mortem dege, quandoquidem talia commiſiſti propter quæ indignus es vt honoribus fruaris. Ob hanc itaque cauſam ablatus eſt ſacerdotalis honor à domo Ithamari, ſicut Deus Eli prędixerat auo Abiathari, & tranſlatus eſt in genus Phineeſis ad Sadocum. Cæterum eo tempore quo pontificatus in Ithamari domo fuit, poſt Elim primum ex ea familia pontificem, ex Phineeſis gente priuatam vitam egerunt hi: filius Ioſephi pontificis Boccias, & huius Ioathamus, Ioathami verò Maræothus, & Maræothi Arophæus, Arophæi Achitobus, cuius fuit Sadocus, qui primus Dauide regnante pontifex eſt creatus. Porrò Ioabus imperator audita nece Adoniæ, valde extimuit. eius enim amicitiam magis quàm regis coluerat, & ideo

3. *Reg.* 2

non immeritò male ſuſpicans ad altare confugit, impunitatem ſe inde quæſiturum exiſtimans, propter notam regis erga Deum pietatem. Qui poſteaquam de Ioabo renuntiatum eſt, miſit Banaiam qui citaret eum ad ſuum tribunal cauſam dicturum. Ioabus autem negabat ſe fanum relicturum, ſed ibi potius quàm aliàs moriturum. Hoc eius reſponſo per Banaiam accepto, rex iuſsit vt inibi caput eius ita vt vellet abſcideretur, & hanc pœnam lueret pro duobus imperatoribus, quos contra omne fas ac nefas peremerat. Corpus verò ſepeliri, vt peccata eius apud poſteros manerent, ipſe verò ac pater innocentes eſſent quod ad Ioabi mortem attinet. Banaias verò exequutus mandatum, ipſe in imperium copiarum ei ſucceſsit. Poſt hæc abrogato Abiatharo pontificatu, rex ſolum Sadocum id ſacerdotium obtinere voluit. Semei deinde imperauit, domo Hieroſolymis extructa inibi apud ſe manere, interdicto Cedronis torrentis tranſitu: aut ſi ſecus fecerit eſſe capite mulctandum. nec contentus interminatione, iureiurando hominem ad id mandatum ſeruandum adegit. Semeis verò profeſſus ſibi gratiſsimum hoc regium mandatum, & iuratus facturum ſe imperata, patria relicta Hieroſolymis domicilium habuit. Triennio dein exacto, cùm audiſſet duos fugitiuos ſuos apud Gittam agere, retracturus eos illuc proficiſcitur. Rex autem poſteaquam intellexit eum vnà cum illis reuerſum, ægre tulit non præſcriptum modò ſuum contemptim habitum, ſed ſacramentum etiam Dei violatum. Accitóque mox, Nónne tu, inquit, iuraſti te nunquam me dereliturum, neque ex hac vrbe in aliam commeaturum? non euades pœnam periurij, vir peſsime, ſed lues etiam illa quæ olim per petulantiam in patrem meum eiectum es debacchatus: vt ſcias quòd nihil lucrentur nocentes etiam ſi non ſtatim poſt peccatum puniantur, ſed per omne tempus quo propter impunitatem ſecuri ſibi videntur, creſcit illorum pœna quam iamdudũ ſunt promeriti. atq; ita Semeim iuſſu regis Banaias interfecit.

II

3. Reg. 3 Solomon autem ſublatis iam inimicis, regnóque conſtabilito, Pharaonis Ægyptiorum regis filiam duxit vxorem: inſtauratiſq; Hieroſolymorum mœnibus maioribus multo & munitioribus, in tranquilliſsima pace Rempublicam deinde adminiſtrauit, nihil impeditus iuuenili ætate, quo minus vel iuſtitiam coleret, & leges cuſtodiret, vel mandata, quæ à patre morituro acceperat, exequeretur: ſed non ſecus ac ſi grandis natu eſſet, maturæq; iam prudentiæ, omnibus rebus diligentiſsimè proſpiciebat.

De ſapientia Solomonis & prudentia & diuitiis, quódque primus Hieroſolymis templum ædificauit. *Cap.* *II.*

VIsvm eſt autem ei Hebronẽ petere, & ſuper altare æreum à Moyſe fabricatum ſacrificare, mille victimarum holocautomatis cæleſti numini oblatis: qui honor Deo fuit acceptiſsimus. illa ipſa enim nocte cùm in ſomnis ei cõſpiciendum ſe præbuiſſet, iuſsit eum poſtulare quicquid donorum pro hac pietate rependi ſibi cuperet. Solomon verò pulcherrimum quiddam ac maximum petiit, quod & Deus libentiſsimè largitur, & homini eſt vtiliſſimũ. Non enim aurum aut argentum aut alias id genus diuitias vt homo iuuenis petiit. nam hæc ſola vulgo hominum videntur expetenda, hæc ſola diuina munificentia digna. Sed da mihi, inquit, Domine mentem ſanam, & intellectum bonum, vt his acceptis populum hunc vere ac iuſtè iudicare valeam. Hac poſtulatione delectatus Deus, pollicius eſt ſe etiam alia quæ non petierat, additurum, diuitias & gloriam, ſed ante omnia talem intellectum ac ſapientiam, qualem antehac nemo habuerit vel regum vel priuatorum. Adhæc conſeruaturum regnũ in eius familia per multas ætates, modo iuſtus eſſe pergat, Deóq; per omnia parere, & paternis veſtigiis incedere, præcipuas eius virtutes imitando. His diuinitus auditis Solomon è ſtratis ſe proripit. & adorato Deo Hieroſolyma eſt reuerſus: & mactatis ante tabernaculum plurimis victimis, epulum omnibus ſuis exhibuit. Per eoſdem dies iudicium ad eum delatum eſt arduum, cuius exitum inuenire fuit difficile. Rem autem controuerſam de qua lis erat, neceſſarium duxi indicare, vt qui hæc legent, difficultatem decernendi intelligant: & ſi quando tale quippiam

piam inciderit, ad exemplar ſolertiæ regiæ difficultatem diſquirendi ſibi comparent. Duæ mulieres quæſtus meretricij venerunt ad eum, quarum altera quę iniuriam pati videbatur, hoc eſt exorſa: Ego, Rex, & mulier hæc habitamus in eodem cubiculo. Accidit autem vt ambæ eadem die, eadémque hora infantes maſculos parere-mus. Poſt triduum iſta iuxtà cubantem ſuum infantem per ſomnum oppreſsit, & ſublato è meo gremio infante meo, mortuum illum dormienti mihi in ſinum impoſuit. Illuceſcente die mammam præbere volens infanti, meum non inueni, ſed iſtius mortuum vidi iuxtà me iacentem: id quòd certiſsimis indiciis deprehendi. & quia repetens meum filium nihil profeci, ad tuum auxilium domine confugi. nam quia propter ſolitudinem nemo eſt qui coarguat, pertinaciter quod meum eſt abnegat. Tum rex interrogat alteram, ecquid habeat quod accuſationi huius opponat. Illa negante ſe hoc feciſſe, & aſſeuerante ſuum eſſe ſuperſtitem infantem, alterius verò mortuum: néminéque inueniente quid decerni poſſet, ſed omnibus vt in re obſcuriſsima cæcutientibus, ſolus Rex tale quiddam excogitauit. Iuſſis afferri

infantibus, tam viuo quàm mortuo, vocat quendam è ſatellitibus, imperátq; vt ſtricto gladio puerũ vtrumque ſecet in duas partes: quo vtraq; dimidium accipiat tam viui quà mortui. Hanc ſententiam totus populus tacitè damnabat vt puerilem: ſed interim cùm vera mater exclamaſſet, non ita faciendum, ſed potius alteri addicendum infantem: ſibi enim ſat eſſe ſi viuum videat, etiam ſi alienus exiſtimetur: altera verò parata eſſet, ex alieno dolore crudelem voluptatem capere: animaduertens rex has poſtremas voces non fingi, ei quæ exclamauerat infantem adiudicauit, quòd hæc reuera mater eſſet: alterius verò malitiam damnauit, quod & ſuum perdidiſſet, & amicæ infantem perdere conaretur. Viſum eſt hoc populo inſigne argumentum regiæ prudentię ſimul & ſapientiæ, & ex illa die non ſecus quàm diuina mente prædito obtemperabant. In tota autem ſua ditione præfectos & duces habuit hos: Toparchiæ Bethlemis, quæ ſortem Ephræmi complectabatur, præerat Vres. Ea verò in qua Dora ſunt & regio maritima, parebat Aminadabo Solomonis genero. Magnus campus erat ſub Banaia filio Achili, cuius præfecturæ contributa erat & ea regio quæ vſque Iordanem pertinet. Galaditicam & Gaulaniticam vſquè montem Libanum, vrbéſque in eis ſexaginta magnas ac bene munitas Gabaris adminiſtrabat. Achinadabus Galilææ toti Sidonem vſque præerat, habés & ipſe in matrimonio Solomonis filiam nomine Baſimam. Maritimam verò quæ eſt circa Arcen Banacates obtinebat: Saphates Itabyrium montem & Carmelum, totámque inferiorem Galilæam. Subeæ Beniamitica ditio fuit commiſſa. Tabares regionem trans Iordanem ſitam ſub ſe habuit. & rurſum his omnibus vnus præerat princeps. Mirandum autem in modum per id tempus auctæ ſunt res Hebræorum, & tribus Iudæ, populo ad agrorum colendorum ſtudium conuerſo. Pace enim potiti, & nullis bellicis tumultibus diſtracti, ad hæc optatiſsima libertate auidè perfruentes, in hoc potiſſimùm erant intenti, vt ſuas quiſque facultates augeret, & maioris precij faceret. Erant præterea regi alij præfecti, qui Syrorum cæterorúmque barbarorum Euphratem inter & Ægyptum incolentium gubernabant regiones, tributa ex eis colligendo. Hi barbari conferebant in quotidianos regiæ menſæ ſumptus ſimilæ coros triginta, farinæ ſexaginta, ſaginatos boues decem, & paſcuales viginti, & ſaginatos agnos centum. præter capturas venationum, quæ conſtabant ceruis ac bubalis, prætérque aues & piſces. Tantam etiam curruum multitudinem habebat, vt quadraginta millia præſepium numerarentur, in quibus equi iugales alebantur. & abſq; his equitatus ei fuit duodecim millium, quorum media pars Hieroſolymis circa regem verſabatur, reliqui verò ſparſim per villas regias degebant. & qui regiis im-

3. Reg. 4

penſis præerat, idem etiam equis neceſſaria ſuppeditabat, eò conuehendo vbicunque rex habitaret. Tanta autem fuit ſapientia & prudentia quam Solomon diuinitus acceperat, vt omnes priſcos ſuperaret, atque etiam Ægyptios, qui omnium ſapientiſſimi habentur, longè poſt ſe relinqueret. præcellebat etiam eos qui per idem tempus in maxima opinione ſapientiæ fuerunt apud Hebræos, quorum nomina non tacebo. Fuerunt autem hi: Athanus, Æmanus, Chalceus, Dodanus, filij Hemaonis. Compoſuit etiam libros Odarum & Carminum quinque ſupra mille, & parabolarum ac ſimilitudinum libros ter mille. cuilibet enim ſpeciei plantarum ſuam adhibuit parabolam, ab hyſſopo vſque cedrum: idem fecit de pecoribus & cæteris terreſtribus animantibus, natalibuſque & quę per aërem feruntur. nullius enim horum naturam ignorauit, aut inſcrutatam reliquit: ſed circa omnes philoſophatus eſt, & ſcientiam proprietatum earum ſummam præ ſe tulit. quin & eam rem diuinitus conſecutus eſt ad vtilitatem & medelam hominum, quæ aduerſus dæmones eſt efficax. Incantationes enim compoſuit, quibus morbi pelluntur: & coniurationum modos ſcriptos reliquit, quibus cedentes dæmones ita fugantur, vt in poſterum nunquam reuerti audeant: atque hoc ſanationis genus nunc vſque plurimum apud noſtrates poſſet. Vidi enim ex popularibus meis quendam Eleazarum, in præſentia Veſpaſiani & filiorum & tribunorum reliquorumque militum, multos arrepticios percurantem. Modus verò curationis erat hic. Admoto naribus dæmoniaci anulo, ſub cuius ſigillo incluſa erat radicis ſpecies à Solomone indicatę, ad eius olfactū per naſum extrahebatur dęmoniū: & collapſo mox homine, adiurabat id ne amplius rediret, Solomonis interim mentionem faciens, & incantationes ab illo inuentas recitans. Volens dein Eleazatus his qui aderant oſtendere ſuæ artis efficaciam, non longe inde ponebat poculum aut polubrum aqua plenum: imperabátque dæmonio hominem exeunti vt his ſubuerſis ſignum daret ſpectantibus quòd reliquiſſet hominem. quo facto nemini dubium erat quanta fuiſſet Solomonis ſcientia & ſapientia: quamobrem libuit hoc quoque narrare, vt omnibus nota ſit eximia regis huius natura: quámque charus Deo fuerit, & in omni genere virtutum excellentiſſimus. 3. Reg. 5 Porrò Tyriorum rex Iromus audito quòd Solomon patri in regnum ſucceſsiſſet, vehementer eſt gauiſus: nam Dauidis amicus fuerat, & per legatos ſalutato gratulatus eſt præſentem felicitatem. per quos Solomon ſcripſit ad eum in hunc ferè modum. Solomon Iromo regi. Scito patrem meum cùm voluiſſet ædificare templum Deo, bellis aſsiduis impeditum. neque enim prius à ſubiugandis hoſtibus deſtitit, quàm omnes ſibi tributarios redderet. Ego verò gratias habeo pro pace qua nunc fruimur, & præſenti otio decreui vti ad extruendum cœleſti numini domicilium. id enim à me fabricandum, iam antè patri meo Deus prædixit: quamobrem rogo vt aliquos mà cum meis mittas in montem Libanum ad materiem cædendam: quandoquidem hanc artem Sidonij melius callent quàm noſtrates. mercedis autem quanta huiuſmodi operariis perſoluenda ſit, te arbitrum facio. Eam epiſtolam Iromus libenter legit, Solomoníque in hunc modum reſcripſit. Rex Iromus regi Solomoni. Gratia Deo quòd tibi paternum principatum tradidit, viro ſapienti & omni virtutum genere prædito. Quare cùm nihil mihi gratius accidere potuerit, voluntati tuæ libens obſequar. Exciſis enim multis & magnis trabibus cedrinis atque cypariſſinis, per meos ad mare deducendas curabo: eoſdémque iubebo vt compactis ratibus ad quemcunque volueris tuæ regionis locum eas appellant, vnde poſt per tuos Hieroſolyma deportentur. Tu verò hanc nobis gratiam repones, vt exportandi ad nos frumenti poteſtatem facias, quo vtpote inſulares maximè indigemus. Harum literarum exemplaria hodiéque durant, tam in noſtris quàm Tyriorum annalibus: & ſi cui libuerit hæc certius cognoſcere, impetrata à publicorum commentariorum conſeruatoribus viſendi copia, comperiet eorum ſcripta conſonare cum his quæ à nobis produntur. quod ideo admonui, vt qui hæc legunt, ſciant nos nihil veris affingere, neque verſimilia quædam & ad delectationem accommoda narrationi noſtræ interſerere, atque deinde poſtulare, vt lector nihil amplius diſquirendo fidem nobis habeat: quandoquidem

in hac

in hac commentatione à decoro diſcedere abſque nefario ſcelere non licet. qua propter non recuſamus quin ſcripta noſtra reiiciantur, niſi talia ſunt vt eorum veritas validiſsimis argumentis approbari poſſit. Cæterum Solomon rex acceptis regis Tyriorum literis, & facilitatem eius & beneuolentiam collaudauit, & inſuper quibus ipſum cupere intellexit, præmiis eum eſt remuneratus, frumẽti annuos bis mille coros mittendo, & totidem olei bados. badus autem capit ſextarios LXXII. parem quoque vini modum illi exhibuit. Et ab his initiis amicitia regum horum exorta, maioribúſque incrementis aucta, in tantum adoleuit, vt in perpetuum firma duraverit. Solomon autem à populo ſuo milia XXX. operariorum exegit, prudenter inter eos operas partitus, quo minus labor ſentiretur. Decem enim milia iuſſit in Libano ſyluam per menſem intergrum cædere, ac deinde per duos alios domi interquieſcere, dum reliqua viginti milia ſuum opus abſoluunt, ita vt quarto demum menſe labor ad primos illos decies mille rediret. His omnibus Adoramus eſt præpoſitus. Præter hos erant in opere inquilini illi quos Dauid eò deſtinauerat, conuectores ſaxorum cæteræq; materiæ LXXM. & cęmentarij LXXXM. magiſtríque horum ter mille & C C. iis mandatum fuerat vt ſaxa prægrandia excíderent in vſum fundamentorum templi, eáque in monte prius in quadrum dedolata, ita demum in vrbem conueherent: ídque non modo indigenis, ſed & miſsis ab Iromo opificibus erat iniunctum.

Exorſúſque eſt Solomon fabricam hanc anno regni ſui quarto, ſecundo menſe, quem Macedones Artemiſium vocant, Iar verò Hebræi, annis DXC. duobus poſtquam Iſraelitæ Ægypto exceſſerant: mille & XX. annis poſt Abrahami ex Meſopotamena regione in Chananæam migrationẽ: poſt diluuium verò annis MCCCCXL. quòd ſi ab Adamo creato vſque templi ædificationem temporum ratio ſubducatur, comperientur anni MMMCII. Initium veræ fabricandi templi in annum vndecimum regni Iromi incidit, apud Tyrum regnantis, quæ condita eſt CCXL. annis antequam templum extrueretur. Iecit igitur rex in altiſſimam terræ profunditatem fundamenta templi è ſaxis validiſsimis, quæ contra omnem temporum iniuriam reſiſtere poſſent, ita vt cùm contigua terra coalita ſolum ac firmamentum imponendis ſubſtructionibus præberent, & propter inconcuſſam ſoliditatem facile molem ędificij cum paratu ornamentorum ſumptuoſiſsimo perferrent, non minorem admirationem habitura, quàm quę ſupernè ad amplitudinem, pulchritudinem & magnificentiam operis per artifices allaborata ſunt. extruxerúntque illud vſque lacunar ex albo lapide. Huius ædificij altitudo fuit cubitorum ſexaginta, & totidem longitudo, latitudo verò viginti. Super hoc autem erat aliud ædificium pari menſura, ita vt tota altitudo templi centum viginti cubitis conſtaret. verſum autem erat ad Orientem. Et porticus in aditu eius erat viginti cubitorum longitudinis, iuxta menſuram latitudinis templi, lata cubitos decem, ſurgens in altum cubitis centum viginti. In circuitu deinde templi conſtruxit triginta cellas, quæ inter ſe conſtipatæ externe parietes templi fulciebant. erántque inter ſe peruiæ. & patebant ſingulæ in longum vigintiquinque cubitos, ac totidem in latum, & viginti cubitis attollebantur. Super has alia ſeries cellarum erat extructa, ſuper quam rurſum aliæ, omnes inter ſe numero & amplitudine pares, ita vt coniunctæ inferius ædificium æquarent altitudine. Nam ſuperius non erat circumædificatum. fuerunt autem omnia cedro contecta. Et cellæ quidem ſuum quęque tectum habebant, non proximo contiguum. reliquum ex longiſsimis trabibus erat conſertum, ad vtrunque latus pertingentibus, ita vt ipſi parietes hoc pacto confibulati firmiores redderentur. His trabibus ſubnexa erant laquearia politiſſima, cælaturis & bracteis aureis ornata. Parietes etiam cedrinis tabulis auro illitis erant incruſtati, ita vt omnia reniterent auro, & intrantium oculos fulgor vndique occurrens perſtringeret. Tota verò ſtructura ex lapidibus politiſsimis conſtabat, ita ad vnguem inter ſe quadrantibus, & commiſſuris oculos fallentibus, vt intuentibus nullum vſquam mallei aut cuiuſlibet fabrilis inſtrumenti veſtigium appareret, ſed connata potius omnia quàm arte congeſta viderentur. Porrò aſcenſum in ſuperiorem templi partem ſic commentus eſt

III
3. Reg. 6

rex,

rex, vt cochleam in hunc vsum crasitudini parietis includeret. Hæc enim pars non habebat ab Oriente magnam ianuam vt inferior, sed à lateribus inerant parua hostiola. nec parum ad firmitatem conferebant tabulæ cedrinę se inuicem complectentes, & crasis catenis inter se constrictę. Diuiso deinde in duas partes fano, penetrale eius viginti cubitorum nulli fecit accesibile, reliquum quadraginta cubitorum spacium in vsum sacerdotum consecrauit: & in pariete adytum à reliquo corpore seperante fores apposuit cedrinas, has quoque cęlatas & inauratas. eas prętexuit velis picturatissimis, hyacinto, purpura, cocco, byssóque splẽdidissimo ac mollissmo distinctis. Post hæc in adyto viginti cubitos quaquauersum patente dedicauit duos cherubinos ex auro solido, vtrumque quinque cubitorum altitudine. vterque duas alas habebat ad quinque cubitos protensas: quapropter non longo seiunctos interuallo statuit, vt vna ala australem parietem attingeret, altera septentrionalem: reliquę duæ sese contingentes in medio sitam arcam protegerent. Hæ cherubicæ effigies quánam specie fuerint, nemo vel coniicere potest vel eloqui. Pauimentum etiam templi constrauit laminis aureis. Ianuæ demum fores altitudini parietis proportione conuenientes addidit, latas cubitos viginti, & auro illitas. Atque vt compendio dicam, nihil tam intus quàm foris omisit, quod non inauraret. Oppansum est præterea aulæum & huic ianuæ, simile illi quod interior ianua habuit. Cæterum porticus nihil tale habebat. Post hæc Solomon accersiuit Tyro ab Iromo artificem nomine Chiramum, filium mulieris Nephthalitidis, patre Tyrio ab Israelitis oriundo, operarium insignem in quauis materia, sed præcipuè in auro & argento ac ære. Huius opera vsus est in omnibus quæ artificiose in templo fieri voluit. Is fecit duas columnas æreas crassitudine quatuor digitorum, altas decem & octo cubitos, quarum circumferentia duodecim cubitos complectebatur. his imposita erant capitella fusilia liliata, proceritate quinque cubitorum: quibus circundata erant retiacula ærea quæ operiebant lilia, dependebántque inde duæ series malorum punicorum ducentorum numero. Has columnas posuit in aditu vestibuli, alteram à dextris nominatam iachin, alteram à sinistris nominatam boz. Fecit etiam vas aheneum fusile semiorbis specie, quod propter capacitatem appellatũ est mare. Erat enim labrum patens per dimetientem lineam in cubitos decem, crassitudine palmari. eius meditullium sustinebatur spira decies replicata, cuius dimetiens linea fuit cubitalis. Id labrum circustabant duodecim iuuenci ad tractus quatuor ventorum obuersi terni, quorum postica subsidebant vt eis orbiculare illud vas incumberet, in medio sui depressius. Capiebat autem hoc mare congiorum tria millia. Fecit præterea labrorum decem bases æreas quadrangulas. harum quæque longitudine fuit cubitorum quinque, latitudine quatuor, altitudine trium. huius operis partes seorsim fabricatæ sic compingebantur. Quatuor erant columellæ per totidem angulos dispositæ quadrangulæ, quibus latera basium vtrinque inserebantur. erant autem hæc tripartita, & inter iuncturas cælaturis distincta, alibi leonis effigie, tauri alibi aut aquilæ. Columellæ quoque eisdem cælaturis erant ornatæ. Totum verò opus quatuor rotis sustinebatur, quæ fusiles erant, habebántque modiolos & radios, sesquicubitali inter vtramque extremitatem interuallo. erátque mirum videre rotarum circumferentias, quomodo lateribus basium coaptatæ cantis suis insistebant. Angulos autem superne continebant fusiles humeruli manuum extensarum. his imposita erat spira, cui labrum inserebatur, ita vt manibus sustineri videretur: qua parte effigies leonum & aquilarum sic erant adaptatæ, vt connatas putares, interuenientibus inter eas palmarum arbusculis. Atque hæc fuit decem basium structura. Deinde ex eodem ære fecit decem labra rotunda conchę specie, quorum quodque capiebat congios quadraginta. erat enim altitudo quatuor cubitorum, & tantundem spatij patebat inter margines. Ea labra decem illis basibus imposuit, quas mechenoth sua lingua appellabant. horum quinque ad sinistrum latus templi septentrionale collocauit totidem ad dextrum australe, ita vt Orientem spectarent: quo loco etiam mare illud dedicauit. Omnibus deinde aqua repletis, mare quidem in eum

3. Reg. 7

vsum

vſum aſſignauit, vt inde ſacerdotes templum ingredientes manus ac pedes abluerent, ad altare aſcenſuri: labra autem vt eorum aqua purgarentur inteſtina ac pedes animantium ad holocautoma deſtinatorum. Fabricauit etiam altare æreum viginti cubitorum longitudine, totidem latitudine, altitudine decem, in quo holocautomata incenderentur. Fecit item vaſa eius ex ære omnia, lebetes & amulas, tenacula & harpagones & reliqua, auri fulgorem referentia. Menſas quoque multas dedicauit rex, & in his vnam magnam auream, in qua proponebantur ſacri panes: reliquæ non multo deteriores diuerſo modo factæ ſuſtinebant phialas & pateras, aureas vigeſies mille, argentearum quadraginta millia. Candelabrorum item fecit decem millia, iuxta præceptum Moyſis: ex quibus vnum in templo dedicauit, vt interdiu luceret iuxta legem: & menſam vnam impoſitos panes habentem, ſitam ad ſeptentrionale templi latus ex aduerſo candelabri. id enim ad auſtrale latus collocauerat. medium autem inter vtrunque locum obtinebat altare illud aureum. Hæc omnia continebat anterior illa templi pars quadraginta cubitos longa, & velo diſparata ab adyto. illò enim arca erat inferenda. Cantharorum autem vinariorum octoginta millia rex comparauit, & phialarum aurearum millia decem, argentearum verò alterum tantum. Lancium item aurearum, ad offerendam in eis ſimilam maceratam ad altare, octoginta millia, duplum verò argentearum. Craterarum quoque in quibus ſimilam oleo ſubigebant, ſexaginta millia aurearum, & alterum tantum argentearum. Menſurarum verò quales Moyſi hin vocantur, & aſſaron, aurearum erant viginti millia, & duplicatus numerus argentearum. Acerræ quoque aureæ quibus odoramenta in templum inferri ſolent, erant numero viginti millia: & aliæ quibus deferebatur ignis à magno altari in paruum intra templum ſitum quinquaginta millia. Paratæ erant & ſacerdotales veſtes in vſum pontificum, annumeratis talaribus & epomidibus atque logio cum ſuis gemmis in vniuerſum mille. Corona verò in qua Moyſes Dei nomen inſcripſit, vnica fuit, & vſque in hodiernum permanſit. Stolas autem ſacerdotales è byſſo fieri curauit, cum decies mille zonis purpureis, & tubarum quales Moyſes præſcripſit CCM. Item alias ſtolas byſſinas Leuitis hymnorum cantoribus, numero ducenta millia. Inſtrumentorum præterea muſicorum, quæ naula & cinnyræ vocantur, in vſum hymnodiarum ex electro confecit quadringenta millia. Quæ omnia Solomon ad honorem Dei magnificè parauit, nullis parcens ſumptibus: ſed omni liberalitate vſus hæc in theſauris Dei condidit. Circumdedit deinde templo ſeptum quoddam trium cubitorum altitudine, quod noſtra lingua giſon vocamus, excluſurum profanam multitudinem, & ſolos ſacerdotes admiſſurum. extra hoc ſeptum erat fanum, porticibus magnis ac latis cinctum, & portis altis patens: quarum ſingulæ ſingulos ventos ſpectabant, & foribus auratis claudebantur. in hoc fanum cuilibet è populo, puro, modò ac caſto, & præſcriptorum legis obſeruanti, acceſſus patebat. Dici autem non poteſt, ac vix etiam oculis credi, quàm mirandum fuerit illud exterius fanum. vallibus enim expletis, tam profundis, vt ad proſpectum oculi caligarent, & aggeſta ad quadringentos cubitos terra, eam vertici montis in quo templum extructum eſt æquauit: atque hoc modo factum eſt vt area fani cum ſolo templi æquaretur. hanc cinxit duplicibus porticibus, quas columnæ è nativo ſaxo ſuſtentabant, & laquearia cedro expolita tegebant. Fores verò habebant omnes ex argento fabricatas. His tam magnis ac pulchris operibus & donariis ſeptennio perfectis, non ad opulentiæ modo, ſed & celeritatis oſtentationem: quæ enim ætatem integram hominis poſcere videbantur, tam breui ſi ad magnitudinem conferatur tempore erant abſoluta: Solomon rex per literas iuſſit magiſtratus ac ſeniores Hebræorum totum populum Hieroſolyma congregare, ad ſpectandum templum, & ad transferendam illuc arcam Deo ſacratam: denunciataque omnibus profectione Hieroſolymitana, ſeptimo demum menſe conuenerunt, qui noſtratibus eſt thiſri, Macedonibus hyperberetæus: incidítque in idem tempus ſcenopegia, feſtum apud Hebræos ſanctiſſimum & maximum. Tollentes igitur arcam, & tabernaculum quod Moyſes conſtruxerat, & omnia vaſa ad miniſterium ſacrificiorum Dei parata, tranſportauerunt in templum: acceſſerúntque illò cum victimis

IIII. 3. Reg. 8.

ctimis tam rex quàm vniuersus populus ac Leuitæ, libaminibus & multo hostiarum sanguine viam perfundentes, & infinitam vim odoramentorum adolentes, vt circumquaque totus aër suauitate repletus etiam longè remotis sentiretur, constanti omnium opinione, aduentare Deum ad inhabitandum recens extructum ac dedicatum sibi locum. nam neque hymnos canentibus, neque choreas ducentibus, lassitudo est oborta, dum ad templum peruenirent. atque in hunc modum arca est translata. Quum verò iam in adytum inferri deberet, reliqua quidem multitudo abscessit, soli verò baiulantes sacerdotes inter duos cherubinos eam deposuerunt: quæ effigies coniunctis alarum extremitatibus (sic enim artifex eas fecerat) arcam velut sub vmbella aut tholo protexerunt, continebat hæc nihil aliud quàm duas tabulas lapideas, quæ decem præcepta, Dei ore in monte Sina prodita, insculpta eis conseruabant. Candelabrum autem & mensam & altare aureum statuerunt in templo ante adytum, eisdem locis in quibus in tabernaculo prius sita fuerant: vbi quotidianas hostias offerebant. Cæterum altare æreum pro foribus templi est positum, vt apertis illis in conspectu esset sacrificiorum magnificentia. reliquum verò vasorum instrumentum omne in vnum congestum, intra templum est repositum. Postquam autem omnibus quæ ad arcam attinebant rite peractis sacerdotes sanctuarium exiuerunt, repente globus nebulæ, non asper, nec qualis hiberno tempore grauidus pluuia condensatur, sed diffusus ac temperatus in templum influxit: & primò sacerdotum visum vt vix se inuicem cernerent obscurauit, deinde in omnibus eam cogitationem excitauit, quòd Deus in templum descendens, præsens ac libens hoc domicilium sibi optaret. His talia voluentibus animo, rex qui tum forte sedebat, assurrexit: verbisque & se & Deo dignis cæleste numen est allocutus. Tu quidem, inquit, sempiternam domum habes Domine, nec ignoramus te tibiipsi hanc vniuersi molem condidisse, quæ cælo, aëre, terra & mari constat: quam totam imples, nec tamen ab ea caperis. hoc verò templum ideo tuo nomini adornauimus, vt in hoc sacrificiis ac precibus in cælum missis tibi propitio litaremus, certo persuasi quòd & hîc ades & nusquam interim abes. Cùm enim omnia videas, audias omnia, nihil obstabit hæc ædes quo minus vbicunque te dignum est habites, à nemine alienus, & omnibus proximus, procipue his qui te desiderant nocte diéque præsens ac propitius. His vocibus Deum precatus, vertit orationem ad populum, docens eos de potentia Dei simul & prouidentia. Hunc Dauidi suo patri futura, quæq; iam euenerint, quæq; euentura sint prædixisse: hunc ipsi nondum nato nomen imposuisse, quo vocandus esset: quódque paterni regni successor templum ei ædificaturus esset prænunciasse. ergo cùm vaticinium magna ex parte euentu sit comprobatum, debere eos Deo laudes afferre cum gratiarum actione, & de promissionibus futuræ felicitatis nihil dubitare, quibus iam nunc fidem adstrui conspicerent. His affatus multitudinem rex, rursum ad templum vertit oculos, & extensa ad multitudinem dextera: Operibus quidem, inquit, impossibile est hominibus gratiam Deo pro acceptis beneficiis reddere. Nullius enim rei diuinum numen indiget, nimirum maius quàm cui tales retributiones conueniant. sed hoc vno quo nos cæteris animantibus præstantiores voluisti, laudare nos maiestatem tuam decet, & pro his quibus familiam meam atque Hebræorum populum dignatus es, necesse est gratias agere. Qua enim re magis vel parum propitius placandus, vel in fauore es retinendus, quàm voce, quam ex aëre haurimus, & per hunc rursum ascendere nouimus? Quapropter gratias tibi ago, primum quòd patrem meum ex obscuro loco ad tantam gloriam euexisti: deinde quòd mihiipsi in præsentem diem omnia quæcunque promiseras præstitisti: precórque vt in posterum largiaris quæ Deus hominibus caris largiri potest, & familiam nostram in sempiternum augeas, quemadmodum patri meo & viuo & mortuo es pollicitus, quòd apud nos regnum sit permansurum, & per innumeras successiones propagandum. Hæc igitur nobis concede, simúlque meis omnibus virtutem qua potissimum delectaris. Ad hæc supplex oro, vt aliquid de tuo spiritu ad hoc templum incolendum deducas, vt nobis appareat, in terris quoque te degere. Alioquin tibi

paruum

paruum eſt domicilium vniuerſum hoc cæli conuexum, nedum hoc qualecunque templum. Tu tamen hoc vt proprium integrum ſeruato à vi hoſtium, oro & tanquam poſſeſſionis tuæ curam gerito. Et ſi quando populus in peccatum prolapſus, ob hoc te affligente aut ſterilitate terræ, aut peſtilentia, ſimilíve malo multatus fuerit, qualibus in pietatis præuaricatores ſoles animaduertere: ac deinde affluens ad tuum templum ſupplex confugerit, ſalutem votis expetens: exaudi tanquam præſens, & miſeratus eos è calamitatibus eripe. Nec ſolis Hebræis errantibus hanc opem à te precor: ſed etiam ſi ab extremis orbis finibus aliqui venerint, aut vndecunque profecti in hoc loco boni quippiam impetrare à te voluerint, exoratus illis largire. Sic enim omnibus erit euidens, quòd & tu hanc ædem apud nos tibi extrui voluiſti, & nos nec inhumani ſumus, nec alienigenis iniqui, ſed libenter ferimus te communiter omnibus tum opitulatorem eſſe, tum bonarum rerum omnium largitorem. Hæc locutus & protinus humi ſtratus, cùm aliquandiu adorauiſſet ſurrexit, hoſtiáſque ad altare adhibuit: quúmque id ſolidis victimis repleuiſſet, litatum Deo manifeſto argumento cognouit. Ignis enim ex aere emicans, omnibúſque inſpectantibus in altare delapſus, correptas victimas abſumpſit: ad quod prodigium populus haud dubiam coniecturam fecit, in eo templo numen eſſe habitaturum, & præ gaudio procidens in ſolum, vnanimiter adorauit. Rex autem ad laudes Dei verſus, multitudinem ad idem hortabatur, quandoquidem ſigna vidiſſent eius beneuolentiæ: precandum admonens, vt perpetuò talem ſe exhibeat, & mentem eorum puram ab omni peccati labe cuſtodiat in iuſtitia & religione, quo poſſint præcepta per Moyſem diuinitus tradita conſtanter obſeruare. Sic enim fore genus Hebræorum feliciſſimum omnium, & cæteris mortalibus longe beatius. Simúlque iubebat eos meminiſſe, quòd quibus artibus parauiſſent tanta bona, eiſdem & hæc retenturi eſſent, & alia maiora atque cumulatiora quæſituri. Neque enim aliter exiſtimandum, quàm iuſtitiæ ac pietatis merito hæc illis contigiſſe. eſſe autem facilius parare quæ deſint, quàm parta tueri, & cauere ne vllum detrimentum admittatur. His affatus multitudinem rex concionem dimiſit, ſacris primum factis tam pro ſe quàm pro populo: mactauítque vitulorum duodecim millia, agnorum centum & viginti millia: nam tum primùm templum victimarum cruore imbutum eſt, & omnes Hebræi cum liberis ac vxoribus epulo ſunt excepti. Præterea ſcenopegiæ feſtum ante templum ſplendide ac magnifice rex per quatuordecim dies celebrauit cum vniuerſo populo epulatus. Peractis autem his omnibus, & nullo pietatis officio prætermiſſo, dimiſſi ſunt ſuam quiſque domum, actis prius regi gratiis, pro bene curata republica, & pro tantis operibus abſolutis, precatíque vt eis omnipotens Deus in longum temporis Solomone rege frui concederet. Faciebant autem iter gaudentes ac geſtientes, hymnóſque ſacros canentes, ita vt præ gaudio nullum viæ tædium in reuertendo ſentirent. Cæterùm illata in templum arca, & ſpectaculo tam elegantis & ampli ædificij publicè exhibito, feſtíſque diebus inter ſacra & epulas exactis, cùm iam ſinguli ad ſuas vrbes eſſent reuerſi, rex in ſomnis eſt admonitus, gratum Deo fuiſſe eius ſacrificium, & vota exaudita eſſe. quódque ſeruaturus eſſet ſuum templum, & ſemper inhabitaturus, donec ipſius poſteri cum ſubiecto populo iuſtitiam colerent: in primíſque ipſum ſi à paternis præceptis nuſquam diſcederet, ad ſummum felicitatis faſtigium euehendum, & genus eius per continuatas ſucceſſiones ei regioni præfuturum, nec vnquam è Iuda tribu regem defore. Quòd ſi prodito & obliuioni tradito pietatis ſtudio, ad externarum religionum ritus ſe transferret, radicitus eum excidendum: & neque generis ipſius reliquias manſuras, neque Iſraelitas calamitatem euaſuros: ſed bellis & aliis innumeris cladibus afflictos, & è patrio ſolo extorres, peregrè apud exteras gentes oberraturos. Templum verò quod tum recens extructum eſſet, Dei permiſſione à barbaris direptum atque incenſum iri, vrbe inſuper hoſtili manu diruta: ita vt vbique ſparſo earum calamitatum rumore, & multis ob earum magnitudinem ægre credentibus, finitimi demiraturi ſint, & interrogaturi, qua de cauſa Hebræi in tantam nunc indignationem incidiſſent, quum antea eius ope ad maximas diuitias, maximámque gloriam eſſent euecti. Quibus reliquias gen-

3. Reg. 9.

tis reſponſuras, quòd propter peccata ſua & patriarum legum præuaricationem hæc omnia contigiſſent. Hæc illi per ſomnium denuntiata ſacræ literæ continent.

V. Abſoluta autem templi fabrica, quæ ſeptennio, vt dictum eſt, durauit, regiæ ſtructuram eſt aggreſſus, quam vix tertiodecimo anno conſummauit. neque enim tantam curam huic operi, quantam ædificando templo impendit. Sed illud quidem amplum licet, & plus quàm credi poſſit celebre, cooperanti Deo intra iam dictum tempus perfectum eſt: regia verò tametſi multum magnificentiæ templi cederet, quòd neque materia eius tanto antè præparata fuiſſet, & regi non Deo ſtrueretur domicilium, eo tardius ad finem eſt perducta. Et hæc tamen pro dignitate fortunarum regis ac gentis eſt exædificata. Operæprecium autem fuerit totum eius ordinem ac diſpoſitionem indicaſſe, vt ex eius deſcriptione totam amplitudinem lector colligere ac conſiderare poſſit. Baſilica erat magna & pulchra multis columnis ſuffulta, quam ad cauſas forenſes agitandas, & lites decernendas condidit, capacem multitudinis quæ eò ius peteret, longam cubitos centum, latam quinquaginta, altam triginta. hanc ſexdecim columnæ quadrangulæ ſuſtinebant, tectam opere Corinthiaco, additis parilibus poſtibus cum valuis cælatis ad ornamentum loci ſimul & munimentum. In eius medio fuit ædes alia, quadrata, lata triginta cubitos, columnis validis ſuffulta: & in ea tribunal magnificum, vbi Rex iura ſolebat reddere. Huic ædificio coniuncta erat domus in vſum reginæ facta, & aliæ aulæ quò ſe negotiis peractis animi cauſa conferebant, omnes cedrinis tabulis conſtratæ: partim ſaxo quadrato decemcubitali conſtructæ, partim ita vt ſolent regiæ vel templa, incruſtatæ pretioſo marmore, quod è locis eo nomine celebribus apportatur. Et tribus quidem ordinibus aulæis Babylonicis prætexebantur: quartus verò ſculptorum admirabile artificium oſtentabat, in quo effictæ erant variæ arborum ac plantarum ſpecies, frondibus & foliis tanta ſubtilitate expreſſis, vt agitari quodammodo viderentur. Reliquum verò quod ſupererat vſque ad lacunar, opere albario tectum, & diſcoloribus picturis erat variegatum. Præter hæc erant & alia cubicula ad voluptatem facta, & porticus ad ornatum regiæ longiſſimæ, in quibus ſplendidiſſima triclinia referta auro, vt quæ aurea ſupellectili ad omne regij conuiuij miniſterium erant inſtructiſſima. Difficile eſt enumerare amplitudinem ac varietatem aularum, tam maiorum quàm mediocrium, tum quæ ſub terra latebant, quæ've in aërem elegantiſſimè attollebantur. In ſumma totum ædificium è marmore candido & cedro, & auro atque argento conſtabat: diſpoſitis per parietes & laquearia variis lapillis auro incluſis, quemadmodum & in ornatu templi factum fuerat. Quin & ex ebore factum erat prægrande ſolium cælatum, ſpecie tribunalis, quod ſex gradibus aſcendebatur, in quorum ſingulis extremitatibus leonum effigies erant impoſitæ, totidem aliis ſuperne imminentibus. qua verò parte rex inſidebat, manuum effigies eum excipiebant: & quà reclinabatur, dimidiatus erat iuuencus tergum ſuum reſpiciens: totúmque tribunal auro coagmentatum erat. Hæc opera Solomon viginti annis perfecit, conferente magnam auri vim, maiorem argenti Iromo Tyriorum rege, & præter hæc cedri atque pinus materiem. Sed & ipſe maximis donis Iromum eſt remuneratus, ſingulis annis frumentum ei mittens & vinum atque oleum, quibus maxime opus habebat, vt diximus, eo quòd inſulam incoleret. Præterea Galilææ oppida numero viginti non procul à Tyro diſſita ei donauit: quæ cùm ille perluſtrata ſatis conſideraſſet, & non valde probaſſet, renuntiari iuſſit Solomoni, ſibi non eſſe opus eis oppidis. & ex eo terra Chabelon eſt appellata: voce Phœnicum lingua, id quod diſplicet ſignificante. Quæſtiones etiam ænigmaticas Tyrius rex ad Solomonem tranſmiſit, rogans vt eas explicaret, & dubitationem ſibi omnem eximeret. At ille callens huiuſmodi rerum ac natura prudentiſſimus, nihil inexplicatum relinquebat: ſed omnia ratione peruincens, & perſcrutatus eorum intellectum, apertiſſimè declarabat. Meminit horum duorum regum & Menander, qui è Phœnicum lingua annales Tyriorum in Græcum ſermonem eſt interpretatus, in hunc modum ſcribens: Defuncto Abibalo ſucceſſit in regnum filius Iromus, qui vixit annos quinquaginta tres, & regnauit annos XXXIIII. hic aggeſſit ad inſulam agrum qui dicitur amplus, & auream columnam in Iouis delubro dedicauit. idem

materiem

materiem multam in monte Libano excidit ad contegenda templa, & demolitus antiqua templa, Herculi & Astartæ noua instaurauit: primúsque Herculi statuam erexit mense Peritio. Deinde expeditione contra Eyceos suscepta, quòd debita tributa non persoluerent, subactis illis victor est domum reuersus. Huius temporibus erat Abdemonus adolescens, qui problemata à Solomone Hierosolymorum rege iuncta dissoluebat. Meminit & Dius sic scribens. Abibalo defuncto filius eius Iromus regnum excepit. Is Orientalem vrbis partem aggeribus auxit, & eo pacto pomœria protulit. templum quoque Iouis Olympij, quod antè separatum erat, medio spatio repleto aggeribus cum vrbe coniunxit, & aureis donariis ornauit. conscenso deinde Libano materiem ad structuram templorum cæcidit. Addítque Solomonem Hierosolymorum regem ad hunc Iromum ænigmata misisse, solutionem eorum postulantem: quòd cùm ille non valuisset, magna pecunia mulctatum esse. Deinde per Abdemonem quendam virum Tyrium proposita explicuisse, & ipsum alia proposuisse: in quibus soluendis cùm Solomon hæreret, maiorem etiam pecuniam eum illi remisisse. Et Dius quidem ita scribit. Cæterum rex cùm videret mœnia Hierosolymorum turribus & propugnaculis ad securitatem egere, nec ea dignitati vrbis satis respondere, & muros instaurauit, & turres magnas in eis erexit.

VI. Condidit etiam vrbes vel præcipuis annumerandas, Asorum & Magedonem, & tertiam Gazara Palæstinę vrbem, quam Pharao rex Ægypti bello aggressus expugnauerat, occisísque ad vnum habitatoribus diruerat, ac deinde filiæ suę Solomoni nuptæ dono dederat. quamobrem denuo rex eam exædificauit, quòd esset natura munita, & ad bella rerúmque nouitates opportuna. Nec procul inde alias duas vrbes condidit, quarum altera Betachora, altera Baleth vocabatur. necnon & alias ad secessus voluptarios aptas ob aëris temperiem fructuúmque vbertatem, & perennibus aquis irriguas. Ingressus deinde in desertum quod est super Syriam, eiúsque regionis potitus, vrbem ibi maximam condidit, duorum dierum itinere à superiore Syria distantem, ab Euphrate verò vnius. ad magnam autem Babylonem inde sex dierum via protendebatur. Quare autem à reliquis cultæ Syriæ partibus hæc vrbs tam procul habitetur, causa est hæc, quòd mediterranea per desertum petentibus, ibi demum fontes ac putei reperiuntur. Hac igitur vrbe extructa, & mœnibus validissimis cincta, Thadamoram eam appellauit, quo nomine etiam nunc à Syris vocitatur. Græci Palmiram nominant. Atque hæc fuerunt per id tempus Solomonis opera. Nunc quoniam video multos quærere, quî factum sit vt omnes Ægyptiorum reges à Minæo illo qui Memphin condidit, quíque multis annis auum nostrum Abrahamum præcessit, vsque ad Solomonis tempora, per mille trecentos & amplius annos Pharaones dicti sint, à quodam rege nomine desumpto: operæpretium existimo eorum ignorantiæ mederi, & manifestam huius appellationis causam reddere. Pharao regem Ægyptiis sonat. Opinor autem ipsos à pueritia nominibus aliis discretos, quamprimum reges creati fuerint, potestatis eius nomen patriæ linguæ vernaculum assumere. Nam & Alexandrini reges aliis prius nominibus vocati, post assumptum regnũ vocati sunt Ptolemæi à primo eius vrbis rege: & Romanorum imperatores alioquin gentilia nomina habentes, Cæsares appellantur, principatus & honoris vocabulo, posthabito illo priore quod à parentibus hæreditariũ in eos demanauit. Et hinc est, ni fallor, quòd Herodotus Halicarnaseus cùm c c c x x x. reges post Minæũ Memphis conditorem deinceps successisse dixerit, nomina eorum non recensuit, quia Pharaones vocati sint omnes. Cùm enim post hos mulier imperium arripuisset, nomen eius ponit Nicaulen: nimirum ea de causa, quòd soli mares huius appellationis essent capaces, & non etiam fœmina, oportuit peculiare ipsius nomen dicere. Ego verò in nostræ gentis commentariis reperi, quòd post Solomonis socerum Pharaonem, nemo Ægyptiorum regum amplius hoc nomine sit vocatus: & quòd post illum venerit ad Solomonem iam dicta mulier, quæ tum Ægypti simul ac Æthiopiæ regnum obtinebat. Sed de hac paulo pòst dicemus: nunc verò ideo hæc memoraui, vt ostenderem nostros libros & Ægyptiorum in multis consentire. Solomon autem rex reliquias Chananæorum

quæ Libanum montem vsque ad vrbem Amathen colebant, & imperium eius detrectabant, sub ditionem suam redactas tributa pendere coegit, & per singulos annos certum numerum seruorum & colonorum qui per agros distribuerentur exegit. Hebræorum enim nemo ad seruiles operas adigebatur: nec erat æquum, vt cùm tam multas gentes Deus sub eorum imperium subdidisset, ex his potius quàm deuictis eiusmodi conditionis homines censerentur: sed omnes arma & currus atque equos & rem militarem tractare malebant. Chananæis verò quos ad seruitutem abduxit, sexcentos præfectos præposuit, qui procuratores essent regij, & sua cuique opera atque negotia præscriberent. Quin & classem rex in Ægyptio sinu ædificauit, in quodam loco ad mare rubrum, qui nominatur Asiongaber. Hæc nunc Berenice vocatur, non procul ab Elana vrbe, quæ regio tum in Hebræorum ditione censebatur. Et in hac quoque classe munificentia Iromi regis amici fuit vsui. Viros enim gubernatores & nauticæ rei peritos ei misit quotquot voluit, qui nauigantes cum regiis procuratoribus in regionem Indiæ, olim Sophiram, nunc Auream terram nominatam, aurum illi adferrent. hi collectis circiter quadringentis talentis retro ad regem sunt reuersi. Interim ad Ægypti Æthiopiæq; reginam, mulierem sapientiæ studiosam, & cætera quoque egregiam, Solomonis virtutem ac sapientiæ fama delata, cupiditas eam incessit coràm hominem visendi: sic enim fore vt experimento, non rumoribus crederet, qui sæpenumero falsi eo quòd toti à fide renunciantium pendeant, paulo pòst euanescunt: decreuítque susceptа longinqua peregrinatione illius sapientia perfrui, & de rebus arduis cum eo differere. Venit igitur Hierosolyma splendido & opulento apparatu. Adducebat enim secum camelos onustos auro & variis aromatibus lapillísque precios is. Rex verò honorificentissimè exceptam, & in cæteris comiter ac liberaliter habuit, & propositiones illius pro sua prudentia facile explicans, opinione citius dissoluebat. At illa stupebat ad regis sapientiam, tanto maiorem experta quàm audierat: magísque etiam admirabatur regiam tam elegantem ac magnificam, & tam bellè dispositum ædificiorum ordinem, quòd hîc quoque ingenium regis contemplaretur. Sed nihil magis mirata est quàm aulam, cui cognomen Saltus Libani, & quotidianos conuiuiorum sumptus tam dapsiles, apparatúmque ministerij. nam & cultu erant decentissimo, & perquam scitè omnia ministrabant. Nec minor fuit admiratio dum quotidiana sacrificia videret, quantáque cura & religione sacerdotes ac Leuitæ circa ea versarentur. Hæc quotidie contemplando vehementer admirabatur, id quod nec dissimulare potuit, sed apud regem ingenuè fassa est, quantoperè huiusmodi spectaculis afficeretur. Omnia, inquit, rex, quæ auditu percipiuntur cunctantius credere solemus: sed de tuis bonis, quæ vel intra te sunt reposita, sapientia videlicet ac prudentia, vel tam amplum regnum tibi suppeditat, non vana fama ad nos perlata est: sed quum esset vera, non respondisse tamen eam tuæ felicitati nunc præsens video. Quamuis enim auribus persuadere conabatur, non potuit tamen res ita pro dignitate repræsentare, sicut nunc oculis nostris subiiciuntur. de me quidem fatendum est, quòd cùm de fide eius hæsitassem, ne fortè aliquid affingeret, nunc longè maiora eis conspexi. Macti tanta felicitate Hebræi, macti amici ac familiares tui, quibus perpetuo sapientia tua frui datum est. Laudandus Deus qui regionem hanc & habitatores eius adeò dilexit, vt te regem eis præficeret. Nec contenta verbis indicasse quanti regem faceret, etiam muneribus suam erga illum obseruantiam testari voluit. Viginti enim auri talenta ei donauit, & aromatum vim magnæ æstimationis, lapillorúmque precios issimorum. Aiunt etiam quòd balsami plantam, cuius hodiéque ferax est nostra regio, illius reginæ munificentiæ ferri acceptam oporteat. Nec minora fuere quæ ipsa à rege recepit, optione etiam illi permissa. nihil enim roganti negatum est: sed libentius quàm illa peteret largiens, insignem præ se tulit liberalitatem. Atque ita Ægyptiorum regina datis simul & acceptis amplissimis muneribus in patrium solum reuertitur. Per idem tempus allatis ex Aurea sicut vocant terra gemmis & lignis pineis, ex hac materie rex fulcra templi ac regiæ fecit, eiúsque parte vsus est

3. Reg. 10.

VII.

ad inst

ad inſtrumenta muſica, cinnyras & nabla, quibus Leuitæ diuinos hymnos ſolent accinere. nunquam enim antehac tam elegans apportata fuerat. Sed nemo ſic cogitet, quæ nunc pinea ligna vocantur, qúæve ad alliciendos emptores hac appellatione mangonizant negociatores, illis eſſe ſimilia. illa enim aſpectu ficulnam materiem referunt, niſi quòd candidiora ſunt & fulgentiora: id quod admonere officij noſtri duximus, ne quis per ignorantiam in his diſcernendis fallatur, quandoquidem res Solomonis in huius materiei mentionem nos induxerunt. Eadem claſsis attulit regi auri talenta D CL XVI. nõ annumerato quod priuatim negociatores mercati ſunt, nec eo quod toparchæ & reges Arabiæ dono illi miſerunt. Ex eo fecit ducenta ſcuta fuſilia ſingula ſexcentos ſiclos pendentia, & trecentos clypeos, quorum ſinguli trecentas minas penderent: atque hæc omnia in aula Saltus Libani vocata repoſuit. Sed & pocula ex auro ſolido parauit, & è lapide precioſo, & in vſum conuiuij ſingulari arte fabre facta, reliquámque omne ſuppellectilem regiam ex auro fieri curauit. Nullam enim tum argento in commerciis erat precium. Multa enim nauigia rex in mari quod vocatur Tarſicum habuit, quæ ad remotas gentes merces varias deferre iuſsit, pro quibus exportatis aurum & argẽtum regi ferebant. multúmq; eboris, & mancipia Æthiopica & ſimias. Ea nauigatio in itu ac reditu triennium integrum abſumebat. Fama etiam celebertima per omnes circumquaque regiones de Solomonis virtutibus ac ſapientia diuagabatur: qua exciti plerique reges, quo certiores de iam dictis fierent, viſendi eius cupidine flagrabant, & exquiſita munificentia ſtudioſos eius ſe declarabant. Mittebantur vaſa tam aurea quàm argentea, & veſtes purpureæ, & omne genus aromata: equi præterea currúſque & muli ſubuehendis ſarcinis, qui vel robore vel pulchritudine regi placituri videbantur: vt ad eum equorum ac currum numerum, quem iam antè habuerat, ex donaticiis quadringenti currus accederent. Habuit enim prius currus mille, equorum viginti millia. hi quum pulcherrimi fuere, tum ad curſum exercitatiſsimi, vt collati ad cęteros omnes poſt ſe relinquerent. His decus addebant equites, flos iuuentutis, procera ſtatura, promiſſóque capillitio conſpicui, & tunicas è ſarrana purpura induti. ad hæc ramentis auri capillum quotidiè ſpargebant, vt ad ſolarium radiorum contactum fulgor à capitibus eorum reflecteretur. Hi armati & pharetris ſuccincti regium currum ſtipabant, quo ſublimis inuectus, & amictus veſte cãdida, mane ſolebat vrbem egredi. Aberat ab Hieroſolymis duorum ſchœnorum ſpacio prædium nomine Hettan, hortis & inductis fontibus amœnum ſimul ac opulenrum. in eum locum vectari delectabatur. Diuina autem quadam diligentia ac prouidentia rebus in omnibus vtebatur, & cùm eſſet elegantiarum amator, ne viarum quidem curam prætermiſit, ſed & harum quotquot Hieroſolyma regiæ ſedem ducebant, ſilice conſtrauit, tum vt vltro citróque commeantibus eſſent faciles, tum ad oſtentandam hac quoque parte principatus ſui magnificentiam. Diſtributíſque oppidatim curribus, & in ſingula certo numero ad alendum præfinito, circa ſe quidem paucos reſeruauit: loca verò vbi alebãtur, curruum oppida appellauit. Argenti etiam tantam copiam Hieroſolymis eſſe fecit, quanta fuit ſaxorum: & cedros arbores antehac nunquam in Iudæa viſas, in campis eius adeò multiplicauit, vt Moros numero æquarent. Mandauit etiam negociatoribus Ægyptiacis vt equos venales ad ſe adducerent, in ſingulas bigas ſexcentarum argenti drachmarum precio conſtituto: quos deinde ad Syrię reges & tranſeuphratenſes mittere ſolebat. Cúmque eſſet omnium regum glorioſiſsimus & piiſſimus, & opibus ac prudentia omnes ſuperaſſet qui ante illum rem Hebræorum adminiſtrauerant, deterior factus eſt ante obitum: & à patriis moribus deſciſcendo, indignum antè geſtis rebus vitæ exitum habuit. Nam inſaniens in mulieres, & in rebus venereis immodicus, non contentus ſuę regionis mulieribus, multas externę originis duxit, Sidonias, Tyrias, Ammanitidas, Idumęas: atque ita contemptis ſemel Moyſi inſtitutis, quę non niſi gentis eiuſdem coniuges permittebant, illarum deos colere cœpit, amori earum hoc tribuens. Atqui hanc ipſam rem legiſlator pręcauere voluerat, ne per hanc occaſionem peregrinis implicarentur ritibus, néve relicto patrij numinis cultu, ad illarum religiones ſe transferrent. Sed hæc So- 3. Reg. 11

Iomon contempſit, voluptate irrationabili victus: ductíſque vxoribus è principibus viríſque illuſtribus prognatis ſeptingentis numero, & concubinis trecentis, & in his Ægyptiorum regis filia adeò conſuetudine earum eſt captus, vt ritus earum imitaretur, quo magis illis hoc argumento fidem amoris ac beneuolentię faceret. ętate deinde prouectior, & mente iam paulatim ſeneſcente, magis etiam patrię religionis oblitus cultum Dei ſui neglexit, & mulierum exterarum ritibus aſſueuit: quamuis iam antè quoque à prędcripto legum diſceſſerat, quando ęreas boum effigies baſi maris illius addiderat, ſicut ſolio ſuo leonum pòſt appoſuit. Nam neque illa fas erat facere. Cúmque domeſticum haberet exemplum pulcherrimum parentis virtutem, & gloriam quam propter pietatem ad poſteros reliquerat, diſcedens ab eius imitatione, ídque bis in ſomnis monitus ſequi paterna veſtigia, mortem inglorius oppetiit. Venit itaque ad illum propheta miſſus à Deo, dicens neque clam eſſe eius impietatem, neque diutius impunitam fore: viuo tamen regnum non auferendum, quando patri eius diuinitus ſit promiſſum non alium ſucceſſorem futurum: ſed poſt hunc defunctum, filium pœnas daturum: ita tamen vt non vniuerſum regnum deficeret, ſed decem ſolę tribus ſeruo ipſius cederent, reliquę duę penes nepotem Dauidis remanerent, ídque ipſius aui reſpectu, & vrbis Hieroſolymorum in qua Deus templum ſibi elegiſſet. His auditis Solomon vehemẽter perturbatus indoluit, omni felicitate, qua hactenus ſuſpiciebatur, in contrarium vergente. Nec multum temporis poſt hanc prophetæ denunciationem eſt elapſum, dum hoſtis ei Deo ſic volente exortus eſt, cui nomen Aderus, regi infenſus ob cauſam hanc. Idumęus fuit genere, & è regio ſtemmate. Cúmque Ioabus copiarum Dauidis Imperator Idumęam ſubigeret, omnibus eius gentis qui per ætatem arma ferre poſſent internecione intra ſemeſtre deletis, hic etiamnum adoleſcentulus ad Pharaonem Ægyptiorum regem euaſit. ab eo comiter exceptus, & domum & agros ex quorum reditibus viueret, munificentia illius eſt conſecutus: & poſtquam adoleuit tam carus ei factus eſt, vt rex coniugis ſuę ſororem, nomine Taphinem, nuptum ei traderet: ex qua filius natus, cum regis liberis eſt educatus. Porrò accepto in Ægypto de Dauidis & Ioabi morte nuncio, adiuit rogans vt ſibi in patriam reuerti permitteret. Rege autem percõtante quid illi deeſſet, quáve ſua iniuria prouocatus relinquere amicum benemeritum cuperet, & ſi non ſemel id petitum, impetrare tamen tunc nequaquam valuit. Sed cùm iam res Salomonis labare inciperent, Deo impietatem eius non amplius ferente, cuius nutu Pharao difficilem ſe hactenus prębuerat, Aderus impetrato à ſuo rege commeatu in Idumęam reuertitur. & cùm non poſſet gentem ſuam ad defectionem à Solomone perpellere, eo quòd validis prędidiis impoſitis in officio contineretur, nec liceret impune res nouas ibi moliri, profectus inde in Syriam ſe contulit. Vbi cùm incidiſſet in quẽdam Razarum, qui deſciuerat à Sophenæ rege Adrazaro, & eas terras cum latronum manu incurſionibus populabatur, ſocietatem cum homine iniit: cuius ope occupata ea parte Syriæ, rex declaratus, Iſraelitarum ditionem crebro irrumpẽdo, viuo adhuc Solomone rapinis omnia miſcebat & cædibus. Et quaſi parum eſſet Hebræis vnus hoſtis externus, domi extitit qui Solomonem infeſtaret Hieroboamus Nabatæi filius, veteri quodam oraculo ad res nouandas excitatus. Cùm enim patre orbatus adoleſcens adhuc à matre educaretur, Solomon animaduerſa generoſa eius indole, præfecit eum fabricæ murorum, quando Hieroſolyma mœnibus cingebat. Eius operis curam tanta ſolertia geſſit, vt rex comprobata hominis induſtria, præmio dignum ducens, eum Ioſephi tribui præficeret. Ad quam dum Hieroſolymis egreſſus iter faceret, obuiã ei fit propheta nomine Achia, Silunte oppido oriundus. Is ſalutatum eum de via paulum ſeduxit in rus quoddam diuertens, in quo tum nemo alius aderat: ſciſſóq; in duodecim fruſta pallio quo ipſe amiciebatur, iuſsit Hieroboamum decem inde ſumere, præfatus Deum hoc iubere. Ille, inquit, ſciſſo imperio Solomonis, eius filio propter promiſsionem Dauidi factam tribum vnam cum altera ei contigua daturus eſt: tibi verò decem propter Solomonis peccatum, qui mulieribus & diis earum totum ſe deuouit. Quare ſciens cauſam propter quam Deus ab illo eſt alienatus, iuſtitiam colito, & legum perpe-

tuus

tuus cuſtos ac conſeruator eſto, cùm pietatis ac religionis præmium maximum tibi ſit propoſitum, nimirum vt tantus euadas, quantum ſcis Dauidem prius fuiſſe. His prophetæ verbis erectus ad ſpes magnas Hieroboamus, cùm eſſet alioqui ambitioſo & inquieto ingenio, quamprimum in ſuam prouinciam peruenit, non immemor præſagij prophetici ſolicitare populum cœpit, vt à Solomone deficeret, ipſiq; principatum deferret. Cuius conatibus & inſidiis cognitis Solomon volebat eum comprehenſum occidere. At ille ad Suſacum Ægypti regem profugus & præſens periculum euaſit, & manendo illuc vſque Solomonis obitum regno ſe Iſraelitico incolumem ſeruauit.

Solomone defuncto populus à Roboamo eius filio deficiens, Hieroboamum decem tribuum regem fecit. Cap. III.

SOLOMON autem iam admodum ſenex moritur, exactis regni annis octoginta, vitæ verò nonaginta quatuor: ſepelitúrque Hieroſolymis, omnium regum feliciſſimus & opulentiſsimus atque prudentiſsimus, excepto peccato ad quod iam ſeneſcens à mulieribus eſt pertractus, de quo & conſecutis mox Hebræorum calamitatibus ſatis dictum eſt. Cæterum defuncto Solomone, & ſuccedente in principatum eius filio Roboamo quẽ è Noma Ammanitici generis muliere ſuſceperat, mox quidam è proceribus in Ægyptum miſerunt, qui Hieroboamũ reuocarent. qui cùm ad eos in vrbem Sicima veniſſet, etiam Roboamus eodem peruenit. Placuit enim conuentu Iſraelitarum illuc habito, regnum de populi conſenſu accipere. Accedunt itaq; illum principes populi vnà cum Hieroboamo, rogantes vt aliquid de ſeruitio remitteret, & patre ſuo vellet eſſe mitior. Graui enim illius iugo ſe preſſos fuiſſe. Sic enim firmius ei fore imperium, ſi amari mallet quàm metui. Ille poſt triduum ad poſtulata reſponſurum ſe pollicitus, ſtatim in ſuſpicionem venit, quòd ſine mora votis eorum non annuiſſet. Decere enim eius ætatem putabant, procliuem eſſe ad benemerendum. non nihil tamen ſpei ſuberat: quòd non ſtatim eſſent repulſam paſſi. Interim ille conuocatis paternis amicis conſultabat quale reſponſum populo dari oporteat. qui quum bene ipſi cuperent, & vulgi naturam probe callerent, ſuaſerunt vt comiter populum alloqueretur, & poſito aliquantiſper faſtu regio ad captandam multitudinis gratiam ſe accommodaret. hac enim arte captos facile illum amaturos, quod natura ita comparatum ſit, vt ſubiecti delectentur regibus manſuetis, & de ſuo faſtigio nonnihil ſe demittentibus. Ibi Deus ſine dubio mentem ademit homini, cui tam vtilis in omne tempus ſententia, certe ad præſens ambienti regnum neceſſaria, non probabatur: ſed accitis æqualibus ſuis iuuenibus, & expoſito ſeniorum conſilio, quid ipſis videretur, proferre iuſsit. Illi, quia nec per ætatem poterant, nec Deus ſinebat, vtiliora cernere, autores ei fiunt ſic ad populum reſpondẽdi: minimum digitũ ipſius craſsiorem eſſe quàm patris lumbi fuerint: & ſi ab illo duriter habitos ſe putarent, durius etiam in poſterum tractandos eſſe: & ſi ab illo ſcuticis cæſi fuiſſent, expectandum vt ab ipſo ſcorpionibus flagellarẽtur. His delectatus rex, & ratus decere maieſtatem principatus tale reſponſum, poſtquam tertia die populus ad audiendum conuenit, omnibus expectatione ſuſpenſis, & exiſtimantibus benignum aliquid ſibi proponendum, omiſſo amicorum conſilio, ex iuuenum ſententia reſpondit, non ſine Dei voluntate, vt Achiæ vaticinium ſuus euentus ſequeretur. Icti enim velut ferro tam duris verbis, non ſecus ac ſi à minis ad rem iam eſſet peruentum, per indignationem vno ore exclamant, nihil ſibi futurum amplius cum Dauidis progenie, haberet ipſe templum quod pater extruxiſſet, manifeſte defectionem præ ſe ferentes. Adeóque pertinax ira fuit, vt Adoramum quæſtorem regium, miſſum ad excuſandum iuuenilis linguæ petulantiam, placandóſque concitati vulgi animos, ne auditũ quidẽ lapidibus obruerint. Quo facto Roboamus ratus, id quod erat, ſe in famulo ſaxis impetitum, veritúſque ne conceptum ſemel odium in ipſius caput effunderetur, trepide conſcenſo curru quantum potuit Hieroſolyma properauit. Et Iudæ quidem ac Beniamis tribus communibus ſuffragiis

VIII
3. *Reg.* 12

regem eum eligunt: reliqua verò multitudo, ex illo die alienata à progenie Dauidis, Hieroboamo imperiũ detulit. id Roboamus ægre ferens, cõuentu duarum tribuum sibi subditarum indicto, & delectu CLXXX. millium habito, conaturus erat reliquas decem vi ad officium retrahere, nisi Deus per prophetam interceſſiſſet, admonens nefas esse ciuile bellum mouere, præsertim cùm Deo volente populus ab eo defeciſſet. Nunc prius Hieroboami Israelitarũ regis gesta, ac tum demum res Roboami duarum tribuum regis dicemus, serie narrationis ita postulante. Ergo Hieroboamus regia Sicimis constructa, inibi domicilium optauit: nec eo contentus, apud Phanuelam vrbem aliud ædificauit. Nec multo pòst instante Scenopegia, cogitans secum, quòd si permitteret populo Hierosolymitanam profectionem, & festi illic celebrandi potestatem faceret, populus captus religione templi & ceremoniis, facile mutata voluntate, seq; relicto ad priorem regem accedere posset, idq; non dominationi suæ tantum, verumetiam vitæ periculosum foret, statuit hoc modo rebus suis consulere. Duas vitulas ex auro fecit, & constructis totidem delubris, altero apud Bethela, altero apud Danam, quod oppidum situm est ad minoris Iordanis fontem, effigies illas vtrobique consecrauit: & conuentu indicto decem tribuum quibus ipse præerat, pro concione in hunc modum eas est allocutus: Viri populares, notum vobis existimo, quòd nullus locus Deo est vacuus, & quòd is nullo certo loco includitur: sed vbique vota exaudit, vbiq; cultores suos respicit. Quare nõ placet mihi, hoc tẽpore vos Hierosolyma vrbẽ infensam longo itinere proficiſci religionis ergò. Homo illud templũ statuit, quẽadmodũ & ego duas aureas vitulas consecraui, alterã in Bethelis, alterã in Dana, vt pro locorũ opportunitate ex propinquioribus oppidis ad eas confluentes, illic Deũ rite adoretis. Nec deerunt sacerdotes ac Leuitæ ex vobis per me designati, ne quid Leuiticam tribum & Aaronis progeniem desideretis. Ergo quicunq; ex vobis sacerdotium ambit, vitulum & arietem Deo mactet, quo ritu ferunt etiam primum sacerdotem Aaronem creatum esse. His verbis populũ decepit, autor ei factus patriæ religionis deserendæ: quæ causa fuit Hebræis omnium calamitatum, vt bello ab exteris gentibus deuicti, postremo in captiuitem abducerentur, sicut suo loco dicetur. Porrò appetente iam septimi mensis festiuitate, volens & ipse apud Bethela eam celebrare, sicut à duabus tribubus Hierosolymis celebrabatur, ante vitulam altare posuit: moxq; assumpta pontificis persona cum suis sacerdotibus ad illud ascendit. Cúmq; iam holocautomata in conspectu totius populi pararet incendere, Deo mittente superuenit à Hierosolymis propheta, nomine Iadon. Is in mediam multitudinem progressus, audiente rege ad altare sermonem vertit. Altare, altare, hæc dicit Dominus, Exorietur quidam de genere Dauidis, Iosias nomine, is mactabit super te falsos sacerdotes illius temporis, & impostorum ad impietatem populum seducentium ossa super te incendet. Et vt nemini dubium sit prædictionem hanc nõ esse vanam, prodigio confirmabitur. Rumpetur altare hoc, & adipes victimarum in eo congesti in humum effundentur. His prophetæ verbis irritatus rex, intendit in eum manum, iubens hominem comprehendi: móxq; sideratum brachium diriguit, vt reducere manum non posset, torpente membro haud secus quàm si esset exanime. Altare quoque diruptum impositas victimas effudit, ita vt vates Dei prædixerat. Ibi rex videns hominem veridicum esse ac diuinum, rogauit eum, vt Deum exoraret, quò affectę dextrę vigorem pristinum redderet. quod cùm ita factũ esset, lętus recepta sanitate, rogabat prophetam vt cum eo prandere dignaretur. excusauit Iadon, negans se in ea vrbe panem aut vinum sumpturum. id enim sibi contra interdictum Dei non licere. vetitum etiam ne per eandem viam reuertatur qua venerat. Rex autem miratus viri continentiam, eo magis de se cœpit esse solicitus, ex his quæ viderat & audierat, parum felicem rerum suarum exitum augurans.

3. Reg. 13

IX Erat in ea vrbe malus quidam pseudopropheta, quem Hieroboamus in honore habebat, seductus ab illo omnia ad gratiam loquente. hic tum decumbebat, quòd esset senio languidus, cúmque audisset à filiis de aduentu prophetæ à Hierosolymis, & prodigiis per eum patratis, & quòd Hieroboamus emortuam dextram ad illius preces sanam recepisset: veritus ne rex de hospite melius quàm de se opinaretur,

tur, mandauit filiis vt eueſtigio aſinum ſtratum ad iter ſibi expedirent. quibus impigre iuſſa executis, conſcenſo iumento per veſtigia prophetæ properabat. quem aſſecutus interquieſcentem ſub quercu patula & vmbroſa, primo ſalutauit: deinde expoſtulauit cum eo quòd non ad ſe diuertiſſet, hoſpitalitate fruiturus. quo referente vetitum ſe à Deo, ne apud quenquã in ea vrbe cibum ſumeret: Certe apud me, inquit, licuit ſumere. nam ego quoque propheta ſum eiuſdem cuius tu cultor numinis. & nunc ipſius iuſſu venio, te ad nos adducturus, & prandio hoſpitali excepturus. Tum vates mentienti credens reuertitur. Adhuc autem illis prandentibus, & familiari ſermone ſe oblectantibus, Deus apparuit Iadoni, pœnam inobedientiæ, pœnæq; modum denunciãs. Fore enim vt in itinere à leone diſcerpatur, nec in paternum monumentum inferatur. Hæc autem Deo volente contigiſſe opinor, quo minus apud Hieroboamum Iadonis verba fidem inuenirent, de mendacio ſuſpecti. Nam redeunti Hieroſolymam leo factus obuiam, detractum de iumento necauit, nihil læſo aſino: imò & illum & prophetæ cadauer ſeruabat accubans. donec viatores quidam rem viſam pſeudoprophetæ renunciauerunt. Tum ille filiis in hoc miſſis corpus eius in vrbem reportauit, inibiq; magnifice ſepelit, monitis filiis vt ſe quoque poſt mortem in idem monumentum inferrent. Vera enim eſſe quæcunque ille præcecinniſſet, de vrbe illa & altari, & ſacerdotibus ac pſeudoprophetis. ad ſe autem nullam poſt mortem iniuriam peruenturam, propter communem cum illo ſepulturam confuſo oſſium diſcrimine. Poſt iuſta funebria prophetæ reddita, & iniuncta filiis mandata, cùm eſſet vir malus & impius, Hieroboamum adit: & quid ita, inquit, iſtius fatui turbatus es ſermonibus? Illo verò de altari & ſua ipſius manu referente, ac vere hominem Dei vatemq; optimum vocitante, cœpit hanc eius opinionem malitioſe labefactare, & probabilibus rationibus rei veritatem offuſcare. Aiebat enim præ laſſitudine manum eius obtorpuiſſe, dum altari infert victimas, ac deinde poſt quietem priſtinum vigorem recepiſſe. Altare quoque recentis etiam tum ſtructuræ, quòd tot ac tantarum victimarum molem non ferret, diſruptum concidiſſe. Poſtremo vatis mortem indicat; à leone eſſe necatum: adeò nihil diuinum nec in vita nec in verbis eius fuiſſe. His dictis regi perſuaſit, & mentem eius à Deo & iuſtis ac piis operibus in totum auerſam in extremam impietatem præcipitauit. In tantum enim poſthac contra omne ius ac fas debacchatus eſt, vt nihil aliud quæreret, quàm quomodo indies magis ac magis ſemetipſe nouis ſceleribus ſuperaret.

Sed hoc omiſſo de Solomonis filio Roboamo iam dicendum. Is duarum tribuum regno potitus, vrbes munitas & magnas condidit, quarum nomina hæc: Bethleem, Ethame, Thecos, Bethſur, Socho, Odolam, Ipa, Mareſa, Ziphа, Adoram, Lachis, Azeca, Saræm, Elom, Hebron, omnes in tribu Iudæ ſitæ. Alias deinde æque magnas in Beniamitica ſorte munuit, ſingulisq; ſua præſidia & præfectos impoſuit, frumento, vino, oleo, cæteriſq; commeatibus abunde inſtructis. Scutorum etiam & lancearum tantum numerum fabricari curauit, quantus multis millibus ſufficeret. Ad hunc Hieroſolymis degentem è tota Iſrachitarum ditione confluxerunt ſacerdotes & Leuitæ, quotquot è reliqua plebe erant boni ac iuſti patrias ſuas relinquebant, vt Hieroſolymis Deum colere liceret, offenſi Hieroboami tyrannide, qui eos ad ſuarum vitularum adorationem vi adigere volebat. quo factum eſt vt Roboami regnum integro triennio talibus acceſſionibus creſceret. Qui cùm ex priore matrimonio cognatæ cuiuſdam mulieris tres liberos ſuſcepiſſet, ſuperduxit poſtea cognatam aliam, Machanam è Thamare Abeſalomi filia primogenitam, ex qua Abiæ pater factus eſt. & quamuis etiam ex aliis vxoribus liberos haberet, præ omnibus tamen amauit Machanam. erant enim ei legitimæ vxores octodecim, concubinæ verò triginta: & ex his viginti octo filij, filiæ verò ſexaginta. Abiam verò Machæ filium ſucceſſorem ſibi deſignauit, eiuſq; fidei theſauros ſuos & munitiſſimas quaſque vrbes credidit. Sed vt plerunque ſolent mortales fortuna blandiente corrumpi, Roboamo quoque idem accidit. Videns enim ſui regni tanta incrementa, ad iniuſtas & impias actiones deflexit, factus contemptor veræ religionis, ita vt etiam populum in imitationem ſui pertraheret: quandoquidem ea eſt rerum humanarum natura, vt cùm principum

X

IX

ac ma

ac magistratuum moribus etiam subditi deprauentur, quorum modestia ceu norma corrigi debebant, & pro virtutibus vitia eorum sequantur: alioquin nisi eadem quæ reges faciant, improbare facta illorum videntur: sicut sub Roboamo contigit, populo leges ac pietatem egregiè contemnente, ne iustitiæ studiis regem suum offenderet.

Susacus Ægyptiorum rex captis Hierosolymis diuitias eius vrbis in Ægyptum transportauit. *Cap. IIII.*

IAM cõtumeliam Deus per Susacum Ægyptiorum regem vltus est, cuius res gestas Herodotus per errorem Sesostri adscribit. hic enim Susacus quinto anno Roboami regni numerosissimum exercitum contra illum adduxit: in quo fuisse ferunt currus M C C. equitum L X M. peditum C C C C M. eius miles maxime ex Afris constabat ac Æthiopibus. Irrumpẽs igitur in Hebræorum regionem, munitissimas Roboami vrbes sponte deditionem facientes in fidem suam recepit, quibus præsidio firmatis postremo Hierosolyma est agressus. Roboamus verò vnà cum suis à Susaci exercitu obsessus, versus ad supplicationes exorare Deum non potuit, vt victoriam annueret. Samæas quoque propheta eos terruit, dicens Deum minari deserturum se illos qui cultum ipsius priores deseruerant, quamobrem consternati, & videntes nullam salutis spem reliquam, omnes confiteri cœperunt, iure se à Deo propter impietatem ac legum neglectum destituros. Deus autem videns eos sic effectos, & peccata sua confitentes, per prophetam denuntiauit, nolle se eos perdere: subditurum tamen Ægyptiis, vt experiantur vtrum commodius sit, Deo seruire an homini. Susacus autem Roboamo propter metum dedente vrbem, conditiones non seruauit: sed deprædatus templum, thesauros tum Deo sacros tum regios expilauit, exportata innumera auri atq; argenti multitudine, ac ne scrupulo quidem relicto. Detraxit etiam aurea scuta & clypeos, quos Solomon rex fecerat: ac ne pharetras quidem aureas reliquit, quas Dauid dedicauerat, à Sophenæ rege acceptas: atq; ita cum opima præda domũ est reuersus. Meminit autem huius expeditionis etiam Halicarnassensis Herodotus, in nomine tantum errans, & quòd peruasis multis aliis gentibus etiam Palæstinam Syriam subiugarit, hominibus non expectata vi deditionem facientibus. Apparet autem satis quòd nostram gentem dicere velit ab Ægyptio subacta. narrat enim hunc columnas reliquisse apud eos qui prius quàm Martem experirentur deditionẽ fecissent, in quibus pudẽda muliebria insculpta fuerint. Roboamus autẽ is fuit rex noster, qui vrbem antequam oppugnaretur dedidit. Idem ait Aethiopas quoque ab Ægyptiis circuncisionẽ virilium didicisse. Phœnicas enim & Syros Palæstinos fateri se hanc ab Ægyptiis accepisse. Constat autem quòd nulli alij circuncidantur in Palæstina Syriæ præterquam nos. Sed de his quisque suo arbitratu sentiat. Post Susaci discessum Roboamus pro scutis & clypeis aureis parem æreorum numerum refecit, eaq; scutariis & excubitoribus suis assignauit: & sine vlla memorabili expeditione, aut præclaro facinore, quietus regni sui tẽpora elabi passus est, metu cohibẽte, eo quòd perpetuũ illi esset cum Hieroboamo dissidium. Vixit annos L V I I, ex quibus decẽ & septẽ in principatu exegit, vir arrogans ac impiẽs, vt qui propter spretum paternorũ amicorũ consilium tantam ditionẽ amiserit. Sepultus est Hierosolymis in regijs cõditoriis. In regnũ paternum Abias successit octauum iam supra decimum agens annum, Hieroboamo apud decem tribus regnum obtinente.

XI Et quoniam huius regis exitum diximus, superest vt quis Hieroboami finis fuerit
3. *Reg.* 14 consequenter subnectamus. Is nullũ neq; modũ neque finẽ impietatis faciens, singulis diebus aras in excelsis lucis extruebat, & sacrificos, his è vulgo assignabat. Hanc suã cõtumeliã dignamq; tanta impietate pœnã, nõ multo pòst Deus in caput ipsius atq; familiæ vertit. Cumq; filius eius Obimes illo tẽpore ægrotaret, iussit vxorẽ suam mutato cultu, sumptoq; priuato habitu, ad Achiã prophetã proficisci. esse enim hũc virum in prædicendis futuris mirificum, à quo ipse olim regnum sibi deberi cognouisset. mandauitq; vt quasi peregrina de filio percontaretur, esseque præsentem morbum euasurus. Illa habitu mutato, ita vt à marito iussa fuerat, in Siluntem vbi tum

Achias

Achaias degebat, peruenit. Iámque aduentante ad illius ædes muliere, cæcutienti præsenio Deus apparuit, indicans & quòd Hieroboami vxor ad eum veniret, & quid ad interrogata respondendum sit. Et cùm iam pro foribus esset priuatam hospitem simulans, exclamat: Ingredere Hieroboami coniux, quid teipsam celas? Deum certe latere non potes, qui me de aduentu tuo præmonuit, mandauítque quid tecum loqui debeam. Vade igitur ad maritum, & hæc Dei verbis ei renuncia. Quoniam te magnum è paruo & nihili reddidi, & abscisso à Dauidis familia regno, tibi illud dedi: tu contrà immemor horum beneficiorum fusiles deos quàm me colere maluisti: ideo delebo te & tuum genus, & cadauera vestra à canibus atq; alitibus deuorabuntur. constituam enim regem super populum meum, qui neminem è Hieroboami genere superstitem est relicturus. Nec populus erit expers vltionis, sed excidet è terra bona hac, & in transeuphrantenses regiones dispergetur, quia regis impietatem est imitatus, & deos ab illo factos adorat, relictis meis ceremoniis. Tu verò mulier ad maritum propera, hæc illi renunciatura. Filium enim mortuum reperies. nam te vrbem ineunte, ille è vita exiturus est: sepelitúrque defletus à toto populo, & publico luctu honoratus. Solus enim hic è Hieroboami familia bonus exiſtit. Hoc oraculo mulier territa se proripit, & toto itinere futuram filij mortem iam tum deplorans plangénsque misera properat propter maritum, eadem opera filio fatum accelerans, quem non nisi mortuum visura erat: reuersáque domum illum quidem ita vt propheta prædixerat, exanimem reperit, regi verò cuncta ordine renuntiauit.

Hieroboami contra Abiam filium Roboami expeditio & clades, & quod Baſanes Hieroboami generis extirpator, ipſe regnum occupauerit. Cap. V.

AT Hieroboamus nihil his motus, magnis delectibus habitis contra Abiam filium Roboami, duarum tribuum regem qui tum patri successerat, duxit exercitum, propter ætatem eius non satis administrandis rebus maturam sperans se facilem victoriam reportaturum. Ille verò audito aduentu Hieroboami haudquaquam est perterritus, sed supra ætatem, & supra quàm hostis sperauerat, impigre collecto è duabus tribubus exercitu, occurrit Hieroboamo in quodám loco qui appellatur mons Samarõ, & prope illum castra metatus ad prælium se & suos parabat. Habebat autem in castris quadringenta millia militum: Hieroboami copiæ duplo numerosiores fuere. Vt verò pugnandi studio acies instructæ ex aduerso constitere, Abias occupato editiore quodam loco, manu mota silentium ab hoste petiit. Quo impetrato, sic orsus est dicere. Quòd Dauidi atq; eius posteris regnum in multas ætates duraturum diuinitus sit concessum, ne ipsi quidẽ ignoratis: quo magis miror cur deserto meo patre, Hieroboamo eius seruo adhærere malueritis, & nunc ab illo contra nos stetis iusto Dei suffragio principatum obtinentes, impugnaturi nos & reliqua regni parte repulsuri. maiorem enim eius partem Hieroboamus iam nunc iniusta vi occupat. Sed non diu fruetur sua tyrannide, dabit Deo pœnas perpetratorum sceletum, qui finem imponet eius nefariis facinoribus, quandoquidem ipse non vult imponere, atq; etiam vos ad omnem iniquitatem incitare non desinit. Hoc enim autore nulla iniuria prouocati à meo patre, tantum quia malis consiliis seductus, parum comiter vos alloquutus est, iratí deseruistis non tam illum quàm Deum optimum maximum, legésq; eius omnium quæ vnquam fuere sanctissimas. Atqui æquum erat veniam dodisse non solum verbi durioris homini iuueni & concionandi non admodum perito, sed etiam si re aliquid per ætatem peccasset, vel propter Solomonem patrem, & illius in hanc gentem beneficia. Par enim est parentum meritis posterum errata condonari. Vos verò nullam eorum rationem habuistis, ac ne nunc quidem habetis, sed tam numeroso exercitu contra nos veniris, qua quæso re freti? nam aureis illis vitulis, & aris ac luris celsioribus quæ nõ religionis sed impietatis vestræ argumẽta sunt. An fortè multitudo qua potiores estis, spem vobis facit victoriæ? At nihil pollet quantumlibet innumerus exercitus, pro iniustitia contra ius arma ferentis. In sola enim pietate ac iustitia spes victoriæ sita est, quæ profectò penes nos est, qui constanter in seruandis legibus

& veri numinis cultu perſeueramus: quem non manus artificis è materia fragili ſculpſerunt, neque ſceleſtus rex commentus eſt ad imponendum vulgo ignobili: ſed qui conditor eſt omnium, & principium huius vniuerſitatis ſimul & finis. Quamobrem nunc quoque iſtadeo vt reſipiſcatis, & ſecuti meliora conſilia deſinatis contra inſtituta patria bellum gerere, per quæ ad tantam felicitatem perueniſtis. Dum in hanc ſententiam Abias verba facit ad Iſraeliticum populum, interim à Hieroboamo pars copiarum occulte miſſa à tergo Abianorum conſpicitur: qui circumuentos ſe videntes non mediocriter ſunt territi. Ibi Abias bono animo ſuos eſſe iubet, omnémque fiduciam in Deo ponere: illum certe nullis hominum inſidiis circumueniri. Ad hanc regis vocem redditus eſt militi animus: & inuocata ope numinis, ad ſacerdotum claſſica ingenti clamore ſublato alacritatis indice in hoſtem irruũt. Nec defuit cæleſte auxilium, quod hoſtium vigorem retudit, Abianis longe præpollentibus. Tãtam enim ſtragem ediderunt, quanta in nullis vel Græcorum vel Barbarorum inuenitur commentariis. Cæſis enim quingentis millibus memorabilem apud omnes poſteros victoriam retulerunt: & vrbes eorum munitiſſimas vi captas diripuerunt, Bethelen cum ſua ditione, itémque Iſanam & huic coniunctam ditionem. Poſt eam cladem Hieroboami vires omnino fractæ fuere, quandiu Abia fuit ſuperſtes. Defunctus enim eſt non multo poſt victoriam, exacto tertio principatus ſui anno: ſepultúſq; eſt Hieroſolymis in maiorum ſuorum conditoriis, relictis filiis viginti duobus, filiabus ſexdecim. is liberorum numerus è mulieribus XIIII. ei ſuſceptus eſt. In regnum ſucceſſit filius Aſanus, matre Machæa genitus, quo regnante Iſraelitarum regio decenni pace potita eſt. Atque hæc ſunt quæ de rebus Abiæ ſunt prodita. Mortuus eſt deinde etiam Hieroboamus rex decem tribuum, cùm regnaſſet annis vigintiduobus, ſecũdo iam anno regni Aſanici exacto. Eius loco imperauit filius Nadabus, paternæ malitiæ ac impietatis æmulus, eóque in principatu biennium exegit. Quo tempore ducto exercitu ad Gabatho Palæſtinorum vrbem, putabat ſe eam obſidione poſſe capere. Interim quidam è domeſticis eius amicis Baſanes Macheli filius inſidiis interceptum occidit, & arrepto regno totam eius ſtirpem excidit, etenímque iuxta prophetæ vaticinium, vt qui ex Hieroboami cognatis in vrbe trucidabantur à canibus laniati abſumerentur: qui verò in agris, ab alitibus. Atque in hunc modum Hieroboami familia debitas impietatis & ſcelerum pœnas exoluit.

Æthiopum irruptio in Hieroſolymitanum agrum ſub Aſano, & exercitu eorum interitus.

Caput VI.

XII. ASANVS autem Hieroſolymorum rex vir erat moribus honeſtiſſimis prædítus, & cæleſtis numinis obſeruantiſsimus, quíque nihil vel cogitaret vel faceret niſi pietati ac naturæ legibus conſonum. is correxit quicquid erat in ſuo regno vitioſum, ſublatis omnibus exoticis immunditiis. habuítque in exercitu lectiſsimorum virorũ ſcutatorum ac haſtatorum ex tribu Iudæ trecenta millia: ex tribu item Beniamitica ſcutatorum & ſagittariorum ducenta quinquaginta millia. Eius regni anno decimo Zaræus Æthiopum rex cum maximo exercitu contra eum euenit, ducens peditum nongenta millia, equitum centum millia, adiunctis trecentis curribus. Huic progreſſo vſque Maræſam, quæ eſt vrbs ditionis Iudæ, occurrit Aſanus: & inſtructa contra eum acie non procul ab vrbe in quadam valle, cui nomen Saphatha, vt vidit ingentem Æthiopum multitudinem, exclamauit Deum inuocans, orãnſque vt victoriam ſibi contra tam multa hoſtium millia dignetur annuere: Veniſſe ſe ad dimicandum cum Zaræo ſola illius ope fretum, qui paucos plurium, & imbecilles fortium victores poſſet reddere. Hæc precanti Deus victoriæ ſignum obtulit: quo viſo rex alacris cum hoſte conflixit, cæſíſque plurimis, reliquos terga vertentes vſque in agrum Gerarenum perſequutus eſt. Verſi deinde à cædibus ad rapinas Gerara capiunt ac dicipiunt. idem & in caſtris hoſtium factum eſt: vnde multum auri repertum eſt, prædáque abacta camelorum, iumentorum, & greges pecorum. Tanta victoria diuinitus parta ditati omnes reuertuntur Hieroſolyma: iámque nona longe aberant quum illis propheta Azarias fit obuiam, is

posteaquam agmen consistere iussit, orsus est dicere, hanc victoriam diuino fauore eis contigisse propter seruatam iustitiam ac pietatem, & quia semper Dei voluntati obtemperauissent. Quòd si ita vt cœperant pergerent, in posterum quoque victorias de hoste & vitam fortunatam eiusdem fauore illis expectandam: sin verò à religione desciuerint, omnia contraria illos manere: sequuturúmque tale tempus, in quo neque propheta verax in populo reperiatur, neque sacerdos iustitiæ cultor. Tùncque & vrbes eorum subuertendas esse, & gentem per omnes terras dispergendam, erronúmque more vitam acturam nullis certis sedibus. Quapropter hortabatur vt dum tempus esset probitati studerent, & diuinum fauorem sibiipsis non inuiderent. His auditis rex vnà cum populo gauisi sunt, dederúntque operam & publice & priuatim vt religio sarta tecta maneret, dimissis à rege per totam regionem à quibus hoc negotium diligenter curaretur. Nunc relictis in hoc statu Asani duarum tribuum regis rebus, reuertor ad Basanem Israelitarum regem, qui Nadabo Hieroboami filio cæso regnum eius occupauerat. Hic in Tharse vrbe electo domicilio vigintiquatuor annis regnauit, sceleratior, magísq; impius quàm vel Hieroboamus vel illius filius afflictor populi, & aduersus Deum cõtumax. Quapropter misso ad eum Gimone pro- *3. Reg. 16.*
pheta prædixit se totum ipsius genus exciturum, & eisdem quibus prius Hieroboamum cladibus profligaturum: eo quòd rex à se constitutus ingratus fuisset, nulla in administrando regno pietatis aut iustitiæ ratione habita, quibus virtutibus nulla vel vtilior populo, vel Deo gratior: sed sceleratissimi Hieroboami factus imitator, omnibus eius vitiis sese contaminasset. Cui quum similis esse voluerit, merito etiam similem exitum habiturum. At Basanes posteaquam cognouit imminentes pro scelere sibi ac suo generi calamitates, non hoc curauit vt correctior in posterum & anteactorum pœnitens placato numine vitaret exitium: sed velut proposito præmio si strenue pergeret, ac si per prophetam ampla spes proposita, non calamitas denuntiata esset, sceipso factus nequior, indies data opera scelus scelere cumulabat. Postremò cum exercitu aggressus est vrbem non ignobilem Ramathonem, distantem quadraginta stadiis à Hierosolymis. quam captam muniebat, vt eam sedem belli faceret, vnde sui milites excursionibus regnum Asani vastarent. Veritus autem eius cõnatum Asanus, & cogitans quàm multa damna suæ regioni relictus apud Ramathonem exercitus inferre posset: misit ad regem Damascenorum legatos cum pecuniis, ambiens eius societatem, & admonens quòd paterna inter ipsos intercederet amicitia. At ille & pecuniam libenter accepit, & societatem cum eo iniit, relicta Basanis amicitia: móxque suos duces iubet cum exercitu in illius ditionem proficiscí, & vrbes hostiliter infestare: qui sine mora alias incenderunt, alias diripuerunt, videlicet Achionem, Danam, & Abelmaen. His auditis Israelitarum rex, omissa munitione Ramathonis, ad suas res tuendas reuersus est. Asanus autem è conuecta ab illo materia duo firma oppida in eo loco condidit, quorum alteri nomen Gaba, alteri Maspha. Nec postea Basanes bellum instaurare valuit, fatali morte præuentus: sepultúsq; est in Arsane oppido. In regnum successit illius filius Elanus. Hic post alterum regni annum periit per insidias cæsus à Zamare sui equitatus dimidiæ partis magistro. Epulantem enim apud Osam suum procuratorem immissa equitum turma facile oppressit, per absentiam tam præfectorum quàm militum, qui tum omnes in obsidione Gabathonis Palæstinorum vrbis occupati fuere.

Basanæ stirpe sublata apud Israelitas Zamares, & post hunc Amarinus & Achabus filius, regnum obtinent. Cap. VII.

DEINDE ex magistro equitum factus rex, totam Basanæ stirpem iuxta Gimonis vaticinium extinxit. Eodem enim modo eius familia radicitus interiit propter impietatem, quo Hieroboami progeniem internecione absumptam diximus. Interea qui Gabathonem obsidebat exercitus, audito regis casu, & quòd Zamares occisi à se regnũ inuasisset, & ipse Amarino imperatori suo regnum detulit: qui soluta

Gabathonis obsidione ad Tharsen regiam properat, eáque expugnata vi potitur. Zamates videns vrbem sine præsidio, in intimam regiam se recepit, subiectóque igne simul cum ea se quoque concremauit, regni sui die septimo. Quo facto confestim populus in diuersa studia scissus est, aliis Thamanum, aliis Amarinum regnare volentibus. Cuius factio quum tandem vicisset, occiso Thamano solus totius populi regnum obtinet. Trigesimo anno regni Asani regnauit Amarinus annis duodecim, sex Tharsæ, reliquos sex Mareone, quæ à Græcis Samaria dicitur. Ipse Samaræum vocauit à Samaro, de quo montem emerat, in quo vrbs sita est. Hic nihil à prioribus regibus differebat, nisi quòd illis fuit sceleratior. Omnes enim hoc tantum agebant, vt populum quotidianis impietatibus à Deo abalienarent. Quapropter iratus Deus effecit vt alius alium tolleret, & cum toto suo genere extirparentur. Hic Samariæ diem suum obiit, succedente Achabo filio. Hinc certe videre licet quàm curæ sint Deo res hominum, & quomodo bonos diligat, malos contrà funditus eradicet. Israelitarum enim reges propter impietatem breui tempore alius ab alio cum totis familiis sublati sunt. Asanus verò Hierosolymorum duarúmque tribuum rex ob pietatem ac iustitiam feliciter Dei fauore viuens ad extremam peruenit senectam, & post vnum & quadraginta regni annos bona morte decessit. cui mox Iosaphatus successit filius, ex Abida matre natus, omnium testimonio proauitæ pietatis ac fortitudinis æmulus, quibus Dauidem sanctissimum regem retulit, quemadmodum paulo pòst dicetur.

XIII. Cæterum Achabus Israelitarum rex habitauit Samariæ vbi vigintiduobus annis regnum tenuit, nihil de priorum regum institutis mutans, nisi si quid fortè deterius commentus est. Omnium enim impietates repræsentauit ac scelera, sed Hieroboami præcipue. nam & vaccas ab eo consecratas adorauit, & alias super hãc impietates addidit. Vxorem præterea duxit filiam Ithobali, Tyriorum ac Sidoniorum regis, cui nomen Iezabela: móxque ab ea domesticos illius deos colere didicit. Erat hæc mulier cula audax & temeraria, adeóque impotentis insaniæ, vt non verita sit templum Beli deo Tyriorum exædificare, & lucum omnis generis arborum plantare: cui etiam sacerdotes & falsos vates instituit. Quin & ipse rex hoc genus hominum frequens circa se habere delectabatur, dementia & malitia omnes ante se reges superãs. Hunc
3. Reg. 17. propheta quidam Dei maximi è Thesbone Galaditica vrbe oriundus adiit, dicens eum prænunciare, quòd nec pluuiam illis annis daturus sit, nec rorem, donec ipse vates non compareret. Additóque iureiurando quo magis rem confirmaret, secessit ad tractum australem, vbi ad torrentem quendam degebat, vnde potum haberet. Nam cibus ei quotidie per coruos afferebatur. qui postquam ob inopiam imbrium exaruit, iubente Deo profectus est Sareptam, quod oppidum Tyrum inter & Sidonem situm est. Illic enim se mulierem viduam inuenturum præmonitus fuerat, quæ alimenta suppeditaret. Iámque non longe à porta aberat, quum videt mulierem operariam ligna colligentem: & significante Deo hanc fore eius altricem, salutatam prius rogauit vt aquam potabilem afferret: abeuntémque iam reuocans, & panem portare iussit. Iurauit illa nihil sibi domi esse præter vnicum farinæ pugillum & olei paululum: venisséq; se eò vt collectis lignis sibi ac filio panem coqueret, quem vbi comedissent fame absumerentur, quandoquidem nihil supereresset aliud. Tum propheta, Vade, inquit, bono animo lætiora sperans: & primum mihi paululum paratum affer. polliceor enim tibi nunquam in vase illo farinam defore, nec oleum in fidelia, donec Deus det pluuiam. Paruit mulier, & quæcunque propheta petierat fecit: deincépsque & sibi & filio & hospiti sat alimentorum habuit. neutrum enim horum defecit, quandiu durauit siccitas. Meminit autem huius inopiæ pluuiarum etiam Menander in gestis Ithobali Tyriorum regis sic scribens. Hoc regnante etiam pluuiarum defectus fuit ab Hyperberetæo mense vsque ad insequentis anni Hyperberetæum continuus, qui cùm supplicationes indixisset, sequuta est magna vis tonitruum. Hic Botrym in Phœnice condidit, & Auzaten in Africa. His verbis dubio procul siccitatem factam sub Achabo, cuius tempore Ithobalus apud Tyrum regnauit, Menander in suos commentarios retulit. Mulier autem illa prophetæ hospes cùm filius eius morbo præualente expirasset, eiulans & voces quas dolor exprimebat emittens, querebatur de aduentu hominis

hominis qui peccata eius detexiſſet, ideo mulctatam ſe filij morte dictitans. Ille conſolabundus iubet eam ſibi tradere filium, breui recepturam viuum: acceptúmque mox in proprium cubiculum detulit: quo depoſito ſuper ſuum lectulum, exclamauit ad Deum, non bonam hoſpitij gratiam altrici relatam extincto ipſius puero: rogabátque vt remiſſo ſpiritu vitam ei reſtitueret. Itaque Deo genitricem miſerante, & prophetæ gratificante, ne videretur infortunium ſecum in hoſpitium intuliſſe, præter omnem expectationem recepit puer ſpiritum. At illa gratias egit vati, dicens nunc demum ſe agnoſcere diuinæ mentis interpretem. Paulo deinde pòſt Dei iuſſu ad Achabum proficiſcitur, indicaturus ei venturam pluuiam. Erat tum fames per totam regionem, & magna rerum ad victum neceſſarium penuria, vt non ſolum hominibus panis deeſſet, verum etiam equis cæteríſque iumentis terra negaret pabulum: tanta erat vbique ſiccitas. Rex igitur vocato diſpenſatore Obedia, cui iumentorum curam mandauerat, iuſſit vbique fontes & torrentes perquirere, ſicubi inueniretur herba ad ſecandum iumentis pabulum. Cúmque multum quæſitus propheta Elias nuſquam compareret, iuſſit Obediam quoque ſe ſequi. Partitis deinde itineribus, aliam rex, aliam diſpenſator viam ingreditur. Erat autem vir pius, & quo tempore Iezabel regina in prophetas ſæuiebat cædibus, centum ex eis in cauernis ſubterraneis abdiderat, pane & aqua ſuſtentandos. Huic à rege digreſſo Elias occurrit, & ex percontatione agnitus à venerabundo ſalutatur. Mox propheta mandante vt aduentum ſuum regi nunciet: quo, inquit, meo merito me mittis ad eum qui te vbique gentium ad necem perquirit? Quis enim locus eſt ad quem attracturos te non miſerit? Nunc fieri poteſt, vt dum ego regem adeo, te Dei ſpiritus quo agitaris aliò rapiat: & rex te non reperto fruſtratus in caput meum ſæuiat. Noli eſſe in meo periculo tam ſecurus, quum ſcire poſſis quàm ſim ſtudioſus tui ſimilium, qui centum Dei homines furori Iezabelis eripui, & nunc eis in latebris alimenta ſuggero. Propheta contrà iubet vt nihil metuens regem adeat, ſacramento interpoſito ſe quoque eadem die in eius conſpectum venturum. Quo indicio poſtquam Achabus Eliam adeſſe didicit, in occurſum eius properat: & cum indignatione, Tun' ille es, inquit, Hebræorum turbator? tu ne ſterilitatis huius autor? At ille nihilo blandior, ipſum & eius familiam cum ſuis externis ſacris cauſam malorum omnium aſſeuerat, inuectis peregrinis numinibus, & pro abrogato veri Dei cultu ſuppoſitis. Mox iubet vt eat, & totum populum in Carmelum montem ad ſe conuocet, ſimúlq; ſuos & vxoris vates, quorum numerum etiam non tacuit: præterea lucorum prophetas quadringentos plus minus. Vt verò omnes acciti à rege ad conſtitutum locum confluxerunt, Elias in medio conſiſtit, & Quouſque, inquit, inter vtrunque vacillabitis? Si enim Deum noſtrum verum & ſolum creditis, hunc & mandata eius ſequimini: quòd ſi non huic ſed externis diuinos honores deberi exiſtimatis, illos igitur recipite. Populo verò nihil ad hæc reſpondente, Elias poſtulat, vt quo certiore argumento vel proprij vel alienorum probetur potentia, ſolus ipſe Dei ſui vates contra illorum trecentos contendat, accepto boue, & in lignorum ſtruem impoſito, ſed nullo igne ſubdito. idem oportere & illos facere, atque ita inuocare ſuos deos, vt ligna velint accendere. Hoc enim pacto veram Dei naturam dignoſci poſſe. Quæ ſententia poſtquam placuit, iubet Elias prophetas illos electo boue priores ſacram rem facere, & ſua nominatim inclamare numina. Cúmque ſuis precibus & inuocationibus nihil proficerent, ludens Elias altius eos iubet vocem attollere, ſi fortè aut peregrè abſint aut dormiant. Illis verò à mane vſque meridiem fruſtra inclamantibus, & more patrio cultris ac lanceolis ſua corpora incidentibus, cùm iam ſuæ vices ſacrificandi veniſſent, amotis ſacrificis illis fanaticis iuſſit vulgum propius obſeruare, ne fortè clàm ignem admoueret: qui poſtquam acceſſit, acceptis duodecim lapidibus iuxta numerum tribuum Iſraeliticarum altare ex eis inſtaurauit, fodítque circum illud foſſam bene profundam. & coaptata ſuper altare ſtrue lignorum victimáque deſuper impoſita, quatuor hydrias fontana aqua plenas ſuper altare iuſſit effundi, ita vt foſſa quoque repleretur aquis ſuperfluentibus. Quibus peractis, cœpit inuocare Deum, precaríque vt erranti iam diu populo oſtendat ſuam potentiam: &

3. Reg. 18.

ecce adhuc illo orante, ignis repente de cælo in altare lapsus, inspectante populo tum victimam tum aquam omnem circumfusam absumit, ita vt locus fieret aridus. Quo viso Israelitæ prostrati in terram vnum Deum adorant, hunc maximum & solum verum confitendo: cæteros nihil aliud esse quàm nomina vanis stultorum hominum opinionibus conficta: móxque comprehensos eorum prophetas interficiunt, Elia sic iubente: qui & regem abire ad prandium iussit, nec esse amplius solicitum: breui enim visurum pluuiam. quo abeunte Elias vertícem Carmeli conscendit, & cùm humi desedisset, caput genibus applicuit, iussítque famulum ascenso quodam scopulo ad mare prospicere, & indicare sicubi nubem excitari viderit. Paruit ille non semel ascenso scopulo, sed nihil se videre retulit. Tandem septimo reuersus ait se vidisse in aëre nescio quid nigricans, humano vestigio non amplius. Quo audito Elias mittit eum mox ad Achabum, iubens vt rex propere in vrbem redeat, prius quàm profusus imber occupet. Qui postquam ad Iesraelam vrbem cœpit tendere, sine mora offuscato aëre & inuoluto nubibus procella mixtus imber superuenit: & propheta correptus numine regium currum vsque Iesraelam Azari vrbem currens prosequutus est. Iezabela verò Achabi vxor audito prodigio per Eliam patrato, quódque prophetas ipsius omnes interfeciisset, misit ad eum nuncios, minando se illum occisuram, quemadmodum ipse prophetas occiderat. Et Elias territus fugit in vrbem Bersube, quæ est in extremis tribus Iudæ finibus, Idumeæ contermina: relictóque ibi famulo, ipse in desertum abiit. Cúmque precatus esset mortem, quòd non esset cæteris melior, vt illis absumptis ipse vitæ cupidus esse debeat sub arbore quadam obdormiit: & excitatus à quodam, surgens inuenit aquam ac cibum appositum. & cùm comediisset collectis ex hoc cibo viribus, ad Sinæum vsque montem peruenit, in quo Moyses à Deo legem accepisse proditur: vbi nactus amplum quendam specum, ingressus habitare illic decreuit. Allapsa deinde ad aurem eius voce incertum vnde profecta, percontante quamobrem relicta vrbe desertum coleret: ait se occisis externorum deorum vatibus persuasisse populo, quòd vnicus sit Deus qui ab omnibus coli debeat: & ob id factum ad supplicium se à regina expeti. Mox eadem voce iussus in crastinum sub diuum prodire auditurus quid opus facto sit: sequenti luce è spelunca prodiit. Ibi & terræmotus eius aures perculit, & oculis se candens ignis fulgor obtulit. sequutóque mox silentio, diuina voce nihil terreri præsentibus iussus est. neminem enim inimicorum fore illius compotem. mandatúmque mox vt domum reuersus declaret populi regem Ieum Nemessæi filium: apud Damascum verò Syrorum Azaelem: & pro se prophetam Elisæum constituat, ex Abela vrbe oriundum. Impios enim pœnam daturos, alios Ieu regi, alios Azaeli. His auditis Elias in regionem Hebræorum reuertitur: & quum offendisset Saphati filium Elisæum arantem cum quibusdam aliis impellentibus iuga duodecim, accessit & ei pallium suum iniecit: qui eueſtigio prophetare occœpit, relictísque bubus, sectator Eliæ factus est. Rogauit tamen vt prius sibi liceret parentibus valedicere, quo impetrato illum sequutus est, indiuiduus posthac minister ac comes. Et prophetæ quidem huius res ita se habuerunt.

3. Reg. 19.

XIIII. Cæterum Nabuthus quidam ciuis vrbis Azari, quum prædium haberet regiis fundis contiguum, sæpe rogatus ab Achabo vt ei quantolibet precio venderet rus finitimum, adiungendum regio: aut si mallet vnum aliquod è regiis pro eo sibi eligeret: negauit se id facturum. gratius enim sibi esse, è paternis agris fructus percipere. Rex non aliter quàm si suam possessionem amisisset, quia non licebat alienam occupare, contristatus, nec lauare voluit, nec cibum sumere. Iezabela verò scitante quid acciderit, vt nec balneum admittat, & cœnam æque ac prandium fastidiat, quàm rusticus sit Nabathus ei denarrat. Vsum se apud eum comi sermone, & infra regiam maiestatem demisso, pro qua humanitate nihil nisi repulsam retulisse. Mulier contrà hortatur vt magno sit animo, & mœrore misso ad consuetam corporis curam redeat: se daturam operam, ne Nabuthus hanc contumeliam impune auferat. Móxque literas Achabi nomine scriptas mittit ad Israelitarum præcipuos, hoc argumento: Iubebantur indicto ieiunio concionem aduocare, & in ea primum locum

3. Reg. 21.

Nabutho

Nabutho propter illuſtre genus attribuere. Deinde ſubornatis tribus viris nihil non auſuris, horum teſtimonio conuictum eum blaſphemię populo lapidandum obiicere, atque hoc modo de medio tollere. Id quod ita vt regina ſcripſerat factum eſt: & Nabuthus tali teſtimonio conuictus Deo ac regi feciſſe conuitium, à populo eſt ſaxis obrutus. Quod vbi Iezabelæ relatum eſt, regem accedit, ſuadétque vt ſine ſuo ſumptu vinetorum Nabuthi hæreditatem capeſſat: & ille exiliens præ gaudio, ad viſendum id prædium eueſtigio ſe confert. Deus autem iratus Eliam mittit, vt regi in eo rure occurrat, rogétque quid ita occiſo vero domino eius prædij hæreditatem iniuſte ſibi vſurpet. Quem vbi ad ſe venientem vidit, turpe ratus obiurgari, prior faſſus erratum, ad ſatisfaciendum ipſius arbitratu ſe obtulit. Tum vates prędicit, eo loco vbi Nabuthi cadauer à canibus abſumptum eſt, fundendum & regis & reginæ ſanguinem, & totum eorum genus delendum propter tam crudele ſcelus, quo ciuem contra ius per calumniam oppreſſerat. Tum demum Achabum eius facinoris pœnitentia ſubiit, & indutus ſaccum, nudiſq; pedibus à cibo abſtinuit, peccatũ confitens, & Deum ita placare cupiens. Deus verò per prophetã denuntiat, ſe quidem vſque poſt eius obitum dilaturum vindictam, quandoquidem ſceleris pœniteat: minas tamen vanas non fore, ſed Achabi filium pro commiſſis pœnas daturum.

Adadus Damaſci & Syriæ rex bis contra Achabum ducto exercitu profligatur. Cap. VIII.

DVM hæc circa Achabum geruntur, eodem tempore Adadi filius Syrorum & Damaſci rex contractis è toto regno ſuo copiis, aſciti-ſq; vltra Euphratem trigintaduobus ſociis regibus, contra Achabum duxit, qui intelligens ſe imparem eius copiis, à congreſſu quidem abſtinuit, ſed coactis ex agris in vrbes munitiſsimas omnibus ipſe mãſit intra Samariam. Cincta enim erat mœnibus firmiſsimis, & alioquin videbatur expugnatu difficilis. Syrus autem cum exercitu eò venit, & obſeſſam vrbem oppugnare cœpit. miſſoq; caduceatore ad Achabum, petiit vt ſibi liceret legatos ad eum mittere, propoſituros quídnã peteret: quo impetrato quum veniſſent legati, ita vt illis mandatum erat, aiunt Achabi diuitias & liberos & vxores eſſe Adadi. quod ſi ipſe quoque fateatur, & permittat ei quicquid libuerit ex his ſumere, abducto exercitu regem obſidionem ſoluturum. Achabus verò iubet legatos regi ſuo renunciare, & ipſum & ſuos omnes, facultates-q; vniuerſas in poteſtate illius fore. Poſt hanc legationem rurſum aliam Syrus miſit, poſtulans vt quandoquidem ipſius confeſsione omnia ſua eſſent, admitteret craſtina luce mittendos in hoc famulos, eiſq; liberum faceret regiam & amicorum ac cognatorum domos ſcrutari, & auferre quicquid in eis inuentum fuerit pulcherrimum. Reliqua quę illis non placuerint, ſibi haberet. Achabus lætus ſecunda legatione Syri, aduocata concione, dicit ſe libenter pro pace & ciuium incolumitate vxores ac liberos ſuos, omnéſque facultates proprias fuiſſe traditurum. Hoc enim prima legatione Syrum petiiſſe. Nunc verò miſiſſe eum famulos qui omnium ædes ſcrutentur, & nihil in eis quod ſit pulcherrimum relinquant, nimirum belli anſam quærentem: vt quandoquidem ſciat propter amorem ciuium paratum rebus ſuis non parcere, occaſionem belli ex illorum rebus arripiat. facturum ſe tamen, quicquid ipſis viſum fuerit. Reclamauit tota concio contemnendum eſſe cum ſuis mandatis inſolentem barbarum, & bellum alacriter gerendum. Accitis igitur legatis hoc reſponſo referendũ dedit, quòd primis poſtulatis nunc quoque conſentiat ſecuritatis ciuium gratia, poſteriora non admittat. atque ita eos dimiſit. Hoc reſponſo commotus ad iram Adadus tertio legatos mittit cum minis: ferocem eum eſſe fiducia mœnium, ſe verò parem illis aggerem excitaturum, ſi vel pugillum terræ ſinguli milites conferant: volens eum copiarum multitudine perterrefacere: Achabo verò reſpondente, inter armatos non verbis ſed factis decernendum, legati reuerſi cœnanti tum fortè cum triginta ſociis regibus reſponſa referunt. Ille eueſtigio mandat circumuallari vrbem & aggerem erigi, & nullam oppugnandi rationem prætermitti. Interim Achabus cum omni po-

3. Reg. 20

pulo minimum à desperatione aberat. Sed hunc timorem ei propheta quidam su-
perueniens exemit, dicens Deum polliceri, daturum se victoriam de tam multis ho
stium millibus. Rogatus deinde per quos hæc victoria cõtingeret: Per filios, inquit;
principum, sed te regente illorum imperitiam. Accitis igitur principum filiis, qui tri-
ginta duo erant supra ducentos, cognito quòd Syrus ad epulas & luxum se dedisset,
patefactis repente portis emittit iuuenes. Id postquam ei per speculatorem est signi-
ficatum, mittit quosdam eis obuiam cum his mãdatis, vt siue pacati veniant, siue pu-
gnatum, vinctos ad se pertrahant. Interim Achabus etiam reliquum militem intra
mœnia paratum cum armis habuit. Filij verò principum congressi cum excubiis,
multis occisis reliquos vsque ad castra persequuti sunt. Quod vbi succedere Israeli- 10
tarum rex animaduertit, vniuersum reliquum exercitum emittit. At illi repentino
impetu in Syros delati, facile eos profligant, nihil tale expectantes: quo factum est
vt in ebrios & inermes impingerent, ita vt relicta in castris armatura fugerent, &
rex ipse præceleri equo vix euaserit, Achabus verò longo spacio Syros persequutus
est, cędendo quotquot assequi datũ est. Direptis deinde opulentis castris, auro & ar-
gento refertis, captis etiam equis Adadi & curribus, domum in vrbem reuersus est.
Cæterum propheta monente vt in sequentem etiam annũ paratus sit, & exercitum
in promptu habeat, reuersurum enim Syrum iterum, rex omni ope bellum apparat.
Porrò Adadus seruatus è clade cum reliquiis exercitus, aduocatis amicis consulta-
bat quomodo cum Israelitis bellum gerere debeat. Illi suaserunt non esse posthac 20
cum eis in montanis confligendum. Deum enim eorum in talibus locis pollere, &
ideo se nunc ab eis victos. Sed si in campestribus committatur præliũ, facile se supe-
riores fore. Præterea consuluerunt vt dimissis regibus quos secum in expeditionem
duxerat, copias eorum retineret, & satrapas illis præficeret, supplementumq; in sua
ditione tam equitum quàm peditum conscriberet. Placuit regi consilium, deditq;
operam vt talis apparatus fieret. Mox vbi primum veris signum se protulit, exerci-
tum in Hebræos duxit, & quum peruenisset prope oppidum Apheca, in magno
campo castra posuit. Achabus verò cum suis copiis obuiã illi progressus, castra cum
castris contulit, quamuis numero militum longe inferior. Superueniente deinde
propheta, & victoriam pollicente, vt hostis contra quàm opinabatur sentiret Deum 30
Israelitarum non minus potentem in campis quàm in montibus, per sex dies à neu-
tris castris quicquam motum est. Septima verò quum hostis pro castris aciem expli-
cuisset, Achabus quoque suos ex aduerso instruxit. Nec mora collatis signis acriter
vtrinque pugnatum est, donec Syri non ferentes Hebræorum vim terga verterent.
quibus impigre victoriam prosequentibus, confusum agmen trepide fugientium
equitum, peditum, curruum, à seipsis proculcatum obterebatur, non multis pro tan-
to numero in Aphecam amicam vrbem euadentibus, qui & ipsi murorum ruina op-
pressi sunt circiter viginti septem millia: in prælio verò centum millia hostium ceci-
derunt. Adadus aliquot fidissimis famulis comitatus in quandam subterraneam cel-
lam se abdidit. quibus clementiam Israelitici regis prædicantibus, & spem veniæ fa- 40
cientibus, si consueto supplicum habitu ad eum mitterentur, permissi sunt hoc face
re. Illi induti saccos, & restibus capita redimiti, qui tum priscus apud Syros suppli-
candi mos fuit, Achabum adeunt, & salutis tantum gratiam petere Adadum signifi-
cant, dedititicium eius in perpetuum futurum. Tum ille gratulari se ei dixit, quòd è
pugna euasisset, fratrisq; loco eum se habiturum pollicitus est. Famuli accepta sacra-
menti fide nihil mali passurum, producunt è latebris hominẽ, & adducunt ad Acha-
bum, qui tum sublimis curru vehebatur. Et quũ adorasset, Achabus porrecta dextra
in currum eum sustulit, exceptúmque osculo iussit esse bono animo, & nihil se indi-
gnum timere, Adadus actis gratiis quàm longa sibi vita daretur memorem se fore hu
ius beneficij professus est, redditurumq; Israelitici iuris vrbes, quas maiores eius armis 50
occupauerant: & facturum ei liberam potestatem commeandi Damascum, sicut pa
ter ipsius idem ius Samariæ habuerat. Fœdere deinde icto, & iureiurando firma-
to, Adadus egregie donatus in suum regnum remissus est. Post talem Syrorum con-
tra Israelitas expeditionis exitum propheta quidam, nomine Michæas, accessit ad

quen

quendam Israelitam, iussitq; eum vt vulnus sibi in caput infligeret, addens Deum ita velle. Qui quum parere nollet, daturum inobedientiæ pœnam prædixit, & leonis incursu perituru. Quod quum ita euenisset, alterum propheta adiit, idem imperans. A quo incunctanter ictus, & verticem saucius, obligato capite venit ad regem, dicens se commilitonem eius esse, & à tribuno captiuum quendam asseruandum accepisse: quo fuga elapso periclitari se nunc ne interficiatur ab eo qui illum tradiderat, quandoquidem hoc interminatus sit si captiuus effugeret, Respondente verò Achabo meritò id passurum, soluto capite agnoscendum se Michæas præbuit. Hac autem arte vsus est, quo maiorem vim verbis suis adderet. Ait enim Deum in regem animaduersurum, quòd Adadum hominem impium & contra diuinitatem contumelioſis dictis furentem elabi permisisset. Futurum enim vt ipse ab eo cui pepercit interficiatur, & populus eius ab exercitu. Rex libertate prophetæ offensus, iubet eum in carcerem coniici, & vehementer ea prædictione contristatus domum se recipit.

De Iosaphato rege Hierosolymorum. *Cap.* IX.

HACTENVS de Achabi rebus, nunc ad Iosaphatum Hierosolymorum regem reuertor: qui aucto suo regno, & præsidiis per vrbes ditionis suæ dispositis, ne illas quidem sine præsidio reliquit, quas Abias auus in sorte Ephræmitica de Hieroboamo decem tribuum rege ceperat. Hic rex perpetuo propitium & auxiliatorem Deum habuit, quòd esset vir iustus ac pius, & per singulos dies dabat operam vt aliquid gratum Deo faceret. Quo factum est vt & ipsi à circumquaque vicinis regibus multus honos haberetur, id quod missitandis ad eum muneribus declarauerunt, vt hinc quoque tam diuitiæ regis quàm fama non mediocre incrementum caperent. Anno autem regni sui tertio conuocatis principibus & sacerdotibus eius regionis, iussit eos obire vniuersam ditionem, & populum oppidatim leges Moysis, earúmque obseruantiam atque religionis cultum docere: quod adeò libenter ciues complexi sunt, vt certamen huius studij inter eos susceptum videri posset. Finitimæ quoque gentes constanter hunc regem amabant, pacem inuiolatam cum eo seruantes. Palæstini etiam ordinaria tributa persoluebant, & Arabes annuos sexcentos triginta agnos, parémque hædorum numerum. Muniuit etiam magnas vrbes ac validas, & exercitus armis bene instructos contra hostem aluit: ex tribu Iudæ scutatorum trecenta millia, quibus præerat Edraus; Ioannes verò ducentis millibus. Idem dux habebat ex tribu Beniamitica sagittariorum peditum ducenta millia. alius præterea dux nomine Ochobatus ductabat centum octoginta scutatorum millia, absque militibus qui per oppidorum præsidia fuere dispositi. Duxit deinde filio suo Ioramo Achabi decem tribuum regis filiam Gotholiam. Cúmque libuisset ei Samariam inuisere, benignissime ab Achabo exceptus est, atque etiam militia quæ suum regem comitabatur, publice exhibito frumento, vino & carnibus. rogatúsque est ab Achabo, vt contra Syrorum regem arma cum eo coniungeret, ad recipiendam vrbem Ramatham in regione Galaditica, quam de ipsius Syri patre ceperat. Iosaphato verò auxilium pollicito, quòd non minorem haberet exercitum, & Samariam accitis à Hierosolymis copiis, progressi extra mœnia duo reges, & sedente in suo quisque solio, stipendia militibus numerabant. Iosaphatus verò censebat (si qui prophetæ essent) accersendos, & consulendos de expeditione quæ contra Syrum parabatur, an & illis videretur eo tempore suscipienda. Etenim Achabo amicitia cum Syro intercedebat triennio continuo, ex quo captum eum dimiserat vsque in illam idem.

Achabus à Syris bello lacessitis in prælio victus occiditur. Cap. X.

ACHABVS verò accitis suis prophetis numero quadringentis iussit eos ex Deo scitari, an daturus sit regi bellum contra Adadum mouẽti victoriam, & vrbis Dominium propter quam bellum instaurare placuit. Prophetis verò bellum suadentibus, vincendum enim Syrum, & in potestatem venturum, quemadmodum antea: Iosaphato suboluit fucus ex eorum verbis, & quòd falsi vates essent: percontatusq; est Achabum, num quem alium præterea prophetam habeat, vt certius etiam futura præscire valeant. Respondit ille, esse quidem & alium, sed sibi inuisum, quòd malum euentum prædicat, foréq; vt ipse à Syrorum rege occisus pereat: & ob eam causam in carcerem eum nunc esse inclusum. Eum vocari Michæam Iembleæ filium. Iosaphato verò postulante eum produci, missus cubicularius prophetam adduxit: qui inter eundum ei indicauerat, cæteros omnes prophetas victoriam regi prædicere. Respondit vates, sibi non licere contra quàm Deus moneat mentiri, sed dicturum se quicquid ex eo de rege cognouerit. Vbi verò ad regem peruenit, adiuratus vt vera loqueretur: ait sibi Deum ostendisse Israelitas fugientes, & insequentibus Syris dispersos, non aliter quàm greges sublatis pastoribus. Hoc quoque significare Deum dicebat, quòd cæteris incolumibus redeuntibus, solus Achabus in prælio cadere debeat. Hæc loquuto Michæa, versus ad Iosaphatum Achabus: Nónne, inquit, modò tibi dixi quàm male mihi velit iste. Michæa verò constanter asseuerante se nihil nisi iussu Dei prædicere, illum verò spe victoriæ solicitari à pseudoprophetis ad bellum, in quo ipsi cadẽdum sit, rex attentius cogitare cœpit. Interea Sedecias quidam vnus è pseudoprophetis in medium progreditur, negans curandum quid Michæas garriat. nihil enim veri eum prædicere, argumento esse prædictionem Eliæ, qui sine dubio melius quàm iste futura cerneret. illum enim prædixisse, apud Iezraelam in Nabuthi suburbano lambendum à canibus regis sanguinem, quemadmodum lampsissent cruorem Nabuthi opera ipsius lapidati à populo. Perspicuum igitur esse istum mentiri, qui longe præstantiori prophetæ non vereatur contrarium dicere, quòd periturus sit rex ab hinc die tertia. Sed mox fore euidentius etiam quàm verax sit aut afflatus diuino spiritu. Percussus, inquit, à me in faciem, arefaciat mihi dexteram, sicut Iadon fecit Hieroboamo, cùm comprehendi eum prophetã iussisset. Puto enim te audiuisse quòd hoc ita factum sit. & cum dicto inflixit ei alapam: cúmque ei nihil mali propter hoc accideret, securus iam Achabus non amplius dubitauit copias contra Syrum ducere. vincebat enim opinor, fati vis, plus fidei falsis quàm veris prophetis astruens, & causas ad futurum euentum præstruens. Sedecias verò aptatis sibi ferreis cornibus, dicit Achabo, Deum significare ventilandam cornibus vniuersam Syriam. Michæa contrà asseuerante breui fore vt Sedecias è cella in cellam fugiat latebras quæritans ne luat pœnas vaniloquij, iratus rex iubet eum apud Achamonem magistratum vrbis haberi in custodia, nec aliud quicquam præter panem & aquam ei præberi.

XV Atque ita duo reges versus Ramatham cum copiis profecti
3.*Reg.*22 sunt, quo audito rex Syriæ cum exercitu eis occurrens, nõ procul à Ramatha castra posuit. Conuentum autem erat inter reges socios, vt Achabus priuato habitu versaretur in prælio, Hierosolymitanus verò sumpto Achabi cultu staret in acie, quo facilius Michææ vaticinium eluderent. sed inuenit eum fatum etiam sine insignibus. Adadus enim mandauit per tribunos militi, vt neminem alium occideret, sed solum regem Israelitarum. Syri verò primo congressu videntes Iosaphatum stantem ante aciem, rati esse Achabum impetu facto eum circumuenerunt: sed postquam è propinquo cognouerunt esse alium, omnes se retro receperunt. à mane autem vsque ad vesperam pugnantes & vincentes occidebãt neminem, sicut eis mandatum fuerat, solum Achabum ad necem quærendo, nec tamen inueniendo. tandem vnus ex Adadi famulis Amanus nomine, missa in incertum sagitta, regem per thoracem in pulmonem sauciat. Achabus autem noluit hoc scire suum militem, ne terga verteret: sed aurigam iussit currum extra prælium euehere, quòd graue ac lethale vulnus acceperit. Cúmque vehementer cruciaretur, perstitit tamen in curru vsque

ad

ad ſolis occubitum, & tandem profluuio ſanguinis viribus deficiens interiit. iámque appetente nocte Syri ſe in caſtra recipiunt: & quamprimum per caduceatorem de Achabi morte cognitum eſt, ſolutis caſtris domum quiſque reuertitur. Cadauer regis Samariam relatum, illuc ſepulturæ traditur. & cùm currus regius cruore fœdatus ad Iezaræ fontem eſſet ablutus, veritatem Eliæ prædictionis euentus comprobauit. Canes enim lambebant eius ſanguinem: & meretrices poſthac ex eo fonte aquabantur. Mortuus autem eſt apud Ramatham, iuxta Michææ vaticinium. Ergo quoniam vtriuſque prophetæ prædictionem euentus conſecutus eſt, veneranda ſunt illorũ oracula, eiſq; ſemper plus oportet tribuere, quàm eorum qui ad gratiam loquuntur ſermonibus: nec aliter exiſtimare quàm quod nihil ſit illis vtilius, quandoquidem per ea diuinitus monemur quid caueri debeat. Quin & ea reputatio hoc loco ſubit animum, quòd inſuperabilis ſit fati neceſſitas, quæ etiamſi præſciatur, præcaueri tamen non poteſt: ſed tamdiu homines ſibi vana ſpe blandiuntur, donec in illius caſſes incidant. nam hoc quoque Achabo fatale fuerat, vt prænuntiantibus cladem non crederet, & à prophetantibus ad gratiam deceptus in mortem rueret, cui in principatum Ochozias filius ſuccedit.

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
NONVS.

Ioramus Achabi filius Moabitas bello petitos ſuperat. *Cap.* *I.*

OSARHATO autem regi poſt ſuppetias contra Adadum Achabo latas Hieroſolyma reuertenti propheta Heleus occurrens, reprehendit eum quòd cum homine impio & ſcelerato arma coniunxiſſet. Deum enim indigne tuliſſe hanc ſocietatem: ſeruaſſe tamen eum propter ſuam bonitatem, licet male, quod non debuerat, fecerit. Poſt eam admonitionem rex ſupplicationibus & ſacrificiis Deo conciliato, vniuerſam ſuam ditionem perluſtrauit, populum leges diuinitus per Moyſem traditas, & cultum pietatis docendo, conſtituitq; oppidatim magiſtratibus hortatus eſt eos, vt ſolius iuſtitiæ reſpectu habito ius populis dicerent, nec muneribus corrupti, nec magnatum aut diuitũ captantes gratiam: omnibuſque quod æquum eſt redderent, ſcientes quòd etiam occulta Deus inſpiciat. Hæc cùm per ſingulas duarum tribuum vrbes docuiſſet, Hieroſolyma reuerſus hîc quoque iudices è ſacerdotum ac Leuitarum ordine, & è primaribus optauit, & hos prius monitos vt iuſte & accurate iura populo redderent. Quòd ſi graviores cõtrouerſiæ deferrentur ad eos ex aliis cognatis vrbibus, de horum negotiis maior etiam diligentia decerni voluit: quòd eam vrbem maximè æquitatis ſeruãtem eſſe deceat, in qua & templũ ſimul haberetur & regia eius ſummos magiſtratus ex amicorũ numero præpoſuit, Amaſiam ſacerdotem, & ex Iudæ tribu Zabadiã. Per idem tempus Moabitæ & Ammanitæ cum Arabum auxiliis bellum inferunt, & ad Engaddam vrbem Aſphaltitæ lacui vicinam caſtra metantur, trecentis ſtadiis à Hieroſolymis diſitam, cuius ager egregia palmeta fert, & balſamum. Ioſaphatus autem cùm audiſſet hoſtes ſuperato lacu in regnum ſuum iam irrupiſſe, territus concionem aduocat, & ad templum verſus Deum inuocat, vt tantum virium & roboris ei ſuggerat, quãtum ſatis ſit ad ſumendam de hoſte pœnam audaciæ. In hoc enim templum id extructum à maioribus, vt quoties ab externo hoſte immineat periculũ, ibi populus coràm numen

1. *Reg.* 3
2. *Paral.* 19

II

men præsens inuocet, diuináque ope adiutus inuasores suos male mulctatos arceat, volentes quæ semel diuina munificentia contigere, per vim ad se retrahere. Sic precatus est lacrymans, accedente eodem totius populi cum vxoribus & liberis supplicatione. Ibi Iaziel quidam propheta exortus è media concione exclamat, Deum preces exaudiuisse, & ipsum pugnaturum se polliceri pro suæ religionis hominibus. Mox edicit vt in crastinum se parent, ituri obuiam hostibus, & occursuri eis Engaddam inter & Hierosolyma, ad quendam cliuum, cui nomen Sis, voce Hebræis significante eminentiam. Ibi non fore opus vt cum hoste confligant, sed pugnantem tantum pro se Deum quieti ipsi spectatores considerent. Post hoc oraculum rex & totus populus prostrati in faciem gratias agendo adorabant Deum, & Leuitæ organis suis hymnos canebant. Diluculo verò progressus rex in solitudinem sublectam oppido Thecuæ, admonuit multitudinem, credendum esse prædictioni propheticæ, & non struendam quidem aciem, sed in primo agmine constituendos sacerdotes cum tubis, & Leuitas cum cantoribus, agendásque Deo gratias, non aliter quàm liberata iam ab hoste patria. Placuit omnibus regis consilium, idq; mox etiam exequuti sunt. Deus verò terrorem & consternationem immisit Ammanitis & eorum sociis, ita vt alij in alios ruentes hostiliter in se inuicem debaccharentur tanto furore vt ne vnus quidem ex tot millibus reliquus fieret. Iosaphatus verò prospiciens in vallem in qua castra hostium fuerant, cùm totam videret refertam cadaueribus, lætus tam inopinato Dei auxilio, quòd sibi citra sudorem & sanguinem victoria contigisset, permisit suo militi castra diripere, & spoliare cadauera: tantáque fuit multitudo vt ægrè per integrum triduum omnia spolia regerent. Quarta verò die congregatus totus populus in quendam conuallem, potentiam & auxilium Dei debitis concelebrauit laudibus: à quo facto postea locus nomen inuenit, vt in perpetuum Conuallis laudationis appellatus sit. Inde reuersus cum exercitu rex Hierosolyma, per aliquot dies in sacrificiis occupatus fuit, ac epulis. Quin & in exteras gentes tam mirificæ victoriæ fama perlata, eam regi sanctitatis ac pietatis opinionem conciliauit, vt res eius sub diuini numinis tutela esse pro comperto crederent: manſitq; vsq; extremum eius diem hæc persuasio. Erat autem amicus & Achabi filio, qui tum Israelitis præerat: cum quo inita societate parandarum nauium, quæ merces in Pontum peterent, ac emporia Thraciæ, iacturam fecit haud minimam. Nauigia enim absumpta sunt naufragiis, quòd non bene regerentur præ magnitudine. Quo factum est vt hac cura vacauerit in posterum. Atque hactenus de Iosaphato.

II Achabi verò filius Ochozias regnauit apud Israelitas, & regiam Samariam, vir
4. *Reg.* 1 pessimus, & vtrique parenti omnino similis, & Hieroboami primi Israelitarum seductoris æmulus. Eius regni anno secundo Moabitarum rex defecit, & tributa quæ patri eius solita erat, pendere amplius detrectauit. Accidit autem vt Ochozias de solario domus suæ descendens per gradus prolaberetur, morbóque ex hoc casu contracto Accaronem ad Myiodis (id deo nomen erat) oraculum scitaturus deinde voluntate mitteret. Hebræorum verò Deus Eliæ prophetæ mandauit, vt nuncios ab eo missis occurrens percontaretur, an Israelita proprium Deum non haberent, quandoquidem rex ad alienum mitteret de salute interrogaturos: iuberétq; eos reuerti, & regi dicere eum non reualiturum. Quod quum Elias fecisset, nuncij his auditis confestim ad regem reuersi sunt. Quo demirante celeritatem redditus, & causam quærente, nunc sibi occurrisse virum quendam, & vetuisse vlterius progredi: iussisséque renunciare suo regi Israelitarum Dei nomine, quòd morbus in peius proficiet. Rege verò iubente vt sibi figuram hominis illius designarent, dicebant hominem esse hispidum & cingulo coriaceo præcinctum. Quibus cum intellexisset Elium per hæc descriptum à nuncijs, misit ad eum attrahendum centurionem cum quinquaginta militibus. Is reperiens in montis vertice sedentem iubet descendere, & ad regem venire. In hoc enim se missum, vt ni ponite sua sponte, vi coactum eo perducat. Ille prælatus se prodigium edixerat, quo veros prophetas noscerent, & igne ad suas preces cælitus misso, ipsum vna cum militibus consumpturum, cælum hoc eis imprecatus est. Hoc que cadente turbo delatus

centurionem

centurionem & eius comitatum perdidit. quorum clade ad regem perlata, iratus alium centurionem cum totidem militibus ad Eliam mittit: qui & ipse cum prophetæ minatus vim esset, ni volēs sequeretur, & hunc ad preces eius ignis absumpsit quemadmodum alterum. Quo cognito rex misit tertium. Is quòd esset cordatus & mansuetis moribus, postquam peruenit ad locum vbi tum erat Elias, & amice eum salutauit: Non ignoras, inquit, quòd vt regis mandato paream, inuitus ad te venio, sicut & illi qui ante me venerunt. Misertus igitur mei & horum militum volens ac libens descende, nósque ad regem sequere. Tum Elias delectatus viri ciuilitate & modestis moribus, descendit ac secutus est. Perductus deinde ad regem, afflatus numine: Hæc, inquit, dicit Dominus: Quia me pro Deo non habuisti, quem de morbo tuo veri nihil prædicere posse putasti, & ad eum qui Accaronitis colitur de valetudine consulendum mittere maluisti, scito te moriturum. Nec multum exinde tempus elapsum, dum ita vt Elias prædixit decedens, quòd liberis careret, Ioramo fratri succedenti locum fecit, homini parrem cùm aliis vitiis, tum maxime impietate referenti. Omisso enim sui Dei cultu, totum se externis religionibus dedidit, vir alioqui non ignauus, & ad res gerendas satis industrius. Hoc regnante Elias ex hominibus exemptus est, nec in hodiernum vsque mortalium quisquam scire potuit quisnam fuerit eius exitus. Discipulum reliquit Elisæum, sicut iam antè diximus. De hoc Elia & Enocho qui fuit ante vniuersale diluuium, in sacris libris legimus quidem exemptos esse è consuetudine mortalium, mortuos tamen esse nemini vnquam fuit cognitum. Cæterum Ioramus accepto post fratrem regno, Moabitarum regi Misæ bellum inferre statuit, tributum nolenti reddere, quod Achabo patri antea soluebat, intonsarum pecudum annua ducenta millia. Ergo postquam domi parauit exercitum, Iosaphatum quoque per nuncios solicitauit, vt quandoquidem amicus esset paternus, auxilia mitteret paranti bellum contra Moabitas, qui tum recens à suo regno defecerant. At ille non se solum venturum auxilio promisit, sed Idumæorum etiam regem, sibi obnoxium, in eam expeditionem pertracturum. Ioramus vbi renunciatum est ei de talibus auxiliis, venit Hierosolyma: & splendide ab eius loci rege exceptus, cum de communi sententia visum esset per Idumeæ deserta, qua minimè hostis expectaret, iter facere, cum aliis duobus regibus Hierosolymis profectus est, videlicet cum hospite, & cum rege Idumæorum. & circuitu facto, die septima ducibus itineris aberrantibus, in tantam iumenta & milites aquarum penuriam inciderunt, vt omnibus tantum non desperantibus Ioramus doloris impatiens exclamaret ad Deum, quánam sua culpa tres reges sine prælio in Moabitarum regis manus traderet? Iosaphatus contrà, vt virum pium decebat, consolabatur eum: iussítque perquiri, num quis in exercitu propheta adesset, per quem quid faciendum Deus posset consuli. & indicante quodam famulo, vidisse se ibi Eliæ discipulum Elisæum Saphati filium, suasu Iosaphati tres reges ad illum vadunt: quúmque ad illius tabernaculum venissent, quod fortè extra castra fixerat, rogabant quid futurum esset de exercitu, præcipuè Ioramus. At ille iussit vt absisteret, nec molestus esse pergeret, sed potius patris ac matris prophetas consuleret, illos enim esse veridicos: rex precibus vrgebat, vt responsum daret, & periclitantes seruaret. At ille iurauit se ei non fuisse responsurum, nisi hoc faceret in gratiam Iosaphati viri probi & pij. Accito deinde psalte quodam, sic enim vates postulárat, eo psállente correptus diuino spiritu, iussit reges in alueo torrentis multas fossas facere. nam absque vento & pluuia visuros alueum repletum aquis, ita vt militi & iumentis abunde potu suppetente, nullum amplius à siti periculum timeatur. Nec hoc solum, inquit, vobis à Deo continget, sed & copias hostium eius ope profligabitis, & arbores excidetis, & regionem vastabitis, & fontes ac riuos obturabitis. Hæc loquuto propheta, sequenti die prius quàm sol oriretur torrens magno impetu ferri cœpit, auctus imbribus qui in Idumæam trium dierum itinere inde distantem demissi fuerant: vt & iumentis & militi largissima adesset potus copia. Rex autem Moabitarum vt audiuit tres reges contra se aduentare, à deserto inuasuros, excita omni sua militia, iussit eos in finibus occurrere, nec clàm in ditionem suam impetum facerent. qui videntes ex oriente sole aquam in torrente (non procul enim à terra Moabitide

III. 4. *Reg.* 3.

aberat) colore ſanguineam, quòd eo tempore maximè aqua radiis icta rutilet, falſo opinati ſunt hoſtes propter ſitim in ſemetipſos arma vertiſſe, & eorum ſanguinem per torrentem defluere: & cum hac perſuaſione regem ſuum adeuntes, rogabant vt eos ad diripienda hoſtilia caſtra ire permitteret. quo impetrato ruentes velut ad paratam prædam, ad Hebræorum caſtra perueniunt. Sed valde eos ſua ſpes fruſtrata eſt. Coorientibus enim in eos vndique hoſtibus partim cæſi ſunt, partim diſpalati fugiendo ægre in terram ſuam euaſerunt. Reges verò agros Moabitarum ingreſſi, dirutis oppidis totam regionem prædis abactis exhauſerunt, & rura eorum glarea torrentis operierunt, & optimas quaſque arbores exciderunt, fontéſque aquarum obturauerunt, mœnibus vbique ſolo æquatis. Rex ipſe compulſus in quandam vrbem, & obſeſſus, veritus ne expugnata illa caperetur, erumpere cum ſeptingentis equitibus tentauit, qua parte negligentiores excubiæ viſæ ſunt. quod vbi præter ſpem non ſucceſſit, in vrbem reuerſus rem extremæ neceſſitatis & deſperationis aggreditur. ſeniorem enim filium qui regni ſucceſſor deſtinatus fuerat, productum in mœnia, toto hoſtili exercitu inſpectante holocautoma Deo ſacrificat. Reges verò hoc viſo tantam neceſſitatem miſerati, & humanarum viciſſitudinum memores, ſoluta obſidione domum quiſque ſuam reuerſi ſunt. Ioſaphatus verò poſt hanc expeditionem pacatus quidem, ſed non diu Hieroſolymis ſuperuixit, exacto vitæ anno ſexageſimo, regni vigeſimo quinto: ſepultúſque eſt in ea vrbe magnifice, quemadmodum Dauidis imitatorem ſepeliri decuit.

Ioramus Hieroſolymorum rex principatum adeptus fratres & paternos amicos interfecit. Cap. II.

FILIIS quos complures reliquit ſuperſtites, Ioramus natu maximus patris voluntate in regnum ſucceſſit, cum Iſraelitarum rege commune nomen habens, vxoris ſuæ fratre, qui Achabi fuit filius, & tum recens à Moabitico bello Samariam reuerſus Eliſæum ſecum adduxerat. Eius prophetæ res memorabiles è ſacris libris huc tranſcriptas inſerere noſtræ narrationi operæpretium duximus. Obediæ vxor, qui Achabi diſpenſator fuerat, tunc vidua Eliſæum adiit, dicens nec ipſum ignorare quòd ea perſecutione qua Iezabela in prophetas ſæuiebat, maritus eius centum ex eo numero ſeruauerat: quos vt alere clàm poſſet, multum æris alieni contraxerat. nunc illo defuncto, creditores & ipſam & liberos in ſeruitutem velle rapere. quapropter orabat vt ob hoc mariti benefactum eius miſertus opem aliquam præſentem afferret. Quo ſcitante ecquid domi haberet, nihil ſe habere ait, præter olei paululum in fidelia. tum propheta iubet illam ire, & acceptis commodato à vicinis vacuis vaſis compluribus, foribúſque cubiculi clauſis, in omnia oleum id indere. Deum enim repleturum omnia. Paruit mulier, & repletis ad vnum omnibus, ad prophetam reuerſa, rem totam illi retulit. Ille conſuluit vt diuendito oleo, debitum creditoribus redderet. aliquantum enim de olei pretio ſuperfore, quod ad liberorum alimenta valeat.
4. *Reg.* 6. atque in hunc modum mulier à creditorum moleſtia liberata eſt. Idem Ioramum per nuncios admonuit, vt locum quendam caueret, in quo à Syris occidere eum volentibus inſidiæ poſitæ fuerant. Quo factum eſt vt ille præmonitus venatum non iret. Adadus autem fruſtratis inſidiis indignatus eſt, ratus à ſuis detectas: & vocatis domeſticis per conuitium proditores appellauit, minatus etiam mortem, eo quòd rem ſolis creditam hoſtis per eos cognouerit. Quodam autem reſpondente, non recte eum facere quòd proditionis amicos inſimularet, & ſuſpicaretur ab ipſis detectos qui ad hoſtem intercipiendum miſſi fuerant: ſed ſcire debere, quòd Eliſæus propheta nihil non indicet, prodátque vel occultiſſima conſilia: iuſſit eos per nuncios explorare, in quánam vrbe Eliſæus habitet: renunciatúmque eſt ei apud Dothaim hominem degere. Ac mox illuc aliquot equitum turmas miſit cum curribus, qui Eliſæum comprehenderent: qui noctu vrbem circumuentam circumquaque cuſtodiebant. Diluculo autem miniſter prophetæ re cognita, quòd hoſtes vellent eum capere, trepide

accur

accurrens hoc illi indicat. At ille famulum ponere metum, & bono animo esse hortatus est, & ipse interim securus & fidens diuino auxilio: rogauitque Deum, vt ad confirmandum famulum præsentem se & auxiliatorem ostenderet. Tum Deus exoratus speciem magni equitatus & curruum circa Elisæum famulo videndam exhibuit, ita vt animatus his suppetiis, nec ipse quicquam timeret amplius. Post hæc vates iterum Deum orauit, vt obscuraret oculos hostium, caligine immissa præ qua agnoscere ipsum nequeant: & impetrato hoc quoque, dedit se in medium illorum, interrogans quem quærerent: quibus respondentibus, Elisæum prophetam se quærere, pollicitus est hunc se traditurum eis, si ad vrbem in qua esset ipsum sequerentur. atque ita, qui & oculis & mente à Deo cæcati fuerant, ducentem incunctanter secuti sunt. quos vbi Samariam perduxit, Ioramum regem iussit portas claudere, & Syris suum militem circumdare: precibus deinde rursum ad Deum missis impetrat, vt hostium oculis caliginem illam tolleret. at illi recepta oculorum acie, concluſos se animaduertunt in mediis hostibus. cúmque attoniti & inopes & consilij hærerent in tam prodigioso negotio, rege quærente ex propheta, an iaculis eos deberet configere, id quidem facere vetuit. solos enim bello superatos hostes occidi fas esse. at hos ne læsa quidem ipsius ditione, Dei voluntate & potentia ignaros omnium eò loci esse productos. consuluit igitur vt hospitali mensa refectos incolumes abire permitteret. Itaque Ioramus prophetæ *monitis* obsequens, liberaliter ac splendide tractatos Syros ad regem eorum Adadum remisit. Illi reuersi omnia quæ eis contigere suo regi renuntiant: qui in *IIII.* *tanto* prodigio manifestam Dei potentiam admiratus, simúlque vatis diuinitatem, *nihil* posthac contra Israelitarum regem clàm molitus est: sed decreuit aperto Marte rem gerere, potentiorem se ratus, & numerosioris exercitus dominum: comparatísq; ingentibus copiis, vniuersas contra eum educit. qui putans se imparem, si collatis signis res ferro gerẽda sit, intra Samariam se continuit, fretus vrbis munitionibus. Adadus verò cogitans, si non machinis, fame tamen eam se in potestatem redacturum, oppugnationem aggreditur. Tanta autem Ioramus laborabat rerum inopia, vt propter nimiam indigentiam intra Samariam veniret octoginta denariis argenteis caput asini, & quinque denariis Hebræi columbini stercoris sextarium vice condimenti emerent: nihílque magis verebatur rex, quàm ne quis fame adactus, & nõ ferens inopiam, vrbem hostibus proderet. quamobrem per singulos dies obibat ipse mœnia & excubias, dispiciens ne quis in vrbem clàm admitteretur, & singulari diligentia huiusmodi occasiones adimens. Cúmque mulier quædam exclamasset, Miserere Domine, putans eam aliquid cibi petere, commotus ira male precatus est ei, negans sibi esse vel areas vel torcularia, vnde ipsi impartiri posset aliquid. illa verò dicente nihil se eiusmodi petere, nec ob cibum molestam esse, sed vt litem inter se & aliam mulierem finiat: iubet quid rei sit exponere. Mulier ait se cum amica quadam vicina pactam, vt quandoquidem nullum aliud adsit cõtra famem remedium, iugulatis infantibus (nam vtrique erat filiolus) vnum atque alterum diem hoc cibo se alerent. Se prius suum occidisse, quo hesterna die consumpto in communem alimoniam, alteram illam mulierem à pacto discedere, & suum abscondidisse filium. Perculsus vehementi dolore Ioramus vestem sibi conscidit, & exclamans hoc demum defuisse ad calamitatum summam, ira contra prophetam accenditur, tollendum dictitans qui in tantis malis nullum dignaretur à cęlesti numine impetrare subsidiũ: confestimque mittit qui caput illi amputet. Et ille quidem ad cædem eius properabat, Elisæum verò regis ira non latuit: sed domi sedens cum discipulis, Ioramus, inquit, homicidæ filius misit qui caput mihi adimat. nunc aduẽtum eius obseruate, vt dum erit pro foribus opponatis vos, & obiectis foribus illũ remoremini. mox enim rex ipse aderit, mãdati iam pœnitens. Illi ita vt iussi sunt, hominem venientem excludunt: móxque Ioramus ad se reuersus, & veritus ne cædes accelereretur, quantum potuit, ad Elisæum properat, interuentu suo cohibiturus missum à se hominem, & vatem periclitantem seruaturus. quò vt ventum est, incusare eum cœpit, quòd in tantis calamitatibus se cum ciuibus dispiceret, nec vllum à Deo peteret remedium. Tum propheta promittit in crastinũ eadem hora qua tum rex ad se venerat, futurã magnam rerum ad victum necessariarum abundantiam, ita vt

publicè in foro vno ſiclo veniret ſatum ſimilæ, & vno æque ſiclo duo ſata hordei. His dictis rex cum ſuo comitatu ſupra modum exhilaratus eſt, propter expertam toties prædictionum fidem, tum quoque nihil addubitans, & præſentem difficultatem ſpe futuri ſubleuans, amicus autem quidam regius, tertiæ copiarum eius parti præpoſitus, cui tum rex fortè familiariter incumbebat, Non credibilia, inquit, polliceris mi vates, & ſicut abſurdum ſit ſperare ſimilæ ac hordei pluuiam, ita nec quod tu dicis mihi fit
4. *Reg.* 7. veriſimile. Tum propheta: Videbis ipſe, ne dubita, ſed videbis modò, non frueris etiã. Hæc prædictio effectum talem habuit. Mos erat apud Samaritas, vt lepra impurati extra mœnia degerent: & tum quoque quatuor numero hac de cauſa extra portas habebant domicilium. Hi cùm propter ſæuientẽ famem nihil ex vrbe ciborum acciperent, & ſiue in vrbem reditus daretur, ſiue domi ſe continerent, fame ſibi pereundum certò intelligerent, decreuerũt ſe hoſtibus committere: vt ſiue eis parceretur, viuerent: ſiue ſæuire hoſtis mallet, certe leuius mortis genus incurrerent. Hæc ſententia poſtquàm comprobata eſt, noctu eunt ad caſtra hoſtium. Ea nocte Deus Syros exterruit, immiſſo in aures eorum ſonitu quaſi curruum & armatorum aduẽtantium, adeò vt creſcente magis ac magis ſuſpicione conſternati è totis caſtris ad regem ſuum concurrerent, dicentes adeſſe reges à Ioramo conductos, regem Ægypti & regem inſularum: iam enim exaudiri eorum ſtrepitum. Hæc nunciantibus Adadus credidit, quòd & ipſi aures inani ſonitu pulſarentur vt cæteris: & per ſummam trepidationem omnes ſine ordine ad fugam ſe expediunt, relictiſque intra caſtra & equis, & iumentis, & diuitiis maximis totam ſpem ſalutis in fugiendo collocant. Leproſi verò illi Samaritæ venientes in caſtra Syrorum in ipſo valli aditu ingens ſilentium & magnam rerum copiam deprehendunt, progreſſique vlterius, & ad vnum quodpiam tentorium delati, poſtquam ne vnum quidem adeſſe viderunt, refecti primum cibo ac potu, veſte & multo auro ſe onerant, eam prædam extra vallum elatam in quodam loco abdunt: mox alterum tentorium aggreſſi faciunt ſimiliter vt prius: idque quater fecerunt, nemine interim conſpecto. Vnde facile coniectãtes de abitu hoſtium, damnabant ſuam negligentiam, quòd non hæc Ioramo & ciuibus indicaſſent mox à principio. quapropter ad mœnia Samariæ properant, & inclamatis cuſtodibus diſceſſum hoſtium eis ſignificant. illi porrò excubitoribus regiis idem renuntiant. Rex cognito negotio amicorum & ducum conſilium aduocat. ait rem ſibi ſuſpectam, ne aſtu ſimulato abitu Syri ſibi inſidias ſtruant, deſperãtes fame vrbem expugnari poſſe: vt ſi ad diripienda caſtra quaſi fuga deſerta procurrant, repente coorti cæſis direptoribus vrbem etiam facile occupent. quare ſuam ſententiam eſſe, vt diligenter eam contra inſidias muniant, & cauti ſint, neque temere credita fuga hoſtium procurrendo periculoſe obiiciant. Hoc conſilium quidam laudauit vt prudens: addiditque ſibi videri mittendos duos equites qui omnia Iordanem vſq; explorent: qui ſi fortè intercipiantur, cautiores fore cæteros, ne & ipſi temerè progreſſi circumueniantur: nec duorum equitum fore grauem iacturam, quos fortaſſis alioquin fames abſumeret. id regi placuit, & cueſtigio miſit qui omnia diſpicerent. illi renunciãt nihil ſe per viã reperiſſe hoſtium, ſed paſſim iacere arma iactata, & frumentum reliquáſque ſarcinas, quo expeditiores fugerent. his auditis rex multitudinem ad caſtrorum direptionem emittit. nec fuit vulgaris præda, ſed auri & argenti plurimum, & varia iumentorum genera, præterea tantum inuenerunt frumenti atq; hordei numerum, quantum nec in ſomnis ſperare poterãt, vt mox omnes præteritæ famis obliuio caperet. tanta enim fuit abundantia, vt duo ſata hordei ſiclo emerentur, & eodem pretio ſatum ſimilæ, iuxta Eliſæi vaticinium. ſatum autem continet modium Italicum & dimidium. ſolus autem hac copia non eſt adiutus præfectus ille tertiæ partis militiæ. conſtitutus enim ad portam à rege, vt cohiberet proruentis multitudinis impetum, ne ſe inuicem cõculcando obtererent, ipſe hoc paſſus eſt: atq; ita interiit, quemadmodum Eliſæus prædixerat, cum prænuncianti annonæ abundan-
4. *Reg.* 8. tiam nollet credere. Rex autem Syrorum Damaſcũ reuerſus incolumis, vbi cognouit diuinitus immiſſo terrore ſe vnà cum exercitu in fugam coniectum, & vanum fuiſſe quod de aduentu hoſtium crediderãt, ratus omnino aduerſum ſe habere numen, per animi ægritudinẽ in morbum etiam corporis incidit. cúmque per idem tẽpus Eliſæus

Damaſc

Damaſcum inuiſeret, hoc cognito fidiſſimum è familiaribus ſuis Azaelem honoris cauſa ei miſit obuiam, non ſine muneribus, ſcitaturum quiſnam futurus eſſet morbi exitus, & num euaſurus eſſet hoc periculum. Azael aſſumptis XL. camelis quicquid optimum ager Damaſcenus fert, & quicquid in regia fuit eximium, in eos impoſuit: & obuiam factus Eliſæo, reuerenter eum ſalutat, dicens ſe ab Adado rege miſſum vt offerret ei munera, & de morbo cõſuleret, num quod leuamen ſperare debeat. propheta nuncio nihil mali renunciare iuſſo, tantum moriturum regem indicat. id famulus regius dolenter accepit. Eliſæus verò flebat, & multis manabat lachrymis, proſpiciens quanta mala paſſurus eſſet ſuus populus poſt Adadi obitum. Azaele deinde rogante
10 cauſam triſtitiæ, Fleo, inquit, quòd me Iſraelitarũ miſereat, tam multis à te afficientur cladibus. nam optimos ex eis interficies, & munitiſſimas eorũ vrbes incẽdes, & infantes ad ſaxa allides, & diſſecabis prægnãtes mulieres. Azaele verò dicente, & vnde mihi vires vt hæc faciam, ait ſibi diuinitus ſignificatum, quòd ipſe regnaturus ſit in Syria. Itaque Azael reuerſus ad ſuum dominum, melius eum habiturum nunciat: & ſequenti die reti vuido in eum iniecto, præfocati à ſe regiam occupat, vir alioquin ſtrenuus, & gratioſus apud Syrorum ac Damaſcenorum multitudinem: quo factum eſt vt vſque in præſens tam Adadus quàm Azael eius ſucceſſor diuinis apud Syros colantur honoribus, tum propter aliam beneficentiam, tum quia magnifice templis extructis Damaſcenorum vrbem ornatiorem reddiderint. eorum enim effigies quotidianis pompis
20 honorant, & antiquitatẽ iactant, neſcientes quòd non admodum ſint veteres, & nondum centum ſupra mille anni ab eorum ætate interceſſerint. Cęterum Ioramus Iſraelitarum rex audita morte Adadi, à continuis pauoribus reſpirauit, lætus tandem aliquando licere ſibi in pace viuere.

Alter verò Ioramus qui Hieroſolymis imperitans *V.* eodem vt dixi nomine cenſebatur, mox vt principatum iniit, à cædibus fratrum & pa- 4. *Reg.* 8.
ternorum amicorum poteſtatem auſpicatus, videbatur cum Iſraeliticis regibus certamen ſuſcepiſſe, ne inferior haberi poſſet, quantum ad impietatem attinet, nactus ad hoc magiſtram idoneam Gotholiam vxorem: quæ fuit Achabi filia, à qua externorum numinum cultum didicit. Et quamuis Deo certum eſſet ſeruare quæ Dauidi promiſerat, Ioramus tamen indies nouis ſuperſtitionibus irritare eum, & populi regionem de-
30 prauare non deſtitit. Accidit interim vt Idumæi ab eius imperio deficerent, cæſo rege ſuo qui Ioſaphato hactenus paruerat, & nouo in eius ſolium impoſito: quam iniuriam vlturus Ioramus cum equitatu qui tum ad manũ erat, & curribus in Idumæam noctu irrupit: & exuſtis vicis finitimis non oſt auſus vlterius progredi. nec tamen hac expeditione quicquam profecit, niſi quòd plures defectiones ſecutæ ſunt, excutientibus eius iugum & illis qui Labinam regionem incolunt. Tantus autem fuit hominis furor, vt adigeret populum lucos in editis montibus ſitos conſcendere, & aliena numina colere. Cui ſic inſanienti & prorſus oblito inſituti patrij, affertur ab Elia propheta epiſtola, vindictam Dei minitans, quòd contempto patrum ſuorum exemplo, ad ſectandam Iſraeliticorũ regum impietatem ſe contulerit: nec hoc contentus etiam Iudæ tri-
40 bum & Hieroſolymorum ciues impulerit relicta patria religione ad externos ritus deſciſcere, & effigies hominum colere, quemadmodum & Achabus ſibi ſubditos compulerat. ad hæc quòd fratres & alios viros bonos ac iuſtos interfecerit. poena etiam qualis immineret in eiſdem ſignificabatur literis, hoſtilis manus quæ in populum regis & domeſticam familiam deſæuiret, nec liberis parcens nec vxoribus. Ipſum quoque lento ventris profluuio vexatum, inteſtinis ſimul paulatim effluentibus, ſoto per hoc peccatum agnoſcentem, miſeram efflauit animam. atque hoc fuit argumentum epiſtolæ, quæ illi Eliæ nomine offeretur.

Exercitus Ioramo deletur ab hoſtibus, & filij perimuntur, vnico excepto, poſtremo ipſe miſera morte tollitur. Cap. XIII.

50

NEc multo poſt exercitus Arabum qui verſus Æthiopiam incolũt, cum aliis Barbaris Ioramo regnũ inuadit, qui & regionem omnem, & ipſam regiam diripuit, iugulatis etiam vxoribus eius ac liberis, vnicus tantum fuit ſuperſtes, ægre elapſus è manibus hoſtium, Ochozias nomine, poſt hanc publi-

cam calamitatem, & ipſe in morbum incidit, ſicut ei iam antè prædictum fuerat. id malum in ventrem eius ingruit, vt manifeſto diuinæ iræ indicio miſerabiliter periret, videns quotidie per ventrem inteſtina defluere. quin & populus inſultauit eius cadaueri, facile inde coniectans, quàm inuiſus Deo fuiſſet homo nefarius, nec eum regio funere dignatus eſt, nec paterno monumento intulit. Vixit annos quadraginta, regnauit octo. populus Hieroſolymitanus Ochoziam in paternum ſolium impoſuit.

Damaſcenorum rex Iſraelitarum regem bello impetit. Cap. IIII.

VI. ISraelitarum autem rex Ioramus ſperans poſt Adadi mortem Ramatham Galaditicam vrbem ſe poſſe recipere, magno prius facto apparatu exercitum ei admouet. In ea oppugnatione ſagitta ictus à quodam Syro non letaliter, in Azaram vrbem ſe recepit curandi vulneris gratia, relicto in obſidione Ramathæ toto exercitu, cui Ieum Amaſiæ filium præfecerat, qui illam vi expugnatam recepit. erat autem ei propoſitum percurato vulnere Syros bello aggredi. Interim Eliſæus dato vni è diſcipulis ſuis ſacro oleo, miſit eum Ramatham, vt eo delibutum Ieum regem appellaret, diceretque ſe autoritate diuina regem eum eligere, mandatis etiam quibuſdam aliis, iuſſit eum fugientis more itet facere, nemine abitus eius conſcio. Ille vbi ad deſtinatam vrbem peruenit, offendit Ieum fortè ſedentem medium inter duces exercitus, ita vt Eliſæus fore prædixerat: accedénſque ad illum, ait ſe cum eo velle colloqui. & cùm ſurgens ſecutus ipſum eſſet in conclaue, iuuenis deprom- 20
ptum oleum in caput eius effudit. Deus, inquit, te regem elegit in perniciem Achabi generis, & vt vlciſcaris prophetarum eius ſanguinem, qui à Iezabela contra omne fas occiſi ſunt: vt quemadmodum prius Hieroboami & filij ipſius Nabadi, ac mox Baſani familiæ propter impietatem interiere funditus, ita nunc nullum ſemen maneat reliquum ex Achabi genere. Atque hæc locutus è conclaui ſe proripuit, nolens à quoquam conſpici. Ieus autem ſtatim in conſeſſum ducum rediit. Percontantibus autem illis, qua de cauſa veniſſet iuuénis, & inſanum videri dicentibus: recte, inquit, coniecturam facitis. nam inſani verba locutus eſt. illis verò magis etiam exponi ſibi quid eſſet orantibus, regnum populi ſibi à Deo delatum, ait illum dixiſſe. Hæc vbi prolocutus eſt, vnuſquiſque ducum detraxit ſibi pallium. quibus congeſtis in ſpeciem ſolij, & ipſo 30
ſuperimpoſito, tubis & cornibus iuſſerunt ſigna canere, Ieum, nouum regem conſalutantes fauſtis acclamationibus. Ille decreuit cum exercitu Iezraelam vrbem petere, vbi tum, vt iam diximus, Ioramus curabat vulnus quod in Ramathenſi oppugnatione acceperat. Veneratque eò per officium cognationis etiam Hieroſolymorum rex Ochozias, quòd eſſet ſororis eius filius, vt quomodo ſe habeat vulnus inuiſeret. Quos vt Ieus repentino acceſſu opprimeret, edixit vt è ſuis militibus nemo Ioramo indicium faceret: hoc enim eximium fore argumentum, quòd bona fide regnum ſibi detulerint.

Ioramus à Ieu magiſtro equitum cum tota ſtirpe occiditur, & cum eo Hieroſolymitanus rex Ochozias. Cap. V. 40

MIlites verò læti imperata faciunt, & omnes vias obſident, ne quis ad Ioramum illis inſciis perueniret, & quid agatur renunciare valeat. Ieus interim ſtipatus equitum lectiſſimis, ad Iezraelem ſublimis curru propere vehitur. quo iam appropinquante, ſpeculator à rege conſtitutus vt venientes in vrbem obſeruet, vbi vidit Ieum cum turmis aduehi, renuntiauit Ioramo aduentare agmen equitum. illi eueſtigio mittit quendam equitem qui occurrat & cognoſcat quiſnam veniat. ad quos vbi acceſſit eques, rogat quid agatur in exercitu. regem enim ſcire cupere. Ieus iubet illum nihil de hac re eſſe ſolicitum, & vt ſequatur ſe cum aliis. hoc ſpeculator cùm vidiſſet, renunciat Ioramo equitem illum admixtum agmini iter 50
facere cum illis. mox & alterum à rege miſſum. Ieus idem iubet facere. vt verò & hoc per ſpeculatorē Ioramus didicit, poſtremo ipſe cōſcenſo curru cum Ochozia Hieroſolymorū rege, quē vt cognatū inuiſendi gratia illò veniſſe diximus, exiuit illi obuiam. nam lente & compoſito agmine Ieus incedebat. Hūc Ioramus in ſuburbano Nabuthi

nactus,

nactus, rogat satin saluæ sint res in exercitu. à quo amarulento conuicio exceptus, & veneficæ meretricis filius appellatus, facile cogitans nihil sani eum habere in animo, flexis habenis cœpit fugere, dicens Ochoziæ, circumuentos se dolo ac insidiis. Ieus verò sagitta per cor transfixum de curru eum præcipitat. mox Badaco tertiæ partis exercitus præfecto imperat, vt cadauer Ioramí in Nabuthi agrum proiiciat, prophetiam Eliæ in mentẽ ei reuocans, qua patri huius Achabo prædixerat, fore vt aliquando ipse & eius familia in eo loco pereat. id enim se tum ex ore prophetæ audisse, cũ post tergum Achabi in eodem curru sederet. id quod etiam ita vt prædictum fuerat euenit. Cæso autem Ioramo, Ochozias suæ quoque saluti metuens, currum in aliam viam deflexit, latere se Ieum existimans. At ille assecutus eum ad quendam cliuum, sagitta ictum sauciat. qui relicto curru equum propere conscendit, & continuato cursu delatus est in Magedonem oppidum, vbi paulo pòst ex eo vulnere mortuus, relatusq; Hierosolyma, illic sepultus est, cum regnasset anno vno, patre suo longe sceleratior.

Ieus inter Israelitas regnat apud Samariam, & post eum vsque quartam generationem eius progenies. Cap. VI.

IEV verò venientes Iesraelam Iezabelá ornatu regio stans in turri, ô seruum egregium, inquit, qui dominum suum occidit. Ille suspiciens rogauit eam quæ nam esset, iubens ad se descendere. tãdem eunuchis ipsius imperat, vt eam de turri dent præcipitem. quæ inter cadendum cruentatis mœnibus, vbi solum attigit ab equitibus conculcata & obtrita periit. post hæc Ieus ingressus regiam cum amicis refecit se ab itinere, mandauitq; Iezabelæ famulis vt eam sepelirent in honorem generis, quòd nata esse è regibus: qui nihil reliquum inuenerunt, de cadauere, præter manus & faciem, consumptis cæteris à canibus. his auditis Ieus admiratus est Eliæ mentem diuinam, qui eam reginam in hac ipsa vrbe male perituram prædixerat. Et quia septuaginta liberi Achabi apud Samariã educabãtur, binas ad eos literas Ieus, alteras ad eorum pædagogos, alteras ad vrbis magistratus, misit: in quibus hortabatur, vt quandoquidem arma, viri, equi & currus illis non deessent, creato ex eo numero rege qui per ætatem maxime videri posset idoneus, in domini interfectores vindicent. Id faciebat, vt experiretur quomodo Samaritæ erga se animati essent. Magistratus autem & pædagogi lectis literis extimuerunt, & cognoscentes se huic qui duos maximos reges oppressérat, esse impares, rescripserunt ipsum esse dominum, se verò imperata eius paratos facere. Ille rursum rescripsit, ergo Achabi filiorum capita præcisa ad se mitterent. Tum magistratus accersitis adolescentum aluoribus imperant, vt occisis illis præcisa capita ad Ieum transmittant. illi nihil miseri iussa peregerunt, & congesta in vasis quibusdam plexilibus capita Israelam miserunt. Quæ cum eo perlata essent, renunciatur conanti cum amicis regi, adesse Achabi filiorum capita. ille ante portã ex vtroque vie latere aceruos ex eis iussit construi: quo facto, diluculo ad ea visenda progressus, vertit se ad populum, & si ego, inquit, cum coniuratis dominum meum interfeci, istos omnes quis interfecit? Volebatque eis persuasum, quicquid Achabi generi accidisset, non volente solum, sed pœnitente etiam Deo factum, qui hoc fore tam ante per Eliam vatem ostenderat. Deinde occisis quotquot etiam apud Israelitas ex ea cognatione inuenirentur, vertit se Samariam ingressus est. Et cum incidisset in cognatos Ochoziæ regis Hierosolymitarum, rogauit quónam tenderent. Aluntse venire salutatum Ioramum, & cum eo regem suum Ochoziam. nesciebant enim vtrunque ab eo necatum. ille hos quoque comprehensos iubet interfici, quos & quadraginta numero. Paulo post occurrit ei vir bonus & iustus, nomine Ionadabus, vetus amicus ipsius, qui post mutuam salutationem multis verbis prædicauit eius factiora, quod ex sententia Dei fecerit omnia, dum impiam Achabi familiam extirpat radicitus. Ieus verò fauit ei vt conscenso curru quo ipse vehebatur, simul intraret Samariam. Visurum enim quòd nemini malo parceret, sed falsos vates ac sacerdotes, qui populo seducto autores fuerint relicta

patria religione externa sacra suspiciendi, ad vnum omnes supplicio dederet. iucundissimum spectaculum fore viro bono, inspicere malos dantes meritas pœnas anteactorum scelerum. Paruit regi Ionadabus, & eodem curru cum eo Samariam peruectus est. At Ieus quantum cognatorum Achabi diligenti inquisitione facta inibi reperit, omnes ad mortem adegit. cúmq; cuperet neminem è falsis prophetis & sacerdotibus profanis euadere, dolo vniuersos circumuenit. Conuocato enim populo ait se omnes Achabi religiones duplicare velle, idq; vt ex sententia sacerdotum ipsius & prophetarum fiat, debere omnes eius ordinis ad se conuenire. Celebrãdum enim solennibus victimis diem festum Bali: quo nomine Achabi Deus vocatur. ab ea festiuitate si quis sacerdotum abfuerit, capitalem fore. dimissis deinde per omnem Israelitarum ditionem qui sacerdotes ad statum diem Samariam deducerent, iussit omnibus vestes donari. eas cùm accepissent, venit in ædem vbi erant, Ionadabo etiam comitatus, & adhibuit qui scrutarentur ne quis alienus admixtus sit: nolle se dicens vt sacris eorum alienus ac profanus vllus sese ingerat. illis vero negantibus quemquam talem adesse, & iam sacra sua parantibus aggredi, foris octoginta viros è fidissimis armat: quibus mandat vt pseudoprophetas omnes interimant, & patrios ritus tam diu neglectos vlciscantur, interminatus quicunque aliquem eorum elabi permiserit, vicarium pro illo moriturum. Illi verò omnes ad vnum necauerunt. & regia ipsa incẽsa vrbem externis sacris profanatã purificauerunt. Iste Bal Tyriorũ deus erat, quem Achabus ingratiam Ithobalis Tyriorum ac Sidoniorũ regis soceri sui coluit, templo ei Samariæ dedicato, & prophetis cum reliquo cultu assignatis. huius sacris abrogatis Ieus, aureas tamen vaccas Israelitis adorare permisit. Nec tamen ingrata Deo fuit eius in impios animaduersio, qui per prophetã suum significauit, per quatuor generationes posteros eius apud Israelitas regnaturos.

Gotholia per summum nefas Hierosolymis regnum occupat, quæ post sextum annum cæsa pontifex Ochoziæ filium regem constituit. Cap. VII.

VII. 4. Reg. II

DVm Ieus homines nefarios in hunc modum persequitur, Gotholia regis Achabi filia compertæ filij morte & generis sui pernicie, decreuit etiam è Dauidis familia neminem superstitem relinquere, ne quis huius sanguinis posthac Hierosolymis regnum obtineat: id quod quantum in ipsa fuit perfecit. Seruatus tamen est vnus Ochoziæ filius ad hunc fermè modum. Erat Ochoziæ germana soror, Iosabetha nomine, pontifici Ioado nupta, hæc regiam ingressa, cùm inter cæsorum cadauera latentem nutricis opera anniculum puerum Ioasum deprehendisset, ablatum furtim domi in suo cubiculo abdidit, & solo marito conscio sex annis in templo clàm aluit, quàm diu Gotholia Hierosolymorum & duorum tribuum regnum tenuit. Septimo demum anno Ioadus cum quinq; centurionibus coniurat, vt communicatis operis ademptum Gotholiæ regnum ad puerum transferat: datáq; & acceptâ silentij fide spei pleni negocium hoc modo aggrediuntur. centuriones Ioado ad hoc facinus adsciti peragrata tota regione sacerdotes ac Leuitas & aliquot in suis tribubus potentiores Hierosolyma nomine pontificis euocatos secũ adducunt. ille habere se vtile reipublicæ consiliũ ait, aperturúmq; eis, si id apud se continere velint: opus enim esse nõ silentio tantum, sed etiã auxilio. Cúmq; fidem ab eis accepisset, tuto se posse quicquid vellet dicere, producto puero Dauidici generis quẽ celabat. Hic est, inquit, rex vester, ex illa natus familia, quã sanctis Deum prædixisse regnaturã in perpetuum. Hanc ergo vestrã partem custodiam eius in templo agite, seruãtes in omnia templi loca opportuna occupare cum reliquis. Ego autem patentẽ portam quæ iuxta regiã seruare. reliqua verò multitudo in templo incumbens, si quis quemquã cum armis intrare sinito, qui nõ sit sacerdos præterea nec è sacerdotibus ac Leuitis selectos mãdauit. Satellitij more strictis gladiis regẽ ipsum, & si quis armatus in templũ irrumpere ausit, incunctanter occidere, & posthabito omni metu seruandi tantũ regis curam gerere. illi approbato pontificis consilio statim aggrediuntur. Ioadus verò aperto armamẽtario, quod Dauid in templo instruxerat, distribuit centurionibus & sacerdotibus ac Leuitis quantũ ibi hasta-

rum

rum inuenit & pharetrarum, & ſi quod aliud armorũ genus aderat. atq; ita armatos templo circundedit cõſertis inuicẽ manibus, vt ab ingreſſu quos intereſſe nõ oportebat excluderent. adductoq; in medium puero, corona regia caput redimitum, & inunctũ ſacro oleo regẽ pronunciat. populus quoq; gaudẽs ſimul & plaudens fauſtis acclamationibus vitã & victoriam nouo regi congeminat. Tumultus hic & acclamationes præter ſpem ad aures Gotholiæ venientes effecerunt, vt vehementer perturbato animo cum ſatellitio proſiliret à regia. Venientem deinde in templũ ipſam quidem ſacerdotes admittunt, ſed armatos eũ ſequẽtes arcuerunt illi, qui ad hoc ipſum templo à pontifice circũdati fuerant. Cęterũ Gotholia poſtquã puerũ vidit in ſuggeſtu ſtantem, redimitúmq; corona regia diſciſſa veſte ſua, magno clamore iubet interfici inſidiatorem, & occupatorem tyrannidis. Ioadus contrà accitis centurionibus iubet mulierẽ arripi, ducíq; in torrentẽ cedronis, atq; illic pœnas luere. neque enim fas eſſe templũ veneficæ ſupplicio pollui. mandauit etiã, ſi quis ei conetur ferre ſuppetias, & ipſum pariter interimi. Illi igitur quibus hoc demandatũ eſt, eductam extra portã mulorum regis illic interficiunt. Vt verò conſpiratio contra Gotholiam ſucceſſit, Ioadus conuocato populo ac militibus in templũ, omnes ſacramẽto ad fidem regis adegit, incolumitati ipſius tuendæ, regnóq; augendo daturos operã. eodem iureiurando mox regẽ aſtrinxit ad diuini numinis reuerentiã, & ad obſeruationem legum quas Moyſes cœlitus acceptas ad populũ pertulit. poſt hæc ad ædem Bali ſacrã concurritur, quam Gotholia cum marito Ioramo conſtruxerat, in veri Dei cõtumeliam, & ad Achabi gratiam: eam populus à fundamentis diruit, & Mathanem quũ tum ſacerdotium eius tenuit, trucidauit. Templi verò curã & cuſtodiã ſacerdotibus ac Leuitis iuxta Dauidis regis inſtitutum Ioadus cõmiſit, iuſſitq; vt bis ſingulis diebus ſolenne offerrent ſacrificium, & ſuffitum iuxta præſcripta legis facerent. Deinde quoſdã è Leuitarũ numero ianitores ad cuſtodiam templi conſtituit, ne quis pollutus poſſet intrò ſubrepere. Hæc vbi ad hunc modũ diſpoſuit, cum centurionibus & ducibus totóq; populo ex templo Ioaſum in regiã deduxit: cúmq; collocato in ſolio denuo alacriter acclamatum eſſet, populus ad epulas conuerſus feſtiuitatem per aliquot dies egit, omnibus ſceleſtæ mulieris cædẽ libenter ferentibus. Erat Ioas cum 4. *Reg.* 12
in regnum adiciretur, annorũ ſeptẽ, matre natus Sabia, ex oppido Berſabe oriunda. fuit autem legum & diuini cultus obſeruantiſsimus, toto tempore quo Ioadus fuit ſuperſtes: duxitq; vxores duas poſtquam ætate maturuit, conciliante coniugiũ eodem pontifice: ex quibus vtriuſque ſexus liberos ſuſcepit. Atque actenus de Ioaſo quomodo elapſus ex inſidiis Gotholiæ, tandem regnum aſſecutus eſt.

Azaelis Damaſcenorum regis contra Iſraelitas, ac mox contra Hieroſolymitas expeditiones. Cap. VIII.

AZAEL autem Syrorũ rex bellũ cum Iſraelitis & Ieo rege eorũ gerens tegionis trans Iordanem ſitæ orientales tractus vaſtauit, qui à Rubenitis & Gaditis atq; Manaſsitis colebãtur: necnon Galaditicã & Batanæã, omnia rapinis miſcens, & incẽdiis, ac ne abhominũ quidẽ cæde tẽperans quotquot in eius manus inciderẽt. Neq; enim Ieus arcere eũ à populationibus potuit, cõtemptor & ipſe numinis, religionũq; & legũ à maioribus per manus acceptarũ toto regni ſui tẽpore, quod fuit annorũ XXVIII, quo exacto mortuus apud Samariã eſt, ſepultus, Ioana filio ſucceſſore principatus relicto. Ioaſum autẽ Hieroſolymorũ regem inſtaurãdi tẽpli cupido ſubiit: vocatóq; pontifice Ioado iuſsit eũ per totã ſuam ditionem Leuitas & ſacerdotes dimittere, qui in ſingula capita ſemiſiclũ argenti exigerẽt in vſum eius inſtaurationis, eò quòd ſub Ioramo & Gotholia, & eorũ libẽtis tuẽdi & ſarciẽdi templi cura penitus abiecta fuerat. Pontifex verò hoc nõ fecit, ſciens neminẽ libẽter argentũ erogaturũ: ſed anno regni vigeſimotertio rege incuſante quòd voluptati ſuæ nõ obtemperaſſet, & iubente in futurum templi reparationi proſpicere, talo quiddã ad colligendã pecuniã cõmentus eſt, quod nõ grauatim tulit populus. arcam parauit ligneã, in qua bene clauſa vnũ tantũ foramen ſuperne reliquit. eam cũ in templo iuxta altare depoſuiſſet, iuſsit quẽq; pecunię quantũ liberet per foramen immit-

tere,in tẽpli inſtaurationẽ cõferendæ.id populus tulit æquiſsimo animo,& multũ auri atq; argenti certatim contulit.arcã verò ſingulis diebus præſente rege exinaniebãt ſcriba gazophylacij & ſacerdos eius cuſtos,numeratáq; pecunia & recõdita, rurſum vnde ſuſtulerãt reponebant. & cũ primũ videretur collatũ quantũ ſat eſſet, pontifex & rex conduxerunt fabros & cæmentarios, & trabes magnas pulcherrimæ materiei cõparauerunt. inſtaurato deinde tẽplo,quicquid ex collato auro & argẽto ſuperfuit (ſuperfuit autem nõ parũ)id totum in crateras,cantharos,pocula,& alia vaſa inſumptum eſt: inſuperq; quotidianis ſacrificiis altare adolebatur. atq; hæc tantiſper dum Ioadus vixit diligenter accurata fuerunt. illo autẽ poſt annũ ætatis centeſimũ & trigeſimum defuncto,& ob probitatẽ ac iuſtitiã inſignẽ,tum quòd Dauidici generis ſeruator fuiſſet, in regũ monumenta illato, rex Ioas à priſtina religionis cura facile deſciuit: móxq; & primates populi ad eundẽ modum deprauati ſunt,vt nihil apud eos potius haberetur quàm contẽptus iuris ac iuſtitię.Deus verò indignatus propter hãc regis & cæterorũ mutationẽ miſit prophetas qui cõteſtarentur eos & à præſenti malitia cõpeſcerent. illi vero tam inſano affectu eam cõplectebantur, vt neq; exemplis maiorũ qui propter contemptũ legũ cum totis familiis perierant,neq; prophetarum cõminationibus moti reſipiſcerẽt,& ad relicta honeſta ſtudia reuerterẽtur. Quin & Zachariã pontificis Ioadi filiũ rex in ipſo templo ſaxis iuſsit obrui,oblitus patris eius beneficiorũ,tantũ quia propheta diuinitus cõſtitutus, pro concione populũ & regẽ adhortatus ad iuſtitiã, graues pœnas illis minatus eſt, ſi moniti parere contẽnerent. Moriens tamen Zacharias teſtẽ & iudicẽ Deum inuocauit, quòd pro bono conſilio & patris ſui beneficiis,à Ioa mortis amarũ præmiũ ſibi rependeretur.Nec diu debita regi pœna dilata eſt. Azael enim Syrorũ rex impreſſione in regnũ eius facta,& Gitta primũ direpta atq; euerſa,mox ipſum Hieroſolymis deſidentem adortus eſt. Tum Ioas cõterritus omnes theſauros Dei priorúmq; regum exhauſit,& cum eis detracta templo donaria miſit ad Syrum,tanti pacem redimens & ſecuritatẽ,ne oppugnatus in extremũ rerum ſuarũ diſcrimen adduceretur.Ille tam ingenti pecunia corruptus, vim exercitus à regia vrbe abſtinuit. Ioas tamen graui morbo implicitus,amicis Zachariæ pœnas dedit,qui ne filius pontificis maneret inultus,per inſidias eum ſuſtulerunt. Sepultusq; eſt Hieroſolymis, nec tamen propter impietatẽ dignus habitus qui regiis monumentis inferretur, cùm vixiſſet annos XL. & ſeptem.

Amaſias rex Hieroſolymitanus exercitu contra Idumæos & Amalecitas ducto victor euadit. Cap. IX.

4. *Reg.* 14 IN regnum ſucceſſit ei filius Amaſias. Anno autem Ioaſi vigeſimoprimo apud Iſraelitas & Samariam Ieo ſucceſſit filius Ioazas, in quo principatu exegit annos XVII. patri nequaquã ſimilis, ſed magis primis eius regni regibus impius,qui palàm omnem cõtemptum cæleſtis numinis præ ſe tulerunt.Huius copias rex Syriæ tantopere attriuit, vt ex numeroſo exercitu non plus quã decẽ millia peditũ, equites quingenti ſupereſſent: qua expeditione multas magnas vrbes illi ademit,& hoſtiũ non mediocres ſtrages edidit.Hæc autẽ Iſraelitis acciderunt ſecundũ Eliſæi vaticiniũ,quo tempore Azaeli etiã prædixit,quòd necato domino Damaſci ac Syriæ regnũ eſſet occupaturus. In hac temporũ difficultate Ioazas ad preces & ſupplicationes cõfugit,orãs Deum, vt ſe è manibus Azaelis liberet, nec ab eo ſubigi patiatur.Deus autẽ qui nõ ſolũ perpetuã innocentiã, verumetiã reſipiſcentiam fauore cõplectitur, & cùm perdere poſsit ſi velit, caſtigare mauult, exoratus eripuit eum è belli periculis: & regio pacẽ nacta ad priſtinũ felicitatis ſtatũ breui rediit. Poſt obitũ Ioazæ Ioas filius regno Iſraelitarũ apud Samariam potitur, trigeſimoſeptimo anno regni Ioæ regnãtis in tribu Iudæ. nam & iſte eodẽ quo Hieroſolymitanus nomine vocabatur:tenuitq; regnũ annis XVI. Hic optimus vir erat, nihil paterni ingenij referens:& cùm Eliſæus iam admodũ ſenex in morbũ incidiſſet,viſendi cauſa eum adiit:quẽ animaduertẽs extremũ ſpiritũ ducere, flere cœpit,& lamentari, patrẽ & clypeũ appellatans:quòd eo viuo armis cõtra hoſtẽ opus nõ fuerit,ſed ipſius prædictionũ beneficio ſemper inuicti euaſerint. Nunc illum è vita diſcedere,ſe verò

exarma

exarmatum Syris & aliis hoſtibus obiici,quamobrẽ adempto tali præſidio,ſibi quoq; optabilius vnà cum illo hanc etiam relinquere. His querimoniis motus Eliſæus, regem cõſolatus afferri arcũ poſtulat,eumq; regẽ iubet intendere:deinde iniecta in eũ manu iubet iaculari. & cũ emiſsis tribus telis deſtitiſſet: Si,inquit, plura miſiſſes, poteras totum Syrorum regnum excindere.nunc quia tribus ſolis contentus fuiſti,totidem præliis vinces Syros,& regionẽ quã tuo patri ademerunt recipies. His auditis rex abiit,& propheta paulo pòſt defunctus eſt, vir inclytæ iuſtitiæ, & citra cõtrouerſiam Deo longe chariſsimus. multa enim & miranda diuinæ mẽtis argumenta exhibuit,quorũ memoria apud Hebræos durat clariſsima.ſepulchro etiam honoratus eſt magnifico,quale decuit hominẽ numini diuino acceptiſsimũ. Cõtigit autẽ aliquãdo vt latrones occiſi à ſe viatoris cadauer in monumentũ eius abderẽt, quod mox reuixit à contactu prophetæ corporis. Atque hæc fuerunt & viui & defuncti vatis opera. Azaele autẽ rege extincto,ad Adadũ filiũ Syriæ regnum hæreditario iure peruenit. Huic Ioas Iſraelitarũ rex tribus præliis victo omnẽ eam regionẽ abſtulit,quę vrbes ac vicos de patre ipſius captos cõplexa eſt:quod & ipſum Eliſæus iam antè prędixerat. poſtquã verò etiã Ioas fato functus eſt, Hieroboam eius filius excepit imperium.

Amaſiæ victoria de Iſraelitis & Ioa rege eorum reportata. Cap. X.

SECVNDO autem anno Ioæ regis Iſraelitarũ,regnũ accepit Amaſias Hie IX
roſolymis & in tribu Iudæ,matre natus vrbis regię ciue,appellata Iudan. mirum autẽ in modũ iuſtitiam colebat,tametſi ætate adhuc iuuenis. Regni adminiſtrationem exorſus à necis paternæ vindicta, qui amicorum inſidiis ſublatus fuerat.eosq; omnes in poteſtatẽ redactos affecit ſupplicio, parcens tamen ipſorũ liberis,iuxta leges à Moyſe præſcriptas:qui iniquũ cenſuit pro parentũ culpis à liberis eorũ pœnas repoſcere. Poſt hæc delectu habito in tribu Iudæ & Beniamitica, conſcripto flore iuuentutis, vtpote ætatis annorũ plus minus viginti, centuriones his copiis idoneos attribuit. deinde miſit ad Iſraelitarum regem qui viginti ſcutatorum millia cõducerent ſtipendio talentorum argenti centũ annumerato.decreuerat enim cõtra Amalecitarũ & Idumæorũ atq; Gabilitarũ gentes exercitũ ducere.iámq; propediẽ moturus erat in eos,cùm interueniens propheta dimittere Iſraelitas cõſuluit.eſſe enim hoc hominũ genus impiũ, & cladẽ certam imminere oraculo ſe monitũ,ſi talibus rex vtatur auxiliis. alioqui Deo fauẽte vel modica manu deuinci poſſe hoſtiles exercitus.Rege autẽ ægreferente, quia iam publicè ſtipendiũ Iſraelitis numerauerat, hortatus eſt propheta vt Dei voluntatẽ ſequeretur, quo propitio nõ defore pecuniã. illos itaq; dimiſit,præfatus ſe donare illis quicquid mercedis nomine accepiſſent,& cũ domeſticis tantũ copiis cõtra prædictas gentes profectus eſt. Quibus vno prælio victis interfecit x. millia,& totidẽ millia captiuorũ abducta in magnam petrã quæ imminet Arabiæ,eo loco per rupes præcipitata necauit: atq; ita victor cum opima præda domũ rediit.Interea viginti illa Iſraelitarum mercenariorum millia,ignominioſam rati ſuã miſsionẽ, ac ſi pro inutili dãnata eſſet eorũ opera, impetũ in eius regnũ faciũt:& progreſsi vſq; Bethſemera,regionẽ populati ſunt,abacto magno iumentorũ numero, cæſisq; tribus colonorũ millibus.Amaſias verò poſt victoriã factus inſolẽs, autorẽ eius Deum cœpit habere cõtemptui, & pro eo venerari aſportata de Amalecitis numina.Quãobrẽ à propheta cõuentus eſt,mirari ſe dicẽte ſi hos deos crederet, qui cultoribus ſuis nihil opis afferre valuerint, nec eos ab Hebræorum vi tutos pręſtiterint,ſed tanquã ad ſe nõ pertinentes cædi & captiuos trahi paſsi ſint.quin & ipſos belli iure abductos inter reliquã captiuorũ turbam Hieroſolyma peruenisſe. Rex his verbis ad irã percitus iuſsit illum hac de re eſſe quietum, minatus ſupplicium ſi negotiis alienis miſcere ſe pergeret.tum ille,ſe quidem quieturũ dixit,Deum tamen vltorem huiuſmodi nouitatibus non defore. Nec multo pòſt X
Amaſias felicitatem ſuã,cuius tamen autorẽ Deum non agnoſcebat,nõ capiens,ſed faſtu inflatus,ſcripſit Ioę regi Iſraelitarũ,vt ipſius imperata faciat cũ ſuo populo,ſicut antehac idem populus maioribus eius Dauidi, & Solomoni paruit: quòd ſi nolit vltro facere officium, bello eſſe decernendũ de imperij iuribus. Ad hoc Ioas in hæc

verba

verba reſcripſit. Rex Ioas regi Amaſiæ. Olim in eodem monte Libano cupreſſus erat & carduus. hic à cupreſſo filiam petiit filio ſuo dari coniugem. Interim beſtia quædã ſuperueniens conculcauit carduum. Hoc exemplũ te moneat, ne maiora quã par eſt appetas, néve propter recentem de Amalecitis victoriam elatus, & te & regnũ tuum incertæ committas aleæ. His lectis Amaſias magis etiam ad bellum concitatus eſt, Deo, ſicut fas eſt credere, inſtigante, vt tandem meritas impietatis pœnas exolueret. Vbi verò in conſpectum hoſtiũ venit, inſtructa vtrinque acie, tantus repente pauor ac conſternatio diuinitus milites eius inuaſit, vt priuſquã manus conſererentur, iam terga verterent: & aliis aliò diffugientibus, deſertus à ſuis Amaſias in hoſtis poteſtatem veniret: qui mortem illi minatus eſt, niſi efficeret, vt Hieroſolymitæ apertis portis ſe cum victore exercitu admitterẽt. ea neceſſitate & vitæ amore adactus, perperſuaſit ciuibus vt hoſtem reciperet. At ille dirutis ad trecentorũ cubitorum ſpaciũ mœnibus, curru per id interſtitium triumphabundus inuectus eſt, captiuum præ ſe agens Amaſiam: & hoc modo factus vrbis dominus, Dei theſauros abſtulit, & quicquid auri vel argenti in regia repertũ eſt, totũ aſportauit: ac tum demũ dimiſſo rege reuerſus eſt Samariam. Hæc Hieroſolymitis contigerunt anno regni Amaſiæ decimoquarto. Appetitus tandem amicorum inſidiis fugit in vrbem Lacheis: nec tamen euaſit, illuc quoque inſecutis inſidiatoribus, à quibus interfectus eſt. Corpus Hieroſolyma relatũ, & regia magnificentia funeratum eſt. Tam miſerũ autẽ exitum habuit propter nouatas religiones & pietatis contemptum poſt exactũ annum vitæ quinquageſimum, regni vero viceſimum nonum, Ozia filio regni ſucceſſore.

Quomodo Ozias vicinas gentes ſubegerit. Cap. XI.

XI 4. *Reg.* 14

DECIMOQVINTO autẽ anno regni Amaſiæ Hieroboamus Ioæ filius apud Iſraelitas regno potitus eſt, quod per annos quadraginta obtinuit in eadem qua maiores eius Samariæ regia. Hic rex cùm eſſet vehementer impius, totúſque idolis deditus, nihil ſibi non permittens, Iſraelitis etiam innumeras calamitates attulit. Ei propheta Ionas prædixit, quòd deuictis Syris ditionem ſuam eſſet ampliaturus, prolatis eius terminis ad ſeptentiones vſq; Amathẽ vrbem, ad meridiẽ vero vſq; Aſphaltitem lacũ. his enim olim termi nis Chananæa terra finiebatur, iuxta Ieſũ imperatoris definitionem. quo oraculo excitatus Hieroboamus, totos eos tractus ademptos Syris ad ſuum regnũ addidit, nihil fallente Ionæ vaticinio. Sed quoniam pollicitus ſum me bona fide res Hebræorum proditurum, non diſſimulabo quid de hoc propheta in ſacris codicibus inuenerim. Iuſſus enim à Deo proficiſci in regnum Nini, & illic prædicare, quòd imperium illud periturũ eſſet, non auſus eſt hoc facere: ſed putans ſe poſſe Deum effugere, cõſcenſo apud Ioppen nauigio petebat Tarſum Ciliciæ: exorta autem vehemẽti tempeſtate, ita vt periculũ eſſet ne nauis mergeretur, gubernator & nautæ, atq; ipſe etiã naucle-

Ionæ 1.

rus vota pro incolumitate faciebant: Ionas verò ſolus operto capite iacebat, nihil quemadmodũ alij faciens. cumq; turbantibus procellis fluctus magis ac magis crescerent, ſuſpicati aliquem è vectoribus eſſe in cauſa, decreuerunt ſortito quærere quiſnam ille ſit. quo facto, ſors prophetæ obtigit. percontantibus quiſnam eſſet, vel quid haberet negotij, ait ſe Hebræum eſſe, & prophetam Dei maximi, conſuluitq; vt ipſum in mare iacerent, ſi vellent præſens periculũ euadere: ſe enim eſſe propter quẽ tempeſtas ſæuiat. At illi primũ quidem non audebant hoc facere, impiũ facinus ducentes, hominem hoſpitem, qui vitã ſuæ fidei concredidiſſet, in tam manifeſtũ exitium mittere. tandem vrgente periculo & nauim tantum non mergente, partim prophetæ autoritate, partim ſuopte metu cõpulſi, in mare eum proiiciunt. Et tempeſtas quidem ſedata eſt, Ionam autẽ ferunt à ceto deuoratũ poſt triduum in Euxinũ pontum reuomitum, viuum & toto corpore illæſum. vbi impetrata à Deo erratorum venia, ad Nini vrbem profectus eſt, & cùm in loco vnde exaudiri poterat conſtitiſſet, prædicauit quòd paulo pòſt amiſſuri eſſent imperiũ Aſiæ: & cũ hoc dicto abiit. Hæc

4. *Re.* 14. 15

de eo ſic retulimus, vt inuenimus in cõmẽtariis. Hieroboamus autẽ exactis feliciter in ſuo principatu XL. annis mortuus apud Samariã ſepelitur, Zacharia filio ſucceſſore. Ozias

re. Ozias item ſucceſſit Amaſiæ anno regni Hieroboami decimoquarto, & apud Hieroſolyma duabus tribubus præfuit, natus matre Achia, ciue & ipſa Hieroſolymitana. Hic erat natura bonus ac iuſtus, & magnanimus, prouidendíſque rebus ſolers & induſtrius. is ſuſcepta expeditione in Palæſtinos, prælio victor vrbes eorum vi cepit, Gittam & Iamniã, & earum mœnia diruit. alia deinde expeditione duxit in Arabas Ægypto vicinos: & condita vrbe ad mare rubrum, præſidium in ea poſuit. poſt hæc Ammanitis ſubactis, tributóque genti præfinito, & omnibus locis vſque ad Ægypti terminos in poteſtatem ſuam redactis, in poſterum ad curam vrbis ſe contulit. quicquid enim mœnium vel vetuſtate labefactum erat, vel ſuperiorum regum incuria, totum inſtauraui: atq; eam etiam partem, quam Iſraelitarum rex Amaſia patre huius capto diruerat, quando vrbem victor ingreſſus eſt. his addidit non paucas turres cẽtum quinquaginta cubitorum altitudinis: & arces aliquot in locis minus frequẽtatis ad tutelam diſpoſuit: aquæ ductus quoq; non paucos extruxit. habuit etiam iumentorum aliarúmq; pecudum infinitam penè multitudinem, quòd regio eſſet apta paſcuis. cúmq; admodum eſſet agriculturæ ſtudioſus, terram variis arborum cæterarúmque plantarum generibus excoluit. habuit præterea ſelectorum militum trecẽta ſeptuaginta millia, quibus præerant cẽturiones ac tribuni viri generoſi & inuicto robore præditi ad duo millia numero: edocuítque exercitum phalangis ordinem ſtruere in aciem, & arma ſingulis diſtribuit, gladios, clypeos, & thoraces æreos, arcus etiam & fundas. præterea machinas fecit multas ad expugnanda oppida, quibus vel ſaxa vel tela emitteret, harpagones quoque & alia inſtrumenta his ſimilia. Dúmque in his ſtudiis & paratibus verſatur, corruptus eſt arrogantia, & inflatus mortali potentia, immortalem illam ac ſempiternam cœpit non magni facere, nec religionis nec pietatis admodum obſeruãs, ita vt ad paternam impietatem videretur procliuior, ad quã & ille prolapſus fuerat, quòd fortunæ fauorem & perpetuos ſucceſſus in rebus maximis moderatè ferre neſciret. Et cùm veniſſet ſolennis feſti celebritas, ſumpto ſacerdotali habitu, ingreſſus templum ad aureum altare Deo ſuffitũ facturus aſtitit. Accurrit eò mox Azarias põtifex octoginta ſacerdotum globo ſtipatus, & regem compeſcuit, vociferans ac negans hoc illi fas eſſe, ſed ſolis ſacerdotibus datum ſuffire, qui ſint ex Aronis genere. iubebátque vt exiret, & Deum talibus factis prouocare ad iram deſineret. Tum rex commotus mortem illis ni quieſcerent minatus eſt: & ecce tibi terra vehementer concutitur, fiſſóque ſuperne templo radius ſolis os regis improbum ferit, quod eueſtigio lepra contactum eſt. acceſſit huic & aliud prodigium, quòd eodem terræmotu ante vrbem in loco qui dicitur Eroge, dimidium montis ad Occidentem vergẽtis reuulſum, per quatuor ſtadia volutum, obiectu demum Orientalis mõtis conſtitit, obſtructa via publica, & oppreſſis ruina hortis regiis. Sacerdotes verò poſtquàm in facie regis lepram animaduerterunt, diuinitus inflictam ei plagam indicauerunt, & vt tanquam pollutus & impuratus vrbe cederet admonuerunt. at ille pudore calamitatis iam modeſtior, paruit, ſuperbiæ cum impietate coniunctæ tam miſerabili pœna mulctatus. & cùm aliquandiu priuatus extra vrbem vixiſſet, filio Iothamo rempub. adminiſtrante, mœrore tandem confectus obiit anno ætatis ſexageſimo octauo, regni quinquageſimo ſecundo, ſepultúſque eſt in ſuis hortis in monumento ſolitario. Iſraelitarum autem rex Zacharias Hieroboami filius vix ſexto regni mẽſe exacto, ab vno è ſuis purpuratis per dolum occiditur. Seleſmus is fuit Iabeſſi filius, qui occupata vacua Zachariæ cæde regia, trigeſima poſt die male partum regnum male perdidit. Manaemus enim dux exercitus, qui per id tempus apud Thapſam vrbem erat, audito Zachariæ caſu, cum omnibus copiis propere venit Samariam, & prælio victum Seleſmum interfecit: dein autoritate propria ſumptis regni inſignibus, Thapſam cum exercitu victore profectus eſt. oppidani verò obſirmatis portis noluerunt regem admittere. at ille vt in defectores ſæuiens totum circumquaque agrum vaſtauit, & poſtremo vrbem quoque vi cepit: & quòd eſſet Thapſenſibus infenſus, omnes ferro cõfecit, ne teneræ quidem ætati parcens, & nihil ſibi ad extremã crudelitatem reliquum faciens. quæ enim ne in barbaros quidem deuictos perpetrare fas fuerit, ea in ſui generis homines ſibi permiſit. nec mitior fuit poſtea toto decẽnio quo Iſraelitis præfuit. petitus deinde bello ab Aſſyriorum

rege Phullo, non ausus est cum eo in certamen descendere, sed pactus millia talentis argenti, mature se ab ea vexatione redemit. hanc summam Manaemo populus contulit, exactis L. drachmis in singula capita. Nec multo pòst mortuus, Samariæ sepultus est, Phaceia regni hærede relicto. is patri crudelitate persimilis, duobus tantum annis regnauit: quibus exactis in conuiuio cum amicis trucidatus est, insidiis Phaceiæ tribuni, qui Romeliæ fuit filius. obtinuit aut hic Phaceias principatũ annis XX. dubium impius magis an iniustus. Huius tempore Theglaphalassar Assyriorum rex Israelitas aggressus, subacta Galadica regione, & quicquid trans Iordanem colitur, vicináque Galilæa, & Cydida, & Asora, colonos abstractos in suum regnum traduxit, de quo hoc loco hactenus. Porrò Iothamus Oziæ filius regnauit in tribu Iuda & Hierosolymorũ regia, natus matre vrbani generis nomine Ierasa. Huic regi nulla virtus defuit, erga Deum pio, iusto erga homines, & reipub. studioso. quicquid enim instauratione opus habebat, diligenter sartiendum curauit. in templo vestibulum refecit & porticus. mœnium partem labãtem restituit, & additis magnis ac firmis turribus communiuit. Ammanitas etiam prælio deuictos tributa pendere coegit, annua talenta centum & tritici coros decies mille, & totidem hordei. In tantúmque regnum auxit, vt tam domi felix
XII. esset, quàm foris formidabilis. Hoc regnante propheta quidam extitit, Naumus nomine, qui de Assyriorum & Nini subuersione hæc verba vaticinatus est. Ecce Niniue piscina aquarum fluctuans, ita & populus eius omnis turbatus & fluctuans fugiet. dicéntq; state, state, eripite aurũ, eripite argentum. & nemo valet. mallent enim vitam seruare quàm facultates. occupabit enim eos graue dissidium, & lamentatio, & dissolutio membrorum, & facies eorum præ pauore fient luridæ. Vbi erit posthac domicilium leonum, & mater catulorum leoninorum? Dicit tibi Niniue dominus: Delebo te, nec posthac amplius leones ex te egressi mundo imperitabunt. & alia multa de Niniue in hanc sententiam prophetauit, quæ nunc non est necesse repetere, alioquin molestus videri possem lectorem plus æquo onerans. Euenerunt autem omnia quæ de Niniue prædicta sunt, post annum CXV. Et de his quidem hactenus.

Rase Damascenorum rege Hierosolymitas bello vexante, Achazes eorum rex coactus est Assyriorum regem in Damascenos immittere. Cap. XII.

XIII. IOTHAMVS autem è viuis abiit ætatis anno XLI. cùm regnasset annos sexdecim: & quo in regiis conditoriis depositò, regnum ad Achazen eius filium hæreditario iure peruenit. qui erga Deum impiissimus, omnium, & patriarum legum desertor, ad imitationem Israeliticorum regum se contulit, aras Hierosolymis erigens, & in eis idolis sacrificãs, quibus etiam proprium filium holocautoma obtulit ritu Chananæorum, & his similia multa perpatrauit. Hunc ita insanientem duo simul reges, Rases Damascenorum & Phaceias Israelitarum, bello aggrediuntur: erant enim amici & socij: & compulsum Hierosolyma multum diúque frustra oppugnauerunt, quòd vrbs esset munita egregie. Interea Syriæ rex ad mare rubrum Eliam vrbem occupat, & necatis eius habitatoribus Syrorum coloniam eò deduxit. Multis item arcibus expugnatis, & magno Iudæorum numero interfecto, cum exercitu ex manubiis ditato domum reuersus est. Hierosolymitanus autem rex postquam cognouit Syros abiisse domũ, putans se Israelitarũ rege non inferiorem viribus, eduxit contra eum copias. & cùm irato Deo commisisset prælio propter tot impia facinora victus est. centum enim & viginti millia tunc ceciderũt de Hierosolymitarum exercitu. In eodem prelio Zacharias supremus dux Israelitarũ cum Amia filio Achazę congressus, superatum occidit, & pari modo Ericam prætorianorum præfectum adeptus interemit, & Elcanam tribus Iudæ copiarum ducem viuum in potestatem suam redegit. magnum præterea captiuorum vtriusque sexus numerum è Beniamitica tri-
4. *Reg.* 16. bu abegerunt, & opima præda ditati reuersi sunt Samariam. Obelas autem quidam qui in ea vrbe per id tempus propheta erat, occurrens illis ante mœnia, magna voce hanc victoriam non ipsorum virtute partam asseuerabat, sed quòd Deus regi Achazæ iratsceretur. incusabátque eos quòd non contenti præsenti felicitate, ausi sint homines ex tribu Iudæ ac Beniamitica consanguineos suos captiuos abducere: & suadebat vt

hos

hos illæſos domum remitterent. quod ni faciant, Deum ab illis pœnas exacturum, poſt hanc admonitionem Iſraelitæ in concionem conuenientes deliberant quid facto opus eſſet. Exurgens autem quidam magnæ inter ſuos autoritatis, Barachias nomine, cum aliis tribus, negabant ſe paſſuros vt ciues ſui captiuos in vrbem introducerent, ne fortè omnes exæquo diuina vltio perderet. ſatis eſſe præteritorum peccatorum, in quæ prophetæ clamitent, etiamſi nulla noua accedat impietas. His auditis milites, permiſerunt illos, quicquid vellent, arbitratu ſuo agere. Tum prædicti viri aſſumptos captiuos exemerũt vinculis, & curatis eorum corporibus, adiutos viatico remiſerunt domum incolumes: nihilo minus quatuor hi deduxerunt eos vſque Hierichuntem & vlterius, cúmque non longe abeſſent à Hieroſolymis, repetierunt Samariam.

Aſſyriorum rex vi expugnata Damaſco, & occiſo rege, populum traducit in Mediam, aliis gentibus Damaſcum in coloniam deductis. Cap. XIII.

ACHAZES autem rex hac clade ab Iſraelitis affectus, miſſa ad Aſſyriorum regem Theglaphalaſſarem legatione, auxilium ab eo petiit contra Iſraelitas & Damaſcenos atque Syros, magnam pecuniam illi pollicens in præſens etiam magnifica munera mittendo. Quam legationem poſtquam audiuit, ipſe in auxiliũ Achazæ profectus eſt, & vaſtata Syria, expugnatáque Damaſco, Raſem quoque regem occidit. Damaſcenos verò in ſuperiorem Mediam populariter traduxit: & pro illis quaſdam Aſſyriorum gẽtes in agrum Damaſcenum repoſuit. Iſraelitarum deinde terram populatus, multos ex ea captiuos comprehendit. Poſt Syros adhunc modum tractatos, rex Achazes ſublato quantum erat auri & argenti in regiis theſauris, atq; etiam in ipſo templo & donariis quotquot erant pulcherrima, hæc ſecum deferens venit Damaſcum, & ſicut antè pactus fuerat, omnia regi Aſſyriorum tradidit, actíſque pro beneficio gratiis reuerſus eſt Hieroſolyma. Erat autem hic rex tam ſtultus & incogitans, vt quamuis hoſtiliter cum Syris diſſideret, illorum tamen deos colere non deſineret, ſed in eorum ceremoniis, tanquam victoriam inde ſibi pollicens, pietatem collocare pergeret. poſt cladem verò acceptam, Aſſyriorum venerari cœpit numina, quiduis potius adoraturus, quàm verum & à maioribus acceptum Deum, cuius indignatione vt tum vinceretur factum eſt. In tantum autem religionis contemptum prolapſus eſt, vt ſpoliatum prius donariis templum clauderet, ne illud ſolennibus ſacrificiis honorare liceret. poſt has inſanas impietates tandem moritur, cùm vixiſſet annos triginta ſex, & ex his regnaſſet ſedecim, relicto hærede Ezecia filia. Quo tẽpore etiam Phaceias Iſraelitarum regnum cum vita amiſit, cæſus per inſidias cuiuſdam ex chiliarchis ſibi aulicis, cui nomen Oſeas, qui cùm regnum ſcelere quæſitum per annos IX. obtineret, vir fuit peſſimus, nihil pietatis Deo deferens. In hunc duxit exercitum Aſſyriorum rex Salmanaſarus, & quia Deum non habebat propitium, deſtitutum eius auxilio facile ſubiugauit, & præfinita tributa coegit pendere. Quarto autem anno regni huius Oſeæ Ezecias Hieroſolymis regnum adeptus eſt, Achazæ ex Abia Hieroſolymitana muliere filius. is erat ingenio bono & iuſto ac pio præditus. nam ſtatim ab inito principatu nullam magis neceſſariam vel vtilem tam ſibi quàm ſubditis curam exiſtimauit, quàm religionis ac diuini cultus. quamobrem aduocata populi & ſacerdotum Leuitarúmque concione, ſic fertur ad eos verba feciſſe: Nè ipſi quidem ignoratis quòd propter peccata patris mei, & non redditos Deo debitos honores, in multas & magnas calamitates incidiſtis, quia per extremam dementiam paſſi eſtis vobis perſuaderi, vt eos quos ille deos putabat coleretis. Ergo quandoquidem veſtro malo didiciſtis quàm pernicioſa res ſit impietas, hortor vt illa obliuioni tradita purificetis vos à præteritis pollutionibus vnà cum ſacerdotibus & Leuitis, ac tum demum conuenientes aperiatis templum, & luſtratum prius expiatúmque ſacrificiis legitimis in priſtinum honorem & reuerentiam reſtituatis. hoc enim pacto placatum Deum & propitium habebimus. His regis monitis accẽſi ſacerdotes templum aperiunt, & eiectis inde inquinamentis, adornatíſque ſacris vaſis, victimas patrio ritu in altare inferunt. Rex verò dimiſſis per totam ditionem ſuam nuntiis, populum Hieroſolyma ad

4. Reg. 16. 17.

Azymorum celebritatem conuocat multo iam tempore intermissam propter impiam superiorum regum incuriam. Quin & Israelitas per nuncios hortatus est, vt relictis consuetis superstitionibus ad priscam illam pietatem & veri Dei cultum redirent. Se enim illis permissurum vt Hierosolyma venientes azymorum festum vnà cum suis ciuibus celebrent. Hæc autem se suadere non vt suum negotium ageret, sed ipsorum vtilitatis gratia, quos beatos fore, si huic consilio paruerint. Israelitæ verò audito quid legati à suo rege afferrent, adeo mentem non adhibuerunt, vt eos ludibrio habuerint, & prophetas quoque eodem cohortantes, & præmonentes quantæ calamitates instarent ni mature ad pietatem redirent, respuerint: quos postremo comprehensos necauerunt. nec his facinoribus contenti ad peiora etiam sunt prolapsi, ita vt non prius desisterent, quàm ob extremam impietatem Deus vltor in potestatem hostium eos tradidit, sicut suo loco dicetur. Multi tamen è Manassitica tribu & Zabulonis atque Isacharis prophetarum monitis parẽtes ad pietatem sunt conuersi, atque hi omnes Hierosolyma ad Ezeciam confluxerunt, vt Deum adorarent. Postquam autem ea multitudo conuenit, rex ascenso templo vnà cum principibus & populo, immolauit prosectauros septem, & totidem arietes, parémque hircorum numerum. & cùm primum manus in capita victimarum inposuissent tam rex quàm principes, sacerdotibus mactandas reliquerunt. illi verò iugulabant, & solidas concremabant, Leuitarum corona circumstante cum instrumentis musicis, & diuinos hymnos canente, quemadmodum olim Dauid eos psallere docuerat. reliqui vero sacerdotes accinebãt buccinis. Interea populus & multitudo humi in faciem prostrati Deum adorabant. post hæc sacrificauit boues septuaginta, arietes c. agnos cc. populo verò ad epulum largitus est boues nc. & reliqui pecoris tria millia. Cumq; omnia rite sacerdotes perfecissent, rex lætus epulabatur cum populo, agentes Deo gratias. Instante verò azymorum festo, paschale sacrum facientes, alias deinceps victimas mactabant per continuos dies septem. populo etiam præter eum numerum quem ipsi mactauerunt, taurorum duo millia. pecorum septem millia rex de suo largitus est. hanc liberalitatem imitati principes mille tauros eis dederunt, & pecora mille quadringenta. nec vllum festum tam magnifice est celebratum à Solomonis temporibus in eum vsque diem, peracto festo vrbem egressi totam regionem lustrauerunt, ipsa quoque Hierosolyma ab omni idolorum spurcitie munda reddiderunt. Quotidiana deinde sacra iuxta legem rex de suo fieri mandauit, & sacerdotibus ac Leuitis à populo decimas reddi cum primitiis fructuum, vt possent esse circa diuinum cultum assidui. Quo factum est vt populus omne genus fructuum conferret Leuitis & sacerdotibus: rex verò horum apothecas & promptuaria condidit, vnde singulis partes distribuerentur cum vxoribus & liberis. atque in hunc modum pristinus cultus restitutus est. His ita constitutis rex Palæstinis bellum intulit, & parta victoria omnes eorum vrbes à Gitta vsque Gazam suæ ditioni adiecit. Interea rex Assyriorum per oratorem ei denunciat, omnem eius regionem se subiugaturum, nisi tributa, quæ prius pater ipsius, penderet. Ezecias verò minas eius non magni fecit, fretus Deo suáque pietate, ac propheta Esaia, per quem futura cognoscebat. & hactenus de hoc rege.

Salmanasar capto Israelitarum rege, & decem tribubus translatis in Mediam, Chutheos in eorum regionem migrare iubet. *Cap. XIIII.*

XV. 4. *Reg.* 17. SALMANASAR autem Assyriorum rex comperto quòd Israelitarum rex misisset clàm legationem ad Soam Ægyptiorum regem, inuitans eum ad societatem cõtra ipsum ineundam, iratus duxit exercitum contra Samariam, anno Oseæ regni septimo, & non receptus ab eo, post tertium obsidionis annum vrbem vi cepit, anno eiusdem regis nono, Ezeciæ verò Hierosolymorum regis anno septimo: extinctóque funditus Israelitarum imperio, populum traduxit in Mediam & Persidem, cum quo etiam Oseas rex viuus captus est. Deinde migrare iussa quadam Persica gente ex eo tractu qui ab amne Chutho denominatur, sedes ei designauit in agro Samariæ,

riæ,cæteráque Iſraelitarum regione. Migrauerunt igitur decem tribus Iſraelitarum ex ſuis ſedibus poſt annos DCCCCXLVII. ex quo maiores eorum Ægyptum egreſſi armis ea loca ſuæ ditionis fecerunt: poſt principatum Ieſu annis octingentis. poſt defectionem verò à Roboamo Dauidis nepote ad Hieroboamum, de qua ſuprà diximus annis CCXL. menſibus ſeptem, diebus ſeptem. atque hic fuit finis Iſraelitarum, qui neque legi ſubditi eſſe voluerunt, neque prophetas audire, prænunciantes adeſſe pro foribus hanc calamitatem, ni ab impietate deſiſterent. omnium autem horum malorum initium fuit illa ſeditio, per quam à Roboamo defecerunt, ſeruo ipſius in locum eius rege conſtituto: qui contemptis diuinis legibus, & populo per ſuum exemplum ad eandem iniquitatem pertracto, indignationem cæleſtis numinis eis conciliauit, & ipſe quoque meritas pœnas non effugit. Porrò Aſſyriorum rex cum armis totam Syriam & Phœnicen peragrauit, & nomen eius in Tyriorum annalibus ſcriptum inuenitur. bellauit enim cõtra Tyrum regnante ibi Elulæo, atteſtante etiam Menandro, qui in ſuis chronicis, ex Tyriorum annalibus in græcam linguam tranſlatis ſic ſcribit. Is deinde qui Elulæus nominabatur, regnauit annos triginta ſex. hic deficiẽtes Gittæos cum claſſe eò profectus ſub imperium ſuum retraxit. contra quos miſſo exercitu Aſſyriorum rex Phœnicen totam inuaſit: facta deinde pace, cum copiis domum reuerſus eſt. paulo pòſt Sidon, Arce, Palætyrus cum multis aliis oppidis à Tyriis ad Aſſyriorum regem defecerunt: & cùm ſoli Tyrij facere eius impetrata detrectarent, reuerſus eſt contra eos cum ſexaginta nauibus, quas Phœnices inſtruxerunt, impoſitis etiam octingentis remigibus. Quibus occurrentes Tyrij cum duodecim nauibus, diſiecta hoſtili claſſe, quingentos ex ea captiuos abduxerunt, quo facinore non mediocrem rei naualis gloriam ſibi comparauerunt. Reuertens autem rex Aſſyrius, cuſtodes ad fluuium & aquæductus diſpoſuit, qui aquari Tyrios prohiberent: quod cùm per continuos quinque annos fieret, coacti ſunt effoſſis puteis inde ſe ſuſtentare. Hæc ſunt quæ in Tyriorum annalibus de Salmanaſare Aſſyrio ſcripta inueniuntur. Cæterum noui Samariæ coloni Chuthæi, ſic enim tum appellabantur, quod à Perſidis regione Chutha, & flumine Chutho eſſent traducti, cùm quinque gentium eſſent, totidem deos patrios ſecum attulerunt, quos ritu ſuo colentes Deum maximum ad indignationem irritauerunt. Exorta eſt enim ſæua peſtilentia, à qua cùm popularentur, nullam inuenientes opem oraculo admoniti ſunt, vt Deum maximum colerent: nam hoc illis præſentem ſalutem allaturum eſſe. miſſis igitur ad regem Aſſyrium legatis, petierunt vt ſacerdotes aliquot è captiuis Iſraelitis ad eos remitteret. quo facto legem & Dei colendi rationem ab eis edocti diligenter eum cœperunt colere: móxque ceſſauit peſtilentia: permanéntque nunc quoque in ea religione, Chuthæi vocati Hebræis, Græcis verò Samaritæ. qui pro præſenti ſemper conditione temporum mutabiles, quoties feliciter degere Iudæos viderint, cognatos ſe eorum appellant, vtpote à Ioſepho oriundos, & hac ratione ſanguine illis coniunctos. quando verò in rebus aduerſis eos aſpiciunt, nihil ad ſe pertinere aiunt, nec illis quicquam deberi benenolentiæ, cùm ipſi ex longe remotis gentibus ad ea loca venerint: de quo aliàs dicetur opportunius.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DECIMVS.

Senacheribi Assyriorum regis expeditio Hierosolymitana, & Ezeciæ regis oppugnatio. Caput I.

4. *Reg.* 18. EZECIÆ duarum tribuum regis anno quartodecimo Senacheribus Assyriorum rex cum instructissimo exercitu eum aggressus est, omnésq; vrbes vi cepit quotquot sunt in Iudæ tribu & Beniamitica. Iámque ducturus erat Hierosolyma, cùm ad illum venit legatio, imperata facturum, & tributa soluturum promittēs. Senacheribus verò auditis legatis decreuit omisso bello postulata regis admittere, & pollicitus est, si argenti talenta trecenta, auri triginta accepisset, pacatum se abiturum, iureiurando interposito quòd ab omni iniuria tēperaturus esset. His persuasus Ezecias exhaustis thesauris mittit eam pecuniam, ratus hoste remoto posthac sine periculo se regnaturum. Accepit Assyrius pecuniam, sed pacta non præstitit: nam profectus ipse cum copiis contra Ægyptios & Æthiopes, Rapsacem ducē cum duobus aliis ad continuandum Hierosolymitanum bellū reliquit. collegarum nomina erant Tharata & Anacharis. vt verò admoto mœnibus exercitu castrametati sunt, per nuncium postulauerūt, vt Ezecias ad se prodiret in colloquium. ille quòd sibi metueret prodire nolens, tres intimos amicos misit, Eliacimū procuratorem, & Somnæum, & Ioachum à commētariis. hi cùm prodiissent, ante duces constiterunt. quos intuitus Rapsaces iussit regi suo referre hęc: quòd magnus rex Senacheribus scire vult, quo fretus dominum suum refugiat, & obedire nolēs exercitum in vrbē non recipiat. an fortè Ægyptiis, sperans ab illis posse exercitū regium deleri. id quidem si speret, dubio procul eum desipere, & similem esse homini qui fragili arundini innititur, qua non solum non sustinetur, sed lapsus etiam manum transfigitur. Scire autē eum oportere, quòd non sine Dei volūtate facta sit hæc expeditio, qui sicut ante de Israelitis victoriam dedit, ita nunc quoque Ezeciam cum suis subditis Assyriorum armis velit succumbere. Hæc Rhapsace Hebraice dicente, cuius linguę peritus erat, Eliacimus timens ne multitudo his auditis pauore consternaretur, rogauit eum vt loqueretur Syriace. Ille satis intelligens quid alter metueret, maiore etiam voce Hebraice respondit: debere eos audire mandata regis, &, quod in rem ipsorum sit, deditionem facere. Satis, inquit scio quòd vos & vester rex populum vana spe seducentes, vt resistat suadetis. quod si quid audetis, & putatis vos posse exercitum nostrum à mœnibus repellere, promptus sum vos duobus equorum millibus instruere: vos datis totidem sessoribus vires vestras ostendite. sed non potestis dare quos non habetis. Quid igitur cūctamini dedere vos validioribus, qui vos possunt vel inuitos vi capere? maxime cùm spontanea deditio tuta sit: contrà cùm fit à coactis, periculo calamitatis non careat. Hæc cùm audissent
4. *Reg.* 19. ex duce tam legati quàm populus, ad regem etiam perlata sunt. Ille perculsus habitum regalem exuit, & saccum indutus humili specie, vt mos est patrius, in faciem procidens Deo supplicat, vt cùm alia spes nulla adsit, opem & salutem afferat. Missis etiam ad Esaiam prophetam amicis aliquot & sacerdotibus, rogauit vt pro communi salute precibus Deum solicitet ac sacrificiis, vt frangens nimias spes hostium, miserea-
tur sui populi. Paruit propheta, & monitus oraculo iussit regem atque amicos bono esse animo, prædicens hostem sine prælio victum discessurum cum ignominia, & positurum feroces animos. Deū enim ei moliri perniciem. Ipsum quoq; Senacheribum non succedente expeditione Ægyptiaca domū reuersum, ferro esse interiturum. Fortè autem

tè autem acciderat vt eodem tempore venirent ab eo literæ ad Ezeciam, in quibus ſtultum eum dicebat, quòd putaret ſe poſſe ſeruitutem effugere eius qui tam multas gentes perdomuerit: minabaturq; internecionem omnibus, niſi ſponte patefactis portis exercitum intra Hieroſolyma reciperent. Has lectas contempſit propter fiduciam quam in Deo collocauerat, & epiſtolam cõplicatam in templo repoſuit. Iteratis deinde ſupplicationibus quibus vrbis ſalus Deo commendata eſt, Eſaias exoratũ eſſe retulit, nec eſſe ea tempeſtate oppugnationẽ metuendã ab Aſſyrio. Inſtare enim feliciora tempora, quibus ſecuri poſſint agros ſuos in pace colere, & poſſeſsionũ ſuarum curam habere timentes neminem. Procedente autem tempore Aſſyriorũ rex fruſtrari ſuos conatus videns infectis rebus rediit ex cauſa tali. Multũ temporis contriuit in apparanda oppugnatione Peluſij: iamq; aggerem penè mœnibus æquauerat, & videbatur aſſultum propediem facturus, cùm audiuit aduentare Tharſicem regem Æthiopum, Ægyptiis laturũ ſuppetias, & per deſertum copias ducere, vt improuiſus adoriatur Aſſyrios. Territus igitur hoc rumore Senacheribus propere inde cum ſuis abiit. Herodotus autem hunc contra Vulcani ſacerdotem bellum geſsiſſe dicit, nimirum quòd idem & rex eſſet & ſacerdos. Oppugnans, inquit, Peluſium, hac de cauſa obſidionem ſoluit. Rex Ægyptius implorauit opẽ ſui numinis: quod IIII exoratum magnum Arabi incommodum attulit. nam & in hoc erat quòd pro Aſſyrio ſcribit Arabem. Vna, inquit, nocte murium vis tanta extitit, vt hoſtium arcus & reliqua arma corroderent: quod factum eſt vt exarmatus rex à Peluſio ſuum exercitum abduceret. Beroſus autem Chaldaicarum rerum ſcriptor Senacheribi regis meminit: & quòd apud Aſſyrios regnauerit, totamq; Aſiam atque Ægyptum bello infeſtauerit, his verbis narrat.

Quòd Aſſyriorum exercitus vna nocte peſte abſumptus eſt, & quòd rex eorum domum reuerſus filiorum inſidiis periit. Cap. II.

SENACHERIBVS autẽ ab Ægyptiaco bello reuertens offendit ibi exercitum, quẽ ſub Rapſacis imperio reliquerat, peſte diuinitus immiſſa deletum, prima nocte poſteaquam vrbem oppugnare cœperat, abſumptis cum ducibus & tribunis CLXXXV. millibus militũ. qua clade territus, & de reliquis copiis ſolicitus, maximis itineribus in regnum ſuum cõtendit, ad regiam quæ Ninus dicitur. Vbi paulo pòſt per inſidias ſeniorum è filiis ſuis, Adramelechi & Selennari, vitam amiſit, occiſus in ipſo templo Araſci, quem præcipuo cultu dignabatur. quibus ob parricidium à popularibus pulſis, & in Armeniã fugientibus, Aſſarachodas minor filius in regnum ſucceſſit. Atq; hic fuit huius expeditionis exitus.

Ezecias ab infeſtatione Aſſyriorum liberatus cum aliquandiu vixiſſet in pace, decedens Manaſſe filio regnum reliquit. Cap. III.

EZECIAS autem præter omnem opinionem liberatus periculo, vota III pro incolumitate Deo perſoluit, quandoquidem manifeſtum erat huius ſolius ope hoſtem partim peſte deletum, partim metu ſimilis exitij ab oppugnatione vrbis abſterritum. Dúmq; totus circa Dei cultum occupatur, paulo pòſt in grauem morbum incidit, ita vt à medicis pro deplorato haberetur, nec amicis quidquam melius ſperantibus: nec tam vitæ periculũ angebat regem, quàm quòd ſine liberis decedente generis ſucceſſio in eo deficere videbatur, & regnum ſine legitimo hærede futurum. hoc igitur mœrore potiſsimum confectus, ſupplex cum lacrymis Deum rogauit, vt tantiſper differretur vitæ terminus, donec procrearet ſobolem, néve nondum factus pater eximeretur numero viuentium. Miſerrus autem Deus, idq; eo libentius quòd non ſibi doleret regni voluptates adimi, ſed ſucceſſorem tãtum germanum principatus quæreret, miſſo ad eum propheta Eſaia, iuſsit nuntiari quòd poſt triduum morbum euaderet: & ſuperuiuens annos quindecim, nonniſi relicto hærede filio decederet. Hæc cùm propheta ita vt iuſſus erat ad regem perferret, ob magnitudinem morbi & inopinatũ nuncium dubitans, prodigioſum aliquod ſignum ab Eſaia poſtulat, vt certo poſſet credere, miſſum illum ad ſe à Deo nuncium. quę enim ſupra ſpem & rationem eſſe videntur, eo- *4. Reg. 20*

rum ſolet hoc pacto confirmari veritas. Et rogante propheta quódnam ſignum exhiberi ſibi poſtulet, voluit vt quando vmbra in ſuo ſolario iam ad decimam lineam proceſſerat, per totidem lineas reuerti eam faceret. Et cùm Deus hoc dediſſet prophetæ precibus, viſo ita vt voluit tam inſigni prodigio, confeſtim recepta ſanitate ad templum aſcendit, & adorato Deo vota perſoluit. Circa eadẽ fermè tempora imperium Aſſyriorũ per Medos diſſolui cõtigit, de quo dicemus alibi. Babyloniorum autem rex Baladas miſſis ad Ezeciam legatis cum muneribus, inuitauit eum ad ſocietatem & amicitiam. Ille exceptis legatis comiter, & conuiuio regali adhibitis theſauros etiam oſtendit, & apparatũ armorum, & quicquid precioſum auro conſtabat ac gemmis: atq; ita cum donis remiſit ad Baladam. Aditus deinde ab Iſaia, rogatúſque quínam eſſent qui venerant: ait è Babylone miſſos à rege veniſſe: oſtendiſſeq; ſe illis omnia, vt viſis diuitiis colligentes ex his ipſius potentiam, regi ſuo renunciare poſſent certius. tum propheta reſpondens: Scito, inquit, quòd hę diuitię paulo pòſt trãſferentur in Babyloniam, & poſteri tui virilitate amiſſa eunuchi ſeruient regi Babylonio. Hæc enim prædicit dominus. Ezecias cõtriſtatus hac prædictione, ait ſe quidem malle gentem ſuam in eam calamitatẽ non incidere, ſed quãdo aliter viſum ſit Deo, precari vt ſaltem ipſe poſsit in pace quod reliquũ vitæ exigere. Huius quoq; Baladæ Babyloniorum regis Beroſus meminit. Cæterum propheta hic cùm eſſet diuinus, & vſque ad miraculũ veridicus, certus ſe nihil à vero alienum dixiſſe, omnia ſua vaticinia ſcripto tradita reliquit poſteris, vt ex euẽtu certitudo eorum poſſet intelligi. nec hic ſolus id fecit, ſed alij præterea duodecim: & quicquid vel mali vel boni nobis euenit, totum illorum reſpondet oraculis. ſed hos aliàs ſingillatim percenſebimus.

IIII Ezecias porrò cùm quantum iam diximus ſuperuixiſſet in pace, obiit poſt annum vitæ quartum & quinquageſimum, regni verò nonum & vigeſimum.

Manaſſes à Chaldæorum ac Babyloniorum rege captus poſt aliquantum temporis ab eo rurſum in regnum ſuum reſtituitur. *Cap.* *IIII.*

4. *Reg.* 21 IVVS ſucceſſor Manaſſes filius, ex matre Achiba Hieroſolymitana ciue natus, omiſsis paternis ſtudiis contrariũ vitæ inſtitutum tenuit, nullam impietatem prætermittens, ſed per omnia iniquitates Iſraelitarum imitans, quos Deus propter peccata perdidit. auſus eſt etiam ſceleſtus templũ Dei profanare, atq; adeo totã vrbem & reliquam ditionem quàm late patuit. Exorſus enim à Dei contemptu, in omnes quotquot erant in Hebræis iuſtos graſſabatur cædibus, ne à prophetis quidem cruentas manus abſtinẽs. nam & ex horum numero per ſingulas dies aliquem afficiebat ſupplicio, vt Hieroſolyma inundarentur ſanguinibus. His tam nefariis facinoribus concitatus Deus ad iracundiã, mittebat vnũ poſt aliũ prophetam ad regem ſimul atq; populũ, per quos eaſdem illis cõminabatur calamitates, quas propter contemptum religionis fratres ipſorum Iſraelitæ aliquanto ante perpeſsi fuerant. At illi nolentes fidem habere illorum ſermonibus, per quos moniti ſi paruiſſent, imminentia mala vitare poterant, re tandem veritatem eorum experti ſunt.

V Cùm enim in eiſdem perſeuerarent moribus, hoſtem illis Deus immiſit regem Chaldæorũ & Babyloniæ. is miſſo in Iudæam exercitu, regionẽ totam depopulatus, Manaſſem quoq; dolo interceptũ & abductum, perpetuo pœnæ habuit obnoxium. Tum demum miſer malo ſuo doctus admiſſam culpam agnouit, & vt hoſtẽ humanũ ac clementem experiretur, à Deo precibus petiit. Nec Deus ſe præbuit inexorabilẽ, ſed miſertus exaudiit ſupplicem: quem poſt aliquantum temporis ſpacium Babylonius domũ remiſſum in priſtinũ principatum reſtituit. Cæterum clementia victoris poſtliminio reuerſus Hieroſolyma, dedit operam ſi poſſet abolere priorum peccatorum etiã memoriam, mutatis moribus totus conuerſus ad religionis ſtudia. Nam & vrbem luſtrauit, & templũ conſecrauit denuo: & in reliquum totus fuit in eo vt gratitudinem Deo poſſet approbare, & quod viueret eius retinere beneuolentiã. Idem facere populum quoque docuit, memor in quale incidiſſet infortuniũ ob perperam adminiſtratam rempublicam. Adornato etiam altari, ex præſcripto Moyſis ſolennes

obtulit

obtulit ſuper eo victimas. Reſtitutis in veterem ſtatum religionis ritibus, ad muniẽda Hieroſolyma curam tranſtulit, ita vt reparatis antiquis mœnibus noua illis circundaret, & turres excitaret altiſsimas, ſuburbanasq; arces cũ aliis neceſſariis tum in primis cõmeatibus muniret. Adeoq; in melius mutatus eſt, vt ex quo Deũ colere cœpit, toto vitæ tempore prædicatus ſit beatiſsimus. Cúmq; vixiſſet annos LXVII. in viuis eſſe deſiit, exactis in regno annis quinq; & quinquaginta. Sepultus eſt in hortis propriis: regnum excepit Amos filius, natus matre Emalſema, oriunda ex Iabate oppido. Hic imitatus iuuenilia ſui patris opera, & à ſimilibus nõ abſtinens facinoribus, mature dedit pœnas, domi à ſuis oppreſſus familiaribus vix dum exacto anno vitæ quarto & vigeſimo, regni verò ſecundo. In eius interfectores animaduertit populus, ipſum in paternũ monumentum intulit, & regnum eius filio Ioſiæ nominato tradidit, octo tum annorum puero.

De Ioſia rege. Cap. V.

IOSIAS mater fuit ex oppido Boſceta, Ieda nomine, ipſe indole optima, & ad virtutem natus Dauide rege exemplari & regula totius vitæ ſibi propoſito. quamprimum enim duodecimum annum ætatis attigit, egregium edidit pietatis ac iuſtitiæ ſpecimen. Autor enim fuit populo, vt abiectis erroribus, & relicta de falſo creditis diis perſuaſione, conferrent ſe ad cultum patrij numinis. E retractatis maiorum ſuorũ inſtitutis, quicquid peccatũ eſſet corrigebat, tam prudenter adhibitis remediis, quàm ſi eſſet ætate maturiſſima. quæ vero decenter ſe habere inuenit, immota ſeruauit, & imitatus eſt. Hæc autẽ faciebat tum per innatã ſapientiam, tum etiã ſenioru̇m monitis & conſiliis. Sequendo enim legum ductum in ordinanda republica & cultu diuini numinis aberrare non potuit, à quibus recedentes priores aliquot reges ſeipſos perdiderant. Itaq; obeundo tam vrbem quã regionem totã, lucos externis diis dedicatos excidebat, & aras eorũ diruebat, & donaria quæ eis à maioribus conſecrata fuerant, per ludibriũ detrahebat: atq; ita populum à vana opinatione ad vnũ Dei cultum conuertit: & conſueta holocautomata cæteraq; ſacrificia ſuper altare obtulit. Conſtituit etiã certos magiſtratus, & morum cẽſores, qui priuata quoq; negocia ſic diſponerent, vt in omnibus nõ minorẽ iuſtitiæ quã vitæ ipſius rationem haberent. dimiſſis deinde per totam ſuã ditionem nunciis iuſsit vt quicunq; vellent cõferrent aurũ & argentũ in reparationem templi, idq; ſuo quiſq; arbitratu, vt nemo grauaretur: & allatis pecuniis curam ſumptuũ in templum ſartum tectũ præſtandum cõmiſit Amaſi præfecto vrbis, & Saphani ſcribæ, & Ioathæ cõmentarienſi, & pontifici Eliaciæ. qui omiſsis moris & dilationibus, adhibitis architectis, & ſuppeditatis omnibus rebus ad reparationẽ neceſſariis, incumbebant operi: atq; ita inſtauratũ eſt templũ, & ipſum regiæ pietatis argumentũ futurũm. Anno deinde regni ſui XVIII. iuſsit Eliaciã pontificem pecunia (quæ inſtaurationi ſuperfuit) in maſſas cõflata crateras inde & libatoria, phialasq; ad miniſteria templi conficere: præterea quicquid auri argentíve in theſauris eſſet, id quoq; prolatũ in eoſdẽ vſus cõuertere: pontifex autẽ dum promit aurũ, fortè incidit in ſacros libros Moyſis in templo repoſitos: eos prolatos dedit ſcribæ Saphani. qui cùm eos perlegiſſet, regẽ adiit, & quæ imperaſſet omnia facta indicauit. præterea libros recens inuẽtos ei legit. Qua lectione audita rex ſcidit ſibi veſtem, & cõuocatis intimis aliquot amicis, ipſoq; ſcriba, & Eliacia pontifice, miſit eos ad prophetiſſam Oldam, vxorem Sallumi, viri clari ac nobilis, vt perſuaderent ei Deum placare, & propitiũ genti ſuæ reddere. timendũ enim eſſe ne propter neglectas à maioribus leges Moyſis graues caſus immineant, néve eiecti patrio ſolo in externis regionibus deſtituti omnibus cõmodis miſere vitam finiant. Auditis regiis mandatis prophetiſſa iubet ei renunciari, quòd Deus ſemel contra eos ſententiã tulerit, quę nullis ſupplicationibus irrita fieri poſſit: vt populus eiiciatur propriis ſedibus, & omnibus præſentibus cõmodis propter nõ ſeruatas leges mulctetur: quandoquidem conceſſo ad reſipiſcendũ tanto temporis ſpacio, ne prophetarũ quidẽ hortatibus ad ſaniorem mentẽ reuocari potuerit, debitas impietatis pœnas prædicentiũ: & ideo decretũ id mutari non poſſe, vt ipſo euentu diſcant

4. Reg. 22

eſſe Deum & in prophetarum eius prædictionibus nihil ineſſe mendacij, quibus certam ſuam voluntatem hominibus indicare ſolet. attamen propter bonitatẽ regis dilaturum Deũ aliquantiſper imminẽtem calamitatem: ſed ab eius obitu præfinita iam antè mala in populũ miſſurum. Hoc mulieris vaticiniũ regi renuntiant, qui ad eam
4. Reg. 23 miſſi fuerant. ille circum omnia oppida miſſis nunciis, iuſſit Hieroſolyma conuenire ſacerdotes ac Leuitas, & omnes omnis ætatis homines. & cùm congregati eſſent omnes, primũ eis ſacros libros legit. deinde ſtans in editiori loco in medio populi, ſacramento adegit vniuerſos ad cultum diuini numinis, & ſeruandas leges Moſaicas: quod illi magno cõſenſu facturos ſe receperunt. móxq; ſacra facientes & mactantes victimas Deum precabantur vt propitius adeſſe dignaretur. Poſtremo iuſsit pontifi- 10
cem, ſi quod vas in tẽplo ſupereſſet à maioribus dicatum idolorũ externorũ vſui, vt inde eiiceretur: & cùm non pauca eſſent collecta, omnibus incenſis cinerem eorum diſperſit. denique ſacerdotes idolorum à genere Aronos alienis interfecit. His apud Hieroſolyma peractis exiuit peregre, & quicquid per totã regionẽ honorẽ externorũ numinũ à Hieroboamo dedicatũ inuenit, deleuit funditus: & oſſa pſeudoprophetarũ ſuper altare, quod primus Hieroboamus extruxerat, combuſsit: ſicut ſuperius diximus, iam tum cum ſuper eo Hieroboamus ſacra faceret, interueniſſe prophetã, & in 20
præſentia totius populi prænũciaſſe, quòd vnus ex Dauidis progenie, nomine Ioſias, hoc eſſet facturus: cuius prædictionis euentus poſt annos trecentos ſexagintaunum ſecutus eſt. Poſt hæc inuiſit & alios Iſraelitas, qui captiuitatẽ & ſeruitutem Aſſyriorũ euitauerãt, eisq; perſuaſit vt omiſsis impiis actionibus, & religionibus externis, Deũ maximum ritu patrio colerent, eiq; ſoli adhærerent. nec hoc cõtentus oppidatim ac vicatim per domos ſcrutatus eſt, ne quid ſuſpectũ intus deliteſceret. quadrigas etiam ſolis, quas ſuperiores reges in veſtibulo templi cõſecrauerant, & ſi quid aliud diuinis honoribus vulgus imperitus dignabatur, de medio ſuſtulit. Cæterũ luſtrata ad hunc modũ regione vniuerſa, populũ Hieroſolyma cõuocauit ad celebrãdũ feſtũ azymorum, quod dicitur paſcha: deditq; populo ad epulũ de ſuo triginta hædorum & agnorum millia, & boum tria millia. principes quoq; ſacerdotũ contulerunt ſacerdotibus ad idem feſtum agnorũ duo millia & ſexcentos: & ſimiliter Leuitis eorum primarij dederunt agnorum quinq; millia, boues quingentos. cúmq; tanta eſſet victimarum 30
copia, immolabantur omnes iuxta leges Moyſis, ſacerdotibus ei curæ præpoſitis, & exemplo ſuo reliquo populo præeuntibus, & quòd à Samuelis prophetæ temporibus in eam vſq; diem nulla talis feſtiuitas celebrata fuerit, cauſa eſt quia tum omnia iuxta præſcripta legum & antiquas conſuetudines peragebant.

VI Poſt hæc Ioſias cùm pace, diuitiis & gloria floruiſſet, vitæ finẽ habuit huiuſmodi.

Nechao rege Ægypti contra Babylonis per Iudeam exercitum ducere volente, Ioſias vetare conatus prælio victus occiditur. Cap. VI.

NEchaos Ægypti rex magnis delectibus habitis copias ad Euphratem duxit contra Medos & Babylonios qui Aſſyriorum imperium euerterãt, 40
volens ſibi Aſiæ regnum quærere. Cúmq; proceſsiſſet vſque Menden oppidum ditionis Ioſiæ, oppoſuit ſe ei, vetans per ſui iuris regionem iter contra Medos facere, tum Nechaos caduceatore miſſo, ait ſe non illum petere bello, ſed ad Euphratem properare. nõ eſſe ſibi imponendam neceſsitatẽ præter propoſitum cum obſtante dimicandi. Ioſias autem verbis Ægyptij nihil mouebatur, ſed perſeuerabat in ea ſententia, vt per ſuam ditionẽ volenti ducere tranſitũ pernegaret, fato opinor ad hanc arrogantiam vrgente hominẽ, vt occaſionem aduerſus eum inueniret. Dum enim aciem inſtruens curru ab vno cornu ad alterũ vehitur, Ægyptius quidam ſagitta icto bellandi ſtudium exemit. ſaucius enim & cruciatũ non ferens, iuſſo exercitu deflectere, Hieroſolyma reuertitur: vbi ex eo vulnere eſt mortuus. Sepultus eſt 50
magnifico funere in monumentis paternis, cùm vixiſſet annos triginta nouem, regnaſſet triginta vnum. Luxit eum populus multis diebus lamẽtis, & triſtitia mortem eius proſequens. Hieremias etiam epicedium ei ſcripſit lugubri carmine, quod nunc quoq; extare videmus. hic propheta & inſtantem vrbi captiuitatem Babyloniam, &

noſtri

noſtri etiam ſeculi clades prædictas mandauit literis. Nec ſolus ille hæc vaticinatus eſt multitudini, ſed & propheta Hiezeciel, qui primus duos libros hoc argumento ſcriptos reliquit. erant autẽ hi duo ſacerdotalis generis. quorũ Hieremias vixit Hieroſolymis, ab anno decimo tertio regni Ioſiæ vſq; dum templũ vnà cum vrbe eſt dirutum: cuius ſuo loco mentionẽ faciemus. Porrò mortuo quemadmodum diximus Ioſia, regnum ſuſcepit filius eius Ioazus, anno ætatis vigeſimotertio, regiam habens Hieroſolymis. Hic matre natus Amethala, impiis & impuris fuit moribus.

Hunc Ægyptiorum rex à bello reuertens accerſitum ad ſe in vrbem Syriæ Samatham vinxit, & fratri eius ſeniori, eodem patre nato, Eliacimo nomine regnum tradi- VII
dit, Ioacimi nomine prius illi indito. regioni verò eius centum argenti talentorum tributum impoſuit, & vnius talenti auri. atq; ita Ioacimo tributario facto, Ioazum ſecum in Ægyptum abduxit, vbi mortuus eſt cùm regnaſſet menſes tres, dies decem. Mater autem Ioacimi vocata eſt Zabuda, nata ex oppido Abuma. hic quoque malitioſo fuit ingenio, nec erga Deum pius, nec mitis erga homines.

Nabuchodonoſorus inuadens Syriam Ioacimum ad amicitiam & ſocietatem ſuam pertraxit. *Cap. VII.*

ANNO autem quarto ex quo is regnare incepit, quidã Nabuchodonoſorus apud Babylonem regno potitus cum inſtructiſsimo exercitu Carchabeſam ad Euphratem ſitam petiit, bellum inferẽs Ægyptio Nechao, qui tum toti Syriæ dominabatur. at ille cognito Babylonij conatu, non contempſit hoſtẽ, ſed cum validis & numeroſis copiis ad Euphratem ei ſe oppoſuit. & collatis ſignis cum eo cõgreſſus amiſsis multis millibus coactus eſt cedere: Babylonius autẽ ſuperato Euphrate, totam Syriã Peluſium vſq; ſubegit, Iudæa ſola excepta. Quarto deinde regni Nabuchodonoſori anno, Ioacimi verò octauo, Babylonij Iudæis bellum inferunt magnis viribus, dira minantes ni tributa pendant quemadmodum reliqui Syriæ habitatores. At ille timore ſuadente pacem mercatus 4. *Reg.* 24
pecuniis, integro triennio imperata tributa perſoluit.

Inductus deinde ad vanas ſpes rumoribus expeditionis Ægyptiorũ contra Baby- VIII
lonios, & negato tributo, expectatione ſua fruſtratus eſt. nam Ægyptij bellũ inſtaurare non auſi ſunt: id quod propheta Hieremias quotidianis monitis prædicere non deſtitit, fruſtra eos ſpem in Ægyptiorum præſidio ponere. Imminere enim vrbi certam ſubuerſionẽ à Babyloniis, & Ioacimo regi captiuitatẽ. Sed hęc vaticinia quòd nemo eis moueretur, nemini proderãt. Etenim tam vulgus quàm proceres cõtemptim hæc audiebant, & irati male ominanti, prophetam apud regẽ accuſabant, depoſcentes eum ad ſupplicium. Delata demũ re ad regium ſenatum, maxima pars vt improuida calculis ſuis eum damnauit. pauci verò quidã ſapientiores è regia prophetã dimiſerunt, autoresq; fuerunt etiã aliis ne in eum ſæuire pergerent. Adducebántq; rationẽ, nõ hunc ſolũ mala vrbi prædicere, ſed & Michæã antè talia prædixiſſe, & multos alios, quorũ nemo à ſui temporis regibus aliquid eſſet paſſus, ſed omnes vt Dei vates habiti ſint in precio. atq; hoc pacto lenitis animis diuerſa ſentientiũ effecerunt vt reuocatis ſuffragiis propheta eximeretur ſupplicio: qui conſcriptis omnibus ſuis prophetiis, ieiunanti populo & in templũ congregato, nono menſe quinti anni regni Ioacimi legit eum librum, cõtinentẽ quid templo & vrbi eiusq; populo deberet accidere. His auditis principes ei librum adimunt, ſimulq; iubent tam ipſum quàm eius ſcribã Baruchum è medio ſecedere, vt omnes lateat vbi ſint: librum verò ad regem pertulerunt. qui præſentibus amicis iuſsit ſcribam librum ſumere & legere. quo lecto iratus conſcidit eum, & iniectum in ignem exuſsit: iuſsitq; Hieremiam & Baruchum ad ſe adduci daturos ſupplicium. ſed illi iam ſe iræ eius ſubduxerant.

Nabuchodonoſorus Ioacimum rurſum Ægyptiorum rebus ſtudentem interfecit, & Ioachimum eius filium pro eo regem conſtituit. *Cap. VIII.*

NON multo pòſt venientem cum exercitu Babylonium regem excipit in vrbe, territus prophetæ prædictionibus. quòd enim ab eo ſibi nõ timeret, neque excluſit, nec ad bellum ſe parauit. At ille receptus non ſeruauit fidẽ, ſed florem iuuentutis Hieroſolymitanæ vnà cum ipſo rege interfecit: quem etiam

inſepul

inſepultum extra mœnia iuſsit proiici: & pro eo Ioachimum filium regem vrbis & regionis conſtituit. eorum verò qui in aliqua dignitate fuerũt, in captiuitatẽ abduxit Babylonem tria millia, in quibus fuit etiã tum puer Hiezeciel. Hic finis fuit Ioacimi regis, qui vixit annos triginta ſex, regnauit vndecim. Succeſſor autẽ eius Ioachimus, natus matre Hieroſolymitana nomine Noſta, regnauit menſes tres, dies decem.

Babylonius mutata ſententia Ioachimum obſidet, deditúmque vltro captiuum Babyloniam abducit. *Cap.* *IX.*

IX 4. *Reg.* 25 BAbylonium autem regem ſtatim dediſſe regnum Ioachimo pœnituit. Verebatur enim ne memor patris per iniuriam occiſi, regionem ad defectionem perpelleret. Miſſo igitur exercitu Hieroſolymis eum obſedit. qui cùm eſſet natura bonus & iuſtus, non ſuſtinuit periclitantem propter ſe vrbem deſpicere: ſed matrem & cognatos miſsis à rege ducibus tradidit obſides, icto in hoc cum eis fœdere, quòd nec vrbi mali aliquid inferrent, nec ciuibus. Sed tum quoque ne per integrum quidem annum fides ſeruata eſt, Babylonio rege violante eam, & mandante per literas ſuis ducibus, vt omnem iuuẽtutem captiuam ex vrbe abducerent, & quicquid ineſſet artificum, & vinctos ad ſe adducerent. fueruntq; hi omnes decem millia numero, & octingenti triginta duo, & in his Ioachimus cum amicis ac matre, qui à rege in cuſtodia ſunt habiti.

Sedecias Hieroſolymorum rex à Babylonio conſtituitur. *Cap.* *X.*

PRo Ioachimo autem Sedeciam eius patruum regem cõſtituit, iureiurando aſtrictum quòd nihil in ea regione eſſet nouaturus, nec iuuaturus Ægyptios. is erat annorum viginti & vnius cùm principatum acciperet, natus eadem matre qua frater Ioacimus, ſed iuſti ac decori negligens, vt qui æquales quoq; circa ſe haberet impios. quin & totus populus in eandem ſolutus eſt licentiam. Quamobrem ſæpenumero Hieremias propheta illum adiit, obteſtans vt omiſsis impietatibus iuſtitiæ curam gereret: néve aut ducibus mentem adhiberet, quòd eſſent mali pleriq;, aut falſis prophetis crederet, eum decipiẽtibus, & pollicentibus non oppugnaturum amplius vrbem Babylonium vincendúmq; bello petitum ab Ægyptiis. hæc enim nõ vere dici, nec euentura eſſe vnquam. Sedecias vero tantiſper dum audiebat prophetam, agnoſcebat eum vera dicere, & in rem ſuam eſſe ſi illi fidem adhibeat: ſed per amicos rurſum deprauabatur, & abducebatur à prophetæ conſiliis in diuerſum quocunq; vellent. Sed & apud Babylonem Iezeciel eodẽ tempore vaſtationem templi prædicebat, eamq; prædictionẽ etiam Hieroſolyma tranſmiſit. quibus vaticiniis Sedecias hac potiſſimum de cauſa noluit credere. In cæteris enim omnibus inter ſe concinebant, quòd & vrbs vi capietur, & Sedecias ipſe captiuus abducetur. in hoc vero diſcrepare videbatur Iezeciel, quòd negaret Sedeciã viſurum Babylonẽ, cùm Hieremias aſſeueraret, omnino futurum vt captiuũ eum Babylonius rex ſecum abduceret. quare cùm hic diuerſa dicere eos videret, ne illa quidem vera putabat in quibus conſentirent: etiamſi euentus omnia vera fuiſſe comprobauit, ſicut aliàs opportunius dicetur. Igitur cùm per octo annos ſocius Babyloniorum fuiſſet, violato fœdere ad Ægyptios defecit, ſperans ſi cum illis vires coniungeret Babylonium neceſſario ſuccumbere. Quo cognito Babylonius exercitum cõtra eum duxit: vaſtataq; regione, & occupatis arcibus ad ipſa Hieroſolyma oppugnanda acceſſit. Ægyptius autẽ audito in quibus anguſtiis eſſet Sedecias ſocius, aſſumpto valido exercitu Iudæã petiit, volens obſidionẽ ſoluere. At Babylonius intermiſſa obſidione, obuiã illi profectus, vno prælio victũ tota Syria expulit. Mox vero vt obſidio ſoluta eſt, pſeudoprophetæ Sedeciã deceperunt, vanũ iactantes quòd à Babyloniis regi eiusq; ſubditis inſtaret belli periculũ, quódve transferendi eſſent è ſuis ſedibus in Babyloniam. imò etiam captiuos reddituros eſſe cum omnibus vaſis quibus rex templum ſpoliauerat. At Hieremias adito rege omnia vera & his contraria prænuntiat, dicens eos regem decipere, nihilq; cõmodi ſperandũ ab Ægyptiis: ſed victis illis Babylonium copias ad Hieroſolyma reducturũ, & quotquot oppugnationi ac fami ſuperfuerint, captiuos abducturũ: direptisq; omniũ facultatibus, & exhauſtis templi

diuitiis,

diuitiis,in vrbem simul & templum ferro ac flammis sæuiturum,nullo sacri aut profani discrimine. Et seruiemus,inquit, ei posterisq; eius per annos LXX. à qua seruitute Persæ & Medi nos eripient, extincto Babyloniorum imperio. quorum ope dimissi, & huc reuersi templum ædificabimus denuo, & Hierosolyma restituemus. Hæc dicens Hieremias pleriſq; persuadebat:principes vero & impij velut furiosum contemnebãt. Cumq; aliquando libuisset ei natale solum Anathoth reuisere, quòd à Hierosolymis XX.stadiis est dissitum, quidam è magistratibus in itinere forte obuius comprehẽsum detinuit, calumnians quòd ad Babylonios vellet transfugere. propheta contrà negauit eum verum crimen afferre,sed ire se in patriam. at ille nihil eius verbis motus, duxit eum ad magistratus in iudicium, à quibus diu tortus & excruciatus seruabatur ad supplicii,& aliquanto tempore coactus est viuere in his afflictionibus. Anno autẽ nono regni Sedeciæ,decima die mẽsis decimi, Babylonius rex iterum exercitũ admouit Hierosolymis:& continuata per XVIII.mẽses obsidione,modis omnibus expugnare vrbem conatus est.præter externam autẽ oppugnationẽ duobus grauibus malis intus impugnabatur ciuitas,fame simul & pestilentia vehemẽter grassantibus.Interim Hieremias in carcere non quiescebat,sed clamabat ad multitudinẽ,apertis portis recipiendum Babylonium: nam hoc facto seruandos esse vnà cum totis familiis, alioquin sine remedio perituros.addebat manẽtibus in vrbe hostili ferro aut fame pereundum. qui verò ad hostem perfugerint, mortem euasuros. At principes ne malis quidem presſi audire volebant,sed irati ad regem omnia deferebãt, incusabantq; prophetã vt furentem,& frangentẽ sibi animos, & obnunciandis calamitatibus omnem populi prõptitudinem & alacritatem eneruantẽ. illos enim paratos pugnare pro patria, hunc verò minari tristia,& dicere expugnatam vrbem omnino subuertẽdam esse.Rex vero suopte quidem ingenio non exacerbabatur: sed ne in principum inuidiam tali tempore incurreret voluntati eorum resistens, permisit eis vt de propheta quicquid liberet facerent:quo impetrato confestim carcerem petentes, exemptũ inde in quendam cœnosum puteum per funem demiserunt,vt ibi præfocatus moreretur.ille verò vsq; collum mersus ibi manebat.interim quidam è seruis regis charioribus, genere Æthiops; renunciat domino quid prophetæ acciderit, dicens non recte principes statuisse & amicos, quòd vatem in cœnum demerserint,& grauiorem quàm quæ in vinculis erat expectanda,mortem homini excogitauerint. His auditis rex pœnitentia prioris consilij,quòd principibus prophetam in potestatem tradiderat, iubet Æthiopem triginta socios è suo famulitio sibi assumere,funesq; capere & quicquid ad viri incolumitatem opus sit, & quantum potest propere è puteo Hieremiam extrahere. tum Æthiops assumptis quemadmodum iussus erat sociis, extractum è cœno permisit abire liberum. Accitus deinde clàm ad regem, interrogatus est ecquod posset diuinitus afferre ad rem præsentem remedium. ille habere se ait,sed neminem creditum sibi, aut præceptis suis obtemperaturum. Sed omnes, inquit, amici tui quasi maleficum cupiunt me perdere. & vbi nunc sunt impostores illi qui negabant Babylonium amplius redi-turum ? Quamobrem vereor apud te veritatem promere, ne forte in vitam meã sæuias. Sed cùm rex iureiurando confirmasset, nec se illum interfecturum, nec amicos id facere passurum, fretus accepta fide, consuluit vt vrbem Babyloniis dederet. ita enim se internuncio iubere Deum, si modo velit incolumis esse,& imminens periculum euadere.& cauere ne vrbs solo æquetur,templúmq; tradatur incendio. Ni faciat, ipsum fore omnium malorum causam tam sibi ac suæ familiæ,quàm vniuerso populo. Tum rex, se quidem cupere facere quæ vates in rem communem consuleret: sed timere amicos qui iam ad Babylonios transfugerant, ne ab illis accusatus apud regẽ traderetur supplicio,at propheta addebat illi animum,vanũ eum timorem esse dictitans. nihil enim mali passurũ,si ciuitatẽ dederet,ac ne vxores quidem eius & liberos: mansurũ etiam templum incolume.Hæc locutũ Hieremiam rex dimisit:iussum nemini ciuium communicatũ inter ipsos consilium prodere, ac ne principibus quidem indicare,si cognito collocutos se esse, percontarentur cur'nã esset à rege accersitus:sed prætexendũquòd venerit rogatum,ne posthac amplius haberetur in vinculis.id quod factum est à propheta:volebant enim scire quánam de causa accessisset ad Sedeciam.

Captis Hieroſolymis Nabuchodonoſorus populum traducit in Babyloniam. Cap. XI.

INterea Babylonius pergebat in oppugnãdis acriter Hieroſolymis, extructis aggeribus,& erectis turribus,è quibus arcebat propugnatores ſtãtes in mœnibus.multos enim aggeres circũquaq; excitauerat, vrbis muro altitudine pares.Nec ſegniter interim defendebatur vrbs,ciuibus nec fami nec peſti ſuccumbentibus,ſed obduratis animis omnia mala perferentibus. ac ne machinis quidẽ hoſtium territi,alias contrà machinas excogitabant,vt inter ſe vtriq; non viribus ſolum certarent, verumetiam artibus , dum illi his potiſſimũ ſperant ſe vrbem poſſe capere, hi ſalutem ſuã in eo putant conſiſtere,ſi nõ ceſſent nouis commentis illorum conatus ludificari. atq; id certamen durauit per menſes decem & octo , donec tandem ſuccubuere,partim inedia victi,partim ſuperne è turribus telorũ multitudine oppreſſi. Capta eſt autem vrbs vndecimo anno regni Sedeciæ, quarti mẽſis die nona. ceperúntq; eam duces Babyloniorũ, quibus Nabuchodonoſorus oppugnationẽ commiſerat,dum ipſe apud Reblatha degeret.quod ſiquis requirat eorũ ducum etiam nomina,ſunt hæc:Nergelear,Aremantus,Emegar,Naboſaris,Echarampſaris. Vrbe autẽ capta circa mediam noctem,& ducibus ac reliquis hoſtibus in templũ ingreſſis,Sedecias rex vbi hoc ſenſit,aſſumptis vxoribus, liberis, ducibus & amicis, fugã arripuit per fauces quaſdam anguſtas in deſertũ. quod cùm Babylonij cognouiſſent transfugarum indicio,ſub aurorã aggreſſi ſunt eos perſequi,& aſſecuti eos non procul à Hierichunte circũueneruns. Amici vero & duces fugæ comites viſis è propinquo hoſtibus , relicto Sedecia diſſipati ſunt quà quẽq; tulit ſpes effugij.Ipſe penè deſertus cum vxoribus ac liberis & paucis amicis in hoſtium poteſtatẽ deuenit , & mox ad regem perductus eſt. Quem poſtquàm in cõſpectu habuit Nabuchodonoſorus , impiũ & fœdifragum vocare cœpit,promiſſionũ immemorem, quòd regi ſeruare illam regionem eſſet pollicitus.exprobrabat etiam ingratitudinem,quòd cùm à ſe accepiſſet regnum Ioacimo fratri debitum,accepta poteſtate abuſus eſſet in autorẽ beneficij. Sed magnus eſt, inquit, Deus qui te propter mores tuos peſſimos in manus meas tradidit. His verbis cũ Sedeciam increpuiſſet,cueſtigio iuſſit ipſo & aliis captiuis inſpectantibus filios eius & amicos trucidari.Deinde ipſum excæcauit,Babylonem ſecum abducendum. Atq; ita vtriuſq; prophetæ prædictiones,tam Hieremiæ quàm Iezecielis,quamuis ab illo contemptæ, euentu nõ vanæ fuiſſe comprobatæ ſunt. quòd captus abducetur ad Babylonium, & coràm cum eo loquetur,& oculis ſuis faciem eius videbit,Hieremias prædixit. quòd vero cæcatus primo cũ Babylonem perductus eſſet videre eam non potuit, Iezecielis fuerat vaticinium. Quę quidem ignorantibus ſatis declarare poſſunt Dei naturam,quàm varia ſit & multimoda,omnia tempeſtiue diſponens, & futura præſignificans : ſicut humanæ inſcitiæ & incredulitatis inſigne exemplum hîc eminet, per quã non licuit eis futurã calamitatem euitare , vt ne cauerent quidem fatum ineluctabile. Atq; hic fuit Dauidici generis regũ exitus , qui vnus & viginti regnauerunt deinceps : idq; temporis ſpacium quingentos & quindecim annos continet , & menſes inſuper ſex cum diebus decẽ : annumeratis viginti annis primi regis Sauli, qui fuit tribus alterius.Cæterum Babylonius poſt victoriam Nabuzardanem ducem miſit Hieroſolyma cum mandatis,vt templũ ſpoliatum incenderet , regia quoq; ſimiliter cremata vrbem à fundamentis dirueret,populum in Babyloniam traduceret.Qui cùm eò peruenisſet vndecimo Sedeciæ regni anno, è templo vaſa omnia tam aurea quàm argentea ſuſtulit,& labrũ quoq; illud grande quod Solomon dedicauerat . præterea columnas illas æreas cum ſuis capitulis,& menſas aureas atq; candelabra.His ſublatis templũ incendit menſis quinti die prima, anno regni Sedeciæ vndecimo , regni vero Nabuchodonoſori XVIII.deinde & regiam incẽdit,& vrbem diruit.Incenſum eſt autem templũ annis ex quo extructum fuerat elapſis CCCCLXX.mẽſibus ſex,& diebus decem additis.exactis à tranſmigratione ex Ægypto annis MLXII.menſibus ſex, diebus decẽ. A diluuio autem vſq; ad templi deuaſtationẽ interceſſerunt anni MDCCCCL. mẽſes ſex,dies decẽ. Ab Adamo item condito vſq; ad hunc templi caſum tria millia annorũ elapſa ſunt,& inſuper DXIII.menſes ſex,dies decẽ. Tantus cenſetur annorũ numerus,quo

Anni mundi.

rus,quo temporis ſpacio quid & quando geſtum ſit, ſuo quæq; ordine explicauimus. Dirutis Hieroſolymis & populo migrare iuſſo,dux regius captiuos fecit hos: pontificem Sareã,& qui poſt hunc ſecundũ inter ſacerdotes locũ tenebat, Sephemam: tres præfectos cuſtodiæ templi,eunuchũ primarium regis cubicularium,cum ſeptem aliis regiis amicis:præterea ſcribã regium, & alios principes viros ſexaginta. quos omnes vnà cum ſpoliis tẽpli perduxit ad regem ſuũ agẽtem tunc Reblathis, quæ eſt Syriæ ciuitas. Rex verò pontificẽ & principes in ea vrbe iuſſit capite plecti, reliquã captiuorũ multitudinẽ & in his Sedeciam ipſe Babylonem perduxit. Ioſadocum etiam pontificem vinctũ ſecumduxit,Sareæ pontificis filium,quem modò Reblathis affectũ ſuppli
10 cio diximus. Nunc quoniam regũ genus & eorum ſucceſſionẽ ordine recenſuimus, conueniens duxi etiam pontificũ enumerare nomina,qui regũ tempore per cõtinuatas ſucceſſiones ſummũ adminiſtrauerunt ſacerdotium. Ergo primus omnium in templo recens à Solomone extructo pontifex fuit Sadocus, cui filius Achimas ſucceſſit. poſt Achimã Azarias,& poſt hunc Ioramus. poſt Ioramum Iſus, & deinceps Axioramus, Phideas, Sudeas, Iulus, Iothamus, Vrias, Nerias, Odeas, Saldumus,Eleias,Sareas,Ioſadocus qui captiuus Babylonem pertractus eſt. hi omnes quaſi per manus traditũ ſacerdotium filij parentum ſucceſſores acceperũt, continuata generis ſerie. Cæterũ rex Babylonem reuerſus Sedeciam in carcere vſq; ad mortem eius detinuit, mortuum tamen regia funeris pompa elatum ſepeliit. vaſa quibus Hieroſolymitanum tem
20 plũ ſpoliauerat,ſuis conſecrauit numinibus. populo in Babylonia ſedes attribuit. pontificem è vinculis exemit. Nabuzardanes autẽ dux qui populum captiuum abduxe- XI
rat,transfugas & pauperes illic reliquit,duce illis præpoſito nomine Godolia, Aicami hominis nobilis filio,viro æquo & bono. His imperauit,vt pro agris quos ad culturam acceperant,certũ tributũ regi penderent. Prophetæ quoq; Hieremiæ è carcere exempto ſuaſit vt iret ſecum Babylonem:iuſſum enim ſe à rege,vt ei neceſſaria omnia præbeat. Quod ſi ſequi nolit, diceret vbinam habitare cuperet, vt de hoc regẽ per literas certiorem poſſit reddere. Propheta verò neq; ducẽ ſequi voluit, neq; alio ad habitandum ire, contentus habitare in ruinis patriæ, & eius miſeras reliquias colere. At dux voluntate eius cognita,Godoliæ quẽ ibi relinquebat commendauit hominem, man-
30 dans ne quid ei deeſſe pateretur:donatóq; vate magni precij muneribus, ipſe quoque domum profectus eſt. Hieremias autem domicilium elegit apud oppidum Maſphatã, impetrata prius à Nabuzardane gratia vt ſecum è carcere dimitteretur etiam Baruchus Neri filius,inſigni familia natus, & in patria lingua egregie doctus. Nabuzardanes itaq; his peractis Babylonem reuertitur. Illi autem qui obſidionis Hieroſolymitanæ tempore diffugerant,poſteaquàm Babylonios receſſiſſe audiuerunt, vndiq; collecti venerunt ad Godoliam Maſphata. Eorum principes erant,Ioannes Careæ filius, & Iezanias & Sareas,& nonnulli alij:prætérq; hos Iſmael quidam ortus regio genere, vir alioquin malus & doloſiſſimus,qui tempore obſidionis profugerat ad Bathalem regẽ Ammanitarum,& apud eum per id tempus moratus fuerat. His igitur ad ſe venienti-
40 bus,Godolias ſuaſit vt ibi manerent, nihil timentes à Babyloniis, poſſe enim eos impune regionem colere. interpoſitóq; iureiurando paratum fore ſuum auxilium ſi quis moleſtaretur,conſuluit vt vnuſquiſq; habitaret in quo vellet oppido,dicens miſſurum ſe vnà aliquot è ſuis,& daturum operam vt diruta inſtaurentur, & habitentur denuo. illos vero debere donec tempeſtiuum eſt curare ne frumentum & vinum ac oleum deſit in futuram hyemem quo ſuſtententur, hæc locutus permiſit quemque arbitratu ſuo quem liberet locum incolere. Quæ fama poſtquàm ad circumuicinas Iudææ gentes peruenit, quòd profugos ad ſe venientes Godolias magna humanitate exciperet, & agros eis colendos aſſignaret, impoſito certo tributo quod penderetur Babylonio, vndiq; concurſum eſt ad eum, & cœperũt regionem colere. Ioannes autem cum aliis
50 principibus videntes regionem coli multum amauerunt Godoliam propter bonitatem eius & humanitatem: admonuerúntque eum quòd Bathales Ammanitarum rex ideo miſiſſet Iſmaelem, vt ipſum clàm dolo interficeret, & principatum inter Iſraelitas occuparet,cùm ſit è genere regio:ſecurum autem fore ab inſidiis, ſi eis permittat Iſmaelem clàm occidere. Vereri enim ſe, ne ſi ipſe inſidiis præoccupatus fuerit, reli-

quiæ Iſraelitarum in totum pereant, ille vero reſpondit ſe non diſſimulaturum tales inſidias aduerſum hominem affectum à ſe beneficio. non enim eſſe veriſimile eum qui in tanta inopiæ neceſſitate nihil mali fecerit, nunc contra omne fas erga benefactorem tam ingratum eſſe, vt cui circumuento inſidiis non poſſet ſine ſcelere non ſuccurrere, eum ſua manu interimere conetur. Attamen etiamſi vera eſſent que deferrent, emori eſſe ſatius, quàm hominem qui ſalutem ſuæ fidei commiſiſſet, opprimere. Itaque Ioannes cum cæteris fruſtra hoc conatus perſuadere abiit. poſt dies inde triginta venit ad Godoliam in Maſphata Iſmael comitatus amicis decem: vbi inter hoſpitales epulas dum ſe comiter poculis inuitant, hoſpitem mero grauem & ſomnolentum aduertens, cum decem illis ſociis adortus interfecit, nec difficile fuit cæteros conuiuas ſimiliter affectos confodere: quibus necatis adiuuante nocturno tempore per totum oppidum graſſati ſunt promiſcuis cædibus tam in Iudæos quàm in Babylonios milites ſecuros & paſsim dormientes. ſequenti vero die venerunt cum muneribus ex agris ad Godoliam circiter octoginta: omnium inſcij quæ acciderant. quos videns Iſmael intrò vocauit ad Godoliam, & introgreſſos clauſo palatio trucidauit, cadaueráque eorum in puteum quendam, ne eſſent conſpicua, demerſit. Soli autem ex eo numero ſeruati ſunt, qui rogauerunt ne ſe prius occideret, quàm ei quædam occultata in agris traderent, ſupellectilem & veſtes atque frumentum. quibus promiſsis motus, aliquot ex eis pepercit. plebem vero Maſphatenſem cum mulieribus & pueris abduxit: & in his etiam Sedeciæ filias, quas Nabuzardanes apud Godoliam reliquerat. His perpetratis ad Ammanitarum regem profectus eſt. Ioannes autem cum cæteris ducibus audita Maſphatenſium clade, & morte Godoliæ, indigniſsime tulerunt, & aſſumptis ſuis quiſque militibus, Iſmaelem hoſtiliter perſecuti ſunt, eúmque apud fontem Hebronenſem deprehenderunt. quibus viſis captiui Iſmaelis læti, rati id quod erat auxilium ſibi venire, omnes ad Ioannem tranſiuerunt. Iſmael autem cum octo tantum comitibus ad Ammanitarum regem perfugit. Cæterum Ioannes aſſumptis quos Iſmaeli eripuerat, cum eunuchis & mulieribus atque pueris peruenit in locum qui Mandra dicitur, ibíque ea die manſerunt. Voluerunt inde proficiſci in Aegyptum, timentes Babylonios, ne irati propter cædem præfecti in ea regione à ſe conſtituti, in illos ſæuirent. prius tamen conſulendum Hieremiam rati, accedentes eum rogauerunt vt hæſitantibus oraculum expediret quídnam faciendum ſit, iurati facturos ſe quicquid ille iuſſerit. cúmque propheta operam ſuam eſſet pollicitus, decima demum die Deus apparens iuſsit vt Ioanni & cæteris ducibus diceret: ſi manſerint in ea regione, auxilio futurum, & prouiſurum ne quid incommodi à Babyloniis quos timebant accipiant. Sin in Aegyptum mallent iter facere, curam eorum relicturum, infenſúmque tali calamitate affecturum eos, quali paulo antè fratres eorum coſtigatos eſſe viderint. Hæc diuinitus monenti prophetæ noluerunt credere, quòd ex Dei ſententia iuberet eos manere: ſed putauerunt eum falſo verbis ſuis Deum prætexere, re autem vera loqui in gratiam Baruchi diſcipuli, ne poſsint Babyloniorum iram effugere. Contempto igitur Dei conſilio quod per prophetam dederat, Ioannes & reliqua multitudo in Aegyptum abiit, abducto ſimul Barucho & Hieremia. Quò poſtquàm peruentum eſt, Deus ſignificauit prophetæ fore vt Babylonius exercitium ducat in Agyptum: iuſsítque prædicere populo, quòd capietur Aegyptus, & ibi partim interficientur, partim captiui Babylonem abducétur, id quod etiam factum eſt. quinto enim poſt excidium Hieroſolymitanum anno, qui fuit regni ipſius Nabuchodonoſori vigeſimuſtertius, cum magnis copiis inuaſit Cœlen Syriam. qua ſubacta bellum geſſit contra Ammanitas & Moabitas, & his quoque perdomitis Aegyptum hoſtiliter eſt ingreſſus: occiſóque qui tunc regnabat, & alio rege conſtituto, repertos ibi Iudæos rurſum captiuos Babylonem abduxit. Hæc fuit fortuna Hebræorum, vt accepimus, bis vltra Euphratem traductorum. nam per Aſſyrios decem tribus è Samaria ſunt abductæ, regnante Oſea, deinde reliquæ duæ per Nabuchodonoſorum Chaldæorum & Babyloniorum regem captis Hieroſolymis. Sed Salmanaſar in vacuas Iſraelitarum ſedes deduxit gentem Chuthæorum, qui prius in intima Perſide & Media fuerant, Samaritæ deinde vocati à regione in quam demigrauerunt.

grauerunt.rex vero Babylonius pro abductis duabus tribubus nullam gentem in eam regionem reposuit: quo factum est vt Iudæa cum Hierosolymis ac templo per LXX annos deserta maneret. tempus autem totum quod inter decem tribuum captiuitatem & duarum reliquarum transmigrationem interceſſit, anni fuere centum triginta, & menses sex, dies decem. Cæterum Nabuchodonosorus selectis nobilissimis Iudæorum pueris, & Sedeciæ regis cognatis, qui & flore ætatis & decore formæ fuere conspicui, pedagogos eorũ curæ assignauit, exectis quibusdam ex eo numero, quemadmodum solitus est facere & aliarum gentium deuictarum formosis adolescentibus: præbebátque eis de sua mensa victum, & Chaldæorum disciplinis instituendos curabat ac literis, in quibus sanè profecerunt plurimum. in his erant quatuor de Sedeciæ genere, admodum pulchri & egregio præditi ingenio, quorum nomina, Daniel, Ananias, Misael, Azarias. his Babylonius mutauit nomina, & pro Daniele Balthasarẽ, pro Anania Sedrachem, pro Misaele Misachem, pro Azaria Abdenago appellari iussit: eósque ob egregiam indolem & non mediocrem eruditionem vehementer charos habuit. Cúmque visum fuisset Danieli cum cognatis victitare durius, & à regiæ mensæ abstinere eduliis, atque adeò ab animatis omnibus, accesserunt Aschanem eunuchum qui curæ eorum erat præpositus, rogantes vt quæ mittebantur à rege in suos vsus conuerteret, ipsis legumina tantum & palmulas in alimenta præberet, & si quid aliud præterea vellet inanime. se enim aliis fastidiis talem victum appetere. ille vero ait se gratificari eis cupere, sed vereri ne hoc rex deprehendat extenuatis ipsorum corporibus, & immurata specie, quòd necesse sit vt habitudo & color rationi victus respondeat: idque magis fore conspicuum ex collatione aliorum qui alantur delicatius: atq; ita propter eos adduci se posse in capitis periculum. Itaque nacti Aschanem nondum admodum difficilem, persuadent vt saltem per decem dies hoc eis permittat experiendi gratia: quòd si corpora eorum nihilo deterius inde habuerint, in eodem victu perseuerare, qui compertus sit innoxius. sin autem detrimẽtum aliquod inde acceperint, minus specioſi facti quàm alij, ad pristinam diætam eos reduceret. vt vero apparuit non solum lædi eos talibus, sed habitiores præ aliis & maiores inde fieri, vt cum eis non essent conferendi qui cibis vescebantur regiis, sed Daniel cum sociis potius delicatam vitam agere videretur, ex eo tempore secure Aschanes partes quæ de regia mensa mittebantur pueris, sibi retinebat, & illis apponebat quæ iam diximus. Illi vero vtpote puros iam habentes animos & ad percipiendas disciplinas idoneos, atque etiam firmiora ad laborem corpora, quòd neque illi læderentur aut grauarentur varietate deliciarum, neque hæc simili de causa emollirentur, facile omnem perdidicerunt doctrinam tam Hebraicam quàm Chaldaicam: sed præcipue Daniel peritus talium artium, coniectandis quoque somniorum significationibus studuit, visiones etiam diuinas videre solitus. Exacto autem biennio post Ægypti populationem Nabuchodonosorus cùm vidisset mirandam visionem, cuius etiam euentum Deus ei in somnis indicauerat, mox vt è stratis surrexit eius oblitus est. Accersitis igitur Chaldæis, & magis ac vatibus, ait se somnium vidisse, & quoniam oblitus sit quale fuerit, velle vt & somnium sibi indicent, & eius significationem. Illis autem respondentibus hoc supra humanas vires esse, quòd si exponeret visionem somnij, polliceentibus interpretationem, minatus est mortem nisi somnium etiam indicarent: & cùm negarent se id posse, necari omnes impetrat. Tum Daniel audito quòd omnes sapientes iussisset occidi, & inter hos se quoque cum suis cognatis esse in periculo, adit Ariochum regij præfectum satellitij: rogauitque causam cur ita rex statuisset in omnes sapientes & magos atque Chaldæos animaduertere: & cognito quòd cùm oblitus esset somnij, iussisséque eos id sibi indicare, nec illi potuissent, ad iram commotus sit, impetrauit vt præfectus vnius noctis dilationem magis à rege peteret. spem enim sibi esse, Deum ea ipsa nocte exoratum indicaturum esse id somnium. quæ Danielis postulata cùm per Ariochum regi essent renunciata, iussit cædem magorum differri, tantisper dum huius promissi fidem experiretur. puer verò cum socius digressus in suum cubiculum, per totam noctem supplex Deum precibus solicitauit, vt rem sibi aperiret, & magos cum quibus & ipsi periclitarentur, ab ira regis eri-

XII. Daniel.1

Daniel.2.

peret, manifeſtata ſibi viſione quam rex præterita nocte viſam elabi è memoria paſſus ſit. Deus autem & periclitantes miſeratus, & Danielis ſapientia delectatus, tam ſomnium quàm eius interpretationem ei notam reddidit, vt hanc per eum rex cognoſceret. Ille hac reuelatione lætus, ſurgens fratribus eam indicat, iam deſperantibus vitam, & tantum de morte cogitantibus: hortatúrque vt tranquillo ſint animo, & de vita melius ſperare non dubitent. Cum quibus actis Deo gratiis quòd ætatem eorum eſſet miſeratus, Ariochum adit initio diei, rogans vt ſe ad regem ducat, indicaturum ei ſomnium quod proxima ante hanc nocte viderat. Ad quem ingreſſus primum deprecatus eſt eam opinionem, quaſi ipſe Chaldæis & magis eſſet ſapientior, quòd nemine illorum valente inuenire ſomnium, ipſe id eſſet indicaturus. non enim ſua peritia, vel quòd intellectu alios præcellat, id fieri: ſed Deus, inquit, nos de vita periclitantes miſeratus eſt: rogantíque mihi pro mea populariúmque vita, & ſomnium & eius ſignificationem aperuit. neque enim tam me ſollicitum habuit ea triſtitia, quòd à te indigni vita eſſemus iudicati, quàm metus de exiſtimatione tuæ gloriæ, cùm tot viros bonos & honeſtos necari iuberes, ídque iniuria, quòd non eſſet humana ſapientia comprehenſibile quod mandabas, ſolo Deo valente præſtare quod cuperes. Ergo cùm hæc te cura teneret, quiſnam poſt te potiturus eſſet orbis imperio, dormienti tibi Deus volens omnes regnaturos oſtendere, tale immiſit ſomnium: videbaris tibi videre ſtatuam grandem ſtantem, cuius caput erat aureum, humeri ac brachia argentea, venter & femora ærea, crura ac pedes ferrei. deinde ſaxum vidiſti abruptum à monte in ſtatuam illam incidere, & hanc deiectam conterere, vt nulla eius pars maneret integra, ſed aurum, argentum, æs & ferrum abiret in minutiorem farina puluerem: eúmque ingruente venti vi diſſlatum in terras diuerſiſſimas. Saxum vero illud tam magnum accepiſſe incrementum, vt quantum eſt terrarum ſua mole opprimeret. Et hoc quidem eſt quod vidiſti ſomnium, quod in hunc modum interpretari oportet. Aureum illud caput te ſignificat, & alios reges ante te Babylonios. duæ vero manus & humeri duo portendunt, quòd à duobus regibus veſtrum imperium delebitur. illorum quoque imperium alius ab occidente veniens tollet è medio, amictus armis æreis. Huius quoque vires debellabuntur ab alio ferro ſimili, cui propter naturam ferri nihil poterit reſiſtere, quòd ea ſit auro, argento ac ære validior. adiecit & de ſaxo interpretationem Daniel, ſed mihi hoc narrare non libuit, cuius propoſitum eſt præterita, non etiam futura, ſcribere. quod ſi quis veritatis auidus non deſiſtit inquirere, futurorum quoque obſcuros euentus cupiens diſcere, det operam vt Danielis librum perlegat, qui habetur inter ſacras literas. Porrò Nabuchodonoſorus his auditis agnoſcens ſuum ſomnium, attonitus eſt Danielis indole, & procidens in faciem, eum non aliter quàm Deum adorauit, diuinis iuuenem dignatus honoribus. Nec hoc contentus impoſito ei Dei ſui nomine, vniuerſæ ditioni ſuæ præpoſitum eſſe voluit, cum eóque ſimul eius conſanguineos: qui ob hęc inuidioſi facti in periculum
Dan.3. inciderunt, offenſo rege propter cauſam talem. Rex fabrefacta aurea ſtatua, alta ſexaginta, lata ſex cubitos, in campo magno Babylonis eam ſtatuit: quam dedicaturus conuocauit ex omni ſua ditione principes, eíſque mandauit, vt quamprimum tuba dari ſignum audierint, procidentes in faciem adorent ſtatuam. quod qui non fecerit, pœnam propoſuit vt coniiciatur in ardentis fornacis incendium. Cùm igitur omnes audito tubæ ſigno adorarent eam ſtatuam, Danielis cognati negauerunt ſe hoc facturos, quòd nollent patrias leges trāſgredi. móxque delati, & in ignem cōiecti diuina ſeruati ſunt prouidentia, & præter omnium opinionem euaſerunt mortis periculum. Ignis enim eos non attigit, ſed quaſi ſentiens iniuſtè in fornacem cōiectos, pepercit, & non exeruit vim ſuam in iuuenes, Deo inuicta flammis faciente horum corpora: quæ quidem res magis etiam eos regi cōmendauit, quòd probos & Deo charos eſſe animaduerteret: quo factum eſt vt ſemper in maximo apud eum honore haberē-
Dan.4. tur. Non multò deinde pòſt, rurſum aliud dormiens rex vidit inſomnium, quòd priuatus regno vitā acturus eſſet inter beſtias, & poſt exactū eo modo ſeptēnium, denuò reſtituēdus eſſet in priſtinū imperium. quo viſo rurſum conuocatis magis percōtatus eſt quid ſignificet. Eius intellectum nemo alius inuenire & regi indicare potuit, ſolus

Daniel

Daniel quid portenderet coniectura assecutus est: & qualem hîc prædixit, talis etiam euentus affuit. nam cùm in solitudine tẽpus prædictum exegisset, nemine septennio toto audẽte inuadere dominiũ, exorato Deo rursum in regnum suum restitutus est. Nemo autem mihi vitio debet vertere, quòd hæc ita vt in antiquis libris inuenio, scriptis meis insero. Talibus enim criminatoribus dudũ occurri in initiis huius historiæ, palàm profitẽs me tantũ Hebraicorũ voluminũ in Græcam linguã interpretẽ: & quæ illic continentur bona fide relaturũ me promisit, nec addentẽ quicquã de meo, nec auferentẽ etiam. Cæterũ Nabuchodonosorus cùm regnasset annos XLIII. vitam finiit, vir industrius, & prioribus regibus longe fortunatior. Meminit eius & Berosus in tertio rerum Chaldaicarum libro his verbis.

Pater autem Nabuchodonosorus audito quòd Satrapa quem Ægypto & Cauæ Syriæ Phœnicæq; præfecerat, à se defecisset, cùm non posset amplius ferre labores militiæ, tradita iuniori Nabuchodonosoro copiarũ parte, iussit hunc cõtra illum proficisci. qui collatis signis cum defectore congressus, & ipsum deuicit, & regiones eius ad suum imperiũ retraxit. Interea pater Nabuchodonosorus apud Babylonem morbo absumptus est, cum regnasset annos XXI. Nabuchodonosorus vero non multo pòst patris morte cognita, & constitutis Ægypti ac reliquarũ regionũ negotiis, demandatáq; amicis cura captiuorũ Iudæorũ, Syrorum, Phœnicũ & Ægyptiorũ traducendorum in Babyloniam cum exercitu & impedimentis, ipse cum paucis per desertum Babylonem properauit. Et cùm assumpsisset regni administrationẽ, quę interim penes Chaldæos fuerat, & ab eorum primo seruata erat in eius reditũ, factus est totius paterni imperij dominus. ac primum omniũ captiuos recens adductos per opportuna Babyloniæ loca in colonias distribuit: deinde spoliis bello partis Beli tẽplũ & alia quædam magnifice exornauit. auxit etiam & reparauit antiqua vrbis ædificia, munito & fluminis alueo, ita ne hostes eo possent vti ad ciuitatis incõmodum. Tres quoq; murorum ambitus intra vrbẽ extruxit, & totidem foris circumdedit, omnes è coctilibus laterculis. cúmq; memorabilibus operibus ciuitatem munisset, & portas in templorũ modum ornasset, paternæ regiæ contiguã extruxit aliam regiam, cuius substructiones & reliquã magnificentiã forte superuacaneũ esset dicere: vnum silere non possum, quòd tam amplũ & superbum ædificium intra quindecim dies absolutum est. In hac regia moles saxeas fornicibus suspendit, montiũ speciem referentes, superne consitas variis arborum generibus, atq; ita celebratos illos pensiles hortos absoluit, eo quòd vxor educata in Media concupisset quandã patriæ suæ similitudinem. Horum hortorum etiam Megasthenes in quarto rerũ Indicarũ volumine meminit, vbi ostendere conatur quòd hic rex virtute & rerum gestarum magnitudine Herculem longe à tergo reliquerit. subiugasse enim eum & vrbem Africæ primariã, & bonã partem Hispaniæ. Sed & Diocles in secundo rerum Persicarum libro eius regis mentionem facit, & Philostratus tam in Phœnicum quàm in Indorum historiis, quòd hic rex per tredecim annos Tyrum oppugnauerit, regnante apud eam vrbem Ithobale. Atque hæc sunt quæ de hoc rege apud historicos inuenio. XIII

De successoribus Nabuchodonosori, & quòd Cyrus eorum imperium in Persas transtulit, & quomodo se tum res Iudæorum apud Babylonios habuerint. Cap. XII.

CÆTERVM post Nabuchodonosori obitum Abilamarodachus eius filius regnũ suscepit, qui mox Hierosolymorũ regem Iechoniam è vinculis dimisit, & inter necessarios amicos habuit, multis muneribus donatũ, & apud Babylonẽ regiæ suæ præfectum. Pater enim eius fidem nõ seruauerat Iechoniæ, qui se ei cum vxoribus & liberis totáq; cognatione sponte tradiderat, respectu solius patriæ, quam nolebat per vim expugnatam dirui, sicut antè diximus. Abimalarodacho post decimumoctauũ regni sui annũ defuncto Nigliſar filius successit, cúmq; regnasset annos quadraginta, vitã cum morte mutauit. continuata deinde successione ad Labosordachum filium regnum peruenit; apud quem cùm nouem tantũ mensibus hæsisset, post mortẽ eius transiit ad Balthasarem, qui Babyloniis Naboandel nominatur. Huic bellũ intulerunt Cyrus Persarũ rex & Darius Me-

dorum, à quibus dum intra Babylonẽ oppugnatur, mirabilis quædam & prodigiosa visio ei cõtigit. Discumbebat cœnans in ampla quadã aula, magno apparatu vasorum argenteorum quæ regiæ mensæ adhiberi solent, accumbentibus etiã concubinis & purpuratorum prȩcipuis. Deinde cùm ita collibuisset, iubet è suo templo afferri vasa Dei, quȩ spoliatis Hierosolymis Nabuchodonosor in vsum suũ veritus vertere, in Dei sui templo reposuerat. Ipse vero iam mero calens ausus est ex eis potare, verba interim contumeliosa in Deum proferens: & ecce ibi videt manũ è pariete prominentẽ, & in eo syllabas quasdam scribentem, qua visione territus conuocauit magos & Chaldæos, & totum hoc genus quod apud Barbaros prodigiorũ & somniorum interpretationem profitetur, postulans vt sibi enarrent id quod erat scriptum. magis autem negantibus se eius intellectum inuenire, rex ob rei nouitatem mœstus ac solicitus, præconis voce per totam suam ditionem publicauit: quicunq; mentem earum literarũ interpretari posset, daturũ se ei torquem aureũ, & purpureæ vestis vsum, quali Chaldæorum reges vtuntur, atq; insuper tertiã regni sui partem. Post hoc præconiũ maior etiam fit magorũ concursus, certatim sensum literarum scrutantibus, nihil tamen proficientibus. Videns autẽ tristem hac de causa regẽ eius auia, solari eum cœpit, dicens esse quendã captiuũ Iudæum per Nabuchodonosorum vastatis Hierosolymis abductũ, virũ sapientem, qui possit obscura & soli Deo nota perquirere. hunc Nabuchodonosoro quæ opus erat interpretatum, cùm ideo tempore posset alius nemo. rogabátq; vt accito illo percõtaretur quid sibi velint hæ literæ, vt coarguata cæterorum inscitia, etiam si triste sit, prodigium id intelligatur. His auditis Baltasar accersit Danielẽ: & præfatus se rescisse de eius sapientia, déq; spiritu diuino quem habeat, & quòd solus sit idoneus interpretandis quæ aliorũ cognitionem effugiunt, rogauit vt sibi enarret quid scriptura illa significet, pollicens operæ præmium vsum vestis purpureæ torquemq; aureũ, & ditionis suæ partem tertiam, vt sapientia eius insignita talibus honoribus, illustris fiat apud omnes qui honoris causam scisciando cognouerint. Daniel autẽ recusatis muneribus, quòd his diuinitus concessa sapientia corrumpi nequeat, sed indigẽtes gratis iuuare parata sit, ait scripturã hanc vitæ finem prædicere: eo quòd ne proaui quidẽ calamitate, quam ille incurrit ob contemptum numinis, doctus sit pietatẽ colere, & nihil moliri quod sit supra naturam hominis. Nabuchodonosorũ enim ob impietatẽ damnatũ ad victũ ferinũ, post multas preces miserante Deo restitutũ ad hominum conuersationem & pristinũ imperium, ac deinde per totam vitã agnouisse & laudasse Dei virtutẽ & prouidentiam. hunc vero oblitum domestici exempli, voces impias iactasse in Deum, & potasse è sacris vasis vnà cum suis pellicibus. Ob hæc iratũ Deum per has literas denunciare qualẽ sit habiturus vitæ exitum. Sic enim interpretanda singula. Mane, hoc est numerus, significat dinumeratũ esse iam dierum tuæ vitæ ac regni numerum, & perbreue tẽpus superesse. Thecel, quod est pondus, appensum à Deo regni tui tempus iam ad finẽ vergere. Phares, quod est fragmen, fracturũ Deũ tuum regnũ, & partes eius in Medos ac Persas distribuendas. Hac interpretatione accepta rex nõ poterat nõ vehementer tristari, attamen Danieli suam munificentiã non subtraxit tanquam malorũ prænuncio, sed dona quæ pollicitus est exhibuit, sic cogitans, quod nõ bona audierit, sui fati culpã esse, non prophetæ: imò illum boni viri officio functum esse, qui sic interpretatus sit vt erat euenturũ, tametsi parum lætus euentus sequeretur. Non multum autem abiit temporis, dum & ipse & vrbs in Cyri Persarum regis potestatem deuenit. Sub Baltasare enim capta est Babylon, anno regni eius decimo-septimo. Hic finis fertur posterorum Nabuchodonosori. Darius autem cùm extingueret Babyloniorum imperium, adiutus à Cyro suo cognato, annum agebat sexagesimum

Daniel.5

geſimum ſecundum, qui fuit Aſtyagis filius, apud Græcos alio vocatus nomine. Hic etiam Danielē prophetam aſſumptū ſecum duxit in Mediā, eumq; maximo honore apud ſe habuit. erat enim vnus è tribus ſummis ſatrapis, qui ſub ſe habebant alios CCCLX. ſatrapas. tot enim à Dario primum inſtituti ſunt.

Itaque cùm tam charus & honoratus apud regem eſſet, vt qui ei tanquā diuino libenter de quouis negocio conſulenti pareret, nō effugit cæterorū inuidiā, quemadmodum fieri ſolet inter eos qui aliquē ſibi à rege præferri nō patiuntur æquo animo. cúmq; æmuli occaſionē calumniæ contra eum quærerent, nullā vnquā eis præbuit. cū enim eſſet contēptor pecuniarū & omniū munerū, turpe ſibi ducens etiā pro beneficio licitam gratiā recipere, nullā accuſandi anſam inuenire poterant. nec tamen deſtiterunt quærere quomodo honore deiectū è medio tollerēt. & cùm animaduertiſſent Danielē quotidie ter Deo ſupplicare precibus, cōmenti ſunt occaſionem qua eum poſſent perdere: aditóq; Dario renūtiant ei, viſum eſſe ſatrapis eius & principibus, per triginta dies populo dari intermiſſionē: quibus nec ab ipſo, nec à quoquam hominū aut deorū quicquā precari licear: & ſi quis cōtra hoc cōmune decretū faxit, eum in foueam leonū coniici. Rex vero non perſpiciens eorum malitiam, quòd Daniel hoc commento peteretur, ait ſibi placere hoc decretum: pollicitusq; ſe id cōfirmaturum, edictū propoſuit in publicum quo ſatraparum decretum promulgabatur. Id cùm omnes præ metu ſeruare conarentur, magnū fuit vbiq; ſilentiū. Daniel vero nihil hæc curabat, ſed more ſolito ſtans in cōſpectu omniū, adorabat Deum ſuum & deprecabatur. Tum ſatrapę nacti occaſionem quā dudum captauerant, regē adeunt propere, Danielémq; accuſant, quòd cōtempto edicto ſolus ex omnibus deos precari auſus ſit, idq; nō ob pietatem, ſed ob hoc ipſum quòd obſeruari ſe ſciret ab æmulis. Et cùm regem ob nimiam erga Danielē benęuolentiā etiam mandati ſui cōtemptori facile veniā daturū crederent, hoc ipſo magis accenſi ad inuidiam, inflexibiles ad clementiā, poſtulauerunt vt iuxta latam legē coniiceretur in leonum foueā. Darius autē ſperans ope diuina eripiendū à beſtiis, hortatus eſt eum vt præſentē caſum æquo ferret animo: & poſtquā eò cōiectus eſt, cùm obſignaſſet lapidē qui ori foueæ incumbebat vice hoſtij, domum reuerſus eſt: totámq; eam noctē ſine cibo & ſomno exegit de amici ſalute ſolicitus. diluculo autē ſurgens ad foueā ſe cōtulit: & inuento illæſo ſignaculo quo lapidem obſignauerat, per apertā feneſtrā ſuperne Danielē inclamauit, quærens an adhuc ſaluus ſit. Ad quā vocē cùm ille reſponderet illæſum ſe & incolumē, iuſsit eum è fouea beſtiarum extrahi. inimici vero eius videntes ei nihil mali accidiſſe, noluerunt hoc Dei prouidentiæ tribuere, ſed cauſam referentes in leonum ſaturitatem, auſi ſunt etiam apud regē hoc aſſerere. at ille offenſus eorū malitia, iuſsit multū carnium obiici leonibus, & illis iam ſaturatis inimicos Danielis in foueā coniici, vt appareat ſi propter ſaturitatē eos non attingat, ac tum demū euidentiſsimū fuit vatem ope diuina eſſe ſeruatū. nam nemini ex eis pepercerunt, ſed nō ſecus ac ſi fuiſſent famelici, & alimentis caruiſſent, ſine mora eos dilaniauerunt. acuit autem ferarū rabiem non vexatio famis quæ iam eis exempta fuerat, ſed obiectorum malitia, Deo ſic volente, vt ne bruta quidem eam impunitam ſinerent. Cùm igitur ad hunc modum vatis inſidiatores periſſent, Darius rex per totū ſuum imperiū nuncios dimiſit qui Danielis Deum prædicarent, hunc eſſe ſolum verū & omnipotentē Deum aſſeuerādo. ipſum deinde vatem in maiore etiam quàm antè honore habuit, primum inter amicos locum ei tribuens. qui cùm ab omnibus Deo charus exiſtimaretur, & propter hanc de ſe opinionē eſſet illuſtriſsimus, ædificauit apud Ecbatana Mediæ turrim, opus pulcherrimum, & ſingulari admiratione dignum, quod in hodiernum vſque durat, & ſpectantibus recentiſsimæ ſtructuræ videtur, ac ſi ea ipſa die qua ſpectatur eſſet abſolutum: tantam nouitatis ſpeciem, & tam integram pulchritudinem habet, nihil omnino à tam longo tempore læſam, præter aliorū ædificiorum conſuetudinem, quæ æque atque homines vetuſtatis iniuriam ſentiunt, nec firmitatem ſolum, ſed etiam decorem ſenſim deperdunt. Mos autem durat vſque in præſens tempus vt in ea turri ſepeliantur Medorum reges & Perſarum atque Parthorum: eiusq; cuſtodia ſacerdoti Iudaici generis hodiéque concreditur. Quod autem

XIIII *Daniel. 6*

in hoc viro præcipua dignum eſt admiratione, ſilentio non præteribimus. omnis enim eximia felicitas vt prophetæ excellentiſsimo ei contigit, & viuenti tam apud reges quàm apud populum gratioſo, & poſt obitum ſempiternam memoriam conſecuto. libri enim eius quos conſcriptos reliquit, etiam nunc apud nos leguntur, qui nobis certam fidem faciunt, quòd Deus cum eo colloquia miſcuerit. non ſolum enim futura prædixit quẽadmodum alij prophetæ, verumetiã tempus quo euentura eſſent præfiniit. & cùm alij prophetę calamitates prædicerent, ideóq; malam gratiam apud reges & multitudinem vulgarem inirent, hic bonarum rerum vates fuit, vt propter fauſtam ominationem quidem beuolentiam omnium ſibi conciliaret, propter euentum vero certitudinẽ fidem ſibi apud vniuerſum mortalium genus compara- 10
ret. Extat enim in eius ſcriptis vnde maxime illius prophetiæ certitudo poteſt colligi. ait enim ſe apud Suſa primariam Perſidis vrbem cum ſodalibus prodiſſe in campum, & ibi terræmotu repentino exorto, diffugientibus metu amicis ſolum eſſe derelictum, ſeipſum quoque conſternatum in faciem & manus procidiſſe. ibi acceſsiſſe quendam excitantem ſe & iubentem vt ſurgeret ac videret quæ poſt multa ſecula euentura eſſent ſuis ciuibus. ſurgenti deinde oſtenſum eſſe arietem magnum enata
Daniel. 8 habentẽ multa cornua, & in his vltimum cæteris celſius. verſis deinde ad Occidentem oculis, vidiſſe ſe hircum delatum per aërem concurriſſe cum ariete, & bis cornibus ictum proſtrauiſſe humi & conculcaſſe pedibus. deinde vidiſſe enatum è fronte hirci cornu maximum, quo defracto etupiſſe pro eo quatuor alia, obuerſa in ventos 20
ſingulos. & ex his etiam aliud minus exortum ſcripſit, quod poſtquã eſſet adultum, Deus qui hæc oſtendebat dixit geſturum bellum contra gentem ipſius, & vrbem vi expugnaturũ, & ceremonias templi conturbaturum, ſacrificiaq; vetiturum per dies MCCXCVI. hæc eſt viſio quã in campo apud Suſa ſe vidiſſe ſcripſit: eámq; Deum ſic interpretatum eſſe. Arietem ſignificare Perſarum & Medorum regna, cornua verò futuros in his reges, & horum vltimum deſignari per cornu vltimum. hunc enim fore diuitiis & gloria præſtantiſſimum. Per hircum vero indicari, & fore aliquẽ è Græcorum regibus, qui cum Perſa bis congreſſus eum prælio ſuperet, totúmq; eius imperium occupet. Per cornu verò illud magnum ex hirci fronte extans primum regem ſignificari, & per aliorum quatuor pro illo pullulationem, & ad quatuor terræ 30
tractus ſingulorum verſionem, ſucceſſuros oſtẽdi, poſt primi regis mortem, & regni inter eos partitionem. hos neq; filios eius neque alioqui ad cognatiõnem ipſius pertinentes, multis annis per orbem habitatum regnaturos: ex hisq; exoriturum quendam regem, qui bellum gerat cum gente Iudæorum & legibus, & formam inſtitutæ iuxta has reipublicæ auferat: ſpoliatóque templo victimas in id induci per triennium prohibeat. quę quidem calamitas genti noſtrę ſub Antiocho Epiphane accidit, ita vt futurum Daniel ante multos annos ſcripſerat. Eodem autem modo ſcripſit & de Romanorũ imperio, & quantam vaſtitatẽ illaturi eſſent noſtris hominibus. Hęc omnia diuinitus ſibi demonſtrata ſcripto tradidit, & poſteris legenda reliquit, vt videntes euentum non diſcrepare à prædictionibus, Danielem mirentur ob tam inſignem ho 40
norem illi à Deo habitum: ſimulq; Epicureorum error coarguatur, qui prouidẽtiam è vita eiiciunt, & Deo regimen rerum nolũt permittere, nec credunt vniuerſitatem à beata illa & immortali eſſentia vel cõſeruari vel gubernari, ſed ſine rectore & cura tore mundum ſuopte impetu ferri aſſeuerant. qui ſi ita vt illi autumant careret præſide, quemadmodum naues ſine gubernatoribus videmus procellis & fluctibus obrui, currusq; aurigis deſtitutos euerti ac confringi: ita & ipſe perderetur immoderato impetu. Quamobrem dum Danielis vaticinia conſidero, non poſſum nõ damnare iſtorum inſcitiam, qui Deo negant curæ eſſe res mortalium. quî enim fieri
potuit vt prophetiis eius reſponderet euentus, ſi temere in mundo gererentur omnia? Verùm ego hæc ita vt inueni in literas retuli, 50
quòd ſi quis mauult diuerſam opinionem ſequi,
id per me quidem erit illi
integrum.

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
VNDECIMVS.

Cyrus Perſarum rex Iudæos Babylone dimiſſos priſtinas ſedes permittit repetere, collata eis in ædificationem templi pecunia. Cap. I.

PRIMO autem anno regni Cyri, qui fuit tranſmigrationis noſtræ Babylonicæ ſeptuageſimus, miſeratus eſt Deus captiuitatem & calamitatem ærumnoſi illius populi: & ſicut illis per Hieremiam prophetam ante dirutam vrbem prædixerat, quòd poſtquam ſeruierint Nabuchodonoſoro eiuſq; poſteris per annos ſeptuaginta, rurſum eos reſtituturus eſſet in patriã, & ædificato templo redituri eſſent ad felicitatem priſtinã, ita eis omnia præſtitit. Excitato enim ad id Cyri animo, effecit vt ille in hunc modum per vniuerſam Aſiam ſcriberet: Hæc dicit Cyrus rex: Quoniam me Deus maximus orbis regẽ cõſtituit, hunc illum eſſe credo quem Iſraelitarum adorat populus. Is enim meum nomen per ſuos prophetas prædixit, & quòd templum eius ædificaturus ſim Hieroſolymis in terra Iudæa. Hoc autem Cyrus cognouit ex lectione libri qui Eſaiæ prophetias continet, ducentis & decem annis ante ipſius ætatem conſcriptas. Hic enim ſecretum hoc Deum ſibi indicaſſe dixit, quòd vellet Cyrum, quem multarum ac magnarum gẽtium regem declaraturus eſſet, remittere populũ ſuum in terram Iudæam, & templum ſuum ædificare denuo. Hæc Eſaias prædixit centum quadraginta annis antequam templum deuaſtatum eſt. Quibus lectis rex admiratus vatis diuinitatem correptus eſt cupidine exequendi quæ ſcripta legerat: conuocatiſque clarioribus apud Babylonem Iudæis, ait ſe illis permittere vt proficiſcantur in patriam, vrbémque Hieroſolyma & Dei templum ædificent denuo. Nam & ipſum Deum futurum illis auxilio, & ſe ſcripturum vicinis Iudææ ducibus ac ſatrapis, vt conferant eis aurum & argentum ad templi fabricam, & victimas ad ſacrificia. Hoc mandato à Cyro accepto, duarum tribuum principes, Iudæ & Beniamiticę, ſimulq; Leuitæ & ſacerdotes, propere Hieroſolyma ſe conferunt: multi enim maluerunt manere apud Babylonem, non ſuſtinentes poſſeſſiones ſuas relinquere. Quò cùm peruenisſent, omnes amici regij fuerunt eis auxilio, conferebántq; ad templi ſtructuram alij aurum, argentum alij, nonnulli pecudum & equorum multitudinem: ſoluentesq; vota quibus damnati fuerant, offerebant ſolennes victimas, quaſi vrbem denuo conderent, & priſtinum patrij ritus vſum reciperent. Nam & vaſa quibus olim templum ſpoliauerat Nabuchodonoſorus, per Cyrum tunc è Babylone remiſſa fuerant. ea Mithridati ærarij regij præfecto tradita ſunt perferenda ad Abaſſarem, aſſeruanda apud eum dum templum ædificaretur: cui mandatum eſt quàm primum id abſolutum eſſet, mox ea ſacerdotibus & magiſtratibus populi redderet in templum reſtituenda. quin & epiſtolam ad Syriæ ſatrapas in hæc verba ſcripſit. Rex Cyrus Siſinæ & Sarabaſanæ S. Iudæis qui regionem meam habitant permiſi, vt quicunque vellent in propriam patriam reuerſi vrbem denuo conderent, & templum Dei Hieroſolymis ædificarent eodem quo prius loco. miſi autem eò etiam ærarij mei præfectum Mithridatem, & Zorobabelem principem Iudæorum, vt fundamentis iactis templum ſuperſtruant altitudine cubitorum L x. & totidem latitudine, faciantq; tres ordines è lapide polito, & vnum ligneum è materie quam fert ea regio: ſimiliter &

1. Eſd. 1
3. Eſd. 2

altare

altare ſuper quo ſacrificent Deo: quos ſamptus omnes de meo volo fieri. Vaſa quoque quæ Nabuchodonoſorus rex de templo prædatus eſt, mitto per Mithridatē ærarij prefectum & Zorobabelem Iudæorum principem, vt ea perferant Hieroſolyma, & in templum Dei reſtituant: quorum numerus eſt hic: pſycteres aurei L. argenti CCCC. thericlea pocula aurea L. argētea CCCC. ſitulæ aureæ L. argēteæ D. libatoria aurea XXX. argenta CCC. phialæ aureæ XXX. argenteæ MMCCCC. prēterea vaſa alia magna mille. Concedo etiam eis eoſdem reditus quos maiores eorum ſoliti ſunt accipere, in precium pecudum, & vini & olei drachmas ducentaquinque millia quingentas, & in ſimilam artabas duo millia quingentas, atque hęc è Samarię tributis prę beri volo. immolabuntq; ſacerdotes has victimas iuxta Moyſis legem Hieroſolymis, & inter ſacra precabuntur Deum pro ſalute regis eiusq; generis, vt regnū Perſarum incolume maneat. Qui vero per inobedientiam hæc mandata noſtra irrita habuerint, eos in crucem agi volo, & facultates ipſorum fiſco noſtro attribui. Atque hoc fuit epiſtolæ argumentum. Numerus autem eorum qui captiuitate conuenerant Hieroſolyma XLII. millia fuere, & inſuper CCCCLXII.

Regij duces & ſatrapæ Iudæos ab ædificatione templi prohibent. Cap. II.

II 1. *Eſd.* 4

IN dum templi fundamenta iaciunt, & in hoc ædificādo toti ſunt, circùm finitimę gentes, præcipue Chuthæi, quibus olim è Perſide ac Media traductis Salmanaſar Aſſyriorum rex in Samaria Iſraelitis inde ſublatis nouas ſedes dederat, rogabāt ſatrapas & eos quibus commendata erat hęc ædificatio, vt Iudęos impedirent, quo minus vrbem ac templum inſtaurare valeant. Illi vero pecuniis etiā corrupti, vendiderunt Chuthæis ſuam circa demandatum officium ceſſationem & negligentiam, Cyro neſciente vtpote diſtracto in alia negocia, qui demum Maſſagetico bello periit. Cambyſe deinde in paternum principatum ſuccedente, ex Syria & Phœnice Ammanitarúmq; & Moabitarum ac Samaritarū regionibus redditur ei talis epiſtola. Domine, ſerui tui, Rathymus cōmētarienſis, & Semelius ſcriba, & magiſtratus Phœnices ac Syriæ. Cognoſcere te oportet rex, quòd Iudęi qui Babylonem traducti fuerant, in regionem noſtram venerunt, & ciuitatem ob defectionem merito deletam reſtituunt, forúmq; rerum venalium: reparant etiam mœnia & templum extruunt. quòd ſi ita pergere ſinantur, ſcito eos nec tributa perſoluturos amplius, nec imperata facturos. opponentes enim ſeipſos regibus imperare potius quam ſeruire conabuntur. Quando igitur iam feruet templi ædificatio, viſum eſt noſtri officij non diſſimulare hoc negotium, & admonere vt inſpicias maiorum tuorum commentarios, inuenturus in eis Iudęos regum deſertores & hoſtes, vrbemq; ipſorum ob hoc crimen deſolatam ac dirutam. quin hoc quoque admonendus es, quòd ſi hæc vrbs incolatur denuo, mœniúmq; ambitum abſoluat, intercludetur tibi via in Phœnicen & cauam Syriam.

Cambyſes Iudæos ab ædificando templo omnino prohibet. Cap. III.

CAmbyſes autem lecta epiſtola, cùm eſſet alioquin etiam natus ad malitiam, grauiter cōmotus reſcripſit hoc modo. Rex Cambyſes Rathymo cōmētarienſi, & Belſemo, & Semelio ſcribæ, & reliquis Samarię ac Phœnices habitatoribus hæc dicit. Lectis quas miſiſtis literis, iuſsi inſpici maiorum meorum cōmentarios, vbi inuentum eſt vrbem iſtam ſemper inimicam fuiſſe regibus, habitatoresq; eius ſeditioſos perpetuò ſtuduiſſe cōcitandis bellis & rerū nouitatibus. quódq; reges habuerint potentes ac violētos, qui cōtinuis tributorum exactionibus, Phœnicē & cauam Syriā vexauerint. Ego igitur iubeo non permitti Iudæos vrbē denuo cōdere, ne per hāc occaſionē creſcat eorū malitia, qua concitati hactenus rebelles fuerunt regibus. His literis perlectis Rathymus & ſcriba Semelius cū collegis eueſtigio conſcenſis equis properarunt Hieroſolyma, ducentes ſecū magnā hominū multitudinē, prohibuerúntq; Iudæos ne vrbē & templū ædificare pergerent. Itaque dilatū eſt id opus per annos IX. vſq; in ſecundum annum regni Darij Perſarum regis. Cambyſes enim cùm per ſexennium regnaſſet, ſubacta interim Ægypto, reuertens ab ea expeditione, apud Damaſcum eſt mortuus.

Sublatis

Sublatis deinde Magis qui poſt eius obitum regnum per integrum annum occupauerant, ſeptem illæ Perſarum familiæ Hyſtaſpis filium Darium communibus ſuffragiis regem declarauerunt. III.

Darius Hyſtaſpis filius Iudæis templum ædificat. Cap. IIII.

IS adhuc priuatus vouerat Deo ſi regnũ adipiſceretur, quicquid ſacrorum vaſorum apud Babylonem eſſet, remiſſurum ſe in templum Hieroſolyma: & forte fortuna per illud tempus venerat ad eũm à Hieroſolymis Zarobabel, qui captiuorum Iudæorum dux declaratus fuerat. nam erat vetus regis amicus. quamobrem inter ſatellites cum aliis duobus aſſumptus, ſperatum honorem conſecutus eſt. Primo autem ſui regni anno Darius ſplendido ac magnifico apparatu excepit tam domeſticos ſuos quàm Medorum ac Perſarum ſatrapas, prouinciarúmq; præſides ab Indis vſq; ad Æthiopas, & præfectos copiis per CXXVII. ſatrapias. Cúmq; ad ſatietatem epulati, diſceſſiſſent cubitum ad ſuum quiſque diuerſorium, Darius poſt breuem in lecto quietem à ſomno relictus, nec valens redormiſcere, cœpit fabulari cum tribus ſatellitibus: & qui proponẽdam à ſe quæſtionem verius ac prudentius ſoluerit, ei præmium fore promiſit vſum purpuræ & aurei poculi: in cubatu quoque ac vectatione vſurum inſtrumento aureo, & tiara byſſina ac torque aureo: & in conſeſſu habiturum locum regi proximum, annumeratum inter gentiles regios. poſt hæc promiſſa quærit ex primo num vinum maxime polleat, ex ſecundo num reges, ex tertio num mulieres, an fortè veritas magis quàm hæc omnia. his ad inquirendum propoſitis ſiluit. Mane vero accerſiuit megiſtanas & ſatrapas ac toparchas, reſidénſque vbi ſolebat iura reddere, iubet ſatellitum illorum quenque coram toto cœtu reſpondere ad quæſtionem ſibi propoſitam quid ipſi videatur verius. Tum primus eorum ſic exorſus eſt vini prædicare potentiam. Viri illuſtriſſimi, equidem vino potentiæ palmam tribuere haud dubito, dum eius virium hinc coniecturam capio. Animaduerto enim quòd quorumuis potantium mentem ſubuertit, & vel regis animum ſic afficit, vt non ſecus quàm puer aliquis parentibus orbus curatoris egeat: ſeruum quoque ſuæ conditionis oblitum ad dicendi libertatem concitat, & pauperi addit animos diuitis. mutat enim & regenerat animas quas ſubingreditur. nam & calamitoſorum extinguit triſtitiam, & ære alieno atque vſuris oppreſſos facit aliquantiſper videri ſibi omnium ditiſſimos, vt obliti ſui nihil ſonent humile, ſed talenta crepent, & alia fortunatorum verba magnifica. præterea tam ducum quàm regum illis ſenſum ac metũ eximit, & omnem amicorum ac familiarium memoriam. armat enim homines vel aduerſus chariſſimos, eóſque facit videri alieniſſimos. cúmque edormito temeto per noctem ſobrij fuerint redditi, ſurgunt omnino inſcij quæ eis per ebrietatem patrata ſunt. quo fit vt his argumentis perſuaſus, vinũ ducam rem omnium lõge potẽtiſſimam ſimul & violentiſſimam. Poſtquam primus prolata ſua de vino ſententia dicendi finem fecit, tum ſecundus cœpit extollere poteſtatẽ regiam, huius vires aſſeuerans eſſe maximas omnium quæ intellectu ac potentia prædita ſunt. id conatus eſt probare his rationibus. Omnium rerum penes homines eſſe imperium, qui & terras & maria ad quoſcunque vſus ſeruire ſibi adigunt. at ipſis hominibus reges imperitare, eíſque quidlibet pro ſuo mandare arbitrio. proinde qui in fortiſs. animalium habent dominium, eorum vim ac virtutem meritò exiſtimandam inſuperabilem. quid quòd dum ad bella & pericula ſubditos mittunt, omnes eorum imperata obſequenter faciũt, ſiue dum per eos obiiciuntur hoſtib. ſiue dum coguntur cum mœnib. ac turrib. atque adeo cum montibus ipſáque rerum natura bellum gerere ipſorũ iuſſu parati vel occidi vel occidere, dum ne videantur à regiis mandatis vſque digredi? parta deinde victoria, belli commoda vniuerſa ad regem redeunt. Iam vero qui alieni à militia dant agris colendis operam, poſt longos labores & ſudores cõparatis fructibus regi tributa perſoluunt: & quicquid ille iuſſerit, hoc neceſſariò ſine mora perficitur. Interim ille expletus omnibus deliciis & voluptatib. dormit in cubiculo, excubantibus ante fores ſatellitibus, & ceu vinctis metu nuſquã diſcedentibus. nemo enim audet dormiente illo relicto abire ad curanda propria negocia, ſed vnã hanc curã putans neceſſariam, in hac vna eſt aſſiduus. Et quî fieri poteſt vt nõ is ſit omniũ potentiſſimus, cui tanta hominum multitudo paret

1. *Eſd.* 5.6.

per omnia? His peroratis succeſſit tertius Zorobabel, dicturus de mulieribus & veritate, quarũ vis quanta ſit, quámq; præpolleat cæteris rebus omnibus, ſic docere aggreſſus eſt. Cõfeſſum eſt & vinum pollere plurimum, & regẽ cui omnes obtẽperant, maior tamen eſt potentia mulierum. nam & rex per mulierem in lucem hanc productus eſt, & eos qui vites colendo vinũ nobis afferunt, mulieres & educant & pariunt: nihil eſt omnino quod non illis acceptũ ferendum ſit. nam & veſtimenta nobis texũtur harum opera, & rei domeſticæ cura his eſt concredita: nec vllo pacto poſſumus carere fœminis. ſed licet argento multo abundemus & auro, preciosíſq; rebus aliis, ſimul atq; mulierem formoſam cõſpexerimus, neglectis illis omnibus inhiamus in viſæ pulchritudinem, & libenter ei bonis cedimus, modo adamata forma frui liceat. Relinquimus etiam parentes ac patriam, & vel amiciſſimorũ ſæpenumero propter mulieres obliuiſcimur: ac ne commori quidem cum illis refugimus. addam & aliud argumentum earum potentiæ non minimũ. quicquid terra marive longo labore quæſitum nónne totum hoc mulieribus committimus? Ipſum etiã regem tantarum rerum dominum vidi aliquando ab Apame Rapſacis Themaſini filia, cõcubina ſua cædi alapis, nec hoc tantum ferre, ſed vt ſibi detractum diadema capiti illa ſuo imponeret, ridẽtem cum ridente, & irata illa mœrentem, & adulatorie ſe ad affectus illius attẽperando humiliter ſatisfacientem ſi quid eam offenſam animaduerteret. Interim dum ſatrapæ mirabundi alij in aliorum vultus inter ſe mutuo coniiciunt oculos, Zorobabel ad veritatis laudes fecit tranſitũ. Dixi, inquit, & declaraui quantũ mulieres polleant, verũ tamen nec hæ, nec rex veritati vllo modo conferendus eſt. Nam cùm terra ſit maxima, cælũ item immenſæ altitudinis, & ſol celeritatis ineffabilis, cúmq; hęc Dei volũtas gubernet ac moueat, qui Deus iuſtus eſt & verax, conſequitur vt veritas ſit rerũ omnium longe potentiſſima, contra quam iniuſtitia nihil omnino valeat. præterea reliqua omnia quãtumuis pollere videantur, mortalia ſunt, & celeres habent exitus, veritas vero immortalis eſt atq; ſempiterna. Quin & ea quæ ab illis percipimus, nec mortalia ſunt, nec iniuriæ temporũ aut fortunæ reciprocis vicibus obnoxia, ſed iuſta & legitima, ſecretáque ab omni labe iniuſtitiæ. his dictis Zorobabel ſermoni finem impoſuit. Acclamante vero auditorio quòd dixiſſet optimè, & quòd ſola veritas vim omnis ſenij vel mutationis expertem habeat, iuſſit eum rex poſtulare aliquid ex his quæ paulo antè vltro fuerat pollicitus. Libenter enim ſe conceſſurũ, vt viro ſapienti, & qui prudentia vincat cæteros. quare poſthac, inquit, aſſeſſor meus eris, receptus inter cognatas mihi neceſſitudines. His auditis admonuit eum voti, quo ſe obligauerat ſi adipiſceretur poteſtatem regiam: id autem erat, denuo cõdere Hieroſolyma, & ibi Dei tẽplum inſtaurare, ac deinde ſacra vaſa olim per Nabuchodonoſorum inde ſublata, & Babylonem perlata, reſtituere. Hæc eſt, inquit, mea poſtulatio, quam nũc mihi permittis, ſapientẽ me virum

IIII. iudicans. Tum rex lætus aſſurgens excepit eum oſculo, móxq; ſcripſit toparchis & ſatrapis, iubens eos deducere Zorobabelẽ, eóſq; qui vnà profecturi erant ad inſtituendam & abſoluendam tẽpli fabricam. Mandauit etiã per literas Phœnices ac Syriæ magiſtratibus vt materiam cedrinã in Libano exciſam deportarẽt Hieroſolyma, & inſtaurantem eam vrbem adiutarent: in quib. literis hoc quoq; adſcriptũ erat, iubere & velle regem liberos eſſe omnes Iudæos quotquot ex captiuitate Hieroſolyma poſtliminio redierint. & procuratores ſuos ac ſatrapas vetuit quicquã in regios vſus à Iudæis exigere: & quantumq; agrorum occupare valeant, permiſit eos immunes à tributis colere. Idumæis etiã & Samaritis atq; Syriæ Cauæ habitatoribus imperauit, vt agros qui aliquando Iudęorũ iuris fuiſſent antiquis poſſeſſoribus redderẽt, atq; inſuper L. talenta in fabricam templi conferrent. ipſis autẽ iuxta patrias leges ſacra facere permiſit, & quæ in hũc vſum eſſent neceſſaria, ſacráſque veſtes in quibus pontifex & cæteri ſacerdotes rem diuinam faciunt, de ſuo præberi voluit, necnon etiã organa quibus Leuitæ ſacros hymnos accinunt. & cuſtodibus vrbis atque templi certas terræ portiones aſſignari iuſſit, ac in ſingulos annos pro alimentis certã pecuniam, deniq; de remittendis ſacris vaſis, déque Iudæorũ reſtitutione, confirmauit omnia quę prius Cyrus decreuerat. Zorobabel autem hanc gratiam à rege conſecutus, quàm primũ egreſſus eſt regiam, ſuſpiciens in cælum gratias agit Deo, quòd coram rege inter concertatores viſus ſit

ſus ſit ſapientior cõfitens totum hoc diuini eſſe beneficij: peractáque gratiarum actione, precatus vt & in poſterum propitius eſſe pergeret, Babylonẽ profectus eſt, lætum popularibus ſuis nuncium afferẽs. Quo audito primũ gratias egerunt Deo pro reddita ſibi patria: deinde ad epulas & cõpotationes verſi, per huiuſmodi hilaritates continuos ſeptem dies exegerunt, ob receptam patriam ceu natalitiam feſtiuitatem denuo celebrantes. deinde duces Hieroſolymitanæ profectionis ex ſua quémque tribu elegerunt cõparatis & iumentis quæ vxores ac liberos veherent: deducentibúſque quos Darius ad hoc ipſum miſerat, genialiter viam emetiebantur hilares, perſonantibus omnia tibiis, & cymbalis perſtrepentibus, proſequẽte per luſum ac lætitiam & reliqua Iudæorum multitudine. nam certus numerus è ſingulis cognationibus ſelectus proficiſcebatur: quas nominatim percenſere non libet, ne interrupta narrationis ſerie lectori tædium afferam. hoc tantum dicam compendio, fuiſſe pubertatem egreſſorum quater mille millia, & ſexcenta viginti octo millia, duntaxat ex tribu Iudæ & Beniamitica. Leuitarum enim ſequebãtur quatuor millia & ſeptuaginta. promiſcuæ verò multitudinis puerorũ ac mulierum numerus erat quadraginta millia DCCXLII. præterea Leuitici generis cantores aderant CXXVIII. ianitores CX. ſacri ſerui CCCXXII. ad hæc qui dicebant ſe Iſraelitas, nec tamen poterant approbare genus ſuum, ſexcenti quinquaginta duo. reiecti ſunt etiam ex ordine & honore ſacerdotali quotquot duxerant vxores, quarum genus nec ipſi indicare poterant, nec in Leuiticis & ſacerdotalibus genealogiis inueniebatur. erant autem numero DXXV. Sequebatur etiam ſeruitiorum multitudo ſeptẽ millium CCCXXXVII. cantores etiã & cantatrices CCXLV. cameli CCCCXXXV. iumenta DXXV. Dux autem multitudinis quam modò recenſui, fuit Salathielis filius Zorobabel, ex tribu Iudæ & ſtirpe Dauidis natus, & cum eo Ieſus Ioſedeci pontificis filius, & Mardochæus ac Serebæus: hi duo tribulium ſuffragiis ad ducatum electi, qui etiam contulerunt in ſumptus huius profectionis minas auri centum, argenti verò quinquies mille. atq; in hunc modum ſacerdotes ac Leuitæ & pars quædam populi Iudæorum, qui tum apud Babylonem erat, ad habitanda Hieroſolyma ſunt deducti. reliqua verò multitudo pauliſper diſcedẽtes proſecuta, domos quiſque ſuas rediit. Septimo autem mẽſe poſtquam Babylonem exiuerant, Ieſus pontifex & Zorobabel princeps dimiſſis circum oppida nunciis è tota regione populum Hieroſolyma conuocauerunt, cupide ad mandatum eorum conuenientem: & ædificauerunt altare in quo prius fuerat loco, ad offerẽda Deo ſacrificia iuxta leges per Moyſem traditas. Quæ dum faciunt, non æquis oculis aſpiciebãtur à finitimis gentibus, quibus exoſi erant omnibus. Celebrauerunt autem etiam Scenopegiam per idem tempus, iuxta legiſlatoris præſcripta, & poſt hæc oblationes & quotidiana ſacrificia, victimáſq; ſabbatorum atque omnium ſanctarum feſtiuitatum. tum qui vota vouerãt, reddebant ea ſacrificantes à nouilunio menſis ſeptimi. Deinde templi ædificationẽ ſunt aggreſſi, expendentes multas pecunias in cæmentarios & fabros, & multum alimentorum in cibos eorum qui conuehebant materiem. Hoc enim Sidonij facile ac libenter faciebant, trabes cedrinas de Libano deferẽtes, quibus mox in rates compactis, in Ioppenſem portum eas perducebant, ita vt primum à Cyro, & tum iterum à Dario iuſſi fuerant. Hæc fiebant anno à reditu Iudæorum ſecundo, menſe ſecũdo, quando iactis templi fundamentis prima die Decembris cœperunt ſuperſtruere: præpoſuerúntq; operi curando Leuitarum quotquot vigeſimum annum attigerant, & Ieſum cum filiis ac tribus fratribus, & Zolimielem Iudæ fratrem, Abinadabi filium, eiúſque filios: quibus ſumma cura & diligentia commiſſum negotium tractantibus, celerius opinione creſcebat templi ædificium. Id vbi factũ eſt, accedentes ſacerdotes ornatu ſuo cum tubis, & Leuitæ Aſaphíque progenies canebant ſacros hymnos, in Dei laudem à Dauide quondam inſtitutos. Sacerdotes autem & Leuitæ cognationúmque principes ætate prouectiores, qui & illud prius templum videre meminerãt magnum & opulentum, & hoc recens pro præſentium fortunarum tenuitate deterius fieri animaduertebant, reputantes quantum ab illa priſca felicitate abeſſet, oborta inde mœſtitia temperare à lacrymis non poterant: vulgus autem contentum erat præſenti templo, vt quod nulla priorum temporum comparatione ſeipſum cruciabat, nec vllum detrimẽtum factum

quibat animaduertere. contrà ſeniorum ac ſacerdotum multo deteriore conditione res ſuas eſſe exiſtimantium gemitus,vix concentu tubarum obſcurari poterat. Samaritæ autem inimici auditis tubis, & lætantium atque dolentium promiſcuis vociferationibus, accurrerunt volentes cauſam diſcere: & cognito quòd Iudæi è captiuitate Babylonia poſtliminio reuerſi templum inſtaurarent,adeunt Zorobabelem ac Ieſum, principéſq; cognationum, poſtulantes vt eos admitterẽt ad templum communi ſumptu ædificandum. Nam ſe quoq; aiebant Deum colere, & eius gloriari nomine, religioníſque eius ſtudioſos fuiſſe iam inde ab illo tempore quo Salmanaſar Aſſyriorum rex è Chuthia & Media gentem eam in loca illa tranſtulerat. Ad quæ poſtulata illi de communi ſententia reſponderunt,ad ſimul ædificandum admitti eos non poſſe, cùm & prius Cyrus,& nunc Darius ipſos ædificare iuſſerint:licere tamẽ eis ibi adorare.ídq; facere vetari eorum neminẽ, ac ne cæterarum quidẽ gentium quenquam cum omnibus hominibus eò venientibus templum ad adorandum pateat. His auditis Chuthæi, ſic enim nos Samaritas appellamus,indigne tulerunt:& inſtigauerunt Syriæ gentes,vt Satrapas rogarent quemadmodum ſub Cyro primum ac mox ſub Cambyſe,vt templi ædificationem impedirent,Iudæorúmque conatus & diligentem circa hoc opus operam quoad liceret de induſtria remorarẽtur. Per idem tempus aſcendit Hieroſolyma Siſines Syriæ ac Phœnices præfectus, & Sarabazanes cum quibuſdam aliis, rogauerúntque Iudæorum principes, cuius permiſſu templum ſic ædificarent, vt arx potius quàm fanum exiſtimari poſſit: & cur tam firmis mœnibus & porticibus vrbem cinxiſſent. Reſponderunt Zorobabel & Ieſus, ſeruos ſe eſſe Dei maximi, cui templum hoc extructum à quodam eius gentis rege fortunatiſſimo & in omni virtute excellentiſſimo per multas ætates incolume ſteterit. Deinde ob maiorũ ſuorum impietatem per Nabuchodonoſorum Babyloniorum & Chaldæorum regem expugnata & deleta vrbe, templóque ſpoliato ac incenſo, & populo in captiuitatem Babylonicam abducto, Cyrum, qui Perſidis & Babyloniæ regno potitus ſit,regio diplomate mandaſſe templi inſtaurationem,& donaria vaſáque per Nabuchodonoſorum ſublata tradidiſſe Zorobabeli & Mithridati ærarij ſui præfecto,vt ea deportarent Hieroſolyma,rurſúmque in templum inſtauratum reponerent. eiuſdem enim regis mandato Abaſſarum miſſum ad eam vrbem,vt daret operam vt id templum primo quoque tempore abſolueretur. eum acceptis regiis literis confeſtim veniſſe, & fundamenta ieciſſe. atque ex eo tempore nunquam inimicas gentes interturbare ædificationem, atq; impedire deſtitiſſe. Quare ſi illis ita videretur, ſcriberent Dario, vt inſpectis regiis commentariis manifeſtum fiat vera ipſos omnia dicere.His auditis Siſines & alij cum eo,noluerunt ædificationem inhibere incõſulto Dario,ſed confeſtim ei de hac re ſcripſerunt.Iudæis autem ſolicitis & metuentibus ne regem pœniteat iuſſiſſe reparari Hieroſolyma, duo prophetæ qui tum erant in populo, Aggæus & Zacharias,bono animo eos eſſe iubebant, nec à Perſis quicquam timere:quandoquidem ipſi compertam haberent ſuper hac re Dei voluntatem:quibus credens populus aſſiduus erat in opere,nulla die id intermittens. Cúmque Samaritæ Dario ſcripſiſſent,accuſántes Iudæos quòd vrbem muniant, templúmque arci quàm fano ſimilius extruãt:aſſeuerantes non eſſe hoc in rem regis, & oſtendentes Cambyſis epiſtolam,per quam eam ædificationem impediuerat & vetuerat, ratus non eſſe rebus ſuis tutã aut vtilem:poſtquam etiam Siſinis & collegarum de eodem negotio literas accepit,iuſſit regios commentarios ſuper hac re conſuli: & inuentus eſt apud Ecbatana caſtrum Mediæ liber,in quo hæc ſcripta continebantur.

Anno primo regni ſui Cyrus rex decreuit, vt tẽplum Dei cum altari Hieroſolymis ædificaretur altitudine cubicorum L X. & totidem latitudine, quod haberet ordines è lapidibus politis tres, & ligneũ vnum è materie quam fert ea regio: & ſumptus in hoc ex ærario regis præberentur. Sed & vaſa templi quæ Nabuchodonoſorus ſuſtulerat, reddantur & reportentur Hieroſolyma. Vtq; cura eius negotij ſit penes Abaſſarem Syriæ ac Phœnices præfectum eiúſq; collegas,qui abſtinerent quidem ipſi ab eis locis, ſeruos verò Dei Iudæos & eorũ principes ſinerent templum ſtruere:ipſi verò adiutarent eos in hoc opere de tributis ſuæ prouincię,& ad ſacrificia quoque ſuppeditarent, tauros,arietes,agnos,hædos, ſimilam,oleum,vinum & cætera quæ ſacerdotes poſtulauerint,

lauerint,qui deprecaturi ſint Deum pro ſalute regis atque Perſarum. Quicunque autem contra mandatum hoc facere auſus fuerit, is vt comprehenſus in crucem agatur, & facultates eius fiſco addicantur.inibi etiam addita erat execratio, vt quicunque eius templi ædificationem vetare voluerit, Deus eum feriat,atque hoc modo iniquitatem eius cohibeat. Hæc cùm Darius in Cyri commentariis inueniſſet, reſcripſit Siſini & collegis eius hoc modo: Rex Darius Siſini magiſtro equitũ & Sarabazani cæteríſque magiſtratibus S. Mitto ad vos exemplar epiſtolæ Cyri, quam in ipſius commentariis inueni:volóque vt omnia fiant,quemadmodum in ea continentur. Valete. Ergo cognita ex his literis volũtate regis, Siſines & reliqui decreuerunt eam per omnia ſequi. itaque ſuſcepta cura ſacrę fabricæ,adiuuabant Iudæos magiſtratúſque illorum & principes, & magnis omnium ſtudiis proficiebat templi ædificatio iuxta mandata Cyri & Darij,prophetantibus interim Aggæo & Zacharia:abſolutúmq; eſt intra ſeptennium. Anno autem regni Darij nono,vigeſimatertia die méſis vndecimi, qui noſtris dicitur Adar,Macedonibus Dyſtrus, ſacerdotes ac Leuitæ cum reliqua Iſraelitarum multitudine obtulerunt ſacrificia pro renouata poſt captiuitatem priſtina felicitate próque recepto nouo templo,tauros centum,arietes ducentos,agnos CCCC,hircos XII,pro peccatis totidem tribuum:conſtituerúntque Leuitæ iuxta Moyſis leges ex ordine ſuo ianitores per ſingulas portas. ædificauerant enim Iudæi porticus quoque quibus templum circumquaq; includebatur. Inſtante deinde azymorum feſto, menſe primo,qui *Macedonibus eſt Xanthicus,nobis verò Niſan, confluxit totus populus ex oppidis in vrbem:celebrauerúntque id feſtum caſti ac puri vnà cum cõiugibus ac liberis ritu patrio,& victimam paſchalẽ immolantes decimaquarta luna epulati ſunt per continuos dies ſeptem,nullis ſumptibus parcentes, holocautomata etiam offerentes, & agentes gratias Deo,qui eos tandem antiquæ patrię & eius legibus ac ritibus reſtituerit,deflexo ad benignitatem ac clemẽtiam regis Perſici animo. atque ita ſumma liberalitate in re diuina vſi incoluerunt Hieroſolyma,inſtituta ea reip.forma,quæ per optimates adminiſtratur.penes pontifices enim fuit ſumma autoritas, donec Aſamonæorum gens mutato rerum ſtatu regnum obtinuit.ante captiuitatem enim iam inde à Sauli & Dauidis temporibus egerunt ſub regibus per annos DXXXII.menſes ſex,dies decem.& ante hos æque monarchæ res adminiſtrauerunt appellati Iudices, qui reipub. ſtatus plus quàm quingentis annis durauit,poſt Moyſis & Ieſu imperium. Hoc igitur modo habebant ſe Iudæi in patriam reſtituti ſub Cyro & Dario regibus.Samaritæ autem, infenſa gens & inuida,multis moleſtiis eos afficiebant,freti opibus,& affectãtes cognati Perſarum videri,quod inde eſſent oriundi.nam quæ iuſſi erant, ex tributis in ſacrificia conferre grauabantur,magiſtris equitum interim conniuentibus: & quacunque in re vel per ſe vel per alios poterant noſtram gentem lædere, nullam occaſionem prætermittebant. Viſum eſt itaq; ſenatui populóque Hieroſolymitano legationem ad regem Darium mittere,& Samaritas accuſare: cuius legationis caput fuit Zorobabel,aſſumptis aliis quatuor collegis. Cæterum rex cognitis criminibus quæ per legatos Samaritis obiiciebantur, dedit eis literas perferendas ad magiſtros equitum eius prouinciæ, & ad ſenatum Samaritanum, in quibus hæc continebantur. Rex Darius Tangaræ & Sambabæ magiſtris equitum apud Samariam,& Sadracæ ac Bobeloni reliquíſque eorum conſeruis. Zorobabel, Ananias, & Mardochæus Iudæorum legati accuſauerunt vos, quòd moleſti fueritis templum ædificantibus, quódque non præbeatis impenſas in ſacrificia,quas me iubente præbere illis debueratis. Volo igitur vt lecta hac epiſtola præbeatis eis ex regio ærario in quo tributa Samariæ ſeruantur, quicquid ſacrificiorum vſus poſtulat, vt non deſinentes quotidie ſacrificare tam pro me,quàm pro Perſarum gente deprecentur.

Xerxis Darij filij in Iudæorum gentem beneficia. Cap. V.

DEFVNCTO autem Dario ſucceſſit Xerxes filius, ſicut regni ita & pietatis paternæ hæres. nihil enim ex patris inſtitutis circa diuinum cultum mutauit, & Iudæos ſumma beneuolentia proſecutus eſt. Hoc regnante pontifex erat Ioacimus Ieſu filius: apud Babylonem verò degentium Iu- *V. 1.Eſd.7*

dæorum primarius ſacerdos erat Eſdras, vir iuſtus, & de quo optimus rumor fuit apud populum. is cùm eſſet legum Moſaycarum peritiſſimus, in regis amicitiam peruenit. & cùm decreuiſſet proficiſci Hieroſolyma, ſecúmque aliquos è Babyloniis Iudæis ducere, petiit à rege commendatitias ad Syriæ ſatrapas literas, quas & impetrauit hoc modo ſcriptas. Rex regum Xerxes Eſdræ ſacerdoti, & lectori legis Dei, S. Decretum eſt à me & ſeptem meis conſiliariis, vt quicunque in regno meo de Iſraelitis & ſacerdotibus eorum ac Leuitis voluerit tecum Hieroſolyma petere, per meam benignitatem hoc ei liceat facere, & inuiſere Iudæam iuxta Dei legem: vtq; Iſraelitarum Deo dona perferatis, quæ ego & amici vouimus. præterea facio tibi poteſtatem auferendi omne aurum & argentum quantumcunque populus tuus per totam Babyloniam de- 10
gens offerre voluerit, quo emantur victimæ ſuper altare Dei veſtri immolandæ: & fabricandi ex auro ac argento vaſa quæcunque tu & fratres tui volueritis. Sacra quoque vaſa quæ tibi dantur, Deo tuo dedicabis: & ſi quid aliud in hunc vſum opus fuerit, pro tua prudentia fieri curabis, & de noſtro fiſco eos ſumptus facies. quin & præfectis ærarij apud Syriam & Phœnicem te commendaui, ſcribens eis vt quicquid Eſdras ſacerdos & lector legis Dei petierit, ſine mora dent. Et vt Deus propitius ſit mihi & meis liberis, volo vſque centum coros tritici Deo ſecundum legem dari. Vobis quoq; magiſtratibus præcipio, vt à nemine ſacerdotum, Leuitarum, ſacrorum cantorum, ianitorum, ſacrorum ſeruorum quicquam exigatis, néve vlla onera eis imponatis. Tu verò Eſdra iuxta cõceſſam tibi diuinitus ſapientiam conſtitue iudices, qui per Syriam 20
ac Phœnicen iura reddant populo legem tuam ſcienti: quin & neſcientes doce libere, vt quiſquis légẽ Dei vel legem regiam violauerit, mulctetur pecuniis, aut etiam damnetur capite, vtpote qui non per ignorantiã, ſed per contumaciam peccauerit. Vale. His literis acceptis Eſdras gauiſus adorauit Deum, & gratias egit, illi benignitatem regiam acceptam referendam, & illum maxime dignum cui gratiæ agantur exiſtimans. Aduocata deinde Iudæorũ concione qui apud Babylonem degebant, & perlecta epiſtola, ipſam quidem retinuit: exemplar verò eius in Mediam ad omnes ſuæ gentis homines tranſmiſit. qui cognita regis erga Deum pietate, & erga Eſdram beneuolentia, omnes vehementer ſunt lætati: multi verò ex eis aſſumptis ſuis facultatibus Babylonẽ venerunt, cupientes reuerti Hieroſolyma. reliqua Iſraelitarũ multitudo aſſuetum iam 30
domicilium noluit relinquere. quapropter duæ tantum tribus per Aſiam & Europam ſub Romano degunt imperio: decem autem tribus nũc quoq; vltra Euphratem ſunt, infinita hominum millia, quæ vix eſt numero comprehendere. Cæterùm ad Eſdram magna multitudo conuenit tam ſacerdotum & leuitarũ, quàm ianitorum ſacrorúmq; vel cantorum vel miniſtrorum. Ille verò omnes qui ex captiuitate in patriam reuerti volebant ad Euphratem congregauit: vbi peracto triduano ieiunio, votíſque pro incolumitate & felici itinere conceptis (recuſauerat enim deductores equites, dicens Deo ſalutem ſuorum curæ futuram) iter ingreſſi die duodecima primi menſis anno regni Xerxis ſeptimo, peruenerunt Hieroſolyma eiuſdem anni menſe quinto. & continuo ſacerdotibus gazophylacij cuſtodibus Eſdras ſacram pecuniam tradidit, argẽti 40
talenta ſexcenta quinquaginta, vaſa argentea talentorũ centum, vaſa aurea talẽtorum viginti, vaſa ærea auro meliora põdo talentorũ XII. Hæc enim erant dona regis eiúſq; amicorum, & Iſraelitarum Babylone manentium. quo facto obtulit Deo ſecundũ legem holocautomata, tauros XII. pro cõmuni ſalute populi, arietes & agnos LXXII. hircos pro peccatis XII. procuratoribus etiam regiis, & præfectis Phœnices ac Syriæ ſcriptas à rege reddidit epiſtolas: qui cũ eis non parere nõ poſſent, omni honore gentem noſtrã proſecuti ſunt, & in omnibus neceſſitatibus eis fuerũt auxilio. Et cõſilium quidẽ huius migrationis ab Eſdra profectũ eſt, ſucceſſum autẽ felicem Deus addidit, vt equidẽ reor, viri huius virtutẽ ac pietatem reſpiciẽs. Aliquanto deinde pòſt cõperit quorũdã indicio, quòd quidã è vulgo ſacerdotũ & Leuitarũ parũ ſeruauerint inſtituta 50
& leges patrias, & deductis alienigenis vxoribus ordinẽ ſacerdotalẽ confuderint: rogatúſq; ab eis vt ferret auxilium legibus, ne Deus propter paucos iratus omnes denuo cõmuni clade feriat, ſcidit veſtẽ præ triſtitia, vellẽs capillos & barbã, & humi ſe proſternẽs, eo quòd primores populi deprehẽſi eſſent in tali crimine: & cogitãs nõ eſſe auditu-

ros,

turos,si iuberet eos vxores cum liberis eiicere,nolebat se à terra attolere,Itaque con currerunt ad eum quotquot erant bonæ mẽtis, & vnà flebant addẽtes se socios eius tristitiæ.Esdras autẽ sublatis ad cælum manibus:Me quidem,inquit,pudet ad cælum oculos attollere, dum cogito quòd populus ne maiorum quidem suorum cladibus admonitus à peccando abstinet:tu tamen clementissime Deus nostri misertus seminarium aliquod & reliquias superstites conserua, quas Hierosolyma in antiquam patriam reducere dignatus es: & da veniã præsentis errati,mortem quidem commeritis,verum tamen in tua bonitate sperantibus.Dum ita pius sacerdos lacrymatur cum eo cœtu qui ad eum conuenerat mixtus ex viris &mulieribus atq; pueris,accessit cò quidam primarius Hierosolymita nomine Achonius,cõfitens illos peccasse qui alienigenas vxores duxerint: suasitq; ei vt omnes adiuuaret, vt vxores cum nota ex illis prole abiicerent:& si quis legis parere nollet in eum animaduerteret.qui secutus viri consiliũ, exegit super hac re iusiurandum à principibus Leuitarum & sacerdotum & tribuum Israeliticarum. quo facto exiuit templum & contulit se in domiciliũ Ioãnis & Eliasibi,ibiq; totam eam diem ieiunus præ mœrore exegit. Proposito deinde edicto vt omnes è captiuitate reuersi intra biduum aut triduum Hierosolyma conuenirent,& quisquis per contemptum nõ adfuerit intra præscriptum tempus, vt excommunicetur, bonáq; eius sacro ærario addicantur, intra triduum conuenerunt vtriusq; tribus homines,vigesima die noni mensis,quẽ Hebræi Thebethum, Macedones Appellæum nominant.cúmq; consedissent in superiore parte templi, præsentibus etiam senioribus,& frigus propter anni tempus esset molestum,surgens Esdras accusauit eos qui contra leges duxissent vxores alienigenas.nunc si velint rem Deo gratam & sibimetipsis vtilem facere,ablegandas esse vxores eiusmodi. acclamatum est facturos id omnes æquo animo,sed esse earum nõ paruum numerum, & tempus esse hibernum, nec posse rem eam intra vnam aut alteram diem perfici. itaq; opus esse vt negociũ hoc differatur aliquãtisper, & tum demum principes aliquot qui sint alieni ab hac culpa, cum selectis vndecunq; senioribus inquisitionem faciãt eorum, qui contra legis præscriptũ vxores duxerint. consenserunt omnes in eam sententiã, & prima die mensis decimi cœpta inquisitione, quę durauit vsque primã diẽ mensis sequentis, inuenerunt multos tam ex Iesu pontificis cognatione quã ex cæteris sacerdotibus ac Leuitis & aliis Israelitis,qui & vxores & natos ex eis liberos sine mora abiecerunt,pluris facientes legum obseruãtiam,quàm naturales affectus quantumuis violentos:móxq; ad placandum Deum arietes immolauerunt. quorũ nomina recensere non est necesse.atq; ita Esdras hoc erratum circa connubia correxit, & malam in hoc consuetudinẽ emendauit,vt in posterum hæc reformatio stabilis ac firma permaneat. Septimo autẽ mense dum scenopegiæ festum celebratur, & fermè totus populus conuenit, accedentes ad patentem templi partem quę Orientalẽ portã spectat,rogauerũt Esdrã vt eis legẽ Moysis legeret:quod & fecit,stans in medio multitudinis,à mane vsq; meridiem.ex qua lectione nõ solum in præsens & futurũ discebant quid esset iustum, sed etiã præteritorum memoriam retractantes lachrymabantur,sic cogitantes,quòd nullas calamitates fuissent perpessi,si præscripta legis diligẽter obseruassent.Esdras autẽ videns eos ad hunc modũ affectos,iussit vt domum abirent: esse enim festum, nec licere ea die flere. quin potius hortabatur vt ad epulas versi, ita vt festo die decet,hilariter agerent: & hac anteactorum pœnitentiam in futurum se munirent,ne in similes casus incurrerent.at illi sequentes eius monita cœperunt re vera festum agere, quod cùm per octo dies fecissent, digressi sunt in proprias patrias,magnam gratiam Esdræ habentes ob reformatam rempublicam: quo factum est vt post comparatam sibi apud populum egregiam gloriam senex vita defunctus apud Hierosolyma sit magnifice sepultus. Quo tempore cùm etiam Ioacimus pontifex esset mortuus,filius eius Eliasimus in sacerdotium ei successit.Cæterũ quidã ex captiuis Iudæis,pincerna regis Xerxis,Neemias nomine,deambulans ante primariam Persarum vrbem Susa,cùm hospites quosdam post longum iter exactum in vrbẽ aduentãtes Hebraice inter se confabulati animaduertisset, accedẽs ad eos rogabat vndenã venirent. & audito quòd è Iudæa, rursum scitatus est quomodo se ha-

1.Esd.10

2.Esd.1

beret ille populus & caput eorum Hierosolyma. Quibus male se habere dicentibus, quòd eius mœnia diruta essent, & circũuicinæ gentes multa mala Iudæis inferrent, die noctéq; agros excursionibus ac rapinis populantes, & multos ex ea regione atq; adeò ex vrbe ipsa captiuos abducentes, ita vt passim per vias reperiantur cadauera: fleuit Neemias motus popularium suorum miseriis: & sublatis oculis ad cœlũ, Quousque, inquit, patieris Domine gentem nostrã tantis malis opprimi, vt simus præda omniũ? cunctante vero illo apud portam & ob hæc lamentante, & accedens quidã nunciauit ei, regem iam accubitũ ire. ille confestim ita vt erat nõ abluta facie ad mi-
2. Esd. 2 nisterij sui functionem properat. Rex verò post cœnam iam hilarior, vidẽs Neemiã subtristem, rogabat quid esset in causa. tum ille Deum prius precatus vt suadæ gratiam prius verbis suis adderet: Quî possum, inquit, rex alium vultum sumere, aut mœrorem è corde ponere, quando audio patriæ meæ Hierosolymorũ, in qua extant sepulchra maiorum meorũ ac monumenta, & portas incensas esse & disiecta mœnia? Sed oro hanc vnam gratiam mihi concede, permitte mihi vt profectus illò muros eius extruam, & quod deest ad fabricam templi suppleam. At rex petitioni eius annuit, simulq; literas ad satrapas commendatitias, vt & honorẽ ei haberent, & præberent quicquid cuperet. quare desine, inquit, tristari, & posthac libens nobis ministra. Ibi Neemias adorato Deo, actisq; regi pro tam ampla pollicitatione gratiis, absterso à vultu omni mœrore, frontẽ exporrexit præ lætitia. Sequenti vero die accitus, accepit literas regias, quas Sadæo Syrio, Phœnices, ac Samariæ præfecto redderet: in quibus mandabatur de honore Neemiæ habendo, & de præbendis ei quibus ad ędificandum opus sit. cúm igitur Babylonem veniisset, & multos à popularibus vltro se adiungentes comites assumpsisset, tandem peruenit Hierosolyma, anno regni Xerxis vigesimoquinto: & ostendens prius suis literas, Sadæo magistro equitũ collegisq; eius reddidit. cõuocato deinde Hierosolyma vniuerso populo, stans in medio templi sic eos est allocutus: Viri Iudæi scitis quòd Deus optimus maximus memor maiorum nostrorũ Abrahami, Isaaci & Iacobi eorúmq; pietatis, qua illos quondã, eadem nos quoq; prouidentia dignatur: & ecce illius fauore nunc apud regẽ obtinui, vt mihi permitteret mœnia restituere, & quod supereſt ad absoluendũ templũ perficere. Quamobrem nunc ita faciendũ censeo, vt quoniã non ignoratis quàm infensas habeamus gentes vicinas, & quòd cognita vestra in ædificando diligentia nihil nõ molientur, quo vestros conatus quantum in se erit impediant, primũ forti animo sitis, & omnẽ fiduciam collocetis in Deo qui facile resistet illorũ importunis inimicitiis: deinde nec die nec nocte operis structurã intermittatis, sed omni cura id opus cõtinuetis, quandoquidẽ nunc maximè tempestiuum est hoc facere. Hæc locutus continuo iussit magistratus dimetiri mœnia, & operas partiri in populũ, attributo certo modo in singulos vicos & oppida: pollicitusq; se quoq; cũ domesticis velle adiutare impigre, concionẽ dimisit. Iudæi verò eius autoritate permoti ad opus se expediebãt: quę appellatio tum primũ illis & regioni est indita, quãdo à Babylonia sunt reuersi, quia
2. Esd. 4. 6 Iudæ tribus iam olim ea loca occupauerat. Eius rei fama vbi ad Ammanitas & Moabitas Samaritasq; & Syriæ Cauæ incolas perlata est, iniquissime tulerunt, nec vnquã cessauerũt insidiari & conatus ipsorũ impedire: interceptisq; multis Iudæis, tentauerunt ipsum Neemiã per cõductitios sicarios tollere. crebros etiã terrores eis incutiebant, rumores spargẽtes quasi magni diuersarum gentiũ exercitus eos essent inuasuri, ita vt parũ abfuerit quin hoc metu ab incepto opere desisterẽt: Neemiã verò nihil horũ ab instituto deterrere potuit, sed stipatus aliquot satellitibus intrepidus pergebat, præ nimio studio nullũ laborẽ sentiens. eam autẽ salutis propriæ curam non ideo habuit, quòd mortẽ timeret, sed quia certo sciebat se extincto ciues suos nõ reparaturos mœnia. iussitq; in posterũ ædificatores accinctos opus facere. & cæmentarius quidẽ non sine gladio erat, similiterq; qui materiã ei suggerebat: scuta vero non longe inde in promptu esse voluit, & tubicines interuallo quingentorum passuum, vt sicubi se hostes aperuissent, signa canerent, vt populus arreptis armis resisteret, néve inermis ab hoste posset opprimi. ipse verò noctu circumquaq; vrbẽ obibat, nunquã defessus aut opere aut duritia victus & excubiis, nec cibo nec somno vtens nisi quan

tum

tum poſtularet neceſsitas:atque ad hunc modum perdurauit duobus annis & tribus menſibus.tantum enim temporis elapſum eſt donec abſoluerẽtur mœnia,vigeſimo octauo regni Xerxis anno,menſe nono. Permunita deinde vrbe Neemias & populus Deo ſacrificauerunt,& octo dies in epulis tranſegerunt. quæ res vbi Syriæ gentibus eſt audita,graues indignationes in eis cõmouit. Neemias autem videns nõ ſatis magnã in vrbe populi frequentiã,perſuaſit circũquaq; vicinis ſacerdotibus, & Leuitis vt migrarent in vrbem inibi habitaturi,extructis eis de ſuo domiciliis: & agricolarum plebem decimas in vrbẽ conferre iuſſit,vt eſſet vnde Sacerdotes ac Leuitę viuerent,nec auocarentur à diuino cultu ac cæremoniis: quod quidem illi perlibenter fecerunt:& hoc pacto factum eſt vt vrbs magis frequentaretur in poſterum. Poſt hæc & alia multa honeſta & laude digna opera Neemias iã ſenex defunctus eſt,vir ad virtutẽ & iuſtitiã natus,& in populares ſuos beneficẽtiſſimus,relicto ſempiterno ſui momũmẽto in Hieroſolymitanis mœnibus.atq; hęc ſunt quæ Xerxe regnãte geſta ſunt.

Quomodo Artaxerxe regnante parum abfuit quin tota Iudæorum gens Amanidolo extingueretur. Cap. VI.

EO mortuo regnũ ad filium eius Cyrum, quem Græci Artaxerxen nomi VI
nant, peruenit, quo apud Perſas regnante in maximum periculũ genus *Eſth.1*
Iudæorũ adductũ eſt, ne cum vxoribus ac liberis deleretur, ob cauſam
quã paulo pòſt referemus. prius enim quædã de ipſo rege dicẽda ſunt,
quî factũ ſit vt vxorem duceret Iudæam fœminã ex regio genere natam,
quam etiam noſtræ gentis ſeruatricẽ fuiſſe ferunt. Artaxerxes enim poſt ſuſceptum
imperiũ,& cõſtitutos ab India vſq; Æthiopiam CXXVII.ſatrapas,anno regni tertio
amicos & duces gentiũ Suſis accepit epulo ſumptuoſiſsimo,vt decebat regem opulentum
magnificos centũ octoginta dierũ apparatus oſtentantẽ:cui plurimę gentes,
& earũ legati,per continuos ſeptẽ dies interfuerunt.id erat inſtructũ in hunc modũ.
Tabernaculũ fixit ſuffultũ aureis & argenteis columellis,prætextũ telis linteis & purpureis,multorũ milliũ capax.in eo miniſtrabatur aureis & gemmeis poculis, ad delectationẽ ſimul & miraculũ factis. Mãdauit etiã miniſtris, ne quẽ more Perſarũ ad bibendũ cogerent,ſed arbitratu ſuo quenq; appoſitis frui ſinerent.dimiſsis etiã per totam ditionem nunciis edixit vt feriati ab operibus feſtũ pro incolumitate regni diebus aliquot agerent.Regina quoq; Vaſte pari modo mulierũ in regia celebrauit conuiuiũ:quam rex oſtẽdere cõuiuis cupiens ad ſe accerſiuit,pulchritudine omnes mulieres ſuperantem. illa vero volens Perſarũ leges ſeruare, quæ vxores vetant ab aliis præter domeſticos cõſpici,non iuit ad regẽ:& cũ non ſemel ad eam eunuchos ea de cauſa miſiſſet, nihilominus in negando fuit peruicax. qua obſtinatione mulieris offenſus rex, dimiſſo cõuiuio ſeptemuiros illos,penes quos apud Perſas legũ eſt interpretatio,cõuocat:& apud eos vxorem cõtumaciæ ream peragit,quòd toties vocata ab ipſo in cõuiuium,ne ſemel quidẽ paruiſſet:iubẽtq;, quid ſit iuris, proferre ſententiam.Quorũ vnus Muchæus cum pro ſententia diceret,nõ ipſi ſoli factã iniuriam,verumetiã Perſis omnibus, quibus periculũ inſtet ne deſpecti ab vxoribus inhoneſtam vitam degant in poſterũ:quando nulla poſthac maritorũ futura ſit reuerẽtia,dum cęteræ exemplũ à reginæ ſuperbia ſumunt, nihil veritæ contra omnipotentem regem contumaciter agere:ſuaderẽtq; tam contumacẽ erga ipſum mulctari grauiſſimè,idq; decretũ per omnes gẽtes promulgari: viſum eſt repudiari Vaſten & honorem tranſferri in aliam mulierem. Rex verò qui vehementer eam amabat, nec diſiungi ab ea ferebat, nec tamen retinere propter legem poterat,mœrens quòd voluntati ſuæ nõ liceret ſatisfacere. Qua in anxietate videntes eum amici,conſulunt vt inutilem mu- *Eſth.2*
lieris amorẽ ex animo eiiciat,& facta per totum orbẽ formoſarũ virginũ perquiſitione,quam aliis prætulerit optet ſibi coniugẽ.noua enim inducta prioris aboleri poſſe deſideriũ, & eius recenti cõſuetudine amorem paulatim diſtractum in totum poſſe euaneſcere.Probauit rex conſiliũ,móxq; mandauit certis hominibus vt forma celebres virgines ex toto regno ſelectas ad eum adducerent. id mandatum illis diligenter exequentibus inuenta eſt Babylone Eſther puella vtroque parente orbata, quæ

apud patruum Mardochæum educabatur.is erat tribus Beniamiticę,vnus ex Iudæorum primatibus.hæc puella præ cæteris omnibus excellebat pulchritudine,& gratiis vultus in se oculos conuertebat. itaque vni eunuchorum commendata, tractata est apud eum delicatissime,odoramentis atque vnguentis preciosissimis quibus principes fœminæ corpus curare solent, quotidie delibuta. atque hac tractatione per sex menses vsæ sunt quadringentæ numero virgines. quando vero satis iam curatas existimabat, & regis lecto tempestiuas,vnam singulis diebus mittebat ad eum,qui post complexus eam ad eundem eunuchum remittebat. Perducta verò Esthere delectatus eius consuetudine,& amore correptus, legitimam coniugem eam sibi adiunxit, nuptiasq; celebrauit anno regni sui septimo,mense XII. qui Ader dicitur: dimisitq; quos Angaros vocant,per omnes gentes nuptiale festum eis indicēs. Ipse verò Persas & Medos, & primates aliarum gentium accepit conuiuio nuptiali per mensem integrum:& ingressæ regiam vxori diadema imposuit:atq; ita cum ea conuixit, nunquam interrogata quónam esset nata genere.patruus verò eius & ipse Babylone Susa migrauit,ibiq; degens obuersabatur quotidie circa regiā,sciscitans,de puella quomodo se haberet.diligebat enim eam haud secus quàm propriam filiam. Rex autem legem tulit,vt nemo è domesticis, inuocatus eum accederet, tantisper dum sederet in regio solio:adhibitis in hoc etiā lictoribus cum securibus,vt si quis contrà faceret, plecteretur capite.rex interim virgam tenebat auream,quā quoties aliquē ex inuocatis venientibus seruare vellet, porrigebat ad eum:isq; virgæ contactu eximebatur periculo.Et de his quidem hactenus dixisse sufficit. Aliquanto deinde post cùm Bagathous & Theodestes eunuchi conspirassent contra regem, Barnabazus alterius seruus genere Iudæus, deprehensas insidias patruo reginæ indicat. at Mardochæus per ipsam regi insidiatores prodidit.rex verò territus,veritatem per quæstiones inuenit:& illis in crucem suffixis,Mardochæo tunc quidem pro salute sua quam ei debebat præmij nihil persoluit,tantum nomen eius in commentarios suos referri iussit & annotari, ipsum vero versari in regia, receptū inter amicos regis necessarios. In eam *Esth.3* regiam quoties Aman filius Amadathis genere Amalecita ad regem veniebat, adorabant eum omnes tam Persæ quàm exteri,idq; ipsius Artaxerxis iussu. Mardochæo verò propter patriā institutionē non adorāte hominē,ille cùm hoc obseruasset, percōtatus est cuias esset. & audito esse Iudęum,iratus exclamauit,rem indignam,cùm ingenui Persæ adorarent eum,seruū istum dedignari idem facere:volensq; pœnas de Mardochæo sumere,parū putauit ipsum ad suppliciū,deposcere, nisi gentē eius vniuersam perderet,quòd esset natura Iudæis infestus: quādoquidē Amalecitarū gens, ex qua ipse erat,à Iudæis victoribus extincta fuerat.Igitur adito rege orsus est accusationem, esse gentē quandam malā, sparsam per vniuersum ipsius regnū, insociabilē, abhorrentem à cęteris hominibus,diuersis ceremoniis & legibus vtentem,infensam & moribus & studiis reliquorū populorū,& totius mortalium generis.Hāc gentem, inquit,si vis subditis tuis gratum facere, extirpabis funditus, nemine vel captiuo vel seruo superstite relicto.& ne quid inde tuis tributis decedat,de meis bonis promitto tibi XL. talentorum argenti millia, libenter tanta pecunia carituras, modo regnum tuum repurgetur ab ista hominum colluuie. Hæc Amane poscente,rex & argētum illud ei se remittere dixit, & homines eos cōcedere, vt de illis ipse arbitratu suo statueret. Aman autem voto potitus, cōfestim edictum nomine regis per omnes nationes euulgat in hanc sententiā:Rex magnus Artaxerxes CXXXII.satrapis qui Indiam inter & Æthiopiam prouinciis præsunt,hæc scribit. Consecutus imperium tot gentium, & orbis quàm late volui dominio potitus, cùm nihil superbum aut sæuum in subditos admitterem, sed mansueto ac miti moderare eos regimine, & pacem in primis ac iuris tutelam procurarem, cogitaui quomodo hæc bona possent eis manere perpetua. Admonitus igitur ab amico propter prudentiam & iustitiam mihi semper præ cæteris honorato, & ob egregiam fidem secundum post me locum obtinente Amane,esse permixtam hominum generi gentem inimicam, & suis quibusdam legibus vtentem à cæteris diuersis,inobedientem regibus,& deprauatam moribus ac ritibus, nec monarchiam nec negocia nostra probantem, volo ac edico, vt hos ab

Amane

Amane mihi parentis loco habito indicatos cum vxoribus & liberis perdatis, nemini eorum parcentes, neque miſerationi plus quàm noſtro edicto tribuẽtes: idq; fieri iubeo decima tertia die duodecimi menſis præſentis anni: vt vna die deletis in totum noſtris hoſtibus in poſterum pace ac ſecuritate frui nos liceat. Hoc edicto oppidatim per totã regionem ſparſo, omnes ad Iudæorum internecionẽ in diem præſcriptum ſeſe expediebant, idémq; ſtudiũ erat & Suſis in vrbe regia. Rex interim & Aman cõuiuiis vacabant & cõpotationibus, perturbata ciuitate & futuri expectatione ſuſpenſa. At Mardochæus re cognita, ſciſsis veſtibus, opertus ſacco & ſparſus cinere ferebatur per vrbem, iniquum facinus clamitans, maximam gentem internecioni eſſe addictam: & vociferando talia vſq; regiũ palatium delatus, ibi demum conſtitit. non enim fas erat illum tali habitu in regiã ingredi. nec alius erat Iudæorum habitus aut affectio in cæteris vrbibus quacunq; regiæ literæ perlatæ fuerant, omnibus ob denuntiatam ſibi cladem lugentibus & lamentantibus. Vt verò reginæ nunciatũ eſt, Mardochæum in tam miſerabili habitu ſtare pro foribus palatij, perturbata hoc rumore miſit qui ei veſtimenta mutarent. Qui cùm id recuſaret facere, quòd nondum ceſſaſſet cauſa propter quã eum habitum ſumpſerat, vocatũ ad ſe eunuchum Achratheum, qui tum fortè aderat, miſit ad eum, ſcitatum quid mali accidiſſet homini, vt talem cultum ſumeret, ac ne ipſa quidem rogante vellet deponere. ibi Mardochæus omnem cauſam eunucho exponit ordine, & quòd edictum regiũ per vniuerſam ditionẽ eſſet diuulgatũ, & quantam vim pecuniæ pollicitus ſit Aman, vt internecionẽ eius gentis à rege redimeret. ad hæc exemplar edicti Suſis propoſiti ad reginam perferendum ei tradidit, adiectis mandatis, vt ſupplex regem adiret ſuper hoc negocio, nec grauaretur pro incolumitate ſuæ gẽtis ad tempus infra dignitatẽ ſeſe demittere, & deprecari eius periculum. Amanẽ enim, cuius ſecunda ſit poſt regẽ dignitas, incitare eum crebris contra Iudæos accuſationibus. Hoc cognito regina rurſum Mardochæo nunciat, nec vocatam ſe à rege, & capitale eſſe inuocatum ad eum irrumpere, niſi ipſe incolumitatem donare volens, virgam aureã protenderet. his enim ſolis impune eſſe, quibus hoc forte cõtingeret. Quibus ille auditis rurſum per eundem eunuchum orat eadem, dicens non oportere eam reſpectũ habere ſalutis propriæ, ſed potius vniuerſi generis. ſi enim hoc nunc facere negligat, Deum quidem omnino laturum ſuis auxilium, ipſam vero cum ſua familia daturam pœnas eis quos tunc contemneret. Tum Eſther non mutato nuncio iubet patruum Suſis concionem Iudæorum aduocare, & pro reginæ ſalutæ triduanum ieiunium indicere: ſe quoq; idem facturam pollicita cum ancillis domeſticis, ac tum demum vel contra legem adituram regem, & mortem etiam libenter perlaturam ſi ita vſus veniat. Paruit ille reginæ & indicto ſuis publico ieiunio, ipſe quoq; ſupplex Deum precatus eſt, ne populũ ſuum deleri permitteret, ſed quemadmodũ antea ſæpe ſaluti eorum proſpexiſſet, & indulſiſſet peccatorum veniã, tum quoq; eos à denunciato liberaret periculo. nõ enim ſua culpa ſe veniſſe in diſcrimen infamis ſupplicij, ſed ideo ſæuire Amanem ira percitũ, quòd ſoli Deo debitum adorationis honorem à ſe non tulerit, & propter diuinarum legum reuerentiam integre ſeruatam, vniuerſo generi moliri pernicie. Similes erant preces totius populi, rogantis Deum vt eorum ſaluti proſpiciat, & totum genus Iſraeliticum imminenti cladi eximat, quam videbantur ſibi habere præ oculis. Regina quoque ſupplicabat more patrio humi in faciem proſtrata, & amicta veſtitu lugubri, per triduum abdicato cibo & potu & omnibus deliciis: rogabatq; miſeratus daret ei apud regem quali maxime opus eſſet facundiam, & maiorem quàm vnquam antea formæ gratiã, vt modo vtroque permotus rex ad clementiam, & in ipſam fiat indulgentior, & populatibus ſuis in extremo periculo conſtitutis patrocinantem æquis oculis aſpiciat. Vtq; in rege odium inimicorum ingeneret, omniumq; imminẽtium in eorũ perniciem, ni ipſe auertat infortunium. His precibus ſolicitata per triduum diuina miſeratione, denuo mutat habitum: & ſumpto cultu qui reginam deceat, cum duabus pediſequis, quarũ altera ſuſtinebat innixam leniter, altera à tergo ſinuoſam & fluentem in terram veſtem ſummis attollebat digitis, ad regem venit, rubore genas ſuffuſa, & maieſtate mixtam venuſtatem præferens, nec omnino à metu libera.

Eſth. 4

Eſth. 5

bera. Quem vbi conſpexit ſublimem in ſolio, inſignémque cultu diſtincto auro & gemmis ac vnionibus, horror quidam eam repente ſubiit: & forte toruius eam ac ſubirato vultu inſpexerat: móxque attonita fluentibus membris in ſuſtinentem ad latus totam ſe reiecit. Rex autem non dubium quin voluntate Dei mutatus extimuit, & ſolicitus ne quid grauius coniugi accideret, è ſolio ſe proripuit: blandéq; in vlnas exceptam refouebat ſuaui alloquio, iubens bono animo eſſe, ſecuram quòd inuocata venerit. legem enim illam latam eſſe in ſubditos. ipſi verò vt regni ſociæ, licere omnia. Hæc locutus ſceptrum in manum eius inſeruit, & ceruicem eius virga permulcens aurea, legis metu omnino fecit liberam. Illa hoc pacto refocillata: Domine, inquit, eloqui non poſſum, quid mihi repente acciderit. vt enim te conſpexi tanta maieſtate verendum, continuo refugiens interius defecit me animus. & cùm hæc verba ægre languida & exili voce protuliſſet, magis etiam ſolicitus ſolari eam cœpit prolixius, paratum ſe quiduis gratificari pollicens, vel ſi dimidium regni ſibi depoſceret. Eſther autem hoc tantum rogauit, vt ad cœnam ſibi paratam conuiua cum Amane amico veniret. Quod cùm annuiſſet, ambóque veniſſent, inter pocula vxorem iubet dicere quidnam peteret. nihil enim nõ impetraturam, etiamſi regni partem cuperet: illa in craſtinum differre ſe petitionem dixit, ſi modò liberet ei redire cum Amane ad conuiuium. id vero libenter annuente rege, Aman admodum lætus abiit, quòd ſolus tali honore dignatus ſit, vt cum rege vocaretur à regina ad conuiuium, quod nemini alteri contigerat, & cùm obiter in palatio videret Mardochæum excanduit, quòd nullus ab eo ſibi honor exhiberetur: reuerſuſq; domum aduocata vxore Zaraza, & amicorum cohorte, apud eos denarrauit honorem, in quo eſſet tam apud regem quàm apud reginam. nam cùm ea die ſolus cùm rege apud eam cœnaſſet, in craſtinam quoque ſe vocatum eſſe. vnum ſibi eſſe permoleſtũ, quòd Mardochæum Iudæum videret in palatio. cúmq; Zaraza diceret, oportere eum trabem quinquaginta cubitorum parare, & mane petita à rege poteſtate Mardochæum in eam crucem tollere: comprobata ea ſententia iuſſit familiares curare vt eiuſmodi trabs erigeretur in ſuo palatio, parata ad Mardochæi ſupplicium: id
Eſth.6 quod etiam mox factum eſt. Deus autem irriſit Amanis ſpem improbam, cui ſciebat euenturum longe aliud. Nam ea ipſa nocte ſomnum regi ademit: qui nolens vigiliæ tempus perdere: ſed malens in aliquod regni negocium id impendere, iuſſit ſcribam allatis cõmentariis res tam à ſe quàm à maioribus geſtas legere. quo legente, intellexit quendam ob rem egregie geſtam donatum amplis poſſeſsionibus in regione, cuius nomen erat aſcriptum: alium ob fidem munera accepiſſe precij maximi. tandem ventum eſt ad eum locum, qui continebat Bagathoi & Theodeſtis eunuchorum conſurationem, Mardochæi detectã indicio. quo lecto cùm ſcriba ad aliud deinceps tranſiret, inhibuit eum rex, percontatus an non ſit adſcriptum redditum ei aliquod præmium. illo vero negante quicquam tale ſcriptum, iuſsit eum deſinere, & quota noctis hora eſſet ſcitatus eſt ab eo, cuius hoc erat officium: & audito quòd eſſet iam diluculum, mandauit vt viſerent quiſnam amicorum adeſſet pro palatij foribus, ſibiq; renunciarent. forte autem Aman aderat, qui ſolito citius venerat, rogaturus Mardochæi ſupplicium. famulis verò renunciantibus Amanem eſſe pro foribus, iuſsit eum intro vocari. cui ingreſſo, Cùm ſciam, inquit, amicum te mihi præ cunctis beneuolum, rogo da mihi conſilium, quomodo poſsim pro mea magnificentia honorare quendam mihi admodum carum hominem. tum Aman cogitans quancunque ſententiam protuliſſet, in rem ſuam fore, quòd ipſe præ cæteris regi carus eſſet: indicauit ei quod putabat optimũ his verbis: Si vis hominem, quem tibi ais dilectũ, cumulare inſigni gloria, fac vt equo vehatur veſtitus ſicut tu, & aureo torque ornatus: & vnus aliquis ex intimis tuis amicis præconis ſpecie præcedat, clamans per totam vrbem quòd ſic honorabitur quẽ rex honorare voluerit. Id cõſuluit Aman putans hunc honorẽ non alij deberi quã ſibi. Rex verò lætus: Ergo, inquit, vade, & ſumpto equo, veſte ac torque, Mardochæum Iudæum quære, & ſic ornatũ equo inſidentem ipſe præcede, agens præconẽ interim. nã tu amicus es intimus, & conſiliũ quod dediſti exequeris optime, debetur enim honor hic meæ vitæ conſeruatori. His

præter

præter omnem ſpem auditis vix fuit compos animi,& cùm non haberet quid aliud faceret, exiuit cum equo, purpura & torque aureo: inuentúmque ante aulam Mardochæum ſacco amictum,iuſſit eo depoſito induere purpurã.Qui veritatem rei neſciẽs, ſed illudi ſibi putans:Sceleſtiſſime,inquit,adeóne calamitati noſtræ inſultas?Perſuaſus tandem quòd rex hoc ei prẽmium pro accepta ſalute redderet,próque detectis eunuchorum inſidiis, induit purpuram qua rex ipſe vti eſt ſolitus: & ornatus torque, conſcenſóque equo vrbem obequitabat, præcedente Amane & clamante: Sic honorabitur quem rex honorare voluerit. Perluſtrata deinde vrbe, Mardochæus ad regem ingreditur.Aman verò præ pudore domum ſe contulit,& cum fletu vxori ac amicis quę contigerant narrauit. Reſponderunt illi, ademptam iam ei omnem occaſionem vindicandi in Mardochæum, quandoquidem illi manifeſte Deus ſit propitius. Hæc illis adhuc colloquentibus,venerunt Eſtheris eunuchi,Amanen ſine mora ad cœnam vocaturi: quorum vnus Sabuchadas viſa cruce defixa in ipſius ædibus, quæ parata erat Mardochæo,ſcitatúſque è quodam famulo in quem vſum parata ſit:vt cognouit quòd reginæ patruo, quem Aman volebat à rege ad ſupplicium depoſcere, tunc quidem ſiluit.Cęterum poſtquam rex cum Amane ſuauiter epulis acceptus,iuſſit reginã indicare quidnam eum ſibi largiri cuperet,accepturam quicquid petierit:cœpit deplorare periculum ſui populi,dicens ſe ad interitum cum tota ſua gente deditam,& ideo nunc ea de re verba facere. Neque enim ſe negotia eius interpellaturam fuiſſe,ſi in amaram ſeruitutem vendi eos iuſſiſſet,quòd mediocrem hãc calamitatem duceret: nunc verò orare, vt ſe ab imminenti clade eripiat. Quærente autem rege, quiſnam hoc moliretur,iam aperte accuſando in Amanem inuecta eſt, dicens hũc, quòd peſſime erga eos affectus eſſet, autorem talis conſilij. Tum rex turbatus recepit ſe in hortos è conuiuio:& Aman paratum ſibi iam intelligens infortunium, cœpit apud reginam erratum ſuum agnoſcere, & precari veniam: ſimúlque in lectum eius procubuit. Interim ſuperueniens rex, & hoc viſo magis etiam commotus: Sceleſtiſſime, inquit, etiam vim vxori meæ inferre vis? Amane autem ad hanc vocem exterrito, & ne hiſcere quidem valente, ibi verò Sabuchades eunuchus accedens accuſabat Amanem, quòd in ædibus eius inueniſſet crucem Mardochæo paratam. id enim ſibi compertum ex ipſius famulo, cùm ad inuitandum eum veniſſet. eſſéque eam crucem altam quinquaginta cubitos. Quo audito rex decreuit non alio ipſum afficere ſupplicio, quàm quod in Mardochæum excogitauerat: iuſsítque vt confeſtim in eam crucem ſublatus necaretur. Subit hîc mihi admirari diuinam potẽtiam, iuſtitiámque ac ſapientiam vel ex hoc facto colligere, qui non ſolùm Amanem merito ſupplicio tradidit, verumetiam pœnam in alterum excogitatam in caput inuẽtoris illo inſcio conuertit. Atque ita Aman immodice amicitia regis vſus periit, & facultates eius reginæ donatæ ſunt. Mardochæus autem à rege accitus, qui iam cognatum eſſe cõiugis ex ipſa didicerat, anulum accepit ab eo qui prius Amani fuerat concreditus. regina verò poſſeſſiones Amanis ei largita eſt.rogauit deinde regem vt Iudæis præſentem de vita metum adimeret,docens eum de Amanis Amadathis filij literis, ſparſis quàm late pateret imperium. neq; enim ſe poſſe viuere, niſi & patria ſalua, & ſuis popularibus. rex autem pollicitus eſt nihil ipſa inuita ſe mandaturum,neque voluntati eius vlla in re contra iturum. Permiſit etiam vt ipſius nomine quicquid vellet de Iudæis ſcriberet, & regio ſigillo obſignatas literas per omnes prouincias dimitteret. confirmatas enim regio ſignaculo, autoritatem habituras apud omnes qui eas legerint,& contradicturum eis neminem. Accitis igitur ſcribis regiis, iuſſit eos pro Iudæis ſcribere ad magiſtratus omniũ gentium, quæ ſitæ ſunt Indiam inter & Æthiopiam ſub centum XXVII. ſatrapis. quarum literarum exemplum hoc fuit: Rex magnus Artaxerxes magiſtratibus noſtris fidelibus S. Multi elati magnitudine honoris & beneficiorum quę ex nimia conferentium bonitate percipiunt,non ſolum erga inferiores exercent ſuperbiam,verumetiam contra ipſos autores beneficij non verentur inſoleſcere, quantum in ſe eſt tollentes omnem omnino gratitudinem, quæ vſquam eſt inter homines: & corrupti inopinata felicitate,abutuntur ea contra illos, per quos eam adepti ſunt,nec Deum quidem timentes, cuius numen putant ſe poſſe fallere. Ex his quidam propter amicitiam præpoſiti cum

Eſth.7.

Eſth.8.

poteſtate adminiſtrandis publicis negotiis, priuatis indulgent odiis: & decipientes eos quos penes ſummum eſt imperium, falſis criminibus ac calumniis efficiunt vt indignentur innoxiis, atque ita miſeros adducũt in ſalutis periculum: id quod non è priſcis exemplis aut fama auditis vobis poteſt eſſe perſpicuum, ſed ex facinore quod ſub noſtris admiſſum eſt oculis: vt poſthac non oporteat mentem adhibere qualibuſcunque criminibus vel potius calumniis, ſed de cognitis cauſis iudicare: & ſi quidem peccatum ſit, ſeuere animaduertere: ſin contrà, abſoluere: & rebus non verbis credere. Nanque Aman filius Amadathis, genere Amalecita, & externi non Perſici ſanguinis, hoſpitij iure primum receptus, deinde per noſtram bonitatem in tanto honore habitus, vt patris appellatione eum dignaremur, & adorari iuberemus, atque ſecundum poſt nos locum obtinere, felicitatem ſuam ferre non potuit, neque ſobria mente magnitudinem honoris metiri: ſed regno meo ſtruxit inſidias, & eo cui vitã & imperium debeo, benefactore ac ſeruatore Mardochæo priuare me voluit, ſimúlque vitæ ac regni ſocia Eſthere, malis artibus petitis ad interitum. Sic enim orbato mihi hominibus amiciſſimis, imperium poſtremo voluit adimere. Ego verò quoniam à ſceleſto homine deſtinatos neci Iudæos non malos eſſe compertum habeo, ſed optimis inſtitutis viuere, ac Deum colere eum qui & maioribus meis & mihi largitus eſt & ſeruat hoc imperium, non ſolum abſoluo eos à pœna quæ prioribus continetur literis, per Amanem ad vos tranſmiſſis, quibus mentem adhibere non debetis: verum etiam volo vt eos omni honore perſequamini, nam eum qui his perniciem molitus eſt, cum tota familia pro portis Suſorum in cruces ſuffixi, omnipotente Deo iuſtiſſimas pœnas à ſceleſto exigente. Iubeóque vt tranſcriptis in plurima exempla & per totam noſtram ditionem vulgatis his literis, Iudæos ſinatis ſuis legibus in pace viuere: eíſque ſitis auxilio, vt poſſint pœnas ſumere de illis qui eorum aduerſis temporibus iniurias eis facere auſi ſunt: ídque decimatertia die mẽſis duodecimi qui eſt Adar: quandoquidem Deus eam diem per interneciua ſalutarem eis eſſe voluit: quæ quidem felix ſit iis qui nobis bene cupiunt, & monumentum vltionis de inſidiarum machinatoribus. Notum eſſe volo omnibus & vrbibus & gentibus, quòd quæcunq; aliquid ex his quæ nunc mandamus per inobedientiam facere neglexerit, ferro & igni vaſtabitur. atque hæ literæ proponantur per vniuerſam noſtram ditionem, & accingant ſe vtique in præſcriptam diem, vt ſe de inimicis ſuis vindicent. Cum his literis continuo veredarij per omnes vias dimiſſi ſunt. Mardochæum verò cultu regio coronáque aurea & torque ornatum è palatio prodeuntem vt videre Iudæi, felicitatem eam ſibi quoque communem interpretati ſunt. Ingens præterea gaudium, quaſi noua ſalutis luce oborta, dum per ſingulas vrbes proponuntur regiæ literæ, Iudæos omnes quotquot vel oppida vel agros habitarent occupauit: ita vt multi aliarum gentium, metu eorum circuncidentes verenda, ſecuritatem ſibi hoc pacto quærerent. Nam ad decimamtertiam diem menſis duodecimi, qui Hebræis Adar, Macedonibus Dyſtrus dicitur, perlate literæ regiæ animabant Iudæos, vt qua die ipſis imminebat exitium, ea in inimicos impune fæuirent. quo factum eſt vt procuratores, magiſtratus, ſatrapæ, tyranni, reges, in precio Iudæos haberent, omnibus modeſtiam indente metu ex Mardochæo. poſt diuulgatas enim vbique regias literas, etiam apud Suſa interfecerunt Iudæi ex inimicis ſuis circiter D. homines: & cùm rex coniugi indicaret cæſorum inter mœnia numerum: nam incompertum eſſe quantus ſit in aliis ciuitatibus, rogarétque ecquid amplius vellet, potituram enim cupitis: rogauit illa vt permitteret Iudæis ſequenti quoque die in reliquias inimicorum ad eundem modum deſæuire, & decem Amani filios in crucem agere: & id quoque Iudæis conceſſum eſt, rege nolente Eſtheri in vlla re contradicere. At illi rurſum cateruatim decimaquarta Dyſtri diſcurrentes, occiderunt fermè trecentos ex aduerſariis, nè minimũ quidem attingendo ex eorum facultatibus: per alia verò oppida eodem Iudæorum incurſu perierunt LXXV. millia eorum qui pro inimicis ſunt habiti: quę cædes decimatertia die patrata eſt, ſequẽtem verò feſtis attribuerunt epulis. apud Suſa quoque quartamdecimam ſequentis menſis per feſtos cœtus celebrauerunt: vnde hodie quoque per totum orbem Iudæis hi dies feſti ſunt, & partes de cõuiuiis ſibi mittunt inuicem. Scripſítque Mardocheus omnibus ſub Artaxerxis dominio

minio, de gentibus Iudæis, vt vniuersi hos dies festos agerent, & posteritati quoque traderent, vt sempiternum id festum ad perpetuam rei memoriam maneat. Æquum nanque esse, vt cùm per eos dies dolis Amanis in salutis discrimen adducti sint, tam suæ liberationis, quàm de inimicis vindictæ memoriam celebrent, & pro tanto beneficio Deo agant gratias. Quamobrem ea festa per eos dies obseruant, Phurræa vocantes, quasi conseruatoria. Cæterum Mardochæus illustri loco apud regem fuit, vir prępotens, regi administrationis, reginæ verò etiam vitæ socius: quorum opera Iudæorum res floruerunt suprà quàm vel sperare poterant. Atque hæc ferè sunt quæ sub hoc rege genti nostræ euenere memorabilia.

Bagoses, penes quem Artaxerxis iunioris exercitus fuit imperium, multis iniurijs Iudæos affecit. Cap. VII.

POST Eliasibi autem pontificis obitum, sacerdotium eius Iudas filius iure suscepit hæreditario: & huic quoque defuncto successit Ioannes filius, qui in causa fuit, vt Bagoses Artaxerxis copiarum imperator templum pollueret. idem dux etiam tributa Iudæis imposuit, vt prius quàm quotidianas hostias offerrent, in singulos annos ex publico quinquaginta drachmas penderent: ídque ita ob hanc causam accidit. Erat Ioanni frater Iesus. huic quòd amicus esset Bagoses, pontificatum se daturum est pollicitus. hac fiducia Iesus cùm liberius cum fratre in templo altercaretur, re vsque rixam progressa, tantam bilem mouit fratri vt ab eo per iram interficeretur. quæ quidem impietas fuit longe maxima, præsertim in homine sacerdote: & quod grauius est, nullum tale impietatis exemplum extat vel apud Græcos vel apud Barbaros. Deus certe hanc iniuriam non dissimulauit, sed & populus hac de causa libertatem amisit, & templum pollutum est à Persis. Nam Bagoses dux cognito quòd pontifex proprium fratrem in templo interemisset, superueniens Iudæis iratus clamitabat, Ausi estis sceleste in templo vestro cædem perpetrare? & cùm conatus templum ingredi arceretur: Quid, inquit, an me putatis impuriorem quàm cadauer quod iacet in templo? & his dictis ingressus est: atque hac occasione per septennium eius cædis pœnas à Iudæis exegit. Mortuo deinde Ioanne, pontificatum accepit filius eius Iaddus. huic quoque frater fuit Manasses nomine: cui Sanaballetes missus in Samariam à Dario rege vltimo satrapa, Chuthæus genere, vnde & Samaritis origo est, sciens insignem esse vrbem Hierosolyma, regésque eius multa negotia tam Assyriis quàm Syris exhibuisse, libenter nuptam dedit filiam Nicaso, ratus connubium hoc ceu vadem futuræ cum Iudæorum gente amicitiæ. VII.

Quanta Alexander Macedonum rex in Iudæos beneficia contulerit. Cap. VIII.

PER idem tempus Philippus Macedonum rex apud Ægæas oppidum à Pausania Cerastæ filio ex Orestarum gente insidiis interceptus periit. Eius filius Alexander paternum regnum adeptus traiecto Hellesponto congressus ad Granicum flumen cum Darij ducibus vicit egregie: subacta deinde Lydia & Ionia, ductóq; per Cariam exercitu inuasit in Pamphyliam sicut alibi dictum est. Hierosolymorum autem seniores ægrefentes Iaddi pontificis fratrem & quodammodo collegam duxisse externi generis fœminam tumultuabantur, rati gradum factum ad antiquandas patrias leges de connubiis, atque ita fore vt paulatim misceantur profanis gentibus. nam & prioris captiuitatis & malorum quæ secuta sunt causam fuisse, quòd quidam contra legem peccantes duxissent vxores non sui generis. postulabant igitur vt Manasses aut dimitteret vxorem, aut non amplius ad altare accederet. Et cùm pontifex quoque ab altari eum arceret, profectus Manasses ad Sanaballetem socerum, se quidem amare dixit filiã eius Nicaso, nolle tamen propter eam priuari sacerdotio, qui honor & gentilitius sit ipsi, & apud Iudæos semper in maxima existimatione fuerit. Ad hæc cùm Sanaballetes respondisset, se illi non sacerdotium tantum seruaturũ, sed & põtificatum paraturum, & totius suæ prouinciæ principem eum facturum, modo filiam suam vxorem retineat: ædificaturúmq;

templum Hieroſolymitano ſimile in monte Garizin, qui imminet Samariæ reliquis montibus celſior: ídque polliceretur ex cõſenſu regis Darij ſe facturum: elatus tali ſpe Manaſſes manſit apud Socerum, putans ſe pontificatum dante rege conſecuturum. Iam enim Sanaballetes erat ſenior. Cúmque multi ſacerdotes & Iſraelitæ intricati eſſent eiuſmodi coniugiis, non leuiter turbabatur Hieroſolymorum reſpublica. omnes enim hi defecerunt ad Manaſſem, Sanaballete præbente eis & pecuniam & agros ad
VIII. colendum & domicilia, ac modis omnibus adiutante ambitionem generi. Quo tempore Darius audito quòd Alexander traieciſſet Helleſpontum, & prælio victis ad Granicum ſuis ſatrapis vlterius procederet, contractis tam pedeſtribus quàm equeſtribus copiis, decreuit Macedonibus occurrere priuſquam totam Aſiam ſibi ſubiicerent. Itaque vltra Euphratem traducto exercitu, & ſuperato Tauro monte Ciliciæ, ſtatuit in ea prouincia hoſtem excipere prælio. Sanaballetes autem lætus deſcẽſu Darij, aiebat ſe mox præſtiturum Manaſſi pollicita, quàm primum rex reuerteretur poſt victoriam. perſuaſum enim erat non ipſi tantum, ſed & omnibus Aſiaticis, ne primum quidem congreſſum expectaturos Macedonas, tanto inferiores numero: ſed longe alius fuit euentus quàm ipſorum opinio. Rex enim collatis cum Macedonibus ſignis victus eſt, & magna exercitus parte amiſſa, matre etiã & vxore cum liberis in hoſtium poteſtatem redactis, fugit in Perſidem. Alexander verò in Syriam veniens cepit Damaſcum, & occupata Sidone Tyrum quoque oppugnabat: ſcriptíſque ad Iudæorum pontificem literis petebat auxilium, & vt forum rerum venalium præberet exercitui: & vt quæ prius Dario conferre ſit ſolitus, nunc det Macedonibus, prælata eorum amicitia: fore enim vt illum non pœniteat. cúmque pontifex nunciis reſpondiſſet, ſacramento ſe obligatum Dario, ne arma contra eum ſumeret, ídque ratum fore quàm diu ille vixerit: iratus Alexander Tyri quidem oppugnationem non omiſit, qua breui potiturus videbatur: minatus eſt tamen hac capta mox ſe ducturum contra pontificem, vt omnes diſcant, cui iuſiurandum ſeruari oporteat. quare non parcens labori tandem Tyrum expugnauit, & conſtitutis in ea rebus Gazam profectus, in ea Babemeſem Perſici præſidij præfectum obſedit. Interea Sanaballetes ratus iam adeſſe tempus, à Dario defecit: & aſſumptis octo millibus de ſua prouincia, in Alexandri caſtra ſe contulit. cúmque offendiſſet eum Tyri oppugnationem aggredientem, & ſuam prouinciam eius fidei commiſit, & hunc pro Dario dominum libenter agnouit. à quo obuiis manibus exceptus, libere iam quid vellet elocutus, ait ſe generum habere Manaſſem, Iaddi Iudæorum pontificis fratrem: eum ſequi multos illius gentis homines, & velle in ſua prouincia templum extruere. ídq; fore in rem ipſius regis, ſi diuidatur Iudæorum potentia: ne fortè de communi ſententia rebellantes multum negotii regibus faceſſant, quemadmodum ſoliti ſunt Aſſyriis imperãtibus. quod vbi impetratum eſt, omni ope adnitens templum ædificauit, & Manaſſem eius ſacerdotem conſtituit, ampliſſimum hunc honorem filiæ ſuæ poſteris relicturum ſe exiſtimans. Septem autem menſibus in Tyri oppugnatione, & Gazę duobus abſumptis, Sanaballetes fato functus eſt: Alexander verò expugnata Gaza Hieroſolyma propere petiit. Iaddus verò pontifex poſtquam hoc audiuit, ſolicitus hærebat inops conſilij, nec inueniens quomodo regem deberet excipere, iratum eo, quòd antea neglexiſſet imperata eius facere. Ergo indictis populo ſupplicationibus, & immolatis Deo victimis, ad opem eius confugit, illi publicam ſalutem commẽdans. Proxima deinde poſt ſacrificium nocte, in ſomnis ei Deus apparuit, iubens vt bono eſſet animo, & coronata vrbe portas aperiret: vtq; populus in albis veſtibus prodiret obuiam, ipſe verò cum reliquis ſacerdotibus ſolenni cultu ſui ordinis, ſecuri de Dei prouidentia. Experrectus autem è ſomno lætus ciuibus hoc oraculum indicat, & paratis omnibus vt in ſomnis præmonitus fuerat, regis aduentum pręſtolabatur: & cùm renunciatũ eſſet eum iam non procul ab vrbe abeſſe, progreſſus eſt cum ſacerdotibus & vrbana multitudine pompa quadam noua & venerabili vſque ad locum qui dicitur Sapha, quæ vox ſpeculam ſignificat. quòd ibi & vrbs & templum in proſpectu ſit. Et cùm Phœnices ac Chaldæi ſperarent ſibi licere quicquid iratus rex poſſet permittere, direptionem vrbis, & pontificis exquiſitum ſupplicium, planè contrarium euenit. Alexander enim vt vidit è longinquo candida-

tum

tum populum, & ſacerdótes ante agmen in amictu byſſino, pontificémque in ſtola hyacinthina auro diſtincta, tiaram in capite geſtantem cum præfixa aurea lamina inſculpta Dei nomine: ſolus ad eum accedens nomen illud adorauit, & ſalutauit pontificem. Iudæis autem omnibus vnò ore Alexandrum conſalutãtibus, & in orbem cingentibus, Syriæ reges & reliqui obſtupuerunt, vix credentes regem mentis compotem: ſolus Parmenio propius accedens rogauit familiariter, quid ita cùm ipſe adoraretur ab omnibus, nunc adoraret Iudæorum pontificem. At ille non hunc ſe adoraſſe reſpondit, ſed Deo, cuius pontifex eſſet, honorem eum exhibuiſſe. hunc enim, inquit, vidi & antea hoc ipſo habitu, cùm adhuc eſſem in Dio Macedoniæ, qui me deliberantem quomodo Aſiã poſſem ſubigere, hortatus eſt forti eſſe animo, & ſine mora exercitum traiicere. nam ſuo ductu potiturum me Perſarum imperio. Quapropter quia nunc primum talem habitum vidi, agnoſcens hunc & viſionis memor quæ me ad hanc expeditionem impulit, puto me non ſine numine in Darium exercitum ducere, & breui fore victoriæ compotem: & ſublato Perſarum imperio, ceſſura mihi omnia ex ſententia. Hæc locutus ad Parmenionem & comiter complexus pontificem, deducentibus ſacerdotibus in vrbem peruenit. & aſcendens in templum immolauit Deo ex ſacerdotis præſcripto, ac pontifici quoque ſuum honorem exhibuit. Oſtenſóque ſibi Danielis libro, in quo Græcum quendam Perſas debellatũrum ſignificat, hunc ipſum ſe eſſe interpretatus, lætus dimiſit multitudinem. Sequenti verò die vocatis eis iuſſit vt quicquid vellent peterent. Ponfice autem petente vt patriis legibus viuere ſibi liceat, vt́que ſeptimo quoque anno concederetur eis tributorum immunitas, conceſſit omnia. Rogantibus deinde vt eos quoque Iudæos, qui Babyloniam ac Mediam colerent, ſineret vti inſtitutis propriis, hic etiam poſtulatis eorum ſatisfacturum ſe eſt pollicitus. Et cùm feciſſet eis poteſtatem, ſi qui vellent ſaluis ſuis ritibus ſequi eius militiam, multi in eam expeditionem dederunt nomina. Atque his apud Hieroſolyma actis, mouit inde in alias propinquas vrbes exercitum. cúmq; ab omnibus amice exciperetur, Samaritæ quorum tunc caput erat Sicima ſita ad montem Garizin, & habitata à deſertoribus gentis Iudaicæ, vidẽtes quòd Alexander Iudæos tractaret tam magnifice, decreuerunt ſe quoque Iudæos profiteri. Sunt enim Samaritæ hoc ingenio, vt & ante diximus, in rebus Iudæorum afflictis, negant ſe cognatos, veritatem tunc dicendo. cùm verò affulgere eis fortunam viderint, confeſtim in ſocietatem irruunt, attinere ad ſe affirmando, & à Ioſepho eiúlq; filiis Manaſſe & Ephræmo ſeriem generis ſui deducendo. Igitur ſplendido paratu & magnam alacritatem præ ſe ferentes, regi occurrunt penè in Hieroſolymitano agro: collaudatíſque ab Alexandro omnibus, Sicimitæ eum adeunt, aſſumptis ſecum militibus quos Sanaballetes miſerat: rogantes vt inuiſat ipſorum vrbem, & illud quoque templum præſentia ſua honoret. ille pollicitus eſt hoc in reditu ſe facturum. cúmque poſtularent vt ſeptimi anni tributum ſibi remitteretur, nam ne ſe quidem in eo ſeminare: quæſiuit quínam eſſent qui hoc rogarent. illis verò dicentibus, Hebræos quidem ſe eſſe, ſed Sicimitas vocari à Sidoniis: iterum quæſiuit an Iudęi eſſent. Negantibus illis, equidem, inquit, Iudæis id conceſſi. Reuerſus tamen & re diligentius cognita, faciam quod æquum videbitur, atque hoc pacto Sicimitas dimiſit. Sanaballetis autem milites iuſſit vt ſe in Ægyptum ſequantur: ibi enim ſe agros eis diuiſurum: id quod paulo pòſt fecit in Thebaide, iuſſis ei regioni eſſe præſidio. Poſt obitum autem Alexandri, imperium quidem eius inter ſucceſſores eſt diuiſum: templum verò in Garizin monte ſitum manſit incolume: & ſi quis apud Hieroſolymitas aut illiciti cibi ſumpti, aut violati ſabbati, aut ſimilis criminis reus ageretur, ad Sicimitas confugiebat, calumniam ſe paſſum dictitans. Eodem verò tempore etiam Iaddus pontifex obierat, Onia filio ſucceſſore: atque in eo ſtatu res Hieroſolymitanæ tunc fuere.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DVODECIMVS.

Ptolemæus Lagi dolo occupatis Hieroſolymis cum reliqua Iudea, multos inde in Ægyptum traduxit. Cap. I.

ALEXANDER Macedonum rex in ſuam poteſtatem redacto Perſarum imperio,& conſtitutis vt iam dictum eſt Iudæorum rebus, vitam finiit. Imperio verò in multos ſucceſſores diſtracto, Antigonus Aſiam occupat, Seleucus Babylonem cum vicinis gentibus, Lyſimachus Helleſpontum, Macedoniam Caſſander, Ptolemæus Lagi Ægyptum. Qui dum ſeditionibus agitãtur, & de imperio contendunt, durante longo bello, & vrbes multæ afflictæ ſunt, & habitatores earũ plurimi per diuerſa præliorum certamina deſiderati ſunt: id quod tota Syria tum paſſa eſt ſub Ptolemæo Lagi, quem præter meritum Soterem appellabant. Is & Hieroſolyma occupauit, dolo tamen circumuenta. Ingreſſus enim vrbem ſabbato velut ſacrorum gratia, Iudæis nec arcentibus quòd nihil hoſtile ſuſpicarentur, & alioquin eum diem in ocio & quiete agentibus, ſine difficultate potitus dominio, acerbe eam & incleméter tractauit. Atteſtatur nobis Agatharchides Cnidius, qui ſucceſſorum Alexandri res geſtas conſcripſit, ſuperſtitionẽ nobis exprobrans, quòd propter eam libertatem amiſerimus. Sic enim ſcribit: Eſt gens quæ Iudæorum dicitur, vrbem incolens magnam & bene munitã, nomine Hieroſolyma. hanc paſſi ſunt in Ptolemæi poteſtatem peruenire: & dum propter ſuperſtitionem grauantur arma ſumere, grauem dominum receperunt. Et Agatharchides quidem de noſtris hominibus hæc prodidit. Cæterum Ptolemæus multos captiuos ex montano Iudææ tractu & Hieroſolymorum vicinia, Samariáque & Garizin monte in Ægyptum traductos iuſſit ſedes ibi figere: & cùm Hieroſolymitas pertinaciſſimè iuriſiurandi fidem ſeruare cõpertum haberet ex reſponſo quod Alexandri legatis poſt Darij cladem dederant, multa ex eis præſidia diſpoſuit per arces: & cùm eis apud Alexandriam ius ciuitatis pari cum Macedonibus conditione dediſſet, ſacramento omnes deuinxit, ſeruaturos fidẽ poſteris eius qui tam multa ipſis crediderat. Nõ pauci præterea reliquorũ Iudæorum ſponte in Ægyptum migrauerũt, partim vbertate terræ allecti, partim Ptolemæi erga ſuam gentem liberalitate. Seditiones tamen continuæ fuerunt inter eorum poſteros & Samaritas, inſtituta patria peruicaciter retinentes: pugnabántque inter ſe iugiter, dum Hieroſolymitani ſuum templum ſacroſanctum eſſe affirmãt, & victimas à Iudæis non aliò mittendas: Samaritæ contrà in montem Garizin eas mitti debere contendunt.

Ptolemeus Philadelphus Iudæorum legem in Græcam linguam vertit, & multis eius gentis captiuis dimiſſis, donaria multa Deo in templo eius dedicat. Cap. II.

II. POſt hũc Philadelphus aſſumpto Ægypti regno, quod per annos vndequadraginta tenuit, & legem trãsferri in Græcam linguam curauit, & Hieroſolymitas in Ægypto ſeruientes liberos dimiſit, numero centũ viginti millia: idq; ex huiuſmodi cauſa. Demetrius Phalereus regiarũ bibliothecarũ præfectus, dabat operam vt ſi fieri poſſet omnes totius orbis libros colligeret, coemens quotquot vbicunq; audiſſet cognitu dignos aut cupiditati regis gratos, cuius precipuũ erat in congerendis codicibus ſtudiũ. hic rogatus aliquando à rege quàm multa millia iam cõparaſſet, ait ſe iã habere circiter ducẽta milia, ſed breui habiturũ quingẽta milia: præterea cõpertum ſibi certis indiciis multos eſſe apud Iudęos, qui leges eorũ ſcriptas contineant,

contineant, dignos cognitu & bibliotheca regia: eſſeq; ſcriptos ipſorum lingua & literis, & exhibituros negotium his qui velint eos in Græcum ſermonem vertere. Videri quidem quandam cum Syrorum lingua & charactere ſimilitudinem, habere tamen multa peculiaria. Nihil igitur vetare, quin & illa ex Hebræo traducta, cùm non deſint ſumptus, in bibliothecam ſuam referat. Tum rex collaudato Demetrij circa conquirendos libros ſtudio, ſcribit Iudæorum pontifici, vt curet hoc negocium ex ſententia ſua confici. Interea quidam Ariſtæus ex intimis regis amicis, & ob modeſtiam admodum carus, cùm iamdudum animum haberet rogare eum vt Iudæos in ſuo regno libertati reſtitueret: ratus adeſſe iam optimam occaſionem ſupplicandi, primum cum præfectis ſatellitibus Soſibio Tarentino & Andrea cõſilium hoc communicat, multum obteſtatus vt preces ſuas apud regem quantum poſſunt adiutent: & poſtquam intellexit ipſis quoque rem cordi eſſe, adito rege ſic eum allocutus eſt: Quia non decet nos rex verum diſsimulare, ſed ingenue proloqui: cùm hoc agamus vt Iudæorum leges non tranſcribantur tantum, verumetiam vertantur, quónam honeſto prętextu id facere poſſumus, dum tã multi huius hominũ generis in regno tuo ſeruiunt? Quos certe non alienum fuerit à tua bonitate ac magnificentia, liberare à præſenti miſeria: quandoquidem is qui tuum gubernat imperium, earum legum autor noſcitur, quantum mihi ſanè de ea re inquirenti perueſtigari potuit. Cõditorem enim huius vniuerſitatis eundem quem illi nos quoq; colimus, Iouem nominantes, nimirum quòd iuuet vitam omnium. Quapropter vel Deum reueritus, quẽ illi eximio præ cæteris mortalibus cultu venerantur, redde eis patriã, vt in natali ſolo liceat eis vitam exigere. Nec eſt quod ſuſpiceris rex, me vel genere vel tribu eis propinquum has preces offerre in illorum gratiam atque commodum: ſed quum omnium hominum idem Deus ſit opifex, & ſciam illi placere beneficentiam, ideo tibi nunc ſupplico. Ibi rex libenti ac hilari vultu illum aſpiciens, & quot tandem putas millia, quibus opus ſit hoc beneficio? Tum Andreas, qui & ipſe aderat, dixit eſſe circiter centum viginti millia. Ad hæc rex, Paruáne igitur tibi Ariſtæe videtur hæc quã poſcis liberalitas? Soſibio verò & cæteris præſentibus, dignum eſſe ipſius magnificentia dicentibus, pro accepto regno hanc Deo reponere gratiam: lætus hoc eorum conſenſu iuſsit, vt quando militi ſtipendium numerauerint, pro ſingulis captiuis qui apud eos ſint drachmas centum viginti annumerent. atque hoc ſuum decretum publico edicto propoſiturum ſe eſt pollicitus, quo tam Ariſtæi petitio quàm Dei voluntas fiat confirmatior. In eo comprehendebantur non hi ſolum quos pater aut eius exercitus abduxerat, ſed illi quoque qui vel antè vel pòſt in ſeruitutem abſtracti fuerant. & cùm eam vindictã libertatis dicerent pluſquam quadringenta talenta poſcere, ne hæc quidem impendere grauatus eſt. Eius edicti exemplar, quo illuſtrior fiat regis magnanimitas, libet hoc loco adſcribere. Quicunq; ex militia patris noſtri Syriam ac Phœnicen incurſauerunt, & ſubacta Iudæa mancipia inde in regionem noſtram eiusq; vrbes abducta diuendiderunt, atq; etiam quicunq; vel antè vel pòſt diuenditi ſunt, hos omnes liberos volo fieri: próq; ſingulis mancipiis centum viginti drachmas recipere, milites quidem vnà cum cętero ſtipendio, reliquos verò à menſariis regiis. Cenſeo enim hos præter patris mei voluntatẽ, & præter omnem æquitatẽ in captiuitatem abductos militum licentia, quin vaſtata Iudæa ſui commodi cauſa in Ægyptum abſtraxerunt hanc multitudinem. Quapropter iuſtitiæ reſpectu, & commiſeratione eorum qui à potentioribus per vim opprimuntur, iubeo Iudæos omnes, qui ſeruitutem ſeruiunt, dimitti liberos, iam dicta ſumma heris eorum pro libertate reddita, & abſque dolo malo huic noſtro mandato ſatisfieri. Volo autem hoc edictum proponi per triduum ex quo allatũ fuerit, & interim heros profiteri huiuſmodi mancipiorũ numerũ: id enim & mihiipſi profuturũ exiſtimo. Eum verò qui parêre noluerit, cuiuis deferre liceat, mulctandũ facultatibus quæ fiſco noſtro debẽt cedere. Hoc edictum cùm primum oblatum eſſet regi, nec tamen diſerte cautum eſſet illis quoque, qui vel antè vel pòſt capti fuerant, liberaliter & illis indultum eſt eadem regis beneficentia: iuſsitq; vt ex collectis iam tributis diſtribueretur pecunia in militem, & in menſarios regios. Quo facto, intra ſeptem dies peractum eſt quicquid rex iuſ-

ſerat, impenſis in redemptionem quadringentis ſexaginta talentis : quia domini exigebant & pro infantibus illas centumviginti drachmas, quaſi regis edictum etiam hos complecteretur, vbi adſcriptum erat pro ſingulis mancipiorum capitibus eam ſummam numerandam. Hæc vbi ex ſententia regis magnifice ſunt peracta, iuſsit Demetrium euulgare decretum de tranſcribendis Iudæorum codicibus. nihil enim temere fiebat à regibus, ſed omnia diligenter præmeditata: quapropter & ſuggeſtionis exemplar & epiſtolarum in commentarios relatum eſt, & multitudo miſſorum donariorum, & quod à quoque factum eſt, vt primo aſpectu pateat ex ipſis operibus tam autorum quàm artificum præſtantia. Suggeſtionis ſanè exemplar fuit tale. Régi magno Demetrius. Quia mandaſti rex vt quod deeſt tuæ bibliothecæ ſuppleamus, & libros qui hactenus noſtram inquiſitionem effugerunt perquiramus, nihil mihi ad ſummam circa hoc negocium diligentiam reliquum faciens, ſcire te velim inter eos quos adhuc deſideramus eſſe Iudæorum legis codices. Hebraicis enim characteribus & vernacula ipſorum lingua ſcripti cùm ſint, intelligi à nobis non poſſunt. ſunt etiam negligentius quàm par eſt habiti, eo quòd nondum eis regia prouidentia contigit. neceſſe eſt autem vt & hos habeas diligenter accuratos. Sapientiorem enim & ſinceriorem legiſlationem continent, vtpote diuinitus proditam. Et hæc eſt cauſa, vt Hecatæus Abderita refert, cur nullus vel poëta vel hiſtoricus mentionẽ eius legis faciat, aut virorum qui iuxta eius præſcriptum res ſuas adminiſtrauerunt : quòd ſacroſancta ſit, & profano ore tractari non debeat. Itaque ſi idem tibi videbitur rex, ſcribes Iudæorum pontifici, vt mittat ſenos ex ſingulis tribubus ſeniores, legum earum peritiſsimos, ex quorum interpretatione apertum ac conſonum ſenſum eorum librorum accipientes, dignum aliquid tuo deſiderio colligamus. Ad hanc igitur ſuggeſtionem iuſſit rex ſuos vt ad Eleazarum Iudæorum pontificem de hac re ſcriberent, ſimulq; per eaſdem literas certiorem facerẽt de Iudæis per Ægyptum priſtinæ libertati redditis. præterea ad faciendos crateres & phialas ac libatoria, miſit auri talenta quinquaginta, & gemmarum copioſam multitudinem : iuſſitq; cuſtodes arcarum in quibus gemmæ ſeruabantur, liberam artificibus electionem permittere. mandauit etiam pecuniæ pro ſacrificiis & reliquis templi vſibus centum talenta erogari. Dicam autem & opera & eorum ornatum, vbi primum expoſuero exemplar epiſtolæ ſcriptæ ad Eleazarum pontificem, qui hoc ſacerdotij faſtigium hoc modo conſecutus eſt. Onia pontifice defuncto filius ei Simon ſucceſsit, Iuſtus cognominatus, quòd & Deum pie coleret, & eius ſumma potiretur beneuolentia. Quo mortuo, ſuperſtite vnico filio paruulo, frater eius Eleazarus, de quo nunc eſt mentio, pontificatũ aſſumpſit: cui Ptolemæus hoc modo ſcripſit. Rex Ptolemæus Eleazaro pontifici ſalutem. Multis Iudæis in regno meo degentibus, quos Perſæ dum rerum potirentur captiuos eò pertraxerant, pater meus eos in precio habuit, aliorum opera in militia vſus amplis ſtipendiis conductorum, aliis etiam caſtellorum cuſtodia per Ægyptum aſſignata, vt eſſent terrori indigenis. Ego vero poſtquam principatum adeptus ſum, cùm in cæteros benignitate ſum vſus, tum maxime in tuos ciues : quorum ſupra centum millia in libertatem vindicaui, reſtitutis de meo preciis eorũ poſſeſſoribus. ex his per ætatem idoneos allegi in militiam : nonnullos quorum fides id mereri videbatur, inter aulicos meos accenſui, ratus nullum gratius me Deo poſſe offerre donarium, pro ea prouidentia qua me dignatus eſt rebus præficere. Ergo vt & his & reliquis per totum orbem Iudæis gratum faciam, viſum eſt mihi legem veſtram in Græcam linguã vetere, & ita verſam in bibliothecam meam reponere. Bene igitur facies, ſi idoneorum delectu per tribus habito, ex vnaquaque ſex viros bonos iam ſeniores ad nos miſeris, qui per ætatem legum periti, poſsint præſtare bonos interpretes. Spero enim ſi hoc ex ſententia ſucceſſerit, maximam gloriam nos inde acquiſituros. Mitto autem qui tecum de hac re agant, Andream præfectum ſatellitum, & Ariſtæum, mihi chariſsimos : per quos etiam primitias donariorum templi & victimarum miſimus, talenta argenti centum. Reſcribes autem quicquid volueris, facturus nobis rem gratiſsimam. Hac epiſtola accepta, Eleazarus reſcripſit quàm potuit honorificentiſsimè. Pontifex Eleazarus regi Ptolemæo S. Si vales

cum

cum regina Arſinoe communibúſq; liberis, noſtræ quoque res ſe habent optime: Acceptis tuis literis gauiſi ſumus plurimum ob egregiam tuam voluntatem: aduocatáq; concione eas legimus, teſtes pietatis qua colis Deum maximum. oſtendimus etiam phialas quas miſiſti aureas viginti, argenteas triginta, & crateras quinque, & menſam dedicandam, centúmq; illa talẽta quæ in victimas & alios templi vſus attulerunt Andreas & Ariſtæus amici tui chariſſimi, viri boni ac docti, tuáq; amicitia digniſsimi. quare ſcito nos tibi gratificaturos etiam ſi quid præter ingenium noſtrum facere oporteat. prouocati enim beneficiis in ciues noſtros collatis nõ debemus ſegnes eſſe ad referendã gratiam. Quamobrem continuo pro te ſororéq; tua & liberis & amicis hoſtias obtulimus, & populus vota fecit pro felici rerum tuarum ſucceſſu, & pro pacato regni tui ſtatu: vtq; hæc legis verſio tam felix tibi ſit quàm cupis maxime. Delegimus etiam ſenos per tribus preſbyteros, quos ad te cum lege miſimus. tuæ autem pietatis erit ac iuſtitiæ, vt tranſcripta lege ad nos eam tuto remittas vnà cum eius deportatoribus. Bene vale. Hæc ſunt quæ reſcripſit pontifex. ſuperuacaneum autem viſum eſt apponere LXX. ſeniorum nomina qui cum lege ab Eleazaro miſsi ſunt, licet adſcripta fuerint in epiſtola. donariorum tamen quæ ex Deo miſit ornatũ & magnificentiã ſilentio prẽterire nõ poſſum, vt omnibus nota fiat eius regis erga Deum pietas ac liberalitas. abunde enim ſumptus ſuppeditans, & præſentia ſua extimulans artifices, opera eorum aſsidue viſendo, nullam eis ſegnitiæ aut negligentiæ relinquebat occaſionem: quæ nunc recenſebo ſingula, non quòd hiſtoriæ contextus hoc admodum poſtulet, ſed quòd digna ſit quæ prædicetur regis liberalitas: primumq; menſam conabor deſcribere. Cupiens enim longe maiorem facere mandauit explorari eius quæ tum Hieroſolymis erat magnitudinem, quanta eſſet, & an maior poſſet fieri: & cõperta eius mẽſura, quódq; maior etiam eſſe poſſet: ait ſe eius vel quincuplam magnitudinem redditurum, ni vereretur, ne per hoc ad quotidiana miniſteria minus poſthac eſſet vtilis. Cupere enim ſe ea donaria nõ ſolum ad oſtentationem, ſed ad vſum etiam eſſe accommoda: itaque volens declarare ſe non auri penuria vel parſimonia parem priori facere: quod non erat integrum addere magnitudini, id compenſauit varietate ornatus & operis pulchritudine. cùm enim eſſet ingenioſus in contemplandis rerum naturis, & in excogitandis nouis & inuſitatis operibus, pro ſua ſapiẽtia præſcribebat artificibus, exigens ne quid à præſcriptis formulis diſcederent. ac primum conſtituto menſæ modo in longitudinem cubitorum duorum & ſemis, in latitudinem vnius, altitudine ſeſquicubitali, totum opus ex auro facientes, loricam ei palmum latam circundederũt: cuius cymæ verſatiles ſculpturam habebant reſticulatã indiſtincta imitatione per tria latera. cùm enim eſſent triangulæ, per ſingulos angulos eædem erant figurationes, vt conuerſæ non alia ſed eadem ſpecie oculis occurrerent. loricæ verò pars interior ad menſam vergens egregias ſculpturas habebat: ſed exterior eius facies longe pulchriores, videlicet quòd hæ totæ eſſent conſpicuæ. quin & cymæ illæ facile & cito vertebantur, & quemuis è tribus angulis pari menſura oculis ſubiiciebant. reſticulis autẽ illis ſculptilibus inſertæ erant gemmæ precioſæ paribus interuallis diſtantes, fibulis aureis per foramina compreheſæ. exterior autem loricæ facies gemmis pulchris ouali ſpecie diſtinguebatur, intercurrente denſa ſculptura virgarum, quæ per circuitum mẽſæ voluebantur. huic ſubiecta erat corona per circuitum, omne genus fructuum repræſentans, dependentibus racemis, & ſpicis emergentibus, & malis punicis interſertis: quæ omnia conſtabant è lapillis etiam colorem natiuum fructuum referentibus, & auro circum totam menſam reuinctis. Sub hac corona rurſum alia ſeries ouorum priori ſimilis cum virgatis peræque ſculpturis viſebatur: vt ex vtraque parte ſpectaretur eadem operum varietas ac elegantia, etiam in lorica & cymarum ordine: ac ne inuerſis quidẽ menſæ lateribus vlla ſentiretur diuerſitas, ſed idem artificium vſque imos pedes pertenderet. ſubdita enim lamina aurea quatuor digitos lata per tranſuerſam menſæ latitudinem, in eam pedes eius inſeruerunt, quos fibulis ac clauſuris aſtrinxerunt menſæ iuxta loricam, vt his inſiſtens quaqua verteretur, eandem ſpeciem oſtenderet. In menſa autem ſculptus erat Mæander, magni precij gemmis per medium tanquam

ſtellis variegatus, carbunculo & ſmaragdo ſuauiſſime radiantibus, aliisq; generibus quæ vbique grata ſunt propter precium. Propter mæandrũ vero reſticulati quidam nexus circumquaq; diſcurrebant, rombo circa medium ſimiles, in quo cryſtallus & ſuccinum per interſtitia paria coniunctim cum magna gratia ſpectabantur. pedum autem capitella liliorũ ſimilitudinẽ referebant, foliis ſub menſa ſe reflectẽtibus, cùm germen alioquin rectũ videretur. baſis autẽ facta erat è carbunculo palmum lata crepidinis ſpecie, quà verò pedes innitebantur, octo digitorum latitudine: erãtq; ſculpti ſinguli pedes opere ſubtiliſsimo, hederis & palmitibus vnà cum racemis per eos diſcurrentibus, indiſcreta verorum ſimilitudine. tanta enim erat artis ſubtilitas, vt perflante vento agitata, naturæ non artis opus viderentur. conſtabatq; totum opus tribus membri cõpoſitione, ſed tãto artificio, vt cõmiſſuræ nec oculis nec cogitatione deprehendi poſſent. craſſitudo autẽ menſæ erat ſemicubitalis. tanta fuit in hoc dono regis magnificentia, opulentia materiæ, artis pulchritudo ac varietas ad naturæ imitationem expreſſa: quandoquidem hoc erat eius ſtudium, vt ſi non magnitudine hæc priorem illam menſam ſuperaret, certe nouitate cõmenti & ornamentorum ſplendore magis eſſet conſpicienda. Crateræ autem aureæ fuerunt duæ, ſquamatæ, à baſi vſque præcinctu ram, ſpiras habentes variis gemmis diſtinctas: deinde mæandrũ cubitali altitudine ex omnigenis gemmis compoſitum: & ſuper eum virgatã ſculpturã, & deinceps vſque labrũ plexile quiddã reti ſimile, crebra romborum ſpecie interueniente. addebant gratiam, inſertæ gemmæ ſcutulæ, quatuor digitorum amplitudine. Labrum verò crateris in orbem ornatum erat liliis & floribus, atque implexis inter ſe palmitibus vuas ferentibus. & ornatus quidem vtriuſq; erat hic, amplitudo verò quæ amphoram caperet. argenteæ verò quæuis ſpecula ſplendore vincebãt, certius etiam reddentes inſpectantium effigies. His addidit rex triginta phialas, in quibus quicquid ſpacij gemmis erat vacuum, frondibus ederæ & pampinis ſculptilibus adumbrabatur. atq; hæc omnia non ſolum artificum ingeniis ornabantur vſque ad miraculum, ſed quadam etiam regis circa hæc ambitione diligentius accurabantur: qui non ſatis putans quòd ſine parſimonia ſumptus præberet, relictis etiam ſeriis negotiis ſæpe adibat officinas & inuiſebat artificum opera, id quod magis etiam accendebat eorum diligentiam. videntes enim quòd cordi ſit ei hoc negocium, maiore attentione verſabantur in opere. atq; hęc ſunt donaria ab hoc rege ad Hieroſolymitanum templum tranſmiſſa. Quibus conſecratis pontifex Eleazarus, & honorificè tractatis qui attulerant, nõ ſine muneribus ad regem eos remiſit. Hi poſtquam Alexandriam ſunt reuerſi, rex cognito eorũ ſimul & ſeptuaginta ſeniorum aduentu, confeſtim legatos Andream & Ariſteum acciuit: ab eisq; & epiſtolam pontificis recepit, & multa prẽterea ſciſcitando didicit. Et cùm vehementer cuperet congredi cum ſeptuaginta ſenioribus qui Hieroſolymis ad interpretandam legem venerãt, quicunq; priuatorum negociorum cauſa expetebant eius colloquium, prẽter morem ſuum dimitti iuſſit. hos enim quinto quoque die ſolebat admittere, ſicut legatos ſemel in menſe. tum vero illis dimiſſis ab Eleazaro miſſos expectabat. vt vero ſenes illi venerunt cum muneribus à pontifice miſsis, & cum membranis quæ legem aureis literis inſcriptam cõtinebant, primum de libris eos rogauit. vt vero ex inuolucris depromptos obtulerunt, multum diuq; miratus membranæ ſubtilitatem, & cõmiſſuras quæ ita latebant, vt viſu diſcerni non poſſent, gratias ſe illis habere dixit qui venerint, & maiores etiam ei qui miſerit, ſed longe maximas Deo cuius leges attulerint. cúmq; ſeniores eorúmq; comites vno ore omnia fauſta regi acclamaſſent, prę nimia lętitia lacrymas non continuit, quę quidem mœroris inſignia etiam magnum gaudiũ conſequi natura voluit: iuſsitq; libros accipere quorũ hoc erat officium, tum demum viros ſalutauit, prẽfatus æquum fuiſſe vt prius de ea re propter quã acciti fuerant percontatus, deinde illos quoq; compellaret. diem quidẽ aduentus eorũ tam gratũ ſibi cõfeſſus eſt, vt quoad viueret, per ſingulos annos redeuntem eius memoriam colere ſe velle promitteret. forte enim eadẽ erat qua Antigonum nauali prælio vicerat. voluitq; vt conuiuæ ſibi eſſent, & diuerſoria mãdauit eis aſsignari ſub ipſa arce pulcherrima. Nicanor autẽ qui excipiendis hoſpitibus prẽerat, Dorotheum eos curare ſolitũ

iuſsit

iuſsit parare cuiq; ad victum pertinentia. Sic enim rex diſpoſuerat, vt ex eis ciuitatibus quæ in ratione victus aliquid peculiare habent venientibus, more ipſorũ omnia pararentur, vt tractati more cõſueto ſuauius viuerent, & nulla in hoc nouitate offenderẽtur. quod honoris his quoq; exhibitũ eſt, Dorotheo hac cura cõmiſſa, quòd his callebat morem quo ſolerent viuere. quamobrem omnia per ſe adminiſtrauit quæ ad illos accipiendos facerent. Ac primũ duos accubitus ſtrauit, rege ita iubente, qui volebat dimidiã eorum partẽ ad dextrã ſuam diſcumbere, reliquã vero poſt ipſum ordine, nihil omittẽs ad honorem eorum pertinens. poſtquã autẽ diſcubitum eſt, iuſsit Dorotheum illis miniſtrare, ſicut ſolet hoſpitibus ad ſe à Iudæa veniẽtibus. quapropter præconibus & ſacrificulis, aliisq; id genus quorũ eſt à ſuis precatiunculis auſpicari conuiuium, locus hic non fuit: ſed vnum ex conuiuarum numero ſacerdotem Eliſæum nomine precatione menſam conſecrare ipſe rex iuſsit: qui ſtans in medio precatus eſt omnia fauſta regi ſimul atq; ſubditis: applauſumq; & acclamatum eſt ab omnibus libenti ac hilari animo. quo facto fruebantur appoſitis. cúmq; rex ſiluiſſet quantum ſatis viſum eſt, cœpit philoſophari, proponens ſingulis quęſtionem aliquã de natura ſubtili diſquiſitione dignã. illis verò diſerte ad quidlibet reſpondentibus, delectatus eorũ conſuetudine per duodecim dies inſtaurauit conuiuiũ. Si quis autẽ cupit cognoſcere quęſtiones agitatas in eo conuiuio, legat Ariſtęi librum quem hoc argumento cõſcripſit. Quos ſermones cùm non ſolũ rex admiratus eſſet, ſed Menedemus etiam philoſophus fateretur omnia gubernare prouidẽtiã, eóq; facilius tueri hanc ſententiã, finis eſt huic quęſtioni impoſitus. Rex verò iam tum ſe vberem ex eorum aduentu fructũ percepiſſe faſſus eſt, per quos didiciſſet quomodo regnũ adminiſtrare oporteat: iuſsitq; datis prius in ſingulos ternis talẽtis, deduci eos in diuerſorium. Quarto deinde die Demetrius aſſumptis eis tranſiuit aggerẽ illum ſeptẽ ſtadiorum, & pontem qui inſulam continenti adiungit: & progreſſus ad ſeptentrionale littus aſsignauit eis ibi domum remotam à ſtrepitu, & cõtemplationi rerum idoneã: rogauitq; vt quandoquidẽ ad opus iam ita inſtructi ſint vt nihil deſiderent amplius, ordiantur interpretationẽ feliciter. illi verò non parcentes labori quàm poterant accuratiſsimè interpretabantur, vſque horam nonam aſsidentes operi: reliquum deinde temporis curando corpori dabant, præter aliam copiam etiam de regi paratis cibis partes afferente Dorotheo, ita vt mãdatum ei fuerat. mane autem regiã ingreſsi, ſalutato rege in eundem locum ad inſtitutũ negocium ſe referebant: quod marinis aquis ablutis manibus prius mundati aggrediebantur. Verſione autem legis intra ſeptuaginta duos dies abſoluta, Demetrius aduocatis omnibus Iudæis in locũ vbi verſa fuerat, præſentibus etiam interpretibus, perlegit codicem. concio verò & ſeniorũ interpretationem approbauit, & Demetrium ipſum collaudauit, cuius ſuggeſtionis occaſione maxima bona percepiſſent: rogaueruntq; vt etiam optimatibus eorum copia legendi fieret. Deinde & ſacerdos & ſeniores interpretũ & magiſtratus populi poſtulauerunt, quandoquidẽ feliciter abſoluta eſſet hæc interpretatio, vt rata permaneat, nihilq; ex ea mutari liceat. quæ ſententia cùm omnibus placuiſſet, iufſerunt vt prius ſi quis aliquid deprehenderet vel ſupereſſe legi vel deeſſe, diligentius inſpectum & indicatum corrigeret, quando conſultum eſſet vt res ſemel approbata rata eſſet in perpetuum. Quamobrem rex multũ gauiſus eſt, videns hanc quoq; ſuam voluntatem in publicũ ceſsiſſe cõmodum: ſed maiorem etiam percepit voluptatẽ dum ſibi lex legeretur, nõ ſine admiratione legiſlatoris ſapientiæ: cœpitq; de ea re cõferre cum Demetrio, rogans quî factũ ſit vt tam admirandarũ legum nec hiſtoricus vllus nec poëta mentionem fecerit. Tum Demetrius reſpondit, neminem auſum eam attingere, quam cõſtaret diuinã eſſe & omni veneratione digniſsimam: & punitos eſſe quoſdã à cœleſti numine, qui illam temerè attrectare non ſint veriti. Theopompum enim volentẽ inde quædam ſuis ſcriptis inſerere, mente motum fuiſſe diebus xxx. & per interualla inſaniæ precibus Deum placaſſe, facile coniiciẽtem quæ morbi cauſa fuerit. atque etiam in ſomnis admonitum hæc ideo pati, quòd fuiſſet circa res diuinas curioſior, easq; voluiſſet proferre profanis hominibus. quare cũ à cœpto

deſti

deſtitiſſet,ſanam mentem ei fuiſſe redditam. Theodectæ etiam poëtæ, cùm in quadam tragœdia vellet aliquid è ſacris libris admiſcere,oculos glaucomate ſuffuſos caligaſſe:& cùm erratũ agnouiſſet,exorato Deo redditã aciem.acceptos deinde à Demetrio libros rex cùm adoraſſet, aſſeruari iuſſit diligenter, vt incorrupti manerent: rogauitq; interpretes vt crebro è Iudæa venientes ipſum inuiſerent. id enim eis non minus cõmodum fore quã honorificum. Nunc enim æquum eſſe vt remittãtur: ſed ſi vltro ad eum venerint, cõſecuturos quicquid vel ipſorũ ſapientia dignũ ſit, vel regia munificentia. Tum quoq; remiſsi ſunt donati ternis veſtibus optimis,& binis auri talẽtis,ſingulísq; vnius talenti calicibus,& toris diſcubitoriis. præterea põtifici per eoſdẽ miſit decẽ lectos cum argenteis pedibus cum competenti apparatu, & calicẽ talentorum triginta: ad hæc decem veſtes purpureas,& coronã inſignẽ,& telas byſſinas centum, præterea phialas & trullas & libatoria, & crateras duas Deo dicandas. rogauitq; eum per literas, vt ſi quis ex his viris vellet ad ipſum venire, permitteret, quandoquidem plurimi faceret cum doctis conſuetudinem, & diuitias libenter in eiuſmodi inſumeret. Atque hæc ſunt in Iudæorum honorẽ à Philadelpho exhibita.

Honor à regibus Aſiæ Iudæorum genti habitus, & quòd in ciuitatibus à ſe conditis ius ciuium ei conceſſerint. Cap. III.

III SED & ab Aſiæ regibus honorati ſunt,propter nauatam in militia bonam ac fidelẽ operam. Nam Seleucus cognomento Nicanor in conditis à ſe per Aſiam & inferiorẽ Syriam vrbibus, in ipſa deniq; metropoli Antiochia,ius ciuitatis eis dedit,voluitq; pari ibi cum Macedonibus ac Græcis conditione degere,quo iure nunc quoque viuunt inter eos homines.Argumẽto eſt quia Iudæis externo oleo nolentibus vti,certa pecunia pro eo à Gymnaſiarchis penditur:quẽ morẽ cùm Antiochenſis populus proximo bello abrogare vellet, nõ permiſit Mutianus qui tum Syriæ prouinciæ præerat. Deinde imperante Veſpaſiano,& Tito eius filio,Alexandrini & Antiochenſes rogãtes adimi Iudæis ius ciuium,impetrare id nõ potuerunt,manifeſto Romanorum æquitatis & magnanimitatis indicio, ſed præcipue ipſorum principum: qui cùm eo bello multos labores pertuliſſent, & infenſi eſſent pertinaciter rebellantibus nihil tamen de iure ipſorum diminutum voluerunt: idq; nec iræ propriæ, nec duobus maximis populis contra eos licere paſsi ſunt:maiorem rationẽ habentes veterum gentis meritorũ, quàm præſentis offenſionis,aut gratiæ, quam hoc facto apud hos populos inire poterant:dicẽtes eos qui contra rem Romanam arma tulerant,iam ſatis ſuppliciorem exoluiſſe:eos verò qui nihil peccaſſent,non eſſe æquum ſpoliari ſuis priuilegiis & iuribus.Marcum quoq; Agrippam ſimiliter affectum erga Iudæos fuiſſe proditur. Ionibus enim cõtra hos ſeditioſe commotis,& rogãtibus Agrippam, vt ciuitatis quam eis dederat Antiochus Seleuci nepos,quẽ Græci Deum cognominant,ſoli eſſent participes: & poſtulantibus vt ſiquidem eiuſdem generis haberi velint Iudæi,eoſdem quoq; deos colerent: cùm res ad iudicum cognitionẽ deueniſſet,vicerunt cauſam Iudęi:obtinueruntq; vt ſibi liceret ſuis moribus viuere,patrocinio Nicolai Damaſceni adiuti,Agrippa enim pronunciauit,nihil ſibi licere innouare circa hoc negociũ. quæ ſi quis volet exactius cognoſcere,legat hiſtoriarũ Nicolai libros tertium & quartum ſupra centeſimũ vigeſimũ. Sed Agrippæ ſententiã mirari non debemus: neq; enim tum gens noſtra cum Romanis bellũ geſſerat: Veſpaſiani verò & Titi magnanimitatem merito quis miretur, qui poſt tanta belli certamina nihil immoderate in nos ſtatuerũt.Nunc vnde digreſſus ſum reuertar.Antiocho Magno in Aſia regnante in continua vexatione tam Iudæa fuit quàm CœleSyria: quòd eo bellum gerente cum Philopatore Ptolemæo,huiusq; filio qui Epiphanes cognominatus eſt,ſiue vinceret,ſiue vinceretur,male multarẽtur, nõ aliter quã nauis fluctibus vtrinq; oppugnata,inter proſperã & aduerſam Antiochi fortunã iactatæ. Tãdem victor Antiochus Iudæam ſuæ ditioni adiecit. Defuncto verò Philopatore,filius eius magnũ exercitũ duce Scopa miſit in Cœleſyriã: qui & multas eius vrbes & noſtrã gentẽ vi in poteſtatẽ eius retraxit. Aliquanto autẽ pòſt Antiochus ad fontes Iordanis cũ Scopa prælio cõgreſſus fit ſuperior: cúmq; recepiſſet

cepiſſet occupatas à Scopa vrbes Cœleſyriæ ſimul & Samarię Iudæi quoque vltro deditionem fecerunt: receptúmque intra mœnia eius exercitum & elephantos liberaliter aluerunt: & oppugnantibus præſidium in arce à Scopa relictum impigre auxilium tulerunt. Quamobrem Antiochus æquum ducens aliquam Iudæis pro ſtudio ſuarum partium referre gratiam, ſcripſit ad amicos ſuos & duces literas, teſtes beneficiorum quæ in ipſum contulerant, in quibus etiam ſignificabat quomodo remunerari eos decreuit. earum exẽplar ſubiiciam, citato prius Polybij Megalopolitæ teſtimonio, ex libro hiſtoriarum eius XVI. Scopas, inquit, copiarum Ptolemæi dux ad mediterranea verſo impetu per hyemem Iudæorum gentem ſubegit. ac paulo poſt in eodem libro narrat quomodo victo Scopa Antiochus Bataneam, Samariam, Gadara, & Abila recepit: móxque Iudæi qui Hieroſolyma & celebre eius loci templum incolunt, ad eum defecerunt: de quo cum multa eſſent dicenda, ait ſe id in aliud tempus differre. & hæc quidem Polybius. nos autem narrationem continuabimus, inſerta hîc prius Antiochi epiſtola. Rex Antiochus Ptolemæo S. Quoniam Iudæi mox vt regionem eorum ſumus ingreſſi ſtudium ergà nos ſuum declarauerunt, & in vrbem ſuam venientes ſplendide exceperunt ſenatu obuiam progreſſo, exercituíque noſtro & elephantis copioſe victum præbuerũt, & cum eo ſimul præſidium Ægyptiorum in arce expugnauerunt: viſum eſt nobis gratiam aliquam eis reponere, & vrbem eorum refouere variis calamitatibus affectam, & in priſtinam frequentiam reſtituere, reuocatis in eam qui nunc diſperſi ſunt habitatoribus. ac primum decreuimus pietatis ergò præberi eis in precium pecudum mactandarum, vini, olei, thuris, argenteorum viginti millia, & ad ſimilam ſecundum prouincialem legem tritici medimnos mille quadringentos ſexaginta, & ſalis medimnos trecentos ſeptuagintaquinque, volóque vt hæc eis præbeantur ita vt mandaui: & quod deeſt templo abſoluatur, ſiue porticus ſiue quid aliud ædificare opus fuerit. lignorum autem materies comportetur tam ex ipſa Iudæa quàm ex aliis gentibus & ex Libano, immunis à vectigalibus: quæ immunitas & aliis rebus conceditur ad apparatum atque ornatum templi pertinentibus. Permittitur etiam eis vt omnes viuant iuxta leges patrias: & remittitur ſenatoribus, ſacerdotibus, ſcribis templi atque cantoribus tributum quod pẽditur pro capite, & aurum coronarium, & ſi quod eſt tributum aliud. Et vt eo citius vrbs frequentetur habitatoribus, concedo omnibus qui nunc eam habitant, quíve ante hyperberetæum menſem eò ſe habitatum contulerint, immunitatem omnium tributorum vſque in triennium: remittimúſque eis in poſterum tertiam partem tributorum, in præteritorum damnorum cõpenſationem. Et quotquot ex vrbe abrepti ſeruiunt, & ipſos & natos eorum volumus eſſe liberos, ac bona quoq; eis reſtitui iubemus. Vale. Nec contentus hanc epiſtolam ſcripſiſſe, edictum etiam in honorem templi per totum ſuum regnum propoſuit tale: Nemini alienigenæ liceat intra ſepta templi ingredi contra voluntatem Iudæorum, ſed ſolis hoc facere fas ſit, qui iuxta præſcriptum legis patriæ purificati prius fuerint. Nemo etiam in vrbem carnes equinas aut mulinas inferat, nec aſini ſiue feri ſiue domeſtici, nec pantheræ aut vulpis aut leporis, aut cuiuſuis omnino ex his animalibus quæ Iudæis vetitum eſt attingere, ac neq; pelles eorum inferre liceat, aut aliquid ex his in vrbe alere: ſed tantũ ſolitas more maiorum mactare victimas, quib. Deus litari ſibi vult. qui vero aliquid contra edictum hoc fecerit, trium millium drachmarum argenti mulctam luat ſacerdotibus. Idem rex amplum pietatis ac fidei nobis prębuit teſtimonium, quo tempore quoſdam per Phrygiam ac Lydiam nouis rebus ſtudere comperit. Zeuxidem enim amicum præcipuum, in ſuperioribus ſatrapiis ductantem exercitum, iuſsit quoſdam è noſtratibus apud Babylonem degentibus in Phrygiam mittere, ſcribẽs in hunc modum. Rex Antiochus Zeuxidi patri ſalutem. Si vales bene eſt, ego quoque valeo. Quia quoſdã in Phrygia & Lydia res nouas moliri audio, videtur hoc negotiũ curam meam depoſcere. Quapropter conſultis de hac re amicis, placuit mihi, ex his Iudæis qui Babyloniã ac Meſopotamiã incolunt duo millia familiariũ cum tota ſupellectili eò traducere, & locis opportunis per præſidia diſponere. Perſuaſum enim habeo illos fore noſtratum rerũ cuſtodes beneuolos: tum quia cæleſte numen pie colunt, tum quia fides eorũ & prõptum obſequiũ etiam maiorum noſtrorum cõprobatur teſtimoniis.

Volo igitur vt eos, licet difficile videatur, traducas, pollicitus libertatem viuendi propriis legibus. perductis deinde ad iam dicta loca, tum ad ædificandas domos assignabis areas, tum agros ad colendum aruis & vinetis idoneos: immunitatémque dabis in decennium, ne quid pendere cogantur ex annuis terræ prouentibus. & donec ipsorum agri fruges protulerint, demensum frumentum accipiant in seruorum alimoniam: ac reliquis quoque tribuatur quantum satis est, vt benigne à nobis habiti alacriores sint in nostris negotiis. Cura autem ne quis molestus sit ei populo. Vale. Atque hactenus de Antiochi magni erga Iudæos beneuolentia dixisse sufficiat. Post hæc amicitia Ptolemæo cõiunctus est & fœdere, data in matrimonium Cleopatra filia, & concessa dotis nomine Cœlesyria, vnà cum Phœnice, Iudæáq; & Samaria: diuisísque inter vtrunq; regem vectigalibus, optimates suæ quisque patriæ exactionem eorum redimebant, & collecta quæ imperata esset pecunia, conferebant eam in regium ærarium. Per ea tempora Samaritæ rebus secundis elati, sæpe Iudæos infestabant agros vastando, & abducendo in captiuitatem homines, maxime sub Onia pontifice. Post obitum enim Eleazari Manasses eius patruus pontificatum assumpsit, quo defuncto Onias successit in sacerdotium Simonis Iusti filius, quem Simonem Eleazari fratrem fuisse diximus.

IIII. Is Onias pusillanimis erat, & auarus: quæ causa fuit vt tributum, quod pro populo maiores eius de suo solebant regi pendere, talenta argenti viginti non soluendo, ad iram commouerit Ptolemæum Euergetem patrem Philopatoris. Qui misso Hierosyma legato incusabat Oniam quòd tributum non redderet: minabatúrque ni faceret regionem eius militibus suis se diuisurum, & nouas colonias eò deducturum. quod audientes Iudæi perterriti sunt, licet Onias perfricta fronte hæc contemneret, nihil curans præter pecuniam.

Iosephus Tobiæ filius imminentem Iudæis calamitatem depellit, amicus Ptolemæo regi factus. Cap. IIII.

IOSEPHVS autem quidam ætate iuuenis, sed honestate, prudentia, iustitia inter Hierosolymitas celebris, Tobia patre natus è sorore Oniæ pontificis, cùm indicio matris cognouisset de aduentu legati, fortè enim in Phichola natali vico aberat, veniens in vrbem inuectus est in Oniam, qui non curaret securitatem publicam, sed modo pecuniis parcat, cõiiceret in periculum populum, à quo & reipub. administrationem & pontificalem honorem acceperat. Quòd si tanto amore pecuniæ teneretur, vt propter eam sustineat & patriam & ciues in discrimen adduci, iret saltem ad regem, & precibus obtineret ab eo vel totam, vel partem aliquam eius pecuniæ. Onia verò dicente neque principatũ se morari, & pontificatũ etiam, modo liceat libenter se depositurum: neq; iturum ad regem, quum nihil curet hoc negotium: rogauit Iosephus num ipsi permitteret legationem publicam suscipere. Quo annuente ascendit in templum, & aduocata concione, hortatus est eos ne terreantur Oniæ sui auunculi negligentia, sed missa mœstitia meliorem securitatis spem concipiant. Seipsum enim iturum legatum ad regem, & causam eorum bona fide acturum, persuasurúmq; ei quòd irascatur immerito. Quibus auditis plebs gratias egit iuueni. Ipse verò egressus ex templo legatum regium excepit hospitio, & donatum pretiosis muneribus, lautéque per aliquot dies acceptum, præmisit ad regem, dicens se quoque mox secuturum. Iam enim magis etiam quàm antè accensus erat ad eam profectionem, quia legatus hortatus fuerat vt in Ægyptum veniret, operámque suam obtulerat: effecturũ enim se vt quicquid opus haberet, à rege impetraret facile. Vehementer enim captus est liberalibus honestissimi iuuenis moribus. Cæterum reuersus in Ægyptum, denarrauit regi Oniæ ingratitudinem, multũ interim prædicata Iosephi bonitate: quem breui venturum aiebat, & patrocinaturum populo, cuius curam propter pontificis segnitiem susceperit. Tantis denique iuuenem assidue ornabat laudibus, vt & rex & regina Cleopatra erga absentem adhuc affecti essent optime. at Iosephus missis in Samariã qui ab amicis pecuniam mutuo sumerent, satis iam instructus ad profectionem iumentis, vestibus & poculis, impensis in hæc viginti drachmarum millibus, peruenit Alexandriam. Forte fortuna ita accidit, vt illo ipso tempore ad

regem

regem venirent omnes Syriæ ac Phœnices vrbium principes ad emenda vectigalia, quæ ſingulis annis rex vendebat oppidanorum potentioribus. hi videntes Ioſephum in itinere, deridebant eius tenuitatẽ & inopiam. qui cùm apud Alexandriam audiſſet, Memphi Ptolemæum eſſe, profectus eſt illi obuiam. Sedente autem rege in curru vnà cũ regina & Athenione amico (is erat qui legatus Hieroſolymis hoſpitio Ioſephi vſus fuerat) conſpicatus eum Athenio mox regi notum reddidit, dicens hunc eſſe illum iuuenem, cuius bonitatem ac liberalitatem Hieroſolymis reuerſus tantopere prædicauerat. Tum Ptolemæus & prior eum ſalutauit, & currum iuſſit cõſcendere. quo facto Oniam accuſare cœpit. At Ioſephus: Dãda eſt, inquit, ſenectuti venia. Scis enim quòd ſenes & pueri eundem habẽt animum. Nos autem iuuenes officio noſtro non deerimus, vt nihil de nobis merito poſſis conqueri. Ex hoc primo colloquio rex deguſtata iuuenis ciuilitate, adeò cœpit eum amare vt iuberet eum diuerſari in regia, & quotidie ſuæ menſæ adhiberet. quod cùm primates Syrorum viderent apud Alexandriam, indigne ferebant. Cúmque dies auctionis veniſſet, qua addicenda erant vectigalia, licitabantur ea nobiles ſuæ quiſque patriæ: & cùm octo millia talentorum colligerentur è vectigalibus Cœleſyriæ Phœnicéſque & Iudææ ac Samariæ, accedens Ioſephus culpabat illos licitatores, tãquam de compoſito tam paruum regi precium promitterent. Se enim paratum duplum numerare, relictis regi damnatorum confiſcationibus, quæ prius publicanis ſolebant accedere. Rege verò libenter hæc audiente, & vt amplificatori redituum ſuorum addicturũ ſe promittente, rogante tamen ecquos fideiuſſores haberet, feſtiue reſpondit, daturum ſe homines probos & honeſtos, quibus non grauaretur credere. Quos vt proferret poſtulatus: Te, inquit, rex dabo, tuámque coniugem, vt alter alteri pro me fide iubeat. Tum rex arridens permiſit eum abſque fideiuſſione habere vectigalia. id quod valde moleſtum fuit his qui poſthabiti fuerant, non ſine pudore in patriam reuertentibus. Ioſephus autem acceptis à rege duobus militum millibus, quos ideo petierat vt poſſet contumaces in vrbibus vi cogere, & mutuatus Alexandriæ ab amicis regiis quingenta talenta, profectus eſt in Syriam. Et cùm veniſſet Aſcalonem, tributúmque à ciuibus exigeret, & non ſolum nihil acciperet, ſed conuitiis etiam appeteretur: comprehenſos circiter viginti eorum primates affecit ſupplicio: & redactis ex eorum facultatibus mille talentis, regi eam pecuniam tranſmiſit, indicans quidnam egerit. Ptolemæus autem miratus eius prudentiam, & approbato quod egerat, permiſit ei quicquid vellet facere. Hoc audito Syri, exemplo recenti caſtigatæ in Aſcalonitis inobedientiæ territi, patentibus portis Ioſephum excipientes tributa ſoluebant. Cúmque etiam Scythopolitæ per contumaciam detrectarent imperata more ſolito tributa dependere, horum quoque necatis primatibus, facultates damnatorum ad regem miſit: comparatíſque multis pecuniis & multa lucratus ex redemptione vectigalium, his opibus ad conſtabiliendam præſentem potentiam vſus eſt, prudenter exiſtimans optimum eſſe iam partam felicitatem tueri ex ipſius reditibus. multa nãque munera regi atque reginæ in manum mittebat, multa etiam horum amicis & omnibus in aula potentibus, beneuolentiam eorum hoc pacto ſibi concilians. Vſus eſt autem ea proſperitate per annos XXII. ex vna vxore procreatis ſeptem filiis, ſuſcepto etiam vno ex fratris Solymij filia, nomine Hyrcano: quam hac occaſione duxit coniugem. Cùm aliquando veniſſet Alexandriam cum fratre, ducente ſecum filiam nubilem, vt eam ibi alicui nobili Iudæo nuptum traderet: cœnans cum rege, ingreſſam in conuiuium formoſam ſaltatriculam adamauit, ſolíque fratri hoc indicauit, rogans vt quandoquidem lege vetaretur habere rem cùm fœmina alienigena, ſubſeruiret ei vt clam ea potiri poſſet. Frater verò libenter operam ſuam pollicitus, ornatam filiam ſuam noctu ad eum adduxit, & in lectum eius collocauit: atque ita parum ſobrius, per errorem cum fratris filia congreſſus eſt: & cum hoc ſæpius feciſſet, magis etiam in amorem accenſus, conqueſtus eſt apud fratrem quòd periculum eſſet, ne non poſſet excutere amorem ſaltatriculæ, quam fortè rex nollet ei cedere. Tum Solymius ait non eſſe opus vt hac de re ſit anxius, licere enim ei frui amata muliere, atque etiam vxorem eam ducere: faſſus quòd maluerit filiæ ſuæ fieri iniuriam, quàm fratrem tale dedecus in ſe admittere. Ioſephus collaudata tam

fraterna beneuolentia, vxorem duxit eius filiam: ex eáque genuit quem diximus, Hyrcanum filium. Is cùm annos natus tredecim aduleſcens adhuc generoſam & prudentem præ ſe ferret indolem, fratrum in ſe concitauit odia, quòd eos in omnibus videretur antecellere. Ioſephus enim volens cognoſcere quiſnam ex his ad virtutem eſſet idoneus maxime, vnumquemque miſit ad eos qui tum profeſſione diſciplinarum erant celebres: illi verò propter ſegnitiem & laborum impatientiam indocti domum reuerſi ſunt. Deinde minimum natu Hyrcanum cum trecentis iugis boum miſit itinere ſeptem dierum in ſolitudinem, vt illic ſementem faceret: ſed prius ſubtractis clàm loris, quibus arator boues ad iugum ſolet aſtringere. Quò poſtquàm peruentum eſt, cùm non haberet lora, contempto bubulcorum conſilio, ſuadentium aliquem ad patrem mittere qui adferret: nolénſque interim expectando eorum reditum tempus perdere, commentus eſt quiddam veterano duce magis dignum quàm id ætatis homine. Mactatis enim decem iugis carnes quidem in operarios diſtribuit: ſectis autem tergoribus, & loris inde factis, iuga hoc modo bubus aptauit: & hoc modo arata terra quam pater proſcindi iuſſerat ſementéque facta, domum rediit. Pater autem reuerſum exoſculatus ob prudentiam & acumen ingenij, & quòd excogitata auderet aggredi, vt ſolum germanum filium, magis etiam poſthac amauit, indigne ferentibus reliquis fratribus. Interea venit quidam nuncians quòd regi Ptolemæo natus ſit filius: verſíque omnes Syriæ magnates cum ſubditis ad lætitiam, natalem pueri celebrabant, ac deinde Alexandriam gratulatum ſunt profecti magno apparatu, Ioſepho ob ætatem iam grauantem domi manere coacto. pertentauit tamen filiorum animos, num quis ex his vellet eam profectionem ſuſcipere: & recuſantibus cæteris, quòd ſe negarent ſcire mores aulicos, quomodo verſandum ſit cum regibus, ſuadentibúſque vt Hyrcanum fratrem mitteret: libenter hoc audito, ſtatim eum aduocat: rogátque ecquid liberet, aut idoneum ſe putaret, qui ad regem ſalutatum accederet. qui cùm promptè eam profectionem ſuſciperet, & modica pecunia ſibi opus fore diceret: velle enim ſe frugaliter viuere, vt decem drachmarum millia ſufficiant, admodum lætatus eſt filij prudentia. Deinde puer cùm aliquandiu ſiluiſſet, ſuaſit patri ne domo quicquam munerum regi mitteret: ſed vt ad procuratorem ſuum Alexandrinum ſcriberet, vt pecuniam ipſi præberet ad emendum regi id quod inueniret pulcherrimum & pretioſiſſimum. Ille verò ratus decem fortaſſe talenta impenſurum in munera, & comprobato filij conſilio, ſcripſit procuratori Arioni, qui omnem ipſius pecuniam tractabat Alexandriæ, talentorum circiter tria millia. Ioſephus enim pecunias in Syria collectas ſolebat eò mittere, & quoties præſtitutum tempus veniret tributa regi adnumerandi, Arionem hoc iubebat facere. Ad hunc igitur acceptis à patre literis, Alexandriam proficiſcitur: móxque fratres ad omnes regios amicos ſcripſerunt, vt eum aliquo modo perderent. Vt verò exacto itinere Arioni epiſtolam reddidit, rogatus quot nam talenta vellet accipere: putabat enim decem periturum aut non multo amplius: vt reſpondit mille ſibi opus eſſe, iratus procurator obiurgauit eum acriter, quòd vellet ea per luxum perdere; monebátque vt ſequeretur exemplum patris, qui eam pecuniam laboribus & temperantia parauerat. Se enim non plus quàm decem præbiturum, & ea non in alium vſum quàm vt mercaretur regi munera. Ibi puer iratus Arionem coniecit in vincula. Procuratoris autem vxore reginæ hoc renunciante, & rogante vt puerum compeſceret: gratioſus enim apud Cleopatram Arion fuerat: ex regina hoc rex didicit. ac mox per quendam miſſum ad Hyrcanum mirari ſe nunciat, cur ad ſe à patre miſſus, non modò in conſpectum non venerit, ſed procuratorem etiam patris ſui vinxerit. iubebátque vt veniret, ac cauſam eius facti diceret. Ille contrà regi nunciari iubet, legem eſſe Iudæis ne quis guſtaret de ſacrificio, priuſquàm adito templo mactaſſet victimas: eáque ratione nec ipſum hactenus regem ſalutaſſe, expectantem dona quæ offerret regi de parente ſuo bene merito. Seruum autem iure ſe puniſſe, qui mandata eius contemneret. Nihil enim differre inter maiorem & minorem dominum. Niſi enim

tales

tales dent pœnas meritas. expectandum mox ipsi regi vt contemnatur à subditis. His auditis rex risit, miratus tam magnum in puero animum. Arion autem postquam hoc cognouit, nihil sperans à rege præsidij, datis adolescenti mille talentis liberauit se à vinculis. Elapsis deinde tribus diebus, salutaturus reges accessit: à quibus libenti animo exceptus, & mensæ communi est adhibitus, in parentis sui gratiam. móxque clàm aditis negotiatoribus, emit ab eis centum pueros formosissimos, & literarum peritissimos, talento singulos, & totidem puellas eodem pretio. tum vocatus ad conuiuium regium cum principibus, infimo loco iussus est accumbere, propter ætatem posthabitus ab his quorum hoc erat officium. reliquis autem conuiuis ossa partium absumpta carne ante Hyrcanum congerentibus, Tryphon quidam quo plurimum in conuiuiis rex delectabatur, propter scommata & facetias hominis, rogatus à conuiuis ad regem se vertit, & Vidén, inquit, domine, quantum ossium ante Hyrcanum iaceat. Hinc igitur collige quòd & pater eius totam Syriam ita spoliat, quemadmodum hic ossa nudauit carnibus. Rege verò ad hoc dictum arridente, & rogante Hyrcanum, vnde illa ossium congeries: Nihil mirum, inquit, domine. canum enim est ossa vnà cum carnibus absumere, sicut isti faciunt: vultu commonstrans reliquos, ante quos nihil erat ossium. Homines autem comesis carnibus solent abiicere ossa, quod & ego homo cùm sim, nunc facio. Ibi rex miratus vrbanitatem, iussit omnes conuiuas huic dicto plaudere. *Sequenti* verò die aditis regis amicis & aulicis potentioribus, ipsos quidem salutauit: ex famulis autem eorum expiscatus est, quidnam oblaturi essent regi in festo natalitio. Illis referentibus hunc daturum talenta duodecim, alium rursum aliud pro suis quemque opibus: simulauit se dolere, quòd non haberet vnde tantundem largiri valeat, nec vltra talenta quinque numero. ídque mox famuli renunciauere dominis. Illis autem gaudentibus, quasi offensurus esset regem Iosephus propter exilitatem muneris, vbi dies statutus aduenit, alij quidem & hi munificentissimi obtulerunt talenta non plus quàm viginti. Hyrcanus autem emptos à se centum pueros, totidémque puellas adduxit, iussos singulos talentum offerre, hos quidem regi, has verò Cleopatræ. Omnibus verò admirantibus tam profusam & insperatam munificentiam, atque ipsis etiam regibus, amicos quoque regis & ministros multorum talentorum donis honorauit, ne quid sibi ab illis nasceretur periculi: ad hos enim fratres scripserant, vt quocunque modo Hyrcanum tollerent. Rex autem delectatus iuuenis munificentia, iussit eum donum quodcunque vellet petere. At ille nihil aliud petiit, quàm vt se rex patri ac fratribus commendaret per literas. Itaque honorificentissime tractatum, & donatum regie, scriptis quoque ad patrem, & fratrem, & omnes suos duces atque procuratores commendaticiis literis, dimisit liberaliter. Fratres autem cùm cognouissent tantum honoris ei habitum à regibus, & honoratiorem multo reuerti quàm fuerit antea, decreuerunt obuiam proficisci, & de medio illum tollere, ne patre quidem inscio. Iratus enim ob profusam in munera tam immensam pecuniam, non erat de salute eius solicitus. eam tamen iram metu regis dissimulare coactus est. Sed fratribus adortis eum in itinere, fortiter congressus, & alios non paucos ex eorum comitatu occidit, & duos quoque fratres inter cæteros: reliqui verò fuga euaserunt ad patrem Hierosolyma. Veniens autem ad vrbem cùm exciperetur à nemine, territus secessit trans Iordanem fluuium, & illic vitam egit tributa colligens à barbaris: quo tempore in Asia regnum obtinebat Seleucus cognomine Soter, magni Antiochi filius. Obiit deinde Hyrcani pater Iosephus, vir bonus & magnanimus, qui Iudæis pauperibus tum & inopibus splendidioris *vitæ occasionem* præbuit, per duos & viginti annos præpositus exigendis Syriæ ac Phœnices & Samariæ vectigalibus: & eodem ferè tempore patruus quoque eius Onias, relicto successore honoris Simone filio. Deinde vita perfuncto Oniaa filius successit, *V.* ad quem Lacedæmoniorum rex Arius legationem misit cum literis, quarum hoc exemplar extat.

Amicitia & societas Lacedæmoniorum cum Onia Iudæorum pontifice. Cap. V.

REx Lacedæmoniorum Arius Oniæ salutem. Incidimus in quandã scripturam antiquam, in qua inuenimus cognationẽ interceſſiſſe inter nostras origines, & nostrum quoque genus non esse alienum à posteris Abrahæ. Æquum igitur est, vt quum fratres nostri sitis, petatis à nobis quæcunquẽ libuerit. Idem nos quoque faciemus, & res vestras tanquam nostras existimabimus, nostras item vobiscum communes habituri. Demotheles est qui has vobis reddidit literas, in pagina quadrangula scriptas, & obsignatas aquilæ sigillo, draconem tenentis vnguibus. Et epistola quidem hæc cõtinebat. Ioseph o autem mortuo, populus seditionibus agitatus est propter eius filios, dũ maiores fratres Hyrcano bellum inferunt natu minimo. pleriq; enim fauebant senioribus, & in his Simon pontifex propter cognationem. Hyrcanus autem Hierosolyma quidem noluit repetere. sed vltra Iordanem habitans assiduum bellum gerebat cum Arabibus, multos eorum interficiens, alios in captiuitatem abstrahens. Ædificauit etiam castrum munitissimum, è marmore candido extructis vsq; tectum eius parietibus, habentibus insculptas diuersorum animalium effigies enormi magnitudine: ídque ædificium fossa profunda, & aquis plena circũdedit, & oppositu montis prominentem petram perforans, speluncas in ea fecit multorum stadiorum longitudine. aulas etiam in eo castro fecit aptas conuiuiis, diætásque alias & cubicula: salientium etiam aquarum eò tantam induxit copiam, vt loco voluptatem simul & ornamẽtum adderent. Speluncarum verò ora non amplius aperuit quàm vt vnum caperent: ídque de industria factum est securitatis ac tutelę gratia, si quando fortè oppugnaretur à fratribus. Ædificauit etiam atria magnę amplitudinis, eáque hortis spatiosis ornauit, & locum hoc pacto instructum & absolutum vocauit Tyrum, qui est in finibus Arabiæ & Iudææ trãs Iordanem sitæ, non procul regione Essebonitide. præfuítque illi tractui per septennium, toto tempore quo Seleucus regnauit in Syria: post cuius obitum Antiochus eius frater in regnum succeſſit, qui cognaminatus est Epiphanes. Moritur etiam Ptolemæus & ipse eodem cognomento Epiphanes dictus, superstititibus duobus filiis impuberibus: quorum grandiori Philometor cognomen inditum, minori verò Physcon. Hyrcanus autem videns præpotentem Antiochum, & veritus ne in potestatem eius redactus pœnas daret eorum quæ contra Arabas ausus fuerat, ipse sibi manus intulit: possessionem verò eius vniuersam occupauit Antiochus.

Iudæi seditionibus agitati Antiochi opem inuocant. Cap. VI.

VI. 1. Mach. 1

IS defuncto per idem tempus Onia pontifice, fratri eius Iesu id sacerdotium contulit, quòd filius superstes etiam tum esset paruulus, de quo suo loco dicetur. Hic Iesus priuatus est eo sacerdotio per regis indignationẽ, móxque in Oniam fratrum minimum pontificatus translatus est. Simoni enim hi tres fuerunt filij, ad quos omnes pontificatus peruenit, vt indicauimus. Cæterùm Iesus Iasonem se vocari maluit, sicut alter frater pro Onia Menelaus dictus est. Concitata autem per fratrem contra nouum pontificem Menelaum seditione, & populo in partes sciſſo, Tobiæ filij steterunt à Menelai partibus: maior autem populi pars factionem Iasonis sequebatur. quorum vim non sustinentes Menelaus & Tobiæ filij secesserunt ad Antiochum, dicentes se velle relictis patriis institutis ac legibus, religionem regis & Græcanicos ritus assumere: rogauerúntque eum vt sibi permitteret gymnasium Hierosolymis extruere, quo impetrato, adduxerunt sibi præputia, vt nudi quoque non essent Græcis dissimiles: & contemptis omnibus patriis ritibus imitabantur mores exterarum gentium. Antiochus autem domi vsus fortuna prospera, expeditionem Ægyptiam tentare statuit, captus eius regionis cupidine, & contempta Ptolemæi filiorum ætate, rebus administrandis nondum idonea. Profectus igitur cum magno exercitu Pelusium, astu circumuento Philometore Ægyptum occupat, & redacta prius in potestatem Memphi, locísque circumuicinis, ad Alexandriam duxit, & vrbem & regem subiugaturus. Sed omnes eius conatus vnica Romanorum denunciatione repressi sunt, ita vt iam occupata

cupata relinqueret, ſicut & aliàs diximus. Nunc prolixius narrabimus de hoc rege quomodo Iudæam ac templum occupauerit, quod in prioribus commentariis breuiter tantum perſtrinximus, vt neceſſe ſit idem altius repetere.

Quemadmodum Antiochus ducto Hieroſolyma exercitu, occupatóque eius vrbis dominio, templum etiam ſpoliauerit. Cap. VII.

REVERSVS ab Ægypto quam metu Romanorum reliquerat rex Antiochus, ad Hieroſolymitarum vrbem mouit exercitum: & ingreſſus eam centeſimo quadrageſimo tertio anno, ex quo primum ad Seleuci familiam Syriæ regnum deuenerat, ſine vllo negotio dominus eius factus eſt, admiſſus apertis portis per ſuæ factionis homines. quam dominationem crudeliter exercuit, necatis permultis qui diuerſarum erant partiũ: direptiſq; pecuniis & aſportatis Antiochiam. Ea clades accidit anno ſecundo poſt vrbem captam, regni eius familiæ centeſimo quadrageſimoquinto, vigeſimaquinta eius menſis qui Chaſleus, noſtris dicitur, Macedonibus Apellæus, Olympiade centeſima quinquageſima tertia, quando ne his quidem eſt parcitum, qui quaſi pacate venienti portas aperuerãt, quo maiore licentia graſſatũ eſt in templi diuitias: quæ cùm eſſent maximi precij, viſæ ſunt ſatis amplum violati fœderis præmium. Spoliato igitur tẽplo, & ablatis vaſis ſacri miniſterij, & inter cætera candelabris aureis, altari aureo, mẽſaq; propoſitionis quam vocant, ac ne aulęis quidem relictis quæ è cocco ac byſſo conſtabant, euacuatis etiam theſauris reconditis, ita vt nihil omnino relinqueret, coniecit Iudæos in luctum maximum. nam & quotidiana ſacra iuxta legis præſcriptum vetuit eos facere: direptáq; tota vrbe, habitatores partim necauit, partim captiuos vnà cum liberis & vxoribus abduxit, vſque ad decẽ millium numerum. Incẽdit etiam ædificiorum eius quicquid erat pulcherrimum, & demolitus mœnia, in inferiore vrbe arcem condidit. erat enim editiore loco ſita, ipſi templo imminẽs. quapropter bene prius firmatæ mœnibus ac turribus Macedonicum pręſidiũ impoſuit. admixti tamen erant ex impiis Iudæis ſceleſtiſsimi, à quibus plurimũ vexata fuit ciuitas. In templo quoq; ara poſita porcos mactauit, ſacrificiũ à Iudæorum religione alieniſsimũ: & cogebat omnes abrogato veri Dei cultu, ipſius venerari numina: & oppidatim extructis templis atq; altaribus, porcinas in eis quotidie iugulare victimas. Comminatus eſt etiam gra- VI
uem pœnam, ſi quis liberos circumcideret, conſtitutis qui mandata exigerẽt, atque etiam vi ad ea ſeruanda detrectantes cogerent. Et maxima quidẽ Iudæorum pars vel ſponte vel metu ſupplicij parebat edictis regiis. qui vero probatiores erant, & generoſæ indolis, maiorem rationem habuerunt moris patrij, quàm pœnę intentatæ ſibi per aduerſarios. quamobrẽ quotidie necabantur excruciati tormentis crudeliſsimis. Flagris enim cæſi & lacerati corpora, viui adhuc & ſpirantes ſuffigebantur crucibus. Vxores autem eorum & circumciſos liberos ſtrangulabant iuxta mãdatum regium, & ſuſpendebant à crucifixorum parentum ceruicibus. abolebatur etiam vbicunque repertum eſſet ſacrum volumen aliquod, & ipſi apud quos inuentũ eſſet mali male peribant. Samaritæ autẽ videntes in tali calamitate cõſtitutos Iudæos, non amplius profitebantur ſe cognatos eorũ, neq; Garizitanum templum eſſe Dei maximi, nihil abſonum facientes à ſuo ingenio, de quo antè diximus: ſed dicentes ſe Medorum & Perſarum colonos, vt re vera ſunt, miſerunt legationẽ ad Antiochum, cum epiſtola ſcripta in hunc modum: Regi Antiocho Deo illuſtri ſuggeſtio à Sidoniis in Sicimis habitantibus. Maiores noſtri cõpulſi crebris ſuæ regionis peſtilentiis, & inducti veteri quadam ſuperſtitione, morem fecerunt obſeruandi eam feſtiuitatem quę apud Iudæos vocatur ſabbatum: & extructo in Garizino monte templo innominati numinis, immolauerunt in eo ſolennes victimas. Nunc autem ex quo tibi viſum eſt in Iudæos, vt eorum malitia dignũ eſt, animaduertere, qui exequuntur mãdata regia, exiſtimãtes nos hęc propter eorũ cognationẽ facere, volunt nos in cõmunem cum illis cauſam inuoluere, cùm ſimus ab origine Sidonij, quemadmodũ extat relatum in noſtris annalibus. Rogamus igitur te ſeruatorem ac beneficũ, vt mandes Apollonio noſtro præſidi, & Nicanori procuratori regio, ne quid poſthac nobis moleſti ſint

quasi hęrentibus in eodem cum Iudęis crimine,à quibus tam diuersi sumus moribus quàm origine:vtq; templũ quod hactenus nullius Dei titulum habuit,posthac vocetur Iouis Græcanici.hoc enim pacto erimus à molestiis liberi: & securius intendentes priuatis negotiis, maiora tibi poterimus tributa soluere. Post hanc Samaritarum supplicationem rex & ipsam & talem epistolam remisit. Rex Antiochus Nicanori. Sidonij qui sunt apud Sicima miserunt ad nos suggestionem quam his literis adiunximus. Quoniam igitur nobis & amicorum consilio satis approbauerunt qui in hoc missi sunt,quòd alieni sint à Iudæorum criminibus,& placet illis iuxta Gręcorum instituta viuere,absoluimus eos quantum ad hanc causam & eorum templum attinet, quod posthac appelletur Iouis Gręcanici. Eadem autem & Appollonio magistratui scripsimus,anno quadragesimosexto, mensis Hecatombęonis vndecima.

Antiocho vetante Iudæos vti patrijs legibus solus Assamonæi filius Matthias regem contempsit, profligatis etiam eius ducibus. Cap. VIII.

1. *Mach.* 2 IN eodem tempore habitabat in Modim vico Iudęæ quidam Matthias nomine,filius Ioannis,qui fuit Simeonis ex Assamonęo geniti,sacerdos ex vice Ioaribi,Hierosolymita genere: erántq; ei filij quinque, Ioannes qui & Gaddis cognominabatur,Simon qui & Matthes,Iudas qui & Maccabęus,Eleazarus qui & Auran,Ionathas qui & Aphus vocabatur.Is Matthias sępenumero questus est apud filios de tam afflicto rerum statu, direptione vrbis, deprędatione templi cęterisq; calamitatibus,aiebátq; pręstare mori eos pro patriis legibus quàm sic inglorię viuere. Cúmq; veniissent in eum vicum in hoc à rege constituti,vt Iudęos ad mandata eius cogerent:& postularent vt Matthias cęteris auctoritate potior,ad exemplum aliorum primus profana sacra faceret, ostentantes à rege pręmia:negauit se hoc facturũ, etiam si omnes gentes Antiochi imperata facerẽt: ac ne liberis quidem ipsius persuaderi vt patriã religionem deserant. Vt verò silente eo Iudęus quidam in medium progressus cœpit immolare iuxta mãdatum regium, non amplius ferens indignitatem rei,irruit in eum cum suis filiis armatus gladiis:nec solum eum trucidauit, sed etiam Apellem regium ducẽ cum suis militibus, qui volebant plebẽ eam cogere: dirutáq; ara exclamauit: Si cui est cordi religionis incolumitas,me sequatur.Et cum dicto comitantibus filiis in desertum se cõtulit,relictis in vico facultatibus.Id imitata plebs reliqua,& ipsi cum familiis in idẽ desertum profugerunt, ibiq; victitabant in specubus. Quo audito duces regij, præsidio Hierosolymitanæ arcis assumpto,Iudæos in desertum persecuti sunt.quos assecuti, primũ verbis persuadere conati sunt vt ab incepto desisterent,& admittentes rectius cõsilium, non imponerent sibi necessitatem sæuiendi hostiliter:& cum nihil proficerent apud obstinatos, aggressi sunt eos die sabbati, & ita vt erant in speluncis exusserunt, non repugnantes, ac ne aditus quidem speluncarum obturantes. Etenim propter religionem diei repugnare nolebant, ac ne in aduersitatibus quidem violare honorem sabbati, quando lex iubet feriari ab omni opere. Itaque perierunt cum vxoribus & liberis suffocati in speluncis circiter mille. multi etiã elapsi adiunxerunt se Matthiæ, eumq; principem sibi elegerunt.At ille docuit eos,pugnandum etiam sabbatis,aut si ita pergant ipsos sibi futuros exitio,hostibus eam occasionem obseruantibus, & non nisi sabbato illos aggredientibus. atq; ita fore vt vel sine certamine omnes facile opprimantur.Hæc locutus persuasit eis:& in hodiernum vsque mos hic permanet, vt si ita necessitas postulet,pugnent etiã sabbatis.Collecta igitur circa se nõ contemnendà manu,& altaria diruit,& prolapsos in impietatem quotquot adipisci potuit trucidauit. confluebant enim ad eum quos ante metus per circunuicinas gentes sparserat.pueros etiam iussit circuncidere, qui hactenus vetiti fuerant, expulsis qui ad hoc VIII vt vetarent constituti erant ab Antiocho. Exacto autem anno post principatum morbo correptus cõuocatis ad se liberis: Equidem,inquit,filij, iam fatalem viam ingredior,interim commendo vobis meum propositum,& rogo ne per ignauiam cessetis id exequi:sed potius memores paternæ voluntatis seruate ritus patrios, & rempublicam tantumnon collapsam restituite: neque illis accedite qui aut sponte aut vi

eam

eam prodiderunt hostibus. Præstate vos mihi germanos filios, contemptáq; omni vi ac necessitate, parati sitis pro legum tutela vel mortẽ oppetere, si ita res postulet, cogitantes quòd Deus vos tales non despiciet, sed delectatus vestra virtute in pristinam patriis moribus viuendi libertatem restituet. corpora quidem habemus mortalia, & fatali necessitati obnoxia, sed præclare gestorum memoria vice immortalitatis esse poterit, cuius amatores vos aspirare volo ad gloriam, adeò vt non grauemini vel immori egregiis facinoribus. Prima autem cura sit concordiæ, & quibus quisq; præcellit artibus, his vtatur reliquis concedentibus: Simonémq; fratrẽ eximia prudentia virum parentis loco habete, obtemperantes eius consiliis: Maccabæum autẽ propter fortitudinem exercitui præficite. Hic enim vlciscetur suæ gentis iniurias repulsis hostibus. Ad hoc autem negotium adhibete quotquot vsquam sunt iusti ac pij, & hoc pacto vires vestras augebitis.

Matthiæ defuncto Iudas filius succedit. Cap. IX.

HÆc locutus filiis, precatusq; Deum adesse illorum conatibus, & populo pristinum viuendi morem restituere, non multo pòst moritur, & in Modim sepelitur: & post exhibitum ei publici luctus honorem, Iudas filius cognomine Maccabæus administrationi rerum præficitur, anno CXLVI. qui adiutus impigre à fratribus, eiecto hoste, & impiis tribulibus necatis, totam eam terram lustrauit à præteritis piaculis. *1. Mach. 3*

Apollonius Antiochi dux in Iudea prælio victus occiditur. Cap. X.

HIs auditis Apollonius præfectus Samariæ raptim contra Iudam duxit IX exercitum. Nec in Iuda mora fuit, sed obuiam ei factus prælio victum cum aliis multis interficit, gladio etiam eius potitus velut opimo spolio, plurimis etiam hostium vulneratis, & castris eorum direptis, ditatus præda rediit. Seron autẽ Cœlesyrię præfectus cognito, quòd Iudas multis vndiq; ad eum confluentibus magnas circa se copias habeat, & ad confligendum cum hoste idoneas, decreuit contra eum ducere, sui putans officij animaduertere in rebelles, & contumaces erga mandata regia. Contractis igitur quibus præerat militibus, adiunctis etiam Iudæorum perfugis, & impiis, progressus vsque Bethora vicum Iudææ, castra eo loco metatus est. Iudas autem occurrẽs ei pugnãdi animo, vbi vidit milites suos parũ alacres partim propter hostiũ multitudinẽ, partim quia ipsi ieiunauerant: hortando addebat illis animos, affirmans non in numero militis sitam victoriam, sed in pietate erga Deum & fiducia: idq; compertũ plurimis maiorum suorum exemplis, qui iusta arma pro legibus suis & liberis ferentes, multa sæpe hostium millia profligauerint. Inuictum enim robur esse innocentiæ. His dictis persuasit vt non detrectarent prælium: & collatis cum Serone signis, fudit ac fugauit Syrorũ exercitũ. Prostrato enim duce omnes in fuga spem salutis posuerunt: quos persequutus vsq; ad campum, occidit ex eis octingentos: reliqui euaserũt in regionẽ maritimam.

Lysiæ & Gorgiæ contra Iudeos expeditiones & clades. Cap. XI.

AVDITIS his rex Antiochus vehementer iratus, omnes vndiq; copias contraxit, conducto etiam mercenario ex Græcia milite, parans primo vere in Iudæam irrumpere. Cúmq; numerato stipendio videret thesauros suos exhaustos deficere: nam neque tributa omnia reddebãtur propter crebras rebellationes gentium, & ipse vir magnanimus ac munificus non erat contentus ea quæ tum aderat pecunia: decreuit adita prius Perside, regionis eius tributa exigere. Commissa igitur rerum administratione Lysiæ, amico probatæ fidei, & prouinciis Asiæ quæ Ægyptum inter & Euphratem sitæ sunt curæ eius creditis, relicta ei copiarum quoq; & elephantorum parte, iussit vt Antiochum filium diligenter educaret vsq; in suum reditum: eidemq; mandauit, vt subacta Iudęa, & habitatoribus eius sub hasta diuenditis, deleret Hierosolyma, ac totam gentẽ extingueret. His mandatis profectus est in Persidem CXLVII. anno, & traiecto Euphrate ascendit ad superiores Satrapias. Lysias autem delectis ad hoc negociũ eximiis ducibus ex amicis regiis, Ptolemæo Dorymenis filio, & Gorgia & Nicanore, attributisq; eis peditũ X

quadraginta millibus, equitum ſeptem millibus, in Iudæam miſit eum exercitũ. qui vſq; Emauntem vrbem progreſſi, in campeſtribus eius caſtrametati ſunt: vbi conuenerunt ad eos auxilia Syrorum, & ex aliis vicinis regionibus, nec non magnus perfugarum Iudæorum numerus. aderant etiam in eis caſtris negotiatores non pauci empturi mancipia, & inſtructi cõpedibus, paratis in hoc vt vincirent captiuos numerata pro eis pecunia. Iudas autem animaduerſa hoſtium multitudine, hortatus eſt ſuos milites vt forti eſſent animo, & in Deo collocarent omnem fiduciam, decretis ſupplicationibus, quibus more patrio in magnis periculis induti ſaccos ſolẽt orare veniam, vt Deus ad miſerationẽ flexus vires cõtra hoſtẽ eis adderet. Diſtributis deinde more antiquo gentis in tribunos ac centuriones ordinibus, & ablegatis nouis maritis, qui quíve agros recens ſibi comparauerant, ne diſtracti talibus cupiditatibus pugnarent ſegnius, verbis etiam aggreſſus eſt hortari ſuos ad rem gerendã ſtrenue: Nullum ſocij tempus nobis dabitur ad virtutẽ & periculorum cõtemptum opportunius. nunc enim fortiter certantibus paratum eſt libertatis præmiũ, quam ſuapte natura deſiderabilem hoc magis nos optare decet, quod abſq; hac ne religionẽ quidem tueri poterimus. Sic igitur exiſtimate, in hac pugna ſitum eſſe, vtrum priſtinam felicitatẽ recipiatis, hoc eſt vitã iuxta patrias leges recte inſtitutam: an per ſummã ignominiam etiam reliquiæ noſtri generis intereant, niſi fortes viros præſtiteritis: & cum hac cogitatione inite prælium. Cùm igitur tam ignauos quã fortes mors certa maneat, gloria verò ſempiterna propugnatores pietatis, legum, libertatis, patriæ, eos animos concipite, qui vobis in craſtina pugna poſſint eſſe vſui, vel ad victoriam, vel certe gloriam.

1. *Mach.* 4 His ſuos Iudas hortatus, dum cogitat de futuro prælio certo indice cõperit Gorgiam miſſum cum mille equitibus, peditum quinque millibus, vt ductu perfugarum nóctu ſe inopinũ inuaderet: decreuitq; & ipſe eadẽ nocte in hoſtiũ caſtra impetum facere, maxime quòd abfutura eſſet bona pars illorũ exercitus. itaque cõfeſtim ſumpta cœna, relictisq; in caſtris multis ignibus, tota nocte iter fecit ad Emaunti propinqua caſtra hoſtium. Interim Gorgias nemine in caſtris Iudæorum inuento, ratus eos metu ceſſiſſe & occultari alicubi in montibus, ſtatuit vbinam eſſent quærere. Iudas autem ſub diluculum peruenit ad caſtra hoſtium, ducens tria virorum millia non ſatis inſtructa armis propter inopiam: videnſq; hoſtem armatum egregie, & caſtra ex arte diſpoſita, hortatus primũ ſuos vt non dubitarent vel nudis ſi ita opus ſit, corporibus in pugnam ruere, quandoquidem Deus delectetur tali fortitudine, camq; ſuo præſidio contra armatos fulciat: iubet ſigna canere. Ex improuiſo deinde adortus nihil minus expectantes ita terruit, vt cęſis quotquot auſi ſunt reſiſtere, cęteros perſequeretur vſque Gadara, & vſque campos Idumææ, & Azoti & Iamniæ. Ceciderunt autẽ ex eis circiter tria millia. Victor Iudas ſuos à præda cohibuit, Gorgiam adhuc ſupereſſe dictitans: quo profligato per ocium deinde poſſe eos ditari ex ſpoliis. Adhuc autem eo loquente, oſtenderunt ſe Gorgiani è quodam loco edito: vnde proſpicientes ſuorum cladem, & caſtra capta ac fumantia, animaduertẽtesq; Iudã ſe expectantem inſtructa acie, non auſi manus cõſerere, trepide ſe retro in tutum receperunt. Iudas verò ſine certamine victor, tum demũ permiſit ſuos ad prædam diſcurrere: ditatúſq; cum ſuis reperto plurimo auro & argẽto, hyacinthóq; & purpura incolumem reduxit exercitum, laudans Deum autorẽ eius victoriæ, quæ haud exiguũ momentum ad futurã libertatem eis attulit. Lyſias autẽ ſequenti anno ad abolendã ignominiã nouũ exercitum parauit: contractisq; lectiſſimorum militũ ſexaginta millibus, & adiunctis quinq; millibus equitũ, Iudæam ingreſſus, mõtana eius aſcendit, & ad Bethſura vicũ caſtra poſuit. Huic Iudas occurrit cum decẽ millibus: & cùm videret hoſtẽ longe præſtare numero, votis pro victoria factis, Deo fretus primã aciem aggreditur tanto impetu, vt eis quinq; millia ſterneret: quo facto reliquis tantũ terrorem incuſit, vt Lyſias animaduertens eis certò ſtatutũ aut mori aut in libertatẽ ſe aſſerere, veritus magis deſperationem eorũ quàm vires, copias Antiochiam reduceret: vbi mercenarios conducens, & maiores vires colligens, parabat ſe vt ad primam opportunitatẽ bello Iudæos repeteret. Toties igitur profligatis Antiochi ducibus, Iudas perſuaſit ſuis, vt quandoquidem tam multas victorias Deus conceſſerat, aſcenderent Hieroſolyma,

&

& luſtrato templo mactarent ſolennes victimas: vbi cùm inueniſſet templum deſertum, & portas eius incenſas, & in atriis virgulta enata propter ſolitudinem, lamentari cum ſuis cœpit ob tantam deformitatem. deſtinata deinde copiarum parte ad arcis oppugnationem, ipſe interim repurgare templum aggreſſus eſt: quod poſtquam accurate factum eſt, intulit in illud vaſa noua, candelabrum, menſam, & altare incenſorum ex auro fabrefacta omnia. addidit & vela foribus oppandi ſolita, ac poſtremo fores quoq; appoſuit. Diruto etiam holocauſtorum altari quod profanatum fuerat, nouum ex collaticiis ſaxis impolitis conſtruxit. Vigeſima autẽ & quinta mẽſis Chaſlei, quem Appellæum Macedones nominant, accenderunt lumina in candelabris, & ſuffitum fecerunt in altari, & panes ſupra menſam propoſuerunt: & in nouo altari holocautomata immolauerunt: idq; accidit eadẽ die qua ante triennium ſacra eorum profanata fuerant. integro enim triennio deſertum fuit templum poſt factam ab Antiocho profanationẽ. ea enim incidit in annum CXLV, & diem Apellæi menſis XXV. in Olympiadem CLIII. renouatum eſt autẽ eadem die CXLVIII. anno, Olympiade CLIIII. prædixerat autẽ eam deſolationem propheta Daniel ante anno CCCCVIII. diſerte dicens à Macedonibus profanandum. Celebrauit autem Iudas recepti templi feſtiuitatẽ per dies octo ſacrificans, in quibus nullũ honeſtæ voluptatis genus omiſſum eſt, ſed populo quidem ſumptuoſum ac ſplendidum epulum eſt exhibitũ, in Dei vero laudem hymnis & canticis perſonabant omnia. Tanta vero lætitia ob reductos ritus patrios & priſcam religionem occupauit gentis eius animos, maxime quòd ea felicitas ex inſperato obtigerat, vt lex lata ſit ad poſteros, quæ iuberet quotannis hoc feſtum reparati cũ cæremoniis tẽpli per octo dies celabrari: & ex eo tempore mos hic apud noſtros obtinuit: vocamusq; hanc feſtiuitatẽ luminũ, opinor ideo quòd ex inſperato nobis illuxerit tanta felicitas. Circundatis deinde vrbi mœnibus, & extructis in eis firmis turribus cuſtodias ad arcendum hoſtem impoſuit: muniuitq; Bethſuram oppidum, vt eo tanquã arce vti poſſet cõtra conatus hoſtium.

Quibus operibus perfectis, vicinæ gentes moleſte ferentes Iudæorum vires reſuſcitari, per inſidias adoriendo multos oppreſſerunt: cum quibus Iudas aſſidue bellũ gerens conabatur eorum incurſationes cõpeſcere: quo tẽpore etiam Acrabatenam inuadens multos Idumæos Eſau poſteros interfecit & deprædatus eſt: & principis eorum Batanis filiorum caſtella, vnde Iudæos infeſtabant, vi capta cæſis propugnatoribus incendit. Quibus perdomitis in Ammanitas arma tranſtulit, quorum numeroſam manũ Timotheus ductabat, & his quoq; deuictis, Iazorum eorum vrbem expugnauit: abductisq; in captiuitatẽ vxoribus eorũ ac liberis, direptam prius incẽdit, atque ita domum victor reuerſus eſt. XI *1. Mach. 5*

Sed quàm primum vicinæ gentes ſenſere eius abitũ, contractis copiis in Galaditica regione finitimos Iudæos adorti ſunt. at illi refugientes in caſtrum Dathema, ſignificabant Iudæ per nuncios & literas, quòd oppugnandi eſſent à Timotheo, rogantes vt ſe huic periculo eriperet: & interim dum legit has literas ſuperuenerunt Galilęorũ nuncij, querentes ſe infeſtari à Ptolemaide, Tyro, Sidone, & aliis finitimis populis. XII

Quomodo diuiſis copijs, Simon Tyrios & Ptolemaidenſes, Iudas Ammanitas ſuperat. *Cap. XII.*

IVDAS igitur proſpiciens vtrorumq; neceſsitatibus, Simonem fratrem cum tribus ſelectorum millibus mittit auxilio Iudæis habitantibus Galilæam: ipſe aſſumpto Ionatha altero fratre cũ octo militũ millibus, in Galaditicam proficiſcitur: quod ſupererat virium Iudææ præſidio reliquit ſub Ioſepho Zachariæ filio, & Azaria ducibus, quibus mandauit vt abſtinerent à pugna tãtiſper dum ipſe ad eos reuerteret. Simon igitur poſtquã in Galilæam venit, cõgreſſus cũ hoſte coegit eum terga vertere, & fugientẽ perſequutus vſq; portas Ptolemaidis, occidit circiter tria millia: quibus ſpoliatis, receptos captiuos cũ tota ſupellectile in Iudæam tranſtulit. Interea Iudas cũ fratre Ionatha triũ dierũ iter emenſi, accepti ſunt à Nabathæis pacifice: quorũ indicio cõpererũt, quòd multi ex ipſorũ fratribus in extremo eſſent periculo, obſeſsi ab hoſte in caſtellis & oppidis Galaditicis: monitiq;

nitiq; vt propere illis ſuccurrerent per deſertũ illuc feſtinauerunt. In eo itinere Baraſam oppidũ oppugnare adorti, vi ceperunt: cæſisq; ad vnũ puberibus, tecta igni ſubiecto cõcremauerunt. Cúmq; interim nox appeteret, nihilominus Iudas iter continuauit vſq; caſtellũ, in quo Iudæos obſideri acceperat. quò cũ mane peruenisſet, offendit hoſtẽ iam ſcalas & machinas admouere mœnibus: iuſſóq; tubicine canere, & cohortatus ſuos vt bonã ac fidelẽ operã præſtarent periclitantibus fratribus, diuiſis trifariã copiis oppugnatores à tergo aggreditur. Timothei verò milites cognito Maccabæũ adeſſe, cuius virtutẽ & felicitatẽ iam ante ſuo periculo didicerant, ſine mora cœperunt fugere: ex quibus ad octo millia cecidere, Iudæis acriter inſequẽtibus. Inde ad Mallen barbarorũ vrbẽ flexo itinere, eáq; expugnata mares omnes neci tradidit, ædificia incendio ſunt cõſumpta. Eodẽ impetu & Chaſpoma & Boſora cum aliis Galaditicæ regionis oppidis euerſa ſunt. Aliquãto pòſt Timotheus cõtractis numeſis copiis, & inter cæteros auxiliares cõducta manu Arabũ, trans torrentem caſtra poſuit contra oppidũ Raſam. ibi hortatus eſt ſuos milites vt ſtrenue pugnarent, arceréntq; Iudæos à torrentis tranſitu. in hoc enim ſitam victoriã, Iudæis futuris ſuperioribus ſi tranſire potuerint. Iudas autẽ audito quòd Timotheus paratus eſſet ad præliũ, propere cõtra eum duxit exercitũ: traiectóq; torrẽte adortus hoſtes, partim reſiſtentes proſtrauit, partim in fugã cõpulit, armis etiã paſsim abiectis. horũ nonnulli celeritate pedũ ſalutẽ conſecuti ſunt, quidã verò in fanũ quod Carnain dicũt refugientes, tutos ſe ibi fore ſperauerũt. At Iudas & oppidũ id occupauit, & incenſo tẽplo hoſtiũ alios flammis, alios ferro perdidit. His rebus feliciter geſtis, & cõtractis è tota regione Galaditica Iudæis, vnà cum vxoribus & liberis ac facultatibus in Iudæam eos traducebat. In eo itinere cũ veniſſet ad Ephronẽ oppidũ, per quod neceſſario tranſeundum erat, niſi retrorſum reuerti mallet, miſit ad oppidanos rogans vt patefacerent ſibi tranſitũ. nam obſtructis portis viam interruperant. quod cum ab Ephronitis impetrare non poſſet, cohortatus ſuos, corona oppugnauit mœnia: & diẽ ac noctem ibi remoratus vi cepit oppidũ: occiſisq; omnibus maribus, per incẽſi cineres traduxit exercitũ. tantus autẽ erat occiſorũ numerus vt in tranſeundo calcanda eſſent cadauera. Traiecto deinde Iordane in magnũ campum veniunt, quà ſita eſt Bethſana, Græcis dicta Scythopolis. inde in Iudæam reditũ eſt hilariter, canẽte hymnos & victoriale carmen multitudine: votiuasq; hoſtias mactarunt pro incolumitate exercitus: quandoquidẽ poſt tot cõflictus ne vnus quidẽ è Iudæis deſideratus eſt. Interea Ioſephus Zachariæ filius & Azarias duces, qui profecto Simone in Galilæam contra Ptolemaidenſes, Iuda verò & Ionatha fratre in Galaditicam, præſidio Iudææ relicti fuerãt: volẽtes & ipſi aliquo memorabili facinore parare ſibi gloriã, ad Iamniam venerunt. Vbi armis excepti à Gorgia eius loci præſide, amiſerũt ad duo millia militũ: nec prius deſtiterunt fugere quã in Iudææ finibus. hæc autem clades meritò illis accidit, ob contemptũ Iudæ mandatũ, qui interdixerat ne ſe abſente manus cũ hoſte conſererent: nã hoc quoq; Iudæ prouidentiã commendat, quòd intellexit nõ impune fore ſi à mãdatis diſceſſerint. Iudas autẽ & fratres eius cõtinuabãt bellũ cõtra Idumęos, vrgẽtes eos vndiq; : expugnatáq; Chebrone munitiones eius diruerunt, & turres cremauerunt ſuppoſitis ignibus: peruaſtatiſq; agris hoſtiũ, euerterunt etiam Mariſſam oppidum. inde Azotum delati eodẽ impetu, expugnata ea quoq; ac direpta, omnes ditati præda reuerſi ſunt in Iudæam victores & incolumes.

Antiochi Epiphanis apud Perſas interitus. *Cap.* *XIII.*

XIIII *1. Mach. 6* EODEM tẽpore Antiochus rex ſuperiores ſui regni prouincias obeundo, audiuit eſſe in Perſide vrbẽ prædiuitẽ Elimaida nomine, & in ea templum Dianæ opulentum, refertũ omne genus donariis: ſcuta etiã ac thoraces ibi aſſeruari, quondã relictos ab Alexãdro Philippi filio, rege Macedonũ. Motus igitur hac fama, admoto exercitu expugnare conatus eſt. His vero qui inerãt nec aduentu eius nec oppugnatione territis, ſed fortiter reſiſtẽtibus, ſpe ſua fruſtratus eſt. nõ contenti enim repulisſe illũ à mœnibus, recedentẽ etiã perſecuti ſunt, ita vt plurimis deſideratis fugiẽtis more Babylonẽ ſe reciperet. Quã cladẽ cum ægre ferret, nouus inſuper acceſſit nuncius de profligatis quos ad Iudaicũ bellũ reliquerat ducibus, déq; Iudæorum

dæorum in dies creſcente potentia. Accedente igitur alia ſuper alia cura, impar ſolicitudini morbum ſibi contraxit: quo magis ac magis inualeſcẽte, intelligẽs adeſſe fatale tempus, amicos cõuocat: eísque & vim morbi & cauſam indicat: nimirũ quòd pœnas ob afflictam Iudæorum gentẽ lueret, atque ob ſpoliatũ ſacrilegio templũ, & contemptũ cæleſtis numinis. atque his dictis exhalauit animã. Quamobrẽ demiror Polybium Megalopolitanum, qui vir alioqui probus, ait hunc Antiochũ periſſe, quòd conatus ſit Dianæ tẽpli theſauros ac donaria diripere. voluiſſe enim tantũ, ac non etiã perfeciſſe ſacrilegiũ, nõ videtur res digna ſupplicio. quòd ſi hæc cauſa Polybio digna videtur, cur Antiochus deberet capite pœnas perſoluere, multo veriſimilius eſt ob exhauſtum ſacrilegiis Hieroſolymitanum templum acceleratum eſſe eius interitum. Si quis tamen magis probat Polybij ſententiam, cum eo nunc non libet contendere.

Antiochus Eupator profligato Iudæorum exercitu Iudam in templo obſidet. *Cap. XIIII.*

CAETERVM Antiochus prius quàm extremum ſuum diem obiret, accitum ad ſevnum ex purpuratis ſuis amicis Philippum gubernatorem regni conſtituit: traditóque ei diademate regiáque ſtola & anulo, iuſſit hæc Antiocho filio ſuo perlata reddere, multum obteſtans vt educationis curam haberet, & regnum ei ſeruaret vſque dum per ætatem ipſe adminiſtrationi fieret idoneus. Defunctus eſt autem Antiochus anno centeſimo quadrageſimo nono. Lyſias autem poſtea quàm populo indicauit regis obitum, filium eius Antiochũ ſub ſua tutela tum poſitum regem conſtituit, impoſito illi Eupatoris cognomine. Interea qui Hieroſolymitanæ arcis præſidium tenebant Macedones cum Iudęorũ perfugis, multa Iudæis inferebant incommoda. Excurrẽtes enim in eos qui ſacrorum cauſa templum adibant: conficiebant eos non magno negotio, quòd arx ipſi templo eſſet ſupra verticem. Quamobrem Iudas neceſſe habuit, oppugnare id præſidium, aduocatis ad id totius populi viribus. Annus autem is agebatur cẽteſimus quinquageſimus, ex quo primum ad Seleucum imperium earum regionum peruenerat. Fabricatis igitur machinis, & extructis aggeribus, totus incumbebat huic operi. multi tamẽ perfugarum noctu elapſi, adiunctis ſibi ſimilibus impiis, venerunt ad Antiochum, poſtulantes ne ſe in extremum periculum à ſuis tribulibus redactos deſpiceret: maxime cùm patris ipſius autoritatem ſecuti, in eam neceſſitatem adducti ſint, dum malunt patrios ritus quàm regia mandata contemnere. Nunc verò periculum eſſe ne Iudas arcem cum præſidio vi capiat, niſi ipſe mature ſuis opem afferat. His auditis Antiochus puer iratus eſt, accerſitíſque amicis & ducibus, iuſſit eos mercenarium parare militẽ, & per totã ſuam ditionem delectus habere, ita vt breui confectus ſit exercitus peditum circiter cẽtum millium, equitum verò viginti millia, atque inſuper duo & triginta elephanti. Cum his copiis egreſſus eſt Antiochiam commiſſa Lyſię adminiſtratione vniuerſi exercitus: & progreſſus vſque Idumæam, inde aſcendit ad oppidum Bethſura, bene munitũ & expugnatu non facile. Bethſuranis autem fortiter reſiſtẽtibus, & admotas machinas per excurſiones igne concremãtibus, multum temporis contritum eſt in hoc obſidio. Iudas autem cognito regis aduentu, omiſſa oppugnatione regi cum copiis obuiam profectus caſtra poſuit circa fauces quaſdam dictas Bethzacharia, diſſitas ab hoſte ſeptuaginta ſtadiis. At rex relictis Bethſuris, exercitum duxit ad eas fauces vbi Iudas caſtra metauerat: & quàm primum dies illuxit, aciem ceu pugnaturus iuſſit ire cõpoſitam. Cúmque non poſſet elephantos explicare per aciei latitudinem propter locorum anguſtias, iuſſit vt vnus poſt alium incederent, attributis qui ſtiparent ſingulos mille peditibus, & equitibus quingentis. Beluis autem impoſita erant celſa propugnacula inſtructa ſagittariis. reliquum autem exercitum ab vtroque latere iuſſit montes aſcendere, præpoſitis ex amicorum cohorte ducibus. atque ita ſublato militari clamore hoſtem aggreditur, micans aureis & æreis clypeis, ita vt fulgore eorum coruſcarent omnia. clamore autem reboabat quicquid erat in circuitu montium. nec tamen Iudas tali aſpectu eſt territus, ſed excepto fortiter impetu hoſtium, circiter DC ex eis occidit, qui primi ad manus venerant. Cæterum Eleazarus eius frater, quem Auranem vocabant, conſpicatus excellentem elephantum ornatum phaleris regiis, & ratus in eo re-

XIIII.

gem inuehi,vasto animo in eum fecit impetum. & occisis multis prius quàm ad eum penetraret,cæteris verò metu cedentibus,succedens sub eius ventrẽ, confodit beluã, & ipse simul pondere eius illabentis oppressus est:atque ita non tamen inultus interiit generose inter aceruos hostilium cadauerum. Iudas autem animaduertens hostem tanto superiorem numero, Hierosolyma se recepit, volens arcem iterum oppugnatione aggredi. Antiochus verò parte exercitus missa ad oppugnanda Bethsura,cum reliquo venit Hierosolyma. Bethsuritæ territi apparatu regio,maxime cùm commeatus eos deficeret,deditionẽ fecerunt,pacti prius vt hostis à se iniuriam omnem abstineat: quod quidem à rege non nisi salute tenus seruatũ est: alioqui nudis eiectis oppidanis, suorum præsidium ibi constituit. Sed apud Hierosolyma per multum tempus eum tenuit templi obsidio,quod fortiter à Iudæis defensum est. nullam enim eis rex intentauit machinam,quam non illi contrariis machinationibus eluderent.tantum laborabatur victus penuria,quòd fruges veteres absumpserãt,& annus inciderat septimus, per quem fructus non colliguntur, quòd eum cessare ab agricultura lex nostra iubeat,nec permittat tum vel arare terram,vel serere.quo factum est vt multi se clàm subducerẽt propter inopiam, vt penes paucos templi tutela remanserit. Cæterùm rex & Lysias imperator cognito quòd Philippus vsurpato sibi regno aduentaret è Perside, decreuerunt soluta obsidione illi occurrere, celantes tamen quãtum fieri poterat id cõsilium, tam militem quàm duces reliquos. Quapropter dissimulato aduentu Philippi, iussit rex Lysiam vt alloqueretur duces & milites dicens oppugnationem eam non esse modici tẽporis,quòd locus esset munitissimus,& commeatus eos iam deficerent,& auocarent multa regni negotia quæ opus esset regem componere. Itaq; præstare fœdus & amicitiam cum hac gente facere & sinere eos vti patriis legibus, quibus priuari se non sustinentes rebellauerãt,atq; ita redituros esse in suam quemq; patriam. Quæ sentẽtia per Lysiam apud exercitum exposita,communi omnium suffragio comprobata est.

Antiochus omissa oppugnatione cum Iuda fœdus facit & amicitiam. Cap. XV.

IVm rex misso caduceatore pacem Iudæ ac cæteris obsessis denunciat, libertatémque viuendi propriis legibus. Illi vero libenter hæc audientes, accepta in hoc fide & iureiurando interposito, exiuerunt è templo. At Antiochus cùm ingressus vidisset locum egregie munitum, violato sacramento iussit suum exercitum, vt solo æquaret murum quo templum septum fuerat:& hoc facto reuersus est Antiochiam,ducens secum Oniam pontificem, qui Menelaus dicebatur alio nomine. Lysias enim regi consuluit vt eum interficeret: si vellet Iudæos quiescere,& ipse liber esse ab eorum molestationibus.hunc enim esse malorum omnium autorem & principium,qui persuasisset eius patri,vt Iudæos ab institutis patriis deficere cogeret .Rex igitur Menelaum missum in Beroeam Syriæ necauit,post exactum in pontificatu decennium, hominem malum & impium, qui vt sibi principatum adstrueret, totam gentem à religione deficere compulit. ei successit in pontificatum Alcimus, Iacimus alio dictus nomine. Cæterum Antiochus cùm offendisset Philippum iam occupasse tyrannidem,bello victum, & in potestatem suam redactum affecit supplicio. Filius autem pontificis Onias,quem diximus orbatum patre adhuc puerum,videns quòd rex interfecto ipsius patruo sacerdotium Alcimo dedisset,nihil pertinenti ad cognationem pontificum,Lysia suadente vt transferret eum honorem in aliam familiam,fugit ad Ægypti regem Ptolemæum:apud quem & vxorem eius Cleopatram in precio habitus,impetrauit ab eis locum in præfectura Heliopolitana, in quo templum Hierosolymitano simile extrueret, de quo aliàs dicemus tempestiuius.

Bacchides Demetrij dux cum exercitu contra Iudæos missus,infecto negotio ad suum regem reuertitur. Cap. XVI.

XV. 1. *Mach.7.* EODEM tempore Demetrius Seleuci filius à Roma profugus Tripolim occupat in Syria:assumptóque diademate,& contractis quotquot potuit militibus mercenariis regnum inuadit:cúmque certatim ad eum populi deficerent,excipientes eum obuiis manibus, etiam Antiochum regem & Lysiam comprehensos

henſos viuos ad eum perduxerunt: qui mox iuſſu Demetrij necati ſunt, poſt exactum regni Antiochi annum alterum, ſicut & in aliis commentariis diximus. Ad nouum regem confluxerunt multi Iudæorum ob impietatem profugi, & cum eis Alcimus pontifex: accuſabantq; totam gentem, præcipue Iudam cum fratribus, quòd poſt interfectos omnes amicos & fautores regis, ſe quoq; eieciſſent è patria, metu coactos ſolum vertere: poſtulabantq; vt ex amicis quempiam eò mitteret, qui cognoſceret quanta per Iudam patrata fuerint. at ille iratus mittit eò Bacchidem amicum regis Antiochi Epiphanis, virum ſtrenuum, cui tum Meſopotamiæ præfectura credita fuerat: & commendato illi Alcimo, traditóque exercitu, iubet vt Iudam & eum ſequentes internecione deleat. Ille profectus Antiochia cum his copiis, poſtquam peruenit in Iudæam, miſit ad Iudam & fratres, inuitans eos ad pacem & amicitiã. Volebat enim dolo eum circumuenire. Sed ille noluit ei ſe credere, quòd videret adeſſe exercitum, quem putabat adductum belli potius quàm pacis gratia. Quidam tamen è populo credentes his quæ Bacchides per præconem denunciauerat, & nihil ſibi timentes ab Alcimo propter communem patriam, ad eos ſe contulerunt. & accepto ab vtroque iureiurando, nihil mali paſſuros nec ſe nec eiuſdem factionis homines, eorum fidei ſe commiſerunt, Bacchides autem non ſeruata fide ſexaginta interfectis ex eo numero, cæteros cautiores iam factos deterruit, quo minus ad eum accederent. itaque amoto exercitu à Hieroſolymis poſtquam peruenit ad vicum Bethzetho, comprehendit multos perfugas, & quoſdam è populo, & occiſis omnibus iuſſit eius regionis homines parere Alcimo, ad cuius præſidium relicta ſub eo parte exercitus, Antiochiam ad regem Demetrium reuerſus eſt. Alcimus autem volens principatum ſibi conſtabilire, & intelligens ad hanc rem opus eſſe popularium beneuolentia, comiter ac blande appellabat omnes, & loquendo ſingulis ad gratiam, breui numeroſam manum adiunxit ad priorem quam antè habuerat. horum pleriq; erant impij & profugi, quorum opera & miniſteriis vtendo regionem obibat, occidens eos qui erant Iudæ partium, quotquot in ſuam poteſtatem redigere poterat. at Iudas animaduertens tantopere creuiſſe illis potentiam, & multos probos ac pios homines extinctos eius violentia, ipſe quoque obibat regionẽ, interficiens quotquot in manus eius venirent è ſtudioſis Alcimi. Qui videns ſe viribus imparẽ, quo poſſet diutius reſiſtere, decreuit confugere ad auxilium & opes regis Demetrij. Profectus igitur Antiochiam ſolicitabat contra Iudam illius animum, accuſans quòd plurimas ab eo paſſus eſſet iniurias, plures etiam paſſurus, niſi mature miſſo illuc exercitu, vir audax & facinoroſus pœnas debitas lueret.

Nicanor poſt Bacchidem dux contra Iudam miſſus vnà cum vniuerſo exercitu internecione periit. Cap. XVII.

DEMETRIVS verò ne ſuis quidem rebus tutum exiſtimans, ſi ita Iudæ vires augeri ſineret, Nicanorem mittit, amicorum chariſſimum ſimul & fidiſſimum: qui etiam Roma fugienti comes fuerat: attributóque quantum ſatis contra Iudam putabat exercitu, iuſſit nemini parcendo cum ea gente bellum gerere. Is profectus Hieroſolyma, & primum diſſimulans hoſtem, decreuit ſpecie pacificatoris dolo Iudã intercipere. aiebat enim nihil eſſe cauſæ cur belli ſubire deberent aleam. paratum ſe illi cauere iureiurando ſanctiſſimo, ſi quid fortè periculi metuat. In hoc enim tantum ſe veniſſe cum amicorum comitatu, vt mentem ſui regis ei notam faceret, quàm propenſus ſit in fauorem Iudaici generis. hac legatione perſuaſi fratres, nihil amplius hoſtile ſuſpicati, data viciſsim & accepta fide exceperunt eum hoſpitaliter cum toto exercitu. Cumq; poſt primam ſalutationem colloqueretur cum Iuda familiariter, ſignum quoddam ſuis dedit vt eum comprehenderent. Ille mature iutellectis inſidiis propere ad ſuos refugit: & detecto iam dolo ad apertam vim vterque ſe vertit. Commiſſo deinde prælio prope vicum Capharſalamam, inferior inde diſcedens Iudas in Hieroſolymitanam arcem compulſus eſt. Reuertenti deinde præter templum Nicanori ſacerdotes facti ſunt obuiam, oſtentantes victimas, quas ſe dicebant oblaturos Deo pro ſalute regis Demetrij. at Macedo ne à conuiciis quidem in Deũ temperans, minatus eſt niſi populus Iudam ſibi traderet, breui ſe reuerſurum,

XVI. 1. Mach. 7

& in templum ipſum ſæuiturum, ita vt ad ſolum vſque id diruat. atque cùm his minis reliquit Hieroſolyma. at ſacerdotes tali denunciatione mœſti cum lacrymis Deo ſupplicauerunt, vt ſacratam ſibi ædem vnà cum ſuis cultoribus tutaretur ab hoſtium iniuria. Nicanor verò egreſſus Hieſolyma caſtris locum optauit apud vicum Bethoron, vbi ſe cum eo coniunxit alia manus recens tum è Syria veniens. Iudas quoque caſtra poſuit ad alium vicum nomine Adaſo, triginta modò ſtadiis diſtantem ab hoſtibus, habens circa ſe non plus mille militum. hos cohortatus ne terreantur hoſtium multitudine, néve cogitent cum quàm multis decernerent, ſed quales ipſi, & pro qualibus præmiis contenderent, iuſſit forti animo hoſtem aggredi & pugnam capeſſere. itaque edito acri certamine, multi ceciderunt ex hoſtibus, & inter cæteros Nicanor & ducis & militis ſtrenui perfunctus officio. quo iacente ne cætera quidem acies ſubſtitit amplius, ſed amiſſo duce verterunt terga, arma iactantes quo expeditius fugerent. Iudas vero impigre cum ſuis perſequens ſæuiebat cædibus: & tuba ſignificabat vicinis oppidis & vicis victoriam: móxque vndique armati profilientes, profligatis incondite ruentibus. occurrebant infeſtis gladiis, ita vt ne vnus quidem incolumis euaſerit ex nouem millibus: tot enim in vniuerſum fuerant. Ea victoria contigit decimatertia die menſis Adar, vt noſtri nominant, qui Macedonib. Dyſtrus dicitur: eáque die feſtiuitatem noſtri per ſingulos annos renouant ob rei proſpere geſtæ memoriam. Poſt eam victoriam aliquantiſper quieuit Iudæorum gens à continuis conflictationibus, pacis ocio perfruens, donec iterum in eadem reuoluta eſt diſcrimina. Alcimo autem pontifici volenti demoliri veterem adyti parietem, ſanctorum vatum ædificium, morbus diuinitus inflictus eſt, per quem repente voce priuatus in terram procidit, & cruciatus non paucis diebus miſere periit, poſt exactum in ſacerdotio quadriennium: quo defuncto pontificatum populus communibus ſuffragiis Iudæ tradidit. Qui quoniam multa audierat de Romana potentia, quòd deuictis Gallis & Hiſpanis ac Carthaginenſibus Græciam quoque ſubegerint, & reges Perſeum, Philippum, magnúmque Antiochum perdomuerint, decreuit conciliare ſibi eorum amicitiam. Miſſis igitur in hoc Romam duobus ex amicorum numero, Eupolemo Ioannis & Iaſone Eleazari filio, rogauit vt in ſocietatem reciperetur & amicitiam, & vt Demetrio ſcriberent ne poſthac Iudæos bello laceſſeret. Hanc legationem ſenatus admiſit, & auditis eorum poſtulatis amicitiam annuit. móxque ſenatuſconſultum de ea re factum inſcriptum æreis tabulis relatum eſt in Capitolium: cuius exemplar in Iudæam miſſum eſt. erat autem ſenatuſconſultum de ſocietate & amicitia Iudæorum huiuſmodi. Ne cui Romanæ ditionis cum Iudæis bellum gerere liceat, neque præbere hoſtibus eorum triticum aut naues aut pecuniam. vtq; ſi quis Iudæos inuadat Romani ſuccurrant pro viribus: & viciſſim ſi quis Romanos bello impetat, Iudæi contra eum ſint auxilio. Quòd ſi Iudęi velint in hoc fœdere addi aliquid aut detrahi, id oportere fieri de cõmuni populi Rom. ſententia: idq; ita demum ratum fore. Scriptum eſt hoc ſenatuſconſultum per Eupolemum Ioannis filium, & Laſonem Eleazari, ſub pontifice Iuda, & duce Simone fratre ipſius. Atq; hoc fuit primum inter Romanos & Iudæos fœdus ſocietatis ac amicitiæ.

XVII. 1. Mach. 8

Bacchidis denuo miſſi in Iudæam victoria. *Cap.* *XVIII.*

XVIII. 1. Mach. 9

DEMETRIVS autem accepto nuncio cladis Nicanoris & exercitus, rurſum Bacchidem in Iudæam miſit cum aliis copiis: qui ex Antiochia profectus in Iudæam, ad Arbela oppidum Galilææ caſtra poſuit: & expugnatis illic ſpeluncis ad quas magnus hominum numerus confugerat, propere rabat inde Hieroſolyma. & cognito quòd Iudas in Berzetho vico ſuum contineret militem, raptim contra eum duxit peditum viginti, equitum verò duo millia, cùm Iudas non plus haberet quàm mille milites. ex his quidam territi multitudine Bacchidis militum, deſertis caſtris diffugerunt, ita vt octingenti tantum reliqui fuerint. Iudas autem quamuis imminente iam hoſte deſtitueretur milite, tamen quia non erat vnde delectum in ſupplementum faceret, maxime in tali temporis anguſtia, decreuit cum octingentis illis Bacchidem aggredi, & cohortatus vt generoſe ſubirent pericula, iuſſit eos prodire in aciem. quibus conſulentibus vt tunc ſe in tutum recipe-

ret,

ret,cùm ſit tanto inferior & numero & viribus, ac mox maioribus copiis hoſtem inuaderet:Abſit,inquit vt me terga obuertentem hoſtibus ſol aſpiciat.nam etiam ſi mori nunc oporteat, nunquam tot res hactenus egregie geſtas, tantámq; virtute partam gloriam ignominioſa fuga maculaturus ſum. Atque ita ſuorum reliquias cohortatus, perſuaſit vt intrepide expectarent conflictum hoſtium.

Quemodo Iudas prælio victus occubuit. *Cap.* XIX.

INTEREA Bacchides productis extra caſtra copiis inſtruebat aciem,equitum alas hinc & inde in vtroque cornu collocãs,in fronte leuẽ armaturam & ſagittarios,& poſt hos robur phalangis Macedonicæ:ipſe in dextro cornu locum ſibi optauit. Sic inſtructa acie poſtquam venit in conſpectum hoſtium, iuſſit ſigna canere,& militem cum clamore eos inuadere. Idem & Iudas fecit,collatíſque ſignis certatum eſt vtrinque acriter: donec vergente iam ſole, Iudas animaduertens Bacchidem cum robore militum pugnam in dextro cornu ciere,cum audaciſſima manu iuuenum in eum irruit. Perruptáque phalange penetrauit in mediam aciem: & impulſis in fugam aduerſariis, perſecutus eſt eos vſque montem qui Aza dicitur:id conſpicati qui ſiniſtrum cornu tenebant, à tergo adorti Iudam circumueniunt.qui videns nullum ſupereſſe effugium vrgentibus circumquaque hoſtibus,in veſtigio cum ſuis conſtitit:& cæſis hoſtium plurimis laſſitudine magis quàm vulneribus confectus cecidit non inultus,ad priora præclara facinora extremo hoc mortis decore addito.quo proſtrato non habentes amplius quem ſequerentur milites orbati tanto imperatore, tum demum in fugam effuſi ſunt. Simon autem & Ionathas fratres induciis factis recepto Iudæ cadauere,delatum in Modim vicum magnifico funere intulerunt monumento patrio, & publico luctu per aliquammultos dies honorauerunt eius memoriam. Hic finis fuit Iudæ viri generoſiſſimi & bellicoſiſſimi, qui memor mandatorum Matthiæ patris, nullum vnquam pro libertate popularium defugit aut laborem aut periculum. quapropter merito virtutis ſempiternam poſt ſe reliquit gloriam, liberata è Macedonum ſeruitute patria, & per triennium ante obitum adminiſtrato pontificali ſacerdotio.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DECIMVSTERTIVS.

Ionathas defuncto fratri ſuo Iudæ in principatu ſuccedit. *Cap.* I.

QVEMADMODVM libertatem à Macedonibus oppreſſam populus Iudæorum denuo receperit, & quo pacto dux & propugnator eorum Iudas poſt multa exhauſta certamina poſtremo prælio fuerit occiſus, in præcedenti libro ſatis declarauimus. Poſt eius obitum quotquot Iudæorum à pietate deſciuerant, reſumptis animis infeſtabant reliquos populares:ita vt accedẽte etiam fame, quæ tum fortè regionem eam totam occupauerat,multi non ferẽtes geminatum infortunium,hinc à penuria, inde ab aduerſariis ingruẽs, coacti ſint adiungere ſe factioni Macedonicæ.Bacchides autem conuocatis ad ſe Iudæorum deſertoribus,qui religioni patriæ profanos ritus prætulerant,his adminiſtrationem regionis cõmiſit: qui comprehenſis Iudæ amicis & fautoribus,Bacchidæ eos tradiderũt.& is tortos primum cruciatoſq; ad libitum,poſtremo omnes ad vnum enecabat.In hac tanta calamitate cõſtituti I.*Mach.*9

Iudæi,quantam poſt captiuitatem Babylonicam nunquam experti fuerant: quotquot erant reliqui ex Iudæ ſociis,veriti gentis interitum adiuerunt Ionathã eius fratrẽ,rogabántq; vt germani æmulus fieret, qui ad extremũ halitũ libertatẽ propugnãs præclaris conatibus ſit immortuus:nec ſineret totã gentẽ ſine præſide venire in extremũ ſalutis periculũ. Tum Ionathas paratũ ſe vel ad mortem obtulit pro tutela populi,& viſus dignus qui Iudæ fratri ſuo ſuccederet,cõmunibus Iudæorũ ſuffragiis adminiſtrãdæ militiæ præfectus eſt. Quo cõperto Bacchides veritus ne Ionathas quoq; multũ negotiorũ exhibeat regi & Macedonibus,quemadmodũ antè Iudas fecerat, decreuit eũ dolo tollere:ſed hoc eius propoſitũ nec ipſum nec Simonẽ fratrẽ latuit. quamobrẽ mature moniti aſſumpta ſociorũ manu in deſertũ vrbi vicinũ celeriter refugerunt:& cũ veniſſent ad aquã quæ dicitur lacus Aſphar,ibi morabãtur. Porrò Bacchides ſentiens eos timere & in deſertis illis latitare,duxit cõtra eos omnes ſuas copias,& poſitis vltra Iordanẽ caſtris confluentẽ illuc militẽ recipiebat. Ionathas autẽ cognito illius aduẽtu, miſit fratrẽ ſuũ Ioannẽ Gaddin ad Nabathæos Arabas, vt apud eos impedimẽta deponeret, donec armis cũ Bacchide decerneret. erãt enim amici. ſed in itinere inuaſerũt eũ Medabenſes Amaræi filij. direptísq; impedimẽtis & quicquid ſecũ deferebat, cõprehenſum interfecerũt cũ omnibus ſociis:cuius facinoris paulo pòſt pœnas dederũt eius fratribus,ſicut ſuo loco dicetur. Bacchides autẽ cognito quòd Ionathas caſtra haberet in Iordanis paluſtribus,ſabbato illũ aggreſſus eſt,ratus non repugnaturũ propter religionẽ diei. at ille cohortatus ſocios,& oſtẽſo periculo quòd niſi viri eſſent,nõ poſſent euadere,clauſi à tergo amne,à frõte hoſtibus:votíſq; Deo factis pro victoria, impigre hoſtem aggreditur:& proſtratis non paucis,vidẽs ipſum Bacchidẽ in ſe ruere, ferire eum conatus eſt. ſed cũ ille caute ictũ declinaſſet,Ionathas cum ſociis deſiliẽtes cõmiſerunt ſe flumini,& in oppoſitã ripã enatarũt,hoſtibus non auſis traiicere, ſed ad Hieroſolymitanã arcem reuertẽtibus, deſideratis ex eorũ numero fermè duobus millibus. poſt eum conflictũ Macedo cõmuniuit aliquot oppida, Hierichuntẽ, Emmauntẽ,Bethoron,Bethellã, Thãnathã,Pharathonẽ, Tochoã, Gazara, additis mœnibus & turribus, vt impoſitis in eas præſidiis,res Iudæorũ inde infeſtaret excurſionibus: ſed nihil æque vt Hieroſolymitanã arcẽ muniit, in qua acceptos à Iudæorũ primatibus filios obſides incluſit,vt ibi cuſtoditẽtur. Eodẽ tẽpore nũciatũ eſt Ionathę & Simoni fratribus,quòd Amaręi filij celebraturi eſſent nuptias,& adducturi ſpõſam ab oppido Gabatha, filiam illuſtris cuiuſdã inter Arabas:eámq; puellã traducendã cum põpa ſumptuoſa & ſplendida. Fratres autem exiſtimãtes opportuniſſimũ ad vindictã tẽpus ſibi oblatũ, & facile vlturos ſe iniuriã fratri illatã,verſus Medabã properauerũt, & inſidiis in mõte collocatis expectabãt eorũ tranſitũ. Vt vero in cõſpectum venit ſpõſus cum virgine & amicorum comitatu,vt fieri ſolet in nuptiis,coorti ex inſidiis omnes ad vnũ interfecerunt,& cum ornamẽtis cęteráq; præda reuerſi ſunt voti cõpotes,& egregie vlti germani interitum de Amaræi filiis. ceciderũt enim hi non ſoli,ſed cum vxoribus, liberis & amicis, vſq; ad quadringentorũ numerũ. Atq; ita Simon cum Ionatha in paluſtria Iordanis reuerſi, illic commorabantur. Bacchides autem per totam Iudæam præſidiis diſpoſitis. ad regem ſuum reuerſus eſt: quo tempore per integrum biennium ſtatus rerum Iudaicarum fuit pacatior. Transfugæ autem & vulgus impiorum hominum videntes Ionatham & eius factionem ſecure verſari in Iudæa propter tranquillitatem tẽporum, per nuncios ſolitaueruũt Demetriũ,vt Bacchide miſſo Ionathã in poteſtatem ſuam redigeret. fore enim hoc perfacile,& vnica nocte poſſe omnes eius milites inſperato incurſu opprimi. qui vbi iuſſu regis in Iudæam peruenit, ad omnes eius regionis amicos ſuos & auxiliares ſcripſit,darẽt operã vt cõprehenderetur Ionathas. Cúmq; omnium inſidiis appeteretur,nec tamen quicquã proficerẽt:cautus enim erat, vt qui dolũ præſenſerat:iratus Macedo trãſtugis,putánſq; & ſe & regẽ ab eis haberi ludibrio,interfecit ex eis L. præcipuos. Ionathas autem cum fratre & ſuorũ manu metu ſeceſſit in vicum Bethalagam,qui in deſerto ſitus eſt: cúmq; muniuit mœnibus & turribus,vt tutum haberet receptaculum. quo audito Bacchidis cum totis ſuis copiis, adiunctíſque Iudæorum ſuæ factionis auxiliis contra eum profectus eſt: & aggreſſus oppugnare munitiones, per aliquot dies in eo conatu perſtitit. at ille nihil territus reſtitit acriter:

relictó

relictóq; ad oppidi tutelam Simone fratre clàm egreſſus, & collectis in vicina regione ſuæ factionis hominibus, noctu in Bacchidis caſtra irruit, & multis trucidatis effecit vt frater aduentum ſuum cognoſceret. quàm primum enim tumultũ ſenſit in caſtris hoſtiũ, eruptione facta incendit eorũ machinas, cæde etiam nõ mediocri edita. Bacchides vero videns ſe à fronte ac tergo inuaſum ab hoſtibus, re inopinata cõſternatus ob inſperatum obſidionis exitum, vix fuit compos animi, totam autem indignationem effudit in transfugas vt impoſtores, quorum opera miſſus à rege fuerat, vnum cogitans quomodo ex dignitate ſua & regis obſidioni fine impoſito, exercitum ſine ignominia poſſet reducere.

Ionathas feſſum bello Bacchidem cõpellit, inito cum Iudæis fœdere exercitum abducere. Cap. II.

QVA eius voluntate cognita Ionathas, miſit ad eum nuncios, petens ſocietatem & amicitiam inter ſe & eum fieri, captiuis vtrinq; redditis. Id Bacchides ratus ſibi honorificum, & oblatã occaſionem qua poſſet non inglorius obſidionem ſoluere, amicitiã cum Ionatha iniit, iureiurando interpoſito, neutrũ arma moturũ in alterum: redditisq; & receptis captiuis, Antiochiam ad ſuum regẽ reuerſus eſt: nec vnquã poſthac Iudæam cum exercitu repetiit. Ionathas verò hanc ſecuritatem nactus, & degens apud Machmam oppidum, adminiſtrationi rerum & iuri populis reddendo operam impendit, & ſeuere animaduertens in religionis patrię deſertores, repurgabat ſuam gentem ab huiuſmodi contagionibus. *1. Mach. 9*

Alexander filius Antiochi Epiphanis regem Demetrium bello aggreditur. Cap. III.

ANNO autem ſexageſimo ſupra centeſimum Alexander Antiochi Epiphanis filius veniens in Syriam Ptolemaidem occupauit, proditione militum qui eam tenebant præſidio, moréſq; Demetrij oderant, vt parum comis & ſuperbi admodum. Incluſus enim in regium quoddã caſtellum munitum quatuor turribus, non procul ſitum ab Antiochia, neminẽ admittebat: & omiſſa reipublicæ cura degebat in ocio per ſegnitiem, vnde grauiora etiam odia contra eum exorta ſunt, ſicut alibi à nobis dictum eſt. Audito igitur quòd Alexander occupaſſet Ptolemaidem, cum omnibus copiis contra eum profectus eſt. II

Demetrius miſſa legatione ad Ionatham multis muneribus eum ad amicitiam ſuam pertrahit. Cap. IIII.

MISIT etiam legatos ad Ionatham, inuitans eum ad ſocietatẽ & amicitiã, præuenire Alexandrũ cupiens, ne forte ille prior impetraret illius auxilium, idq; eo facilius, quòd odia inter ſe & Ionathã interceſſerant: cui mandabat vt haberet delectũ militũ, & arma pararet, reciperetq; Iudæorum obſides, quos Bacchides in Hieroſolymitanam arcem incluſerat. Talis conditio cũ offerretur à Demetrio, Ionathas venit Hieroſolyma, & legit regias literas audiẽte tam populo quã arcis præſidio. quibus lectis impij & transfugæ qui in arce erãt, vehementer ſunt territi, quòd rex Ionathæ & exercitũ colligere permitteret, & obſides recipere: quos ſuis quemq; parentibus reſtituit. Atque ita Ionathas Hieroſolymis habitabat, ſuo arbitratu multa in ea vrbe reparans. nam & mœnia eius iuſſit ſaxo quadrato extrui, quo firmiora eſſent contra aſſultus hoſtium. Quod vbi ſenſerunt qui diſperſi erãt per præſidia, omnes relictis illis receperũt ſe Antiochiã, exceptis ſolis qui Bethſura tenebãt & arcẽ Hieroſolymis. nã horũ maxima pars cõſtabat ex Iudæis religionis deſertoribus, & ideo præ metu non ſuſtinuerunt præſidia relinquere. *1. Mach. 10*

Alexander maioribus quàm Demetrius pollicitationibus & delato pontificatu Ionatham in partes ſuas traducit. Cap. V.

ALEXANDER autem cognito quid Demetrius Ionathæ promiſerit, nec ignorans viri fortitudinem, & quomodo ſe geſſerit contra Macedonas, tum qualiter vexatus ſit à Demetrio eiusq; duce Bacchide, apud amicos dictitabat, non poſſe ſe eo tempore commodiorẽ ſocium inuenire quàm Ionatham: qui & virtute ſit eximia, & peculiares odij cauſas contra Demetrium habeat, quod datis viciſsim & acceptis cladibus exacerbatum fuerat. Itaque ſi idem III

ipſis videatur, adeſſe occaſionem inuitãdi hominem ad amicitiam. cúmque id purpuratis quoque ſuis probari animaduerteret, ſcripſit talem epiſtolam. Rex Alexander Ionathæ fratri S. Quia iamdudum audiuimus de fide tua ſimul & fortitudine, mittimus ad te qui de ſocietate agant, & amicitia: & noſtro ſuffragio hodie te pontificem Iudæorum conſtituimus, & in amicorum noſtrorũ numerum aſcribimus. mitto etiã tibi munera, ſtolam purpuream, & coronam auream, & rogo vt ſic honoratus à nobis, non cedas nobis mutua beneuolentia. His literis acceptis Ionathas pontificiam ſtolam induit, in ipſo ſcenopegiæ feſto, poſt quadriennium exactum à Iudæ fratris obitu, cùm vacaſſet interim ſacerdotium: móxq; contraxit exercitũ, & fabricauit magnũ armorum numerũ. Demetrius vero hoc cognito multũ doluit, damnans ſuam cunctationem, quòd non præueniens æmulũ, eblanditus ſit Ionathæ fœdera, ſed elabi ſibi hanc occaſionem, & ab Alexandro arripi paſſus ſit. Scripſit tamen etiã ipſe pontifici & populo in hanc ſententiam. Rex Demetrius Ionathæ & Iudæorum genti ſalutem. Quoniam ſeruaſtis noſtra fœdera, & ſolicitãtibus vos inimicis noſtris nõ acceſsiſtis, equidẽ laudo veſtram fidem, hortórq; vt conſtantes ſitis in ea, dignam percepturi à nobis gratiam. Remittã enim vobis maximam tributorũ partem: & iam nunc remitto quæ pendebatis tam mihi, quàm his qui me præceſſerunt regibus: inſuperq; ſalis preciũ & aurum coronarium. & tertiam ſeminis, dimidiámq; partẽ fructus arborei ſolitam mihi cedere, ab hodierno in poſterum vobis remitto: ſimúlque quod in ſingula capita pendebatur ab his qui Iudæam incolunt, & tres attributas ei toparchias, Samariã, Galilæam & Peræam, vobis concedo in perpetuum. Et Hieroſolymitanam vrbem ſacrã eſſe volo, & ius aſyli habere, immunémq; eſſe cum ſuis finibus à tributis atq; decimis. Arcem etiam eius permitto pontificĩ veſtro Ionathæ, vt quos ipſe fidos & amicos probauerit, in præſidio eius conſtituat. Eos quoq; Iudæos qui iure belli capti ſeruitutẽ in noſtra ditione ſeruiũt, in priſtinam libertatẽ reſtituo, ac ne iumenta quidẽ ad angarias adigi permitto. Sabbatis item & feſtis ſolẽnibus, & tribus diebus ea præcedentibus immunitatem concedo. Eodẽ modo Iudæos qui in mea ditione habitant, liberos, & ſine moleſtia degere volo: & quicunque ex eis mecum militare voluerint permitto, duntaxat vſq; triginta milliũ numerũ: idq; ea conditione ſtipendiorum, qua cæteros meos milites. Habebo etiã eos in præſidiis & in meo ſatellitio, & principes eorũ in aulicorũ meorum numero. Permitto etiam vt patriis vtantur legibus & ipſi & tres attributæ eis præfecturæ: vtq; pontifici curæ ſit, ne quis Iudæus aliud templum præter Hieroſolymitanũ religionis ergô adeat. Præterea do in ſingulos annos ex meis rationibus in ſumptus ſacrificiorum quindecim millia ſiclorum argenti, & quod pecuniæ ſuperfuerit veſtrum eſſe iubeo. & decẽ illa drachmarum millia, quæ de templo accipiebant reges, ſacerdotibus atque miniſtris templi remitto, ad quos ea pertinere compertum mihi eſt. Quicunque etiam confugerint in templum Hieroſolymitanum, fanúmq; cõtiguum, ſiue ob debitam regi pecuniam, ſiue alia de cauſa, immunes ſint ab omni vexatione, tam ipſi quàm eorũ facultates. Permitto etiam vt reparetur templum, & operũ ſumptus de meis pecuniis fieri iubeo: ſicut & mœnia & turres altas æque de meo volo ædificari. tum ſi quæ ſunt loca per Iudæam apta ad ſtruendas arces, imponendáq; præſidia, & hæc meo ſumptu muniantur. Atque hæ fuerunt literæ ac pollicitationes Demetrij. Alexander autem rex magnis copiis contractis tam è mercenario milite, quàm eo qui in Syria defecerat à Demetrio, omnes in hoſtem duxit, collatísq; ſignis ſiniſtrum cornu Demetrij oppoſitam ſibi aciem terga coegit vertere: hærentésq; diu fugientium veſtigiis etiam caſtra eorum diripuerunt. at dextrum cornu in quo rex ipſe pugnabat, compulſum eſt loco cedere: & reliquis effuſe fugientibus, Demetrius fortiter decertans alios hoſtium occidit, alios non ſuſtinentes ipſius impetum perſequens, abreptus eſt in cœnum quoddam profundũ & tranſitu difficile: vbi prolapſo equo, omni effugio deſtitutus, ab accurrentibus oppreſſus eſt. Circundatũ enim corona confixerunt iaculis, at ille etiam pedes generoſe repugnabat, donec crebris vulneribus confectus ſuccubuit. Hic fuit finis Demetrij poſt exactum regni annum vndecimum, ſicut in aliis commentariis iam antè demonſtrauimus.

De

De templo Dei ab Onia ædificato. Cap. VI.

ONIAS autem pontificis Oniæ filius, qui profugus Alexandriæ degebat IIII
apud Ptolemæum Philometorem, vt iam antè diximus, videns Iudæam
vaſtatam à Macedonibus eorúmq; regibus, & ſibi æternam memoriam
parare volens, decreuit à rege Ptolemæo & regina Cleopatra per literas
petere, vt ſibi liceat in Ægypto inſtar illius Hieroſolymitani, templum ædificare, &
in eo Leuitas & ſacerdotes ex ſuo genere conſtituere. Hoc autẽ conſilium cepit fre-
tus maxime prophetæ Eſaiæ vaticinio, qui ante D C. amplius annos prænunciarat fo
re omnino vt templũ aliquando Deo maximo ædificaretur in Ægypto, idq; hominis
Iudæi opera. Hoc igitur oraculo excitatus ſcribit Ptolemæo & Cleopatræ talem epi-
ſtolam. Dum in bello ſtrenuam vobis operam nauans cum Deo, varias regiones ob-
irem, animaduerti apud Cœleſyriam & Phœnicen & Leontopolim, quæ eſt in præ-
fectura Heliopolitana, aliisq; in locis Iudæos præter decorum habere templa, & ideo
male inter eos cõuenire: quod & Ægyptiis vſu venit, propter multitudinem templo
rum & diuerſitatẽ religionũ. Et quia locũ idoneum inueni apud caſtrũ quod agreſtis
Bubaſtis dicitur, plenum varia materia ſacrisq; animalibus, rogo vt mihi permittatis
templum, quod illic eſt nulli ſacratũ numini, iámq; collapſum repurgare, & aliud lo-
co eius Deo maximo extruere ad Hieroſolymitani illius ſimilitudinem, pari etiã mo
do & menſura, pro ſalute tua & reginæ atque liberorũ veſtrorum: vt Iudæi qui Ægy-
ptum incolunt illuc conuenientes, quo magis alent mutuã concordiã, eo accõmo-
datiores fiant tuis vſibus. Nam & Eſaias vates prædixit, quòd erit domino Deo fa-
crariũ in Ægypto, & alia multa de eo loco cecinit. His Oniæ literis acceptis, rex & ſo
ror eius ac coniux Cleopatra declarauerunt ſuam pietatem per epiſtolam quam ei
reſcripſerunt. Nam peccatũ hoc & præuaricationẽ legis à ſe in Oniæ caput reiece-
runt: ſic enim reſcriptũ habet. Rex Ptolemæus & regina Cleopatra Oniæ gaudium.
Legimus tuas literas in quibus poſtulas, vt tibi permittamus illud apud Leontopo-
lim præfecturæ Heliopolitanæ collapſum templum repurgare, quod vocatur agre-
ſtis Bubaſtis: quod ſanè miramur, ſi poterit acceptum eſſe Deo templum ſtatutum in
impuro loco & pleno animalibus. Sed quoniã ais prophetam Eſaiam iam olim hoc
prædixiſſe, permittimus tibi hoc quatenus poteſt ſalua legis obſeruatione fieri, ne vi-
deamur per hoc peccare in Dominũ. Onias igitur impetrato loco, extruxit ibi tem-
plum & altare Deo ad Hieroſolymitani ſimilitudinem, ſed minus & non peræq; opu
lentũ. Menſurã vero eius & vaſa nunc nõ libet repetere, cõmemorata iam ante in ſe-
ptimo belli & captiuitatis Iudaicæ volumine. Nec defuerunt Oniæ ſimiles ipſius Le-
uitæ ſacerdotes, qui illic diuinũ cultum frequentarent & inſtaurarent ceremonias.
Sed de hoc templo hactenus. Apud Alexandriã verò inter Iudæos & Samaritas, qui
ſub Alexandro magno Garizitani templi religionem induxerunt, ſeditio eſt exorta
de ſacris ipſorum, ita vt res ad regis cognitionẽ peruenirẽt: dum Iudæi contendunt
iuxta Moyſi præſcripta Hieroſolymitanũ templũ eſſe legitimũ, Samaritæ verò Gari-
zitanũ: prouocatúmq; eſt ad regem & amicorũ eius conſeſſum, vt ab his cauſa audi-
retur, & vtriũs partis cauſidici ſuccumberent, morte mulctarentur. patrocinabatur
Samaritis Sabbæus cum Theodoſio, Hieroſolymitanis Iudæis Andronicus Meſſa-
lami filius. iurauerúntq; per Deum & regẽ, quòd ex lege probationes allaturi eſſent,
& rogauerunt regẽ vt necaret eum qui iuſiurandum non ſeruaſſe deprehenderetur.
Itaque rex multis amicis in conſilium adhibitis, conſedit cauſam auditurus. Iudęi ve-
rò qui Alexandriam habitabant valde erant ſoliciti pro tuentibus iura Hieroſolymi-
tani templi ægre ferentes autoritatẽ antiquiſsimi & nobiliſsimi in orbe templi voca-
ri in diſcrimen. Sed cùm Sabbæus & Theodoſius ceſſiſſent Andronico vt prior dice-
ret, orſus ex lege approbare eius ſanctitatem & religionem, oſtendensq; per conti-
nuas pontificum ſucceſsiones, ſacerdotij vſque in ſua tempora propagationem, &
ab omnibus Aſiæ regibus maieſtatem eius loci honoratam donariis: Garizitani verò
ac ſi omnino nullum eſſet, nunquam ab his habitam rationẽ: his & talibus ratioui-
bus perſuaſit regi, vt decerneret Hieroſolymitanum eſſe ex ſententia Moyſis condi-

tum, Sabban verò & Theodosium addiceret supplicio. Atque hæc sunt quæ Alexandrinis Iudæis acciderunt Ptolemæi Philometoris tempore.

Quòd Alexander post mortem Demetrij Ionatham in summo honore habuit. Cap. VII.

V
1. *Mach.* 11

CÆSO autem in pugna Demetrio, sicut superius dictum est, Alexander assumpto Syriæ principatu scribit Ptolemæo Philometori, filiã eius nuptum sibi dari deposcens, æquum esse dicens vt se affinitate dignetur, post receptum fauente Deo paternum imperium, & Demetrium bello deuictum. Ptolemæus verò libenter eius postulatis admissis, rescripsit & gratulari se ei de recepto regno paterno, & filiam collocaturum in matrimonium: iussitq; vt sibi Ptolemaidem occurreret, adducturo illò filiam, & ibi celebraturo eius nuptias. subsecutus deinde literas, ad constitutum locum peruenit cum Cleopatra filia, & reperto ibi Alexandro eam coniunxit, addita in dotem auri & argẽti summa, quanta tam potentem regem decuit. Ad has nuptias vocatus est per literas ab Alexandro & Ionathas pontifex, & cum venisset ad reges, amplisq; muneribus vtrunq; donasset, ab vtroque in magno honore habitus est. nam Alexander mutare eum vestem coegit, & purpuratũ assidere sibi pro tribunali: mãdauitq; suis ducibus vt in medium vrbis eo producto, præconis voce edicerent, nemini licere accusationẽ contra hominẽ instituere, aut vlla in re exhibere ei negotium. quo facto cũ manifestũ esset quanti rex eum faceret, aduersarij qui ad accusandum parati venerãt, subduxerũt se, veriti ne ipsis potius mali aliquid accideret. Tanta autẽ beneuolẽtia rex hic Ionathã prosecutus est, vt ei primum locum in amicorum suorum numero assignauerit.

Demetrius Demetrij filius deuicto Alexandro & occupato regno, in fœdus & amicitiam Ionatham recepit. Cap. VIII.

ANNO autem centesimo sexagesimoquinto Demetrius Demetrij filius, acceptis multis mercenariis militibus à Lasthene Cretensi, soluens ab ea insula traiecit in Ciliciam: cuius rei nuncio Alexander vehementer est territus: móxq; è Phœnice properauit Antiochiam, vt res eius ante Demetrij aduentum in tuto cõstitueret, interim Cœlesyriæ Apollonio Dauo duce pręposito. Is profectus cũ exercitu Iamniã, misit ad Ionatham pontificem nuncium, rem indignam dicẽs: eum solum pro suo arbitrio viuere nõ subiectum regis imperio: & sibiipsi esse opprobriũ, quòd eum sub imperium non redigat. Ne igitur, inquit, in montibus desidens putes te posse aliquid: sed si confidis tuis viribus, in campum descende, vt ferro decernamus, vter nostrum sit virtute præstantior. Ne sis tamen inscius, quod è singulis vrbibus fortissimi mecum militant, assueti semper tuos maiores vincere. quamobrẽ prouocato te in eum locum, vbi armis non saxis pugnandum est, & in quo nullũ præsto est victis refugium. His verbis irritatus Ionathas, delectis decem millibus militum, vnà cum Simone fratre profectus est Hierosolymis: & cùm peruenisset Ioppen, extra vrbem castra metatus est, excluſus à Ioppensibus, qui intus habebant Appollonij præsidium. Ionatha autem oppugnationem instituente, veriti oppidani ne per vim caperẽtur, portas ei aperiunt. Apollonius verò postquã accepit Ioppen occupatam à Ionatha, assumptis tribus equitum, octo peditum millibus, Azotum se contulit: & inde profectus lento gradu iter faciebat. Cúmq; venisset Ioppen, paulum retrocedẽs traxit Ionatham in planiciem, fretus equitatu, & in eo victoriæ spem collocans. Ionathas verò progressus insequebatur Azotum versus Apollonium: qui vbi hostẽ conspexit deuenisse in plana, reuersus est vt prælium committeret. cúmq; mille equites in insidiis positi fuissent in quodam torrẽte, vt se Iudæis à tergo obiicerent, Ionathas qui hoc mature sensit nõ est territus: sed instructa in laterculi formam acie, hortatus est suos, vt vtrinq; pugnarent in hostem, à tergo & à fronte adoriẽti resistẽdo. cúmq; præliũ protraheretur vsq; vesperã, data parte exercitus Simoni fratri, iussit hunc cum hostiũ phalange cõfligere. ipse verò suis mandauit vt obiectis scutis exciperent tela immissa ab equitibus. qui cùm hoc feciſſent, exhausti sunt telis equites, nec tamen

quen

quenquam læſerunt. non enim penetrabant ad corpora, ſed obiecta ſcutorum ceu teſtudine, denſitate eorũ facile repellebantur, & cadebant irrita. Vbi verò iaculando à mane vſq; poſt meridiẽ laſſatum hoſtem animaduertit Simon, phalangẽ aggreditur, & vſus egregia ſuorũ opera hoſtem coegit fugere. quo viſo equites, ne ipſi quidẽ locum ſuum tenuerunt: ſed feſſi diutina iaculatione, & videntes nihil amplius ſpei ſitum in peditibus, nullo ordine cõfuſi fugiebant, diſſipati per totam planiciẽ. Ionathas autẽ victos Azotum vſque perſequens, multis cæſis reliquos deſperata ſalute in templũ Dagonis, quod eſt in ea vrbe, cõpulit. qua capta eodẽ impetu, & ipſam & circumuicinos vicos incẽdit. ac ne Dagonis quidẽ religione deterritus, & fanũ ipſius & quotquot eò cõfugerant cõcremauit. fuitq; numerus tam eorũ qui exuſti ſunt, quàm qui ceciderunt in prælio, octo millia hominũ. Deuicto igitur hoc exercitu, ab Azoto profectus ad Aſcalonẽ admouit copias. & cùm extra vrbẽ caſtra poſuiſſent, prodierunt ad eum Aſcalonitæ cum hoſpitalibus muneribus. quibus acceptis, & collaudata eorũ voluntate, reuerſus eſt illinc Hieroſolyma, multam ſecum ducens prędã, quam abegit deuictis hoſtibus. Cæterũ Alexander audito quòd victus eſſet dux eius Apollonius, ſimulabat ſe lætũ, quandoquidẽ ille præter animi ſui ſententiã aggreſſus eſſet Ionatham, amicum & ſociũ: & miſit ei virtutis ergô fibulam auream, quod geſtamen ſolis cognatis regis concedebatur, & Accaronis toparchiam ei poſſidendam in perpetuum addixit. Per idem tempus Ptolemæus Philometor cum nauálibus & terreſtibus copiis venit in Syriam, Alexandro genero laturus auxiliũ, alacriter excipientibus ipſius iuſſu ciuitatibus vſq; Azotũ, vbi obtundebatur querimoniis deplorantiũ *Dagonis* templi incendiũ: accuſabantq; populariter Ionatham autorem eius iniuriæ, qui & agros eorum vaſtaſſet ferro ac flammis, & plurimos ciuiũ dediſſet exitio, Ptolemæo penè diſſimulanter audiente eorũ querimonias. Ionathas verò apud Ioppen ei occurrit, exceptus & muneribus & omni honoris genere. deinde cũ vſq; Eleutherum fluuiũ regem deduxiſſet, reuerſus eſt Hieroſolyma. poſtquã autẽ Ptolemaidem peruenit, minimum abfuit quin oppreſſus ſit Ptolemeus, Alexandri inſidiis per Ammonium eius amicum appetitus. quibus detectis ſcripſit Alexãdro, depoſcens Ammonium ad ſupplicium, quod meritum aiebat, propter ſtructas ſibi inſidias. qui cùm nõ dederetur, intellexit ipſum Alexandrũ earum fuiſſe autorẽ, & cœpit eum magno odio proſequi. Antiochenos autẽ iam antea propter eum Ammonium infenſos habebat, à quo plurimis affecti fuerant incõmodis. Nõ tamen effugit pœnã Ammonius, turpiter vt mulier cæſus, dum amictu fœmineo quærit latebras, quemadmodũ in alio diximus commentario. Ptolemæus autem affinitatis Alexandri pœnitens, & lati aduerſus Demetrium auxilij, abſtracta à marito filia confeſtim ad Demetrium mittit legatos de ſocietate & amicitia, his conditionibus, vt data ipſi in matrimonium filia, in paternum regnum eum reſtitueret. At ille & amicitiam eius & oblatã cõiugem perlibenter amplexus eſt. vnus etiam reliquus erat labor Ptolemæo, vt Antiochenſibus perſuaderet Demetrium recipere, alienatis ab eo propter iniurias à patre eius acceptas. perfecit tamen hoc quoq;. nam propter Ammonium habentes exoſum & Alexandrũ, facile impulſi ſunt, vt eum ex vrbe eiicerẽt. Atq; ita elapſus ex Antiochia venit in Ciliciã: Ptolemæus verò vrbem ingreſſus, & à ciuibus rex conſalutatus eſt & ab exercitu, coactus duo ſibi imponere diademata, alterum Aſiæ, Ægypti verò alterum. Sed cùm eſſet natura iuſtus, & nimiæ potẽtiæ minime cupidus, ad hæc prudẽs, & qui nollet Romanis inuidioſus fieri, aduocata Antiochenſium cõcione, perſuaſit eis vt Demetrium reciperent, pollicitus eum maiorem rationem habiturum recentis eorum beneficij, quàm odiorum, quæ illis cum patre eius interceſſerant. Se quoq; offirmauit monſtratorem ei fore vitæ recte inſtituẽdæ & adminiſtrandæ reipublicæ: nec paſſurum quicquam tentare, quod non deceat. nam quod ad dominationem attineat, contentum ſe eſſe Ægypti imperio. atque ita perducti ſunt in eam ſententiam Antiocheni, vt Demetrium reciperent. Cæterum cùm Alexander ducens validum exercitum è Cilicia inuaſiſſet Syriam & Antiochenum agrum vaſtaret rapinis atque incendiis, occurrit ei Ptolemæus vnà cum genero ſuo Demetrio: iam enim confectæ erant nuptiæ: & victus Alexander compulſus eſt fugere in Arabiam. Fortè

accidit

accidit in eo prælio, vt equus Ptolemæi consternatus barritu elephanti eum excuteret, prostratumq; aggressi hostes vulneribus in caput inflictis in periculũ extremum adducerent, ni ereptus esset interuentu satellitum. attamen per integrũ quatriduum sopitis sensibus, nec loqui potuit, nec loquentes intelligere. Alexandri verò caput Zabelus Arabum dynasta reciſum misit ad Ptolemæum, qui die quinta demum respirans à vulneribus, & ad se reuersus iucundissimo sibi rumore simul & spectaculo capitis ac mortis Alexandri pauit animum & oculos. nec ita multo pòst exatiatus gaudio percepto ex inimici interitu, & ipse vitam finiit. Alexander autem cognominatus Veles, per quinquenium regnum obtinuit, sicut aliàs indicauimus. Demetrius autem cognomine Nicanor, regno potitus cùm esset prauo ingenio male mul- 10
ctabat Ptolemæi milites, oblitus & auxilij & affinitatis, quæ per Cleopatræ nuptias recens interceſſerat. Illi verò perosi hominis ingratitudinem receperunt se Alexandriam, elephantis tamen in eius potestate relictis. Interim Ionathas pontifex coactis è tota Iudæa copiis, aggressus est oppugnare arcem Hierosolymis & Macedonicum præsidium, cum desertoribus religionis qui eò confugerant. Hi primum contemnebant conatus Ionathæ, quòd satis fiderent loci munitionibus: tandem nocte aliquot sceleſti elapsi peruenerunt ad Demetrium, arcis oppugnationem nunciantes. Qui iratus mouit exercitum ex Antiochia contra Ionatham: cúmq; peruenisset vsq; Ptolemaidem, acciuit eum ad se per literas. Ille non intermissa oppugnatione, cum se- 20
nioribus populi & sacerdotibus aurum, argentum, vestem, aliáque xenia deferens venit ad Demetrium, & hac munificentia mittigauit regis animum: tractatusq; honorifice, confirmatus est in pontificatu, quemadmodum à superioribus regibus. Accusatoribus autẽ eius transugis fidem non habuit: verumetiam rogatus vt pro Iudæa vniuersa tribúsq; attributis ei toparchiis, Samaria, Ioppe, & Galilæa, c c c. tantum talenta penderentur, concessit per diploma tale. Rex Demetrius Ionathæ fratri & Iudæorum genti gaudium. Exemplum epistolæ quam scripsimus Lastheni parenti nostro, misimus ad vos vt sciretis: Rex Demetrius Lastheni patri gaudiũ. Genti Iudæorum amicis nostris & iura amicitiæ seruantibus, decreui beneuolentię gratiã referre. quapropter tres prefecturas, Apherimam, Lyddam, Romatham cum suis finibus, Samaritis ademptas ad Iudæam attribuo: & remitto quicquid solebant ante me reges 30
accipere à sacrificantibus Hierosolymis, aliáq; tributa pro fructu terræ atque arborum: præterea salinarum vectigal & aurum coronarium: neque quicquam horũ exigetur in posterum. Cura igitur vt huius scripti exemplar mittatur ad Ionatham, & dedicetur in illustri aliquo loco templi sanctissimi. Hactenus diploma. Porrò Demetrius videns ditionem suam pacatam, & nihil timendum periculi, dimisit exercitum, & stipendia militum minuit, solis exteris mercedem soluẽs, quos secum è Creta aliisq; insulis collectos adduxerat. quamobrem odium sibi concitauit apud proprium militem, cui ipse nihil numerabat, solito ab aliis ante eum regibus etiam pacis tempore stipendium accipere, vt hoc pacto alacriores fierent, ad subeunda quoties opus esset pericula. 40

Tryphon Apamenus post deuictum Demetrium Antiocho Alexandri filio regnum asserit, recepto in amicitiam Ionatha. *Cap. IX.*

VIII 1. *Mach.* 11 EAM alienationem militum à Demetrio animaduertens quidam ex Alexandri ducibus genere Apamenus, Diodotus cognomine Tryphon, venit ad Malchũ Arabem, qui educabat Alexandi filium Antiochũ: & cùm indicasset ei quã infensi essent Demetrio milites, suasit vt sibi Antiochũ traderet. effecturũ enim se, vt is receptus potiretur paterno imperio. At ille primum difficilem se præbebat, quòd non satis ei fideret: tandẽ Tryphon euicit assiduis precibus. Interea Ionathas pontifex volens tollere Hierosolymitanæ arcis præsidium, & 50
impios transfugas, reliquosq; qui arces tenebant in ea regione, legatione cum muneribus missa ad Demetrium, rogabat eum vt præsidia de Iudææ castellis eiiceret. Qui non hac tantum in re, sed maiora etiam gratificaturum se ei pollicitus est, quàm primum leuatus esset præsenti bello, per cuius negocia non liceret nunc id facere.

postu

poſtulabat etiam vt pro iure amicitiæ mitteret auxilia, quandoquidem ſui milites ad hoſtem deficerent: móxque tria millia delectorum militum Ionathas ad regem miſit. Cæterum Antiochenſes exoſum habẽtes Demetrium, tam propter ipſius quàm propter paternas iniurias, cupiebant eum per occaſionem aggredi: videntésque auxilium ei veniſſe à Ionatha, & conſiderantes breui augendas eius vires niſi mature præuenirent, correptis armis circumſteterunt regiam velut expugnaturi, & intercepto exitu conabantur illum in poteſtatem ſuam redigere. Qui videns populum armatum hoſtiliter ſe impetere, aſſumpto mercenario milite & Iudæis auxiliaribus, conflixit cum Antiochenſibus, & ſuperatus numero, compulſus eſt cedere. Tum Iudæi receperunt ſe in tectum regiæ, & è ſuperiore loco miſſilibus feriebant populum: quod cùm tutò facerent propter loci eminentiam, facile repulerũt eum à propinquis ædibus: & mox iecto in eas igne, incendium totam vrbem peruagatum eſt propter dẽſitatem ædificiorum, quæ tota ferè conſtabant è materia lignea. Antiochenſes verò non valentes ædibus flagrantibus ſuccurrere, in fugam ſe verterunt. Tum Iudæi de vno tecto in aliud tranſilientes, miris modis eos inſectabantur. Rex autem animaduertens Antiochenos occupatos in eripiendis liberis & vxoribus, & ideo intermiſiſſe prælium, per diuerſos angiportus eos aggreſſus, multis occiſis reliquos coegit abiectis armis deditionem facere: & conceſſa audaciæ venia, ſeditionem cõpeſcuit, donatósq; Iudæos præda quam ex direptionib. parauerant, & collaudatos quaſi autores eius victoriæ remiſit ad Ionatham non ſine præclaro virtutis eorum teſtimonio. poſtea tamen ingratus apparuit, & non ſeruauit pollicita, bellum etiam minatus, niſi redderet tributa omnia quæ Iudæorum gens ſolita eſt prioribus regibus pendere. Feciſſétque etiam ni impeditus eſſet à Thryphone, coactus apparatum contra Ionatham factum in illum potius vertere. reuerſus enim ex Arabia in Syriam cum Antiocho etiam tum adoleſcẽte, diadema eius capiti impoſuit: & deficientibus ad ſe omnibus militibus, qui fraudati ſtipẽdiis fuerant, aperto bello Demetrium adortus eſt: & vno prælio factus ſuperior, tum elephantos, tum Antiochenam vrbem illi ademit, compulſo in Ciliciam cedere. Tum Antiochus adoleſcens miſſis literis & legatis ad Ionatham, ſocium & amicum eum nominat, & pontificatum ei confirmat, conceſſis & quatuor præfecturis, quæ Iudæorum regioni attributæ fuerant. Ad hæc aurea vaſa & pocula veſtémq; purpuream & ius vtendi miſit ei, nec non fibulam aureã, cooptato inter amicos primarios. Simonem etiam eius fratrem militibus, quantum eorum eſſet Tyrum inter & Ægyptum præpoſuit. Ionathas verò lætus tot collatis in ſe per Antiochum beneficiis atq; honoribus, & ipſe ſuos legatos ad eum ſimul & Tryphonem miſit, amicum ſe & ſocium profeſſus, geſturúmque vnà bellum contra communem hoſtem Demetrium, multa de eius ingratitudine queſtus, quòd pro beneficio iniuriam ſibi repoſuiſſet. cùm igitur permiſſum eſſet ei ab Antiocho, collectis etiam è Syria & Phœnice militibus bellum contra Demetrij duces gerere, cõfeſtim profectus eſt ad vicinas vrbes & oppida: à quibus honorificè, exceptus, nullis tamen adiutus eſt militibus. & cùm Aſcalonem veniſſet: hic quoque ab oppidanis cum muneribus ei occurſum eſt: quos & ipſos hortatus eſt, quemadmodum alias vrbes Cœleſyriæ vt à Demetrio deficerent ad Antiochum, & pro acceptis iniuriis pœnas ab eo repeterent. eſſe enim multas cauſas, cur ad hoc conſentire debeant. quib. perſuaſis vt polliceretur auxilia, ad Gazæos peruenit, vt hos quoque conciliaret Antiocho. hos præter ſpem inuenit portas ſibi clauſiſſe, nolentes deſerto Demetrio parti aduerſæ ſe coniungere. quare Ionathas irritatus eſt, vt & agros vaſtaret, & vrbem conaretur vi capere: relictáque ad eius obſidionem parte exercitus, cum reliqua manu in vicos ſæuiebat incendiis. Tum Gazæi videntes præſentem calamitatem ab hoſte, nec vllum interim auxilium à Demetrio, & ſpem quoque incertam propter locorum diſtantiam, ſatius exiſtimauerunt illo omiſſo neceſſitati ſuæ conſulere: & miſſis ad Ionatham nunciis recepti ſunt in ſocietatem atque amicitiam. Aliquando enim homines non niſi ſuo malo docti intelligunt quid ſit vtile, cùm deberent ſapere ante acceptum incommodum, & vltro potius quàm coacti imperata facere. Ionathas verò acceptis obſidibus, & miſſis Hieroſolyma, digreſſus inde, totam regionem vſque Damaſcum obibat. cúmque Demetrij validus exercitus

acceſſiſſet ad vrbem Cedaſam, quæ propinqua eſt Tyriorum agro & regioni Galilææ, velléntque Ionatham abſtrahere à Syria, laturum opem Galilæis ſuæ ditionis hominibus, occurrit eò propere Simone fratre ad Iudææ præſidium relicto. Is collectis quotquot poterat eius regionis militibus, Bethſuram oppugnabat, locum totius Iudææ munitiſſimum, & inceſſum à Demetrianæ factionis hominibus, vt iam antè diximus. qui cum aggeribus ſimul ac machinis vehementer infeſtarentur, veriti ne occupato per vim loco ad vnum necarentur, per nuncium rogabant Simonem, vt ſibi liceret relicta ipſi Bethſura, incolumibus decedere & proficiſci ad Demetrium. ille verò data eis in hoc vt poſtulabant fide, pro Macedonico ſuum ibi collocauit præſidium. Interim Ionathas in Galilæa, motis à ſtagno Genneſara caſtris quæ primum poſuerat, in campum Aſor progreſſus eſt, neſcius hoſtem eſſe in eo. Demetriani vero qui ante vnum diem aduentum eius præſenſerant, collocatis prius in monte inſidiis, ipſi in campo ei ſe oppoſuerunt. Quos conſpicatus Ionathas paratos ad prælium, & ipſe ſuos pro tempore ad certamen inſtruit. Sed cùm à tergo ſe inſidiatores Iudæis oſtendiſſent, veriti ne intercepti in medio contrucidarentur, in fugam ſe dederunt, ita vt penè omnes Ionatham deſererent in periculo. Soli duces Matthias Abſalomi & Iudas Chapſæi cum quinquaginta virorum fortium manu permanſerunt: qui à deſperatione ſumpta audacia, tanto impetu aduerſam hoſtium frontem impulerunt, vt territi ceu furentibus cederent. Tum verò illi qui Ionatham deſtituerant, videntes fluctuantem & inclinatam hoſtium aciem, reuerſi in prælium, iam in apertam fugam verſos perſequebantur, donec ad Cedaſa ventum eſt, vbi intra caſtra compulſi ſunt. Ionathas autem egregia victoria potitus, recepit ſe Hieroſolyma. Et cùm omnia ſibi ex ſententia Dei fauore videret cedere, miſit Romam legatos de renouanda amicitia, quibus dedit mandata, vt in reuertendo obiter inuiſerent Lacedæmonios, eósque cognationis admonerent atque fœderis. qui poſtquam Romam venerunt, expoſitis ad ſenatum poſtulatis Ionathæ pontificis, quòd cuperet renouari fœdera, & impetratis quæ volebant omnibus, acceptísque literis commendatitiis ad reges Europæ & Aſiæ, quo tutius poſſent iter facere, in reditu peruenerunt etiam ad Lacedæmonios, & obtulerunt eis literas à Ionatha pontifice, quarum exemplum erat hoc. Ionathas pontifex gentis Iudæorum, & ſenatus ac populus Iudæorum, Ephoris Lacedæmoniorum ſenatuíque & populo fratribus ſuis, Salutem. Si valetis, & res veſtræ tam publicè quàm priuatim proſpere cedunt, gaudemus: valemus enim nos quoque. Superioribus temporibus perlata ad Oniam pontificem noſtrum, ab Ario rege veſtro miſſa per Demotelem epiſtola, de cognatione noſtra, cuius exemplar ſubiunximus, & literas eas cupide accepimus, & Demoteli atque Ario omnem exhibuimus beneuolentiam, quamuis iam ante hoc non ignoraremus, nimirum docti è ſacris noſtris ſcripturis. Quòd verò non prius vos cognatos agnouerimus, ideo factum eſt, ne videremur vobis captandæ amicitiæ occaſionem præripere. Interim eo tempore ex quo renouata eſt noſtra neceſſitudo, in ſacris ſolennitatibus rem diuinam facientes, etiam pro veſtra ſalute ac victoria vota nuncupauimus. Et cùm multis circumquaque bellis vexaremur, propter vicinorum immoderatas cupidines, tamen nec vos nec alios amicos ſolicitandos duximus. Nunc verò peracto bello, miſimus ad Romanos Numenium Antimachi & Antipatrum Iaſonis, viros ſenatores & honoratos: quibus etiam ad vos dedimus literas, vt renouent mutuam noſtram amicitiam. Bene igitur facietis, ſi vos quoque nobis ſcripſeritis, & ſignificaueritis, ſi qua in re vobis opera noſtra poſſit eſſe vſui, ad omnia obſequia promptos nos habituri. Itaque Lacedæmonij & legatos comiter acceperunt, & decretum publicum de amicitia atque ſocietate eis tradiderunt. Hoc tempore tres Iudæorum ſectæ erant, quæ de rebus humanis inter ſe diſſentiebāt: vna Phariſæorum dicta, altera Sadducæorum, tertia Eſſenorum. Horum Phariſæi, quædam, at non omnia fato tribuunt, quædam verò in ſua poteſtate eſſe aiunt, vt vel fiant vel non fiant. Eſſeni verò omnia in fati poteſtate eſſe affirmant, nec quicquam hominibus præter fati decretum accidere. At Sadducæi fatum omnino negant, & è rebus tollunt, dicentes nihil fataliter euenire hominibus: & omnia in noſtra ipſorum poteſtate eſſe, vt tam felicitatis nobis ipſi

auto

autores ſimus, quàm infortunij, ſi deteriora conſilia ſecuti fuerimus. Sed de his diligentius tractauimus in ſecundo de Iudaico bello volumine. Porrò Demetrij duces volentes acceptæ cladis abolere ignominiam, maioribus copiis reparatis duxerunt contra Ionatham. qui comperto eorum aduentu propere in Amathenſem agrum occurrit: nolebat enim eos ſine impedimento Iudæam inuadere. cúmque ad quinquaginta ſtadia prope hoſtem caſtra poſuiſſet, miſit qui res hoſtium & munitiones perſpe cularentur. qui cùm exploraſſent omnia, & quoſdam captiuos noctu adduxiſſent, indicantes quòd ex improuiſo hoſtis vellet eos aggredi, mature omnia cõmuniit, diſpoſitis etiam extra caſtra excubiis, & in armis retinens per totam noctem exercitum, iuſſum parato eſſe animo, etiam ſi noctu pugnare opus ſit, nequid eos hoſtium conatus fallerent. Demetrij verò duces vt ſenſere Ionatham præmonitum hærebant inopes conſilij, hoc ipſo turbati, quòd viderent ſibi nihil ſucceſſurum abſque inſidiis, nec aperto Marte pares ſe Ionathæ futuros ducerent. Decreuerunt igitur abire, & relictis multis per tota caſtra ignibus, quo magis hoſtem fallerent, noctu diſceſſerunt. At Ionathas mane caſtra adortus, poſtquam deprehendit inania, cœpit fugientes perſequi, ſed fruſtra. Iam enim tranſgreſſi fluuium Eleutherum in tuta loca ſe receperant. Flexo igitur in Arabiam itinere, & Nabathæis vaſtatis, abactáque præda & captiuis abductis, Damaſcum veniens, illic omnia vendidit. Per idem tempus & frater eius Simon obeundo totam Iudæam & Palæſtinam vſque Aſcalonem, opportuna loca firmabat præſidiis, atque ita communita regione armis & ædificiis, Ioppen contendit: eíq; occupatæ validum impoſuit præſidium, quòd intellexerat Ioppenſes velle Demetrio dedere ſuum oppidum. His igitur ad hunc modum diſpoſitis, Ionathas & Simon reuerſi ſunt Hieroſolyma. Ibi pontifex aduocata in templum concione populi, ſuaſit vt reficerent vrbis mœnia, & murum quo templum ſeptum fuerat rurſum reficerent, turribúſque altis additis munitiorem redderent. vtq; alium murum excitarent inter arcem & vrbem, atq; hoc pacto excluderent eos qui arcem cuſtodiebãt, & ad commeatuum penuriam eos adducerent. præterea vt arces hinc inde per regionem diſpoſitas, additis nouis munitionibus firmiores etiam ac tutiores facerent. Qua ſententia comprobata ſuffragiis populi, ipſe aſſumpta ſibi muniendæ vrbis cura, Simoni vt idem in cæteris Iudææ locis curaret, dedit negotium. Cæterum Demetrius traiecto flumine peruenit in Meſopotamiam, volens hanc & Babylonem ſimul occupare, vt potitus ſuperioribus ſatrapiis, ſedem belli ibi conſtitueret. vocabatur enim per crebras legationes ab eorum locorum Græcis atque Macedonibus, pollicentibus deditionem ſi veniret, atque etiam contra Parthorum regem Arſacem auxilia. Qua ſpe accenſus properauit ad illos, cogitans ſi res aduerſus Parthos ceſſiſſent proſpere, facile ſe inde exturbaturum Thryphonem è regno Syriæ. vt verò magna alacritate exceptus eſt ab eius regionis hominibus, collecto valido exercitu bellũ Arſaci intulit, & ſuperatus prælio, amiſſóque exercitu, ipſe viuus in poteſtatem hoſtium venit, ſicut aliàs narrauimus.

Demetrio à Parthis capto Tryphon fœdus violat, & Ionatha dolo capto atque interfecto Simoni eius fratri bellum infert. Cap. X.

TRYPHON autem cognita calamitate Demetrij, non amplius fidus erat Antiocho, ſed cogitabat quónam pacto eo ſublato regnum poſſet ipſe inuadere & occupare, nec aliud magis videbatur obſtare eius cupiditati, quàm Ionathas amicus Antiocho. Itaque decreuit illum prius è medio tollere, atque ita demum adoleſcentem aggredi. quamobrem ad Bethſan profectus, quæ Græcis nominatur Scythopolis, inuenit ibi Ionatham cum quadraginta millibus lectiſſimorum militum, paratum obſiſtere ſi quis vim inferre conaretur. Videns igitur hominem non imparatum ad certamen, munerib. & comitate conatus eſt ei imponere, iuſſis ſuis ducibus vt imperata Ionathæ facerent, quo magis fidem beneuolentiæ fictæ aſtrueret, & omnem illi ſuſpicionem eximeret, atque ita incautum opprimeret facilius. poſtremò ſuaſit vt dimitteret exercitum, ceſſante bello, & pacatis rebus omnibus. rogabat tamen vt retenta circa ſe modica manu, comitaretur eum Ptolemaidem, & acciperet in tutelam ſuam ciuitatem eam arcésque finitimas, dicens ſe

IX. 1. *Mac.* 12. 13

in hoc veniſſe, vt has ei traderet. Ionathas verò nihil mali ſuſpicatus, credénsque vere & beneuolo animo Tryphonem hæc conſulere, dimiſit exercitum, exceptis tribus millibus, ex his duo in Galilæa reliquit, mille verò ſecum duxit, Tryphonem proſecutus Ptolemaidem. Oppidanis verò vrbem confeſtim ita vt præmoniti fuerant clauden tibus, viuus captus eſt, militibus eius ad vnum contrucidatis, móxque miſſa eſt in Galilæam pars exercitus, vt & illa duo millia necopina per dolum opprimeret. Sed quia rumor de Ionatha capto aduentum eorum præuenerat, arreptis armis mature inde euaſerunt. Nam Tryphonis milites non auſi experiri vim, quòd intelligerent paratos pro tuenda vita extremũ adire periculum, infecta re vnde venerant retro reuerſi ſunt.

Quòd Simoni Iudæorum gens & pontificatum ſimul & copiarum imperium detulit. Cap. XI.

1. *Mach.* 13 IEROSOLYMIS autem poſtquam auditum eſt de Ionathæ captiuitate, & comitatus eius interitu, ingens dolor cepit omnes & tanti viri deſiderium, quòd non ſine cauſa timerent, ne deſtituti eius prudentia ſimul & fortitudine, infeſtarentur à finitimis: qui in eam diem metu Ionathæ cohibiti, tum videbantur velut dato ſigno coorituri, & adducturi Iudæorum gentem in extremum ſalutis periculum. nec eos fefellit ſua expectatio. quàm primum enim auditum eſt necatum eſſe Ionatham, vndique excitatum eſt in eos bellum, tanquam non habẽtes amplius cuius ductu militare poſſent, & rem grauiter gerere, quin & ipſe Thryphon collecto exercitu, in animo habebat Iudæam inuadere. Simon autem videns Hieroſolymitanos metu nouorum motuum attonitos, & volens eis contra Tryphonis conatus addere animum, conuocato in templum populo, ſic exorſus eſt ad eos verba facere: Non ignoratis viri tribules, quàm gnauiter ac intrepide ego & pater ac fratres pro libertate mortis periculis nos expoſuerimus: quibus domeſticis exemplis excitatus, cùm non nouum ſit in noſtra familia, legibus patriis & religioni propugnandæ vitam impendere, nullo terrore adigi potero, vt vitam gloriæ præferam. Quapropter cùm non deſit vobis dux paratus, pro vobis quiduis quantumuis magnum vel pati vel facere, ſequimini alacriter quocunque duxero. neque enim ego melior ſum meis fratrib. vt vitæ parcere debeam: neque ita degener vt quod illis ſemper viſum eſt longe pulcherrimum, ſcilicet pro religione atque legibus vitam profundere, ipſe per ignauiam ſubterfugiam: quin potius certum eſt germanum me illorum fratrem egregiis approbare facinoribus. Confido enim in Deo quòd pœnas ab hoſtibus exigere dabitur, vósque vnà cum vxoribus & liberis ab eorum iniuriis eripere, & inſuper templi ſanctimoniam tutam præſtare ab illorum impia violentia. Video enim profanas gentes non ob aliud in vos cooriri, niſi quòd exiſtimant deſtitutos ducis prouidentia. His Simonis verbis accenſa multitudo recepit animos & fiduciam, & poſita formidine auſa eſt meliores ſpes concipere: ita vt vno ore totus populus acclamauerit, placere Simonem imperium accipere, & in locum fortiſſimorum fratrum Iudæ ac Ionathæ ſuccedere. nunquam enim ſe detracturos iuſſa illius. Itaque collectis mox omnibus quotquot ex ſuis ad militiam eſſent idonei, aggreſſus eſt vrbem mœnibus cingere, communiréque celſis & validis turribus. quo opere perfecto, miſit Ioppen vnum ex amicis Ionatham Abſalomi filium, iuſſum habitatores eius populariter inde eiicere, veritus ne vrbem Tryphoni traderent. ipſe interim manſit Hieroſolymis ad vrbis cuſtodiam. Tryphon autem Ptolemaide profectus cum magno exercitu, venit in Iudæam ducens ſecum vinctum Ionathan. ei Simon occurrit cum ſuis copiis iuxta oppidum Addida, ſitum in monte cui Iudæorum campi ſubiecti ſunt: Tryphon vero cognito, quòd Simon Iudæorum princeps ſit conſtitutus, miſit ad eum nuncios, & hunc dolo circumuenire cupiens: mandabátque vt ſi vellet dimitti fratrem Ionathan, centum argenti talẽta perſolueret, & cum eis duos Ionathæ filios mitteret ad ſe obſides futuros, quòd ille dimiſſus non alienaturus ſit Iudæam à regis imperio. nunc enim eum tantiſper ſeruari in vinculis, dum debitam regi pecuniam redderet. At Simonẽ technæ eius non latuerũt: ſed intelligẽs quòd & pecuniam perditurus eſſet, nec fratrem liberaturus, quin & filios eius inſuper hoſti dediturus, tamen timens

crimi

criminationem ſuorum,ne negatis pecuniis & filiis,videretur fuiſſe fratri cauſa interitus,aduocato in concionem exercitu,poſtulata Tryphonis ad eos retulit, admonitis prius quòd ſubeſſent inſidię.præſtabilius tamẽ eſſe & pecunias & filios mittere,quàm contemptis Tryphonis conditionibus ſuſpicionem incurrere, quaſi fratrem ſeruare noluerit:atque ita placuit & Ionathæ pueros mitti & pecuniam. quibus acceptis Tryphon non ſeruauit fidem, nec dimiſit Ionatham, ſed cum exercitu peragrabat regionem, volens per Idumæam aſcendere Hieroſolyma, peruenítque vſque Dora Idumææ oppidum. At Simon eum perpetuo conſectabatur, caſtra caſtris illius opponẽs. interim qui in arce erant vrgentibus Tryphonem, vt propere ſibi commeatus mitteret, iuſſit paratum eſſe equitatum,quaſi eadem nocte venturus Hieroſolyma. ſed quia per eam noctem multa nix delapſa, viam opertam difficilem maximè equis reddiderat,irritum factum eſt eius propoſitum,& motis inde caſtris,in Cœleſyriam rediit propere: obitérq; in Galaditica regione interfecto & ſepulto Ionatha, ipſe Antiochiam ſe contulit. Simon autem à Baſca oppido fratris oſſa in Modim & paternum ſepulchrum tranſtulit, publico luctu honorati: vbi ampliſſimum monumentum extruxit patri ſimul & fratribus ſuis è marmore polito & candido. excitato enim in late conſpicuam celſitudinem,porticus cirumdedit & columnas ſingulas è ſingulis lapidibus, opus admiratione digniſſimum. ad hæc pyramides ſeptem parentibus & fratribus,cuiq; vnam erexit, mira tam magnitudine quàm pulchritudine,quæ durant vſque ad noſtra tempora. tanta fuit Simonis cura, vt Ionathas cæteríque domeſtici quàm magnificentiſſimo ſepulchro eſſent conditi: qui defunctus eſt, exacto pontificatus ſimul & imperij anno quarto. Cuius ſucceſſor Simon conſtitutus ſuffragio populi, primo ſui principatus anno ſuis immunitatem tributorum peperit, quæ hactenus Macedonibus erant ſoliti pendere: ídque accidit poſt annum centeſimum ſeptuageſimum,ex quo Seleucus Nicanor Syriæ regno potitus eſt. Tanto autem in honore apud populum fuit Simon,vt tam in priuatis inſtrumentis quàm in ſcripturis publicis adiicerent,actum eſſe anno primo Simonis Iudæorum ethnarchæ, optime de gente ſua meriti. nam huius principatu res eorum magnis acceſſionibus auctæ ſunt, & multas de finitimis hoſtibus retulere victorias. Deuaſtauit enim Gazaram & Ioppen & Iamniam, expugnatáque Hieroſolymorum arce,ſolo eam æquauit, ne poſthac eſſe poſſet hoſtibus receptaculum,néve inde vrbi aliquod inferretur incõmodum. quo facto viſum eſt ei operæ pretium, ſi mons quoque in quo ſita fuerat complanaretur, vt ſolum tẽplum emineret:effecítque id commemoratis pro cõcione malis,quæ à præſidiariis in eam diem Iudæi paſſi fuerant,quæq; etiam in poſterum ferre cogerentur,ſi externus aliquis princeps ei loco imponeret præſidium. adeóque permotus eſt eius exhortatione populus vt non intermiſſo per triennium neque die neque noctu opere, tandem ad planiciem eum locum indefeſſo labore,per vices ſibi ſuccedentes redegerint,atque ita nihil reliquerint quod obſtaret,quo minus templum omnibus in vrbe locis eſſet lõge celſius.

Simon Tryphonem in Dora compulſum oppugnat,inito cum Antiocho cui Pius cognomen erat,fœdere. Cap. XII.

NON multo autem poſt quàm Demetrius captus eſt,Alexãdri filius cognomine Deus à Tryphone eſt necatus, anno quarto poſtquam eius tutelam ſuſceperat:ſparſoq; rumore,quòd inter exercendum ſe eſſet extinctus,per intimos amicos ſolicitauit milites magnis policitationibus, vt ſibi regnum deferrent, captum à Parthis Demetrium dictitans,Antiochum fratrem ſi potiretur imperio,vltorem fore defectionis qua fratrem eius deſeruerint. illi adducti in ſpem maximam,quaſi ditãdi hoc principe,imperium ei cõtinuo deferũt. Tum verò adeptus iam cõcupitam poteſtatẽ,non amplius diſſimulare prauum ingeniũ valuit, quod priuatus tegere conatus eſt,quo magis animos hominum ſibi conciliaret. quàm primum enim rex declaratus eſt, abſque perſona Tryphonem agere cœpit, id quod aduerſariorum partibus non mediocriter profuit. Milites enim pertæſi eius mores,defecerũt ad Cleopatram vxorem Demetrij,quæ tum in Seleuciam cum liberis ſe incluſerat. Et cùm Demetrij frater Antiochus cognomine Soter oberraret, nec ab vlla vrbe reciperetur

X. 1. Mach. 15

metu Tryphonis,misit ad eum Cleopatra,coniugium suum & regnũ ei offerens.fecit autem hoc partim amicorum suasu,partim quòd timeret, ne quidam Seleucenses vr-
XI. bem Tryphoni traderẽt. Quò postquam venit Antiochus affluẽte ad eum quotidie multitudine,& crescentibus viribus,bellum Tryphoni intulit:quem prælio victũ eiecit è superiore Syria,& vsque Phœnicen persequẽs cõpulsum in Doram castrum munitissimum obsidione cinxit.Misit etiam legatos ad Simonem Iudæorum pontificem, qui de amicitia & societate agerent.qui & postulata eius libẽter admisit, & mox misso commeatu ac pecuniis ad oppugnantes Doram milites, Antiochum ita demeruit, vt inter intimos amicos ab eo reciperetur.at Tryphon elapsus è Dora cùm perfugisset Apamiam,vrbe vi capta interfectus est,triennio postquam regno potitus fuerat.

Bello inter Antiochum & Simonem orto, Cendebæus dux regius è Iudæa profligatur. Cap. XIII.

XII. CAETERVM Antiochus ob innatam auaritiam beneficiorum immemor, traditis amico Cendebæo copiis, misit eum vt vastata Iudæa Simonem in potestatem redigeret. qui audita eius iniquitate, quamuis iam senior, tamen indignitate rei permotus, iuueniliter hosti cum exercitu fit obuiam: præmissisq; cum fortissimo quoq; filiis,ipse cum reliquis copiis subsequebatur diuerso itinere:positísque compluribus locis inter angustias insidiis, nusquam non rem gessit ex sententia:& in omnib. congressibus factus superior, reliquum vitæ in pace exegit, cùm & ipse renouasset cum Romanis amicitiam.

Quòd Simon à genero suo Ptolemæo in conuiuio per dolum occisus est. Cap. XIIII.

XIII. IS per octo annos Iudæis præfuit,postremo in conuiuio cæsus, insidiis ge-
1. *Mach.16* neri sui Ptolemæi: qui vxore etiam eius & duobus filiis comprehensis ac coniectis in vincula, misit quosdam vt tertium quoque Ioannem, cui & Hyrcano fuit nomen, interficerent. adolescens autem hoc præsentiens mature in vrbem refugit, fretus fauore multitudinis conciliato per paterna beneficia, simúlque odio,quo Ptolemæum prosequebatur populus. Is enim volentem eum ingredi per portam aliam fortiter repulit,eo quòd iam Hyrcanum receperat.

Quomodo frustratis Ptolemæi conatibus,Hyrcanus principatu potitus est. Cap. XV.

XIIII. ILLE igitur recepit se in quandam arcem supra Hierichunta sitam,quæ Da-
1. *Mach.16* gon dicitur. Hyrcanus verò accepto paterno põtificatu,& sacris operatus, cùm litatum esset,eduxit contra Ptolemæũ exercitum:& oppugnando locum cætera quidem erat superior, vincebatur autem sola pietate erga matrem,& erga germanos misericordia. hos enim Ptolemæus productos in mœnia flagris cædebat in loco omnibus conspicuo, minitans se præcipitaturum eos, nisi frater ab oppugnando desisteret. at ille putans quantum de oppugnatione remitteret, tantum se gratificari suis carissimis, statim in primo conatu elanguescebat. Mater tamen ad eum manus tendens supplicabat ne molliretur affectibus,sed potius indignitate rei motus,dáret operam vt redactum in potestatem inimicum afficeret pœna, & vlciscerétur homines sibi natura coniunctissimos.gratum enim sibi fore inter tormẽta emori, modo nefarius homo scelerum suorum supplicium lueret. Hyrcanus vero talibus verbis accẽdebatur ad assultum maiore impetu faciendũ,sed quàm primum verberari & lacerari matrem uidebat, refrigescebat statim oppugnationis feruor, & vincebatur filius maternis affectibus. cúmq; hoc pacto traheretur diutius obsidio, superuenit annus ille quo solenne est Iudæis cessare ab operibus, recurrente anno septimo. atq; ita liberatus à bello Ptolemęus occisis Hyrcani matre ac fratribus,fugit ad Zenonem cognomine Cotylam,qui tum apud Philadelphenses inuaserat tyrannidem.

Historiarum Biblicarum finis.

Quòd Antiochus cognomento Pius ducto contra Hyrcanum exercitu,placatus CCC talentis fœdus cum eo iniit. Cap. XVI.

XV. ANTIOCHVS autem memor incommodorum quæ à Simone acceperat, Iudæam aggressus est, ex quo regnare cæperat anno quarto, principatus verò Hyrcani primo, sexagesima secunda supra centesimam Olympiade: vastatísq; agris Hyrcanum in vrbem ipsam compulit. eam septenis castris

cùm

cùm cinxiſſet, primum nihil proficiebat, propter firmitatem mœnium & virtutem propugnantium, accedente etiam aquarum penuria. cui tandem ſub occaſum Pleiadis delati imbres fuerunt remedio. poſtremo ad ſeptentrionalem muri partem, quà planior erat aditus, excitatis centum turribus quæ ſurgebant vſque tertiam cõtignationem, impoſitiſq; in eas cohortibus. quotidie tentabat mœnia: dupliciq; foſſa longa ſimul & lata cinctis Iudæis præcluſit omnẽ exitum. illi contra crebro excurſantes, ſi forte negligentius cuſtodiri caſtra offenderẽt, afficiebant hoſtẽ clade aliqua: quòd ſi paratos ad reſiſtendũ inuenirent, recipiebant ſe in tutiora facile. Hyrcanus autem poſtquã cognouit ſibi obeſſe ſuorũ multitudinem, quòd inutiliter abſumerentur ad victum neceſſaria, ſecretã infirmiorẽ turbã eiecit extra mœnia, ſolis retentis qui ob vigorem ætatis ad pugnã erant idonei. Antiochus, autẽ excluſos vetabat progredi, ita vt miſerabiliter oberrantes mœnibus cõficerentur inedia. ſed cùm ſuperueniſſet feſtum ſcenopegiæ, miſeratione ſuorum rurſus in vrbem recepti ſunt. Rex etiam rogatus vt gratia feſti inducias ſeptem dierũ cõcederet, religione motus impetrari eas paſſus eſt: nec hoc contentus victimas miſit magnifice, tauros auratis cornibus, & pocula tam aurea quàm argentea, referta omne genus aromatibus & exercitui prębuit epulum, longe diuerſus ab Antiocho Epiphane, qui capta vrbe porcos ſuper altari mactauerat, & iure carniũ illarum templũ aſperſerat, violatis Iudæorũ legibus ſimul & ceremoniis: vnde acerbiſsima exorta ſunt eius gentis contra eum odia. at hic Antiochus propter religionẽ Pius cognominatus eſt ab omnibus. Hyrcanus verò cognita eius æquitate & pietate delectatus, legatos ad eum miſit, rogantes vt liceat ſibi patriis viuere legibus. tum rex repulſis qui ſuadebant internecione delendã gentem inſociabilẽ, & diſcretam inſtituto à reliquis omnibus, & approbata Iudæorum pietate, imperauit vt obſeſſi arma ſibi traderent, & vectigalia Ioppes, cæterarúmq; extra Iudæam vrbium concederent, & inſuper præſidium reciperent, promittens pacẽ eis ſe daturum his cõditionibus. Aſſenſerunt illi ad omnia excepto præſidio, quòd vitarent exterorũ conſuetudinẽ: quod ne reciperẽt maluerunt regi dare obſides & D. talenta inſuper: quorũ C C C. mox re præſentata ſunt, & inter obſides fuit etiam ipſius Hyrcani frater: deiectáq; mox lorica quæ impoſita erat mœnibus, ſoluta eſt obſidio. Cæterùm Hyrcanus aperto monumento Dauidis, qui olim regum omniũ fuerat ditiſsimus, tria millia talentorũ inde protulit: quibus pecuniis fretus, primus omnium cœpit externũ militem alere: & inito cum rege fœdere, exceptũ in vrbem cum exercitu tractauit liberaliſſimè: quin & profectũ in expeditionem Parthicam ſecutus eſt vnà cum auxiliis. Teſtis eſt nobis Nicolaus Damaſcenus ſic ſcribens: Antiochus erecto trophęo ad Lycum fluuium, vbi Indatem Parthorũ ducẽ profligauerat, hæſit ibi per biduum ad preces Hyrcani Iudæi, quòd in id tempus fortè quædam Iudæorũ feſtiuitas incurrerat, per quam non licebat eis iter facere. Et verum eſt quod ille ſcripſit: nam Pẽtecoſte inſtabat poſt ſabbatum, quo tempore noſtris iter facere nefas habetur. Deinde cum Arſace Partho Antiochus ſigna contulit. quo prælio victus, & vitam ſimul amiſit & exercitum. Syrorum autem regnum frater eius recepit Demetrius, dimiſſus ab Arſace quo tempore Parthorum regionem inuaſerat Antiochus, ſicut iam antè in aliis commentariis diximus.

Hyrcani expeditio in Syriam. *Cap.* XVII.

CÆTERVM Hyrcanus audita morte Antiochi, confeſtim ad vrbes Syriæ duxit exercitum, ratus id quod erat, inuenturum ſe eas vacuas propugnatoribus. Medabam igitur nõ ſine labore ſexto demũ menſe vi cepit: deinde Samegam cum vicinis oppidis, & inſuper Sicima atq; Garizim cum gente Chuthęorum, quę accolebat templũ inſtar Hieroſolymitani extructũ, permiſſu Alexandri à Sanaballete duce in gratiã generi ipſius Manaſſis, qui fuerat frater Iaddi pontificis, vt antè dictũ eſt. incidit autẽ huius templi deſolatio poſt annũ C C. Hyrcanus verò etiam Idumææ vrbes cepit, Adora & Mariſſam, ſubiugatisq; omnibus Idumæis edixit vt circunciderẽtur, niſi mallent è propriis pelli ſedibus. at illi amore patriæ admiſerunt & circunciſionẽ & reliquam iuxta Iudaicos ritus viuendi formulam: atque XVI.

ex eo primum tempore inter Iudæos cenſeri cœpti ſunt. Cæterum Hyrcanus pontifex renouaturus cum Romanis amicitiam, miſit legatos ad ſenatum: vbi recitatis eius literis, amicitia impetrata eſt his conditionibus. Fanius M.F. Pr. indixit ſenatum in campum VIII. Id. Februarias, præſente L. Manlio L.F. Mentina, & C. Sempronio C.F. Falerna, propter eas res quas legati retulerunt, Simon Doſithei, Apollonius Alexandri, Diodorus Iaſonis, viri honeſti ac probi, miſsi à populo Iudæorum: qui etiã egerũt de amicitia & ſocietate, quæ eis intercedit cum pop. Rom. & de negotiis publicis, vt Ioppe & portus, Gazaráq; & fontes atq; vrbes reliquæ per Antiochum ablatæ præter ſenatus decretũ, reſtituantur hæc omnia. néve militibus regiis liceat per regionẽ ipſorum aut ſubditorũ iter facere. & vt eo bello per Antiochũ attentata præter decretum ſenatus, fiant irrita: vtq; legati à ſenatu miſsi, curent reddi quicquid Antiochus abſtulerat, & preciũ agrorum æſtimẽt qui eo bello vaſtati ſunt. & vt literæ cõmendaticiæ legatis dentur ad reges & liberos populos, quo tutius poſſint reuerti in patriam. Quibus de rebus viſum eſt ſenatui renouare ſocietatẽ & amicitiam cũ viris bonis, & miſsis à bono atque amico populo. De literis autẽ ſcribendis reſponſum eſt curæ futurũ ſenatui, quã primũ ab aliis negotiis vacauerit, & daturum operã ne vlla poſthac eis inferatur iniuria, mandatúmq; eſt prætori Fanio, vt ex publica pecunia legatis numeraret viaticum, quo commodius ſe referre poſſent in patriam. atque ita publico ſumptu legatos prætor domũ remiſit, cum cõmendaticiis ad eos per quorũ loca erant tranſituri. Et Hyrcani quidẽ pontificis rerum ſtatus hic fuit. Demetrius autẽ rex cupiens bellũ Hyrcano inferre, opportunitatẽ non habuit, inuiſus ex æquo tam Syris quàm militibus, propter mores improbos, ita vt miſerint ad Ptolemæum Phyſconẽ, rogantes vt aliquẽ ex Seleuci genere eis daret, quẽ poſſent regẽ ſibi conſtituere. cúmq; is miſiſſet Alexandrũ Zebinam, cõmiſſo prælio Demetrius vincitur, & refugiens è pugna ad Cleopatram vxorẽ in Ptolemaidem excluſus eſt ab ea: delatusq; inde Tyrum ab inimicis capitur, & diu miſere vexatus tandẽ interficitur. Alexander autẽ regnum adeptus fœdus feriit cum Hyrcano pontifice, deinde petitus bello ab Antiocho Grypo Demetrij filio, in prælio cæſus occubuit. At Antiochus regnum Syriæ conſecutus non auſus eſt expeditionem contra Iudæos ſuſcipere, audito quòd frater ipſius germanus, eodem nomine dictus Antiochus, copias cõtra ſe apud Cyzicũ colligeret. Quapropter nihil in Iudæos mouens, decreuit parare ſe cõtra fratris aduentũ, cognominati Cyziceni, eo quòd in illa vrbe educatus ſit. patre autẽ genitus erat Antiocho Sotere, qui à Parthis occiſus eſt. acciderat enim vt Cleopatra duobus fratribus alteri poſt alterum nuberet, ſicut aliàs diximus. Porrò Antiochus Cyzicenus vbi peruenit in Syriam, multis annis cum fratre conflictatus eſt, Hyrcano interim per totũ illud tempus agenti in pace cõtinua. mox enim poſt Antiochi cædem defecerat à Macedonibus: ámq; nec vt ſubditus, nec vt amicus vllã illis ferebat opẽ amplius: ſed maximis ſucceſſibus res eius auctæ ſunt Alexandri Zebinæ tempore, & maioribus etiam, regnantibus his duobus fratribus. bellum enim quo ſe atterebant mutuo, occaſionem Hyrcano præbuit, vt ſecure frueretur Iudææ prouentibus, & ingentem pecuniarum vim inde cõgereret. Et Cyziceno vaſtante fratris regionem, nõ diſsimulauit & ipſe quid moliretur: videſq; Antiocho nihil eſſe ab Ægypto præſidij, ſed tam ipſum quàm eius fratrem multas clades accipere ex continuis inter ſe certaminibus, vtrunque facile deſpexit.

Quòd Antiochus Cyzicenus Samaritis auxilium ferens, victus aufugit. Cap. XVIII.

QVAPROPTER duxit exercitum ad Samariam vrbem munitiſſimam, quæ quòd nunc Sebaſte vocetur ab Herode condita, cùm erit opportunum dicemus. hanc adortus oppugnabat nullis parcens laboribus, infenſus ei propter iniurias illatas Mariſſenis, colonis Iudæorum & ſociis, ſed Syriæ regi ſubditis. Cùm itaq; vrbẽ foſſa & duplici muro cinxiſſet per LXXX. ſtadia, obſidioni præfecit filios Antigonum & Ariſtobulũ: quibus vrgentibus & fame premẽte eò neceſſitatis adducti ſunt Samaritæ, vt coacti veſci cibis inſuetis homini, poſtremo Antiochi Cyziceni opẽ implorauerint. qui cũ veniſſet properè, victus eſt

ab

ab Ariſtobuli militibus: & inſequẽtibus eum fratribus vſq; Scythopolim, ægre euaſit. at illi reuerſi contra Samaritas, rurſum eos compellunt intra mœnia, & cogunt iterũ ab eodem Antiocho auxilium petere. Is acciti à Ptolemæo Lathuro circiter ſex armatorum millibus quos ille inuita matre & tantum nõ imperio per eam deturbatus miſerat, primum vagabatur per ditionẽ Hyrcani latrocinabundus cum Ægyptiis, nõ audens quidẽ aperto Marte decernere, quòd eſſet impar viribus, exiſtimans tamen ſe vaſtandis agris effecturum vt Hyrcanus obſidionẽ Samariæ ſolueret. Sed poſtquã multos è ſuis amiſit exceptos hoſtiũ inſidiis, profectus eſt inde Tripolim, Callimandro & Epicrati ducibus demandato bello Iudaico. ex his Callimander audacius quã prudentius cum hoſte cõgreſſus, profligatis ſuis & ipſe inter alios cecidit. Epicrates autẽ pecunia corruptus, Scythopolim & alia quædã oppida manifeſte Iudæis prodidit: nec quicquã Samaritis obſeſsis profuit. atq; ita Hyrcanus integro anno in oppugnatione exacto, nõ contẽtus vrbẽ capere, etiam ſolo eam æquauit, inductis illò torrentibus: quorũ eluuie ita cuncta fœdata ſunt, vt ne veſtigiũ quidẽ ſupereſſet eius oppidi. Incredibile autem quiddã narratur de Hyrcano pontifice, dignatũ eum eſſe diuino colloquio. Fertur enim quòd illa ipſa die qua eius filij cõſeruerunt cum Cyziceno præliũ, pontifex ipſe ſolus in templo odoramenta adolens vocẽ audierit, nunciantẽ filiorũ recentem de Antiocho victoriã: idq; mox progreſſus renũciauit multitudini, & paulo pòſt certius cõprobatũ eſt eius oraculũ. Et Hyrcani quidẽ res geſtæ ſic ſe habuerunt. Accidit autem hoc tẽpore vt nõ Hieroſolymis ſolũ, ſed & apud Alexandriã reliquámq; Ægyptũ & Cyprũ fortuna aſpiraret Iudæorũ ſucceſſibus. Cleopatra enim regina à filio Ptolemæo Lathuro diſſidens, copiis ſuis duces præpoſuit Chelciã & Ananiã filios Oniæ, qui templũ in Heliopolitana præfectura ædificauerat Hieroſolymitano ſimile, vt aliàs diximus. ex horum ſententia regina gerebat omnia, ſicut & Strabo Cappadox teſtatur his verbis: Pleriq; enim qui prius nobiſcũ venerũt in Cyprũ, quíve pòſt à Cleopatra illò miſſi ſunt, cõfeſtim deficiebãt ad Ptolemæum, ſoli verò ex Oniæ factione Iudæi cõſtanter manſerũt in officio, eo quòd ciues eorum Chelcias & Ananias apud reginã eſſent in precio. Hæc Strabo. Hyrcano autẽ apud Iudæos felicitas inuidiã peperit. ſed præcipue Phariſæorum ſecta male ei volebat, de qua ſuprà mentionẽ fecimus. tanta autẽ eorũ autoritas eſt apud populũ, vt etiã ſi regi obloquãtur aut pontifici, fidẽ tamen eis vulgus habeat. Horũ diſcipulus & Hyrcanus fuerat, in primis charus huic hominũ generi. quos cũ aliquãdo vocaſſet ad conuiuiũ, & accepiſſet comiter, poſtquã animaduertit eos exhilaratos, ſic illos affatus eſt: Scire eos ſuã voluntatem, quòd nihil magis cuperet quã iuſtus eſſe & omnia iuxta Dei placita facere, quemadmodũ & ipſi doceãt. attamen ſi quid in ipſo deſiderarent, & aliqua in re à iuſtitię præſcriptis aberrantẽ deprehenderẽt, officij illorũ eſſe vt admonitione corrigant. cũ verò omnes eius virtutẽ cõprobarent, vehemẽter gauiſus eſt eorum teſtimonio. tandẽ vnus è cõuiuis Eleazarus, vir malus & ſeditioſus: Quãdoquidem, inquit, ais te cupere audire veritatẽ, ſi vis eſſe iuſtus, abdica te pontificatu, & cõtentus eſto principatu populi. Illo verò cauſam rogante cur ita hoc poſtularet: Quia inquit, audiuimus à natu grandioribus, matrem tuam captiuã fuiſſe, regnante Antiocho Epiphane. Falſus autem erat is rumor, & ideo grauiter his verbis Hyrcanus offenſus eſt, nec minus Phariſæi cæteri. Tum Ionathas quidam è Sadducæorum ſecta, quæ eſt Phariſæis cõtraria, præcipuus Hyrcani amicus, dicebat de cõmuni Phariſæorum ſententia conuitiatum Eleazarũ: quod ſi dubium videatur, manifeſtum fore interrogatis illis qua pœna hominem dignum cenſeant. Quod poſtquã Hyrcanus rogauit, dicens ex pronunciata ab illis ſententia ſe cogniturum, an ex eorum conſenſu factum ſit ſibi conuitium, & illi ſatis putarunt ſi vinculis caſtigaretur & verberibus, quòd iniquum videretur capite hominem plecti ob maledicentiam, & alioqui hoc genus clemens ſit in animaduerſionibus vehementer exacerbatus eſt, quaſi iam cõpertum haberet eos eſſe autores opprobratæ ſibi generis infamiæ. Nec deſtitit Ionathas furenti calcar addere, intantum vt deſertis Phariſæis ad Sadducæos deficeret, & abrogatis illorum conſtitutionibus earum obſeruatores pœnis afficeret: atque hinc factum eſt vt ipſe & eius filij parum gratioſi apud vulgum fuerint: quemadmodum

aliàs opportunius dicetur. Nũc enim indicãdum eſt, quòd multas conſtitutionum à maioribus per manus acceptas Phariſæi tradiderint populo, quæ nõ ſunt ſcriptæ inter leges Moſaicas: & ideo Sadducæi his autoritatem abrogant, dicẽtes oportere eas tantũ ſeruari, quæ ſcripto cõtinentur. atque hinc magna inter vtroſq; exorta eſt controuerſia, dum ditiores ſtant à Sadduceorum partibus Phariſæi cæteræ multitudinis vtuntur fauoribus. Sed de his duabus ſectis & Oſſennorum tertia ſatis docuimus in II. de Iud. bello volumine. Hyrcanus autem ſeditione ſedata, & poſt hanc exacta vita feliciter, elapſiſq; vno & XXX. annis eius imperij moritur, relictis quinque filiis ſuperſtitibus, tribus maximis à Deo habitus dignus honoribus, principatu gentis Iudęorum, & pontificatu, & prophetia. fruebatur enim diuinis colloquiis. vnde tantam nactus eſt futurorum præſcientiam, vt prædixerit duos maiores natu è ſuis liberis, nõ diu fore paterni principatus compotes: quorum exitium operę precium eſt cognoſcere, quo magis patris eluceat diuinatio.

Ariſtobulus primus diadema ſibi impoſuit. *Cap.* *XIX.*

XVIII DEFVNCTO enim eorũ patre, Ariſtobulus natu maximus volens principatum in regni formam vertere, diadema ſibi primus impoſuit, poſt CCCCLXXXI. annos & menſes tres, ex quo de captiuitate Babylonica liberatus populus, ad priſtinas ſedes poſtliminio reuerſus eſt. cúmq; fratrem ſuum ſecundum Antigonum amaret, in ſocietatem dominationis eum aſſumpſit, cæteros verò in vinculis habuit. matrem etiam coniecit in carcerẽ principatus æmulam (nam illam Hyrcanus dominam rerum reliquerat) atque eò crudelitatis proceſsit, vt fame necaret in vinculis. poſt matrem verò interfecit fratrem quoq;, quẽ præ aliis diligere videbatur, & in regni ſocietatem admiſerat, alienatus ab eo per calumnias. quas primo quidem reiecit, partim quòd eum diligeret, partim quòd per inuidiam confictas putaret. Sed cùm aliquando Antigonus magnifice reuerteretur è bello, quo tempore populus ſolenne ſcenopegiæ feſtũ celebrat, accidit vt Ariſtobulus ægrotans decumberet, frater verò interfuturus ſacris, ſplendidiſsime ornatus in templũ aſcenderet cũ armatorũ comitatu, potiſsimum pro ſalute regis vota facturus. Tum hi quibus ſtudiũ erat excitare inter fratres diſcordiã, nacti occaſionem è rebus proſpere geſtis Antigoni, & pompa quã adornauerat, venerunt ad regem & omnia exaggerauerũt, dicentes hæc iam eſſe ſupra priuati hominis conditionem, & affectati regni manifeſta indicia: aiebántq; venturũ breui cum valida armatorũ manu ad occidendũ regẽ, quòd ſtultũ exiſtimet cum regno ſolũ potiri liceat, cõmunicato honore contentum eſſe. Ariſtobulus autẽ quamuis non omnino his crederet, tamẽ proſpiciens quomodo poſſet & ſuſpicionem vitare, & ſecuritati ſuæ conſulere, collocauit ſatellites in loco quodã obſcuro & ſubterraneo (decumbebat autem in turri quæ pòſt mutato nomine Antonia dicta eſt) mandauitq; vt ſi quidem ſine armis frater veniret, nemo eũ attingeret: quòd ſi armatus aduentaret, vt trucidaretur, præmiſit tamen ad eũ qui rogaret, vt inermis veniat. At regina & reliqui inſidiatores, perſuaſerunt nuncio vt contraria diceret, audiſſe fratrem quòd armaturã eximiam ſic cõparaſſet, cuperéq; ita armatum cõtemplari. Antigonus verò nihil mali ſuſpicans, & fretus fratris beneuolentia, ita vt erat cum tota armatura venit ad Ariſtobulũ, contemplãdum ſe præbiturus. cúmq; perueniſſet ad turrim Stratonis, qua valde obſcurus erat trãſitus, à ſatellitibus interfectus eſt. Huius autẽ caſus facile oſtendit quantũ poſsint liuor & calumnia, & quã ſint efficaces ad ſubuertendã etiã naturalẽ beneuolentiã. Sed illud maxime admiratu dignũ eſt, quod Iudas quidã, cuius prædictiones nunquã fefellerunt, vaticinatus eſt. Is cùm videret Antigonũ accedentẽ ad templũ, apud diſcipulos, qui eum ob hanc ſcientiã aſſectabantur exclamauit: pœnitere ſe iam vitæ, quandoquidẽ eius vanitatem coarguet incolumis Antigonus, quẽ ea die apud Stratonis turrim moriturũ prædixerat: quoniam locus ille abeſſet D C. ſtadiis, & diei pars maior exacta eſſet: atq; ita periculũ eſſe ne mentiatur ſuum oraculũ. Ad hunc modũ ſolicito nunciatur Antigonum cęſum ad cellam ſubterraneam turris, quę & ipſa Stratonis vocabatur, ſicut & illa maritima quæ pòſt Cæſarea nominata eſt: quę ambiguitas vatẽ perturbauerat. Ariſtobolũ autẽ cõtinuo cœpit fraternæ necis pœnitẽtia: quæ res morbũ eius aggrauauit,

uauit,dum factũ ſuum continenter deteſtaretur, ita vt poſtremo creſcentibus doloribus ſanguinem vomeret.eum quidã è miniſtris efferens, diuina opinor ita volente prouidentia, prolapſus in eo ipſo loco effudit, qui Antigoni cædis cruenta habebat veſtigia. quo facto ingens eorũ qui viderant clamor exoritur, quaſi data opera puer illic effudiſſet ſanguinẽ,ita vt clamoris cauſam ſciſcitaretur Ariſtobulus.omnibus autem dicere tergiuerſantibus, tanto magis cõtendebat cognoſcere, quòd natura ita comparatũ ſit,vt ſuſpecta nobis ſint quæ diſsimulantur ſilentio. tandem vbi minis ac terroribus expreſsit vt faterẽtur veritatem,cõſcientia grauiter ictus animũ,plurimas effudit lacrymas:& gemitũ ex imo pectore ducens: Ergo non latet Deũ,inquit,meũ impium ac ſceleratum facinus, quãdo tam cito repoſcor pœnas cognati ſanguinis.ô corpus impudens quouſque retinebis animam, quam màterni ſimul ac fraterni manes flagitant? cur non ſemel eam reddis, ne ſic per partes opus ſit libare meum ſanguinẽ,atque ita parentare oppreſsis per nefas & parricidiũ.vix ea fatus erat cũ exhalauit animã,vno tantũ anno in regno exacto,cognominatus Philellen,id eſt Græcorum amator,pòſt auctã multis beneficiis patriã,illato bello Iturææ, magnáq; eius parte attributa ad Iudææ limites: cuius habitatores cõminatione exilij coegit circunciſionẽ cæterosq; Iudaicos ritus admittere. Alioqui natura æquus erat & modeſtus,vt atteſtatur Strabo ex autoritate Timagenis ſic dicens: Hic vir æquus fuit & Iudæis multis in rebus commodus.nam & ditionem eorum auxit,& partem Ituræorum eis attribuit, deuictam circumciſionis fœdere.

Alexandri Iudæorum regis res geſtæ. Cap. XX.

POST Ariſtobuli obitum Salome eius vxor, quam Græci Alexandram nominant,ſolutis eius fratribus,quos ipſe vt diximus vinxerat:Ianneum qui & Alexander eſt regem conſtituit,ætate cæteros præcedentem atq; modeſtia: cui accidit vt mox natus, exoſus patri factus ſit, nec vnquàm dum ille viueret in eius cõſpectum admiſſus.eius odij cauſam ferunt hanc.Cùm aliquando in ſomnis ei Deus apparuiſſet,rogauit de ſucceſſore,ſolicitus de Ariſtobulo & Antigono quos præ cæteris diligebat fratribus. Sed cũ Deus huius effigiem deſignaſſet,contriſtatus quòd is in omnes fortunas eſſet ſucceſſurus, in Galilæa educari eum voluit.Sed oraculi fidem euentus approbauit.Potitus enim hic regno poſt defunctum Ariſtobulum, alterũ fratrum inſidiantẽ ſibi interfecit, alterũ contentũ priuata & otioſa vita in honore habuit. Conſtitutis deinde rebus imperij, prout ſibi viſum eſt conducere,ad Ptolemaidem duxit exercitum: & cũ proſpere pugnaſſet,victos intra mœnia cõpulit,eosq; obſeſſos oppugnare adortus eſt.Solæ enim è maritimis Ptolemais & Gaza expugnandæ ſupererant,& præter has Zoilus,qui tyrannidẽ apud Stratonis turrim & Dora occupauerat.Sed cũ Antiochus Philometor & frater eius Antiochus Cyzicenus mutuis cladibus ſuas vires atterèrent,nihil præſidij ab eis expectandũ erat Ptolemaidenſibus: verũ Zoilus tyrannus cũ iis quos alebat militibus eorũ quoque dominationi propter diſcordiam regum inhians,nonnihil opis attulit. Nam reges negligere videbãtur illorũ periculũ,athletis ſimiles, quos cũ defeſſi ſint certamine, pudet tamen aduerſario manus dare, ſed per interualla ſe ad inſtaurandum certamen refouẽt. Supererat vna ſpes ab Ægypti regibus, & Ptolemæo Lathuro,qui à matre Cleopatra à regno eiectus Cyprũ obtinebat.ad hunc igitur miſſis legatis,orabant vt auxilio veniens ex Alexandri manibus periclitantes eriperet. qui cũ ei ſpem feciſſent quòd delatus in Syriã habiturus eſſet Gazæos & Ptolemaidẽſes in ſuis partibus, ſimulq; Zoilum & Sidonios multóſq; alios adiutaturos,elatus promiſſis nauigationẽ parabat. Interim Demænetus, qui plurimum apud ſuos ciues autoritate pollebat,perſuaſit Ptolemaidenſibus vt mutarent ſententiã,cõducibilius dicens incertã cum Iudæis belli aleam ſubire: quã in certiſsimã ſeruitutẽ accito domino ſe dedere, & inſuper non præſens ſolũ bellũ ſuſtinere, ſed maius etiã ab Ægypto imminens. Cleopatrã enim nõ permiſſuram Ptolemæum vires ſibi parare è vicinia, ſed cõtra eos venturã cum valido exercitu. dare enim reginã operã,vt illũ etiã è Cypro eiiciat.futurũ autẽ vt ſi Ptolemæũ ſua ſpes fruſtretur, ipſe in Cyprũ retrorſum fugiat,

XIX

giat,miſeri verò ciues in extremo deſerantur periculo. Igitur Ptolemæus cognita in itinere Ptolemaidẽſium mutatione,nihilominus curſum cõtinuauit,& cũ appuliſſet ad Sycaminũ, eò loci copias expoſuit, quæ cõſtabãt cõnumeratis peditibus & equitibus circiter x x x.millibus. His adductis ad Ptolemaidẽ,& caſtris ibi poſitis,cũ neq; legatos eius admittere, neq; verba audire vellẽt, in magnã cõiectus eſt ſolicitudinẽ. Poſtquã verò Zoilus ad eũ & Gazæi venerũt,petẽtes auxiliũ cõtra Iudæos & Alexãdrũ agros ipſorũ vaſtantẽ,obſidio quidẽ vrbis metu Ptolemęi ſoluta eſt.Cæterũ reducto domũ exercitu Alexãder cœpit aſtu agere, clàm Cleopatrã contra Ptolemæũ vocans;apertè verò amicũ eius & ſociũ ſe ſimulans.quin & c c c c. argenti talẽta datu-
rum ſe pollicitus eſt,ſi ille viciſsim in gratiã ipſius Zoilum tyrannũ tolleret, & agros 10
eius Iudæis attribueret. Tunc igitur Ptolemæus libenter Alexãdri amicitiam admittens,Zoilum capit:deinde verò cõperto quòd ille clàm ad matrẽ ipſius Cleopatram nuncios mitteret,diſſoluto cũ eo fœdere,profectus eſt oppugnatũ Ptolemaidẽ, quæ portas ei clauſerat. Vbi relictis ad cõtinuandã oppugnationẽ ducibus cũ parte exercitus,ipſe cum reliquis copiis ad vaſtandã ac domandã Iudæam ſe cõtulit.At Alexander poſtquã intellexit eius propoſitũ, & ipſe ex ſua ditione collegit circiter L.millia, vel vt quidã ſcriptores malunt L x x x.millia,& cũ his hoſti iuit obuiã.Ptolemæus verò ex improuiſo adortus ſabbato Aſochim Galilææ oppidum vi cœpit,& circiter decem captiuorum millia, præter aliam multam prædam abduxit.

20

Ptolemæi Lathuri de Alexandro victoria. Cap. XXI.

DEINDE aggreſſus & Sephorim non longe inde diſtantem, multis deſideratis abiit conflicturus cum Alexandro:cui occurrit ad Iordanẽ fluuiũ, iuxta Aſophon,qui non multũ diſſitus eſt à flumine: & caſtra ex aduerſo hoſtium metatus eſt. habebat autẽ Alexander in prima acie pugnare ſolitos octies mille.quos hecatontamachos appellabat, geſtãtes æratos clypeos. ſed & Ptolemæi prima acies æque æratis ſcutis vtebatur.Et cætera quidẽ inferiores,ſibi viſi cunctantiores erant ad prælium: cõfirmabat autem eos non parum Philoſtephanus aciei ſtruendæ artifex,iubens tranſire fluuiũ ſupra quẽ caſtra habebant. nec Alexandro trãſitum eorũ impedire placuit,rato facilioré ſibi fore victoriam, ſi hoſtis à tergo 30
haberet fluuium,& è pugna nõ poſſet refugere.& primũ quidẽ æquo Marte certaba tur,multis vtrinq; cadentibus.deinde cùm iam Alexandri milites ſuperiores fieri inciperent,Philoſtephanus cum parte ſuorum mature cedẽtibus opem attulit, cúmq; inclinato Iudæorum cornu nullus ferret ſuppetias, deſtituti ope proximorũ fecerũt fugæ initium,cæterosq; exemplo ſuo traxexunt. contrà Ptolemæi milites acriter inſtando Iudæos fugientes cædebant,& tandem profligatos eouſq; inſecuti ſunt interficiendo,donec laſſatis manibus ferrum quoq; hebeſceret. Ferunt x x x. millia cecidiſſe in eo prælio: Timagenes autem L. millia in ſuis ſcriptis retulit: cæteros partim captos,partim fuga ſeruatos incolumes. Ptolemæus verò cùm poſt victoriam longe latéq; excurriſſet,ſero tandem in quoſdã Iudæorũ vicos ſe recepit: quos vbi vidit re- 40
fertos pueris & mulieribus,mandauit militi vt promiſcue iugulatos & in fruſta conciſos,in lebetes feruentes membratim coniicerent, vt qui effugerant è prælio hoſtẽ crederent humanis veſci viſceribus,& eo maior terror incuteretur reliquis: & huius crudelitatis tam Strabo quã Nicolaus meminit. Iidem etiã Ptolemaidẽ vi expugnauerunt,ſicut aliàs indicauimus,Porrò Cleopatra videns augeri filij potentiã,ſubiecta Gazæorum vrbe, & Iudæorũ regione impune peruaſtata, nõ permittendũ duxit vt ille magis creſceret, maxime cùm circa Ægypti portas obuerſaretur,& immineret eius imperio.quapropter cõtinuo tam nauales quàm terreſtres exciuit copias, quarum ſupremum regimen penes Chelciam & Ananiam Iudæos eſſe voluit: bonam etiam diuitiarum ſuarum partem cum nepotibus, & teſtamento apud Coum inſulã 50
depoſuit.Iuſſoq; Alexandro filio cũ magna claſſe Phœnicen appellere,& deficientibus ad ſe eius regionis incolis,peruenit Ptolemaidẽ: vnde excluſa oppugnationem eius vrbis inſtituit. Tum Ptolemæus relicta Syria properauit in Ægyptũ, ſperans ex improuiſo occupaturũ ſe præſidiis vacuã,ſed opinione ſua fruſtratus eſt. Per idẽ tem

pus alte

pus alterum è Cleopatræ ducibus Chelciam mori contigit, dum circa Cœleſyriam Ptolemæum perſequitur. At Cleopatra auditis filij conatibus, & quòd ei tétanti Ægyptum non ex ſententia ſucceſſerat, miſſa eò parte exercitus omnino eum ex ea regione expulit. atque ita rurſum ex Ægypto eiectus, apud Gazam exegit eam hyemem. Interim Cleopatra Ptolemaidem, ſimul cum præſidiariis expugnat. Quò cùm veniſſet Alexãder cum muneribus, & ita exceptus tractaretur, vt dignum erat hominem afflictum à Ptolemæo, nec aliud habentem refugium: cúmque quidam amicorum reginæ ſuaderent, vt illam quoque regionem occuparet, nec ſineret tantam bonorum Iudęorum multitudinem vnius viri parere nutibus: Ananias contrarium conſuluit, iniquum facinus dictitans, ſi hominem in ſocietatem receptum ſuis facultatib. exueret, præſertim ſuum cognatum. Sic enim fore vt illata huic iniuria, omnes vbiq; gentium Iudæos à ſe alienaret. His rationibus Ananiæ regina inducta, abſtinuit ab Alexandro iniuriam, & fœdus cum eo renouauit apud Cœleſyrię vrbem Scythopolim. Tumverò liberatus metu periculi quod à Ptolemæo hactenus impendere viſum eſt, expeditionem ſuſcepit in Cœleſyriam, vbi Gadara poſt decem menſium obſidionem cepit: & paulo pòſt potitus eſt Amathunte, quod eſt caſtrum omnium quæ ad Iordanem ſita ſunt munitiſſimum, vbi Theodorus Zenonis filius res ſuas cariſſimas depoſuerat. qui ex inopinato Iudæos aggreſſus, interfectis ex eis decem millibus, impedimenta Alexandri diripuit. Nec tamẽ hac clade rex abſterritus eſt quo minus in maritimo tractu Raphiam bello aggrederetur, & Anthedonẽ, cui poſtea Herodes rex mutauit nomen in Agrippiadem, quam & ipſam armis in poteſtatem ſuam redegit. & cùm animaduertiſſet Ptolemæum Gaza relicta in Cyprum receſſiſſe, & matrem eius Cleopatrã in Ægyptum, infenſus Gazæis quòd acciuiſſent illum contra ſe in auxilium, & vrbem eorum oppugnauit, & agrum depopulatus eſt. interim Apollodotus eorum dux noctu cum duobus millibus conductitiorum militum, & decem millib. quæ ex oppidanis armauerat, erupit in caſtra Iudæorum: & quàm diu nocturna erat pugna ſuperiores erant Gazæi, hoſtibus aduentum Ptolemæi ſuſpicantibus. ſed quàm primum dies illuxit, & rei veritas apparuit, Iudæi ſe conglomerarunt, & impetu facto in oppidanos circiter mille ex eis interfecerunt. Attamen ne ſic quidem quamuis grauante inopia voluerũt cedere, parati quiduis potius perferre, quàm ab hoſte ſubigi: & addebat illis animum Aretas rex Arabum, auxilij ſpem oſtentans. Sed priuſquam ille veniret, Apollodoto perempto ciuitas capta eſt. Nam Lyſimachus ipſius frater inuidens ei, quòd tam gratioſus eſſet apud populum, occiſo eo collegit manum militum, atque ita vrbem Alexandro tradidit. qui primo pacatus introgreſſus eſt, deinde immiſit in oppidanos militem, permiſſa ſæuiendi licentia, ac paſſim Gazæi trucidabantur. nec tamen illi moriebantur inulti, ſed repugnantes inuaſoribus, non pauciores Iudæos interimebant. alij vero deſolatas prius ædes incendebant, ne hoſtis præda potiri poſſet. quidam etiam ſuiſmet manibus vxores ac liberos contrucidabant, ne in captiuitatem abſtraherentur. Senatores autem numero D. in Apollinis confugerant: forte enim ſenatus habebatur cùm hoſtis intromiſſus eſt. Alexander verò etiam his iugulatis, & dirupta inſuper vrbe, reuerſus eſt Hieroſolyma, anno pòſt quàm caſtra ad Gazam admouerat. Eodem tempore etiam Antiochus Grypus occiſus eſt Heracleonis inſidiis, anno ætatis ſuę quinto & quadrageſimo, regni verò nono ſupra vigeſimum. cui ſuccedẽs Seleucus filius bellum geſſit cum Antiocho patruo, cui Cyziceno fuit cognomen, quem deinde in prælio captum neci tradidit. Nec ita multo pòſt Cyziceni filius Antiochus cognomento Euſebes peruenit Aradum, & impoſito ſibi diademate Seleuco bellum intulit, quem vno prælio victum è tota Syria expulit. at ille fuga delatus in Ciliciam, poſtquam à Mopſeatis receptus eſt, cœpit ab eis tributa exigere: qui non ferentes exactionem, vnà cum regia & ipſum & amicos concremauerunt. Regnante verò apud Syros Antiocho Cyziceni filio, Antiochus Seleuci frater bello eum aggreditur, & victus vitam ſimul amiſit atque exercitum: poſt quem frater eius Philippus aſſumpto diademate regnauit in parte Syriæ. Interim Ptolemæus Lathurus quartum eius fratrem Eucærum cognomine accitum à Gnido, regem apud Damaſcum conſtituit. His duobus fratrib. ſtrenue reſiſtens Antiochus, breui extinctus eſt. vocatus enim in auxilium

Laodices Galadenorum reginæ,cum Parthis bellum gerentis,fortiter in prælio dimicans occubuit:quo facto Syriæ regnum remansit penes duos fratres,Philippum atque Demetrium,sicut aliàs narratum est. Porrò in Alexandrum domi seditio coorta est, cùm per scenopegiæ celebritatem in parantem sacrificare coniecta sunt citrea: nam hoc festo nostris morem esse,palmeos & citreos thyrsos gestare indicauimus. quin & conuitiis impetitus est populariter,exprobrantibus captiuitatem,& indignum qui sacris operetur iactãtibus.quibus iniuriis exacerbatus, occidit eorum circiter sex millia: & extructo circa fanum & altare septo ligneo pertinente vsque ea loca ad quæ solis sacerdotibus patet aditus,hoc pacto arcebat à se vim multitudinis. Sed & mercenarios milites alebat Pisidas & Cilicas.nam Syris infensus,non vtebatur eorum opera.Deuictis deinde Arabibus,tributa,Moabitis & Galaditis imperauit,& Amathuntem diruit, non audente Theodoro manus conserere.Cõgressus etiam cum Arabum rege Obeda, & pertractus in insidias, cùm camelorum multitudine protrusus esset in fauces asperas & accessu difficiles iuxta Gadara vicum Galaditidis, ægre euasit ipse incolumis: delatúsque fuga Hierosolyma,super acceptam cladem per sex annos à sua gente bello vexatus,non minus quàm L millia Iudæorum occidit. & cùm eos hortaretur ad reconciliationem,adhuc magis accendit eorum odia: dum roganti quid se vellent fa-
XX. cere,ore vno responsum est,vt seipsum interficiat: móxque miserunt ad Demetrium Eucærum,qui ab illo auxilia peterent.

Demetrius Eucærus Alexandrum prælio superat. *Cap.* *XXII.*

ILLE veniens cum exercitu,coniunxit se cum eis qui se acciuerant, & circa Sicima castra posuit.Alexander verò cum mercenariorum sex millibus & ducentis insuper,Iudæorúmque suæ factionis viginti millibus illi occurrit.habebat autem ille equitum tria millia,peditum vero quadraginta. Itaque multa vtrinq; tentata sunt, dum hic mercenarios vtpote Græcos ad defectionem solicitat:ille vero ſtãtes cum Demetrio Iudæos.Sed quia neuter his artibus quicquam proficiebat, postquam visum est armis decernere, victoria fuit penes Demetrium: in quo prælio miles Alexandri conductitius ad vnum cæsus est,nauata prius fortiac fideli opera.Sed & ex Demetrianis multi desiderati sunt. Cæterum postquam Alexander ad montes perfugit, miserati eius fortunam confluxerunt ad eum circiter sex millia, quorum metu Demetrius retrò abiit. Post hæc Iudæi propriis viribus bellum gesserũt aduersus Alexãdrum,sed semper victi multos amittebant è suorum numero. tandem potentissimos eorum compulsos in Bethoma oppugnauit, & capto oppido redactos in potestatem abduxit Hierosolyma, vbi facinus commisit lõge immanissimum. epulans enim cum pallacis excelsiore loco,vnde prospectus patebat, ad D C C C iussit suffigi crucibus: in conspectu adhuc viuentium iugulauit vxores eorum & liberos, pœnas exigens pro acceptis iniuriis,quæ tamen inhumaniores fuerunt, licet sæpe ab inimicis afflictus, in extremum vitæ & regni periculum adductus fuerit, dum non contenti propriis eum impugnare viribus,externa etiam auxilia conciunt:& postremo in eam necessitatem eum compellunt, vt quæ loca in Moabitica & Galaditica regione subegerat, restitueret Arabibus, ne & ipsi arma sua aduersus eum cum inimicis coniungerent: præter alia quæ in eius contumeliam gesta sunt innumera. Iniqua tamen fuit talis animaduersio, ita vt propter hanc crudelitatem Thracidæ cognomen apud Iudæos inuenerit. Cæterum aduersariorum exercitus ad octo millium numerum noctu in tutum euaserunt:& toto tempore quo vixit Alexander, egerunt in exilio:atque ita demum liberatus à tumultibus, secure administrauit regnum in posterum. Demetrius autem relicta Iudæa profectus Berœam, Philippum fratrem suum oppugnauit in ea, habens secum decem millia peditum, & mille equites. Straton verò Berœæ tyrannus & Philippi socius Zizum principem Arabum exciuit, & Mithridatem Sinarem præfectum Parthorum, qui postquam venerunt cum magno exercitu, Demetrij castra oppugnauerunt,& tam siti quàm missilium telorum multitudine deditionem cum suis facere coegerunt:abductáque ex ea regione præda maxima,Demetrium captiuum ad Mithridatem Parthorum regem miserunt. Antiochenses vero quotquot

in ca

in castris inuenti sunt, gratis dimissos redire Antiochiam passi sunt. Parthus verò rex Demetriũ apud se in omni honore habuit, donec ibi morbo absumptus est. at Philippus post hanc pugnam statim profectus Antiochiam, totius Syriæ regno potitus est.

Antiochi Dionysi in Iudæam expeditio. Cap. XXIII.

DEINDE Antiochus cognomine Dionysus, frater ipsius, Damascum princi XXI.
patum ambiens peruenit, & ibi rerum potitus rex factus est. qui cùm exercitum duxisset cõtra Arabas, Philippus eius frater hoc audito Damascum aduolat: & cùm opera Milesij arcis præfecti, vrbe Damascenorum potitus esset, per ingratitudinem non remunerauit eum, quòd vellet videri terrore vrbem, non proditione cepisse. quapropter suspectus ei redditus, rursum Damascum amisit, progressum enim in circum animi gratia Milesius exclusit, & vrbem seruauit Antiocho. at ille auditis de Philippo rumoribus, confestim rediit ex Arabia: móxque duxit in Iudæam exercitum octo millium peditum, & equitum octingentorum. Cuius inuasionem Alexander metuens, fossam profundam duxit à Caparsabe quæ nunc Antipatris dicitur, vsque ad Ioppense mare. quà solum patebat accessus: excitatóque muro, & per interualla castellis ligneis per CL stadia, præstolabatur Antiochum. at ille omnib. his incensis traduxit hac exercitum in Arabiam. & cùm Arabs primum cessisset, deinde cùm x equitum millibus apparuisset, occurrens ei Antiochus, prælıatus est acriter. iámque de victoria certus occisus est, dum alterum suorum cornu laborans vult in integrum restituere. post eius casum exercitus refugit in vicum Cana, vbi maxima eius pars fame absumpta est. Post hunc Cœlesyriæ regnum Aretas adipiscitur, vocatus ad imperium à Damascenis propter odium, quo persequebantur Ptolemæum Mennæum. Is quoque in Iudæam profectus cum exercitu, deuicto Alexandro apud Adida, certis conditionib. reduxit suos vnde venerat. Alexander vero ad Dion oppidum admoto milite, eóque vi capto, ad Essam inde duxit, vbi erant Zenonis res preciosissimæ: & primum triplici muro eum locum circumdedit, dein expugnato oppido ad Gaulanam duxit & Seleuciam: & subactis his quoque, redegit in suam potestatem vallem quæ Antiochi dicitur, & castellum Gamala. Obiectísque multis criminibus Demetrio locorum eorum domino, principatu suo illum exuit, & tertio demum huius expeditionis anno domum reduxit exercitum, magna alacritate Iudæis eum ob res prospere gestas excipientibus. Per hæc tempora iam & Syrorum & Idumæorum & Phœnicum vrbes tenebant Iudæi, ad mare Stratonis turrim, Apolloniam, Ioppen, Iamniam, Azotum, Gazam, Anthedona, Raphiam, Rhinocuram. in mediterraneis per Idumæam regionem Adora & Marissam, totámque Samariam & montes Carmelum ac Itabyrium. ad hæc Scythopolim, Gadara, Gaulanitidem, Seleuciam, Gabala: & Moabiticas vrbes, Esebonem, Medabam, Lembam, Oronas, Telithonem, Zaram, Aulonem Cilicium, Pellam. hãc vltimam diruerunt, quòd incolę recusarent Iudaicos ritus recipere. possidebant & alia Syriæ non obscura oppida, quæ imperio suo nouiter adiecerant. Post hæc Alexander ex temulentia morbo contracto, & triennio integro quartana laborans, nec tamen abstinens à castrensib. officiis, tandem exhaustis viribus fato concessit in Gerasenorum finibus, obsidens Ragaba castellum quod vltra Iordanem situm est. Quem videns regina iam morti vicinum, & nullam salutis spem præ se ferentem, flens & seipsam plangens, suam simul & liberorum desolationem lamentabatur: Cui me, inquit, & hos filios relinquis, alieno indigẽtes auxilio? præcipuè cùm non ignores quàm infensus sit tibi totus poulus. Tum ille cosuluit ei vt suis monitis pareat, si velit secure cum filiis regnum obtinere. primum vt apud milites celet suã mortem, tantisper dum castellum illud capiat. deinde postquam victrix magnifice Hierosolyma reuersa fuerit, Pharisæis nonnihil licentiæ permittat. hos enim pro habito sibi honore laudaturos eam, & commendaturos apud populum. posse enim plurimum apud Iudæos, siue exosum aliquem cupiant lædere, siue amicum iuuare. Valde enim his fidem habere vulgus, etiamsi per inuidiam de quopiam male loquantur, nec se ob aliam causam incurrisse totius gẽtis odium, quàm quia hoc genus offenderit. Ergo, inquit, vbi Hierosolyma perueneris, accersitis eorum primoribus, ostende illis meum

corpus, & verbis quàm proximè veritatem ſimulatis, permitte vt eo vtantur arbitratu ſuo, ſiue inſepulto & proiecto cadaueri velint illudere propter antiquas iniurias, ſiue alio quolibet modo in id ſæuire: & pollicere nihil te niſi ex illorum ſententia geſturam in adminiſtrando imperio. his verbis ſi apud eos vſa fueris, & mihi magnificentior quàm à te ſepultura continget, contentis illis permiſſa poteſtate, & tu ſecure dominaberis. poſt hæc monita vxori data moritur, anno regni ſui XXVII, vitæ verò vndequinquageſimo.

Alexandro mortua vxor Alexandra in regnum ſuccedit. *Cap.* XXIIII.

ALEXANDRA vero capto caſtello iuxta mariti monita Phariſæos allocuta eſt, & omnia illorum arbitrij faciens, quæ ad cadauer vel ad regnum pertinerent, ex infenſis beneuolos eos ſibi reddidit. tum illi progreſſi ad plebem concionabãtur, res geſtas Alexandri celebrantes, & regem iuſtum ſe amiſiſſe conquerentes, populum ad eum luctum ac mœſtitiam prouocauerunt, vt nullum ante hac regem funerauerint ſumptuoſius. XXII. Cæterum Alexander duos quidem reliquit filios, Hyrcanum & Ariſtobulum, regni tamen adminiſtrationem Alexandræ teſtamento reliquit. è filiis autem Hyrcanus erat reb. adminiſtrãdis parum idoneus, & amator otij: minor vero natu Ariſtobulus audax & induſtrius. ſed mulier gratioſa erat apud populum, eo quòd ſemper viſa ſit ægre tuliſſe ea, quæ maritus prẽter officium faceret. illius conſilio pontificatus Hyrcano obuenit, nõ tam ætatis prærogatiua, quàm propter innatã ſegnitiem: alioqui ex Phariſæorum ſententia permiſſu reginæ gerebantur omnia: quibus etiam plebs parere iuſſa eſt: & ſi quid conſtitutionũ Hyrcanus ſocer abrogauerat, quas Phariſæi iuxta maiorum traditiones induxerant, id totum ſancitum eſt denuo. Nomen igitur regni erat penes reginam, penes Phariſæos vero adminiſtratio. nam hi & exulibus reditum, & vinctis ſolutionem procurabãt. quædam tamen etiam per ſe prouidebat mulier, & magnum mercede conductorum militum alebat numerum, virésq; ſuas ita augebat, vt terrori eſſet circumuicinis tyrannis, & obſides ab eis acciperet. Et quod ad reliqua attinet, quieta erat eius ditio, ſoli Phariſæi turbas excitabant, incitantes reginam vt necaret illos qui Alexandro autores fuerunt ſumendi de DCCC ſimul viris ſupplicij: mòxque vnum ex his iugulant Diogenem, deinde alium poſt alium, donec potentiores conuenientes in regiã, & cum his Ariſtobulus præ ſe ferens non placere ſibi quę fierent, & ſi occaſio daretur non permiſſurus tantam licentiã matri, commemorabant ei quantis rebus geſtis & quantis exhauſtis periculis fidem ſuam domino approbauerint, quódque hac de cauſa magnis præmiis eos dignatus ſit: rogabántq; eam ne omnino in contrarium ſpes ſuas verteret. nũc enim qui periculum ab hoſtib. euaſiſſent, domi ab inimicis mactari more pecudum, nemine opem ferẽte. aiebántque; ſi quidem contenti ſint iam occiſis aduerſarij, propter innatum affectum quo dominos proſequantur, patienter ſe laturos hanc calamitatem. quòd ſi illi ſæuire pergerent, petebant ſibi dari diſcedendi veniam. neq; enim niſi ipſius reginæ permiſſu quæſituros ſibi incolumitatẽ, alioqui laturos vt ibidem in ipſa interficiantur regia. Sed turpe eſſe tum ſibi, tum reginæ, ſi illa diſſimulante à mariti inimicis vexentur. nihil enim libentius auditurum Aretam Arabem & reliquos tyrannos, quàm ſi ipſa ſe priuaret talibus viris, quorum illis olim vel nomen auditum terrori fuerit. quòd ſi ne hoc quidem velit concedere, & malit indulgere Phariſæorum cupiditatibus, ſaltem per caſtella ſe diſtribueret. ſe enim quando quidem fortuna ita perſequatur Alexandri familiares, contentos eſſe in humili ſtatu vitæ reliquum exigere. Hæc & alia multa cùm dicerent, & ad miſerationem tam cæſorum quàm periclitantium manes Alexãdri inuocarent, omnib. circumſtantibus commotæ ſunt lachrymæ: ſed maxime Ariſtobulus mentem ſuam declarabat, multis verbis matrẽ corripiens. Verum illi ſibiipſis cauſa fuerunt horum malorum, qui fœminæ ambitione imperandi præter æquum commiſerunt regni habenas, quaſi verò deeſſent poſteri. Tum illa inops melioris conſilij, cuſtodiam caſtellorum eis credidit, exceptis Hyrcania, Alexandrio & Machærunte, in quib. res ſibi chariſſimas recõdiderat. Nec multo pòſt Ariſtobulũ filium cum exercitu miſit verſus

Damaſ

Damascum, contra Ptolemæum Mennæum, qui grauis erat vrbi vicinus. Sed ille nulla re memorabili gesta domum rediit. Eodem tempus nunciatum est, Tigranem Armeniorum regem cum D militum millibus inuasisse Syriam, & breui in Iudæam esse venturum. ea fama non immerito reginam & totam gentem terruit: miseruntque ad eum legatos cum magni precij muneribus, obsidentem tunc Ptolemaidem. Regina enim Selene, aliàs Cleopatra dicta, imperabat in Syria, & incolis eius autor erat vt Tigranem excluderent. Ibi inuentum regem legati rogauerunt, vt bene sibi de regina sua déque tota Iudæorum gente polliceretur. Ille verò collaudatos quòd è longinquo venissent ad exhibendum sibi officium, iussit omnia bona sperare. Capta verò Ptolemaide nunciatur Tigrani, Lucullum dum persequitur Mithridatem, illum quidem non assecutum, qui iam in Iberiam euaserat, sed Armeniam ingressum, vastare eam regionem: quo cognito ille statim domum reuersus est. Post hæc cum regina in morbum difficilem incidisset, & visum est Aristobulo iam adesse tempus aggrediendi negotium, noctu egressus vno comitante famulo contulit se ad ea castella, quib. paterni amici erant præpositi. Iam dudum enim moleste ferens quæ mater gerebat, tum verò longe magis tumebat, ne illa mortua rerum suum genus veniret in potestatem Phariseorum: & videbat quàm ineptus esset administrationi frater, ad quem spectabat successio. Conscia verò fuit eius conatus sola vxor, quam domi reliquit cum liberis, ac primum venit Agaba, vbi Galestes erat vnus è potentibus, à quo perlibenter exceptus est. Sequenti verò hoc regina sensit Aristobuli absentiam: nec tamen statim suspicata est illum ad res nouandas esse profectum. Verum postea quam venerunt nuncij alij super alios, quòd iam hoc iam illud castellum occupasset: nam vno incipiente statim reliqua omnia in eius potestatem se dediderunt: tum demum in magna consternatione fuit & ipsa regina & vniuersa gens. sciebant enim non multum abesse Aristobulum, quin sibi vsurparet gentis imperium: & vehementer timebant ne pœnas exigeret ab illis, qui in ipsius familiares debacchati fuerant. placuit igitur vt vxor eius cum liberis custodiretur in castello quod templo erat appositum. ad Aristobulum autem magnus fiebat confluxus, vt iam nec strepitus deesset, nec ornatus regius. nam intra quindecim fermè dies occupauit castella viginti duo. in quibus habens receptaculum, colligebat exercitum à monte Libano & Trachonitide & à tyrannis. homines enim semper pluribus se agglomerantes libenter obtemperabant, sperãtes etiam nonnihil vtilitatis se percepturos ex eo, quem ipsi ex insperato res nouas molientem euexissent ad dignitatis regiæ fastigium. Iudæorum autem seniores & Hyrcanus reginam conuenerunt, & rogbant vt præsentibus rebus aliquod expediret consilium. Aristobulum enim iam penè totam dominationem ad se traxisse, occupatis tot locorum opportunitatibus. se autem non decere, etiamsi maxime ipsa ægrotet, ea superstite consultare absque illius conscientia, periculum autem iam esse penè pro foribus. at illa iubebat eos facere quicquid putarent reipub. conducere. habere eos magnam facultatem, vires gentis, milites, & in ærario multam pecuniam. sibi enim iam non admodum curæ esse rerum administrationem, nimirum deficiente corpusculo. his dictis non multo post extremum halitum reddidit, exacto anno regni IX, vitæ tertio supra septuagesimum, mulier supra sexum suum egregia, vt quæ virum in modum honorum & imperandi cupida, operibus declarauit suam industriam, quasi exprobrans viris inscitiam, qui parum feliciter administrant respublicas. semper enim præsentibus magis quàm futuris intenta, & omnia post habendo moderatæ gubernationi, neque ab honestate neque à iustitia deduci voluit. Familia tamen eius in tale incurrit infortunium, vt potentiam quam sibi multis sudoribus & periculis parauerat, propter huius non muliebres cupiditates paulo pòst amiserit: quia & cum inimicis familiæ suæ sensisse videtur, & rẽpublicam orbasse præsidibus: quin & post obitum eius ex reliquiis malæ ipsius administrationis, multæ turbelæ originem duxerunt in domo regia. attamen quàm diu rebus præfuit, gentem in pace continuit. atque hic fuit rerum Alexandræ reginæ exitus.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DECIMVS QVARTVS.

Post contentionem de regno inter fratres conuentum est vt Aristobulus regnaret, Hyrcanus priuatam vitam degeret. Cap. I.

DE Alexandræ reginæ rebus & obitu in præcedenti volumine diximus, nunc quæ deinceps consecuta sunt, dicturi sumus, nihil magis studentes quàm ne quid vel per ignorantiam vel per obliuionem prætermittamus. Nam qui historiam & rerum propter antiquitatē obscurarū expositionem scribere se profitentur, debent quidem non negligere orationis cultum, & elegantem compositionem, tum quicquid lectioni gratiā conciliat, & adimit tædium: sed præcipua cura impendenda est veritatis studio, ne suam fidem sequentes fallant & inducant in errorem alium. Cùm igitur pontificatum accepisset Hyrcanus anno tertio septimæ & septuagesimæ supra centesimam Olympiadis, Q. Hortensio, Q. Metello Cretico Coss. statim bellum ei Aristobulus intulit: & commisso ad Hierichuntem prælio, multi ex eius militibus ad fratrem transfugerunt. quo facto Hyrcanus in arcem confugit, in quam custodiendi filij & vxor Aristobuli à matre eius depositi fuerant, vt antè diximus. reliqui etiam eius factionis homines cùm victoris metu intra septum fani se recepissent, breui deditionem fecerunt. Cœptum est deinde agi inter fratres de pacis conditionibus, in quib. obtinuit Aristobulus vt regnaret, & fratrem sineret in otio frui quę illi obuenerāt facultatibus, & priuatam vitam agere. Hoc fœdus ictum est in ipso templo, & data acceptáq; fide, iunctisq; dexteris sancitum: & post mutuos cōplexus in cōspectu populi factos digressi sunt, alter in regiam, alter priuatus in ædes Aristobuli.

Antipatri genus, & quomodo claritatem ac potentiam sibi & suis liberis parauerit, & fuga Hyrcani ad Aretam regem Arabum. Cap. II.

II. AMICVS autem quidam Hyrcani Idumęus nomine Antipater, vir pecuniosus, natura factiosus & industrius, infensus erat Aristobulo, eo quòd ipse studeret Hyrcani partibus: quāuis Nicolaus Damascenus huius genus deducat à primatibus Iudæorū, qui in Iudæam venerūt è Babylonia. Sed hoc dicit in gratiam Herodis eius filij, quem fortuna ad Iudæorū regnū euexit, sicut suo loco dicetur. Hic igitur Antipater primū vocabatur Antipas, eodē quo pater ipsius nomine: quē ab Alexādro rege & eius vxore cōstitutū ducē totius Iduinææ, ferūt amicitias Arabū & Gazęorū & Ascalonitarū coluisse, multisq; eos sibi cōciliasse muneribus. Itaq; minor Antipater suspectā habens Aristobuli potentiā, & timēs eum propter mutuam simultatem, clancularijs obtrectationibus effecit vt contra illum potentiores Iudæorum cōspirarent, iniquū esse dictitans sinere Aristobulū incubare vsurpato per iniuriam imperio, ex quo eiecisset fratrem natu maiorem, eúmque ætatis prærogatiua spoliasset. eisdem verbis etiam Hyrcanum obtundebat assidue, addens ne vitam quidem illi esse in tuto, nisi matura fuga saluti suæ prospiceret. amicos enim Aristobuli nunquam non consultare, quomodo eo sublato de medio, dominationem alteri constabiliant. His sermonibus Hyrcanus nolebat credere, quòd esset natura bonus, & calumnias non libenter admitteret: quæ quidem animi lenitas & quietis amor parauit ei opinionem ignauiæ. at Aristobulus planè contrario fuit ingenio, industrius simul & magnanimus. Cùm igitur Antipater videret Hyrcanum nihil moueri suis monitis, non destitit tamen quotidie nouas de fratre criminationes fingere, quasi insidiaretur vitæ illius. tandem vrgendo ægre obtinuit, vt assentiret fugere ad Aretam regem

Ara

Arabum, ſuum quoq; pollicitus auxilium: idq; eo facilius impetrauit, quòd Iudææ cõfinis ſit Arabia: præmittitur itaq; Antipater ad regem, acceptaturus ab eo fidẽ, quòd inimicis non dediturus eſſet ſuum ſupplicem: quod vbi ille interpoſita fide promiſit, Antipater ad Hyrcanum reuerſus eſt Hieroſolyma: & non multo poſt aſſumpto eo noctu vrbem egreſſus, magnis itineribus peruenit in vrbem quæ Petra dicitur, apud quam erat Aretæ regia: & quòd eſſet regi amiciſsimus, rogabat eum vt Hyrcanum III
in Iudæam reſtitueret, & inſtando quotidie dãdóq; munera tandem perſuaſit. Hyrcanus quoq; pollicitus eſt ſi ope eius reductus regnum reciperet, redditurum ſe ei regionem cum duodecim oppidis, quæ pater ipſius Alexãder de Arabibus ceperat. erant autẽ hæc: Medaba, Naballo, Liuias, Tharabaſa, Agalla, Athone, Zoara, Orohæ, Mariſſa, Rydda, Luſa, Oryba.

Ariſtobulus prælio victus compellitur Hieroſolyma. Cap. III.

ALIBVS promiſsis permotus Aretas expeditionem ſuſcepit contra Ariſtobulum, ducens quinquaginta millia pedeſtris ſimul & equeſtris exercitus: mòxq; vicit prælio. poſt eam victoriam multis ad Hyrcanum transfugientibus, deſolatus Ariſtobulus confugit Hieroſolyma. Arabs autem adducto ſecum toto exercitu, oppugnabat eum in templo adiuuante Hyrcanum etiam populo, ſolis ſacerdotibus nõ deſerentibus Ariſtobulum. ſed Aretas admotis tam Iudæorum quàm Arabum exercitibus acriter oppugnationi inſtabat. Dum hæc ita geruntur inſtante azymorũ feſto quod Paſcha vocamus, optimates Iudæorũ relicta ſua regione fugerunt in Ægyptum. Quidam autem Onias vir iuſtus & Deo carus, qui aliquando ſiccitatis tempore impetrauerat piis precibus pluuiam, tunc in latebras ſe abdidit, ciuile bellum præſentiens, hunc in caſtra adductum Iudæi rogabant, vt quemadmodum olim ſterilitati attulerat remediũ, ita tunc deuoueret diris Ariſtobulum, & quotquot eius factionem ſequebantur. id cùm diu recuſans cogeretur à turba, ſtans in medio eorum ſic precatus eſt: Deus vniuerſi huius mundi rex, quoniam & hi qui mecum ſtant tuus ſunt populus, & qui oppugnantur tui ſacerdotes ſunt, precor vt neq; hos contra illos, neq; illos contra hos, orantes exaudias. Poſt hæc vota circumſteterunt eum quidam ex Iudæis viri perditi, & obruerũt lapidibus. quam crudelitatem Deus vltus eſt continuo, cædisq; Oniæ pœnas exegit in hunc modũ. Dum Ariſtobulus oppugnatur cum ſacerdotibus, ſuperuenit Paſcha, in quo feſto nobis mos eſt multis Deum honorare ſacrificiis. quibus quia carebant obſeſsi, rogauerunt ſuos tribules vt accepta quantam poſtularẽt pecunia, victimarum copiam ſibi facerent. illis verò pactis mille drachmas in ſingula capita, & repræſentari ſibi iubentibus, Ariſtobulus & ſacerdotes libenter id fecerunt, & per funem è muro demiſerunt precium. at illi accepta pecunia non reddiderunt victimas: ſed eò progreſsi ſunt impietatis, vt non ſeruata fide hominibus, Deum etiã fraudarent debitis honoribus. ſacerdotes autem quibus per pactorum ſpeciẽ illuſum fuit, orauerũt Deum vt pœnas de tribulibus ſuis ſumeret: nec dilata eſt vindicta: ſed procella vehemens immiſſa fecit per totam eam regionem magnam vaſtationem fructuum, ita vt tritici modius veniret drachmis quindecim.

Hyrcani & Ariſtobuli legationes à Scauro petentes auxilium. Cap. IIII.

INTEREA Pompeius Scaurum miſit in Syriam, ipſe in Armenia diſtentus bello, quod adhuc gerebat cõtra Tigranem. ille verò vbi Damaſcum venit, recẽs captam à Metello & Lollio, properauit in Iudęam cõtinuato itinere. huic legati facti ſunt obuiam, tam ab Hyrcano quã ab Ariſtobulo, vtrique petentes ſocietatẽ & auxilium. & cùm Aroſtobulus polliceretur c c c c. talenta, nec pauciora Hyrcanus, Scaurus Ariſtobuli promiſſa prętulit. is enim liberalis erat, & abundans pecuniis, & rogabat officiũ præſtari facilius. alter verò pauper erat ac tenax, & cùm maiora quã frater impetrare cuperet, tamen nõ ſatis bona fide polliceri videbatur. Nam difficilius erat expugnare vrbem adeò munitã & validam, quàm profugos repellere & Nabathæorum turbam, præſertim non valde ad id bel-

lum gerendum animatam. Ob has igitur causas accepta ab hoc pecunia obsidionem soluit, denuncians Aretæ vt recederet, ni parcat declarandus hostis Rom. populi. Et Scaurus quidem Damascum reuersus est: Aristobulus vero cum magno exercitu contra Aretam & Hyrcanum profectus est; & cõgressus cum eis apud locum quem Papyronem nominant, prælio vicit cæsis circiter septem millibus hostium, inter quos etiam Cæphalio frater Antipatri cecidit.

Quomodo Aristobulus & Hyrcanus apud Pompeium de regno disceptauerunt. Cap. V.

NON multo autem post cum Pompeius Damascum venisset, & obiret Cœlesyriam: præsto fuerunt ei legati ex vniuersa Syria & Ægypto atque Iudæa. misit enim ad eum insigne donum Aristobulus, vitem auream D. talentorum. meminit autem huius muneris etiam Strabo Cappadox his verbis: venit & ex Ægypto legatio, cum corona facta ex aureorum quatuor millibus: & ex Iudæa siue vitis, siue hortus, quod opus τρυφῆς, id est delectamentum vocabatur. hoc donum vidimus etiam nos Romæ dedicatum in Iouis Capitolini templo, cum inscriptione Alexandri regis Iudæorum; extimabaturq; quingentis talentis. fertur autem missum à dynasta Iudæorum Aristobulo. Paulo post ad eum venerunt ad eum legati, Antipater pro Hyrcano, Nicodemus pro Aristobulo, qui etiam accusabat eos qui acceperant pecuniam, primum Gabinius, deinde Scaurus, ille C C C. hic quadringenta talenta, hos quoq; inimicos ei faciens. qui cùm iussisset eis ad se disceptatore venire, ineunte vere copiis ex hybernis reuocatis in Damascenum agrum profectus est: obiterq; arcem in Apamia diruit, quam Antiochus Cyzicenus munierat: & Ptolemæi Mennæi ditionem cõsiderauit, viri noxij nõ minus quàm fuerat Dionysius Tripolitanus, qui securi percussus est, affinitate etiam ei coniunctus. mille tamen talentis iste redemit se à supplicio, quæ Pompeius erogauit in stipendia militũ. excidit etiam castellum Lysiada, cuius tyrãnus erat Silas Iudæus: transiens deinde per Heliopolim & Chalcidem, superatóq; medio monte in Cœlesyriam veniens, à Pellâ Damascũ se contulit. ibi & Iudæos audiuit, & eorũ principes: qui inter se dissidebant Hyrcanus & Aristobulus, sicut gens ipsa ab vtroq;. Aiebant enim se nolle esse sub regibus, quòd patrium institutum habeant, vt sui Dei pareant sacerdotibus. hos autem duos esse quidem è sacerdotum genere, sed velle principatum gentis in aliam formam traducere, vt eam in seruitutem subigant. Hyrcanus autem querebatur, quòd cùm maior natu esset, priuaretur prærogatiua ab Aristobulo: & minimam portionem regionis sibi relictã, cætera à fratre vsurpata per vim omnia. hunc etiam & terra incursare finitimos, & in mari habere piratarũ receptacula, nec enim impulsurum fuisse gentem ad defectionem, nisi turbarum concitator esset, atq; natus ad violentiam. Atteſtabantúrq; illi hæc dicenti plus quàm mille ex Iudæorum optimatibus, quos Antipater ad hoc induxerat. Alter contrà excidisse eum è principatu aiebat propter ignauiã, quòd natura ad nihil esset minus idoneus quàm ad obeunda negotia, & ideo venisse eum in publicum contemptum apud suæ gentis homines. Se verò necessario principatum assumpsisse, metuẽtem ne is migraret in aliã familiam. appellatione verò vti, qua & pater ipsius Alexander vsus sit, & in testimonium citabat quosdã iuuenes fastuosos, exosos omnibus propter purpureas vestes, capillitij curam, & phaleras ornamentáq; cætera: qui hoc cultu tanquã ad pompam & non ad iudicium venerant. Pompeius verò his cognitis, & improbata Aristobuli violentia dimisit eos placide: promittens se venturũ in eorum ditionem, quàm primum inspexisset res Nabathæorũ. interim iussit eos quietos esse, comiter habẽs Aristobulum, ne is alienatus intercluderet ei transitus. nec tamen vllam apud eum iniuit gratiam. non expectatis enim Pompeij promissis profectus est ad oppidũ Delium, & inde in Iudæam se contulit.

Quo stratagemate castella occupauerit. Cap. VI.

QVA re offensus Pompeius, assumpto exercitu quẽ in Nabathæos, parauerat, & excitis à Damasco cæteráq; Syria copiis auxiliaribus, aliisq; Romanis legionibus quæ ductum eius sequebantur, contra Aristobulum mouit. Vt

verò

verò præterita Pella & Scythopoli peruenit Coreas, vbi Iudææ mediterranea versus est initium, inuenit elegantem arcem in montis vertice sitam Alexandrium. eò quia refugisse Aristobulum intellexerat, accersiuit illum ad se per nũcios. ille verò multis suadentibus vt caueret bellum à Romanis, descẽdit: & cùm de iure principatus cum fratre disceptasset, permissu Pompeij rursum in arcem se recepit. idq; iterum & tertio fecit, simul spe regni Pompeio obsecundans, & omnia eius imperata se facturum simulans, simul redeundo in arcem se muniens; & apparatus bellicos faciens, metu ne ad Hyrcanum transferretur dominium. Iubente autem Pompeio vt traderet sibi castella, & præfectis de ea re propria manu scriberet, non tradituris alioquin: paruit quidem, sed ægre ferens secessit Hierosolyma quasi ad certum bellum se præparaturus. nec multo pòst Pompeio ducenti contra eum exercitum in itinere venit nuncius è Ponto, Mithridatem à filio suo Pharnace occisum esse significans. VII

Hierosolymitani portas Romanis claudunt. Cap. VII.

ET cùm prima castra habuisset apud Hierichuntẽ, vbi palmeta sunt præstantissima, & opobalsamũ prouenit inter vnguenta præcipuum, incisis acuto scrupo fruticibus succi in modum scatens, mane sequenti mouit inde versus Hierosolyma. Tum verò Aristobulus ante actorum pœnitens obuiam ei venit: & oblatis pecuniis etiam intra Hierosolyma eum admittens, rogabat vt omisso bello quicquid vellet pacate ageret. Põpeius verò data petenti venia, mittit Gabinium cum militibus in vrbem ad accipiendam pecuniam: qui tamen re infecta rediit, exclusus & vacuis manibus, militibus Aristobuli pactum irritum facientibus. Ea res vehementer Pompeio mouit stomachũ, & additis Aristobulo custodibus ipse ad vrbem properat, cætera quidem probè munitam, tantum è septentrionali latere iniuriis expositam. Circuit enim ea parte vallis lata & profunda templum ambiens, quod muro valido è saxo structo cingitur. VIII

Pompeius templum cum inferiore vrbis parte vi expugnat. Cap. VIII.

INTVS autem erat dissidiũ, vrbanis quid opus esset facto non consentientibus. nam quidam censebant vrbem Pompeio dedendam: Aristobuli verò factio excludi eum iubebat & bellum parari, eo quòd illum haberet in vinculis. hi præuenientes alteros templum occupant, & præciso ponte qui in vrbem ferebat, ad bellum se expediunt. at illi intromisso exercitu tradiderunt Pompeio vrbẽ & regiã. ille Pisoni legato suo misso eò cum parte exercitus & vrbis & regiæ cõmisit custodiã: ipse vicinas tẽplo domos aliaq; propinqua ædificia muniebat, & primũ conditiones pacis eis obtulit: quas cũ non admitterent, omnia quæ circum erant oppugnationi parauit, Hyrcano alacriter suppeditãte quicquid vsus poscceret. Pompeius verò à septentrionali tẽpli latere, quod maxime erat oppugnationi obnoxium, admouit milites. erãt autẽ hac quoq; parte turres altæ, & fossa manu facta, præter profundam vallẽ quæ templũ cingebat. nam etiam versus vrbem abrupta erant omnia, sublato ponte, qua parte Põpeius erat cum suo cõtubernio. erigebantq; quotidie magno labore aggerẽ Romani, cædentes circũquaque arbores. quod opus vbi perfectũ est, ægre cõpleta fossa propter immẽsam altitudinẽ, admotis machinis à Tyro aduectis, quatiebat templum saxis missilibus. sed nisi patrius nobis mos esset per otium septimũ quemq; diem exigere, non potuissent absoluere aggerem vetantibus aduersariis. prohibere enim vim inferentes lex permittit, sed opus facientẽ hostem impedire nos nõ sinit, quod vbi animaduerterunt Romani, sabbatis neq; eminus incessebant telis Iudæos, neq; manus cũ eis cõserebant: tantũ erigebant aggerẽ & turres, machinásq; admouebant, vt eius postridie aduersus nos vti possent. Facile est autem vel hinc discere, quanta pietate Deum colamus, & quã obseruantes legũ simus, quandoquidem oppugnationis terror nihil obfuit, quo minus solennia peragerẽtur sacrificia, bis per singulos dies mane & circa nonã horam super altari immolantibus nostris sacerdotibus, ac ne in extremo quidem discrimine sacra intermittentibus. etenim capto tẽplo tertio demũ mense, die ieiunij, CLXXIX. Olympiade. C. Antonio, M. Tullio Cicerone Cos. hostis quidẽ irrũpens iugulabat omnes obuios: illi verò nihilominus sacris operabãtur, neq; metu mortis, neq; iam cæsorum multitudine XI X

absterriti, passuri quicquid liberet victori potius quàm deserturi altaria, aut aliquid omissuri præscriptũ patriis legibus. quòd autẽ hæc nõ fabula sit in pietatis laudẽ con ficta, sed rei veritas, attestãtur omnes qui res à Pompeio gestas cõscripserũt, & in his Strabo, ac Nicolaus, Romanæq; cõditor historiæ T. Liuius. Nam cõcussa turri maxima crebris arietis ictibus, collapsáq; & secũ ruinam trahente muri proximi, certatim infuderunt se hostium agmina. sed primus euasit per ruinas Cornelius Faustus Syllæ filius, sequente cohorte militum. mox alia parte Furius centurio cum suis manipularibus: & inter vtrumq; Fabius & ipse centurio cũ manu suorum valida. Omnia autẽ erant plena cædibus, & Iudæorũ alij à Romanis cõfossi cadebãt, alij mutuis vulneribus. nonnulli per abrupta semetipsos iactabant, aũt subiectis in ædes ignibus cõcremabãtur, nõ sustinentes spectare quæ patrabãtur ab hostibus. ceciderũt è Iudæis duo decim millia, Romanorum perpauci desiderati sunt. Captus est Absalomus, patruus simul & socer Aristobuli. Læsa etiam est non mediocriter templi religio, humanis antehac nec vestigiis, penetrati, nec oculis. Introgressus est enim in illud Pompeius, & vnà cum eo non pauci alij, & inspexerunt quæ nefas est videre. nisi solis sacerdotibus. cúmq; intus essent ex auro mensa & candelabrũ & pocula, & odoramentorum magna copia, præterea in thesauris sacræ pecuniæ circiter talentorũ duo millia, nihil horũ præ pietate attigit, sed hic quoq; sui similis fuit, & nihil cõmisit indignũ cæteris virtutibus. Sequenti verò die iussis purgare templũ æduis, & instauratis legitimis sacrificiis pontificatũ Hyrcano reddidit, tum propter alia ipsius officia, tum quia tota regione habitantibus Iudæis autor fuit, ne arma pro Aristobulo sumerent. deinde belli cõcitatores securi percussit: Faustóq; & aliis qui primi murũ cõscenderunt, digna præmia persoluit. Et Hierosolyma quidẽ pop. Rom. fecit stipendiaria, vrbes verò quas eorũ ciues sibi subiugauerant in Cœlesyria, adempras illis iussit proprio parere præsidi: & totam gentẽ prius elatam rebus prosperis, cõtraxit intra veteres terminos. Gadara deinde paulo ante dirupta instaurauit in gratiã liberti sui Gadarensis Demetrij. reliquas verò, Hippon, Scythopolim, Pellam, Dion, Samariã, Marissam, Azotũ, Iamniam, Arethusam suis restituit habitatoribus: easq; in mediterraneis, præter variis bellis dirutas. Maritimas verò, Gazam, Ioppen, Dora, Stratonis turrim, quæ ab Herode magnifice condita, & portubus atq; templis exornata, Cæsarea mutato nomine appellata est: has omnes Pompeius liberas esse iussas prouinciæ cõtribuit. Quorũ omniũ malorum causa fuere Hierosolymitanis Hyrcanus & Aristobulus inter se dissidentes inuicẽ. nam tum primũ libertatẽ amisimus, subiecti Romanorum imperio: & regionẽ de Syris bello captã reddere ipsis coacti sumus: & insuper plus quã decem millia talentorũ breui tẽpore à nobis Romani exegerunt: & regnum quo prius pontificale genus honestabatur, ad plebeios translatum est homines. Sed de his suo loco dicemus. Cæterum Pompeius Cœlesyria vsque ad Euphratem amnẽ & Ægypti terminos Scauro tradita, cum duabus Romanis legionibus, ipse in Ciliciam abiit, Romam properans: abduxitq; secum Aristobulum vinctum cum duabus filiabus & totidem filiis.

Scaurus bello aggressus Aretam, fœdus Antipatri suasu cum eo ferit. Cap. IX.

IX SCAVRO autẽ ad Arabiæ Petram profecto cũ exercitu, & quia difficilis ad eam aditus esset, circũuicinos agros populãte, militibúsq; fame laborãtibus, Antipater iussu Hyrcani frumentũ ex Iudæa & alia necessaria eis præbebat: missusq; ad Aretã legatus à Scauro, eo quòd hospes esset, persuasit etiam illi pecunia numerata vastationem agrorum redimere, sponsor factus pro trecentis talentis. atque his conditionibus hoc bellum finitum est, non minus è Scauri quàm ex Aretæ sententia.

Alexander à Gabinio victus, in quodam castello oppugnatur. Cap. X.

X ALIQVANTO autem post Alexandro Aristobuli filio Iudæam incursionibus vexãtẽ, imperator Gabinius è Roma venit in Syriã. is & alia multa memoratu digna gessit, & contra Alexandrũ expeditionẽ suscepit, Hyrcano iam non valente ei resistere, & de muris Hierosolymorum reficiendis cogitante, quos Pompeius deiecerat. sed ab hoc conatu per Romanos cohibitus est. At

Alexan

Alexander peruagando regionem multos Iudæos armauit: collectisq; propere decem armatorum millibus,& mille quingentis equitibus,munitionibus firmauit Alexandrium caſtellum iuxta Coreas ſitum,& Machæruntẽ in finibus Arabũ.cõtra eum venit Gabinius,præmiſſo M.Antonio cum aliis ducibus. atq; ita Romani coniuncti cum Iudæis in officio manẽtibus, quorũ duces erant Pitholaus & Maliehus, aſſumptis etiã Antipatri auxiliis,occurrerunt Alexãdro,ſequente cũ reliquo exercitu Gabinio.tum ille recepit ſe propius Hieroſolyma, vbi cõſerto prælio Romani occiderunt hoſtium circiter tria millia: nec pauciores capti ſunt.tum Gabinius veniens ad Alexandrium inuitabat concluſos ad pacẽ, veniã præteritorum pollicendo. & cùm multi hoſtium extra caſtellum ſtationẽ haberent,Romani eos adorti ſunt,vbi multis cæſis egregiã operã nauauit M.Antonius. Itaq; Gabinius relicta ad oppugnationem parte exercitus, ipſe reliquam Iudæam perluſtrabat: & quotquot inueniebat vrbes dirutas,ædificari iubebat.atque hoc pacto inſtauratæ ſunt,Samaria, Azotus,Scytho polis,Antedon,Raphia,Dora,Mariſſa,Gaza,& aliæ nõ paucæ:idq; mandante Gabinio,quarũ poſthac habitatio tuta permanſit,cùm antè longo tẽpore deſertę fuiſſent.

His ita per regionem diſpoſitis, reuertitur ad Alexandrium: & cùm intenderetur XI
oppugnatio,per legatos veniã petiit Alexander,offerens caſtella Hyrcaniam & Machæruntẽ,& poſtremo Alexandrium:quæ Gabinius diruit. Cúmq; Alexandri mater ad eum veniſſet,quæ Romanis fauebat,marito eius & reliquis liberis Romæ aſſeruatis,impetrauit ab eo quicquid petiit.móxq; diſpoſitis eius rebus,deduxit Hyrcanum Hieroſolyma,curaturum templum,& ſuum ſacerdotium. deinde conſtitutis quinq; iuridicis conuentibus, in totidem æquales partes totam prouinciam diſtribuit: ita vt alij iura peterent Hieroſolyma,alij Gadara,Amathuntem alij: quarti verò Hiericuntem, quinti Saphoram, quod eſt Galilææ oppidum, ſicq; liberati dominis ſub optimatum gubernatione degebant.

Ariſtobulus Romæ vinculis elapſus, rurſum in Iudea captus à Gabinio, Romam remittitur. Cap. XI.

CÆTERVM cùm Ariſtobulus Roma profugus,reuerſus eſſet in Iudęam, XII
& conaretur Alexandriũ recens dirutum denuo munire,Gabinius miſit eò milites ducibus Siſenna, Antonio, & Seruilio, qui eum locum occupari non ſinerent, & darent operam vt ipſum comprehenderent. nam multi Iudæorum ad eum propter nominis celebritatẽ confluebant, nouarum rerum auidi.ſiquidem & Pitholaus Hieroſolymorũ præfectus cum mille armatis ad eum transfugit. alioqui in eo confluxu multi fuere non ſatis armis inſtructi. Ariſtobulus verò volens occupare Machæruntẽ, tales dimiſit vt inutiles ad moliendum aliquid, aſſumptiſq; tantum armatorum octo millibus, illuc contendit. quos aſſecuti Romani vicerunt egregie. quamuis enim repugnantes aliquãtiſper,impreſſione facta coegerunt terga vertere, occiſis eorum circiter quinq; millibus. reliqui verò diſſipati,vt quiſq; potuit ſalutẽ ſibi quæſiuerunt. Ariſtobulus tamen plus mille ſecum trahens perfugit Machæruntẽ: muniebátq; id caſtrũ,& quãuis rebus afflictis, bene ſperare nõ deſtitit.Sed nõ vltra biduum ſuſtinere potuit oppugnationẽ, & multis acceptis vulneribus captiuus cum Antigono filio,qui ei fugæ comes fuerat,ad Gabinium adductus eſt. atq; ita reflante fortuna rurſum remiſſus Romã, in vinculis eſt habitus,poſtquã regno & pontificatu potitus eſt annis tribus cũ dimidio,vir in ea dignitate magnificus & magnanimus.Liberos tamen eius dimiſit ſenatus,cũ ex Gabinij literis cognouiſſet,promiſſum hoc eorũ matri,dum caſtella traderet: qui mox in Iudæam reuerſi ſunt. Porrò Gabinio paranti expeditionẽ in Parthos,& iam Euphratem traiicienti,mutata ſentẽtia viſum eſt Ptolemæũ in Ægyptũ reducere, ſicutaià s indicatum eſt. In hac quoq; expeditione ab Antipatro adiutus eſt frumento, armis, & pecuniis:& illius conſilio Iudæi qui Peluſium accolunt,ceu cuſtodes Ægypti aditus, in ſocietatem pertracti ſunt. Cæterum reuerſus ex Ægypto, deprehendit Syriã laborare diſſidiis & tumultibus. Ariſtobuli enim filius Alexander,denuo inuaſo per vim principatu,multos Iudæorum ad defectionem impulit. collectoq; magno exercitu

citu regionem obeundo, interficiebat Romanos quotquot adipiſci potuit, reliquos in montem Garizim compulſos obſedit. Gabinius verò hoc in ſtatu Syriam offendens, Antipatrum propter notam viri prudẽtiam præmittit ad tumultuatores, ſi forte poſſet ad ſaniorẽ mentẽ reductis perſuadere vt meliora ſequantur conſilia: quod ille ſedulo fecit, & multos reduxit ad officiũ. Alexãdro verò potiri nõ potuit. is enim habens ſecum xxx. Iudæorum millia, auſus eſt occurrere Gabinio, & collatis ſignis decernere ad mõtem Itabyrium: quo prælio deſiderata ſunt ex acie Iudaica x. millia. Tum victor conſtitutis Hieroſolymitanis rebus ex Antipatri ſententia, cõtra Nabathæos profectus, hos quoq; profligat vno prælio. nobiles etiã Parthos Mithridatem & Orſanem ad ſe profugos remiſit, ſparſo rumore quòd aufugiſſent in patriam: tantisq; rebus geſtis Romam reuertẽs Craſſo prouinciam tradidit. De his autẽm Pompeij & Gabinij contra Iudæos expeditionibus ſcribit Nicolaus Damaſcenus & Strabo Cappadox, nihil ab altero diſcrepans.

Craſſi contra Parthos ducentis per Iudæam iter, & ſacrilegium. *Cap.* *XII.*

XIII CRaſſus autem expeditionem contra Parthos parans in Iudæam peruenit, & pecuniam ſacram quam Pompeius non attigerat, duo millia talentorum abſtulit, totóq; reliquo auro, cuius ſumma accedebat ad octo talentorum millia, templum ſpoliauit. Tulit etiam trabem ex auro ſolidam, trecentas minas pendentem. Mina autem apud nos conſtat duabus libris cum dimidia. Hanc trabem ei tradidit ſacerdos ſacri theſauri cuſtos Eleazarus, nõ præ malitia (nam erat vir bonus & iuſtus) ſed cùm concreditam haberet aulæorum templi cuſtodiam, ex hac trabe pendentium, quorum admiranda pulchritudo erat & apparatus precioſiſsimus: videretq; Craſſum totum eſſe in colligendo auro, timens omnibus templi ornamẽtis, trabem hanc redemptionem pro omnibus ei dedit: cùm prius eum iureiurando obſtrinxiſſet, nihil aliud loco moturum, contentum eo quod ipſe traderet, æſtimatum plurimis aureorum millibus. Hæc trabs inſerta erat trabi cauæ ligneæ, quod cæteris omnibus ignotũ ſolus ſciebat Eleazarus. Craſſus tamen & hãc pro reliquo templi auro accepit, & mox violato iureiurando totũ quãtum intus erat egeſsit. Nec eſt mirandum tantas diuitias in noſtro templo fuiſſe, cuius Deum cùm omnes vbique terrarũ Iudæi venerentur ac colant, tam ex Europa quàm ex Aſia longo tempore huc eas contulerant. Nec ad iactationem conficta eſt prędicta ſumma, nec caret teſtibus: ſed cùm alij multi, tum Strabo Cappadox atteſtatur nobis his verbis: Mithridates autem miſit in Coum inſulam qui afferrent ſibi inde pecuniam, quam Cleopatra regina ibi depoſuerat, & Iudæorum octingenta talenta. Nobis autem nulla eſt publica pecunia, præter hanc Deo ſacram: & ſatis apparet, quòd hãc Iudæi ex Aſia in Coum deportauerant metu belli Mithridatici. Non eſt enim veriſimile, eos qui Iudæam habitabant, habentes vrbem adeò munitam & templum, pecunias in Coum miſiſſe. Sed nec Alexandrinos Iudæos hoc feciſſe eſt credibile, quibus nihil erat à Mithridate periculi. Idem Strabo alibi teſtatur Syllam quo tempore in Græciam traiecit, geſturus bellum contra Mithridatem & Lucullum, miſiſſe Cyrenem agitatam ſeditionibus gentis noſtræ, quæ orbem terrarum repleuerit. ſic enim ſcribit: Quatuor erant genera in Cyrenenſium vrbe, ciues, agricolæ, inquilini, & quarti Iudæi. hoc iam in omnes vrbes ſubrepſit, nec eſt facile inuenire locum in orbe habitabili, quẽ recepta ſemel non obtineat. nam & Ægyptus & Cyrene, vtpote eiſdẽ ſolitę parere dominis, aliæq; multæ regiones horum ritus admiſerunt: aluntq; congregationes Iudæorum maximas, tẽpore coalitas, & vtentes inſtitutis domeſticis. Per Ægyptum ſanè etiam coloniæ ſunt eius gentis, abſq; eo quòd Alexandrinæ vrbis magna pars eis aſſignata eſt, habet etiam proprium magiſtratum qui ſuæ gentis res adminiſtret, & controuerſias ex iure dirimat, & cõtractus atque pacta rata habeat, nõ aliter quàm ſit in abſoluta republica. Inualuit itaque hæc gens in Ægypto, eo quòd antiquitus originem inde habeat, & facile migretur eò propter vicinitatem. In Cyreniacam verò regionem inde tranſiit vt conterminã, quemadmodũ etiam Iudæa eſt, vel potius partem olim regni Ægyptij. Hæc Strabo. Cæterum Craſſus rebus arbitratu ſuo compoſitis,

Parthorum

Parthorum ditionem inuasit: vbi cum omnib. copiis periit: sicut aliàs narratum est. Cassius autem in Syriam refugiens occupata ea resistebat Parthis, propter recentem victoriam excursantibus: & cum venisset Tyrum, inuisit etiam Iudæã. Vbi Tarichæas primo impetu cepit, & fermè xxx millia captiuorum abduxit. Pitholaum quoq; qui Aristobuli partes fouebat interfecit hortante Antipatro, qui plurimum apud eum poterat, & maximam inter Idumæos autoritatẽ habuit. apud quos duxit vxorem illustri inter Arabas loco natam, Cypron nomine, ex qua quatuor ei nati sunt filij, Phasaelus, & Herodes qui postea regnauit, & Ioseph us atq; Pheroras, & filia Salome. Hic Antipater etiam alios dynastas hospitio sibi coniunxit & amicitia, sed maxime Arabem, apud quem & liberos deposuit, dum bellum contra Aristobulum gereret. At Cassius reparatis copiis ad Euphratem se contulit, ibíque Parthis se opposuit, quemadmodum & ab aliis scriptoribus est memoriæ proditum.

Pompeij fuga in Epirum, & Scipionis aduentus in Syriam. Cap. XIII.

ALIQVANTO autem pòst Cæsar occupata Roma, & Pompeio vnà cum senatu vltra mare Ionium fugato, solutum vinculis Aristobulum decreuit in Syriam mittere, additis ei duabus legionib. quo facilius ordinaret prouinciam. sed is breui frustratus est spe, quam ex accepta à Cæsare potestate conceperat, à Pompeianis veneno sublatus, & à Cæsarianis funeratus. Corpus autem eius diu melle curatum iacuit, donec Antonius id in Iudæã remissum mandauit reponi in regũ cõditoriis. Scipio vero iussu Põpeij securi percussit Alexandrũ Aristobuli filiũ, eo quòd aliquãdo cõtra Romanos rebellauerat. & hic quidem apud Antiochiã affectus est supplicio. fratres verò eius ad se recepit Ptolemæus Mennæus dynasta Chalcidis, quæ sita est in mõte Libano. nã misso Philippione filio Ascalonẽ ad vxorẽ Aristobuli, iussit eã cum eo mittere ad se Antigonũ filiũ & filias, quarũ alterius Alexãdræ amore captus Philippio duxit eã cõiugem, deinde vero occiso prius eo Ptolemæus ipse duxit Alexandram, & germanorum eius curam habere non destitit. XIIII. XV.

Cæsaris in Ægyptum expeditio, & quàm fideli Iudæorum opera adiutus sit. Cap. XIIII.

POST Põpeij autem obitum & victoriã Cæsaris, bellum ei gerenti in Ægypto multis in rebus vsui fuit Antipater Iudæorum gubernator, ídque mandato Hyrcani. Mithridate enim Pergameno adducẽte auxilia, nec valente trãsire per Pelusium, & circa Ascalonem hærente, Antipater ei se adiunxit cum armatis Iudæorum tribus millibus, egítque cum Arabum primatibus vt & ipsi venirent auxilio: eiúsque potissimum opera è tota Syria auxilia cõtracta sunt. nam certatim opem tulerũt Cæsari Iamblichus dynasta & Ptolemæus eius filius, & Tholomæus Sohemi filius Libanum montem incolens, & vrbes penè vniuersæ. Mithridates verò motis è Syria castris peruenit Pelusiũ, & non receptus ab eius loci hominibus vrbem oppugnauit. Vbi præcipuam operam nauauit Antipater, primúsque deiecta quadam muri parte, aditum cæteris irrumpentibus in vrbem aperuit. & Pelusium quidem sic captum est. Antipatrum autem & Mithridatem properantes ad Cæsarem transitu arcebant Iudæi Ægyptij, qui regionem quæ Oniæ dicitur incolunt. Hos Antipater vt tribules in partes suas traduxit, maximè cùm ostẽdisset Hyrcani pontificis literas, in quibus rogabantur, vt amicos se præberent Cæsari, eúmque commeatibus iuuarent & rebus exercitui necessariis. Qui moti autoritate Antipatri ac põtificis libẽter paruerunt, quod vbi audiuerunt qui Memphim accolunt, & ipsi Mithridatem accersiuerunt, & ille eò profectus hos quoque adiunxit suis partibus. XVI.

Antipatri res gestæ & cum Cæsare amicitia. Cap. XV.

POST QVAM autem ventum est ad Delta quod vocant, conflixit cum hoste circa locum qui Castra Iudæorum dicitur. Curabat autem dextrum cornu Mithridates, sinistrum Antipater. In ea pugna Mithridatis cornu inclinatum est, videbatúrque cladem accepturum, nisi mature præter fluminis ripam accurrens cum suis Antipater, qui iam aduersarios profligauerat, exemptis sociis periculo, Ægyptios iam vincentes coegisset terga vertere: qui adeò fugientibus

inſtitit, vt caſtra quoque hoſtium caperet: aduocato etiam in prædæ partem Mithridate, quem inſectando hoſtem longè à tergo reliquerat. Is ex ſuis octingentos deſiderauit, Antipater non plus quinquaginta. Mithridates verò de his Cæſarē per literas certiorem reddidit, ingenue faſſus Antipatrum & ſalutis ſibi cauſam fuiſſe & victoriæ: ita vt Cæſar & tunc eum collaudauerit, & poſtea toto eo bello in rebus periculoſiſſimis eius forti opera vſus ſit: in quibus certaminibus etiam vulnera accepit. Quamobrem finito tandem bello claſſe deuectus in Syriam Cæſar, magnos honores contulit, tum in Hyrcanum quem cōfirmauit in pontificatu, tum in Antipatrum quem ciuitate Romana & immunitate donauit. Nonnulli vero aiunt Hyrcanum ipſum huic expeditioni interfuiſſe, & in Ægyptum veniſſe. Atteſtatur mihi Strabo Cappadox, ex autoritate Aſinij ſic ſcribens: poſtquam Mithridates Ægyptum inuaſit, & cum eo Hyrcanus Iudęorum pontifex. Idem Strabo alibi ex autoritate Hypſicratis ſic ſcribens: Mithridatem primò ſolum veniſſe, accitum deinde ab eo Aſcalonem gubernatorem Iudææ Antipatrum tria millia militum ei adiunxiſſe, & eiuſdem hortatu cæteros dynaſtas ſocia arma contuliſſe. in hísque Hyrcanum pontificem. Hæc Strabo. Eodem tempore etiam Antigonus Ariſtobuli filius ad Cæſarem veniens, queſtus eſt de patris infortunio, quòd propter ipſum veneno extinctus eſſet Ariſtobulus, & frater ſuus à Scipione ſecuri percuſſus. rogabátq; vt ſui miſereretur, paterno principatu electi. Prętereà Hyrcanum accuſabat & Antipatrum, quòd per vim principatum gentis gererent, nec abſtinerent ab ipſius iniuriis. Antipater vero cauſam ſuam egit diluens obiecta crimina: Antigonúmque ſeditionis & nouarum rerum ſtudioſum eſſe coarguit. commemorabat etiam quantum proximo bello laboraſſet pro Cæſare, ipſum verborum ſuorum teſtem adducens. Ariſtobulum autem merito Romam vinctum pertractum, perpetuum hoſtem & inimicum pop. Romani. Fratrem vero huius cōiuctum latrocinii debitas pœnas Scipioni dediſſe. & non per iniuriam oppreſſum. Tum Cæſar oratione Antipatri motus, Hyrcanum pontificem declarauit, Antipatro dynaſtiam quamcunque ipſe optaret obtulit, & procuratorem inſuper Iudææ declarauit.

Cæſaris literæ & ſenatuſconſulta de Iudæorum amicitia. *Cap.* XVI.

XVII. HYRCANO verò etiam patriæ mœnia reſtituere permiſit, rogāti hanc gratiam. iacebant enim vſque ad id tempus, ex quo à Pompeio fuerant diruta. deditque hac de re in vrbem literas ad conſules, vt decretum hoc ſcriberetur in Capitolio: cuius ſenatuſconſulti exemplum ſic habet: L. Valerius L. F. Pr. retulit ad ſenatum idibus Decembribus in æde Concordiæ. præſente L. Coponio L. F. & C. Papirio Quirino, de his quæ Alexander Iaſonis, Numenius Antiochi, Alexander Dorothei, legati Iudæorum, viri optimi & ſocij noſtri petierunt, renouantes veterem erga populum Rom. beneuolentiam: qui phialam & clypeum ex auro argumentum ſocietatis attulerunt, æſtimationis aureorum L milium. & literas petierunt ad liberas ciuitates ac reges, vt per regiones eorum atque portus ſecurè poſſint iter facere. Placuit igitur ſenatui eos in amicitiam & ſocietatem recipere, & omnia quæ petierunt concedere, & allatum clypeum accipere. Hæc acta ſunt Hyrcani pontificatus & principatus anno nono, menſe panemo. Quin & ab Athenienſibus honor habitus eſt Hyrcano, quæſitus beneficiis: miſerúntque ad eum decretum ſcriptum in hanc ſententiam. Sub iudice & ſacerdote Dionyſio Aſclepiadis, panemi menſis luna vigeſima, oblatum eſt ducibus decretum Athenienſium, Agathocle principe: de quo Eucles Menandri Alimuſius ſcriba retulit Munychionis vndecima, concilio iudicum facto in theatro: ſuffragia collegit Dorotheus ſummus ſacerdos, & aſſeſſores ex populo. Dionyſius Dionyſij dixit: Quoniam Hyrcanus Alexandri pontifex Iudæorum ac ethnarcha perpetua tam publicè quàm priuatim ciues noſtros beneuolentia proſequitur, nullam bene merendi occaſionem prætermittens: & quotquot Athenienſium vel propter legationes, vel propter priuata negotia illuc deueniunt, acceptos comiter, deducendos etiam curat in reditu, idque multorum conſtat teſtimoniis: viſum eſt nunc Theodoſio Theodori referente, & populum de huius viri virtute commoneſaciente, quàm propenſus ſit ad benemerendum de noſtris

ſtris ciuibus, honorare hunc virum virtutis ergô corona aurea iuxta legem, ponere ei effigiem auream in templo Demi & Charitum: & præconis voce promulgari eam coronam in theatro Liberalibus dum nouæ tragœdiæ aguntur, & Panathenæis & Eleuſiniis, & in gymnicis certaminibus. Curæq; eſſe noſtris ducibus, vt dum ille in amicitia noſtra perſeuerat, vt quicquid in honorẽ eius & gratiam pro fauore & meritis excogitauerimus, exequantur ſedulo: quo perſpicua ſit omnib. populi noſtri erga bonos viros gratitudo ac beneuolentia, & huiuſmodi honorib. plures ad benemerendum de nobis inuitentur. Eligi etiam legatos idoneos ex omni Athenienſium numero, qui ad illum decretum hoc perferant, horrentúrque vt acceptis his honorib. certet no-
10 biſcum beneficiis. & hactenus de collatis à populo Rom. & Athenienſi in Hyrcanum honoribus. Porrò Cæſar ordinatis rebus Syriæ cum claſſe profectus eſt. Antipater autem deducto Cæſare in Syriam reuerſus, ante omnia diſiecta per Pompeium mœnia reſtituit, & obeundo prouinciam nouarum rerum cupidos compeſcuit, tum minis agens tum conſiliis. Fore enim, vt ſi Hyrcano contenti ſint principe, feliciter degant fruendo ſuis quiſque poſſeſſionibus. Sin nouas ſibi ſpes polliceantur, & lucra ex rebus turbatis captent, ſe quidem pro præſide habituros dominum, Hyrcanum vero pro rege tyrannum, tum Romanos atque Cæſarem acerbos hoſtes pro principibus. Hos enim nequaquam laturos mutari aliquid ex his quæ ipſi conſtituerint. atque his monitis ille regionem totam compoſuit. XVIII.

20 *Antipater ex filiis ſuis Herodi Galilæe, Phaſaelo Hieroſolymorum regimen committit, & quòd Sex. Cæſar Herodem magnum ac illuſtrem reddidit. Cap. XVII.*

CAETERVM cùm Hyrcanum ſtupidum ac ſegnem animaduerteret, Phaſaelum è liberis ſuis natu maximum Hieroſolymis & circumuicinæ regioni ducem cõſtituit, Herodi ſecundo Galilæam curandam commiſit, etiam tum admodum adoleſcenti, nec excedenti annum quintumdecimum: quod tamen illi nihil obfuit, ſed quia fuit generoſo ingenio præditus, confeſtim occaſionem inuenit quomodo poſſet virtutem ſuam oſtendere. Comprehenſum enim Ezeciam primarium latronem, & cæterorum ducem, Syriæ fines incurſare ac prædari ſolitum, affecit ſupplicio cum multis latrocinij ſociis. quod eius factum magnam ei apud Syros conciliauit gratiam, nihil magis cupientes quàm repurgari tandem regionem à prædonibus. Decantabant igitur eum hoc nomine per vicos & oppida, vt autorem pacis & fruendi ſecure poſſeſſionibus. Quin & Sex. Cæſari per hoc factum innotuit, cognato magni Cæſaris & tum adminiſtranti Syriam. quapropter etiam Phaſaelus excitatus eſt ad æmulationem fraternæ gloriæ, nolens virtutis laude haberi inferior: nihilque magis ſtuduit quàm gratioſus eſſe apud Hieroſolymitanum populum, omnia negotia publica per ſe obeundo, & in eis cum magna gratia verſando, nec abutendo poteſtate ad cuiuſquam iniuriam. quo factum eſt vt Antipater haud ſecus quàm ſi rex eſſet à tota gente coleretur, & in tali haberetur honore, qualis non
40 dedeceret dominum. nec tamen rebus tam ſecundis more cæterorum hominum depraua tus eſt, quo minus Hyrcano fidem ſeruaret atque amicitiam. Cæterum optimates Iudæorum videntes eum cum filiis tantopere creſcere, tam fauore gentis, quàm Hyrcani pecuniis & percipiendis ex Iudæa reditibus, maligne erga eum affecti erant. iam enim amicitiam contraxerat cum Romanis imperatoribus, & perſuaſo Hyrcano vt pecuniam eis mitteret, ipſe huius muneris ſibi vſurpauit gratiam. Miſit enim tanquam de proprio, & non quaſi ab Hyrcano acceptam. Hæc Hyrcanus audiens adeò nihil curabat, vt gaudere etiam facto videretur. Sed maxime terrebat Iudæorum primates violentum ac audax Herodis ingenium & tyrannidis cupidum, adeuntésque Hyrcanum aperte iam incuſabant Antipatrum. Quouſque tandem diſſimulabis quæ
50 geruntur quotidie? an non vides Antipatrum cum filiis ſuccinctos principatus opibus, tibi verò præter inane regni nomen nihil fieri reliquum? Sed eaue iſta neſcias, XLV.
néve te ſecurum putes, incolumitatis tuæ atque regni iuxtà negligens. neque enim procuratores tuos amplius agunt; noli falli hac opinione: ſed iam ex profeſſo dominationem exercent. nam Herodes Ezeciam cum pleriſque aliis interfecit, con-

temptis noſtris legibus, quæ hominem quantumuis ſceleſtum non ſinunt affici ſupplicio, niſi prius damnatum ex ſententia iudicum. iſte verò hoc auſus eſt, prius quàm à te poteſtatem hanc acciperet. Tandem Hyrcanus his auditis motus eſt. accéderunt autem eius iram matres etiam eorum quos Herodes necauerat. nam hæ per ſingulos dies in templo non deſinebant precibus ſuis tum regem tum populum obtundere, rogantes vt Herodes coram conſeſſu iudicium facti ſui rationem cogeretur reddere. Permotus igitur his hominem ad iudicum & dicendam cauſam euocat. at ille præſtò fuit, prémonitus tamen à patre, vt non priuati more, ſed cum comitatu ad ſe tuendum idoneo veniret. Ergo ordinatis Galilææ rebus, quémadmodum exiſtimabat ſibi conducere, mediocrem ſed tamen ſufficientem ſibi manum adiunxit in itinere, ne vel Hyrcanum terreret ſi plures adduceret, vel ipſe ſine tutela ſubiret iudicij periculũ. Quin & Sex. Cęſar præſes Syriæ ſcripſit ad Hyrcanum vt eum abſolueret, minis ſi contrà feciſſet additis. Quod quidem facile ab illo impetratum eſt, nequa triſtiore iudicum ſententia feriretur, quandoquidem amabat eum non ſecus atque filium. Cúmque conſtitiſſet ante iudicium vnà cum ſuis, omnes ſunt attoniti, nec quiſquam eorum qui abſentem accuſauerant, auſus eſt hiſcere: ſed hærebant inopes conſilij. Tum vnus quiſpiam Sameas nomine, vir iuſtus, & ob hoc inuictus terroribus, aſſurgens ſic exorſus eſt: Equidem iudices, túque rex, nec ipſe vnquam vidi quenquam qui ad cauſam apud nos dicendam vocatus ad hunc modum comparuerit, nec vos puto poſſe proferre huiuſmodi quempiam: ſed quiſquis hactenus apud hunc confeſſum iudicandũ ſe præbuit, humilis venit & habitu timentis periculum ac captantis miſericordiam, atratus & promiſſo capillitio. at bonus iſte Herodes cædis reus, & tam graui obnoxius crimini, adſtat hîc purpuratus & crine bellè compoſito, cum armatis ſtipatoribus: vt ſi capitalem iuxta leges ſententiam in eum tulerimus, nobis mactatis ipſe euadet illata vi legibus. Verùm iſti non ſuccenſeo quòd maiorem incolumitatis ſuæ quàm legum rationem habeat, ſed vobis magis & regi qui hanc ei conceſſiſtis licentiam. Scitote tamen potẽtem eſſe Deum, & quòd iſte quem nunc in Hyrcani gratiã legibus eripitis, & vos aliquando & regem ipſum puniet. Nec vanus fuit vates. nã Herodes regnum adeptus omnes illos iudices & regem quoque ſuſtulit, excepto vno Samea. hunc enim in honore habuit propter iuſtitiam, & quia pòſt obſeſſa vrbe ab Herode ab Soſio, admittendi Herodem autor fuit populo, negãs propter peccata eos poſſe dominationem illius effugere: ſicut ſuo loco dicetur. Porrò Hyrcanus animaduertens iudices propenſiores ad damnandum Herodem, rem in ſequẽtem diem diſtulit, & clàm eum admonuit, vt fuga ſibi conſuleret. non enim eſſe remedium aliud. atque ita ille ſeceſſit Damaſcum, quaſi regem fugiens: cúmq; conueniſſet Sex. Cæſarem, & res ſuas in tuto collocaſſet, palàm præ ſe tulit quòd non eſſet compariturus ſi denuo citaretur ad iudices. Illi verò indignabantur, & conabãtur Hyrcanum docere, quòd in ipſius perniciem hæc omnia tenderent; qui non ignorabat quidem eos vera monere, ſed nihil expedire poterat per ignauiam & amentiam. Cæterum cùm Sex. Cæſar accepta pecunia Herodem præfeciſſet Cœleſyriæ, vehementer timuit ne ille contra ſe duceret. nec eum ſua fefellit opinio. Iratus enim quòd iuſſus ſit cauſam dicere, veniebat cum exercitu: ſed patris ac fratris occurſu & precib. cohibitus eſt quo minus inuaderet Hieroſolyma, placantiũ eum & rogantiũ, vt terruiſſe contentus, re ipſa læderet neminẽ, néve vlterius aduerſus autorem ſuæ dignitatis procederet. Debere etiã eum nõ tam meminiſſe quòd citatus ſit, quàm quòd abſolutus etiã, & gratiã habere, quòd nihil triſte paſſus abierit incolumis. Cogitandũ quoque quã periculoſa ſit belli alea, & quòd Deus arbitratu ſuo his vel illis attribuat victoriã: atq; eo minus tũ eam eſſe ſperandã, quãdo nõ ſolũ contra regẽ ſuũ & atqué bellũ mouerat, verũ etiã benemeritũ, ipſe nulla affectus iniuria. nã ſi quid illi nũc obiiciat, nõ ipſius eſſe culpam, ſed conſultorũ nõ bonorũ, qui ei opinionẽ crudelitatis conciliãt. Paruit his monitis Herodes, ratus ſufficere ſibi ad futuras ſpes quòd potentiã genti declarauerit, atq; eo tũ in ſtatu res fuerũt Iudaicæ. Cæterũ Cæſar Romam reuerſus expeditionẽ parabat in Africã cõtra Scipionẽ in Catonẽ. tum Hyrcanus per legatos eũ rogauit, vt cõfirmaret cœptã ſocietatẽ & amicitiã. Nunc videtur mihi operæpreciũ percenſere omnes honores genti noſtræ à Roman. Impera. habitos, & inita

XIX.

cum

cum eis fœdera, vt vniuerſis notum ſit, quòd tam ab Europæ quàm ab Aſiæ regibus obſeruati fuerimus propter fidē ac fortitudinem. Quoniam autē multi nos odio habentes nō credūt de nobis Perſicarum vel Macedonicarū rerum ſcriptoribus, quòd ea monumenta nō ita perūulgata ſint, apud noſtrates ſeruata & alios quoſdā barbaros, certe Romanorū decretis contradicere non poterunt. nam hæc & publice dedicata ſunt in vrbib. atq; etiam in Capitolio, & colūnis inſculpta ſunt æreis. Quin & Iul. Cæſar apud Alexandriam atteſtatus eſt Iudæis inſcriptione colūnæ æreæ, quòd Alexandrinæ ciuitatis ius habeant. quare his argumentis vſurus ſum. apponam etiam ſenatuſconſulta & decreta Iulij Cæſaris, quæ ad Hyrcanū & noſtram gentem attinent.
C. Iulius Cæſar. Imp. & pont. max. dictator iterū, Sidoniorum magiſtratibus, ſenatui & pop. ſalutē. Si valetis bene eſt, ego quidē & exercitus valemus. Mitto vobis exemplum tabulę, quæ ad Hyrcanū Alexandri filiū, Iudæorum ethnarcham ac pontificem attinet, vt in publicis veſtris monumentis reponatur, inſcriptū Græcis & Latinis literis in ærea tabula. Eſt autē hoc: Iulius Cæſar. Imp. iterū & pont. max. de cōſilij ſententia decreui. Quoniā Hyrcanus Alexādri filius Iudæus & nunc & præteritis temporibus, tam pace quàm bello bonā ac fidelem operā in noſtris negotiis præſtitit, ſicut ei multi Imperatores atteſtati ſunt, & in proximo Alexandrino bello in auxiliū venit cum MD. militibus, & ad Mithridatē à me miſſus virtute ceſſit nemini: has ob cauſas Hyrcanum filiū Alexandri & eius liberos ethnarchas Iudæorum eſſe iubeo, & pontificatum Iudæorum perpetuo retinere more patrio, eſſéq; ipſum & filios eius noſtros ſocios, & in amicorū noſtrorum recipi numerū. Iura quoq; omnia pontificialia habere ipſum & filios decerno. & ſi qua controuerſia exorta fuerit de Iudaica diſciplina, iudicium penes ipſum eſſe. ad hæc nec hyberna militi debere, nec pecunias ab eo exigi. C. Cæſaris conſulis, placita, conceſſa, decreta, ſic habent: vt filij principatū gentis Iudæorum, & donata ſibi loca poſſideant: vt pontifex ipſe ac ethnarcha Iudæorū iniuriam paſſis adſit: vtq; ad Hyrcanum Alexandri filiū Iudæorum pontificem mittantur legati acturi de ſocietate & amicitia. dedicaríq; æream tabulam hęc continentem in Capitolio, & apud Tyrū, Sidonem, Aſcalonē, in templis, inſcriptam Romanis atq; Græcis literis: vtq; hoc decretum apud omnes omnium vrbium quæſtores ac magiſtratus publicetur, quo pro amicis habeantur, & legatis eorum hoſpitia præbeantur, & decreta hęc ad omnia loca mittantur. C. Cæſar, Imp. dictator, conſul, honoris, virtutis & benignitatis cauſa, conceſſit in commodū S.P.Q.Romani, Hyrcanum Alexandri filium eiúſque filios pontifices ac ſacerdotes eſſe Hieroſolymorum totiúſque gentis, iure quo & maiores eorum hoc ſacerdotium geſſerunt. C. Cęſar quintū Cos. decreuit habere & munire Hieroſolymorum vrbem, & gubernare eam Hyrcanum filium Alexandri pontificem Iudæorum ac ethnarcham ſecundū ſuam voluntatem, & vt Iudæis ſecundo locationis anno de reditibus eorum ſubducant, immunéſque ſint ab angariis & vectigalibus. C. Cæſar Imp. iterum ſtatuit vt ſingulis annis tributa pendant Hieroſolymitani pro ſua ciuitate, Ioppe excepta, abſq; anno ſeptimo quem Sabbaticum nominant, quoniam in eo neq; fructus arborum colligunt neque ſeminant: vtq; in Sidone ſecundo quoqueanno tributum reddant quartam partem fatorum: & ad hæc Hyrcano eiúſque filiis decimas perſoluant, ſicut hactenus eorum maioribus. Vtq; nullus vel præſes vel dux vel legatus in finibus Iudæorum auxilia colligat, néve militibus liceat pecunias ab his exigere, vel hybernorum vel quocunque alio nomine: ſed ſint immunes ab omnibus moleſtationibus. Quæcunque etiam poſtea parauerunt vel emerunt, his omnibus fruantur. Ioppen præterea quam ab initio habuerunt Iudæi dum in populi Rom. amicitiam reciperentur, placere ipſorum eſſe quemadmodum antea. Tributa quoq; eius oppidi habere Hyrcanum Alexandri filium cum ſuis filiis, tam ab eius agri aratoribus, quàm vectigalium portus nomine, & eorum quæ Sidonē exportantur, annua modiorum XXMDCLXXV. excepto anno ſeptimo quē vocant Sabbaticum, in quo neq; arant, neque de arboribus fructus colligunt. Vicos item quos in Magno cāpo Hyrcanus & ſui maiores ante eū poſſederūt, placet ſenatui eundem Hyrcanū & Iudæos etiam nunc habere, iure quo & antea habuerunt. Manere etiam iura quæ ab initio inter Iudæos & eorum pontifices fuerant,

& quæcunque beneficia à S.P.Q.R. concessa. Præterea eodem iure licere illis vti & in Lydda. Loca etiam, agros, habitationes. quas pro amicitia reges Syriæ ac Phœnices per donationem populi Rom. possederant, placere senatui vt Hyrcanus Iudæorum ethnarcha habeat. essèque ius Hyrcano eiúsque filiis & legatis ab eo missis ludos & gladiatores spectandi inter senatores sedentibus. Vtq; quotiescunque postulauerint à dictatore aut magistro equitum in senatum introducantur, & responsum eis omnibus intra decem dies reddatur, si quid à senatu decretum fuerit. C. Cæsar. Imper. IIII. Cos. V. perpetuus dictator, huiusmodi verba fecit de iure Hyrcani Alexandri filij pontificis Iudæorum ac ethnarchæ. Quandoquidem mei antecessores Imperatores testimonium reddiderunt Hyrcano Iudæorum pontifici Iudæisque tam in prouinciis quàm apud S.P.Q.R. & hoc homine S.P.Q.R. ei gratias egit, æquum est nos quoque horum meminisse, & dare operam vt Hyrcano ac Iudæorum genti filiisque Hyrcani à S.P.Q.R. pro suo erga nos fauore gratiæ referantur. C. Iul. Cos. Parianorum magistratibus S.P.Q.R. Sal. Accesserunt me in Delo Iudæi & quidam de coloniis Iudæorum, præsentibus etiam vestris legatis, & indicauerunt mihi decretum, quo vetatis eos vti patriis sacrificiis & ritibus. mihi verò non placet talia decreta aduersus amicos nostros & socios fieri, vetaríque eos viuere suis moribus, & conferre pecunias in epulas ac sacrificia, quandoquidem nec Romæ hæc facere vetantur. Nam C. Cæsar Cos. in edicto quo interdixit in vrbe sodalitia, hos solos neque pecunias conferre, neque conuiuia parare vetuit. Ego quoque cùm alia sodalitia interdixerim, hos solos sino iuxta patrios mores ac leges conuenire. Quapropter æquum est etiam vos si quod decretum feciſtis contra amicos nostros & socios, id abrogare propter eorum virtutem, & erga nos beneuolentiam. Post mortem autem Cæsaris M. Antonius, P. Dolabella Coss. aduocato senatu & introductis Hyrcani legatis, retulerunt de eorum postulatis, & amicitiam cum eis renouauerunt, & quicquid petierunt senatusconsulto eis decretum est. Dolabella etiam acceptis ab Hyrcano literis scripsit per vniuersam Asiam, & primæ eius prouinciæ ciuitati Ephesiorum, in hunc modum. Dolabella Imperator Ephesiorum magistratibus S.P. Q. Sal. Alexander filius Theodori, legatus Hyrcani pontificis ac ethnarchæ Iudæorum, mihi retulit de ciuibus suis quòd militare non possint, eo quòd neque arma gestare, neque iter facere eis fas sit diebus sabbatis, neque victum more patrio possent sibi quærere. Quamobrem ego quoque quemadmodum alij ante me Imperatores immunes eos volo à militia, permittóque vt patriis vtantur moribus, conuenientes sacrorum causa sicut leges eorum postulant, & conferentes in offerenda templo sacrificia. volóque vt hæc ipsa scribatis per vrbes prouinciæ singulas. Atque ita Dolabella Hyrcano per literas roganti gratificatus est. L. autem Lentulus Cos. pro sententia dixit: Iudæos ciues Romanos templa Iudaica habentes & facientes, Ephesi pro tribunali religionis ergò esse immunes à militia pronunciaui duodecimo calendas Octobreis. Multa itaque extant & alia huiusmodi senatusconsulta & Imperatorum decreta ad Hyrcanum & gentem nostram aliásque vrbes, & rescripta de iure nostro ad prouinciarum præsides, de quibus propter hæc quæ hoc loco inseruimus credere facile est his, qui nostra scripta candide lecturi sunt. Quando enim tam manifesta argumenta exhibuimus nostræ cum populo Romano amicitiæ, ostensis æreis columnis & tabulis in Capitolio nunc vsque durantibus, duraturísque in posterum, omnia hîc apponere superuacaneum ac molestum duximus, existimantes neminem fore tam difficilem, vt de re tot decretis comprobata dubitet, ac non potius ex his etiam de cæteris coniecturam faciat nos vera dicere. Satis ergo iam declarata sit, quæ per ea tempora nobis cum populo Romano interceſſit amicitia & societas. Incidit autem eisdem temporibus tumultus in Syria ex causa huiusmodi. Cecilius Bassus vnus è Pompeianis per insidias interfecto Sexto Cæsare ipse occupauit prouinciam cum legionibus. Quo facto magnum bellum exortum est circa Apamiam, Cæsarianis ducibus contra eum venientibus cum equestribus ac pedestribus copiis: ad quos & Antipater misit auxilia cum filiis, memor beneficiorum acceptorum à Cæsare, ideóque repetendas pœnas ab eius interfectore iustum existimans. Id bellum

lum dum trahitur, Marcus venit Sexti ſucceſſor, & interim Cæſar ab his qui cum Caſsio & Bruto coniurauerant in ſenatu occiditur, exactis in principatu ſuo tribus annis cum dimidio, ſicut & ab aliis ſcriptoribus memoriæ proditum eſt.

Caſsius afflictis Iudeis inſuper octingenta talenta ab eis exigit. *Cap.* XVIII.

BELLO deinde ciuili poſt cædem Cæſaris exorto, conſularibus aliis aliò XX diſcurrentibus ad parandos exercitus, Caſſius in Syriam venit, occupaturus eum qui circa Apamiã erat exercitũ: ſolutáq; obſidione tam Marcum quàm Baſſum in ſuas partes pertraxit: obeundóq; ciuitates comparabat arma & milites, tributa etiam exigendo grauia. ſed maxime Iudæam afflixit, plus quàm ſeptingentis argenti talentis imperatis. Tum Antipater res vbiq; turbatas videns, partem eius pecuniæ duobus filiis exigendam cõmittit, partem Malicho ſibi parũ amico, partem quibuſdam aliis: & primus Herodes ex Galilæa quantũ imperatum erat afferens, maximã apud Caſſium gratiam iniit. prudens enim illi videbatur conſiliũ, iam tum Romanorũ alieno ſumptu captare beneuolẽtiam. Sub aliis autem procuratoribus ipſæ ciuitates venum dabantur vnà cum ſuis habitatoribus: quarum quatuor erant præcipuæ, Gophna, Emaus, Lydda, Thamna. nam earum plebes Caſſius haſtæ ſubiecit. adeò autem exacerbatus erat, vt etiam Malichum interfecturus fuerit, niſi Hyrcanus per Antipatrum centũ talentis de ſuo miſſis, furorem eius leniſſet. At ille poſt Caſsij diſceſſum maxime inſidiatus eſt Antipatro, per huius mortem Hyrcani dominationi ſecuritatem ſe paraturũ exiſtimans. nec tamẽ latuerunt Antipatrum eius conſilia. nam cùm hoc ſenſiſſet, vltra Iordanem profectus copias colligebat tum ex indigenis, tum ex Arabibus. Verum Malichus vir callidus inficiabatur inſidias, deierans apud Antipatrum & filios, quòd Phaſaelo Hieroſolymorum præſidium tenente, Herode vero habente armorum cuſtodiam, ne in mentem quidem ſibi vnquam tale aliquid venerit. & videns non ſuccedere quod propoſuerat, reconciliatus eſt Antipatro Marco Syriæ præſidente. qui poſtquàm intellexit res nouas in Iudæa molitum Malichum, minimum abfuit, quin eum interficeret, quem tamen Antipatri precibus donauit incolumem.

Malichus per inſidias Antipatrum veneno tollit. *Cap.* XIX.

SED Antipater imprudens ſeruauit Malichum vt ſe perderet. nam Caſſius & Marcus coacto exercitu Herodẽ totius Cœleſyriæ ducem fecerunt, attributis ei naualibus, equeſtribus, & pedeſtribus copiis, regnum etiã polliciti poſt finitũ bellum, quod tum gerebant cõtra Antonium & iunioré Cæſarem. Malichus verò tum maxime timens Antipatrum, decreuit è medio tollere. corruptoq; pincerna Hyrcani, apud quem ambo epulabantur, veneno necauit hominẽ, & aſſumpta armatorum manu ſuſcepit ciuitatis gubernacula. Cæterum poſtquã Herodi ac Phaſaelo innotuerũt ſtructæ in parentẽ inſidiæ, indignantibus illis Malichus ſtrenue pernegauit omnia. atq; hic fuit finis Antipatri, viri iuſti ac pij, & patriæ amantiſsimi. Ex filiis autẽ alter Herodes confeſtim volebat patris mortem vlciſci, & cum exercitu aggredi Malichum: ſed Phaſaelo grãdiori magis placuit dolo circumuenire hominẽ, ne videretur ciuile bellũ incipere. itaq; accepta Malichi ſatisfactione ſimulauit ſe credere, nõ eſſe illum paternæ necis conſcium: ſeq; vertit ad excolendum monumentũ quod patri ſtruxerat. Interim Herodes veniens Samariam, eamq; nimis afflictam offendens, refouere eam cœpit, & iura reddendo controuerſias ciuium dirimere. non multo autem pòſt inſtante Hieroſolymis feſto, & ipſe venit in vrbem cum militibus: quem Malichus metuens Hyrcano ſuaſit ne eum intrare permitteret: id quod Hyrcanus fecit, prætexens nefas eſſe ſanctis populi ceremoniis profanam turbã ſuperinducere. at Herodes cõtempta obnunciatione noctu vrbem ingreſſus eſt, & Malichum vehemẽter perterruit. at ille ſolitarum artium non immemor, palàm lachrymabũdus conquerebatur de Antipatri tanquã amici interitu, clàm verò parabat ſibi ſatellitiũ. quare viſum eſt Herodis amicis ſimulationẽ hanc non coarguere, ſed ad vitandã ſuſpicionẽ viciſsim comiter tractare Malichum.

Herodes iussu Cassij Malichum dolo interficit. Cap. XX.

ATTAMEN Cassio de patris obitu significauit per literas: & ille qui non ignorabat mores Malichi, rescripsit vt vlciscereturparentis iniuriam: clàm etiam mandauit Tribunis apud Tyrũ agentibus, vt adessent Herodis iustis conatibus. Cúmq; capta à Cassio Laodicia, simul ad eum iter facerent afferentes coronas & pecuniã, Herodes expectabat daturum esse illic pœnas Malichũ. at ille circa Tyrũ Phœnices suspicione concepta, maiora moliri cogitauit: & quia filius eius obses in ea vrbe seruabatur, decreuit eam ingredi, & furtim illũ in Iudæam abducere: & occupato cõtra Antoniũ Cassio, gente ad defectionẽ concitata, sibiipsi principatũ eius acquirere. Sed consiliis eius fortuna aspirare noluit; & Herodes homo callidus intellecto eius proposito, præmisso famulo quasi ad parandã cœnã, quia comites omnes inuitauerat, re autẽ vera ad tribunos, iussit eos Malicho cum pugionibus occurrere. illi verò egressi, & nacti eum prope vrbem in littore, confoderunt hominem. quo facto Hyrcanus adeò est attonitus vt obmutuerit. tandẽ ægre ad se reuersus percontabatur Herodẽ quid hoc rei esset, & quis interfeciisset Malichum. & audito factũ esse iussu Cassij, laudauit facinus. malũ enim virũ fuisse, & insidiatorem patriæ. atque ita Malichus pro oppresso Antipatro pœnam persoluit debitam. Porrò Cassio profecto è Syria, apud Iudæam tumultus exoritur. Felix enim relictus cũ militibus Hierosolymis, in Phasaelũ fecit impetum, & populus arma corripuit. Herodes verò ad Fabium profectus est Damasci præsidẽ, & volens fratri succurrere, morbo præpeditus est: donec Phasaelus per se superato Felice, in turrim primum compulsum, incolumitatem deinde pactum abire passus est. quamobrẽ mox cum Hyrcano expostulauit grauiter, quòd pòst accepta à se multa beneficia, inimicis suis fauorem impenderet. nam frater Malichi tunc non pauca castella occupauerat, & inter cætera Masadam longe munitissimum. Vt igitur conualuit Herodes contra hunc profectus, receptis omnibus castellis pactum incolumitatem dimisit.

Antigonum Aristobuli filium auxilio Tyriorum tyranni paternum regnum repetentem Herodes profligatum è Iudæa pellit. Cap. XXI.

ARISTOBVLI autem filium Antigonum, qui cõciliato sibi pecuniis Fabio exercitũ comparauerat, Ptolemæus Mennæus adoptat propter affinitatẽ. hũc etiã Marion adiuuabat, apud Tyrios ope Cassij tyrãnidẽ adeptus, per Syriam quoq; tyrannidẽ exercens, dispositis in ea præsidiis, atq; etiã in Galilæa contermina occupatis tribus arcibus. Sed has omnes Herodes illò profectus recepit, & præsidiarios Tyrios clementer dimisit, donatis ex his nonnullis propter beneuolentiam qua ciuitatem eorum prosequebatur. His peractis occurrit Antigono, eúmq; prælio superat, & vix extremos Iudææ fines ingressum inde profligat. Quamobrem reuertentem Hierosolyma coronis tam Hyrcanus honorauit quàm populus. Iam enim gener per sponsionem ascitus erat in Hyrcani familiam, quo libentius eius tutelam suscepit, ducturus Alexandri Aristobulo geniti filiam, Hyrcani verò ex filia neptem, ex qua postea pater factus est filiorum trium, & duarum filiarum. Duxerat autem etiam antè vxorem è suis popularibus Dorem nomine, ex qua suscepit Antipatrum filiorum natu maximum.

Herodes in Bithynia occurrens Antonio, pecuniis eum sibi conciliat: quo factum est vt ille accusatores eius non admiserit. Cap. XXII.

CÆTERVM Cassio apud Philippos ab Antonio & Cæsare deuicto, Cæsar inde in Gallias, Antonius in Asiam proficiscitur. qui vbi peruenit in Bithyniam, omniũ gentium legationes habuit obuiam. Aderant & Iudæorũ primates, Phasaelum & Herodem accusaturi: quasi in speciem solum regnaret Hyrcanus, re autem vera tota potestas esset penes hos fratres. Herodẽ vero Antonius in magno honore habuit, qui ad obiecta diluenda venerat: quo factum est vt ne ad colloquium quidem aduersarios eius admiserit. id enim data pecunia Herodes impetrauerat. Progresso autem Ephesum præstò fuit legatio missa Hyrcani pontificis & gentis nostræ publico nomine, afferens coronam auream, & rogans vt quos Iudæos Cassius præter ius belli captiuos abduxerat, scriptis per prouincias literis in

liberta

libertatem vindicaret: & agros per Caſsium ademptos genti reſtitueret. Quorum poſtulata Antonius æqua exiſtimãs, confeſtim ſcripſit Hyrcano & Iudæis, ſimúlq; ad Tyrios miſit decretũ hanc ſententiam continens. M. Antonius Imp. Hyrcano pontifici ac ethnarchæ Iudæorum ſalutem. Si valetis bene eſt, ego & exercitus valemus. Lyſimachus Pauſaniæ, Ioſephus Mennæi, Alexander Theodori, legati apud Epheſum me conuenientes, eandem quam prius Romæ legationem mihi expoſuerunt, & noua hac tuo ac gentis nomine diligenter perfuncti ſunt, declarantes quanta nos proſequaris beneuolentia. quare cognitã nõ tam ex verbis quã ex operibus veſtram amicitiam, & mores cõpoſitos ac pios non cõplecti non poſſum. Ergo quoniam totam Aſiam aduerſarij noſtri ac pop. Rom. incurſauerunt, nec ſacratis locis nec ciuitatibus parcentes, neq; iuſiurandum præſtitũ ſeruantes: non tam priuatum noſtrum negotium agentes, quàm ſuſcepta defenſione reipublicæ in diuini ſimul ac humani iuris violatores vindicauimus. Eorum enim facinus ſol ipſe auerſatus videtur, & inuitis oculis ſpectaſſe perpetratum ſcelus in Cæſarem. Sed poſtquam impios eorũ conatus excepit Macedonia, renouantes in eis locis priſcam gigantum audaciam, & agitatam furoribus maleficentiam quam circa Philippos exercuerunt, occupatis opportunis locis & vſque ad mare montũ vallo permunitis, vt per vnicam ceu portam pateret aditus, diis ipſis eorum iniuſta molimina damnantibus vicimus. & Brutus cõpulſus intra mœnia Philippenſium, obſeſſuſq; à nobis, addidit ſe Caſſio ſocium exitij. qui poſtquã meritas pœnas dederunt, pace nos in poſterũ fruituros ſperamus, & Aſiam conquieturam à bellorum tumultibus. Iam enim noſtra opera vniuerſum Aſiæ corpus velut è graui morbo colligere ſe incipit. Cùm igitur etiã de te cum tua gente agendo ornandoq; cogitẽ, curæ mihi erit quicquid in rem veſtram fuerit. edictum etiã oppidatim propoſuit, vt quotquot vel liberi vel ſerui ſub haſta à C. Caſsio Caſsianíſve venundati ſunt, libere dimittantur. Voloq; vt quæ mea & Dolabellæ benignitate vobis conceſſa ſunt, ea perpetuo rata ſint. Tyrios quoque iubeo vt iniuriã à vobis abſtineant, & quicquid de Iudæorum finibus occupant, id totum reſtituant. Coronam autem quam miſiſti accepimus. Mar. Antonius Imp. Tyriorũ magiſtratibus S. P. Q. Sal. Renunciatum eſt mihi Epheſi ab Hyrcaní pontificis ac ethnarchæ legatis, agros ipſorum ditionis vos occupaſſe, idq; factum quo tempore noſtri aduerſarij tenuerunt eam prouinciam. Quoniam igitur pro imperio bello ſuſcepto, iuſtitiæ pietatiq; proſpicientes vindicauimus in ingratos ac perfidos, volo etiã vobis pacẽ eſſe cum noſtris ſociis: & quicquid ab aduerſariis noſtris accepiſtis, habere vos non permittimus, ſed iubemus vos prioribus dominis reddere. nemo enim eorũ neque prouinciam à Senatu accepit, neq; exercitum, ſed quæ per vim corripuerunt, largiti ſunt miniſtris ſuæ violentiæ, quãdo igitur illi meritas pœnas dederunt, æquum cenſemus vt ſocij noſtri ea quæ ante habuerunt, nemine vetante, retineant: vosq; ſi quos Hyrcani Iudæorum ethnarchæ agros, poſtquam C. Caſſius bellum illicitum in noſtra prouincia mouit, occupaſtis, eos reddatis: néve vllam vim interponatis quo minus ad priſtinos dominos redeant, quòd ſi aliquid iuris in eos prætenditis, quàm primum ad ea loca venero integrum vobis erit ius veſtrum repetere, id quod etiam ſociis noſtris peræque integrum ſeruabimus. M. Antonius imperator Tyriorũ magiſtratibus S. P. Q. Salutem. Edictum meum ad vos miſi, quod volo curetis referri in publicas tabulas literis Græcis & Latinis: & in loco aliquo conſpicuo proponi, vt legi poſsit ab omnibus. M. Antonius Imp. ac triumuir dixit: Quoniam C. Caſsius hoc perturbato rerum ſtatu alienam prouinciam & militem prætidiarium inuaſit, & ſociorum noſtrorum facultates diripuit, & vaſtauit Iudæorum gentem amicam populo Rom. inſolentia eius armis noſtris perdomita, iudiciis atq; edictis quæ ille perpetrauit corrigimus, vt ablata reſtituãtur noſtris ſociis. & ſiue corpora Iudæorum ſiue bona diuendita ſint, illa in libertatẽ, hæc ad priſtinos reuertantur dominos. qui verò contra edictum hoc noſtrum fecerit, pœnas daturus eſt: & qui inobedientiæ cõuicti fuerint, in eos pro rei dignitate animaduertere curabimus. Eodem ferè exemplo Sidoniis, Antiochenſibus & Aradiis ſcripſit: viſumq; eſt hoc loco etiam hæc inſerere, argumento futura quanta prouidentia nos dignatus ſit Romanus populus.

Antonius in Syriam prouinciam veniens Herodem cum Phaſaelo tetrarchas conſtituit. Cap. XXIII.

XXI POST hæc autem in Siriam aduentante Antonio, Cleopatra in Cilicia facta illi obuiam, amoribus ſuis eum implicuit: quo tẽpore rurſum centum è Iudæorum gente potentiſsimi venerunt ad eum vt accuſarẽt Herodem vnà cum ſuis, electo ad hoc eloquẽtiſsimo quoq; è ſuo numero. Iuuenem autem cauſam defendendam Meſſala ſuſcepit, aſſiſtente ſibi etiam Hyrcano, qui iam ſocer factus fuerat. Antonius verò audita vtraq; parte apud Daphnen, ſciſcitatus eſt ex Hyrcano, vtra pars melius adminiſtraret rẽpublicã. Qui cùm reſpondiſſet Herodem in hoc præſtantiorem eſſe, Antonius qui iam ante familiariter diligebat iuuenes propter paternum hoſpitium, quo tempore cum Gabinio agens patris eorum contraxerat amicitiam, hos ambos tetrarchas cõſtituit, & Iudæorum eis cõmittit gubernacula. Literas quoq; in hoc ſcripſit, & ex eorũ aduerſariis XV. cõiecit in vincula, occiſurus etiam niſi interceſsiſſet Herodis deprecatio: quamuis ne ſic quidem ceſſauerunt à legatione reuerſi. Sed rurſum mille venerunt Tyrium, Antonium ibi præſtolaturi, qui magna pecunia iam corruptus à fratribus, imperauit eius loci magiſtratui, vt in Iudæorum legatos nouatores rerum animaduerteret, & Herodi adiutor eſſet ad principatum parandũ. Herodes verò ante vrbem diuerſantes in littore accedens, hortatus eſt eos vt ſe ſubducerent: nam & Hyrcanus cum eis aderat: admonens quantum inſtaret periculum ſi contendere pergerent: quod illi contempſerunt. moxq; erumpentes in eos Iudæi cum indigenis, partim trucidauerunt eos, partim ſaucianerunt: reliqui verò domum refugientes poſthac quieuerunt. Populo verò clamoribus agente cõtra Herodem, cõmotus ad iram Antonius iuſsit quos vinxerat interfici. Altero deinde anno Syriam occupauerunt Pacorus regis filius & Barzapharnes Parthorum ſatrapa: quo tempore Ptolemæus Mennæi defunctus eſt. cuius in principatu ſucceſſor filius Lyſanias amicus factus eſt Antigono Ariſtobuli filio, conciliante ſatrapa qui multum apud eum poterat.

Parthi Antigonum Ariſtobuli filium in regnum reducunt. Cap. XXIIII.

XXII ANTIGONVS deinde mille talenta & quingentas mulieres daturum ſe Parthis eſt pollicitus, ſi ab Hyrcano in illum regnum transferrent, & Herodem vnà cum ſuis interficerent. quæ tamen non dedit, ſed Parthi nihilominus aſſerturi regnum Antigono, duxerunt verſus Iudæam exercitum, Pacorus per maritima, ſatrapa per mediterranea. Pacorum excluſerunt Tyrij, ſed Sidonij ac Ptolemaidenſes intromiſerunt. Ille alam equitum in Iudæam ſpeculatum præmiſit, iuſſam etiam adiutare Antigonum. eos ducebat pincerna regius, & ipſe Pacorus nomine. Adiungentibus autem ſe Antigono Iudæis Carmelum montem incolentibus, & paratis cum eo in hoſtem inuadere, ille ſpem concepit poſſe ſe horum opera partem quandam regionis in poteſtatem redigere, quæ Drymæ vocabatur: & quibuſdam eis occurrentibus peruaſerunt vſque Hieroſolyma. Vbi adiungentibus ſe aliis iam multum aucti numero, aggreſsi ſunt oppugnare regiam. moxq; ferentibus opem his qui fratrum partes ſequebantur, & pugna in foro cõſerta, repulerunt hoſtem iuuenes: eóq; in templũ compulſo, miſerunt armatos quoſdam in propinquas ædes vt eis eſſent præſidio. in quos coortus populus, deſtitutos auxilio cum ipſis concremauit ædibus. quam iniuriam populo pòſt Herodes vltus eſt, aduerſarios adortus prælio, & multis interfectis ex illorum numero. Cumq; quotidianæ velitationes inter eos fierent, hoſtes expectabant conuenturas è tota regione turbas ad Pentecoſten, quam vocant, feſtiuitatem. Quæ dies poſtquam illuxit, multa hominum millia circa templum cõgregata ſunt, tam armatorum quàm inermium: qui & templum & vrbem occupauerunt, excepta regia. hanc enim Herodes ſeruabat cum paucis militibus. eius murum Phaſaelus cuſtodiebat. Herodes verò cum ſuorum cohortibus erupit in hoſtem agentem in ſuburbio: & egregia pugna edita coegit multa millia terga vertere, fugientia partim in vrbem, partim in templum, partim etiam intra vallum quoddam in propinquo poſitum. in ea pugna & Phaſaelus

adiuuit

adiuuit nonnihil. Pacorus autem Parthorum dux cum paucis equitibus rogãte Antigono in vrbem ingreſſus eſt, prætextu quidem quaſi ſeditionis compeſcendæ gratia, ſed reuera principatum illi aſtruere cupiẽs. quin poſtquam à Phaſaelo occurrente exceptus eſt hoſpitio, ſuaſit ei vt legatus iret ad Barzapharnem, inſidias hoc pacto inſtruens. ille nihil ſuſpicatus paruit, non probante hoc factum Herode propter Barbarorum perfidiam, hortantéq; vt potius Pacorum & alios ad ſe venientes opprimeret. Itaque profecti ſunt in eam legationẽ Hyrcanus atq; Phaſaelus: & Pacorus relictis apud Herodem ducentis equitibus, ac decem liberis quos vocant, legatos deduxit. Vt verò in Galilæam ventũ eſt, armati eis occurrunt qui illis oppidis præerant: & Barzapharnes primum alacriter eos excipit donárq; muneribus: deinde ſtruere inſidias incipit. Phaſaelus verò cum ſuo comitatu deductus eſt in propinquum iuxta mare diuerſorium. Vbi audito quòd Antigonus mille talenta & quingentas mulieres Phartis eſſet pollicitus, ſuſpectos iam habuerũt barbaros. quidam etiam nunciauit, noctu illis parari inſidias, & clàm adhiberi cuſtodiam. Et certè cepiſſent eos, niſi expectaſſent donec relicti Hieroſolymis Parthi Herodem caperent, ne his ſublatis ille præſentiens effugeret. id quod verum eſſe mox apparuit, conſpectis cuſtodibus. quare non defuerunt qui hortarentur Phaſaelum, vt nihil amplius expectans conſcenſo equo ſe inde proriperet, præcipue Ofilius, qui id ſecretum cognouerat è Saramalla Syrorum tunc ditiſſimo, & naues ad fugam offerebat. nam non longe mare aberat. at ille Hyrcanum & fratrem Herodem nolebat in periculo relinquere: ſed accedens Barzapharnem negabat eum recte facere, qui agitaret eiuſmodi conſilia. Si enim pecuniis opus habeat, plures accepturum à ſe quàm ab Antigono: & alioquin turpe eſſe legatos ſuam fidem ſecutos inſontes interficere. At barbarus hæc audiens deierebat non eſſe vera, & inanibus eum turbari ſuſpicionibus: móxque ad Pacorum abiit.

Parthi Hyrcanum & Phaſaelum captiuos abducunt. *Cap.* XXV.

IVo profecto ſtatim Parthorum quidam iniecerunt vincula Hyrcano & Phaſaelo, multum deteſtanti eorum periurium. ad Herodem autem miſſus eunuchus mandatum habebat, vt productum extra muros comprehenderet. Phaſaelus verò miſerat nuncios, qui indicarent Parthorũ perfidiam: quos quoniam hoſtes interceperant, Herodes re cognita Pacorum adiit & Parthorum potentiſsimos, quaſi aliorum dominos. qui cùm ſcirent omnia, doloſe diſſimulabant: aiebántq; oportere eum cum ipſis progreſſum extra regiam occurrere literarum latoribus: nondum enim eos eſſe comprehẽſos ab aduerſariis, ſed aduentare ſignificaturos quàm bene Phaſaelo ſucceſſerit. id Herodes non credidit, vt qui ex aliis de fratre capto audierat. quam eius ſuſpicionẽ augebat Hyrcani filia, cuius filia ipſi deſponſa erat: huius monitis, licet aliis cõtemnentibus libenter parebat, vtpote mulieris cordatiſsimæ. Interim dum Parthi quid faciendum ſit conſultant, quòd non placeret aperte tantum virum aggredi, & rem in ſequentem diem differunt, Herodes animaduerſa eorum trepidatione, & magis etiã permotus nuncio de intercepto à Parthis fratre, vtcunq; negarent alij, appetente veſpera decreuit ad fugam vti hac opportunitate temporis, neque diutius inter hoſtes cunctari in rebus tam dubiis. Aſſumpto igitur armatorum quos circa ſe habebat ſubſidio, & impoſitis in iumenta mulieribus, matre & ſorore, & ſponſa ſua Alexandri filia nepte Ariſtobuli, matréq; ſponſę Hyrcani filia, & fratre natu minimo, famulitióq; ac reliqua turba comitum, properabat verſus Idumæam inſciis hoſtibus: ex quibus nemo erat tam ferreus, qui non tali rerum facie cõmotus fuiſſet ad miſericordiã, fœminis infantulos ſuos trahentibus, & cum lacrymis ac eiulatu relinquentibus patriam, & vinctos amicos, nec de ſe meliora ſperantibus. Verum Herodes obdurato cõtra ſæuientem fortunam pectore, & ipſe preſenti erat animo, & comites inter eundẽ ſingillatim accedens hortabatur ne mœrori ſuccumberent. hunc enim fugæ officere, in qua ſola ſalutis ſpes ſit repoſita. quibus verbis accenſi conabantur calamitati reſiſtere. interim minimum abfuit quin ipſe ſibi manus inferret, euerſo vehiculo & matre adducta in

mortis

mortis periculum: adeò & casus hic eum terruit, & metus ne inter has moras superueniret hostis insequens. iámq; gladiũ strinxerat volens se percutere, cùm interuẽtu proximorum est prohibitus, obtestantium ne suos inimicorum iniuriis relinqueret. neque enim esse viri fortis, se vno in libertatẽ asserto amicos contemnere. partim igitur vi, partim pudore coactus desistere ab incepto facinore, refota matre, & pro tempore adhibitis remediis, pergebat institutum cursum petens castellũ Massadam quã maximis cõpendiis, in quo itinere non semel impugnatus à Parthis persecutoribus, semper victor discessit. Imò ne Iudæi quidem eo fugiente quieuerunt, sed sexagesimo ab vrbe stadio illum aggressi in pugnã pertraxerunt. quibus victis & profligatis, quasi nõ ex necessitatẽ, sed multo ante præparatus cõflixisset: in eo loco vbi Iudæos vixit, postquã regno potitus est regiam condidit cum primis memorabilẽ, adiuncto etiam oppido, quod Herodiũ vocari voluit. Postea verò quã ad Ressam vicum Idumææ peruenit, occurrit ei frater Iosephus: vbi consultatum est inter eos quid facto opus esset, cùm tantam turbam secum traherent, etiã absque milite cõductitio: Massada verò, ad quod castellũ decretũ erat confugere, tantam multitudinem non caperet. Maiorẽ igitur partem dimisit, numero supra nouẽ millia, iussis aliis aliàs per Idumæam salutem sibi quærere, additóq; viatico: expeditioribus autem quibusq;, & suis intimis necessitudinibus assumptis in castellum ingressus est: depositisq; ibi cum suo comitatu mulieribus, quorum omnium numerus ad octingentos pertingebat, quòd ibi & frumentum & aqua & reliqua omnia necessaria suppeterẽt, ipse properauit ad Petram Arabiæ. Cæterùm vbi dies illuxit, reliqua quidem omnia Hierosolymitanorum bona direpta sunt per Parthos vnà cum ipsa regia, sola Hyrcani pecunia, circiter trecenta talenta, intacta remansit. Herodis etiam facultatum magna pars euasit, præsertim quas ille mature prouidens in Idumæam deportandas curauerat. Nec cõtenti Parthi vrbis direptione, egressi agrum quoque late populati sunt, & Marisam vrbem opulentam euerterunt. atque ita Antigonus in Iudæam à rege Parthorum reductus, Hyrcanũ & Phasaelum vinctos accepit. Vehementer autem tristatus est, quòd mulieres effugissent, quas Parthis tradere constituerat, & vnà cum pecunia daturum se promiserat. Veritus deinde, ne populi fauore Hyrcanus in regnum restitueretur, qui à Parthis asseruabatur, amputauit ei auriculas, hoc agens, ne ille propter hoc vitium ad recipiendum pontificatum esset idoneus, quãdo lex hunc honorem non concedit, nisi ei qui integro sit corpore. Sed maxime miranda est Phasaeli generositas, qui vbi neci se destinatum cognouit, non tam mortem indigne ferens, quàm miserabile ac turpe ducens inimici arbitratu cadere, cùm manus sibi inferre non posset propter vincula, alliso ad saxum capite vitam abrupit, quod illi tum in tali necessitate constituto, visum est honestissimũ, adempta inimico potestate sæuiendi in se pro libidine. Fertur autẽ quòd sauciato vehementer capite, Antigonus submissis medicis, pro remedio venenum in vulnus indiderit. ante tamen quã exhalaret animam, audito ex quadam muliercula quòd Herodes frater hostem euasisset, valde tranquillo animo mortem tulit, vltorem suæ necis post se relinquẽs, qui posset ab inimicis pœnas exigere. At Herodes non fractus malorũ se circumstantium magnitudine, expediebat consilium ad moliendas res arduas. ad Arabum enim regem Malachum, multis suis beneficiis iam antè obligatum proficiscitur, cùm maximè opus haberet mutuã operam postulaturus, & accepturus pecuniam vel munere vel fœnore ab homine sibi obnoxio. nõdum enim certior factus de fratris interitu, dabat operam vt eum quàm primum ab hoste redimeret, vel trecenta talenta paratus expẽdere. qua de causã etiã Phasaeli filiũ septennem secum ducebat, oppigneraturus eum apud Arabes. Sed cùm occurrissent ei missi à Malcho qui denunciarent vt finibus eius regni excederet, sic Parthis iubẽtibus (prætexebat autẽ hoc suasu optimatum suorum ne debitam pecuniã redderet, vtq; ille fraudaretur rebus quas Antipatet penes eos deposuerat) respondit se nõ venisse vt molestus esset cuiquã, sed vt colloqueretur cum rege de rebus necessariis. deinde cùm consultius videretur discedere, valde molestè abiit Ægyptum versus iter ingressus; & tunc quidem in quoddam templum diuertit, vbi multos ex comitatu reliquerat. Sequenti verò die cùm venisset Rhinocura, ibi cognouit

gnouit de fratris obitu. Malchus autem pœnitentia motus,& cursim insecutus Herodem,nihil profecit.iam enim ille procul aberat versus Pelusium properans.quò postquam peruenit,non recipientibus eum nautis qui nauigaturi erant Alexandriam, magistratus eius loci conuenit. à quibus ob pristinæ fortunæ reuerentiam honorifice in eam vrbem deductus,à Cleopatra detinebatur. quæ tamẽ efficere non potuit ne Romam properaret, licet hiberno tempore, & parum tranquillis, vt nunciabatur, rebus Italiæ. Soluens igitur inde versus Pamphyliam, & cum graui tempestate conflictatus, ægre in Rhodum euasit,iactura etiam sarcinarum facta. Vbi duo ex amicorum cohorte ei præstò fuerunt, Sappinas & Ptolemæus. Et cùm inuenisset eam ciuitatem grauiter afflictam bello,quod contra Cassium gestum est, ne præsenti quidem inopia cohiberi potuit, quo minus vel supra vires eam refoueret: instructáq; triremi & cum amicis conscensa, in Italiam Brundusium appulit. Inde Romam profectus, ante omnes Antonio denarrauit ea quæ sibi in Iudæa contigerant: & quòd frater Phasaelus à Parthis captus occisus sit,& Hyrcanus apud eosdem captiuus detineatur. quódque Antigonum regẽ constituissent,pollicitum eis mille talenta, & quingentas mulieres, quas ex ipsius familia seligere destinauerat. & quòd eas noctu asportasset non sine labore, & ægre manus hostium euasisset.& post hæc omnia,familiam in extremo periculo relictam oppugnari, ipso per medias tempestates contemptis omnibus difficultatibus properante ad vnicum subsidium,quod in illo haberet repositum.

Herodes Romæ à senatu Iudææ rex declaratur. Cap. XXVI.

ANTONIVM verò mutatæ Herodis fortunæ commiseratio subiit, reputantem quòd etiam ab illo fastigio deuoluantur homines, non mediocriter mouente eum cùm paterni hospitij memoria, tum pecunia quam Herodes pollicebatur, si eius ope rex fieret, quẽadmodum ante potestatem tetrarchæ consecutus fuerat. sed præcipue huc impellebat odium Antigoni, quem quòd pro turbulento haberet ac Romanis infestissimo, ad iuuandum Herodem erat propensior. Cęsar quoq; partim propter Antipatri militiã in Ægypto cum patre ipsius toleratam, & hospitij ius ac reliquam beneuolentiam, partim vt Antonio gratificaretur,quem valde studiosum Herodis sciebat, ad dignitatem ipsius tuendam & conatus promouendos erat paratissimus, conuocatóque senatu Messala ac deinde Atratinus, commendarunt productum Herodem, tam patris quàm ipsius beneficia & studium Romani nominis commemorantes:simúlque accusauerunt & hostem declarauerunt Antigonum,non solum ob vetera crimina,verum etiam quòd contemptis Romanis à Parthis accepisset imperium. quibus rebus cùm senatus esset offensus, tum Antonius eum docuit quòd etiam ad Parthicum bellum plurimum conduceret regnare Herodem:ídque mox omnium suffragiis approbatum est. Quo insignius fuit Antonij erga illum studium, non solum quia præter ipsius spem regnum ei parauit:nunquam enim putabat Romanos hoc sibi cõcessuros,solitos hunc honorem regio seruare generi: & ideo coniugis suę fratri id petiturus erat Alexandro,nepoti ex patre Aristobuli,ex matre Hyrcani: sed etiam quia intra septem dies insperata felicitate ornatum dimisit ex Italia. Hunc adolescentem postea Herodes interfecit,vt suo loco indicabimus. Cæterum dimisso senatu,Antonius & Cæsar medium habentes Herodem exiuerunt, consulibus cæterísque magistratibus deducentibus, ascenderúntque in Capitolium sacra ibi facturi,& senatusconsulta deposituri:& nouus rex primo regni sui die conuiuio acceptus est ab Antonio.atq; hoc pacto ille regium fastigium adeptus est CLXXXIIII. Olympiade, C. Domitio Caluino iterũ, C. Asinio Pollione Cos. Tota autẽ eius absentiæ tempore Antigonus familiam eius oppugnabat in Masada, abundantẽ quidem cærero commeatu, sed laborãtem aquarum inopia, ita vt hac de causa Iosephus frater cũ ducẽtis familiaribus ad Arabas inde fugere decreuerit. Audierat enim Malchũ iam pœnitere,quòd parũ officiosus in Herodem fuisset.id consilium mutauit imbre noctu de cælo demisso.cisternis enim aqua repletis, non amplius fuga opus habuit:sed haud secus quàm diuina ope hac difficultate leuati,magno animo excurrebãt, & conserentes manus cum Antigonianis, modò aperte modò clàm multos trucidabant. Interea

Ventidius Romanorum dux, missus vt Parthos è Syria pelleret, post illorum abscessum in Iudæam venit, eo prætextu, quasi Iosepho laturus auxilium: sed re vera hoc consilio, vt pecuniam extorqueret ab Antigono. Positis igitur castris prope Hierosolyma, satis magnam pecuniæ vim exegit ab eo. Quo facto ipse quidem cum maiore copiarum parte recessit: ne tamen fraus deprehenderetur, Silonem cum quadam militum parte ibi reliquit: quem & ipsum placandum habuit Antigonus, ne quid interim molestus esset, dum Parthi vt ipse sperabat succurrerent.

Herodis ex Italia nauigatio & pugna aduersus Antigonum. Cap. XXVII.

XXIIII. INterim Herodes ex Italia reuersus Ptolemaidem, collectis non mediocribus copiis tum ex conductitio, tũ ex suæ gentis milite, properabat per Galilæam contra Antigonũ, adiutus à Silone ac Ventidio, ad quos Gellius ab Antonio missus fuerat cum mãdatis, vt Herodem in suũ regnum deducerent: quamuis Ventidius tum fortè distinebatur componendis ciuitatum tumultibus quos irruptio Parthorũ excitauerat. Silo verò in Iudæa erat, sed pecunia corruptus ab Antigono. Attamen Herodis vlterius procedentis copiæ augebantur indies, & tota Galilæa paucis exceptis stabat ab eius partibus. ducenti autẽ ei versus Masadam, quòd necesse esset seruare cognationẽ in eo castello obsessam, impedimento fuit Ioppe: quã occupatam ab hoste opus erat primum capere, ne quã hostilem munitionem à tergo relinqueret petiturus Hierosolyma. qua occasione arrepta Silo mouit exercitũ: quem cum Iudæi persequerentur, Herodes cum modica manu eis occurrit, & Iudæis profligatis Silonem ægre repugnantem seruauit. Capta deinde Ioppe properauit Masadam ad liberandos obsidione domesticos. Ex indigenis autem alij propter paternam amicitiam illi se adiungebãt, alij propter ipsius gloriam, nonnulli quòd amborum deuincti essent beneficiis: sed maxima pars ob spes quas de confirmato iam rege conceperant. Augebatur autẽ valde exercitus, cui Antigonus in trãsitu locis opportunis struebat insidias, & tamen nihil aut parum hostem lædebat his artibus. nam Herodes receptis è Masada domesticis, & capto Ressa castello, petebat Hierosolyma, sequentib. Silonis militibus, & multis Hierosolymitanis eius potentia perterritis. Cúmque ad Occidentalem vrbis tractum castra posuisset, qui hac parte dispositi erant custodes sagittis eum impetebãt, & missilibus deinde quibusdam cateruatim excurrentib. & statio-
nes hostium infestantibus, Herodes caduceatorem clarigare iussit circa mœnia, se bono publico venisse & ad salutem vrbis, ne apertorum quidem inimicorũ retaliaturum iniurias, sed etiam inimicissimorũ in se peccata obliuioni traditurum. ad hæc Antigonus ita respondebat verso sermone ad Silonẽ ac Rom. milites, iniquum eos facere qui Herodi regnum astruant, homini priuato & Idumæo, hoc est semiiudæo, cùm id more gentis debeatur successioni generis. nã si offensi quòd ipse à Parthis regnũ accepisset, ideo velint hoc auferre, nõ deesse multos ex eo genere qui legitimè possint id accipere, nihil de pop. Rom. male meriti, & sacerdotes insuper, quos iniquum sit priuari debitis honoribus. Ad hunc modũ ambob. inter se contendentibus, & vsq; cõuitia prorumpentibus Antigonus permisit suis vt arcerent hostes à mœnibus, qui cùm strenue iacularentur è turribus, facile eos fugauerũt. Tum verò Silonẽ largitione corruptum esse patuit. subornatis enim aliquot militib. è suis familiaribus, qui clamoribus largiores cõmeatus & pecuniam in alimenta flagitarent, abducíq; se in hiberna ad commodiora loca postularẽt, vastis circa vrbẽ omnibus, quòd Antigoniani amoliti essent vitæ necessaria: turbari cœpit exercitus & parare abitũ. cõtrà Herodes rogabat Silonis tam duces quàm milites ne se desererent, missum tum à Cæsare & Antonio, tum à senatu reliquo. sibi curæ futurũ ne quid exercitus desideret, atq; etiam vt abundè adsint quæcunq; requirerẽt, post quas preces continuo dimissis suis per agros, nullã Siloni discedendi ansam reliquam fecit. maior enim quàm quisquam speraret rerũ necessariarum allata est copia: familiaribus etiam suis apud Samariam agẽtibus imperauit, vt frumentum, vinum, oleũ, pecora, & reliqua necessaria Hierichuntem comportarent, vt & in posterum inde suggeri possent militibus. Ea res non fefellit Antigonum, sed continuo dimisit per agros qui per insidias frumentatores interciperẽt. qui sicut iussi sunt cõparata circa Hierichuntẽ armatorum multitudine, insessisq; montibus, intenti obseruabant

bant eos,qui commeatus conueherent. Nec Herodes interim ſegnis erat:ſed aſſumptis x. cohortibus,quarum v. è Rom. totidem è Iudæis conſtabant, adiunctiſq; mixti generis cõductitiis & equitatu modico,Hierichuntẽ petiit: offendénſq; vrbẽ relictam ab habitatoribus,& ex his ad montiũ vertices confugiſſe cum familiis, hos quidem captos dimiſit. Romani verò inuadẽtes vrbem diripuerunt, repertis intra ædes omne genus rebus precioſiſſimis. Rex igitur relicto in ea preſidio reuerſus eſt,& Rom. exercitum hibernatum in recens deditas regiones dimiſit, Idumæam, Galilæam & Samariam. Antigonus quoq; pro largitione obtinuit à Silone vt partem Rom. exercitus intro Lyddam acciperet,captans Antonij gratiam. atq; ita Rom. degebant in magna rerum copia,ab armis tantiſper vacantes. Herodi verò otiari non libuit,ſed miſſo in Idumæam Ioſepho fratre cũ M. peditibus & CCCC. equitibus, ipſe in Samariã profectus, & depoſita ibi matre cognatiſq; aliis quos è Maſada eduxerat, in Galilæam duxit, expugnaturus quædam loca ab Antigono inſeſſa præſidiis. cúmque Sephorim cælo ningente peruenisſet, Antigonianis inde refugientibus magnam nactus eſt rerum neceſſariarum copiam. Inde in latrones quoſdam ſpeluncarum receſſus habitãtes equitum alam immiſit,cum peditũ tribus cohortibus, vt eos cohiberet à maleficiis. aberant autem non longe à vico, qui Arbela dicitur. Quadrageſimo deinde die venit cum toto exercitu, & magna audacia hoſte occurrente, in ſiniſtro aciei cornu laborari cœptum eſt,donec ipſe armatorum manu ſtipatus ſuccurrit, & hoſtes iam vincẽtes coegit terga vertere, ſuos verò fugientes gradum ſiſtere. nec hoc cõtentus profligatos & palantes vſq; Iordanem perſecutus eſt. atq; ita vniuerſam Galilæam in partes ſuas traduxit, præter eos qui erant in ſpeluncarum receptaculis. numeratiſq; viritim CL. drachmis, & pro portione centurionibus,ſuos in hiberna dimiſit. Interea Silo ad eum venit cum ſuis ducibus qui apud Antigonum in hibernis fuerant, illo nolente eos poſt vnũ menſem exactum amplius alere. nam & ad circumuicinos miſerat,qui iuberent eos ſublatis omnibus rebus ad victũ neceſſariis in montes refugere,vt Romani prę inopia fame perirent. at Herodes Pherorę fratrum minimo commeatuum curã commiſit,iuſſo inſtaurare Alexandriũ. Ille verò breui & militibus magnam neceſſariarum rerum abundantiã præbuit,& caſtellum illud prius deſertũ denuo condidit. Eodem tempore Antonius morabatur Athenis. In Syria verò Vẽtidius Silonem accerſens contra Parthos, iuſſit primũ Herodi nauare operam, deinde ad propriũ bellum exire prouinciales auxiliarios. At ille Silone ad eum miſſo,ipſe cõtra latrones in ſpeluncis degentes duxit militem. Erant autem hæ ſpeluncæ ſitæ in præruptis montibus,anguſtis tramitibus acceſſibiles,& acutis cinctæ rupibus. in harum cauernis illi cum totis habitabant familiis. Rex autem arcas in hunc vſum cõpactas de vertice montis per machinas dimittebat catenis ferreis: eo quòd nec inferne propter aſperitatem mõtis aſcendere daretur, nec ſuperne contra eos derepere. hæ arcæ cõpletæ erant militibus haſtas falcatas geſtantibus, ad attrahendos repugnantes & deturbandos per præceps. hæc tamen arcarum demiſſio periculoſa erat propter immenſam altitudinem: & in ſpeluncis nõ deerant victui neceſſaria. vt verò demiſſæ ſunt arcæ ad earum oſtia,& nemo præ metu audebat progredi, quidam ſcutatus accinctus gladio, manu vtraq; apprehẽſa catena qua arca ſuſtinebatur,demiſit ſe intra fauces moræ impatiens,illis exire cunctantibus: & ad quandam cauernam accedens,primum iaculis multos intus confecit: deinde reſiſtere conatos falcata haſta attractos dabat in præceps,deinde penitius reconditos inuadens iugulauit multos,actum demum in arcam ſe recepit: cæteros verò eiulatum audientes pauor corripuit, & ſalutis deſperatio. eos tamen conatus impediuit nox interueniens,multíque rege per præconem pollicẽte veniam deditionem fecerunt. Sequenti verò luce eodem vſi ſunt oppugnationis genere, magis etiam ex arcis exeundo & pugnando in foribus, & ſubiecto igne antra incendendo. inerat enim intus multa materies. Senex autem quidam deprehenſus intus cum vxore ac ſeptem filiis,rogatus ab eis vt ſe fugere hoſtem permitteret, ſtans ante oſtium, primum quemque exeuntem iugulabat, donec ad vnum omnes confecit, & vxorem vltimam. deinde præcipitatis cadaueribus, poſtremo ſeipſum ſuperiecit,mortem ſeruituti præferens. primo tamen in obſcuritatem Herodis multa eiecit cõuitia, licet rex è ſpecula quadã dextram porrigeret,

XXV.

rigeret, & polliceretur veniam. Speluncæ igitur omnes hoc modo expugnatæ sunt. Rex autem Ptolemæo præpositio ei regioni, in Samariam profectus est cum sexcentis equitibus, & tribus millibus peditũ, vt armis cum Antigono rem decerneret. Sed Ptolemæo sua prefectura non bene cessit: nã inuasus ab his qui & antè Galilæam turbauerant, interfectus est. quo facto receperunt se in paludes & loca inaccessibilia, totũ eum tractum rapinis infestãtes & excursionibus. Herodes autẽ reuersus pœnas ab eis exegit latrocinij: & ex defectoribus alios mox interfecit, alios refugientes in loca munita expugnatos supplicio tradidit, & arces ipsas diruit: atq; ita sublatis rerum nouarũ autoribus, ciuitates centũ talentis mulctauit. Interea cæso in pugna Pacoro, & Parthis profligatis, Ventidius Herodi in auxiliũ mittit Machærã cum duabus legionibus & millero equitibus, iubente hoc Antonio. Ille vocatus ab Antigono, & pecuniis corruptus, inuito Herode ad eum se cõtulit, tanquã inspecturus eius negotia. At Antigonus suspectum habens eius aduentum, nõ admisit hominem, sed per funditores glandibus impetitum arcuit, satis declarans suum animũ. ille tum demũ Herodem bene monuisse, & se non obtemperantem errasse intelligens, in Emauntem vrbem se recepit: & in eo itinere quotquot Iudæorũ ad manus ei venerunt, interfecit nullo amici aut hostis discrimine, iratus ob ea quæ sibi acciderant. quo facto rex exacerbatus petebat Samariã. nam decreuerat ea de causa audire Antonium, aliis sibi opus dictitans, quàm his qui se magis quàm hostem læderent. alioqui sufficere vel seipsum ad opprimendũ Antigonum. Machæra verò consecutus eum rogabat vt maneret: aut si certum esset pergere, saltem Iosephũ fratrem sibi attribueret, gerenti bellum contra Antigonũ. Itaq; reconciliatus Machæræ multũ roganti, relicto ibi Iosepho cum exercitu, præcepit ei ne rem totam in discrimen adduceret, néve cum Machæra contenderet. Ipse verò properauit ad Antonium oppugnantem Samosatã sitam ad Euphratrem fluuium, ducens auxiliares tam pedites quàm equites. postquã autem peruenit Antiochiã, repertis ibi multis collectis qui cupientes adire Antoniũ non audebant se committere itineri propter obsidentes vias barbaros & sæuientes cædibus, bono animo esse iussis ducẽ se prębuit. statione autem altera procul à Samosata insidiabatur barbarorum turma commeantibus ad Antoniũ: vbi quà exitus erat in campestria occultauerant se non pauci equites, non moturi se loco, donec viatorum agmen peruenirent in planiciem. Cúmq; iam primi pertrãsiuissent, Herodes qui pręsidio erat extremo agmini, inuaditur à fermè quingentis equitibus: qui cùm primos sibi occurrẽtes in fugam vertissent, rex cum suis stipatoribus magno impetu in eos illatus hostem repulit, & excitatis suorum animis pugnam redintegrauit, reuertentibus qui paulo antè fugerant, ita vt vbique cæderentur barbari. Rex autem sæuire ferro nõ destitit, nec nisi receptis iumentis quæ non pauca gerebant sarcinas, simúlq; mancipiis, cœptum iter prosecutus est. Et cùm plures alij in propinquo campis saltu insidiantes in illos coorirentur, hos quoq; cum valida suorum manu aggressus in fugam cõpulit: multísq; ex eorum numero cæsis securum sequentibus se iter præstitit. illi verò seruatorem eũ & protectorem suũ appellabant. Postquam autem prope Samosata ventũ est, exercitum instructum & ornatum ei honoris causa misit obuiã Antonius, propter adducta auxilia, & quia profligatos ab eo barbaros audierat: multúmq; gauisus eius aduentu, & cognitis quæ obiter gesserat, collaudata viri virtute, complexus est eum & salutauit comiter, in summóq; honore habuit vt regem recens à se declaratũ. Antiocho autem paulo pòst id castrum dedente, & hoc pacto finito bello, Sosio prouinciã Antonius cum exercitu tradidit: commendatóq; ei Herodis negotio, in Ægyptũ ipse profectus est. Tum Sosius duas legiones cum rege præmisit in Iudæã, ipse cum reliquo exercitu sequebatur. Interim absente fratre Iosephus in Iudæa perierat hoc modo. Immemor mandatorũ fratris quæ illi Antonium aditurus dederat, assumptis & à Machæra quinq; cohortibus versus Hierichuntẽ profectus ad demetendas eius agri fruges, in montibus castris locum cepit: & quia Rom. cohortes constabant è tyronibus nõ admodum rei militaris peritis, quòd pleriq; è Syria delecti essent, circumuẽtus ab hoste inter locorũ difficultates, amisso exercitu & ipse fortiter pugnans occubuit, sex enim cohortes desideratæ sunt. Antigonus verò potitus cadaueribus, Iosepho præcidit caput, 1. talentis à Pherora fratre redimendũ. quo facto Galilæi à

lilæi à ſuis præfectis deficientes, factionem Herodis in lacum demerſam necauerunt: & apud Iudæam multa nouata ſunt. Machæra autem Gittham caſtellũ muniebat. Regi verò apud Daphnen Antiochiæ ſuburbiũ fratris caſus renunciatus eſt, iam antè tale aliquid expectanti propter quædã inſomnia, quibus non obſcurè de fratris morte prẽmonitus fuerat. Accelerato igitur itinere poſtquam ad Libanũ montem peruenit, aſſumptis octingentis eius loci hominibus, ducens etiã vnam Romanã legionem, Ptolemaidem petiit: vnde noctu profectus cum exercitu, per Galilæam progrediebatur. cui occurrentes hoſtes, prælio victi compulſi ſunt in caſtellum vnde exiuerant pridie. quod primo mane oppugnare adortus, vi repentinæ tempeſtatis coactus eſt infecta re inde exercitum in proximos vicos abducere. Superueniente autẽ ab Antonio legione altera, qui caſtellum tenebant territi noctu id deſeruerunt. Rex quoq; properauit Hierichuntem, volens vlciſci fratris interitum. quò poſtquam venit, honoratiſſimum quemq; adhibuit ad conuiuium: peractáque cœna dimiſſis conuiuis recepit ſe in cubiculum. Hîc videre licuit res regis à Deo nõ negligi. Triclinium enim illud in quo cœnatum fuerat, iam vacuũ ſine cuiuſquam noxa concidit: quo factum eſt vt omnes Herodem Deo charum crederent, vt qui miraculoſe ſeruatus videretur è tanto periculo. Sequenti verò die cùm hoſtium ſex millia ad pugnam deſcendiſſent à montium verticibus, Romanos terruerunt: eorúmq; velites procurſando iaculis & ſaxis feriebant regios, adeò vt ipſi quoque regi quidam vulnus in latus inflixerit. Porrò Antigonus miſit Samariam ducem quendam nomine Pappum, volens videri ita abũdare copiis, vt foris quoq; poſſet bellum gerere. Sed ille Machæræ ſe oppoſuit. Herodes verò occupatis quinque oppidis, præſidiariorum circiter M M. in eis interfecit, & incenſis oppidis contra Pappum reuerſus eſt, qui caſtra habebat ad vicum Iſanas nomine; & confluentibus ad ſe multis à Hierichunte ac Iudæa, vbi animaduertit hoſtem præ audacia venire ad pugnam, collatis cum eo ſignis vicit egregie, & accenſus vlciſcendi fratris cupidine, ſæuiendo inſtabat in vicum fugientibus. Repletis autem ædibus milite, & quibuſdam in tecta confugientibus, his ſuperatis & tectis ditutis vidit omnia referta & conſtipata militibus. hos igitur ſaxis ſuperne impetentes aceruatim conficiebant: nec fuit toto hoc bello ſpectaculum miſerabilius, quàm videre innumera cadauera cumulata intra parietes. & hoc facinus maxime fregit hoſtium audaciam, ita vt non amplius ſperarent aliquid lætius. Videre enim erat eos agminatim diffugere, & niſi repente valida tempeſtas interueniſſet, regij victores petiiſſent confeſtim Hieroſolyma, & bello finem impoſuiſſent. Iam enim Antigonus de fuga diſpiciebat, cogitans vrbem deſerere. At rex iam veſpere iuſſis parare cœnam militibus, ipſe pugna laſſatus in quoddam cubiculum lauatum abiit: vbi maximum diſcrimen adiit, quod tamen euaſit Dei prouidentia. Cùm enim eſſet nudus, & vnius tantum pueri miniſterio lauaret, intus in eiſdem ædibus latebant quidam hoſtium armati, quos metus eò compulerat. dúmque ille ſe abluit, primus prodiens ſtricto gladio per fores ſe proripit, deinde alter & tertius, armati ſimiliter, adeò attoniti, vt illæſo rege contenti eſſent ſibiipſis fuga ſalutem quærere. Sequenti verò die præciſo Pappi inter reliquos occiſi capite, miſit illud Pheroræ in vltionem fratris. nam is eum ſua manu interfecerat. Poſt hæc vbi tempeſtas deſæuiit, moto inde exercitu venit Hieroſolyma, & caſtra prope vrbem metatus eſt, anno tertio poſtquàm Romæ declaratus rex fuerat: quibus mox propius admotis quà maxime oppugnationi obnoxia putabat mœnia, ante templum fixit tentoria, volens ſic ea quemadmodum olim Pompeius aggredi. & tribus aggeribus ei loco circumdatis, turres erexit adiutus operarum multitudine: & cæſa circumquaque materie, præpoſitiſque huic operi viris idoneis, durante etiam tum obſidione Samariam ad nuptias profectus eſt, ducturus filiam Alexandri, neptem Ariſtobuli, quam ei deſponſam fuiſſe iam diximus.

Antigonus à Soſio & Herode opprimitur. Cap. XXVIII.

XXVI. DEractis verò nuptiis venit per Phœnicem Soſius, præmiſſiſque per mediterranea copiis, mox & ipſe affuit habẽs ſecum multos tam pedites quàm equites. venit etiam rex à Samaria, ad veterem exercitum non mediocrem acceſſionem adducens. erant enim circiter XXX. millia. omnes au-

tem confluebant ad Hierosolymorum mœnia, & assidebant septentrionali vrbis lateri, ad vndecim legiones peditum, & sex equitum millia, præter auxiliares Syrorum copias. Præerant autem duo cum imperio, Sosius ab Antonio missus in auxilium, & Herodes pro seipso bellum gerens, vt deiecto Antigono hoste pop. Rom. ipse pro eo ex senatusconsulto regnum acciperet. Intus autem certatim resistebant Iudæi ex tota ea regione collecti & conclusi intra mœnia, templum Domini iactantes, & fausta populo ominantes, non deserturum Deum suos in periculo: direptisque extra vrbem tam hominum quàm equorum alimentis, per clanculatia etiam latrocinia difficultatem annonæ augebant obsessoribus. Cui rei Herodes ita prospexit, vt contra latrocinantes opportuna loca præoccuparet insidiis, & commeatus additis præsidiis etiam è longinquo conueheret, vt breui necessaria victui abundarent in exercitu. adhæc operarum frequentia facile absoluti sunt tres illi aggeres. æstas enim erat, & opus feruebat, nulla interturbatum aeris intemperie. machinis etiam murum quatiebant, & nihil intentatum relinquebant. at obsessi intrepide repugnabant, conatus eorum eludentes variis artibus. excurrentes enim crebrò, modo incepta, modò iam perfecta opera incendebant: & conferentes pugnam cum Romanis nihilo erant inferiores audacia, peritia tantum rei militaris cedebãt. tum pro disiecto machinis muro intus recentem extruebant, & cuniculis obuios agebant alios cuniculos, vt nonnunquam sub terra manus conserrent. vtentésque desperatione pro fortitudine ad extremum perdurabant, idque obsessi à tã numeroso exercitu, ipsi fame simul laborantes & inopia. nam in sabbaticum annum inciderat oppugnatio. Tandem euaserunt in mœnia primum lectissimi viginti milites, deinde Sosij centurio. captus est enim primus murus die XL. secundus verò quintadecima: & quædam porticus circa templum exustæ sunt quas Herodes Antigonum incendisse calumniabatur, volens in eum concitare inuidiam populi. Capta verò exteriore templi parte & ima vrbe, Iudæi ad interiora templi & superiorem vrbem refugerunt: timentésque ne à Romanis impedirentur mactare Deo quotidianas victimas, per legatos petierunt vt has tantum sinerentur introducere. Rex verò annuit, sperans remissa tandem obstinatione cessuros. Vt verò spem suam frustratam vidit pertinaciter pro Antigoni regno contendentibus, totis viribus adortus vrbem expugnauit: móxque omnia repleta sunt cædibus, Romanis longa oppugnatione exacerbatis, Herodianis Iudæis conantibus aduersam factionem extirpare funditus: erátq; continua cædes per angiportus & domos, ne religione quidem templi tuente supplices. non ætati vlli parcebatur, non sexui, ne imbelli quidem: & quamuis obstante rege, & precibus intercedente, nemo tamen temperabat à manibus, sed veluti furore percitu sæuiebant nullo ætatis discrimine. Antigonus quoque neque veteris neque recentis suæ fortunæ ratione satis habita descendit è turri, Sosióque ad genua procidit. & ille nihil miseratus mutatam eius fortunam insultauit homini Antigonam appellans. non tamen incustoditum reliquit tanquam fœminam, sed vincto custodes addidit. Cæterùm Herodes deuictis hostibus, nõ minus negotij habuit in compescendis alienigenarum auxiliis. ruebat enim multitudo conductitiorum ad visendum non fanum solum, sed intimum etiam adytum. Rex verò alios precibus, alios minis, nonnullos & armis reprimebat, molestiorem clade victoriam existimans, si quid eorum quæ videri fas non est, veniret in conspectum profanæ multitudinis. Prohibebat etiam rapinas per vrbem fieri, identidem Sosium rogitans, solitudinísne se regem Romani facturi essent, exhausta vrbe rapinis simul ac cædibus: exiguúmque dicens sibi videri tantæ ciuium cædis pretium, etiam si totius orbis dominium contingeret. Illo verò referente pro expugnatione vrbis direptionem merito permitti militi, promisit se de suo mercedem numeraturum singulis. atque ita redempta ciuitate ab vlteriore vexatione, promissa persoluit. Liberaliter enim militibus, & pro portione ducibus, Sosio verò etiam regiè dedit munera, ita vt omnes bene summati discederent. Ea clades Hierosolymorum incidit in consulatum M. Agrippæ & Canidij Galli, CLXXXV. Olympiade, mense tertio, feriis quibus solenne sit ieiunium, tanquam recurrente in idem temporis momentum illata Iudæis à Pompeio calamitate. Nam & ab illo eadẽ die vrbs capta fuerat ante annos viginti septem.

Sosius

Sosius autem cõsecrata Deo corona aurea profectus est Hierosolymis, Antigonum vinctum ducens ad Antonium. Herodes autẽ veritus ne asseruatus Antigonus, & Romam perductus ab Antonio, apud senatum iure secum contenderet, docens se regio natum sanguine, Herodem vero plebeium, & quòd si ipse propter offensum Rom. pop. indignus esset qui regnet, certè filiis eius insontibus regnũ debeatur: hæc inquam timens multis pecuniis induxit Antonium vt Antigonum tolleret. quo facto tum demum Herodes metu liberatus est. atq; ita Assamonæi principatus desiit post annum centesimum vigesimum sextum: quæ domus illustris fuit, & celebrata propter continuatum in ea gente honorem sacerdotij, factorũq; maiorum egregia, quibus propugnauerunt Iudæorum rempublicam. Verũ hæc familia intestinis seditionibus agitata amisit imperium. Administratio autem rerum peruenit ad Herodem Antipatri filium, plebeio natum genere, & subiecto regibus. Atque hunc Assamonæorum exitum à maioribus traditum accepimus.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DECIMVS QVINTVS.

Expugnatis à Sosio & Herode Hierosolymis, Antigonus ab Antonio securi percutitur, Herodes vero præcipuum quemque ex amicorum eius cohorte interimit. Cap. I.

IEROSOLYMORVM expugnationem Sosij ductu atque Herodis, & captiuitatem Antigoni superiore volumine diximus: nunc quæ deinceps consecuta sunt dicemus. Postquã tota Iudæa potitus est Herodes, quantum vrbanæ plebis etiam nondũ regnũ adepto fauerat, eos vicissim promouebat: aduersæ autem factionis homines quotidianis absumebat suppliciis. in præcipuo honore apud eum erat Pollio Pharisæus, & Sameas huius discipulus. dum enim obsiderentur Hierosolymã, hi consulebant ciuibus vt Herodem in vrbem reciperent, eámque ób rem gratiam illis habuit. Pollio verò hic olim capitis reo Herode, Hyrcano cæterisq; iudicibus prædixit opprobrans, quòd absolutus eorum sententiis ab omnibus illis pœnas exigeret, quã prædictionẽ procedẽte tẽpore Deus euentu cõprobauit. Tunc verò captis Hierosolymis, omnem regiã supellectilẽ in vnũ congessit: à diuitibus quoq; ablata & collecta magna vi auri ac argenti, totũ id Antonio eiusq; amicis donauit. Interfecit etiam XLV. primates ex factione Antigoni, appositis ad portas custodibus qui etiã cadauera scrutabãtur ne quis eorum efferretur pro mortuo. Et quicquid auri aut argenti inueniebatur, id totũ ad regẽ referebatur, nec vllus finis malorũ aderat. nam bona eorũ auaritia domini egentis absumebat: & agri inculti manebant propter tempus anni sabbatici, quo nobis nõ est fas serere. Cæterũ Antonius accepto Antigono volebat eum vinctum seruare ad triumphum: sed vbi audiuit gentẽ ad res nouas spectare, & odio Herodis fauere Antigono, magis placuit apud Antiochiam eũ securi percutere. vix enim Iudæi contineri poterant in officio. Testis est Strabo sic scribẽs. Antonius Antigonũ Iudæum perductũ Antiochiam securi subiecit: Romanorũq; primus affecit regẽ hoc supplicio, ratus non aliter posse adduci Iudæos vt Herodem pro illo regem constitutũ admitterẽt. nam ne tormẽtis quidem adigi poterant vt appellatione regis eum dignarentur: tanta apud eos fuit prioris regis existimatio. quare visum est ignominiosã morte obscurare eius memoriam, & lenire publicum Herodis odium. Hæc Strabo. Hyrcanus autem pontifex captiuus apud Parthos cognito quòd Herodes regnũ assecutus sit, reuersus est ad

cum, in hunc modum dimissus. Barzepharnes & Pacorus Parthorum duces, Hyrcanum qui primo pontifex, deinde rex fuit, & fratrem Herodis Phasaelum, captiuos abduxerant: quorum Phasaelus non ferens captiuitatis dedecus, & turpi vitæ honestam mortem præferens, seipso interfecit, sicut suprà diximus.

Quomodo Hyrcanus à Parthis dimissus ad Herodem reuersus est. Cap. II.

HYRCANVM autem ad Euphratem perductum Phraates Parthorum rex propter claritatem generis coniicere habuit: & vinculis solutum permisit Babylone degere, vbi magna erat Iudæorum frequentia, hi nō aliter quàm pontifici ac regi Hyrcano honorem habebāt, nec hi solum, sed quantum Iudæorum vltra Euphratem habitat: ita vt non adhuc præsentis fortunæ poniteret hominem. Sed postquam resciuit Herodem ad regiam dignitatem euectum, ad nouas se spes transtulit, natura suorum amans, & gratiā ab eis expectans, quod aliquando de capite periclitantē seruasset in iudicio. Cœpit igitur de profectione cōsultare cum Iudæis, officij causa inuisere illum solitis: qui tamen vt maneret ei suadebāt, cōmemorantes obsequia sua & honores quos exhiberent non aliter quàm vel regi vel pontifici: nō hoc in patria quidem tale dignitatē eum obtinere posse, propter corpus mutilatum ab Antigono: nec reges solere meminisse accepti in priuata vita beneficij, quandoquidem mores cum fortuna sint mutabiles, nec tamen his monitis Hyrcano potuerunt eximere patriæ desiderium. Herodes quoq; ei scripsit, rogaret Phraatem & eius regni Iudæos, ne sibi inuiderent cōmunē cum genero futurā potestatem, nunc enim adesse tempus referendæ suo quondam & actori & seruatori gratiæ. Simulq; etiam ad ipsum Phraatem legatum misit Saramallam cum multis muneribus, eblanditurū ne obstaret cupienti referre gratiam homini de se optime merito. Nec tamen re vera hoc agebat: sed quia ipse grauis esset princeps, cauens mutationis occcasiones, querebat Hyrcanū in potestatē suam redigere, aut etiam omnino tollere: id quod postea fecit. Tunc autem dimissum à Partho, & ab illis Iudæis honorifice adiutum viatico, cùm excepisset, in summo honore habuit: primumque in cōuentibus locum ei tribuendo, & in conuiuiis semper honoratiorem cedendo, patremque appellitādo, lactabat hominem quo minus suspicaretur insidias. quin & aliis artibus procurabat quicquid putaret sibi ad stabiliendum principatum conducibile, vnde tamen domesticæ seditionis enata est occasio. Cauēs enim ne quis illustrium crearetur pontifex, accito Babylone nō obscuri generis sacerdote Ananelo, huic summum sacerdotiū dedit. Mox igitur Alexandra non tulit hanc contumeliam, Hyrcani filia, vxor Alexandri Aristobuli regis filij, ex quo liberos habebat, alterum formosissimū, nomine Aristobulum, alteram Mariamnen Herodis cōiugem, insignis pulchritudine fœminam. Hæc iniquissime ferebat cōtemptum filiū, quòd eo superstite aliunde vocatus pontificatum vsurparet. Scribit igitur Cleopatræ per quendā fidicinem, vt pontificatum filio suo petat ab Antonio. Sed Antonio rem negligente, amicus eius Gellius ob quædā negotia in Iudæam profectus, vt vidit Aristobulum, delectatus est eius forma, admiratus staturam adolescentis simul & pulchritudine, nec minus Mariamnen regiā coniugē, felicémq; prole Alexandrā prædicās, cum qua colloquutus persuasit vt depictas amborum effigies ad Antonium mitteret. fore enim vt his conspectis ille nihil non à se impetrari patiatur. his verbis excitata mulier eas effigies ad eum transmisit. Gellius quoque rem exaggerabat, affirmās eos sibi visos nō mortali, sed planè diuino natos genere, volens Antoniū in amores pellicere. qui indecorum sibi ratus puellam Herodi nuptam accersere, atq; etiam Cleopatræ suspiciones vitans, scripsit vt aliquo honesto prætextu filium ad se mitteret, addēs nisi molestum videatur. Quæ postquam relata sunt Herodi, nō putauit tutum Aristobulum in ipso flore ætatis, videlicet decimumsextum agentē annum, adhæc genere nobilissimum mittere ad Antonium, primū Romanorū nemini cedentē, deinde procliuem ad libidines, & huiusmodi voluptates vndecunq; venantē impune propter potentiā. Rescripsit igitur, si vel pedem è regno suo moueat adolescens, fore vt cuncta cōpleantur bellicis tumultibus, Iudæis nouationē rerum sub alio rege sperantibus. hoc pacto cùm satisfeciſſet Antonio, decreuit nō omnino adolescentē & Alexandrā spernere,

vxore

vxore etiam Mariamne aſsiduis precibus obtundẽte, vt fratri debitum pontificatum redderet, dicentéq; ipſi quoque id fore cõmodum, adempta per honorẽ adoleſcenti peregrinandi facultate. Aduocato igitur amicorum concilio, multis verbis in Alexandram inuectus eſt: eam & clàm regno ſuo inſidiatã, & per Cleopatram id agere vt ope Antonij à ſe regimen transferatur in puerum. idq; tanto iniuſtius eam moliri, quòd & filiam ſuam interim honore parto priuare conetur, & regnum perturbatione reipublicæ aliis parare, quod ipſe quæſiſſet multis ſudoribus ac periculis. ſe tamen præteritorum libenter obliuiſci, nec deſinere pietatem erga eam cæterásq; neceſsitudines colere: & nunc eius filio pontificatum reddere, cui Ananelus hactenus propter ætatẽ immaturã prælatus ſit. Hæc poſtquã elocutus eſt verbis meditatis, quo magis fucum faceret mulieribus & amicorum conſiſtorio, Alexandra vix ſui compos, tum præ gaudio, tum quòd ſe ſuſpectam intelligeret, cœpit cum lacrymis pro ſe verba facere, faſſa ſe pro ſacerdotio nihil non tentaſſe indignitatis & contemptus impatientia: regnum autẽ negãs ſe vel ambiſſe vnquã, vel etiã ſi vltro offerretur, admiſſuram fuiſſe. Satis honoris ſibi videri, quòd filiam cum ipſo regnare videat, ſatisq; ita conſultum ſecuritati totius familiæ. Victam igitur beneficiorum magnitudine accipere ſe honorem filij, futurámq; poſthac regi obſequentiſsimam: veniámq; præteritorum petere, ſi quid fiducia generis & neceſsitudinis propter indignitatẽ rei egiſſet immodeſtius. Poſt hoc colloquium ad reconciliationis fidem datis viciſsim dexteris diſceſſerunt, omni vt tum videbatur ſuſpicione ſublata.

Herodes Ariſtobulum coniugis ſuæ Mariamnes fratrem pontificem declaratum non multo pòſt necandum curauit. *Cap. III.*

VMrex confeſtim pontificatum abrogat Ananelo, viro peregrini generis, vtpote nato ex Iudæis olim vltra Euphratem traductis per Aſſyrios, vt antè diximus. Multa enim millia huius gentis Babyloniam incolunt, vnde & hic erat, à pontificibus alioquin oriũdus, & Herodi iamdudum notus familiariter. Eum adeptus regnũ cum autoritate ſua pontificem feciſſet, ipſe poſtea depoſuit quo familiam ſuam componeret perturbatam, propter neglectas leges patrias. alioquin honor hic ſemel aſſumptus ſolet eſſe perpetuus. primus Antiochus Epiphanes eam legẽ violauit, pro Ieſu ſubrogato in hoc ſacerdotiũ fratre ipſius Onia. Secundò Ariſtobulus ab Hyrcano fratre eum honorẽ in ſe tranſtulit. Tertius Herodes Ariſtobulũ adoleſcentẽ viuo adhuc pontifici ſucceſſorẽ dedit. atq; ita tum viſus eſt diſcordiæ domeſticæ attuliſſe remedium. nec tamen vt decebat poſt reconciliationẽ vacauit ſuſpicionibus, veritus Alexandram ne in poſterũ quidẽ quieturam, ſi daretur rerum nouandarũ occaſio. Iuſsit igitur eam continere ſe intra regiam, & nihil pro poteſtate agere. adhæc obſeruabatur aſsidue, ita vt nihil regem lateret, ne eorum quidem quæ ad quotidianã viuendi rationẽ attinent: quæ omnia exaſperabant eam, & incitabant ad odiũ. plena enim muliebri ſuperbia ſuſpectam ſe obſeruari indigniſsimè ferebat, malẽs quiduis potius pati, quã amiſſa licentia, honoris ſpecie in ſeruitute & timore vitam degere. miſit ad Cleopatram literas, præſentẽ rerum ſuarum ſtatum deplorãs, & rogans vt opem aliquam ſibi afferat. Illa iuſsit eam vnà cũ filio clàm in Ægyptũ ad ſe confugere. quod conſiliũ placuit, moxq; tale quiddam cõminiſcitur. Paratis duabus ſandapalis in has ſe & filium incluſit, iuſſis famulis conſciis, vt noctu has afferrent. erat autẽ mare petendum, vbi paratum ſtabat nauigium quod eos in Ægyptum deueheret. hæc apud Sabbionẽ amicũ mulieris Æſopus ipſius ſeruus effutiuit, putans eum non inſciũ eius conſilij. quo cognito Sabbion, qui hactenus inimicus Herodis erat, ſuſpectus quaſi ſocius inſidiarum quibus Antipater veneno ſublatus eſt, arripuit occaſionem cõciliandæ ſibi per hoc indicium regiæ beneuolentiæ: & ad eum inſidias Alexãdræ detulit. at ille paſſus eam tentare negotium, in ipſa fuga deprehenſam retraxit. Veniam tamen erroris dedit, nõ auſus ei mali quicquam facere: Verebatur enim nõ ceſſaturam Cleopatrã, odij tali anſa præbita. quare ſimulata magnanimitate, volebat per clementiam videri indulgentior. ſtatuit tamen modis omnibus adoleſcentem tollere. ſed interponenda erat mora, quò magis laterent inſidiæ. Iámque inſtabat Scenopegia, feſtum apud nos cum primis

III

celebre, cuius ſolennitatis dies decreuerat cum reliquo populo per hilaritatem exigere. attamen hinc quoq; data eſt occaſio per inuidiam, quo magis acceleraret quod ſemel ſtatuerat. Poſtquã enim adoleſcens annum tum egreſſus decimumſeptimum, ſacris iuxta legem operaturus ad altare aſcendit ornatu pontificali, ceremoniásq; decenter tractabat ipſe, eximia forma & ſtatura quàm pro ætate procerior, tota facie generis dignitatem præferens, conuertit in ſe multitudinis oculos ſimul & ſtudia, reputãtis ſecum etiam aui Ariſtobuli memoria digna facinora. Victi igitur affectu paulatim ſe aperiebant, confuſi nimio gaudio, nec cõtinentes fauſtas voces ac precationes, licentius, quã ſub tali rege decebat, proferẽtes debitam familiæ beneficiorum tum memoriam tum gratiam. Hæc omnia perpulerunt Herodem vt quod de adoleſcente decreuerat perficeret. Itaque peracta feſtiuitate dum apud Alexandrã accipitur conuiuio, comitate pertracto in opportunum locum adoleſcẽte, oſtendebat ſe paratũ in eius gratiã iuueniliter colludere. cúmq; loci eius natura eſſet æſtuoſior, citò defeſsi relicto luſu, magnis piſcinis quæ ibi circa aulam erant, imminentes frigus captabant meridiano tempore. ac primũ ſpectabant natãtes quoſdam è ſociis & famulis. deinde poſtquã prouocante Herode adoleſcẽs quoq; eis ſe miſcuit, amicorum quibus hoc datum erat negotium, deprimentes eum natantem, & quaſi per luſum ac petulantiam mergentes non prius deſtiterunt quàm omnino aqua præfocatus ſit. Hic fuit Ariſtobuli exitus anno ætatis decimo octauo, pontificatus primo, qui mox ad Ananelum rediit. hic caſus vbi mulieribus renunciatus eſt, verſa repente rerum facie lamentatio exoritur ſupra cadauer iuuenis & luctus inconſolabilis: totámq; vrbem rumore ſparſo mœror occupat, nulla non domo calamitatem deflente tanquam propriam. ſed præcipuus fuit dolor Alexandræ, quam & ſi dolus non fefellit, perpeti tamen metu maioris mali neceſſe habuit: & ſæpe ad inferendam ſibi manum pronior, impetum tamen hũc animi repreſsit, ſi fortè ſupereſſe poſſet extincto per ſummũ nefas filio, & retenta diutius vita nullam ſignificationem dare quòd data opera necatum ſenſiſſet, donec aliquando ſe offerret vltionis facultas. quapropter diſsimulanter hoc tulit, nullam ſuſpicionem præ ſe ferens. At Herodes modis omnibus curabat fidem facere, ſe inſcio caſum hunc contigiſſe, nõ luctum ſolum fingens, ſed & lacrymas & mœſtitiam veræ ſimillimam. ac fortaſſe veræ etiam miſerationis nonnihil ſentiebat ad conſpectum extincti in ipſo flore ætatis ac pulchritudinis, tametſi mortem eius plurimum ad ſecuritatẽ ſuam exiſtimaret conducere: ſed potiſsimùm hoc agebat, vt alienus videretur ab hoc crimine. Cæterũ quod ad magnificentiſsimum funeris apparatum attinet, nihil ſibi ad ſummã liberalitatẽ fecit reliquum, tam in exornando conditorio, quã in congerendis eò aromatibus & aliis rebus precioſiſsimis, quo maius miſeris mulieribus hoc pacto afferret ſolatium.

Cleopatra Iudæorum & Arabum regnis inhians, partem eorum ab Antonio impetrare conatur. Cap. IIII.

ALEXANDRA tamen nullo modo emolliri potuit, ſed indies magis ac magis exacerbante mœſtitia, per luctum accendebatur ad vindictæ deſideriũ. Per literas igitur inſidias Herodis Cleopatræ indicat, ſimúlq; filij ſui miſerabilem interitum. Illa verò iamdudum adiuuandi eam cupida, & tum etiã miſerata mulieris infortuniũ, non ſecus quàm proprium curauit hoc negotium: nec vnquam deſtitit incitare Antonium ad vlciſcendam necem iuuenis: indignum facinus dictitans, Herodem ope eius alieni iuris regno potitum, in legitimã regum ſtirpem tam inſolenter debacchari. His permotus Antonius poſtquã Laodiceam peruenit, accerſiuit ad ſe Herodem, dicturum cauſam de obiecto necis Ariſtobuli crimine. factum enim improbabat, ſi quidem ipſe Herodes autor eius fuiſſet. At ille nec cauſæ ſuæ ſatis fidens, & Cleopatræ odia metuens, indeſinenter Antonium contra ſe irritantis, decreuit quidem parere: neque enim aliter facere poterat, ſed cõmiſſa regni cura Ioſepho patruo, clàm ei mandauit, vt ſi Antonius in ſe grauius aliquid ſtatuiſſet, conteſtim Mariamnen interficeret. ſic enim ſe affectum erga vxorem, vt etiã ſi poſt ipſius mortem aliquem potiri contingat illius pulchritudine, ad ſuam id in-

iuriam

iuriam pertinere existimet. aiebátq; totum hoc negotium exhiberi sibi propter eius fœminæ formam, in quam ille iam pridem fama cognitam accensus sit. atq; his mandatis, non admodum læta sperans de rerum suarum exitu, proficiscitur ad Antoniũ. Porrò Iosephus creditum sibi regimen administrans, & sæpissime Mariamnen conueniens, partim propter negotia, partim honoris causa, dum crebra mentio fit coniugalis amoris quo eam Herodes prosequeretur: irridentibus hanc eius asseuerationem mulieribus, præsertim Alexandra, ille nimio studio approbandi eis affectum regis eò prouectus est, vt mandatum illud proderet, ratus id certissimum amoris argumentum, quòd neque sine ea viuere substineret, neq; vel morte ipsa ab ea disiungi. quæ Iosephi verba mulieres non tam indubitatum Herodis amoris signum interpretatæ sunt, quàm exhorruerunt illius tyrannicum animum, si vel mortuus sæuiret in earum capita. Interea per ciuitatem rumor ab inimicis regis sparsus est, excruciatũ eum ab Antonio neci traditum: qui cùm reliquam regiam turbauit, tum mulieres maxime. Alexandra verò etiam Iosephum hortata est, vt assumẽs eas ad signa legionis Romanæ confugeret, quæ tum ad regni custodiam circa vrbem tentebat sub tribuno Iulio. sic enim primum si quid turbarum in aulam incideret, ipsas in tuto fore propter Romanorum beneuolentiam. Deinde sperãdum esse cõsequuturam quiduis Mariamnen, si in Antonij conspectum venerit, atque etiam regnum recepturam & quicquid debetur regio generi. Tenente adhuc ea consultatione, literæ ab Herode superuenerunt rumori contrariæ. quamprimum enim venit ad Antonium, munere ibus eum placauit quę in hoc Hierosolymis attulerat: & crebris colloquiis indignationem viri leniit, vt minus posthac ponderis apud eum haberet Cleopatræ instigatio. negabat enim Antonius oportere regem facti sui rationem reddere, alioqui ne regem quidem futurum. sed dato illi semel honore, etiam liberam potestatem permittendam esse. idq; ipsum etiam Cleopatræ aiebat conducibile, si non multum se misceret alienis imperiis. Hæc significabant Herodis literæ, reliquúmq; honorẽ quo se dignaretur Antonius, ad consessum adhibens & ad quotidiana conuiuia, idq; non cessante à criminationibus Cleopatra: quæ capta eius regionis cupidine, quo regnũ id sibi vsurparet, omnibus modis quærebat illũ perdere. Sed quia iustum se præberet Antonius, nihil posthac expectandũ grauius, venturúmq; breui constabilito tam regno quã amicitia. nec relictam Cleopatræ cupiditati vllam spem, quando Antonius pro eius postulatis Cœlesyriam ei concessisset, hac conditione, ne posthac Iudæam peteret, & vt molesta esse desineret: His literis redditis voluntas confugiendi ad Romanos euanuit. non tamen latuit id consiliũ, sed quã primum deducto aliquantisper Antonio cõtra Parthos eunte, Herodes in Iudæam reuersus est, statim soror Salome & eius mater indicauerunt quid Alexandra cum suis voluerit. nec hoc contenta Salome etiam maritũ suum Iosephum criminata est, Mariamnes consuetudinem obiiciens. hoc autẽ fecit propter simultatem veterẽ, quòd regina elati animi fœmina inter muliebres cõtentiones exprobraret ei obscuritatem generis. Porrò Herodes qui semper ardenter amauit Mariamnen coniugem, statim perturbatus est, non ferens zelotypiæ stimulos. ægre tamen se continens, ne à recta ratione transuersum raperetur insanis affectibus, seorsim Mariamnen percunctatus est, ecquid haberet cum Iosepho cõmercij. illa verò pernegãte factum cum deierationibus, & quicquid insons fœmina posset in defensionem adducente, rex paulatim assentiendo placari se sinebat victus amore vxorio, ita vt postremò veniam peteret, quòd temerè fidẽ habuisset rumoribus: agebátq; ei gratias pro seruata pudicitia, suum viciſſim amorẽ cõmemorans, tandem vt mos est amantium prorumpentibus lacrymis ruunt in cõplexus mutuos. cùm tamen nondum vxori amoris sui fidem faceret, tantóq; magis conaretur id efficere: tum illa, Non est, inquit, amantis mandare si quid humanitus accidat, vxorem innoxiam addi fati comitem. Hoc verbo rex velut ictus præ dolore confestim eam è complexu dimisit: vociferabatúrque capillos sibi lacerans, tenere se manifesto deprehensam constupratam à Iosepho coniugẽ. nunquã enim proditurum fuisse data sibi priuatim ac secreto mandata, nisi obstricta mutuum fide per stupri consuetudinem. atq; ita parũ abfuit quin eam interficeret. Sed amore victus, licet ægre, cohibuit

buit se tamen. Veruntamen Iosephum ne in cõspectum quidem admissum iussit interimi, & Alexandram vt malorum omnium causam, vinctam cõiecit in custodiam.

IIII Interea turbabantur res Syriæ, Cleopatra nõ desinente in omnes incitare Antonium: quem hortabatur vt auferens cuiq; suã dynastiam, ipsi contribueret: multúmq; apud eum poterat irretitum suis amoribus. cúmq; natura esset alieni appetens, nihil sibi putabat illicitum. primo fratrem cui debebatur regni successio, veneno sustulit, agentem annum xv. deinde Arsinoen sororem suam Ephesi in templo Dianæ supplicem, interfecit per Antonium. Pecuniarum etiam vbicunq; spes affulgeret, neque templum, neq; sepulchrum, neq; asylũ vllum vnquã violare dubitauit, modò ad illã rediręnt spolia quæsita vel sacrilegio: miscebátq; sacra profanis, fas nefas, vt augeretur lucris vel iniquissimis. ad summam nihil satis erat mulieri sumptuosæ & voluptatibus deditæ, cuius cupiditates vix totius orbis expleri possent opibus. quamobrem & Antonium continuo solicitabat, vt aliis ablata ipsi largiretur: & ingressa cum illo Syriam, statim cogitauit quomodo eam possessionem suam faceret. Nam Lysaniam Ptolemæi filium interfecit, causata eum studere rebus Parthicis. flagitabat etiam ab Antonio Iudæam simul & Arabiam sibi dari, ademptas suis regibus. Verùm ille erat quidẽ adeò deditus ei mulieri, vt nõ illecebris solum, sed etiam beneficiis eius captus videretur: puduit tamen eũ tam insignis iniustitiæ, ne videretur ad procacis fœminæ nutũ libenter peccare etiam in rebus maximis. ne igitur vel negãdo eam cõtristaret, vel imperata illius omnia faciens videretur mortalium omnium nequissimus, partes de vtriusq; regione ablatas ei largitus est: ad hæc vrbes quotquot sunt intra fluuium Eleutherum vsq; Ægyptum: præter Tyrum & Sidonẽ, quas iam inde à maiorũ ætate sciebat liberas, quamuis has quoque illa multis precibus impetrare conata fuerat.

Cleopatræ reginæ in Iudæam aduentus. *Cap.* V.

HÆc assecuta Cleopatra, & Antonium in Armeniam cum exercitu profectũ vsq; Euphratẽ prosecuta, reuertitur: obitérq; adita Apamia & Damasco, etiã Iudæam ei libuit inuisere: vbi excepta ab Herode, cõcessam sibi Arabiæ partẽ & Hierichuntini agri reditus ei locauit. Is & balsamũ fert, quod vnguentorũ longe preciosissimũ ibi tãtum prouenit, & eximiarũ palmularũ vim maximã. per hæc negotia cõtracta maiore cum rege familiaritate concubitũ eius appetiit, mulier natura intemperans, & dedita libidini, ac fortè etiã amore tacta nõnihil: quãuis verisimile sit per stuprum quæsitã occasionẽ struendis insidiis. Sed illa amorẽ prætexebat. Herodes autẽ iam antè ei parũ amicus, quòd nosset infestã ex æquo omnibus: tum verò etiã abhorrens tam prostratã impudentiã, & reiecturus si petulantius pergeret, renuit. deinde cum amicis cõsultauit, num habens eam in sua potestate deberet occidere. sic enim multis molestiis leuare posse eos quibus vel hactenus infensa fuerit, vel in posterum futura sit. quin & ipsi Antonio id fore vtile, quandoquidem nec illi fida futura sit, si in quã temporũ difficultatẽ delapsus opera eius opus habeat. Huc procliuiorẽ cohibuerunt amici, indignũ censentes, hominem in magnis versantem negotiis in manifestũ se periculũ coniicere, & obsecrantes ne quid ageret temerè. non enim hoc laturum Antoniũ, quantũuis ei hoc approbetur vtile. quin hoc ipso augendũ eius desiderium, quòd per vim atq; insidias amissse eã videbitur. nec supereśse vel mediocrẽ excusationẽ, quin mulier sit omnium eius ætatis longe honoratissima, & si quid vtilitatis ex eius nece possit existere, cõiunctũ sit cũ Antonij iniuria. vnde facile apparere quàm magna & immedicabilia mala exoritura sint in regno & familia regis ipsius, cũ nihil vetet recusata illius illicita postulatione, res pro præsenti statu recte disponere. his deterrẽtes, & periculũ probabilibus rationibus ostendẽtes, cohibuerũt eũ à tanto facinore. Illo placata muneribus regina, versus Ægyptũ eã deduxit. Cæterũ Antonius subiugata Armenia Artabazẽ Tigranis filiũ cũ filiis suis satrapis vinctũ in Ægyptum misit, munus Cleopatræ, & quicquid precioſum de eo regno ceperat. Regno autẽ Armeniæ potitus est Artaxias filiorũ illius natu maximus, qui in eo tumultu effugerat: cui pòst Archelaus & Nero Cęsar per vim à se pulso iuniorẽ ipsius fratrẽ successorem dederunt.

dederunt. Quod autem attinet ad tributa regionum quas regina ab Antonio dono acceperat, Herodes ea iuste reddebat, parum tutum putãs præbere Cleopatræ occasionem maleuolentiæ. Arabs verò postquam eorum exactio ad Herodem spectare cœpit, aliquandiu soluebat ei ducenta talenta annua: deinde malignior factus & ad dandum segnior, vix partes quasdam reddebat, ac ne eas quidem integras.

Herodes bellum Aretæ infert, quo tempore Antonius à Cæsare Actiaco prælio victus est.

Caput VI.

QVam eius iniquitatem & iuris contemptum non ferens Herodes illaturus erat bellum, ni remoratus esset Romanorum contentionibus. cùm enim expectaretur pugna Actiaca, quæ in CLXXXVII. Olympiadem incidit, Cæsar de imperij summa decertaturus erat cum Antonio. Herodes verò multorum iam annorũ possessor regionis pacatæ & refertæ pascuis ac pecoribus, nouis quoque abundans reditibus & opibus, delectus habendo magno apparatu expediebat auxilium Antonio. Sed ille hãc operam ei remisit, negans sibi opus esse. verùm quia tam ex ipso quàm ex Cleopatra audierat de Arabis perfidia, iussit in illum bellum vertere. nam & regina hoc in rem suam fore existimabat, si alter ab altero mutuis atterentur cladibus. Igitur Antonij iussu reuersus Herodes domi cõtinuit exercitum, cum quo mox inuasit Arabiã equitatu simul & pedestribus copiis instructissimus, Diospolim petens quò occursuri erant Arabes: non enim eos latuit hæc expeditio. Post acerrimum igitur cõflictum penes Iudæos fuit victoria. Post hæc rursum magnus Arabum exercitus cõfluxit ad Cana, qui locus est in Cœlesyria: quod præsentiens Herodes duxit contra eos maximam exercitus sui partem. cúmq; vellet munitis vallo castris per occasionem deinde prælium cõmittere, imperãti hæc reclamabat multitudo, mitteret moras & cõfestim in Arabas duceret. Faciebat autẽ eis animos, tum quòd pulchrè instructã aciem habere se crederent, tum recens memoria prioris pugnæ in qua egregiè vicerant. cùm igitur ardor eorũ vix cohiberi posse videretur, decreuit rex uti alacritate militum, & professus se nõ cessurum illis virtute, armatus ante agmen ibat in hostem, subsequẽte instructa acie. quæ res attonitos reddidit Arabas, paulisper enim repugnare conati, vt viderunt non posse ferri eorum audaciam, maiore ex parte in fugam versi sunt. actúmq; de eis fuisset, ni Athenio Herodẽ inuasisset, ejúsq; exercitum. Hic Cleopatræ dux erat in ea regione: & quia Herodem oderat, nõ imparatus pugnæ euentum expectabat, quieturus si Arabes vincerent. Vbi verò vinci eos animaduertit, cum collectitia manu indigenarum fessos iam, & victoriam suam putantes ex improuiso adortus magnam stragem edebat. Nam Iudæi viribus in professos hostes absumptis, cum verò etiam ob victoriã dissolutiores, facile hosti cedebãt, multáq; vulnera accipiebant in locis asperis & inæqualibus, quorũ periniores erant aduersarij. His igitur vehementer laborantibus Arabes resumptis animis reuersi in prælium rursus ciebant iam fugientes: nec vna erat exitij facies, pauciq; ad castra euaserunt. Rex verò videns eos viribus impares, citato equo profectus est ad euocandos qui illis succurrerent. nec tamen licet festinus, affuit in tempore, sed Iudæorum castra capta sunt. Arabibus autem non mediocris felicitas ex inperato contigit, dum & victoria potiuntur, à qua plurimum aberant, & hostium validum exercitum opprimunt. Ex illo tempore Herodes latrociniis cœpit agere & excursionibus in Arabiã castra ponẽdo in mõtibus: & cauebat quidem eorum exercitum prælio committere, sed interim nõ mediocriter proficiebat suos labori assuefaciens, & cõtinuis exercitijs præparans ad abolendã tandem ignominiam.

Decretum ei tu qui tubam concussit. *Cap. VII.*

EO tempore dum maxime apud Actium Antonius conflictatur cum Cæsare, septimo regni Herodis anno, Iudæa terra quali nunquam antè motu concussa, magnam per totam eam regionem iacturam fecit pecudum: quin & hominum oppressa sunt ruinis ædium circiter decem millia, militaris tamen multitudo nihil detrimẽti accepit, vtpote sub diuo agitans. Hæc clades in maius etiam aucta rumoribus, quos nuncij gentilium odiorum non ignari dabant auribus Arabum, immane quantum extulit hostium animos, quasi subuersis Iudæorum viribus, & extinctis hominibus, nulli iam superessent aduersarij. legatos itaque gentis, qui re-

bus afflictis pacem petituri venerant, comprehensos necauerunt, móxque magna alacritate properauerunt ad hostilem exercitum. at illi non ausi aduentum eorum præstolari, vtpote deiecti animis ob calamitatem, reipub. negligere, nec multum à desperatione abesse videbantur. quos ita affectos rex excitabat, duces eorum appellando, & quantũ in se erat conando animum illis addere. cúmque generosiores quosdam in meliorem spem restituisset, tum demum ausus est etiam exercitum alloqui, quem prius viderat in recentibus cladibus nullam orationem admittere. eos igitur his verbis consolatus simul & cohortatus est.

Herodis concio ad exercitum. *Cap.* VIII.

NOn ignoramus, viri fortissimi, multa hoc tempore nostros contigisse remota à fortunia, quibus quantumuis audaces perterreri nil mirum fuerit. Sed quoniam bellum est pro foribus, & quę hactenus acciderunt talia sunt vt vestra virtute possint corrigi, cohortandi mihi estis, & monendi quo pacto retinere possitis pristinum robur animi. ac primũm de bello verba faciam, declarabóq; nos id iustissimis de causis gerere, coactos inimicorum iniuriis; id quod vel præcipuè debet acuere vestram fortitudinem. deinde ostendam, nec hæc quę nos contristant, esse tam grauia quàm videtur, & magnam nobis superesse spem victoriæ. ac primum de eo disseram quod prius proposui, vósq; ipsos testes eorũ quę dicturus sum faciam. Nostis enim ipsi Arabũ iniustitiam, & quàm sint erga alios quoq; omnes perfidi, nimirum genus hominũ impium, ac barbarũ; sed nos præcipuè infestauerunt, ob auariciam & inuidiã, perpetuis iniuriis nos lacessentes. Et tamen ne alia beneficia nostra in eam gentem collata cõmemorem; quis eos imminere Cleopatra de libertate periclitantes eripuit nisi nos? Mea enim cum Antonio coniunctio, & illius erga me beneuolentia in causa fuit ne quid isti grauius paterẽtur, dum ille cauet cõmittere quòd & nobis suspectũ esse posset: deinde postquã precib. illa euicit vt de vtraq; regione portiones quædam ei decederentur, in his quoq; dispensandis non cessauit mea industria: & datis de meo magnis muneribus, securitatẽ ambobus acquisiui meo vnius sumptu, dum cc. talenta expendo, & pro aliis ducentis fideiubeo; pro reditibus eius ipsius terrę, quam isti olim nostram occupãt. atqui æquum erat nos Iudæos & tributis immunes esse, nec cuiquam vllam agrorum partem decidere. certe in Arabum gratiã, qui nobis salutem suam debent, indignũ erat quicquam expendere. Sed multo iniquius est, eos qui negare nõ possunt suã libertatem nostrum esse beneficium, & eam ob rem gratias nobis egerunt, fraudare nos debitis, præsertim amicos & pacis tempore: quando quidem fides etiam hosti seruanda, multo magis inter amicos locum habeat necesse est, ac non inter tales quales isti sunt, qui nihil honestum putant nisi cum fuerint coniunctũ, & iniuriam impunitã esse debere, quæ lucri gratia committitur. Datur ne igitur est, nostri officij esse iniustos iusto bello persequi, quod Deus ipse fieri vult, iubetque nos semper vlcisci vim & iniuriã, maximè in bello non solum iusto, verum etiã necessario: quod enim confessione omnium tam Græcorum quàm Barbarorũ est crudelissimum, hoc cæsis nostris legatis perpetrauerunt. Nam & Græci caduceatores sacros ac inuiolabiles esse volunt, & nostri honestissima sanctissimáque legis præcepta per angelos, hoc est nuncios à Deo acceperũt. hoc enim nomen & Deũ in hominum notitiã ducere, & hostes hostibus conciliare potest. Quid igitur magis nefariũ, quàm legatos quos agentes interficere? aut quæ illis post hoc facinus expectanda vel in bello prosperitas, vel in reliqua vita felicitas? ego sanè nõ video. Dixerit fortè aliquis, vos quidẽ & fas pones nos est, sed penes illos vires & maiores copię, verum istæc omnia indigna est nostris hominibus cum quibus enim iustitia est, cum illis etiã Deus: vbi autem Deus est, ibi nec multitudo nec fortitudo deesse potest. Sed age etiã per se vires nostras ex pẽdamus. Prima pugna vicimus, in secũda primo cõgressu eos profligauimus, non terrentes nostram impressionẽ. victores deinde nos Athenio nõ indicto bello ex insidiis aggressus est. verùm hæc fortitudo eorum dicẽda est, an insidiæ potius & secũda iniquitas? Cur igitur nobis minus sit animi, quibus superabat esse plus spei? aut cur nobis timẽdi sint, qui quotiescunq; dolo certandũ est semper succũbunt, quãdo vero vincere videtur peninsustitiã hoc solũ? Quid quòd etiã si fortes quis eos existimet, hoc ipso

magis

magis ad virtutem excitari debet? non est enim generosi laus infirmissimum quemq; aggredi, sed posse etiam fortes deuincere. Quòd si quem domesticæ clades terrent & terræmotus proximus, primum cogitet hoc ipsum esse quod Arabas decipit, putãtes grauiorem quàm re vera fuit: deinde non decere vt illis audaciæ, nobis timiditatis, eadem causa sit. Illi enim nunc audent non quòd alicuius boni sibi sint conscij, sed quia nos afflictos credunt calamitatibus. vbi autem nos viderint occurrere, collabetur eorum fiducia, & nobis hoc ipso crescẽt animi, quòd iam cùm non ita ferocientibus pugnabimus. nam neq; admodum afflicti sumus, neque, vt quidam putãt, irato Deo nobis hoc accidit, sed casus hi sunt fortuiti. Quòd si Dei voluntate hoc factum est, mirum ni eiusdem voluntate cessauit calamitas, & hac castigatione contentus est. Quòd verò præsens bellum ei probetur vt iustum, ipse euidenter declarauit. Nonnullis enim per totam regionem terræmotu oppressis, vestrum qui arma gestatis nemini quicquam mali contigit, sed omnes estis incolumes, manifesto diuinæ voluntatis indicio, quòd si populariter militassetis vnà cum liberis & vxoribus, neminem vestrum desideraretis. Hæc cogitantes, & quod maius est, habere vos Deum protectorem omni tempore, persequimini iusto bello gentem impiam, nec amicitię iura, nec fœderũ fidem seruantem, in occidẽdis legatis fortẽ, cum virtute gerenda res est, semper fugacem. His verbis Iudæorum animi non mediocriter accensi sunt ad prœliũ. Herodes autem sacris de more peractis, propere duxit eos vltra Iordanem contra Arabas: metatúsq; castra non procul hostibus, decreuit castellum intra vtrosque situm occupare: cõmodum sibi id ratus, siue pugnãdum esset, siue castra in tutiorem locum transferenda. cúmque idem esset Arabum quoque cõsilium, circa eum locum certamen contractũ est. ac primum telis velitati eminus, deinde manus conserunt, vtrinque nonnullis cadentibus, donec Arabes victi discesserunt. Ea pugna Iudæis tantum momentum ad bene sperandum fuit, vt quia hostes certamen detrectabant, ausi sint vallum eorum diuellere ipsa castra expugnaturi. atq; ita coacti processerunt non satis bene structa acie, ne tantillum quidem alacritatis aut spei ad pugnã afferentes: conseruerunt tamen manus vel quia plures numero, vel quia necesse erat lacessenti hosti resistere. post diutinum igitur conflictum non paucis vtrinq; cæsis, tandem Arabes in fugam versi sunt. Tanta autem strages impulsis semel edebatur, vt non solum hostiũ gladiis conficerentur, sed præ impetu fugientis inconditæ multitudinis alij proculcarentur, alij suis ipsorũ telis se inuerent. itaque quinq; millia desiderata sunt. cætera turba refugit quidem intra castra, sed nulla certa salutis spe, nõ tam commeatus quàm aquæ penuria. Porrò Iudæi quia non potuerunt vnà cum fugientibus irrumpere, obsidione eos cinxerũt, & auxiliis aditus, & fugam obsessis intercludendo. In hac rerum difficultate Arabes legatos ad Herodem miserunt, primum pacem petentes, deinde quia sitis vrgebat, præsenti necessitati remedium. At ille non legatos, non pecuniam pro captiuis, nihil denique æquum admittebat, enixe cupiens facinorum in suos patratorum pœnas ab eis exigere. Itaque coacti siti inter alia mala prægrauante, progressi præbuerunt se vinciendos, & in captiuitatem abigendos, ita vt intra quintam diem capti sint ad quatuor milia. Sexta verò omnes reliqui decreuerunt prodire, & hostem aggredi, vel certam cladem malentes, quàm paulatim ignominiosè opprimi. Quæ sententia postquàm placuit, eruperunt è castris, sed parum idonei ad prœlium, fractis tam viribus quàm animis, propter extremum infortunium mortem in lucro reputantes. Quare primo conflictu circiter septem millia ceciderunt: domitáq; per hanc cladem gentis ferocia, in Herodis, quem suo malo bellatorem egregium experti sunt, clientelam se dederunt.

Herodes ad Cæsarem profecturus necessario Hyrcanum interfecit. Cap. IX.

VA felicitate ille multum elatus domum reuertitur, aucta ob rem bene gestam existimatione. Sed dum maxime res suas constabilisse videtur, *VII.* summum discrimen adiit, Antonio apud Actium deuicto armis Cæsaris. Tum enim actum de se putauit, non ipse solus, sed & amici eius omnes & inimici. nemo enim credebat impune fore tãtam Antonij amicitiam. quo factum est vt amici quidem nihil dissimularent desperationem, inimici verò condolere se fingentes, clãm gauderẽt, pollicentes sibi in futurũ meliorem statum reipu-

publicæ. Ibi Herodes videns præter Hyrcanum neminem ſupereſſe regij generis, ſtatuit eum è medio tollere: ſiue euaſurus eſſet periculum, tutius ratus neminem extare digniorem imperio: ſiue opprimendus eſſet à Cęſare, ſucceſſionem illi inuidens. Hæc ſecum volutanti, ab ipſius Hyrcani familia præbita eſt occaſio. qui quòd eſſet miti ingenio, toto vitæ ſuæ tempore nullis ſe admiſcuit negotiis, omnia fortunæ permittens, & quamcunque illa conditionem attuliſſet, ea bene contentus. Verùm Alexãdra ambitioſa fœmina, & mutationis ſpem modeſte ferre neſciens, ſolicitauit patrem ne vlterius ferret Herodẽ afflictorem ſuæ familiæ, ſed potius ſibi quoque caueret, ſéque ſperatæ fortunæ ſeruaret. conſuluit deinde vt Malcho Arabiam ditione tenenti ſcriberet, peteretque ab eo tutelam & hoſpitium. Si enim contingat Herodem male mulctari ab offenſo Cæſare, dubio procul ad ipſum rediturum imperium, propter nobilitatem generis, & fauorem populi. Talia ſuadentem Hyrcanus primo repulit, deinde victus importunitate mulieris, interdiu noctúque eandem cantilenam de futurorum ſpe, déque Herodis inſidiis occinentis, ad Arabem literas dat amico cuidam Doſitheo: in quibus ſcriptum erat, vt equites mitteret, qui eum ad Aſphaltitem lacum deducerent. Diſtat à Hieroſolymitanis finibus per trecenta ſtadia. Hæ literæ ideo Doſitheo potiſſimum creditæ ſunt, quòd & Hyrcani cliens erat & filię: & exoſum ei Herodem nõ vnà de cauſa videbatur veriſimile. nã Ioſephi ab eo necati cognatus erat, & aliquanto ante fratres eius apud Tyrum inter alios ab Antonio interfecti fuerant. nihilo tamen magis ob hæc Hyrcano fides ſeruata eſt. Pluris enim ille faciens præſentis regis gratiã, oſtendit ei epiſtolam. qui actis primum gratiis, vnum etiam ab eo poſtulauit miniſterium: vt complicata epiſtola, & obſignata Malcho eam redderet, & reſponſum ab illo reciperet. multum enim ſua referre, ſi etiam illius mentem intelligat. Quod vbi Doſitheus ſedulo executus eſt, Arabs reſcripſit paratum ſe & ipſum & familiam recipere, atque etiam omnes illius factionis Iudæos: miſſurúmque inſtructam manum quæ eos tutò deducere valeat, & voluntati eius obſecuturum per omnia. Poſtquam autem etiam hanc epiſtolam Herodes accepit, accito Hyrcano, rogauit eum, ecquid haberet cum Malcho fœderis. quo inficiante, prolatis in conſiſtorio literis, occidi eum imperauit. Atque hæc ita in ipſius Herodis commentariis ſcripta habentur: nam ab aliis traduntur aliter, videlicet non ob hoc crimen, ſed quaſi regi inſidiatum, necatum eſſe. Scribunt enim ſic: In quodam cõuiuio diſſimulata ſuſpicione quæſiuiſſe ex Hyrcano, num quas literas à Malcho accepiſſet. reſpondiſſe illum, accepiſſe quidem, ſed nihil præter officioſam ſalutationem continentes. Alterum amplius interrogaſſe, num quod etiam munus accepiſſet. cúmque reſpondiſſet, nihil præter quatuor iumenta quibus vectaretur: regem traxiſſe hoc in crimen corruptelæ ac proditionis, móxque hominem duci iuſſiſſe. Inſontem autem periſſe argumentum afferunt mitiſſimum ipſius ingenium, vt qui ne iuuenis quidem vnquam vllam temeritatis aut audaciæ ſignificationem dederit, ac ne tum quidem cùm ipſe principatu potiretur: ſed tum quoque pleraque omnia ex Antipatri adminiſtrauerit ſententia. Tunc verò iam octogeſimum annum exceſſerat, ſciebátque opes Herodis in tuto eſſe: Euphrate etiam traiecto, relictíſque qui trans eum amnem in ſummo honore habuerant, in patriam poſtliminio rediit, vt ſub illius poteſtate viueret, quo minus veriſimile eſt eum molitum facinus à ſua natura alieniſſimum, confictáque videntur hæc ab Herode omnia. Hic finis fuit Hyrcani poſt variam fortunam qua tota vita circumactus eſt. nam viuente etiam tum matre Alexandra pontifex Iudæorum creatus, per nouem annos eum honorem obtinuit: cui defunctæ cùm in regnum ſucceſſiſſet, elapſis tribus menſibus ab Ariſtobulo fratre pulſus eſt, ac deinde Pompeij ope reſtitutus. receptíſque omnibus honoribus quadraginta annos in eis exegit, deinde iterum ab Antigono pulſus, & mutilato corpore, captiuus apud Parthos vixit. vnde aliquanto poſt domum reuerſus, quamuis multa ſibi de Herode polliceretur, nihil tamen eorum cõſecutus eſt poſt tantam fortunæ varietatem: & quod omniũ eſt maxime miſerabile, vt modò diximus, in extrema ſenectute indigno fine abſumptus eſt. Fuit enim æqui amantiſſimus & perpetua modeſtia, imperiúmque maxima ex parte per alios adminiſtrabat, amore otij, & imperitiæ ſibi conſcius. Antipater certe atque Herodes huius bonitate ad tantas opes prouecti

uecti sunt: pro quibus meritis contra ius ac fas occisus est. Cæterùm Herodes Hyrcano sublato ad Cæsarem properans, & nihil boni de se sperans propter amicitiam Antonij, suspectam habebat Alexandram, ne vsa hac temporis opportunitate ad defectionem concitaret populum, & intestinis seditionibus regnum perturbaret. quare mandata regni cura Phæroræ suo fratri, & matrem Cypron, & sororem, & totam denique cognationem in Masada deposuit: iussitque fratrem, si quid sibi accidisset durius, habenas regni retinere. Mariamnen verò vxorem, quia propter simultatem cum matre eius & sorore degere non poterat, in Alexandrio cum Alexandra matre collocauit, commissa quæstori suo Iosepho & Sohemo Ituræo castelli custodia, viris & antè semper fidissimis, & tũc honoris causa his mulieribus regis adhibitis. Verùm his quoque mandatum dederat, vt si quid quod nollet accidisse sibi cognoscerent, confestim ambas interficerent, regnúmq; pro viribus liberis eius ac Pherorę fratri conseruarent.

Quomodo Herodes etiam regnum à Cæsare obtinuit. *Cap. X.*

His mandatis properauit Rhodum vt illic Cæsari occurreret. Quò postquam appulit, posito tãtum diademate, de cætero paratu regio nihil mutauit: admissúsque ad colloquium, tum maxime ostendit animi sui magnitudinem, neque ad supplicationes (vt in tali fortuna mos est) versus, neq; preces adhibens quasi rogando veniam, sed facti sui rationem reddens intrepide. Fatebatur enim apud Cæsarem & amicitiam sibi intercessisse maximam cum Antonio, & totis viribus se conatum vt penes illum esset rerum imperium: non armis quidem coniunctis quòd tum distineretur bello Arabico, sed misso ad illum frumento simul atque pecuniis. nec tamen se hac parte sibiipsi satisfeciisse. professum enim amicũ pro bene de se merito non opes solum, sed caput etiã & salutem debere obiectare periculis. Id quia non licuerit, certe hanc laudem suã esse, quòd ne post Actiacam quidẽ cladem illum deseruerit, neq; fortuna iam apertè mutata ad nouas spes se trãstulerit. quo tempore si non auxilio, at consilio à se adiutum hominem, commonstrando quo vno modo seruari posset, nec omnino in ordinẽ redigi, videlicet si Cleopatrã interficeret. hoc enim mature perpetrato, licebat illi in eius opes succedere, atque ita faciliores à te pacis conditiones impetrare. ille verò per incogitantiam consilium meum aspernatus est: atque hoc pacto tibi magis quàm sibi consuluit. Nunc igitur si odio Antonij meum quoque studium damnas, non negauerim ea quæ feci, neque vereor ingenue fateri quanto illum amore prosecutus sim. quòd si amoto personarum respectu, hoc tantum in disquisitionem vocas, qualis sim amicus, & quàm memor beneficiorum, licet tibi quoque hoc experiri. mutato enim nomine nihilominus manebit amicitia, & laudem suam merebitur. His verbis cùm magnam generositatem præ se ferret, non mediocriter allexit Cæsarem, virum liberalem ac magnificum: vt occasione dicendæ causæ paulatim insinuaret se in illius amicitiam. Quare diademate restituto hortatus eum, vt non minus suam quàm quondam Antonij amicitiam coleret, in summo honore habuit, addens scripsisse Capidium, quantum apud monarchas fauore Herodis adiutus sit. Ergo vbi præter spem acceptum se vidit Cæsarem, & opem eius denuo confirmatum in regno, senatusconsulto quoq; per illum impetrato, deduxit eum in Ægyptum, donatum plurimis muneribus, quibus etiam amicos eius sibi conciliauit, & animi declarauit magnitudinem. Conatus est etiam Alexandræ Antonij amico impetrare veniam, quod tamen non potuit, quia Cæsar animaduersurum se in illum iurauerat. Reuersus deinde in Iudæam auctus honore ac potestate, omnes qui contrà expectauerant attonitos reddidit, quasi Dei benignitate semper illustrior è periculis euaderet. Mox igitur parauit se ad excipiendum redeuntem ex Ægypto Cæsarem. qui postquam venit, omni regia magnificentia eum accepit apud Ptolemaidem: exercitui quoque omnem hospitalitatem exhibuit, & rerum ad victum accõmodarum copiam. quo factum est vt in intimã familiaritatem reciperetur, vnà obequitare solitus dum traducuntur copiæ, tractánsque tum ipsum tũm amicos ministerio virorum CL. ditissimo & sumptuosissimo cultu insignium. quin & squalida ac inaquosa loca transeuntibus nihil deesse passus est, non vinum, non aquam, qua miles tum magis etiam delectabatur.

VIII.

ctabatur. Ipſum quidem Cæſarem talentis DCCC. donauit: adeóque ſatisfactum eſt omnibus, vt luculentius etiam quàm pro eius regni facultatibus tractatos ſe fatererentur. quo magis amicitiæ promptæq; ad benemerendum voluntatis fidem fecit, & vſus opportunitate temporis egregiam opinionem magnanimitatis ſibi parauit. rurſumq; ab Ægypto redeuntes alios Romanorum primates tot officiis proſecutus eſt, vt nemini mortalium hac parte cederet.

Herodes Mariamnen calumnijs oppreſſam interficit. Cap. XI.

SEd cùm primum in regnum reuerſus eſt, perturbatam familiam inuenit, infenſámque ſibi vxorem Mariamnen & ſocrum Alexãdram. ratæ enim, id quod non immeritò ſuſpicabantur, non ſecuritatis cauſa ſe in id caſtellum concluſas, ſed quaſi in carcerem, ita vt nec ſuis nec alienis bonis frui poſſent, ægerrime ferebant. Mariamne quoque maritum ſimulare amorem credebat, quòd ei bonum eſſet atque commodum. ſed nihil moleſtius ferebat, quàm quòd ne illo quidem defuncto ſpes relinquebatur ipſam fore ſuperſtitem: nec vnquam excidebant mandata olim Ioſepho data, ita vt omnibus modis demereri conaretur cuſtodes, præcipue Sohemum, non ignara incolumitatem ſuam ſitam in eius manibus. ille verò principio fidus erat, non diſcedens ab Herodis præſcripto: deinde munuſculis ac blanditiis muliebribus paulatim mollitus eſt: poſtremò effutiit omnia mandata regia, præſertim quòd non ſperaret eum cum eadem poteſtate reuerſurum. eam ob rem ſic exiſtimabat, nec ab illo ſibi eſſe periculum, & à mulieribus paratam gratiam, præſentem dignitatem & in poſterum facile retenturis. Quòd ſi Herodē rebus ex ſententia confectis redire contingeret, nihil eum niſi vxoris arbitratu acturum. ſciebat enim quàm impotenter eam rex amaret. His ille de cauſis à mãdatis diſceſſit. Mariamne verò iniquiſſimo animo tulit noua ſibi ſemper alia ex aliis ab Herode naſci pericula: votáque faciebat ne ille vnquam ſaluus reuerteretur, cogitans vitam ſibi cum eo fore intolerabilem: id quod poſtea nec diſſimulauit, aperte faſſa quid ſe vreret. Ille enim cùm præter ſpem magna ornatus fortuna appuliſſet, primò vt par erat vxori lætum de hac re attulit nuncium: eámque ſolam præ aliis vxoribus ob amorem ac iucundiſſimam conſuetudinem ſalutauit & complexus eſt. Mulier verò narrante eo ſuos ſucceſſus, ſuſque déque ferre videbatur, nec belle ſuum affectum occultabat: ſed vt erat ingenuis miniméque ficatis moribus, ad illius blandas appellationes ingemiſcebat: narrationéque eius contriſtari magis quàm gaudere videbatur: vt iam Herodes non tam ſuſpicionibus quàm manifeſtis ſignis turbaretur. angebatur enim videns inexpectatam & apertam vxoris auerſationem: quam moleſtiam præ amore ferre non valens, nec in ira nec in reconciliatione perdurare poterat, & ſibi ipſe non conſtans iam hoc iam illo affectu diſtrahebatur. adeò animus inter amorem, & odium ambigebat, vt cùm ſæpe cuperet punire mulieris ſuperbiam, intercedente amore vetaretur. Nihil autem magis timebat quàm ne ſumpto de ea ſupplicio, ſeipſum hoc pacto grauius læderet ob defunctæ deſiderium. Talibus curis æſtuantem & ſic erga Mariamnen affectum vt videre ſoror eius & mater, opportuniſſimum tempus ſe nactas putauerunt: móxque aſſiduis calumniis concitabant hominem accendentes eius odium ac zelotypiam: quas ille nec reiiciebat, nec tamen libebat credere, & ſæuire in dilectam coniugem. peius tamen indies erga eam afficiebatur, magiſq; ac magis exaſperabatur, dum nec illa curas ſuas occultat, & ipſe amorem vertit in odium. Ac fortaſſe iam tum ſæuius in eam aliquid ſtatuiſſet, ni commodùm nunciatum eſſet extinctis Antonio & Cleopatra Cæſarem Ægypto potiri: cui obuiam properãs familiam ſic vt erat reliquit. Diſcedenti Mariamne commendauit Sohemum, plurimum ei ſe debere propter habitam ſui curam profitens, & cuiuſdam Iudææ partis ei dominium impetrauit. XX. Cæterum Herodes in Ægypto cum Cæſare congreſſus, liberius iam cum illo egit amicitia fretus, & magnis ab eo beneficiis ornatus eſt. quadringentorum enim Gallorum Cleopatræ ſatellitium ei donauit, & regionis partem reddidit, quam illa prius occupauerat. attribuit etiam eius regno Gadara, Hippon, & Samariam, in maritimis Gazam, Anthedonem, Ioppen, Stratoníſque turrim: quæ illi non mediocris fuit ad regium ſplendorem acceſſio. Deducto deinde vſq; Antiochiam Cæſare, in regnũ reuerſus ſenſit fortunam

quàm

quàm foris propitiam, tam domi aduerſam, maxime quod ad cõiugium attinet, qua parte ſibi antè videbatur feliciſsimus. Flagrabat enim legitimo coniugis Mariamnes amore quàm qui ardentiſsime, ne illis quidẽ exceptis, de quibus à ſcriptoribus proditur. ea fœmina cætera pudica & inuiolatæ fidei, innatam habebat muliebrẽ quandam moroſitatem, improbius illudens obnoxij mariti patientiæ, ita vt nõ habita regiæ potentiæ ratione, non raro contumelioſius eum tractaret, quam tamen ille diſſimulanter & moderate ferebat, licet ſolitam aperte & ſorori eius & matri exprobrare humilitatem generis. quæ cauſa fuit implacabilis inter eas mulieres odij, atque etiam calumniarũ quoties daretur occaſio: eæq; ſuſpiciones paulatim creſcentes duraue-
10 runt integrum annum poſt Herodis à Cæſare reditũ. tandẽ diu præmeditatum odiũ in hunc modũ erupit. cùm meridiano tempore quietis cauſa in cubiculũ ſe rex contuliſſet, pro coniugali affectu Mariamnen accerſiit. hæc autẽ introgreſſa quidem eſt, ſed vnà cubare noluit, rogantem contemnens, & inſuper patris ac fratris ſui necem opprobrans. quo indigne ferente, & vix ab inferendis mulieri manibus temperante, poſtquam ex ſtrepitu cõmotiorem eum ſenſit ſoror, ſubmittit iamdudũ ſubornatum pincernam, qui indicaret ſolicitatum ſe à Mariamne, vt ei operam commodaret in propinando regi amatorio poculo: & ſi amplius ſciſcitaretur qualẽnã id eſſet, diceret pharmacum penes ipſam eſſe, à ſe requiſitum tantùm miniſterium. quòd ſi rex mentione amatorij nihil moueretur, tum & ipſe ſileret. nihil enim illi fore periculi. hæc
20 prædoctum illo ipſo temporis articulo intromittit ad eum alloquendũ. atq; is cõpoſito vultu ingreditur, & quaſi rem valde ſeriam afferens, ait ſe largitione à Mariamne ſolicitatum, vt amatoriũ regi miſceret. quo audito cùm ille perturbaretur, ait pharmacum quoddam ſibi oblatũ, cuius ipſe vim ignoret: ideóq; id renunciare, quod hoc & regi & ſibi tutius exiſtimet. Ad hæc verba Herodes, iam antè ſatis cõmotus, cùm magis etiam exaſperatus eſſet, eunuchũ Mariamnes fidiſsimũ tormẽtis examinauit, ſciens quòd ſine illo nihil nec magnũ nec paruum tentatum ſit. qui cruciatus nõ ferens ad interrogata quidẽ nihil reſpondit, hoc tantũ prodidit, offenſam eſſe mulierẽ propter ea quæ Sohemus indicauerat. adhuc eo loquente exclamat rex, Sohemũ & ſibi antehac & regno fidiſsimũ non fuiſſe hæc proditurũ, niſi aliquid cõmercij ſecre-
30 tioris inter ipſos interceſſiſſet. móxq; Sohemũ comprehẽſum imperat interfici, vxorem verò cauſam ſuam iubet agere aduocato intimorũ amicorũ cõſilio, accuſationẽ accuratam exorſus, & confictũ veneficij crimen intentans. erat autẽ verbis immodicus, & iratior quàm decorũ iudicij poſtulat: quo factũ eſt, vt cũ eum ita velle viderẽt, omnium qui aderant ſuffragiis damnata ſit, qua ſententia prolata, viſum tamen eſt tam ipſi quã aliis quibuſdam præſentibus, nõ eſſe eius ſuppliciũ præcipitandum, ſed includendã in aliquẽ regiæ carcerẽ. at Salome cum ſua factione modis omnibus dedit operã vt mulier ſine mora necaretur: quò tanto facilius regẽ perpulerunt, quòd dicerent timendũ eſſe aliquem motũ in populo, ſi ſciretur viuã aſſeruari in carcere. atque ita Mariamne ducta eſt ad ſupplicium. Id conſpicata Alexandra, & intelligens
40 ſimilẽ exitum ſibi expectandũ ab Herode, omiſſa priſtina ferocia valde indecore mutata eſt. Volens enim oſtendere ſe nõ eſſe conſciam eius criminis, cœpit filiæ conuicium facere omnibus audientibus ſceleſtiſsimã & ingratã erga virum clamitans, dignamq; tali exitio, quæ auſa ſit tam immane facinus. non enim pro merito tractatum maritũ amantiſſimum. Hæc illa turpiter fingente, & inuolatura vt videbatur capillos miſeræ, etiam alij merito damnabãt ineptam eius ſimulationem, ſed in nemine hoc magis apparuit, quã in ipſa quæ ducebatur ad interitũ. nã neq; verbo vllo eam dignata eſt, neq; vel tantillũ intemperiis eius perturbata, excelſo animo improbare ſe illius turpem dementiã vultu ſignificabat. ipſa intrepida ſpecie, ac ne colore quidẽ metu mortis mutato ibat, generoſam indolem extremo quoq; ſuo tempore præferens. Ad
50 hunc modum periit mulier & temperans & magnanima, ſed non ſatis modeſta, & paulo contentioſior. Cæterum formæ venuſtate, & comitate cum maieſtate cõiuncta dici nõ poteſt, quantum omnes ætatis ſuæ fœminas ſuperauerit, quæ potiſsima cauſa fuit quo minus iucunde cũ rege vitam degeret. Obſequiis enim ob amorem ab eo culta & nihil moleſtũ expectans, licentioſius æquo ſe gerebat. moleſte etiam

ferebat ſuorum caſus. idq; apud ipſum quoq; fatebatur. Tandē effecit vt exoſa eſſet regis & matri & ſorori, atq; etiam illi ipſi, à quo ſolo nihil timebat. Ea perempta impotentius etiā flagrare cœpit rex, iam antè miſere affectus ſicut diximus. neq; enim vulgari coniugū more amabat, ſed cùm penè ad inſaniā vſque indulgeret huic cupidini, ne licentioribus quidem vxoris moribus effici potuit ne indies magis ac magis eam diligeret. Tum verò maximè ſibi viſus eſt irato Deo necaſſe Mariamnen. ſæpe inuocabat eius nomen, ſæpe etiam indecore lamentabatur. excogitabat autē oblectamenta quæcunq; poterat, apparandis conuiuiis ac compotationibus, nihil tamen proficiebat: quare & regni curā reliquit. adeóq; dolori ſuccubuit, vt ſæpe miniſtros iuberet vocare Mariamnen, quaſi illa adhuc viueret. Sic affecto ſuperuenit peſtilentia, quæ & plebis & purpuratorum maiorē partē abſtulit, omnibus irato Deo hanc immiſſam interpretantibus propter iniuſtū reginæ ſuppliciū. ita aucta regis ægritudine poſtremo in ſolitudines ſe abdidit prætextu venationis, vbi afflictans ſe intra paucos dies grauem morbū contraxit. Is erat inflammatio & dolor ceruicis, mente etiam mota nonnihil. nec remedia quicquam proderāt, ſed cùm exacerbare potius malū viderentur, res minimū à deſperatione abfuit. itaq; medici partim propter morbi cōtumaciam, partim quia in tanta difficultate nō erat libera diætæ electio, permittebant ei quicquid appeteret, in incertū euentū ſalutem fortunæ cōmittētes. quo ſic apud Samariā, nunc Sebaſten, decumbente, Alexandra habitans tum Hieroſolymis, re cognita conata eſt vrbis arces in ſuam poteſtatē redigere, alteram templo contiguam, alteram in ipſa vrbe ſitam. nam qui has obtinent, totam gentem habēt obnoxiam: quia nec ſine his ſacrificia quotidiana poſſunt peragi, neq; Iudæi ſine ſacrificiis degere, quibus vita citius cōtemnatur quā religio. præfectos igitur tentat, vt ſibi & genitis ex Herode ac filia pueris eas traderent, ne fortè illo defuncto occuparentur ab aliis. quòd ſi contingat eum ſanitatē recipere, interim à nemine tutius eas ſeruari quàm à domeſticis. Hæc ſolicitatio nō eſt æquis auribus accepta, ſed cū eſſent alioquin etiam fidi, tum eo magis manebant in officio, quòd & Alexandram oderāt, nec fas putabant deſperare de ſalute principis. amici enim erant veteres, vnus etiā nepos regis, Achiabus nomine. quare cōtinuo per nuncios de Alexandra ſignificauerunt. ille ſine mora eam iuſſit interfici: ſuperatóq; tandē morbo refectis & corporis vitibus & animi ſic efferatus eſt, vt quauis ex cauſa ad ſæuiendū eſſet propenſiſſimus. quamobrē ne ab intimis quidem amicis ſanguinarias manus abſtinuit, Coſtobaro videlicet, Lyſimacho, Antipatro cognomine Gadia, & Doſitheo, occaſione arrepta huiuſmodi. Erat Coſtobarus vnus inter primates Idumæorum, penes cuius maiores olim fuerat ſacerdotium Coze numinis, quod tum religioſe ab ea gente colebatur, priuſquam ſub Hyrcani principatu Iudaicos ritus acciperet. hunc Herodes quàm primū regnū adeptus eſt, Idumææ ac Gazæ præpoſuit, data in matrimoniū Salome ſua ſorore, cuius maritum Ioſephum interfecerat, vt iam dictū eſt. ea felicitate prēter ſpem oblata inflatus ille, paulatim ad tantam inſolentiam progreſſus eſt, vt regis imperata detrectaret, indignum ratus Idumæos ſeruire hominibus quorū ſacra & religionem acceperant: miſitóq; legationem ad Cleopatrā, docens Idumæam ſemper maioribus eius reginæ paruiſſe. proinde nunc quoque impetrandā eſſe regionem ab Antonio. Se enim paratū illi potius obſequi. Hæc autē moliebatur nō quòd Cleopatram mallet habere dominā, ſed vt auctis Herodis opibus, eo facilius ipſe Idumæorum dominationem inuaderet. nam ſpem ei faciebat tam generis claritas quā pecuniarum copia, quibus parandis ille nunquā non intentus ne à turpibus quidē lucris abſtinebat, nimirum nihil mediocre volutans in animo. Sed Cleopatra fruſtra tentato precibus Antonio, nihil impetrare potuit: & Herodes re cognita interfecturus erat hominem, niſi interceſſiſſent pro eo tam mater quàm ſoror: ita tamen eum donauit illarū precibus, vt nunquā poſthac illi fideret. orto deinde inter coniuges diſſidio, Salome libellum repudij marito mittit, præter legitimum morem patriæ. lex enim noſtra ſolis maritis hocius permittit, mulieribus autē ne dimiſſis quidē fas eſt nubere, niſi prioris viri permiſſu. Verū illa magis ex propria licentia quā cōmuni iure fecit diuortiū, & ad fratrē ſe cōferens aiēbat prætuliſſe fraternam beneuolentiā cōiugali fœderi. conſpiraſſe

ſpiraſſe enim eum ad res nouas moliendas cum Lyſimacho, Antipatro & Doſitheo: ſuisq; rebus fidē aſtruebat per Babæ liberos, quos ille iam per XII. annos ſeruaſſet incolumes. erat autē hoc verū, & tum præter omnē opinionē à rege auditū vehementer eius animū perculit. Quod enim ad Babæ liberos attinet, decreuerat eos aliquando tollere, aduerſatos ſemper ſuis conatibus, ſed procedente tēpore per obliuionem hoc omiſerat. cauſa verò odiorū hæc fuit. Regnāte Antigono dū Herodes obſideret Hieroſolyma, in tantis rerū difficultatibus maior populi pars feſſa, propenſa erat ad accipiendū Herodem intra mœnia. ſed obſiſtebāt Babæ liberi pollētes autoritate ac opibus & fidi Antigono, quòd putarent eū regē magis eſſe è republica. Tandē capta vrbe per Herodē, Coſtobarus deſtinatus ad obſeruādos vrbis exitus, nē quis aduerſæ factionis elaberetur, ſciens magnā eſſe Babæ filiorū apud vulgus autoritatē, & cogitans illos mutato rerū ſtatu magnum momentum afferre poſſe ſuis conatibus, ſubtractos clàm in ſuis agris habuit. Ac tunc quidem licet ſuſpectus Herodem periurio fefellit, negans ſe quicquam ſcire quò illi deuenerint. rege deinde per edicta prēmiū promittente indici, & modis omnibus eos perquirēte, ne tum quidem fateri voluit, veritus enim nō impune ſibi hoc fore poſt primā negationem, pergebat eos occultare, iam neceſsitate etiā non modo beneuolentia. Hoc poſtquā ſororis indicio rex cōperit, miſsis quibuſdā ad loca latebrarū, & illos interfecit, & quotquot in eodē hærebāt crimine: vt nihil iam reliquum eſſet ex Hyrcani cognatione, ſed ſublatis omnibus quorum excellebat dignitas, arbitratu ſuo poſſet quicquid vellet agere, nemine amplius reſiſtente. Quo factū eſt vt magis ac magis diſcederet à patriis ritibus, & peregrinis ſtudiis veterū inſtituta corrumperet inuiolabilia: quo tēpore permagna facta eſt bonorū morum in deterius inclinatio, labante diſciplina qua antehac populus ſolebat contineri in officio. Ac primū athletica certamina quinto quoq; anno in honorem Cæſaris inſtituit, theatro Hieroſolymis extructo: deinde in campo amphitheatrū vtrūq; ſumptuoſo opere cōſpicuū, ſed alienū à Iudaicis moribus, apud quos nullus eſt horū vſus, nulla ſpectaculorū oſtentatio. Ille tamen celebritatē hanc nobiliſsimā eſſe voluit, denunciatā circunuicinis atq; etiam longinquis gentibus propoſitisq; prēmiis magnus vndiq; athletarū cæterorumq; certatorū concurſus factus eſt, cōfluxeruntq; exercitatiſsimi quiq; in hoc genere. euocabātur enim magnis prēmiis nō hi tantū qui gymnicis certaminibus dant operā, ſed muſici etiā præſtantes, & qui vocantur thymelici: necnō quadrigarij ac trigarij, & qui ſingulis equis celetizontes curſum peragunt: magna cōtentione regis, ne quid deſideraretur, quod vſquā in hoc genere ſit ſpectabile. Theatrū ipſum per circuitū titulis erat ornatū Cæſaris, & trophæis deuictarum ab illo gentiū, auro atq; argento collucentibus, quod verò ad inſtrumentum & apparatum attinet, non veſtes prætioſiſsimæ, nō gemmæ raritate inſignes deerant in his ſpectaculis: cōquiſitis etiā feris plurimis, leonibus, cæterisq; vel robore ſpectandis, vel aliquo naturæ miraculo, hæ modò inter ſe modò cū damnatis hominibus cōmittebātur: quæ peregrinis quidem ſpectatoribus plurimū admirationis ſimul atq; delectationis afferebāt, indigenis verò prorſus ad diſſolutionem patriæ diſciplinæ tendere videbantur. nihil enim magis impiū exiſtimabant, quā ex ſpectandis hominibus cū beſtiis cōparatis voluptatem crudelē captare homines: abſurdum æque peregrinis artibus mutare inſtituta domeſtica. Sed nihil tam moleſtū fuit quā trophæa: quæ cū putarent armis cōtectas imagines, quarū vſus interdictus eſt noſtris legibus indigniſſime eas ferebāt. à quibus cū eos ſic abhorrere Herodes animaduerteret, per vim nihil agere voluit, ſed blādis alloquiis conabatur hāc ſuperſtitionē eximere. nihil tamē mouebātur, ſed credētes eum grauiter peccare, vno ore exclamāt: etiā ſi reliqua omnia ferre oporteat, nō laturos ſe intra vrbem hominū imagines: ſic trophæa vocabāt: hoc enim nefas eſſe. Herodes verò videns eos turbatos, & ſine ſatisfactione nō facile ceſſuros, accitis ad ſe præcipuis ex illo numero, & in theatrū adductis, rogabat eos, oſtēſis trophæis, quidnā hoc eſſe putarent. cūq; reclamaſſent, hominū eſſe imagines, iubet detrahi ornatū appoſititium, & oſtēdit nudos ſtipites. quo facto in riſum vertitur indignatio cōcepta ex ſuſpicione imaginū. atq; ita ſedato multitudinis tumultu, pleriq; iam mutati æquo animo ferebāt omnia. quidā tamen ne ſic

quidē deſtiterunt externos mores abominari, veriti ne ex hac mutatione ſequeretur magnū aliquod reipu. incōmodū: putaueruntq; ſui officij, labanti diſciplinæ publicæ vel capitis periculo ſuccurrere, nec pati Herodē quicquā cōtra receptos mores inducere, & pro rege hoſtē agere. ex his x. ciues cōiurauerūt cōtēpto periculo, ſicasq; veſtibus texerunt: & in his vnus cæcus, ob indignitatē eorū quæ audierat nō tam paratus ad agendum aliquid, quā ad patiendū ſi quid aſſertoribus patrij moris accideret, cuius exēplo nō mediocriter cōfirmati ſunt cæteri. Hi communicatis cōſiliis in theatrum vadunt, ſperantes nec ipſum regē improuiſum impetum ſuum euaſurum, aut certè multos ex aulicis eius ſtipatoribus opprimendos: & vel hoc ſibi fore mortis ſolatium, ſi illum violatæ religionis ergō in populi inuidiam adducerent. Et illi quidem quaſi duces ſe cæteris præbētes hæc facere ſtatuerāt. quidā verò ex his quos Herodes ad perſcrutanda & indicanda talia diſpoſuerat, rem totam expiſcatus, regi theatrū ingreſſuro aperit. is nō ignarus quantū odiorū ſibi quotidie cōcitaret. recipit ſe in regiā, & nominatim coniuratos accerſit: qui cōprehēſi in ipſo facinore, & ſcientes nullum eſſe effugiū, decreuerunt præſentem neceſsitatē ferre forti animo. nihil enim inficiati interrito vultu ſicas protulerunt, profitentes ſe recte ac pie cōiuraſſe, nō propter priuatos affectus, aut ſui cōmodi gratia, ſed pro diſciplina publica, quam nemo bonus violare ne morte quidē ſibi intentata ſuſtineat. hæc illi cùm magna confidentia pro ſe attuliſſent, à regiis abducti per omnes cruciatus necati ſunt. nec multo pòſt delator eorū inuiſus omnibus, à quibuſdam interfectus fruſtatim cōciſus eſt & obiectus canibus, idq; multis inſpectantibus: nemo tamen hoc factum prodidit, donec poſt longas ac moleſtas Herodis inquiſitiones à cōſciis quibuſdā mulierculis per tormenta expreſſa eſt confeſsio. tum verò autores eius facinoris cum totis familiis plectebantur, plebe nihilominus interrita, & parata leges defendere, ni maiore cohiberetur potentia. quod animaduertens rex omni ope obuiam iuit eorū conatibus, ne fortè hac rerum nouitate ad apertā defectionem adducerētur. cū igitur duas arces munitas in vrbe haberet, vnā in qua ipſius erat regia, alterā verò iuxta tēplum Antoniam à ſe nominatam, viſum eſt tertiam quoque munire Samariam, mutato nomine Sebaſten, quæ foris totam gentem contineret in officio. abeſt à Hieroſolymis itinere vnius diei, ad vrbanos etiam tumultus compeſcendos opportuna. Aliam etiam toti genti ceu arcem impoſuit, olim Stratonis turrim dictam: ipſe Cæſareā appellari maluit. In magno etiam quem vocant campo, ſorte lectis equitibus caſtellum condidit, & in Galilæa Gabalam, Eſthmonitim in Peræa. His arcibus ad tutelam regni per totam regionē opportune diſpoſitis, adempta eſt vulgo leuiſsimis quibuſq; cauſis mobili, tumultuandi materia: parato ad quoſcunq; clanculārios conatus remedio, dum in propinquo ſemper ſunt qui vel præcaueant, vel recēs ortos compeſcāt. In primis autem Samariam cincturus mœnibus, dedit operam vt tam è milite auxiliari, quàm è finitimis gentibus plurimos in eius ciuitatis corpus cōgregaret, partim propter templum quod ibi dedicare ſtatuerat, partim quo illuſtriorem eam faceret, ſed maximè quia prætextu magnificentiæ ſecuritatem rebus ſuis hoc pacto procurabat. Vrbi abrogato vetere, nouum nomen Sebaſtes impoſuit, agroſq; eius natura feraces habitatoribus diuiſit, vt mox ab initiis eſſent locupletes: firmiſsimū deinde murum circumdedit; natura etiam loci accliuioris adiutus, & præter veterem ambitum tantū ſpatij cōplexus, vt nulli celebrium vrbium cederet. erat enim xx. ſtadiorū circuitus. in eius meditullio fanum ſeſquiſtadij amplitudine eſſe voluit, modis omnibus ornatiſsimū, in quo templū extruxit cum quouis alio pulchritudine & magnitudine conferendū: reliquas etiā vrbis partes procedente tempore magis ac magis excolere ſtuduit, ſecuritatem captans ex firmitate loci, quo pro arce vti voluit, pulchritudine verò loci ſuæ liberalitatis ac magnificentiæ monumentū relicturus ad poſteros.

De fame quæ in terram Iudeam incubuit. *Cap.* *XII.*

XI EODEM anno qui fuit regni Herodis decimuſtertius, maximæ calamitates in eam regionem ingruerunt, ſiue ea fuit vindicta irati numinis, ſiue ita ferebant ſtatæ temporum viciſsitudines. Primum ſiccitas diuturna obtinuit, inde inſecuta eſt ſterilitas, ne illis quidem fructibus prouenientibus quos ſponte

ſponte ſua terra ſolet edere. Poſtea per inopiam mutata victus ratione morbi iam inualuerunt & peſtilentia, ſuccedentibus aliis poſt alias calamitatibus. Nam hoc ipſum peſtem exacerbabat, quòd ægroti in tanta penuria nec curam ſibi conuenientẽ, nec alimentum congruum habere poterant: & quotidie multis moriẽtibus, etiam ſuperſtites per deſperationem curam ſuorum relinquebant, nõ profuturã in tantis rerum difficultatibus. itaq; abſumptis veteribus frugibus, & nullis in earum vicẽ ſubnaſcentibus, nihil ſpei reliquum erat, malo præter opinionẽ indies creſcente, dum non vno annp etiam ſemina ipſa pereunt, terra non reddente debitum. quapropter neceſſitas multa ad præſentem vſum excogitare cogebat: ac ne Herodi quidem amplæ facultates ſuppetebant, dum fraudatur agrorum reditibus, abſumpta in ædificationem vrbiũ vetere pecunia adeóq; omnia variis malis vaſtabantur, vt vix eſſet cui ſuccurri poſſet. ad hæc accedebat populatẽ in regẽ odium, quòd ferè ſoleat calamitatũ culpa in eos reiici, penes quos eſt regimen reipublicæ. Cogitabat tamen aliquã medelam afferre tam difficili tẽpori, ſed modũ vix expediebat, quòd nec finitimi res ad victum neceſſarias venderent, eadem preſſi inopia, nec pecuniarum tantũ ſupereſſet, quantum poſſet omnibus ſufficere. attamen videns opus eſſe vt omnes adferendã opem conſilia cõferrent, quicquid erat in regia ſupellectilis tam aureæ quã argenteæ, id totum cõcidit, nec laudatorum artificũ parcẽs operibus, nec vaſis ad vſum neceſſariis. inde confectã pecuniam mittebat in Ægyptum, quam tum Petronius obtinebat pro Cæſare. is licet obtutus multitudine ob eadem neceſſitatẽ ad ſe confugientiũ, tamen qui priuatim amicus erat Herodi, & ſeruatos cupiebat eius ſubditos, præ aliis eis conceſſit frumenti exportationem, tam in omẽdo quã in euehendo adiuuans, ita vt maximũ momentum ad gentis ſalutem in eo fuerit. Porrò Herodes aducto frumento, & approbata populo ſua diligentia, non ſolũ mutauit auerſorum à ſe animos, verum etiã eximiam laudem beneficentiæ & prouidentiæ retulit. Nam primũ his qui ſibiipſis frumentum quærere non poterant, diuiſit omnibus accuratiſsimè diſpẽſans. Deinde quia multi erant qui propter ſenium vel aliam debilitatem cibos parare non valebant, his quoq; prouidit adhibitis piſtoribus, vt in promptu alimenta haberent. Quin & aduerſus hyemis aſperitatem prouidit, ne qui periclitarentur inopia veſtium abſumptis pecoribus, & lanis aliiſq; tegmentis deficientibus. Vbi verò etiã huic neceſsitati proſpectum eſt, propinquis quoq; Syrorum vrbibus ſolicitudinem impendit, diſtributis ad ſementem faciendam frugibus. quod ſanè & ipſi fuit commodum, tolla mox vberem referente gratiam, vt omnibus alimenta ſuppeterent. & quamprimum ſegetes meſſi maturæ factæ ſunt, ad LX. hominũ quos ipſe aluerat dimiſit per agros: atq; ita res penè perditas reſtituit ſua diligentia, non mediocriter ſubleuatis etiam finitimis qui eadem laborabant difficultatibus. nemo enim eius opem implorauit, quem non pro ipſius dignitate adiuuerit: ſed & caſtella & vrbes, & ex plebe qui grauabantur numeroſiore familia, ad illum confugientes neceſsitati inueniebant remedium: ita vt reuocatis ad rationem quæ in exteros tantũ inſumpſerat, reperta ſint frumenti cororum x. millia. corus autem capit x. medimnos Aticos. intra regni verò ſui pomœria LXXX. millia cororum expenſa ſunt. quæ quidem eius cura & tam opportunè collata gratia, tantum apud Iudæos valuit omnium ſermone celebrata, vt poſtea adiis quicquid hactenus vel adminiſtrando regno, vel tranſgrediendis patriis ritibus peccauerat, libenter obliuiſcerentur, bene compenſatum putantes eius liberalitate, qua vſi ſunt hoc difficillimo tẽpore. nec minor vel gratia vel gloriã parta eſt apud exteros, vt per hæc mala non mediocriter nomen regis illuſtratũ ſit, & quantũ domi acceptũ eſt, tantum foris ad celebritatem nominis accreuerit. Cũ enim inimicis neceſsitatibus tantam oſtendiſſet magnanimitatem, omnes nõ quales antè fuiſſe putabant, ſed qualem tum recens experti fuerint. Eodem tempore & auxilia miſit Cæſari, quingentos ſelectos è ſuo ſatellitio, quos Ælius Gallus duxit in expeditionem Arabicam, eorumq; ſæpe forti opera vſus eſt. Rebus igitur in priſtinam ſolicitatem reſtitutis, regiam in ſuperiori vrbis parte ædificauit, extructis ædibus amplißimis, exornatiſq; auro & marmoribus & ſubſelliis, vt magnum virorum numerum poſſent capere: domibus etiam pro cuiuſque dignitate appellatione indita, vt

vna

XII vna diceretur Cæsaris, Agrippæ altera. Coniugem deinde duxit amore correptus, ne distraheretur vagis voluptatibus: occasio autem nouarum nuptiarum fuit hæc. Erat inter Hierosolymitanos ciues Simon Boethi Alexandrini filius, sacerdos cum primis nobilis, habebatque filiam omnium eius ætatis pulcherrimam: cuius forma cum vulgi sermonibus celebraretur, primum fama illius Herodes permotus est, deinde conspectæ amore captus noluit vti sua potentia, ne tyrannice videretur agere, maluitq; in legitimum thorum puellam introducere. Cúmq; Simon nec affinitate tali, nec tamen contemptu dignus videretur, quo cupiditati suæ satisfaceret, id quod æquius visum est elegit, vt videlicet honoris accessione eum ornaret. Mox igitur Iesu Phabetis filio pontificatum abrogat, & successorem ei dat Simonem, atque ita affinitatem cum illo contrahit. Peractis deinde nuptiis nouum castellum condit, quo loco Iudæos olim profligauit, dum pelleretur armis Antigoni. distat autē à Hierosolymis circiter LX. stadiis, natura firmum, & ad excolendum idoneum: collis enim est leniter accliuis, attollens se in manufactam altitudinem, habens mammæ specie circumferentiam: estq; distinctus teretibus turribus: ascensu arduo, qui per C C. gradus lapideos scanditur. intus autem diuersoria sunt regia, magnis impensis structa, tam ad firmitatem, quàm ad pulchritudinem: & in pede collis habitationes spectatu dignissimæ, tum propter alia, tum propter aquæductus egregios, magno sumptu è longinquo perductos. circumiacens planicies ædificiis referta est ad iustæ vrbis magnitudinem, cui collis ille vice arcis immineat. Ita omnibus ordinatis ex sententia, nullos amplius in regno suo motus timuit, duobus potissimum modis subditos in officio continens: timore supplicium quæ neminiremittebat, & liberalitate qua pronidebat publicis necessitatibus: communiebátq; se accuratissimè, quasi incolumitas sua pertineret etiam ad rempublicam. Ciuitatibus se comem & humanum præbebat, dynastas per occasionem colebat, ad conciliandam sibi eorum gratiam munificentissimus, quòd innatam haberet magnanimitatem regiam. Ita factum est vt, cùm apud omnes esset gratiosus, magnis rerum suarum incrementis augeretur. Hæc tamen ambitio studiúmque demerendi Cæsarem cum Romanis potentioribus causa fuit, vt multum à patriis institutis decederet, & leges diuinas violaret, dum in honorem eorum vrbes condit, & templa extruit, licet non in solo Iudaico. hoc enim illi nequaquam laturi erant, quòd nefas sit nostras statuas ac effigies more Græcorum colere. Quapropter extra eorum regionem tales vrbes collocabat, excusans se Iudæis, quòd non sponte, sed potentiorum iussu hæc faceret: & interim Cæsarem Romanósque tanto magis sibi deninciens, quòd in eorum honorem à patriis consuetudinibus sustineret discedere. Sed præcipuus scopus erat vtilitas propria, & studium memoriæ propagandæ ad posteros, ita vt in condendis & exornandis vrbibus nullis sumptibus parceret.

Cæsarea conditur. *Cap.* XIII.

REGE quum animaduertisset in maritimis locum condendæ vrbi opportunissimum, cui pridem Stratonis turris nomen fuerat, & formam eius magnifice descripsit, & ædificiis marmoreis totam exornauit accuratissime, tam regiis palatiis, quàm priuatorum ciuium ædibus, & quod fuit omnium operosissimum, portum à tempestatibus tutum addidit, magnitudine Piræo pares, stationibus instructum & diuersoriis, admirandum structura, eo quòd propter loci naturam omnis materia tãtæ fabricæ aliunde magno sumptu cõuehẽda fuerit. Sita est hæc vrbs in Phœnice, quà in Ægyptũ præternauigatur, Dora inter & Ioppen, littorales vrbeculas, nõ satis portuosas quòd Africo sint oppositæ. hic enim procellosis flatibus arenas in littus prouoluẽs, nullam stationẽ quietam esse patitur, ita vt plerunq; naues mercibus onustæ, in alto ancoras iacere necesse habeãt. Hanc locorũ incõmoditatẽ correcturus, circulũ portus circumduxit, quantũ putaret magnæ classi recipiendæ sufficere: & in viginti vlnarum profundum prægrandia saxa demisit, quorum plerag; pedũ quinquaginta longitudinis, latitudinis verò octodecim, altitudine nouempedali fuerunt, quædam

quædam etiam maiora, minora alia. Hæc moles in mare iacta brachium ducentos pedes longum efficit, cuius ſpatij dimidium oppoſitum eſt frangendis fluctibus, inde procymation Græce dictum: reliquum ſuſtinebat murum lapideum diſtinctum turribus, quarum maximæ & pulcherrimæ nomen Druſus à Druſo Cæſaris priuigno, immaturo fato defuncto. Inerant & crebri fornices, nautarum diuerſoria. Excenſus deinde lato ambitu totum portum cingebat, locus ad inambulandum animi cauſa iucundiſſimus. Os autem portus patet verſus ſeptentrionem ventorum ſereniſſimum. crepido verò totius ambitus, à ſiniſtra quidem portum intrantibus turris eſt lato margini inſiſtens, ad firmius reſiſtendum fluctibus: à dextra autem duæ columnæ lapideæ coniunctæ turri ex aduerſo ſitæ pares celſitudine. Circum portum ædes continuata ſerie marmore poliriſſimo extructæ ſunt, extante in medio tumulo, in quo templum Cæſaris à longe conſpicuum adnauigantibus, & in eo ſtatuæ, Romæ altera, altera Cæſaris, vnde nomen Cæſareæ, vrbi tam materia quàm artificio ſtructuræ cõſpicuæ, cloacis etiam ſubterraneis non minus mirandæ: quæ paribus diſtantes interſtitiis in mare exeunt, vna tranſuerſa dirimente, vt imbrium & purgamentorum proluuies facilius in mare deferatur, & marini æſtus, quoties accedunt ſubintrare poſſint, & totam vrbem ſubluere. Extruxit etiam theatrum è ſaxo, & à meridionali portus latere amphitheatrum capaciſſimum, vnde late proſpectus patet in maria. Atque hæc omnia duodecim annorum ſpatio ſunt abſoluta, rege nec labori parcente nec ſumptibus. Hac iam altera vrbe poſt Sebaſten condita, decreuit Romam mittere filios Alexandrum & Ariſtobulum, vt ſalutarent Cæſarem: erátque eis paratum hoſpitium apud Pollionem Herodis ſtudioſiſsimum, licebat tamen etiam Cæſaris vti hoſpitio. Excepit enim adoleſcentes ſumma humanitate, fecítque Herodi poteſtatem, vt arbitratu ſuo è filiis quemcunque vellet hæredem regni deſignaret, aucto prius noua acceſsione Trachonitidis, Batanææ, & Auranitidis, tali de cauſa. Zenodorus quidam conduxerat ditionem Lyſaniæ, nec contentus his prouentibus in Trachone fouebat latrocinia, inde quoque captans compendium. incolæ enim locorum eorum libenter rapto viuunt, aſſueti prædas ex Damaſcenis agere. eos Zenodorus adeò non vetabat, vt lucrorum etiam eſſet particeps. ab his male vexati propinquorum agrorum coloni, Varum prouinciæ præſidem querelis obtundebant, poſtulantes vt Zenodori iniurias per literas ſignificaret Cæſari. Ille reſcripſit expugnanda eſſe latronum receptacula, & regionem eam ditioni Herodis contribuendam: ſic enim fore vt eius prouidentia caueretur in poſterum, ne Trachonitæ vicinis vllas exhiberent moleſtias. alioquin difficile erat eos compeſcere iam aſſuetos his artibus victum quærere: vt qui nec oppida haberent, nec agros, ſed in ſpeluncas ac cuniculos more ferarũ refugia. habebant autem paratam aquæ & cibariorum copiam, vt externa vi petiti poſſent ſatis diu bellum in latebris trahere. Specus enim illi aditus habent anguſtos, nec niſi vnum poſt alium hominem admittentes, ſed intus ſunt ampliſsimi & ſupra quàm credas capaces, plano ſolo deſuper tecti. nam totus is locus conſtat petra aſpera, & non facile meabili, niſi aliquo ducente per ſemitas: quæ non per directum ferũtur, ſed multis mæandris flexuoſæ ſunt. incolæ quoties propinquos populari non datur, ipſi inter ſe exercent latrocinia, nihil ſibi non permittentes. Eam regionem poſtquam Herodes accepit à Cæſare, adhibitis ducibus ad eos penetrans maleficia coercuit, & circumuicinis ſecuritatem peperit. Zenodorus autem partim inuidia, partim dolore ademptæ poſſeſsionis permotus, Romam ad accuſandum Herodem profectus eſt: nihil tamen efficere potuit.

Interea in Aſiam Agrippa mittitur, adminiſtraturus tranſmarinas prouincias pro Cæſare. eum quòd eſſet amiciſsimus, Herodes apud Mitylenen cùm ſalutaſſet, in Iudæam reuerſus eſt. Cæterum Gadarenſes quidam Agrippam adeunt, Herodem accuſaturi, quos ille ne auditos quidem ad regem vinctos remiſit. Arabes etiam iamdudum infenſi Herodi, tum aperire cœperunt inimicitias, ídque de cauſa, vt tum videbatur ſatis probabili. Zenodorus enim deſperatis rebus ſuis Auranitidem ditionis ſuæ partem illis elocauerat L. talentis annuis: quam quia donatio Cæſaris complectebatur, non patiebantur auferri, modo excurſionibus ac vi eam ſibi vindicantes, modo contendentes de iure poſſeſsionis apud iudices, pelliciebant etiam ad ſe egenos mili- XIII.

tes, qui miserorum more meliora sperant ex rerum nouitatibus. Hæc cùm maturè Herodes cognouisset, maluit tamen bonis rationibus occurrere quàm hostiliter, ne daret occasionem nouis motibus. Decimoseptimo demum eius regni anno Cęsar venit in Syriam: móxque Gadarensium plurimi cœperunt clamare in Herodem, grauem eum dictitantes ac tyrannicum, instigati huc potissimum Zenodori criminationibus: qui interposito iureiurando pollicitus erat, non prius se desiturum quàm quouis modo efficeret, vt illi à dominatione regia liberati attribuerentur ad prouinciam Cæsaris. ab hoc persuasi clamitabant, ídque aliquanto audacius, quia ne illos quidem pœnas dedisse videbant, quos rex deditos ab Agrippa acceperat. erat enim si quis alius erga suos inexorabilis, ab alienis verò acceptas iniurias libenter contemnebat ac remittebat. Cùm igitur de vi & rapinis eius, violatísque ac dirutis templis quererentur, Herodes quidem nihil territus, paratus erat causam suam dicere: Cæsar verò comiter illum tractabat, nihilo alienatior propter tumultuantem multitudinem. & prima quidem die qua congressi sunt, facta est horum mentio, deinde verò interruptum est hoc negotium. Gadarenses enim videntes quorsum Cæsar & amici eius tenderent, & certis cõiecturis timentes ne dederentur Herodi, sequenti nocte alij se iugulauerunt, alij præcipitauerunt tormentorum metu: quidam etiam in flumen se iacientes necauerunt: atque ita cùm seipsi prædamnare viderentur, sine mora Cæsar Herodem absoluit. accessit huic & alia non mediocris felicitas. Zenodorus enim præcordiis ruptis sanguine multo per secessum profluente apud Antiochiam Syrię periit. Cæsar verò & huius portionem, sanè non contemnendam, donauit Herodi: quæ sita Galilæam inter & Trachonem, complectitur Vlatham, Paneadem, & agros finitimos. adiunxit eum deinde rectoribus Syriæ, mandauítque vt omnia ex eius sententia fierent. Denique eò rum felicitatis prouectus est Herodes, vt cùm in toto quàm late patet Romano imperio duo essent omnium potentissimi Cæsar & Agrippa, Cæsar post Agrippam nemini maiorem quàm illi honorem haberet, Agrippa item post Cæsarem nemini. qua mutua beneuolentia fretus Pheroræ suo fratri tetrarchiam impetrauit, de suo regno decisis centum talentorum reditibus, vt etiam si quid fatale sibi accideret, in tuto essent res illius, neque subiiceretur Herodis filiorum imperio. Deducto inde ad mare Cæsare in regnum reuersus, in terra Zenodori elegantissimum ei templum construxit è marmore candido, prope Panium quod vocant. id spelunca est in monte amœnissima, eíque subiecta in immensum hians terræ deuexitas, plena aquis stagnantibus, ei mons valde magnus imminet. sub spelunca autem scatent fontes Iordanis fluminis. hunc locum alioquin etiam celebrem ornauit templo extructo in honorem Cæsaris. Tunc etiam tertiam tributorum partem remisit regni sui subditis, prætextu quidem vt post sterilitatem se reficerent, re autem vera vt placaret eorum animos, offensos talibus regis operibus, quæ videbantur planè ad religionis & bonorum morum perniciem tendere, vt omnium iactabatur sermonibus. cui rei & aliud ille remedium attulit, occasiones turbelarum auferens, & iubens sua quemque agere negotia, vetitis per vrbem conuenticulis & frequentioribus conuiuiis, appositísque etiam speculatoribus, & grauissimis pœnis qui contra facerent propositis. nam multi clàm & propalàm abducebantur in castellum Hyrcaniam, ibíque dabant supplicium: & dispositi erant tam in vrbe quàm per itinera qui obseruarent conuenientes cuiuscunque rei gratia, adeo enim hanc curam non negligebat, vt sæpe ipse plebeio cultu noctu misceret se vulgo, & experiretur quid de se sentiret populus: & quotcunque pertinaciter improbarent eius studia, in omnes inclementer animaduertebat: reliquam verò multitudinem sacramento obstringebat, iusiurandum exigens quòd non discessuri essent à fide & officio. atque ita maior pars metu cedebat & obsecundabat: qui verò liberius stomachabantur & cogi se indignabantur, eos quocunque pacto poterat tollebat de medio. Requisiuit etiam iusiurandum à Pollionis Pharisæi Sameæq; sectatoribus plerisque: quod cùm non impetrasset, non tamen in eos vt in cæteros tales sæuit, Pollionis reuerentia. remisit etiam hanc necessitatem his qui Essæi apud nos vocantur, genus hominum Pythagoreis Græcorum non absimile, de quibus alibi narraui prolixius. nunc prætereundum non videtur, nec alienum à proposita historia, cur religiosam de

ſam de his opinionem rex habuerit. Erat quidam Eſſenus Manahemus nomine, cùm aliàs vitæ honeſtæ & probatæ hominum teſtimonio, tum verò diuinitus etiam conceſſum habens donum fatidici ſpiritus. hic conſpicatus Herodem etiam tum cum cæteris pueris ludum literarium frequentantem, regem Iudæorum ſalutauit. ille putans ſe aut rideri, aut non ſatis notum eſſe homini, correxit eius verba, vnum de plebe ſe profitens. Tum Manahemus ſubridens, & blando plauſu poſteriora eius permulcens verius quàm feriens, Imò regnabis, inquit, & feliciter dominaberis: ſic enim Deus vult: & memor eſto Manahemi verberum, quæ te fortunæ mutabilis admoneant. Nihil enim te magis cogitare decet, quàm de iuſtitia & pietate, & æquitate erga ciues ſubditos. ſed ſcio te hoc non facturum, futuri præſcius. eris enim tam diuini quàm humani iuris immemor, licet alioqui fortunatiſſimus, & ſempiterna dignus gloria. Nec tamen Deum latebis, qui te extremo vitæ tempore graui caſtigatione reprehenſurus eſt. Hæc verba non magni fecit Herodes, qui tum nihil tale ſperabat: proſperis deinde ſucceſſibus ad regnum & tantam felicitatem elatus, cùm maxime vigeret, Manahemum accerſitum rogat de diuturnitate imperij. Ille nihil certi reſpondit, ſed ſcitante rege num decem annos duraturum ſit, & viginti, inquit, & triginta: atque ita indeterminatum fatalem finē reliquit. Herodes verò vel hoc contentus Manahemum data dextera dimiſit. & ex eo ſemper Eſſenos in pretio habuit. Hæc tametſi fidem excedere videntur, viſum eſt tamen lectori indicare, quòd multi ſint in eo genere quibus ob morum probitatem diuinitas aperire dignatur ſua decreta & conſilia.

Herodes nouum templum Hieroſolymis ædificat. Cap. XIIII.

DECIMO octauo autem ſui regni anno Herodes poſt tot præclara facinora, poſt abſoluta tot admiranda opera, eximium aliud concepit animo, Dei templum denuo conſtruere, ampliore ambitu & huic cōueniente celſitudine, ratus, id quod res erat, id fore omnium celeberrimum etiam ad poſteritatis ſempiternam memoriam. Cæterum veritus ne populum difficultate deterritum minus ad hoc obſequentem haberet, aduocata concione ſic eum allocutus eſt: Non habeo neceſſe, viri tribules, vt vel geſta vel opera mea commemorē, quæ ex quo regnare cœpi, plus vobis vtilitatis & ſecuritatis quàm mihi ornamenti & laudis attulerunt. ſcitis enim ipſi quòd in maximis veſtris difficultatibus nulla priuati commodi ratione vobis proſpexi: & quæ hactenus opera Deo iuuante abſolui, vobis potiſſimum ſeruiunt, per quæ factum eſt vt res Iudaicæ nunc magis quàm vnquam antea floreant. quare vt dicere cœpi, non opus eſt ſingulatim percenſere vel vrbes vel alia ædificia quibus tum Iudæam ipſam, tum alias huic contributas regiones excoluimus: ſed illud potius vobis nunc proponam, quod maxime vel ad religionis cultum, vel ad regionis ornatū attinet. Templo huic quod poſtliminio reuerſi à captiuitate Babylonica patres noſtri inſtaurauerunt, deſunt ad priſcam altitudinem LX. cubita. tanto enim celſius erat vetus illud Solomonis ædificium. nec hoc culpa maiorum noſtrorum accidit, per quos non ſtetit quin par illi priſtinæ ſtructura ſurgeret: ſed hanc menſuram præſcripſerunt Cyrus & Darius Hyſtaſpis filius: ſub quorum imperio quia illi tum vixerunt, ſicut poſtea Macedonum, non potuerunt aſſequi primum illud pietatis archetypum. Nunc quoniam Deo volente ego rerum potior, cui otium, pecunia prompta, magni reditus ſuppetunt, & quod maximum eſt, Romanorum orbis dominorum amicitia, dabo operam, vt quod maiores ſub alieno nutu viuentes non ſatis accurauerunt ſuppleam, & quicquid deeſt ad honorem Dei, memor acceptorum beneficiorum, grate ac pie perſoluam. Hac tam inopinata oratione omnium animi ſunt attoniti, quòd ſupra ſpem polliceri videretur: & angebantur magna ſolicitudine, ne fortè demolitus vetus ædificium, nouum non poſſet abſoluere. quare periculoſum videbatur conſilium, & conatus perdifficilis. Quod vbi animaduertit rex, iuſsit eos bono animo eſſe. manſurum enim vetus templum integrum, nec demoliēdum tantiſper dum omnis materia comparetur, quæ ſit ad futuram fabricam neceſſaria. neque eos fefellit. Mille enim plauſtra

parauit quæ lapides conuecherent: & ex omni artificum copia peritiſſimos ſelegit ad decem millia, & inſuper mille ſacerdotes ſtolis ſacerdotalibus ſuo ſumptu veſtitos, partim cæmentariæ, partim lignariæ fabricæ non imperitos: hóſque omnes adhibuit operi, materia iam ante conuecta. Sublatis deinde veteribus fundamentis, & nouis repoſitis, deſuper templum extruebat, longitudine centum cubitorum, altitudine totidem & viginti amplius. qui viginti cubiti aliquanto pôſt ſidentibus fundamentis deceſſerunt, eóſque denuo addere decreuerunt noſtri Neronis temporibus. Conſtabat autem ſtructura è lapidibus candidis firmiſſimis, magnitudine vigíntíquinque cubitorum in longum, octo in altum, latitudine verò cubitorum duodecim. habebátque baſilicæ ſilimitudinem, hinc & inde humilius, media ſui parte excelſum, à multis ſtadiis conſpicuum, maxime ex aduerſo habitantibus aut aduentantibus. Ianua verò penè ipſi templo par, & ſuperliminare aulæis variegatis ornabatur, floribus purpureis diſtinctis, & habentibus columnas intextas, ſub quarum capitibus vitis expandebatur aurea dependentibus botryonibus, mirandum ſanè opus tam manus quàm materiæ precio. Cinxit etiam totum templum ampliſſimis porticibus, quæ reſponderent reliquæ magnificentiæ, & priores illas pulchritudine vincerent. harum duæ validis muris fulciebantur, opere vel in primis memorabili. Tumulus erat petricoſus, arduus, à vertice ſenſim verſus Orientale vrbis latus reſupinus. huius verticem primus Solomon rex noſter inſtinctu Dei muro circumdedit. Radices quoque eius alio muro cinxit, cui verſus auſtrum ſubiecta eſt vallis profunda. hic murus conſtat ſaxis grandibus plumbo inter ſe vinctis, complectens interius ſpacium, & in profundum deſcendens, vt miranda ſit magnitudo & altitudo ſtructuræ forma quadrangulari. Saxorum enim magnitudo à fronte eſt conſpicua, interiora ferro vincta iunctúras continent contra omnium temporum iniurias firmiſſimas. Hoc opus poſtquam æquatum eſt vertici, cauitas quæ intererat murum inter & tumulum expleta eſt, vt complanatis omnibus fieret area, & circum quadriporticus quatuor ſtadiorum circuitu, ſingulis lateribus inter duos angulos per ſtadia ſingula patentibus. interius deinde ipſum verticẽ ambit alius murus lapideus: cuius Orientale latus quàm longum eſt duplicem habet porticum. ſpectantem ianuam templi ſiti in meditullio. Eam porticum priores reges adornauerant. Circum templum affixa erant ſpolia barbarica, quæ omnia Herodes denuo dedicauit, additis etiam recentibus Arabicis. In ſeptentrionalis lateris angulo arx erat firma & bene munita, opus Aſamonæorum qui gentis ſacerdotium ſimul & principatum tenuerunt, & turrim id vocauerunt, repoſitorium ſtolæ pontificiæ, quæ non promebatur, niſi pontifice ſacris operaturo. hanc Herodes in eo loco aſſeruauit, poſt cuius obitum in Romanorum poteſtate fuit, vſque Tiberij Cæſaris tempora. Eius principatu Vitellius Syriæ præſes à Hieroſolymitis honorificentiſſimo hoſpitio receptus, quò gratiam eis referret, à Cæſare impetrauit, vt iuxta ſua poſtulata ipſi haberent ſacræ ſtolæ cuſtodiam: fuerúntque Iudæi eius cuſtodes vſque Agrippæ regis obitum. poſt quem Caſſius Longinus præſes Syriæ, & Cuſpius Fadus Iudææ procurator, iuſſerunt eos denuo ſtolam in Antoniam deponere, dictitantes debere eam in Romanorum poteſtate eſſe, quemadmodum & antea. Miſſi ſunt hac de cauſa legati ad Claudium Cæſarem, deprecaturi talem neceſſitatem: vbi inuenerunt iuniorem Agrippam, cui petenti conceſſa eſt ſtolæ cuſtodia, ſcriptis de hac re ad Vitellium literis. Olim autem fuerat ſub ſigillo pontificis & præfectorum gazophylacio, qui pridie ſolennis feſtiuitatis adibant arcis & præſidij Romani præfectum, & recognito prius ſigillo ſtolam accipiebant: ac mox peracto feſto, reportatam in eundem locum, & in conſpectu arcis præfecti obſignatam deponebant: quod quidem hoc loco propter toties variatum morem admonere viſum eſt. Sed tum Herodes hanc quoq; turrim munitiorem reddidit ad tutelam templi, & in memoriam amici ſui Romanorum imperatoris Antonij vocauit Antoniam. Occidentalis autem porticus quatuor portas habebat: harum ab vna tranſitus erat in regiam per vallem in medio interiectam: duæ ferebant in ſuburbia, poſtrema in vrbem, gradibus multis vſque imam vallem diſpoſitis, & inde aliis ſurſum per accliue tendentibus. Vrbs enim ſita erat è regione templi, theatrali ſpecie, toto auſtrali tractu in profundam vallem deſinens. Quartum autem latus meridianum

etiam

etiam ipſum habebat portam ab vtroque angulo æque diſtantem, & triplicem porticum baſilicam longitudine ab Orientali valle ad Occidentalem pertinentem. Nec enim vlterius poterat. Ibi ſpectaculum erat, ſi vllum aliud ſub ſole, memorabile. Nam quum vallis in immenſum dehiſceret, ita vt calligarent deſpicientium oculi, deſuper extructa erat prælta porticus: cuius tecto conſcenſo ſi quis vtramque altitudinem coniunctam contemplaretur, abſque vertigine id non poterat, viſu deficiente ob nimiam profunditatem, priuſquam ad imum pertingeret. In eius porticibus ſtabant paribus interuallis quatuor columnarum ordines, quorum quartus intertextum habebat lapideum parietem. Craſſitudo autem cuiuſque columnæ, quantam poſſent tres homines conſertis inter ſe complecti brachiis: longitudo vigintiſeptem pedum, ſubiecta ſpira duplici. Numerus vniuerſarum fuit centum ſexagintaduo, capitellis ſculptis opere Corinthio pulchris vſque ad miraculum. His quaternis ordinibus fiunt per interualla ternæ porticus, ita vt in vno quoque latere duæ pariles, triginta pedum latitudinis, plus quinquaginta altitudinis, ſtadij longintudine, claudant inter ſe mediam, cuius latitudo ſeſquialtera, altitudo verò duplicata, tanto ſuperabat vtranque. Earum lacunaria lignea, ſculpturata figuris variis. Mediæ verò conuexitas altius ſurgebat, excitato ſuper epiſtylia pariete lapideo politiſſimo, columnis inſertis diſtincto, mirabili artificio commiſſuris oculos fallentibus. Atque hoc modo ſe habebat primus ambitus. Interius verò non longo interſtitio ſecundus, paucis gradibus ſcanſilis, ſeptum habebat lapideum, cum inſcriptione quæ vetaret tranſgredi alienigenam, ſub interminatione pœnæ capitis. hoc interius ſeptum tam auſtrino quàm ſeptentrionali latere patebat ternis ianuis æquidiſtantibus, ab Oriente verò vna magna, per quam intrarent caſti vnà cum vxoribus. Interiora autem fani mulieribus nefas erat ingredi. Tertium verò ſpatium intimum, ſolis ſacerdotibus acceſſibile. In eo templum erat & ante illud altare, in quo hoſtias immolare Deo ſoliti. Herodes autem interiora à quibus profani lege arcebantur non auſus ingredi, per ſacerdotes curabat fabricam intimarum porticuum: abſolutóque octo annis reliquo ædificio, tandem etiam templum ipſum eorundem ſacerdotum opera ſeſquianno perfecit. Quo facto ingens gaudium exortum eſt in populo, omnibus gratias agentibus Deo pro tam celeriter finito opere, & regi pro accurato tam alacriter negotio fauſta ominantibus, & inſtaurationem templi magna feſtiuitate concelebrantibus. Ibi rex trecentos boues Deo mactauit, & alij pro ſuis quiſque facultatibus tantum victimarum, quantum vix comprehendi poſsit numero, fallente veram æſtimationem earum multitudine. Incidit enim in hanc celebritatem abſolutæ templi fabricæ etiam natalis regni, quem Herodes anniuerſaria hilaritate ſolitus eſt colere, vt hoc pacto conduplicaretur lætitia publica. Cæterum rex inter alia templi opera etiam cryptam fecit ſubterraneam, ab Antonia ferentem ad Orientalem portam templi, cui turrim etiam impoſuit, in eum vſum vt occulte illuc poſſet aſcendere, ſi quid per tumultum contra regem vellet nouare populus.

Fertur toto tempore quo templum ſtruebatur nunquam interdiu pluiſſe, noctu tantum imbribus deſcendentibus ne interrumperetur ædificatio: eáque fama quaſi per manus tradita ad nos peruenit à maioribus. nec eſt veri abſimile, ſi quis diuinam prouidentiam reſpiciat. Et de templo inſtaurato hactenus.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DECIMVS SEXTVS.

Alexander & Aristobulus ad patrem reuersi, Salomes ac Pherorae calumnijs appetuntur. *Caput I.*

INTER cæteras reipublicæ curas ad se pertinere existimans rex etiam priuatas iniurias tam in vrbe quàm in agris cõpescere, nouam legẽ tulit prioribus dissimilem, quam ipse sanciit, vt perfossores parietũ liceret vendere in seruitutem extra regni terminos: quod videbatur non tam ad pœnam maleficorum tendere, quàm ad dissolutionem patriarum consuetudinum. Seruire enim apud exteros, & diuersam viuendi rationem habentes, & cogi ad faciẽdum quicquid illis imperare libuerit, religionem magis lædebat, quàm ipsos conuictos sceleris. Qua de re satis cautum erat in pristinis legũ sanctionibus: videlicet furem quadruplum reddere: quòd si non sit soluendo, vendi, non tamen exteris, nec in seruitutem perpetuam, sed vindicandum in libertatem anno septimo. Quamobrem sic vulgo interpretabantur, nouam illam legem iniquã pœnam statuere. & tyrannicum quiddam magis quàm regium sapere, non sine contemptu inueterati iam moris publici: traducebatúrque hoc nomine rex omnium criminationibus inuidiosissimis. Per idem tempus nauigauit in Italiam, salutatum Cæsarem, & ad inuisendos Romæ suos liberos. Ibi Cæsar humanissimè tractato filios reducendos domũ reddidit, satis iam instructos disciplinis liberalibus. Qui postquã reuersi sunt in patriam, statim excepti sunt magnis studiis multitudinis, quòd essent conspicui tum statura, tum multis ornamentis animi, & modis omnibus regium quiddã prę se ferrent ipsa specie. Mouerunt hæc ad inuidiam Salomen sororem regis, cæteróſq; quorum calumniis Mariamne oppressa fuerat, metuentes suæ potentiæ, quũ viderent nõ defore vltores materni interitus. Hinc igitur occasione arrepta, illos quoq; calumniis appetunt, dictitantes parũ iucũdam eis esse patris consuetudinem, memoria supplicij de genitrice sumpti, quasi auersantibus pollutũ materno sanguine. Videbant enim calumniatores esse causam odij, & hac vna via expugnare se posse & abolere paternam beneuolentiam. Nec hæc ad ipsum regem perferebant, contenti in vulgum tales rumores spargere, quibus tandem ad illum perlatis, facile diuinabant exoriturum tantum odium, vt ne naturalibus quidem vinceretur affectibus.

Herodes dat Alexandro & Aristobulo coniuges. *Cap. II.*

SED tum nondum frigescente paterna pietate, rex nihil mali suspicans in eo quo par erat honore illos habuit, & quòd iam essent adulti, vxores eis coniunxit, Aristobulo Salomes filiam Bernicen, Alexandro Archelai Cappadocum regis filiam Glaphyram. Post hæc audito quòd Marcus Agrippa
II. ex Italia rediisset in Asiam, profectus illò inuitauit eum in regnum suum, vt venire dignaretur ad amicum & hospitem: quo impetrato, nihil prætermisit quod illi voluptatem afferre posse crederet, excipiens eum in recens conditis vrbibus, & ostendens ædificia, ad hæc omne genus deliciarum & magnificentiæ tam ipsi quàm amicis exhibens, apud Sebasten & Cæsarienſem portum, & in extructis à se arcibus, Alexandrio, Herodio, Hyrcania. In vrbem quoque Hierosolymitanam eum perduxit, occurrentibus populariter omnibus amictu & cultu festiuo cum faustis acclamationibus. Agrippa autem Deo hecatombe immolata populo epulum præbuit: & quamuis libenter ibi diutius fuisset commoratus, appetente tamen hyeme tempestatum metu maturius abnauigauit in Ioniam, vnà cum amicis maximis honoratus muneribus.

Herodes

Herodes ad Agrippam nauigat. Cap. III.

REx autem exacta domi hyeme, inſtante vere rurſum ad illum properauit, audito quòd cum exercitu Boſphorum peteret: factáq; præter Rhodum ac Coum nauigatione, Leſbum petit, ratus ſe ibi eum inuenturum. Sed repulſus aduerſis Boreæ flatibus, aliquot diebus apud Chium hæſit: vbi & priuatim multos ſalutatum venientes regiis honorauit muneribus: & quum animaduertiſſet porticum vrbis dirutam bello Mithridatico iacentem adhuc, quòd propter inopiã reparari non poſſet ad priſtinam pulchritudinem & amplitudinem, tantum pecuniarum contulit in eius fabricam, quantum abũde ad abſoluendã ſuffi-
10 ceret, hortatus vt quàm primũ veterem ornatum vrbi redderẽt. Mutato deinde vento primum Mitylenen, deinde Byzantium allatus, vt audiuit Agrippam iam vltra Cyaneos ſcopulos prouectum, quanta potuit contentione ſecutus, apud Sinopen Ponticam vrbem eum offendit, ex inſperato viſus cum claſſe appellere: fuitq; gratiſſimus eius aduentus, & ſingulari affectu ſe inuicem complexi ſunt: quòd euidens eſſet argumentum fidei & amicitiæ, regem intermiſsis propriis negotiis præſto factũ Agrippæ opportuniſsimo tẽpore. Quamobrẽ indiuiſus ei hærebat Herodes in exercitu, laborum ſocius, & conſiliorum particeps. Nec minus aderat quum remittẽdus eſſet animus, ſolus adhibitus ex æquo & in difficilibus propter beneuolentiam, & in iucundis honoris gratia. Confectis deinde Ponticis negotiis, quorum cauſa illuc
20 Agrippa venerat, placuit nõ reuerti nauigio: ſed per Paphlagoniam, Cappadociam, ac maiorẽ Phrygiam terreſtri itinere peruenerunt Epheſum: & inde rurſum Samum traiecerunt nauibus. Toto autem eo itinere ferè per ſingulas ciuitates in multis Herodi gratificatus eſt, ad eius preces multorum ſubueniens neceſsitatibus. Solitus eſt enim non ſolum pecunia largiter adiuuare petentes, & magnos ſumptus facere in hoſpites: verùm etiam ſi cui mediatore opus erat apud Agrippam, per neminẽ alium facilius voti compos factus eſt. Cúmq; etiã ipſe magnanimus eſſet, ac facilis ad concedendum ea quæ neminem læderent, non leue erat momẽtum & in rege, incitante vel ſponte currentem ab beneficentiam. Primum enim iratum Ilienſibus reconciliauit, & pro Chiis debitam Cæſaris procuratoribus pecuniam perſoluit, immuni-
30 tate impetrata: & aliis item, quacunque in re ſingulis opus eſſet, affuit.

Ionici Iudæi Gentiles apud Agrippam accuſant, conatos ſibi adimere priuilegia per Romanos conceſſa. Cap. IIII.

POST QVAM autem ventum eſt in Ioniam, præſto fuit magna multitudo Iudæorum, eius regionis vrbes incolentium: qui nacti opportunitatẽ queſti ſunt de indigenarum iniuriis, quòd nec legibus ſuis eos viuere ſinerent, & feſtis diebus traherẽt ad tribunalia, & ſacram pecuniam Hieroſolyma mittere vetarent, adigerentq; ſe ad expeditiones & munia publica conuertendámq; in eos ſumptus ſacram pecuniam, contra cõceſſa per Roma-
40 nos priuilegia. Has querelas vt Agrippa audiret, Herodes dedit operam, addito eis vno ex amicorum cohorte Nicolao, qui cauſam eorum ageret: qui coram Agrippa, aſsidentibus Romanorum honoratioribus, & regibus aliquot ac dynaſtis, in hunc modum pro eis verba fecit: Omnibus quidẽ qui aliquam iniuriã patiuntur, Agrippa præſtantiſsime, confugiendi ad poteſtatum maiorum opem incumbit neceſsitas: nobis verò etiam impetrandi quæ petimus adeſt fiducia. Neque enim aliud poſtulamus, quàm quod iam antè veſtra beneficentia cõceſſum eſt: quódq; hi nobis adimere conantur, qui æque ac nos veſtro ſubiecti ſunt imperio. Atqui ſi magnum eſt veſtrum beneficium, digni ſumus qui id retineamus, hoc ipſo quòd nos dignos eo iudicaſtis. ſin paruum, turpe fuerit, ne parua quidem vos poſſe concedere. Quamob-
50 rem ſatis apparet nobis illatam iniuriam ad vos quoque pertinere, quorum iſti & iudicia contemnere non verentur, & gratiam irritam reddere. Quòd ſi ipſos aliquis interroget, malintne vita carere, an patriis inſtitutis, põpis, ſacrificiis, feſtiuitatibus, quibus honores deorum ſuorum cõcelebrant: ſat ſcio quiduis potius paſſuros quàm diuelli à patriis ritibus. Nam & bella pro religionibus vindicandis ſæpenumero ſu-

ſcipiuntur,& huius (qua per vos fruimur) tranquillitatis ac felicitatis hoc maximum habetur præmium,quod cuique licet ſuo more viuere,& pietatem colere.Quod igi tur ipſi nullo pacto ſuſtinuerint,hoc aliis inferre conantur:quaſi verò nõ perinde ſit, vel tuam vel alienam pietatem impedire ac lædere. Quin & aliud conſideremus. Eſt'ne vlla gens aut ciuitas aut populus,qui non ſummã ſuæ felicitatis in veſtro principatu & Romana potentia collocet? eſt'ne qui veſtram gratiam velit eſſe irritam? Nemo ſanè,qui modo ſapiat. Nemo enim eſt, cuius id vel priuatim vel publice non referat. Atqui iſti dum veſtra nobis beneficia conantur auferre, ne ſibi quidem ipſis vllum ius ſaluum relinquunt, eorũ quæ veſtra benignitas conceſsit, quæ tamen ſunt inæſtimabilia. Quale enim vel illud eſt, quòd quum multæ aliæ gentes regibus pareant,hi ſub tutela Romanorum principum in libertate feliciſsimam vitam exigunt? Noſtræ autem res,etiamſi nemo ſit moleſtus,nullam tamen merẽtur inuidiam. Cætera enim communi cum reliquis veſtris ſubditis felicitate fruentes, nihil nobis eximium poſcimus,niſi vt liceat patriam pietatem colere: quod nec per ſeipſum eſt inuidendum,& permittentibus etiam conducibile. Nam Deus & cultores ſuos ſemper amat, & eos qui talem cultum non prohibent. Quid enim eſt in noſtris ritibus quo quiſquam merito offendi debeat? imò quid non coniunctum cum omni pietate ac iuſtitia? Neq; enim celamus præcepta vitæ quæ ſequimur, aut ſtudia quę exercemus:ſed ſeptimo quoque die ab omnibus aliis negotiis vacantes, perdiſcendis legibus operam damus, iudicantes hanc diſciplinam plurimum conferre corrigendis moribus. Hi ritus noſtri cùm per ſe quoque in diſquiſitionem vocati, nihil habeant reprehenſibile,nunc vetuſtate etiam,contra quàm multi opinantur,conſecrati ſunt: vt non poſsit non eſſe religio,tot ſeculis ſancita deſerere.Hæ ſunt iniurię quas iſti nobis per vim inferunt,Deo dicatam pecuniam per ſacrilegium diripiẽtes, immunibus tributa imponentes, feſtis diebus ad lites & negotia profana pertrahentes, nulla neceſsitate exigente, ſed tantum in religionis noſtræ contumeliam, quam ipſi ſciunt immerito ſe iniuſtis atque illicitis odiis proſequi. Veſtrum enim imperium omnibus ex æquo conſulens,& beneuolentiam mutuam ſubditorum alit,& obſiſtit odiis.Has iniurias,Agrippa præſtantiſsime,rogamus vt à nobis prohibeas,vtq; in poſterũ quoque detur noſtris viuere moribus,quemadmodum antea,nec aduerſariis plus in nos liceat,quàm nobis in illos.Id enim non ſolum iuſtum eſt, ſed cõceſſum etiam veſtra clementia:& extant de hac re multa ſenatuſconſulta,in Capitolio æreis tabulis conſecrata,quæ hodiéq; leguntur,dubio procul propter expertam noſtram fidem atque beneuolẽtiam, & alioqui ſacroſancta etiamſi nullum noſtrum preceſsiſſet meritum: quandoquidem nõ ſolis nobis, ſed fermè omnibus mortalibus, adeò nihil de priſtinis beneficiis detrahitis,vt ea potius indies præter omnem ſpem reddatis cumulatiora: quæ quidem omnia percenſere præſentis temporis anguſtia non patitur. Sed ne vane iactare videamur noſtra officia, omiſſis pręteritis, ſatis teſtari poteſt vel rex noſter qui tibi aſsidet.quod enim ille beneuolentiæ aut officij genus familiæ veſtrę non exhibuit? vbi fides eius deſiderata eſt? quid non in honorem veſtrum excogitauit? ad quam neceſsitatem non primus præſto affuit? Quid igitur prohibet nos quoque nonnihil gratiæ pro huius meritis accipere? Nec prætereunda eſt patris huius Antipatri fortitudo,qui bello quod Cæſar in Ægypto geſsit cum MM. militum auxiliariorum affuit:in quo ita ſe geſsit,vt tam terreſtribus quàm naualibus præliis nulli virtute cederet. nec libet commemorare quantum tunc rebus eius momentum attulerit, qualibus ac quãtis ab eo muneribus auctus ſit: cùm potius à principio adducere debuerim literas,quas ea de re Imperator ſcripſit ſenatui,quibus à populo Romano honores & ius ciuitatis impetrauit Antipatro. poterat enim hoc ſolum argumentum ſufficere ad declarandum non immeritò nos dignatos tanta gratia, & à te confirmationem eius petere: à quo vel nouam ſperare debuimus, videntes tantum tibi cum rege noſtro amicitiam intercedere: quandoquidem & à Iudæam habitantibus renunciatum eſt nobis, quantum victimarum obtuleris Deo, quibúſve votis illum honoraueris: vtq; populum epulo exceperis, & mutuis hoſpitalitatis officiis delectatus ſis: quæ quidem omnia debent argumenta haberi amicitiæ Iudæorum gentis

& tanti

& tanti Romanorum principis,confirmatæ coram ipſis Herodis penatibus. Per hæc te obteſtamur in ipſius regis præſentia, nihil aliud quàm vt quæ ipſi conceſſiſtis Iudæorum generi, aliorum fraude intercipi non patiamini. His Nicolai verbis nemo Græcorum ſe oppoſuit: quia non de iure contendebatur apud iudices,ſed ſupplicatio tantum offerebatur iniuriam deprecans. Nec illi inficiabantur, ſed hoc ſolum facto prætexebant,quòd oneroſi ſibi eſſent inquilini Iudæi. At illi & ingenuos ciues ſe approbauerunt,& ſine cuiuſquam iniuria patriis legibus viuere. Quamobrē Agrippa intellecto quòd vim paterentur, ſic reſpondit: ſe non ſolum propter Herodem amicum illis gratificari paratum, ſed etiam quia æquum poſtulare videantur: quare etiamſi plura petiiſſent, conceſſuruum ſe fuiſſe quicquid ſaluis populi Rom. cōmodis concedi poſſet:nunc quia id tantum poſtulent,vt quæ prius conceſſa ſint rata maneant, confirmaturum ſe populi Romani beneficium, & daturum operam ne quis illis moleſtus ſit amplius,iuxta inſtituta patria viuentibus. Hæc locutus dimiſit conuentum. Tum Herodes aſſurgens ei gratias egit omnium nomine. Deinde poſt mutuos complexus vale dicto à Leſbo digreſſi ſunt.

Herodes in Iudeam reuertitur. *Cap.* *V.*

REx igitur paucis pòſt diebus ſecunda nauigatione vſus Cæſaream appulit, & inde Hieroſolyma petiit: ibi aduocata in concionē tam vrbana multitudine, quàm reliquis Iudæis qui tum fortè aderant, rationem eis ſuæ peregrinationis expoſuit, & impetratam immunitatem Iudæis per Aſiam degētibus. Cōmemorauit deinde quantum felicitatis eis ſuus principatus attuliſſet, dum ipſe nihil magis curaret, quàm ne quid deeſſet ſubditis: & quo magis eos exhilararet, profeſſus eſt quartam tributorum partē ſe remittere. Illi vero ſimul oratione, ſimúlq; munificentia regis deliniti,cum maxima lætitia diſceſſerunt,omnia fauſta regi comprecati.

Domeſticum diſſidium inter Herodem & filios. *Cap.* *VI.*

INTERIM domeſticum diſsidium indies augebatur. Salome tanquam hęreditario odio adoleſcētes proſequēte,atque ex præterito facinore quo matrē eorum oppreſſerat,audaciā aſſumente, & hoc agente ne quis ſupereſſet, qui poſſet vlciſci mortē immeritæ. Nec deerat occaſio,quòd adoleſcētes non optime erga patrē affecti viderentur,partim memoria materni interitus,partim dominādi cupidine. Rurſum igitur vetera mala renouabantur,his in Salomen ac Pherorā conuitia iactantib. illis vicīſsim odia & inſidias cōtra adoleſcentes exercentib. & cùm eſſet odium mutuū,non erat tamen ſimile: dum hi vel propter genus & mores ingenuos, vel propter ætatis imperitiā procaci lingua iram non diſsimulant:illi cōtrà maleuole ac aſtute calumniis viā pręſtruunt,prouocantes adoleſcentū ferociam,quā mox erāt apud patrem eorū in ſuſpicionem vocaturi:voluntatem vindicandi maternā necem vel propria manu non deeſſe illis,hoc argumēto colligentes, quòd nec puderet eos talis matris,& iniuſte interfectā contenderēt. Iámq; fabula erant totius ciuitatis,cunctis ſimplicitatē adoleſcentū miſerantibus,nec ceſſante Salome occaſiones veriſimilis criminationis ex ipſis ſumere:qui impatiēter ferentes matris mortē, & iuueniliter cōtentioſi,non illius modò vicem,ſed ſuam quoq; ſortē miſerabantur,quòd neceſſe haberent cum infelicis parentis interfectoribus vitā degere, & ſe quodāmodo cōtaminare illorū cōtubernio. atq; huic diſsidio magnū incremētū abſentia regis addidit. III

Qui poſtquā reuerſus eſt,& concionē illā apud populū habuit,mox tum à Pherora tum à Salome eſt monitus,imminere magnū periculū ab adoleſcētibus palàm iactātibus non impune laturos qui matrē interfeciſſent. his affinxerūt, Archelaū Cappadocē eis ſpem facere,quòd ope illius peruenturi ſint ad Cæſarē,& patrē accuſaturi. quibus auditis Herodes turbatus eſt,tāto magis quòd eadē & ab aliis renūciabantur:& per hęc anteactorū admonebatur, quòd propter domeſticorū diſsidia nec amicis nec dilectiſsima coniuge diu frui potuerit:futuráq; ex præteritis colligens, & maiorem aliquā calamitatem ſecuturā timens,planè confuſus erat animo. Reuera enim quemadmodum foris ſupra ſpem fortuna vtebatur propitia,ſic domi præter opinio- IIII

nem omnia male cedebant: vt meritò ambigendum sit, possit ne pensari tanta felicitate externa eius calamitas domestica, an satius esset carere ex æquo vtraq; & intra priuatam fortunã consistere. Dum talibus curis intra se fluctuat, visum est aliũ filium qui etiamnum priuatus erat accersere, cõprimendisq; adolescentũ ferocibus animis illum opponere, & honoribus euehere: is dicebatur Antipater: non quòd vellet sicut postea victus affectu nimio fecit, omnia in illũ cõferre, sed ratus se filios Mariamnes hoc pacto castigatiores redditurũ, & minuendã eorum arrogantiã, si viderent nõ esse necesse vt sibi solis seruetur tanti regni successio, quapropter hunc quasi succedaneũ in domũ induxit, putans se iam prospexisse adolescentibus vt posito fastu tractabiliores se patri præbeant, sed longe aliter euenit, nam & illi factũ hoc iniuriã summam interpretabãtur: & Antipater tali erat ingenio, vt præter spem nactus ampliorẽ libertatem, in hoc omni ope incumberet, ne fratribus primo loco apud patrem cederet, & alienatũ iam ab illis per calumnias, & propensum ad hoc, vt (quod iste vehemẽter cupiebat) infensior etiã indies fieret. Quamobrem nihil aliud cogitabat, hoc tantum cauens, ne ipse videretur fratrum delator, sed per alios consiliorum socios rem ageret, qui neq; suspecti essent regi, & fidem etiam propter amicitiam verbis suis possent adstruere. Iam enim cõplures ad hunc noua spe inflatum colendũ se contulerant, & Herodem fucata specie beneuolentiæ captabant: cúmque per multas easq; inter se fidas personas hæc ageretur fabula, adolescentes magis etiã quàm ante occasionem illis præbebant. nam & lacrymæ sæpe eis prorumpebant, non ferentibus iniurias ac contumelias, & matrem interdum inuocabant, patrémq; iã apertè vt parum æquum amicis incusabant. quæ omnia malitiosé ab Antipatri cõiuratis obseruabãtur, móxq; affingentes etiam nonnihil Herodi renunciabant, fouentes domesticum dissidium. Rex enim ægre hæc ferens, & volens humiliare Mariamnes filios, maioribus semper Antipatrum augebat honoribus: cuius precibus postremo victus, matrem eius in regiam induxit. Cæsari etiam sæpe pro eo scribens, priuatim hunc diligentius cõmendabat: & cùm nauigaret ad salutandum Agrippam, post decennalem administrationem Asia decessurum, solum ex filiis Antipatrum secum duxit: quem ei cum multis muneribus tradidit Romam ducendum, & recipiẽdum in Cæsaris amicitiam: vt iam viderentur omnia per hunc agi, protrusis à principatu adolescentibus.

Antipatro Romæ degente Herodes Alexandrũ & fratrẽ adductos ad Cæsarẽ accusat. Cap. VII.

A peregrinatio non mediocriter Antipatro profuit ad honorem & primatũ inter regios liberos. Illustris enim factus est Romæ, paternis literis commendatus amicis omnibus. Vnum molestè ferebat, quòd non poterat fratres continuis vexare calumniis, & verebatur ne patris animus mutatus, æquiorem se præberet erga Mariamnes filios. Hæc assidue cogitans non desistebat à proposito: & absens quoq; per literas exacerbabat patrem in eos, quasi de incolumitate ipsius solicitus, sed reuera ad speratam regni successionẽ malis artibus viam sibi præmuniens: donec ad tantam iram Herodem perduxit, vt inimicus esset adolescentibus. Sed cùm repugnaret huic affectui, timeretq; ne quid per iram ageret temere, decreuit Romam nauigare, & ibi filios accusare apud Cæsarẽ, ne propter indignationẽ videretur parum pius erga filios. quò postquam peruenit, nõ inuentũ ibi Cæsarẽ Aquileiam vsq; persecutus est: & cũ veniisset in colloquiũ, rogassetq; vt de infortunio suo vellet cognoscere, adductos coràm filios accusauit insolentiæ tentatiq; veneficij, conquerens eò processisse illorum odia, vt per immane facinus paterno regno potiri cuperent: cùm sibi per Cæsarem libera potestas permissa sit relinquendi eum successorẽ, qui in pietate erga patrem sit constantior. illos verò etiamsi principatus nõ accedat, cõtentos esse patris exitio, idq; etiã cum suæ vitæ periculo quærere: tam immane ac sceleſtum odium inueteratũ esse in eorum ánimis. Eam calamitatem diu toleratam nunc demum se cogi aperire Cæsari, & aures eius talibus inquinare sermonibus. & quo tandem suo merito? quáve iniuria? aut quomodo eos æquum putare, vt quẽ ipse principatum longo tempore per multa pericula quæsisset, eius non sinant esse dominum,

nec

nec liberam potestatem permittant relinquendi eius cuicunque per pietatem hunc honorem promerito, vt ad hoc præmium spectantibus maior fiat de pietatis officiis contentio: maxime cùm saluo naturæ iure ne fas quidem sit illis cogitare tale aliquid. neminẽ enim posse affectare parentis regnum, nisi qui eiusdem optet interitũ, quandoquidẽ viuo nõ detur succedere. Se quidẽ nihil passum illis deesse eorũ quæ regiis liberis ab amantissimo patre præstari conueniat, non ornamenta, non ministerium, nõ delicias, cõiugia quoq; procurasse illustrissima, alteri suæ sororis, alteri Alexãdro Archelai regis filia collocata. Et quod maximũ sit, ne post talia quidem ausa patria se potestate in eos vsum, sed ad cõmunem benefactorem Cæsarem adduxisse, & decedentem ex iure vel patris violati, vel regis per insidias appetiti, ex æquo se cum eis apud talem arbitrũ disceptare, rogare tamen ne impune sit illis tantũ facinus, néve ipse cogatur in perpetuo metu vitam degere: quando ne illis quidem expediat post tam nefarios conatus solem inspicere, & impunitatem auferre post proculcata pietatis ac humanitatis iura omnia. Hæc crimina postquam Herodes magna vehementia filiis obiecit coram Cæsare, adolescentes qui ne loquente quidẽ illo continere lacrymas poterant, tum verò perorata causa toti in fletus effusi sunt, nullius quidem tantæ impietatis sibi conscij, grauem tamen accusatorem patrem sustinentes: quòd neque decorum esset contra eum libere dicere, neq; tutum causam suam deserere. Quamobrem hærebant ancipites lacrymis ac gemitibus miserationem sibi quærentes, & hoc ipso soliciti, ne viderentur perturbante conscientia, defensionẽ sui expedire nõ posse, cùm potius iuuenili imperitia & consternatione impedirentur: quod tamen Cæsaris prudentiam non latuit. adeóq; omnium quotquot aderant mouebant misericordiam, vt ne pater quidem accusator immotus hoc affectu perdurare potuerit.

Alexandri defensio, & cum parente reconciliatio. *Cap. VIII.*

VM iuuenes vbi obseruauerunt & illum iam flecti & Cæsarem, cæteróq; partim cõdolentes sibi, partim etiã non temperantes à lacrymis, alter illorũ Alexander versa ad ipsum patrem oratione, sic aggressus est obiecta diluere: Pater, quã beneuolo sis erga nos animo, satis declarat hoc ipsum iudiciũ. Si enim aliquid triste de nobis statuisses, nunquã ad omnium seruatorẽ nos adduxisses. poteras enim vel pro regia, vel pro patria potestate insontes animaduertere. cæterũ adducere nos Romã, & hunc testem ac arbitrũ facere, seruare volentis argumentũ est. nemo enim ad sana ac tẽpla adducit quẽ velit perdere. quòd sanè causam nostram aggrauat, qui quidẽ ipsi nos indignos vita censemus, si sustinenda sit læsæ erga talem parentẽ pietatis opinio. quanto enim satius mori innoxios, quàm tanti sceleris suspectos viuere? Quare si veritati satis patrocinari poterimus, felices nos vel tuo iudicio, vel euaso discrimine. Quod si vincit calumnia, superuacaneũ fuerit nos solem hunc cernere. quid enim hoc nõ amota suspicione profuerit? Videtur quidẽ in nostrã ætatem affectati regni crimen cõpetere, & probabilius hoc facit infelicis matris calamitas. Sed vide obsecro, an non idem crimen in quemuis nostri similem torqueri possit. Nihil enim prohibet quicunq; rex habeat liberos defunctæ matri superstites, eos in suspicionem vocare, quasi patri struant insidias. Sed suspicio nõ sufficit in impietatis crimine. age proferat qui potest argumẽtũ tentati facinoris, quod aliquã fidẽ calumniæ valeat astruere. Potéstne quisquã indicare venenũ paratũ, aut cõiurationẽ cũ æqualibus, aut corruptos precio famulos, aut scriptas cõtra te literas? cùm tamen horum singula interdũ de nihilo fingat calũnia. Grauis enim res est dissidens inter se regia: & spes principatus, quẽ tu ais pietatis præmiũ, sæpe ad nefarios conatus praua ingenia perpulit. Nos certè nullius facinoris cõuinci possumus. calumnias autẽ refellere apud obturatas aures quî possumus? Sed liberius quasdã voces iecimus. At non in te pater, quod nefas esset, sed in eos qui quicquid audiunt, effutiunt. Matrẽ aliquis nostrum defleuit. at non quia mortua sit, sed quia etiam post mortem, à quibus minime debuit, male audiat. Principatum affectamus quem pater obtinet. Quid ita? Si nobis honores regij contigerunt, sicut re vera contigerunt, an non conatus noster est superua

peruacuus? Sin minus, certè ſperare licet. An te interfecto ab his expectari poſſet ſucceſſio, quos poſt tam atrox facinus nec terræ laturæ ſint, nec maria? Quid ſubditorum pietas, & totius gentis religio, tuliſſet ſcilicet parricidas ſcelere parto regno potiri, & ſanctiſſimum à te inſtauratũ templũ ingredi? Quid, ſi cæteros cõtemneremus, poſſet ne quicunq; interfector tuus pœnã euadere incolumi Cæſare? Nõ tam impios genuiſti neq; tam ſtultos, ſed infortuniores forte quàm tuis etiam rebus eſt conducibile. Quòd ſi neque quod accuſes habes, neque quicquã deprehendiſti, quid tibi poteſt tantæ impietatis fidẽ facere? Quia mater periit. Sed illius fatum cautiores nos potius quàm irritatiores debuit reddere. Potueramus plura pro nobis afferre, ſed quid opus eſt excuſare quæ nunquã facta ſunt? Quare ab omniũ domino Cæſare, & nũc noſtro arbitro, hoc tantum petimus, vt ſi re vera de nobis ſuſpiciones potes ponere mi pater, viuamus quantũuis infelices. quid enim miſerius quã temere inſimulari criminis grauiſsimi? Sin à nobis timere tibi pergis, tua pietate ſalua, noſtramet ſententia damnemur. nec enim vſq; adeò chara nobis eſt vita, vt eam cum autoris moleſtia retinere velimus. His verbis & Cæſar ne antè quidẽ ad credendum calumniæ facilis, magis etiam flexus eſt, quòd intentis in Herodẽ oculis ipſum quoq; permoueri animaduerteret: & quotquot præſentes aderant ſolicitudo cepit de iuuenibus non ſine regis inuidia apud omnes aulicos. nam abſurditas calumniæ, iuuenúmq; in ipſo flore ætatis periclitantiũ miſeratio, ad ferendã opem cõcitabat animos omniũ: ſed multo magis poſtquã tam cordate Alexãder accuſationi patris reſpondit: manẽtibus reis in eodem habitu, & præ mœſtitia humẽtes oculos in terrã demittẽtibus. Tandẽ alluxit ſpei nõnihil, vt videretur rex ipſe excuſationis egere, qui ſine vllis certis argumentis tam temerè criminationẽ aggreſſus ſit. Poſtremo Cæſar aliquãtiſper deliberabũdus, hoc ipſo iuuenes alioqui inſontes peccaſſe pronunciauit, quòd non tales ſe parenti præſtitiſſent, vt nulla poſſet in eos hærere ſuſpicio. Herodẽ autẽ rogauit vt ſuſpicari deſineret, ac reconciliaretur filiis. Periniquum enim eſſe habere eum fidẽ talibus calumniis: & poſſe illos in poſterũ mederi offenſis prioribus & redintegrare mutuum amorem priſtinum, ſi ad abolendas ſuſpiciones veteres vtrinq; diligentius coleretur pietas. Poſt hanc admonitionẽ iuuenibus innuit. Quibus iam preces parantibus pater has non expectans prior flentes vnum poſt alium complectitur, compatientibus omnibus qui aderant tam ingenuis quàm famulis. Tum igitur poſt actas Cæſari gratias vnà diſceſſerunt, & cum eis Antipater ſimulans ſe gratulari reuerſis in gratiam. Sequentibus deinde diebus Herodes c c c. talentis Cæſarẽ donauit, munera ædentem Romæ, & congiarium diuidentem populo. Cęſar viciſsim ei donauit dimidium redituum è metallis Cypriis, & reliquum dimidium procurationi eius cõmiſit: aliiſq; hoſpitalibus officiis honorato, liberam poteſtatem permiſit eligendi ſucceſſorem quemcunque è filiis, aut ſi mallet diſtribuendi regni in ſingulos. quod cùm ille iam pararet facere, negauit ſe commiſſurum quin ille quàm diu viueret tam regnum haberet in poteſtate quàm filios. His ita peractis rex rurſum Iudæam repetit. Quo abſente Trachonitæ, non parua ditionis pars ab eo defecerant, ſed opera ducum *quos* in regno reliquerat perdomiti, rurſum coacti ſunt imperata facere. Cæterum Herodes & filij nauigantes cùm appuliſſent Eleuſam oppidum Ciliciæ, quod Sebaſte mutato nomine dicitur, offendunt ibi Archelaum regem Cappadocum. Is excepto rege perhumaniter, multum gauiſus eſt ob reconciliatos filios, & quòd Alexãder eius gener egregiè refelliſſet obiecta crimina: datiſq; viciſsim regiis muneribus digreſſi ſunt. Poſt hæc Herodes in Iudæam reuerſus aduocata in templum concione quid ea in peregrinatione egiſſet expoſuit: denarrataque humanitate Cæſaris, & aliis rebus quas illos quoque ſcire voluit, extremam orationem vertit ad filios: aulicóſque & cæteram multitudinem ad concordiam adhortatus eſt, pronuncians filios poſt ſe regnaturos, primum Antipatrum, deinde ex Mariamne natos Alexandrum & Ariſtobulum. Interim debere omnes ſe vnum reſpicere, & pro rege habere atque domino, non obſtante ſenectute, quæ ad regendum propter longam experientiam magis eſt idonea, præſertim non deficientibus aliis facultatibus quibus & ſubditi in officio continentur, & liberi milites quoque cum ſuis ducibus ſi ſe vnum reſpiciant,

felicem

felicem vitam acturos absque vllis perturbationibus. His peroratis dimisit concionem, quibusdam recte visus dixisse, quibusdam secius. iniecta enim æmulatione inter filios, res omnino spectare ad aliquam mutationem videbantur.

Herodes quinquennale certamen ob absolutam Cæsaream celebrat. Cap. IX.

PER idem tempus perfecta est Cæsarea, decimo anno postquam ædificari V.
cœpta est, regni verò anno VIII. supra vigesimum, Olympiade CXCII. in eius dedicatione magna fuit celebritas, & apparatus facti sunt sumptuosissimi. exciti enim sunt ad certamen artifices musici, & athletę gymnicorum certaminum. ad hæc gladiatorum ac ferarum comparatus magnus numerus, & quicquid huius generis in pretio est tam Romæ quàm apud gentes cæteras. Consecratum est autem hoc quoq; certamen Cæsari, instaurandum per singula quinquennia. Hunc omnem apparatum rex suo sumptu magna ambitione vndecunque curauit conuehi, multa in hoc conferente etiam vxore Cæsaris Iulia, & mittente permulta precioſa ex Italia, vt omnibus computatis sumptus ad D. talenta accederet. Congregata igitur ingenti multitudine spectaculorum gratia, legationes quæ à diuersis populis mittebãtur ob accepta beneficia, omnes excepit diuersoriis & mensis & continuis hilaritatibus dum hominum frequentia spectaculis se totos dies oblectat, noctu verò conuiuiis & ostentatione magnificentiæ, cũ insigni laude magnanimitatis regiæ. in omnibus enim studebat vt posteriora quæque maiorem admirationem sui facerent: fertúrque ipsum sæpe Cæsarem & Agrippã dixisse, quòd maior quàm pro præsenti ditione esset Herodis magnanimitas, qui dignus videretur totius Syriæ atque Ægypti imperio. Post hanc celebritatem & festos dies aliud oppidum extruxit in campo qui dicitur Capharsaba, electo ad hoc agro aquoso & plantis idoneo, amne circumfluente ipsum oppidum, & luco circundante pulcherrimarum arborum. hanc à suo patre Antipatro denominauit Antipatrida. deinde castellum matrem suam nomine referẽs supra Hierichuntem condidit, cui Cypron vocabulum imposuit, communito egregie, & instructo amœnis domiciliis. nec fraterni affectus oblitus memoriæ illius dedicauit ædificia pulcherrima, primum turrim Pharo non minorem in ipsa vrbe, in defuncti monumentum Phasaelum vocatam, propugnaculum vrbis munitissimum. deinde eiusdem nominis oppidum circa vallem Hierichuntinam condidit, quà itur ad septentrionalia: quo factum est, vt circumquaque situs ager antea penè desertus diligentius coleretur ab habitatoribus, Phasaeliticus inde appellatus. Quin & reliquam eius beneficentiam enarrare perdifficile fuerit, quanta contulit in vrbes tam Syriæ quàm Græciæ, & vbicunq; illum peregrinari contigit. plurimas enim adiuuit, aut extructis publicis operibus, aut sicubi incœpta pendebãt propter inopiam, pecuniis in absolutionem eorum erogatis. Inter hæc præcipua sunt quòd Rhodiis Pythium templum suo sumptu exædificauit, & ad compingendas naues multa argenti talenta præbuit. Nicopolitanis vrbem ad Actium à Cæsare conditam habitantibus maiorem partem publicorum operum suis perfecit impendiis. Antiochensibus vrbem maximam habitantibus secante mediam eius longitudinem platea, hanc ipsam vtroq; latere ornauit porticibus, & viam eius subdialem lapide polito strauit, non tam ad ornamẽtum vrbis quàm ad incolarum commoda. Ludos etiam Olympios non satis respondentes suæ celebritati propter inopiam, adiuuit attributis annuis reditibus quo splendidius & sacrificia fierent, & alia quæ ad decorandum tam frequẽtem conuentum pertinent: pro qua munificentia perpetuus agonotheta declaratus est. Hîc alius quispiam miretur in vno homine tantam diuersitatem ingenij. Si enim spectemus eius liberalitatem ac beneficẽtiam qua erga omnes vsus est, non possumus non dicere eum natura beneficentissimum. ediuerso si iniurias eius & sæuitiam in subditos etiam coniunctissimos consideremus, fateri cogemur hominem fuisse durum, inexorabilem, & ab omni alienum modestia. atque ita pugnantes inter se voluntates habuisse videbitur. Ego verò aliter credo, & vtrunque ab vna causa profectum existimo. Eo enim quòd honoris esset cupidissimus, & totus huic affectui deditus, incitabatur ad magnificentiam, sicubi spes esset aut in præsens laudis, aut in posterum memoriæ: quare quòd esset supra facultates sumptuosus, cogebatur molestus esse subditis. nam cùm in alios erogaret plurimũ pecuniæ, necesse erat eam

aliquando male quærere. Deinde sciens se ob eas iniurias inuisum subiectis, eas offensas lenire videbat difficile, neque enim poterat nisi vellet reditus minuere. itaque abutebatur suorum odio in suum commodum: nam si quis illorum non per omnia seruitutem toleraret, aut videretur velle dominationem eius excutere, in tales impotenter sæuiebat nõ aliter quàm in hostes, nullo cognatorum aut amicorum discrimine, quòd solus vellet honorari ab omnibus. Quàm autem honoris cupidus fuerit, colligere licet ex his ipsis honoribus quos ille Cæsari & Agrippæ cæteríſq; eius amicis exhibuit. volebat enim exemplo esse suis, vt quemadmodum ipse præstantiores coleret, sic etiam coleretur ab omnibus, & hoc pacto satis declarabat cuius rei natura esset appetentissimus. Sed Iudæis per leges patrias non licet hoc modo potẽtiores colere, quos necesse est maiorem rationẽ iusti & æqui habere quàm officiorum talium: quibus satis incommodum erat, quòd non possent statuis & templis demereri regis gratiam, & similibus adulationibus explere insanam cupiditatem glorioſi hominis. Atque hæc mihi causa videtur cur Herodes erga familiares & consiliorum participes iniquior, erga exteros & alienos tanto beneficentior fuerit.

Iudæorum Cyrenensium & Asiaticorum ad Cæsarem legatio. Cap. X.

VI. ASIATICI autem & Cyrenenses Iudæi multũ affligebantur ab earum regionũ ciuitatibus, qui cũ à priscis regibus accepissent ius ciuitatis ex æquo cum cæteris, tunc multas iniurias à Græcis patiebantur, quasi exportarent pecunias, & essent noxij reliquis ciuibus. Cúmque Græci nec finem nec modum iniuriarum facerent, coacti sunt per legatos de eis apud Cæsarem conqueri. is rescripsit ad prouincias, placere vt Iudæis seruetur æquale ius cum aliis. cuius rescripti exemplar subiicimus, quo testatius fiat quomodo erga nos affecti fuerint imperatores veteres. Cæsar Aug. Pont. Max. Trib. potestatis ita censet: Quoniam Iudæorum gens semper fida & grata fuit pop. Rom. non nunc tantum, sed superiori etiam tẽpore præcipue patri meo Imp. Cæsari, sub Hyrcano pontifice: placet mihi de communi iurati senatus sententia, Iudæos vti propriis ritibus ac legibus sicut vtebantur tempore Hyrcani Pont. Dei Max. & fanis eorum ius asyli manere: liceréque eis votiuam pecuniam per certos homines mittere Hierosolyma: neque cogi ad præstanda vadimonia sabbatis, aut pridie sabbatorũ post horam IX. in paraſceue. Quòd si quis deprehendatur furari sacros libros aut sacram pecuniam ex locis eorum religioſis, hũc teneri sacrilegij, & bona eius addici ærario Rom. popu. Suggestionem etiam eorum oblatam mihi per C. Martium Cẽsorinum, pro ea pietate qua omnes homines complector, iubeo cum hoc decreto dedicari in illustri loco, quem vniuersa Asia meo nomini cõsecrauit apud Argyram. quòd si quis contra decretum ausus fuerit, nõ mediocri pœna mulctabitur. Inscriptum est columnę in templo Cæsaris. Cæsar Norbano Flacco S. Iudæis vbicunq; gentium degentibus sacram pecuniam ex veteri instituto Hierosolyma mittere nemine prohibente liceat. Hæc Cæsar. Agrippa quoque pro Iudæis scripsit in hunc modum. Agrippa Ephesiorum magistratibus senatui & pop. S. Pecuniæ sacræ quę Hierosolyma mitti solet more patrio, procurationem ac tutelam penes Iudæos esse volo in Asia: & si quis sacram Iudæorum pecuniam furatus ad asyla confugerit, eum inde abstractum dedi ad pœnam Iudæis quo iure abstrahuntur sacrilegi. Syllano etiam magistratui scripsit, ne Iudæi sabbatis cogantur ad præstanda vadimonia. M. Agrippa Cyrenæorum magistratibus & senatui S. Iudæi Cyrenenses, pro quibus iam Augustus scripsit Flauio Libyæ præsidi, aliíſque eius prouinciæ magistratibus non esse vetãdos mittere ex more sacram pecuniam Hierosolyma: conqueſti sunt nunc apud me, vexari se improborum quorundam sycophantiis, & vetari hoc facere prætextu quorundam tributorum, quę tamen non debentur. Hos ego suo iuri suísque moribus relinqui iubeo. & si qua in vrbe pecunia sacra intercepta est, eam per delectos ad hoc idoneos Iudæis restitui. C. Norbanus Flaccus procos. Sardinorum magistratibus Sal. Cæsar mihi scripsit, iubere se neminem Iudæorum vetari iuxta patrium morem collectas pecunias Hierosolyma mittere. quãre ego quoque vobis scribo de hac re, ne vos lateat tam mea voluntas quàm Cæsaris. Nec aliter Iul. Antonius procos. rescripsit: Ephesiorum magistratibus senatui ac pop. S. Asiam habitantes Iudæi Febr. Idib. reddenti mihi ius apud

Ephesum

Epheſum indicauerunt, Cæſarem Aug. & Agrippam conceſſiſſe ſibi vti patriis legibus & moribus, primitiáſque ſuo quemque arbitratu pietatis ergô conferre, deportandas abſque impedimento ad templum Dei maximi: rogauerúntque vt ab illis conceſſa meo conſenſu rata habeam. Quare ſcire vos volo, me quoque iuxta Cæſaris & Agrippæ decreta permittere, vt quicquid volunt iuxta patrium morem nemine prohibente faciant. Hæc decreta in hoc appoſuimus, vt quoniam ſcripta noſtra in Græcorum manus peruentura ſunt, oſtendere eis iam inde maiorum ætate hunc honorem nobis habitum, ne prohiberemur per poteſtates publicas vti patriis moribus, imò illorum conſenſu, religione conceſſa Deum coleremus. quæ quidem eo crebrius inculco, vt flectam gẽtes exteras, & odium noſtri, cuius nullam rationem habent idoneam, eorum animis eximam. nam moribus nulla gens eiſdem vtitur perpetuo, ſed oppidatim ferè in his fit mutatio. Iuſtitia verò omnibus hominibus ex æquo cõpetit, res vtiliſſima tã Græcis quàm barbaris, cuius maxima in noſtris legibus habetur ratio, nóſq; omnibus modò eas inuiolatas ſeruemus, caros ac amicos poteſt reddere. quamobrẽ rogatos omnes volumus, vt non tam nos ob diuerſum vitæ genus horreant, quàm complectantur ob virtutis ſtudia. Hæc enim communis eſt omnibus & ſine hac non poteſt humana vita conſiſtere. nunc ad hiſtoriæ contextum redeo.

Herodes opus habens pecunia ſepulcrum Dauidis ſubijt. *Cap.* *X I.*

HErodes multum pecuniarum domi foríſq; profundens, audito quòd Hyrcanus qui ante eum regnauit, recluſo Dauidis ſepulcro tria millia talentorum argenti extuliſſet, ſupereſſéq; multo plura, quæ poſſint quantumuis magnis ſumptibus ſufficere, multo tempore animũ habuit idem aggredi. Tunc verò noctu apertũ ſepulcrũ ingreditur, cùm prius accurate cauiſſet ne hoc rẽſciret populus, aſſumptis tantũ amicorum fidiſſimis. depoſitas tamen pecunias nõ inuenit ſicut Hyrcanus, ſed mũdi precioſi & aureorũ ornamentorũ vim magnã inde ſuſtulit. his inuitatus ad diligentius ſcrutandũ, interius proceſſit vſq; ad cõditoria corporum Solomonis ac Dauidis. vbi duos ſatellites amiſit, erumpente (vt fertur) ex adytis flamma contra progreſſos temere. quo caſu territus exiuit, & tactus religione ad expiandum ſe in aditu ſepulcri monumentum è candido marmore condidit ſumptuoſiſſimis impẽdiis. eius operis & Nicolaus illius tẽporis ſcriptor meminit, ſed non item de deſcenſu regis, præter decorũ id factum exiſtimans: ídq; more ſuo fecit. Viui enim regis hæc auribus dedit, captans gratiã, & ea tantũ attingens quæ ad gloriam illius pertinere viſa ſunt. quin & multa eius aperte iniuſta facinora aut alia ſpecie affícta fucauit, aut quantum potuit occultare ſtuduit: quandoquidẽ etiam crudelitati in Mariãnen ac filios ſpecioſam cauſam aſtruere conatur, illam impudicitiæ, hos inſidiarũ patri paratarum inſimulans: & hoc toto opere facit perpetuo, quæ recte ac iuſte rex geſſit nimiis extollens laudibus, contraria verò diligenter excuſans. Sed illi ob quam dixi cauſam danda venia, non tam ad poſteritatis cognitionẽ, quàm ad gratificandum ſuo regi ſcribenti. Nos verò qui & generis propinquitate Aſamonæos reges cõtingimus, & ſacerdotij honore fungimur, turpe ducẽtes mendacium, incorrupte res geſtas exponimus, ſalua reuerẽtia poſterorũ regis illius, qui etiam nũc rerum potiuntur, maiorem tamen veritatis rationem habẽtes cum ipſorum quoq; venia. Cæterum Herodis domus poſt violatũ ſepulcrũ cœpit labi in deterius: ſiue diris vltricibus in eã partẽ incumbentibus, quæ iam antè male habebat: ſiue forte fortuna talis calamitas incidit in ea tempora, vt merito videri poſſit impietatis præmiũ. Diſſidium enim erat in aula bello ciuili ſimile, & odia mutua concertantia calumniis. Sed inter omnes eminebat Antipatri contra fratres artificioſa machinatio, qui per alios inuoluens illos falſis criminationib. ipſe patrocinium eorũ ſæpe ſimulabat, vt approbata ſua beneuolentia facilius iuuenes clam poſſet opprimere: atq; talibus verſutiis circũueniebat patrẽ, vt putaret hunc ſolum incolumitatis ſuæ curam gerere. quapropter etiam Ptolemæũ procuratorem ſuum rex Antipatro cõmendauit, & cum matre eius omnia cõmunicauit conſilia, adeò vt nihil non horũ arbitratu gereret, & infenſum eũ redderent his, quos exoſos regi eſſe ipſorũ intererat. Mariãnes verò filij rem indies ferebant ægrius, propter nobilitatẽ indignantes ſuo loco ſe dimoueri ac deterioribus cedere, & tantũ non in ordinem redigi. Quin

& vxores ipsorum eisdem laborabant passionibus: quarum altera Alexandro nupta Archelai filia Glaphyra odio mutuo prosequebatur Salomen, tũ propter mariti amorem, tum quòd insolentius se erga filiã eius gereret. ea nupta erat Aristobulo, quàm illi sibi honore æquari ferebat muliebriter. atq; hac altera cõtentione accedente, ne Pheroras quidẽ regis frater alienus erat à discordia. habebat enim priuatã causam suspicionis & odij. Inciderat in amorẽ ancillæ propriæ tam insanũ, vt oblatã sibi à rege in coniugium filiã fastidiret, contentus ancillæ cõplexib. Id ægerrime tulit Herodes, videns germanũ affectũ à se tot beneficiis, & penè regni socium, non respondere pietate mutua, & infortunatum se fratrem existimans: & cùm non valeret Pheroram ad æquiorem mentem reducere, puellam collocauit cum Phasaeli filio. procedente deinde tempore ratus iam deferbuisse fratris cupidines, conquestus de repulsa, alterius conditionem ei detulit, quæ Cypros nomine dicta est. Tum Ptolemæus Pheroræ consulit, ne pergat fratrem contemnere, & ab amore turpi resipiscat, propter quem stultum sit priuare se regis amicitia, & in eius vicem odium ac tranquillitatis iacturam incurrere. Ille intelligens hoc sibi vtile, quòd iam antè calumniis appetitus veniam à rege consecutus fuerat, mulierem iam filij matrem ex se factam ablegat: & regi pollicetur ducturum se filiam eius alteram: condixítque diem xxx. ad celebrandas nuptias, iureiurando interposito nihil sibi posthac cum ablegata fore commercij. elapso autem præfinito tempore intantum amori succubuit, vt non staret pollicitis, & rursum reuolueretur ad pristinam mulieris consuetudinem. Ibi tum Herodes non amplius potuit iram tegere, sed sæpe iaciebat voces quasdã, signa alienati à fratre animi: nec deerant multi qui per occasionem hunc eius affectum fouerent calumniis. Iámq; nec dies abibat vlla nec hora, quin aliquid ei nouarũ turbarum accideret, commissis inter se necessitudinib. quas natura volebat esse carissimas. Nã & Salome infensa Mariamnes filiis ne filiã quidem nuptã Aristobulo adolescentum alteri sinebat frui caritate mutua, pelliciens ad effutiẽda & prodenda secreta coniugum colloquia: & si quid, vt assolet, offensiũcularum incideret, exacerbans multis suspicionibus. quo factũ est vt secreta eorũ expiscaretur omnia, & puellæ quoq; iuuenẽ exosum redderet. illa verò in matris gratiã sæpe narrabat, quòd illi quoties soli essent, crebram mentionem Mariamnes facerent, & odiose de patre loquerentur, minarenturq; si principatus ipsis contingeret, reliquarũ regis vxorũ filios scribas se facturos in oppidulis. ad hoc enim conducibilem illis fore literaturã, cui tum darẽt operam. vxores etiã regias si quando viderent matris ornamẽta vsurpare, pro præsentib. deliciis vestituros se ciliciis, inclusas vbi ne solẽ quidem liceat aspicere. Hæc mox Salome regi renũciabat: quæ ille tametsi permoleste ferret, emendare tamẽ malebat quàm punire. maxime autẽ exasperabatur suspicionibus & indies seipso peior, omnib. omniũ rumoribus credebat. attamẽ tunc obiurgatione filios castigasse contentus, & illorũ responsione placatus aliquantisper quieuit. Sed mox malũ recruduit. Pheroras enim Alexandrũ conuenit maritũ vt diximus Glaphyræ Archelai filiæ: aitq; se audisse ex Salome, Herodẽ ardenter amare Glaphyram: nec posse hunc affectũ excutere. hoc audito iuuenis zelotypus vehementer excanduit: & quicquid honoris ac comitatis Herodes mulieri exhibebat in gratiã filij, quod quidem ferè quotidianũ erat, in peiorem partẽ interpretabatur, suspicione concepta ex his quę audierat. neq; diutius potuit eam indignationẽ concoquere, sed adito patre cũ lacrymis ei sermonẽ Pheroręaperit. quamobrẽ ille magis adhuc turbatus est, non ferens infimulari se falso tam turpis criminis, multa querens de suorum malitia, à quibus pro beneficiis talem reportaret gratiã. Móxq; accersitũ Pheroram adortus iurgio: Pessime, inquit, omniũ mortaliũ, eóne ingratitudinis prolapsus es, vt talia de nobis vel dicas vel cogites? nónne deprehendo tuũ propositum, quòd non conuitio tenus hæc dixisti filio, sed vt insidias & veneficia hoc pacto in caput meũ strueres? Quis enim, nisi bono aliquo genio ductus vt iste filius, pateretur patrem suspectum impune ferre talem iniuriã? Vtrum tibi videris sermonẽ in animum, an in dextram gladium inseruisse, quo parentem conficeres? aut quid tibi voluisti, cũ & ipsum fratrem oderis, ifi me tantum calumniãdo simulans beneuolentiã, & ea dicens quæ salua pietate ne cogitari quidem poterãt. apage te hinc post tam peruersum erga fratrem benemeritum

animum.

animũ. Et tu quidẽ quoad vixeris tua conſcientia fruere: ego verò dabo operam vt ſim meis melior, neq; dignas pœnas exigens, & maioribus quàm digni ſint beneficiis eos proſequens. Sic ſtomachante rege Pheroras cũ in manifeſto crimine deprehenſus teneretur, Salomes ait hoc eſſe cõmentum, & ab ea prima hos ſermones profectos eſſe. Quo audito illa (nã forte aderat) cõpoſito ad verborum fidẽ vultu exclamat, non eſſe hæc ſua, & omnes hoc vnũ agere vt ea inuiſam regi faciant, & de medio tollant Herodis amantiſſimã, & præcauentẽ ipſius pericula. nunc verò etiã maioribus ſe appeti inſidiis. ſolã enim autorẽ fuiſſe fratri, vt abiecta qua ſe oblectabat muliercula filiam regis duceret, & hanc eſſe cauſam odij. hæc illa loquẽte, ſimúlq; capillos ſibi vellente, & pectus plangente, ſpecies quidẽ negantis erat veriſimilis, ſed mala mens diſſimulabatur geſtu fictitio. Pheroras autẽ medius tenebatur, ne prætextũ quidem vllum ſui facti inueniens, cùm nõ inficiaretur ſe dixiſſe, & audiſſe eadẽ perſuadere non poſſet. ea perturbatio nõ ſine altercatione durauit aliquãdiu. tandẽ rex pertæſus & fratrem & ſororem ablegauit: collaudatáq; filij temperãtia, & quòd hos ſermones ad ſe detuliſſet, admodum ſero ad curã corporis ſe contulit. Poſt hanc contentionẽ male audiebat Salome, quòd videretur autor huius calumniæ: & vxores regiæ male ei volebant, quòd ſcirent moroſam & variabilem, & pro tempore nunc inimicã nunc beneuolam. Semper igitur aliquid cõtra eam Herodi occinebant, arrepta occaſione ex caſu quodã fortuito. Erat Arabum rex Abodas, homo ſegnis & otio deditus: negotia verò eius adminiſtrabat Syllæus vir callidus, ætate florens & corporis ſpecie. hic cũ propter quædã negotia ad Herodẽ veniſſet, contẽplatus vnà cœnantem Salomẽ animum ad eam adhibuit: compertóq; eſſe viduã, venit cum ea in colloquium. illa quæ deterius quàm antè tractabatur à fratre, & nõnihil tacta forma iuuenis, non abhorrebat à nuptiis: & cũ per eos dies frequẽtarentur cõuiuia, exiſtebant multa nõ mediocria ſigna, quòd cõſenſus & mutuus amor inter eos intercederet. Hæc vxores regi non ſine deriſione referebãt. Herodes autẽ hoc nõ contentus ſciſcitabatur ex Pherora, & iubebat eũ inter cœnam obſeruare, quomodo erga ſe inuicẽ affecti ſint. ille renũciauit quòd nutibus & mutuis aſpectibus ſatis indicarẽt quò tenderẽt. Poſt hæc Arabs iam ſuſpectus abiit. elapſis deinde duobus aut tribus mẽſibus hanc ipſam ob cauſam reuerſus, & collocutus de hac re cũ Herode, poſtulauit vt Salomen ſibi collocaret. fore enim ei hanc affinitatem vtilem propter Arabum commercia, quorum principatum & deberi ſibi, & iam magna ex parte contigiſſe. De quo cùm ille ad ſororem retuliſſet, percontando an ei nubere ſit animus, mulier facile aſſenſum præbuit. poſtulantibus deinde vt Syllæus accenſeretur in Iudæorum religionẽ, & tum demum vxorem duceret, alioqui non eſſe licitum: ille facere hoc non ſuſtinuit, lapidandum ſe dicens à popularibus ſi faceret: atque ita re infecta diſceſſit. ex eo tempore Pheroras Salomen inſimulauit intemperantiæ, ac magis etiam vxores regiæ, dicentes eam cõſueuiſſe cum Arabe. Et puellã quam fratri deſponſatam ille domeſticæ mulierculæ illecebris victus recuſauit ducere, Herodes in ſororis gratiam collocaturus Salomes filio nato è Coſtabaro, mutauit ſententiam perſuaſus à Pherora, negante adoleſcentem amaturum talem ſocerum propter patris ſui cædem, & æquius cenſente vt ipſius filius eam ducat, ſucceſſurus in tetrarchiæ dominium. quod vbi is perſuaſit, impetrauit prioris offenſæ veniã. Mutatis igitur ſpõſalibus puella data eſt nuptum adoleſcẽtulo, addita c. talentorum dote. Nec interim ceſſabãt turbæ domeſticæ, imò augebantur etiã, à turpibus initiis progreſſæ vſq; ad calamitates triſtiſſimas. Erant in deliciis Herodi propter formam eunuchi tres, vnus à poculis, alter ab epulis, tertius cubicularius, quorum opera etiam in ſeriis regni negotiis vti eſt ſolitus. hos quidam ad regem detulit corruptos eſſe ab Alexandro filio accepta magna vi pecuniæ: & quæſtionibus examinati ecquid cum illo habuiſſent conſuetudinis, rem faſſi ſunt: præterea nullius tentati cõtra patrem facinoris ſe eſſe conſcios. admotis deinde acrioribus tormentis, victi neceſſitate, miniſtris magis magíſque in gratiam Antipatri ſæuientibus aiunt Alexandrũ innatum contra parẽtem odium alere: hortatúmq; eos vt Herodem deſererent iam inutilem, facientémque fucum ætati, & ſenium diſſimulantem tincto capillicio. quin potius ſibi adhiberent animũ potituro vel inuito patre regno debito, expectaréntque breui dignitatem primariam. iam enim nõ tantum

generis prærogatiuam ſibi ſuffragari, ſed inſtructa etiam ad inuadendam dominationem omnia. ſtaturos pro ſe multos duces militũ, multos amicos regios, paratos quiduis vel agere vel pati in ipſius gratiã. His auditis Herodem totum ira & timor occupat, quòd filij verba & cõtumelioſa viderentur, & minacia: vtroq; igitur exacerbatus verebatur ne quid grauius contra ſe conflatum eſſet, quàm vt eodem temporis momento poſſet cauere & occurrere. quamobrem nõ auſus palàm inquirere, per dimiſſos clanculatios rem gerebat, omnes ſuſpectos iuxtà habens atque inuiſos, & in ſuſpicionibus etiam de immeritis ſecuritatem ſuam collocans: quarum adeò nullus erat finis, vt quo quiſque ei coniunctior eſſet, eo magis timeretur, vt tanto ad nocendũ potentior. Cæteros cum quibus ei nulla intercedebat familiaritas, vel nominari à delatore ſat erat, móxq; ad ſuam ſecuritatem pertinere putabat illorum interitus. Poſtremo etiam domeſtici anxij de incolumitate propria in ſeipſos verſi ſunt, tutiſſimos rati qui alios prę-uenirent calumniis, certiſſimúmq; hoc ad ſalutem remedium: qui mox voti compotes hoc ipſo aliorum in ſe conciebant inuidiam, videbantúrque merito retaliandi, & ſic accipiendi, vt ipſi tractaſſent alios. Iámque etiam priuatas ſimultates hoc modo exercebant: móxq; deprehenſi eadem patiebantur, occaſione cõtra inimicos vtentes pro laqueo, quo paulo pòſt ipſi cõprehendebantur. Rex enim velox erat ad pœnitentiam, eo quòd multos non conuictos tolleret: quòd tamen non in hoc proderat ne ſimilia poſthac faceret, ſed contentus erat delatores eorũ pari mulctaſſe ſupplicio. Tantum erat tunc in aula regia perturbationum ac formidinum. Multis etiã intimis amicis denunciauit ne vel in conſpectum ſuum venirent, vel intra limina palatij, maxime his qui fiducia meritorum hactenus ei reuerendi fuerant. Andromacho enim & Gemello veteribus amicis, & qui plurimum regem tam legationibus, quàm conſiliis iuuerant, filióſque eius inſtituerant, & maiorem cæteris habebant fiduciam, amicitiam renunciauit: alteri quia Demetrio eius filio Alexander vtebatur familiariter: Gemello verò quòd ipſum ſciret fauere iuueni. nam & inter educatores eius ac eruditores fuerat, & Romanæ peregrinationis comes hæſerat. Nec dubium eſt quin grauius aliquid in eos libenter ſtatuiſſet, ni obſtaret virorum claritas: quare contentus eſt tum ablegatis ademiſſe autoritatem, vt poſita proborum hominum reuerentia debaccharetur licentius. Horum porrò omnium malorum fax erat Antipater, qui ex quo primum tẽpore patrem animaduertit formidinibus obnoxium, conſiliorũ ei ſocium ſe adiungens accendebat hominis ſæuitiam: & tunc videbatur egregie fungi officio, ſi daret operam, vt quicunq; reniti poſſent tollerentur de medio. Tunc igitur pulſo Andromacho & reliquis amicis liberioribus, primum rex quotquot putabat Alexandro fidos examinauit tormentis, num cuius tentati cõtra ſe facinoris eſſent conſcij. illi verò immoriebantur cruciatibus, quòd nihil haberent dicere. atq; hoc acrius incũbebatur quęſtionib. quòd præter opinionẽ nullum deprehẽdi poſſet ne excogitatum quidẽ maleficium. Et Antipater callidus artifex interpretabatur tortos à veritate malle, quàm à fide erga dominos & amicos diſcedere, vrgebátq; vt ſecreta perquirerentur apprehenſis pluribus. Tandẽ vnus è multis tormenta nõ ferens ait ſe non ſemel audiſſe iuuenẽ dicere, quoties laudaretur à proceritate ſtaturæ, aut ſagittãdi peritia, cæteríſq; virtutibus eximiis, hæc à natura ornamẽta ſibi magis cõceſſa quàm beneficia. patrẽ enim præ inuidia his offendi omnib. quapropter quãdo ſimul inambulẽt cõtrahi ſe de induſtria & ſubmitti, ne appareat procerior, & in venatoriis iaculationibus illo præſente deſtinata nõ ferire, quòd norit genitoris ingeniũ non ferẽtis laudari filiũ. Hæc verba dũ expenduntur intermiſſis tormẽtis adiecit, cõſpiraſſe eum cum fratre Ariſtobulo, vt in venatione patri inſidias ſtrueret, quibus ſi ille eſſet oppreſſus, tum regnũ poſtulaturus Romã perfugeret. Inuentæ ſunt etiã iuuenis literæ ad fratrẽ ſcriptæ, cõquerentis de patre, nõ recte factum quòd Antipatro addixiſſet agros ex quib. ad eum redirẽt c c. talenta annua. tum verò Herodes probabili, vt ipſi videbatur, argumento confirmatus in ſuſpicione, Alexandro cõprehenſo iubet iniici vincula: & rurſum incipit ſæuire, quãuis ne ipſe quidẽ auditis ſatis crederet. neq; enim excogitare poterat cur deberet ab illis per inſidias appeti: & querelę illę pueriles cõtentiones videbãtur, nec veriſimile poſt manifeſtũ parricidium voluiſſe eos Romã petere. quamobrẽ volens maius aliquod impietatis argumentum

mentum inuenire, ſolicitéq; cauẽs ne videretur filium temere damnaſſe ad vincula, & quæſtioni ſubiiciens honoratiores Alexandri amicos, non paucos eorum nihil tale cõfeſſos interfecit. Cúmq; tota regia tumultu, terrore ac tormẽtis perſtreperet, iuuenis quidam in tali neceſſitate cõſtitutus, dixit Alexandrũ Romã ad amicos literas miſiſſe, rogantẽ vt curarent ſe accerſiri à Cæſare, indicaturum de quibuſdam contra illum cõſpirationibus quando pater ſocietati Romanorũ prætulerit Mithridatis Parthorum regis amicitiam. addidit habere eum venenum quod apud Aſcalonem paratum ſit. His auditis Herodes credidit, cõſolantibus eum in calamitate adulatoribus, quòd non temere quidquã faceret. venenũ tamen ſumma cura quæſitũ nuſquam inuentum eſt. Cæterũ Alexander oppreſſus malis adeo nõ ceſſit, neq; inficiatus eſt, vt patrẽ exaſperaret amplius: ſiue volens pudefacere facilitatẽ eius ad credẽdũ calumniis: ſiue vt, ſi forte crederet, inuolueret eum cum tota regia magnis calamitatibus. Quatuor enim libellos à ſe cõſcriptos ei miſit, negans opus eſſe tormentis pluribus. Structas enim inſidias, participesq; eorũ eſſe Pheroram & amicorũ fidiſſimos. Quin & Salomen obrepentem noctu cum inuito ſe eſſe cõgreſſam, omnéſq; eò tendere, vt illo ſublato optatã aſſequerentur licentiã. eiuſdẽ cõſpirationis arguebãtur & Ptolemæus & Sappinnius, præ cunctis regi fidiſſimi. nec aliter quã rabie quadã occupati in ſe inuicẽ efferabantur homines pridẽ amiciſſimi, nõ defenſione, non coargutione expectata tantiſper dũ veritas pateret, iudiciũ præueniente ſupplicio. alij vincieban-
tur, alij necabãtur, alij nihil lętius expectãtes moras ipſas quã repręſentationẽ malorũ ægrius ferebãt: ingẽsq; mœror ac torpor fœdabat priſtinã felicitatẽ regię. Ne Herodẽ quidẽ ipſum vitę in tali perturbatione nõ tędere poterat, cui q; nemini ſe auderet credere pro tormẽto erat futuri exitus expectatio: ſæpéq; illi obuerſabatur irruẽs gladio ſtricto filius, noctes atq; dies nihil aliud volutanti, vt iam minimũ abeſſet ab inſania.

Archelaus Cappadocum rex Alexandrum patri reconciliat. Cap. XII.

DVM ita Herodes animo angitur, Archelaus Cappadocũ rex de filia, & iuuene genero ſolicitus, tum amici quoq; vicẽ miſerãs inuoluti tam perplexis & turbatis negotiis, officij ſui putauit profectionem ad eum ſuſcipere. IX
Quem vbi ſicut audierat affectũ inuenit, importunã rem putauit, ſi obiurgaret ac temeritatis & nimiæ credulitatis argueret. fore enim vt ille ex aduerſo contendens & excuſare ſe ſtudẽs, exacerbaretur amplius. Quapropter aliã rationẽ commentus eſt quã res affectas cõponeret, indignatione verſa in iuuenẽ, afferens regem nihil præter æquitatẽ, ſed omnia recte feciſſe. Se quoq; dirempturũ illud cõiugiũ, ac ne filiæ quidẽ parſurũ, ſi ſceleris cõſcia nõ feciſſet indiciũ. Tum Herodes vbi præter opinionẽ vidit hominem pro ſe læſo tam grauiter excandeſcere, aſperitate remiſſa, & factũ ſuum iuſta æſtimatione volens expendere, paulatim ad paternos affectus rediit. lámq; vtroque flexo ad miſericordiã, quoties aliquis obiecta à iuuene crimina refelleret, ad irã cõmouebatur rex: poſtquã verò Archelaũ quoq; accuſationẽ aggredi vidit, lacrymis affectũ prodens, rogabat illũ ne nimium indulgeret iræ, néve propter
iuuenis erratũ cõiugiũ dirimeret. Tum Cappadox nactus eũ iam mitiorẽ, cœpit crimina trãsferre in amicos qui deprauarent hominem iuuenẽ, & rudẽ omnis malitiæ, præcipue fratrẽ regis vrgens ſuſpicionibus. nã cũ & Pheroras in Herodis indignationem incurriſſet, intelligens recõciliatorem neminẽ Archelao magis idoneũ, atratus illum adiit, alia quoq; deſperãtis de ſalute ſigna præferẽs. qui nõ deſpexit preces ſupplicis, negãs tamen ſibi facile, tã cito flectere offenſum regis animũ. Satius eſſe vt ipſe à fratre veniã peteret, prius cõfeſſus ſe fuiſſe cauſam horum omnium. eam cõfeſſionem profore multũ ad leniendã iracũdiã, ac tum demũ ſe quoque opportunius deprecatorem acceſſurũ. paruit ille cõſilio, quòd vtriq; ceſſit feliciter. nã & iuuenis præter opinionem exemptus eſt criminationibus & Pherorã Archelaus repoſuit in fratris gratiã: ipſe quoq; inita maxima gratia apud regem in tam difficili ipſius tempore, lætus in Cappadociã profectus eſt. nã & cũ munerib. dimiſſus eſt precioſiſsimis, & facile primũ inter amicos locũ obtinuit. Cõuenit etiã inter eos vt Herodes Romã peteret, quãdoquidẽ de hoc negotio Cęſari ſcripſerat: fecerũtq; ſimul iter vſq; Antiochiã, ibi præſidem Syriæ Titum reconciliauit Archelao, atque ita in Iudæam reuerſus eſt.

Trachonitarum defectio. *Cap.* *XIII.*

SED interim dum ille Romã profectus à regno abeſt, bellum Arabicũ ex hac cauſa exortum eſt. Incolæ Trachonis, quam regionem Zenodoro ademptã Cæſar Herodi attribuerat, vetiti exercere latrocinia, cogebantur in ſtudiis agriculturæ mitius degere. hoc vitæ genus nec ipſos delectabat, neq; terra reſpondebat laboribus. tamen à principio cohercente rege abſtinebant iniuriã ab accolis, non ſine laude Herodis diligentię. Sed quando rex nauigauit in Italiam Alexandrũ accuſaturus & cõmendaturus Antipatrũ Cæſari, Trachonitæ ſparſo rumore de eius interitu, defecerunt reuerſi ad priſtina latrocinia. tunc tamen abſente rege à ducibus eius ſunt perdomiti. cæterũ XL. ex his latronũ principes captorum exemplo territi, relicto patrio ſolo fugerunt in Arabiam, recipiente eos Syllæo propter non impetratũ Salomes coniugiũ. à quo cùm munitum quendam locũ accepiſſent habitandũ, excurſionibus non Iudæam tantũ infeſtabant, ſed totam Cœleſyriam, abigebántq; prædas in ſua receptacula, Syllæo præbẽte impunitatem & ſecuritatẽ maleficiis. Herodes autẽ reuerſus à Romana peregrinatione, cõperit multa damna illata ſuis à latronibus, cúmq; nõ poſſet eos in poteſtatẽ ſuam redigere, quòd eſſent ſub tutela Arabũ, nec tamen iniuriam acceptam cõcoqueret, perluſtrato Trachone interfecit illorũ domeſticos. quo facto illi irritatiores, maximè quòd legẽ haberent quæ iuberet domeſticorum cædem inultam non ſinere, contempto periculo totam Herodis ditionem agendo & ferendo perpetuis vexabãt incurſionibus. Tum rex ad præſides à Cæſare miſſos Saturninũ & Volumniũ rem detulit, latrones deposcens ad ſuppliciũ. illi hoc audito maiore manu ſe cõmunire, perturbare omnia repentinis inſultibus, agros ſimul & vicos populari, iugulare quotquot in manus eorũ inciderent, vt bello quàm latrocinio res eſſet ſimilior. iam enim vſque ad mille accreuerant. Quare Herodes & latrones ſibi dedi poſtulabat, & mutuum creditum repetebat, exacto iam præſtituto tempore, ſexaginta illa talenta quæ Obodæ per Syllæũ commodauerat. Syllæus verò qui detruſo à regimine Oboda ipſe adminiſtrabat omnia, inficiabatur eos latrones eſſe in Arabia, & pecuniam differebat reddere, de qua diſceptabatur apud Saturninum & Volumnium Syriæ præſides. Tandẽ illis autoribus conuenit, vt intra triginta dierum ſpatium & debitum redderetur, & exvtroque regno reſtituerentur perfugæ. Sed apud Herodem prorſus nemo Arabum inuentus, vel ob maleficium, vel quacunq; de cauſa profugus: verum Arabes conuicti ſunt latrones ad ſe recipere.

Expeditio Herodis in Arabiam. *Cap.* *XIIII.*

CÆTERVM poſtquam aduenit præſtitutus terminus, Syllæus nolens ſtare conuentis Romam profectus eſt: Herodes verò exequebatur reſtitutionem pecuniarum ac latronum, Saturnino & Volumnio permittentibus ei cõtumaces armis perſequi: collectóq; exercitu inuaſit Arabiam, ſeptem manſiones emenſus triduo. cúmq; peruenisſet ad caſtellum in quo ſe latrones continebant, primo impetu id cepit: ipſámque munitionem nomine Ræptam diruit, nullo alio damno dato regionis incolis. Et cùm in auxilium eorũ procurriſſet dux Arabũ Nacebus, cõmiſſum eſt prælio, in quo pauci ex Herodianis, Arabũ verò XXV. cum ipſo duce ceciderunt: reliqui in fugã cõpulſi ſunt. Hoc modo latrones vltus Idumæorum tria millia in Trachonem deduxit, vt cohercerent ibi latrocinia: & ad duces Romanos agentes in Phœnicia dedit literas, quibus eos certiores fecit, quòd in contumaces tantum Arabas conceſſo ab eis iure vſus ſit, nihilq; egerit præterea: idq; ipſorum inquiſitione poſtea verum compertum eſt.

Syllæus Herodem accuſat apud Cæſarem. *Cap.* *XV.*

SED aliter Romam properatis nunciis Syllæo relatum eſt, ſuo more exaggerantibus omnia. is iam ante inſinuatus in noticiam Cæſaris, forte tum circa palatium obuerſans, his auditis confeſtim mutata veſte atratus eum adiit, denarrans vt bello afflicta ſit Arabia, totúmq; regnum euerſum ab Herode ingreſſo cum exercitu. ad hæc lacrymãs querebatur cecidiſſe duo milia & quingentos Arabum primates, & in his amicum ac cognatum ſuum Nacebum, direptáſque magnas

magnas opes apud Ræptam repoſitas. atque hęc facta per contemptum Obodæ, qui nec copias paratas habuerit, nec ducẽ ſe abſente idoneum. Hæc dicente Syllæo, addentéq; quòd nec ipſe hanc profectionem ſuſcepturus erat ni crederet Cæſari curæ eſſe pacem publicam omnium, neq; ſe domi præſente Herodes niſi ſuo malo eam pacem violaturus, Cæſar querela cõmotus percontatus eſt ex Herodis amicis qui tum aderant, & ex ſuorum quibuſdã recens reuerſis à Syria, hoc tantũ an Herodes vllum exercitum extra regni ſui fines eduxerit. Id cũ illi fateri neceſſe haberent, nec Cæſar cauſam expeditionis audire dignaretur, magis etiã iratus Herodi ſcripſit minaciter, ſe actenus illo vſum tanquã amico, poſthac habiturũ eum pro ſubdito. Syllæus quoq; ea de re ſcripſit ad Arabas. His literis illi elati neque latrones qui effugerant voluerũt dedere, neque acceptã mutuo pecuniã perſoluere, neque pro paſcuis quæ cõduxerant, quicquã numerare, freti eo quòd rex offendiſſet Cæſarem. Quin & Trachonitæ hac occaſione vſi inſurrexerunt in Idumæorũ cuſtodiã, & iuncti Arabicis latronibus qui illorũ regionem diripiebant, non tam ſuis lucris quàm vindictæ ſtudentes miris modis in eos ſæuiebant. Hæc omnia Herodes ferebat, offenſo Cæſare minus iam habẽs vel fiduciæ, vel audacię. legatos enim eius ad agẽdã regis ſui cauſam miſſos primũ ne admiſit quidẽ: iterũ veniẽtes dimiſit infecto negocio. Quamobrẽ vehemẽter anxio metũ augebat Syllæus, Romæ præſens credulo Cæſari quiduis perſuadens, & iam maioribus rebus inhians. Defuncto enim Obodæ in Arabum regnum ſucceſſit Æneas, dictus Aretas mutato nomine. hunc ille per calumnias pellere conabatur, & ſibi principatum vſurpare, multam pecuniam partitus in aulicos, multa etiam Cęſari daturũ ſe pollicitus: quẽ iratũ ſciebat Aretæ quòd ſe inconſulto auſus eſſet regni habenas ſuſcipere. Tãdem & ille literas cũ muneribus miſit ad Cæſarem, & in his multorum talentorũ coronã auream. in his literis accuſabat Syllæum, quòd nequiſſimus ſeruus veneno ſuſtuliſſet Obodam, quo etiã viuo inuaſiſſet rerum adminiſtrationẽ, vxores Arabum adulterans, & cõflato ære alieno viã ſibi ad occupandum principatum muniens. Cæſar autem ne hos quidem legatos audire dignatus, aſpernatúſque eorum munera, infecta re illos abire paſſus eſt. Interim Iudæorum res ac Arabũ indies ſe habebant deterius, turbatis omnibus, & cõponẽte nemine, nam regum alter nondũ principatum ſuum conſtabilierat, & proinde ſuos coercere nõ poterat. Herodes autẽ veritus ne ſi ſe defenderet, eo magis irritaret Cæſarem, cogebatur perferre omnes iniurias. Poſtremo nullum finem vrgentibus malis inueniens, decreuit denuo Romã legatos mittere, ſi quid æquius per amicos impetrare poſſet à Cæſare. in eam legationem Nicolaus Damaſcenus profectus eſt.

Euryclis calumniæ contra Herodis filios. *Cap.* XVI.

PER idem tempus diſſidiũ cum filiis domeſticum multo magis exacerbatum eſt. quamuis enim iam antè nunquã prorſus vacarit ſuſpicione, malo pernicioſo regibus, tunc tamẽ id maxime ob talem cauſam inualuit. Eurycles quidã Lacedæmonius, vir domi nobilis, ſed ingenio peſſimo, adulator & delicijs perditus, ſed vtrũque vitiũ ægregie diſſimulans, vſus Herodis hoſpitio, datis muneribus & maioribus acceptis, ad gratiam cum eo conuerſatus effecit vt reciperetur inter amicos præcipuos. is diuerſabatur apud Antipatrũ, Alexãdro quoq; propter crebros cõgreſſus familiaris. aiebat enim ſibi cum Archelao Cappadoce amicitiam intercedere, & ideo ſimulabat ſe Glaphyram obſequijs colere. cumq; videretur omnibus ex æquo deditus, obſeruabat quæcunq; vel dicerẽtur vel fierent, vndecunque captans gratificandi per calumnias materiam. denique adeò ſe blãdis colloquijs inſinuauit vnicuiq;, vt illi ſoli fidus videretur, cæteros ita tractare, prout amico eſſet cõmodum. his artibus ita ſibi deuixit Alexãdrũ vt inuenis putaret ei ſoli tutò ſe poſſe querelas ſuas concredere, aperiebat igitur ei dolorem ſuum, quòd pater eſſet à ſe alienatior, caſumq; matris narrabat, & quòd Antipater prærepta fratribus dignitate ſolus poſſet omnia. Hæc diutius ferenda non eſſe, patre iam talibus imbuto odijs, vt cum ipſis nec conuiuia nec colloquia communicare ſuſtineat. Hæc ille, dolorem ſuum in ſinum amici, vt rum videbatur, deponens. at ille omnia referebat Antipatro,

negans ad ſe hæc pertinere, tacere tamen non poſſe ob periculi magnitudinem & conſultum ei velle, vt caueret ab Alexandri inſidiis. non enim eum diſſimulare animum, ſed ipſis verbis præferre cupiditatem parricidij. Poſt hoc beneuolentiæ pignus maxima ab Antipatro accipiebat munera, & ad vltimũ ab eo perſuaſus eſt vt ad Herodem referret de hoc negotio. Rex narranti de Alexandri odio facilem aurem præbuit, & eo deductus eſt verborũ ambagibus, vt implacabilẽ iram in filiũ conciperet: id quod ſine mora declarauit. Eurycli enim L. talenta donauit: quibus ille acceptis ad Archelaum ſe contulit, & multum Alexandrum prædicans, operam etiam ſuam commemorauit quã vtilis ei fuerit ad conciliandã patris gratiam: & ab eo quoq; accepta pecunia, prius quã deprehẽderetur hominis malitia diſceſsit. Reuerſus deinde in patriam, cùm ibi quoq; ſimilibus artibus vteretur, Lacedæmone pulſus eſt in exilium. Porrò Iudæorum rex non iam vt antè cõtentus aurem præbere criminatoribus Alexandri & Ariſtobuli, propriq; ſeruiebat odio, etiam nemine accuſante obſeruans ſingula, & ſciſcitans, & permittens omnibus quicquid vellent cõtra eos dicere: & inter cætera Euaratũ Coum cõmunicaſſe cũ Alexandro conſilia. videbaturq; nullos ſermones audire libentius. Oblatum eſt deinde iuuenibus maius infortuniũ, calumniis nunquã ceſſantibus, & omnibus certatim aliquid mali de eis ad rẽ deferentibus, ſcilicet incolumitatis eius ſtudio. erant Herodi duo ſatellites, Iucũdus & Tyrannus, grati illi propter robur ac proceritatem corporũ. hi propter quandã offenſam pulſi è regia, & inter equites Alexandri ſtipatores recepti, quòd eſſent exercitatiſsimi honorabantur pecuniis aliisq; muneribus. Mox igitur rex de his etiam ſuſpicione concepta, tormenta eis admouit. ergo poſt toleratos diu cruciatus, tandẽ aiunt ſe ſolicitatos ab Alexandro, vt inter venandũ Herodem feras perſequentem interficerent. facile enim confingi poſſe, præcipitatũ ab equo ſuiſmet telis transfixum eſſe. nam & antè penè ſimile quiddã ei acciderat. Simúlq; indicauerũt aurũ defoſſum in equorũ ſtabulo, & præfectum venatorum arguebant, quòd eis prębuiſſet lanceas regias, & arma, ipſo iubente, Alexandri famulis. Poſt hos præfectus arcis Alexandrij correptus ſimiliter examinatus eſt: huic obiectum eſt quòd eos intra caſtellũ reciperet, pollicitusq; eis eſſet pecuniam regiã ibi reconditam. Sed illo pernegãte filius eius accedẽs vera eſſe dixit omnia: protulitq; referentes manũ Alexandri literas in hãc ſententiã. Quàmprimũ Deo fauente perfecerimus quæ decreuimus, ad vos veniemus. curate igitur vt quẽadmodũ eſtis polliciti, nos in caſtellũ recipiatis. His literis viſis Herodes poſt hac pro indubitato habuit, paratas ſibi à filiis inſidias. Alexander autem dicebat Diophantũ ſcribam imitatum ſuum characterẽ, eſſeq; Antipatri malitia excogitatam illam ſchedulam. Diophantus enim habebatur magnus talium artifex, & poſt in ſimilibus deprehẽſus dedit ſupplicium. eos verò qui torti ſunt rex apud Hiericuntem produxit ad populum, vt accuſarent filios, vbi ſaxis ſunt obruti. cumq; vulgus concitum pœna Alexandrum cum fratre vellet afficere, Herodes per Ptolemæum & Pheroram eos cohibuit: & iuuenes in carcere aſſeruandos tradidit. eò nemo admittebatur, adhibitis qui exploratent eorum dicta & facta omnia. iámque pro condemnatis habebantur, tum aliorum opinione, tum ſua. eorum alter Ariſtobulus præ anxietate etiam amitam ſuam ac ſocrũ ad miſerationem præſentis calamitatis, eiusq; autoris odium inuitans, An non tibi quoque, inquit, periculũ imminet, delatæ quòd ſpe nuptiarum Syllæo de omnibus quæ hîc fiunt per literas ſignifices. quæ verba mulier ſtatim fratri retulit. ille non amplius ſe continens vinciri eos iubet, & ſeorſum quemque quid contra patrẽ moliti ſint ſcripto prodere. hoc iuſſi facere, ſcripſerunt, inſidias quidem nec paraſſe ſe, nec cogitaſſe, ſed conatos fugere, quòd non poſſent amplius ad hunc modum ſuſpecti & ſoliciti viuere. Eodem tempore cùm veniſſet è Cappadocia ab Archelao legatus Mela vnus è dynaſtarum illius numero, volens Herodes declarare eius maleuolentiã, acciuit ad ſe Alexandrũ è vinculis: & rurſum interrogauit de fuga, quónam & quomodo decreuiſſent diſcedere. Ad Archelaum, ille reſpondit, pollicitum quòd inde Romam mitteret. Cæterùm contra parentem nihil durius aut parũ pietati cõueniens ſe machinatos eſſe, neque quicquã veritatis ineſſe confictis aduerſariorũ criminationibus. cupiuiſſe etiam vt Tyrannus cum ſociis exa-

mina

minaretur cautius: ſed illis approperatam mortem per Antipatrum, qui admixtis ſuis vulgum in eos concitauerit. His dictis rex iuſsit & ipſum & Melam duci ad Glaphyram Archelai filiam, vt interrogaretur num ignoraſſet paratas Herodi inſidias. quò vt ventum eſt, cōtinuo mulier vinctū conſpicata maritū, caput ſibi plangens, & præ miſeratione attonita clare ingemuit. iuueni quoque manantibus lacrymis, qui aderant miſerabili hoc ſpectaculo turbati, diu nihil mandatorum poterant vel dicere vel facere. Tandem Ptolemæo, cui commiſſus erat iuuenis, iubente dicere, num & vxor fuerit conſilij conſcia: quì potuit, inquit, non eſſe, carior mihi vita, & parens liberorum cōmuniū. ad hæc illa exclamauit, nullius mali ſe eſſe cōſciam. quod ſi id aliquid ad ſalutem eius cōferat, paratam ſe mētiri vel in ſuam perniciem, & nihil omnino negaturam. Tum Alexander, impiū quidem, ſicut ſuſpicātur quos minime oportuit, nihil nec ego cogitaui, nec tu es cōſcia: ſed quòd ad Archelaum abire, & inde Romam, decreuimus. Hoc & illa fatente, Herodes ratus conuictū à ſe Archelaū maleuolentiæ, dedit Olympo & Volumnio literas, iuſſit vt inter nauigandū appellerent ad Eleuſam oppidū Ciliciæ, & Archelao ſcripta de his redderent: & poſt expoſtulationē quòd filiis conatuū fuiſſet particeps, Romam inde nauigare pergerent. & ſi inuenerint à Nicolao placatū Cæſarem, redderent ei literas, & argumenta quæ ad conuincendos iuuenes ſcripta mittebantur. Igitur Archelaus pro ſe attulit; voluiſſe quidem excipere iuuenes, quòd id & ipſis & patri eorū putaret vtile, ne quid ob ſuſpiciones & diſſidia durius in eos ſtatueret: non tamen miſſurū fuiſſe ad Cæſarem, nec cōfirmaturū eos in maleuolentia: Romā autē delati inuenerunt iam Herodi reconciliatum Cæſarem, eiq; literas reddiderūt. Nam Nicolai legatio ad hunc modū ſe habuit. Quāprimū Romā venit & in palatiū, præter ea mādata quæ habebat, Syllæum accuſandū ſuſcepit. animaduertit enim diſſidere inter ſe Arabas, quorū aliquot eius omnia facinora indicauerunt, & hoc autore necatos pleroſq; cognatos Obodæ manifeſte coarguerunt ex ipſius literis interceptis per aduerſarios.

Qua fortuita occaſione Nicolaus vti non neglexit, ſtudens Herodem reducere in gratiam Cæſaris. Sciebat enim ſi defenſionē regis ordiretur, difficilem ſe habiturū iudicem. quod ſi accuſaret Syllæum, non defore occaſionē pro ſuo rege ſatisfaciēdi. conteſtata igitur lite, & præſtituta ad agendū die, Nicolaus aſſiſtentibus ſibi Aretæ legatis acriter accuſauit Syllæum, interfectorē aſſeuerans domini ac regis ſui multorúmque Arabum, pecuniam etiam mutuatum ad perturbandam quietē publicam, matronáſq; arguens corrupiſſe tam Romæ quā in Arabia. addidit his grauiſsimū crimen, circumuentum mendaciis eius Cæſarem, quem nihil veri de geſtis ab Herode docuerit. ad hunc occaſionis locum poſtquam ventum eſt, Cæſar interlocutus iuſsit eum omiſsis cæteris hoc tantū de Herode dicere, an non exercitum in Arabiam duxerit, neque duo millia & quingentos illic interfecerit, neque captiuis abductis regionem deprædatus ſit. Ad hæc Nicolaus, de his ſe vel maxime ait docere poſſe, nihil horum aut certè minimam partē ita ſe habere, quemadmodum ab illo relata ſint, neque vllam mereri indignationem. His præter opinionē auditis cùm Cæſar attentius auſcultaret, ille primùm indicauit ei de D. talētis mutuo ſumptis, déq; ſyngrapha in qua aſcriptum erat, licere poſt elapſum præſtitutum tempus pignora ex vniuerſa regione capere: deinde, non expeditionē hoſtilem hanc fuiſſe, ſed executionem iuris & repetitionē debiti. idq; non propere actum quanquā permittente ſyngrapha, ſed appellatis prius ſæpe de hac re Saturnino & Volūnio Syrię præſidibus: poſtremò apud Berytum in horum præſentia Syllæo per Cæſaris fortunam iurato, omnino intra triginta dies exhibiturum ſe & pecuniam, & Herodis perfugas. & cùm horum nihil Syllęus præſtitiſſet, aditos rurſum præſides Herodi permiſiſſe pignora capere, atq; ita demum illum profectum in Arabiam. hoc eſt, inquit, illud bellū quod aduerſarij tam tragice exaggerauerunt. quod tamen quî poteſt bellum vocari, permiſſu præſidum & ex pacto illatum, poſt periurio violatos tùm alios deos, tum in primis nomen Cæſaris? reſtat de captiuis iam dicere, Latrones Trachonitæ XL, primùm, mox plures, fugientes Herodē metu ſupplicij, receptaculū ſibi fecerūt Arabiam, hos Syllæus ſouit & aluit in omnīū hominū iniuriam, agroſq; eis dedit, & prædarū fuit particeps:

XII

quos

quos tamen ipſos eodem iureiurando tenebatur reſtituere cum mutuaticia pecunia ad prę ſcriptum terminũ, nec poteſt oſtendere quẽquã præter hos captum in Arabia: immo ex his ipſis aliquot euaſerunt. Nunc confutata etiam de captiuis inuidioſa ſycophantia, audi Cæſar mendaciſſimũ figmentũ quod ad prouocandã iram tuam cõmentus eſt. Affirmo enim quòd cùm Arabũ manus nos inuaſiſſet, & vnus atq; alter è noſtris cecidiſſet, tum demũ Herodes repugnare coactus Nacebũ, & cùm eo x x v. non amplius cecidit, quorum ſingulis centuplicatis iſte bis mille & quingentos ceciderſe retulit. His motus Cæſar, vultu irato ad Syllæum verſus, rogauit quot Arabes ea pugna deſiderati ſint. Hæſitante illo, & erratum in numero fatente, lectæ ſunt ſyngrapharũ conditiones, & reſcripta præſidũ, literæq; vrbiũ cõtinentes querelas de latrociniis. Ad vltimũ eò res deuenit, vt Cæſar damnato capitis Syllæo, Herodẽ in gratiã receperit: & pœnitens quòd calumniis permotus durius ſcripſiſſet, hoc quoq; Syllęo opprobrauerit, illius mẽdaciis impulſum ſe diſceſiſſe ab officiis amicitiæ. In ſumma, remiſit eum in prouinciam, vt poſtquã ſatisfeciſſet creditoribus, daret ſuppliciũ. Cæterum Aretæ indignari pergebat, quòd regiã dignitatẽ ac poteſtatẽ vſurparet, priuſquã à ſe acciperet: volebátq; Arabiam quoque Herodi trãdere: ſed hoc conſiliũ mutauerunt redditæ ipſius literæ. Olympus enim & Volumnius cognito placatum eſſe Cæſarẽ, mox ita vt mandatum erat obtulerunt ei literas, continentes argumẽta quibus filios impietatis cõuicerat: quibus lectis viſum eſt nõ onerare inſuper alio regno ſenem & infortunatum circa filios: admiſsisq; legatis Aretæ, & hactenus obiurgatis quòd rex eorum temerarie principatum ſumpſiſſet, nõ expectata ſua ſententia, admiſit munera, & regnũ ei autoritate ſua cõfirmauit.

XIII Poſt hæc Herodi iam reconciliatus ſcribit, dolere ſe vicem eius qui tales haberet filios, debereq; eum, ſi quid cõtra pietatem auſi ſint, vt in parricidas animaduertere. ſe enim liberam ei poteſtatem permittere. quòd ſi tantũ fugam meditati ſint, ipſum quoq; ſalua pietate oportere leni caſtigatione cõtentum eſſe. quare ſuum conſilium eſſe, vt indicto cõſiſtorio apud Berytum Romanorum domicilium, & adhibitis præſidibus cum rege Cappadocum Archelao, amicisq; cæteris & viris illuſtribus, de cõmuni ſententia quid ſtatuendum ſit diſpiciat. atque hoc fuit argumentum epiſtolæ Cæſaris.

Herodis filij damnantur apud Berytum in concilio. Cap. XVII.

VA accepta Herodes ſupra modũ gauiſus eſt, tum quòd rediiſſet in gratiam, tum propter conceſſam ſibi ſtatuendi de filiis poteſtatem liberã: & neſcio quo pacto accidit, vt qui prius in ſecunda fortuna durus quidẽ pater fuerat, non tamen temerarius aut præceps ad filiorũ interitum: nunc rebus ſuis in melius mutatis, & recepta priſtina fiducia, nouo more laxauerit habenas odiis. Ergo cõuocat per nuncios quotquot viſum eſt Cæſari, vno Archelao excepto, vel quòd hominẽ oderat, vel quòd vereretur ne obſiſteret ſuo propoſito. & poſtquã Berytũ cõuenerunt cùm præſides, tum cæteri exciti è diuerſis vrbibus, filios quidẽ, quos adducere in conciliũ noluit, in Platane vico Sidoniorum detinuit, nõ longe ab vrbe: vt poſſet eos ſi vocarẽtur ſiſtere. ipſe vero ſolus introgreſſus, coram cõceſſum ç L. virorũ, vſus eſt accuſatione nõ tam propter infortuniũ & neceſsitatem miſerabili, quã patri parũ decora. Vehemens enim erat, & in coarguendo crimine hæſitans non ſatis ſe explicabat, multáq; furoris ac feritatis præferebat indicia. nec probationes exhibebat cognitoribus, ſed aduocatos ſibi eos adiũgebat indecore pater cõtra filios, literasq; ab ipſis ſcriptas legebat: in quibus nihil inſidiarũ aut impietatis inerat, ſed tantũ de ineunda fuga concilium, & cõuitia ſigna offenſi animi. ad quę poſtquã ille peruenit vociferabatur quaſi in cõfeſsis inſidiis: remq; exaggerabat deierans mori ſe malle quã audire talia. Poſtremò dicẽs ſibi & à natura & à Cæſare poteſtatẽ in eos datã, addidit etiã patriam legem ita iubere: vt ſi cui accuſato parẽtes manus imponant capiti, neceſſe habeant circumſtãtes ſaxis eum ferire, atq; in hunc modum interficere. quod cũ ſibi prõptũ ſit in patria & ſuo regno facere, tamen expectare ſe illorũ quoq; calculos. Venire ſe tamen ad eos nõ tã vt iudicent filios in manifeſtiſsima culpa deprehenſos, quã vt per occaſionẽ indignationi iuſtæ parentis ſuum

addant

addant ſuffragium,& exemplum edant ad poſteros,non oportere tales inſidias negligi. Hæc locuto rege,& iuuenibus no ad dicendam quidem cauſam adductis,qui erant in conſilio videntes rem eò deueniſſe,vt nulla ſit ſpes reconciliationis & gratiæ,poteſtatem eius cõfirmauerunt. Et primus Saturninus vir conſularis,multiſque defunctus honoribus, protulit ſententiam moderatam circumſtantiis: damnare ſe quidem Herodis filios,non tamen cenſere interficiendos,quòd & ipſe filios habeat, & Herodem præteritis infortuniis hoc maximum nolit adiicere. Poſt illum ipſius tres filij,qui legati patris erant,eandem ſententiam tulerunt. Contrà Volumnius capite plectendos pronunciat,qui tam impij erga patrem fuerint: quem deinceps maior pars ſecuta eſt,vt omnino viderentur addicti ad ſupplicium. Móxque inde Herodes Tyrum eos ſecum duxit: quò cum Nicolaus appuliſſet à Roma veniens,rex prius expoſitis quę apud Berytum acta fuerant, percontatus eſt quid Romæ amici ſentirent de eius filiis. Ille reſpondit videri conſilia iuuenum impia, coniiciendóſque vinctos in carcerem. deinde penſitato diligentius negotio, ſi ita videatur, occidendos, ne putetur plus iræ quàm rationi tribuere. ſin contrarium placeat,abſoluendos, ne aliquid committatur immedicabile. eam eſſe Romæ plerorúmque amicorum ſententiam. Tum rex diu multúmque tacitus ſecum cogitauit,& illùm ſecum nauigare iuſſit. Poſtquam autem Cæſaream ventum eſt, móx omnes fuerunt de filiis ſoliciti, euentum expectantes. valde enim metuebant ne propter inueteratum diſſidium immineret eis exitium. cumque dolerent eorum vicem, tamen nec loqui temere, nec audire dictum aliquod liberius vacabat periculo: ſed in ſinu miſericordiam celantes, taciti dolorem diſſimulabant. Vnus omnium vetus regis miles nomine Tiro, filium habens Alexandri æqualem & amicum, quicquid alij quieti occultabant, ipſe libere eloquebatur,& ſæpe exclamare cogebatur in turba,periſſe veritatem & iuſtitiam in rebus humanis,& pro his regnare cum mendaciis malitiam: eóque tantam caliginem inductam negotiis, vt ne grauiſſima quidem errata ſua homines animaduerterent. hæc loquendi libertas quamuis non abeſſet à periculo, omnes tamen mouebat, quòd non ſine ratione fortiter ſe gereret tali tempore: libentérque hæc audiebant ſinguli,& cùm ſibi cauerent ſilentio, eius tamen non improbabant licentiam. natã tanti mali expectatio potuiſſet à quouis commiſerationis voces exprimere. Ille verò etiam ad regem magna libertate ſe ingerens, poſtulauit ſolus cum ſolo colloqui: quod vbi conceſſum eſt: Non poſſum, inquit, ô rex diutius ferre hanc anxietatem animi: quæ me cogit audaces voces & mihi periculoſas promere, ſed tibi, ſi velis, vtiles. Vbi nunc eſt tua mens? vbi animus ille ſemper hactenus quantumuis arduis par negotiis? quæ nam hæc eſt tanta amicorum ac cognatorum penuria? neque enim tibi hos cognatos aut amicos exiſtimo, qui tantum ſcelus ſuſtinent in quondam felici regia. quid tu? quid agatur non diſpicies? occidéſne duos iuuenes è regina vxore ſuſceptos,& in omni virtute eximios, teipſum hac ætate commiſſurus vni filio alenti ſpes improbas, & cognatis quos ipſe toties iudicaſti dignos ſupplicio? An non animaduertis tacitum vulgus ſimul & tuum errorem damnare, & miſerari calamitatem iuuenum? adhæc tum militaris turba, tum ipſi duces illis compatiuntur,& execrantur autores huius infortunij. Hæc primò ſat æquis auribus accipiebat rex, admonitus tam ſuæ calamitatis, quàm domeſticorum perfidiæ. Sed illo immodeſte ac militariter inſtante, & per ſimplicitatem nõ habente rationem temporis, turbatior iam & opprobrationem hanc magis quàm admonitionem amicam exiſtimans, ſciſcitatus quinam eſſent illi ægreferentes duces aut milites, nominatim indicatos omnes cum ipſo Tirone vinctos iuſſit ſeruari in carcere. Huius facti occaſione Trypho quidam tonſor regis accedens eum ait ſe non ſemel à Tirone ſolicitatum, vt inter curandum, guttur ei nouacula præcideret, oſtentata ſpe magnorum munerum, & primi loci inter Alexandri amicos. Hæc locutum iubet corripi: móxque tortus eſt & tonſor & Tiro cum filio. qui videns patrem ſæuiſſime tractatum, obſtinate cruciatus perferre, nec tamen ſupereſſe vllam ſpem ſalutis ex crudelitate regis coniiciens, ait ſe indicaturum veritatem, ſi tormenta ſibi ac parenti remitterentur: acceptáque in hoc fide, dicebat conueniſſe inter eos vt Tiro ſua manu regẽ interficeret: patere enim ei aditum ſoli ad ſolum, atque ita perpetrato facinore libenter quiduis paſſurum in

Alexandri gratiam. His dictis patrem exemit cruciatibus, incertum veritate expressa an vt se ac genitorem hoc pacto à diuturniore vexatione redimeret. Herodes autem eiecta ex pectore omni siqua prius inerat dubitatione de filiorum supplicio, nec vllum relinquens locum resipiscentiæ, properauit exequi suum propositum: & productis in concionem trecentis ductoribus militum vnà cum Tirone ac filio, tonsoréque indice, omnes accusauit apud populum. in quos multitudo quicquid ad manum veniret coniiciens, ad vnum eos interfecit. Alexander autem & Aristobulus ducti Sebasten, ibi iussu patris sunt strangulati: & corpora eorum in Alexandrium recondita sunt, vbi maternus eorum auus & plerique ex progenitorum serie siti sunt. Et fortasse alicui mirum nõ videbitur, cœlitum tanto tempore odium adeò excreuisse, vt modum excedens ipsam naturam vicerit. Illud merito dubitari possit, in adolescentésne ea culpa conferenda, qua patrem longo tempore exasperatum tandem in odium coniecerint immedicabile: an in ipsius duritiam, & cupiditatem tam gloriæ quàm dominationis immodicam, qui nullum ferret socium, malens omnia suo arbitratu facere: an potius in fortunam, cuius potentiæ nullis humanis rationibus resistere licet, ne sapientissimis quidem. Vnde persuasum habemus eam omnes humanas actiones præsanxisse, vt necessario consequantur: eámque vim fatum vocamus, quòd nihil sit quod illa non efficiat. sed hunc sermonem vt arduum leuiter attigisse sufficiet, qui & nostris studiis nonnihil tribuit, & varietatis actionum causas examinat: quæ quidem contemplatio iam olim inclusa est legis nostræ voluminibus. Cæterum ex duabus reliquis causis quod ad filios attinet, accusare quis posset eorum iuuenilem arrogantiam, & fastum regium, quòd nimium tribuerint patris calumniatoribus, & in acta eius ac vitam parum æqui inquisitores fuerint, malitiosè suspicaces, & linguæ temperare nescij, ac per hoc geminas ansas præbentes suis obseruatoribus, & ad ineundam regis gratiam delatoribus. Patris autem planè pudendus error est & inexcusabilis, quòd neque insidiarum structarum conuictos, neque vllis huius conatus argumentis deprehensis, permisit sibi ex se genitos interficere, egregio corpore iuuenes, nec apud suos solum gratiosos, non in venationibus segnes, non in militaribus exercitiis contemnendos, aut ciuilibus facundiæ studiis. horum enim omnium non erant rudes, præsertim Alexander natu grandior. Satis erat, etiamsi damnare libuisset, aut vinculis eos cohibere, aut procul à regno ablegare, cùm securum faceret Romana potentia, sub cuius tutela positus ne apertam quidem vim, adeò non insidias, extimescere debuerat. nunc tam cito eos occidere impotentis affectus gratia, quid aliud est quàm argumentum impiæ licentiæ: maxime cùm esset ea ætate, in quam excusatio ignorantiæ vel imperitiæ non competit. neque enim mora & dilatio facit eum excusatiorem. Minus enim peccatum erat, attonitum nouo aliquo casu, irritatum esse ad atrocius facinus, post longas verò cunctationes & deliberationes, postremo tale quippiam aggredi & perpetrare, sanguinarij animi est & obstinati in deterius: qualem sibi esse etiam postea declarauit, nec reliquis parcens qui antè videbantur carissimi, qui tametsi minus miserabiles erant, quòd meritò perirent, tamen sæuitiam arguebant similem, nec ab illorum temperantem sibi cædibus. qua de re dicturi sumus in sequentibus.

FLAVII

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DECIMVS SEPTIMVS.

De Antipatri Herodis filij malicia. *Caput* I.

ANTIPATER autem ſublatis fratribus agitatus diris, gradu iam ad extremam contra patrem impietatem facto, nondum improbæ ſpei ſatisfaciebat & in futurũ auidæ. Liberatus enim æmulorum metu, qui poſſent in principatus ſocietatem, venire, in aliam maiorẽ difficultatem parandi ſibi regni incidit videlicet odium quo populariter inuiſus erat omnibus. huc accedebat quòd illũ magis etiã haberet ſolicitum, alienati militum animi, à quibus pendebat regum ſecuritas, ſi quãdo gens ipſa videretur nouarũ rerum cupida. quæ mala ſuamet culpa ſibi germanis oppreſſis conciliauit. & tamen haud aliter quàm rex cũ patre adminiſtrabat res Iudæorum, credẽte ſe Herode eius fidei, & id factum quo ſupplicio merebatur, interpretante argumẽtum beneuolentiæ, quaſi ſaluti regis cõſulens illos prodidiſſet, nõ morem gerẽs odio quo tã illos quàm patrẽ proſequebatur: quandoquidẽ & illos propter patrem oderat totus inſeſſus furiis: dabátq; operã vt nulli eſſent, qui inſidias eius detegerent, aut ad quos poſſet Herodes aperta vi petitus refugere. ſed tũ longe magis ſtimulabatur cœptos conatus perſequi. Nã eo defuncto proponebat ſibi certum imperium: quòd ſi diutius vitã protraheret, periculũ videbat ne proditis aliquo modo ſuis technis patrem haberet infenſiſſimum. Ideo nullis parcebat ſumptibus in demerendis paternis amicis, hominum odia beneficiis volens obruere, præcipue quotquot Romæ erãt magnificẽtiſſimis muneribus ſibi concilians, & ante omnes Saturninum, qui tum Syriæ præerat. Spes etiã erat fratrem ipſius corrumpi poſſe donorũ magnitudine: paritérq; regis ſororem, nuptã viro inter amicos regis primario. erat enim callidiſſimus ad deuinciendos per beneuolentiæ ſpeciẽ hominum animos, & diſſimulãdi odij ſummus artifex. Nõ tamen fallebat amitã, quę iam ante perſpectum habebat eius ingeniũ, nec decipi poterat, & ideo machinis omnibus occurrebat eius malitiæ: quãuis filiã habebat nuptã eius auunculo, quã ipſe Antipater poſt Ariſtobuli mortem ei iungendam curauerat. Nã alteram mariti matris filius Callæas vxorẽ duxerat. ſed nec affinitas hæc effecit quo minus cognoſceretur eius malicia, ſicut nec prior illa cõſanguinitas extinguere meritum odium potuit. Salomen autẽ adamato Syllæo cupientem nubere, Herodes compulit ad Alexæ coniugium, adiuuante Iulia, & ne recuſaret perſuadente, ne aperte inimica fratri fieret, iurato ni cõſenſum præberet alienaturũ ſe ab ea beneuolẽtiam. quare illa paruit autoritati vxoris Cæſareæ, alioquin etiã vtile danti cõſilium. Per idem tempus remiſſa eſt ad patrem Cappadocũ regis Archelai filia, quondã vxor Alexandri, reddita etiam dote ex fiſco regio, nequid ea de cauſa exoriretur controuerſiæ.

Ipſe autem filiorum liberos educabat magna diligentia. Alexãder enim è Glaphyra duos mares ſuſceperat. Ariſtobulus è Bernice Salomes filia tres, & duas fœminas. Eos aliquando preſentibus amicis cõmendans, & filiorum deplorans infortunium, Deum precatus eſt nequid ſimile contingeret eorum liberis: ſed potius virtutibus cum ætate aucti, gratiã ſibi nutricationis reponerent. deſponſauit etiã futuras adultis vxores, maiori ex Alexãdri filiis Pheroræ filiam: Ariſtobuli verò filio filiã Antipatri: & eiuſdem filiam itidem Antipatri filio. alterã autem filiam, Herodi ſuo filio, nato ex filia pontificis. mos enim nobis eſt patrius, plures ſimul vxores habere. Hæc connubia rex procurauit miſeratione pupillorum, per affinitatem Antipatrum ad caritatem eorum inuitãs. Sed ille eundem erga pueros animum obtinuit quem erga parẽtes ipſorum habuerat: *II.*

ſolicitatus etiam regis circa eos cura, ne fortè adulti officerent ſuæ potentiæ, Archelaõ quoque rege adiutante nepotulos, & Pherora tetrarcha accipiente pupillarum alteram filio ſuo coniugem. Eodem incitabatur propter ſtudia populi, miſerantis orbatos parentibus, & ipſum autorem eius calamitatis, odio proſequentis, & parati aliquando per occaſionem detegere eius erga fratres maleuolentiam. quapropter machinabatur de hoc negotio decreta patris irrita facere, ægre laturus ſi deberet eos habere poteſtatis participes: flexítque Herodem precibus, vt ipſi filiam Ariſtobuli ducere permitteret, & filio ſuo Pherorę filiam: itaque præter eius ſententiam mutata ſunt pacta connubialia. Rex autem eodem tempore nouem vxores habebat. vna erat Antipatri mater, altera ſummi pontificis filia, ex qua puer natus eſt patrem nomine referẽs. erant inter has & fratris filia, & conſobrina, ſed ſteriles. præterea Samaritis vna, & ex ea liberi Antipas & Archelaus, & Olympias filia, quam poſtea duxit regis fratruelis Ioſephus. Archelaus autem & Antipas Romæ apud priuatum quendam amicum educabantur. ex Cleopatra etiam Hieroſolymitana Herodem genuit & Philippum, qui & ipſe Romæ educabatur: ex Pallade autem Phaſaelum: ex Phædra item & Elpide filias habuit Ronaxam & Salomen. Maiores autem natu filias, Alexandri ex eadem matre ſorores, quarum coniugium Pheroras contempſerat, alteram Antipatrõ ſororis ſuæ filio collocauit, alteram Phaſaelo fratris ſui filio. atque hæc fuit Herodis progenies.

De Zamari Iudæo Babylonico. *Cap. II.*

VOLENS deinde à Trachonitis tuta eſſe omnia, vicum Iudæis magnitudine vrbis decreuit in eius regionis medio condere, qui & ſuis eſſet præſidio, & vnde hoſtes facilius ex propinquo poſſet inuadere. Cúmque intellexiſſet forte fortuna virum Iudęum è Babylonia cum quingentis equitibus ſagittariis & centum fermè cognatis Euphrate traiecto circa Antiochiam quæ ſita eſt ad Daphnen degere, vbi à Saturnino præſide Valatham caſtellum ad habitandum acceperat, accerſiuit eum vnà cum ſuis, pollicitus ei agros in præfectura Batanæa, quæ Trachonitidi confinis eſt, vt ibi opponeretur infeſtatoribus: omnium etiam tributorum ac vectigalium immunitatem promiſit tam agris quàm hominibus. His conditionibus allectus Babylonius venit, acceptóque agro caſtella ibi condidit, & vicum nomine Bathyram. erátque hic vir pro obice contra Trachonitas indigenis, ſimúlque Iudæis à Babylone Hieroſolyma religionis ergô petentibus, quo tutiores eſſent à latrociniis: multíque vndique ad eum confluxerunt Iudæi obſeruatores legis patriæ: & facta eſt ea regio valde populoſa propter immunitatem quæ illis manſit Herode incolumi. Philippus deinde qui ſucceſſit, pauca & non diu ab eis exegit. porrò magnus Agrippa & eodem nomine filius, licet multis grauatos exactionibus, libertate tamen frui permiſerunt: quibus ſuccedentes Romani & ipſi grauibus tributis eos opprimunt, ſed ſalua libertate: de quo aliàs ſuo tempore dicemus prolixius. Zamaris autem Babylonius, qui hanc regionem poſſidendam accepit ab Herode, exacta cum virtute vita, moritur egregiis liberis ſuperſtitibus, & in his Iacimo equite inſignis fortitudinis, qui cum ala Babylonia regis ſtipare eſt ſolitus. is in extrema ſenectute decedens filium reliquit Philippum, virum manu promptum, & virtuti ſiquis alius deditum, regíque Agrippæ ob hæc gratum & amiciſſimum: qui ab eo vniuerſis ſuis copiis exercendis ac ductandis eſt præpoſitus.

Antipatri contra Herodem inſidiæ. *Cap. III.*

CÆTERVM in eo rerum Herodis ſtatu quem diximus, omnia pendebant ab Antipatro, poſtquàm ſemel proſpiciendi ſuis commodis poteſtatem accepit à patre, bene ſperante de fide ipſius ac beneuolentia: qua tamen poteſtate ille audacius abutebatur, callide tegens ſuam malitiam, & in omnibus facile fidẽ à parente impetrans: erátque omnibus formidabilis obverſutiam magis etiam quàm ob potentiam. Sed præcipue Pheroras illum colebat, & ab eo viciſſim colebatur, circumuentus à mulieribus Antipatro fauentibus. obnoxius enim erat Pheroras & vxori & ſocrui & ſorori, quamuis exoſas eas haberet propter iniurias

iniurias illatas filiabus ſuis virginibus. attamen ferendæ erant, & abſque illis nihil facere poterat, res eius perueſtigantibus, & mutuo ſe inuicem adiutantibus. quibus etiam Antipater erat deditiſſimus, tum per ſe, tum per matrem: nam hæ quatuor mulieres conſentiebant in omnibus. Sed Pheroræ cum Antipatro propter leues quaſdam res non ſatis conueniebat, diuellente eos regis ſorore: quæ iamdudum explorabat omnia, ſciens eos in regis tantum perniciem conſpirare, & parata rei eius indicium facere. qui vt cognouerunt mutuam ſuam amicitiam ſuſpectam hoc nomine regi & inuiſam, hoc contrà excogitauerunt, vt non congrederentur in propatulo, fictiſque conuiciis ſimularent diſſidium, maxime prælente Herode, aut alio quopiam qui ei renunciaturus id videretur: clàm autem alerent & confirmarent mutuam beneuolentiam: atque ita etiam fecerunt. Hoc autem Salomen non latuit, nec cùm primò excogitatum eſt, nec poſtea cùm cœpit fieri. omnia enim perueſtigabat, móxque ad fratrem affingens aliquid deferebat, videlicet occulta eorum conuenticula & clancularias conſultationes, mirum ni euaſura in ipſius perniciem, ſi mature ſibi non proſpiceret. In aliorum enim conſpectu diſſidentes & iactantes inter ſe conuitia, celare amicitiam: deinde quando ſoli ſint conſentire, dubio procul conſpirantes in eos quibus occultam velint eſſe ſuam amicitiam. Hæc illa & perueſtigabat diligẽter, & ad fratrem mox deferebat, iam & per ſe nõnihil intelligentem, ſed cohibentẽ ſe adhuc, quòd ſuſpectum haberet etiam ſororis procliue ad calumnias ingenium. Erat enim quædam Iudæorum ſecta exactiorem patriæ legis cognitionem ſibi vindicans, quibus tanquam Deo vt videri volebant caris, addictum erat hoc mulierum ſodalitium. Hi Phariſæi vocantur, genus hominum aſtutum, arrogans, & interdum regibus quoque infeſtum, vt eos etiam aperte impugnare non vereatur. nam cùm tota gens Iudæorum fidem ſuam iureiurando obligaſſet regi & Cæſari, hi ſoli non iurauerunt: excedentes ſex milium numerum: quibus hoc nomine à rege mulctatis, Pheroræ vxor pro eis mulctam perſoluit. cui reponentes gratiam, quoniam credebãtur futura præſcire ex Dei colloquiis, prædicebant, decretum eſſe Deo regnum ablatum ab Herode & eius progenie, transferre in ipſam & maritum Pheroram ac communes liberos. Sed hoc quoque regi per Salomen innotuit, & quòd aulicorum quoſdam ſolicitarent muneribus atque corrumperent. qua in culpa Phariſæorum aliquot deprehenſos interfecit, præcipuos autores huius conſilij, cúmque his Bagoam eunuchum, & ſuas delicias Carum, præſtantiſſimæ formæ gratia ſibi commendatum: & præter hos quoſcunque è domeſtica familia cum Phariſæis conſpiraſſe ipſorum indicio compererat. Nam Bagoas in eam ſpem ſublatus erat, quaſi parens & benefactor appellandus regis, quem deſtinarent vaticinia. proſpere enim ceſſura nouo regi omnia, conſtabiliendo ſucceſſionem prolis legitimæ.

Herodes porrò conuictis Phariſæis ac ſupplicio traditis, amicorum concilium ad- IIII.
uocat, & apud eos Pheroræ vxoris accuſationem inſtituit. quòd ipſius impulſu frater conditionem regiarum virginum ſpreuerit: id crimen ad ſuam etiam iniuriam pertinere affirmans, quòd mulier ruptis legibus naturæ inter fratres ſerat diſſidia, quibuſcunque valeat tam verbis quàm operibus. mulctam quoque contumacibus à ſe impoſitam illius perſolutam eſſe impendiis, & in ſumma conſciam eſſe totius recentis conſpirationis. Recte igitur facturum Pheroram, ſi non expectatis fratris precibus ſponte talem mulierem ableget, fratres inter ſe committentem mutuis odiis: quandoquidem ei aut huius vxoris iactura facienda ſit, aut fraternæ coniunctionis ac beneuolentiæ, nec niſi illa reiecta manſurum ſit integrum germanitatis vinculum. Pheroras autem quamuis vehementi regis oratione grauaretur, tamen aiebat ſe & fraternæ pietatis iura perſancte culturum, & à coniugali caritate haudquaquam diſceſſurum: emoríque ſe malle, quàm ſine dilecta vxore viuere. Tum Herodes licet graui ſe iniuria exiſtimaret affici, iraſci tamen fratri diſtulit, contentus Antipatro & eius matri interdixiſſe Pheroræ conſuetudine, & vetuiſſe mulierum regiarum conuenticula. illi facturos ſe iuſſa regis polliciti, per latentes quoties dabatur comeſſationes conueniebant, præcipue Pheroras & Antipater. quin rumor erat Pheroræ vxorem cum Antipatro quoque ſtupri habere conſuetudinem, conciliante matre ipſius Antipatri.

Herodes Antipatrum mittit ad Cæsarem. *Cap.* *IIII.*

QVAPROPTER ſuſpectum habens patrem,& veritus ne vlterius ſerpendo eius odia ad ſe quoque peruenirent, ſcribit amicis Romæ degentibus rogans admoneant Herodem per literas, vt quàm primum ſe ad Cæſarem mitteret. Quo facto Antipatrum Herodes miſit cum precioſiſſimis muneribus & teſtaméto, in quo ipſum Antipatrum regem declarabat, aut ſi ille prior vita decederet, Herodem natum ſibi è filia ſummi pontificis. eodem tempore etiam Syllæus Arabs Romam profectus eſt, non factis imperatis Cæſaris: quem Antipater eorundem criminum reum egit apud ipſum Cæſarem,quorum Nicolaus antea.accedebat & alter accuſator Aretas, multorum honoratorum cædes apud Petram ſe inuito patratas obiiciens,maxime Sohemi hominis in omni virtute præſtantiſſimi.quin & Cæſaris ſeruum Fabatum ab illo interfectum fuiſſe ob talem quandam cauſam.Erat in ſatellitio Herodis Corinthus, cui fidei rex plurimum tribuere ſolitus eſt. Hunc Syllæus pecuniis corruptum eò perduxit, vt ei regis ſui cædem ſit pollicitus. hoc vbi Fabatus ex ipſo Syllæo cognouit, regi mox indicauit. qui è Corintho confeſſionem extorſit cogitati facinoris, diligenter ex eo perſcrutatus omnia: ſimúlque duos Arabas ab eodem ſatellite inſimulatos comprehendit, alterum virum principem, alterum Syllæi amicum primarium.qui & ipſi tormentis admoti confeſſi ſunt ideo ſe veniſſe vt Corinthum vrgerent crebris adhortationibus ad perpetrandum facinus, atque adiuuarent etiam in opere, ſi ita facto opus ſit. quos omnes Saturninus apud ſe delatos Romam iudicandos ampliùs & puniendos tranſmiſit.

Pheroræ obitus. *Cap.* *V.*

PHERORAM autem obſtinate permanentem in amore coniugis Herodes in ipſius tetrarchiam ablegat: quod ille fecit libenter, addito iureiurando nunquam ſe rediturũ, niſi Herodis morte cognita: adeò vt paulo pòſt decumbente rege vocatus ad accipienda quædam ſecretiora mandata tanquam à morituro,propter ſacramenti religionem recuſaret.Nec tamen ille in hoc fratrem eſt imitatus, aut de priſtino affectu quicquam remiſit:ſed cùm Pheroras in morbum incidiſſet, vel inuocatus ad viſendum eum venit: quo morbo poſtquam abſumptus eſt, corpus eius tranſlatum Hieroſolyma ſepeliit, & publico luctu honorauit. Ea res Antipatro quamuis Romam profecto malorum fuit initium, Deo tandem repoſcente ab eo pœnas fratricidij. Id totum ordine ſum narraturus ad exemplum humano generi,quod moneat habendam eſſe virtutis rationem in omnibus.

Pheroræ vxor accuſatur veneficij, & Herodes cognoſcit Antipatri inſidias. *Cap.* *VI.*

V. PHERORA mortuo Taphanitę duo è libertis eius cariſſimi Herodẽ adeunt, rogantes ne inultam pateretur fratris mortem: vtq; inquireret in miſerum eius & iniuſtum interitum. Quo attentius aurem ſimul ac fidem præbente illorum ſermonibus, aiunt eum apud vxorem cœnaſſe ea die quæ *morbi* fuit initium, venenúmque oblatum ei mixtum nouo cuidam cibi generi, quod *guſtatum* perniciem attulerit homini.id venenum allatum ab Arabiſſa quadam muliercula, nomine quidem amatoriũ, re autem vera Pheroræ letiferum.ſunt enim Arabum mulieres veneficæ maximè. hæc autem quæ tum inſimulabatur, dicebatur amicæ Syllæi familiariſſima.ad eam cõparandi veneni cauſa profectę fuerant vxoris Pheroræ mater & ſoror,& cum illa reuerſę ſunt pridie quàm ille cœnã letiferã ſumeret.His auditis rex ad iram concitatus torſit ancillas earũ & quaſdam etiam ingenuas: & cùm nulla quicquam fateretur aut detegeret, poſtremo quædam dolore victa nihil aliud protulit, quàm quòd imprecata eſt Antipatri matri cruciatus ſimiles, quandoquidem ipſa cauſa eſſet præſentium tormentorum omnibus. Hæc vox ad diligentiorem inquiſitionem Herodem permouit, ita vt extorqueret earum ſecreta omnia, comeſſationéſq; illas & occulta conuenticula, tum ſermones patris cum Antipatro priuatim habitos, prolatos inter Pheroræ mulierculas: ne id quidem reticente,centum talenta ſe accepiſſe ab eo,vt abſtineret Pheroræ colloquiis. Addebãt ancillę quanto patrẽ proſequeretur

queretur odio, vtq; sæpenumero apud matrem de eius lõgæuitate quereretur, dum interim etiã ipse conseneſceret, vt non multum se iuuare posset tam sera succesio, adhæc simul nutriri multos fratres ac fratrum filios, vt ne sperare quidem tutò liceat: quandoquidem iam nunc si fatale quid sibi accideret, fratri destinata sit succesio nõ filio. addere his solitum accusationẽ sæuitiæ, nõ temperantis nec à filiis: cuius metu Romam sibi discedendũ esset, Pheroræ verò in suam tetrarchiam. Hæc quia probe congruebant cum illis quæ ex sorore antea rex audierat, exempta est omnis dubitatio: deprehensamq; in tam malitiosis conatibus Doridem matrem Antipatri, spoliatam multorum talentorum ornamẽtis eiecit è regia: & mulieribus ex domo Pheroræ propter hoc indiciũ factus est placatior. Sed nihil magis eius cõtra filium indignationem cõmouit quàm Samarita Antipater, Antipatri filij procurator, qui in tormentis inter cætera de eo confessus est, quòd letale venenum Pheroræ tradidisset, quo se absente ac per hoc minime suspecto patrem tolleret. id venenũ allatum ex Ægypto per Antiphilum vnũ ex amicis Antipatri, missum inde à Theudione auunculo ipsius Antipatri, fratre Doridis: haberiq; apud Pheroræ vxorem, à marito ad asseruandum acceptum. De quo rogata per regem mulier, habere se fassa est: & mox quasi ad asserendum id properans, de tecto seipsam deiecit. nec tamen letalis fuit casus, quia fortè in pedes cecidit. ex quo postquã se recollegit, rege pollicito incolumitatẽ & ipsi & familiæ, si totam rei veritatẽ promeret, cõtrà extremos cruciatus minato si quid per obstinationem celare pergeret, iurauit se omnia dicturam ita vt acta sint: &, vt multorum tum fuit opinio, nihil omnino mentita est. Venenũ id, inquit, ex Ægypto attulerat Antiphilus, paratum ibi opera fratris sui, professione medici. Theudio deinde in domum nostram intulit, & ego seruaui acceptum à meo Pherora, sed ab Antipatro tuo in tuam perniciem comparatum. Postquam igitur maritus in morbum incidit, & tu officiose ad visendũ eum & curandũ venisti, motus ille, & ad pietatem flexus tua beneuolentia, me accita, ô vxor, inquit, circunuenit me Antipater, dum pestiferis consiliis & veneficis ministeriis suum patrem meum fratrem appetit. Nunc igitur quandoquidem in germano nihil pietati, qua hactenus erga me vsus est video decedere, & mihi instare vitæ terminum, age ne fratricidali animo manes maiorum contaminem, me inspectãte venenum illud exure. tum se sine mora prolatum iuxta viri mandatum cõcremasse, paulo seruato vt si post mariti mortem rex eam tractare vellet durius, posit ei necessitati occurrere. Hæc elocuta venenũ quoque vnà cum pyxide in medium protulit. Post hæc alter Antiphili frater & communis eorum mater per tormenta idem fateri coacti sunt, pyxidem etiam agnoscendo. Accusabatur autem etiam pontificis filia regis vxor, quasi secretorum horum omniũ particeps, sed conscientiam dissimulans. quapropter & ipsam rex abiecit, & filium eius è testamento deleuit, vbi successor destinatus fuerat. Socero quoq; Simoni Boethi filio sacerdotio priuato surrogauit Matthiam Theophili filium Hierosolymitani genere. Interim Roma venit Bathyllus libertus Antipatri, & subiectus quæstionibus fassus est attulisse se venenum quod daret patroni sui matri & Pheroræ, vt si prius illud parum fuisset efficax, hoc posteriore Herodem aggrederentur. Simúlque venerunt ad regem ab amicis Romæ degentibus literæ, instinctu Antipatri scriptæ, in quibus Archelaus & Philippus accusabantur, quod crebro crimen patris refricarent de cæde Alexandri ac Aristobuli, miserarentúrq; fatum germanorum innocentium, iam enim & ipsi reuocabantur in patriam, non ob aliud quàm vt euocati fratrum interitus accesio fierent. hæc autem amici in Antipatri gratiam faciebant, magnis ab eo corrupti mercedibus: qui etiam per se patri scripsit de adolescentibus, quasi eos excusans, & verba eorum ætati imputans. Ipse interim decertabat contra Syllæum, & primatum colebat amicitias, comparatis variis ornamentis ducentorum talentorum precio. Mirum autem est, quòd cùm per septem menses ante eius reditum tam multa contra eum in Iudæam mota sint, nihil eorum ad eius notitiam perlatum sit. In causa erat partim diligens itinerum obseruatio, & viarum custodia, partim populare hominum in Antipatrum odium. nemo enim erat qui suo periculo illius incolumitatem vellet quærere.

Antipater capitis damnatus in vincula conijcitur. Cap. VII.

VIÆTERVM Herodes ad Antipatri literas, quib. significarat rebus ex sentẽtia peractis breui se rediturũ in patriã, dissimulata ira insidiose rescripsit, properaret, ne quid sibi per eius absentiã quod nollet accideret. Smúlq; modice de matre eius questus est, pollicẽdo remissurum se querelas post aduentum illius: modisq; omnibus magnam caritatem præ se ferebat, veritus ne ille suspicione aliqua tactus differret ad se reditum, & moras Romæ trahens regno insidias strueret, & in se moliretur aliquid. Has literas in itinere accepit in Cilicia: eas vero quæ Pheroræ mortem nunciabant prius iam Tarenti acceperat tristi animo, non tam quòd Pheroram amaret, quàm quòd ille morte præuentus pollicita de patre veneno tollendo nõ præstiterat. Iam ad Celenderim oppidum Cilicię peruenerat, cũ dubitare cœpit de reditu, vehemẽter cõtristatus matris ignominia: & amicorũ quoq; variabant sententię, aliis euentum alicubi expectare, aliis sine mora domum nauigare consulentibus. facile enim dissoluturũ criminationes omnium, quandoquidem nunc quoq; non aliunde, quã ex illius absentia aduersariis audacia viresq; ad calumniandum creuissent. Ab his persuasus nauigare pergit, appellitq; ad portum Sebastũ, quem Herodes magno sumptu constructũ sic appellauit in honorem Cęsaris. Iámq; manifestum erat incidisse Antipatrum in infortunium, nemine salutante aut accedente hominem, quem prius votis & faustis acclamationibus discedẽtem prosecuti fuerant: tunc verò contrariis votis licebat eum deuouere diris fraterni sanguinis vltricibus. Forte per idem tempus Hierosolymis erat Quintilius Varus, successor Saturnino missus in Syriam, tunc verò ab Herode in consilium de rebus agendis adhibitus. Quibus vnà sedentibus superuenit Antipater omnium inscius, & ita vt erat purpuratus in regiam ingressus est. quo mox admisso, amicorum comitatus per ianitores exclusus est. Id primum mẽtem eius perculit, iam sentiẽtem quò deuenisset: quando etiam pater accedentem à complexu repulit, perpetratum fratricidium & cogitatum patricidium opprobrans, & Varum cognitorem ac iudicem in crastinum denuncians. Ille tam inopinato malo velut ictus abiit attonitus: moxq; obuias inuenit matrẽ & vxorem: hęc erat Antigoni filia: qui ante Herodem Iudęorum rex fuerat. ab eis edoctus de omnibus, parabat se vt in iudicio subsisteret. Sequenti deinde luce præsidente Varo ac rege, adhibitisq; in consessum vtriusque amicis, acciti sunt etiam cognati regis & Salome, tum illi qui secreta consilia prolaturi erant, quíque tormentis examinati fuerant: nouissimóq; serui matris Antipatri capti paulo antequã ipse rediret in patriam. apud hos deprehẽsæ fuerant literæ, quarum hæc erat summa. ne reuerteretur, quando in patris notitiam peruenerint consilia omnia, vnicúmque ei refugium superesse Cæsarem, & si caueat ne in patris manus deueniat. Tum Antipater procumbens patri ad genua supplex orabat ne de causa sua prius decerneret quã cognosceret, sed defensioni rem integram seruaret: rex vero postquam iussit eum in mediũ sisti, deplorauit infelicitatẽ suam in procreãdis talibus liberis, quódq; senecta ætate incidisset in Antipatrum. enumerauit deinde curas educationis & institutionis, quámq; benigne suggessisset illi ex opibus quantum ipse cuperet: quibus rebus omnibus nihil se profeciſſe quo minus capitalibus appeteretur insidiis, vt regnum quod iure & patris voluntate contingere poterat, ante tempus in impietatis præmium cederet. Mirariq; se Antipatrum quánam spe elatus in tantam peruenisset audaciam. Successorem enim principatus iam scripto testamento designatũ fuisse: viuenti quoq; sibi ex æquo participem dignitatis, splendoris, potestatis. Habuisse quinquagena talenta reditus annui: Romam proficiscentem instructum fuisse CCC. talentorum viatico. Obiiciebat deinde fratrum accusationem, quorum siue sontium idem accusator atque imitator, siue innoxiorũ circumuentor ac parricida fuerit. Se enim nec cõperisse de eis quicquam nisi hoc indice, nec in eos statuisse nisi ex huius sententia. eam nunc per ipsum irritam quodammodo fieri, qui quasi hæres in patricidium illis succederet. Hæc dicenti lacrymæ obortæ orationẽ cùm abrupissent, rogauit Nicolaum Damascenum amicitia & domestica consuetudine coniunctissimũ, & pulchre eius negotij gnarum, vt prosequeretur quæ attinerẽt ad examinatos conscios

ſcios, & ad conuincendum filium. Sed ille præueniens, cauſamq; ſuam exorſus dicere, hæc ipſa exempla paternæ beneuolentiæ pro ſe adducebat, nimirum pietatis ſuæ meritis reddita. Se enim & proſpexiſſe ſolerter quid facto opus eſſet, & ſicubi res opē tam ſuam poſtulaſſet, confecta dediſſe omnia: nec æquum eſſe vt qui patrem eripuerit ab aliorum inſidiis, ipſe nunc eiuſdē reus agatur criminis, & teſtatæ iam dudum pietatis nouam apud homines rerum imperitos maculam contrahat. Quā enim ſibi fuiſſe cauſam ſceleris, cùm ſucceſſionē deſignatus rex haberet magis quàm ſperaret, & nemine vetante honorum eſſet particeps? neque enim probabile eſſe, affectatum cum periculo quod iam pro virtute contigerat, & ob incertam ſpem contemptam certam infamiam, maxime cum is conatus fratribus nō ſucceſſerit, quorum ipſe & delator fuiſſet, & conuictorum de impietate punitor etiam. nec ſe pœnitere geſtorum, quæ argumento ſint quàm incorrupte parentē diligat. Quæ vero in vrbe per ſe acta ſint, teſtem eſſe Cæſarem, cui non ſecus ac numini nemo poſsit imponere: extaréq; eius de hoc literas, quas periniquum ſit inimicorum & improborum hominū poſthaberi calumnijs, quibus nihil magis ſit cordi, quàm regiā familiam inter ſe cōmittere, nactis comminiſcendi otium per ſuam abſentiam, quod ſe preſente nunquā habere potuerint. Sub finem dicendi fidem abrogabat quæſtionibus, per quas neceſsitas exprimeretur loquendi ad torquentis gratiam, & poſtremo ſe quoque torquendum offerebat nihil deprecans. His cùm nonnihil moueretur concilium, miſerabiliter lacrymante Antipatro & ſibimet conuerberante facie, vt vel inimicos ſubiret miſeratio, Herodéſq; ipſe quantūuis diſsimulans fieret mitior: Nicolaus vt rogatus fuerat accuſationem à rege cœptā proſequēs, exaggerabat ſingula, proferebatq; teſtimonia, & indicia criminis collecta ex quæſtioni ſubiectorum confeſsionibus. ad hæc extollebat regis de eo merita in educandis ac inſtituendis filiis, pro quibus tam malam reportaret gratiam. Nec tamen æque mirandam fuiſſe priorum temeratiam ſtultitiam, qui rudi ætate corrupti à malis cōſiliarijs naturales affectus pietatis aboleuiſſent, ambitione principatus magis quā opum cupidine. Sed Antipatri ſtupendam eſſe tam ſceleratam audaciam, qui ſæuior nocentiſsimis beſtijs, à benefactoribus tamen iniuriam abſtinentibus, nihil mollitus ſit tanta parentis indulgentia, ne fratrum quidem calamitate deterritus quo minus crudelitatis eorū æmulatior fieret. Atqui tu ipſe, inquit, ô Antipater index fuiſti tentati per illos facinoris, te inquirente coarguti ſunt, tu in conuictos animaduerſti. nec improbamus quòd eos iuſta indignatione proſecutus ſis; immo miramur te imitatum eorū intemperātiam: & facile colligimus illa quoq; te non ad ſecuritatē patris, ſed ad fratrum feciſſe perniciem, vt deteſtando eorum malitiam, pietatis erga communem parentem opinionem tibi quæreres, & deinde ipſe in eum ſæuire poſſes impunitius, quod tandem facere aggreſſus es. Dum enim fratres ſontes addicis ſupplicio, & parcis eorū ſociis, omnibus facis perſpicuum bene conuenire tibi cū eis, quorum poſthac vti poſsis in opprimendo patre opera. itaque duplicem voluptatem cepiſti tuis dignam moribus: alterā palàm quaſi re bene geſta gloriabūdus ſublatis fratribus: alteram clam maiore facinore per occultas inſidias conando patrem ſubuertere, cuius modo vindex videri volueras. Si enim vere deteſtatus eſſes illorum malitiam, nunquā imitādam tibi propoſuiſſes. Nimirū hoc agebas iſtis artibus, vt dignioribus ſublatis nullos haberes ſucceſsionis æmulos, & tum demū fratricidio necē patris adderes, vt in occulto manerēt inſidiæ, quibus oppugnaſti germanorū capita, & non ſolum ipſe meritū ſupplicij effugeres, verum etiā miſerū parentē pœnę tuæ vicariū ſupponeres, inaudito ad hoc æui parricidio, & qualis nullū exemplū extat in omni hominū memoria. nō enim qualicunq; patri inſidiatus es, ſed amantiſsimo ſimul & indulgentiſsimo, iam regiæ poteſtatis particeps, iam ſucceſſor deſignatus, tum præſenti fruendi voluptate ante tēpus permiſſa, tum in futurum ſpe teſtamento patris confirmata. Tu verò cupiditatibus tuis nondū nō ex illius bonitate, ſed ex tua malitia ſtatuebas nō contētus ſocietate patris indulgentiſsimi, niſi quoq; ſuam partē præriperes: & cuius te ſeruatorē verbis præferebas, eum re vera quærebas perdere, nō ipſe tantū ſceleſtus, ſed matri quoque inuens eiuſdē notā ſceleris, & fratrū diſturbans beneuolentiā, diſſidiisq; miſcēs omnia:

& poſt hæc auſus es patrem vocare beſtiam, ipſe venenatiſsimis quibuſque beſtiis nocentior, proprio veneno abutens in coniunctiſsimos optiméq; de te meritos, muniensq; te cuſtodibus ac variis tam virorũ quã mulierum technis contra vnũ ſenem, quaſi nõ tua ſola ſceleſta mens ſatis eſſet ad explendum odium. Et nunc poſt tortos tua cauſa viros & mulieres, ſeruos & ingenuos, poſt aperta cõiuratorum indicia, audes veritati cõtradicere: & qui dudum patrẽ ſperaſti è rebus humanis tollere, nunc quantum in te eſt conaris legẽ quoq; contra tui ſimiles ſcriptam abolere, ſimúlque Vari æquitatẽ, omnémque quanta eſt in rerũ natura iuſtitiam. an ideo mẽtitos dices tormentis examinatos, vt fidẽ abroges patris tui ſeruatoribus? tibi ſcilicet in tormentis plus credendũ eſt. Non liberabis regem Vare à cognatorũ iniuriis? nõ dabis neci hanc peſsimã beſtiam, pietatem erga genitorem ſimulantẽ in fratrũ perniciẽ, ac deinde vt ſolus regnet deprehenſum inſtruendis illi capitalibus inſidiis? Scis parricidiũ nõ priuatũ eſſe crimen, ſed publicã vitæ ac naturæ iniuriã, quod cogitatũ etiã nõ minus quàm perpetratũ cõtaminet: imo quod qui nõ punit, & ipſe in naturam parentẽ eſt iniurius. Poſt hæc matris eius quædã adiecit, quæ illa garrulitate muliebri effutierat. conſultos vates de regno, & ſacris exitialibus impetitũ regis caput: tum libidinoſas & ebrioſas Antipatri volutationes cum Pheroræ mulieribus. quęq; ad teſtimonia pertinerent per tormenta elicita, multa & varia, partim præmeditata, partim repentina neceſsitate expreſſa, atque hoc ipſo certiora. Homines enim quicquid antea metu Antipatri ſilentio texerant, pòſt verſam eius fortunam vidẽtes accuſationibus inimicorum obnoxiam, odia in eum ſua exaturabãt. Attamen non ita aliorum odiis grauabatur, vt propriis ſceleribus, hoſtili in patrẽ animo, diſturbata fratrũ cõcordia, cõmiſsis inter ſe domeſticis omnibus: vt qui nunquam nec odia iuſta exerceret, nec amicitiæ fidẽ coleret, niſi quatenus ſibi videretur cõmodũ. idq; cùm iamdudũ à multis eſſet obſeruatũ, quo quiſq; erat æquitatis amãtior, eo grauior illi fuit aduerſarius: & quã primũ tutò licuit, magnis vociferationibus reum vrgebant, quicquid ſcirent certatim prodentes: cúmq; variorum criminũ proferrentur indicia, nihil tamen fingi apparebat, quòd neque ad regis gratiam loquerentur, neque periculi metu ſilentio quicquã tegerent, ſed damnarent omnes ſceleſtos conatus Antipatri, eúmq; nõ tam ob patris ſecuritatẽ quã ſuo metipſius merito de medio tollendũ cẽſerent, & tradendum ſupplicio. nec hi ſoli qui interrogabãtur eum accuſabant, verũ etiam ſpontanei delatores pleriq; aderãt: ita vt licet callidiſsimus eſſet mendaciorũ artifex, & frontis perfrictiſsimæ, tamen ne hiſcere quidẽ cõtrà valeret. Poſtquã autem Nicolaus accuſare eum & cõuincere deſtitit, tum Varus poteſtatẽ ei dicẽdi pro ſe fecit, ſi quid haberet quo declararet ſuam innocentiam. Se enim nihil magis optare, & idem patrẽ quoque eius optare ſcire, quã ne in vllo obiecto deprehenderetur crimine. At ille pronus in faciẽ & ſupplicabundus humi iacens, Deũ cõſcientiæ ſuæ inſpectorẽ obteſtabatur, vt euidenti aliquo ſigno probaret alienũ ſe ab omni culpa, nec quicquã vnquã molitum in patris perniciem. Is enim eſt mos malorũ omniũ, vt quoties nefariũ aliquod facinus aggrediuntur, nihil nõ ſibi permittãt, nullo reſpectu diuini numinis. cùm autẽ ſuis ſceleribus inciderunt in periculum, tum demum illis in mẽtem venit Deus, per cuius inuocationẽ & teſtimoniũ volunt eripi, fingentes ſe cuncta illius arbitrio permittere: id quod tum quoq; Antipatro vſu euenit: qui cùm antè omnia ſic geſsiſſet quaſi nullũ numen intereſſet rebus mortaliũ, imminente vltione deſtitutus iuris præſidiis, ad diuinã cõfugiebat potentiam, ſe in hoc diuinitus ſeruatũ aſſeuerãs, vt pro incolumitate patris excubias ageret. Tum Varus cùm crebris interrogationibus nihil eliceret, illo Deum tantũ inuocante, videns alioqui nullũ fore finem, iubet proferri venenũ in medium, vt quánam vi præditum ſit experimento poſſet colligere: quod mox allatum, & ad bibendũ datum cuidam damnato capitis, ſine mora necauit hominem. quo facto ſurgens abiit è concilio, & ſequenti die Antiochiam pro-
VII fectus eſt, vbi plurimum ſolebat degere, quòd illic eſſet Syrorum regia. Herodes verò cõfeſtim vinxit filiũ, omnibus ignorantibus quæ nam fuiſſent eius cum Varo ante diſceſſum colloquia, coniectura tamen erat cuncta regẽ facere ex illius ſententia. conicto deinde in carcerem, Romã Cæſari de eo ſignificauit per literas, miſsis etiam

etiam qui coràm eloquerentur mandata, docerétq; quã ſcelerata ſit hominis malitia. Per eoſdem dies interceptæ ſunt Antiphili ad Antipatrum ex Ægypto miſſæ literæ: quibus ſolutis hęc in eis ſcripta rex ipſe cõperit. Miſi ad te Acmes literas, etiã cum vitæ meæ periculo. ſcis enim quòd ſi deprehenderer, infeſtas mihi duas potentes familias redderem. Tu dabis operam vt rem geras feliciter. Atque hoc fuit argumentum huius epiſtolæ: rex autẽ diligenter requiſiuit etiam alteram. ea tamen nuſquam cõparebat, & ſeruus Antiphili negabat ſe attuliſſe vllam præterea. & cùm diutius hærerent, vnus ex amicis regiis animaduerſa quadã ſutura in interiore ſerui tunica (nã duabus erat indutus) ſuſpicatus eſt in ea plica celatas literas: nec eum ſua fefellit opinio: depromptáq; eſt inde epiſtola hæc ferè continens. Acme Antipatro. Scripſi patri tuo quales iuſſiſti literas: & adieci confictũ exemplar epiſtolæ quaſi à Salome ad dominã meam miſſæ: qua lecta ſcio quòd pœnas ab ea tanquã ab inſidiatrice exiget. Ea verò quam à Salome ſcriptã videri volebant, Antipatri commentũ erat ſuppoſito Salomes nomine, ipſius arbitratu & cõmodo ſcripta, ſed Acmes miniſterio. Eadem & regi ſcripſit in hanc ſententiam. Acme regi Herodi. Cùm mihi ſit curæ ne quid te lateat ad ſalutẽ tuam pertinens, inuentam Salomes epiſtolam contra te ſcriptam ad meam dominã, nõ ſine periculo tranſcripſi, & ad te miſi: in qua poſtulabat vt ſibi liceret Syllæo nubere. hanc tu lacerabis, ne quando propter eã vitæ diſcrimen adeam. Sed hoc cõmentũ prodebant quæ ad ipſum Antipatrũ ſcripſerat, ſignificãs ſe voluntati eius obſecutã, & literas ad Herodẽ miſiſſe, & inſertũ his exemplar fictitiarum Salomes literarũ ad ſuam dominã, quæ inſidias Herodi tenderẽt. Erat autẽ hæc Acme Iudæa genere, agens in ancillatu Iuliæ vxoris Cæſaris, operámque hãc Antipatro magna pecunia vendiderat, qua contra amitam ſimul & patrẽ vteretur. Cæterũ Herodes cognita hinc filij malitia, minimũ abfuit quin illũ eueſtigio tolleret, vt cõcitatorẽ turbelarũ omniũ, qui nõ ſolum ſuam & ſororis ſalutẽ in periculũ adduxiſſet, ſed diſciplinã etiã corrupiſſet domus Cęſaris. eódẽ incitabat eum & Salome, pectus plangẽs, & mori nõ recuſans, ſi vllũ extaret violatæ à ſe fidei argumẽtũ idoneũ. Rex autẽ accerſito filio iubet illũ cũ fiducia promere, ſi quid haberet quod pro ſe afferre poſſet. Qui cũ ad hæc ne hiſcere quidẽ valeret, rogatus vt quãdo medius teneretur deprehenſus in maleficio ſaltẽ ſocios ſceleris proderet, omnẽ culpã cõferebat in Antiphilum, aliũ præterea nominabat neminẽ. ibi Herodes veheméti dolore animi ſaucius cogitauit eum Romam mittere, vt apud Cæſaris tribunal parricidij cauſam diceret. Deinde veritus ne amicorum ope eriperetur periculo, ipſum quidem in vinculis vt antè retinuit: legatos autem & literas accuſatrices miſit ad Cæſarem, ſimul indicans adiutum eum Acmes opera, epiſtolarum quoque adiunctis exemplaribus.

Herodis morbus, & Iudæorum ſeditio. *Cap.* *VIII.*

INTEREA dum legati inſtructi mandatis ac literis Romã properant, rex morbo correptus teſtamentum condidit, ſucceſſionem regni relinquens natorum minimo, exaſperatus in Archelaum & Philippum calũniis Antipatri: Cæſariq; legauit mille talenta, & vxori Iulię liberiſq; eius & amicis atq; libertis talenta quingẽta. Suis quoq; filiis diſtribuit pecunias & agros ac reditus, ſimiliter etiam nepotibus. Salomes etiam ratio eſt habita, quam propter perpetuam & inconcuſſam beneuolentiam ditauit egregie. Deſperata deinde ſalute, quòd iam ad ſeptuaſimũ ætatis annũ accederet, mirum in modũ efferatus eſt, iræ impatiens & amarulentus in rebus omnibus. in cauſa erat opinio cõtemptus, quódq; exiſtimaret gentẽ lætari ſuis infortuniis: quam opinionem confirmauit quorundam apud populum gratioſorũ ſeditio, mota ex cauſa tali. Iudas Sariphæi filius & Matthias Margalothi doctiſsimi erant Iudæorum, & interpretes patriæ legis præſtantiſsimi, ob idq; cari populo quòd iuuentutem diſcĩplinis inſtituerent. totis enim diebus eis dabant operã quotquot cupiebãt in virtute proficere. Hi poſtquã cognouerũt morbũ regis eſſe incurabilẽ, cõcitauerunt iuuentutem, vt ſublatis operibus quæ rex præter patriã conſuetudinem fecerat, propugnatores pietatis ſe oſtenderent, debitum inde expectantes præmiũ. Nam hanc eſſe regi cauſam cũ calamitatum domeſticarum tum poſtremo præſentis morbi, videlicet quòd contemptis legibus multa nouare auſus ſit.

nam

nam hac parte multis in rebus pietatem regis hi doctores desiderabant. Inter cæteta supra maiorem portam templi dedicauerat donum precioſum, aquilam auream magni ponderis, cùm lex noſtros homines vetet imagines ſtatuere, aut conſecrare animantium effigies: quamobrē doctores hi autores erant ſuis diſcipulis, vt aquilā illam detraherent. Etſi enim res videatur non carere periculo, tamen etiam iucundæ vitæ præponendū eſſe honeſtum obitum, ſi contemnatur propter tuendas leges patrias, quandoquidē ſempiterna fama nullo ſeculo paſſura ſit gloriam eorum intermori. & alioquin ignauos iuxtà ac fortes eundem manere interitum: proindē recte facturos virtutis cultores, ſi ex cōmuni neceſſitate honorē ſibi decerperent, & cū hoc ſolatio è præſenti vita diſcederēt. magnum enim leuamen eſſe honeſtis conatibus immori, & periculi non contēnendū præmium, laudem tranſmiſſam ad nepotes ac poſteros, cuius in partē tota cognatio tam viri quā fœminæ veniant, quo quid eſſe poſſit optabilius? Hac exhortatione accenſis iuuenibus rūmor ſuperuenit extinctū regem nuncians, & propenſos iam ad facinus perpulit. itaq; claro meridie aſcendentes detractā aquilā conciderunt ſecuribus, inſpectante cōgregata in templū multitudine. Quod vt renunciatum cognouit dux regius, maiorē aliquā conſpirationē metuens, occurrit eò cum valida ſuorum manu cohibiturus demolitores aquilæ: & irruens in vulgū rudem & imparatū ac conglobatum temerè, facile reliquis diſiectis & cedētibus circiter XL. iuuenes reſiſtere auſos comprehendit, cúmque his autores facinoris Iudā & Matthiam turpe putantes cedere: omnesq; ad regem perduxit. Quo rogante quo freti, auſi ſint ſacratam imaginem demere, aiunt ſe & deliberaſſe id multo antea, & deliberatum executos; vt fortes viros decuit. Nam & honori diuino, inquiūt, ſuccurrimus, & legē cuius diſcipuli ſumus vindicauimus. Nec eſt quod miteris ſi tuis decretis leges præponimus, quas nobis Moyſes autore & doctore Deo pertulit: nec recuſamus mortē ac ſupplicium quodcunque nobis intuleris, conſcij nos non ob maleficium ſed pietatis cauſa hæc perpeti. Hæc illi non minorē animo quàm verbis præferentes fortitudinem, æque tum ad conſtanter patiendum alacres, atque antè ad fortiter agendum fuerant. Eos rex vinctos miſit Hierichuntē: móxq; accitis Iudæorum primoribus in concionem eorum lectica ob imbecillitatē delatus, cœpit commemorare labores ſuos exhauſtos pro republica, tum inſtauratum templum impendiis ingentibus, quale opus per CXXXV. annos nemo Aſamonæorum regum ad honorem Dei valuiſſet perficere. nec extructum id tantum à ſe, verùm etiam ornatum votiuis muneribus ac donariis templo digniſsimis. ob hæc facta ſperaſſe ſe vel poſt obitum ſempiternam, & memoriam, & gloriam. nunc proh nefas viuo etiā ac ſuperſtiti pro beneficiis reponi iniuriā: & medio die inſpectante multitudine ſua dona ſacrata violari ac detrahi: quæ iniuria licet in ipſum intentata, re tamen vera ad Deum magis pertineat, cuius ſacra cōpilata ſint. Tum honoratiores quique veriti crudelitatē eius, ne forte efferatus in ſe quoque grauius animaduerteret, negauerūt hæc facta ex ipſorum ſentētia, videríque ſibi, admiſſam eſſe rem dignam ſupplicio. Ille in cæteros mitior, Matthiæ pontifici ademit ſacerdotiū, quaſi non alieno ab hoc cōſilio, eíque ſucceſſorem dedit fratrē vxoris ſuæ Ioazarum. Huius Matthiæ pontificatu accidit etiam alium pontificem ad vnam diem ſubſtitui, qua Iudæi populariter ieiunium celebrāt. Nam Matthias ea nocte quæ præcedebat diem ieiunij, viſus eſt ſibi per ſomnum cum vxore congredi: & cùm ob hoc ad rem diuinam faciendam non eſſet idoneus, Ioſephus Ellemi filius adiutor vicarius propter cognationem ei datus eſt. Cæterum Herodes poſt mulctatum Matthiam ſacerdotio, alterum Matthiam ſeditionis autorem

IX. eiúsque ſocios viuos exuſsit: in quam noctem etiam defectus lunæ incidit. Regi verò morbus factus eſt grauior, pœnam impietatis exigente numine. lento enim calore torrebatur, qui non tam externo tactu deprehenderetur, quàm intus popularetur viſcera. aderat & vehemens voracitas, cui neceſſe eſſet continuò cibos ſuggere: ſimúlque vexabatur inteſtinorum exulceratione & colicis paſsionibus. pedes tumebant phlegmate humido & pellucido, ſimilitérque inguina. ipſa quoque verenda putrefacta ſcatebant vermiculis, accedente fœda nec minus moleſta tentigine, non ſine fœtore grauiſsimo. ſuper hæc omnia neruorum contractione laborabat & difficultate

cultate anhelitus. Quamobrem conſtans erat inter viros diuinos & fatidicos opinio, regem læſæ tot modis pietatis Deo pœnas expendere. Qui tametſi grauius affligeretur, quàm vt videretur poſſe morbo perferendo ſufficere, tamen euaſurum ſe ſperabat, accerſendis medicis intentus & medicamentis conquirendis vndique. protectus etiam vltra Iordanē fluuium, calidis aquis ſe fouebat apud Calliroen, quæ præter vim medicam potu quoque iucundæ ſunt. Hæ aquæ in lacum bituminis feracem effluunt, ibi de medicorum conſilio immiſſus, fouendus in refertum oleo ſolium, viſus eſt illis iam agere animam. quare exorta comploratione familiarium excitatus & ad ſe reuerſus, nullámque amplius ſalutis ſpem ſupereſſe intelligens, donatiuum militibus quinquagenas drachmas iuſſit diſtribui: magna deinde liberalitate vſus in duces atque amicos, rurſum Hierichuntem reuerſus eſt: vbi atra bile prægrauante eò immanitatis prolapſus eſt, vt facinus animo conciperet longe atrociſſimum. Nam cùm è tota ditione nobiliores Iudæorum ad eum conuenīſſent, euocati minaci edicto pœnam capitis intentante non parentibus, infenſus ex æquo ſiue ſontibus ſeu innoxiis, vniuerſos concluſit in circo: accita deindè Salome ſorore maritóque eius Alexa, ait inſtare ſibi terminum vitæ, ſuccumbenti tantis doloribus: quod quidē ferendum eſſe, quando iuxta communem mortalium ſortem accidat. illud permoleſtum eſſe, ſi carendum ſit extremo honore luctus, qui debeatur regibus. non enim ignotam ſibi eſſe Iudæorum mentem, quòd optatam ſuam mortem lætis accepturi ſint animis, quādoquidem vel à viuente etiam tum non abſtinuiſſent contumelias. ſed illorum eſſe officij, leuamen aliquod præſentis huius doloris decernere. nam ſi aſſenſum conſilio ſuo præbeant, fore ſuum funus longe quàm aliorum regum honoratius, & manibus ſuis gratius, omnibus per totam ditionem non fictæ lugentibus. Ergo quàmprimum viderint ſe exhalaſſe animam, debere eos clauſam Circo nobilium multitudinem cingere militibus, ignorantibus etiamtum ſuum obitum, non prius vulgandum quàm mandatum executi ſint, iubere deinde vt circumuentos vnà omnes iaculis configerent. Quibus hoc modo cæſis duplicem ſe eis habiturum gratiam, vel quòd mandatorum fuerint memores, vel quòd obitum ſuum publico luctu honorauerint. Hæc ille cum lacrymis lamentabundus cognatos per mutuā fidem ac beneuolentiam pérque omnia ſacra obteſtabatur, ne ſe extremo hoc honore fraudatum vellent, eis cōtra pollicentibus daturos ſe operam vt cuncta iuxta ipſius mandatum fierent. Nunc ſane etiamſi quis præteritam eius in cognatos ſæuitiam tribuere vellet pro incolumitate & ſecuritate ſolicitudini, ex hac certe nouiſſima eius voluntate deprehendere poteſt, quā inhumano animo præditus fuerit: quandoquidem iamiam è vita diſceſſurus curabat vt ex ſingulis familiis vno aliquo ſublato, totam gentem in luctum & cariſſimorum deſiderium coniiceret, nec læſus à quoquam eorum, nec valens eis quicquam obiicere: cùm hi quibus vllum eſt virtutis ſtudium, etiam inimicis tali ſuo tempore odia remittere ſoleant.

Antipatri exitium. *Cap.* IX.

DVM hæc mandata cognatis dat, ſuperuenerunt à Roma literæ, à legatis miſſis ad Cæſarem: quarum ſumma erat, Acmen ab irato Cæſare occiſam eſſe, propter locatam Antipatro operam: ipſúmq; Antipatrum relinqui arbitrio & regis & patris: ſiue in exiliū vellet eum pellere, ſiue capite plectere. His auditis Herodes paululum recreatus eſt voluptate nuncij pœnæ Acmes, & permiſſæ ſibi poteſtatis libere ſtatuendi de filio: mox repetitus graui dolore, cibi tamen auidus, malum ſimul & cultellum popoſcit. Solebat enim & antea per ſe repurgatum paulatim incidendo comedere. tunc verò circumſpiciebat, ferire ſeipſum cupiens: perpetraſſétq; facinus, ni Achiabus nepos ictum præueniens, clamore ſublato cohibuiſſet eius dexterā: móxq; denuo luctus cum trepidatione ac tumultu occupauit palatium, quaſi rege iam agente animā. quem ſtrepitum vbi perſenſit Antipater, ratus patrē vere vitam finiſſe, ſpem concepit fore vt ſolutus vinculis ſine difficultate regnum acciperet: cœpítq; cum cuſtode carceris de miſſione agere, multa & in præſens & in futurū poſt acquiſitam poteſtatem pollicens. ille verò adeo non paruit, vt mox conatus eius regi renunciaret,

vtq; ſolicitatus ab eo oſtentato præmio. Tum Herodes qui iam antè male affectus erat erga filium, poſtquam audiuit cuſtodē carceris, exclamans præ indignatione, & caput ſibimet verberans, quamuis morti proximus erexit ſe in cubitū, iuſſítque vnum è ſatellitio ſine mora eum occidere, & corpus obſcuro fūnere cōdi in caſtello Hyrcanio.

Herodis mors, teſtamentum & funeratio. *Cap.* X.

DEINDE mutata voluntate mutauit etiam teſtamentum. Antipam enim quem prioribus tabulis regni ſucceſſorem deſtinauerat, Galilææ ſimul ac Perææ tetrarcham conſtituit. regnum verò Archelao largitus, Trachoniticam, Gauloniticam, Bataneam, & Paneada regiones tetrarchiæ nomine aſſignauit Philippo filio, germano fratri Archelai. Iamniā autem, Azotum & Phaſaelida Salomæ ſorori ſuæ attribuit, & argenti ſignati quingenta millia. habita eſt & cæterorum cognatorum ratio, abundéq; proſpectum ſingulis legenda pecunia & reditibus annuis. Cæſari quoq; legauit argenti ſignati centies centena millia, prætérque ſua vaſa tam aurea quàm argentea, magnúmque veſtis precioſæ numerum. Iuliæ autem Cæſaris vxori, & quibuſdam amicis quinquagies cētena millia. His ita ordinatis quinta die poſtquam Antipatrum filium occidit, vita defunctus eſt poſt detruſum regno Antigonū anno trigeſimo quarto, ex quo autē à Romanis rex declaratus eſt, anno XXXVII. vir in omnes ex æquo ſæuus, iræ ſeruus, iuris dominus: fortuna autem propitia vſus, ſiquis alius. ex priuatis enim natus regnum aſſecutus eſt, & innumeris circumdatus periculis ſemper euaſit feliciter, vixítq; longiſſimo tempore. quantum autem ad domeſticos & filios attinet, hic quoque felix fuit ſua ſententia, oppreſſis inimicis & aduerſariis, ſed infeliciſſimus meo iudicio. Cæterum Salome & Alexas priuſquam regis mors innoteſceret, in circo clauſos domum ſuam quemque dimiſerunt, dicentes ipſum ita iubere, vt in agros digreſſi curarent ſua etipſorum negotia: atque hoc pacto magno
XI. beneficio vniuerſam gentem ſibi deuinxerunt. Indicata deinde regis morte, congregatáque in Hierichuntinum amphitheatrum omni militia, primum legerunt literas eius ſcriptas ad milites, in quibus gratias eis agebat pro fide ac beneuolentia, rogabátque vt eandem ſeruarent & Archelao filio, quem regni ſucceſſorem ſibi ſubſtitueret. Deinde Ptolemæus, cui anulus regis ſignatorius creditus fuerat, teſtamētum perlegit, quod non aliàs ratum habendū eſſet, quàm accedente conſenſu Cæſaris. Móxq; acclamatum eſt regi Archelao, & milites cateruatim vnà cum ſuis ducibus pollicebantur eandem quam patri hactenus præſtitiſſent fidem atque operam, lætis ominationibus Deum illi fautorem comprecantes. Poſt hæc funus parabatur regi, Archelao curante vt exequiæ patri fierent quàm ſplendidiſſimæ, & omnē ornatum proferente vt in pompa comitaretur mortuum. Ferebatur autem in lectica aurea, diſtincta variis gemmis precioſis, & inſtrata purpura: corpus quoque amictum erat purpura, impoſito capiti diademate, & deſuper corona aurea, ſceptróque in manu dextera. lecticam ſtipabant filij & cognatorum numerus. Hos ſequebantur milites diſtributi per nationum genera: primùm ſatellites, deinde Thraces, poſt hos Germani, & deinceps Galli, omnes inſtructi velut ad prælium: reliqua deinde exercitus multitudo armata ſub ſuis ducibus ac centurionibus. hos ſequebantur quingenti famuli, ferentes aromata. ea pompa proceſſit Herodium vſque per octo ſtadia, vbi quemadmodum antè mandauerat ſepultus eſt. Et Herodes quidem ſic defunctus eſt. Archelaus autem per ſeptem dies iuxta patriam legem luctu parentis celebrato, & in fine luctus funebri epulo multitudini præbito, in templum aſcendit: & quacunq; tranſiret excipiebatur gratulationibus ac fauſtis acclamationibus. Tum conſcenſo ſuggeſto ſublimis in aureo ſolio reſidens, accipiebat lætus gratulatrices voces fauoris indices, & ipſe viciſſim omni comitate reſpondebat multitudini, agebátque grates quòd obliti patris ſui duriciæ, nihilo deterius erga ipſum affecti eſſent, pollicebatúrq; parem pro eorum ſtudiis gratiam. adhuc tamen abſtinere ſe à regis nomine, quod ab autoritate & aſſenſu Cæſaris pendeat, penes quem ſit teſtamenti à patre ſcripti confirmatio. quamobrem ne ab exercitu quidem apud Hierichuntem vltro offerente ambitioſum diadematis honorem ſe accipere voluiſſe, cùm nondum conſtaret de legitimi collatoris animo. cæterùm quàm primum conſtabilitus eſſet in imperio, curæ ſibi fore vt beneuolentia omnium

videatur

videatur digniſsimus: daturúmque operam, vt per omnia patre ſuo ſit illis commodior. Illi verò, ſicut vulgus ſolet, rati primis diebus aperiri mentem huiuſmodi poteſtates ineuntium, quo manſuetius & officioſius eos colloquebatur Archelaus, eo maioribus eum ferebant laudibus, poſcebántque ſibi ab illo beneficia: quidam vt leuius annuum tributum penderent: alij ſolutos dimitti quos Herodes non paucos vinxerat, & in his pleroſque diu in carcere detinuerat: nonnulli vectigalium immunitatem, quibus grauabatur forum rerum venalium, magnis flagitabant vociferationibus. Horum nihil ille negabat, hoc agens vt conciliaret ſibi multitudinis animos, non leue in eo momentum rerum ſuarum ſitum exiſtimans, poſtremo re diuina peracta conuiuium cum amicis iniit.

Populus ſeditionem mouit contrà Archelaum. Cap. XI.

INTEREA Iudæorum quidam nouarum rerum cupidi per conuenticula deflebant Matthiam & ſocios quos Herodes affecerat ſupplicio. Hi quoniam metu coerciti non auſi fuerant luctu honorare aquilæ aureæ violatores recens neci traditos, tunc cum clamoribus, & eiulatu in defunctum regem iactabant conuitia, quaſi in mortuorum ſolatium: congregatíque in vnum, in vindictam eorum ab Archelao depoſcebant ad pœnam quoſdam ex his qui cari Herodi fuerant, & ante omnia poſtulabant ſacerdotium abrogari creato ab illo pontifici, & ſubrogari hoc honore digniorem alium. Archelaus autem licet importunitatẽ eorum indigne ferret, compeſcere tamen placide conabatur, quòd pararet profectionem ad Cæſarem, vt ſententiam Cæſaris cognoſceret. Itaq; miſſo ad eos magiſtro militum, per eum hortatus eſt, vt omiſſo vindictæ ſtudio, conſiderarent legibus pœnas dediſſe quorum moleſte ferrent interitum: ad hæc poſtulata eorum non carere iniuria, & tempus hoc alia conſilia poſcere, opúſque eſſe concordia, donec ad ipſos reuerteretur confirmatus rex aſſenſu Cæſaris. tum demum diſpiciendum ſuper his rebus, & ſtatuendum de communi ſententia: interim quieſcerent ne ſeditionis crimen incurrerent. Hæc mandata exponenti reclamatum eſt ſtrenue, periculum intentantibus quicunq; conaretur verbis eos ad ſaniorem mentem reducere: quòd plus ſuæ voluntati tribuerent, quàm autoritati præſidentium: & indignum ducerent, ſi amicorũ quos viuo Herode amiſerant, ne mortuo quidẽ illo impetraretur vltio. adeò enim concitati erant, vt id tantum ius & fas putarent, quod ipſis voluptatem allaturum videbatur, ne ſui quidem periculi memores, dum inimicos lædere cupiunt. & cùm multi ad eos à rege mitterentur, qui partim ipſius nomine, partim ex ſua perſona verbis ſedarent turbidos, neminem audire ſuſtinebant, ſed ad maiorem iram accendebantur, auſuri aliquid ſi maior acceſſiſſet numerus. Cúmque feſtum inſtaret quo patrium Iudæis eſt veſci non fermentatis panibus (Paſcha vocant, monumentum veteris ex Ægypto effugij, quo ſumma alacritate maiorem ſolito populus mactat victimarum numerum, & infinita turba, nonnullíque etiam extra regionis terminos habitantes confluunt religionis gratia) ſeditioſi deploratores legis doctorũ Iudæ ac Matthiæ conglobati in templo permanebant, non deficiente victu quem illos non pudebat mendicato quærere. Tum Archelaus veritus ne ad grauius aliquid eorum inſolentia procederet, mittit tribunum cum cohorte, qui compeſcerent homines, priuſquam cætera turba huius furoris inficeretur contagio. & ſi quorum emineret in concienda ſeditione ferocia, illos vt ad ſe adducerent. In hos turbatores illi clamoribus & hortatibus plebem exaſperauerunt, & ferientes ſaxis pleroſq; occiderunt: tribunus cum paucis effugerunt saucij. quo perpetrato rurſum ſacris operati ſunt. Archelaus porrò de rerum ſumma periclitari ſibi viſus eſt, ni plebis impetum illum retunderet. itaque totum exercitum in eos immittit, ſimúlque equites, qui & aduenas prohiberent occupantibus templum ſuccurrere, & quotquot ex eis peditum euaſiſſent, iam in tuto ſe exiſtimantes ferro exciperent. ab his equitibus ad tria millia virorum cæſa ſunt, reliqui fuga ſe in proximos montes receperunt. Archelaus autem per præconem edixit, vt omnes in ſua diſcederent. illi metus grauioris mali feſtiuitate relicta abierunt, quamuis audaces & ſine diſciplina homines. Tum Archelaus ad mare deſcendit vnà cum matre ſua, ducens ſecum Nicolaum & Ptolemæum, multóſque ex amicis alios, & familia & regno com-

XII.

missis Philippi fratri sui fidei. Simul etiam profecta est Salome Herodis soror, ducens secum suam progeniem. alij quoque ex cognatis sequebantur multi, quasi collaboraturi pro paranda regia dignitate Archelao, re autem vera obnixuri ei potius, & præcipue perpetratũ in templo facinus incusaturi. Cum hoc comitatu eunti occurrit apud Cæsaream Sabinus procurator Cæsaris in Syria, in Iudæam properãs ad asseruandam Herodis pecuniam, quem Varus commodum interueniens retinuit: aderat enim ab Archelao accersitus per Ptolemæum. ita ille in præsidis gratiam neque arces occupauit in Iudæa, neque thesauros obsignauit regios, omnia relinquens in potestate Archelai, tantisper donec Cæsar de his aliquid statueret: & hæc pollicitus mansit Cæsa-
XIIII. reæ. Sed postquam alter Romam nauigauit, alter versus Antiochiam profectus est, ipse Hierosolyma petiit, & occupauit regiam. accitis deinde præfectis artium, & regiis procuratoribus, rationes reposcebat ab eis & arces sibi committi postulabat. Præfecti tamen non discesserunt à mandatis Archelai, sed omnia seruabant in ipsius aduentum integra, prætexentes ea se seruare Cæsari. Eodem tempore etiam Antipas Herodis filius Romam nauigat, parandi sibi regni spe, ad quam excitatus erat per Salomen, quasi Archelao præferendus, eo quòd prioribus testamenti tabulis successor regni destinatus fuerit, quæ validiores deberent esse quàm illæ scriptæ posterius. Ducebat autem secum matrem suam, & fratrem Nicolai Ptolemæum, inter amicos olim Herodis præcipuum, & tunc suis fauẽtem partibus: sed maxime illum ad affectandum regnum mouit Irenæus orator, vir eloquens, & diu versatus in regiis negotiis. quapropter suadentibus quibusdam vt fratri cederet natu grandiori, & hæredi regni scripto *in* testamenti paterni tabulis, noluit parere huic consilio. qui postquam Romam peruenit, omnes cognati ad eum defecerunt, non tam ipsius amore, quàm Archelai odio, libertatem maxime cupientes, & degere sub Romano præside: quod si parum succederet, commodiorem sperantes Antipam quàm Archelaum, studebant illis partibus. quin & Sabinus scripsit Cæsari literas, in quibus accusabatur Archelaus. at ille per Ptolemæum Cæsari libellum obtulit, continentem ius suum & testamentum patris, simúlq; rationes pecuniarum Herodis obsignatas cum ipso anulo, atq; ita euentum expectabat. qui perlectis his omnibus, Varique ac Sabini literis, tum quantum pecuniarum esset ac annuorum redituum, præterea quæ Antipas sibi regnum vindicans scripserat, amicos in consilium aduocat, & in his Caium Agrippæ & Iuliæ filiæ suæ filium, iam à se adoptatum, primum ei locum in consistorio tribuens: móxque potestatem facit dicere volentibus de præsenti negotio. Ibi tum primus exoritur Antipater Salomes filius, vir facundissimus & infensissimus Archelao, dicens eum per ludibrium nunc de regno agere, cuius potestatem iamdudum inuasisset non expectato assensu Cæsaris, dum festo die tam multos interimeret: qui etiamsi essent hanc pœnam promeriti, eius tamen exigendæ ius seruandum fuisse potestati legitimæ, non ipsi vsurpandum, siue regi cum iniuria Cæsaris, cuius cõtempsisset suffragium, siue priuato, quod peius esset etiam. quare immerito nunc eum ab ipso hunc sperare calculum, quem iam quantum in se fuit, ferẽdi eius iure priuauerit. Ad hæc obiiciebat ei mutatos authoritate *propria* quosdam duces militiæ: quódque sedisset in regio solio, & tanquam rex quasdam causas determinasset, annuissétque postulatis populi, denique nihil non fecisset *quod* per Cæsarem confirmatus posset facere. ab illo quoque dimissos aiebat eos, qui in circo inclusi fuerant: multáque afferebat alia, partim vera, partim verisimilia propter iuuenilem ambitionem hominis recens euecti ad tantum potestatis fastigium. præterea neglectum patris luctum, & conuiuationes insequenti mox post eius obitum nocte celebratas: qua indignitate motum ad seditionem populum, videntem pro tantis beneficiis mortuo patri talem ab eo referri gratiam, vt interdiu tanquam personatus lacrymas fingeret, per singulas autem noctes delicijs frueretur regijs. qui cùm tam prauo ingenio sit præditus, nihilo gratiorem fore erga Cæsarem, si ab eo regnum acceperit, quàm hactenus fuisset erga parẽtem amantissimum. Cantu enim se oblectare & choreis tanquam in morte inimici non patris, haudquaquam abesse ab immani scelere. nunc venire ad Cæsarem, vt annutu eius regnum accipiat, cùm iam antè non aliter se gessisset, quàm si constabilitus rex fuisset autoritate ipsius. maxime autem exaggera-

batur

batur in ſacrato loco perpetrata cædes impia, ídque die feſto, quando tam hoſpites quàm indigenæ victimarum more mactati ſint, & fanum refertum cadaueribus, non ab externo quopiam, ſed ab eo qui legitimam regis appellationem prætexeret, quo facilius tyrannicum ſuum ingenium expleret exercendis paſſim in omnes iniuriis. Quare ne per ſomnum quidem vnquam patrem dum ſanus eſſet, de hoc ſibi poſt obitum ſubſtituēdo principe cogitaſſe, vt cuius mores haberet cognitos: imò in potioribus tabulis eius aduerſarium ſucceſſorem deſtinatum Antipam. hunc enim à patre ad regnum vocatum non animo ante corpus præmortuo, ſed integris etiam tum & rationis & corporis viribus. Imò etiamſi iam tum tale de Archelao fuiſſet patris iudicium, quale in poſterioribus tabulis, ipſum tamen iam ſatis declaraſſe qualísnam rex futurus ſit, qui autoritatem Cæſaris in confirmando regno contempſerit, & priuatus adhuc ciues in templo iugulare non dubitauerit. His dictis Antipater, & ad faciendam verbis ſuis fidem plurimis ex ipſius cognatione teſtibus adhibitis, finem orationi impoſuit. Tum Nicolaus contrà afferebat pro Archelao, cædem illam circa templum commiſſam ipſorum improbitati imputandam, qui non prius à tumultuando deſtiterint, quàm ille coactus ſit eos vi compeſcere: hoc magis culpabiles, quòd non ſolùm malitiam ſuam exercuiſſent, verùm aliis etiam neceſſitatem feciſſent audendi tale facinus. Inſolentia enim eorum in ſpeciem quidem infeſtatum Archelaum, ſed re vera contumaciam hanc ad ipſius Cæſaris pertinuiſſe iniuriam. miſſos enim ab eo, qui tumultuantes ſedarent, facto ab ipſis impetu contra ius & fas necatos, nulla feſti reuerentia: quibus patrocinari non pudere Antipatrum, ſine æquitatis reſpectu, dum modo odio quo proſequatur Archelaum morem gereret. eorum igitur eſſe culpam, qui priores iniuria non abſtinuerint, & aliorum arma ad defenſionem ſumpta in ſe proritauerint. Cætera quoque de quibus Archelaum accuſauerant, in eos ipſos accuſatores referebat, dicens nihil horum niſi ex illorum ſententia geſtum, nec ea tam iniuſta eſſe, quàm ipſi videri velint, dum per hoc aliquid Archelao noceāt. Tantam illis ineſſe cupidinem lædendi cognatum hominem, cùm de patre bene meritum, tum ipſos omnibus ſemper proſecutum officiis. Teſtamentum certe à rege mentis compote eſſe ſcriptum, & poſteriores ſemper potiores eſſe tabulas, has verò tanto magis, quòd Cęſari rerum domino autoritatem confirmandi relinquant. Nec Cæſarem iniquitatem iſtorum imitaturum, qui cùm maximis ab Herode viuo affecti ſint beneficiis, nunc extremam eius voluntatem violare conentur: quin potius viri amici ac ſocij, & omnia fidei ſuæ permittentis, teſtamentum ratum habituruṃ. multum enim intereſſe debere inter horum malitiam, & Cæſaris virtutem atque fidem toti orbi cognitam. quapropter non iudicaturum parum ſanæ mentis decretum eius, qui probo filio ſucceſſionem reliquerit, & inſuper ad ipſius fidem confugerit: quandoquidem veriſimile non ſit in deligendo ſucceſſore erraſſe, qui tam prudenter ſententiæ Cæſaris ſubiecíſſet omnia. In hunc modum Nicolaus quoque dicendi finem fecit. Tum Cæſar Archelaum ad genua ſibi accidentem erexit humaniſſime, dignum eſſe regno pronuncians: præ ſe ferens nihil ſe facturum, niſi teſtamento præſcriptum & Archelao ipſi commodum: vidénſq; hac promiſſione confirmatum in ſpe iuuenem, nihil tum amplius ſuper ea re ſtatuit. Et dimiſſo concilio ſolus ſecum diſpiciebat, vníne regnum ratum faceret, an commune fineret Herodis generi, præſertim cùm omnes eius ope indigeant. *XIIII.*

Seditio Iudæorum contra Sabinum, & quomodo Varus autores eius punijt.

Caput XII.

SED priuſquam quicquam certi de hac re determinatum ſit, Marthace Archelai mater morbo vitam finiit, & à Varo Syriæ præſide venerunt literæ defectionem Iudæorum ſignificantes. Nam diſceſſum inde Archelai ſequuti ſunt magni in ea gente tumultus: ad quos compeſcendos cùm Varus veniſſet, autoribus eius motus affectis ſupplicio, & maxima ex parte ſeditione compreſſa, reuertens Antiochiam, legionem vnam reliquit Hieroſolymis, vt Iudæis nouandarum rerum facultatem præriperet. nec tamen quicquam hac ratione profecit. Quàmprimum enim Varus abiit, Sabinus Cæſaris procurator ibi ſubſiſtens vexabat

xabat Iudæos, fretus relictis illic copiis, & parem se iam putans populo. nam armatis multis satellitibus, contra Iudæos his vtebatur, molestans eos, & ad defectionem irritans: vt qui & arces occupare conaretur, & violentas pecuniæ regiæ scrutationes faceret, priuati lucri & prædæ cupidine. Igitur instante pentecoste, sicut nos vocamus celebritatem quandam patriam, confluxerunt vndique multa millia non solum religionis gratia, verumetiam indigne ferentes Sabini intemperias, nec tantum ex Iudæa grauius offensa, sed è Galilæa quoque ac Idumæa, tum à Hierichunte, & trans Iordanem sitis oppidis, omnes cupientes pœnas à Sabino expetere. partitíque trifariam hoc modo castra faciunt. pars vna circum occupat, reliquarum duarum altera templum à Septentrionali & Orientali regione circumsidet. ab Occidentali altera quà sita erat domus regia. Ita incluſos vndique Romanos oppugnare etiam parabant. Tum Sabinus territus audacia hominum, quibus decretum esset aut mori, aut vincere, statim ad Varum misit literas, hortans vt properet, relictámque legionem præsenti periculo eripiat, alioqui breui contrucidandam. ipse consensa castelli turre celsissima, quæ in honorem Herodis fratris à Parthis extincti Phasaelus appellabatur, manu Romanis innuebat vt in Iudæos eruptionem facerent: & cùm ne amicis quidem se auderet committere, postulabat vt alij propter eius auaritiam mortis periculo se obiicerent. qui postquam progredi ausi sunt, conflictus fuit acerrimus. & quamuis strenue milites rem gererent, non tamen frangebantur Iudæorum animi, licet multis cadentibus: sed circumducta suorum parte ascenderunt porticus, quæ erant in extimo templi ambitu: vnde in aduersarios pugnantes vel mittebant, vel fundis intorquebant lapides, non tantum adiutores suorum, sed spectatores etiam totius prælij. quin & sagittarij è superiore loco impetebant expositos ictibus, nec valentes contrà missilibus ad se pertingere, eóque facilius vincebant. atque hæc pugnæ conditio diu durauit. deinde Romani indignitate rei moti, ignem clàm subiiciunt porticibus: qui multis accendentibus & fomenta aggerentibus breui ad tectum emicuit: eius materies quòd esset pice ac cera ob inaurationem peructa, facile correpta est incendio, quo lacunaria illa preciosa & magnifica absumpta sunt, & quotquot illuc ascenderant improuiso perierunt exitio. pars enim cum tecto ruente vnà præcipitati sunt, pars à circumstantibus telis confixi: nonnulli desperatione salutis & vi mali attoniti, aut in flammas sese dederunt, aut suismet gladiis confecti sunt. quòd si aliqui refugientes quà ascenderant in tutum se recipere volebant, hos omnes Romani contrucidauerunt, quòd inermibus nihil prodesset ferocia, ita vt ne vnus quidem ex his qui tectum ascenderant incolumis euaderet. Tum Romani qua se incendium remisit alij ab aliis protrusi, penetrauerunt ad sacræ pecuniæ conditorium, cuius bona pars furto militum diſperiit, ad Sabinum autem propalàm quadringenta talenta ex ea præda relata sunt. Iudæi verò duplici calamitate affecti sunt, desideratis in ea pugna carorum amicorum plurimis, & insuper spoliato sacrario. facto tamen globo è pugnacissimis circumdederunt regiam, incensuros se eam & omnes intus occisuros minitantes, nisi quamprimum discederent: quòd si mox abirent, impunitatem Sabino vnà cum suis pollicentes: pro quibus etiam aulicorum maxima pars stabat. Rufus quoque & Gratus, qui sub se habebant tria millia bellicosissimorum & strenuissimorum virorum ex Herodis exercitu, in partes Romanorum se transtulerunt: simúlque equitatus Rufo duci parebat, non mediocris sanè ad rem Romanam accessio. Interim Iudæi nihilo segnius instabant oppugnationi, muros suffodientes cuniculis, & aduersarios hortantes vt abirent, néve diutius vindicantibus se in libertatem à maioribus acceptam obsisterent. At Sabinus libenter quidem inde abduxisset milites, sed fidem promissis habere non poterat, propter ea quæ perpetrauerat, nimiam etiam æquitatem hostium suspectam habebat, & expectabat à Varo subsidium. In hoc rerum statu etiam alibi per Iudæam diuersis in locis innumeri tumultus exoriebantur, vt quemque aut lucri aut vindictæ concitabat cupiditas. Duo enim virorum millia, qui aliquando sub Herode meruerant, tunc verò dimissi domi agebant, in vnum collecti bello impetebant regios, resistentes sibi ductu nepotis Herodis Achiabi: qui nusquam æquo loco eos

XV.

sustinere

ſuſtinere auſus vt veteranos & bellandi peritiſſimos, tuebatur ſe & ſua quantum poterat aſperitatibus acceſſu difficilibus. Quin & Iudas Ezeciæ latronum ductoris olim per Herodem magno labore expugnati filius, apud Sephorim vrbem Galilææ collecta circa ſe hominum deſperatorum manu incurſabat regis ditionem: & potitus eius armamẽtario, armatíſque inde ſuis ad vnum omnibus, pecuniam quoque regiam in illis locis occupauit: iámque formidandus accolis ſpoliabat in quoſcunq; incideret, aſpirãs ad regnum, affectánsque hoc faſtigium non bonis artibus quarum imperitus erat, ſed nocendi licẽtia. Dum ita vbique turbatur, etiã Simon Herodis regis ſeruus, vir alioqui & forma & ſtatura & robore egregius in primis habitus, auſus eſt diadema ſumere: ſtipatúsq; numeroſis copiis, & rex conſalutatus ab inſana multitudine, placebat ſibi præ quouis alio, auſpicatus poteſtatem diripienda ac incẽdenda Hierichuntina regia: paſsímque crematis aliis regis palatiis, & præda cõceſſa ſuæ factionis hominibus, maiora etiam auſurus videbatur, ni mature occurſum fuiſſet. nam Gratus regiorum militum dux, tum Romanorũ partes fouens, ſuas copias contra Simonem duxit: vbi poſt acerrimum cõflictum tranſamnani homines incompoſiti, & ferociter magis quàm perite pugnantes deleti ſunt. ipſum Simonẽ per anguſtas quaſdam fauces fugientem Gratus aſſecutus obtruncauit. Apud Amatha quoque Iordani flumini appoſita palatium regium incenſum eſt à quadam hominum colluuie, qualis & circa Simonẽ fuerat. Tantus tum furor per totam gentem graſſabatur, eo quòd proprium regem non haberet, qui multitudinẽ bonis rationibus contineret in officio: qui vero externi ad caſtigandos ſeditioſos venerant, malum potius exacerbarent, graues ſuperbia ſimul & auaritia. Quandoquidem & Athronges, vir nec maioribus claris prognatus, nec virtute aut opibus ſubnixus, ſed paſtor hactenus obſcuriſſimus, vaſto tantum corpore & manuũ robore inſignis, attentauit dignitatẽ regiam, paratus animæ periculo depaciſci nocendi licentiam. huic erant quatuor fratres, & ipſi grandi ſtatura & manu prompti ad quoduis arduum facinus, inſtrumentum vt ipſis videbatur idoneum ad occupandam tyrannidem, quòd eorum quiſque ductaret cohortem militũ. magna enim ad eos turba confluxerat, quam in fratres quaſi legatos diſtributam obire iubebat prælia: ipſe diademate ornatus conſultabat de rebus agendis, quarum penes ſe ſeruabat arbitrium: durauítque diu poteſtas huius, & non inanis regis appellatio, dum quicquid collibuiſſet exequitur, maxime in Romanos cædibus ſæuiens, & milites regios, vtriſque ex æquo infenſus: his propter licentiam qua ſub Herode vſi fuerant, Romanis propter recentẽ iniuriam. Id odium indies magis exaſperabatur, imminebántque vbique omnibus, vel lucri cupidine, vel in conſuetudinem iam verſa occidendi libidine. Circa Emauntem etiam Romanã cohortem frumenta & arma in exercitũ portantem inſidiis exceperunt: ductorémque eius Arium centurionem cum quadraginta fortiſſimis peditibus telis confixerunt: reliquos nihilo meliora iam ſpectantes ſuperueniẽs cum regio milite Gratus ſeruauit, relictis cæſorum cadaueribus. In hunc modum longo tẽpore prælia per occaſionẽ conſerẽtes, & Romanos non leuibus affecerũt incommodis, & ſuam gentẽ maioribus etiam inuoluerunt calamitatibus. tandem & ipſi capti ſunt, vnus à Grato pugna victus, alter à Ptolemæo. maximo natu deinde in Archelai poteſtatem redacto, vltimus qui ſupererat, fratris caſu territus, & nullam videns ſalutis ſpem reliquam, quòd eius copiæ exhauſtæ eſſent vel morbo vel cõtinuis laboribus, accepta fide & iureiurando ipſe quoque Archelao ſe dedidit. ſed id aliquanto pòſt factum eſt. Tunc verò Iudæa plena erat latrociniis, & vt quiſque ſeditioſorum cœtus coiuerat, paſſim reges creabantur in reipublicæ perniciem, quòd minima eius mali pars rediret ad Romanos, ipſi vero inter ſe diuturnis cõflictarentur cædibus. Cæterùm Varus cognito ex Sabini literis pe- XVI.
riculo, timens tertiæ legioni, aſſumptis duabus reliquis (nam tres in vniuerſum erant in Syria) & quatuor turmis equitum, auxiliiſque regum ac tetrarcharum properabat in Iudæam vt obſeſſis ſuccurreret, iuſſis qui præmittebantur conuenire Ptolemaidẽ. Berytiorum etiam vrbem prætereundo, mille quingentos auxiliares ab eis accepit. Aretas quoq; Petræus amicus Romanis factus propter Herodis inimicitias non paruam manum miſit tam peditum quàm equitum. poſtquam autem apud Ptolemaida

in vnum conuenit totus exercitus, partem eius filio & amicorum vni tradidit ducendam contra Galilæos eius vrbis agro finitimos. qui regionem eorum ingressus, profligatis quotquot ausi sunt cum armis occurrere, Sephorim cepit: & venditis sub hasta incolis, vrbem absumpsit incendio. Ipse Varus versus Samariã progressus cum exercitu, à ciuitate quidem abstinuit, quam sciebat immunem à seditiosorum contagio: castra autem posuit in quodam vico, qui erat Ptolemæi possessio, Arus nomine. eum Arabes incenderunt, propter Herodem amicis quoque eius infensi. inde progressi Sampho alium vicum iidem Arabes diripiunt, móxque incendunt, quamuis munitissimum. quin toto illo itinere nihil eos effugit, omnia miscentes flammis ac cædibus. Nam & Emmaus cremata est Vari iussu, in vindictam cæsorum ibi militum, deserta tamen ab habitatoribus. Inde cùm appropinquarent Hierosolymis, Iudæi qui legionẽ ab ea parte obsidebant, ad primum venientis exercitus conspectum territi diffugerunt, oppugnatione quam inceptabant relicta. Hierosolymitani autem Iudæi grauiter à Varo increpati, excusationem afferebãt, populum quidem propter festum confluxisse, bellum verò non ex sua sentẽtia sed ex conuenarum audacia susceptum: & se adeò non oppugnasse Romanos, vt potius vnà cum illis oppugnati fuerint. & iam ante obuiam ei processerant, Iosephus Herodis regis nepos, Gratúsq; ac Rufus cum militibus, & Romani qui obsidionem tulerant. Sabinus enim in eius conspectum non venit, sed subducens se clàm ex vrbe, ad mare profectus est. Tum Varus dimissa per totam regionem parte exercitus, perquirebat defectionis autores: & indicio repertos, alios vt fontes puniit, nonnullos dimisit incolumes: actíque sunt in cruces ea de causa circiter duo millia. Post hæc ablegato exercitu cuius non erat vsus amplius, quíque contra eius voluntatem lucri studio multa maleficia patrauerat, ipse audito decem millia Iudæorum in vnum confluxisse, properauit vt eos deprehenderet. illi non ausi manus conserere, deditionem fecerunt arbitratu Achiabi. Varus autem data seditiosorum vulgo defectionis venia, duces eorum misit ad Cæsarem. Ille cæteris ignouit, in solos aliquot regis Herodis necessarios animaduertit, quòd nec cognationis nec iustitiæ respectu à nefariis armis abstinuerint. Itaque Varus rebus compositis, & relicta Hierosolymis eadem legione in præsidio reuersus est

XVII. Antiochiam. Archelao autẽ Romæ aliud negotiũ exhibitũ est tali de causa. Venit eò Vari permissu Iudæorũ legatio, postulans vt eis liceat suis legibus viuere: erántq; legati quinquaginta, quibus aderant Iudæorum vrbem incolentium plus quàm octo millia. cúmque Cæsar cõuocasset in ædem Apollinis magno sumptu à se extructam concilium amicorum & primariorum ciuium, venerunt eò legati, prosequente Iudæorum turba, & Archelaus cum amicorum comitatu. cognati autem regis neq; ab Archelao stabant propter ipsius odium, & tamen legatis suffragari grauabãtur, quòd puderet eos coram Cæsare aduersari homini tam propinqua coniuncto necessitudine. Aderat & Philippus è Syria Vari hortatu veniens ea potissimum de causa, vt fratris aduocatum ageret, cui Varus bene cupiebat: deinde nonnihil sperãs, si impetrarent Iudæi potestatem viuendi suis legibus, fore vt diuiso in Herodis progeniem regno, ad ipsum quoque rediret pars aliqua. Data igitur Iudæorum legatis dicendi copia, postulantes non esse vlterius sub regibus, ab accusanda Herodis iniquitate orsi sunt. Regem illum fuisse nomine tenus, alioquin omnibus omnium tyrannorum artibus vsum ad subiectæ gentis perniciem, nec his contentum quasdam nouas ex suo commentũ esse ingenio. Nec opus esse cõmemorari quàm multis vitam ademisset, cùm longe deterior fuerit conditio superstitum, quos non modo perpetua truculentia & asperitate terruerit, sed bonis etiam eorũ rapaces manus non abstinuerit. itaq; vicinas vrbes ab exteris habitatas illum ornamentis excoluisse, quo magis in suo regno sitas exhauriret exactionibus: adegisséque gentem suam ad extremam paupertatem, quam cum primis florentem acceperit, dum nobiles ex causis parum probabilibus damnatos capitis insuper bonis spoliat, aut facta viuendi gratia, nudat eos possessionibus. deinde cùm annua tributa imposita sint per singulos, seorsum tamẽ placandam fuisse auiditatem amicorum eius & aulicorum, atq; etiam seruorum qui huiusmodi exigendis præessent, vt hoc pacto iniuriosam vexationẽ redimerẽt. Silentio

tio enim prætereundas conſtuprationes virginum, & per contumeliam ereptã matronis pudicitiam: quandoquidem hæc patientibus maximum ſit ſolatium, ſi quàm pauciſsimis ſciatur ſuum dedecus. in ſumma non aliter ipſis præfuiſſe Herodem, quàm ſi ſæuiſſimæ beſtiæ in eos cõmiſſum fuiſſet imperium. Itaque cùm multis olim ea gens oppreſſa ſit cladibus, nullũ tamen extare in rerum monumentis exemplum, cum quo conferri poſsit præſens per Herodem illata calamitas. Quapropter meritò ab eis Archelaum promptis ſtudiis regem conſalutatum, quòd ita putarent, fieri non poſſe, quin quicunque tandem Herodi ſuccederet, moderatius multo tractaret ſubditos: & in eius gratiam patrem honoratum luctu publico, libenter gratificaturis & in cæteris ad conciliandam ſibi eius beneuolentiam. At illum quaſi timeret ne non videretur germana parẽtis ſui ſoboles, ſine dilatione declaraſſe popularibus quid de ſe ſentiendum ſit, ídque priuſquam confirmatus eſſet in potentia, cùm totum negotium etiam tum penderet ex arbitrio Cæſaris: editúmque mox ſubditis futuræ virtutis ac modeſtiæ & æquitatis ſpecimen, dum tria millia ſuæ tribus ciuium Deo in ipſo templo pro victimis iugulat. An non igitur omnes iuſtiſsimo illum proſequi odio, qui poſt tam crudele facinus, adhuc ſeditionis reos ſe conetur peragere, & ius regni ſibi vindicet? Poſtremo ſumma poſtulatorum hæc fuit, vt mutata reipub. forma poſthac ſine regibus agerent, & contributi prouinciæ Syriæ, Romanis parerent poteſtatibus. Sic enim fore perſpicuum, vtrum ſeditionibus delectentur, & rerum nouationibus, an obedire ſciant præſidibus legitimis. His peroratis à legatis Iudæorum, Nicolaus vtrique patrocinatus eſt, dicens Herodem quidem quoad vixerit nunquam fuiſſe accuſatum, nec eſſe æquum eos qui ſi iuſtam viuentis accuſationem attuliſſent, caſtigationẽ eius ſperare poterant, nunc defuncti manes criminibus laceſſere. Quæ vero obiiciantur Archelao, ipſorum imputanda eſſe violentæ contumaciæ: qui cùm affectaſſent res non cõceſſas legibus, & pacatores ferro ac ſaxis aggreſsi eſſent, nunc vitio verterent eiſdem rationibus ſe eſſe cohibitos. Verſa deinde in accuſatores criminatione, aiebat eos libenter agitari ſeditionibus, quod neſciant parere legibus, eſſéque gentem omnium peruicaciſsimam. Hæc Nicolaus.

Cæſar Herodis confirmat teſtamentum. *Cap.* XIII.

CÆSAR verò his auditis dimiſit concilium. Paucis deinde diebus Archelaum non regem declarat, ſed dimidia parte ditionis quæ Herodis fuerat ei conceſſa ethnarcham eum conſtituit, regnũ quoque pollicitus, quàm primum ille ſe tali honore dignum redderet. Alterum dimidium partitus eſt in alios duos Herodis filios, Philippum, & Antipam eum qui cum Archelao de toto regno contenderat. Huic tranſamnana regio ceſsit cum Galilæa, & CC talenta annua. Batanæa vero cum Trachonitide, & Auranitis cum parte quadam Zenodori (vt vocant) domus obtigit Philippo, & centum talenta annui reditus. Archelao vero Iudæa & Idumæa, prætérque has Samaria, cui ex autoritate Cæſaris tributorum quarta pars remiſſa eſt, eo quòd cæteris tumultuantibus ſoli quieti manſerant in officio. in eius ditione comprehendebantur vrbes, Stratonis turris, Sebaſte, Ioppe, Hieroſolyma. nam Gazam, Gadara & Hippon græcanici inſtituti vrbes. Cæſar ob id ſepatatas à regni terminis Syriæ cõtribuit. DC autem talenta quotannis redibant è ſua ditione ad Archelaum. atque hoc fuit Herodis filiorũ patrimonium. Salome autem præter legatas à fratre vrbes Iamniam, Azotũ & Phaſaelida, argentíque ſignati quingenta millia, Cæſar largitus eſt in Aſcalone palatium: percipiebátque ex ſubiectis ſibi locis ſexaginta talenta annua, habitans in ditione Archelai. reddita ſunt etiam cæteris regis cognatis legata, ita vt teſtamento cauerat. Duæ deinde eius filiæ virgines præter relicta ſibi à patre, accepere ex Cæſaris munificentia ducena quinquagena ſignati argenti millia, & elocatæ ſunt Pheroræ filiis. imò totum etiam regis legatum mille quingentorum talentorum æſtimatione ceſsit ipſius filiis, paucis aliquot vaſis ſibi retentis, non tam ob precium charis, quàm ob amici memoriam.

De Pseudalexandro. Cap. XIIII.

XVIII. HIs ita ordinatis per Cæsarem, iuuenis quidam Iudæus genere, educatus Sidone apud quendam Romani ciuis libertum, adoptauit semetipsum in Herodis familiam, per occasionẽ similitudinis, qua referebat Alexandri ab illo extincti effigiem, attestantibus omnium quotquot vtrunq; viderant oculis: atque hac via grassari cœpit ad regium fastigium. itaque ascito tribuli quodam fraudis socio, qui totius regiæ rerum gnarus, alioquin etiam astutus erat, & natus ad excitandas turbas egregias, illius institutione fingebat se Alexãdrum illum Herodis filium, morti subtractum cuiusdam beneficio, cui demãdatum sit eius interficiendi negotium. suppositis enim necis ipsorum vicariis, & se ereptum & fratrem Aristobulum. His nugis inflatus, aliis quoque non desinebat fucum facere: cúmque Cretam appulisset, quotquot Iudæorum venerunt in eius colloquium, omnibus rem persuasit, & auctus ab eis pecunia, traiecit in Melum insulam vbi magnam pecuniæ vim quæsiuit prætextu regiæ prosapiæ. Et iam sperans recepturũ se paternum principatum, remuneraturúmq; beneficos, Romam properat suis hospitibus deducentibus. cúmque adnauigasset Puteolos, ibi quoq; à deceptis Iudæis simul fauore exceptus est, concurrentibus tanquam ad regẽ qui Herodi vel hospitij iure coniuncti, vel aliquo erant obstricti beneficio. in causa fuit hominum natura rumorum auida, præsertim conciliante formæ similitudine. nam etiam illis qui valde familiares Alexandro fuerant, persuasum erat hunc ipsum esse, non alium, ídque aliis non dubitabant assueuerare iureiurando interposito. Quod postquam Romam perlatum est, vniuersa Iudæorum illic agentium multitudo profecta est obuiam, tam insperatam salutem ad Dei referentes gratiam, & publico applausu propter maternum genus excipientes hominem lectica gestatum per vias. nihil enim ei ad regium cultum deerat, suppeditantibus sumptum hospitibus: affluentéque certatim multitudine, acclamabatur faustis ominationibus, vt fieri solet in re præter spem incolumi. Id vbi allatum est ad Cæsarem, nolebat fidem habere nuncio, quòd sciret Herodem non facile potuisse decipi in re tam seria: nonnihil tamen spe motus, Celadum vnum è suis libertis familiariter olim versatum cum adolescentibus illò mittit, iussum vt Alexandrum in conspectum suum adduceret: quod ille fecit, nihilo in dignoscendo aliis sagacior. Non tamen imponi potuit Cæsari, quòd non tanta esset similitudo vt etiam prudenter considerantes falleret. Pseudalexander enim & manus habebat duratas opere, & corporis illa gratia carebat, quæ solet bene natis & educatis contingere, quòd ipse non vixisset in tantis deliciis. Postquam igitur animaduertit conspirasse in mendacia præceptorem atque discipulum, & ex composito loquentibus adesse fiduciam, percontabatur quid factũ esset simul erepto Aristobulo, aut cúrnam ille non venisset, vt vnà cum fratre ius tam præclaris natalibus debitum reposceret: Responsum est in Cyprũ eum mansisse, metu periculorum quibus mare nauigãtes expositi sunt: vt si quid ipsis contigisset durius non omnino Mariannes genus intercideret, sed supereſſet saltem Aristobulus. Hæc illo asseuerante, simúlque concinente autore huius fabulæ, Cæsar seducto adolescente: Tibi, inquit, si non me quoque coneris fallere, merces erit impunitas quod ad tuam salutem attinet: nunc age dicito quísnam sis, & quis te *ad hæc* audenda impulerit. neq; enim istius ætatis est tam insidiosa malitia. Ibi ille, cùm non posset aliud, totum commentum indicat, quibus modis, & à quo sit compositum. Cæsar autem Pseudalexandrum, vt pollicita seruaret, in remigium ordinem allegit, quòd esset valido corpore: doctorem vero eius affecit supplicio. cæterum Meliis abunde magna mulcta fuit, quæ in fictitium Alexandrum frustra impenderant: atque ita cœptum Pseudalexandri temerarium turpis consecutus est exitus.

Archelaus iterum accusatus Viennam relegatus est. Cap. XV.

XIX. CÆTERVM Archelaus iam ethnarcha in Iudæam reuersus, Ioazaro Boethi filio pontificatum abrogat, insimulato quòd seditiosis consenserit: eámque dignitatem in Eleazarũ illius fratrem collocat. apud Hierichuntem deinde regiam magnifice reficit, aquarum quibus Neara vicus iuuabatur

batur, dimidio deriuato in palmetum recens à se in subiecto campo consitum. nouum etiam vicum conditum à se denominauit Archelaida: & contempto more patrio, Glaphyram Archelai regis filiam, olim Alexandri fratris sui coniugem, & liberorum ex illo susceptorum matrem, duxit: quamuis Iudæi lege vetẽtur fratrum vxores ducere. Nec Eleazarus diu sacerdotio potitus est, subrogato in viuentis locũ Iesu Siæ filio. Decimo autem principatus Archelai anno primates tam Iudæorum quàm Samaritarum non ferentes eius tyrannidem, detulerunt eum ad Cæsarem, maxime cùm scirent eum contra ipsius mandatum fecisse, à quo iussus fuerat ex æquo ac bono præesse subditis. Hoc audito Cæsar ira commotus accersit procuratorẽ eius Romæ agentem, & ipsum Archelaum nomine. nec dignatus quicquam scribere, Vale, inquit, & quàm primũ illum ad nos adducito. qui accelerata nauigatione in Iudæam delatus, reperit eum cum amicis in cõuiuio: indicatáque voluntate Cæsaris, ad profectionem, hortatus est. Mox vbi venit, Cæsar auditis eius accusatoribus & ipsius defensione, misit eum Viennam in exilium, quæ est vrbs Galliæ, mulctatum prius omni pecunia. Sed priusquam Romam euocatus est, amicis tale narrauit somnium. Visus est sibi videre decem spicas maturas, tritico plenas à bubus abstumi: experrectúsque non contemnendam visionem ratus, coniectores diuinos super ea consuluit. quibus dissentientibus cùm variaret interpretatio, Simon vir Essæus præfatus veniam, ait hanc visionem Archelao significare mutationem in deterius. boues enim significare miseriam, quòd in perpetuis laboribus degat hoc animal. præterea rerum mutationem. quia terra horum opera versata nec locum eundem retineat, nec faciem. cæterum decem illas spicas totidem annorum præfinire numerum. eas enim redire annuis vicibus, iámque instare Archelao dominationis terminum. Sic ille hoc somnium interpretatus est: post cuius visionem quinta die venit in Iudæam procurator Archelaus, ad euocandum illum missus à Cæsare. Simile quiddam & Glaphyræ eius vxori accidit, Archelai regis filiæ. hæc vt iam diximus, virgo nupserat Alexãdro Herodis filio, fratri huius Archelai: quo à patre occiso, iterum nupsit Iubæ regi Mauritaniæ. hoc quoque defuncto viduam apud patrem agentem in Cappadocia duxit Archelaus, repudiata Mariamne priore coniuge. tanto ardebat amore Glaphyræ. huic degenti cum Archelao tale somnium obuersatum est. Visa sibi est Alexandrum venientem complexu excipere præ gaudio. Illum vero expostulantem dicere, Confirmasti Glaphyra vulgare illud dictum, non esse fidendum mulieribus, quæ virgo mihi coniuncta matrimonio, & communium liberorum parens, oblita nostri amoris capta es secundarum nuptiarum desidério. ac ne ea quidem contumelia contenta, ausa es cum tertio cubare sponso, turpiter & impudenter ingressa meam familiam, & nupta Archelao, fratrem meum habere maritum sustinens. At ego non obliuiscar veteris tuæ beneuolẽtiæ, téque liberabo ab hoc opprobrio, mihíque te meam vindicabo. hoc somnium cùm illa exposuisset apud quasdam familiares sibi mulieres post paucos dies vita functa est. quod ego ideo hîc referendum putaui, quòd sermo sit mihi de illis regibus: & alioqui res magni exempli videtur, certissimum immortalitatis animorum & diuinæ prouidentiæ argumentum continens. Cui verò hæc videntur incredibilia, fruatur opinione sua, & aliis non obstrepat qui talibus excitantur ad virtutis studia. Cæterum ditione Archelai contributa Syriæ, missus est illo à Cæsare vir consularis Quirinius, qui censum ageret per Syriam, & ipsius Archelai domum venderet.

FLAVII

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
DECIMVSOCTAVVS.

Quirinius ad cenſendam Syriam & Iudæam mittitur à Cæſare, & procurator eiuſdem Cæſaris in Iudæam venit Coponius: & quomodo Iudas Galilæus res nouas molitus eſt. Cap. I.

INTEREA Quirinius ſenator Romanus per omnes honorum gradus ad conſulatum vſque prouectus, & in primis clarus, à Cæſare mittitur in Syriam vt iura populis redderet: facultatésque cenſeret omnium: & cum eo venit Coponius, præfectus turmæ equitũ, penes quem eſſet totius Iudææ rerum adminiſtratio. Quin & ipſe Quirinius in Iudæam venit iam attributã prouinciæ Syriæ, vt percẽſeret facultates eius regionis ciuium, & Archelai pecunias in poteſtatem ſuam redigeret. Illi verò tametſi primùm ægrè ferrẽt mentionem deſcriptionis, non ſunt tamen reluctati pertinaciter, parendo autoritati pontificis Ioazari, qui Boethi fuit filius. atque ita illius ſuaſu ſine controuerſia cenſus peractus eſt. Extitit tamen pòſt quidam Iudas Gaulanites, ortus ex oppido Gamala, qui adiuncto ſibi Phariſæo Sadduco, ſolicitabat ad defectionem populos, cenſum nihil aliud quàm manifeſtam ſeruitutis profeſſionem eſſe dictitans, & vniuerſam gentem ad tuendam libertatem adhortans. Fore enim vt re bene geſta fortunis ſuis fruantur feliciter, & cõfirmati in earum poſſeſſione laudem quoque ſibi parent fortitudinis: nec ſperandum auxilium cœleſtis numinis, niſi ipſi quoque rebus ſuis conſulant. Accipiebantur hæc pronis vulgi auribus, ita vt accẽderentur ad audendũ aliquid. atque ita dici vix poteſt quantum hi viri totam gentem cõturbauerint, dum omnia miſcent cædibus & latrociniis, promiſcuísque nullo amicorum aut inimicorũ reſpectu prædationibus, & inſignium virorum cædibus: prætextu quidem propugnandæ libertatis publicæ, ſed re vera priuatorum lucrorũ ſtudio. Itaque conficientibus ſe mutuo ciuibus, & furioſiſſima contentione certãtibus, ne externus quidem hoſtis ceſſabat interim. ac ne extrema quidem fames fortè ſuperueniens potuit eos compeſcere, quò minus ſæuirent expugnandis oppidis, & fundendo ciuili ſanguine, donec poſtremo malum eò progreſſum eſt, vt hoſtilis flamma Dei templum inuaderet. Adeò periculoſum eſt patriosritus labefactare & conuellere. Siquidem Iudas & Saddocus omnium harum calamitatum autores fuere, dum ſuper tres priſtinas ſectas nouam quartam inducũt, & nouitatum cupidos affatim ad ſe contrahunt: id quod non in præſens tantum turbauit rempublicam, ſed futurarum etiam cladium fuit ſeminarium. Quamobrem conueniens videtur paucis de eorum placitis diſſerere, propter quæ tot mala gentem noſtram inundauerunt.

Quæ & quot ſectæ fuerint apud Iudæos. Cap. II.

II. IVDÆI patriæ ſapiẽtiæ ſtudioſi iam inde à multis retro ſeculis in tres ſectas erant diuiſi, Eſſenorũ, Sadducæorum, & eam quæ Phariſæorum vocata eſt. De his licet nonnihil in ſecundo Iudaici belli volumine à nobis dictum ſit, tamen nunc quoq; paucis dicere non ab re fuerit. Ergo Phariſæorum victus ſimplex eſt, nullis mollitus deliciis: & quicquid his ratio dictauit, id ſequuntur pertinaciter. maiores natu venerantur, nec audent eis reſpõſare monẽtibus aut obloqui. Fato quæcunq; geruntur tribuunt, nec tamen homini voluntatis aſſenſum adimunt, hoc temperamento Deum vti dicentes, vt cùm omnia fiant ex ipſius conſilio, in homine tamẽ ſit voluntas accedendi ad virtutẽ aut vitiũ. Animas credunt eſſe immortales, & ſub terris earũ iudicia fieri: tum præmia quoq; contingere ex virtutis aut malitiæ

tiæ merito: & has perpetuis damnari carceribus, illis facilem esse ad vitam reditum. per hæc placita magnam sibi autoritatem parauerunt apud populum. & quicquid ad solennes precationes ac cultum diuinum attinet, iuxta horum interpretationem ac præscriptum solet fieri. Tantum habent à ciuitatibus sapientiæ, temperantiæ, & vitæ honestioris testimonium. At Sadducæorum opinio cum corpore extinguit simul & animas: nec quicquam præter legem seruandã existimant. nam de sapientia cum præceptoribus disceptare ad virtutem reputant. huius sectæ pauci sunt, sed ferè dignitate præcipui. ex horum tamen sententia vix quicquam agitur. nam quoties magistratus licet inuiti suscipiunt, Phatisæorum decretis assentiuntur, ni facerent non ferendi à plebeiorum multitudine. Essenorum verò placitum vniuersitatis regimen citra exceptionem Deo asserit, immortalitatem animis: nec aliud quicquam æque ac iustitiam omni contentione expetendum existimat. ad templum autem donaria mittentes sacra ibi non faciunt, quòd sanctioribus vtantur ceremoniis: quapropter excluſi à communi fano seorsum sacrificant. moribus alioqui sunt probatissimis, agris colendis in totum dediti. Miranda etiam est eorum iustitia, qua omnes Græcos & Barbaros longe superant, multis iam seculis triti in eius continuis studiis. Facultates in commune possident, nec aliquis diues magis vtitur suis bonis, quàm quiuis nihil possidens. Atque hoc instituto viuunt virorum supra quatuor millia, nec vxores habentium, nec seruos, quòd alterum ad iniuriam communis naturæ pertinere censeant, alterum tranquillitati vitæ parum commodum. quare per se ipsi viuentes inuicem sibi ministrant. Quæstores creant viros probos ex sacerdotum numero, qui ex agrorum reditibus & frugum prouentu cibos eis conficiant. In summa eandem ferè viuẽdi rationem sequuntur, quam hi qui apud Dacos Pliſti nominantur. Quartæ autem studium sapientiæ sectantium viæ primus autor fuit Iudas Galilæus. hi cætera cum Phariſæis consentiunt, nisi quòd constantissimo libertatis amore flagrant, credentes solum Deum dominum habendum ac principem, facilius vel exquisitissima pœnarum genera laturi vnà cum cognatis suis ac carissimis, quàm mortalem aliquem appellaturi dominum. quod quia multis sæpe spectatum scio, plures de hoc non libet dicere. non enim vereor ne fidem non inueniant mea verba, imò illud potius, ne tam insignem patientiam & doloris contemptum parum assequantur. quæ quidem animositas plurimum in gente nostra creuit accensa acerbissimis Gessij Flori iniuriis, quibus postremo effectum, vt deficerent à Rom. pop. Et de Iudæorum sectis hæc sufficerint.

Vrbes ab Herode & Philippo tetrarchis in honorem Cæsaris condtæ. Cap. III.

QVIRINIVS autem venditis & confiscatis Archelai facultatibus, peractóque censu, qui incidit in annum trigesimum septimum, post victum à Cæsare in Actiaca pugna Antonium, cùm mota esset contra Ioazarum pontificem plebis seditio, priuauit eum hac dignitate, & Ananum Sethi filium substinuit. Herodes verò & Philippus suæ quisque tetrarchiæ res ordinauit & composuit: quorũ Herodes Sephori cincta mœnibus, fecit eam totius Galilææ caput & defensaculum. aliud deinde oppidum quod tunc Betaramphtha dicebatur, cõmunitum nomine mutato Iuliada ab vxore Imperatoris appellauit. Philippus quoq; Paneada sitam ad Iordanis fontes instruxit ædificiis, indito Cæsareæ nomine. Vico etiam Bethsaidę in ripa lacus Genesarethini vrbis speciem addidit, frequentato incolis & auctо opibus, quẽ Iuliæ Cæsaris filiæ cognominẽ esse voluit. Cæterum Coponio, quem cum Quirinio missum diximus, Iudæam administrãte huiusmodi quiddam accidit. In festo azymorũ quod Pascha vocamus mos est sacerdotibus post mediã noctem aperire templi ianuas. tunc igitur quamprimum apertæ sunt, Samaritani quidam clàm ingressi Hierosolyma, sparserunt ossa humana per porticus & per totum templum: quo factum est, vt posthac sacerdotes solito diligentiores custodias agerent. Paulo pòst Coponius Romam reuertitur, successore accepto M. Ambiuio: cuius tẽpore Salome Herodis regis soror vita decedens Iuliæ Iamniam cum sua toparchia reliquit, & sitam in campo Phaselidem, Archelaidémq; plurimis palmetis consitam, quorum fructus est præstantissimus. Huic succeſſit Annius Rufus, quo præside Cæsar fato functus est, qui secundus fuit Romanorum Imperator, præfuítque reipublicæ annos quinquagin-

III.

IIII.

taſeptem,ſex menſibus amplius & diebus duobus:in quo numero quatuordecim ſunt anni, quibus Antonius ei fuit imperij ſocius & particeps. Vixit autem annos ſeptuaginta ſeptem. Ei Tiberius Nero priuignus ſucceſſit,Iuliæ filius,Romanorum Imperator tertius: à quo quintus Iudæorum præſes miſſus eſt in Annij Rufi locum Valerius Gratus. Hic adempto Anano ſacerdotio Iſmaelem Fabi filium iuſſit eſſe pontificem: quo paulo pòſt deiecto, in Eleazarum Anani pontificis filium eum honorem tranſtulit. Elapſo deinde anno & hunc redegit in ordinem,& Simoni Camithi filio pontificatum tribuit. hic quoque anno in hac dignitate exacto, iuſſus eſt eam cedere Ioſepho, qui cognominabatur Caiaphas. His ita geſtis,Gratus Romam repetit,in Iudæa exactis annis vndecim:cui deinde Pontius Pilatus ſucceſſor miſſus eſt. Herodes porrò tetrarcha receptus in amicitiã Tiberij, de ipſius nomine vrbem à ſe conditam vocauit Tiberiada,electo ad hoc optimo agro Galilææ in ora lacus Geneſarethici:vnde non longe apud Emmauntem vicum ſunt aquæ calidæ. hæc partim à conuenis,partim à Galilæis habitata eſt: quorum nonnulli eò migrare coacti ſunt, quidam etiam è nobilitate ſedes illic ſibi optauerunt.quóque maior eſſet frequentia,recepti ſunt ad incolendum etiam tenuiſſimi quique vndecunq; confluentes, & in his aliquot quos non ſatis conſtabat eſſet liberos. hos magnis immunitatibus ac beneficiis proſecutus aſtrinxit ad habitandum, alij domos, alij agros argitus: quo minus horrerent ædificatam præter ritum patrium in ſolo multis ſepulchris referto: cũ iuxta noſtras leges ad ſeptem dies impurus habeatur, qui in talibus locis habitet. Eodem tempore Phraates Parthorum rex per inſidias ſublatus eſt à Phraatace filio, huiuſmodi de cauſa. Phraates habens legitimos liberos,ancillam Italici generis Thermuſam nomine,inter cætera dona à Cęſare miſſam, primum in concubinarum numero habuit. procedente deinde tempore obſtupefactus præcellenti mulieris forma,ſuſcepto iam ex ea Phraatace filio,legitimo thoro eam ſibi coniunxit. Quæ cùm quicquid vellet regi perſuaderet, cogitans filio ſuo Parthorum regnum aſtruere,intellexit nihil ſe effecturam,niſi eblegarentur legitimi Phraatis filij. Perſuaſit igitur marito,vt Romam eos obſides mitteret:quod illis ſine cunctatione faciendum fuit, patre voluntati Thermuſæ tam obnoxio. Interea Phraataces ſolus domi ad regnum educabatur: qui tædioſum ratus expectare dum à patre decedente principatum acciperet, cum matre contra eum conſpirauit, cum qua creditus eſt etiam ſtupri habere conſuetudinem. Ergo parricidio ſimul & inceſto exoſus popularibus, prius quàm confirmaret ſuas opes per tumultum pulſus interiit. Tum verò nobiliſſimi Parthorum animaduertentes non poſſe ſine rege conſiſtere ipſorum rempublicam,nec tamen volentes eligere alienum ab Arſacidarum ſanguine, putantéſque ſatis eſſe ſemel violatam regiam maieſtatem Italicæ mulieris libidinibus,Herodem per legatos acciuerunt. Is erat quidem regij generis,ſed inuiſus multitudini propter nimiam crudelitatem,quòd intractabilis eſſet,& ad iram proniſſimus.hunc coniurati aliquot interfecerunt,vt quidam tradunt,in conuiuio.ſolent enim perpetuo geſtare gladios. Vt verò à pluribus fertur, in venatione occiſus eſt. Legatione deinde miſſa Romam,petierunt regem vnum ex obſidibus, prælatúſque eſt Vonones cæteris fratribus. Videbatur enim capax eius fortunæ, quam ei duo maxima in terris offerebant imperia,externum ſimul & domeſticum. Sed breui pœnitẽtia ſubiit barbaros, natura mutabiles, & indignitatum impatientiſſimos. dedignebantur enim facere imperata mancipij, ſic vocantes obſidẽ, & hac appellatione exaggerantes ignominiam. non enim belli iure ſibi regem impoſitũ, ſed quod turpius ſit,per pacis contumeliam. móxque vocant Artabanum in Media regnantem,Arſacidam genere.ille paruit libenter,& præſto fuit cum exercitu.cui cùm occurriſſet Vonones, primùm manẽte etiam tum in officio vulgo Parthorum, prælio victus Artabanus retro in Mediam repulſus eſt. Sed paulo pòſt inſtauratus copiis Vononem auſum confligere vicit egregie, ita vt cum paucis equitibus in Seleuciam confugeret. Artabanus autem magna cæde graſſatus in profligatos barbaros, & clade attonitos, in Cteſiphontem ſe recepit cum victricibus copiis. Ille igitur hoc modò regnum adeptus eſt. Vonones autem refugit in Armeniam, & à principio quidem affectauit eius regionis dominium miſſis Romam legatis ſuper hoc negotio. Vt verò repulſam paſſus eſt à Tiberio, pertæſo ignauiam

uiam hominis, & moto Parthi comminationibus bellum iam intentatis: deſtitutus omni ſpe regnandi, quòd potentiores Armeniorum Niphatem accolentes ſequerentur factionem Artabani: Silano Syriæ præſidi ſe dedidit. is reſpectu educationis quæ illi Romæ contigerat hominem apud ſe aſſeruauit in Syria. Armenis autem Orodem vnum è ſuis filiis Artabanus regem impoſuit. Per idem tempus cùm Antiochus quoque Comagenæ rex fato conceſſiſſet, contentio nata eſt inter plebeios & nobiles, his regnum in prouinciæ formam redigi poſtulantibus, plebe contrà cupiente ſub rege, vt antè viuere: quapropter Germanicus ex s. c. ad res Orientis componendas miſſus eſt, fortuna occaſionem quærente illius exitio. poſt redactam enim in meliorem ſtatum Syriam, Piſonis opera veneno ſublatus eſt, ſicut dicetur aliàs.

Iudæorum contra Pontium Pilatum ſeditio. *Cap. IIII.*

CÆTERVM Pilatus Iudææ præſes à Cæſarea Hieroſolyma traducto in hyberna milite, ſigna cum effigie Cæſaris in vrbem intulit ad legis noſtræ contumeliam, qua cautum eſt ne habeamus huiuſmodi effigies. & ideo qui ante hunc fuere præſides, cum ſignis aliter inſignitis ſolebant vrbem ingredi. primus Pilatus ignaris omnibus noctu illatas effigies Hieroſolymis ſtatuit. quod vbi cognitũ eſt ciuibus, magno agmine petierunt Cæſaream, vbi per multos dies ſupplices orauerunt præſidem, vt transferret illas imagines aliò. Pilato verò pernegante ſe facturum quod coniunctum eſſet cum iniuria Cæſaris, cùm Iudæi precari non deſinerent, ſexto pòſt die iuſſis clàm in armis eſſe militibus, ſedit pro tribunali in ſtadio, captata loci opportunitate, quòd aptiſſimus eſſet inſidiis. ibi compellatus iterum de eodem negotio, ſignum dat militibus, vt eos circumueniant, mortem minitans, niſi quàm primum quieſcerent, & ſuam quiſque domum diſcederent. at illi procidentes humi, & exertos præbentes iugulos, manifeſte præ ſe ferebant, vita ſibi cariorem eſſe obſeruationem legis patriæ. Tum Pilatus admiratus tam conſtans legum ſtudium, continuo reportauit eas imagines Cæſaream à Hieroſolymis. deinde aquæ ductum ſtruere aggreſſus eſt ex ſacro ærario, inducturus aquas Hieroſolyma à ducenteſimo ſtadio. id ægerrimè tulit populus, & congregati per cœtus numeroſos vſque ad multa hominum millia, vociferationibus conabatur eum deterrere à propoſito. nonnulli verò ita vt fit apud inconditam multitudinẽ, etiam conuitiis laceſſebant præſidem. at ille milites ſub populari habitu clam armatos fuſtibus iuſſit reliquã multitudinem corona cingere: & quamprimum vulgus cœpit iacere conuitia, dedit illis ſignum ex compoſito. illi ſuprà quàm mandatum erat vſi ſunt fuſtibus, tumultuatores & quietos cædentes nullo diſcrimine. Ibi tam inclemẽter accepti inermes ab inſtructis, pars occiſi ſunt, pars diſceſſerunt ſaucij: atque hoc modo compreſſa eſt ſeditio. *V.*

Eodem tempore fuit Ieſus, vir ſapiẽs, ſi tamen virum eum fas eſt dicere. Erat enim mirabilium operum patrator, & doctor eorum qui libẽter vera ſuſcipiunt: plurimóſq; tam de Iudeis quàm de gentibus ſectatores habuit. Chriſtus hic erat: quem accuſatum à noſtræ gentis principibus, Pilatus cùm addixiſſet cruci, nihilominus non deſtiterunt eum diligere, qui ab initio cœperãt. Apparuit enim eis tertia die viuus, ita vt diuinitus de eo vates hoc & alia multa miranda prædixerunt: & vſque in hodiernum Chriſtianorum genus ab hoc denominatum non deficit. *VI.*

Circa eadem tempora etiam aliud Iudæos turbauit incommodum, & Romæ in ſacris Iſidis ſumma turpitudo deprehenſa eſt. Dicam igitur prius de Iſiacorum nefando ſcelere, ac tum demum res Iudæorum proſequar. Erat Romæ Paulina, mulier non minus probitate morum quàm natalium claritate illuſtris, adhæc opulenta & formoſa, vt quę eſſet in ipſo ætatis flore, ſed in primis ornata pudicitia. Nupta autem erat Saturnino, viro tali coniuge digniſſimo. huius amore captus eſt Decius Mundus iuuenis non obſcurus in equeſtri ordine: & quia maior erat fœmina, quàm quæ poſſet corrumpi muneribus, eo magis accendebatur amantis inſania, ita vt offerret ei pro vnica nocte ducenta drachmarum millia. ac ne ſic quidem valens eam flectere, non ferens amoris impotentiam, decreuit morbum ſimul & vitam finire inedia. hoc eius propoſitũ non fefellit Iden libertã Mundi paternam, variis inſtructam ſed nõ probatis artibus, quæ indigne ferens obſtinationem iu- *VII.*

uenis, blanda oratione conuentum animare conata est, spem ei faciens effecturam se vt potiatur Paulinæ complexibus. Cúmque ille preces eius libenter acciperet, ait sibi opus L. tantum drachmarum millibus ad expugnandam mulieris pudicitiam. Ita refocillato iuuene, & accepta quantam petierat pecunia, nouam doli viam ingressa est, videns Paulinam non capi pecuniis. Sciens porrò eam vehementer addictam Isidis cultui, tale quiddam comminiscitur. Conuentis aliquot ex eius sacerdotibus, accepta fide silentij, & quod efficacissimũ est ostentato præmio, in præsens vigintiquinq; millibus, & alteris totidem post nauatam operã, indicat eis amorem iuuenis, rogãs vt omnibus modis adniterẽtur eum reddere voti compotem. Illi auri cupidine tacti, benigne sunt polliciti, quorũ natu maximus propere se ad Paulinã ctõulit, & admissus impetratóq; absq; arbitris colloquio, venire se ait missum ab Anubide captũ ipsius forma, & iubẽte vt ad se veniat. Illa libenti animo accepit nuntium, móxq; iactabat se apud familiariter notas mulieres, quòd dignata sit amore Anubidis: marito quoq; indicat, cõdictam sibi cœnam & cubile Anubidis. id eo facilius concessum est, quòd cognita & probata esset viro pudicitia cõiugis. itaque in templum proficiscitur, & post cœnam instante somni tempore inclusa per sacerdotem, tenebris conciliantibus in latentem ibi Mundum incidit: totámq; eam noctem obsecuta est iuueni, Deo se gratificari existimans. Eo deinde abeunte priusquam sacerdotes doli cõscij surgerent, Paulina mane ad maritum reuersa congressum cum Anubide prædicat, & idem apud amicas quoq; magnificis verbis exaggerat. Illis nec credere libebat rei naturam considerantibus, non mirari tamen non poterant ob insignem mulieris pudicitiam. Die deinde post rem patratam tertia Mundus adamatæ forte fortuna obuius, ô factũ bene Paulina, inquit, quòd & ducenta illa millia mihi seruasti, quæ potuisti tuis facultatibus addere, & morem nihilominus meæ voluntati gessisti. Nihil enim mea refert quòd Mundũ contempsisti, quandoquidem prætextu Anubidis optata voluptate expletus sum. atq; his dictis abiit. At mulier tum primũ deprehenso flagitio, vestem sibi lacerat, & re tota ad maritum delata, obsecrat ne tam insigne ludibriũ impunitum sinat. maritus porrò Imperatori totum significat. Tiberius postquã accuratissima inquisitione didicit omnia, sacrificos illos impostores in crucẽ egit, vnáq; Iden inuẽtricem huius sceleris, cuius præcipua opera fuit in corrumpenda pudicitia mulieris: dirutóq; templo statuam Isidis iussit mergi in Tybe-rim, Mundũ autem mitiore pœna exilij castigasse contentus est, crimen eius in Cupidinis impotentiã referens. Et Isiacorum quidem facinus huiusmodi extitit. Nũc quod promisi reddetur, de Iudæorum per id tempus Romæ degentium aduersitatibus.

Quid Iudæis Romæ degentibus acciderit, & de Pilato. *Cap.* *V.*

ERAT quidam Iudæus, qui ne legibus pœnas daret, metu solum verterat, vir modis omnibus pessimus. Is tum Romæ agens gerebat se pro Mosaicæ legis interprete, ascitis in societatẽ tribus aliis per omnia sui similibus. his cùm se in disciplinam dedisset Fuluia mulier nobilis amplexa legem Iudaicam, persuaserunt ei, vt purpuram & aurum in Hierosolymitanum templum mitteret: quæ accepta in proprios vsus verterunt, quò iam antè destinauerant. Id postquàm Tiberius ex amico suo Saturnino ipsius Fuluiæ marito de iniuria coniugi facta questo cognouit, iussit vniuersos Iudæos ex vrbe pelli. Ex quibus Consules delectu habito, quatuor milia militũ miserunt in Sardiniam. plurimos etiam qui patria religione detrectabant militiam, affecerunt pœnis grauissimis. Ita propter quatuor sceleratos omnes Iudæi coacti sunt vrbe cedere. Interea ne Samaritani quidẽ tumultu caruere. Concitauit enim eos impostor quidã pro nihilo ducens mendacium, & omnia comminiscens ad plebis gratiam, iubens vt conuenirent in montem Garizim apud eam gentem sanctissimum, asseuerans se illic eis ostensurum sacra vasa refossa, quæ ibi Moyses deposuerit. Illi creduli sumptis armis Tirathabam vicum insederunt, expectantes ibi cõfluentes cæteros, vt magno agmine montem ascenderent. Sed Pilatus prior cliuum montis occupat equitibus suis & peditibus, qui prælio congressi cum Samaritis apud vicum collectis, alios fuderunt, alios in fugam compulerũt: multos etiam viuos captos abduxerunt, quorum præcipuos & potentiores Pilatus

mulctauit

mulctauit capite. Tum primates adeunt Vitellium virum consularem, & Syriæ præsidem, Pilatúmque cædis accusant, negantes defectionem fuisse à Romanis illum concursum in Tirathaba, sed refugium contra Pilati violentiam. At Vitellius Marcello amico ad procurationem Iudææ misso, Pilatum iussit Romam proficisci, responsurum apud Cæsarem ad obiecta per Iudæos crimina. Ita ille decem annis exactis in sua prouincia, quum necesse haberet parere Vitellio, ad vrbem iter suscepit: quò prius quàm perueniret, vita excessit Tyberius.

Vitellij aduentus Hierosolyma, & quomodo à Tyberio mandata accepit, vt impetratis ab Artabano obsidibus bellum contra Aretam susciperet. Cap. VI.

VITELLIVS autem in Iudæam profectus peruenit Hierosolyma, in ipsa festiuitate quam Pascha dicimus: vbi exceptus honorificentissime, remisit ciuibus totum vectigal fructuum venalium, & stolam cum ornatu pontificio permisit in templo asseruari à sacerdotibus, quemadmodum & olim hoc ius habuerant. Sed eo tempore deponebatur in Antonia, ob hanc causam. Hyrcanus pontifex eius nominis primus extructa prope templum turri, degebat in ea maiorem temporis partem: & quoniam hanc stolam habebat in sua custodia, qua nemo præter illum vtebatur, recepturus priuatum habitum, eò loci illam deponebat. Idem mos fuit etiam successoribus ipsorum posteris. Herodes autem regnum adeptus, turrim hanc opportuno loco sitam magno sumptu exædificatam denominauit ab amico Antonio, & stolam, ita vt ibi reperta est, detinuit, ratus eo magis obnoxium se habiturum populum. Idem fecit Archelaus filius eius, & successor, cuius regno in prouinciam mutato, Romani simul & pontificiæ stolæ possessionem nacti sunt, in cella ad hoc ipsum structa repositæ, & obsignatæ sigillo pontificum atque custodum sacri ærarij, præfecto castelli accedente ibi lucernam quotidie. Hanc septimo ante festum die præfectus exhibebat pontifici: qua purificata indutus sacrorum tempore, sequenti die rursum eam reponebat in cellam vbi antea condita fuerat. Id fiebat singulis annis ter ieiunij tempore. Vitellius autem in nostrorum sacerdotum potestatem eam stolam tradidit, iubens securum esse præfectum quónam illa reponatur, aut quando proferatur in vsum pontificum. Hoc gratificatus genti, & in locum Iosephi Caiaphæ pontificis subrogato Ionatha Anani pontificis filio, iter fecit versus Antiochiam. Eodem tempore à Tiberio literas accepit, mandante vt cum Artabano fœdus & amicitiam faceret. Verebatur enim ne occupata Armenia, maiora damna inferret imperio. Quam amicitiam ita demum ratam fore, si ille obsides traderet, maxime si regium filium. His ad Vitellium scriptis, simul Hiberorum & Alanorum reges magnis præmiis solicitauit ad inferẽdum quamprimùm bellum Artabano. Et Hiberi ipsi quidem quieuerũt, sed Alanis transitum dederunt per suam regionem, & patefactis portis Caspiis immiserunt eos in regnum Artabani. Quo facto & Armeniam denuo Parthi amiserunt, & peruadente totam eorum ditionem bello, nobilissimi quique eius gentis ceciderunt vnà cum regis filio & multis popularium millibus, regióq; tota hac incursione vastata est. Vitellius etiam pecunia corruptis aliquot amicis & cognatis regiis ipsum Artabanum conabatur occidere. Ille intellecta fraude, nec inueniens remedium, quòd ab optimatibus immineret periculum, habénsque suspectos & eos qui in fide manebant, quasi beneuolentiã fingerent prima quaq; occasione transituri in partes aduersas, fuga se ad satrapias superiores seruauit incolumẽ. Vbi ex Dahis ac Sacis contracto magno exercitu, & debellatis inimicis, restitutus est in imperiũ. His auditis Tiberius petiit amicitiam Artabani, & assentiente illo, conuenerunt ad Euphratem rex & Vitellius: vbi in medio pontis sibi occurrerunt, cum suo quisque satellitio. Postquam autem de fœdere conuenit, Herodes tetrarcha vtrunque excepit conuiuio, tabernaculo magno sumptu erecto in medio fluminis. nec multo post Artabanus misit Tiberio filium Darium obsidem cum multis muneribus, inter quæ etiam virum statura cubitorum quinque, genere Iudæum, Eleazarum nomine: qui propter vastitatem gigas cognominatus est. Post hæc Vitellius Antiochiam rediit, Artabanus in Babyloniam. Tum Herodes volens primus nuncia re Cæsari de impetratis obsidibus, omni-

VIII.

bus diligenter perſcriptis miſit ad eum tabellarios, nihil amplius relinquens ſignificandum per conſularem præſidem. quare ſuperuenientibus Vitellij literis, Cæſar reſcripſit, omnia ſibi iam antè eſſe cognita ex Herodis nuntiis. Quo ille grauiter offenſus, & factum in deteriorẽ partem accipiẽs, iram celabat in pectore, donec ad Caium
IX. peruenit rerum regimen. Tunc etiam Philippus Herodis frater diem ſuum obiit, anno Tiberij principatus vigeſimo, quum ipſe præfuiſſet trigintaſeptem annis Trachonitidi & Gaulanitidi, ac Batanææ, vir perpetuo modeſtus, & amator quietis ac otij. Degebat enim ſemper in ſua ditione. Quoties domo progrederetur, iter faciebat cum paucis ſelectis comitibus, ſubſequente ſella in qua ſedens ſolitus eſt iura reddere: & ſi quis ex occurſu opem eius inuocaret, ſine dilatione mox ibi ſella poſita reſidens cauſam cognoſcebat, aut ſontem damnaturus, aut abſoluturus innoxium. Obiit autem Iuliade, & illatus in monumentum quod iam antè ſibi conſtruxerat, magnifice ac ſumptuoſe funeratus eſt. Et quia ſine liberis deceſſerat, ditionem eius Tiberius prouinciæ Syriæ attribuit, ita tamen, vt tributa in ea tetrarchia collecta, ſeruarentur intra ipſius regionis terminos.

Herodis bellum quo ab Areta ſuperatus eſt. *Cap.* VII.

INTEREA Herodem inter & Aretam regem Petræ bellum tali de cauſa exoritur. Herodes tetrarcha vxorem habebat Aretæ filiam, cum qua iam multo tempore conuixerat. Romam deinde iter faciens diuertit ad Herodem fratrem, ſed genitrice natum alia, Simonis pontificis filia. Huius vxoris Herodiadis amore captus, quæ erat Ariſtobuli communis fratris filia, & Agrippæ maioris ſoror, auſus eſt de impetrando eius coniugio mentionem facere. Qua aſſentiente, conuenit inter eos, vt quàm primum ille Roma reuerteretur in patriam, mulier migraret in eius domicilium. Interceſſit autem & hoc pactũ, vt Aretæ filiam eiiciat. Poſt hæc Romam nauigat. Vbi poſtquam expediuit negotia propter, quæ venerat, domum reuerſum vxor, comperto quid pactus ſit cum Herodiade, diſſimulanter rogat, vt ſe mittat Machæruntem, caſtrum ſitum in confiniis regionis Aretæ ſubditæ, quantum poterat celans ſuum propoſitum. Morem geſſit Herodes mulieri, putans eam nihil ſenſiſſe. Illa quæ iam antè curauerat apud Machæruntem, patri ſuo tunc obnoxiam, ad iter omnia parari, à præfecto eius excepta, deducentibus Arabibus, magna celebritate peruenit in ædes patris: eíq; indicauit Herodis animum. Vnde ſimultate nata ſequuta eſt de Gamalitici agri finibus contentio: & contractis vtrinque copiis bellum per legatos geſtum eſt, commiſſóque prælio Herodis exercitus internecione periit, proditus à quibuſdam exulibus, qui pulſi è tetrarchia Philippi, tunc merebant Herodis ſtipendia. Hæc Herodes per literas Tiberio ſignificat. Ille verò indigne ferens Aretæ audaciam, ſcribit Vitellio, vt ei bellum inferat, & aut viuum
X. captũ abducat, aut occiſi caput ad ſe mittat. Atq; hæc fuerunt mãdata Tiberij. Apud Iudæos autem fuit opinio, iuſta vltione numinis deletum Herodis exercitum, propter Ioannem qui Baptiſta cognominatus eſt. Hũc enim tetrarcha necauit virũ optimum, Iudæos excitantem ad virtutum ſtudia, & in primis pietatis ac iuſtitiæ, ſimúlque ad baptiſmi lauacrum: quod ita demum Deo gratum aiebat fore, ſi non ab vno tantum alteróve peccato abſtineant, ſed animis per iuſtitiam prius mundatis, addant & puritatem corporis. Quúmque magni concurſus ad eum fierent, plebe talis doctrinæ auida, Herodes veritus ne tanta hominis autoritas defectionem aliquam pararet, quòd viderentur nihil non facturi ex eius conſilio, iudicauit ſatius eſſe prius quàm noui aliquid exoriretur illum tollere, quàm rebus turbatis ſeram pœnitentiam agere. itaque vinctum miſſum in Machæruntem ſupra dictam, illic occidi imperat. quod factum ſequuta eſt Iudæorum exiſtimatio, ab irato Deo perditum eſſe Herodis exercitum.
XI. Vitellius autem ad bellum paratus Arabicum, aſſumptis duabus legionibus, & leuis armaturæ, atque equitum auxiliis miſſis à ſociis regibus properans verſus Petram peruenit Ptolemaidem. Quúmque vellet per Iudæam exercitum ducere, occurrerunt eius regionis principes, deprecantes tranſitum. Neq; enim patrios ritus permittere,

tere,vt inferantur vllæ imagines,quales Romana ſigna habebant pleraque.Quorum precibus flexus mutauit ſententiam de itinere propoſito:miſſóque per magnũ campum exercitu,ipſe cum Herode tetrarcha & amicis aſcendit Hieroſolyma,ſacrificaturus Deo in feſtiuitate quæ tum inſtabat publica. Quò poſtquam ventum eſt, honore ſummo exceptus à populo,hæſit ibi triduo:& interim à Ionatha in fratrem eius Theophilum pontificatum tranſtulit. Quarta autem die literis acceptis de obitu Tiberij,populum ſacramento adegit in fidem Caij noui principis: reuocatásque ex itinere copias in hiberna dimiſit, omiſſo bello propter delatum in alium Imperium. Ferunt Aretam accepto expeditionis Vitellij nuncio collegiſſe ex auguriis,impoſsibile eſſe ad Petram peruenire illum exercitum. Vnum enim è ducibus prius moriturum,vel qui bellum paret,vel cuius iuſſu paretur,vel eum contra quem mouendum ſit. Vitellius Antiochiam repetiit. Agrippa autem Ariſtobuli filius ante vnum annum Romam venerat,vt propter negotia quædam conueniret Cæſarem. Sed prius quàm de hoc dicam, explicabo Herodis progeniem, vel quòd ad præſentem narrationem id pertineat: vel quo magis appareat, quantum valeat diuina prouidentia, quandoquidem abſque pietate nihil prodeſt nec numeroſa ſoboles,nec vlla humana potentia,vt licet videre in Herode,cuius intra centum annos tam copioſa proles, exceptis paucis periit: quod ſanè exemplo poteſt eſſe hominibus ad retundendam inſolentiam: ſimúlque in primis videtur memorabile, quomodo Agrippa ex priuata fortuna, præter omnium quibus notus erat opinionem, ad tantam potentiam peruectus ſit. Et quamuis iam antè de ea re facta ſit mentio, dicemus tamen hîc quoque diligentius. Herodi magno ex Mariamne Hyrcani filia natæ ſunt duæ filiæ. harum altera Salampſo nomine nupſit Phaſaelo regis ex fratre Phaſaelo nepoti, ídque ex ipſius patris autoritate: altera vero dicta Cypros Antipatro, & ipſi nepoti Herodis ex ſorore Salome. Phaſaelus è Salampſone genuit quinque liberos, Antipatrum, Herodem, Alexandrum, & filias Alexandram ac Cypron, quæ nupſit Agrippæ Ariſtobuli filio. Alexandram verò duxit Timius Cyprius vir nobilis,in quo matrimonio abſque liberis defuncta eſt. Cypros Agrippæ duos filios peperit,tres filias,Bernicẽ, Mariamnen, Druſillam. filij verò Agrippa & Druſus dicti ſunt: quorum Druſus ante pubertatis annos obiit. Cum horum patre etiam reliqui germani educabantur apud auum, Herodes & Ariſtobulus, ſimúlque Bernice: hi nepotes Herodis magni ex filio, Bernice verò neptis è Salome ſorore & Coſtobaro nata eſt. Orbati enim erant infantes adhuc patre Ariſtobulo, quem vnà cum Alexandro ab Herode occiſum diximus. Poſtquam autem per ætatem maturuerunt, Herodes hic Agrippæ frater duxit Mariamnem filiam Olympiadis Herodis regis filiæ,prognatam ex Ioſepho qui regis frater fuerat: & ex ea ſuſcepit Ariſtobulum. Tertio fratri Agrippæ Ariſtobulo nupſit Iotape Sampſigerami Emeſenorum regis filia, ex quibus nata eſt filia ſurda, & ipſa Iotape nomine. & hi quidem ex tribus fratribus ſunt progeniti. Herodias verò ſoror eorum nupſit Herodi magni Herodis filio,quem ſuſceperat è Mariamne filia Simonis pontificis, ex quibus prognata eſt Salome: poſt quam natam Herodias in contemptum legis patriæ denuo nupſit Herodi mariti germano eodem patre genito, relicto priore adhuc ſuperſtite. Is fuit Galilæorum tetrarcha. Salome autem filia Philippo nupſit Herodis filio tetrarchiam habenti Trachonitidis. Quo ſine liberis defuncto Ariſtobulus eam duxit filius Herodis,eius qui Agrippæ fuit frater. Ex hoc poſteriore matrimonio nati ſunt filij tres,Herodes,Agrippa,Ariſtobulus. atque hæc eſt Phaſaeli & Salampſonis progenies. Cypros autem Antipatro filiam Cypron peperit,quam duxit Alexas Selcius,Alexæ filius,& ex ea filiam item Cypron genuit. Herodes autem & Alexander, quos dixi fuiſſe fratres Antipatri, ſine prole diſceſſerunt. Cæterum Alexander Herodis regis filius qui à patre necatus eſt,Alexandrum & Tigranem filios ſuſcepit è Glaphyra Archelai Cappadocum regis filia. ex his Tigranes apud Armenos regnans cùm apud Romanos delatus eſſet,ſine liberis obiit,Alexander autem Tigranem fratri cognominem filium habuit, qui Armenis per Neronem rex impoſitus,Alexandrum filium genuit. hic Antiochi Comagenorum regis filiam duxit Iotapen,& Leſidis in Cilicia rex à Veſpaſiano cõſtitutus eſt. Progenies autem

Alexandri ab initio ab inſtitutis patriis ad religionem Græcorum deſciuit. Reliquæ
XII. autem Herodis regis filiæ nulla relicta prole è vita exceſſerunt. Percenſitis igitur Herodis poſteris qui ad Agrippæ regni tempora pertigerunt, ſupereſt vt narremus quibus ille fortunis iactatus, poſtremo ad maximam dignitatẽ ac potentiã euaſerit.

Nauigatio Agrippæ ad Tiberium, & quomodo accuſatus vinctus ſit, vtq; poſt exceſſum Tiberij à Caio eius ſucceſſore ſolutus ſit. Cap. VIII.

PAVLO ante Herodis regis obitum Agrippa Romæ degens, & per conuictum inſinuatus in familiaritatem Druſi Imperatoris Tiberij filij, nactus eſt etiam amicitiam Antoniæ Druſi maioris coniugis, commendatione matris ſuæ Bernices, quæ apud illam erat in precio. Cúmque natura eſſet liberalis & magnanimus, quàm diu mater vixit noluit ingeniũ ſuum exerere, ne in eius indignationem incideret: ſed poſtquam Bernice defuncta eſt, factus iam ſui arbitrij, partim quotidiani victus ſplendore, partim liberalitatibus immodicis, præcipue in libertos Cæſaris, quorũ fauorem captabat, redactus ad inopiam, non potuit amplius Romæ viuere: quando & Tiberius amiſſo filio vetuit amicos eius in conſpectum ſuum venire, ne recrudeſceret per eos defuncti deſiderium. His de cauſis retro in Iudæam abiit re male geſta, profuſa pecunia, nec habens qui creditoribus mutuaticiam pecuniam redderent, & quidem multis ac importune vrgentibus. Quare nullum conſilium expediens, & pudore præſentis ſtatus, ſeceſſit in caſtrum Idumææ Malatha, cogitans miſeram vitam aliquo pacto abrumpere. Quod eius propoſitum vbi Cypros vxor perſenſit, omnibus modis id impedire conata eſt: ad ſororem quoque eius Herodiadem ſcripſit, ſignificans & quid Agrippa decreuerit, & qua neceſsitate adactus: hortatáque eſt eam vt pro iure cognationis afferret auxilium, & ſe in hoc imitaretur, quæ quantum poſſet ſubleuaret eius miſeriam, quamuis in longe minoribus facultatibus. Accerſitus igitur à ſorore, eiúsque coniuge, iuſſus eſt habitare Tiberiade, aſsignata certa pecunia vnde viueret, & magiſtratu eius ciuitatis in eum collato, quo eſſet honoratior. Nec tamen diu Herodes in ea voluntate perſtitit, quamuis ne ſic quidem ſatis fieret propinqui neceſsitatibus. Cùm enim apud Tyrum in conuiuio largius indulſiſſent poculis, non tulit Agrippa contumeliam, exprobrante Herode inopiam, & quòd ſuo ſumptu hominem aleret. quare ad Flaccum virum conſularem & tum Syriæ præſidem ſe cõtulit, cum quo Romæ amicitiam cõtraxerat. à quo receptus cum eo viuebat, iam antè habente apud ſe Ariſtobulum, fratrem quidem Agrippæ, ſed inimicum, non obſtante tamen hac ſimultate, quo minus ex æquo vtrunque complecteretur proconſul. Sed Ariſtobulus nihil remittebat de odio, nec prius quieuit, quàm & Flaccum infenſum fratri redderet, ex occaſione huiuſmodi. Damaſceni cum Sidoniis contendentes de finibus, diſceptaturi apud Flaccum, cognito, quòd Agrippa multum apud eum poſſet, rogauerunt, vt adeſſet ipſorum partibus, polliciti magnam pecuniã: qui mox paratus fuit omnia pro Damaſcenis facere. Ariſtobulus autẽ quia pactos de pecunia ſenſerat, fratrem apud Flaccum detulit. Et facta inquiſitione, ac deprehenſo crimine, Agrippa excidit amicitia præſidis: rurſúmque ad extremam egeſtatẽ relapſus venit Ptolemaida, & quòd non haberet vnde aliàs viueret, decreuit nauigare in Italiam. Sed cùm deeſſet pecunia, iuſsit Marſyam ſuum libertum vt quauis arte à fœneratoribus eam ſumeret. Ille Protum Bernices Agrippæ matris libertum, qui defunctæ patronæ teſtamẽto in Antoniæ clientelam venerat, rogat vt accepta fide ſub ſyngrapha daret mutuum. Alter iam antè debere ſibi nonnihil Agrippam aſſeuerans, extorſit à Marſya ſyngraphan viginti millium drachmarum Atticarum, detractis ſibi de ea ſumma duobus millibus & quingentis, eo facilius, quòd non poterat Agrippa aliter facere. Recepta igitur pecunia profectus Anthedonem, & ibi nauem nactus, parabat ſe itineri. Id vbi comperit Herennius Capito procurator Iamniæ, miſit eò milites exacturos argenti trecenta millia, quorum debitor Cæſaris fiſco factus eſt dum adhuc Romæ ageret: atque ita impoſita eſt illi manendi neceſsitas. & tunc quidem facturum ſe iuſſa ſimulat: ſed quamprimum nox terris incubuit, præciſis nauis retinaculis nauigat Alexandriam. Ibi ab Alexandro Alabarcha popoſcit mutuò ducenta argenti millia. Ille non ipſi ſe

mutuaturum

mutuaturum profeſſus eſt,ſed Cypro,coniugalem amorem in ea demiratus & virtutes cæteras. fideiuſſit mulier. & mox Alexander quinque talentis repræſentatis Alexandriæ, reliquam ſummam exhibiturum ſe promiſit Puteolis, profuſionem Agrippæ veritus.Ita Cypros expedita mariti nauigatione in Italiam, ipſa cum liberis in Iudæam itinere pedeſtri reuerſa eſt. Cæterum Agrippa poſtquam Puteolos appulit, ſcripſit ad Tiberium Cæſarem degentem Capreis,veniſſe ſe officij cauſa ſignificans, & poteſtatem accedendi eam inſulam poſtulans. Tiberius nil cunctatus humaniſsime reſcripſit, gratulans ei reditum ad Capreas incolumem. Nec minore alacritate præſentem excepit & amplexu & hoſpitio. Poſtridie Cæſar receptis literis ab Herennio, quòd Agrippa trecentis millibus mutuo ſumptis, nec ad cõſtitutum tempus perſolutis, de reddendo admonitus, fuga ſe è ſubiectis ipſius procurationi locis propipiens,exigendi facultatẽ ademiſſet, ægrè tulit:mandauítque cubiculariis non prius admitti hominem quàm perſoluto debito. Ille nequaquam ira Cæſaris attonitus, ab Antonia Germanici & Claudij poſtea principis matre petiit mutuo trecenta millia, ne periclitaretur de amicitia Cæſaris. quæ memor Bernices huius matris conſuetudinis,familiariter enim ea fuerat vſa,ſimúlque educatum fuiſſe ipſum cum ſuo Claudio,præbuit ei pecuniã illam: & reddito debito, nemine prohibente fruebatur amicitia principis: adeóque conciliatus eſt Cæſari, vt is nepotem ſuum commendaret Agrippæ,mandarétque vt progredientem ſemper comitaretur officij gratia.hoc beneficio deuinctus & deditus Antoniæ, cœpit Caium nepotẽ eius colere, gratioſum apud omnes & honoratũ ob parẽtis memoriam. Erat ibi forte Allus Samarita libertus Cæſaris. ab eo mutuatus decies centena millia, debitum Antoniæ reddidit: reliquum materiam habuit demerẽdi Caium officioſius. A quo receptus in intimam *XIII.* amicitiam,quodam die dum vnà geſtatur incidit in confabulationem de Tiberio:& quia ſoli erant, precatus eſt Tiberio, vt quàm primum principatus locum Caio digniori cederet. has voces excepit Eutychus,libertus Agrippæ,& auriga:ac tum quidem ſiluit.Inſimulatus deinde à patrono quaſi veſtẽ ei furto ſubduxiſſet,ſicut re vera ſubduxerat,& ex fuga retractus,cùm perductus eſſet ad Siſonem vrbi prętectum,rogatus fugæ cauſam,ait ſe habere ſecreta quædam quæ cuperet indicare Cæſari,ad ſalutem ipſius pertinentia:quapropter vinctus miſſus eſt Capreas.hunc Tiberius more ſuo detinebat in vinculis, quòd eſſet cunctator, ſi quis vnquã alius aut rex aut tyrannus. nam neque legationes ſine mora admittebat, & præſidibus prouinciarũ vel procuratoribus ſucceſſorem non mittebat, niſi mortuis. Proinde vinctos quoq; negligebat audire, moræ hanc rationem reddens amicis ſcitantibus: legatos quidem ideo admitti tardius, ne illis citò dimiſsis alij denuo creati redeãt, atque ita obruatur continuo excipiendis & dimittendis legationibus.Poteſtates autem ſemel conſtitutas ideo ſinere, vt parcatur ſubditis. cùm enim natura omnis magiſtratus ad auaritiã ſit pronior, externum cui nullus certus ſit præſtitutus terminus, eo magis ad rapinam ſolicitare homines. itaque ſi diutius eo fruantur, exatiatos lucris ſegniores ad rapiendum fieri. quòd ſi ſucceſſor immineat, non ſuffecturos eorum auiditati prouinciales, dum deceſſor tanto magis ſpoliat, quanto minus temporis ad hoc faciendum ſibi putat reliquum. Vtebatúrque hac ſimilitudine. Conſauciati cuiuſdam vulnera muſcæ agminatim ingruentes operuerant,eum quidam forte fortuna præteriẽs miſeratus eſt, putans languidiorem,quàm vt illas poſſet arcere: accedénsq; propius parabat eas depellere. orante autem ſaucio vt ſic eum ſineret, quæſiuit alter cauſam cur ita liberari ab hac moleſtia negligeret. tum ille: imò his abactis maiorem moleſtiam mihi faceres: nam hæ iam ſaturatæ ſanguine remiſerunt nonnihil. quòd ſi recentes accederent,& famelicæ,me iam antè peſſimè affectum facile perderent.quare ſe quoque aiebat hac ratione prouidere ſubditis,multorum rapacitate vexatis,qui more muſcarum eos infeſtarẽt, maxime ſi ad innatam cupiditatem metus citò deſinendi accederet. quòd autem vera narrem de ingenio Tiberij, teſtatur mihi factum ipſius. nam cùm duobus ſupra viginti annis obtinuerit imperium, duos in vniuerſum Iudæis miſit gubernatores, Gratum & ſucceſſorem eius Pilatum. nec aliter ſe geſſit circa cęteros imperio ſubditos. Vinctorum quoque cauſas ideo ſe aiebat ſerius

cognoſcere, ne affecti ſupplicio cito leuentur malis quæ meruerint anteactis ſceleribus, nunc dum longiores moras terũt, multo grauius reddi illorũ infortunium. Sanè hæc fuit cauſa cur Eutychus tam diu egerit in vinculis, priuſquã Cæſari aures ei præbere ſit collibitũ. Procedente deinde tempore à Capreis venit Tuſculanum, ſtadiis ferè centum ab vrbe diſsitum, & Agrippa rogauit Antoniam, efficeret vt tandem audiretur Eutychus, cognoſceretúrq; cuius accuſaret patronum criminis. nam Antonia in magno honore habebatur apud Tiberium, vel propter affinitatẽ, quòd Druſi fratris vxor fuerat: vel propter continentiam, quòd florente etiã tum ætate vidua recuſarit alteras nuptias, licet hortante Auguſto ad iterandũ coniugium, in eóque vitæ genere omnem cauerit infamiam. huc accedebat priuatũ beneficium, quo maxime deuinxerat hominẽ. Cùm enim res nouas contra eum moliretur Seianus amicorum vnus, vir valde potens propter præfecturam prætorianorum militum, cõſpirantibus multis ſenatoribus & libertis Cæſaris, & viris militaribus, tantum illi conflatum erat periculum, vt minimũ quin opprimeretur abfuerit: quo tempore illuſtris opera fuit Antoniæ, per quam occurſum Seiani malitiæ. quàm primùm enim intellexit inſidias compoſitas in principem, rem totam ei perſcripſit accuratiſsime: traditíſque literis Palanti ſeruorum ſuorum fidiſsimo, miſit eum Capreas ad Tiberium. quibus ille cognitis Seianum occidit, & ſocios conſilij: Antoniæq; iam antè habitæ in precio, maiorem etiam in poſterũ fidem habuit per omnia. Hac igitur hortante ad audiendum Eutychum, reſpondit Tiberius: Huic quidem ſi quid contra Agrippam mentitus ſit, præſentem pœnã ſufficere: ſed videndum illi eſſe, ne dum inconſultius à liberto pœnas expetit, inquiſitione facta, malum quod alteri molitur ſibiipſe cõciliet. quod vbi Agrippa audiuit ex Antonia, tãto magis vrgebat inquiri de hoc negotio: & cùm nullum orandi finem faceret, nacta opportunitatem Antonia, videns Tiberium à prandio lectica geſtari, præcedẽte ipſius nepote Caio vnà cum Agrippa, acceſsit propius: & pedibus eum comitata, petiit vocari & examinari Eutychum. Ad quam ille: Deos teſtor Antonia, quòd non ſpõte, ſed tuis coactus precibus faciam quod facturus ſum. quo dicto Macroni Seiani ſucceſſori imperat Eutychũ adducere. quo ſine mora veniente, rogat eum Cæſar quídnam cõtra eum afferat à quo libertatem acceperit. qui reſpondit: Domine, vectabantur in curru Caius iſte & Agrippa, me ſedente illis ad pedes: vbi poſt multos ſermones vltro citróq; habitos, Agrippa his verbis ad Caium vſus eſt: O ſi iam tandem dies illa veniat, qua ſenex iſte decedens te orbi relinquat principem. nihil enim huic voto obeſſe poſſet nepos eius Tiberius. quem tu facile opprimeres. Tum verò ad publicam orbis felicitatẽ mea quoque priuatim accederet. His verbis Tiberius facile credens, nonnihil etiam veteri offenſa motus, quòd Agrippa iuſſus colere Tiberium ipſius ex Druſo nepotem, neglecto hoc mãdato totus in Caium erat propenſior: verſus ad Macronem, huic, inquit, iniice vincula. At Macro non ſatis intelligens quémnam ille diceret. neque enim de Agrippa ſuſpicari tale quid poterat, cunctabatur donec exactius rem perciperet. interim Cæſar aliquantiſper geſtatus per circum, denuo Macronem appellans. An non, inquit, iuſsi vt huic vincula iniicias? quo ſcitante cui tandem, Agrippæ inquã, ille reſpondit. Agrippa vero ad preces verſus, per memoriam filij, cuius conſuetudine ſimul educatus familiariſsime vſus fuerat, & per collata in adoleſcentem Tiberium officia rogabat veniam. ſed fruſtra, prætorianis ita vt erat purpuratum in vincula trahentibus. cúmque æſtus eſſet vehemens, & præ inopia vini ſitis eum vreret, conſpicatus quendam è Caij ſeruis nomine Thaumaſtum gerentẽ hydriam popoſcit potum. & cùm libenter oblatum hauſiſſet, inquit, certè tuo bono puer exhibuiſti mihi hoc miniſteriũ: quàm primum enim hanc neceſsitatem euaſero, impetrabo tibi libertatẽ à Caio, quandoquidem etiã vincto mihi non es grauatus miniſtrare, vt antea dum priſtina mihi fortuna maneret integra. nec fefellit hominem, ſed gratiam ei repoſuit. nam regnum adeptus Thaumaſtum à Caio impetratum manumiſit, & bonorum ſuorum diſpenſatorem conſtituit. quin & moriẽs hunc Agrippæ filio Bernicæq; filiæ reliquit eadem miniſterij conditione, apud quos in precio vſque ad extremum diem habitus conſenuit. Sed id poſtea contigit. Tunc verò Agrippa vinctus ante regiam ſtabat inter

alios

alios quoſdam æquè vinctos, incumbẽs præ mœrore in quandam arborem. cui cùm inſediſſet bubo, vnus è vinctis natione Germanus alitem conſpicatus, ſcitatus eſt è milite quiſnam eſſet ille purpuratus. & cognito Agrippam eſſe, Iudæorum nobiliſſimum, rogauit militem vt liceret ſibi propius ad eum accedere. cupere enim ſe quædam de ipſius patria cognoſcere. quo impetrato, & adhibito interprete, ô iuuenis, inquit, contriſtat te quidem tam repentina & improuiſa fortunæ mutatio: nec facile credes propè eſſe effugium, ſic conſulente rebus tuis diuina prouidentia. Sed teſtor patrios deos, & qui huic regioni præſident, & qui nos perduxerunt in hæc vincula, quòd nihil auribus tuis daturus ſum, neq; te inani conſolatione lactaturus: non ignarus quòd huiuſmodi prædictiones ſi euentus fruſtretur, maiorem afferant mœſtitiæ cumulum, quàm ſi nunquam omnino auditæ fuiſſent. itaque æquum duxi vel cum meo periculo interpretari tibi quid dij portendant manifeſtis auſpiciis. Fieri non poteſt quin confeſtim euadas ex his vinculis, & mutatis rerum vicibus ad ampliſsimam dignitatem ſimul atque potentiam peruenias, vſq; ad eorum inuidiam quibus nunc videris miſerabilis. Felicem quoque habiturus es vitæ exitum, relictis in opum ſucceſſione liberis. Memento autem quãdo hanc alitem iterum videris, quintum ex eo diem fatalem tibi futurum. Hæc ſunt quæ tibi cæleſtes miſſa hac aue nunciant: cuius rei cùm habeam præſcientiam, viſum eſt impartiri te hac lætitia, quo ſpe futuri commodi leuius feras præſens infortunium. proinde rogo vt quamprimum felicitatem iſtam repræſentari tibi ſenties, des operam vt nos quoque eripiamur ex his aduerſitatibus. hoc Germani præſagium tam videbatur Agrippæ ridiculum, quàm poſtea maximam admirationem eſt promeritum. At Antonia grauiter ferens calamitatem iuuenis, Tiberium quidẽ pro eo deprecari putabat non ſolum difficile, ſed propter repulſam inutile etiam: apud Macronem tamen obtinuit vt in cuſtodia ſeruaretur à militibus commodis moribus præditis, cõuictorémque haberet centurionem ei curæ præpoſitum, & quotidianis vteretur lauacris, & pateret ad eum libertis atq; amicis aditus, quorum ſubleuaretur officiis. admittebãturque ad eum, Silas amicus, & è libertis Marſyas atque Stichus, inferentes ei cibos quibus delectabatur: & ſtragula quaſi venalia circumferentes, noctu ſubſternebant permiſſu militum iam ante præmonitorum Macronis imperio. atque in hunc modum ſex menſes exegit in cuſtodia. Cæterum Tiberius Capreas reuerſus primum languore modice tentatus eſt: inualeſcente deinde morbo iam male de ſe ſperans, per Euodum libertorum ſuorum cariſsimum accerſiit filios, quaſi ad extremum colloquium. erant autem ei non naturales, ſed adoptiui. nam Druſum vnicum filium amiſerat. ſupererat huius filius Tiberius, cognomine Gemellus, & Caius ex Germanico fratre natus, iam adultus & diſciplinis liberalibus pulchre excultus, adhæc gratioſus apud populum propter paternarum virtutum memoriam. ille enim apud omnes in maximo honore habitus eſt, quòd eſſet modeſtiſsimis moribus, comis in alloquiis, & nemini ſe præferẽs. quibus artibus non ſenatus modo ac populi fauorẽ ſibi parauit, verum etiam quotquot vbique ſunt prouincialiũ, quos partim affabilitate, partim officiis deuinxerat. quam ob rem defunctum omnes non honoris ſimulatione luxerũt, ſed veris lacrymis proſecuti, tanquam in priuata quiſque mœſtitia. adeo citra omnem omnium offenſam vixerat: quod & filio eius plurimum profuit, cùm apud cæteros, tum maxime apud militarem multitudinẽ, quæ pro ipſius dignitate tuenda nullum periculum non aditura videbatur. at Tiberius cùm Euodum iuſſiſſet in craſtinum ſummo mane filios adducere, precatus eſt deos patrios, vt manifeſto aliquo indicio deſignarẽt futurum ſucceſſorem in imperio, cupiens quidem id nepoti ex filio relinquere, ſed non auſus rem tam arduam tentare inconſultis numinibus. Itaque augurium cõcepit, eum ſibi ſucceſſurum, qui ſequenti mane prior ad ſalutandum ſe venerit. quare pædagogum nepotis præmonuit, vt mox prima hora adoleſcentem adduceret, ratus Deum huic principatum annuere. ſed aliter viſum eſt cœleſti numini. nam cùm Imperator hæc volutans diluculo iuſsiſſet Euodum eum è filiis introuocare qui prior aduenſſet, egreſſus ille Caium offendit pro cubiculi foribus. nam Tiberius auiti propoſiti ignarus ientaculo remoratus eſt. Tum Euodus, vocat te, inquit, pater: ſimúlq; introducit iuuenem.

iuuenem. Quo viſo Imperator cogitare cœpit diuinam prouidentiam, per quam ſibi adempta ſit poteſtas ſtatuendi quæ decreuerat: ſentiénsq; diuerſum cordi eſſe ſuperis, non tam ſuam voluntatẽ irritam doluit, quàm vicem infelicis nepotis, cui non ſatis eſſet principatum adimi, niſi etiam incolumitas in vltimũ diſcrimen veniat: quandoquidem alio potẽtiore futuro, parũ eum tutatura videbatur ſanguinis propinquitas in æmulatione potentiæ, altero non ante ſecurũ putante ſuum principatũ, quàm ſi inſidiis præoccuparit alterũ. erat enim Mathematicorũ quoq; diſciplinis addictior, iuxta quorum conſilia in tota vitã pleraq; agere eſt ſolitus. nam & Galbam olim venientem cõſpicatus verſus ad intimos quoſdam amicos, En, inquit, virũ, futurum aliquando Romanorũ principem. In ſumma nemo Cæſarum vnquam tantã fidem habuit diuinationibus, non vanas expertus aliquoties, Tunc quoque magno mœrore affectus eſt ob id quod acciderat, non ſecus ac ſi nepotẽ iam extinctum cerneret: ſéq; ipſum culpabat, qui cõfugiſſet ad huiuſmodi omina. cùm enim liceret ei ſecuro è vita excedere, nunc corruptã ſibi hanc felicitatẽ præſcientia futuri cariſſimorũ infortunij. Itaq; quamuis turbatus inopinata principatus ſui ſucceſsione, inuitus & reclamante animo ſic Caium alloquitur. Fili, etiamſi Tiberius propiore conſanguinitate me contingat, tamen cùm meum de te iudicium, tum vero deorũ immortalium ſuffragium ſecutus, tibi in manus trado Romanũ imperium. rogo autem vt hoc adeptus non ſis immemor beneuolẽtiæ noſtræ, qui tibi ſum tantæ felicitatis autor: & quà poteris gratiam mihi referas, amore complectendo fratrem Tiberium: quandoquidem mihi nihil gratius pro hoc beneficio, quod poſt Deos totum meum eſt, potes reponere, quàm ſi illi non deſis quem tibi natura voluit eſſe coniunctiſſimum. nam alioquin etiam ſcire te oportet, illo ſuperſtite ſtabilius fore tuum imperium: extincto vero, infelicitatis tibi adeſſe exordiũ. Periculoſa enim eſt ſolitudo dignitatis culmẽ obtinentibus: & qui in conſanguinitatis iura peccant, nunquam diuinã vltionem effugiunt. Hæc Caio extrema mandata dedit Tiberius, omnia quidem pollicenti, ſed ficte. Quamprimum enim principatũ aſſecutus eſt, fratrẽ iuxta illius præſagium ſuſtulit: & ipſe quoque aliquãto poſt coniuratorũ inſidiis oppreſſus eſt. At Tiberius Caio ſucceſſore ſibi deſignato poſt paucos dies obiit, cùm vixiſſet in imperio annis viginti duobus, menſibus quinq;, diebus tredecim. poſt quem Caius reipub. præfuit, quartus in imperatorũ ferie. Romani vero nunciato eius obitu vehementer quidẽ gauiſi ſunt, non tamen audebant credere: non quòd verum eſſe nuncium non cuperent, quod iamdudum magno redemiſſent libenter: ſed quòd vererentur ne tentati falſis nuntiis, ſi intempeſtiue gaudiũ ſuum detegerent, delatorũ opera in certiſſimã perniciem incurrerent. Nemo enim ante eum patriciorũ ordinẽ grauius afflixerat, quòd eſſet iracundus & implacabilis, etiam ſine cauſa odio pleroſque proſequens, & pro innata ſæuitia mortem leuiſsimam pœnã exiſtimans. quapropter optatiſsimam hanc famam non ſunt auſi fronte hilari excipere, intelligentes quantum ſubeſſet ſpei fruſtratæ periculũ. Marſyas verò Agrippæ libertus cognita morte Tiberij, curriculo ad patronum properauit, lætiſsimum ei nuncium afferẽs. quem cùm offendiſſet petentem balneum, admoto capite ſermone Hebraico, mortuus eſt, inquit, leo. id ille ſatis intelligẽs, inopinatóque perfuſus gaudio, at tibi, inquit, tum pro cæteris officiis, tum pro hoc nuncio quam tandem dignam gratiam referam, ſi modo vera nuncias. tum centurio qui cuſtodiæ pręerat, animaduertens tam Marſyæ feſtinum aduentũ, quàm inſecutam illius verba hilaritatem Agrippæ, ſuſpicatúſque accidiſſe noui aliquid, rogauit qua de re inter ſe conferrent. quibus primo cunctantibus, cùm ille vrgere non deſineret, tandem Agrippa vt iam familiari aperuit omnia. ibi centurio gratulatus ei plurimum hanc felicitatem, cœnam lautam appoſuit. Sed dum epulis ſimul indulgetur & poculis, ecce tibi quidam ſuperueniens affert incolumere eſſe Tiberium, & breui in vrbem reuerſurum. quibus verbis territus grauiter centurio, capitalis culpæ ſibi conſcius, quòd cùm vincto lætum conuiuium iniuiſſet nunciato imperatoris obitu, proturbat Agrippam de lectulo, hæc inſuper intonans. Tú me impune falles mentitus mortem Cæſaris, & non capite lues hanc linguæ petulantiam? Et cum dicto vinciri iubet, ſolutum hactenus, & accuratius in poſterum cuſtoditi eum imperat:

perat: totámque eam noctem in his malis Agrippa exegit. poſtera verò die rumor de Tiberij morte increbruit, palàm id iactãtibus hominibus, quibuſdam etiam ſacra hac de cauſa facientibus: móxque allatæ ſunt à Caio binæ literæ, alteræ, quibus ſenatui ſignificabat ſucceſſiſſe ſe in defuncti imperium: alteræ ad Piſonem vrbi præfectũ, idem indicantes, mandantéſque vt Agrippam è caſtris dimiſſum reſtitueret in id quod antè habitauerat domicilium. quapropter bono animo vixit poſtea: nam licet cuſtodiretur, tamen ſuo victitabat arbitrio. Cæterùm Caius Romam reuerſus, Tiberij ſimul corpus referens, more ſolenni funus celebrauit ſumptuoſiſſime: & cùm vellet Agrippam eadem die ſolutum dimittere, monitu Antoniæ ſuperſedit: non quòd ea male vellet homini, ſed negabat decoram hanc feſtinationem, ne videretur hoc odio Tiberij facere, ſi confeſtim ſolueret quem ille vinxerat. elapſis tamen non multis diebus, accerſitum ad ſe domum tonderi, veſtémque mutare præcipit. impoſito deinde in eius caput diademate, tetrarchiæ quæ Philippi fuerat, regem conſtituit, adiecta Lyſaniæ quoque tetrarchia, & pro ferrea catena dedit auream pari pondere. in Iudæam autem Marullum miſit præſidem. Altero deinde anno principatus Caij Cæſaris Agrippa petiit veniam nauigandi in ſuum regnum ordinandi eius gratia, reuerſurum ſe hoc peracto pollicitus. Quod vbi imperator annuit, præter omnium ſpem rex apparuit, inſigni exemplo quanta ſit in rebus humanis fortunæ potentia, reputatione præſentis felicitatis & egeſtatis priſtinæ. & alij quidem beatum prædicabant, qui ſpes ſuas ſecutus eſſet pertinaciter, alij vix credebant tantam felicitatem hominis.

Quomodo Herodes tetrarcha in exilium miſſus eſt. Cap. IX.

HERODIAS autem Agrippæ ſoror, nupta Herodi tetrarchæ Galilææ atq; Peræææ, inuidebat fratri hanc potentiam, quem in celſiore quàm maritum cerneret faſtigio: vrebat eam nimirum, quòd qui profugerat non valens debita diſſoluere, tum reuerſus erat auctus dignitate ac fortuna tã ſplendida: háncque mutationem iniquiſſimo ferebat animo, præſertim quoties illum videret ornatum regiis inſignibus per turbas inuehi: adeóque non poterat imperare ſuis affectionibus, vt maritum aſſiduis hortatibus ad ſimilia ſperanda, & ſuſcepta tranſmarina peregrinatione apud vrbem ambienda erigeret: negans ſibi vitam ferendam diutius, ſi Agrippa Ariſtobuli à patre ſupplicio traditi filius, & ob extremã inopiam metu creditorum profugus, reuerſus regno fruatur: ipſe verò filius regis, & à cognatis ad regnum inuitatus, per deſidiam nihil tale affectaret, priuata vita contentus. Atqui marite mi, inquit, ſi tibi antehac moleſtum nõ fuit, in minore quàm olim pater dignitate agere, nunc ſaltem honorem familiæ debitum appete. neque ferendum puta exiſtimatione cedere viro, qui tuis quondam ſuſtentatus ſit opibus: neque per tuam patiaris ignauiam, vt illi videatur plus in paupertate ſuperfuiſſe ad quærendam ampliorẽ fortunam induſtriæ, quàm tibi in tam opimis facultatibus: quaſi non pudendum ſit te nunc ab eo ſecundum cenſeri, qui paulo antè niſi tua miſericordia non potuit viuere. Ergo Romam eamus non parcentes nec labori, nec auri argentíve impendiis, quandoquidem non tam hæc ſeruare ſit optabile, quàm parando regno inſumere. at ille reſiſtebat aliquandiu quietis amore, & ſuſpecta habens Romana negotia: conabatúrque eam in diuerſam ſententiam traducere. mulier contrà quanto magis eum tergiuerſari videbat, tanto vrgebat improbius, nihil non tentandum cenſens regni cupidine: nec prius deſtitit quàm mariti extorqueret conſenſum, non valentis aliàs eius importunitatem excutere. itaque ſine parſimonia facto apparatu exquiſitiſſimo, vnà cum Herodiade Romam proficiſcitur. Agrippa porrò cognita eorum mente ac apparatu, ipſe quoque ſe accinxit ad reſiſtẽdum: & quamprimum eos è portu ſoluiſſe didicit, etiam ipſe Romam miſit Fortunatum ſuum libertum ad imperatorem cum muneribus, & literis ſcriptis contra Herodem: ſimúlque mandauit, vt per occaſionem amplius cum principe ſuper hoc negotio diſſereret. Qui ſubſecutus Herodem, & ſecunda nauigatione vſus, tantum modò à tergo relictus eſt, quòd tum primum ad Cæſarem admiſſo ſuperuenit, literáſque reddidit. vterque enim Puteolos appulit, & Caius tum fortè apud Baias repertus eſt: id oppidulum eſt Campaniæ, quinque fermè ſtadiis à Puteolis diſ-

ſitum: vbi palatia ſunt ſplendidiſſima, dum imperatorum quiſque ſuperiorem vincere contendit magnificentia: inuitantibus eò lauacris calidis ſponte è terra ſcaturientibus, tam ad ſartiendam corporum valetudinem, quàm ad animos otio relaxandos commodis. Itaque Caius ſimul ab Herode ſalutatus eſt, priorem enim eum admiſerat: ſimul Agrippæ perlegit literas, accuſantes Herodem, quòd prius cum Seiano conſpiraſſet in Tiberium, & nunc iterum Artabano Partho faueret contra Caij nouum imperium. argumento erat ipſius tetrarchæ apparatus, qui in armamentariis ſuis haberet tantum armorum, quantum inſtruendis virorum ſeptuaginta millibus ſufficeret. Qua re Cæſar commotus, percontatus eſt Herodem, veráne eſſent quæ nunciarentur de armorum numero. quo annuente, neque enim vera negare poterat: ſatis approbatam putans defectionem, ademptam illi tetrarchiam ad Agrippæ regnũ adiecit, pecuniam quoque eius donans Agrippæ indici: Herodem verò perpetuò damnauit exilio apud Lugdunum vrbem Galliæ. Cognito deinde ſororem Agrippæ eſſe Herodiadem, pecuniam ei propriam conceſſit: & ratus non libenter fore marito calamitatis ſociam, in Agrippæ gratiam ſe illi parſurum promiſit. ad hæc illa: Tu quidem Imperator, vt tua maieſtate dignum eſt loqueris: ſed mihi coniugalis amor impedimento eſt quo minus fruar hac indulgentia. non enim æquum cenſeo, vt cui ſecundæ fortunæ fui ſocia, eum nunc in aduerſa deſeram. at ille indigne ferens tam excelſum animum in fœmina, ipſam quoque cum Herode expulit, & bona eius Agrippæ largitus eſt. atque hæc fuit vindicta quam Deus intulit tùm Herodiadi fratris ſucceſſus inuide ferenti, tum Herodi ad obſequendum vaniloquentiæ vxoris nimis facili. Caius porrò primo ac ſequenti ſui principatus anno rempub. adminiſtrauit egregie: moderatéque ſe gerens, & Romanorum ſibi fauorem conciliauit & prouincialium. procedente verò tempore inflatus potentiæ magnitudine, oblitus eſt ſe eſſe hominem, & contumelioſus in ſuperos, ad reliquam inſaniam diuinos etiam honores vſurpare auſus eſt.

Iudæorum & Græcorum apud Alexandriam ſeditio. *Cap.* X.

XV. CVMQVE inter Iudæos & Græcos Alexandriam habitantes exorta eſſet ſeditio, terni ab vtraque parte legati delecti ad Caium miſſi ſunt. Apion verò Alexandrinorum legationis princeps multa in Iudæos iactauit crimina, interque cætera quòd Cæſarem non proſequerentur debitis honoribus. nam cum quàm latè patet orbis Romanus Caio extruantur templa & altaria, & pari honore colatur cum cæteris numinibus, ſolos iſtos turpe putare dedicare illi ſtatuas, aut iurare per nomen Cæſaris. Hic acerbe inuecto Apione, multíſque aliis quæ ad exaſperandum Caium facerent, Philo è Iudæorum legatis potior, vir per omnia clariſſimus, Alexandri Alabarchæ frater, & non imperitus philoſophiæ, parabat cauſam ſuæ gentis agere. Sed repulſus eſt à Cæſare iubente illum abire, & per iracundiam vix temperante ab iniuria. quapropter eiectus conuitio, verſus ad Iudæos aſſectatores, Nunc, inquit, oportet bono eſſe animo, quando Caius iratus eſt, nunc enim Deus nobis contra illum aderit.

Caius in Syriam mittit Petronium iuſſum Iudæis bellum inferre, niſi malint recipere ipſius ſtatuam. *Cap.* XI.

CAIVS porrò indigne ferens à ſolis Iudæis ita ſe deſpici, legatum in Syriam mittit Petronium ſucceſſurum Vitellio: iubétque vt cum valido exercitu inuadat Iudæam: & ſi ſpõte id admittant, ſtatuam eius in templo Dei collocet. quòd ſi detrectent, bello deuictos imperata facere adigat. is aſſumpta adminiſtratione rerum Syriæ, dedit operam, vt exequerentur mandata Cæſaris: contractíſque quantum poterat auxiliis, cum duabus Romanis legionibus hybernauit apud Ptolemaidem, primo vere bellum illaturus: quod & Caio ſignificauit per literas. qui collaudata eius induſtria, hortatus eſt eum ad agendum gnauiter, & frangendam bello gentis contumaciam. Interim Iudæorum multa millia venerunt Ptolemaidem ad Petronium, deprecaturi ne quid facere cogerentur contra leges patrias. Quòd ſi omnino decretum ſit ſtatuam in fano ponere, ipſos primum interficeret, ac tum demum

mum ſuo arbitratu rem perageret. nam quantiſper ſupereſſent, non poſſe ferre violari legiſlatoris ſui decreta, tot retro ſeculis obſeruata ab optimis patribus. Ad hæc Petronius commotior, Hæc, inquit, quæ affertis fortè valerēt apud me aliquid, ſi meis ipſius conſiliis & auſpiciis rem gererem: nunc neceſſe eſt me ſubſeruire decretis Cæſaris, quibus contrauenire impune nō licet. Ad hæc Iudæi, Si tibi Petroni certum eſt à præſcripto Caij non diſcedere, neque nos tranſgrediemur legis noſtræ mandata, freti diuina potentia, & maiorum noſtrorum virtutis æmuli. neque enim ſumus adeo puſillanimes, vt quæ nobis cæleſte numen imperauit propoſito felicitatis præmio, ea præuaricemur intempeſtiua vitæ cupidine. quapropter feremus fortunam quamlibet, dummodo patriæ legis religio maneat incolumis: & parati ſumus ſubire pericula, ſperantes Deum nobis non defore, propter cuius honorem non reformidamus ancipitem fortunæ aleam. Hoc malumus quàm tibi per ignauiam parendo incurrere perpetuam ignominiam, ſimúlque ob neglectas leges indignationem numinis, cuius vel te iudice potior quàm Caij habenda eſt ratio. Ibi Petronius animaduertens eorum obſtinatam peruicaciam, neque ſe poſſe ſine certamine & cæde ſtatuam dedicare Cæſaris, cum amicis & famulitio properauit Tyberiadem, vt ex propinquo melius res Iudæorum diſpiceret. Iudæi verò magnum timentes è Romano bello periculum, ſed maius ex violatis legibus, iterum multorum millium numero occurrunt Petronio Tiberiadem, ſupplicantes ne ſe ad eam neceſſitatem cogeret, néve ſacratam vrbem pollueret vetitis imaginibus. Tum Petronius: pugnabitis igitur cum Cæſare, nec illius opes, nec veſtram imbecillitatem adhibentes in cōſilium? Non pugnabimus, inquiunt, ſed moriemur citius, quàm diſcedamus à legibus. ſimúlque procumbentes ac nudantes iugulos, paratos ſe aiebant ad excipiendos gladios. atque hoc pacto perduratum eſt per quadraginta dies continuos, neglectis interim agriculturæ operibus cùm maxime ſementis eſſent tempora: quandoquidem certiſſimum illis erat propoſitum, mortem potius quàm ſtatuam illam admittere. In hoc rerum ſtatu Ariſtobulus Agrippæ regis frater, & Elcias Magnus cognomine, cum optimatibus cæteris eius familiæ, Iudæorúmque primatibus accedunt Petronium, rogantes, vt conſideraret obſtinationem populi, néve illis deſperandi anſam præberet, quin potius Caio ſcribat quanta peruicacia reclametur dedicationi ſtatuæ: vtq; relicto agriculturæ ſtudio, de bello quidem nulla virium fiducia non cogitent: ſed parati ſint mori potius quàm tantam religionis labem in ſe admittere. ad hæc ſemente omiſſa inſtare latrocinia, dum non eſt vnde poſſint perſolui vectigalia. forte enim flecti poſſe Cæſarem ne quid ſæuius in eam gentem ſtatuat, néve illi rebellandi materiam præbeat. Quòd ſi non moueatur ab inferendi belli propoſito, tum demum aggrediendum eſſe negotium. atque hæ fuerunt preces Ariſtobuli. Petronius verò partim deprecatoris reſpectu enixe vrgentis, & ipſius rei magnitudinis, partim contentioſi Iudæorum propoſiti, ratus indignum tam multa hominum millia in gratiam inſanientis Caij perdere, & cæleſte numen ſuámq; ipſius cōſcientiam reueritus, maluit abſurditatem rei per litetas docere imperatorem vel ſuo periculo: non ignarus quàm ille eſſet iracundo ingenio, & ad vindicandum prono, niſi quis quàm primum furenti morem geſſerit. Sic enim exiſtimabat, etiamſi ille non decedat de ſententia, & fortaſſe indignationem in ipſum vertat cunctantius mandata exequentem: eſſe tamen boni viri officium, pro incolumitate inſontis tam numeroſi populi vel certum interitum non refugere. Ergo indicto Iudæis conuentu ad Tiberiadem, poſtquam adeſſe vidit multa millia, progreſſus in concionem ait expeditionem non à ſe vltrò ſuſceptam, ſed mandato Cæſaris: cuius executionem differri periculoſum eſſe, propter indignationem ſummæ poteſtatis: & alioqui conueniens eſſe, vt ipſe ab autoritate illius pendeat, per quem ad tantum dignitatis faſtigium euectus ſit. attamen veſtræ, inquit, ſaluti meam ſecuritatem aut exiſtimationem non præferam, quos ſcio meritò pro patriis legibus contendere. imò ne mihi quidem probatur, ſummi Dei templum temerari principum licentia. quamobrem legatos ad Caium miſſurus ſum, per quos cognoſcat veſtram irreuocabilem ſententiam, quantúmque in me erit hortabor vt honeſtiſſimæ veſtræ voluntati aſſenſum ſuum præbeat. Deus cuius potentia ſuperior eſt omnibus humanis conatibus, faxit vt & religio

vestra integra ac inuiolata maneat, & ille per immodicã honoris cupiditatem nullum sibi contrahat piaculum. Quod si offensus iram omnem in me verterit, patiar quoduis periculum, siue in corpus siue in vitam illi sæuire libeat, modo ne tam ingentem vestram multitudinem propter constantem bonam voluntatem perire videam. Abite igitur quò suum quemque vocat negotium, & terram labore vestro colite. Legationem autem ipse in vrbem missurus sum, & quicquid in rem vestram potero, tam per me agam, quàm per amicos meos & necessarios. His dictis concionem dimisit, hortatus, vt agros colerent interim, & bono essent animo. & ille quidem sic populum pro sua virili consolatus est. Deus autem manifeste ostendit Petronio suam prouidentiam, quódque omnibus iuste atque honeste cœptis propitius faueat. Vix enim orationem finierat, cùm repente imber præter omnium opinionem decidit, nullis tam serena die signis præmonstratus, & hominibus propter diuturnam ac continuam siccitatem cœlitus pluuiam penè desperãtibus, etiam si nubes viderent, quæ toties spem eorum frustratæ fuerant. Quapropter terra tum præter solitum prætérque expectationem rigata largis imbribus, Iudæis spes facta est non irritas fore preces Petronij. Quin & ipse præses magis etiam obstupefactus est, euidenter cernens curæ esse Deo res Iudaicas, attestante tam insigni prodigio, vt nemo nisi impudens posset contradicere. cúmque accuratè super hoc negotio scripsisset ad Caium, dehortans ne tam multa millia in extremam desperationem atque perniciem adduceret, neque enim nisi bello compulsos discessuros à religione patria; néve seipse mulctaret luculentis ex ea gente prouentibus, æternúmque apud eam sibi pararet improperium: id quoque adiecit, quàm carus sit Deo populus, quámque manifestis signis declaret suam erga illos beneuolentiam. Hæc Petronius. Rex autem Agrippa, qui tum fortè Romæ degebat, indies Caio reddebatur familiarior: quando etiam conuiuium tale illi exhibuit, de industria procurato apparatu sumptuosissimo, adhibitóque omni exquisitissimarum lauticiarum ac voluptatum genere, vt omnes à tergo relinqueret in hoc certamine, atque ipsum etiam Cæsarem. tantum illi studium fuit demerendi principis per omne obsequium. is demiratus eius tam animum quàm magnificentiam, qui etiam supra vires ac facultates placere sibi contenderet, volénsque cum eo certare mutuis officiis, iam vino quoque factus hilarior, Agrippam ad lætitiam prouocantem sic allocutus est. Equidem & ante expertus sum tuam beneuolentiam, quando viuo etiam tum Tiberio ne periculis quidem à me colendo deterritus es: & nunc video te modò mihi gratificeris, nulli rei parcere, ne facultatum quidem tuarum ratione habita. quare cùm turpe mihi sit à te vinci officiis, quicquid hactenus per me cessatum est iam pensabitur: tantúmque ad pristinam meam erga te liberalitatem accedat enixe dabo operam, vt maximum ad futuram tuam felicitatem momentum allaturum sit. Sic ille benigne promittebat, ratus ampla latifundia postulaturum, aut vrbium aliquarum vectigalia. ille verò quamuis iam pridem preces parauerat, tamen hactenus dissimulata tum demum per occasionem aperuit, dicens neque olim propter priuatum commodum præter mandatum Tiberij se illum coluisse: & nunc nihil aliud captare præter ipsius gratiam. nam & priorem munificentiam vberiorem fuisse quàm vnquam spe concipere potuisset, quantumuis improba. etsi enim tu, inquit, maiora præstare valeas, meis tamen non solum meritis, sed cupiditatibus etiam abunde satisfactum est. ibi Caius attonitus hominis modestia, magis vrgere cœpit, vt vellet vti sua beneficentia, nihil non polliceri perseuerans. Tum Agrippa: Quãdoquidem domine liberalitatem tuam tam benigne mihi offers, equidem petam, sed nihil quod ad diuitias attineat, quibus iam per tuam gratiam abundo. illud potius postulabo, quod impetratum & pietatis opinionem, & perpetuum fauorem numinis tibi conciliet. Mihi quoque glorioſum erit, si post innumeras alias hanc vnam etiam mihi feceris gratiam. Rogo igitur, vt mandatum reuoces, quod Petronio dedisti, de statua in Iudæorum templo ponenda. hæc ille velut aleam iaciens, nõ ignarus quantum subesset periculũ, quódq; capitale esset placitis Caij contradicere. Imperator autem simul officiosa liberalitate delinitus, simul pudendam vanitatem ducẽs, si coram tot testibus vltro ad petendum prouocato, repente mutatus denegasset gratiam: suspiciens etiam virtutem hominis,

qui

qui pluris faceret pietatem, ſuæq; gentis tranquillitatem, quàm incrementum dominationis, aut redituum, fecit eum voti compotem. Scripſit igitur Petronio, collaudans eius induſtriam in comparando exercitu, & in exequendis mandatis, quæ acceperat. quod autem ad ſtatuam attineat, ſi quidem dedicata ſit & poſita, ſinẽdam eſſe. ſin minus, non eſſe cur in eo negotio plus laboris capiat: ſed debere eum ſoluto exercitu reuerti ad intermiſſa officia. remiſſum enim eſſe hoc Iudæis in Agrippę gratiam, cui tantum honoris à ſe haberi, vt non poſſit voluntati eius contradicere. In hunc modum Caius ſcripſit Petronio, priuſquam ad defectionem ſpectare Iudæos cognoſceret. allatis poſtea de rebellatione rumoribus, indigne ferens gentis audaciam, & contemptum imperij, homo omni dedecori obnoxius, nullámque rationem honeſtatis habens, & impetu iracundiæ quouis abripi ſolitus, quem refrænare nunquam ſtuduit; imò ad felicitatem ſuam pertinere putans, ſi quàm maxime affectioni huic indulgeret, denuo ſcribit eidem in hanc ſententiam: Quoniam plus apud te valuerunt Iudæorum munera, quàm mea mandata, quibus neglectis omnia illis gratificatus es, temet iudicem facio quid de teipſo ſtatuere debeas, ſemel indignationem meam meritus. Volo enim te exemplũ fieri & præſentibus & poſteris, nullo modo irrita habenda mandata imperatoria. Hæc epiſtola miſſa quidem eſt ad præſidem, nõ tamen Cæſare viuo reddita, qui perferebant tardius nauigantibus, ita vt prius ille alias acceperit literas, nunciantes de Caij exitio. Deus enim non fuit immemor Petronij, & periculorũ quæ propter ipſius honorem atque Iudæorum religionem ſubiit: ſed amoto à reipub. habenis Caio propter impie affectatos diuinos honores, tanto maior habita eſt illi gratia tam à Romanis quàm à prouincialibus, maximo fauore præcipuis ſenatoribus eum proſequentibus, in quos potiſſimum Caius debacchari eſt ſolitus. Is extinctus eſt non multo poſtquam Petronio ſcripſerat illam mortis denunciatricem epiſtolam. Cauſam autem propter quam Caius ſublatus eſt, & quemadmodum comparatæ ſunt in eum inſidiæ, procedente ſtilo ſignificabimus. cæterum Petronio prius redditæ ſunt literæ de cæde imperatoris, ac tum demum ſuperuenerunt illæ, quibus iubebatur mortem ſibi conſciſcere. quare lætatus fortuito tyranni interitu, admiratus eſt Dei prouidentiam, qui ſine dilatione mercedem habiti ſibi honoris perſoluerit, & Iudæis præſentem opem attulerit. Et ille quidem miro hoc modo euaſit mortis periculum.

Quo in ſtatu res Iudæorum apud Babylonem fuerint, & de Aſinæo ac Anileo fratribus. Cap. XII.

INciderunt in ea tempora graues motus Iudæorum apud Meſopotamiam ac Babyloniam habitantium, cædéſque & calamitates quales nuſquam memorantur in ſuperioribus narrationibus, de quibus accurate tractaturus, cauſas etiam ab origine repetam. Neerda dicitur vrbs Babyloniæ, frequens populo, & agro fertili, qui tantam multitudinem poſſit alere. ad hæc non patet hoſtium aſſultibus, cincta fluentis Euphratis & firmiſſimis mœnibus. eidem flumini eſt & Niſibis appoſita: quare Iudæi freti locorum natura, ſacrũ didrachma quod Deo ex more ſolent offerre, cæterámque votiuam pecuniam, in his vrbibus deponebant tanquam in communi ærario, inde ſuo tempore tranſmittendam Hieroſolyma: quæ deinde à multis hominum illò deducebatur, metuentium latrocinia Parthorum, quorum ditioni tum ſuberat Babylonia. Ex his Iudæis erant Aſinæus & Anilæus fratres, Neerdenſes patria, orbati patre, & à matre ad textrini opificium adhibiti, quod non indecorum habetur illis gentibus, vbi & viri exercent lanificium. hos officinæ magiſter, apud quem artem didicerant, quòd ſerius aliquando ad operandum acceſſiſſent, caſtigauit verberibus. illi credentes ſe affectos iniuria, detractis armis quæ ſeruabantur in eius domus pariete, contulerunt ſe in quendam locum vbi fluuius ſcinditur, vberem paſcuis, & frugum fertilem, cæterorúmque fructuum, qui reponuntur in hyemem. ad eos mox confluxit iuuenum quiſque egentiſſimus, quorum armis ſtipati pro ducibus ſe gerebant, nemine cohibente maleficia. cùm enim facti eſſent inexpugnabiles, & arcem ſibi conſtruxiſſent, dimiſſis exactoribus tributa colligebant ab accolis, certum videlicet pecoris numerum, & quantum in alimenta eorum ſat erat, XVI.

promittentes amicitiam morem sibi gerentibus, & propugnationem contra externam vim si qua ingrueret: contra occisionem gregum ac pastorum, si detrectarent imperata facere, quapropter necessitate coacti mittebant eis quantumcunque poscerent. quo factum est, vt aucta eorum potentia, validi essent ad incursandum quoslibet, nemóque vicinorum auderet eos offendere, aut armis cum illis congredi: adeò vt ad Parthorum quoque regem rumor hæc detulerit. Satrapa autem Babyloniæ postquam hæc audiuit, volens crescens adhuc malum opprimere, priusquam maius aliquod inde proueniret incommodum, collecto quantum poterat è Parthis ac Babyloniis exercitu, properauit contra eos, cupiens ex improuiso opprimere: obsessáq; palude suos iussit aliquantisper quiescere. postridie verò Iudæis sabbaticas ferias otio publico celebrantibus, ratus non ausurum hostem in certamen descendere, sed nullo negotio victos se abducturum, paulatim procedebat, vt derepente in eos irrueret. Asinæus verò qui tum fortè positis prope se armis cum sociis desidebat in otio, Viri, inquit, hinnitus equorum mihi aures perculit, non qualis est passim pascentium, sed qui sessorem tergo vehant: nam & frænorum sonitum sentio, vereor ne circumuenti simus ab hostibus. sed procurrat aliquis speculatum, qui nobis quid immineat certo renunciet. optarim autem vana esse, quæ diximus. móxque quidam profecti visum, celeriter redeunt, non falsam suspicionem fuisse referentes: adesse vltores acceptæ iniuriæ. ex insidiis se obrutos equitatu copioso velut pecora, ne ad repugnandum quidem paratos, vetante propter ferias patria consuetudine. at Asinæus longe aliter quàm speculatori videbatur statuit, non concedendam censens hanc voluptatem hostibus, vt per otium in se grassarentur cædibus: quin potius virtutis & præsentis necessitatis memores conniti debere, vt si ita fors ferat, non inulti pereant: primúsque correptis armis suos exemplo ad similem excitat audaciam, ad conserendas cum hoste manus eos animans. & quia contemptim veniebant rem factam se habere putantes, multis cæsis reliquos coegit terga vertere. Eius pugnæ postquam ad Parthorum regem fama peruenit, admiratus fratrum audaciam, concupiuit eorum aspectum & colloquium: confestímque ad eos misit fidissimum è satellitibus qui hæc verba illis referat: Regem Artabanum tametsi iniuriam eorum violentia in suo regno acceperit, indignationem tamen virtuti ipsorum remittere: misitque se qui fide data impunitatem & securitatem itinerum eis offerret ipsius nomine, quòd amicitiam eorum cuperet, sine fraude omni & insidiis, paratam esse regis munificentiam, foréque vt hac sua virtute posthac rege fauente vtantur melius. Tum Asinæus ipse quidem profectionem distulit, fratrem verò Anilæum misit cum quibus potuit muneribus. Iuit ille ad regem, & facile admissus est. Artabanus autem videns Anilæum solum veniisse, rogauit cur nam domi reliquisset Asinæum. cognitóque metu illum se continere intra palustria: per patrios deos deierauit, nihil eos se læsurum in fidem venientes: idque porrecta iuueni dextra sanciit, quod apud barbaros conuenturos certissimum est argumentum fiduciæ, nam post datam dextram apud eos nec fallere fas est, nec diffidere, cessantibus omnino suspicionibus. Tum quoq; Artabanus hoc pacto remisit Anilæum, persuasurum fratri, vt simul veniat. Hoc autē agebat rex *volens* conciliatis sibi his fratribus per Iudæorum virtutem illas satrapias continere *in officio*, quæ videbātur ad defectionem spectare occupato rege alibi. Verebatur enim ne dum ipse rebelles perdomat, Asinæus auctis apud Babyloniam viribus, siue volentibus prouincialibus, siue inuitis non temperaret à maleficiis. Hoc igitur consilio illum accersiit. Asinæus verò facile à fratre in eam sententiam inductus est, præsertim commemorante quàm luculenter erga ipsos rex affectus sit, quódque ad firmandam fidem iusiurandum interposuerit. quare primo quoque tempore ad Artabanum ambo perueniunt. ille perlibenter eos excepit, in primis miratus generosum Asinæi animum, quòd videret breui statura hominem, & primo aspectu contemnenda specie quasi nullius precij, apud amicos dictitans, nihil esse in tantillo corpore, quod tam vasto animo respondeat, & inter epulas ostensum magistro militum Abdagasi prædicauit, denarrans quanta fortitudine bella gerere soleat. Is cùm rogasset, vt bona regis venia liceret illum interficere, pœnásque tot maleficiorum de eo sumere, quibus Parthos

thos læſerat: negauit ſe hoc permiſſurum in hominem qui ſe credidiſſet ſuæ fidei, data dextra confirmatæ & iureiurando adhibito. Quòd ſi, inquit, vir bellicoſus haberi vis, nihil opus habes meo periurio ad abolendam Parthorum ignominiam: ſed redeuntem aggreſſus per vim abſq; meo conſenſu opprime. Mane deinde accito Aſinæo: Tempus tibi eſt, inquit, iuuenis domũ reuerti, ne diutius hic ducum in te odia prouoces, qui te fortaſsis etiam me inuito conarẽtur interficere. commendo autem tibi terram Babyloniam, vt eam tua cura tutam à latrociniis & illęſam cuſtodias. mihi viciſſim cordi erit tua incolumitas, quandoquidem tuum caput non dubitaſti meæ fidei committere. hæc locutus, datis mox muneribus Aſinæum dimittit. ille domum reuerſus caſtella partim noua condidit, partim quę prius habuerat firmauit munitionibus: breuíque in tantum auctus eſt, quantũ ante eum nemo alius, à talibus exorſus initiis: nec contentus honoribus Babyloniorũ, à Parthorum quoq; obſeruabatur ducibus, qui in vicinas prouincias mittebãtur cum imperio. Adeo creuit eius autoritas vnà cum potentia, vt Meſopotamia tota ab ipſius penderet nutibus. In hac felicitate florentior indies exegit annos quindecim: quæ non prius cœpit in deterius vergere, quàm neglecto priſtino virtutis ſtudio, cõtemptíſq; inſtitutis patriis, voluptate victi dediderunt ſe externis libidinibus. Venerat forte in eas regiones Parthorũ quidam dux cum coniuge tam aliis dotibns quàm inſigni forma laudata vſque ad miraculum: hanc ſiue aſpectu ſiue fama cognitã adamauit Aſinæi frater Anilæus: & cùm neq; ſuis imperare poſſet cupidinibus, neq; vlla alia ſpes eſſet potiẽdi muliere, bello maritum eius petiit: primóque conflictu cæſo Partho, vxor in victoris poteſtatẽ & thalamum peruenit: quod quidẽ magnarum calamitatũ tam ipſi quàm fratri fuit principiũ. cùm enim amiſſo priore marito captiua duceretur, ſimulacra patriorum numinum quæ gentilitio ritu & domi ſecum habere ſolebat & in itinere, clàm inter cæteram ſupellectilem aduexerat. ea primum colebat ſine arbitris. Deinde in thorum recepta, & nacta fiduciam, propalàm operabatur ſacris quæ à defuncto acceperat. id factum obiurgabatur ab amicis vtriuſq; fratris primariis, indignum facinus dictitantibus, contra Hebraicæ gentis ritus ac leges ductam vxorem barbaram, deditam impiis patriæ ſuæ ſuperſtitionibus. quare videndum ne dum nimium indulgent voluptati corporis, à principatu excidant, quem diuino fauore cõſecuti ſint. Sed adeo nihil profectum eſt his admonitionibus, vt præcipuus quidam confoſſus ſit dum liberius inuehitur: qui moriens iratum numen imprecatus eſt fratribus eorúmque ſociis, vlturum læſam & religionem & amicitiam, vtq; ſimili & ipſi ab inimicis afficerentur exitio: illi quidem quòd autores iniuriæ fuerint, hi quòd patrocinatorẽ legum per ſummum nefas opprimi paſsi ſint. quamuis enim moleſte ferrẽt talia, plus tamen apud eos valebat præteritæ virtutis memoria, cui acceptam ferebant pręſentem felicitatẽ. ſed indignationem eorum accẽdit mulieris impietas, non ferentium pertinaciter amplexam ſacra Parthica: factóq; concurſu ad Aſinæum vociferabantur in Anilæum: dicentes oportere eum, ſi prius parum potuit quid vtile ſit diſpicere, nunc certè erratũ corrigere, priuſquam id publica expietur pernicie. nam & connubium illud nemini probari, vt parũ conueniens patriis ritibus: & ſuperſtitioſum numinum cultũ quem mulier ſibi permittat, pertinere ad Dei veri iniuriam. at ille quamuis agnoſceret peccatũ fratris allaturũ ſibi ac ſuis magnũ aliquod incommodum, victus tamen germanitatis affectu facile ignoſcebat ſuccumbenti tam indomitis cupidinibus. Sed cùm maiores indies concurſus ad eum & vociferationes fierent, tandem ſuper ea fratrem admonuit, anteacta obiurgans, & iubens vt reſipiſcat in poſterũ, mulierémq; domum ad cognatos ipſius remittat. nihil tamen hac admonitione effectũ eſt: quia mulier ſentiẽs propter ſe murmur eſſe in populo, & verita ne Anilæo propter amorẽ ſui durius aliquid accideret, veneno Aſinæũ ſuſtulit, ſecura quòd ſub amatore iudice impune auferret hoc facinus. Cæterum Anilæus ad ſe vnũ iam principatu redacto, cum exercitu fecit impetum in vicos Mithridatis viri apud Parthos nobiliſsimi, qui in matrimonio habebat Artabani filiam: eósque magna præda abacta populatus eſt. nam & pecuniam multam & mancipia reperit: pecoráque & res alias quibus fortunæ poſſunt auctiores fieri. Mithridates vero qui fortè tum non procul aberat, audita vicorũ expugna-

tione, indigne ferens vltro ſe ab Anilæo laceſſitum iniuria, habitámq; ludibrio ſuam dignitatem iudicans, excita iuuenum manu. collectóq; equitatu quàm potuit maximo, obuiam profectus eſt conflicturus cùm Anilæo: & cum ad vicum quẽdam ex ſuis peruenisſet, ibi quieuit: quòd decreuisſet poſtridie Iudæos aggredi ſabbato inſtante quod illis religioſo otio colitur. qua de re præmonitus Anilæus à barbaro natione Syro alterius cuiuſdam vici incola, & inter cætera diligenter edoctus quo loco Mithridates celebraturus eſſet cum ſuis conuiuium: iuſſo curare corpus milite, noctu contra hoſtes properauit, vt inopinos opprimeret. quò delatus circa quartam vigiliam, partim ſopitos occidit, partim attonitos fuga coëgit ſalutẽ quærere. Mithridatẽ etiam viuum captum ſecum abduxit, nudum ſuper aſinum impoſitũ, quæ apud Parthos grauiſſima habetur cõtumelia. quem cùm ſic ad ſyluam quandam perduxiſſet, hortãtibus amicis vt illum interficeret, ipſi diuerſum viſum eſt, neganti occidendum virũ genere apud Parthos præcipuũ, & honoratũ affinitate regia. præteritarũ enim iniuriarũ poſſe impetrare veniam. quamuis enim offenſus ſit Mithridates, habiturũ tamen pro conceſſa incolumitate gratiam. quòd ſi grauius in eum conſulant, non quieturum regẽ niſi magnis cædibus in Iudæos Babylone delegentes vindicet: quibus parcendum eſſe propter coniunctionem ſanguinis, & vt ad illos ſibi pateat refugium, ſi qua clades accidat vt ſunt belli viciſſitudines. eam ſententiã approbauit multitudo cætera, atq; ita Mithridates dimittitur. qui domũ reuerſus ab vxore exceptus eſt conuitio, quòd regis gener poſt acceptas à Iudæis tot tam inſignes iniurias, nunc captiuus etiàm vitam eis debere ſuſtineret precariam. Aut igitur, inquit, priſtinã virtutẽ recipe, aut Deos teſtor quibus curæ eſt regum dignitas, me tua conditione non vſuram poſtea. ille partim non ferens quotidianum opprobrium, partim timẽs mulieris elatum animum ne diuortium faceret, inuitus quidem, coëgit tamen quantas potuit copias, indignum ſeipſe vita exiſtimans, ſi homo Parthus Iudęis victoriam cederet. Anilæus vero vbi cognouit aduentare illum cum valido exercitu, turpe ducẽs continere ſe intra paluſtria, & ſperans fortunã contra hoſtes priori ſimilem, fretúsq; milite iam aſſueto vincere, & ipſe contrà eduxit copias: cui præter veteranos multi tum etiam prædæ cupidine ſe adiunxerant, rati profligãdum hoſtem quamprimum in conſpectum venerit. progreſſos autem meridiano tempore per regionẽ inaquoſam ad nonaginta ſtadia Mithridates adoritur, æſtu & ſiti laboréque itineris adeo feſſos vt arma ægrè ſuſtinerent, ipſe recentibus viribus: confeſtímq; in fugam verſis tanta cædes ſecuta eſt, vt multa virorum millia caderent. Anilæus autem ſtipatus globo iuuenũ effuſiſſima fuga ſe in quandam ſyluam recepit, relicta Mithridati lætiſſima victoria. Verùm ad Anilæum breui confluxit magna multitudo perditorum hominũ, qui licentiam pluris quàm propriam ſalutem facerẽt: itaque detrimentum quod acceperat in prælio, ſuppletũ eſt duntaxat numero. neque enim conferendi erant cum his qui ceciderant, eo quòd eſſent rudes militiæ. Duxit tamẽ eos contra Babyloniorum caſtella, latéque vaſtabat omnia. Tum Babylonij reliquíq; hoſtes miſerũt Neerdam ad Iudæos qui Anilæum depoſcerent ad ſuppliciũ. quod cùm non impetrarent: neque enim illis integrum erat hominẽ dedere, ad pacem eos inuitauerunt. quibus tractationẽ de conditionibus pacis admittentibus, miſſi ſunt tam ab illis quàm à Babyloniis legati ad Anilæum. tum Babylonij perluſtrato diligenter loco in quo ſe ille continebat, clàm noctu irruunt in ſopitos & grauatos crapula: & impune quotquot adepti ſunt interficiunt, & ipſum Anilæum inter cæteros. Tum vero hoc metu exoneratus Babylonis populus, qui antehac non auſus erat odium effundere in noſtros homines, cum quibus illi ptopter diuerſos ritus perpetuum eſt diſsidium, nunc his nunc illis præualentibus: ſublato inquam Anilæi ſodalitio, in Iudæos vndique coortus eſt. Itaque non ferentes eorum violentiam, & ſentientes ſe ad confligẽdum impares, nolentes cum eis habitare amplius, migrarunt Seleuciam vrbem eius regionis præcipuam, à Seleuco Nicanore olim conditam. hæc commune eſt Macedonum, Græcorum, & Syrorum domicilium. eò poſtquã confugerunt Iudæi, per quinquennium nulla affecti ſunt iniuria. ſexto autem anno peſte apud Babylonem graſſante, denuo inde migratum eſt, quam multitudinem excipiente Seleucia, ſequuta eſt Iudæos

dæos maior calamitas ex huiusmodi causa. in hac vrbe semper Græcis male cum Syris conuenit, Græcorum tamen factione præponderãte. quò postquam à Iudæis migratum est, eorum fauore conditio Syrorum cœpit esse potior, aucta viris bellicosis, & periculorũ contemptoribus. quare Græci succumbentes, & videntes se non posse recuperare dignitatem pristinam manente Iudæorum & Syrorum consensu, suos quisque familiares Syros appellauerunt de pace & amicitia, id quod facile impetratum est. nam cùm vtrinque primatibus commissum esset negotium; secuta est reconciliatio, quam ita demũ ratam fore placuit, si vtriq; Iudæos cõmunibus prosequerentur odiis: cósque ex improuiso aggressi, occiderunt supra quinquaginta virorũ millia: nec vllus euasit, nisi si quem amici aut vicini seruauit misericordia; hi deinde secesserunt Ctesiphontẽ vrbem Græcanicam vicinam Seleuciæ, vbi quotannis rex hibernare est solitus, habens ibi maiorem supellectilis partem repositam, ibíque sedes fixerunt, tutos se rati regiæ maiestatis reuerentia. Cæterùm Babyloniorum ac Seleucensium terror omnes eius tractus Iudæos peruagatus est: quando quicquid erat Syrorum in illis regionibus, cum Seleucensibus conspirauit in eorum perniciem. quo factum est vt plerique Neerdam & Nisibim se receperint, securitatẽ suam reponentes in earum munitionibus, quæ alioquin etiã habitantur à viris bellicosissimis. Atq; ita se tunc habuerunt res Iudæorum per Babyloniam.

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
DECIMVS NONVS.

Quomodo Caius à Chærea cæsus est. *Cap. I.*

AIVS porrò non in solos Iudæos Hierosolymis & in vicinis regionibus degentes debacchatus est; sed terra maríque quàm late Romanum patet imperium, quod maioribus repleuit calamitatibus, quàm quæ vnquàm veterum monumentis sunt proditæ. Sed maxime Roma ipsa eius fœuitiam experta est, nihilo hac parte meliori conditione quàm vrbes cæteræ, præsertim senatores ac patricij, cæteráque nobilitas: innumerísque iniuriis vexabãtur qui vocantur equites, opibus & dignitate senatoribus proximi, vtpote ex quorum ordine senatorum habeatur delectus: hi enim ignominiis afficiebantur & exiliis cædibúsq; & confiscationibus, quæ tum ferè cædis accedebant præmium. Se verò pro Deo gerebat, non contentus humanis honoribus coli à subditis, & Capitolium frequẽtans templorum omnium in vrbe celeberrimũ, Iouem eius præsidem appellatione fratris salutare ausus est. Aliis quoq; operibus suam declarabat insaniam, quãdo à Puteolis vrbe Campaniæ ad Misenum alterum maritimum oppidum grauatus triremi traiicere, & alioqui ad suam dominationem pertinere existimans, si à mari eadem quæ à terra obsequia exigeret, ab vno promontorio ad alterũ ponte iuncto medio sinus spacio, curru vltro citróque vectatus est: id enim demum iter dignum esse maiestate sui numinis. Templorum etiam Græcanicorum nullum inspoliatũ reliquit, & omnes insignis artificij tabulas atq; statuas edicto ad se comportari imperauit, quicquid vbiq; terrarum pulchri esset, in pulcherrimo loco, hoc est, Romana vrbe spectari debere dictitãs. his spoliis palatiũ suum & hortos exornauit, aliósq; suos secessus per Italiam. ad hæc Iouem qui à loco in quo vniuersis Græcis colitur, cognominatur Olympius, opus Phidiæ Athenienſis statuarij, ausus est iubere in Vrbem transferri: quod tamen factum

non est,architectis apud Memmium Regulum,cui demãdatum erat hoc negotium, negãtibus loco moueri posse illæsum simulachrum,& absq; vitio. aiunt etiam prodigiis fidem excedentibus Memmiũ vetitũ,distulisse imperata facere:quę ipse inseruit excusantibus cessationẽ suam literis.cúmque capite luendum esset neglectum mandatum,interitus Caij hominẽ exemit periculo.Eò denique insaniæ prouectus est,vt natam sibi filiam in Capitolium delatam,in simulachri genua deponeret,quasi communem sibi cum Ioue prolem,in medio se relinquere dicens iudicium, vtro maiore parente sit genita. atq; hæc agentem tolerabant tamen homines. Permisit etiam seruis licentiam deferendi suos dominos qualicunque crimine: quod eo grauius erat, quia ex ipsius Cæsaris autoritate,& in eius gratiam gerebantur omnia:adeo vt Claudium ausus sit Pollux mancipium ipsius reum facere: & Caius sustinuit inter iudices audire patruum dicẽtem causam capitis,sperans sumpturũ se de illo supplicium: quod tamen ei non licuit. Itaque cùm totum suæ ditionis orbem replesset sycophantiis,& seruos etexisset contra dominos,passim illi tendebantur insidiæ, alios ira stimulante ad vindictam acceptæ iniuriæ, aliis ipsius cæde imminẽtem sibi perniciem præcauere volentibus. Certè ius publicum,nisi illo sublato,saluum manere non potuit, præcipue nostra gens eius cæde erepta est ex ipsis interitus faucibus. quapropter libet mihi accurate denarrare totum negociũ,vel ideo vt argumentum sit diuinę potẽtiæ, quod & in aduersis soletur homines, & modestiæ fortunatos admoneat, ne opinione diuturnæ felicitatis falsi, neglecta virtute in perpetuam corruãt miseriam. Tres in illius necem conspirationes factæ sunt, quarum singulæ autores habebant viros fortissimos.nam Æmilius Regulus à Corduba Hispaniæ ciuitate oriundus manũ coniuratorum circa se habebat, quorũ opera illum tolleret. alterius Cassius Chærea tribunus erat caput. Annius quoque Minucianus non paucos ad opprimẽdum tyrannum conciuerat.His Caius inuisus erat,Regulo quidem quòd is natura omnem iniquitatem oderat.erat enim magnanimus,& liberali ingenio præditus,ita vt non dissimularet sua consilia:quę cum multis cõmunicauit,vel amicis, vel alioqui viris strenuis.Minucianus verò partim Lepidum vlciscendi cupidine,quem illi amicissimum & ciuem cum primis egregiũ Caius occiderat: partim metu, quòd videret eius odia semper esse exosis capitalia, decreuit illum ferro inuadere. Chærea non ferebat exprobratã sibi à Caio molliciem, & alioqui quotidiana pericula quibus propter familiaritatem eius erat expositus,optime se putabat nece ipsius euasurũ.Commune autem omnium illorum erat propositũ, superbæ ac impotenti eius dominationi finem imponere. spes enim erat, successurum negocium, & re bene gesta seruandam ope sua rempublicam, cuius saluti honestum esse vel vitam impendere. Sed Chærea *fuit* feruentior cæteris, tum cupiditate parandi sibi clari nominis, tum quòd propter *tribunatum* faciliorem accessum habebat ad perpetrandum facinus.interim Circenses ludi agebantur,quibus impẽdio delectatur Romanus populus,& alacriter in circum concurrens,quicquid desiderat ab imperatoribus flagitat,& illi postulatis eius perlibenter indulgent,tum quoque contentione magna rogabãt,vt tributorum ac vectigalium releuaret onera. ille non ferens eorum vociferationes, dimissis militibus *iubet* clamatores illos passim correptos duci ad supplicium: multíq; hoc pacto *capite* plexi sunt. idque tulit populus,& cessauit à clamoribus, exemplo doctus *maiorẽ* vitæ rationem habendam quàm pecuniæ, quòd viderent pro importuno eius studio multis repræsentatum interitum. Hæc magis etiam Chæream incitauerũt ad aggrediendum facinus,& compescendam immanem Caij ferociam.Et sępe quidem epulantem inuadere decreuerat, certis tamen rationibus id distulit: non quòd dubius esset propositi,sed quia captabatur occasio commodior,vt non irrito conatu rem ad effectum deduceret. iam autem non modicum tempus exegerat in prætoriana militia. tum verò exactionibus præpositus,& debitis in fiscum redigendis, quorũ quædam dilatione solutionis conduplicata fuerant: dum in exigendo terit tẽpus,& afflictæ fortunæ hominũ miseratione exequitur mandata negligẽtius,conciuit in se iram Cæsaris,non sine probro effœminati ac segnis animi.nec hoc contentus,quoties ille redeuntibus vicibus signum à se peteret, fœmineum aliquod & probrosum dabat vocabulum.

vocabulum. atque hæc faciebat, cùm ipsum non puderet in quibusdam à se institutis sacris vti amictu muliebri, cincinnisque & alio ornatu quo sexum mentiretur: & post hæc audebat exprobrare Chæreæ turpitudinem. qui & quoties talia signa acciperet ferebat indignissime, & magis etiam cùm rideretur tradens ea militibus essétq; cæteris tribunis ludibrio. nam allaturo eo signum à Cæsare, prædicabãt fore vt afferret tale aliquod ludicrum. quapropter ausus est sibi aliquot asciscere, iustam iræ causam præferens. in his erat Popedius vir ordinis senatorij, omnibus ferè perfunctus honoribus, alioquin Epicureus & tum sectator otij. hunc detulerat inimicus eius Timidius, quòd in Caium iecisset cõuitia: & testem adhibebat Quintiliam mimam, propter formam adamatam cum aliis multis, tum Popedio. quæ cùm nollet amatorem suum falso, vt erat, testimonio grauare in causa capitis, Timidius vrgebat tormentis eam subiici. Tum Caius exasperatus Chæream iubet sine mora torquere Quintiliam, ideo potissimum ei solitus cædes & quæstiones iniungere, quòd putaret hæc executurum inclementius, quo molliciæ notam effugeret. Quintilia porrò cùm torquenda duceretur, conscriorum cuiusdam obiter pedem calcauit, innuens vt bono esset animo, néue ad tormenta ipsius expaueſceret: se enim ea perlaturam obstirmato animo. itaque crudeliter eam examinauit Chærea, non sponte, sed necessitate coactus. Cúmque illa perduraret, duxit eam in Caij cõspectum, affectam modis miserabilibus. Cuius miseratione indignè laceratæ Imperator nonnihil flexus, Popedium absoluit, & pecuniis solatus est mulieris calamitatẽ, quam fortiter æquè ac feliciter tolerauerat. Id vero indignissimè tulit Chærea, sic traduci putans suam sæuitiam, quasi tam immodicam, vt ipsum Caium remedium eius adhibere oporteat. quamobrem sic Clementem & Papinium alloquitur, quorum hic & ipse tribunus erat, ille præfectus vrbanarum cohortium. Nos quidem Clemens in tuendo Imperatore nunquam officio nostro defuimus. nam nostra opera & industria coniuratorum alij necati sunt, alij tormentis intantum lacerati, vt ipsi visi sint miserabiles. Sed hæccíne sunt nõstræ militiæ munia? Tacente ad hæc Clemente, sed vultus rubore pudorem fatente ministeriorum talium, cæterum verbis non ausо suggillare insaniam Cæsaris, Chærea iam confidentius commemorare cœpit calamitates vrbis & imperij. harum, inquit, causa vulgi sermonibus in Caium refertur: sed si rei disquiratur veritas, ego mi Clemens, & hic Papinius, & ante nos tu Romanis, imò toti humano generi horum malorum causa fumus, qui mandata eius exequimur: & cùm finem imponere possimus eius tum in ciues, tum in reliquos subditos debacchationibus, per tam fœda ministeria facti sumus ex militibus satellites ac carnifices, non pro libertate Romanorum aut Imperio gestantes arma, sed pro eius incolumitate qui eorum tam animos quàm corpora in seruitutem redigit, contaminantésque nos quotidie cruore cæsorum & atrocissimis quęstionibus, donec ipsius iussu ab aliis pari modo tractabimur. non enim hoc modo cariores ei reddimur, sed suspectiores potius: & alioqui assuetus cædibus, quas libidine moderatur, non iudicio, nequaquam conquiescet prius quàm nos quoque cæteris adiiciat: nimirum iam destinatos exitio, nisi mature prospicimus & communi libertati, & nostrismet periculis. Clemens autem etsi approbaret Chæreæ sententiam, tacere tamen eum iussit, ne sparsis in plures his sermonibus, & euulgato ante effectum consilio, raperentur ad supplicium. expectandam esse optabilem occasionem, fortuito alicunde offerendam. sibi quidem ob ingraueſcentem iam ætatem non satis esse animi: & habere se tutiora consilia: nam honestiora ne cogitari quidem posse. His dictis Clemens domum se recepit, secum agitans quæ audierat, quæq; ipse dixerat. Chæreas autem nonnihil timere incipiens, ad Cornelium Sabinum & ipsum tribunum properat, quem virum quòd non contemnendum nosset libertatísque amatorem eximium, & ferentem ægrè præsentem statum reipublicæ, expeditum aliquod ab eo expectans consilium, decreuit ei rem proponere, sollicitus etiam ne per Clementem res proderetur, & omnem moram periculosam existimans in tanto negocio. hunc postquam libenter id accipere intellexit, vt qui iam ante pari modo animatus, ideo tantum hactenus siluerat, quòd cum nemine auderet communicare suam sententiam: tunc verò operam

ram etiam polliceri non modò silentium, magis etiam confirmatus est in proposito. itaque rati non amplius cunctandum, ambo ad Minucianum se conferunt, magnitudine animi ipsis similem, & eodem accensum virtutis studio, Caio vero suspectum propter necem Lepidi, hominis Minuciano coniunctissimi, & insuper communi obnoxium periculo. omnibus enim honoratis Caius erat terribilis, præ cæteris in tales sæuire solitus: & iam ante significationem aliquam inter se dederant, quæ tum agebantur iniquo se ferre animo. quamuis enim metus periculi non sineret eos manifeste proferre odium quo Caium prosequerentur, tamen occultus quidam eius rei sensus mutuam inter illos beneuolentiam conciliauerat. Et quoniam Minucianus dignitate præstabat, homo cum primis ciuium nobilis, omnémque laudem meritus, soliti etiam antea plurimum illi deferre, in eo quoque congressu postulabant vt ipse initium sermonum faceret. ille rogauit Chæream, quódnam signum ea die ab imperatore accepisset. vulgatum enim iam erat per vrbem, quomodo ei soleret dandis signis illudere. ibi Chærea cupide arrepta occasione, fretúsque Minuciani fide: At tu mihi, inquit, libertatem signum da: cui gratias habeo, quòd me vltro properantem excitas. neque mihi ampliori adhortatione opus est, si quidem tibi quoque idem placere video, & priusquam conueniremus iam antè consensimus. gladius hic quo accinctus sum, ambobus sufficiet. quare age aggrediamur opus te autore, equidem volens ac libens sequar quocunque iusseris, adiutus tua prudentia. nec te debet tardare ferri inopia, dum animus tanto facinore dignus supereſt, à quo etiam ferrum solet efficaciam sumere. ipse certè totus feror in hoc negotium, securus quid mihi pòst eueniat: quandoquidem nec libet, nec vacat de me priuatim dispicere in publica seruitute patriæ, sublatis legibus, & omnibus imminente à Caio pernicie. & dignus sum opinor vel te iudice cui credatur hoc ministerium, quando & tibi eadem probari video. Tum Minucianus sic animatum sentiens, complexus hominem collaudatum hortatus est vt pergeret, apprecatus vt superi conatus eius ratos habeant: atque ita mutuùm confirmati diuersi abeunt. Ferunt hoc consilium quodam omiue fuisse firmatum. Nam ingrediente curiam Chærea, vox cuiusdam è turba audita est, iubens eum, diis iuuantibus, destinata perficere. & primo suspicatus est rem ab aliquo è coniuratis proditam: deinde intellexit incitari se aut à quopiam conscio, aut voce Dei, cui curæ sunt res mortalium. iámque multi participes insidiarum armati aderant & senatores & equites, simúlque militum quotquot erant conscij. nemo enim erat qui non putaret necem Caij pertinere ad salutem publicam, & ideo pro se quisque dabant operam ne quis in hoc facinore cæteris virtute cederet, cunctis tam verbis quàm opere in exitium tyranni conspirantibus. Nam & Callistus his se adiunxit Caij libertus: qui vnus plurimum apud eum poterat, socius quodammodo tyrannidis, & formidatus omnibus, abundánsque pecuniis quas ex munerum corruptelis parauerat: vtebatúrque immodice hac potentia, suspectum nihilominus habens principem, cuius ingenium norat implacabile, & in semel destinatis pertinax. ipsi autem inter alias periculi causas hæc erat non postrema, quòd esset pecuniosus nimium. quare ad Claudium clàm desciscebat, colens eum quòd speraret successurum in imperium, & iam tum obsequiis captans eius gratiam, quò tandem apud illum quoque esset in precio. nam & iactauit apud eum, iussum se vt veneno ipsum tolleret, & hactenus semper commentum differendi causas innumeras. Videtur autem mihi hoc finxisse in gratiam Claudij. nec enim ille si patruum necare voluisset, tulisset excusationes Callisti: & liberto cessanti imperata facere mox repræsentatum fuisset meritum præmiũ. Claudius tamen qui diuino quodã fauore Caij furorẽ euasit, gratiam Callisto persuasus habuit pro nunquã accepto beneficio. Cæterùm Chæreæ conatus differebantur indies consciorum quorundam segnicie. nam ipse inuitus cunctabatur, omne tempus patrando huic facinori opportunum iudicans. etenim aggrediendi ascendentem in Capitolium ad mactandas pro filiæ salute victimas sæpe dabatur occasio: vel præcipitandi in forum è fastigio basilicæ, numos inde aureos & argenteos spargentem populo: vel opprimendi celebrantem arcana sacra quæ ipse instituerat. nam ipse Caius incautus erat propter securitatem,

licet

licet verſaretur inter continue præparatos ad inſidias. Itaque inter ſuos iactabat Chærea, ſi putarent illum à diis ſeruari, ſibi vni & animum eſſe & facultatem, vel abſque ferro conficiendi hominem: adeò infenſus erat cõiuratis, timens ne elaberetur occaſio. at illi videbant quidem eum pro communi libertate ſollicitum, poſtulabant tamen pauliſper differri negotium, ne ſi parum ſuccederet, turbaretur tota ciuitas, & factis inquiſitionibus præcluderetur viris fortibus ad opprimendum tyrannum aditus. ſatius igitur eſſe dum ludi aguntur in palatio adoriri facinus. hi celebrantur in honorem Cęſaris, qui primus dominationem à populo in ſe tranſtulit. & extructa ante regiam ſcena, conueniunt eò ſpectatum Romanorum nobiles vnà cum vxoribus ac liberis, præſente etiam principe. ibi concluſis tam multis millibus intra modicum ſpatium, conatum facile ſucceſſurum, non valentibus etiam ſi velint ſuccurrere, protectoribus domeſticis. Aſſenſit Chærea, decretúmque eſt primo ludorum die rem aggredi: ſed plus fortuna potuit quàm conſilium, ita vt vix tertio ſtatuta peregerint, qui fuit ludorum dies vltimus. tum Chærea ſociis conuocatis, Multum, inquit, elapſum eſt temporis, quod nobis ſegniciem exprobrat in honeſtis conſiliis: quæ verendum eſt ne prodita in nihilum recidant, & Caius exaſperatus magis etiam ſæuiat. An non videtis quòd ad hunc modum nihil aliud fit, quàm libertatis detrimentum, & tyrannidis acceſſio? cùm debeamus nobis primùm ſecuritatem parare, deinde aliis perpetuam felicitatem, vnde ad nos & gloria maxima reditura ſit. illis verò tam honeſto propoſito non contradicentibus, cunctãtibus tamen adhuc, & per ſtuporem ſilentibus: quid, inquit, boni viri, differimus? an neſcitis hunc eſſe ſpectaculorum diem vltimum, poſt quæ peracta Caium eſſe nauigaturum? Decreuit enim nauigare Alexandriam Ægypti viſendæ gratia. pulchrum verò fuerit, ſi emittamus è manibus hoc propudium hominis, terra mariſque triumphaturum de Romanorum ignauia. An non ignominioſum ſit, nos Ægyptio cuipiam libertatem oppreſſam non ferenti hanc gloriam cedere: ego certe deliberationes veſtras non expectabo amplius, ſed periculum faciam hodie, ita vt fortem virum decet quicquid fors ferat libentius perpeſſurus, quàm vt me viuo alius laudem tyrannicidæ occupet. his dictis & ſeipſum accendit, & cæteris animum addidit, vt omnes ſine dilatione rem aggredi cuperent: móxque palatium armatus gladio petiit, quod ita mos ſit accinctos tribunos ſignum ab Imperatore petere: & fortè ea die vices petendi ad ipſum redierant. Et iam confluebat multitudo ad palatium, magno tumultu ſe inuicem protrudendo, dum quiſque locum ſpectandi præripere nititur, magna voluptate hanc contentionem ſpectante Caio: quòd nec ſenatoribus aſſignata eſſent loca, nec equitibus, ſed promiſcue ſedebant viri cum mulieribus, & ſerui confuſi cum ingenuis. progreſſus deinde imperator rem diuinam fecit Auguſto Cæſari, ad cuius tum honorem ludi celebrabantur: & cadente victima cõtigit reſpergi cruore togam Aſprenatis vnius è ſenatorum numero, quod ominoſum ei fuit, licet tum riſu exceptum à Cæſare. nam & ipſe in eo tumultu occiſus eſt. Fertur Caium ea die præter naturam ſuam fuiſſe affabilem, ita vt inſueta comitate omnibus fuerit miraculo. Peracto ſacro conſedit inter amicos in theatro, quod compactile inſtaurabatur per ſingulos annos hoc modo. duas habebat ianuas, alterã verſus ſubdiualem aream, alteram verſus porticum, per quam actores ingrediebantur & egrediebantur, non turbato ſpectatorum conſeſſu: qua parte erat cella quædam tabulatis interſepta, vbi mimi verſabantur, & muſici. Cúmq; iam & multitudo cætera ſederet, & Chærea cum reliquis tribunis non procul à Cæſare, qui dextrum theatri cornu tenebat: Batibius vir prætorius ſubmiſſa voce rogauit aſſidentem ſibi Cluuitum conſularem, ecquid noui audiſſet. quo negante, ergo, inquit, ſcito inſtare hodie certamen tyrãnicidij. tum Cluuitus, tace, inquit, bone vir, ne quis hæc Achiuorum exaudiat: alludens Homerico carmine. Sparſis deinde in ſpectatores miſſilibus, quæ pomis conſtabant & auibus propter raritatem gratis, Caius delectabatur diripiente hęc certatim populo: móxque duo quædam ominoſa ſecuta ſunt. Nam mimus inductus eſt in quo iudex deprehenſus in crucem ſuffigitur: & fabula acta eſt Cinyra, in qua & ipſe & eius filia Myrrha occiditur multúmque ficticij cruoris fuſum eſt tam circa crucifixum, quàm circa Cinyram. quin & eundem diem fuiſſe aiunt, quo olim Philippus Amynthæ filius rex Macedonum

cedonum ab amico Pausania cæsus est, dum theatrum introgreditur. Cæterùm Caio dubitante, permaneretne vsque finem spectaculi, præsertim cùm dies esset vltimus: an lotus & cibo sumpto reuerteretur, vt erat solitus: Minucianus supra Caium assidens, veritus ne periret occasio, iam enim Chæream egressum viderat, surrexit iturus ad confirmãdum hominem. eum Imperator comiter apprehẽdens lacinia, Quónam, inquit, bone vir. quem ille reueritus sedit denuo. sed vicit timor: & paulo pòst rursum surrexit, Caio non amplius retinente, quòd eum putaret abire ad aliquid necessarium. Tum Asprenas etiam hortatus est Cæsarem, vt more solito lotus & pransus tum demum reuerteretur; cupiebat enim, vt conscius, quod statutum erat peragi. Et iam Chærea coniuratos dispossuerat, vt suo quisque loco nauaret operam: ægréque motas ferebant, quòd iam esset hora nona diei: & Chærea volebat in theatrum reuerti, atque in sedentem irruere. quamuis enim intelligeret id sine multa equitum, qui aderant ac senatorum cæde non posse fieri, existimabat tamen eam bene rependi libertate publica. iámque tendebat in theatrum, cùm subito strepitu significatur surrexisse Cæsarem. Tum coniurati turbam dimouent, quasi Caio hoc volente: re autem vera captantes solitudinem quo facilius possent cædem perficere. præcedebant autem eum Claudius patruus, & M. Minutianus sororis eius maritus, & Valerius Asiaticus, quos dimoueri vetabat sua dignitas. eos ipse sequebatur cum Paulo Aruntio. mox vbi regiam ingressi sunt, relicta recta via per quam eum præstolabantur seruorum ministeria, & quà Claudius cum aliis præcesserat, deflexit ad infrequentem quandam cryptam ducentem ad balineas, pueros etiam eo loco visurus, qui venerant ex Asia, partim ad concinendos hymnos sacrorum domesticorum, partim ad saltandam pyrrichen in theatro. ibi occurrens ei Chærea signum postulat. & illo probrosum quiddam dante, conuitio simul ac ferro eum adortus ferit grauiter, non tamen letali vulnere: quod quidam data opera factum putant, vt multis ictibus consauciatus periret cruciabilius, mihi non fit verisimile, quia tale facinus non admittit lenta consilia. quòd si hoc animo id fecit Chærea, videtur mihi fuisse omnium stultissimus, qui maluerit indulgere iracundiæ, quàm celeriter se ac suos eximere periculo: maxime quando non deerant, qui Caio possent succurrere, nisi quamprimum exhalaret animam. alioqui videbitur se & amicos potius quàm illum affligere voluisse, cùm posset re bene gesta clam se vltoribus eius subducere, non perdendo temere tempus, vel seipsum potius. Verum hæc quisque, vt libuerit æstimet. Caius porrò præ dolore vulneris, quod humerum inter & collum impactum ne vlterius procederet osse iuguli retentum est, neque exclamauit attonitus, neque inuocauit opem amici vllius, siue quòd nemini satis fideret, siue præ superbia: gemitu tantum edito, fuga se propipiebat vlterius. quem paratus in hoc Cornelius Sabinus impulit, vt in genu procideret: móxque circumsistentium vna vox erat, repete, atque ita confecerunt eum, illatis certatim crebris ictibus. extremum autem inflixisse fertur Aquila, qui vltimum exitium illi attulit. author autem facinoris merito Chærea dicendus est. quamuis enim adhibuerit socios, omnium tamen primus id concepit animo, & modum perficiendi inuenit. primúsque ausus est consilium communicare cum aliis. quod vbi probari sensit, coniuratos in vnum contraxit vsus eximia prudentia, & ad audendum accendit crebris adhortationibus: cúmque res operam poscceret, hic quoque primus in eum irruit, & sua virtute cædem exorsus trucidati cadauer proculcandum aliis præbuit. quapropter merito quicquid & à sociis perpetratum est, ipsius prudentiæ, industriæ atque virtuti, acceptum ferendum est. Sic Caius finiit multis confossus vulneribus. Quo interfecto, Chærea cum sociis recipere se quà venerant, videbat impossibile: siue attoniti magnitudine facinoris, quòd non leue esset periculum occidisse imperatorem gratiosum apud insanam multitudinem, paratis ad vltionem militibus: siue quòd angustæ erant viæ vbi patrata est cædes, & refertæ famulis ac custodibus, qui omnes ea die præsto erant ad officium. proinde per aliam viam contulerunt se ad ædes Germanici, cuius filium Caium tum necauerant. hæ fuerunt contiguæ palatio; quod ita vnum erat, vt tamen excultum esset ædificiis per partes à singulis imperatoribus, quorum appellationem retinebant. iámque elapsi è turba satis

tuti

tuti erant pro tempore, tantisper dum in occulto esset casus Cæsaris. primi autem Germani censerunt eius interitum, cohors satellitum ex ea gente lectorum ad principis custodiam: homines natura iracundi, vt quiuis alij barbari, quòd plerunque quid fiat non intelligant, robusti corpore & primos hostium impetus excipere soliti. & magnum ad victoriam momentum afferre in quamcunque partem incubuerint. hi cognita morte Caij vehementer indoluerunt, non ipsius virtutibus rem metientes, sed suis commodis, quòd gratiosus apud illos fuerat crebris largitionibus beneuolentiam eorum sibi comparans: móxque duce Sabino (is non sua, aut maiorum virtute, vt qui gladiator fuerat, sed insigni robore ad tribunatum prouectus est) strictis gladiis discurrebant per domos scrutabundi vbinam laterent interfectores Cæsaris: & primum forte oblatum Asprenatem frustatim lacerauerunt, eum cuius togam cruore victimæ respersam diximus, infausto sanè auspicio. post hunc Norbanum nacti sunt ciuem nobilissimum, & genus ducentem à multis imperatoribus: qui nihil apud furētes fieri suam dignitatem videns, homo validus extorsit gladium reluctanti ei, qui primus se inuaserat: videbatúrque non inultus moriturus, ni circumdatus multorum simul obrueretur ictibus. tertius è senatoribus Anteius cum paucis mala fortuna sicut priores in Germanos incidit, pertractus eò cupidine visendi Caij cadaueris, quem vehemēter oderat. eius enim patrem eodem nomine appellatum non contentus egisse in exilium, occidit postremo missis illò militibus. pascebat igitur oculos gratissimo spectaculo: verùm audito tumultu latebras quæritans, non effugit Germanorum diligentem perquisitionem, per iram fontes iuxta atque insontes trucidantium. & illi quidem tali fato absumpti sunt. cęterum postquam in theatrum rumor de morte Caij perlatus est, plus demirationis inuenit quàm fidei. quidam enim etsi perlibenter interitum eius acciperent, quem iamdudum optauerant, præ timore tamen credere non audebāt. aliis contra ideo non libebat credere, quia verum esse nolebant, atque etiam maius putabant quàm vt humana virtute posset effici. hi fere erāt pueri ac fœminæ atq; mancipia. tum nonnulli ex militibus: quòd eius stipendia merentes simul exercerent tyrānidem, ministri superbiæ, concutientes optimum quemque ciuium, & prædarum participes. mulieres autem & iuuentus deliniti, vt solet vulgus, spectaculis, muneribus gladiatoriis, viscerationibus, oblectamentísque id genus aliis: quarum prætextus erat voluptas populi, re autem vera seruiebant crudelitati & insanię principis. apud seruos item gratiosus fuerat propter licentiam cōtemnendi dominos, contra quos in eo paratum habebant præsidium. Facile enim erat fidem impetrare confictæ calumniæ, & indicata herili pecunia non libertatem solum assequi, sed & diuitias, quòd delatoribus octaua confiscatorum bonorum esset decreta. nobilium autē etiamsi quibus credibile fieret, vel quòd aliquid præsensérant, vel quòd verum esse misere cupiebant, adeo non proferebant gaudium, vt ne audiuisse quidem se fingerent: alij ne spe frustrata proditę voluntatis pœnas luerent: insidiarum alij conscij, & tanto magis prę se ferentes ignorantiam, ne forte suspecti his quibus expediebat tyrannum viuere, deposcerentur ad supplicium. nam & diuersus rumor sparsus est, essę quidem saucium, non tamē occisum, verùm diligēter curari à medicis. quo factum est, vt audientiū nemo declararet suum animum: aut enim amici eius erant, qui nunciabant, & hoc ipso suspecti quasi fautores tyrannidis: aut contrà infensi homini, & ideo nimis cupide etiam falsa pro veris credita communicare cum aliis putabantur. accessit & alius rumor, qui maxime nobilitatis obscurauit gaudium: eum contempto vulnerum periculo, sic vt erat cruentatum procurrisse in forum, atque ibi cōcionari apud populum. ita illi in diuersos affectus distrahebantur rumore ancipiti: non tamē loco se mouere ausi sunt metu calumniæ, sciētes non tam referre quo ipsi animo id facerent, quàm quo factum interpretarentur delatores & iudices. Sed postquam Germani strictis gladiis circūdedere theatrum, nemo spectatorum non putabat de se actum. & ad cuiusuis ingressum expauescebant, quasi iamiam contrucidandi: hærebántque inopes consilij, vt quibus nec manere tutum esset, nec egredi. tandem irrumpentibus militibus clamor toto theatro tollitur supplíciter deprecantium, & excusantium insidiarum ignorantiam, siue insidiæ illæ fuerint, siue quid aliud. addebant & planctus, & lachrymas, deósque innocentiæ testes

inuocabant, & alia faciebant ac dicebant, quæ eos docebat præsenta rerum vitæ periculum. His flexa est ira militum, ne quid durius in spectatores consulerent: quandoquidem hoc ipsum quamuis furentibus immane videbatur, circumlata cæsorum cum Asprenate capita, & in ara deposita, quorum aspectu nihil miserabilius visum est spectatoribus, dignitatem eorum & infelicitatem reputantibus, & de se quoque solicitis, quòd incerti essent etiamnum an omnino periculum euaserint. itaque etiam qui iustissimis odiis Caium prosequebantur, non tamen sincerũ capiebant gaudium, timentes ne auctarium eius cædis fierent, nulla certa spe ostendente se miseris. Tandem Aruntius homo gratiosus, qui vocalis erat vtpote præco rerũ venalium, parauerátque sibi ex eo quæstu diuitias ingentes cum pari potentia, theatrũ ingreditur habitu quàm maxime ad luctum composito. quamuis enim infensissimus esset Caio, tamen vrgente præsenti discrimine ad dissimulandam lætitiam, præferens insignia mœroris omnia, quibus vti mos est in carissimorum desiderio, nunciat eius mortem, non passus multitudinem diutius ignorare quę acciderant. deinde cœpit reuocare Germanorum impetum. simúlque tribuni iubebant gladios recondere, significantes imperatoris interitum: quæ quidem certissima salus fuit cõstipatæ in theatro multitudinis, & eorum qui quomodocunque incidissent in Germanos: qui si aliquam spem incolumitatis illius habuissent, à nullo abstinuissent maleficio. adeo illum diligebãt, vt suarum animarum iactura redemptam salutem eius cuperent, nullo respectu calamitatis reipublicæ. itaq; tum demum cognita eius morte, cohibuerunt impetum quo in vindictam ruebant, vel quòd iam non amplius erat tempus declarandæ beneuolentiæ, aut referendæ gratiæ: vel quia timebant non impune sibi fore tantam violentiam, senatu in se animaduersuro si forte ad eum rediret rerum regimen. Sic tandem Germanorum rabies sedata est, per Caij cædem paulo antè excita. Cæterum Chærea, qui valde timebat Minuciano, ne periret in furẽtes Germanos incidens, singulos militum prensabat, de eo rogitans, precibúsque commendans eis salutem hominis: quo factum est, vt ille vnà cum Clemente ad eum perductus collaudarit tam egregium facinus, testatus id esse è republica, eíque senatus nomine gratias egerit, quòd nec in deliberando consilium, nec in peragendo animus illi defuerit: dicens hanc esse naturã tyrannidis, vt elata breui voluptate ex impotentis & iniquæ dominationis licentia, infelicem sortiatur vitæ exitum, vt inuisa bonis omnibus: quod & Caio tunc accidisse, qui iam tum ante conspirationem initam legum contemptu, & non ferendis iniuriis etiam amicissimos à se alienauerit, à quibus nunc peremptus videatur, cùm reuera ipse sibi exitij causa fuerit. Iámque & in theatro spectatores tumultuabundi consurrexerant, huiusmodi occasione diffugiendi præbita. Arcyon medicus correptus, vt curaret quosdam saucios, prætextu parandorum remediorum dimisit proximos: re autem vera, vt sese præsenti periculo eximerent. Interea senatus in curiam conuenit, populúsque in comitium confluens trucidatores Caij quærebat, & is quidem serio, senatus verò tãtum in speciem. cúmque Valerius Asiaticus vir consularis progressus esset ad tumultuantes & indignantes latere interfectores Cæsaris, multis eum rogantibus quisnam esset eius cædis autor, Vtinam ego, inquit. Consules autem edictum proposuerunt, in quo continebatur Caij accusatio, iubentes vt domum redirent tam populus quàm milites, *populo* quidem magnam relaxationem pollicendo, militibus verò præmia, si modo *nihil* turbarent & abstinerent ab iniuriis. nam metus erat ne exasperati clade aliqua ciuitatem afficerent, néve ad rapinas verterentur & sacrilegia. iam autem totus senatorum ordo conuenerat, præcipue qui cædis erant conscij: audebántque sperare aliquid, quasi ad se deuoluto rerum moderandarum arbitrio.

Quomodo Claudius principatum adeptus sit. Cap. II.

IN HOC rerum statu repente Claudius domi arripitur. Conuenientes enim in vnum milites, & collatis de rebus gerendis consiliis, videbant populum non suffecturum tot vrgentibus negotiis, si ad ipsum rediret rerum administratio: nec sibi vtilem eam fore, si desinerent esse ministri principatus & quodammodo socij. optimum igitur visum est rebus adhuc

huc turbatis principem eligere Claudium, defuncti patruum, nemini eorum, qui tum in senatum coiuerant non præferendum, siue natalium claritatis, siue liberalis eruditionis habenda esset ratio: qui constitutus in rerum fastigio præmia cuique pro meritis decernat. hæc sententia simul approbata est, & Claudius correptus à militibus. In senatu autem Cn. Sentius Saturninus, non nescius Claudium raptum, & instare virtutis certamen, quasi protrusus, nec tamen inuitus, intrepide orationem dignam ingenuis, & generosis auditoribus exorsus est in hanc ferme sententiam: Etsi incredibile videtur, Quirites, quod præter omnem spem nobis offertur post tam longum temporis spatium, tenemus tamen libertatem, incertum quidem quàm diu mansuram, & in potestate deorum sitam quorũ hoc munus est: sed quæ in præsens certè exhilarare nos valeat, quicunque sequatur exitus. bonis enim viris iucundum est vel vnam horam liberos in libera patria viuere, veterisque illius & florentis reipub. aliquem gustum capere. equidem priscæ illius libertatis non memini, vt post eam sublatam natus, præsentis sanè sum cupidissimus, & felices existimo quibus datum est in illa nasci atque institui honestis studiis: proximúmque post deos immortales honorem his viris habendum censeo, quorum virtute vel sero tandem hac ætate nobis eam degustare contigit: quæ felicitas vtinam perpetua propagetur ad posteros. nam nobis vel hæc dies sufficit, tam iunioribus nostrûm quàm senioribus: his quia non omnino ignari bonorum libertatis morientur libentius: illis quia virtutis exemplum recens proposi-tum est, quod æmulari sit longe pulcherrimũ, & non degenerare à claris maioribus. quamobrem nihil nobis magis curandum est, quàm vt cum virtute viuamus, quæ sola libertatem parit suis cultoribus. mihi res veterum auditu tantum sunt cognitæ. ex his verò, quæ ipsi videre licuit, satis intellexi quantum malorum ciuitates inuehant tyrannides, virtutem omnem de medio tollentes, & opprimentes ingenuos spiritus, metum contrà atque adulationem docentes, quando non iuxta legum prudentiam, sed ad arbitratum principum administrantur omnia. Ex quo enim Iulius Cæsar potestatem populi diminuit, & proculcatis legibus subuertit rempublicam, oppresso iure seruiens suis cupiditatibus, nullum malorum genus est quo non attrita sit ciuitas, dum inter successores eius posterior quisque præcedentem studet vincere in abolendis patriæ moribus, & exhaurire vrbem generosis ciuibus: quòd existimarẽt hoc ad suam pertinere securitatem, si rem habeant cum deprauatis hominibus, & optimorum virorum non solum magnanimitatem premant, sed ipsos etiam perdant non vno mortis genere: idque cùm multi iam deinceps in potestatis fastigio collocati fuerint, & singuli non ferendis grauaminibus onerauerint rempublicam. Quorum vnus Caius qui hodie fato suo functus est, grauiora patrauit quàm cæteri, non in ciues solum, sed & cognatos & amicos pariter immittens indomitam suam iracundiam, & iniustas pœnas eis infligens, infensus diis simul & hominibus. Tyrannis enim non sufficit voluptatum studium & superbia, neque rapinæ & adulteria, sed præcipuum commodum ducunt si inimicorum totas excindant familias. pro inimicis autem habent omnes liberos, nec ad placandos eos vlla iniuriarum patientia est efficax. etenim conscij sibi quàm multis malis oppleuerint homines subditos, etiamsi illi cõtemptim ferant suum infortunium, ipsi tamen maleficentiæ suæ memores, ita demum securitatem sibi pollicentur, si illos possint omnino tollere. His malis leuati, & nemini nisi vobis inuicem obnoxij, id quod & præsentis concordiæ & futuræ securitatis certissimum pignus est, instaurate collapsum ciuitatis decus, & iusta cura rempub. in pristinam integritatem restituite. Liberum est sententias proferre de his quæ displicent, quando nullus dominus ceruicibus imminet, cui potestas sit in earum authores animaduertere. quid enim aliud nuper crescentem tyrannidem aluit, quàm istorum segnicies, qui nulla in re libidini eius refragati sunt? quietis enim voluptate victi, & assueti mancipiorum more viuere, dum honestæ morti turpem vitam præferunt, coniecerunt ciuitatem in calamitates non ferendas, quas partim audiuimus, partim vidimus. Ante omnia verò tyranni interfectoribus honores quàm maximos decernite, Chæreæ præcipue: qui vir diis fauentibus tum consilio tum manu nobis libertatem peperit: cuius rationem haberi decet, vt pro adito libertatis amore periculo, à liberatis digna præmia reci-

piat. honestissimum enim est benefactoribus gratiam reponere, qualis & vir hic habendus est, Brutorum ac Cassiorum æmulus interfectorum Iulij Cæsaris: & hac parte anteferendus, quòd illorum opera bellis ciuilibus perturbatum est totum Romanum Imperium: hic verò cæso tyranno omnibus malis ciuitatem eripuit. Hæc Sentius senatu magna cum voluptate audiente, & quotquot equitum aderant, tum exurgens Trebellius Maximus, anulum ei detrahit, in quo lapillus erat inclusus insculptam habens Caij effigiem: quod ille tum intentus aliò non animaduerterat: statimque ea confracta est. Et iam nox processerat, cùm Chærea signum à consulibus petiit: atque illi Libertatem dederunt. adeò autem mutatas res mirabantur, vt ipsis sibi vix satis crederent. tunc enim primum ex quo reipub. administratio populo est adempta, signi dandi mos ad Consules rediit, penes quos ante Cæsares Imperium fuit in milites. id acceptum Chærea militibus tradidit his, qui à senatu stabant, videlicet quatuor cohortes amantiores imperij legitimi quàm tyrannidis. hi mox abierunt cum suis tribunis, paulóque pòst etiam populus lætus ac spei plenus, multum sibi placens ob reuersam in pristinum statum rempublicam, & Chæreæ nihil non tribuens. Is indigne ferens superesse vxorem Caij & filiam, mittit vnum è tribunis Iuliũ Lupum, qui vtramque interficiat: ideo potissimum illi demandato negotio, quòd Clementis esset cognatus, & dignus, vt in partem veniret tyrannicidij, quasi totius consilij à principio conscius. non deerant tamen è coniuratis quidam, quibus crudele videretur sæuire in mulierem, quando Caius non ipsa incitante, sed suopte morem gerens ingenuo ciui tatem afflixerat, & florem nobilitatis extinxerat: alij contrà illam potissimum malorum omnium causam asseuerabant, à qua amatorio potionatus inciderat in insaniam, atque ita vnam veneficam attulisse toti Romano orbi calamitates maximas. quorum sententia postremo vicit, & Lupus properauit ad hoc ministerium, ne quid moraretur publicum commodum. cúmque venisset in palatium offendit Cesoniam humi stratam iuxta mariti cadauer, inopem omnium, quæ solent exhiberi mortuis, & fœdatam cruore vulnerum, afflictantem se cum iacente simul filia. nec alia vox eius audiebatur quàm Caij accusatio, quòd amantissimæ vxori non paruisset præmonenti toties. quod quidem tum ambiguum visum est, sicut nunc quoque duplicem interpretationem recipit: aliis sic intelligentibus, consuluisse eam, vt rediret ad saniorem mentem, & in ciues sæuire desineret, moderatúmque principem ageret, ne fortè prouocati eius crudelitate, parem ei vicem reponerent: aliis contrà, instigasse eam maritum, vt sine mora coniuratos plecteret, & quamuis nihil comperti haberet quod animaduersione dignum sit, suæ tamen securitati prospiceret. ídq; tum exprobratum illi, quòd etiam admonitus segnior fuerit. adeò in diuersum sensum trahebantur verba mulieris. quæ dum aduenientem Lupum animaduerteret, ostenso iacentis cadauere, cum lacrymis & lamentis rogabat, vt propius accederet: vtq; sensit cædis causa eum venisse, non magni pendentem verba nihil ad suum propositum facientia, confestim nudatum iugulum præbuit, miserabiliter suam conditionem deplorans, & vrgens ne differret inceptæ à sociis fabulæ extremum actum addere. atque ita magno animo necem pertulit, cuius comitem habuit etiam filiam infantulam: quod mox ipse factum renunciauit Chæreæ. Ita Caius quarto sui principatus anno finiit, vir & ante principatum maleficus, voluptatibus deditus, & fautor delatorum, periculorúmque metuens, atque ea de causa sanguinarius, vnicum fructum potentiæ existimans si abuteretur ea contra immeritos, & prædas ex iniustis cædibus ac rapinis ageret: attollens se supra humanum fastigium, & diuinitatis opinionem affectans, popularíque assentatione deprauatissimus: legum cancellos non secus quàm virtutis impedimenta abominans, & intimam quidem amicitiam pili faciens, quoties ira stimularetur ad vindictam ac supplicia: osor bonorum virorum omnium, quicquid collibuisset citra omnem contradictionem licere sibi postulans. quare ne à sororis quidem Germanæ stupro abstinuit, ex quo illi maxima apud ciues exorta est inuidia, propter incredibilem & multis retro seculis inauditam libidinis licentiam. opus autẽ eius regale, aut magnicum nullum est memorabile, aut excogitatum ad vtilitatem hominum, præter receptacula extructa circa Rhegium & Siciliam nauibus frum

bus frumentariis ex Ægypto venientibus. hoc enim citra controuerſiam maximum opus eſt, & vtiliſſimum nauigantibus. ac ne id quidem abſolutum eſt: ſed imperfectum manſit remiſſa contentione operantium. In cauſa fuit ſtudium rerũ inutilium, & quòd pecuniam in priuatas ſuas voluptates inſumere maluit, quàm in publicam magnificentiam. alioquin orator facundus, & peritus vtriuſque literaturæ tam Græcanicæ quàm patriæ: faciléque intelligebat omnia, ad quorumuis orationes reſpondens ex tempore: & vel in maximis negotiis ſuadendi facultate præditus ſiquis alius, quam vel ingenij felicitate, vel diuturna exercitatione ſibi parauerat. ad cuius laudis æmulationem magnos ſtimulos ei pater addiderat, Tiberij qui ante hunc imperauit ex fratre nepos, eximius in hoc ſtudiorũ genere, à quo degenerare in hac parte erubuit, qua cæteros ciues à tergo reliquerat. nec tamen ei bona inſtitutio profuit, quo minus licentiam adeptus perniciem ſibi accerſeret: intantum ardua res eſt eos ſapere, quibus adeſt quiduis faciẽtibus impunitas. Vſus enim honeſtiſſimis amicis à principio, quo facilius bonã opinionem ſibi pararet, tandem eos à ſe alienauit vſurpanda immodica licentia, quorum odiis indies gliſcentibus poſtremo per inſidias eorundem oppreſſus eſt. Cæterùm Claudius, vt ſuprà dixi, cognito Caij caſu, & hac de *III.* cauſa perturbatione totius palatij, de ſua ſalute anxius latebat in quodã angulo, nullam periculi cauſam habens præter claritatem natalium. nam priuatam vitam agens permodeſte ſe geſſerat, vel mediocri ſtatu cõtentus, literísque ſe oblectabat Græcis maxime, omnem negotiorum deuitans ſtrepitum. tum vero attonita vulgi multitudine, regia referta diſcurſantibus cum furore ac cõſternatione militibus, plebe quaſi metu dominationis ſoluta vltro citróque ruente temere, prætoriani qui potiores habentur inter reliquos milites, conſultare cœperunt quid agendum ſit, non tam ſoliciti de nece principis, quem iure cæſum exiſtimabant: quàm quomodo rebus ſuis proſpicerẽt, Germanis in interfectores ſæuientibus, ſuimet reſpectu magis quàm vtilitatis publicæ. quæ omnia magis augebant trepidationem Claudij, maxime cùm videret circumferri Aſprenatis & vnà cum eo cæſorum capita. ſtabat enim in quodam loco gradibus aliquot acceſſibili, obſcuritate eius ſe occulens. ibi Gratus vnus è palatinis militibus, non valens ſatis vultum eius diſcernere præ tenebris, hominem tamen eſſe videns qui latere cupiat, propius acceſſit, licet rogatus vt diſcederet: & tandem protractum agnouit, inclamans alios ſequentes, profecto hunc eſſe Germanicum, dignum qui vacantem imperatoris locum occupet. Tum Claudius videns eos paratos vt ſe rapiant, metuénsque ne iubẽte Caio plecteretur capite, rogabat vt ſibi parcerent, innocentiam ſuam commemorans, & excuſans ſe inſcium rerũ omnium. ad quæ Gratus ſubridens dextra prehenſum ſic alloquitur, Deſine de incolumitate eſſe ſolicitus, cùm potius debeas animum ad principatũ erigere, quem dij Caio ſublato tuæ virtuti offerunt, orbem terrarum tandem reſpicientes feſſum calamitatibus. quare age maiorum tuorum ſolium recipe. móxque attollunt eum in humeros non valentem præ metu ſimul ac gaudio pedibus inſiſtere. iam enim complures prætoriani circa Gratum verſabantur, ita vt quidam putantes Claudiũ rapi ad ſupplicium, miſerarentur vt hominem innoxium, & qui totam ætatem exegiſſet in ocio, ac ſæpe ſub Caio adductus eſſet in vitę periculum: quidam etiã dictitarent, ad Conſules pertinere de eius cauſa iudicium. Verùm militibus magis ac magis affluentibus, & diffugiẽte inermi multitudine, Claudius non procedebat propter imbecillitatem corporis, quando etiam ipſius lecticarij fugerant, deſperãtes de ſalute domini quem raptum viderant. itaque cùm hi ſoli tenerent palatiũ, partem vrbis vt ferunt antiquiſſimam, & iam attentarent curam reipublicæ, maior etiam fiebat cõfluxus cæterorum militum, Claudium libenter videntium, & magno ſtudio conantium eum ad principatum euehere, etiam ob Germanici fratris memoriam, cuius gloria hærebat adhuc in animis hominum. ad hæc ſuccurrebant præcipuorum ſenatorum cupiditates immodicæ, & quantum per eas peccatum ſit ante mutatum ſtatum reipublicæ. quem quia in priſtinum reſtitui iudicabant impoſſibile, rurſum non eſſe in rem ſuam videbant, ſi vnus quiſpiam citra ipſorum operam potiretur imperio, cùm liceat prouecto Claudio dignam ab eo pro meritis gratiam recipere: has & alias inter ſe conferen-

tes consultationes, cum aliis quoque affluentibus communicabant. cúmque idem omnibus probaretur, armatis cinctum sublimem in castra pertulerunt, vt ibi sine impedimento reliqua peragerent. dissidium autem inter senatum & plebem inciderat dum illi ad pristinam redire dignitatem, & inductam à tyrannis seruitutem effugere cupiunt: plebs contrà hanc felicitatem eis inuidens, & frænum eorum cupiditatibus imperatoriam potestatem esse existimans, sibíque aduersus potentiorum iniurias præsidium, gaudet auditis quæ Claudio contigerunt, sperans huius opera caritaram se bellis ciuilibus, & aliis malis quæ olim Pompeianis temporibus ciuitatem afflixerant. Senatus porrò cognito quòd milites Claudium in castra transportauerint, lectos sui ordinis viros illò miserunt, qui eum doceant non esse per violentiam affectandum imperium: præstare vt senatui permittat curam reipublicæ, & vnus sit è senatoribus, iuxta leges prouisurus cum aliis quomodo res administrari debeant: meminerítque quàm misere tractata sit ciuitas vel à prioribus dominis, vel nuper Caio principe, sub quo ipse in communi fuisset periculo: neque decere vt qui tyrannidem in alio detestatus sit, nunc patriam sponte intemperiis eius subiiciat. quapropter si senatui pareat, & cùm laude ad pristinum reuertatur otium solitam virtutem retinens, fore vt maximis cumuletur honoribus à liberis ciuibus, & opinionem optimi viri lucrifaciat, qui non grauetur sub legibus per vices nunc præesse aliis, nunc subiici. quòd si nihil motus Caij exitu pergat in propositis, se certè obnixuros eius conatibus. nam & non contemnendam militum manum stare à suis partibus, & armorum supersesse copiam seruitiorúmque multitudinem, quorum opera in promptu sit. Sed pręcipuam spem esse in deorum auxilio, qui pro recto & honesto certantes adiuuare soleat: nihil autem honestius quàm pugnare pro libertate patriæ. Hæc legati Veranius & Broccus, ambo tribuni plebei: procumbentésque ad eius genua suppliciter orabant, ne ciuitatem in bellum ciuile coniiceret. Et cùm viderent eum septum magna frequentia militum, & nihil esse collatos ad hunc consules, rogabãt, vt si principatum ambiret, mallet eum à senatu accipere. hoc enim æquius fore & felicius, si absque violentia, cùm bona offerentium gratia habenas imperij capesseret.

Dissidium inter senatum & plebem. *Cap.* *III.*

PORRO Claudius sciens senatus arrogantiam, modeste legatis respondit pro tempore: sed parum tutum ratus se in eorum fidem committere, fretus hortatibus militum operam impigram pollicentium, incitante etiam Agrippa decreuit principatũ vltro oblatum non dimittere è manibus. *IIII.* Is enim postquam suæ dignitatis autorem Caium exanimem collocasset in lectulo, & composuisset vt tum poterat, perfunctus hoc officio prodiit ad eius satellites, nuncians viuere quidem eum, sed quia crucietur vulneribus, nunc se medicos ea de causa petere. Cæterùm vbi cognouit raptum esse à militibus Claudium, ægrè dimota turba ad eum peruasit, & nactus eum turbatum, pronúmque ad cedendam potestatem senatui, confirmauit hortatus vt magno animo in retinendo principatu pergeret. Iámque vnus erat è fautoribus Claudij, cùm accersitus à senatu, ignarum se omnium simulans, & vnguentatus tanquam à compotatione veniens, ex senatoribus quæsiuit quid de Claudio factum sit. quibus id quod verum erat respondentibus, & insuper ipsius sententiam de præsenti statu postulantibus: se quidem aiebat pro senatus dignitate nullum recusare periculum, suadere tamen vt magis spectent vtilitatem reipublicæ, quàm quæ in præsens grata videantur auribus. contendentibus enim de principatu opus esse armis & militibus, ne imparatis in certamen descendentibus aliquid aduersum accidat. illis & arma sibi supersesse dicentibus, & collaturos se pecuniam: nec deesse militem, & posse armari seruitia vocata ad pileum: subiunxit rex: vtinam P.C. conatus vester succedat. non dubitabo tamẽ quæ in rem vestram puto promere. scitis qui à Claudio stant veteranos esse & rei militaris longo vsu peritissimos. pro nobis autem erit mancipiorum præter omnem opinionem liberatorum colluuies intractabilis, quos ne gladium quidem satis scientes stringere, opponemus viris exercitatissimis. quamobrem mihi placet mitti ad Claudium qui

ei

ei deponere principatum suadeant, & ad eam legationem meipsum offero. hæc vbi persuasit cum aliis aliquot mittitur, & Claudio seorsum trepidationem senatus indicat: autórque fuit, vt respõderet sicut decet ad summam potestatem euectum principem. Respondit igitur, mirum non videri quòd senatus ægrè ferat subesse vnius arbitrio, expertus aliquot principum sæuitiam. nunc verò degustaturum eum etiam æquam ac moderatam dominationem, quæ nomen quidem principatus habeat, sed reuera omnia gerat de communi sententia. quare non esse cur de eius fide dubitent, quem in varia temporum conditione nunquam ab honesto discessisse suis ipsi oculis viderint. cum his mandatis legati dimissi sunt: móxque concionem apud prætorianos habuit, sacramento adactos vt in fide maneãt, viritimque diuisit quina drachmarum millia. sub diluculum autem Cos. senatum vocauerunt in capitolini Iouis ædem: quorum alij delituerunt in vrbe, ne irent: alij rus mature sunt profecti, præuidentes quónam res euasura esset, optantésque tutam seruitutem cum otio potius quàm ancipitem aleam reparandæ dignitatis pristinæ. conuenerunt tamen centum non amplius, quibus consultantibus de præsenti negotio, repente clamor militum pro foribus stantium tollitur, vnum Imperatorem à senatu creari postulantium, ne quod detrimentum patiatur imperium communicatum pluribus. & suam quidem sententiam proferebant de vni alicui committendo imperio, in illorum autem potestate sinebant delectum eius qui videretur principatu dignior: quod senatui valde incommodum accidit, in locum spretæ libertatis succedente metu à Claudio. nec tamẽ deerãt qui affectarent retũ fastigium, propter nobilitatẽ generis, affinitatémue coniunctam cum Cæsaribus. nam M. Minucianus vir cum primis clarus, & in matrimonio habens sororem Caij Iuliam, seipsum offerebat, consulibus aliam ex alia causationem nectentibus. Valerium etiam Asiaticum alter Minucianus interfector Caij cohibuit. fuissétq; cædes quanta vix vnquam aliàs edita, siquis permissus fuisset cum Claudio de principatu contendere. præsto enim erat gladiatorum non contemnendus numerus, & cohortes vigilum, cum magna manu remigum vltro confluentium. quapropter multi metu ab ambiendo sunt deterriti, quòd vel sibiipsis timerent, vel populo. Deinde appetente iam die Chærea cum sociis aderant allocuturi milites: quos illi cùm viderent manu silentium innuere, concionari non passi sunt, omnibus vnum imperatorem, idque sine dilatione poscentibus. Tum verò minime senatus poterat expedire cõstitutionem reipublicæ, militibus autoritatem eius contemnentibus, & interfectoribus Caij amplissimum ordinem militari insolentiæ cedere non patientibus. Tandem Chærea non continens iram quòd imperatorem peterent, daturum se ait, si quis signum afferret ab Eutycho. is erat auriga Prasinus Caio dilectissimus, cuius equitio stabulis extruendis ille viles operas exegerat à militibus: idque tum eo dicto exprobrabat eis Chærea, multáque alia, allaturum se Claudij caput minitans. indignum enim esse, si post insanum stulto principatum committant. At illi verbis eius nihil moti, strictis gladiis, & sublatis signis tendebãt ad Claudium, adiuturi se his qui iam sacramento ipsius se obligauerant. ita senatus desertus est à suis propugnatoribus, & consules fermè in priuatorum redacti ordinem, mœstitia stuporéque occupatis omnibus, nec scientibus quídnam agendum post irritatum in se Claudium. iámque pœnitentes alius in alium iactabant conuitia. Tum Sabinus è tyrannicidis vnus in medium progressus, citius se eos omnes contrucidaturum ait, quàm passurum vt se inspectante imperium committatur Claudio, & asciscatur vltronea seruitus: simúlque Chæream obiurgabat, quòd cùm primus contempsisset Caium, nunc metu mortis videatur publicam libertatem prodere, quasi vero sine hac vlla voluptas vitæ possit esse viris fortibus. ille contrà hac amissa sibi certum ait mortis propositum, velle tamen prius tentare mentem Claudij. Interim in castris multi senatorum per confertos milites enitebantur ad officium exhibendum Claudio, & inter cæteros alter Consul Q. Pompeius, eo magis inuisus militibus, quòd senatum ad libertatem hortatus fuerat. quamobrem strictis eum inuadentes gladiis perpetrassent cædem, nisi fuissent à Claudio cohibiti, qui ereptum periculo assidere iussit suo lateri. sed non idem honor habitus est reliquis senatoribus qui cum eo si-

mul venerant: aliquot enim etiam plagas acceperũt, repulsi dum illum salutare properant: Aponius verò discessit saucius, & eorum nemo non periclitatus est. Rex Agrippa etiam autor fuit Claudio vt mitius se erga senatores gereret: his enim sublatis non habiturum quibus imperet. Cui ille libenter paruit, iussítque eos conuenire in palatium, quò ipse per mediam vrbem lectica delatus est, deducentibus militibus non sine vexatione plebeiæ multitudinis. è tyrannicidis autem Chærea & Sabinus conspicui processerant in publicum contra edictum Pollionis, quem Claudius paulò ante Prætorianis præfecerat. Ipse perlatus in palatium conuocatis amicis capitalem sententiam in Chæream protulit. Quamuis enim facinus per se videbatur magnificum, perfidiæ tamen crimen obiectum est, & exemplum erat statuendum securitati futurorum principum. ductus est igitur ad supplicii vnà cum Lupo aliísq; compluribus. Fertur Chæream magno animo tulisse id infortunium, nihil mutato vultu ad indecorum habitum, atque etiam Lupo exprobrantem lachrymas. cúmque is detracta veste quereretur de frigore, ille cauillatus est, lupum nunquam offendi frigore. Et inspectante corona eorum qui deduxerant, rogauit militem, num exercitatus esset ad cædes, & num acutum haberet gladium: postulauítque eum quo ipse Caium interfecerat. denique vno ictu feliciter periit. Lupus autem deiecto animo parum fortiter ceruicem præbens pluribus ictibus demum confectus est. Paucis pòst diebus quando solemne parentandi tempus rediit, populus Romanus dum suorum quisque manes honoraret, eadem opera etiam Chæreæ suam partem in ignem coniiciebant, apprecati vt propitius non irasceretur ipsorum ingratitudini. atque hic fuit exitus Chæreæ. Sabinus autẽ non solum absolutus à Claudio, verumetiam permissus eandem quam antè præfecturam gerere, iniquum ratus, si à fide coniuratis data desciscceret, in corpus adacto capulo tenus gladio suamet manu optatum quæsiuit interitum.

Quomodo Claudius Agrippæ paternum regnum reddidit, & edicta eius in Iudæorum gratiam. Cap. IIII.

V. CLAVDIVS porrò ablegatis militibus quicunque suspecti esse poterant, edictum proposuit, quo Agrippam in regno per Caium antè concesso confirmabat, collaudans simul eius operam & industriam: addita insuper Iudæa & Samaria, quòd olim ad eius aui Herodis regnum pertinuissent. has igitur velut familiæ debitas restituit. Abilam autẽ & finitimam eius ditionem in Libano, quæ Lysaniæ fuerat, adiunxit de suo. Fœdus deinde regis cum Rom. po. in æs incisum est in vrbis foro medio. Antiochum autem suo regno priuatum Comagena donauit & parte quadam Ciliciæ. dimisit etiam Alexandrum Lysimachum Alabarcham veterem amicum, & olim procuratorem suæ matris Antoniæ, quem Caius iratus vinxerat: cuius filio Marco Bernice desponsa fuit Agrippæ filia: quo defuncto ante nuptias, rex virginem Herodi suo fratri eam collocauit, impetrato illi regno Chalcidis à Claudio. Per idem tempus apud Alexandriam inter Iudæos & Græcos exorta est seditio. Occiso enim Caio gens Iudæorũ sub eius imperio vehementer oppressa, & multis iniuriis ab Alexandrinis affecta, cœpit animos resumere: móxque ad arma ventum est. Tum Claudius per epistolam mãdat Ægypti præsidi, vt seditionem illam compescat: & ad preces Agrippæ ac Herodis regum edictum Alexandriam & Syriam mittit scriptum in hanc sententiam. Tiberius Claudius Cæs. Augusti. Germanicus, trib. pot. edicit. Quoniam cognitum habemus, Alexandrinos Iudæos iam inde ab initio ius eius ciuitatis ex æquo cum Alexãdrinis cæteris consecutos à regibus, sicut patet ex instrumentis super hoc conscriptis & constitutionibus regiis, post adiectámque imperio nostro per Augustum Alexandriam mansisse illis sua iura integra, cõseruata per missos illò diuersis temporibus præsides, nullámq; de eorum iure controuersiam extitisse etiam cum Aquila præfuit Alexandriæ: permissúmque eis ab Augusto, vt in defuncti ethnarchæ locũ alium suis suffragiis substituerent, vtq; quisque in suis ritibus maneat, neq; cogatur religionẽ patriam deserere: cæterum Alexandrinos concitatos contra cõciues suos Iudæos c. Cæsaris

temporibus,

poribus, propter insolentē illius insaniam, dum contra patriam gentis religionē pro Deo coli ab eis postulat, & recusantibus infensus est: volo incōcussa esse iura eorum à Caij insania: eisque ius esse perseuerandi in patriis ritibus. iubeóque vtranque partem quoad fieri potest dare operā ne quid turbarum commoueatur, ídque proposito hoc edicto ita statuo. atq; hæc erant quæ in illo edicto continebantur. in reliquum autem orbem Romanum tale missum est: Tiberius Claudius Cæsar Augustus Germanicus, Pontifex max. trib. pot. Cos. designatus II. edicit. Petentibus à me Agrippa & Herode regibus mihi amicissimis, vt permitterem Iudęis in imperio nostro degentibus vti suo iure quemadmodum antea, sicut & Alexandriam habitantibus concessimus: libenter precibus eorum annuimus, non deprecatorum tantum causa, sed quia ipsos dignos iudicamus hoc nostro beneficio, propter seruatā populo Romano fidem & amicitiam. Æquissimum igitur censeo, nullam ne Græcam quidem vrbem negare illis ius suum, quandoquidem & sub D. Augusti principatu conseruatum eis fuit integrum: licebítque in posterum Iudæis per totum nostrum imperium sparsim habitātibus vti maiorum suorum moribus, quos iam nunc moneo vt hac nostra gratia contenti modestius se gerant, neque conspuāt religiones externarum gentium: suis autem suo arbitratu viuant legibus. atque hoc meum edictum ciuitatibus, coloniis, & municipiis Italicis, ac prouincialibus per magistratus publicari volo, ad reges quoque atq; dynastas transmitti, non minus triginta continuis diebus ita proponendum vt ab omnibus humi stantibus possit perlegi.

Agrippæ in Iudæam reditus. *Cap.* *V.*

His edictis Alexandriā & per totū imperiū dimissis Claudius Cæsar declarauit quomodo in Iudæos animatus fuerit: móxq; Agrippam ad curam sui regni misit auctū maioribus honoribus commendatúmq; per literas præsidibus prouinciarū simul & procuratoribus omnibus. at ille vt re bene gesta magna celeritate reuersus est: & quamprimū peruenit Hierosolyma, votiua sacrificia persoluit, nihil omittēs eorū quę lege prescripta sunt. vnde & multos Nazaræos tonderi mandauit: & catenā auream à Caio donatam pondere parem illi ferreæ quæ regias manus vinxerat, monumentū aduersæ fortunæ mutatæ in prosperā suspēdit in sacrario supra gazophylaciū: quæ doceret spectatores & sublimia posse corruere, & Deum valere illa erigere denuo. omnes enim admonebātur per hanc consecratā catenam, quòd Agrippa leui de causa priuatus dignitate sit vinctus, paulóq; pòst cōpedibus solutus splendidiorē quàm ante principatū adeptus sit: eam esse naturā rerum humanarū omniū, vt celsissima quæq; prolabātur facile, rursúmq; inclinata restituantur in pristinū fastigium. Rite igitur votis Deo redditis Agrippa Theophilū Anani filium submouit à summo sacerdotio, & Boethi filium Simonē cognomine Canthara in eius locū substituit. erāt autē Simoni fratres duo, & Boethus pater, cuius filiā Herodes rex vxorem duxerat, sicut diximus. idem igitur quod fratres & pater sacerdotium Simon adeptus est: quemadmodū olim sub imperio Macedonū idem contigit tribus filiis Simonis pontificis, eius qui Onia patre prognatus est, vt suprà meminimus. Constituto deinde pontificatu rex Hierosolymitis beneuolentiæ gratiā retulit, remisso eis tributo quod soliti erant in singulas ædes pendere, decorū putans si non pateretur se vinci amore mutuo. Magistrū autē præfecit toti suæ militiæ Silam, quem multorū & difficilium laborum indiuiduum socium habuerat. Paulo pòst Doritæ quidam iuuenes natura temerarij religionis specie posuerunt in Iudæorū synagoga statuam Cæsari, quod Agrippam vehementer commouit ad iracundiam, quòd ea res perditum iret instituta patriæ. Quare sine mora ad Petroniū Syriæ præsidem profectus questus est de Doritarum audacia. qui & ipse non minus ægrè ferens hoc facinus vt impium, nouatoribus illis asperius scripsit in hanc fermè sententiam. *VI.*

Epistola Petronij ad Doritas pro Iudeis scripta. *Cap.* *VI.*

Publius Petronius, legatus Tiberij Claudij Cæs. Aug. Germanici, magistratibus Dorienſium. Quoniam tam audax est quorundam vestrū insolentia, vt etiam cōtra edictum Claudij Cæs. Aug. Germanici, quo Iudæi permittuntur suis legibus viuere, synagogam eorum profanauerint, illata

Cæsaris

Cæſaris ſtatua,quod religioni ipſorũ non eſt licitum,atque hoc facto non Iudæorum tantum pietas læſa eſt,ſed numen etiam Cęſaris,cui rectius in proprio templo ſtatua poneretur quàm in alieno,maxime in ſynagoga, cùm iuſtum ſit & imperatoris iudicio comprobatũ, vt ſui quiſque loci ſit dominus: ne mea decreta commemorẽ poſt contemptam autoritatẽ Cæſaris, qui Iudæis non religionem tantũ permiſit, verumetiam æquum ciuitatis ius cum Græcis cohabitantibus: his ergo de cauſis eos qui contra edictum Auguſti auſi ſunt talia, indignantibus etiam propriis magiſtratibus, hæc furore populi, non ſuo conſenſu facta aſſeuerantibus, iubeo per centurionem Vitellium Proculum ad me adduci rationem reddituros. Magiſtratus autem hortor, vt ſi videri volunt his conſenſum ſuum non acceſſiſſe, centurioni ſontes indicent, 10 déntque operã ne quid turbæ aut rixæ oriatur,quam quidam captare videntur: cùm contrà ego & mihi cariſſimus rex Agrippa nihil æquè curemus, quàm ne vlla Iudæis detur occaſio excitandi tumultus defenſionis prætextu. Quo autem melius cognoſcatis, quæ nã ſit ſuper hoc negotio voluntas Auguſti, adiunximus eius edictũ apud Alexandrinos propoſitũ:quod iam antè ſatis notum omnibus,cariſsimus rex Agrippa mihi ſedenti pro tribunali recitauit,ius ſuum poſtulans,& vt ſuis beneficium Cæſaris maneat incolume. Quamobrem iubeo vt in poſterum nullam quæratis ſeditionum materiam, & cæleſte numen ſuis quiſque colat ritibus. Ita tum Petronius rem curauit, vt & admiſſum erratum corrigeretur, & in poſterum caueretur ne quis tale quippiam audeat. Rex autem Agrippa Simonem Cantharam pontificatu priuauit, 20 quem Ionathæ Anani filio reddere voluit, dignioré hunc tali ſacerdotio exiſtimans. Sed ille recipere noluit ſic excuſans:Equidem tuam rex beneficentiam libenter amplector,contentus tua voluntate qua mihi tantus honor oblatus eſt,etſi me Deus indignum iudicauit ſummo pontificio. ſed mihi ſacrũ illum amictum ſemel ſumpſiſſe ſatis eſt: tunc enim ſanctius illum accepi quàm nunc reciperẽ.quòd ſi quæris,oſtendam qui honore hoc ſit longe dignior. eſt mihi frater & apud Deum, & apud te rex innocentior, ab omníque peccati labe mundior, quem aũim tibi commendare vt idoneum officio pontificis. qua hominis modeſtia delectatus rex, omiſſo Ionatha iuxta ipſius conſilium,fratri eius Matthiæ ſacerdotium id detulit: nec ita multo pòſt Petronio Marſus in adminiſtranda prouincia Syria ſucceſſit. 30

Geſta Agrippæ vſque ipſius obitum. *Cap.* *VII.*

VII. SILA autem magiſter militiæ regiæ,quia per omnem fortunam ei fidus nullius vnquam periculi ſocius eſſe detrectauerat,ſed vel difficillimos labores pro eo ſæpe ſuſceperat, fretus amicitia poſtulabat etiam paris honoris eſſe particeps.quapropter grauabatur regi aliquo modo cedere. ſempérque licentius agebat cum eo. & in familiaribus colloquiis moleſtus erat interdum extollens ſe immodice,& ſæpe prioris fortunæ aduerſirates in memoriã reuocãs vt oſtentaret,quàm ſtudioſus ipſius cultor fuerit, nunquam non labores in eius gratiam exhauſtos memorans. quæ cùm ſine modo repeteret,opprobrare videbatur, ita vt rex tandem offenderetur immodica libertate hominis. iniucunda enim eſt temporis in- 40 glorie acti memoria, & ſtultum eſt indeſinenter exprobrare debitum. poſtremò intantum exaſperatus eſt regis animus, vt iræ plus quàm rationi tribuens non contentus ſit ademiſſe illi præfecturam, verumetiam vinctũ in ipſius patriam adſeruandum miſerit. Elapſo deinde aliquanto tempore lenita iam ira,& ratione defæcata in conſilium adhibita,reputauit quantum laborũ vir ille pro ſe pertuliſſet:cúmque natalem ſuum celebraret, omnibus occupatis circa hilaritates ac epulas accerſiuit Silam, vt mox intereſſe velit regio conuiuio. ille vt erat moribus ingenuis non diſsimulauit indignationem cuius iuſtam cauſam habere videbatur, vocantibus ſe reſpõdens, ad quem honorem me rex reuocat,paulo pòſt eo priuaturus? neque enim prius beneuolentiæ præmium mihi diuturnum eſſe paſſus eſt, ſed ſpoliauit eo me affectũ con- 50 tumelia. niſi fortè putat linguam mihi poſthac fore minus liberam: imò fretus conſcientia nunquam clamare deſinam è quantis eum eripuerim calamitatibus,quãtum laborum tulerim,vt illi incolumitatem & honores parerem:pro quibus officiis nunc præmiũ retuli vincula & obſcurũ carcerem. ego certè horũ nunquam obliuiſcar, ſed

etiam

etiam apud manes manebit mihi huius iniuriæ memoria. Hæc ille vociferabatur, iubens, vt eadem regi referrent. qui cùm videret immedicabilem, reliquit eum in custodia. Conuersus autem ad Hierosolymorum curam, muros nouæ quæ vocatur ciuitatis permunit sumptu publico, latioresque & altiores quàm antè fuerant reddidit: & fecisset aduersus omnem humanam vim inexpugnabiles, ni Marsus Syriæ præses Claudio Cæs. significasset eam rem per literas. qui suspicatus molituros aliquid noui, diligenter scripsit Agrippæ, vt à muniendavrbe desisteret: atque ille mox paruit. Erat autem is rex adeò natus ad liberalitatem ac beneficiis demerendos populos, vt magnis sumptibus pararet sibi celebritatem nominis, pro magna voluptate ducens quæsitam munificentiæ gloriam, longe alius quàm Herodes, qui ante eum regnauerat. ille enim malitiosus erat ac procliuis ad iniuriam: & propter mutuum odium manifeste præferens erga Græcos maiorem quàm erga Iudæos beneuolentiam: vt qui externas vrbes ornaret pecuniarum largitionibus, aliàs balnea & theatra, aliàs templa & porticus extruens: Iudæorum autem nullum oppidum ornatu aliquo dignatus est memorabili, nec vlla liberalitate prosecutus est. Agrippa contrà mitissimo fuit ingenio, in exteros omnes ex æquo beneficus, liberalis & humanus, in suæ gentis homines benignus, & promptus ad iuuandos præ cæteris in aduersitatibus, quapropter libenter & continue degebat Hierosolymis, institutorum ac ritvum patriæ seruator religiosissimus. purus enim erat à contaminantibus omnibus, nec vlla dies ei præteribat absque sacrificio. Accidit aliquando, vt quidam Hierosolymita legisperitus nomine Simon aduocata concione per regis absentiam agentis tum Cæsareæ, criminaretur illum, vt impurum & arcendum templi aditu, quod non nisi dignis pareat. id vbi præfectus vrbis illi significauit per literas confestim accersiuit hominem: à quo forte fortuna repertus in theatro, assidere sibi eum iussit. móxque sedata voce & placide, Dic mihi, inquit, quid tibi non probatur ex his quæ facimus. qui cùm nihil haberet quod diceret, precatus est veniam. tum rex citius quàm quisquam opinaretur reconciliatus est, clementiam magis quàm iram decere reges existimans, & lenitatem animi magis quàm celsitudinem. itaque illum dimisit non sine munere. inter alias autem multas eximiis ornamẽtis honorauit ciuitatem Berytiam, magnis sumptibus extructo ibi theatro pulcherrimo, simúlque æque magnifico amphitheatro, & ad hæc balneis ac porticibus, nullis parcens impendiis modo absolutam operibus pulchritudinem adderet. dedicatio quoque horum celebrata est splendidissime, exhibitis in theatro spectaculis & musicorum omne genus certaminibus, aliáque voluptatum varietate: in amphitheatrum verò ad ostentandam magnificentiam inductis plurimis gladiatorum paribus. volens deinde spectatores oblectare etiam cæteruatim commissis pugnatoribus, ex maleficis in hoc destinatis duas cohortes fecit septingentorum quamque hominum, vt illis per imaginem belli decernentibus, pœna noxiorum in pacis voluptatem verteret. atque ita omnes mutuis absumpti sunt vulneribus. *Post hæc apud Berytum VIII.* peracta migrauit in vrbem Galilææ Tiberiada. suscipiebatur autem ab aliis regibus: venítque ad eum Antiochus Comagenæ rex, Emesinorum Sampsigeramus, Cotys qui regnabat in minore Armenia, Polemónque Ponti regulus: & præter hos Herodes frater rex Chalcidis. hos omnes summa hospitalitate excipiebat, ostendens per hoc animi sui magnitudinem, ne videretur indignus, qui expeteretur à tot regibus, quibus adhuc apud eum morantibus Marsus Syriæ præses superuenit. Seruans igitur debitam Romanis reuerentiam vsque ad septimum lapidem illi obuiam processit: quod quidem simultatis cum Marso initium factum est, dum eodem cum hospitibus curru vectus, suspectam præsidi redderet tantam regum concordiam. ratus enim id non esse è republica, per idoneos nuncios mandauit singulis, vt sine mora discederent: quare Agrippa vehementer offensus est. Marsum quidem hac de causa exosum habuit. Matthiæ verò adempto pontificatu successorem dedit Elioneum Cithæi filium. Iámque tertium Iudææ totius regni annum exegerat, cùm peruenit in vrbem Cæsaream, quæ prius Stratonis turris dicta est: vbi solennes ludos celebrauit pro salute Cæsaris: ad quam festiuitatem magna multitudo nobilium ac procerum conuenerat ex tota

prouincia. eius celebritatis die secunda processit mane in theatrum, amictus veste tota ex argento mirabili opere contexta, quæ radiis exorientis solis perculsa & diuinum quendam fulgorem emittens, venerationem cum horore incutiebat spectantibus. móxque adulatores pernicioſi ab unde acclamantes, Deum consalutabant, rogantes vt faueret propitius. hactenus enim, vt hominem reueritos; nunc agnoscere & fateri in eo quiddam mortali natura excellentius. hanc impiam adulationem ille nec castigauit, nec repulit: paulóque pòst suspiciens vidit supra caput suum bubonem funi extento insidentem: móxque, vt sensit hunc esse calamitatis nuncium qui olim felicitatis fuerat, ex intimis præcordiis indoluit. secuta sunt ventris tormina, statim à principio vehementia. conuersus igitur in amicos oculis: En, inquit, ego ille vestra appellatione Deus vitam relinquere iubeor, fatali necessitate coarguente vestrum mendacium: & quem immortalem salutastis, ad mortem rapior. Sed ferenda est voluntas cælestis numinis. neque enim male viximus; imò tanta felicitate, vt omnes me beatum prædicent. hæc locutus crescente dolore discruciabatur. propere igitur relato in regiam rumor sparsus est breui esse moriturum: quamobrem confestim totus populus vnà cum vxoribus atque liberis saccum indutus more patrio supplicabat Deo pro salute regis, omnia miscens lamentis & eiulatibus. Rex autem in celsiore decumbens cubiculo, & in faciem stratos humi prospiciens; non temperabat sibi à lacrymis. cruciatu deinde per continuos quinque dies nihil se remittente confectus vitam finit, annum natus quartum supra quinquagesimum, postquam regnasset per septennium. quatuor enim annos sub Caio Cæsare obtinuit regnum. primum in Philippi tetrarchia per triennium, cui quarto demum anno accessit & Herodis tetrarchia, tribus deinde annis sub Claudio Cæsare præter iam dictam ditionem in Iudæa quoque regnauit & Samaria, simúlque Cæsarea. ex annuis autem reditibus percipiebat cum plurimum MCC. myriadas. nec his contentus, mutuum accipiebat pecunias. Cùm enim esset munificus, impensis non sufficiebant reditus; quòd liberalitatem exerceret sine parsimonia. Cæterum priusquam euulgaretur regis obitus, Herodes dynasta Chalcidis, & Chelcias magister regiæ militiæ conspirantes simul Aristonem miserunt, qui Silam communem amborum inimicum interficeret, quasi hoc à rege mandatum ac-
IX. ceperit. Atque hic fuit Agrippæ regis exitus. Superstites autem ei fuerunt, filius quidem vnus Agrippa annum agens decimumseptimum: filiæ verò tres. ex quibus Bernice nupta erat Herodi patruo, nata annos sexdecim: reliquæ duæ tum etiam virgines erant, Mariamne & Drusilla, hæc septennis à patre desponsata Iulio Archelao Chelciæ filio, illa decennis Epiphani filio Comagenorum regis Antiochi. Postquam autem cognitum est excessisse Agrippam, Cæsarienses & Sebasteni beneficiorum eius obliti pessimam ei retulerunt gratiam, conuitia non dicenda iactantes in defunctum. militum quoque vulgus, qui tum forte aderant, protractas è palatio filiarum statuas vnanimiter detulerunt in lupanaria, eíque vt poterant illudebant modis quos turpe sit eloqui: instructisque per loca publica epulis conuiuia celebrabant coronis redimiti & delibuti vnguentis, libantes interim Charoni, & sibi inuicem propinantes præ gaudio quod ex obitu regis conceperant. Atque hæc agentibus nec Agrippæ recentia merita succurrebant, nec auus eius Herodes vrbium illarum conditor, quas portubus & templis magnificentissime ornauerat. Filius porrò defuncti Agrippa Romæ erat eo tempore, educabaturque apud Claudium Cæsarem. qui audito Agrippæ obitu, & contumeliis quibus eum Cæsarienses ac Sebasteni post mortem affecerant, illius quidem causa indoluit, ingratis autem populis vehementer iratus est. confestim igitur voluit successorem paterni regni Agrippam iuniorem mittere, simul vt iureiurando satisfaceret. Sed liberti & amici qui multum apud eum potuerant dissuaserunt, negantes tutum admodum adolescenti & vixdum egresso puericiam tantum regnum committere, cui administrando sit impar, quódque etiam viriles grauare possit humeros, cumque visi essent æquum dicere, Cæsar præsidem Iudææ totiúsque regni misit Cuspium Fadum, defuncto hoc honoris tribuens, ne Marsum inimicum in regnum eius induceret. Ante omnia autem Fado iniunxit, vt Cæsa-

rienses

rienſes & Sebaſtenos acriter caſtigaret, propter inflictam mortuo iniuriam contumeliáſque illatas adhuc iuuenibus. alam verò Cæſarienſium & Sebaſtenorum cum quinque illis cohortibus ablegaret in Pontum illic militaturas: militéſque è Romanis legionibus Syriam tuentibus delectos in eorum locum ſubſtitueret. nec tamen ei iuſſioni ſatisfactum eſt. Miſſa enim legatione flexerunt Claudium, vt manere eos in Iudæa permitteret: qui ſequentibus temporibus maximarum calamitatum Iudæis fuerunt initium, & ſeminarium belli exorti Floro præſide. quamobrem Veſpaſinus victor, vt paulò pòſt dicetur, eos ex illa regione aliò tranſtulit.

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER VICESIMVS.

Philadelphenſium & Iudæorum diſſidium, déque ſtola ſacerdotali.
Caput I.

DEFVNCTO rege Agrippa, ſicut ſuperiore volumine diximus, Claudius Cæſar miſit ſucceſſorem Marſo Caſſium Longinum, memoriæ regis amici hoc tribuens, à quo viuo adhuc per literas ſæpe rogatus fuerat, vt Marſum amoueret ab adminiſtratione rerum Syriæ. Fadus autem qui procurator Cæſaris in Iudæam venit, offendit Iudæos trans amnem Iordanem habitantes contendere cum Philadelphenſibus de Miæ vici finibus, referti viris bellicoſiſſimis. Ceperant autem arma tranſamnenſes ſine conſenſu primatum & magiſtratuum, multóſq; Philadelphenſium interfecerant. His cognitis Fadus vehementer iratus eſt, quòd non expectaſſent ſuum iudicium, ſi putabant ſibi factam à Philadelphenſibus iniuriam, ſed ita temerè ad arma concurriſſent. Comprehenſis igitur tribus præcipuis ſeditionis autoribus vinciri eos mandauit. horum vnum Annibam nomine affecit ſupplicio, reliquos duos Amaramum & Eleazarum exilio puniit. Nec ita multo pòſt capitis damnauit Tholomęum latronum principem vinctum ad ſe perductum, qui plurima damna intulerat Idumæis & Arabibus: deditque operam, vt tota Iudæa purgaretur à latrociniis. Accitis deinde pontificibus & Hieroſolymitanorum primatibus, mandatum Cæſaris eis expoſuit, vt talarem tunicam, & ſacerdotalem ſtolam, quam ſolum ſummum pontificem induere fas eſt, in caſtellum Antoniam deponerent, vt eſſet in Romanorum poteſtate quemadmodum olim fuerat. Illi non audentes contradicere, rogabant tamen Fadum & Longinum (venerat & ipſe Hieroſolyma cum copiis, timens ne ad Fadi poſtulata Iudæi molirentur noui aliquid) primum, vt legatos ſibi ad Cæſarem liceat mittere, qui ab eo petant ſacræ ſtolæ ſeruandæ ius: deinde, vt expectetur ſuper ea poſtulatione reſcriptum illius. Reſponſum eſt permiſſuros, vt legati mittantur, ſi prius darentur obſides. Quúmque promptè liberos ſuos dediſſent, legati profecti ſunt. Qui poſtquam Romam peruenerunt, Agrippa iunior defuncti filius, qui tum fortè apud Claudium agebat, vt diximus, cognito qua de cauſa veniſſent, rogauit Cæſarem, vt Iudæis ſacræ ſtolæ cuſtodiam petentibus annuere dignetur, & Fado ſuper eo negotio ſcribere. Tum Cæſar vocatis ad ſe legatis, ait ſe hoc eis concedere, iubens, vt Agrippæ gratiam habeant. hoc enim ſe illius donare precibus. cui

reſponſo talem epiſtolam addidit: Claudius Cæſar Germanicus trib. pot. v. Coſ. deſignatus IIII. Imp. X. P. P. Hieroſolymitanorum magiſtratibus, ſenatui & populo, totúque Iudæorum genti ſalutem. Quoniam Agrippa alumnus meus piiſſimus, quem ego domi educo, adduxit ad me veſtros legatos, gratias agentes, quòd ſedulo genti veſtræ prouideam, rogantéſque enixè, vt pontificalem ſtolam & coronam vobis ſeruare liceat, concedo quod petitis, quemadmodum ante vir optimus & mihi cariſſimus Vitellius conceſſerat: veſtræq; voluntati annuo primum motus pietate propria, & quia placet quemq; religioſum eſſe more ſuæ patriæ: deinde, vt gratificer Herodi regi & iuniori Ariſtobulo, quos & mihi deuotiſſimos noui, & veſtri ſtudioſiſſimos, meritóque illorum amicitiam plurimi facio. Scripſi autem de hac re & Cuſpio Fado procuratori meo per Cornelium Ceronis, Tryphonem Theudionis, Dorotheum Nathanaelis: & Ioannem Ioannis filium. Datæ quarto Calendas Iulias, Rufo & Pompeio Syluano Coſs. Eodem tempore & Herodes dynaſta Chalcidis, defuncti Agrippæ frater, petiit à Cæſare poteſtatem in templum & ſacrum ærarium, iúſque eligendorum ſummorum pontificum: impetrauítque hæc omnia, ita vt etiam poſteris eius idem ius manſerit vſque ad belli Iudaici exitum. Ipſe Herodes Canthara in ordinem redacto, Ioſepho Canei ſummum pontificatum contulit.

Quomodo Helena Adiabenorum regina & eius filij regilionem Iudaicam complexi ſint. Cap. II.

PER idem tempus Abiabenorum regina Helena, & Izates eius filius, ad religionem Iudæorum ſe tranſtulerunt propter cauſam talem. Monobazus Adiabenorum rex, congnomine Bazeos, ſororis amore captus, in vxorem ductam grauidam reddidit. Accidit deinde, vt vnà accubãs, & manum reclinatam habẽs in vxoris vterum, vocem quandam ſibi videretur audire, iubentem, vt manum à ventre tolleret, néve premeret fœtum, qui vt non ſine diuina prouidentia inchoatus ſit, ita finem habiturus eſſet fortunatiſſimum. Hac voce ille territus, mox vt excitatus eſt, rem vxori indicauit: & natum eo partu filium Izaten nominauit. ſuſceperat autem iam ante Monobazum hoc ſeniorem ex Helena, & alios filios ex aliis vxoribus, manifeſte tamẽ omnem caritatem in hunc vnum contulit: vnde exorta eſt germanorum inuidia, indies magis ac magis creſcentibus illorum odiis, Izatem ſibi præferri dolentibus. Hæc pater licet intelligeret, ignoſcebat tamen filiis, quòd is affectus non à malitia procederet, ſed quiſque cupiebat patri eſſe quàm cariſſimus. Izatem verò cui valde timebat à fraternis odiis, cumulatum magnis muneribus miſit ad Abemerigum, regnantem tunc apud caſtrum quod Spaſini vocant accolæ, commendans ei ſalutem filij. Is libenter accepit adoleſcẽtem, quem complexus ſingulari beneuolentia, filiam ei collocauit, cui nomen fuit Samacho: addita nomine dotis quadam regione, vnde luculentos reditus percipiebat. Porrò Monobazus iam admodum ſenex, videns ſibi ſupereſſe modicum vitæ ſpacium, concupiuit videre ante ſuam mortem filium. Acceſſitum igitur filiũ magno affectu excepit. eíq; donauit regionem, quæ dicitur Cæron, amomi feraciſſimam. in ea ſeruantur arcæ reliquiæ, qua Noe fertur euaſiſſe diluuium, oſtenditúrque ibi hodie quoque videre volentibus. In hac regione Izates vixit vſque ad patris obitum. Qui poſtquam fato functus eſt, Helena regina accitis eadem die magnatibus ſuis & ſatrapis, ac præfectis militum, Non ignoratis, inquit, quòd maritus meus hæredem ſui regni Izatem optauit, eúmq; hoc honore indicauit digniſſimum, attamen veſtrum quoque ſuper hac re iudicium expecto. Beatus enim eſt non qui ab vno, ſed qui plurium conſenſu principatum accipit. hæc illa, vt experiretur voluntatem concilij. Quibus auditis proceres primum more ſuo reginam adorauerunt, deinde probari ſibi ſententiam reginæ dixerunt, libentérque parituros Izatæ, quem ſcirent merito & ex communi popularium voto, patris iudicio prælatum cæteris fratribus. offerebántque ſuam operam, vt primum fratres eius atque cognatos occiderent, quo ſecurius nouo regi pararetur imperium. ſic enim liberum fore à metu, in quo eſſe poſſet

posset propter illorum inuidiam & odia. ad hæc Helena gratias egit pro tanta beneuolentia, differendam tamen fratrum eius necem censuit in aduentum filij, & expectandam ipsius sententiam. Tum proceres consuluerunt, vt saltem vinctos asseruaret donec ille veniat, quo magis in tuto sit regnum Izatæ: interim aliquem cui maxime regina fideret, procuratorem regni constituendum. Paruit his Helena, & protegem fecit grandiorem filium Monobazum, imposito ei diademate, & dato patris anulo signatorio, simulque sampsera, vt ipsi vocant: iussitque eum administrare rempub. donec frater veniat. Is autem celeriter venit audito patris obitu, & vltro cedentu Monobazo fratri in principatum successit. Cæterùm eo tempore quo Izates apud Spasini castrum agebat, Iudæus quidam mercator Ananias nomine, familiaritatem nactus regiarum mulierum, docebat eas veri Dei cultum ritu Iudaico. per has deinde cum Izatæ innotuisset, ipsum quoque in eandem opinionem traducit: accitúmque à patre in Adiabenam comitatus est magnis precibus pertractus. forte autem acciderat, vt etiam Helena ab alio quodam Iudæo institutæ leges diuinitus traditas complecteretur. Izates porrò nouus rex postquam in Adiabenam reuersus offendit fratres & cognatos in vinculis, tulit id ægerrime. & cùm occidere hos aut vinctos seruare vetaret pietas, contrà affectos iniuria dimittere parum tutũ videretur, nequando de vindicta cogitarent: partem eorum vnà cum propriis filiis Romam ad Claudium Cæsarem misit, partem ad Artabanum Parthum, futuros vtrobique obsides. cognito deinde quòd mater multum delectaretur Iudæorum moribus, dedit operam, vt & ipse ad eam religionẽ transiret. cúmque existimaret se non esse perfectum Iudæum, nisi circumcideretur, paratus erat, & hoc facere. quod postquam mater resciuit, conabatur impedire, periculosum esse dictitans. multum enim eam rem à rege alienaturam subditorum animos, si eum ad externos ritus desciscere cognoscerent: neque vllo pacto laturos Iudæum in regio solio. sic illa aliquãtisper cupiditatem eius retinuit. rex autem cum Anania contulit cõsilium, qui matris sententiam comprobans, minatus est se eum relicturum nisi ab hoc proposito desisteret. timere enim se ne si occulta proferrentur in vulgus, ipse arriperetur daturus pœnas, vt author omnium, qui non docenda regem docuerit. Licere autem ei etiam absque circumcisione Deum pie colere, si Iudæorum instituta pla ceant. in hoc enim magis sitam religionem quàm in circumsione corporis: daturúmq; Deum veniam, si necessitate coactus signaculum id omitteret, metu ne qua exoriatur subditorum defectio. his verbis tum regi persuasit quod voluit. Aliquanto autem pòst, nondum enim omnino hæc cupiditas exciderat, alius quidam Iudæus è Galilæa profectus, Eleazarus nomine, legis valde peritus habitus, eum ad rem perficiendam impulit. ad salutãdum enim regem admissus, cùm eum offendisset legentem sacra Moysis volumina: Nescis, inquit, ô rex, quantam iniuriam legi & per hanc Deo facias. nec enim satis est decreta eius nosse, sed præstat imperata eius facere. Quàm diu manebis incircumcisus? si nondum legisti legẽ circumcidi iubentem, nunc certè lege, vt scias quanta sit impietas hanc omittere. His auditis rex non distulit negotium, sed secedens in aliud cubiculũ, accito chirurgo fecit quod iussus est: deinde accersita matre & præceptore Anania, indicauit eis quid actum sit. quos continuo stupor ac metus non mediocris corripuit, ne si res perueniret ad vulgi notitiam, rex principatum amitteret, non ferentibus populis imperium viri alienis religionibus dediti. sibi quoq; videbant imminere periculum, vt consciis & autoribus eius consilij. Sed Deus prouidit ne eueniret quod illi timuerant. nam ex multis periculis & ipsum Izatem eripuit, & eius liberos, in rebus dubiis & desperatis incolumitatem eis expediens, & ostendens quòd ad se respicientibus, sibique vni fidentibus, pietatis fructus integer maneat. Sed de his postea narrabimus. Helena porrò mater regis videns res regni pacatas, & filium opinione omnium tam domesticorum quàm exterorum beatum diuina fauente prouidentia, desiderio capta est visendi Hierosolyma, templúmq; illud apud omnes mortales famosissimum, vt ibi Deum adoraret, votiuáſq; victimas redderet. Et quia facile commeatum impetrauit à filio, postquã magnos apparatus in eam profectionem fecisset, instructa copioso viatico descendit in Hierosolymitanam vrbem, deducente filio dierum aliquot itinere. accidit autem peropportune eius aduentus ciuibus. Cùm

enim per id tempus ciuitas graui fame premeretur, & multi perirent alimentorum inopia, regina Helena ex suis alios misit Alexandriam comparaturos vim magnam tritici, alios in Cyprum, qui copiam ficuum passarum inde adueherent. quibus omnibus breui reuersis, cibos egenis distribuit, atque hoc beneficio memoriam immortalem sibi apud nostram gentem peperit. Filius quoque eius Izates comperto quanta fame laboret ille populus, multum pecuniæ misit Hierosolymitanorum primatibus. Sed horum regum beneficia quibus nostram ciuitatem iuuerunt, dicentur postea.

III. Cæterum Parthorum rex Artabanus, cùm sensisset structas sibi insidias à satrapis, nec putaret tutum manere in suo regno diutius, decreuit ad Izatem se conferre, eius consilio quæsiturus salutẽ, & si fieri posset etiam reditum in patriam. Assumptis igitur cognatis & familiaribus circiter mille numero, incidit in Izatem in itinere, ex regio strepitu sibi cognitum, ipse non notus ei de facie. ad quem propius accedens primùm adorauit more patrio, deinde in hæc verba erupit. Ne despicias me rex tuum supplicem, néve contemnas opis indigum. Deiectus enim in priuatam fortunam è regio fastigio, ad tuum auxilium confugi. Quamobrem ad instabilitatem humanæ felicitatis respiciens, tuis quoque rebus prospice, cùm intelligas quibus omnes simus obnoxij casibus. Si enim me inultum siueris, animabitur in cæteros quoque reges audacia, inconditæ multitudinis. Hæc ille demisso vultu lacrymans. Izates autem audito eius nomine, vidénsque astare supplicem Artabanum, ab equo desiliit, &, Bono, inquit, animo esto rex, nec turberis præsenti calamitate quasi immedicabili. breui enim finem habebit tua mœstitia: inueniésque amicum & socium meliorem, quàm fortè speraſti hactenus. aut enim te in Parthorum regnum restituam, aut meum tibi cedam. Hæc loquutus impositio in equum Artabano, ipse eum comitabatur pedibus, maiori regi hunc honorum exhibens. Id Parthus rex tulit permoleste, iurauítque per futuram suam fortunam ac dignitatem, descensurum se, nisi ille rursum ascenderet, & præcederet. Tum alter morem ei gesturus in equum insiliit, & perducto in suam regiam omnem honorem habuit, in consessibus ac conuiuiis honoratiorem locum ei cedens, habita ratione non præsentis eius status, sed dignitatis pristinæ, reputánsque eadem posse cuiuis mortalium accidere. Scripsit etiam ad Parthos suadens, vt suum regem reciperent, fidem suam interponens non fore eum iniuriarum memorem. paratus & iureiurando omnem illis dubitationem eximere. Parthi verò non recusabant eum recipere, sed posse se negabant, quòd iam principatum dedissent alteri, nomine Cinnamo. periculum enim esse, ne altero reuocato omnia flagrarent bellis ciuilibus. Cinnamus autem voluntate procerum cognita, cùm esset alumnus Artabani, & alioqui honesto ingenio præditus, scribit ei, vt accepta à se fide reuerteretur, recepturus amissum dignitatis fastigium: à quo ille persuasus rediit. Cinnamus autem obuiã profectus, adorato & regis appellatione salutato diadema suo capiti detractum imposuit. Sic Artabanus Izatæ opera in regnum suum restitutus est, vnde eiectus fuerat à magnatibus. Nec fuit beneficiorum immemor, sed affecit Izatem maximis, qui apud ipsos habentur honoribus. nam & tiaram rectam ei gestare permisit, & in aureo lecto cubare, quæ honoris insignia concessa sunt solis Parthorum regibus. donauítque ei regionem magnam ac bonam, ademptam ditioni regum Armeniæ, cui *nomen* est Nisibis. in ea olim Macedones condiderant vrbem Antiochiam, Mygdoniam cognomine. atque hos honores Izates accepit à Parthorum rege præmium. Non multo pòst Artabanus moriens regnum reliquit Vardani suo filio. hic ad Izatem profectus, suasit ei, vt vellet sibi belli aduersus Romanos gerendi esse socius, quod tamen impetrare non potuit. Adiabenus enim non ignorans quanta esset Romanorum fortuna ac potentia, censebat illum tentare impossibilia. Ad hæc quia quinque adolescentes filios miserat, vt linguam nostram & disciplinas diligenter discerent, simúlque matrem adoraturam in templo, sicut diximus, segnior erat, & Vardanem quoque conabatur deducere à proposito, continenter denarrans ei Romanorum gesta & potentiam, ratus se hoc modo absterriturum eum à lacessendi eos cupidine. Parthus autem his offensus continuo bellum indixit Izatæ, ex quo tamen nullum retulit operæ præmium, Deo frustrante spes eius vanissimas. Parthi

enim

enim postquam cognouerunt mentem Vardanis, & quòd Romanis bellum inferre statuerit, illo cæso principatum eius fratri Gotarzæ commiserunt. huic quoque paulo pòst sublato per insidias, Vologesus frater successit, qui duobus germanis eodem secum patre genitis regna distribuit, Pacoro grandiori Mediam, Tiridati minori Armeniam. Porrò Monobazus regis frater & cognati cæteri videntes Izatæ propter eximiam erga Deum pietatẽ res prospere succedere, prædicaríque eum passim tantæ felicitatis nomine, cœperunt & ipsi cogitare de relinquenda religione patria, & assumendis Iudaicis ritibus. id vbi olfecerunt eius regni magnates, ægrè ferentes dissimulauerunt tamen indignationem, opportunitatem expectantes per quam ab eis pœnas repeterent. Scribunt igitur Abiæ regi Arabum, magnam pecuniam ei pollicentes, si expeditionem contra suum regem susciperet: promittebántque primo statim cõflictu se eum deserturos. Esse enim sibi animum pœnas de eo sumere propter contemptum ritus patrij. ictóque cum Arabe fœdere, hortabantur ne differret negocium. Paruit ille, & cum magno exercitu contra Izatem venit. Cúmque iam hostes in cõspectu essent inituri prælium, priusquam ad manus veniretur, omnes sui ex composito eum deserunt: tergáque vertentes hostibus, tanquam panico terrore perciti fugam celeriter ineunt. Nec tamen Izatæ animus concidit: sed sentiens se à magnatibus proditum, ipse quoque intra castra sese recipit, vbi inquisitione facta in autores ignominiæ, postquã deprehendit quosdam de fuga pactos cum Arabe, his supplicio deditis, postera die cum hoste conflixit: cæsísque plurimis, reliquos veram fugam coëgit capessere. ipsum regem acriter persequutus in castrum Arsamum compulit: impetúque facto in mœnia, vi illud cepit. eo direpto ingenti præda potitus in Adiabenam triumphabundus reuersus est, quamuis Abiam viuum in suam potestatem redigere non valuerit, quia captiuitatem voluntaria morte præuenerat. Proceres autem Adiabenorum primo conatu frustrati, & à Deo in manus sui regis traditi, ne sic quidem quiescebant: sed denuo scribunt Vologeso regi Parthorum, rogãtes vt Izatem interficiat, & dynastam alium quempiam genere Parthum sibi præficiat. exosum enim suum regem aiebant, eo quòd patriæ religioni externam prætulerit. His auditis Parthus ad bellandum excitus, cùm nullam haberet iustam occasionem, honores quos ipsius pater ei concesserat, repetiit: bellum interminatus, si imperatis contradiceret. Quo nuncio Izates supra modum est territus, turpe ducens honoris gratia sibi concessis per metum cedere: sciénsque quòd etiamsi ipse imperata faceret, Parthus tamen non quiesceret, decreuit totam rem Deo committere: iacturus extremam de capite aleam: fretúsq; huius auxilio liberos & vxores in munitissimum quoddam castellum deposuit, frumentum autem in arces: quo facto fœnum omne flammis corrupit & pabulum: atque ita præparatus expectabat aduentum hostium. Cúmque Parthus numerosas equitum atque peditum secum propere trahẽs copias opinione citius venisset, posuisséque castra ad fluuium qui Adiabenam à Media dirimit: Izates quoque non longe inde castra metatus est, habens circa se equitum sex millia, in ea castra Vologesus præmisit nuncium, qui hosti indicaret quantis ipse stiparetur copiis, contractis è toto imperio quàm late patet Bactra inter & Euphratem fluuium. minabatúrque daturum eum pœnas ingratitudinis erga dominos: ac ne Deum quidem quem coleret, posse eum è suis manibus eripere. Hæc referẽte nuncio, Izates respondit, scire quidem se nullo modo conferendum esse Parthorum viribus, nec tamen ignorare Deum esse longe potentiorem vniuersis mortalibus. atq; ita dimisso nuncio supplex humi ante Deum procidit, cinere caput conspargens, & indicto sibi vnà cum vxore ac liberis ieiunio, his precibus Deum inuocans: Si non frustra me dominator domine tuæ bonitati dedidi, téque merito solum & primum habeo dominum, veni in auxilium, non tam me defensurus ab hostibus, quàm illorum repressurus audaciã, qui nefaria lingua immanes voces non horruerunt iactare contra tuam potentiam. Sic implorantem & lamentantem exaudiuit Deus: illáque ipsa nocte Vologesus receptis literis, significantibus Daharum & Sacarum validam manum contempta regis absentia populari regionem Parthicam, infecto negotio retrorsum cum exercitu abiit: ita vt euidenter appareret Izatem tum seruatum diuina prouidentia.

nidentia. Non multo autem post exacto ætatis anno quinto supra quinquagesimum, regni vigesimo quarto, superstitibus quatuor liberis masculis, successionem tamē regni reliquit fratri Monobazo, referens ei gratiam bona fide seruati sibi absenti principatus olim post communis patris obitum. Mater porrò Helena mortem eius compertam tulit grauiter, vt par erat orbatam amantissimo filio: magnam tamen consolationem habuit, cùm audiret successisse suum maiorem natu filium, ad quem cōueniendum sine mora profecta est: reuersaque in Adiabenam, non multo tēpore Izatæ superuixit. Monabazus autem ossa eius & fratris sui misit Hierosolyma, condenda in extructis ab ipsa pyramidibus tribus numero, tertio ab vrbe Hierosolymitana stadio disitis. Sed quæ Monobazus regni sui tempore gesserit, dicemus postea. Fado
IIII. porrò procuratore apud Iudæam præstigiator quidam nomine Theudas persuasit magnæ vulgi multitudini, vt assumptis suis facultatibus sequerentur se ad Iordanem fluuium. prophetam enim se iactabat, pollicēs scissurum se verbo fluuium & facilem præbiturum transitū, taliq; promissione permultis imposuit. At Fadus effecit vt nihil lucrifacerent ex sua insipientia, immissis in eos turmis equitū: qui ex improuiso irruentes ex his multos interemerunt, multos viuos ceperunt, & in his ipsum Theudam, cuius caput abscissum reportarunt Hierosolyma. atque hæc sunt quæ Iudæis contigerunt administrationis Cuspij Fadi tempore.

Quomodo Tiberius Alexander procurator filios Iudæ Galilei punijt. Cap. III.

V. FADO autem successit Tiberius Alexāder, eius Alexandri filius qui Alabarchiæ magistratum gessit Alexandriæ, omnium in ea vrbe suo tempore ditissimi, qui etiam erga Deum ietate superauit filium, desertorem religionis patriæ. horum tempore magna illa fames Iudæā tenuit, quando regina Helena frumentum ingenti sumptu ex Ægypto comparatum in egenos distribuit, vt iam dictum est. eodem tempore etiam filij Galilæi Iudæ Iacobus & Simon sublati sunt de medio, eius qui agente Syriæ censum Quirinio Iudæos solicitabat ad defectionem à Romano populo: hos enim Alexander crucis affecit supplicio. Herodes autem rex Chalcidis Iosephum Camydæ filium priuauit summo pontificio, eique succedere iussit Ananiam Nebedæi filium. Tiberio Alexandro successit Cumanus, quo tēpore idem Herodes Agrippæ magni frater vita excessit octauo anno principatus Claudij, superstitibus tribus filiis: quorum Aristobulus ex priore vxore natus est, è Bernice verò fratris filia Bernycianus & Hyrcanus. eius principatum
VI. Claudius Cæsar Agrippæ iuniori donauit. Sub eodem Cumano exorta seditione Hierosolymis multi Iudæorum desiderati sunt, cuius causam primum explicabimus.

Quomodo plurimi Iudæorum circa templum oppressi sunt. Cap. IIII.

INSTANTE Paschæ festo per quod nostris hominibus vesci panibus infermentatis mos est, concurrentibus vndique ad solennitatem turbis plurimis, veritus Cumanus ne inde nasceretur motus aliquis, iussit cohortem vnam armatam stare supra templi porticus, cohibituram tumultum siquis forte existeret. nam idem & alij ante illum præsides factitauerunt festiuitatum temporibus. eius festi die quarta miles quidam ostēdit populo nudata genitalia: qua contumelia furentes vociferabantur non se affectos, sed ipsum Deum quem honoraret ea celebritas. & quidam audaciores in Cumanum iactabant conuitia, dicentes ab illo submissum petulantem illum militē. his auditis Cumanus & ipse non mediocriter irritatus est: rogabat tamen vt desinerent mouere seditionem festo tempore. cúmque illi adeò non parerent, vt maioribus etiam impeterent eum conuitiis, iubet totum exercitum cum armis conuenire in Antoniam castellum templo imminens, vt suprà docuimus. vulgaris autem multitudo viso aduentu militū territa, cœpit magno impetu fugere. & cùm essent anguſti viarum exitus, rati à tergo hostem insequi, comprimebant se inuicem inter fugiendum, & conculcabant in anguſtiis, ita vt perirent plurimi. viginti enim millia extinctorum illo tumultu numerata sunt: versáque in luctum festa lætitia, omnes sacrificiorum & precationum obliti, dediderunt se lamentis ac eiulatibus: tantam cladem intulit vnius militis impudentia. Vix hic luctus

desierat,

desierat, cùm aliud malum accidit. Quidam enim qui ex illa turba fugientes euaserant, in publica via centesimo ab vrbe stadio Stephanum Cæsaris seruum iter facientem aggressi sunt latrocinio, omnésque eius diripuerũt sarcinas. quo audito Cumanus confestim eò misit milites, iussos vt vicos loco propinquos diriperẽt. in hac populatione miles quidam libros Mosaicos in quodam vico inuentos protulit, eósque lacerauit in cõspectu omniũ, multis debacchatus & in legem, & in gentem totã cõuitiis. Hoc vbi ad Iudæos perlatũ est, facto cõcursu agmine magno petunt Cæsareã, in qua tum Cumanus agebat, supplicãtes vt non suam, sed læsi numinis vlciscereturiniuriam. Tum præses veritus defectionẽ populi, de amicorum consilio militẽ illum violatorem legis securi feriit, atq; hoc modo tumultum iam repullulantem sedauit.

Seditio Samaritas inter & Iudæos orta. *Cap. V.*

POST hæc inter Samaritas & Iudæos oritur dissidium initiis talibus. *VII.* Mos erat Galilæis per dies festos Hierosolyma petẽtibus iter facere per Samariam. Aliquando igitur cùm transirent vicum Samaritarum ditionis, qui Nais dicitur, in Magno campo situs, commissa inter viatores & vicanos pugna multi Galilæorũ desiderati sunt. Id indigne ferentes eorum primates Iudæos ad arma conciuerunt, hortantes vt se in libertatem assererent. Seruitutem enim etiam per se molestam, tum verò fieri intolerabilem, si cum subditorum iniuriis coniuncta sit. Cúmque magistratus lenire eos conarẽtur, pollicerentúrque se Cumano persuasuros, vt pœnas de cædis autoribus sumeret: vulgus contemptis pacificatoribus, arma corripit, ascito in auxilium Eleazaro Dinæi filio. Is ex professo latro multis iam annis in montibus errans vicos Samaritanorũ incẽdiis & rapinis vastauerat. At Cumanus cognitis quæ gesta fuerãt, assumit Sebastenorũ alam, & quatuor cohortes peditum: armatísque etiam Samaritanis contra Iudæos proficiscitur: quos assecutus multos perimit, plures viuos captos abducit. Tum verò Hierosolymitanorum primi genere atq; honoribus, vt viderũt ad quantam calamitatem ventum sit, induti saccos, & capita sparsi cinere, modis omnibus conabantur flectere multitudinem, præ oculis ei ponentes diruendam patriam, & templi incendium, liberósque cum vxoribus captiuos abducendos vt profanis nationibus seruiant: rogabántque vt mutato consilio, & abiectis armis quiescerent in posterum, & suas quisq; domos repeterẽt. His verbis tandem persuasi dilapsi sunt, latrones verò ad loca munita reuersi sunt denuo. Atque ex eo tempore vniuersa Iudæa repleta est latronum receptaculis. Porrò Samaritanorum primates Numidium Quadratũ Syriæ præ- *VIII.* sidem tunc Tyri degentem conueniunt, & Iudæos accusant, quòd vicos eorũ diripuerint ac incẽderint, addentes non tam se ægrè ferre propriã iniuriam, quàm contemptam Romanorũ potestatem, ad quorum cognitionẽ spectaret de iniuriis prouincialium decernere: nunc istos quasi nulli vsquam essent Romanorum magistratus, vicinos infestasse excursionibus. quamobrem nunc se venisse, vt vindictam impetrarent à præside. Hæ fuerunt querelæ gentis Samariticæ. Iudæi contrà & seditionis & pugnæ causam in Samaritas referebant, sed maxime in Cumanum, qui muneribus illorum corruptus tantam cædem dissimulanter tulerit. His auditis, Quadratus iudicium distulit, dicens se prolaturum sententiam, postquam præsens apud Iudæam rei veritatem exactius cognouerit. Ita tum infecto negotio discessum est. Paulo verò pòst Quadratus venit in Samariam, vbi cùm iussisset reos causam suam dicere, comperit Samaritanorum culpa tumultũ illum excitatum. Cognito deinde quòd & Iudæorum quidam res nouas moliti sint, in crucem egit quos Cumanus viuos ceperat. Inde profectus in vicum Lyddam instar vrbis amplum, sedens pro tribunali, & iterum Samaritanorũ causam audiens, didicit è quodam Samarita, Dortum Iudæorum primatem cum aliis quatuor sociis Iudæos ad defectionem solicitasse: quos præses affecit supplicio. Ananiam vero summum pontificẽ, & Ananum ducem vinctos Romam misit, vt apud Claudium Cæsarem facti sui rationem redderent. Primores enim Samaritanorum atque Iudæorum, simúlque Cumanum procuratorem, & tribunum Celerẽ ire in Italiã iussit ad imperatorem, vt sub eo iudice decerneretur de

his quas inter ſe habebant controuerſiis. Ipſe veritus ne nouum aliquid Iudæi molirentur adiit Hieroſolyma: vbi pacata inuenit omnia, populúmque occupatũ patrio feſto, & operantem ſacrificiis. Credens igitur nihil nouaturos, reliquit agentes feſta, & Antiochiam repetiit. Cumanus porrò & Samaritæ Romã miſsi ſtatuta die iubentur cauſam ſuam dicere. Comparauerant autem ſibi fauorem libertorum & amicorum Cæſaris: quorum opera viciſſent aduerſarios Iudæos, niſi Agrippa iunior tum Romæ degens, & Iudæorum primores premi fauore potẽtum videns, multis precibus obtinuiſſet ab Agrippina vxore Claudij, vt marito perſuaderet legitime cauſam cognoſcere, & in deprehenſos tumultus autores iuſtam proferre ſententiam. Claudius igitur his precibus præmollitus, auditis partibus vt comperit à Samaritanis factũ tumultus principium, eos qui tum ad iudiciũ venerant ſupplicio tradidit. Cumanum vero mulctauit exilio. Celerem vero tribunũ iuſsit perductum Hieroſolymã inſpe-

IX. ctante toto populo raptari per vias, atque ita enecari hominem. Procuratorẽ deinde in Iudæam miſit Claudium Felicem, fratrẽ Pallantis. Poſt hæc anno imperij ſui duodecimo Agrippam donauit Philippi tetrarchia & Batanæa, adiuncta his Trachonitide cum Abila: quæ tetrarchia Lyſiæ fuerat. Chalcidem vero ei abſtulit, cùm iam dynaſta illius fuiſſet quadriennio. His donationibus ornatus à Cæſare iuuenis collocauit Azizo Emeſenorũ regi circumciſo ſororẽ Druſillam. Epiphanes enim Antiochi regis filius recuſauit eius nuptias, quòd mutata ſententia Iudæorum religionẽ amplecti nollet, vt erat pollicitus puellæ parentibus. Mariamnen quoque matrimonio coniunxit Archelao Chelciæ filio, cui ab Agrippa patre iam ante deſponſata fuerat: ex quibus nata eſt filia Bernice nomine. Druſilla autẽ non multo pòſt dimiſſa eſt ab Azizo ex cauſa huiuſmodi. Felix cùm eſſet Iudææ procurator, viſa hac fœminarum omnium pulchertima amore eius captus, Simonem amicum ſuum, Iudæum genere Cyprium, pro magno ſe gerentẽ ad eam miſit, qui mulierẽ ſolicitaret vt relicto priore marito ipſi nuberet, beatam fore pollicens ſi non taſtidiret hominẽ. illa male conſulta volẽs euadere moleſtationes ſororis Bernices, inuidentis ſibi formæ præcellentiam, conſenſit calcata religione patria Felici nubere: natóq; ex hoc marito filio nomen Agrippæ impoſuit: qui iam adultus quomodo cum vxore perierit Veſuuiani clade incendij tempore Titi Cæſaris, dicemus poſtea. Porrò Bernice poſt Herodis obitum, qui idem maritus eius & patruus fuerat, aliquãto tempore in viduitate acta, cùm ſpargeretur rumor cum fratre eam cõgredi, ſuaſit Polemoni regi Ciliciæ, vt circumciſus prius ſe duceret, rata ſic ſe coarguturam mendacium. Nec recuſauit Polemon inductus maxime mulieris diuitiis: id tamẽ coniugium diuturnũ non fuit, propter intemperantiam vt fertur diſcedente ab eo Bernice; qui mox deſertus ab vxore, & ipſe Iudaicæ religionis deſertor factus eſt. Eodémque tempore etiam Mariamne dedignata Archelaum migrauit in thalamum Demetrij, primi inter Alexandrinos Iudæos tam opibus quàm genere, & tum Alabarchiæ magiſtratum gerentis, ex quo filium nomine Agrippinum genuit. Sed de horum ſingulis pòſt dicemus diligẽtius.

X. Cæterùm Claudius Cæſar exactis in imperio tredecim annis, & octo menſibus, diebúsque viginti fato functus eſt, aſſeuerãtibus quibuſdam ſublatum eſſe vxoris veneficio. huius mulieris pater fuit Germanicus Imperatoris frater, maritus verò Domitius Ænobarbus vnus ex Romanis illuſtrioribus: poſt cuius mortem diu viduam tandem Claudius duxit, adducentem in familiam filium patri cognominem Domitium: priorem autem vxorem Meſſalinam ob zelotypiam occiderat, matrem communium filiorum Britannici & Octauij. nam Octauiam omnium ſuorum liberorum natu maximam ex Pætina prima vxore ſuſceperat: quam Neroni collocauit. ſic enim nomen priuigno adoptato mutauerat. Agrippina autem verita ne Britannicus adultus à patre acciperet ſucceſsionem imperij, volénſq; principatum ſuo filio quærere, procurata vt fertur morte Claudij, cõteſtim ad prætorianos milites miſit præfectum eorum Burrum cum tribunis & libertorum potentiſsimis, qui Neronem ad eos perductum Imperatorem conſalutarent. At Nero principatum ſic adeptus Britannicum clàm veneno ſuſtulit, nec multo pòſt Agrippinam matrẽ ſuam ferro propalàm, hanc illi gratiam non pro natiuitate ſolum referens, verumetiam quòd eius artibus ad im-

perium

perium prouectus sit. Occidit & vxorem Octauiam, multósque viros illustrissimos, quasi coniuratos in suam perniciem. Sed de his rebus scribere supersedeo. non desunt enim qui res Neronis scripserunt: quorum aliqui in gratiam eius vt bene de se meriti, veritatem neglexerunt: alij indulgentes suis odiis, tam impudentibus mendaciis in eius famam debacchati sunt, vt merito damnandi sint in historia. quos equidem non minor de Nerone mentitos, quando ne superiorum quidem imperatorum gesta scribentes rationem veritatis habuerũt, quos tanto pòst nati nulla iusta de causa odisse poterant. sed istis veritatis contemptoribus liceat vt libet scribere, quando delectari videntur hac licentia. nos vero quibus propositum est à veritate nusquam discedere, quæ à nostro argumento aliena sunt paucis attingimus: quæ verò nobis Iudæis acciderunt, ea non tanquam obiter tractamus, ne calamitatum quidem auctorum commemoratione vitata. Ergo ad res nostras narrandas reuertamur. XI.

Primo Neronis principis anno, regi Emesorum Azizo defuncto frater in principatu successit: minoris autem Armeniæ dominium Aristobulus Herodis regis Chalcidis filius à Nerone accepit. Agrippæ quoque idem princeps partem Galilææ donauit, iubens Tiberiada & Taricheas parere eius imperio: addita his & Iuliade trans Iordanem sita, agróque eius habitato vicis xiiij.

Gesta Felicis Iudææ præsidis. Cap. VI.

CÆSARVM Iudææ res prolabebãtur vsque in deterius. tota enim referta erat latronum receptaculis, & magicis præstigiatoribus imperitique vulgi seductoribus: quorum multos, sicut & latrones, Felix quotidie comprehensos afficiebat supplicijs: & in his Eleazarum Dinæi filiũ, qui non mediocrem latrõnum globum circa se habebat, dolo viuum in potestatẽ suam redegit: data enim ei fide quòd nihil mali esset passurus, persuasit vt ad se veniret: móxque vinctum Romam transmisit. cúmque odio prosequeretur Ionathamsummum pontificem, vt admonitus ab eo sæpe de administrãdis melius rebus Iudaicis, ne omnium erratorum inuidia publica in ipsum recideret, ad cuius preces Cæsar hunc procuratorem miserat, rationẽ excogitauit qua liberaretur ab eius molestijs interpellationibus. Graue enim est nocendi cupidis si admoneantur crebrius. XII.

Qua de causa Felix amicum Ionathæ fidissimum Doram Hierosolymitã genere induxit promissa pecunia, vt sicarios ipsi pontifici immitteret: quod ille in gratiã præsidis perfecit his artibus. Quidam quasi religionis ergò in vrbẽ ascenderunt sicis clàm succincti sub vestibus, qui permixti Ionathæ familicio peremerunt hominem. cuius facinoris quia nemo vltor extitit, inditi hac licẽtia sicarij per singula festa venitabant, & tela gestantes pari modo immixti turbis, alios confodiebant propter priuatas inimicitias, alios pecunia conducti, idque non modò in reliquis vrbis partibus, sed in ipso templo etiam. nam & ibi interdum ausi sunt cædes patrare, ac si nihil hoc modò pietatem læderent. vnde fas est credere Deum tanta impietate offensum auersatum esse Hierosolyma: templóque vt non amplius puro domicilio Romanos induxisse purificaturos id flammis lustralibus: genticque cum liberis simul & vxoribus seruitutis iugum imposuisse, quo castigatiores redderentur hoc infortunio. Et vrbs quidem talibus incestabatur latrociniis. Impostores autem & magi turbas illectas post se trahebant in solitudines, pollicentes se diuinitus ostensuros eis clarissima signa & prodigia: persuasáq; multitudo mox pœnas luit dementiæ. retractos enim eos Felix necidedidit. Eodem tempore quidam ex Ægypto venit Hierosolyma vatẽ se esse profitens & plebi suadens vt secuta se in montẽ Oliueti ascenderet, qui è regione vrbis ad quintũ abest stadium: illic enim visuros suo iussu cadere Hierosolymorũ mœnia, ita vt per eorum ruinas aditus in ciuitatem pateat. Quo cognito Felix iubet milites arma sumere: stipatúsq; multis equitibus ac peditibus erumpens inuadit turbã seditiosam ab Ægyptio: quorũ quadringentis occisis, ducentos viuos cepit. Ægyptius ipse pugna elapsus disparuit. Post hæc latrones rursum ad rebellandum Romanis incitabant populũ, dictitantes excutiendum illorum imperium, & non assentientiũ vicos direptos absumebant incendijs. XII.

Apud Cæsaream quoq; inter Iudæos habitatores & Syros de pari iure ciuitatis lixa exorta est. nam Iudæi potiore cõditione volebant

esse,

esse,quòd vrbis eius conditor Herodes rex fuerit Iudæus genere:id Syri non inficiabantur quidem, sed aiebant vrbem turrim Stratonis dictam à principio, quo tempore nullum Iudæum habitasse inibi. Quæ res pòst peruenit ad cognitionẽ præsidum, correptúsque ex vtraq; parte tumultus autoribus affecerunt eos verberibus, atq; hoc modo seditionem cõpresserunt aliquandiu. rursum enim oppidani Iudęi freti diuitiis per contumeliam Syros lacessebant conuitio. qui tametsi inferiores quod ad facultates attinet, ferocientes tamen eo quòd plurimi Romanis per ea loca militantium Cæsarienses essent & Sebasteni patria,aliquantisper & ipsi regerebãt in Iudæos conuitia,deinde ad lapides ventum est,ita vt multi vtrinq; vel sauciarentur vel caderent. penes Iudæos tamen fuit victoria. Felix autẽ vt vidit contentionẽ progressam vsq; ad belli speciẽ,prosiliens rogabat Iudæos vt desinerent:quibus non parentibus immisit armatos milites: multósq; cæsis, plures captiuos fecit: & multas eorũ domos diuitiis refertas in prædam concessit militibus. Iudæorum verò honoratiores ac modestiores sibiipsis timentes rógauerũt Felicẽ vt militibus receptui caneret, parcerétq; iam, & resipiscendi facultatẽ concederet:id quod præses indulsit eorũ precibus. Per idem tempus Agrippa rex summũ sacerdotium Ismaëli contulit Phabæi filio:& ipsi summi pontifices dissidere cœperũt à sacerdotibus & primatibus Hierosolymitanorũ ciuiũ singulíq; incedebant stipati manu audacissimorũ & seditiosorum hominũ,cõflictantésq; inter se mutuis certabant cõuitiis & lapidationibus: nec erat qui compesceret, quasi vacante vrbe magistratibus. Interim autem exarsit summorũ pontificum impudentia, vt auderent seruos suos in areas mittere, qui auferrent debitas sacerdotibus decimas, aliquótque pauperiores è sacerdotum ordine alimentorum inopia fame deficerent. Tanto plus tum pollebat violentia seditiosorum quàm iustitia.

De procuratore Porcio Festo, & de sicarijs. Cap. VII.

CÆTERVM postquàm Felici successor Porcius Festus à Nerone missus est,primores Iudæorum Cæsaream incolentium Romã profecti sunt Felicem accusaturi: dedissétque omnino pœnas iniuriarum quibus Iudæos affecerat,nisi Nero eum donasset Pallãtis fratris precibus,qui tum in pretio erat apud principem. XIIII. Cæsariensium etiam Syrorum duo præcipui, Beryllum qui pædagogus Neronis fuerat, tunc verò Græcis epistolis scribẽdis præerat, magna pecunia corruperunt vt impetraret ab imperatore literas,quibus abrogaretur Iudęis eius ciuitatis ius,hactenus commune ex æquo cum Syris cohabitatoribus: id quod ille facile obtinuit. ex his literis postea calamitatum nostrarum omnium causæ ortæ sunt. Iudæi enim Cæsarienses vbi cognouerunt quæ scripta sunt,magis etiam perstabant in seditionibus, donec initium belli conflatum est. Cùm autem venisset in Iudæam Festus,offendit totam afflictam à latronibus vicos passim populantibus, quorum ferocissimi appellati sicarij: tunc ad maximũ numerũ excreuerant, vtentes gladiolis instar acinacis Persici,incuruis, quales sicas Romani nominant, vnde latronibus ipsis cognomen est inditum,multorũ cæde infamibus:qui,vt iam dictũ est, festis diebus admixti turbæ vndique in vrbem confluenti religionis gratia, nullo negotio quotquot collibuisset tollebant de medio.aliquando etiam armati inuadebãt inimicorum vicos, direptósq; tradebant incendio. Festus autẽ equestres & pedestres copias misit contra quendam impostorem magum,qui homines post se trahebat in solitudinem,deceptos vanis promissis,quasi ope eius incolumes euasuri essent à malis XV. omnibus.hi vniuersi vnà cum seductore ab immissis militibus oppressi sunt. Eodẽ tempore Agrippa rex extruxit insigni amplitudine domum prope porticum in regia Hierosolymitana, quæ Assamonæorum fuerat, sitam in edito loco vnde amœnissimus prospectus pãtebat contemplari vrbem volentibus, cuius voluptatis rex cupidus è cubiculo spectabat quicquid circa templum fieret. id vbi viderunt Hierosolymitani proceres,tulerunt indignissime. neq; enim leges nostræ concedunt spectari quid agatur in templo,præsertim sacrificia. quamobrẽ altum parietem excitauerunt supra exhedram, quæ erat in interiore templo versa ad solem occiduum. hæc non solum regij triclinij prospectum arcebat opposita, verumetiã occidentalis extra templum sitæ porticus, vbi festis diebus Romani stationes habebant ad tẽpli custodiam.

quo

quo facto tam rex offensus est quàm Festus præses prouinciæ, qui etiam iussit parietem dirui. ciues autem rogauerunt, vt liceret sibi legatos ea de re ad Neronem mittere, negantes se posse viuere, si quid demoliretur de templi ædificiis. quo impetrato miserunt ad imperatorem decem ciues eximios, & Ismaelem summum pontificem, & Chelciam custodem sacri ærarij. Qui audita legatione non solum ignouit, sed permisit etiam sic manere parietem, gratificatus in hoc vxori suæ Poppeæ piæ fœminæ, quæ pro Iudæis deprecatrix fuerat: quæ decem illos viros redire permisit, Chelciam verò & Ismaelem apud se detinuit tanquam obsides. Id postquam Agrippa resciuit, pontificatum detulit Iosepho cognomine Cabi, Simonis quondam summi pontificis filio.

De procuratore Albino. *Cap. VIII.*

CÆSAR autem de Festi morte accepto nuncio Albinum in Iudæam misit præsidem. Rex verò Iosepho iusso priuatam vitam agere, sacerdotium eius dedit Anani filio, & ipsi vocato Anano eodem quo pater nomine. Seniorem istum Ananum aiunt fuisse omnium felicissimum, vt qui filios habuerit quinque, omnes potitos summi Dei pontificio, cùm prius ipse ad satietatem hac dignitate esset perfunctus: quod ad eam ætatem nulli antè summorum pontificum contigerat. Iunior autem Ananus, is quem nunc summum pontificatum accepisse diximus, audax erat & ferox ingenio, secta Sadducæus, quod hominum genus apud Iudæos in iudicando est seueriſſimum, vt antè docuimus. Talis igitur cùm esset, tempus opportunum se nactum ratus, mortuo Festo, Albino adhuc agente in itinere, concilium iudicum aduocat: statutúmque coram eo fratrem Iesu Christi Iacobum nomine, & vnà quosdam alios, reos impietatis peractos lapidandos tradidit: quod factum omnibus in ea ciuitate bonis & legum studiosis vehementer displicuit: missíque ad regem clàm nunciis rogauerunt mandaret Anano, ne quid tale posthac ageret. nam ne nunc quidem recte egisse. Quidam etiam Albino occurrẽtes venienti ab Alexandria, docuerunt eum non licuisse Anano sine ipsius consensu aduocare concilium. horum verbis ille persuasus iracunde scripsit pontifici, daturum sibi pœnas minitans: & Agrippa rex eam ob causam post tertium mensem ablatum ab eo pontificatum Iesu Damnei filio concessit. Albinus porrò, vt venit Hierosolyma, omnem curam & diligentiam adhibuit, vt pacaret prouinciam, interfectis multis sicariis. Ananias autem pontifex indies apud populum celebrior fiebat & carior, honorabatúrque ob liberalitatem ab omnibus: quotidiéque Albinum donis venerabatur & summum pontificem. Sed habebat seruos pessimos, qui adiuncto sibi audacissimo quoque obeuntes areas, vi auferebant sacerdotum decimas, pulsantes eos, qui cunctarentur reddere. alij quoque pontifices faciebant similia, nemine valente compescere: multíque sacerdotum quibus antè ex decimis alimenta fuerant, tunc absumebantur inedia. At sicarij die festo qui tum superuenerat noctu vrbem ingressi viuum ceperũt scribam ducis Eleazari. is erat Ananiæ pontificis filius. hunc vinctum abduxerunt, ac deinde miserunt Ananiam, qui eorum nomine promitteret scribam dimittendum, si pater Albino persuaderet, vt ex eorum numero decem captiuos solueret: tum Ananias vrgente necessitate ab Albino impetrauit, quæ latrones illi postulauerant, id quod maiorum calamitatum fuit initium. Latrones enim semper aliquam artem comminiscebantur, qua ex Ananiç cognatis quempiam interciperent, nec prius dimittebant, quàm è suis aliquot reciperent auctíque denuo magno numero, & recepta audacia, totam eam regionem vastabant. Hoc tempore Agrippa rex prolatis pomœriis Cæsareæ quæ Philippi dicitur, mutato nomine in Neronis honorem vocauit eam Neroniada: & theatrum apud Berytios impendiis magnis exædificatum ornauit spectaculis annuis, assignata in eum vsum ingenti vi pecuniæ. Frumentum enim donauit ei populo, & oleum viritim distribuit: totámque eam vrbem ornauit statuis passim dispositis atque expressis ad antiqua clarorum artificum archetypa imaginibus: & omnia penè sui regni ornamenta in eam ciuitatem transtulit: vnde magnam sibi apud subditos parauit inuidiam, quòd suos spolians externam vrbem excoleret. eodem rege iubente Iesus Gamalielis filius

XVI.

in ſummo pontificatu ſucceſſit Ieſu Damnei filio non libenter ſibi cedenti, vnde natum eſt inter vtrumque diſſidium. aſcitis enim globis audacium iuuenum ſæpe à conuitiis prorumpebant ad lapides. Sed inter alios eminebat Ananias ex amplis facultatibus largitione plurimos ſibi concilians. Coſtobarus quoque & Saulus ſuam quiſque circa ſe manum habebat ſceleratorum hominum, orti genere regio, & propter Agrippæ cognationem fauorabiles, alioqui violenti & ad ſpoliandos infirmiores promptiſſimi. atque ex illo maxime tempore labare cœpit noſtra reſpub. & indies in deterius
XVII. ruere. Porrò Albinus audito Geſſium Florum ſibi ſucceſſurum venire, videri volens gratificatus Hieroſolymitanis ciuibus, productis vinctis, quotquot erant in manifeſte capitali culpa iuſſit interimi: reliquos, qui leuioribus de cauſis conjecti erant in vincula, reductos in carcerem pecuniis mulctatos dimittebat alium poſt alium. atque in hunc modum vacuato vinctis carcere Iudæa repleta eſt latronibus. Interea Leuiticæ tribus homines quorum erat ſacros hymnos in templo canere, adito rege induxerunt eum precibus, vt aduocato concilio decerneret eis vſum ſtolæ lineæ, quę tum ſolis erat conceſſa ſacerdotibus. hanc enim nouationem pertinere ad perpetuam ipſius regni memoriam. neque fruſtra fuit eorum poſtulatio. Rex enim de concilij ſententia permiſit hymnorum cantoribus, vt depoſito priore habitu, lineum, vt voluerunt ſumerent. Aliam etiam eiuſdem tribus partem addictam templi miniſteriis, ipſorum precibus motus permiſit ſacros hymnos canendos ediſcere: quæ omnia fiebant contra inſtituta legis patriæ, nunquam violatæ abſque piaculo. Iam abſolutum erat & templi ædificium. Populus igitur cùm videret eſſe in otio circiter octodecim opificum millia, ſolitorum hactenus in templo ex operarum mercedibus victum quærere, nolénſq; ſacram pecuniam repoſitam habere nequando præda Romanis fieret, ſimúlque opificibus inde prouiſum cupiens: quòd vel vna hora operato ſtatim merces repræſentaretur: ſuaſit regi, vt Orientalem inſtauraret porticum. ea templi extima claudebat profundæ valli & anguſtæ imminẽs, ac proinde ſubnixa muro quadringentos alto cubitos, ſaxis conſtructo quadratis valde cãdidis: erátque cuiuſque ſaxi longitudo cubitorum viginti, ſex verò altitudo: opus Solomonis regis, qui primus integrum templum condidit. Rex autem cuius curæ Claudius Cæſ. fabricam templi commiſerat, reputans, quodcunq; opus demoliri facile, reparari difficile, maxime talem porticum egentem & tempore longo & pecuniis plurimis, non annuit populi precibus: ſed vrbem candido ſaxo cõſternere ſi liberet non vetuit. Poſt hæc Ieſu Gamalielis filio pontificatum abrogatum concedit Matthiæ Theophili filio, quo pontifice Iudaicum bel-
XVIII. lum habuit initium. Conueniens videtur præſenti hiſtoriæ narrare de pontificibus, quæ origo eorum, & qui ad hunc honorem admittantur, & quot vſque ad finem eius belli fuerint. Primus igitur omnium hoc Dei ſacerdotium geſſiſſe fertur Moyſis germanus Aaron pontifex: quo defuncto ſucceſſiſſe mox filios, ac deinde illorum poſteritati manſiſſe hunc honorem perpetuum. vnde conſuetudo obtinuit accepta à maioribus, neminem Dei pontificem fieri niſi deſcendentem ab Aaronis ſanguine, nec eam dignitatem concedi vel regibus oriundis alio genere. Fuerunt igitur vniuerſi à primo Aarone vſque Phanaſum, quem belli tempore ſeditioſi declarauerunt pontificem, LXXXIII. numero. horum XIII. præfuerũt ſacris ab eo tempore quo primum in deſerto Moyſes erexit Deo tabernaculum, vſque dum in Iudæam ventum eſt, vbi Deo templum ædificauit rex Solomon. nam à principio pontificibus non ſuccedebatur niſi mortuis: deinde viuentibus etiam ſubrogari cœperunt alij. Itaque hi XIII. cùm eſſent duorum Aaronis filiorum poſteri, per cõtinuatas ſucceſſiones hoc honore potiti ſunt, ſub his primò penes optimates adminiſtratio fuit reipublicæ, pòſt ad monarchas, poſtremò ad reges tranſiit. ex quo autem die patres noſtri ductu Moyſis Ægyptum ſunt egreſſi, vſque ad templum à Solomone rege conditum, elapſi ſunt anni DCXII. poſt XIII. illos pontifices alij XVIII. ſecuti ſunt, à tempore Solomonis regis ſibi ſuccedentes, vſque dum Nabuchodonoſor Babyloniorum rex contra noſtram vrbem expeditione facta templum incendit, & tranſlata tota gente Babylonem, Ioſedecum quoque pontificem illò abduxit. horum pontificatus tempus CCCCLXVI. annorum fuit, menſium ſex, dierum decem, rempub. Iudæorum gubernantibus regibus.

poſt

poſt ſeptuageſimum autem Babylonicæ captiuitatis annum Cyrus Perſarum rex dimiſſis Babylone Iudæis & reuerſis in antiquam patriam permiſit templum denuo condere, quando Ieſus Ioſedeci filius aſſumpſit ſummum ſacerdotium. Hic & eius poſteri quindecim vniuerſi vſque ad regem Antiochum Eupatora ſtatum reipub. popularem rexerunt per annos CCCCXIII. Cæterùm iam dictus Antiochus cum ſuo duce Lyſia primus Oniam cognomento Menelaum apud Berytum vita ſimul priuauit, & ſacerdotio, repulſóque à ſucceſſione eius filio, Iacimum conſtituit ſummum pontificem, natum quidem ex Aaronis progenie, ſed non ex eadem familia. quamobrem Onias defuncti Oniæ pontificis filius nomine patrem referens, in Ægyptum profectus & inſinuatus in Ptolemæi Philometoris ac Cleopatræ eius coniugis amicitiam, perſuaſit eis, vt in Heliopolitica præfectura Deo tẽplũ inſtar Hieroſolymitani extruerent, ſéque illic pontificem conſtituerent: de quo templo ſæpe aliàs diximus. Iacimus autem triennio in pontificatu exacto mortuus nẽminem ſucceſſorem habuit, ſed per ſeptennium ſine pontifice manſit ciuitas. Dein poſtquam Aſſamonæorũ familiæ principatus noſtrę gentis eſt creditus, rebellantes Macedonibus Ionathan creauerũt ſummum pontificem, qui ſeptennio toto præfuit. quo per inſidias Tryphonis ſublato è viuis, frater eius Simon obtinuit id ſacerdotium. cui dolo generi oppreſſo inter epulas, filius Hyrcanus in honore ſucceſſit. eum cùm per vnum & triginta annos geſſiſſet, iam decrepitus ſucceſſori Iudæ reliquit ſuo filio, qui alio nomine Ariſtobulus eſt dictus. huic frater hæres fuit tam regni quàm ſacerdotij, poſtquam ille ſumpto tum primum diademate vnum annum vtraque dignitate potitus eſt. Is nomine Alexander & ipſe regnum coniungens pontificatui cum vigintiſeptem annis præfuiſſet rebus Iudaicis moriens Alexandræ vxori permiſit deligendi pontificis arbitrium. illa Hyrcano id addixit, exactóq; in regia poteſtate nouennio è viuis exceſſit: quo toto tẽpore Hyrcanus eius filius pontificatum tenuit. nam poſt matris obitum Ariſtobulus frater moto bello victum pontificem ad priuatam vitam redegit, & ſibiipſe regnum ſimul vſurpauit ac ſacerdotium: exactiſque in vtraque dignitate tribus annis, & totidem menſibus, cùm ſuperueniens Pompeius vi cepiſſet Hieroſolyma, à victore vinctus Romam miſſus eſt cum liberis: & Hyrcanus reſtitutus in pontificatum, principatum quoque ſuæ gentis accepit, ſed abſque diademate: prætérque priores illos nouem, per alios XXIII. annos ſummum ſacerdotium obtinuit. Poſt quos completos Barzapharnes & Pacorus dynaſtæ Parthorum traiecto Euphrate bellum Hyrcano inferunt, eóque viuo abducto Ariſtobuli filium Antigonum regem conſtituunt: qui poſt tres annos & totidem menſes expugnatus ab Herode & Soſio, apud Antiochiã iuſſu Antonij dedit ſupplicium. Herodes autem accepto à Romanis regno non amplius ex Aſamonæo genere creauit pontifices, ſed eum honorem quibuſuis ex ſacerdotum ordine conceſſit etiam obſcuris, abſque vno Ariſtobulo. hunc enim Hyrcani à Parthis capti nepotem, & Mariamnes ſuæ vxoris fratrem, ob fauorem populi, & Hyrcani aui memoriam ſummo ſacerdotio dignatus eſt. deinde veritus ne omnes in illum eſſent propenſiores, apud Hierichuntem arte necauit natantem in piſcina, vt ſuprà diximus: neque poſtea vlli ex Aſamonæorum poſteritate hoc ſacerdotium committere voluit. idem fecit in ordinandis põtificibus Archelaus eius filius, & Romani, qui poſt illum cum poteſtate prę-fuerunt prouinciæ. Sunt igitur, qui ab Herodis principatu vſq; in diẽ qua templum & vrbs incẽdente Tito conflagrauit, pontificatũ geſſerunt, in vniuerſum numero viginti octo: tempúſque eorum ſacerdotij centum anni, & ſeptem inſuper: quorum aliqui ſub Herode fuerũt, & Archelao eius filio: defunctis autem his penes optimates fuit reſpublica, collocatis in eius faſtigio pontificibus: de quibus hactenus dixiſſe ſufficit.

Quomodo Florus Albini ſucceſſor tantis Iudæos affecerit iniurijs, vt coacti ſint arma ſumere. Cap. IX.

GESSIVS autem Florus Albino ſucceſſor à Nerone miſſus plurimis Iudæos repleuit calamitatibus. is Clazomenus erat genere, adduxítque ſecum Cleopatram coniugem nõ minus improbam, per quam, vt Poppeæ Auguſtæ amicam, Iudææ adminiſtrationem impetrauerat. adeò verò po-

teſtate violenter abuſus eſt, vt Albinum Iudæi deſiderarent quaſi beneficum. nam ille quantum poterat clam erat malus & nocens: Florus cõtra quaſi ad oſtentandam miſſus malitiam, publice traducebat noſtræ gentis iniurias, nihil ſibi ad ſummam in rapinis & ſuppliciis iniquitatem reliquum faciens. erat enim inflexibilis ad miſericordiam, nullis vnquam lucris ſatiabilis, vndecunque parua æque captans ac magna, vt etiam latronum eſſet particeps. multi enim illum quæſtum exercebant de incolumitate, quam ab eo redimebant decifis prædarum partibus: adeóque nullus erat iniuriarum, vel modus, vel finis, vt miſeri Iudæi non ferentes rapacem latronum inſolentiam cogerentur laribus relictis & patriis ceremoniis, ad exteros fugere, iudicantes vbiuis etiam apud Barbaros ſe viuere poſſe commodius. Et quid multis verbis opus eſt? Bellum contra Romanos ſuſcipere ſolus Florus nos compulit, malens ſemel vniuerſos quàm paulatim perdere. Itaque ſecundo anno poſtquam is venit procurator in prouinciam, duodecimo verò Neronis imperij, bellum id cœptum eſt: quo tẽpore quanta vel coacti fecimus, vel perpeſſi ſuſtinuimus, exacte cognoſcere poterunt, qui dignabuntur legere libros à nobis conſcriptos de bello Iudaico. atque hîc dicendi finem faciam de antiquitatibus, quas belli argumentum ſequitur. Præſentis autem operis textus continet totum illud tempus inter primam creationem hominis & annum Neronis principis duodecimum: quæq; per tot ſecula Iudæis, vel in Ægypto obuenerunt, vel in Palæſtina cæteráque Syria, tum quas clades ab Aſſyriis & Babyloniis accepimus, quóve modo tractati ſimus à Perſis & Macedonibus, & poſtremò à Romano populo. his enim omnibus accurate deſcriptis, etiam pontificum ſucceſſiones recenſuimus, continuatas per annorum duo millia. pari diligentia regum quoque res ordine tradidimus, & ſtatus reipublicæ monarcharúmque potentiam, per omnia ſecuti autoritatem ſacrorum voluminum, ita vt à principio ſumus polliciti. ausímque addere quòd nemo alius ſcriptor Iudæus, externúſve potuiſſet hoc argumentum tanta fide Græcis hominibus prodere. ego enim tribulium meorũ confeſſione diſciplinas egregie calleo, Græcanicę quoque literaturæ non ſine profectu dedi operam, quamuis exquiſitam pronunciandi rationem aſſequi per patriam conſuetudinem non licuit. noſtri enim homines nõ ſuſpiciunt eos, qui multas perdidicerunt linguas, quod ſtudium profanum apud eos habetur & ſeruis commune cum ingenuis. ſolos autem ſapientes ſuo ſuffragio pronunciant, qui legis & ſacrarum literarum tantam aſſecuti ſunt peritiam, vt eas etiam interpretari valeant. qua in re cùm multi collocarint operam, vix vni ſucceſſit atq; alteri, quibus mox dignum præmium contigit. Fortaſſis autem nulla inuidia prohibet etiam de meo genere, geſtiſque per totam vitam rebus pauca exponere, dum adhuc ſuperſunt, qui vel atteſtari poſſunt, vel coarguere: atque ita concludetur harum antiquitatum tractatio comprehenſa viginti voluminibus, verſuum verò ſexaginta millibus. Quòd ſi Deus conceſſerit, compendio rurſum referam belli caſus, & quæ nobis in præſentem vſque diem euenerunt, quæ incidit in decimumtertium annum principatus Domitiani Cæſaris, ætatis verò meæ ſextum & quinquageſimum. Promiſi etiam ſcripturum me quatuor libros de Iudæorum opinionibus, & quas de Deo eiúſque eſſentia, & de legibus, quare per eas liceat nobis facere, alia non liceat.

FLA

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Une ou plusieurs pages sont omises ici volontairement.

RERVM OMNIVM APVD IOSEPHVM MEMORABILIVM INDEX

SECVNDVM ALPHABETI ORDINEM.

Primus numerus Paginam, Posterior numerum linearum denotat.

Aaron Moysi in Aegyptum redeunti occurrit Pagina 49. Linea 10. Aaroni sacerdotium confertur 59.40. confirmatur 92.10. eius filij quatuor 60.8. quomodo purificatus 60.40. filij eius duo se mactare deo offerunt, exacti, ibid. 50. uirga eius floret, & profert amygdala 72.00. moritur 73.30. primus fuit pontifex 424.30.

Abaneth qualis zona 58.4

Abarim mons 87.30.

Abdiæ propheta Cyro præfecto restituendo templo Hierosolymis 422.20.

Abdastartus rex Tyriorum Belcastarto patri successit 661.50. eius mors ibidem

Abdemonus Tyrius adolescens problemata dissoluendo uincit 179.4. & 661.40.

Abdonis principatus Hebræorum 104.40.

Abel quid significet, occiditur à fratre 53.

Abelmachæa urbs 151.30.

Abemerigus Iudæ suam filiam dat uxorem 424.30.

Abensyri præfectus exercitus 118.50.

Iebosthum Sauli filium constituit regem 136.40. pugnat contra Ioabum ibidem. transfert regnum ad Dauidem 137.30. ab Ioabo fraudulenter occiditur 138.20.

Aber secundi ex fratribus Machabæi supplicia crudelissima, tolerantiaq; eius 696.40. & 697.10.

Absalomus Amnonem fratrem iugulat 147.50. fugit in Gesuram, unde à patre reuocatur, reuocatur, item soror eius & cæsaries qualis. & quomodo Ioabum tractarit 148.10. populares aura captat & regnum 149.10. cum patris concubinis rem habet 150.20. cogit magnum exercitum contra patrem 151.30. pendens in arbore interimitur 152.20.

Abias Arabum rex prælio victus sibiipse manum infert 447.30.

Abias Salomonis filius quomodo se gesserit in administratione principatus 212. 20. & 1042.20.

Abiathurus Achimelechi filius seruatus à Saule sanctia 117.30. confirmatur ei pontificatus 156.2. quomodo à Dauide iuuatur, eius domus sacerdotio priuatur 163.40.

Abibalus rex Tyri pater 173.5.

Tyriorum rex 661.20.

Abigæa Nabali uxor Dauidem commotum placat 130.20.

Abilamarodachus Nabuchodonosori filius in paternum regnum succedit & Ioachinum è uinculis eximit 223.40.

Abimelechi Bethlemitæ in Moabiticã terram cum suis profectio 107.20.

Abimelechus Gedsonis nothus, fratres legitimos occidit, & imperiũ arripit 102.28. urbe & tribu pellitur ibid. Sichimas captas solo æquat 103.20. occiditur à muliere ibidem 30.

Abimelechus Palæstinæ rex Saram cõcupiscit 15.30.

Abiron cum suis terra dehiscit 71.30.

Abisace puella calefacit senem Dauidem 159.20. ambit eam uxorem Adonias 168.20.

Abiseus Ioabi frater, uir fortis 136.40. & 153.50. cum fratre Sabæum persequitur 157.10. uindicat regem ab interitu, occiso Acmone 156.10.

Abrahamus quando natus 12.30. Lotum nepotem adoptat 12.6. è Chaldæa migrat in Charanæam, & dei uerũ cultum instituit ibid. hinc in Aegyptũ proficiscitur, ubi uxorem fingit esse sororem suã ibidem. Aegyptiis disciplinas instituit 13.5. Assyrios uincit 13.30. decimas dat Melchisedeco, & promittitur ei filius à deo 13.50. genuit Ismahelẽ ex Agare 14.30. hospitatur angelos tres ibid. migrat in Gerara 15.30. à deo renatur ibidem. monumentum sibi & posteris comparat 17.40. ducit Chetturã uxorem, suscipit liberos ibid. Isaco quærit uxorẽ ibid. moritur 18.10. eius arma contra Pharaonem 609, & 610.

Abrahami domicilium, uicus 12.30.

Absalomon tyrannidis Manahemi adiutor 551.40.

Absalonius patruus, & socer Aristobuli captus 298.10.

Accarõ nõ potuit capi ab Hebræis 95.40.

Achabus Amarini filius regnũ paternum nactus maioribus cõtumaciæ id sceleribus quam antecessores sui 186. 10. agnoscit suum fatũ & pœnitet 187.10. cedit Adadi filio belli inferenti 187.20. eundem uincit 188.10. occiditur 191.1. ipsius liberorum capita præciduntur 199.30.

Achar furtum committit 90.4. plectitur ibidem 40.

Achæ, quinti ex fratribus Machabæi immania supplicia, eiusq; insignis tolerãtia 697.50.

Achazes Iothami filius regnum paternum arripiens, idolis filiũ holocaustoma offert, bellóq; impetitus, magnam patitur stragem 206.30. Assyriorum regis auxilio ulciscitur Syros, stultus & impius moritur 207.10.

Achiabus Herodis nepos aulæum prohibet 373.40. impetitur à 2000. militibus dimissis 378.50. Herodem manum sibi inferentem prohibet 504.20. militibus tumultuantibus resistit 379.1.

Achias pontifex 117.30.

Achiæ prophetæ Hieroboamo regnũ & alia uaticinatur 176.40. 180. 181.

Achilaus princeps cõmen arenstiũ 156.1.

Achimanus Berzellei filius apud Dauidẽ manet 106.1.

Achimus Dauidi uictoriã nunciat 153.50.

INDEX

Achimelechus pontifex Dauidem comeatu iuuat 127.30. accitus ad Saulem occiditur cum omni sua familia 127.30

Achitophel à Dauide ad Abesalomū defecit 149.30. male consulit domino suo 150.20. propter spretum cōsilium relinquit Abesalomum & se suspendit 151.30

Acmes ulla famulæ dolus 371.4. & 503. 50

Acmon gigas Dauidem aggressurus ab Abisæo perimitur 156.10

Acusilaus Argiuus quo tempore historiā condere inceperit, & in quibus Hesiodum corrigat 656.10

Adadus Azaelis filius paternum in regnū succedit, quo ab Ioa Israelitarum rege priuatur 203.10

Adadus Syriæ & Damasci rex cum Dauide confligens uincitur 143.1

Adadi huius posteri dicti reges Syriæ, sicut Aegypti reges Ptolemæi ibidē. 7

Adadus tertius Samariam nactus ibidē. 11

Adadus Syrus Achabe belli infensis cedenti, ab eo tandem uincitur 187.10. & recipitur in gratiam 188.40. Ioramo insidias & Eliseū capere conatus frustratur 194.40. bello aggreditur Ioramum ibid. fugatur à deo 195.10 præfocatur ab Azaele 197.10

Adami creatio, & quid ea uox significet 3.40. lapsus & mulcta 4.40. eius soboles posterita & mors 5.1

Adar mensis 87.40, 213.10, 238.42.20

Adar mensis dies XIIII. & XV. cur festi Iudeis 242.30

Aderus Syriam occupat, & rex eius efficitur 176.30

Adonia quid significet 25.20

Adonias dictus Esaias ibidem

Adoni quid significet 95.10

Adonias Dauidis filius regnum paternum affectat 159.40. fugit ad asylū, & ueniam commissi à patre impetrat 160. 20. salutat matrē Salomonis, & Abisaces connubiū ambiēs occiditur 167.20

Adonibezecus capitur ac truncatur manibus & pedibus, sicuti ipse alios reges mutilauerat 95.20

Adoramus quæstor tributorum ordinatur 155.50. & 156.1. lapidibus obruitur 177.50

Adulterij suspecta quomodo purgetur 64.30

Adramalechus Senacheribi filius patricida 211.30

Adrazarus Sophenorum rex à Dauide uictus 142.40

Aegyptius uates seductor Iudæorū 431. 40

Aegyptij populus qualis 10.30, & 27.40

Aegyptius quis astronomiam & arithmeticam primus tradiderit 13.4. non licere eis greges curare 11.8. cur quin-

tam fructuum portionem regibus pendant 36.40. pugnant cum Aethiopibus 40.10. Hebræos infestissimos habent 46.6. quare Babylonē abducti 720.40. eorum antiquissima rerum memoriæ traditio 635.40. 657. testimonia de Iudeis 659. & 666.10. quid eis Græcorum commercium conciliarit 658.40. sexaginta milia Iudæorum peremerunt 651.40

Aegyptiis gratificari uolentes ueritatem de gestis Iudæorū corrupere 667.10

Aegyptiorum diu descripti 668.40. & 676.30. seruitus 679.20. eorū mali mores taxati 676.10

Aegyptiis nemo regum aut imperatorum insidiatus legitur est 676.40

Aegyptiū mare totū portub. caret 590. 30

Aegyptū fames ingens occupat 30.30. & 36.30

Aegypti regina Salomonē inuisit 174.30

Aegypti descriptio 528.10. & 590.20

Aegyptus unde nomen acceperit 660.50

Aelius Gallus duas auxiliarium ab Herode missorum Cæsari 221.10

Aemilius Iucundus à Iudæis occisus 422.10

Aemilius Regulus Corduben. 456.10

Aeneas, qui Aretas postea dictus, Arabum rex constituitur 557.20

Aeoles populus 19.10

Aeranis quis inuentor 5.10

Aeris genus auro preciosius 245.30

Aeriacæ Persicus, qualis 431.30

Aeta, petra, Sampsonis habitatio 103.10

Aeternius Fronto magister domūs legionum Alexandrinarum 618.10

Aethiopes populus 10.30. bello Aegyptios infestant 40.10. quamdiu à Nasce uicti 41.10

Aethiopas ab Aegyptiis circumcisionem accepisse 180.30

Agaris insolentia ob conceptum infantem punitur 14.10. ablegatam miserum consolatur angelus 16.10

Agatharchides historicus 666.10

Aggæus propheta 232.10, 233.10

Agirz Nabathæi facinus 614.10

Agrorum terminos quis primus fixerit 5.40

Agriculturam quis inuenerit ibidem

Agrippæ Aristobuli filij soboles 391.10

Agrippæ uaria fortuna 392.

M. Agrippæ in Iudeos benecolentia 253. 30

Agrippa in Asiam mittitur 357.40. ab Herode magnifice excipitur epulum præbet populo 242.10. ciue in Iudæos studium 350.30. & 364.40

Agrippa rex Herodem apud C. Calagulā accusat 397.50. accusati tetrarchias ac bona consequitur 398.10. conuiuio sumptuosissimo Cæsarē excipit 400. 20. Iudeos reconciliat Caio 399.30. hortatur Claudium ad retinendū principatum 416.40. tergiuersator bilinguis, ibidē. quæ beneficia à Claudio Cæs. acceperit 418.50, & 419.10. eius in Iudæam reditus 419. Silam uinctum adserui 419.20 reliqua eius gesta usq; mortem 421.422.424. & 513. 519. 523. 524. 526. 528. 530. 533. 534. 544. 566. 586. 595. & passim totum.

Agrippa filius Agrippæ 422.10. impetrat pontificiæ stolæ custodiam Iudeis 448.10. Chalcidi præficitur 430.10. Claudio autor ut Iudæorum causam legitime cognoscat 430.10. Chalcidem aufert ei Cæsar, & multis aliis todarbis donat ibidem 10. nuptias instruit ibidem. Galileæ parte donatur à Nerone 431.10. domum extruit 432.40. Neroniada nominat & munificus est 433.40. Magdala certat capere 442. 40. Acrē Tyriū cum Capitolio 446.40.

Agrippæ regni fines qui 465.10

Agrippina Claudii Cæsaris 478.8. matrimonio uenefico tollit ibidē filiū Neronem imperio præficit 430.10

Agrippium à quo conditum 486.10

Aiam inuadunt Hebræi, & fugantur 900.00. capiuntur & succeditur 90.10

Alabarchia magistratus 428. 20. & 430. 30

Alanorum nationis descriptio 545. irruptio in Mediam & Armeniā ibidē

Albinus Iudææ præficit 431. 10. Iudæorum latronibus cæpit 434. 10. multat 436.

Albinus Romæ præfectus Tesim Anani filium misere mutilatum dimittit 631.30

Albini procuratoris direptiones & iniustitia 431. per totum.

Alcimus dictus 256.40. profugit ad Demetrium ibidē. perit 268.40

Alexander Alabarcha mutuat pecuniam Agrippæ 392.40. Vide infra Alexander Lysimachus

Alexander Antiochi Epiphanis filius bella aggreditur Demetrio 271.10. bina cit 272.40. Ionathæ amicitiam ambit 277.30. Ionathan in summo honore habet 274.3. Ptolemæo Philometori hostis factus occiditur 276.1

Alexander Aristobuli filius Iudæam infestans à Gabinio uincitur 298.30. rebellis Romanos quatuor potest interficit 300.1. Hyrcano bellū infert 459. 3. cum Gabinio pugnat 470.10. seruiri pertuitur 300.10

Alexandri ficti actus & fallacia 511.1. Vide Pseudalexander

Alexander Herodis filius Romæ reuersus ducit uxorem 342.1. accusatus à patre causam dicit, & reconciliatur 347. 20. 348.1.

20.348.1. calumniis oppreſſus coniicitur in uincula à patre 354.40. reconciliatur patri per ſoecerum 355.20. iterum calumniis urgetur ab Eurycle aliiſq; 357.40. & in carcerem detruditur ibid. accuſatus à patre Beryti, dānatur 360.30. ſtrangulatur 362.8

Alexāder Herodis filius ueneficij accuſatur à patre 489.30. iterum accuſatur 492.10. & in uincula cōiicitur ibidē 30. accuſatur 495.10. ſtrangulatur 496.20. eius ſoboles ibidem

Alexandri Herodis filij poſteri in maiore Armenia regnauerunt 518.20

Alexāder Iannæus Hyrcani filius, rex factus fratrē inſidiantē interimit 287.20. circumuenit aſtu Ptolemæum Lathurum, à quo poſtea uincitur 288.20. iterū belligeratur cōtra eum 289.10. prœliatur cum ſuis 290.20. cum Demetrio Eucæro ibidem. immanitatis cauſa Thracides dictus: aliāq; geſta & mors 290.30.292.8. & 464.20. 465.20.466.10

Alexander Lyſimachus Alabarcha ſolutus uinculis à Claudio 418.30. eius diuitiæ quantæ 428.20

Alexander rex primus Macherunta ædificauit 644.8. quo tempore mortuus 665.9. eius morte Iudæi in Aegyptū & Phœnicen translati 665.30

Alexander Philippi filius patri in regno ſuccedēs quas tulerit victorias 243.30 Damaſcum & Tyrum capit atq; Gazam 244.10. pōtificem Iadadum ueneratur, & Hieroſolymis deo immolat, Danieliſq; prophetiā interpretatur, & Iudæis quæcunq; poſtularant conceſſit 245.1. & 533. eo mortuo quomodo regna eius occupata 245.40

Alexander Tiberij pater portam templi ſupra Corinthiā craſſiori auro & argento perfudit 601.50

Alexander Veles rex 276.8

Alexander Zebinæ Demetrij uicti loco rex conſtitutus fœderatur Hyrcano 284.20. in bello cadit ibidem

Alexandra Alexādri Iannæi uxor quomodo à morituro marito inſtructa regnū ſeruarit & adminiſtrarit 291.40. morbus eius & mors 293.20.394.1. 624.625

Alexandra Hyrcani filia, uxor Alexādri Ariſtobuli, inſenſa Herodi 320.40. 321.1

Alexandra Phaſaeli filia 391.10

Alexandria plus ſingulis menſibus quām Hieroſolyma toto anno pendit Romanis 528.5. iiſdem quatuor menſiū annonam miniſtrat ibidem. 10

Alexandria ciuitas poſt Romam maxima 592.

Alexandriæ portus deſcriptio 590.40. urbis ſitus deſcriptus 528.8

Alexandrinorum ſeditio contra Iudæos 534.4

Alexandrini Veſpaſianum pro imperatore prompti agnoſcunt 390.

Alexandrinorum fortitudo & præſtantia in oppugnatione Hieroſol. 605.40

Alexandrini quandiu ceſſerint Iudæorum ſolennitatibus 676.20

Alexandrini ſeditionis autores, Apionis ſimiles ibidem

Alexandrium arx 297.2.467.20

Alexas ducit Salomem uxorem 363.30. iubetur ab Herode nobiles Iudæos ſe defuncto occidere 373.20. pie agit 374.20

Aliſas, Aliſæi 10.10.

Aliſfragmuthoſis rex cōtra paſtores gerit bellum 660.5.

Aliturus mimorum actor 437.50

Allus Samarita, libertus Neronis 393.20

Althemus præ timore obriguit 484.40

Amalecitæ gens 50.40

Amalecitæ bellum Iſraelitis inferunt & uincuntur 50.51

Amalecitæ Hebræos ſubigunt 100.40. eorum rex captus et occiſus 119.20. 120.10

Amalecitas quanto deus odio ſit proſecutus, & quomodo Saulus eos extirpauerit 119.4. Dauid cædit eos 134.20

Amalecus nothus Aliphazæ filius 25.30

Amalecitis regio ibidem

Amanus quanto in honore apud Artaxerxem habitus, & quantum in Iudæos propter Mardochæum concepit odiū 238.4. cōſulit contra ſeipſum 239.20 in crucē Mardochæo paratam ſuſtollitur 241.30. & filij eius 242.40

Amaræi filij quomodo Ioannem Gaddim interfecerint, & quæ eius cædis pœnas dederint 270.10

Amarames Moyſis pater & Aaronis, deū inuocans ut Hebræos redimat exauditur 38.20

Amaranus ſeditioſus exulat 423.30

Amarinus conſtituitur rex 183.40. obit diē ſuū, relicto principatus ſucceſſore Achabo filio 184.20

Amaſias Abſolomi copiis præficitur 151.40. impetrat ueniam à Dauide, cui gratulatur regni reſtitutionem 153.30 conſtituitur præfectus exercitus 155.1. occiditur à Ioabo 155.20

Amaſias filius Ioaſi regis Iudæ, uir bonus & piis patri in regnū ſuccedit 202.30 203.1. paternæ necis autores tollit, Amalecitas, Idumeos & Gabelitas prælio uincit, & ad idola deficit 203.20. increpatur à propheta ibidē, minatur Ioæ regi, & prælio uictus capitur interficiturq; 204.10.

Amaſias ſacerdos 191.40

Amathus, Amathæ 10.11

Amathus caſtrum ad Iordanem 289.10

Ambitio quantum malum 138. per totum M. Ambiuius præficitur Iudææ 385.50

Amenophis regni terminus 660.36

Ameſſes regni terminus ibidem.

Amias Achaz fil. bello ſuperatus à Zacharia trucidatur 206.40

Aminadabus leuita 111.20

Ammanus, Ammanitæ 15.30 Hebræorum genti bellum inferentes male excipiuntur 103.50.104.1

Ammanitarum contumelia in Dauidem 385.30. & quæ de eis ultio accepta 144.10. excinduntur 146.50

Ammanitæ & Moabitæ ſocij mutua ſeſe occidunt 192.10

Ammaus exuſta 509.20

Ammaus thermæ ſanādis corporibus idoneæ 566.10 uide & Emmaus

Ammonius inſidiator Ptolemæi Philometoris occiſus 275.30

Amnon ſororē Thamarā ſtuprat 147.30 occiditur à fratre Abſalomo 148.50

Amoræi cum ſuis regibus deleti 75. qui eorum ditionis termini 73.30

Amoritis regio duabus & dimidiæ tribubus conceditur 78.10

Amoſius Manaſſis filius regno paterno ſubſtituitur, quod propter impietatē non diu tenens occiditur 213.6

Ananelus conſtituitur pontifex ab Herode 320. honore priuatur 321. reſtituitur 322.

Ananias Maſbali pontifex cum quibuſdam aliis crudeliter necatur 616.40

Ananias mercator Iudæus regias mulieres Iudaicam religionem docet 425.10

Ananias Nebedæi fil. pontificatum accepit 428.30. uinctus mittitur Romam 429.50

Ananias nominatur Sedraches 221.10

Ananius Oniæ filius copiis Cleopatræ præficitur 285.20. & 288.40.

Ananias Phariſæus Ioſepho ſe opponit 446.40.

Ananiæ pontificis liberalitas, eiuſq; ſeruorum iniquitas 433.30, & 434.4. ipſius filius capitur à ſicariis 432.30

Ananiæ pōtificis domus incenditur 550.30

Ananias pontifex cum Ezechia fratre; et pōtificibus aliis in cloacis latuit propter ſeditionem ibidem. cum fratre interficitur 530.10.

Ananus Anani filius pontificatum acquirit, & Iacobum lapidat 433.20.

Anani ſenioris felicitas ibidem

Ananus Ionāthæ filius Ceſtio portas prodere noluit 526.30

Ananus Iudæorum dux uinctus Romam mittitur 429.50

Ananus pontifex cum Hieroſolymitis bellō contra Romanos ſe præparat 542.30. 542.40. apparatum belli rurſus amittere noluit ibidem. milites contra Simōnem Gioræ mittit ibidem 40

Ananus pontifex, eiuſq; geſta 571.10. & 572.573. per totum

Anani mors Hieroſolymæ excidij principium 578.40. eiuſq; uirtutes celebrate ibidem

Ananus Sethi filius pontifex conſtituitur 385.30.eo priuatur ibidem

Ananus Simonis ſatelles ad Titum profugit 628.10

Anarabarches, pontifex Hebr. 57.30

Anaxagoræ Clazomenij mors 868.

Anchus rex Gittæ 126.30.& 131.3.exercitum ducit in Hebræos 132.10.134.8

Andromacho amicitiam renunciat Herodes 354.20

Andronicus Meſſalami filius orator 278. 40

Angelus, quale nomen 326.30

Angelos cum mulieribus coiiſſe 6.20

Anilei & Aſinei Neerdenſium facinora 402.403.404.405 per. totum

Animi unde certißimum argumentũ colligatur 129.20

Anna Helcanis uxor 108.40.109.3

Annibas ſeditioſus plectitur 423.30

Annius Minutianus 406.20.& 408.20 417.20

Annius Rufus Iudææ præficitur 385.50

Annus magnus quot annis conſtet 8

Anni ſeptimi, quinquageſimi ſeu Iobeli remiſſio 64.50

Anni quot ab exitu Iſraelis ex Aegypto uſq; ad templi Solomonis extructionẽ 434.40

Anteij interitus 411.10

Anthedo, poſtea Agrippias dicta 289.20

Antigonus Aſiã occupat mortuo Alexãdro 246.10

Antigonus Ariſtobuli filius cũ patre trãsfugiens capitur 299.30. accuſat apud Cæſarẽ Hyrcanum & Antipatrũ 301. 20. paternũ regnũ affectans proſligatur 308.30. reducitur in regnum per Parthos 310.30 amputat Hyrcano auriculas 312.30. accuſatur Romæ, & placat pecuniis hoſtẽ 313.40. quomodo ab Herode oppugnatus ſit 314.10. & inde quomodo expugnatus & irriſus à Soſio 317.50.Antonius Herodis pecuniis corruptus eũ occidit 318. 319. per totum Antipatrũ & Hyrcanum accuſat 471.30. uincitur ab Herode 474.20. rex conſtituitur 476. 40. quàm inſolẽs ex unica uictoria factus 480.20. dat ſe uinciendũ Soſio 482.30. ſecuri percutitur 482.50

Antigonus Hyrcani fil. Samariæ obſidioni præficitur 284.50. quomodo à fratre & cur occiſus 286.40.465.40

Antiochia Mygdonia, urbs 426.40

Antiochia, Syriæ metropolis 344.20

Antiocheni Demetriũ eiectum recipiunt 275.30

Antiocheni ſoli cum Sidoniis & Apamenis pepercerũt Iudeis cohabitatoribus ſuis 533.30

Antiochenſium odium in Iudæos 352.20

Antiochenſiũ petitiones apud Titũ 641. 40

Antiochus Antiochi Grypi filius victus & occiſus ab Antiocho Cyziceni filio 289.50

Antiochus Antiochi Cyziceni filius ſuperat Antiochum Grypi, & ſuperatur inde ab Eucæro & Philippo fratribus ibidem

Antiochus Aſpendius ab Hyrcani filiis uictus 462.40

Antiochus Comagenæ rex 387.6. & 421 40

Antiochus Cyzicenus cũ fratre Antiocho Grypo belligeratur 284.50.uincitur ab Hyrcano 285.1. occiditur à Grypi filio Seleuco 289.40

Antiochus deus Alexandri fil. adoleſcens rex coronatur & amicitiam cũ Ionatha init 281.40. trucidatur à Tryphone ſuo tutore 282.10

Antiochus Dionyſius Antiochi Grypi fil. Damaſci regno potitus quid geſſerit 291.4.292.1. eius cũ Alexandro & Arabibus bellum 464.50.465.20

Antiochus Epiphanes Seleuci fil. & eius geſta cõtra Iudæos 258. uſq; 265.639. 677. ad Elymaida uincitur 264.50 commiſſa regni cura Philippo moritur 265.10.& 366, per totũ. aliáq; eius geſta 690. 10. 692. 678. 693. per totum

Antiochi Epiphanis cum Ptolemæo Sexto contentio propter Syriam, & in Iudæam irruptio ſeua 461.30

Antiochus Epiphanes quomodo ceperit Hieroſolymam 610.40.613.10

Antiochus Eupator Antiochi Epiphanis fil. rex cõſtituitur 265.10.Bethſaritas. expugnat 266.7.Philippũ tutorem regnum inuadentẽ occidit 366. 40. captus à Demetrio trucidatur 266.10

Antioch. Eupator Antiochi Epiph.fil. quomodo Iudeam afflixerit 461.50

Antiochi Magni bellum cum Ptolemæo Philopatore, & beneficia in Iudæos 252.10. dat filiam Ptolemæo uxorem 254.9

Antiochi Pharanx, loci nomen 461.10

Antiochus Seleuci nepos Deus cognominatus 252.30

Antioch. Soter, etiã Pius dictus frater Demetrij rex natus Tryphonẽ perſequitur & interficit 281.50. Simonem Mattbiæ in amicitiam receptũ conatur ſubigere, ſed infeliciter ibidem.oppugnat Hyrcanum Hieroſolymis, & cognominatur Pius 282.283. per totum. regno & uita priuatur ab Arſace ibid. Seleucum Grypi uincit 289.40

Antiochus Grypus qui, & Philometor Demetrij Nicanoris fi. Alexãdrum Zebinam bello occidit, & regnum Syriæ occupat & Heracleonis inſidiis occiſus 289.40

Antiochus, Agrippa & Sohemus Veſpaſiano in auxiliũ miſerũt bina milia peditũ, & ſagittarios equites mille 546. 10

Antipas Herodis fil. cõſtituitur tetrarcha 374.affectat regnũ ibidem.portionem paterni regni acquirit 510.30

Antipas pro Antipatro fratre rex conſtituitur teſtamẽto 503.10. tetrarcha inſtituitur 504.30

Antipas pater Antipatri Idumææ præfectus ab Alexandro 294.30

Antipas regij generis uir cõprehenſus cuſtodiæ traditur 571.20. occiditur 772

Antipater Herodis fil. à patre uocatur domũ 346.3. honoribus augetur 346. 30.fratres crebris calliunijs infeſtat ibid. 354. 30. 358. 10. malicia eius 363.per totum.eius in patrem inſidiæ 364.50. 366. 367. capitis damnatus uincitur 368.1. occiditur 373.40. ab Herode patre pellitur ciuitate 488.20. fratrib. inſidiatur 489.10. prodigit 496 30. fratrum occiſorum liberis etiam male uult, & cõſpirat contra patrem 496.30 ueneno cum tollere conatur 499.10.500.6. aliis duobus fratribus calumnias ſtruit ibidem. cauſam dicit 501. 502. per totum. occiditur 504. 30

Antipater Idumeus Hyrcanum in regnum reſtituit 466.467. per totum, aliaq; eius geſta 470.uſq; 473

Antipater accuſatus, declaratur præfectus Iudææ à Iulio Cæſ. & Hieroſolymorũ muros reficit, & filiis ſuis præfecturas attribuit 478.40

Antipater qui prius Antipas, quomodo ſe ſuoſq; euexerit, & Ariſtobulum regno eiecerit 294.50.295.10. Scaurum cõmeatu iuuat 298.40.299.10. eius autoritas, uxor & liberi 301,50. qualem operam nauarit Cæſari, aliáq; eius geſta ibidem. & 302. dynaſta & procurator Iudeæ cõſtituitur à Cæſare 303.20.ſuos liberos ad gubernacula prouehit 303.30

Antipater Salomes fil. accuſat Archelaũ 376.30

Antipater Samaritæ Antipatri Herodis filij procurator 367.10. ueneficiũ apparatum Herodi indicat 499.20

Antipatris ciuitas edificatur 487.10

Antiphilus cum ſuo fratre uenenum apparauit in Herodis interitũ 367.10

Antiquitatũ libri xx. quod tempus complectantur, & quas hiſtorias 416.10

Antonia Druſi maioris uxor, Germanici & Claudij mater Agrippæ dat mutuo pecuniã 393.10.eius fauor in Agrippã 394.10

394.10. eius prudẽtia 396.50. 397.10
Antoniæ ædificij Herodiani descri. 603.30
Antonia porticus incensa, & præsidium ex ea deturbatum 530.40
Antonia turris ab Herode condita 340.40.389.10.486
Antoniæ fundamenta subuersa 624.30
M. Antonij decreta pro Iudæis 306. per totum
M. Antonius, dux Ro. 299.1. in Asiam proficiscitur, & Herodẽ defendit 308.40.475. amore Cleopatræ captus Herodem, & Phasaelum tetrarchas constituit 310.1. ad regium fastigium eundẽ promouet 313.20. ab eodem pecunijs corruptus Antigonũ è medio tollit 319.20
M. Antonius donatur ab Herode 319.1. homo impurus 320.30. Herodi nimiũ indulget 323.30. multa indecore agit in gratiam Cleopatræ 424.1. subigit Armeniam ibidem 50. uincitur apud Actiũ à Cæsare 327.40. occisus 330. qualẽ operã Gabinio præstiterit 470.10. Herodem exulẽ regno Iud. præfecit 477.50. propter Cleopatrã multa facit in Iecore 483.4
Antonius centurio à Iotapateno insidijs interemptus 557.3
Antonius præfectus alæ equitũ cõtra Romanos 543.30. eius gesta ibidem
Antonius Primus è Mœsia contra Vitelliũ cum legione tertia properat 591.40. eius gesta ibidẽ. Vitellium interficit 586.6. in conflictu cum Vitellianis quatuor milia & quingentos amisit 592.10. Romam properat ibidem.
Antonius Silo Taricheas missus cũ duobus milibus sagittariorum 563.9
Aod. uide Iodes
Apachnæ regni termini 659.40
Apamia obsidione liberata 473.10
Apellæus, mensis 235.20.259.10
Aphrica unde sic denominata 18.7
Aphri & Aethiopes quantũ annuè pendant Romanis 527.50
Apion Alexandrinorũ legatus contra Iudæos 398.30
Apion grammaticus res Aegyptiacas conscripsit 673.7. eius portentosa mẽdacia de Iudæis & tota uita taxata ibidẽ. 673.674. per totum. & eius calumniæ & mendacia confutata 674.675.676.577. per totum. prophetas facilius fabulam tragicam de Iudæis impudentissimè fingit 678.30.674.678.679.680. per totum
Apionis mors 680.20
Apobaterion locus 7.40
Apochis regni termini 659.40
Apollodoti Gazæorum ducis prælium cum Iannæo, & mors 289.30
Apollonius Antiochi dux, à Iuda Maccha bæo uictus occiditur 261.20
Apollonius Dauus præfectus Alexandri filij Antiochi Epiph. 274.30. uincitur à Ionatha 275.10
Apollonij Molonis mẽdacia de Iudæis 676.40. 678.40.685.50.686.10
Aponius senator sauciatur 418.2
Apsanes Iudæis præficitur 104.30
Aquila aurea supra portam posita deiicitur 372.2.348.349. per totum
Aquila quære Romanorũ insigne 548.20
Aquila Caligulæ interfector 410.30
Ara tabernaculi, & Arula suffumigatoria 57.20
Arabia, confinis Iudææ 295.1
Arabes qua ætate infantes suos circumcidant 16.6
Arabes Hebræos subigunt 101.50. ab ipsis rursum cæduntur 102.1
Arabum præliũ cum Herode 325.50.326. per totum
Arabũ Iudæam deuastantiũ sæuitia 380.7
Arabum gesta in Iudæa post mortem Herodis 509.20
Arabes Iudæorum transfugarum uiscera patefaciũt, aurumq; eximunt 617.30
Aramus, Aramæi 11.10
Arami liberi quibus gentibus appellationem indiderunt ibidem.
Aranes ubi mortuus ibidem.
Arasci templum 211.30
Arbela uicus 452.20
Arbori interdictæ quæ uis indita fuerit 4.20
Arca Noë 6.40
Arcæ Noë reliquiæ ubi seruẽtur 424.40
Arcæ tabernaculi forma 56.40
Arca in potestatem hostium uenit 109. quantorum malorum his fuerit autor ad quos peruenit, & quomodo Hebræis reddita 109.110
Arca transfertur Hierosolymam in templũ Salomonis 169.30
Arcades de antiquitate gloriantes, post Athenienses literis eruditi 656
Arce, alio nomine Arclipus, ciuitas 93.5
Arce, quæ nunc Petra, ciuitas 73.20
Archelais uicus conditur 383.2
Archelaidis palmeta 385.50
Archelaus Cappadocũ rex 342.40.435.348. Herodem ad sanam mentem reducit 355.40. eius prudentia 493.494
Archelaus Herodis filius à patre regno præfectus ipsius funus curat 374.30. populo se accomodat, & incidit in seditionem 375.10. accusatur apud Augustũ 376.20. ethnarcha non rex cõfirmatur ab Augusto ibidem. Glaphyram fratris defunti uxorem ducit 383.20. accusatur apud Augustum & relegatur Viennam Galliæ ibidem. 511.30. uenduntur eius bona 385.50. à fratre falsè calũniatur 500.10. rex cõstituitur 504.50. in seditionẽ incidit 505.506.507. per totũ. quod nõ rebellasset quarta tributorũ parte leuatus 511.30. eius reditus quanti ibidem
Archelaus Magdati ad Titũ profugit 628.10
Arcyon medicus 4
Arethis, sexti ex fratribus Machabæi immania supplicia, eiusq; cũ insigni tolerantia sermones 698.699. per totum
Aretas Arabum rex fugientem Hyrcanum recipit hospitẽ, oppugnationẽ Aristobuli cogitur intermittere 294.295. per totũ. cũ Scauro fœdus init 298.40
Aretas qui antea Aeneas cõstituitur Arabum rex 357.20. confirmatur 360.20
Aretas Cœlesyriæ regnũ adipiscitur 291.20.465.30. cũ Herode bellatur 390.391. per totum. & Iudææ infert bellum 465.30. à Scauro mulctatur ccc. talentis 469.9
Aretas Petræus Romæ auxiliatur 379.50
Argolicæ historiæ scriptores discrepãtes 656.40
Ariphanes Græcus historicus Iudæorum mentionem facit 666.40
Arietis instruendi bellici descriptio 552.10
Ariochus Nabuchodonosori satellitũ præfectus 221.40
Ariõ, procurator Ioseph. Tobiæ fil. 256.30
Aristæus Iudæorum negotium agit apud Ptolemæum Philadelphum 247.20.248. per totum
Aristocratiam esse optimã administr.
Aristotelis apud Clearchum uerba de Iudæis 664.50
Arius centurio cõfossus 579.30, & 509.3
Aristobuli odium erga fratrẽ Agrippam 392.10
Aristobulus Agrippæ frater, Iudæorum causam agit apud Petronium 399. per totum
Aristobulus Aristobuli fil. adolescens pulcherrimus ibidem. ab Herode constituitur pontifex, & occiditur ab eodem 322.10
Aristobulus Alexandri Iannæi fil. genero sius 291.10. quomodo adsecutus sit regnum 293. per totum. obsessus ab Areta liberatur per Scaurum 295.40. quale donum Pompeio miserit, & cõtrouersiam cum fratre apud eũdem disceptauerit 296.10. quomodo à Pompeio tractatus 297.7 uinctus abducitur Romam 298.30. uinculis elapsus iterum capitur & mittitur Romam 299.30. ueneno sublatus est 301.10
Aristobulus Herodis fil. reuersus Romam duxit uxorem 342.40. coniicitur in carcerẽ falsis calumnijs oppressus 358.10. accusatus à patre Beryti dãnatur 360.30. strangulatur 461.8
Aristob. filij Herodis, liberi qui 496.30. 518.10

Ariſtobulo Herodis filio Armenia minor à Nerone data 519
Ariſtobulus Herodis frater, priuatus mortuus filia unica relicta 518.10
Ariſtobulus Herodis dynaſtæ Chalcidis f. dominiis multis donatur à Ner. 508.5
Ariſtobulus Hyrcani f. obſidioni Samariæ præficitur 285.7. quomodo imperarit et ſæuierit in matrẽ ac fratres 285.40. fratris cæde pollutus moritur philellen dictus 286.10. primus diadema regium uſurpauit, & quomodo ſe geſſerit in matrem & fratres 286.20. mors eius 462.40
Ariſtobuli & Hyrcani furor & contentio 610.50
Ariſtobulus rex Chalcidis contra Antiochum 646.10
Armenia regio 11.20
Arnon fluuius 73.30. 74.10
Arphas uicus 545.30
Arphaxades Arphaxadæi 11.10
Artabanus Vonone uicto Parthorũ regnũ aſſequitur 386.50
Artabanus à Vitellio uictus 389.10. recuperato imperio fœderatur Neroni ibi.
Artabani cum Aſinæo & Anilæo reconciliatio & amicitia 402.50
Artabanus regno pulſus reſtituitur per Izatem 426.30. & 427.4
Artabazes rex Parthorum donatus Cleopatræ 483.10
Artabazes Tigranis filius captus 324.50
Artaxerxes regnum paternum accipiens quale conuiuiũ inſtruxerit 237.20. accuſat uxorem & diuertit ab ea ibidem. ducit aliam nomine Eſtheram 238.3. Amanẽ in ſũmo habet honore 238.40. eundem cruci ſuffigit 241.30. Iudæos periclitantes liberat ibidem
Artaxias Tigranis filius regno nõ diu potitus pellitur 324.50
Artemiſius menſis 167.20
Artorius quemadmodum ex incendio per Luciũ cõmilitonẽ ſeruatus ſit 626.20
Arucæus Arcen condidit 11.2
Arudæus, Aradus inſula ibidem
Aruntius præco retundit Germanorũ militum impetum 412.9
Arus uicus 380.5
Aruum loci nomen 127.6
Aſamonæorum gens Iudæorũ reipu. ſtatũ mutauit 231.30
Aſamonis montis Galilææ ſitus 535.30
Aſanus Abiæ filius regnum paternũ accipit 182.20. eius pietas, & bellum cum Zæreo Aethiopum rege ac victoria ibidem. mors 183.40
Aſcalon capitur 95.40
Aſcalon Iudæis ſemper inuiſa 543.30. eius ſitus ibidem 544.10
Aſcalonitæ quingentos & duo milia Iudæorum apud ſe habitantium interfecerunt 533.30
Aſcalonitis quantum incommodi arca attulerit 110.30
Aſchanes eunuchus præpoſitus Hebræorũ nobilium curæ obſequitur Danieli 121.10
Aſchanaxes Aſchanaxi 10.10
Aſer natiuitas 22. filij 36
Aſeritarum ſors in Chananæa 93.8
Aſiæ quingentas ciuitates uni rectori, & conſuli Romano parere 526.50
Aſinæus & Anilæus Neerdenſes graſſatores quomodo cum Artabano amicitiam ineunt 402.20. 403. 404. 405. per totum
Aſiongaber, loci nomen 174.10
Aſoriis ciuitas 99.50
Aſoſra, buccina 69.40
Aſperſorium tabernaculi 55.30
Aſphaltites lacus 13.20. 504
Aſphaltites lacus repletus cadauer. 383.40
Aſphaltites lacus Tiberienſi natura contrarius 584.20. eius deſcriptio ibidem
Aſphar lacus 270.10
Aſprenatis prodigiũ & interitus 409.30
Aſſamonæi principatus quando deſierit 319.7
Aſſamonæo rũ familiæ quãdo & quandiu principatus Iudæorũ conceſſ. 415.10
Aſſaracoddas Senacheribi filius patri ſuccedit in regnum 211.30
Aſſaron quantum contineat 57.10
Aſſis regni termini 659.40
Aſſuras, Aſſyrij 11.10
Aſſyriorum imperium quando diſſolutum fuerit 211.20
Aſtabarri populus 10.30
Aſtapus fluuius 41.40
Aſtartes templum 135.30
Aſtartis rex Tyriorum, eiuſq; ſucceſſores enumerati 661.40
Aſtoborra fluuius 41.40
Aſtronomiæ qui primi inuentores 6.10
Athenienſes quando & quemadmodum Romanis ſubiecti 526.20
Athenienſibus nulla cura fuit hiſtoriæ cõſcribendæ 656.40
Athenienſes religioſiſſimi crediti 679.40. ſcriptis legibus utebantur 680.10
Athenio legatus Ptolemæi Euergetis ad Iudæos 255.5
Athenio dux Cleopatræ, Herodem repellit iam uictorem 483.30. 610
Athrongæus uel Athronges paſtor regnũ affectat 379.20. 508.40
Auaris urbs Aegyptia 659.30. 660. 661. per totum
Auguſti Cæſaris in Iudæos beneficia 350.20. in Herodem odium & Aretam 357.6. reditus cum utroq; in gratiam 360.10. confirmat teſtamentum Herodis 381.30. in Italiam proficiſcitur 475.10
Auguſti mors, & quot annis imperarit 585.50
Aulæ regiæ deſcriptio elegans 600.10
Aulicæ deliciæ quæ 154.20
Aurea terra, regio 174.50. 175.1
Azael ab Adado cum muneribus mittitur ad Eliſæũ, unde ſe regem futurũ cognoſcit 197.1. contra Iſraelitas belligeratur & Hieroſolymitanos, à quo pacẽ redimit Ioaſus rex 201.40. 202.1. moritur 203.6. & 7
Azarias propheta uaticinatur Aſani animi 182.50. & 183.1
Azarias compellatur Abdenago 221.10
Azizus Emeſenorũ rex Agrippæ iunioris ſororem duxit 430.10
Azotum peſtis propter arcam detentam inuadit 110.10
Azotum captum & concrematũ 275.10
Azymorum feſtiuitas reſtauratur 208.1
Azymorum feſtiuitatis inſtitutio 45. 63.7

B

Baaras loci, & herbæ deſcrip. 644.20.
Babæ liberi occiduntur ab Herode 333.4
Babel quid ſignificet 9.20
Babylon locus cur ſit dictus ibidem
Babylonis extructio 45.30
Babylon in Cyri poteſtatem uenit 224.50
Babylonica captiuitas quando & quomodo acciderit 215. 216. 217. 218. 219. per totum
Babylonicæ turris inſtitutio 8.40. & quanta fuerit 9.10
Babylonij Iudæos perſequuntur 404.30
Babyloniorum antiquiſſima rerum memorabilium traditio 657.10
Bacca uicus 544.50
Bacchides dux Demetrij contra Iudã Machabæũ mittitur fruſtra 266.40. mittitur iterũ ac cum Iuda conſligens uincit 268.40. 269.1. adigitur ad pacem cum Ionatha incundam 271.10
Bacchidis ſæuitia in Iudæos, & eius interitus 461.1
Bactriani populus 11.20
Badus qualis menſura 167.6
Baconis regni termini 659.40
Bagoas eunuchus 365.30
Bagoſes copiarũ Artaxerxis imperator quomodo Iudæos ob homicidiũ in templo factum tractarit 241.10
Bagothous & Theodeſtes eunuchi coniurant in necem Artaxerxis, & plectuntur 238.239. per totum
Bathales Ammanitarum rex 219.50
Baiæ, oppidulum Campaniæ, ubi & calidæ 397.50
Bal quis deus fuerit 201.10. ſacerdotes eius uniuerſi ſublati ibidẽ. ædes ipſius à fundamentis diruitur 201.20
Balachus Moabitarum rex Balaamum ad Iſraelitas execrandum mittit 74.40. 75. per totum

75. per totum
Baladas Babyloniorū rex amicitiam cum Ezechia inire cupit 212.8
Balamus uates contra Dei mandatū prosiciens ab asina compellatur 75.3. bene precatur his quos execrari uolebat 75. per totum. malum consilium dat Madianitis 76.8
Balsamus ubi nascatur 174.40
Balsamum ubi proueniat 524.30
Balthasar Naboandel dictus arripit regnum Babylonicum 223.50. ipse cum suo regno in Cyri Persarum regis potestatem uenit 224.30. occidit Adoniam 163.40
Banaias satellitibus præponitur 155.50. unus fortium Dauidis 156.10
Banaias Salomonis copiis præficitur 164.9
Banaothas & Thānus occisores Iaboshi supplicio afficiuntur 139.30
Barachias autor Israelitis ut captiuos Iudeos & Bēiamitas dimittant 207.1
Barach Hebræos in libertatem uindicat 99.50
Barasa expugnata concremata 263.50
Baruchus Neri fil. Hieremiæ prophetæ scriba 215. 40. liberatur à carcere 219.30
Baris Castellum, postea Antonia 466.20
Baris mons 7.50
Barzaphanes Parthorum satrapa Syriā obtinet 310.29. 475.20
Basanes Hieroboami totum familiā sustulit 182. regnum occupat 183.10
Basanæ impietas à Gimone prophēta grauiter carpitur, sed frustra, regnumq; ab hostibus infestatum tueri non ualens moritur, Elana filio successore relicto 183.10
Bassus addit se Cassio 473.8
Batanæe, Trachonis & Auranitidis partium, quarundā domus Zenodoreæ centū talenta reditus erant 510.40
Bathuel Nachoris filius
Bathyllus Antipatri libertus uenenum heroi adfert 500.7
Batibij dictum 409.40
Bethsephon ciuitas 45.50
Begabri Idumææ uicus 384.20
Beleastartus rex Tyriorum Hiramo patri succesit 661.40
Belli leges 81.40. 86.10
Beniamin natiuitas & nominis ratio 24.30. filij decem 36.50
Beniamitarū sors in humanis 92.40
Beniamitæ post ferè duos menses quieti & agriculturæ student 95.10.
Beniamitarū fortitudo & peritia militaris 97. ducis omnium usque ad senectutem uiros ibi quomodo tributi remittatur 97.
Berenice, locus 384.10
Berenice Agrippæ filia 391.10. 417.30
Bernice Costobari filia 391.32
Bernice Polemoni nubit 430.30
Bernice Salomes filia datur nuptum Aristobulo Herodis filio 242.40. fit exosa Glaphyræ 352.1. datur alij marito 426.30.
Bernices supplicatio ante tribunal Flori, & eius uitæ pericula 523.40
Bernice & Iudei ad Cestium de Flori gestis retulerunt 524.50
Berotha ciuitas 91.40
Berosus Chaldæus de astronomia & Chaldæorum philosophia Græcè scripsit 662.10, & 663.5. eius historiæ uera & compendium de Iudæis ibidem. Græcos scriptores taxauit ibidem
Bersal ciuitas 186.10. 201.30
Bersabe putcus 15.50
Bersabe reperies in duobus locis
Berytus domicilium Romanorū 359.40
Berytus Phœnices, colonia Romanorum 538.50
Berytus qu modo ab Agrippa exornata 421.20
Berzelleus quātis beneficiis iuuerit Dauid regno pulsum 151.30. quā gratiam ei obtulerit rex 154.20.
Besara oppidum 442.50
Beselel architectus 55.10. & 60.20
Beasemmathe uxor Esau 20.20
Bethalaga uicus 270.50
Bethel quid significet 20.50
Bethenabem uicus 583.5
Bethleem toparchia 584.6
Bethmaus uicus 440.10
Bethora locus 91.40
Bethsabes forma Dauidem ad adulterium pellicit 145.7
Bethsama uicus 111.8
Bethsamitarum propbani lxx. arcā cōtingentes moriuntur 111.10
Bethsana, quæ Scythopolis 264.20
Bethsana, ciuitas 92.50
Bethsuritarum deditio 266.7
Bettæa capta & prædata 143.10
Bezecel uicus cum turri inexpugnabili 544.17
Bezethæ collis descriptio 604.10
Biblia quot annorum historiam complectantur 2.3
Bithynas, Cappadoces, Pamphylios, Lydos & Cilices Romanis tributa pendere 527.3
Borceus Agrippæ legatus à Iudæis uulneratus effugit 536.10
Borceus uicus 545.20
Bouis corrupete nocā quomodo emendanda 85.3
Boz columna uestibuli templi 168.30
Boz uir quomodo Ruthem acceperit uxorem 107.40. 108.10
Britānicus Cl. Cæsaris filius 430.40
Britān. Claudij ex Messalina f. Neroni priuigno in imperio posthabitus 518.40
Britanni quomodo & quando Romanis subiugati 526.40, & 527.2
Braceus trib. plebis 416.20
Buccinarum excogitatio & usus 65.30
Burrus præfectus prætorianorū militum 430.50

C

Cabrothaba locus 66.20
Cadmus Milesius quo tempore historiā cōscribere inceperit 656.10
Caduceatores sacros esse & inuiolabiles 326.40
Cæcilius Bassus occiso Sexto Cæsare prouinciam occupat 306.40
Cæcilius Bassus Sex. Cæsarē interfuit & copias eius occupat 473.4
Cæcina ab Antonio Primo rerū gestarū nūcius ad Vespasianū mittitur 524.40
Cæcina de proditione cogitat, & cū milite ad Antonium transfugit ibidem
Cædesa ciuitas 91.50
Cænopolis & forū quod uocatur materiarium à Cestio incensum 536.20.
Cephalio fr. Antip. cadit in prælio 496.6
Cæron regio amomi ferax 424.40
Cæsar Iudæorum & Archelai conuentum diremit 510.30. Archelao ethnarchiā seu mediam regni partem dedit ibidē. eius promißio Archelao facta ibid. reliquam regni dimidiam partem in duas tetrarchias diuisit ibidem
Cæsar quæ Salomæ largitus sit 510.40
Cæsar quas ciuitates Iudeorū regno auulsas Syriæ adiecerit ibidem
Cæsaris liberalitas in duas filias Herodis uirgines ibidem
Cæsar falsum Alexandrū deprehēdit ibid. eum remigum numero inscrit 513.3
Cæsares uocatos imperatores Rom. 173. 40.
Cæsarea conditur 486. 10. & 487.20
Cæsarea Philippi dicitur Neronis 435.40
Cæsarea Iudææ maxima ciuitas 960.2
Cæsaris templū 487.6
Cæsariensium contumeliæ in mortuum Agrippam 422.30
Cæsarienses contra Iudeos apud Neronē uictores 522.
Cæsarienses omnes Iudeos apud se habitantes trucidant 532.10
Cæsennius Gallus duodecimæ legionis ductor à Cestio in Galileā missus 535.20. duo milia Galileorum occidit ibidem
Cæsennius Petus rector Syriæ 539.40
Cæsennius Petus Antiochum regē Commagenes apud Vespasianū defectionis accusat 644.6. bellū mouet cōtra eū ibi. unctum Romanæ Ciliciæ mittit ibid.
Cæsonia ingulatur cum filia magnanima 422.20
Caiaphas constituitur pontifex 586.30
Cain quid significet, sacrificat iugulat fratrem, totus malus, multa inuenit 5. eius posteri

Caius Agrippæ & Iuliæ fil. Augusti adoptiuus 376.30
Caius Cæsar Agrippam uinculis soluit, & tetrarchia Philippi tradit, regem appellauit 512.40. ei etiam Herodis tetrarchiam addidit ibidem. 50
Caij uxor & filia occisæ 414.10. eius ingenium & mores 414.40. 415.1
Caius Cæsar Deum se uocari uoluit 516. 3. Petronium ob statuas in templo locãdas, Hierosolymam misit ibidem
Caij literæ ad Petronium 517.10
Caius per dolum interemptus, quanto tempore imperauerit ibidem
Calebus explorator Chananæe 67.1
Calidæ ad Baias 397. 50
Calidæ ad Emmauntem 386.10
Calidæ apud Callirrhoen 373.5
Caligo tabernaculi qualis fuerit 60.30
C. Caligula constituitur Cæsar 391
C. Caligula Germanici fil. 395. 30. designatur Cæsar à Tiberio 396.20. occiso Tiberio fratre opprimitur & ipse ibidem. Herodem cum coniuge mittit in exilium 398.10. quali fuerit ingenio 400.40.401. Iudæis bellum illatum reuocatur à Petronio & Agrippa 400.40.401. 1. moritur ibidem. eius in omnes sæuitia, & diuini honoris uendicatio, insaniáq; tũ contumelia in ipsum, & eius interitus 409.30. usq; 410.411.
Callimander ab Hyrcano uictus interiit 285. 8
Callistus Caligulæ libertus 408.30
Calumniarum quanta uis 463.40
Cambyses Cyri filius patri in regno succedit, & Iudæos à templi & urbis ædificatione prohibet, moritur 228.40
Campus regius, loci nomen 13.40
Cana, loci nomen 385.20
Cana uicus Galilææ 481.20
Cana seu Canatha 483.30
Canathenses ibidem
Candelabrorum tabernaculi 57.10
Capernaum fons, Nili uena esse creditus 565.20
Capharsaba, campi nomen 349.20
Caphartophbeu Idumææ uicus 584.10
Capito cẽturio à Floro præmissus ad Hierosolymitanos 522.30
Capitolij templum à militibus direptis donariis uenditur 592.20
Cappadoces populus 10.6
Carmeli mons insignis 54.1.40
Carræ, Mesopotamiæ ciuitas 20. 40
Carthaginensium origines & fata describuntur 527. 40
Carus deliciæ Herodis 565.30
Casander occupat Macedoniam mortuo Alexandro 244.10
Cassiæ portæ 589.30
Cassius Longinus 406. 407. 408. 420. per totum. occiditur 428. 10
Cassius quæ gesserit in Iudæa 301. 301. 307. per totum. 473.16. 474. per totum. affligit Iudæos 307.10.
Cassius Longinus Syriæ præses 340.40
Cassius Iulio Cæs. interfecto Syriam petit & quid gesserit 307.308. 472.474. per totum. occis. 474. ibidem
Castor rerum Iudaicarũ scriptor 677.10
Castoris Iudei uersutia & dolus erga Titum 607. 20
Castra Iudæorum, locus 301.50
Catullus, Libyæ Pentapolitanæ rector scaritis calumniandi doctor erat 654. 30. tria millia Iudæorum trucidauit ibi. eius cruciatus & mors horrẽda ibidem
Cedasa urbs 278.1
Celadus Augusti libertus 382.20. quæ Cæsaris nomine cũ falso Alexandro egerit 511.10
Celer accusatus Romæ causam dicit, & plectitur 429. 30. & 430. 3
Celer tribunus uinctus à Claudio Iudæis ad supplicium Hierosol. mittitur 519.40
Cẽdebæus præfectus uincitur à Sim. 289.10
Cenizus Hebr. in libertatem restituit 98. 40
Cestius Gallus Syriæ præses inuadit Galilæam 447.30. & 453.50
Cest. Festus à Claudio in Iudæã procurator præmissus 518.10. eius malitia 521. 40
Cestius Saulum cũ cæteris legatum ad Neronem in Achaiam mittit 537.50
Chabelo terra cur sic dicta 172. 40
Chabolo uicus 447.30. 448.10
Chærea Caij uxorem & filiam interficiendas curat 414.10
Chalamas Syrorum transeuphratensium rex 144.40
Chalebo donatur pars agri Hebronis 95. 30
Chaldæi, populus 11.10
Chaldæorũ cõsensus cum sacris literis 118
Chamis patris irrisor 12.9
Chananæus, Chanaan 10.40
Chananæorum terræ præstantia 46.20
Charetis mors apud Gamalam 368.20
Chariathbarisciuitas 121.20
Chisleu mensis 259.10. 263.10.
Chebronis ciuitatis antiquitas 587.20
Cheldias Orcheni fil. copiis Cleopatræ præficitur 285.20. moritur 289.50
Cherubeis quid fuit 56. 30
Cherubinorum uis descripta 158.10.
Chetim quid Hebræis significet 10.10
Chetimus, & Chetima insula ibidem
Chetonetæ qualis uestitus 371.40
Cheton quid significet ibidem
Chettæi populus 10.3
Chiramus operum Salomonis insignis 288.20
Christus & Christiani 387.30
Chusarthes Assyriorum rex Hebræos sibi subiecit 98.40
Chusæ, Chusæi 10.40
Chusis amicus Dauidis cõsultissimus quomodo se gesserit apud Absalomũ 149. 30
Cilla ciuitas 298.20.
Cilicas à Palæstinis bello uexatos Dauid iuuat ibidem
Cinthares idem quod talentum 57.20
Cinnyra, instrumentum musicũ 256.40
Cinyra fabula 409.50
Circenses ludi 406.30
Circumcisionis prima institutio 4.30
Cisus Saulis pater 233.20
Citharæ quis inuentor 5.30
Ciuitatem quis primus instituerit 5.6
Claudius à militib. cõstituitur Cæs. 422.50
Claudius Agrippam ad senatum legatum mittit 517.30
Cl. Romæ contra Samaritas pronũciantes eorum nobilissimos interfici iussit 519.30
Claudius quandiu imperiũ administrauerit ibidem. Agrippinæ uxoris Neronẽ puerum in imperium cooptauerat ibid.
Cleanthes peripateticus Aristotelem præceptorem suum de Iudæis narrantem inducit 664.30
Clemens præfect. urbanarum cohortium 407.20.
Cleopatra Antiochi filia nubit Ptolemæo Philopatori 254. 9
Cleopatra Flori uxor 435.50
Cleopatra Ptolemæi Epiphanis filia datur nuptum Antiocho 254.10
Cleopatra Ptolemæi Philometoris filia dicitur uxor ab Alexandro Antiochi, qui & Demetrius dictus 274.10
Cleopatra M. Antonium in sui amorem pertrahit 310.3. & 474.50. Mariamnem cum filio ad se uocat, & Antonium contra Herodem incitat 321. usq; 402.483.649.20. contra omnes omnium opibus inhians 324.325. per totum. Herodem ad sinapru solicitat 324. 30. occiditur 330.40. & 483.30
Clitus Tiberiensis ultra manu mulctatur 419.10. & 542.10.
Cluuius 409. 40
Colossus Cæsaris 487.7
Comagenensium ciuilis contentio 387.5
Commeatus ceteris omnibus qui de causa in Messiam incorruptus manserit 648.50
Conon Græcus Iudæorum mentiones fecit 666.40
Conuallis laudationis 492.20
Conuentus ciuium quæ utilitas 80.40
Coponius Iudæis præficitur 384.10. & 385.20
Coponius procurator constitutus Iudæis finibus in prouinciã redactis 516
Corban tironum explicatio 664.44.
Corban, quomodo se liberent 72.40
Coreæ, loci nomen 467.20
Cores seditionem contra Moysen et Aaronem

Aaronem excitat 71.40. dat eius pœnas ibidem
Cornelius Faustus Syllæ filius qualem se præstiterit in expugnatione templi 298.7
Cornelius Sabinus sibiipsi mortem infert 407.40. 410.30. 417.40. 418.20
Corona triplex pontificis 58.40.
Correi, locus 112.10
Corus mensura qualis 67.47.335.40
Costobarus Idumeæ Gazæ præfectus ab Herode, lucro intentus, repudiatur ab uxore 332. 30. eius violentia 434.3
Costobarus & Saulus fratres unà cũ Philippo ad Cestiũ transfugiunt 537. 50
Coturnices ubi copiosè inueniantur 49. 40
Cotys Armeniæ rex 421.50
Crassius in Parthos proficiscens Hierosolymitanum templũ spoliat periturus 300. 10. cũ omnibus suis copiis perit 301.1
Crassius in Syriæ prouinciã Gabinio succedens quid gesserit 470.20
Cretenses moribus, non uerbis erudiebãtur 680.9
Ctesiphon, urbs 405.10
Cumanus Iudææ præses constituitur 428. 30.518.20. & quid sub eo Iudæis acciderit ibidem. & 429.10. accusatur à Iudæis ibid. exulat 430. 10. 519.40
Cuspius Fadus Iudæorũ regno præficitur 422.52.423.30. seditiosos punit 423. 34.428.10
Cydoessa Tyriorum uicus 569.50
Cyprus insula 10.10
Cyprus præsidij locus in finibus Hierichũtis 533.50
Cypros Herodis filia 391.24. alia Phasaeli filia ibidem.26
Cypron, castellum 349. 20. & 487. 20
Cypris Antipatri uxor 470. 20
Cyrenæi, Marmaridæ & terribiles Syrtes quemadmodum Romanis subdita 527.40
Cyrus Persarum rex Babylonem & regem eius capit 224.50
Cyrus Iudæis Hierosolyma repetere permittit, templumq; restituere, ac uasa tẽpli eis reddit, multáq; præstat beneficia 227.10. 232.40. 610.30. perit 228.20 D
DAbariteni uxorem Ptolemæi regij procuratoris inuadunt 443.20
Dacchari herbæ descriptio 58. 50
Dagon, arx 282.20
Dagon præcipitatus 110.10
Dagonis templum exustum 275.20
Dalale meretrix Sampsonis 106.30
Dalmatas bellicosissimos sub una tantum legione Romanorum quietem agere 527.10
Damascus à quo condita 11. 20
Damascus imperio Dauidis subiicitur 143.1
Damascus à Metello & Lollio capta est 295 40
Damascenorum in Iudæos seueritas 438. 20.538.2. & 651.30
Dana oppidum 98.30.178.10
Danaus Argiuorum antiquiss. 661.1
Daniel uocatur Balthasar, & cupit durius uiuere propter ualetudinẽ & studia 221.10. insomnia diuina uidet 221. 50. regi somnia interpretatur 222.10. 273.1. Balthasaris uisionem in pariete explicat 224.10. abducitur à Dario in Mediam & cõstituitur summus satrapa 225.2. insidias patitur, sed insidiatores eius luunt pœnam 225.226. per totum. apud Ecbatana turrim ædificat ibid. quam carus Deo fuerit, & quantum cæteros prophetas superauerit 226.227. per totum
Danielis prophetia 263.10
Danitarum sors 93.7
Danitæ à Chananæis sedes mutare coacti 98.20
Danus, fons Iordanis 13.30.
Danus nascitur 22.10. filij eius 36.4
Darabitta uicus 452.30
Darius Artabani filius Neroni obses missus 389.50
Darius Astyagis filius imperium Babyloniorum uastat, & Danielem abductũ constituit satrapã, quem inuitus postea leonibus obiicit 225.50. hostes Danielis iisdem obiicit, & deum eis prædicat ibidem
Darius equitum præfectus sub Agrippa 530.10
Darius Hystaspis filius rex Persarũ creatur, quæstionem proponit quænam omnium rerum fortissima aut potentissima 229.50. & pagina seq. cõmonitus uero à Zorobabele Iudæos libertati instituit, & immunitati, urbemq; & templum restituere promittit & iuuat 230.234. per totum. mortuus successorem filium Xerxem relinquit ibidem
Dathamo cum uniuersa sua familia terra debiscit 71. 30
Dauid filius Iessæi 108.20
Dauid qualis, & quomodo rex à Samuele unctus prophetat, & Saulo furioso hymnos occinit ad citharam 121.10. eius magnanimitas 122.20. uictoria de Goliatho 122.40. amatur à Sauli filia, & sexcenta hostium capita Saulo adfert & filiam eius uxorem ducit 123. 40. socerum fugit 123.124.225. per totum. spiculo ab eo petitur 125.30. accepto Goliathi gladio fugit in Gittam, & insanum se fingit 126.30. fugit inde alio atque alio ibidem. Cillanis auxiliatur ac iterũ Saulum effugit 129. 130. & 131. per totum. cum Saulũ occidere potuisset noluit ibidẽ. reconciliatur Saulo 129.31. Nabali defuncti uxorem ducit 131.50. Amalecitas prædatur ibid. 53. iungit se Ancho contra Hebræos 132. 1. abducuntur ei ambæ uxores captæ 134.10. Palæstinos cædit & uxores recuperat 134. 20. Sauli interfectorem supplicio afficit, & epitaphia ipsi ac Ionathæ conscribit 135.10. rex unius tribus declaratur, & cum Abnero pugnat 136. & 137.3. eius filij 137.10. Abenero fœdere iungitur & amicitia 137.40. interfectum luget 138.30. regnum in uniuersum ei confertur 139.20. dominorum suorum occisores punit 139. 30. quantæ copiæ ad eum in Hebronem conuenerint 139.50. Iebusæos illudẽtes capit 139.10. amicitiam cum Iramo parat, & Hierosolyma ciuitatem Dauidis appellat ibidem. Palæstinos superat, & arcam Hierosolymã trãsfert 141.142. per totum. Palæstinos frangit & Moabitas Adrazarúmque Sophenorum regem 143.10. Thæonem in amicitiam recipit Idumæam subigit, & officia distribuit ibidem. Ionathæ posteros beneficiis afficit ibidem. legati eius iniuria à Naase afficiuntur, Syri, Mesopotamitæ, Ammanitæ debellantur 144.10. Bethsabeen adulteram facit & ducit uxorẽ, Vriãque interficiendum curat 145.146. per totum. Ammanitas excindit 147. 3. à filiis molestatur 148.149. per totum. Abesalomum filium regem salutatum fugit 49. per totum. patienter audit conuiciantem Semeim 49.50. fugiens benigniter excipitur ab optimatibus regionis trans Iordanem 151.30. prior filium aggreditur ibidem. occisum luget 153.3. ignoscit hostibus, & recipit regnum, salutatur rex 153.154. per totum. decem tribus ab eo deficiũt autore Sabæo 154.40. Palæstinos ultimo fundit, hymnos ac musicam instituit 156.40. fortissimi uiri ipsius quis 156.50. populum recensendo deum offendit 157.40. è tribus malis infligendis pestem eligit, & Oromnæ aream emit 158.159. templi extruendi locus ei indicatur, ad quod opifices & materiam comparat, filiumq; instruit Salomonem quomodo se debeat gerere natus imperium 159.10. & 50. ulciscus calefacit se Abisaces accubitu 159.10. Solomonem confirmat regẽ, officiáq; distribuit & tribus, tum templi uasorúmq; descriptionem tradit 160.161. per totum. Dauidis principiũ alacritas in contribuendo ad templi fabricã 161.30. quid sub mortem Solomoni cõmiserit 162.1. expirat ac sepelitur, maximusq; cum eo thesaurus ibidem.
Dauidici generis regũ finis, & quot coram fuerint 118.30

Debora prophetis 10.4.
Decimæ datæ 14.20.50.7
Decius Mundus quantũ insanierit in Paulinam 387.40
Delatorib. quid præmij fuerit apud C. Caligulam 411.30
Demetrius Alexandrinus 281.40
Demetrius Demetrij filius amicitiam cum Ionatha init 275.40 Alexandrũ uincit 276.40
Demetrius Eucærus Antiochi Grypi filius rex apud Damascum constituitur, & Alexandrũ Iannæum superat 290.20. contra fratrem pugnans captiuus ducitur ad Parthos ibidem. 1 Alexandrum prælio superat 465.7
Demetrius Gadarensis libertus Pompeij 298.30
Demetrius Nicanor rex 276.9. clementer agit cum Ionatha Iudeisq; 277.20. uincitur à Tryphone 278.10. capitur à Parthis 279.30. dimittitur, & in regnum restituitur ab Arsace 283.40. uincitur, capitur & occiditur 284.20
Demetrius Phalereus quomodo bibliothecam Ptolemæo Philadelpho comparauerit 300. 5. legem Iudæorum transscribendam curauerit 251.20.
Demetrio Phalereo in historia Iudæorum uenia concedenda, quòd Hebraice nesciuerit 666.50
Demetrius Seleuci filius regnum Syriæ occupat, Antiochumque & Lysiam occidit 266.50. Iudam occidit in prælio 269.10. Ionathæ amicitiam ambit 271.10. occiditur ibidem.
Dei castra, locus 23.30.
Deus Galilæorum clades Romanis donabat 554.10
Deus Iudæis omnem uiam salutis ad ueritatem uerterat 617.50
Dei decretum contra omne Iudæorum genus 651.20
Dei definitio apud Mosen 681.10
Dextra porrecta quid apud barbaros significet 402.40
Diagoras Melius in mortis periculo uersatus propter Athenienses 685.9
Dido soror Pygmalionis regis Tyriorum in Africa Carthaginẽ ædificauit 662.4.
Diebus singulis quid Deus cõdiderit 3.20
Diglath. quid significet 4.10
Diluuij uniuersalis descriptio 6.7
Dina Iacobi filia 24.10. stupratur, quapropter Sicimitæ uniuersi trucidantur 24.30
Diodotus Tryphon Apamenus, uide Tryphon.
Diogenes Alexandri amicis. à Pharisæis interficitur 466.8
Dionysius Tripolitanus securi percussus 296.20
Diophantus notarius sceleratus 358.30
Disciplinæ militaris exemplum pulcherrimum 538.539. per totum
Disciplinas à Chaldæis ad Aegyptios, ab his ad Græcos esse deductas 13.6
Dissimilium communionem etiam natura horrere 82.10
Dius in historia Phœnicum integerrimus 661.20
Dius mensis 7.3
Doecus mularum nutritor 126.30 occidit Abimelechum pontif. 127.30
Dolesus nobilitate potens à Gadarensibus interficitur 582.40
P. Dolabellæ decreta pro Iudæis 306.30
Domitianus cum multis Romanorum saluus euadit 592.20. à Mutiano productus populo rector insinuatur ibidem.
Domitiano Germani subiiciũtur & Galli 641.3
Domitianus in triumpho Vespasiani & Titi eis adequitabat 643.20
Domitius Aenobarbus 430.40
Domitius Aenobarbi filius ibidem
Domitius Nero consalutatur Imperator 430.40 fratrem, matrem, uxorem, uirósq; illustriss. trucidat ibid. Cæsarea excludit Iudæos 432.30
Domitij Neronis uxor à marito occiditur 431.1
Domitij Sabini fortitudo 608.10
Dora Phœnices urbs 438.30
Doræ ciuitatis situs 679.1
Doras Hierosolymitanus pontificem perimit 431.30
Doris mater Antipatri Herodis filij accusatur ueneficij, & quomodo se gesserit 367.8.474.40.499.20
Doritarum in Iudæos insolentia 419.50
Dorotheus lxx. interpretib. additur 251.40
Dositheus Hyrcanum & Alexandrã Herodi prodit 328.20
Draconis leges de suppliciis antiquissi. 656.40
Druna Gedeonis concubina 102.20
Drusilla Agrippæ filia 391.30
Drusium turris 486.50
Drusus Agippæ filius 391.30
Drusus Neronis filius 392.10. 395.30
Drusus turris 337.4
Drymos, loci nomen 475
Dystrus mensis 87.40.233.10.242.20

E

EButius decadarchus sub Vespasiano 549. Gamalæ occisus 567.5
Ecdippon locus 476.1
Edom, uide Adomus
Edraus dux militum Ionathæ 189.30
Eglon Moabitarum rex qui Hebræos subiugarat, ab Iode interficitur 99.10
Ela capta & habitatores eius extincti à Syriæ rege 206.30
Elanus Basanæ filius altero regni anno occiditur, unà omnis eius soboles tollitur per Zamarem 183.40
Elcana Iudæ copiarũ dux occisus 206.40
Elcias Magnus, legatus Iud. 399.20
Eleazarus pontifex 1.40
Eleazarus Moysis filius 43.10
Eleazarus Aaronis filius 71.50. 72.1. fit pontif. 73.25
Eleazarus pont. moritur 95 8
Eleazarus Dodeiæ filius unus fortiũ Dauidis 156.50
Eleazar. quidam arreptitiorum medicus 166.20
Eleazarus Auranes Matthiæ filius 260.20. fortiter ab elephanto confosso opprimitur 265.50
Eleazarus pharisæus homo seditiosus conuitiatur Hyrcano 285.40
Eleazarus quomodo pontificatũ adeptus 248.30
Eleazarus thesauri templi custos quomodo pactus cum Crasso 300.20
Eleazarus Anani fil. pontifex cõstituitur unius tantum anni 386.6
Eleazarus Boethi pontifex constituitur 382.50. priuatur pontific. 383.5
Eleazarus gigas, quàm uasto fuerit corpore 389.50
Eleazari Asamonæi filij fortitudo et mors 461.20
Eleaz. Dinæi, latro 429.20.431.20.519.8.520.10
Eleazarus seditiosus exulat 423.30
Eleazarus Ananiæ põtificis filius, Romani belli seminarium fuit 529.30. reiecit Cæsaris hostias ibidem
Eleaz. Scmei facinus memorabile 552.40
Eleaz. duo socij cõtra Manahemũ 531.30
Eleazari Simonis filij factio 593.20.594.10.597.20
Eleaz. Simonis Gioræ socij mors 586.20
Eleazarus sicariorũ princeps Massadam obtinet 647.15. eius ad suos oratio 649.51. altera oratio de immortalitate animæ. 650.38. et 651.652. per totũ
Elephantis quomodo pugnatum sub Antiocho Eupatore 265.40
Eleusa oppidum, Sebaste dictum 348.40
Eleutherus fluuius 483.10
Eleutheri equites 475.50
Eliabus architectus 55.8.60
Eliacias pontif. sub Iosia rege 213.30
Eliacimus Iosiæ fil. antea Ioacimus dictus accepit regnum paternum, sed tributarium iam factum Aegyptiis 215.8. etiam Babyloniis tributum cogitur pẽdere 216.50. occiditur ibidem
Eliacimus Ioachimi filius in pontificatum patri succedit 235.40
Elias prophetæ tempore Achabi quæ prænunciauerit & gesserit 184.30.185.10.186.40.187. & 192.193.2. per totũ. exẽptus ex hominibus 193 10
Eliæ epistola ad Ioramum Iosaphati filiũ sceleratum regem 197.30

Elieneus Cithæi filius pontificatum accepit 422.6

Elis pontifex princeps Hebræorum 108.31. filij eius scelerati ibidem. exitium suum cognoscit 109.14.

Elis pontificis filij scelerati 108.31. exitium suũ & suorũ filiorum cognoscit 109.14. tum ipsius & filiorum mors 109.31. & 40

Eliſæus prophetiæ donũ accepit, & Eliã comitatur 186.30. naticinatur & aquã suppeditat Ioramo Achabi filio 193.40. uiduam à debitis liberat 194.30. Ioramo insidias Syrorum indicat & Adadum capere ipsum uolentem eludit 194.40. 195.30. famis tempore uilitatẽ annonæ prænũciat 196.50. Adado mortem indicat 197.10. Ioam ungit regem Israelitarum 198.20. Ioasum Ioazæ filium adse ægrotum uenientem consolatur 202.48. uita defungitur 203.8. cadauer occisi à latronibus, in ipsius monumentum iniectum reuixit ibidem

Elymus, Elymi 11.10

Eminan zona sacerdotalis 58.5

Emmaus concremata 380.8

Emmaus uicus, Vide etiam Ammaus.

Engaddi à sicariis inuaditur 582.10

Eniachin tribus sacrata 572.3

Enochi mors nemini cognita 7.20.

Enosa ciuitas 5.30.

Ephaphroditus 1.22.

Ephodes, uestitus 58.20

Ephorus historicus Gallos & Hispanos prorsus ignorauit 659.7

Ephorus Hellanicum in plurimis ostẽdit mendacem 656.50

Ephremes Iosephi filius 30.35

Ephremes in numerum Iacobi filiorum adoptatur pro patre Iosepho 36.50

Ephremi pars quæ cesserit 92.50

Ephremitæ Gedeoni bellũ inferre conantes placantur 102.5

Ephræmitis tribus quomodo Bethelem proditione ceperit 95.40

Epicrates pecunia corruptus Scythopolitæ cum aliis aliquot ciuitatibus Iudæis prodit 285.10

Epicuræorum error refutatur 226.40

Epiphania, ciuitas 11.1

Epiphanes & Callinicus filij regis Antiochi Cæsennio Peto pugna forti obuiam mittunt 646.10. à Vologeso Parthorum rege magnifice excipiuntur ibidẽ. Romã ad Vespasianũ ueniũt 646.48

Epomidis descriptio 58.10

Epulæ feriales Iudæorum 305.10

Equitum Romanorum arma 547.10

Equus Modius Varo succedit 440.442

Erbelithonicus uicus 615.10

Erica prætorianorum Achazæ præfectus occiditur 106.40.

Esaias prodigium Ezechiæ regi exhibet 211.40. obiurgat eũdem propter thesauros Babyloniis monstratos 212.10

Esaiæ prophetiam cognouisse & credidisse Cyrum regem 227.10

Esaiæ naticinium deprauatum 654.10

Esai natiuitas 25.10. uxores ibidem. circumuenitur à fratre ibidem. iratus fratri reconciliatur 24.10. partitur cum fratre habitationem, uocaturq; Adomus 29.10

Esdras Iudæorum apud Babylonem degẽtium pontifex, à Xerxe quæ & quanta impetrauerit 234.40. quomodo populum mandauerit, & legem ei prælegerit, ac rempublic. reformarit, mortuusq; sit 235.236. per totum

Escon parcus 19.40

Esther puella quali fuerit forma 238.2. ducitur uxor Artaxerxi, & coronatur regina ibidem. Iudæorũ cladem futurã cognoscens regi indicat 239.30. 240.2. impetrat Iudæis uitam 241.20

Essen, uestis qualis 58.10. 61.10

Essenorum secta 384.50. 512. 513. 514. 515. per totum. eorum mirabilis cõstantia, & uirtus in bello cum Romanis 515.50. opinio de animæ diuinitate ibid. aliud eorum & diuersum collegiũ ibidem. & 516.10

Ethæus Gitthæus Dauidis sectator præficitur exercitui 151.40

Eua quid significet 4.2 eius lapsus 4.5

Euæi populus 11.3

Euaratus Cous 495.10

Euemerus Græcus Iudæorum mentionem facit 666.40

Euilas, Euila 10.40

Euodus Neronis libertus 395.40

Eupolemo Græco in historia Iudæorum uenia concedenda quòd Hebraice nesciuerit 666.50

Euphrates, fluuius 4.9

Eurycles Lacedæmonius impostor maximus Herodem circumuenit, & domũ eius subuertit 357.40. 493.50. 494.40.

Eutychus Agrippæ libertus & auriga in uinculis detentus 393.20. 394.6. apexit Neroni maleuolentiam Agrippæ 394.30

Eutyckus, auriga Caij Cæs. 417.30

Excæcantis aliquem pœna 85.1

Ezechielis prophetia 215.1. & 216.3

Ezechias Achazæ filius regnum obtinet paternũ Hierosolymis religionem collapsam restituit 207.208. per totum. Palæstinos bello uincit ibidem. à Senacheribo oppugnatur 210.10. in summã adactus desperationem Esaiam implorat ibidem. posteritatẽ à Deo exorat 211.40. moritur 212.20

Ezechias latronum princeps interficitur 473.10

F

Fabatus Augusti seruus 366.10

Fabatus procurator Cæsaris, pecuniis corrumpitur 498.10

Fabij centurionis fortitudo 468.20

Fames ingẽs 186.1. 195.30. 196.20. 314.30. 333.10

Fati potentiæ nemo potest resistere 36.10

Fauces locus 68.10

Faustus Cornelius primus Hierosolyma conscendit 468.40

Felix Pallãtis frater à Claudio ad Iudæos missus 519.40

Felix præfectus militum Romanorum mittendus Phasaelum uincitur 308. Cl. Felicis procuratoris gesta 520.521. per totum. uide Cl. Felix

Ferrei montis situs 584.20

Festus procurator successit Felici 432. uide Porcius

Festorum descriptio 63.64. per totum

Filij contumaces & protervi in parentes quomodo mulctandi 85.50

Filiorum Israelis iura 80.32

Flaccus Syriæ præses 392.30

Flauius Iosephus. uide Iosephus

Flauius Sylua in administratione Iudææ Basso succedit 647.10 contra Massadam militem mouet ibidem. & 648. & 650. Massadam occupat & præsidium imponit, cum exercitu ad Cæsarem redit 653.10

Fletus, sylua 141.10

Florus templi thesauris frustra inhiat, à cuius expugnatione depellitur 524.30

Flori nouus dolus & auaricia in oppressione Hierosolymorum 524.30. mendacium apud Cestium 525. per totum. uide Gessius

Fortes uere qui 133.30

Fortunatus Agrippæ libertus Roma missus à suo patrono 397.40

Fratris uxorem ducere prohibitum 283.4

Fratres uerè, quos & interitus ipse fœdauit 699.50

Frontonis gesta in custodia 636.8

Fructus intempestiuus & præmaturus 82.6

Furij centurionis animositas 468.20

Furum pœna 84.30

G

Gaba, quid significet 120.40 Gaba equitum ciuitas cur sic uocata 544.40

Gabaenorum iniuria in uxorem Leuitæ, & quomodo ea propter mulctati 96.97.98. per totum

Gabaon uicus 155.10

Gabaonitæ astu fœdus ineũt cum Iesu 91.2. qui ipsis contra Hierosolymitarum regem succurrit 91.92. per totum.

Gabath, Saul uicus, 595.20
Gabinius præfectus militũ Pompeij 297. 20. eius gest. 298.299.300. per totum
Gabinius Scauro succedens quid gesserit clari 469.20.470.20.472.30
Gadara restaurata 337.40
Gadarę optimates legatos ad Vespasianũ mittunt, seq; dedunt 583.40
Gadarenses Herodem frustra apud Cęsarem accusant 468.40
Gadę natiuitas 22. & filij septem 36.8
Gadus propheta Dauidi unus è tribus malis offert electionem 157.40
Galades colis & Galadena regio 23.20
Galatę à quibus denominati 10.2
Galba Imperator creatus 586.2. in medio foro necatus ibidem. 588
Gales infectans Abimelechum Gedeonis nothũ, proditur à Zebello 103.20
Galgala quid significet 90.10
Galilęæ & regionis trans Iordanẽ quanti reditus fuerint 510.40
Galilea nunc quæ 545.30
Galilææ utriusq; descriptio ibidem calamitas 545.546. per totum
Galilea tota à Romanis subacta 570.20
Galilęorum & Samaritanorum conflictus 519.1
Galilei contra Romanos 542.10
Galilei ab infantia pugnacissimi & omni tempore plurimi 544.10
Galilęorum quot milia Iaphę occisa 555. 30
Galilęorum noua inuenta & factiones Hierosolymis 588.30
Galliæ motus 583.40
Galliæ bellum defuit ibidem
Galliæ situs descriptus 527.10
Galli centurionis facinus apud Gamalam 567.8
Gallos sub mille & ducentis militibus seruire, quibus penè plures habuerint ciuitates 527.20
Gamala filius Iesu 572.10
Gamala ciuitas rebellat 565.30. eius situs ibid. & 566.10. excisa. 568.10
Gamalensium fides in Romanos 438.40
Gamalensium cum Romanis acres conflictus 566.567.568. per totum
Gamalensium cędes à Romanis 519
Ganges fluuius 4.9
Garizim mons 244.1
Gaulanitis regio deficit ab Agrippa 446. 10
Gazam nequeunt capere Israelitæ 95. 40
Gazei à Lamęo obsessi capti; 289.30
Gazara Palestinæ urbs à Salomone bis ędificata 173.10
Gedeõ quomodo Hebręos seruitute exemerit 100.101. per totum. quod filios habuerit 107.20
Gemaricus situs 518.50
Gemello renũciat amicitiam Herod. 554.
Genesar lacus descriptus 386.10. terra eiusdem nominis descripta ibidem
Gentium enumeratio quæ Romano imperio subduntur 526.30
Gentium qui uerenda Iudęorũ more circumciderunt, enumeratio 664.10
Gentibus singulis quomodo à suis autoribus nomina sunt indita 9.10.11. per totum
Geon fluuius, & quid significet 4.10
Geraseni quomodo se erga Iudęos cohabitatores suos gesserint 512
Gergesei, populus 11.4
Germanicus uenęno sublatus 367.7
Germanicus qualibus moribus 395
Germanicus Claudij Cæs. frater 430.40
Germanus augur uinctus Agrippæ uinctio uaticinatur 395.2
Germani qualis gens 411.1
Germanorum descriptio 527.30. eos octo tantum legionibus Romanorum domitos ibidem
Germanorum agmina & bellum ciuile ab Antonio primo & Mutiano sedantur 586.6
Germani Capitolij collem occupãt 592. 20
Germani uiribus corporum laudati 632. 30
Germanorũ magna ex parte defectio à Romanis 406.50. defectionis causę ibid.
Gersius Moysis filius 43.10
Gessius Florus Iudęæ procurator quomodo Iudęos ad arma contra Romanos capessenda compulerit 435.50. & quàm malus fuerit uir ibidem
Gessij Flori procuratoris qui Albino succęssit, crudelitas, impudentia & uersutia 524.20. auaritia apud Cæsarienses 525.10. noua crudelitas in Hierosolymitanos, ibidem. Vide etiã Florus
Getheris Arami filius 11.20
Getuli, populus 11.40
Gigantum reliquiæ in Hebrone 95.30
Gigantum posteritas à quibus perdomita 13
Gimon propheta Basani quæ mala ipsum maneant uaticinatur 183.10
Gmęa uicus 390.10
Giscala Galil. oppidulum indomitũ 569. 2
Giscala succenditur & diruitur 439.20
Giscala à Iosephi militibus diripitur, prædiq; popularibus cõceditur 541.542. per totum
Giscalorum status 439.10
Glaphyra Archelai Cappadocum regis filia nubit Alexandro Herodis fil. 342. 40. odio prosequitur Salomẽ 357.1. occiso marito remittitur ad patrẽ cum dote 363.40. nubit Archelao Herodis filio, Alexandri fratri 383.2. item Iubæ 385.10. eius somnium & mors ibidem
Gobolitis regio 25.20
Godolias Acani filius præficitur reliquiis Hierosolymorum 219.10. humaniter tractat Iudęos profugos ibid. eiusdem pietas, sed illi noxia 220.10. occiditur ibidem
Goliathi Gittæi statura & insolentia 122. 40. interitus 123.10
Gomor, Gomarenses 10.2
Gorgias à Iuda Machabæo uictus 262.20. uincit Iosephum Zachariæ 264.30
Gorion filius Iosephi, & Simon Gamalielis contra libertatis corruptores hortantur & concionantur 572.10. occiditur 580.30
Gotarzes Parthorum rex 427.2
Gotholia Achabi filia, uxor Iorami Hierosolymorum regis 200.30. Dauidis familiam quantum potest tollit & regnũ administrat ibidem. & regno & uita priuatur opera Ioadi 201.20
Græcorum & Iudęorum dissidiũ 398.20
Græcis turpissimũ uisum Iudęis inferiores fore 511.1
Græcos bis ternis fascibus Romanorum obedire 526.50
Græcorum omnia noua & heri nuperq; facta 655.50. eorum regiones immemoræ corruptiones inuasere rerũ memoriam delentes, ibidem. Sera cognitio litterarum ibidem. & 656.10. philosophi primi Aegyptiorum Chaldeorumq; discipuli. ibidem
Græci posteriores Timæum in plurimis mendacem ostendunt 656.30
Græcis ab initio nulla cura fuit historiæ conscribendæ 656.4
Græcorum historicorum elegans descriptio 656.657.658. per totum
Græcorum legislatores antiquissimi qui 678.50. & 679.10
Græcorum dij descripti 686.687.688. per totum. eorum legislatores poetis potestatem dederũt ut quos uellẽt deos introducerent, rhetorib. uerò ut decreta de reb. publicis, quæ uellent conscriberent. ibidem
Grãdo apud Aegyptios ante Mosen nunquam uisa 44.40
Graptę cognata Isatæ regis Adiabenorum aulam regiam Hierosolymis ędificauit 588.40
Gratus militum præfectus, Simonem Herodis filiũ obtruncat 379.10. suis succurrit 380.10. & 508.10
Grauidi calce percutiens quomodo plectendus 84.40
Gymnasia Herodis 487.30

H

HAi uide Aina
Heberus Hebræorum auctor 11.30
Hebræorum declinationis forma ibidem
Hebræorum nullus regnante Salomone seruile opus facit. at 174.3

Hebræi bis ultra Euphratem ducti captiui 220.50
Hebræorum decem tribuum captiuitatem, & reliquarũ duarum tribuum transmigrationem quãtum temporis intercesserit 24. uide etiam Israelitæ
Hebron expugnatur, & conceditur Leuitis 95.10
Hebronis oppidi antiquitas 12.10
Hecateus Abderita 666.10, 667.30. 668.20
Hecatombæon mensis 73.40
Hecatõtomachi Alexãdri Iannæi 288.10.
Hellanicus ab Acusilao de genealogiis multum discrepat 656.20.
Helcanes Leuita & eius uxores ac liberi 108.109 per totum
Helena Adiabenorum regina transit ad religionem Iudaicã 424.425.426 per totum. eius monumentum Hierosolymis 599.10
Helenæ Monobazi regis matris regia Hierosolymis 604.30
Helias. uide Elias
Heliopolis 36.20
Helonis principatus Hebr. 104.20.105.10
Heniochi Romanis subiecti 526.50
Heoron, arca tabernaculi 56.40
Herẽnius Capito procurator Iãniæ 392.20
Hermæus qui & Danaus denominatus 667.40
Hermippus Græcus historicus diligentissimus 664.3
Hermogenes Græcus Iudeorum mentionem facit 666.40
Herodes Agrippæ frater, rex Chalcidis 422.10.423.40. moritur 428.1
Herodes Antipatri filius 303.20. Hierosolymorum dux constituitur, Ezechimáq; cum aliis prædonibus afficit supplicio 303.50. infantum ob cædem exosus dicit causam 304.20. præficitur Cælisyriæ ibidem. Romanorum beneuolentiã captat & assequitur 307.40. Malichũ trucidat 308.10. Antigonum Aristobuli prostigat ibid. uxores & liberos sibi parat, ac M. Antonium corrũpit 308.40. accusatus tetrarcha constituitur 309.310. strenue pugnat ibidem. elabitur ex hostium insidiis 311.312. difficilibus profectionibus exercetur usq; Romam 313. rex Iudææ à senatu Rom. declaratur 314. ex Italia nauigat, & pugnat contra Antigonum 315.316. auxilio uenit M. Antonio 301. prodigiose seruatus bis 317. Hierosolyma expugnat, & Antigonum capit 318. Antonio donat 319. Aristobulum pontificem occidit 321. 322. à Cleopatra ad stuprum solicitatur 24 bellum Aretæ infert 325. concio ad milites 326. Hyrcanum occidit 328 quomodo amicitiam Antonij excusarit apud Cæsarem, & regnum ab eo obtinuerit 329.140. Mariamnem uxorem interficit & magnifice donatur à Cæsare 341. necatã à se uxorem luget uarijs modis 342.343. efferatur ad cædem amicorum quorumcunq; & ad omnia mala inclinat 343.344.345. arces in suam tutelam extruit 346. fami urgenti succurrit 347. quomodo subditos in officio continuerit 448. Cæsaream condiderit, & à Cæsare sit muneratus 449.450.451. salutat Agrippam 450. extruit templum Cæsari, & tributorum partẽ subditis remittit & conuenticula populi prohibet, & Essenos magnificat 451. templũ nouũ ædificat Hierosolymis sumptuosiss. 452.453. legem statuit de sacrificiis nouã 342. nauigat ad Cæs. & reducit Romã liberos & uxores; Agrippam q; honorat 343.144. quartam tributorum partem suis remittit 345. ipsius familia domesticis agitatur dissidiis 346. filios suos apud Cæs. accusat 347. quinquennale certamen celebrat, arces condit 349. multáq; alia 350. qualis ingenij, ibidem. pecuniis destitutus Dauidis sepulchrum recludit 351. omnes coniunctos habet suspectos 353.354.355.356. à Syllæo inique accusatur apud Cæsarem 356.357. accusat filios apud consiliũ Berytense 300. strangulat 301. liberis ipsorũ prospicit 363. quas ipse uxores habuerit & sobolem 364.10.391.20. Antipatrum damnatũ in uincula coniicit 371. morbo correptus testamentum cõficit 371. 372. morbus qualis fuerit 373. sub mortem liberalissimus & crudelis. 373. 374. uim sibi conatur inferre, & Antipatrum iubet occidi 374.375. testamento mutato moritur ac funeratur 375. testamento eius confirmato quantum filijs eius patrimonium superfuerit 381. præficitur Galilææ, & strenue agit 471. accusatur Hyrcano à maleuolis 473. uindicat patris mortem 474. eius uictoriæ ibidem. accusatur 475. quomodo se gesserit in pugna cõtra Antigonũ & Parthos 476.477. ædificat et multis premitur malis 477. 478. Romam nauigans iacturam facit 478. rex Iud. constituitur 479. Antigonũ expugnat & latrones ibidem. 478.479.480.481. fratris mortem ulciscitur 481. in grauia incidit pericula 481.482. Syros & Arabes uincit 483.484. conciliat sibi Iulium Cæs. 485. ædificat, amicos ac parentes honoribus afficit 486.487.488.489. 20. athletã & uenatorẽ agit ac bellatorem 487.488 dissidet cum filijs duob. & uxore ibidem. & 489. reconciliatur filijs 489. iterum dissidet cũ ipsis 492. accusat filios apud Cæs. & Beryti 495. occidit 496. & 517. occisorum liberis prospicit 497. quot uxores & liberos habuerit ibidem. eius domus iterum conturbatur dissidijs 497. Pueros extrudit 498. accusat filium Antipatrum 501.502. morbo corripitur lethali 503.504. crudelitas eius & mors 504. 505. quomodo Romanũ adduxerit exercitum 621. instaurat ciuitates 641.10
Herodes Herodis fil. Iulladæ condit 388. 40. tetrarcha fit, ibidem. recipitur in amicitiam Neronis 386.10. quomodo perierit ibidem. Vitellij irã in se concitat 390.20. bello ab Areta superatur ibidem. Herodiadis amore capitur 390.20. uxoris importunitate in exilium detruditur 397.20.398.10. qualis fuerit ingenio 421.10
Herodes Herodis fil. Tiberiadẽ & Iuliopolim condidit 515.40. à Caio Cæsare ob uuaritiam increpitus, in Hispaniã cum uxore fugit 515.50. quando decesserit & quos liberos reliquerit 518.10
Herodias Agirppæ soror, Herodis iunioris uxor 390.20.391.30. odio prosequuta fratrem se suúmq; maritum in exilium coniicit 397.20.398.10. eius exprobrationes & stimuli 515.50
Herodion cõditur 312.10.476.30.487.20
Herodoti lapsus 492
Herodotum cuncti mendacem ostendunt 656.30. Romanorũ meminisse 659.3
Herodotus erroris arguitur 180.10
Herodotus Halicarnassæus Iudeorum gentem non ignorauit 664.10
Heroum oppidum 36.10
Hesiodus ab Acusilao in quàm magnis conrigatur 656.20
Hettan prædium 175.30
Hezarbunis dux captus 101.50
Hieremiæ prophetæ uaticinium & episcopion Iosiæ conscriptũ 214.40.215.10. 216.217.218. per totum. damnatur, iterũ absoluitur 215.50. aufugit ibidẽ.
Hieremias in carcerẽ coniectus torquetur 217.20. in cœnosum puteũ præfocandus demittitur, ueruũ rursus liberatur ibidem. non uult proficisci Babylonem 219.20. donatur magnis muneribus & alia eius gesta. ibidem
Hieremias cõsulens Ioanni Carex abducitur ab eo in Aegyptum, ubi Aegyptiis captiuitatem indicat 220.40. eius uaticinia celebrata 610.30
Hierichus urbs 74.30. excinditur, & restaurator ipsius diris deuouetur 89.50
Hierichus desolata 584.30. eius agri descriptio 585.1
Hierichontis fons ex pestilenti & infrugifero

gifero ſaluberrimus, & feracißimus ab Heliſæo factus 584.30
Hierichuntij agri bonitas 92.50.297.14. & 324.27
Hieroboamus Nabathæi filius uaticinio cognoſcens ſe futurũ regem populum ad defectionem ſolicitat, effugit Solomonis iram 176.177. per totum. decem tribuum rex eligitur & Sicimis habitat 78.20. duaſq; uitulas aureas facit, & templa ibidem. 30. brachium eius apoplexia tangitur, & inde à pſeudopropheta ſeducitur 179.180. per totum. filio ſuo ægrotante quid reſponſi acceperit à propheta 181.182. per totum. contra Abiam ducit exercitum 184.20. uincitur ac moritur relicto regni ſucceſſore Nadabo 182.20. familiaritus cuncta tollitur ibidem
Hieroboamus Ioæ filius regnum Iſraelitarum excipit 204.20. Syriam ſuo regno licet impius adiicit ibid. moritur Zacharia filio hærede relicto 204.50
Hieronymus hiſtoricus Iudæorũ 666.30
Hieroſolymæ rex cum uicinis regibus occiditur 91.30
Hieroſolyma oppugnatur, inferioreq; pars capitur 95.20
Hieroſolyma ciuitas Dauidis dicta, & quomodo exædificata 140.30.
Hieroſolymorũ theſauri diripiuntur, mœnia ad trecentorũ cubitorum ſpacium diruuntur per Ioam 204.10
Hieroſolymorum captiuitatem qui prophetæ prædixerint 214.50.215.10
Hieroſolymorum captiuitas, direptio, & à fundamentis uaſtatio 218. 219. per totum
Hieroſolyma capitur ab Antiocho Epiphane, templumq; eius ſpoliatur & prophanatur 259.10. reſtituitur tam urbs quàm templum 263.1
Hieroſolyma & templum à Pompeio expugnata 297.298. per totum
Hieroſolyma diripitur à Parthis 312.20
Hieroſolyma eiuſq; templũ cur deus auerſatus 431.30
Hieroſolyma ad ſummũ felicitatis euaſiſſe faſtigium, & ad extremã eſſe deiecta miſeriam 459.10. expugnantur ab Antiocho Epiphane 460.38. à Pompeio magno capiuntur 467.30. diripiuntur à Parthis 476.10. oppugnantur ab Herode 482.483. per totũ
Hieroſolyma Iudææ umbilicus, eiuſq; ſitus deſcriptio 598.599. per totum
Hieroſolyma bello, dominatione, ſeditione laborat 582.10
Hieroſolyma quando & quotiens capta uaſtata 636.50. quando in ea templum ædificatum ibidem. eius origo & finis ibidem
Hieroſolyma non idem uoce Iudaica quod Græca ſignificat 672.20
Hieroſolymitanis fame laborantibus ſuccurrit Helena 426.1
Hieroſolymitanorum ſupplicatio 519.20
Hieroſolymitani officioſe Agrippæ, & Politiano obuiam progreſſi 525.24
Hieroſolymitanorum & Romanorum ſeditio 531.1
Hieroſolymitanorũ luctus publicus 532.10
Hieroſolymitanorum turbæ & indignationes propter Ioſephum 621.20
Hieroſolymitanorum miſerabilis clades, & fuga ad Veſpaſianum 581.10
Hieroſolymitani prima aggreſſione ſuperiores 596.30. in legionem decimam excurrũt 597.10. eorũ inſidiæ contra Romanos 598.1. ſeditiones perpetuæ 604.605. per totum. conflictus cum Romanis 605.606.607. 608. 609. 610. per totum. pugnant circa machinas Romanorum 606.10. ualde terrentur 610.1. eorum pertinacia 609. 20. aurum deglutiunt 612.2. crudeliter afficiuntur ibidem 613.10. Romanos inuitos ad ſuum excidium coegere 613.2
Hieroſolymitanorum calamitas, & clades miſerrima 613.10.614.1. pertinacia crudelis ibidem. conflictus 614.30. fames 615. profugia ad Romanos 617.30. eorum qui transfugerunt, una nocte uiſcera duorum militum pateфacta ſunt ibidẽ. famis incrementum horribile 618.1
Hieroſolymitanorum quàm multa milia paucis diebus per unam portam elata ibidem. egenorum quot milia portis eiecta ibidem. conflictus cum Romanis circa aggeres 618.30.620.1. pugna magna & ferox 621. mendacia inter ſeditioſos 623.10. pertinacia inſana ibidem. pugna atrox circa cuſtodias 623.624. per totum. pugna circa templum 625.29. dolus contra Romanos 625.50. fames 626. pugna circa porticus 627. circa templum 628. 629. per totum. ſtrages & fuga incenſo templo 629.5. ſex milia in porticũ confugiunt, ſiquæ ſaluari ex propheta falſo ſeducũtur 630. 1. plurimi confugiunt ad Titũ 634. 20. infinita multitudo ueniit ibidem. ſtrages crudeliſſima, incendium, fames captiuitaſque 635.636. per totum
Hieroſolymitani ſoli quãta bonitas 92.10
Hiezecielis prophetia 215.2.216.33
Hin, menſura qualis 60.10
Hippeni Iudæos ſuos cohabitatores male tractant 533.10
Hippici turris deſcriptio 600.15.601.30
Hippodromos, locus 504.10
Hiramus Tyriorum rex, Salomoni quid ad templum Hieroſolymis contulerit 661.40. nudatus, quod Salomoni propoſita ænigmata ſoluere non potuit 662.10. eius geſta ibidem
Vide etiam Ironus
Hiſpani quando & quemadmodum Romanis ſubditi 527.20
Hiſtoria apud Barbaros ſolennior quàm Græcos 658.30
Hiſtoriæ ſcriptori quæ curanda 294.50
Hiſtoriæ ueritatem à Iudæis honorari, à Græcis uero negligi 459.20
Hiſtoriæ uerè quod indicium 657.30
Hiſtoriarum ſcriptoribus non idem ſcopus 1. in principio
Hiſtoricus mendax quantum à ſalſario inſtrumentorum differat 453.20
Hiſtoricus quis laude dignus 459.40
Hiſtorici quod officium 454.10
Holocautoma ſacrificium cur dictũ 61.50
Homeri poemata nullum uetuſtius 656. 10. quòmodo conſeruatum ibidem
Homicidarũ inuitorũ aſyla 78.40.79.10
Homicidij incerti inquiſitio qualis fiat 81. 10
Hominis creatio 3.20
Hominis ætatis quis terminus præſcriptus 6.15. & 12.20
Homines quando degenerare à uirtutibus ad uitia cœperint 5. & 6. per totum.
Hominum cõmercia quibus uitanda 69.
Hominũ ingenium quàm ſit malum 127.
Hontonæa, loci nomen 451.1
Hortos penſiles à Nabuchodonoſoro extructos 223.30
Hoſpitij reuerentia 15.10. & 96.30
Hyc uocis ſignificatio 659.50
Hyoſcyami deſcriptio 58.50
Hyperberetæus menſis 62.10.169. 30. 184.40
Hyrcanium uicus 483.20
Hyrcanus Alexandri Iannæi filius conſtituitur pontifex 307.40.308.10. fœderatur fratri, & ocioſam uitam elegit 294. 30. 395. 10. 311. 50. 312. 1. cur ignauus habitus et fugerit ad Aretã 395. 10. Scauri amicitiam fruſtra ambit 396.40. diſceptat apud Põpeium cum fratre 395.6. redditur ei pontificatus 397.50.398.10. honoratur ab exteris gentibus 398.40. honoribus ab Iulio Cæſ. afficitur 304.10. capitur & amputãtur auriculæ eius 311.10. 475. 40. 476. 1. à Parthis dimiſſus ad Herodem reuertitur à quo perfide tractatur 319.320. per totum. occiditur tandem ab eodẽ 328. 10. 488. 20. quali fortuna per omnem uitam fuerit agitatus ibidem
Hyrcanus primus eius nominis pontifex 389. 10
Hyrcanus quomodo à Ptolemeo ſororio tractatus & Antiocho Eupatore, tum geſta ipſius 462. 11. eius felicitas 463. 10. eius bellum cum Arabibus 467.30. iterum fit pontif. 469. 10. 471.26. 44. põtificatus confirmatur & regnum

& regnum datur Iudææ 472.15
Hyrcanus Ioſephi Tobiæ filius adoleſcẽs ingenioſus 255.256.257. per totum. eius geſta & mors 258.30
Hyrcanus Simonis Matthiæ filius effugit Ptolemæi inſidias, & principatu potitur 281.40. 282.1. oppugnatur ab Antiocho Sotere ibidem. pacem ab eo redimit ccc. talentis, Dauidiſq; theſaurum tribus milibus talentorũ imminuit 283.10 urbes ab hoſtibus ablatas recuperat, pacemq; cum Rom. init 283. 284. per totum. Samariam obſidet & radicitus tollit, cumq; deo colloquitur 285.50.286.10. eius felicitas & mors 286.10. ſomnium de filiis quale aliquando habuerit 287.20

I

IAbimus rex Hebræos oppriuit, opprimitúrq; ipſe 100.20
Iabiſſa ciuitas, & Iabiſſenorum officium in Saulum & filios eius extinctos 135. 40
Iabiſus ciuitas capta, & omnes eius habitatores cæſi præter CCCC. uirgines 97.50
Iachin, columna ueſtibuli templi 168.20
Iacimus, uide Alcimus
Iacimus Zamaris filius eques 364.40
Iacobi filij Iſaci natiuitas 19.12. præripit fratri benedictionem paternã 20. 10. fugit fratris iram ibidẽ. dormienti uiſio offertur ibidem. & nuptias celebrat 21.40. uiſiones iterum ibidem. aufugit à ſocero 22.50. redit cum fratre in gratiam 23.24. per totum. luctatur cum ſpectro 24.1
Iacobus uocatur Iſrael ibidem. defodit Labani Deos 24. ibidem
Iacobus partitur cum fratre hæreditatem paternam 25.10. opulentia eius & felicitas 26.1. Ioſephum luget 27.20. mittit filios frumentatum in Aegyptum 30.40. proficiſcitur ipſe etiam cum omni familia 35.30. moritur 36.50
Iacobus & Simon Iudæ Galilæi filij aguntur in crucem 428.20
Iacobus frater Chriſti lapidatur 433.20
Iacobi rectoris Idumæorũ proditio 587.8
Iacobi, ſeptimi ex fratribus Macchabæi ſupplicia & conſtantia 698.50
Iaddus filius Ioannis pontifex patris loco fit. 243.40. Alexandro magno negat ſorum uenaliũ rerum 244.20. placat eundem & impetrat quod uult 245. 10. moritur 246.1
Iadon propheta Hieroboami idololatriam obiurgat 178.30. diſcerpitur à leone 179.10
Iahel. uide Iale
Iairus Galadenus, princeps Hebræorum 103.30
Iale Iabinum occidit 100.20
Ialus cuſtos theſaurorũ Dauidis 161.40
Ianiæ regni termini 655.40
Iannæus Alexander. quære Alexander
Iapha uicus 448.20
Iaphæ munitiones 555.20
Iaphetus filius Noë 8.40. eius ſoboles quanta, & quibus gentibus nomina dederit 9.50
Iaphthes accitur ad principatum Iſraelitarum 104.1. uictor filiam ſuam deo mactat ibidem
Iar, menſis 167.10
Iardan uicus 545.20
Iaſon, alias Ieſus, Oniæ pont. filius, põtificatum fratri extorquet 258.30
Iaſon ut pontifex conſtituatur quantũ numerarit Antiocho 690.30
Iauanes Iapheti filius 10.3
Iazarus pontificatu priuatur 385.30
Iaziel propheta uaticinatur Ioſaphato 192.4
Iazoron urbs ſpoliata & concremata per Iudam Macchabæum 263.30
Iberi, populus 10.6
Ibes ſerpentibus infeſtæ 40.40
Ides ſcelus & ſupplicium 387.50
Idumæa unde dicta 25.13. Dauidi ſubdita 143.30. eius tumultus 508.30
Idumæi, quomodo circumciſionem & religionem admiſerint 283.50
Idumæorum nationis deſcriptio 575.4. uiginti milia cũ ducibus quatuor Hieroſolymam ueniunt 575.30. ſeditio & tumultus 577.30. 578.20
Idumæi cum uigintiquinq; milibus contra Simonem Gioræ 586.50. Ioannis Leuiæ pecunias prædantur 588.50. ad Titũ ſupplices ueniunt 634.20. ſceleratæ eorum facta repetita 647.10
Ieboſtus Sauli filius conſtituitur rex 136. 40. amittit regnum 137.50. 138.10. occiditur per inſidias 139.10. ſepelitur honorifice à Dauide 139.30
Iebuſæi populus 11.3
Iebuſæorum ludibrium in Dauidem male ipſis ceſſit 140.30
Iechonias. uide Ioachimus. nam binominis fuit
Iephthe. uide Iaphthes
Ieſracla urbs 186.10
Ieſſæus filius Obedæ 108.20
Ieſſæi filij qui 121.6
Ieſus Chriſtus deſcribitur 387.30
Ieſus Anani filius prædixit Hieroſolymæ excidium 631.10
Ieſus Damnæi filius fit pontifex 433.20
Ieſus Gamalielis filius fit pontifex 433.50
Ieſus dictus Oniæ frater põtificatu honoratus, & mox eo priuatus 258.30
Ieſus Ioſedeci põtificis filius pontifex 232. 50.233.20
Ieſus Naueci filius exercitui præficitur, & uincit Amalecitas 51.10. Chananæe explorationem indicat ſuis commilitonibus, & territis reddit animum 67.1. Moyſes eum ſibi ſucceſſorẽ deſignat 78.20. prædicit, quæ geſturus erat 86.40. Chananæã explorat 88. 20. Iordanem cum exercitu ſuperat 89.10. Hierichuntẽ ſine labore capit ibidem. & Ainam excindit 90.40. 91.3. Gabaonitis fœderatur, capitq; quinq; reges 91.20. reges Libano uicinos expugnat 92.1. munit ciuitates ibidem. terram uictoria quæſitam diuidit tribubus 92.93. per totum. præcipit eis ut reliquias Chananeorũ tollant 93.10. Sicima eligit ſibi domicilium, ubi moritur 94.50
Ieſus Phabetis filius pontificatu priuatur 336.10. & 337.1
Ieſu pontificis ad multitudinem Hieroſolymitanam oratio 575.30. & 576.10. mors 579.1. eius uirtutes celebratæ ibidem
Ieſu Saphiæ filij facinora 440.20. & 443.444.450.451. per totum
Ieſus Sapphæ filius 538.10
Ieſus Thebuthi ſacerdos Tito ſacra donaria tradit 634.50
Ieſus Tobiæ filius quid geſſerit 561.562. 563. per totum
Ieus Amaſis fil. Ramatham expugnat, & inungitur rex Iſraelitarum 198.10. Iezabelam & omnẽ Achabi & Ochoziæ cognationẽ tollit 199.10 Bali ſacerdotes extirpat 200.10. eotemptor & ipſe numinis moritur Ioaza filio ſucceſſore relicto 201.40
Ieus propheta arguit Ioſaphatum 191.20
Iezabela quàm mala mulier 184.185.10. minatur Eliæ interitũ 186.10. Nabathum curat lapidib. obruendum 187. 4.10. præcipitata de turri ab equitibus proculcatur 199.10
Illyricos Romanis ſubditos 527.10
Ilys, ager qualis 48.40
Immundi qui Moyſi 63.40
Impedimentorum cuſtodibus æque ac pugnantibus prædam partiendã 134.40
Imperatores Rom. ſemper honorauerũt & ornauerunt templum Hieroſolymitanum 618.5
Imperij Romani fines quouſq; 526. 20. 547.40
Indorum mortis deſcriptio enarrata 651. 10
Iniuria maxima quæ 80.50
Inuenta debere reſtitui 84.30
Inundationis uniuerſalis deſcriptio 6.10
Ioabi cum Abenero pugna 136.40. Abenerum turpiter occidit 138.20. exercitui præficitur Dauidis 141.30. Syros uincit 144.40. Dauidis nomine belligeratur fortiter 145.146. per totum. ingenioſum cõmẽtum fingit 148. 20. Abeſalomum interimit 152.20. Dauidem Abeſalomum lugentem increpat 153.10. præfectura priuatur 154.2.

Amaſam interficit & Sabæum perſequitur, capútq; ipſius ad regẽ perfert, et reſtituitur priſtinæ præfecturæ 155. 30. populum cenſet 156.40. occiditur 164.5

Ioadus quomodo Gotholiam regno ſpoliat & occidit, Ioasúmque regno præficit 200.30.201.5. ſtudet templo reſtaurando & moritur 201.30

Ioachabis natiuitas & quid ſignificet 109. 40

Ioacimus Ieſu filius pontifex 233.50

Ioachimus Ioacimi fil. in regnum paternum conſtituitur 216.3. abducitur in captiuitatem Babylonem ibidem. liberatus è uinculis regiæ præficitur 223. 40

Ioacimus Ioſiæ, uocatur Eliacimus, accipit regnum patris tributarium Aegyptiis factum 215.5. tributarius etiam fit Babyloniis 216.10. occiditur ibidem

Ioacimus pontif. mortuus 235.50

Ioannes, aliàs Hyrcanus. uide Hyrcanus

Ioannes Ananiæ filius Gophniticæ & Acrabatenæ regionum rector deſignatus 538.20

Ioannes Aſamonæi fil. occiſus 461.40

Ioannis Baptiſtæ interitus 390.40

Ioannes Careæ filius dux profugorũ Hieroſolymitanorum fideliter conſulit Godoliæ 219.30. Iſmaelem Godoliæ interfectorem perſequitur 220. conſulit Hieremiam, & ipſum in Aegyptũ abducit ibidem

Ioannes dux militum Ionathæ 189.40

Ioannes Eſſæus Tamnam miſſus, ut toparchiam adminiſtraret 538.20

Ioannes Gaddis Matthiæ fil. 260.10. à Medabenſibus Amaræis occiditur 270.10

Ioannes Idumæorum dux ab Arabe quodam ſagitta occiſus 606.2

Ioannes Iudæ fil. in põtificatu ſuccedit patri, & fratrem in templo occidit, ac moritur 243.20. Ionathæ ac Iudæ fratris Ioannis interitum uindicat ibid. Bacchidem adigit ad incundum ſecum amicitiam 270.10. eius amicitiam tam Demetrius quàm Alexander Antiochi Epiphanis ambiunt 271.10. Alexandro quàm fuerit gratus 274.1. uincit Apollonium Dauum ibidem. amicus fit Demetrio Nicanori 276.10. ſociat ſe Antiocho Alexandri contra Demetriũ 277.278. per totum. deſeritur à ſuis tamen uincit, & renouat fœdera 278. 35. capitur per proditionem 280.10. occiditur 281.4

Ioannis Leui filij Giſcalenſis facinora 439.10. 440.30. 441.20. 442.10. 446. 447. 448. per totum. Giſcalam Ioſephi iuſſu muro cinxit 538.40. eius proditio & doli uarij 539.10. dolus nouus 540.44. 641. fuga cũ mille Syris fugitiuis 541.23. ad defectionem incitat 569.6. Titũ fallere conabatur ibid. 46. Hieroſolymam fugit 570.10. eius excuſatio apud Hieroſolymitanos 570.30. Hieroſolymitanis exitij cauſa 574. 40. 575. 10. malitia, crudelitas & geſta 582.30. 588.10. 589.9. 604. 605. 606. 607. per totum. 616.30. 618. 1. 619. 20. 621. 20. 622. 40.

Ioannis Leuitæ conflictus 593, 40. 594. 10. impietas 597. 602

Ioannis pontificis monumentum 604. 40.

Ioas ſeu Ioaſes Ioazæ fil. patris regno potitur 202.30. moriens regnum filio Hieroboamo relinquit 203. 10. contemnit Amaſiæ minas, quem capit in pugna 204.10. perit ibidem

Ioaſus Ochoſiæ filius quomodo à Gotoliæ ſæuitia ſeruatus & rex conſtitutus 200. 30. à religione deficit & legibus ibidem. Zachariam Ioadi filium in ipſo templo lapidat 202. 20. ægrotans occiditur ibidem

Ioazarus dux miſſus contra Ioſephũ Matthiæ filium 541.20

Ioazarus Ioſepho inuidet 446.40

Ioazarus priuatur pontificatu 385.30

Ioazas Ieu filius regnum paternum aſſequitur 202.30. dei beneficio liberatus moritur 202.20

Ioazus Ioſiæ fil. regnum paternum capit, uir impius captiuus in Aegyptum abducitur & moritur 215.5

Iobacchus torrens 23.50. 74.10

Iobel fil. Lamechi 5.40

Iobelus quid ſignificet 65.3

Iobeli anni remiſſio & libertas ibid.

Iochabel mater Moyſis 38. 50

Iodes à Moabitis oppreſſos Hebræos libertati reſtituit 99.20

Iohel Samuelis fil. quomodo ſe in principatu geſſerit 112.20

Ionas propheta uaticinatur Hieroboamo Amaſiæ filio 204. 20. quomodo ad Niniuitas miſſus ſit, & in mare proiectus ac à ceto hauſtus poſt triduum uiuus in terram reuomitus 204.50

Ionia unde ſic dicta 10.4

Ionici Iudæi apud Agrippam queruntur Gentilium iniurias 343.30

Ionum in Iudæos odium 252.30

Ionathas Anani fit pontifex 398.10. honore priuatur ibidem

Ionatas Anani fil. 420.20. põtificatũ oblatum reſpuit ibidem. & eius geſta 519.10

Ionathas Aſamonæi fil. Antiochi Epiph. filio reconciliatur, capitur à Tryphone & occiditur 461.50

Ionathas Sauli filius caſtrum Paleſtinorum expugnat 116. 50. hoſtes unico tantum armigero comitatus aggreditur 117. 50. 118.1. animoſitas & honeſtas ibidem. 130.10. & amor in Dauidem 125.10. 126.20. fœdus cum eo 125. 126. per totum. cadit in pugna contra Paleſtinos 136.1. eius poſteri quo honore à Dauide affecti 144.1

Ionathæ cuiuſdam Sadducæi cum Phariſæis contentio 285.40

Ionathas homo uiliß. prouocat ad ſingulare certamen Romanos 613.30. Pudentem equitem Romanum interficit, & à Priſco centurione ſagitta transfigitur ibidem

Ionathas Matthiæ fil. 260. 20 defuncto fratri Iudæ ſuccedit imperij adminiſtratione 269.40

Ionathas Phariſæus 446. 40. inſidiatur Ioſepho, ſeruatur 449.50. iterum inſidiatur eidem 450.50. 451.1

Ionathas pontif. perimitur 431.30

Ionathas pontifex primus Maſſadam ædificauit & nomen id impoſuit 648.10

Ionathas qui aliàs Ionadab, ſocius Ammonis 147.10. ſolatur Dauidem 148. 10

Ionathas Samæ fil. ſternit uirum ſex cubitorum 156.30

Ionathas ſicariorum princeps circa Cyrenen 654. 20. eius ſupplicium ibidem 50

Ioppe à Ceſtij militibus capta, direpta & incenſa 535.10. bis à Romanis funditus exciſa 560.10. eius ſitus deſcriptus ibidem.

Ioppenſium interfectorum quot millia 535.20

Ioramus Achabi fil. in regnum paternum ſuccedit 193.10. Moabitas expugnat 194.7. monitus ab Eliſeo cauet Syrorum inſidias 196.30. fame urgente Eliſæum iubet interfici, cuius mandati eum mox pœnitet 196.40. liberatur ab obſidione Addi 197.50. in oppugnatione Ramathæ ſagitta uulneratur 198.10. occiditur ab Ieu, & cadauer eius in agrum Nabothi proiicitur ibidem

Ioramus Ioſaphati fil. ſuccedit in regnum paternum 194.20. fratres & amicos paternos occidit 197.20. deficiunt ab eo Idumæi aliæ que gentes aliquot ibidem. cognoſcit ſuum fatum ab Elia, & mortuus tractatur pro merito ibidem

Iordanis fontium origo 13.37

Iordanis refertus mortuis 583.30

Iordanis fontes & curſus 564.2

Ioſabetha Ochoziæ ſoror germana quomodo Ioaſum ſeruarit 200.30

Ioſadochus pontifex Babylonem uinctus ducitur 219.8. eximitur uinculis 220.1

Ioſaphatus à commentariis Dauidis 148. 30

Ioſaphatus Aſani fil. in regnum paternum ſuccedit 184.10. præſidia urbib. ſuis imponit, & collapſam religionem reſtituit

ſtituit 189.20. quantum habuerit exercitus paratos 189.30. increpatur ab Iehu propheta, pietatemq; ac iuſtitiam colit 191.30. Ammanitas & Moabitas citra ſanguinẽ uincit 192.10. cum Ioramo bellũ infert Moabitis 193.20. moritur 194.20

Ioſephus Antipatri filius 344. oppugnatur ab Antigono 468.10. quomodo perierit 480.30. arcani non ſatis continens ibidem

Ioſephus Salomes maritus Herodis mandatorum proditor occiditur 489.8

Ioſephus Cabeus pontifex 432. 40. priuatur munere 433.10

Ioſephus Caiaphas, quere Caiaphas

Ioſephus Canei uel Camydæ pontificatum acquirit 424.10. eo priuatur 428.2

Ioſephi Dahei fatum miſerabile 603.20

Ioſephus Ellemi filius 372.40

Ioſephus & Ieſus põtifices cum aliis multis ad Romanos profugiunt 623.10

Ioſephus Gorionis filius belli dux contra Ceſtium 538.9

Ioſephus Herodis nepos occurrit Varo 380.10

Ioſephus Iturij montis planiciem muro circundedit 567.50. interfectus Gamalæ 568.10

Ioſepho Matthiæ filio quæ cauſa fuerit Antiquitatum Iudaicarũ, & Belli Iudaici hiſtoriæ deſcriptionis 1. ſuam hiſtoriam ueracem affirmat & incorruptam 351.40. ipſius genus, filij, inſtitutio & doctrina, profectio Romam 437.20. naufragium paſſus à Poppea beniginer donatur, & mittitur legatus in Galilæam 438.30. committitur ea ipſius tutelæ 440.40. in quibus uerſatus ſit periculis 441.20. bello neceſſaria comparat, & oppida expugnat ibidem. Ioannis inſidias effugit & Ieſu latronum principis 442. 50. ignoſcit capto Ieſu, & cum Ebutio bellum gerit 443.1. inſidiis caliũ uariis petitus euaſit 444. 445. 446. per totum. deficientes Tiberienſes cohibet ibidem. ciuitates munit 446.30. inſidias patitur, & ſomnio conſolatur 447.10. aſtutia eius in cognoſcendis inſidiis ibidem. Ioannis cõſiliis contra ipſum quomodo occurrerit 449.30. Ionatham inſidiatorem ſeruat, & legatos mittit Hieroſolyma 450.20. in ſalutis diſcrimen incidit 451.10. accuſatur à Tiberienſibus, & irridetur, coriumque urbem capit 452.40.453.3. Simonem & Ionatham Hieroſolyma mittit 453.10. calumnias falſi hiſtorici dedellit ibid. hiſtoriæ ſuæ ueritatem adſtruit 454. 30. Sepphoritas ſeruat 455.30. Tiberiada ſeruat, & Sepphorim capit, & proſligatur à Romanis ibidem. in pugna contra Silam prodabitur cum equo 496.30. captus honorifice tractatur à Veſpaſiano Titoq;, & capitiorum multos liberat, falſoque accuſatur 457.10. uxores ducit, & liberos procreat ibidem 50. quã diligentia quóque ordine bellum Iudaicũ conſcripſerit 558.20.559.560. per totum

Ioſephus Matthiæ filius utriuſq; Galilææ rector deſignatus 538.20. eius ſingularis induſtria ibidem. & 539.20. dolo Ioannis Giſcalæi ſubito oppreſſus 540. 5. contra Ioannem Giſcalæũ profectus 541.50. geſta cõtra Romanos 545. 40. aduentu Veſpaſiani in Tiberiada confugit 548.50. primatibus Hieroſolymis è Tiberiade de rationibus belli ſcribit 549.7. Iotapatenis auxilio uenit 549.550.551.552. per totum. eius machina excogitata contra arietis ictus 552.30. fortia facta 554.555. per totum. quomodo è catenis liberatus per Titum & Veſpaſianũ 590.40.591. 10. eius prolixa oratio ad Hieroſolymitanos 609.610.611.612. per totum. in deditione in puteo deliteſcit 557.20. eius ſocij ipſum perſequuntur ibidem. eius oratio philoſophica ad ſocios 558.10. eius ſocij cum ipſo cedes mutuas ſortiuntur 559.10. cum altera ſortem euadit ibidem. ad Veſpaſianum ducitur ibidem. uaticinatur Veſpaſiano imperium Romanum 559. 40. ſermè exanimatur 616.10. eius mater occiſum credens cruciatur animo ibidem. curato uulnere rurſus murum circuit hortando 617.20. mandata Titi Ioanni Hebraice nunciat 622. 20. eidem colloquitur 623.624. per totum. pro reliquiis ciuitatis fruſtra obſecrat 633.10

Ioſephus medicaſter defectionis autor 446.8

Ioſephi filij Iacobi natiuitas 22.30. fratribus cur exoſus 25.40. uẽditur in Aegyptum 27.30. ſolicitatur ad ſtuprum à domina 27.40. ſomnia explicat 28. 50.29.30. è uinculis liberatur 29.30. præficitur Aegypto, nominatur Pſontomphanæus 30.20. fratres capit ibidem. & miris exagitat modis 31.32. 33.34. per totum. cognoſcendũ ſe ipſis exhibet 34.40. & 35.10. patri aduenienti occurrit 36.10. moritur & oſſa eius in Chananeam transferuntur 37. 5. & 46. laudatur 689. per totum

Ioſephus apud Veſpaſianum accuſatus 654.40. quinq; milium annorum hiſtoriam Græco ſermone cõtexuit 645. 30. eius hiſtoriæ certitudo 657.30. dux ipſe Galilæorũ à Romanis captus ibidem. ſolutus uinculis cum Tito ad obſidionem Hieroſolymorũ profectus ibidem

Ioſephus belli hiſtoriam primum Veſpaſiano & Tito obtulit, ut ſibi teſtes eſſent 698.10. Agrippæ regi eam dedit ibidem. Antiquitatis libros ex ſacris literis interpretatus eſt ibidem

Ioſephus Simonis filius toparchiam adminiſtrat 538.20

Ioſephus Tobiæ filius quomodo Ptolemæũ Euergetẽ recõciliarit Iudeis 254.20 feſtiuum eius reſponſum 255.9. uxores & liberi 256.1

Ioſephus Zachariæ fil. præficitur præſidio Hieroſolymorum 263.40. uincitur à Gorgia 264.30

Ioſias Amaſi filius patri in regnum ſuccedit, optimam rempub. & ueram religionem inſtituit ſublatis idolorum aris & ſacerdotibus 213.214. per totum. moritur 214.30

Ioſue, uide Ieſus

Iothamus Oziæ filius uir pius patri in regno ſuccedit, Ammonitaſq; tributa pẽdere cogit, & moritur 205.40.

Iothamus Zachariæ regis filius patrum principatu ſuccedit uir pius & iuſtus 206.8. Ammanitis tributarijs factis deceſſit, filio Achaze ſucceſſore relicto ibidem

Iothanes Gedeonis filius parabolis adhibitis Sichimitas loquitur contra Abimelechum 107.30

Iotapes Sampſigerami regis filius 528.50

Iotapatæ ſitus deſcriptus 530.

Iotapatæ excidium Hieroſolymitanũ cunctorum quali luctu uerbis repetierit 556. 20.

Iotapatenſium conflictus acer cum Romanis 549.550.551.552. 556 per totum. calamitas miſerabilis 558.20.561.10. 558.40.

Iotapateni cuiuſdam capitis à Veſpaſiano conſtantia 556.30. Veſpaſiano productum ibidem. deorum expugnatores ibid. eorum quot milia occiſa & capta 557.10.

Ious menſis 73.30

Iozarus conſtituitur pontifex 378.40. priuatur eo 382.50

Iramus amicitiam cum Davida init 549. 30.

Irenæus orator 376.10.

Iris quid deſignet 8.20

Iromi cum Salomone amicitia & munera eorum beneficentia 166.30.167.10. quibus donis fuit remuneratus à Salomone 173.10

Iſacus naſcitur & circũciditur 25.10. ducitur ſacrificandus 16.10. ducis manum retinet 18.10. naſcuntur ei gemini 21.

Abimelecho exoſus reconciliatur & fidit puteos ibid. fallitur ab uxore ibid. moritur 24.50

Iſacharis ſors 92.50.

Iſboſeth, uide Iſchoſthus.

Iſeremoth locus 66.3
Iſiacorum ſcelus & ſupplicium 387.40
Iſidis ſtatua & templum tollitur 388.30
Iſmael Fabi filius pontificatu uix dū nacto exuitur 386.5
Iſmaelis Abrahami filij natiuitas & circūciſio 14.10. Arabum autor eſt 16.40. ducit uxorem, gignit fil. xij. ibidem.
Iſmael Phaſaei filius conſtituitur pontifex 432.10
Iſmael regij generis Iudæus Godoliam interficit 219.50.220.10. quantā cædem etiam aliorum hominum fecerit præter Maſphatenſes abductos 220.20
Iſrael quid ſignificet 24.4
Iſraelitæ inhumaniter tractantur ab Aegyptiis, necantur, & grauibus laboribus atteruntur 37.40. labor augetur 43.40. quātus eorum ex Aegypto migrātiū numerus 45.40. tranſeūt mare rubrū 46.40. armis Aegyptiorū ſe munitū 47.40. obmurmurant Moyſi 48.30. coturnicibus paſcuntur mānáq; 49.40. ab Amalecitis prælio infeſtātur 50.40. collatio ad tabernaculi ſtructurā 54.30. ſeditionibus agitātur & puniūtur 66.10. 67.10. negatur eis ingreſſus in Chananæam 67.20.
Iſraelitæ miſcio Moyſe cū Chananeis pugnātes uincūtur 68.10. quæ eis triginta octo annis in deſerto obuenerint 72.14. quales milites fuerūt 74.7. Amoræos extinguūt 74.75 per totū. à Madianitis mulieribus ſeducūtur 76.10. eos excindunt 78.3. Hierichūtē delent 89.30. item Ainā 90.40. partiūtur Chananeā, & quiſq; in ſuam ſortē mittitur 92.20. cōmouentur inter ſe propter aram in ripa Iordanis extructam 93.30. quomodo ſe geſſerint poſt Ioſue mortē 95.20. omiſſo bello agriculturæ dant operā 96.1. eorum prælia cum Beniamitis 97.10. Chuſarthi Aſſyriorū regi ſubiiciūtur octo annis 98.40. à Moabitis ſubiugātur, à Iode libertati reſtituūtur 99.1. iterum à Iabino opprimūtur 100.1. per Deborā redimūtur ibid. ab Amalecitis & Madianitis ſeptē annis miſerē tractātur 100.30. reſtituūtur libertati per Gedeonē 100.50. ſub Abimelecho male habentur ibidē. 103.30. iā ab Ammanitis ſed per Iaphthem liberātur 104.20. cædūtur à Paleſtinis & fugantur 109.20. iterum liberātur à Samuele 111.10. male tractati ab Ammanitis liberātur à Saulo 113.30. tributum à Paleſtinis 134.40. ciuili bello laborant 158.10.
Iſraelitæ anno octauo poſt Ieſum nequiuerunt Chananæos ex Hieroſolymis eicere 240.40. Reliqua ipſorū geſta ſub regibus cōprehenduntur. Ezechiā regem reſtituere religionem totamcē cōdemnāt, & prophetā occidūt 208. 1. transferūtur in Mediā & Perſidem & quo tempore id factum ibidem
Iſſa quid Hebræis 4.2.
Iſſacharis natiuitas 22.30. filij quatuor 35.50
Iſſæus fil. Achemei, unus fortiū Dauidis 256.50
Itaburius mons 93.1. ſitus 567.40
Italiæ bella ciuilia 588.1
Ithaciæ ſeu Hirenes concubinæ Ptolemæi Phyſconis ſobrietas 575.30
Ithamari domus priuatur ſacerdotio 163.50
Itobal Tyriorū ac Sidoniorū rex 100.20
Iubal, & eius inuenta 5.40
Iuctas Heberi filius quos liberos habuerit 12.20
Iucundus equitū præfectus tumultū Cæſareæ ſedat 522.20
Iucundus Herodis ſatelles falſo accuſatus torquetur 358.20
Iudæa latronibus expletur 433.40
Iudæa regio ubi præſtantiſſima 467.40
Iudææ deſcriptio 528.529. per totum
Iudææ nulla pars erat quæ non unà cum Hieroſolymis interiret 582.30
Iudæus unus captus, Titi iuſſu crucifigitur pro muro Hieroſolymæ 605.50
Iudæi quando primum cœperint appellari 236.20
Iudæis permittitur à Cyro redire Hieroſolyma, & templū ibid. ædificare iterū 227.10. impediūtur ab ædificando 228.10. à Dario Hyſtaſpis filio liberi et immunes facti tuētur in urbis & templi reſtauratione, & quot eorū Hieroſolyma reuerſi ſint 231.20. quando templū abſoluerint 233.10. eorū reip. quæ forma fuerit & quomodo mutata ibid. duas tribus Hieroſolymā redire uolentes per Aſiam & Europā degere, reliquas uerò decē ultra Euphratē eſſe 234.30. armati laborāt 236.40. in ſummā calamitatem per Amanē deueniunt 238.30. quomodo à Bagoſe tractati 243.10. quomodo ab Alexandro Magno 245.10. quomodo ſub Ptolemæo Philadelpho 248.30. & inde quo modo ab Aſiæ regibus aliiſq; honorati 252.10. miſerē ab Antiocho Epiphane tractati 259. uſq; 265. ſub Demetrio 266.50 cū Romanis primū fœdus ineunt 268.20. ſumma calamitate cōſtituti poſt Iudæ caſum 269.20. 270.1. quādo primū Romanis ſubditi 271.20. quibus honoribus & beneficiis ab iiſdē affecti 305.1
Iudæorum cū Samaritis contētio propter templum 275.40.
Iudæorum ſectæ quot 384.40
Iudæi quàm ſint religioſi 897.10. 332.10
Iudæorum Cyrenenſium & Aſiaticorum legatio ad Cæſ. propter Græcorū moleſtiam 350.10
Iudæi ſeditionem excitant 371.40. 377. 378. 379 per totum
Iudæorum conſtantia pro tuendis legibus 387.10. 389.10.
Iudæorum miſeriæ ſub Pilato 388.30. itē alibi 401.20. ſub Felici 431.20
Iudæorum & Græcorū apud Alexādriam ſeditio 418.40
Iudæi malè à Babyloniis tractati Seleuciam migrant 404.50
Iudæorum & Philadelphenſium diſſidium 423.20
Iudæorū 30000. à ſeipſis cōtrita 428.30. eorum & alia clades ibidem
Iudæorum cum Syris diſſidium 431.50
Iudæorū pontificatus & principatus ſucceſſio & mutatio 434.40
Iudæorum epulæ ferales 505.20
Iudæorum cōtra Archelaum accuſatio & petitio 510.4
Iudæi Petronio ſupplicant 516.20.
Iudæorum tumultus ſub Cumano & calamitas 518.20
Iudæorum & Syrorum ſeditio circa Cæſaream 520.40
Iudæorū ſub Albino Hieroſolymis ſeditio 521.20. alia ſub Floro Cæſarea 522.6.
Iudæorum diſperſio in totum 529.30
Iudæi legatos ad Florū & ad Agrippā regem mittunt 529.10
Iudæorum contentio cū Romanis ibidem. captiuitatis eorum exordium 604.1
Iudæi contrà Iudæos in Scythopoli 532.50
Iudæorum Alexandriæ occiſorum quinquaginta milia 605.10
Iudæorum & Romanorum ſtrages in ſecenopegiis Hieroſolymæ 533.50
Iudæorum victoria inſignis contra Ceſtiū 537.20. unde elati facti 543.30
Iudæi à Romanis proſtrantur 544.10. 555.40
Iudæorum clades ab Idumæis facta 578.30
Iudæorum circa ſepulturam cura ibidem
Iudæorū in Maſſada immane facinus 652. per totum
Iudæorum apud Alexandriam & Thebas interitus 853.20
Iudæorum genus uetuſtiſſimū ex origine domeſtica 655.10
Iudæorū cura cōſcribendæ hiſtoriæ 677.10.
Iudæorum cur rara mentio in Græcis hiſtoriis 655.40. eorum apud antiquiſſimos nomina 680.30. eorum egreſſus ex Aegypto mille annis ante Hiadum bellum 661.4
Iudæorum magnanimitas & clementia in quo conſiſtat 692.10. eorū leges optimæ 686.40. omnes populi eorū emuli ibidem
Iudæorum fides & auxilia contra Aegyptios Rom. præſtita 679.30. merita Auguſti Cæſ. epiſtolis comprobantur ibidem

Iudæorum integritatis testimonia ab Alexandro, Ptolemæis omnibus & senatu Romano, imperatoribúsq; maximis facta 675.50
Iudan Amasiæ regis mater 203.20
Iudas, Iudæi 10. & 11.
Iudæ portio in terra Chananæa 92.40
Iudæ natiuitas 22.10. consilium de fratris cæde uitanda 27.10. homo uehemens 31.50. filij tres 35.50
Iudæ tribus gesta post Iesu mortẽ 95.20
Iudam inter xij. fratres principatum obtinuisse 161.10
Iudas Asamoniæ filius quid contra Antiochũ utrunq; fecerit, & quomodo religionem instauraverit ac perierit 461.20
Iudas Capsæi, uir strenuus 278.10
Iudas Eliasibi fil. in põtificatum patri succedit 243.7
Iudas Essæus propheta 463.50
Iudas Ezeciæ latronis filius Archelai regnum affectat 379.2. tumultum excitat 508.30
Iudas Gaulanites Galilæus seditionẽ inter Iudæos cõcitat 384.20. eius secta 385.20
Iudas Iairi latenter inter Romanorũ manus effugit 645.40
Iudas Iudæ filius præfectus Simonis cũ decem contubernalibus deliberat murum tradere Romanis 616.50
Iudas Macchabæus 160.20. Patri in administratione succedit 261.10. Apollonium & Seronem præfectos superat & occidit ibid. Gorgiam & Nicanorẽ uincit 262.10. itidẽ Lysiam 262.40. templum purgat & instaurat 263.10. uicinos molestos domat magnis stragibus 263.30. Nicanorem cũ suis copiis delet 267.30. creatur põtifex, & fœderatur Romanis 268.20. cadit 269.10
Iudas Sepphoræi sophista 503.20.
Iudas uates 286.40
Iudicum status quis 116.10
Iudicum imperium apud Iudæos quantum durauerit 312.
Iulia uxor Cæs. Augusti 349.10
Iuliæ Augusti quid ab Herode legatum 374.10
Iuliani cẽturionis fortitudo et fatũ 621.50
Iulius Cæsar Pompeium fugat, & bellum cũ Aegyptiis gerit 301.30. amicus & beneficus est in Iudæos 302.30. parat expeditionem cõtra Scipionem & Catonem 305.1. occiditur 307.2
Iulij Cæs. magnificentia, & liberalitas in Herodẽ 329.10.330.40.485.1.486.2. uincit M. Antonium 327.50. occidit eum cum Cleopatra 330. beneficia in Aristobulum Alexandri 470.11. itẽ in Hyrcanũ & Antipatrũ 471.10
Iulius Capella 438.40
Iunius Lupus Cæsoniam cũ filia interficit 414.20. interficitur & ipse 418.10
Iupiter Olympius 405.50
Iurisiurandi modus 18.10
Iustus Iosephi satelles cadit 458.20
Izatæ regis filij & fratres Tito supplicant 633.30

L

Labanus Batuelis filius 12.3. dolose cũ Iacobo agit 21.50. persequitur fugientem gencrum 22.40
Laboſardachus Niglasaris filius in paternum regnum succedit 223.50
Lacedæmoniorum amicitia cũ Onia põtifice 258.1
Lacedæmonij cũ Iudæis societatẽ & fœdus faciunt 278.40
Lacedæmonij quando & quemadmodum Romanis subditi 526.30
Lamechus, pater liberorum LXXVIII. 5.50
Largius Lepidus decimæ legionis præpositus 628.20
Latopolis 45.30
Latronum colluuies Hierosolymis 570.30.571.10. eorum facinora ibidem
Latronum turba in Iudæa 431.10.432.20. & 438.10
L. Lentuli decretum pro Iudæis 306.30
Lepid. à Caligula occisus 406.20. et 408.3
Leprosi quatuor Syrorum castra urgente media inuadunt 196.20
Leprosorum conditio 63.50. & quod alicubi sint in precio ibidem
Leuces loci descriptio 649.10
Leui militum præfectus 446.20
Leuis natiuitas 22.20. ulciscitur sororis stuprum 24.20. filij ipsius tres 35.50
Leuias traditur 571.20. occiditur ibidem
Leuitæ uxor quàm nefande à Gabaonitis tractata 96.10. & 97
Leuitæ eius prudentia 96.40
Leuitarum numerus 65.20
Leuitis ac sacerdotibus ciuitates cum suo agro, & decimæ adscribuntur 72.30. earum ciuitatum nomina 93.20
Leuitæ usũ uestis lineæ impetrãt 434.12
Leuitica tribus deo dicatur, cui tabernaculi cura committitur 63.40
Lex Moysis cur à poëtis aut prophanis historicis non tractata 248.20.251.40
Legis et præceptorũ Dei pulcherrima explicatio 681.682.683.684. per totũ
Legis nomen apud Græcos olim non fuisse 679.5
Leges Moysis ad mores pietatemq; pertinentes 39.40.80.50.81.10
Liæ & Rachelis æmulatio 22.20
Libri duo & uiginti apud Iudæos chronici 657.30
Liberius Maximus iussu Vespasiani Iudæis stipendium indixit 645.50
Lybia dicitur Aphrica 18.1
Libys, Libya 10.40
Linguarum multarum cognitionẽ cur Iudæi non magni faciant 436.20
Longæui cur primi homines 8.20
Lõginus tribunus à Iudæis occisus 537.10
Longini equitis Romani furic factum 607.10
Longini iuuenis Romani facinus 626.10
Lotus adoptatur ab Abrahamo 12.6. captiuus abducitur 13.30. seruatur de excidio Sodomitarũ 14.15. filiæ cũ patre cocunt 15.20
Loti uxor in salis statuam uersa ibidem
Lucilius Bassus legatus Herodiũ castellum capit 643.40. Machærunta quoque 644.10. Iardẽ Syriã oppugnat 645.20. Lucius Annius Gerasam capit, & mille iuuenum interficit 585.40
Luctus tempus 83.40
Ludas, Ludi 11.10
Ludi Circenses 406.30
Luminũ festiuitas, & eius institutio 263.9
Lupus Alexãdriæ rector ad Vespasianum scribit de seditione Iudæorũ 653.40. tẽp. hũ Oniæ ablatis donariis claudit ibid.
Lustrandi populum modus 73.20
Lustrationis tabernaculi modus 60.10
Lydda ciuitas à Cestio exusta 535.40
Lydi olim Ludi dicti 11.10
Lysanias Ptolemæo Mennæi patri successit in regnum 310.20. interficitur à Cleopatra 324.10
Lysanias Parthos in Iudæos incitat 475.20
Lysiæ committit Antiochus Epiphanes filium suũ & bellũ cõtra Iudæos 261.40.
Lysias uincitur à Iuda Macchabæo 262.40. occiditur à Demetrio 267.1
Lysimachus fratrem suum occidit, & Gazam prodit 189.30
Lysimachus Hellespontum occupat mortuo Alexandro 246.10
Lysimachi portentosa de Iudæis mendacia confutata 671.30.672.1.673.20.678.679. per totum.

M

Macedones transisse pedites mare Pamphylium 47.40
Macedones quando Romanis subditi 526.301. & 50
Macedones Aegyptios subiugarunt 679.50
Macchabæi natu maximi & primi inter septem fratres supplicia crudelissima & ipsius cũ insigni tolerantia sermones 695.10.697. ubi historia Macchabæorum fratrum
Machæra dux Rom. legionum qualiter se gesserit apud Herodẽ 316.10.480.20
Machir, tertij ex fratrib. Macchabæi cõstantia 697.9
Macheruntij Romanis persuadent ut præsidio suo decedant 606.5
Machærus quomodo capta à Romanis 643.46. situs eius descriptus 644.3
Macho capta & deprædata 143.20
Macro præfectus prætorianorum militum 394.10
Madianitarum filiæ Israelitas illiciunt ad delinquendum 76.77. per totum. cæ-

duntur cũ ſuis regibus 77.4
Madianitæ Hebræos ſubigunt 100.30. cæduntur maxima ſtrage 101.40
Madiana ciuitas 41.10
Madus, Madei 10.4
Magnus campus regio 447.15. eiuſque deſcriptio 184.25
Magogæi & Magogæ populi 10.2
Magus Aegyptius pſeudopropheta trigin ta milia hominum ſeduxit 520.20. cum paucis fugit ibidem
Magi & latrones iterum Iudæos afflixerunt 520.30
Magorum turba in Iudæa 431.432.433. per totum
Malichus exactionum collector pro Caſſio 473.30. nouas res molitur & ueneno tollit Antipatrum ibidẽ. luit pœnas 474.10
Malichi Arabum regis perfidia 312.15. 477.30
Malchus Arabiæ rex Veſpaſiano in auxilium miſit quinq; milia peditum, equites mille 540.10
Malichus Iudæorũ dux 469.20. auxiliatur Gabinio cõtra Alexandrũ Iannæũ 299.6. Antipatrũ ueneno tollit 307. 30. interficitur 474.10
Malthace uxor Herodis moritur 507.30
Malorum hominum mos 370.20
Man uox interrogatiua 50.10
Manachaſes neſtis qualis 57.40
Manahemus Eſſenus Herodẽ puerũ ſcholas frequentãtem ſalutat regem 339.1
Manahemus Iudæ Galilæi fil. Maſſadã inuadit 530.50. uelut rex Hieroſolymam redit, & princeps ſeditionis fit ibidẽ. interficitur 531.20
Manahemus occiſo Seleſino regnum ſibi uindicat & Thapſenſes excindit, ac poſt à Phullo pace redempta moritur 205.40
Manaſſes Ioſephi filius 30.20.35.50
Manaſſes in numerũ Iacobi filiorũ adoptatur 37.1. cenſetur loco Leui 65.20
Manaſſæ pars dimidia Chananææ 92.50
Manaſſes Ezeciæ filius regnum paternum aſſequitur, impiiſſimus, & prophetarũ occiſor captus à Babyloniorũ rege tandem in principatũ reſtituitur, & pietati ſtudet prioribus mutatis morib. 212. 20.213.1. moritur relicto ſucceſſore regni filio 213.4
Manaſſes Ioannis pont. fil. ducit uxorem Sanaballitis filiam Hicaſo uocitatam 243.50.344.10
Manaſſes fit pontifex 254.10
Manaſſes trans Iordanem miſſus, ut toparchiam adminiſtraret 538.30
Mandra, locus 220.20
Mane, quæ diei pars 3.4
Manethon Aegyptius hiſtoricus 659.25. eius hiſtoriæ cõpendiũ 660.661.662. per totum
Manethon antiquitatẽ Iudæorũ confirmat 661.20. Aegyptiacam hiſtoriam ſe ex ſacris literis interpretaturũ profeſſus 667.30. eius hiſtoria emendata ibidẽ. & 668.50.669.10
Manethonis mendacia confutata 668.30. 669.670.671.673. per totum
Manna qualis cibus 49.50
Manna quando defecerit 89.20
Mãneus Lazari ad Titũ profugit 618.10
Manoches Zelotypus Sãpſonis pater angelum excipit 104.50
Mar locus cur ſit uocatus 48.10
Mara quid ſignificet 107.40
M. Agrippa. uide Agrippa
Marcus Alexandri Alabarchæ fil. 418.30
M. Antonius. quære Antonius
M. Anto. Iulian. procurator Iudææ 628.20
Marcus Sexti Cæſaris ſucceſſor in Syriam 307.1.473.9
Mardocheus dux Iudæorũ Babylone deducendorũ Hieroſolyma 231.24.233.43
Mardocheus Eſtheræ patruus 238.1. regi inſidias prodit 239.10. Iudæorũ calamitatem Eſtheræ indicat ibid. afficitur ſummo honore 241.30. Amanis poteſtatem & bona accipit ibidem
Mare rubrum Iudæis tranſitum conceſſiſſe, & Pamphyliam Macedonibus 47. 6.41
Mare uas templi cur ſic dictum 168.30. & quàm fuerit capax, eiuſq; uſus ibid.
Mareone Græcis Samaria 184.7
Mareſa urbs 182.40
Mariæ Eleazari filiæ ſicinus horrendum comedentis filium 627.5
Mariamne Agrippæ filia 391.30
Mariamne Alexandri Ariſtobuli & Alexãdræ filia, uxor Herodis 320.30. occiditur à marito 331.10
Mariamne Alexandri filia, uxor Herodis Antipatri 474.40. eius inſolentia in maritum 488.40. occiditur 489.9
Mariãne Archelai uxor repudiata 381.10
Mariamne ab Archelao marito tranſit in thorum Demetrij Alexãdrini 430.40
Mariane Moyſis ſoror 39.10. moritur 73.30
Mariammes turris deſcriptio 600.20
Mariſa ciuitas deuaſtatur 476.40
Marſonane, menſis 7.3
Marſus Syriæ præficitur 420.30. defert Agrippam Claudio Cæſ. 421.20. excipitur ab Agrippa, cui fit exoſus 422. 30
Marſus Agrippæ libertus 392.40. Tiberij mortem patrono ſuo nunciat 392.30
Marthace Archelai mater moritur 377. 47
Marullus præſes Iudææ conſtituitur 397.
Maſſabazanes quid 58.6 (14
Maſſadæ caſtelli deſcriptio 577.40
Maſſadæ caſtelli ſitus deſcript. 648.40 cõmeatus & apparatus qui decem mi-
libus utrorum ſufficerent 648.40
Maſnaemphthes pileus 58.7
Maſphath ciuitas, & quid ſignificet 111. 40
Matathias Aſamonæi filius occidit Bacchidem, & duces expellit Iudæa ac moritur 461.7
Mathanes Baalis ſacerdos trucidatur 201. 20
Matthias Anani fit pontifex 420.20. priuatur ſacerdotio 422.5
Matthias Apſaloni, uir ſtrenuus 238.10
Matthias Ioannis filius ſacra prophanare renuit, ueramq; religionẽ fortiter tuetur 260. 10.261.5. inſtructis filiis moritur ibidem
Matthias Margaloti ſeditionẽ monet 371. 40. exuritur uiuus 372.10
Matthias Margali, ſophiſta 503.20
Matthias pontifex mittitur ut Simonem Gioræ Hieroſolymam introducat 589. 20
Matthias Theophili conſtituitur pontifex 367.10. priuatur eo munere 372. 30
Matthiæ Boethi mors crudeliſſima 616. 30
Maxilla, locus 106.20
Mazaca ciuitas 10.8
Madabenſes Amaræi Ioannem Gaddin interficiunt 270. 15. expugnãtur ab Hircano 283.40
Medimnus Atticus & Siculus 67.40
Medi populus 10.4
Medi quòd in Aſia regnauerunt Græcis cogniti 658.50
Megaſſari facinus audax 614.10
Megaſthenes hiſtoricus 663.8
Mela legatus Archelai ad Herodẽ 338.40
Melcha Aranis filia 11.40
Melcha Sauli filia datur nuptum Dauidi, marito periclitanti ſuccurrit 124.30. datur alij nuptum 123.3. ridet maritum 142.10
Melchiſedecus rex Solymæ Abrahamum conuiuio excipit 13.50
Melitis impoſuit Pſeudalexandr 511. 512. per totum
Memnonis ſepulchri deſcriptio 516.10
Memphibaſtus Ionathæ filius humaniſſime à Dauide habitus 143.50. delatus Dauidi occurrit uictori 154.3
Memphitarum deditio 471.10
Menander Epheſius ſingulorum regum actus apud Græcos & Barbaros cõſcripſit 661.30
Mendæ ciuitas 214.40
Mencdemus Philoſophus 251.10
Menelaus, qui aliàs Onias, Simonis filius propter amiſſum pontificatum defic à patriis legibus 258. 30. abducitur captiuus & occiditur 266.40. uide Onias
Menſa tabernaculi 57.1.58

Menſe à Ptolemæo Philadelpho Iudeis donate deſcriptio 249.50
Menſis anni primus Moyſi quis & cur 7.4
Menſuras quis excogitarit 5.20
Meroë unde dicta 40.40
Meſſa, Meſſanei 12.20
Meſchus, Meſchini 10.6
Meſopotamiæ difficilis tranſitus 18.10
Meſre, Meſrai 10.30
Meſrei filij quibus populis nomina impoſuerunt ibidem
Meſſala rhetor patrocinatur Herodi 310.7
Meſſalina à marito Claudio Ceſ. ob zelotypiam trucidata 430.40
Methbir, tunica pontificalis 58.10
Metilius præfectus à cæde reſeruatus 532.6
Metilius Romanorum præfectus legatos mittit ad Eleazarum ibidem
Michæas propheta uulnere ipſum nolenti male ominatur, 288.54. Achabo malum nunciat, quare in carcerem conijcitur 189.10. Achabo interitū prædicit 189.12.190.12
Michæas propheta 215.20
Michole uxor Dauidis, uide Melcha
Mileſius arcis Damaſci præfectus quomodo Philippum Gryphi filium tractarit 291.8
Militis cuiuſdam facinus contra ſenatum Romanum 517.40
Militis Rom. impudentia quantam cladem Iudeis dederit 428.40
Militis Moſaicos libros diſcerpentis pœna ibidem
Militiæ qui non commodi 86.1. & qui ab ea immunes ibidem
Mina quantum pendeat apud Iudæos 300.10
Minæus Aegypti rex, Memphis conditor 173.30
M. Minutianus 410.10.417.10
Miſael appellatur Miſaches 221.10
Miſa Moabitarum rex propter negatum Ioramo tributum quò neceſſitatis peruenerit 193.10
Miſenum oppidum 405.40
Mithridates erarij Cyri præfectus 227.50.
Mithridates occiſus 297.10.
Mithridates Pergamenus Peluſium expugnat & Aegyptios uincit 301.302. eius geſta 471.5
Mithridates quomodo ab Anilæo tractatus, quomodo ab uxore, deq; eius uictoria 403.404. per totum
Mnaſeas Græcus hiſtoricus 666.40
Moabitæ penitus fracti à Dauide 142.30
Moabitæ & Ammanitæ ſocij, mutuo ſeſe interimunt 193.50. iterum ſternuntur & prædantur 194.6
Moabus, Moabitæ 15.30
Molonis mendacia de Iudæis 673.20.
Monobazus Bazeos Adiabenorum rex quomodo Iudaiſmū ſit amplexus 425.6. eius regnum 604.20
Monobazus Monobazi filius prorex cōſtituitur 425.10. rex fit 428.2
Mons Samaron, locus 181.20
Montem in alium locum deuolutū 205.30
Mortem præter dei uoluntatem non uenire 87.20
Moſes, qualis fuerit uir 2. & 3
Moyſis natiuitas 38.50. quomodo ſeruatus 39. cur ſic uocatus ibidem. adoptatur à regina ibidem
Moyſes diadema regium pedibus calcat 39.50. & 40.1. præficitur exercitui Aegyptiorum & Aethiopas bello uincit 40.10. ducit Tharbim uxorem 41.3. fugit Aegyptios ibid. Raguelis filiab. opitulatur cōtra paſtores, ex quibus unam ducit uxorem 42.50. cōſpicatur rubū ardētem in Sina 42.3. confirmatur ei liberatio Iſraelitarum 43.10. edit miracula, quibus Dei cognoſcit, redit in Aegyptum ibid. edit prodigia apud Pharaonem 43.44. 45. per totum. educit Iſraelitas ex Aegypto, & quantus eorū numerus 45.50. cuius ætatis fuerit cū eos educeret 46.50. traducit eos per mare rubrum incolumes 46.40. aquam amaram facit potabilem 48.30. coturnices & manna impetrat à deo 49.40. ex petra aquam elicit 50.20. cū Amalecitis pugnat 51.30. decem præceptorum tabulas à deo acceptas populo exhibet 53.20. quadraginta diebus in Sina detinetur 54.30. Aaroni fratri ſacerdotium cōfert 59.40. dedicato templo victimas offert 60.40. in tabernaculo Deum conſulit 61.10. tribū Leuiticā Deo dedicat 63.40. cenſet omnes tribus præter Leuiticā, & ordinat profectioni bellóq; neceſſaris 65.20. mittit exploratores in Chananeā 66.20. Core factionem compeſcit 69.10. eius iuſtitia 70.30. luſtrat populum 73.10. Schoncm & Ogem reges delet 73.50. Madianitas cum ſuis regibus cædit 78.4. Ieſum ſibi deſignat ſucceſſorem ibid. moritur, quid ſuis prædixerit 79.10. quas leges præſcripſerit 80.20. uſq; 86. exhortatur Ieſum ut in Chananæos exercitum ducat 87.10. nube circūdatus diſparuit ibid. 40. lugetur triginta diebus à populo. ibidem
Moyſes fabuloſe dicitur fuiſſe leproſus 64.4. uir admirandus 67.15
Moſeos quinq; librorum ſcopus 657.28
Moſes apud Manethonem prius Oſarſephus ſacerdos Oſireos dei Heliopolitani dictus 669.40
Moſes Aegyptiis uir diuinus habitus 670.25. eius tempora quib. uixit deſcripta ibid. eius uirtus & geſta 679.680.681.682. per totum
Moſollami Iudei nobile factum 665.40.666.10
Muchæus fert ſententiam contra Vaſcen regem 237.40
Mulierum potentia 230.5
Mundi & uniuerſorum creatio 3.1
Mundum prouidentia dei regi 226.40
Mundus quomodo Paulinam conſuluerit 388.20
Murus triginta nouem ſtadiorum cū tredecim caſtellis circum Hieroſolymam triduo edificatus 615.3
Muſicorum inſtrumentorum Dauidis regis deſcriptio 146.40
Mutiani & cæterorum rectorum petitiones 590.20
Mutianus Romam ingreditur cum exercitu 592.30

N

NAamis uxor Abimelechi Bethlemitæ & quid ſignificet 107.30. quomodo Ruthem inſtituerit 108.10.
Naaſes Ammanitarū rex Hebræos crudeliter tractās à Saulo occiditur 115.40
Naaſes iunior Ammonitarū rex iniuria afficit Dauidis legatos 144.10
Nabæotes, Nabatæa regio 16.30
Nabalus uecors & malus cōuiciatur Dauidi 130.10. quid ſignificet, ibidem moritur 130.40.
Nabla inſtrumentum muſicum 156.40
Nabrodes, qualis uir 9.5. & 10.1
Nabuchodonoſorus rex Babylonis bello infeſtat Nechaū Aegypti regē 215.20. Ioacimū occidit, & Hieroſolymitanorū præſtantiſſimos Babylonem abducit 215.50. duces eius qui urbem Hieroſolyma ceperunt 218.10. quomodo captum Sedeciam tractarit 219.10. Hieroſolyma penitus excindenda, & templū ſpoliandū, populúmq; Babylonem traducēdum curat ibid. Cœlen Syriā ac Aegyptū perdomat 220.40. Iudæorū nobiliū quorundā pueros inſtituit & caſtrat ibid. ſomniū, cuius erat oblitus, uult ſibi indicari & explicari, quod facit Daniel 221.40. moritur 223.40. geſtorū eius repetitio 223.50. poſterorum eius finis 225.4
Nabuthus propter negatum regi fundum lapidibus obruitur 186.40
Nabuzardanes mittitur Hieroſolyma ad templum ſpoliandum 219.40
Nacebus Arabum dux cæſus 356.50
Nachores Serugi filius 11. quot habuerit liberos 11.50. & 12.10
Nadabus Hieroboami filius accipit regnum paternum cum paterna malicia, occiditurq; cum omni familia 182.20
Nain uicus 586.40
Nais à Caine condita 5.20

Nais uicus 429.10
Narbathæ regionis ſitus 522.20
Narbathene toparchia à Ceſtij equitibus uaſtata 535.20
Naſamones quomodo Romani ſubiugarint 527.40
Nathan prophetes 142.10. mittitur ad Dauidem increpandum 146.20. indicat quomodo Adonias ſibi regnum uſurparet 159.40
Nauni prophetia de excidio Niniuitarum 206.10
Nazarei, deo deuoti 72.40
Neceßitate in bello nihil pugnacius 549.30
Neceßitate laborantes ſubleuare, homini decentiſſimum & deo gratiſſimum 133.10
Nechias qui & Pharao Saram rapuit 610.6
Nechaos Aegypti rex contra Babylonios proficiſcens impeditur à Ioſia, quem occidit 214..40. captiuũ abducit Ioazum filium eius ibidem
Nechaum bello petit Nabuchodonoſorus 214. uincit ibidem
Neemias quantum iuuerit Iudeos apud Xerxen 236.10. 237.3
Neerda urbs 401.30
Nemrod. uide Nabrodes
Nephani ſingulare certamen cum fortiſſimo Paleſtinorum 156.20
Nephthalimi natiuitas 22.20. filius eius 36.50
Nephthalitarum ſors 93.5
Neronis geſta & præcipue contra Iudæos 519.40. & 50
Neronis imperium quandiu durauerit 586.10
Nero contemptor nationis Iudæorum 636.20
Nero indignatur ob res minus proſperè geſtas in Iudea 543.10. Veſpaſianum ad regendos exercitus in Syriam mittit ibidem
Nero. quere Tiberius & Domitius
Neronias dicitur Cæſarea Philippi 433.40
Nerus cur Iudæi abſtineant 24.9
Netiræ & Philippi fratrum ſortia facta 553.1
Nicanor perfidus contra Iudam Maccabæum pugnans, cum ſuo exercitu uicto extinguitur 267.30
Nicanor amicus Titi ſagitta uulnerat 604.40
Nicaule regina Aegypti 173.40
Nicolaus Damaſcenus Iudæorum patronus 252.40
Nicolai Damaſceni hiſtoria de Herode culpatur 351.20
Nicolai Damaſceni legatio nomine Herodis ad Cæſarem 359.30. ſententia de duob. eius filiis damnatis 361.30. actio contra Antipatrum Herodis filiũ 368. 2. patrocinatur Archelao 377.20
Nicolaus Damaſcenus rerum Iudaicarum ſcriptor 677.10
Nicolai rhetoris oratio pro Iudæis Ionicis 343.40. Iudæos coram Cæſare arguit, & reges purgat 510.30
Nigro Peruſtæ qui Idumæam regebat, à Iudæis matrimonium ut ducibus pareret 538.10
Niger Idumææ rector in Salin oppidum Idumæe confugit 543.30. iterum fugit ibidem
Niger Peraita, Silæ Babylonius, & Ioannes Eſſenus, duces Iudæorum contra Romanos ibidem. quomodo occiſus 580.30
Nigliſar Abolamaodachi filius regnum paternum accipit 223.50
Nilus fluuius 4.10
Nilus uſq; ad Elephantinem nauigabilis 590.40
Ninum quis condiderit 11.10
Ninus regia Aſſyriorum 211.30
Niſan, menſis 7.4. 45.20. 293.20
Niſibis regio 426.40
Niſibis urbs 411.30
Noba oppidum ſacerdotum 126.30. excinditur cum uniuerſis habitatoribus 127.30
Nobilitas generis nulla inter Iudæos 69.50
Nobilitatem generis unde Iudæi diſcernant 437.3
Noë uel Nochus uir pius ſceleratorum commercia fugit 6.20
Noë quomodo arcam conſtruxerit & è diluuio ſit ſeruatus 6.7. eius filij quales 8.9. uini uſum repertor inebriatur 12.8
Nasbuni interitus 421.10
Nubis ſupra tabernaculum præſentia quid ſignificarit 65.30. 67.10
Numidius Quadratus Syriæ procurator 429.30. & eius geſta 519.20
Nymphidius homo nequiß. 585.50

O

Obadanus arcam hoſpitatur 141.40
Obedes filius Bozi & Rathes 108.40
Obedias, inuẽtorum Achabi curator, uir pius, prophetas liberat 185.20. quomodo uxor eius uidua per Eliſæum ſit à debitorum moleſtijs liberata ibidem
Obelas propheta captiuos Beniamitas & Iudæos liberat 206.50
Obedas ſeu Obodas Arabum rex 353.10. 356.30. ſuperat Alexandrum Hyrcani 464.465. per totum
Ochobatus militum Ionathæ dux 189.30
Ochoſias Achabi fil. regnũ paternũ accipit 191.10. ex caſu moritur 192.40
Ochoſias Ioram fil. paternum regnum recipit 198.6. ſagitta iſtius ab Ieu percutit 199.10. cognati ipſius interimuntur ibidem
Octauia Claudij Cæſ. filia 430.40
Octauius Claudij Cæſ. filius ibidem
Officioſi quando plerunq; ſint homines 133.10
Oſilius Phaſaelum monuit de inſidijs cauendis, & iuuat eum 312.10
Oges rex excinditur 74.20. quantus uir fuerit & quanta eius dicio 74.20
Olda prophetiſſa uaticinatur Ioſiæ regi
Olieti mons 431.40 (213.45
Oluris uicus 587.8
Olympus ad Cæſ. mittitur 495.20
Olympius Iupiter 406.50
Onias & Doſitheus Iudei duces liberauerunt Alexandriam 675.10
Onias Iaddi filius patri in pontificatum ſuccedit 245.50
Onias Oniæ fil. templum in Aegypto ædificat 273.1
Onias Oniæ fil. pontifex quanta mala fecerit Hieroſolymis propter Tobiæ filios ciuitate eiectos 460.40
Oniæ, filij Simonis amicitia cum Ario Laconum rege 257.50. Menelaus dici uoluit 258.40. Vide Menelaus
Onias Simonis Iuſti fil. pont. 248.10. 254.30. 257.5
Onias alius pont. 257.10.
Onias Simonis pontifex à Ptolemæo rege Aegypti impetrat locum condendo magnifico templo 653.50
Oniæ pro Cleopatra regina bellum ſuſcipientis geſta 675.20
Onias, uir iuſtus qui pluuiam precibus impetrarat, lapidibus obruitur 248.30
Oniæ regio 301.40
Onij ciuitatis Aegypti origo 653.40
Ophnes ſceleſtus filius Elis 108.30
Ophres Abrahami filius occupat Libyam 18.50
Opobalſamum ubi & quomodo proueniat 297.10
Optimatum adminiſtratio Hieroſolymis qualis & quandiu 116.7
Ordeum, frugum omnium uilißimum 101.20
Oribus rex occiſus 101.50
Orientis totius nobilitatem præcipuam in Italia ſeruire 527.30
Orodes Artabani fil. Parthorum rex conſtituitur 387.4
Oſeas rex Iſraelis conſtituitur, uir impius 207.30. uitulus capitur ab Aſſyriis, & transfertur cum uniuerſo regno Iſraelitarum in Mediam & Perſidem 208.40
Otho imperator declaratus milites ſuos contra Vitellij exercitum ducit 586.1. 588.30. ſeipſum occidit ibidem
Othonis imperij termini ibidem
Otrus Armeniæ dominus 81.20

Oza attingens arcam exanimatur 141.30
Oze percussio, locus ibidem. 40
Ozias Amasiæ fil. regnũ Iudæ patre mortuo capit 205.1. natura bonus & gnauus multis deuictis gentibus urbem restauraat ibid. deficiens à pietate lepra percussus moritur 208.30

P

PAcorus rex Mediæ 487.4. coniugẽ & concubinam captas ab Alanis cẽtum talentis redemit 647.3
Pacorus Parthorum rex contra Iudæos pergit 475.20
Pacorus Paoori regis pincerna explorat Iudæam 475. 20. insidiatur Phasaelo 475.40. & Herodi 476.10. rex Syriam occupat 310.20. occiditur 316.9
Patina Claudij Cæs. uxor 430.40
Palæstinæ situs, & eius gentis odium in Hebræos 44.10
Palæstinos Sampson uexat 105.40
Palæstinorum contra Hebræos expeditio & victoria 109.20. aream è suis finibus remittunt Hebræis 110.10
Palæstini cum Iudæis prœliantes nunc uincunt, nunc uincuntur 109.20. & 111. 20. 112.10. iterum bellum eis inferunt 121.40. cæduntur 122. 10. denuo redintegrant bellũ, sed infeliciter 123.40. Cillanorum agrum inuadunt 128.20. Sauli ditionem inuadunt 129.9. cum eum filiis occidunt 134.50
Palæstinos Dauid superat 141. 10. penitus subigit 142.40
Pallas Neronis libertus 432.10
Palmarum fructus præstantia 385.50
Palmira urbs 173.30
Pamphylium mare Macedonibus transitũ præbuisse 47.40
Panes propositionis 57.10
Panium, locus 338.20.486.20
Panij pulchritudo naturalis Agrippæ diuitiis accurata 564.9
Pannychis concubina 493.40
Paphlagones populus 10.10
Papinius tribunus 407.20
Pappus Antigoni dux quid cõtra Herodẽ gesserit 317.20. occiditur 481.30
Paradisi descriptio 4.3
Parricidiũ quàm graue sit crimen 370.10
Parthi Antigonum reducũ in regnũ Hyrcanumque cum Phasaelo captiuos abducunt 310.30.311.30. Hierosolyma diripiunt 312.10. prosliguntur 316.9
Parthorum mutabilitas 386.40
Parthi Armeniam bello amittunt 389.40
Paschæ institutio & celebratio 66.20. 375.30.385.4
Pasini castrum 11.20
Patriæ causa nihil non faciendum 133.30
Paulina, quomodo à Mundo constuprata 388.10
Paulinus Lupo in administratione Alexãdriæ succedit 654.10. templum Oniæ penitus spoliat, & inaccessum facit ibidem
Pausanias Ceraſtæ fil. Philippi Macedonis interfector 243.30
Peccata unde maxime nascantur 119.50
Pecoribus olim omnis barbarorum possessio constabat 41.50
Pecuniã publicã nullam esse Iudæis, quàm sacram illorum templi 300.30
Pecuniam uotiuam ubi deposuerint Iudæi 400.40
Pedanius legatus 495.30
Pedanij equitis sorte factum 625.10
Peluſium urbs 119.40.590.30
Peluſium capitur 301.30. 471.9
Pentecostes festinitate Iudæos iter non facere 283.30
Pentecoste unde dicta 507.40
Peræa regionis descriptio 545.9
Percussus in rixa quomodo uindicandus 84.40
Persæ populus 11.10
Persarum mos in bibendo 237.20
Persarum lex de uxoribus ibidem
Persarum contra Græcos expeditio 656. 20. contra Aegyptios 679.30
Persæ in Asia regnauerunt 558.50
Persicarum rerum scriptores probatissimi inter se discordant 656.20
Pestis quàm sæua inuaserit Dauidis regnũ propter recensitum populum 157. 50
Petephres liberaliter tractat Iosephũ 27. 20
Petilius Cerealis proconsul Germanos ad sobrietatem coegit 640.50
Petra magna, locus 129.1
Petra, quæ olim Arce, ciuitas 73.20
Petra, quæ Recene 78.10
Petronius Aegypti præfectus Herodem iuuat famis tempore 335.10
Petronius præses Syriæ constituitur 398. 40. gratificatur Iudæis cum suo periculo 400.401
Petronij epistola ad Doritas pro Iudæis 419.50
Petronij aductus terribilis ex Antiochia in Iudæam 516. 9
Petronius Iudæos adhortatur ad Cæsaris statuam recipiendas 516.40
Phaceias Manaemi filius, patri in regnum & crudelitatem succedit, trucidatur 206.2
Phaceias Romeliæ fil. uir impius, regnum Israelitarũ occupat ibid. Achazem oppugnat 206.40
Phalec quid significet 11.20
Phalegus Heberi filius ibidem
Phanisius Samuelis filius è iure abstractus ad pontificatum 592.4
Phanasus pontifex à seditiosis constituitur 434.1
Phanuel locus cur sic dictus 24.8
Pharaones cur Aegyptiorũ reges dicantur, & quando sic appellari desierũt 273.34
Pharaothes Aegypti rex Abrahami coniugem concupiscit 12.40
Pharaothis duritas & malitia in Hebræos 42. 43. 44. 45. per totum. dimissos insequitur 46.10. cum omni exercitu deletus 47.30
Phare filij duo 55.50
Phari insulæ descriptio 590.40
Phariſæorũ secta 278.40. autoritas 285. 40.291.50.292.20
Phariſæorum secta qualis 365.20
Phariſei 384.40
Phariſæorũ existimatio 584.30. & quomodo se gesserint regnante Alexandra ibidem
Pharmuthi mensis 45.10
Pharnaces patrẽ Mithridatẽ Ponti regem occidit 297.10
Phasaelus Antipatri fil. 479.30. præficitur militibus 472.8. superat Felicẽ 474.20. accusatur à Iudæis ibidẽ. circũuenitur à Pacoro 475. 20. occidit sese 476.50
Phasaelus ciuitas 487.20
Phasaelus, turris & oppidum 349.30. 378.10.487.20. 508.4.600.10
Pheroræ Antipatri filio cõmittitur cura commeatus 315.20. donatur ei caput Pappi præcisum 317.40. assequitur tetrarchiam 338.20. Herodis filiã unã respuit uxorem ducere 352.4. alteram eius ducit ibidem
Pherorus Antipatri fil. Herodem fratrem accusat ipsius filio 352.20. Salomen accusat Herodi, 353.36. dissidet filiæ cũ Antipatro fratris filio 365.9. moritur, et uxor eius accusatur ueneficij 366.20
Pherorus Antipatri filius 370.30. quid gesserit 479.10. odit Herodis filios 491.40. accusat Salomen 492.2. seipsum prodit & reconciliatur Herodi 493.20. reiicitur ab eodem & moritur 498.30
Pheroræ uxoris insolẽtia 498.30
Phiala lacus 564.5
Philadelphenſium cum Iudæis dissidium 423.20
Philippus Ptolemæi Minnæi filius 471. 40
Philippus Aeneæ filius cæsus 409.50
Philippus Antiochi Grypi fil. Syriæ parti imperans Antiochum Cyzicenum superat 289.50. cum fratre Demetrio pugnans totius Syriæ dominus constituitur 291.3
Philippus Archelai frater quamobrem à Varo Romam præmissus 510.5
Philippus Herodis fil. constituitur tetrarcha 374.9. succurrit fratri Archelao 380.30. portionem regni paterni consequitur 381 30. calumniatur à fratre Antipatro 500.6

Philippo Herodis filio quæ regiones cessérint 510.40. Cæsaream ad Iordanis fontes & Iuliadem condidit 515.9
Philippus Herodis frater moritur, & quàm honestus fuerit uir 390.6
Philippus Iacima filium Agrippæ copiarũ præfectus 364.40
Philippus Iacima fil. Agrippæ præfectus 439.20. quomodo in periculis seruatus, eiúsq; gesta 440.4.446.2. filiæ eius duæ in excidio Gamale seruatæ 568.50
Philippi Macedonis interitus 243.30
Philippo uni amicorum committit Antiochus Epiphanes regnum & filij tutelã 265.50. regnum affectãs afficitur supplicio 266.40
Philistinus, Philistini 10.40
Philo Iudeorũ legatus à Caligula repulsus 398.30
Philo historicus 666.50
Philosophiæ tria genera apud Iud. 512.10
Philosophi apud Indos Calani, apud Syros Iudei dicuntur 664.40
Philosophorum de deo discordes sententiæ 682. per totum
Philostephanus Ptolemæi Lathuri dux 288.30
Philostratus historicus 663.6
Phineas sacræ pecuniæ custos 635.2
Phinees Zambriam occidit, & exercitui contra Madianitas præficitur 72.30
Phineesdomus sacerdotio donatur 63.48
Phinees fil. Elis pontificis malus 108.30
Phineefes legatur ad Rubelitas & Gaditas cũ reliqua dimidia tribu 94.40. succedit patri in pontificatum 95.10
Phison fluuius, & quid significet 4.8
Phœbus Agrippæ legatus à Iudeis interceptus 536.10
Phœnicibus pecuniæ amor Græcorũ commercium fecit 658.50
Phœnicum antiquissima rerũ memorabilium traditio 655.50. 656.1. testimonium de Iudeis 659.10. 661. 662. per totum
Phœnicum historiæ 663.30.664.10
Phora quid significet 4.9
Phraates Parthorum rex humaniter tractat Hyrcanum 320.7. à suo filio occisus 386.20
Phraates Phraatis fil. parentem occidit & matri miscetur, exul perit ibidem
Phrurea festi dies 243.5
Phryges populus 10.10
Phuteo, Phuti 10.30
Physcon Ptolemæi Epiphanis fil. 258.20
Pilatus à Tiberio in Iudeã missus 515.10. Cæsaris imagines Hierosolymæ intulit ibidem. quæ cũ Iudeis Cæsareæ egerit ibidem. Hierosolymis statuas iterum aufert ibid. Iudæorum tumultus propter Cæsa. imagines 215.20. tumultus alius ob Corban thesaurum sacrũ ibid. Iudeos afficit cõtumelijs 387.10.388. accusatur à Iudeis & redit Romam 389.1
Pilcus pontificis qualis 58.46
Pinca ligna ex terra aurea 174.50
Piso legatus Pompeij 297.30
Pistus nobilis defectionis à Romanis autor 438.40.441.30
Pisbolaus Hierosolymorũ præfectus 299.30.469.20. trãsfugit ad Aristobulum 299.30. occiditur à Cassio 301.4
Placidi & Ioseph i uelitationes circa Ptolemaida 447.30
Placidus tribunus in exercitu Vespasiani 545.40. in Galilæa maximam multitudinem occidit 549.50. à Iotapata repulsus ausugit ibid. quomodo Itaburiũ montẽ occuparit 567.40. gesta cõtra Gadarenses 581.40
Platane, uicus Sydoniorum 495.30
Plato ueritatẽ de deo proferre timuit 681.50. 683.4. Mosen imitatus 686.40
Plinthines situs 590.30
Plistorum apud Dacos secta 385.20
Polemon, Ponti regulus 421.50
Polemon circũcisionem admittit & Berenicem ducit uxorem 430.30
Politianus tribunus cer à Cestio Hierosolymã missus 525.4. eius oratio & gesta ibidem
Pollio Phærisæus Herodi amicus 319.30. 338.50
Polybius Megalopolitanus historic. 677.10
Polycrates Lacedemoniorum nobilitatem fœdare tentauit 667.7
Pompeius qualibus muneribus honoratus, & quæ gesserit 296.10. eius uirtus 298.10
Pompeius Magnus Hyrcani & Aristobuli causam cognoscit 467.20. Hierosolyma capit 467.50.468.10
Q. Pompeius COS. 417.50
Pompeij malitia in oppugnandis Iudeis 528.20
Pondera quis inuenerit 5.20
Pontificis connubium & puritas 64.40
Pontificis ornatus qualis 58.10
Pontificis summi qualis electio 682.50
Pontifices Hierosolymis qua fraude creati sint 572.3
Pontificũ & sacerdotũ dissidium 432.10
Pontificũ iniquitas 433.20. origo, & qui ad eam dignitatem admittãtur, quotq; fuerint ab Aarone usq; ad finẽ belli Iudeorũ cũ Romanis 434.30.435.10. 436.20
Pontificum templi Solomonis enumeratio 219.10
Pontificatus quando primum ad plebeios translatus 298.30
Pontificatum solere perpetuũ esse 321.20
Pontificiæ stolæ custodia apud quos fuerit 389.10
Pontificiæ stolæ custodia repetitur à Fado 423.40
Pontius Pilatus Iudeæ præsidet 386.10.
Porcius Festus Iudeæ procurator, & quæ sub eo sint gesta 432.10. quere Festus
Posidonij mendacia de Iudeis 676.50
Prætoriani milites 425.20
Prætorij in castris Rom. descriptio 546.30
Prandium qua hora faciunt Iudei sabbato 450.40
Principes singuli dedicato tabernaculo, quid donarint 61.30
Priscus centurio Ionathan Iudeum sagitta transfixit 625.40
Priscus sextæ legionis dux à Iudeis occisus 536.30
Procymatium unde dictum, & quomodo extructum 337.2
Procymia 486.50
Prodigia excidium Hierosolymæ præcedentia 630.40
Prophetis & pontificibus solis potestas data historiæ condendæ 657.10
Prophetico spiritu ubi multi sint correpti 125.4
Proseucha, domus precationis 450.40
Protagoras ab Atheniensibus uix mortem effugit 687.10
Prouidentia dei mundum & omnia regi 226.40
Pseudalexandri gesta 382.1. quomodo de prebensus ab Augusto & remex factus ibid. inde etiam Alexander falsus
Pseudoprophetæ Hieroboami seductor 178.50
Ptolemæus Agrippæ & Bernices procurator à Ioanne Giscaleo spoliatus 539.50
Ptolemæus Epiph. moritur 258.20
Ptolemæus Euergetes Philopatoris filius quomodo ab Onia irritatus 254.20 & iterũ reconciliatus ei per Iosephũ ibid.
Ptolemæi Euergetis gesta post captam totam Syriam 675.8
Ptolemæus Galilææ ab Herode præfectus interficitur 316.1
Ptolem. Herodis procurator 351.50
Ptolemæus Lagi Soter dictus Alexandræ mortuo Ægyptum occupat & Hierosolyma 246.10. traducit Iudeos in Ægyptũ 246.30. eius pugna cũ Demetrio circa Gazam 665.10. irruptio in Hierosolymam die sabbati 666.30. liberalitas & beneuolẽtia erga Iudeos 674.50.
Ptolemæus Lathurus Ptolemæi Philometoris & Cleopatræ filius auxiliatur Samaritis 285.3. dissidens cũ matre regno priuatur 285.3.287.50. obsidet Ptolemaidem 288.5. Asochim oppidũ capit, Alexãdrumq; Lunæũ uincit, & quãta eius

eius ſeuitia 288.20
Ptolemæus Mennæus quomodo ſe à ſupplicio apud Pompeiũ redemerit 296. 20
Ptolemæus Mennæus Damaſcũ bello uexat 233.1. Ariſtobuli coniugem & liberos quomodo tractarit 301.20. moritur 310.20
Ptolemæus Minnæi filius 465.30
Ptolemæus Philadelphus 1. Iudæos in Aegypto ſeruientes liberos dimittit, & legem Moyſis in linguã Græcam magnis muneribus transferendam curauit 246.40. uſq; 252
Ptolemæus Philometor Ptolemæi Epiphanis 258.50. ſuccurrit ſuo genero Alexandro ſeu Demetrio 275,20. duobus diadematib. coronatur ſimul uincitq; Alexandrum, & moritur ibidem
Ptolemæi Philometoris & Cleopatræ uxoris literalitas erga Iudæos 675.10
Ptolemæus Philopator 352.40. moritur 258.20
Ptolemæi Phyſconis immanis crudelitas et iniuſtitia 675.20. pœnitentia ibidem
Ptolemæus Simonis Aſamonæi gener ſocerum occidit, & alia ſcelerata cõmittit 282.20. quomodo oppugnãtem Hyrcanum cluſerit, cuius matrem & fratres interfecit 283.10
Ptolemæi dicti Aegypti reges 143.7
Ptol. unde Alexandrini reges dicti 173.4
Ptolemais bis expugnata 288. 40. 289. 5
Ptolemaidis ſitus deſcriptus 516.10
Ptolemais duo milia Iudæorũ apud ſe habitantium interfecit 301.10
Ptolemaidenſes à Iuda Maccabæo uicti 263.40
Puellarum hæreditas 83.10
Pueri ſitientis aſtutia & fallacia contra Romanos 632.6
Puerperarum purgationis tempus 64.10
Purgatio poſt coitum cum uxore ibidem
Purificationis leges 64.10
Putcoli urbs 405.40
Putei bituminis 13.20
Putiphares uide Petephres
Pythagoras Samius æmulatus Iudæorum ſcripta 663.50. multas Iudæorũ leges tranſtulit in ſuam philoſophiã ibidem
Pythagoræ & aliorum ſtoicorũ de diuina natura ſententia 681.50
Pythium templum ædificatur 349.30

Q

Quadrigæ ſolis ſublatæ à Ioſia 214. 20
Quercus Mambre 14.40
Quercus Ogis 14.10
Quinquageſimi anni remiſſio 65.3
Quintiliæ fortitudo 497.10
Quintilius Varus Syriæ præfectus 368. 21. cognoſcit cauſam Antipatri 368. 27. uſq; 376.501.12. & inde ſeditioſos Iudæos expugnat 379.30.380.6
Quirinus ab Auguſto mittitur ad cẽſendã Iudæã & Syriam 383,50.385.29

R

Rabatha ciuitas 74.20
Rabatha capta diripitur 147.4
Rachabe ſpeculatores Hebræorum tuetur à ui Chananæorũ, & ſecuritatẽ ab hoſtibus impetrat 88.30.89.50. incolumitatem promiſſam recipit, & munifice donatur 89.40
Rachelis pulchritudo 21.30. æmulatio erga ſororẽ 22.10. mariti cõplexum ſorori uendit, ſeruatur idola patris ibid.20 eius aſtutia 23.30 mors ex partu 24.30
Ragaus Heberi filius 11.10.
Raguel, qui & Iethegleus, ſacerdos, filiam ſuam Moyſi adoptato tradit uxorem 42.1. Moyſi ob uictoriam gratulatur, & conſilium dat ei diſtribuendorum officiorum 52.10
Ramatha ciuitas 108.30
Rapſacis Senacheribi copiarum præfecti inſolentia 210.30. ipſe cum exercitu diuinitus deletus 211.20
Raſes Damaſcenorum rex Achacem bello petit 206.30. quem mox Syrorũ rex impugnat ibidem & occidit 207.20
Rebecca Bathuelis filia 12.2. petitur in cõnubiũ Iſaco 18.20. parit geminos 19. 5. fallit maritum 19.50
Recemæ urbs quæ aliàs Petra 78.10
Recemus rex ibidem
Repudij libellum mittere maritis nõ uxoribus ex lege permiſſum 332.50
Rex quis & qualis ſit 81.50
Regis potentia 229.30
Regum imperium quãdiu duraverit apud Iudæos 233.20
Regum uirtutes præcipuæ quæ 162.20
Regibus non licet eſſe ignauis 133.40
Regibus ſubditi quæ ferant 113.4
Rhegines populus 10.10
Rhinocolura 477.20
Rhiphates, Rhiphatæi 10.10
Rhoa petra 97.40
Roboamus Solomoni in regnum ſuccedit, inſolens in populũ 177.20. decẽ tribus regni amittit 178.2. quot & quas urbes cõdiderit 179.30. item arma cõparauit, fœderibuſq; ſuũ auxit regnũ, & ductis xviij. uxoribus liberos gignit, ádq; impietatẽ deficit ibid. dedidit urbẽ Suſaco 180.20. pro aureis ſcutis amiſſis ærea ſubſtituit & moritur ibidem
Roma ſub Veſpaſiano creuit & floruit 640.30
Romanorũ in Iudæos beneficia 252.30
Romani quibus honorib. & beneficiis Iudæos affecerint 305.40. & inde
Romanorum diſſidium inter ſe 472.10
Romani Germanos captiuos ubiq; circumduxere 527.20
Romani in præſidio Maſſadæ interfecti à Iudæis 529.10
Romanorum ſtrategema in oppugnando templum 536.40
Roman. quot milia à Iudæis cæſa 537.45
Romanorum quãtus fuerit exercitus contra Iudæos 546.10. ipſorum caſtrorũ deſcriptio 546.20
Romanorum induſtria in ſeruis domeſticis inſtituendis 546.20. diſciplina militaris 646.10
Romani omnia, præter Giſcalam, ceperunt 565.20
Romani muro Hieroſolymæ potiuntur, eiuſq; partẽ maximã diruunt 606.10. cũ Iudæis acriter confligunt ibidem, & 607.1. alterũ murum capiunt 608.1
Romanos ſancta Iudæorũ reuereri 609. 20. per legẽ Iudæorũ multa de ſuis moribus derogaſſe 611.40. illachrymaſſe incẽdio Hieroſolymæ 613. 5. ab incendio defendunt ibidem. Hieroſolymam capi deſperãt 615.2
Romani intra xxx. dies aggeres extruunt 618.50. pugnant cum Iudæis circa aggeres 619.10. Antoniam magna pugna obtinent 621.20. circa cuſtodias pugnã atrocẽ inſtaurant 623.50
Romanorũ notitia ſero ad Græcos peruenit 659.5
Romus, Romæi 10. 40
Rooboth putcus 19.20
Rubelitæ & Gadditæ altare conſtruunt ſuper ripa Iordanis 93, 50
Rubelus, aliàs Ruben naſcitur 22.10 eius pietas in fratrem Ioſephum 26.30. ſed & fratres proditionis inſimulatos excuſat 31.1. eius filij quatuor 35.40
Rubrius Gallus Sarmatas ſuperat 641.10
Rufus magiſter equitum 508.30
Rufus præfectus militiũ Archelai 378.40
Ruma uicus 553, 1
Ruta mirabilis magnitudinis in regia Machæruntis deſcripta 644.10
Ruthes amor erga ſocrum ſuam, & eius fortuna 107.108

S

Saba Aethiopum regia, quàm ualida, uocatur poſtea Meroe 40.40
Sabæus ſeditioſus perſuadet decem tribubus defectionem à Dauid 154.50
Sabas, Sabæi 10.40
Sabathes, Sabatheni ibidem
Sabactas, Sabacteni ibidem
Sabathes à commentariis principis 155
Sabba menſis 73.30
Sabbæus orator ſupplicio addicitur 278. 50
Sabbaticus annus 305.30
Sabbaticus amnis à Tito ſpectatus 641.30
Sabbatũ, & eius uacatio à laboribus ſeruatur 3.20.468.9
Sabbatum magno malo obſeruatum 260. 30. negligendũ aliquãdo ibid. & 270
Sabbiõ Alexandrã Herodi prodit 321.40
Sabecus exercitus Syrorũ præfectus ulle-

pp 4 neratur

neratur & moritur 144.50. & 145.1
Sabinus procurator Syriæ Hierosolymis regiam occupat 376.10. uexat Iudæos propter auaritiam suam 506.10
Sabini Syri forma, habitus & fortitudo insignis 620.40
Sabinus Romæ capitoliū nocte occupans occiditur 622.10
Sabuchadus eunuchus indicat regi, crucē in Amanis ædibus extructā pro Mardochæi suspendio 241.10
Sacchæus transfuga Iosepho prodit insidias Ioannis 449.3
Sacerdotis sacrificaturi habitus 57.40
Sacerdotum castitas & connubiū 64.40
Sacerdotū & pontificis cum eorū uestitu & insignibus descriptio 601.4
Sacerdotum immunitas 36.38
Sacerdotum mos Hierosolymis 589.24
Sacerdotum nobilitas apud Iudæos 657.10. nuptiæ ibidem
Sacerdotibus quæ cedant 72.40
Sacrificiorum genera quibus fiant modis 61.62.63.64. per totum
Sacrorum scribæ 38.1
Sadæus Xerxis præfectus 236.20
Sadocus pontifex constituitur 143.30. 156.1.163.40
Saddocus nouas res molitur 384.40
Sadducæorū secta 278.50.364.40.512.10
Salampso Herodis filia 391.40
Salmanasar Cuthæos in Iudæam transfert 220.50. & 232.9
Salmanasaris cōtra Israelitas uict. 228.10
Salome, aliàs Alexādra, uxor Aristobuli, soluit uinculis fr. mariti defuncti 287.20
Salome quæ Iuliæ Augusti cōiugi testamēto reliquerit 515.3. eius reditus erant sexaginta talenta 510.50
Salome Antipatri filia 470.30. soror Herodis prodit Iosephū maritū suum fratri 323.30. alteri marito Costobarò repudij libellū mittit 332.50. odiū exercet in Herodis filios & carum uxores 345.30.352.1.491.40. accusatur Herodi 353.4. Alexæ iungitur connubio 363.40
Salome uxor Herodis moritur 385.50
Salomon promittitur Dauidi successor & tēpli extructor 142.20. nascitur 146.50. instruit cum pater 158.50. constituitur rex 161.10. quomodo regnum nactus se debostibus fit ultus 163.40. regis Aegypti filiam ducit uxorē 164.20. petit à deo & accepit sapientiam ibid. cōtrouersiam mulierū duarū diiudicat ibidem. toparchas quos habuerit & quantas diuitias sapientiámq; ac philosophiā 165.30. coniurationes & incantationes composuit 166.10. eius cū Hiromo amicitia & materiæ cædēdæ petitio & concessio 166.167. per totum. templum cum uasis quomodo extruxerit & arcā eò trāstulerit 167. usq; 172. somnium uidet & regiā extruit cum domo reginæ 172.173. quibus donis remunerauerit Hiromū 173.40. Hierosolyma muris & turribus instaurat & urbes condit 173.20. ingentes thesauros ex Aurea terra & aliunde accipit 174.10. quali satellitio stipatus incesserit ibidem. quanta opulentia Hierosolyma auxerit 175.10. deficit à pietate, ac ducit uxores DCC. & concubinas CCC. 176.2. prædicitur ei filiū ipsius pœnas pro se daturū ibid. multis hostibus à deo excitatis infestatur ibid. moritur, Roboamo successore regni relicto 177.10. quo tēpore ædificauit templū Hierosolymis 661.10
Salpadis filiarū hæreditatis ius 79.1
Saltis regis gesta 659.30
Saltus Libani, aula Salomonis 174.30
Samæas propheta Hieroboamo minatur 180.10
Samæas uir iustus accusat Herodē, & uaticinatur Iudæis mala imminentia 304.10
Samarei populus 11.3
Samaria quæ Mareone unde dicta 184.6
Samaria ab Hyrcano expugnata solo æquatur 285.10
Samaria urbs. uide Sebaste 284.40
Samariæ regionis descriptio 545.10. & quid à Iudæa discrepet ibidem
Samaritæ qui ante Chuthæi 209.30
Samaritarum odium in Iudæos 253.30. accusantur apud Darium 233.30
Samaritæ Iudæos infestāt 253.40. Iudæos se esse negant agentes feliciter 260.1
Samaritarum dißidium cum Iudæis propter templum 273.30
Samaritanorum sacrificus in festo Azymorum 385.40
Samaritanorum seditio 388.50
Samaritanorum & Iudæorum dißidium 429.10
Samosata capitur 480.20
Samosatæ ciuitatis situs 646.10
Sampsigeramus Emesinorum rex 421.40
Sampson quid significet, & quomodo natus 105.20. cōnubiū & gesta eius 105.30
Samuelis natiuitas & prophetia 108.50. cōsiliū de libertate recuperāda 111.10
Samuel senio grauatus filiis reip. administrationem concedit 112.20
Samuel propheta Saulem inungit regem 114.8. ostēto indicat Hebræis deū iratum propter regem petitum 116.30
Saulū docet Amalecitarū internecionē 119.5. eidem regni amißionem nunciat 120.21. Dauidem ungit regem 121.20. moritur 129.40 ab inferis reuocatur per uentriloquam 132.30
Sanaballetes Darij præfectus dat filiā suam Nicaso uxorem Manassi fratri Iaddi pont. 243.30. deficit à Dario, Manassi templum & sacerdotium confert, moriturq; 244.30
Sanctum, quæ tabernaculi pars 56.10
Sanctum Sanctorum ibidem
Sanagarus princeps Hebræorum 99.30
Sanguinis esus interdicitur 8.63
Sapha, loci nomen 244.50
Saphanus scriba 213.40
Saphora oppidum 299.20
Sapientes qui Iudæis 436.30
Sapho uicus 509.20
Sara Aranis filia 12.40
Sara Abrahamo marito famulam adducit prolis procreandæ gratia 14.10. nunciatur ei partus sterili ibid. 50. expellit Agarem cum puero 16.20. moritur 17.40
Sarabazanes 232.10.233.6
Saranalla Syrus Phasaelo insidias indicat 476.7
Sarepta oppidum 184.30
Sarceptanæ uiduæ fiducia 184.40.185.6
Sardonyches XII. cum uestitu pont. 61.10. quibus inscripta sunt nomina filiorū Iacobi, in Essene 58.30. quæ uirtus eis insit & quando cessarit 61.20
Sarmatæ Istrum transgressi præsidiū Romanum & Fonteiū Agrippā interficiūt 641.20. proximas regiones totas peruastant ibidem
Satum quantum capiat 196.40
Saturninus legatus 495.40. 496.30
Saturninus Syriæ præses 356.10. eius sententia in filios Herodis 361.3
Saulus asinas patris quærēs à Samuele rex constituitur 113.30. 114.8. 116.3. quam decora fuerit statura 114.50. uincit Ammonit. 116.40. Palæstinos superat, & aram extruit 118.20. quot liberos habuerit 119.50. Amalecitas delet, & regi parcens peccat 119.40. regno exuitur 120.50. numine priuatur, & fit dæmoniacus 121.20. commouetur contra Dauidem 123.9. insidiatur uitæ ipsius ibid. 124.10. Dauidi reconciliatur 130.30. consulit uentriloquam 132.30. fortitudo eius 133.20. cadit unà cū suis filiis in prælio 134.30. ipsius progenies datur ad supplicium Gabaonitis 156.10. eius uiolentia 434.4
Scaurus Hyrcanū in societatē recipit, & obsidione liberat 295.50. cum Areta fœdus init 298.40. in Syriā præses missus 467.2. pecuniis corrumpitur ibid. Aretam mulctat 469.8
Scenæ, locus 24.10
Scipio Alexandrum Aristobuli percutit securi 301.10
Scopas dux Ptolemæi Epiphanis 252.50
Scopi loci descriptio 596.6
Scythæ populus 15.3. à Græcis qui Pontum nauigant cogniti 658.50. Anacharsim

charsim à Græcia redditum quare interfecerint 687.20
Scythopolis ciuitas 92.50
Scythopolis ciuitas Decapoleos maxima 561.20
Scythopolitarum immanitas 458.20
Scythopolitæ Iudæorũ tredecim milia perfidiosè interficiunt 533.1
Scythopolitarum clades enarrata 61.130
Sebas fil. Ili, unus fortium Dauidis 157.4
Sebaste conditur 486.20. olim dicta Samaria 284.40. 354.20. expugnata & diruta 462.40
Sebasteni, equitũ ala sub Cumano 519.10
Sebastenorum contumeliæ in mortuum Agrippam 422.40
Sebast. portus 500.50. à quo sic dictus 368.10
Sedecias Ioachini patruus rex constituitur 216.20. eruditur ab Hieremia & Ezechiele, sed frustra 217.4. expugnata urbe capitur cum uxoribus & liberis, crudelitérque tractatur 217.20. moritur 219.10
Sedecias pseudopropheta cornib. ferreis sibi aptatis quid Achabo uaticinatus sit 190.30
Sehon rex negato Hebræis transitu, prælio uincitur & occiditur 74.10
Seianus Neroni insidiãs occiditur 394.10
Seir quid significet 19.10
Selene, aliàs Cleopatra, Syriæ regina Tigranem offendit 293.5
Selennarus Senacheribi filius patris interfector 211.32
Seleſmus Iabeſi filius Zachariam Hieroboami occidit, & regnũ occupat, quod trigeſima poſt die amittit interfectus 205.40
Seleucia urbs à quo condita & denominata 404.50
Seleucus Antiochi Gryphi filius patri succedens cum patruo Antiocho Cyzicено belligeratur eumque necat 289.50. uincitur ab Antiocho Pio, & in Cilicia cum amicis concremator 290.10
Seleucus Aſiæ rex opes Iudæorũ ſacerdotio auxit 692.3
Seleucus Babylonem mortuo Alexandro occupat 246.10
Seleucus Nicanor quos honores & beneficia Iudæis exhibuerit 232.20
Seleucus Soter Antiochi magni fil. 257.50
Semechonitis latus deſcriptio 583.30
Semeis conuiciatur Dauidi 190.1. eidẽ gratulatur victoriam & regnum 154.2. occiditur 164.20
Senaar campus 8.50. & 9.18
Senacheribus Aſſyriorum rex Hieroſolyma & Ezeciam eorum regem oppugnat 210.211. per totum, re infecta domum ſe recipit 211.30. à filiis ſenioribus occiditur 211.30
Senacherib. rex Aſſyr. quõ fugatus 610.20
Senatus contra Claudium in Capitolium conuenit 517.10
Senatus Romani & plebis diſſidiũ 418.1.
Senis cuiuſdam magnanimitas 315.50
Senis cuiuſdam ſeueritas 479.50
Senius Gallus Syriæ præſes 438.30
En. Sentij Saturnini oratio 413.4
Sephoris urbs Galilææ 379.3. 448.30. 453.40. capta incendio abſumitur 380.30
Sepphoris cum tribus aliis ciuitatibus à Ioſepho deficiũt & recuperãtur 541.40
Sepphoris ciuitas Galilææ maxima 544.30
Sepphoritæ à ſeditioſis moleſtãtur 439.4
Sepphoritarũ fides erga Romanos, bellum mouent ſuo malo 455.20
Sepphoritæ à Ioſephi militibus ſpoliãtur, prædáq; redditur 541.20
Sepphoritæ Ptolemaidẽſes ad Veſpaſianũ pacati ueniunt 544.20
Septimus annus 462.30
Septimi anni remiſſio 64.50
Septimi diei obſeruatio 468.10
Septuaginta interpretes legẽ tãtũ Iudæorũ in Græcã linguã tranſtuliſſe 2.2
Septuaginta interpretes legis trãſferendæ cauſa ad Ptolemæum Philadelphũ mittuntur 249.10. quomodo excepti & tractati 250.151.252. per totum
Serebæus dux Iudæorum Babyloně deducendorum Hieroſolyma 231.20
Serpentis inuidia, & quomodo Euam ſeduxerit 4.20. mulctatio ibidem
Serpentes uolucres Aegypti 40.30
Serugus Ragai filius 11.30
Sethon qui & Aegyptus denominatus 657.40
Sethus filius Adami 6.6. eius filij quales, & quas artes inuenerint ibidem
Sextius Cæſar præſes Syriæ 303.30.304.10, interficitur à Cæcilio Baſſo 306.50
Sextus Cerealis quintæ legionis præpoſitus 628.20
Sica qualis gladius, & Sicarij unde dicti 432.30. corũ impia facinora 433.40
Sicarij Hieroſolymis palam latrocinantur 520.10. eorum fraus ibidem
Sicariorũ in Maſſada crudelitas 582.10
Sicella loci nomẽ 131.6. donatur Dauidi à Saulo ibidem. diripitur & incenditur ab Amalecitis 134.10
Sicima urbs 24.10
Sicima caput Samaritarum 249.20
Sicimæ captæ & ſolo æquatæ 163.10
Sicimitarum exitium ibidem
Sicimitis parcit Saulus 119.30
Sicimitæ quid petierint ab Alexandro Magno 245.30
Siclus numus qualis 60.10
Sideralis ſcientiæ quis inuentor 6.10
Sidonius, & Sidon urbs 10.30
Sidonij materiam præſtant Iudæis ad templi ædificium 231.30
Signi dandi autoritas penes quos Romæ 414.10
Sila militib. Agrippæ præficitur 419.40. offendit Agrippã 420.40. occiditur 422.20
Sila Tiberienſium dux 441.30.450.20
Silas Ioſepho de inſidiis & perfidia Ioannis Giſcaleni ſcribit 540.50
Silo dux Romæ exercitus 314.40.478.10. corruptus deprehenditur 314.40. 478.30
Silus urbs 92.9
Simeonis natiuitas 22.10. uindex ingeniũ, filij ſex 35.40
Simeoni quæ terræ portio cõſerit 92.40.
Simeonitidis tribus facta poſt Ieſum mortuum 95.10
Simonis Aſamonæi filij geſta 462.1
Simon Boethi filius pontifex conſtituitur 336.4. priuatur ſacerdotio 367.30
Simon Camithi annuum pontificatum adminiſtrat 543.
Simon Canthara cõſtituitur põt. 419.30. priuatur eo 420
Simon Cyprius, magus 430.20
Simon Eſſæus Herodi ſomnium explicat 383.10
Simon & Ioannes cum ſociis in cloacas properant 635.30
Simõ Galilæus defectiõis arguitur 512.7. propriæ ſectæ ſophiſta erat ibidem
Simon Gamalielis filius ſtruit inſidias Ioſepho 446.40. capitur à Ioſep. 452.50
Simon Gioræ filius Romanos apud Bethoron inuadit 536.3. Acrabatenã toparchiã tyrannide opprimit 542.40. cum latronibus quos erant Maſſadæ, Idumeã populatur ibid. ex Acrabatena toparchia pulſus eſt ab Anano põtifice 586.26. eius geſta ibidem. 20. 587. 588.589. per totum. 593.30. 594.30. 600.20. 604.10. 605.20. 612. 402. 613.30. 614.10. 616. 621.30. 632. 633.634.635.636.637. per totum
Simon Herodis ſeruus regnũ affectãs uiui truncatur 379.7. 508.30.
Simon Iuſtus pontifex 248.30. 254.10. 257.50. eius filij tres, omnes põtifices 258.30
Simon Matthes Matthiæ fil. 260.10. ſtrenue iuuat fratrẽ Ionathã 270.30. 271.1
Simon Matthiæ Ioannis filius præficitur exercitui, mittitur auxilio Galileis & hoſtes uincit 262.30
Simon quidam Eſſenus Archelai ſomniorum interpres 518.40
Simonis filij Cathlæ oratio ad pontifices 577.1.
Simonis Saudi filij & totius familiæ ſuæ fatum miſerabile 539.1.
Simonius micus 442.40
Sina mons 42.3. & 53
Sinæus mons 186.20
Sinei populus 11.3

Sis, nomen cliui, & quid significet 192.8
Sisa Dauidis sit scriba 143.30
Sisines Syriæ ac Phœnices præfect. 227.50 conatur tẽpli ædificiũ inhibere 228.4
Sosocchis Chetti eius strenuc pugnãs cõtra gigantes victoriam reportat 156.20
Socratis mors & mortis causæ 687.2
Sodomitarũ felicitas, reges & prælia cum Assyriis 13.10. excidiũ ipsorũ 14.40
Sodomiticæ terræ descriptio 585.30
Sogana Arabum uicus 450.10
Sogane & Seleucia rebellant 565.40. earum situs ibidem
Sohemus Ituræus Herodis mandatu uxori eius aperit 330.10. interficitur 321.30
Sohemus rex Emesæ contra Antiochum 646.10
Solomona mater nobilis septẽ puerorum 695.10. eius animosa oratio ad Iacobũ filium natu minimum 699.1
Solomonæ matris Macchabæorum laudes 699. 700. 701. 702. eius immania supplicia & insignis tolerantia 701.702
Solyma quæ Hierosolyma 13.50.140
Somnia cur deus immittat 30.8
Sophaces unde dicti 18.9
Sophira regio 174.10
Sophistæ concitant tumultum 503.30
Sosius prouinciã cũ exercitu ab Antonio accipit 316.40. Antigonũ supplicem factũ irridet & uinctũ custodit 318.30. Hierosolymis discedit 319.30. quomodo se gesserit in expugnandis Hierosolymis 482.50
Spadones abominandos 85.30
Spasini castrum 424.30.425.10
Speluncæ Galilææ quomodo expugnatæ ab Herode 315.30.316.1
Speluncæ latronũ quales fuerint 479.40
Stola põtificia quando fuerit deprõpta & à quibus custodita 340.40
Stratonis turris, postea Cæsaria 334.10. 432.20. 466.50. ædificatur 336.40
Stratopedũ unum mentũ incensum 531.20
Subditi quomodo continendi sint in officio 336.20.337.40
Supplicandi mos apud Syros 188.40
Susa scribis præficitur 156.2
Susacus Aegyptiorũ rex Hierosolyma spoliat 143.10. cõtra Roboamũ ducit exercitum 180.10. Hierosolymam in deditionem accipit, templumq; spoliat ac thesauros Solomonis aufert 180.20. & quomodo imbelles notuerit ibidem
Syllæus ambitio Salomes connubio frustratur 353.20. latronibus Trachonitis auxiliatur, & creditam pecuniam Herodi reddere non uult 356.10.357.10. defert Cæsari Herodem 357.20. accusatur apud eundem per Nicolaũ, & damnatur capitis 359.30. iterum accusatur 306.7
Syllæus procurator Obodæ 492.9.495.10
Syene putcus 19.20
Syria subditur Dauidis imperio 143.12. Iudæos apud se habitãtes occidit 651.30
Syrus Mesopotamiæ rex uincitur 144.40
Syri populus 11.20. Iudæorum ciuitates uastant 532.10
Syrorum ædes 535.10
Syrorum cum Græcis dissidium & reconciliatio 405.2
Syrorum cum Iudæis dissidium 431.50
Syrorũ uici & ciuitates enumeratæ quæ à Iudæis uastabantur 532.20
Syrorũ auaritia & crudelitas 617.40
Syssares dux Iabini exercitus quomodo occisus 100.20

T

Tabernaculi uasorũ descrip. 56.40 Tabernaculi institutio & extructio 55.20. eius interpretatio 57.30. illustratio 59.40
Tabernaculo dedicato quæ dona principes singuli contulerint 61.20
Tabernaculi perfectionis modus 65.30
Tabernaculorum festiuitas 63.6
Talentum quot minas contineat 57.20
Tanis Aegypti urbs 13.10
Tarichearum situs 551.4
Tarichearum incolæ quingenti & sex milia ceciderunt 564.50
Teglaphalassar Assyriorum rex quomodo Israelitas tractarit 206.8. auxiliatur Achazæ contra Syros 207.10
Tẽpestatis horrẽdæ descriptio 577.30
Templum in Garizin extructum 244.1. 245.40.246.40
Templum Chuthæorum Garizin quando desolatum 283.40
Templi structuræ apparatus 167.10. exordiũ et tota cum uasis descriptio 168. 169.170.171. per totum templo absoluto infertur arca 169.50
Templum Solomonis spoliatum & cõcrematum quando 218.40
Templum Hierosolymitanum instauratur 231.50.233. 10 spoliatur & prophanatur ab Antiocho 259.10. restituitur & repurgatur à Iuda Macchabæo 262.50
Templi Hierosolymitani descriptio 601. 602.603 per totum
Tẽpli incensi fatalis dies 628.20.629.10. causa & principium 629.10. tempus à prima constructione per Solomonem usq; ad excidium 630.40
Templi Hierosolymis cõstructio & sacrorum ratio expositа 678.10. ianuarum descriptio 679.7
Tephthei Garsensis facinus 614.10
Terebinthi circa Chebrõ miraculosa antiquitas 687.20
Terentius Rufus rector militiæ à Tito relictus 638.30
Terminos terræ non mouendos 81.50
Terra ucra qualis 3.10
Terræmotus ingens in Iudea 326.40
Terræ Oniæ 471.10
Testes qui, sint qui minus 81.30
Testis falsi pœna ibidem
Thadamora urbs 173.30
Thæno Amathenorum rex cum Dauide amicitiam init 143.20.144.6
Thamanus occiditur 184.5
Thamara Dauidis filia, Absalomi germana 147.10. stupratur à fratre Ammone 147.30
Thamna & Thamnitæ 105.20
Thamna oppidum 95.8. toparchia 584.2
Tharbis Aethiopum regis filia Moysi nubit 41.2
Tharrus Nachori fil. Abrahami pater 11. 30. migrat Carrhas ibid. moritur 11.50
Tharsices Aethiopum rex 201.10
Tharsus, Tharsenses 10.10
Tharsus Ciliciæ urbs ibidem
Thaumastus Caij seruus 394.40. oblatæ Agrippæ usque quã gratiam acceperit 394.40
Theatri Rom. descriptio 409.40
Thebethus mensis 235.10
Thecoa uicus 457.20.587.2
Thella uicus 544.50
Themosis regis gesta 660.10
Theodectes poeta cur glaucomate infectatus 252.1
Theodorus Zenonis filius impedimenta Iannæi diripit 289.20
Theodori contra Alexandrũ Hyrcani gesta 464.30
Theodosius orator supplicio addict. 274.1
Theodotus Græcus non obiter Iudæorum mentionem facit 666.40
Theophilus Anani fit põtifex 391.8. submouetur pontificatu 419.30
Theophilus Græcus Iudæorum mentionẽ facit 666.40
Theophrastus Iudæorum & Tyriorum meminit 664.10
Theopompus Athenicnsium nobilitatem fœdare tentauit 667.6
Theopompus cur mente motus 251.50
Thermusa Phraatis ancilla, & uxor mala 386.20
Thermuthis, regis filia Moysen educat 39. 10. adoptat eum ibidem
Theudas præstigiator seducit Iudæorum uulgus 428.10
Theudio Antipatri auunculus 499.20
Theudio Doridis frater 367.10
Thiras, & Thires populus 10.8
Thobelus & eius inuenta 5.40
Thobelus, Thobeli populus 10.5
Thobie filij Antiocho Epiphani autores urbis Hierosolymorum expugnandorũ 460.40
Tholomeus latronum princeps plectitur 423.20
Thraces populus 10.9
Thraces asperrimos Rom. subditos 527.5
Thraces propter uicinitatem Græcis cogniti

gniti 658.50
Thucydides in multis tanquam fallax accusatur 656.30
Thuri, mensis 169.50
Thygrammes, Thygrammei 10.10
Tiberias urbs 453.40. à quo condita & nominata 386.10
Tiberiadis seditio & secte tres 439.10
Tiberius iterũ rebellauit Iosepho, & iterum recuperatur 542.40
Tiberienses Vespasiano se dedunt 561.20
Tiberiensis lacus Asphaltiti natura cõtrarius 584.20
Tiberiensium defectio quomodo prohibita 445.20
Tiberiẽsib. spoliatis præda redditur 542.30
Tiberius Alexander Iudææ præficitur, ac Iudæ Galilæi filios crucifigit 428.20
Tiberius Alexander à Claudio procurator missus 518.10. præcipuus exercitus rector apud Titũ 595.10. 628.20
Tib. Claudius. uide Claudius
Tiberius Drusi filius, Tiberij Neronis nepos, occiditur 396.20
Tiberius Nero Cæsar constituitur 386.3 Isiacos & Iden supplicio afficit 388.20. pellit regno Artabanum 389.30. cũ restituo in regnũ init fœdus 389.40. quãtus fuerit cunctator 393.40.394.1. morbo correptus designat successorẽ 395.50. mathematicorum studiosiss. 396.7. moritur ibidem
Tiberij imperium quanto tempore steterit 515.40
Tigranes Armeniorum rex quid gesserit 293.2
Tigris fluuius 4.10
Timagenes Græcus rerum Iudaicarum scriptor 677.10
Timæus rex Aegypti 659.30
Timidius defert Popedium Caio 407.9
Timotheus Ammanita pugnat contra Iudã Macchabæum sæpeq; uincitur 264.10
Tirathaba uicus 388.50
Tiridates Armeniæ rex 427.4
Tiro, ueteranus miles Herodem honeste monens occiditur 496.20
Titus Frigius quintædecimæ legionis præpositus 628.20
Titus imperator semper miseratus Iudæos 459.7. cum exercitu Ptolemaidẽ peruenit 546.6. ob famam patris uulnerati perturbatur, & perturbatione iterum liberatur 553.10
Titus Vespasiani filius Iapham expugnat 555.20. Iotapatã capit 556.10. itẽ Giscbalam 570.20. Tarichеas excindit 563.30. Gamalam ingreditur, Ioannem Leui persequitur 570.10. proficiscitur ab Alexandria Cæsareã 592.40. eius expeditio cõtra Hierosolyma & exploratio urbis 595.10. obsidet urbem acriter 595.596.597.598. per totum. 604.1. usq; 605. & 606. fortitudo eius & prudentia cum misericordia 607.10.608.20.612.6.613.10. muros urbis oppugnat & expugnat 607. 608. 20. captiuis manus amputat 613.20. pugnat fortiter 614.10. periclitatur 615.10. eius gesta & uirtutes 615. 616. 617. per totum. 620.621.622.623.624.625.626.627.628.629.630.631.633.634.635.636.637.638.639.640.641. & 643
Titus Syriæ præses reconciliatur Archelao 355.50
Toparchiæ Iudææ ordine enumeratæ 545.10
Tormentorum bellicorum uis mirabilis. descriptio 553.10
Trabs ex solido auro in templo Hierosolymitano 300.10
Trachonitæ bis deficientes ab Herode, rediguntur sub imperium 348.40
Trachonitis regio 11.30
Trachonitidis latrocinia & quomodo ab Herode sublata 337.30. 338.20
Traianus decimæ legionis rector contra Iapham ciuitatem à Vespasiano missus 555.20. Tiberiadem missus ut ciuium animos experiretur 561.50. ad Titum Tarichеas missus 563.6. cunctis trans Iordanem deuictis se Vespasiano iungit 584.10
Trebellius Maximus 414.5
Troglodytarum fœminæ gregum curam gerunt 41.40
Troianarum rerum notatio 656.10
Tryphonis scurræ dictum in Hyrcanum 257.10
Trypho tonsor garrulitatis pœnas luit 361.40. & 496.10
Tymius Cyprius 391.20
Tyrannidis natura 413.40
Tyrannus, Herodis stipator falso accusatur 358.20.494.40
Tyrannus & Priscus præfecti castrorum cum pluribus equitum magistris à Floro pecunia corrupti 536.30
Tyridates rex Armeniæ fermè in acie ab Alanis captus effugit 647.6
Tyriorũ in re nauali peritia, & pugna contra Assyrios 209.10
Tyrij Iudæos apud se habitantes partim uinctos custodiæ tradunt, partim trucidant 533.30
Tyriorũ publicæ literæ & historiæ 661.20
Tyronis libertas in loquendo quando ipsi malo fuerit 361.40
Tyrus, ædificium Hyrcani filij Iosephi 258.20
Tyrus quando condita 167.20

V

Valerianus Decadarchus Tiberiadẽ missus à Vespasiano ut populum conciliaret 561.20
Valerius Asiaticus 410.10.417.20. eius generosum dictum 412 30
Valerius Gratus Iudææ præficitur 386.4
Vardanes Artabani filius Parthorum rex bellum Izatæ indicit occiditúrq; 427.1
Varus Syriæ præses 501.10.506.20.507.40. quid gesserit in Iudæa 509.10
Varus Agrippæ iunioris regiæ præfectus ciúsq; malitia 439.30
Vari procuratoris Agrippæ perfidia & crudelitas in legatos Batanæorum 533.40
Vaste regina uxor Artaxerxis 237.30. incidit in regis indignationem & repudiatur 237.50
Velum tabernaculi & templi 56.10
Veneficiorum pœna 84.50
Ventidius dux Rom. quomodo se gesserit in bello contra Antigonũ 313.50.478.10. & 480.10
Ventriloquorum uaticinia qualia 132.20
Veranius trib. plebis 416.20
Veritatis potentia omnium summa 230.20
Vespasiani & Titi erga Iudæos animi quales 252.40
Vespasianus cũ Agrippa in Iudæam uenit 456.40. & 457.10
Vespasiani imperatoris laudes, & expeditio in Syriam 543.20.544.20. Sephoritis auxiliatur 545.40. gesta eius in Iudæa pasim habentur 547.548. usq; 553. & 557.559.560.561.562.563. 564. usque 570. & 580. 581. usque 585. & 588. usque 592.611.20. 639.40.640.30.642.20.643.20. 646.4
Vespera, quæ diei pars 3.6
Victimæ salutares 61.4
Victimæ sint integræ 64.40
Vicus in Galilæa minimus, supra quindecim milia colonorum habet 545.4
Vindex cum optimatibus Galliæ à Nerone deficit 583.40
Vini potentia 229.20
Vir statura sex cubitorum, & senis digitis in manibus & pedibus 156.30
Vitæ humanæ terminus 6.11
Vitellius Syriæ præses Iudæis impetrat rursus stolæ pontificiæ custodiã 340.30.389.10. beneficus est in Iudæos ibid. adigit Iudæos in fidẽ C. Caligulæ 390.1. exuitur prouincia 398.40
Vitellij pugna circa capitoliũ 586.5.592.30. mors ibidem
Vitellij uictoria apud Bebriacum contra Othonem 588.1
Vitellius cum exercitu ex Germania Romam proficiscitur 589.50
Vitellius Cæcinnã cũ magna manu Antonio Primo obuenĩã mittit 591.40. eius exercitus totus deletus ibid. 592.30
Vitri apud Memnonis sepulcrum natura miraculosa 516.10

Voluminis

Volumnius, Syriæ præſes 356.20. eius ſententia in Herodis filios 361.9.495. 50
Vologeſius Parthorum rex 427.3. Tito aureum coronam mittit ob deuictos Iudeos 641.40
Vonones Parthorum regnum conſequitur 386.50. amittit ibidem
Vna dies, pro prima dies 3.5
Vra, Chaldæorum urbs 11.40
Vriæ uirtus, & quomodo à Dauide periculis fuerit obiectus ut occideretur 145.20
Vrbem quis primus condiderit, & inſtituerit 5.30
Vſes Damaſci conditor 11.30
Vxores plures permittere Iudæorum leges 363.50
Vxores quando, & quales ducendæ 83.1

X

Xaloth uicus 544.40
Xanthicus menſis 7.4.45.20.63.8
Xerxes Darij filius paterna regni hæres in Iudæos benefícus, quicquid petierunt Eſdras & Neemias gentis ſuæ nomine concedit 233.234. 235 236.237. per totum. ei mortuo ſuccedit filius Artaxerxes 237.20

Z

Zabadis magiſtratus 191.40
Zabelus dynaſta 276.5
Zabulonis natiuitas 22.30. filij 35.50
Zabulon ciuitas Galilææ à Ceſtio diripta & incenſa 535.3
Zabulonitarum ſors 93.1
Zacharias Hieroboami filius patri in regnum ſuccedit 204.50. ſexto regni menſe occiditur ibidem
Zacharias Ioadi pont. filius in ipſo templo lapidibus obruitur 202.10. 579.50
Zacharias propheta 232.30
Zacharias ſupremus Iſraelitarum dux Amiam Achazæ filium ſuperatũ trucidat 206.40
Zamares Elanum regem cum uniuerſa familia tollit, & ſe regem conſtituit, quo regno ſeptem diebus potitus ſeipſum exurit 183.40
Zamaris Babylonij geſta & poſteritas 364.20. & 365.10
Zambrias alienigenæ ſe miſcens & Moyſi obloquẽs occiditur à Phinee 77.10
Zareus Aethiopum rex Aſano bellum inferens uincitur 181.40
Zaraza Amanis uxor mali conſilij mariti autor 240.20
Zebis dux captus 101.50
Zelotæ cum Idumæis plebem maclant 579.10
Zelotæ inſidiis uxorẽ Simonis Gioræ rapiunt 587.40. metu perculſi eam remittunt ibidem. 50
Zelotarum dominatio, cauſa excidij Hieroſolymitani 593.10
Zelotarum ſcelerata facta repetita 647. 50. eorũ immania ſupplicia ibidem
Zenon Cotyla Philadelphenſium tyrannus 282.40. & 462.30
Zenodorus Trachonitarum præfectus, latrociniorum fautor, ditione priuatur 337.20.485.40. moritur 338.20
Zibus rex occiſus 101.50
Zipheni Dauidem Saulo prodere conantur 128.42
Zona pontificis qualis 58.3
Zoor ruſculum 15.10
Zopyrion Græcus non obiter Iudeorum mentionem facit 666.40
Zorobabel ſoluta quæſtione Darium uoti cõmonefacit 230.30. reducit Hieroſolyma dimiſſos à Dario Iudeos, eiſq; patrocinatur 230.30. principes Iudeorum captiuorum 227.25.229.8.231.22

FINIS.